

שבוע פרשת כִּיתִישָׁא

(25 February – 3 March 18)

י' – ט"ז אדר תשע"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משוחת "א שבת תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְדָּה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהִיְהִי אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרֹכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדֵּךְ: יֵשֹׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שָׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיקוק הרצועה על שרירי הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הדיקוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַחֲבֵת אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וְכָכָל נַפְשְׁךָ וְכָכָל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר הִנֵּה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וְלִעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וְכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּת דֶּגַּף וְתִירִשׁ וְצִהְרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אִף יי בְּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִיִּיתֶם
קִדְּשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַחֲבֵת לְרַעַד כְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיָּשׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי לשכלל יתר, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חזקת - תשעה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכת "לה") בצירוף ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו יתקן "לחדר ובית של צדקה".

קמז.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנִי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבַל־מָוֶת
וּמִצָּרִי שְׁאוֹל מִצָּאוֹנִי צָרָה וַיִּגְזֹן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִה יְהוָה מִלְּטָה נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה
וַצַּדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְּאִים יְהוָה דִּלְתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיךָ כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלֶיךָ: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינִי מִן־דִּמְעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפוּי פֶלֶאֱהָאֲדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לַיהוָה
כָּל־תַּגְּמוֹלוֹתַי עָלַי: יג בּוֹס־יְשׁוּעוֹת אִשָּׁא וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרִי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יִקָּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמּוֹתָה לַחֲסִידָיו: טז אֲנִה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֹבֵדְךָ אֲנִי־עֹבֵדְךָ בְּן־אֲמָתְךָ פֶּתַחַת לְמוֹסְרִי:
יז לֵךְ אֲזַבַּח וְכַח תִּוְדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרִי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹצֹת |
בֵּית יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמוז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָל־הָאֲמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמְת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת ימי הפורים, ה'תשח"י

פורים שמח והתועודות פעילה ומוצלחה.

מנחם שניאורסאהן

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח
לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת ימי הפורים, ה'תשמ"ח.

פורים שמח ושבת שלום והתועודות באופן שהקהל ותשמח מתוך אורה ושמחה וששון ויקר
ובהחלטות טובות ומוצלחות באורה זו תורה וכו' ככל פירושי חז"ל.

וכפליים לתושי' ונחלתנו, כהשיעור בתורה.

לחיים, לחיים ולברכה ולמסמך תיכף ממש גאולת פורים זה לגאולתנו והתנחלותנו ע"י משיח
צדקנו.

/מקום החתימה/

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) עין יעקב מסכת תענית	רלה
ב) מזמורי תהלים קטז, קיז	ג	כב) מסכת עבודה זרה עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה חייב איניש לבסומי בפוריא		מדף מא עד דף מז	רלו
ה) פורים, ה'תשח"י	ה		
ד) מאמר ד"ה מגילה נקראת באחד עשר כו'		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ה) פורים, לאחר תפילת מנחה, ה'תשמ"ח	לב	כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ה) שיחת חג הפורים ה'תשח"י	לח	אדמו"ר הזקן	רסד
ו) משיחות שבת פרשת כי-תשא		כד) שולחן ערוך הלכות יום הכיפורים	
ט"ז אדר, ה'תשח"י	מג	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רסד
ז) משיחות תענית אסתר ופורים		כה) תורה אור	
יום ד' ויום ה' פרשת תשא (לאחרי תפילת מנחה), ה'תשמ"ח	נ	אדמו"ר הזקן	רסז
ח) לקוטי-שיחות פרשת כי-תשא כרך טז	נט	כו) שערי תשובה	
ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל		אדמו"ר האמצעי	רסט
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	סה	כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	
י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תשא	סו	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רע
יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תשא	סז	כח) תורת שמואל תרל"ב	
יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תשא	קה	אדמו"ר מוהר"ש	רע
יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
לשבוע פרשת תשא	קו	אדמו"ר מוהרש"ב	רעא
יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תשא	קטז	ל) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	
טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קכא	אדמו"ר מוהרי"צ	רעב
שיעורי רמב"ם		לא) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק	
		אדמו"ר מוהרי"צ	רעה
טז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תשא	קכד	לב) אגרות קודש	
יז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תשא	קצא	אדמו"ר מוהרי"צ	רעו
יח) – ספר המצוות לשבוע פרשת תשא	ריח		
יט) נביאים וכתובים		לג) חומש לקריאה בציבור	רעז
ישעיה פרק נז-נח, איוב פרק לט	רכה	לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רפה
כ) משניות – מסכת יבמות		לה) לוח זמנים לשבוע פרשת תשא	רפו
ביאור קהתי	רכז	לו) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש	רפז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ויקרא⁵, ולמעשה היה וְנִהְפֹּךְ הוּא גו'⁶ ולא זו בלבד שמחשבת המן
לא יצאה אל הפועל אלא "אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם". ויכמו
בן מצינו לא רק בסיום פרשת ימי הפורים אלא גם בַּתְּחִלַּת גְּזֵרַת
הָמָן, דְּכֶתִיב⁷ זמן קצר לאחר שהמלך אחשוורוש הסכים למחשבת המן

להשמיד ולהרוג ולאבד את כל
היהודים חס ושלום וְתֹאמַר לוֹ
זָרַשׁ אֲשֶׁתּוֹ וְכָל אוֹהְבָיו יַעֲשׂוּ
עֵץ גְּבוּהָ חֲמִשִּׁים אַמָּה גו'⁸
וְיִתְּלוּ אֹת מְרֹדְכִי עָלָיו,
וְאַחֲרֵיכֵן בְּמַפְלַת הָמָן,
כְּתִיב⁸ וַיֹּאמֶר חֲרֻבּוֹנָה (וְעַל־
זֶה וַעֲבָד אֲמִירָה זו של חרבוֹנָה
נֶאֱמַר⁹ על חרבוֹנָה ב'שונת יעקב'
וְגַם חֲרֻבּוֹנָה זְכוּר לטוב) הִנֵּה
הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הָמָן לְמְרֹדְכִי
גו', גְּבוּהָ חֲמִשִּׁים אַמָּה גו'⁹
וְיִתְּלוּ אֹת הָמָן עַל הָעֵץ אֲשֶׁר
הָכִין לְמְרֹדְכִי הִרִי שְׁאוֹתוֹ הָעֵץ
עֲצָמוֹ שֶׁהָמָן הָכִין כִּנְגַד מְרֹדְכִי, שִׁמַּשׁ
בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר כְּחֶלֶק מִמַּפְלָתוֹ שֶׁל הָמָן
(בְּדוּמָה לֵאמֹר לְעִיל שֶׁגַם בִּדְרָגָה שְׁבָה
יֵשׁ מְקוֹם לְטַעוֹת בֵּין "אֲרוּר הָמָן"
ל"בִּרְוֹךְ מְרֹדְכִי", בְּכָל זֹאת הַהִבְדָּל
בֵּינֵיהֶם נִיכָר וְגַם לֵאחֲרָי שֶׁהָיָה עֲלוּל
לְהִיטֵב כְּרֻצוֹן הָמָן לְבִסּוּף הִיָּה דוּקָא
כְּרֻצוֹן מְרֹדְכִי). וְעוֹד זֹאת, שֶׁבִּב
הָעֲנִינִים (בְּמַחֲשַׁבְתִּי הָמָן
לְתַלּוֹת אֶת מְרֹדְכִי עַל הָעֵץ וּבְמַפְלָתוֹ
כֹּאשֶׁר בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר הוּא עֲצָמוֹ נִתְּלָה
עַל הָעֵץ) מְדַגֵּשׁ שֶׁהָעֵץ הוּא
גְּבוּהָ חֲמִשִּׁים אַמָּה דוּקָא
וְכִיוּן שֶׁבִּשְׁנֵי הַדְּבָרִים יֵשׁ דָּגֵשׁ עַל
אוֹתָהּ נִקְרָא הִרִי זֶה מְדַגֵּשׁ עוֹד יוֹתֵר
שֶׁמְדוּבָר בַּהֲפִיכָה שֶׁל אוֹתוֹ דָּבָר עֲצָמוֹ
מִמַּצֵּב אַחֵד לְמַצֵּב הַפּוֹךְ לְחִלּוּטִין.
וְכִמּוֹ כֵּן בַּתְּחִלִּית וְסִיּוֹם
הַדְּבָר, לֵאחֲרָי שֶׁהָמָן נִתְּלָה עַל הָעֵץ
וְלֵאחֲרָי שֶׁגִּזְרַת הָמָן הִתְבַּטְּלָה כְּתִיב
כְּתוּב שֶׁאֲחַשְׁוֹרוּשׁ אָמַר הִנֵּה בֵּית
הָמָן נִתְּמִי לְאַסְתֵּר¹⁰, וְבַהֲמִשָּׁךְ
כְּתוּב וְתִשָּׁם אֶסְתֵּר אֶת מְרֹדְכִי כִּמְמוֹנָה אַחֲרָי עַל בֵּית הָמָן¹¹,
וְהִינֵנו, אֵף כֹּאן רֹאִים אֶת אוֹתוֹ רַעִיּוֹן שֶׁל שִׁנּוּי וְהִפְכָּת מִצֵּב מִן הַקֶּצֶה אֶל
הַקֶּצֶה שֶׁהִפְכָּת שִׁכּוּל לְהִיטֵב בְּאֶפֶן שֶׁל בֵּית הָמָן (כִּשְׁם שֶׁהָיָה

חֵיב אֵינִישׁ לְכִסּוּמִי בְּפוּרִיָּא חֵיב אִדָּם לְהַתְבַּסֵּם [=לְהַשְׁתַּמֵּר] בְּפוּרִים
עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אֲרוּר הָמָן לְבִרְוֹךְ מְרֹדְכִי¹ עַד כִּי כֵן שֶׁלֹּא
יִידַע לְהַבְחִין בֵּין "אֲרוּר הָמָן" ל"בִּרְוֹךְ מְרֹדְכִי" וְהָיָה עֲלוּל לְטַעוֹת וְלִהְיוֹת
בֵּינֵיהֶם. הִנֵּה מְמַאֲמָר זֶה גּוֹפֵא עֲצָמוֹ – הָאֹמֵר שִׁישׁ לְהַתְבַּסֵּם בְּפוּרִים
בְּמִידָה כּוֹז שֶׁהָאִדָּם לֹא יִידַע לְהַבְחִין
וְלִהְבְּדִיל בֵּין "אֲרוּר הָמָן" ל"בִּרְוֹךְ
מְרֹדְכִי" מוֹכַח שֶׁעֲנִינֵנו שֶׁל
פוּרִים הוּא אֲרוּר הָמָן וּבִרְוֹךְ
מְרֹדְכִי, כְּלוּמָר שֶׁבְּפוּרִים כֵּן צָרִיךְ
לְדַעַת לְהַבְחִין בֵּין "אֲרוּר הָמָן" ל"בִּרְוֹךְ
מְרֹדְכִי" וְיִידַעַה זֶה הִיא דְּבַר עֵיקָרִי
וּמְרֻכּוֹ בְּעֵינֵינוּ שֶׁל יוֹם הַפוּרִים אֵלֶּא
שֶׁבְּעֵינֵנו זֶה שֶׁל הִידִיעָה וְהַהֲבָחָנָה
בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים יֵשׁ גַּם מְקוֹם
וְדִרְגָּא רִחוּתִית שֶׁשֵּׁם לֹא יָדַע
בֵּין אֲרוּר הָמָן לְבִרְוֹךְ מְרֹדְכִי
וְעוֹלָלָה לְהִיטֵב טַעוֹת בֵּין שְׁנֵי הָעֲנִינִים,
וּמְכַל־מְקוֹם, גַּם שֵׁם פּוֹעֲלִים
אֶת הָעֲנִין דְּאֲרוּר הָמָן וּבִרְוֹךְ
מְרֹדְכִי. וְכֵן מוֹכַח מְכַמָּה
עֲנִינִים שֶׁהֵם תּוֹכֵן וּמַהוּת הַיּוֹם דְּשֶׁל
פוּרִים שֶׁגַם בָּהֶם אֲנוּ עֲדִים לְרַעִיּוֹן
מִעֵין זֶה, הִינֵנו שִׁישׁ נִתְּנָה מְקוֹם
לְטַעוֹת כֵּן שֶׁדְּבָרִים יִתְּכַבְּלוּ וְיִיתַפְּסוּ
לְהִיפֵךְ מִתּוֹכָם הָאֲמִיתִי וּבְכָל זֹאת גַּם
בָּהֶם מִתְּגַלָּה הַתּוֹכֵן הָאֲמִיתִי וְהַפְּנִימִי
שֶׁל הַדְּבָרִים כְּפִי שֶׁמְצִינֵנו כְּנוֹגֵעַ
לְאַחֲשׁוּרוּשׁ, שֶׁלִּפִּי פְּשׁוּטוֹ הַכּוּוֹנָה
לְמַלְךְ פֶּרְסִי שֶׁמֶלֶךְ בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה אֲבָל
כְּחִמְיָנו ז"ל דְּרִשׁוּ שֶׁאֲחַשְׁוֹרוּשׁ זֶה
הַקֶּב"ה שֶׁאַחֲרִית וְרֵאשִׁית
שֶׁלּוֹ שְׁהוּא גַם סוּף וְקֵץ וְגַם הַתְּחִלָּה
וְרֹאשׁ שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים כְּכַתּוּב "אֲנִי
רֹאשׁוֹן וְאַחִיר" (בְּדִאֲתָא
בְּמִדְרָשׁ²), דְּכֶתִיב שְׁכַתּוּב בֵּית³
בְּאַחֲשׁוּרוּשׁ, וְלִפִּי הַמְדֻרֵּשׁ הַכּוּוֹנָה עַל
הַקְדוּשׁ-בִּרְוֹךְ-הוּא לְעֲשׂוֹת כְּרֻצוֹן
אִישׁ וְאִישׁ, דְּהִבְטִיּוֹ "אִישׁ וְאִישׁ"
קָאִי מִתִּיחָס עַל אֶל מְרֹדְכִי
וְהָמָן⁴, וְהִנֵּנו, שֶׁהָיָה יָכוֹל
לְהִיטֵב גַּם כְּרֻצוֹן הָמָן חֲסִי-וְשָׁלוֹם, בְּנִיגוּד מוֹחֲלֵט לְכָל הַתּוֹכֵן שֶׁל
יְמֵי הַפוּרִים וּמְכַל־מְקוֹם, לְמַעֲשֵׂה הִיָּה דוּקָא כְּרֻצוֹן מְרֹדְכִי, וְהָמָן נָחַל
מִפְּלָה וּבְסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר - לְהִיטֵב הִתְּלָה אוֹרְהָ וְשִׁמְחָה וְשִׁשּׁוֹן

בס"ד. פורים, ה'תשח"י

(הנחה בלתי מוגה)

חֵיב אֵינִישׁ לְכִסּוּמִי בְּפוּרִיָּא עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין
אֲרוּר הָמָן לְבִרְוֹךְ מְרֹדְכִי¹. הִנֵּה מְמַאֲמָר
זֶה גּוֹפֵא מוֹכַח שֶׁעֲנִינֵנו שֶׁל פּוּרִים הוּא אֲרוּר הָמָן
וּבִרְוֹךְ מְרֹדְכִי, אֵלֶּא שֶׁבְּעֵינֵנו זֶה יֵשׁ גַּם מְקוֹם
וְדִרְגָּא שֶׁשֵּׁם לֹא יָדַע בֵּין אֲרוּר הָמָן לְבִרְוֹךְ
מְרֹדְכִי, וּמְכַל־מְקוֹם, גַּם שֵׁם פּוֹעֲלִים אֶת הָעֲנִין
דְּאֲרוּר הָמָן וּבִרְוֹךְ מְרֹדְכִי. וְכֵן מוֹכַח מְכַמָּה
עֲנִינִים דְּפוּרִים, כְּפִי שֶׁמְצִינֵנו כְּנוֹגֵעַ לְאַחֲשׁוּרוּשׁ,
זֶה הַקֶּב"ה שֶׁאַחֲרִית וְרֵאשִׁית שֶׁלּוֹ (כְּדִאֲתָא
בְּמִדְרָשׁ²), דְּכֶתִיב בֵּיה³ לְעֲשׂוֹת כְּרֻצוֹן אִישׁ
וְאִישׁ, דְּקָאִי עַל מְרֹדְכִי וְהָמָן⁴, וְהִנֵּנו, שֶׁהָיָה
יָכוֹל לְהִיטֵב גַּם כְּרֻצוֹן הָמָן חֲסִי-וְשָׁלוֹם, וּמְכַל־
מְקוֹם, לְהִיטֵב הִתְּלָה אוֹרְהָ וְשִׁמְחָה וְשִׁשּׁוֹן
וְנִהְפֹּךְ הוּא גו'⁶. וְכִמּוֹ כֵּן מְצִינֵנו בַּתְּחִלַּת
גְּזֵרַת הָמָן, דְּכֶתִיב⁷ וְתֹאמַר לוֹ זָרַשׁ אֲשֶׁתּוֹ וְכָל
אוֹהְבָיו יַעֲשׂוּ עֵץ גְּבוּהָ חֲמִשִּׁים אַמָּה גו' וְיִתְּלוּ
אֹת מְרֹדְכִי עָלָיו, וְאַחֲרֵיכֵן בְּמַפְלַת הָמָן, כְּתִיב⁸
וַיֹּאמֶר חֲרֻבּוֹנָה (וְעַל־זֶה נֶאֱמַר⁹ וְגַם חֲרֻבּוֹנָה
זְכוּר לטוב) הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הָמָן לְמְרֹדְכִי
גו', גְּבוּהָ חֲמִשִּׁים אַמָּה גו' וְיִתְּלוּ אֹת הָמָן עַל
הָעֵץ אֲשֶׁר הָכִין לְמְרֹדְכִי. וְעוֹד זֹאת, שֶׁבִּב
הָעֲנִינִים (בְּמַחֲשַׁבְתִּי הָמָן וּבְמַפְלָתוֹ) מְדַגֵּשׁ
שֶׁהָעֵץ הוּא גְּבוּהָ חֲמִשִּׁים אַמָּה דוּקָא. וְכִמּוֹ כֵּן
בַּתְּחִלִּית וְסִיּוֹם הַדְּבָר, כְּתִיב הִנֵּה בֵּית הָמָן נִתְּמִי
לְאַסְתֵּר¹⁰, וְתִשָּׁם אֶסְתֵּר אֶת מְרֹדְכִי עַל בֵּית
הָמָן¹¹, וְהִנֵּנו, שֶׁהִפְכָּת שִׁכּוּל לְהִיטֵב בְּאֶפֶן שֶׁל

(1) מגילה ז, ב. (2) אגדה – הובא במאור"א מערכת א אות קפב. (3) אסתר א, ח. (4) מגילה יב, א. (5) אסתר ח, טז. (6) שם ט, א. (7) שם ה, יד. (8) שם ז, ט"ו. (9) פיוט שושנת יעקב. (10) שם ח, ז. (11) שם, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יכול להיות מצב שבו יעשו כרצון המן וייתכן מצב של טעות בין "ארור המן"
 2 ל"בורך מרדכי", וְעַד כדי כך שלא זו בלבד שהייתה יכולה להיות אפשרות
 3 כזו אלא שגם בפעל הבית הזה היה בית המן, הנה בסופו של דבר
 4 בית זה עצמו נתן למרדכי.
 5 וְצִרִיף לְהִבִּין עֲנִין זֶה, שִׁכּוּל
 6 לְהִיּוֹת שְׁמִרְדְּכִי וְהָמָן הֵם
 7 בְּשֵׁנָה, עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אֲרוֹר
 8 הָמָן לְבוֹרֵךְ מִרְדְּכִי וְהַהֲבִיל
 9 בֵּינֵיהֶם לֹא יִהְיֶה נִיכֹר, וְדִנְקָא
 10 בְּמָקוֹם זֶה פּוֹעֲלִים הָעֲנִין
 11 דְּשִׁמְחַת פּוֹרִים כּו', ושומרים על
 12 ההבחנה ועל ההבדל בין "ארור המן"
 13 ל"בורך מרדכי" וכן גם לגבי שאר
 14 הדוגמאות שהובאו לעיל.
 15 (ב) וְיִוְבֵן בְּהֻקְדָּם הָעֲנִין שְׁעַל-יָדוֹ נִתְבַּטְּלָה
 16 שְׁעַל-יָדוֹ נִתְבַּטְּלָה מִחֻשְׁבַּת
 17 הָמָן כּו', דְּאִיתָא¹² מובא
 18 בַּמִּדְרָשׁ¹³ עַל הַפְּסוּק יַעֲשׂוּ
 19 עֵץ גְּבוּלָה חֲמִשִּׁים אַמָּה, אָמַר
 20 הַקֹּדֶשׁ¹⁴ בְּנִיגוּד לְדַבְּרִי "נָרַשׁ אֲשֶׁתוֹ
 21 וְכָל אוֹהֲבֵיוֹ" שֶׁל הָמָן שֶׁאִמְרוּ "יַעֲשׂוּ
 22 עֵץ", הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר לֹא
 23 יִהְיֶה הָעֵץ שֶׁאֵתָם זִמְמִים לְתֻלוֹת
 24 עָלָיו אֶת מִרְדֵּכִי, שְׁכָכֵר קָדָם
 25 אֲבִירָהֶם אֲבִינוֹ וְהַקִּדְשׁ רְפוּאָה לְמַכָּה
 26 זְמַן רַב לִפְנֵי שֶׁאֵתָם זִמְמָתָם לַעֲשׂוֹת אֶת
 27 הָעֵץ כְּדֵי לְתֻלוֹת עָלָיו אֶת מִרְדֵּכִי
 28 וְאָמַר אֲבִירָהֶם לְמַלְאכִים שְׁבֹאוֹ בְּצֶל
 29 קוֹרְתוֹ וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ¹⁴,
 30 וְכֵן בְּמִשְׁנֵה נֶאֱמַר בְּתוֹרָה בְּפִרְשֵׁי
 31 בְּשִׁלַּח לִגְבֵי הַמִּתְקַת הַמִּים הַמֵּרִים
 32 וַיֹּרְהוּ ה' עֵץ¹⁵ כֵּךְ שֶׁגַם מִשֶּׁה
 33 הַקִּדְשׁ רְפוּאָה לְמַכָּה הָעֵץ שֶׁזִּמְמוּ בִּימֵי
 34 הָמָן. וְהֵנָּה, מֵה שְׁכָתוֹב
 35 בְּאַבְרָהָם שֶׁאִמְרוּ לְמַלְאכִים וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ, בְּה"א הִירִיעָה,
 36 אִיתָא מובא עַל כֵּךְ בַּמִּדְרָשׁ¹⁶ שֶׁהוּא הָעֵץ הַיָּדוּעַ שְׁעָלָיו
 37 נֶאֱמַר¹⁷ בְּאַבְרָהָם אֲבִינוֹ וַיִּטַּע אֶשֶׁל בְּבָאָר שְׁבַע, וְעֵץ זֶה עֲצֻמוֹ
 38 הָיָה גַם אֶצֶל מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר, כְּדִיתָא בַּמִּדְרָשׁ¹⁸ שְׁעָקֵב
 39 כְּשִׁירָד מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְמַצְרַיִם נָטַל עֲצֵי אֲרָזִים מִהָאֶשֶׁל שְׁנָטַע
- אֲבָרְהָם זָקֵנוּ סְבוּ, אֲבִיו שֶׁל יִצְחָק אֲבִיו בְּבָאָר שְׁבַע, וְהוֹרִידִם
 לְמַצְרַיִם, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָטְלוּם אֶת הָאֲרָזִים הַלֵּלוֹ עִמָּם לְמִדְבָּר,
 וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה הַבְּרִית הַתִּיכוֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים שֶׁל הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָשׂוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, שְׁהֵינָה מְבָרִיחַ עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים כְּמוֹ בְּרִיחַ שֶׁל
 דֶּלֶת לְאוֹרֵךְ כָּל ג' הַצְּדָדִים שֶׁל
 הַמִּשְׁכָּן בְּכָל שְׁלוֹשׁ רוֹחוֹתָיו,
 כְּדִיתָא בְּתַרְגוּם¹⁹ יוֹנָתָן בֶּן
 עוֹזִיָּאל עַל הַפְּסוּק בְּפִרְשֵׁי תְרוּמָה
 "וְהַבְּרִית הַתִּיכוֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים,
 מְבָרִיחַ מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה" שְׁהֵינָה עֵץ
 הָאֲרוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ נַעֲשֶׂה בְּרִיחַ הַתִּיכוֹן
 נִכְפָּף כְּעֵכָנָא (כְּנָחֵשׁ), נוֹכַח
 נֶאֱמַר בְּתַרְגוּם יוֹנָתָן שֶׁ, בְּתַרְגוּם
 לְשׁוֹן-הַקֹּדֶשׁ: "וְהַבְּרִית הַתִּיכוֹן בְּתוֹךְ
 הַלְחוֹת מְבָרִיחַ מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה,
 מֵהָעֵץ שֶׁהָצִיב אֲבִירָהֶם בְּבָאָר שְׁבַע,
 וְכֹאשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָבְרוּ אֶת הַיָּם
 הַמִּלֻּאכִים קָטְעוּ אֶת הָעֵץ וְהִעֲלוּ אוֹתוֹ
 לֵים וְהָיָה צֶף עַל פְּנֵי הַיָּם וְהָיָה
 הַמִּלֻּאךְ מְכֻרָז וְאוֹמֵר זֶה הָעֵץ שֶׁהָצִיב
 אֲבִירָהֶם בְּבָאָר שְׁבַע וְהַתְּפִלָּה שֶׁם בְּשֵׁם
 אֲמִרְתוֹ שֶׁל ה' וְנִשְׁאוּ אוֹתוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ אֶת הַבְּרִית הַתִּיכוֹן אוֹרְכוֹ
 שְׁבַעִים אַמָּה וְנִפְלְאוֹת נַעֲשׂוֹת בּוֹ
 שֶׁכֹּאשֶׁר חַיֵּי מְקִימִים אֶת הַמִּשְׁכָּן הָיָה
 מִתְגַּלְגֵּל כְּנַחֵשׁ חֲזוֹר חֲזוֹר בְּתוֹךְ לִחוֹת
 הַמִּשְׁכָּן וְכֹאשֶׁר הָיָה מִתְפַּרֵּק הָיָה נִפְשֵׁט
 כְּמוֹ מְקַל שְׁעַל-יָדָיו עַל יָדֵי
 הַבְּרִית הַתִּיכוֹן שֶׁל הַמִּשְׁכָּן שֶׁהָיָה נִכְפָּף
 וּמִתְגַּלְגֵּל כְּנַחֵשׁ נִתְבַּטֵּל הַקְּלִיפָה
 הָרוּחוֹתִית שֶׁל חֲבִיתַת הַנֶּחֱשׁ
 הַקְּדָמוֹנִי, וְכֹמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּנִבְיָא
 שֶׁהִנָּחַשׁ נִקְרָא נֶחֱשׁ בְּרִיחַ²⁰,
 כְּכַתוּב "בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד ה' בַּחֲרוֹבוֹ
 הַקֶּשֶׁה וְהַגְּדוּלָה וְהַחֲזָקָה עַל לוֹתֵן נַחֵשׁ בְּרִיתָא..." הָרִי שִׁישׁ קֶשֶׁר בֵּין "נַחֵשׁ"
 ו"בְּרִית" שְׁנֵי הַקְּלִיפָה שֶׁל הַנֶּחֱשׁ הַקְּדָמוֹנִי שֶׁגַּם לְחֹטֵא עֵץ הָדַעַת
 הוּא גַם עָנִינוּ שֶׁל הָמָן, עָלָיו נֶאֱמַר²¹ מִשְׁרָשׁ נֶחֱשׁ יִצָּא צָפַע.
 וְהִינוּ, שְׁהָעֵץ דְּאַבְרָהָם שֶׁמִּמֶּנּוּ נַעֲשֶׂה בְּרִית הַתִּיכוֹן בְּמִשְׁכָּן שֶׁהָיָה
 מִתְכַּוֵּן וּמִתְגַּלְגֵּל כְּנַחֵשׁ פְּעַל בְּטוֹל הָעֵץ דְּהָמָן עָנִינוּ הוּא קְלִיפַת

(12) בהבא לקמן – ראה ד"ה והברית התיכון תרנ"ח (סה"מ תרנ"ח ע' קלה ואילך). (13) בסה"מ תרנ"ח שם: במד"ר ע"פ יעשו עץ. וראה מדרש פנים אחרים על מגילת אסתר – (נוסח ב) פרק ה. ילקוט שמעוני בשלח רמז רנ"ו. (14) וירא יח, ד. (15) בשלח טו, כה. (16) מדרש שכל טוב עה"פ. וראה גם תורה שלימה עה"פ (אות סג). (17) וירא כא, לג. (18) ב"ר פצ"ד, ד. (19) ת"י תרומה כו, כח. וראה שבת צח, ב. (20) ישעי' כז, א. וראה רע"מ בזח"ג מב, א. רעה, ב. (21) ישעי' יד, כט. קהלת יעקב ערך המן.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנחש, ולא רק בטול סתם, שלא יהיה העץ של המן יחול
 - 2 להתקיים, אלא יתרה מזה, שהבטול יהיה באפן של
 - 3 אתהפכא, הפיכה של העץ מרע לטוב שיתלו את המן על העץ
 - 4 אשר הכין למרדכי.
 - 5 והנה, ענינו הרוחני הפנימי של
 - 6 העץ דאברהם שפעל את
 - 7 בטול הקליפה והענין הרוחני הלא
 - 8 רצוי של העץ דהמן עד להפיכתו
 - 9 לקדושה, שמו מורה עליו,
 - 10 שנקרא בשם אשל, שזוהי
 - 11 תבה בלתי רגילה ובדרך כלל לא
 - 12 מצינו שעץ נקרא בשם "אשל",
 - 13 ובפרט שנקרא לאחר-זה
 - 14 בשם עץ (ככתוב בפרשת וירא
 - 15 בדברי אברהם למלאכים והשענו
 - 16 תחת העץ), ואף-על-פי-כן
 - 17 נקרא תחלה בשם אשל ומכאן,
 - 18 שהשם "אשל" מלמד על ענינו ותוכנו
 - 19 של העץ של אברהם. ולכן מצינו
 - 20 במדרשי חכמינו ז"ל²² כמה
 - 21 דרשות לפרש מאי מהו אשל,
 - 22 והצורך בדרשות הללו נובע מהעובדה
 - 23 שלפי פשוטו אין כלל צורך להשתמש
 - 24 במילה "אשל" כי, אם הפונה
 - 25 היא לעץ בפשוטו ולא מעבר לכך,
 - 26 הנה ליה היה לו, לפסוק למימר
 - 27 לומר ויטע עץ. ואחד
 - 28 הפרושים לפי הדרש הוא
 - 29 שאש"ל הוא ראשי-תיבות²³,
 - 30 היינו, שכל אות בתבת אשל,
 - 31 א' ש' ל', הוא ענין עקרי בפני
 - 32 עצמו שמבאר את מהותו ותוכנו
 - 33 הפנימי של העץ המיוחד הזה
 - 34 שניטע על ידי אברהם, נלקח למצרים,
 - 35 עלה ממצרים ושימש להיות הברית
 - 36 התיכון במשכן, כדלקמן.
 - 37 (ג) ויש לבאר תחלה באופן כללי
 - 38 את פללות ומהות התוכן הפנימי
 - 39 של העץ דאברהם, דאיתא
 - 40 במדרש²⁴ קשטן
- הקב"ה לאברהם אבינו את הארץ לא נתנה אלא
- כמו שהיא, שנאמר²⁵ קום התהלך בארץ לארפה
- ולרחבה כי לך אתננה, עמד אברהם והשביחה,
- שנאמר ויטע אשל בבאר שבע. והענין בזה,
- דהנה ארץ קאי על גן עדן, שעל-זה אמרו
- חכמינו ז"ל²⁶ כל ישראל יש להם חלק לעולם
- הבא, שנאמר²⁷ ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו
- ארץ (היינו שגן-עדן נקרא ארץ). ואף שבעולם
- הבא יש ב' פרושים אם קאי על גן עדן או על
- תחית המתים²⁸, ולפי משמעות הפרוש הפשוט
- קאי על תחית המתים²⁹, מפל-מקום, בנוגע לארץ
- ההיא שצליה נאמר לאברהם קום
- התהלך בארץ גו', מצינו
- להדיא במפורש שהמושג "ארץ"
- כאן קאי מתייחס על אל גן-עדן,
- כדאיתא במדרש³⁰ על
- הפסוק³¹ כי ה' אלקיך
- מביאך אל ארץ טובה
- (שזוהי ארץ ישראל שהיא הארץ
- שנאמר עליה לאברהם קום
- התהלך בארץ), לראות שלחן
- שהוא ערוך בגן עדן,

(22) ראה סוטה י, א. רש"י וירא עה"פ. (23) ראה מדרש תהלים קי. בחיי וירא עה"פ. וראה לקו"ש חט"ו ס"ע 501. וש"נ.
(24) ספרי דברים א, ח. (25) לך יג, יז. (26) משנה סנהדרין ר"פ חלק. (27) ישעי' ס, כא. (28) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית
פ"א (יד, ב). ובכ"מ. (29) ראה רע"ב (ועוד) לסנהדרין שם. מדרש שמואל על מסכת אבות בתחילתו. (30) שמו"ר פכ"ה, ח.
(31) עקב ח, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁנָאֵמֶר³² אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים, הרי ברור שהמושג
2 "ארץ" מתייחס לגן עדן (הנקרא "ארצות החיים"). וְעַל־זֶה נֶאֱמַר במדרש
3 שְׁעַל־יְדֵי פְעֻלַּת אַבְרָהָם - וַיֵּטַע אֲשֶׁל בְּבֶאֱר שְׁבַע, הַשְּׂבִיחַ
4 אֶת הַגֶּן־עֵדֶן ועשה אותו משובח יותר מכפי שהיה לפני שאברהם נטע
5 בו את העץ.
6 והולך ומבאר מה אברהם אבינו חידש
7 והוסיף בגן עדן באמצעות נטיעת
8 האשל:
9 וְהָיָה, עֲנִין הַשֶּׁבַח דְּגֵן־עֵדֶן
10 נֹסֵף עַל הָעֵלּוּי דְּגֵן־עֵדֶן מִצַּד
11 עֲצָמוֹ, בדומה לכך שעל ידי נטיעת
12 האשל אברהם השביח את הארץ
13 לעומת מצבה מצד עצמה, ויִבָּן
14 מִמָּה שְׂכָתוֹב³³ וַיִּנְיַחְהוּ
15 הקדוש־ברוך־הוא את האדם בְּגֵן
16 עֵדֶן לְעִבְדָּה וּלְשִׁמְרָה, דְּכָשָׁם
17 שְׁעַל־יְדֵי הָעִבְדוּת בְּגֵן הַגִּשְׁמִי
18 כִּפְשׁוֹטוֹ מִשְׂבִּיחִים אוֹתוֹ,
19 כְּמוֹ כֵּן עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם
20 מִשְׂבִּיחִים אֶת הַגֶּן־עֵדֶן יוֹתֵר
21 מִכְּמוֹ שֶׁהוּא מִצַּד עֲצָמוֹ.
22 וְהַעֲנִין בְּזֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר
23 בַּמֶּאמָרִים שְׁלִפְנֵי־זֶה³⁴ (וראה)
24 גם במאמר דיבור המתחיל "זה יתנו"
25 שיצא לאור ב'דבר מלכות' לשכת
26 פרשת משפטים, פרשת שקלים, עם
27 ביאור בדרך אפשר), עַל יְסוֹד מַה
28 שְׂכָתוֹב בַּתְּרָגוּם³⁵ יוֹנְתָן עַל
29 הפסוק וּבִמְדַרְשֵׁי חֻכְמֵינוּ ו"ל³⁶
30 לְעִבְדָּה זֶה זֶה רַמ"ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה
31 וּלְשִׁמְרָה זֶה זֶה שְׁס"ה מִצְוֹת לֹא־
32 תַּעֲשֶׂה, שְׁעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה
33 הַמִּצְוֹת, מִצְוֹת־עֲשֵׂה וּמִצְוֹת
34 לֹא־תַעֲשֶׂה, מִמְּשִׁיכִים וּמַגְלִים
35 בְּגֵן עֵדֶן הָעֲנִין דְּשִׁכְרַ מִצְוֹה
36 שֶׁהוּא הַמִּצְוֹה עֲצָמָה³⁷,
37 כַּמְבוּאֵר תַּנְיָא שֶׁשֶׁכֶר הַמִּצְוֹה הוּא
38 גִּילּוּי וְהַמְשָׁכַת אוֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא
39 מַלְמַעְלָה לַמָּטָה שֶׁנִּפְעַל עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה
40 הַמִּצְוֹה וְהָרִי עֲנִין הַמִּצְוֹה עֲצָמָה
- הוּא לְמַעַלָּה אִפְּיִלּוּ מַעוֹלָם הֵבֵא³⁸, שְׂכּוֹלֵל
גֶּן־עֵדֶן וְעוֹלָם הֵבֵא שְׁלִמְעָלָה מִגֶּן־עֵדֶן. וּכְלָלוּת הָעֲנִין בְּזֶה
הַסֵּבֶר הַדְּרָגָה שֶׁלִּמְעַלָּה מִגֶּן עֵדֶן (שְׂבַח פּוֹעַל מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת) בְּאוֹפֶן כִּלְי
הוּא, דְּהֵנָּה, אִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ו"ל³⁹ שְׁמָא תֵּאמַר כִּי מֵאֲחֵר שֶׁנֶּאֱמַר
בְּתוֹרָה "גֶּן עֵדֶן" הִרִי פִּירוּשׁ הַדְּבָרִים
הוּא גֶּן הוּא עֵדֶן וְאוֹתָהּ דְּרָגָה
עֲצָמָה נִקְרָאת בְּשֵׁם "גֶּן עֵדֶן", תִּלְמוּד
לוֹמֵר וְהָרִי יוֹצֵא מִעֵדֶן
לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן⁴⁰, הִרִי
שֶׁמְדוּבָר בְּשֵׁי דְּבָרִים שׁוֹנִים גֶּן הוּא
מִצִּיאוֹת לְחֹדֶר וְעֵדֶן הוּא מִצִּיאוֹת
לְחֹדֶר, וְעַד כְּדֵי כֹּף הֵם לְחֹדֶר,
וְכָל אֶחָד מֵהַשְּׁנָיִים הוּא מִצִּיאוֹת בְּפָנֵי
עֲצָמָה שְׂבָחִינָה עֵדֶן עֲצָמוֹ אֵינוֹ
נִמְשָׁף וּמִתְגַּלֶּה בְּגֵן, וְרַק נִהָר
יוֹצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן,
וְהֵינּוּ, שְׁגָם הַנֶּהָר הֵיכָא הֵיכָא
מִעֵדֶן, בְּכַחוֹ רַק לְהַשְׁקוֹת אֶת
הַגֶּן, אֲבָל הַגֶּן נִשְׁאָר דְּבַר בְּפָנֵי
עֲצָמוֹ וְאֵינוֹ הוֹפֵךְ לֵהוֹיֵת מִצִּיאוֹת
אֶחָת עִם "עֵדֶן" שֶׁהִיא בְּחִינָה נְעֻלִית
מִבְּחִינַת "גֶּן". וְהַשֶּׁבַח הַשִּׁיפוּר
וְהָעֵלּוּי שְׁנַעֲשֵׂה בְּגֵן עַל־יְדֵי
לְעִבְדָּה וּלְשִׁמְרָה, קִיּוֹם מִצְוֹת
עֲשֵׂה ("לְעִבְדָּה") וּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה
("לְשִׁמְרָה) הוּא שְׂמִמְשִׁיכִים אֶת
בְּחִינַת עֵדֶן שֶׁהִיא דְּרָגָה נְעֻלִית עַל
יְדֵי הַנֶּהָר הֵיכָא מִעֵדֶן בְּגֵן שֶׁהוּא
מִשְׁקָה אֶת הַגֶּן שֶׁהוּא דְּרָגָה יוֹתֵר
נִמְכּוֹה.
וְעֲנִינוּ שֶׁל גִּילּוּי זֶה מַלְמַעְלָה לַמָּטָה
בְּסִפְּרִיּוֹת הוּא (כַּמְבוּאֵר בְּקִבְלָה
וַחֲסִידוֹת עֶשֶׂר הַסִּפְּרִיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הֵן
עֶשֶׂר כּוּחוֹת אֱלֹקִיִּים שֶׁדֹּרִים עוֹבְרִים
וְנִמְשָׁכִים כָּל הַגִּילּוּיִים וְכָל הַהִמְשָׁכוֹת
הָאֱלֹקִיּוֹת מַלְמַעְלָה לַמָּטָה), דְּהֵנָּה,
עֲנִין הַגֶּן קָאִי בְּכָלִלוּת עַל
סִפְּרִיַת הַמְּלָכוֹת⁴¹, וְעֲנִין
הַנֶּהָר (שִׁיּוּצָא מִעֵדֶן שֶׁלִּמְעַלָּה
מִהֵגֶן וְנִמְשָׁךְ לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן)

(32) תהלים קטז, ט. (33) בראשית ב, טו. (34) ד"ה באחי לגני שנה זו. (35) תיב"ע עה"פ. (36) ראה זהר ח"א כז, א. ח"ב קסה, ב. תקי"ז תכ"א (סב, א). תנ"ה (פח, ב). ילקוט ראובני עה"פ. לקו"ת שה"ש מח, ד. אוה"ת בראשית ח"ו תתרמא, סע"ב – בשם ארז"ל. (37) ראה תניא פל"ז. פל"ט. (38) ראה המשך וככה תרל"ז פ"ט. (39) ברכות לד, ב. (40) בראשית ב, יו"ד. (41) פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) פ"ג (ערך גן).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא בחינת בינה שנקראת בשם נהר⁴² כי בספירת הבינה כפי
 - 2 שהיא בנפש האדם הרי הרעיון השכלי שהיה בבחינת החכמה נקודה בלבד,
 - 3 מתפשט ומתרחב כמו נהר (כנזכר בתורה בפרשת וישלח "ושאל מרחובות
 - 4 הנהר"), מציא דניידי מים שאינם ניצבים במקום אחד אלא זורמים וניידים,
 - 5 ועדן (המקור הנעלה שמשמנו
 - 6 נמשך ומתגלה הנהר, ספירת
 - 7 הבינה) קאי מתיחס על אל
 - 8 בחינת הפתח העליון שלמעלה
 - 9 מעשר הספירות (בדומה לכתר ועטרה
 - 10 שמעל לראש) וגם (למטה מזה
 - 11 מהכתר) בחינת החכמה⁴³
 - 12 הספירה הראשונה בעשר הספירות
 - 13 הקרובה ביותר לכתר שהוא מעל
 - 14 הספירות, וספירת הבינה (הנהר) היא
 - 15 הספירה הבאה אחריה, ובשניהם הן
 - 16 בכתר והן בחכמה הרי זה בחינת
 - 17 "עדן" הפנימיות שבהם
 - 18 פנימיות החכמה ופנימיות
 - 19 הפתח, שזהו פרוש שם עדן
 - 20 שמונה על ענין התענוג
 - 21 כמבואר בחסידות שהכתר נחלק
 - 22 לחיצוניות הכתר ופנימיות הכתר
 - 23 והכוחות המקבילים לכך בנפש האדם
 - 24 הם הרצון שהוא חיצוניות הכתר
 - 25 (בחינת "אריך" שבכתר) והענוג שהוא
 - 26 פנימיות הכתר (בחינת "עתיק"
 - 27 שבכתר) ובעקבות תכונת הביטול של
 - 28 ספירת החכמה, יש לה לפנימיות
 - 29 החכמה קשר מיוחד לפנימיות הכתר.
 - 30 וזהו החלוק שפין עדן לגן,
 - 31 שכאמור "גן לתור" ו"עדן לתור" כי
 - 32 מדובר בשתי דרגות שונות שעל
 - 33 בחינת עדן נאמר⁴⁴ עין לא
 - 34 ראתה אלקים וזולתך כי זו
 - 35 בחינה נעלית שבדרך כלל איננה באה
 - 36 לידי גילוי בעולם, מה שאין-כן
 - 37 גן הוא המקום שבו היתה
 - 38 יצירת האדם ועל כך נאמר בתורה
 - 39 שהאדם נברא בגן-עדן. אמנם, שכן הנשמות לעתיד לבוא הוא
 - 40 שיוצו לבחינת עדן, והרי השקר דלעתיד לבוא בא עלידי
 - 41 מעשינו ועבודתנו בלימוד התורה וקיום המצוות במשך שית אלפי
 - 42 שנים ששת אלפי השנים דהנה עלמא שבהם העולם הווה וקיים, שזהו
- כאמור ענין לעבדה ולשמרה קיום מצוות עשה ומצוות לא תעשה
- בעולם הזה, היינו, שבגן לתור בבחינת גן כפי שהיא בפני עצמה, ללא
- ההמשכה וההתגלות מבחינת עדן הנעלית ממשיכים את הענין דשקר
- מצוה שהיא המצוה עצמה, כמובא לעיל מספר התיא שהשקר
- האמיתי על המצוות הוא העובדה
- שבקיומם ממשיכים בעולם הזה
- התגלות אלוקית ממקור ושרש
- המצוות שהוא ענין חפץ ורצון
- העליון לתורה ומצוות על ידי
- פנימיות החכמה ופנימיות הכתר
- הנקרא בשם עדן על שם הרצון
- הפנימי והענוג. וזהו שעלידי
- ויטע אשל בבאר שבע
- השבים אברהם את הארץ,
- שאין הכוונה רק להשבחה ושיפור של
- ארץ ישראל הגשמית אלא שהוא
- ענין המשכת וגילוי בחינת עדן
- בגן (ארץ). שנעשה עלידי
- מעשה האדם בענין דלעבדה
- ולשמרה שהוא קיום המצוות, כנ"ל.
- ופרטי העבודה בזה מרמזים
- בג' האותיות א' ש' ל'
- שבתבת אשל, כדלקמן.
- ד) והענין בזה, דבאות אל"ף
- מתוך שלושת האותיות המרכיבות את
- המילה "אשל" מוכן שהוא ענין
- של הוספה על ידי חטא עץ הדעת,
- כללות ענין הארץ והעולם
- כפי שהם מצד עצמם (לפני עבודת
- האדם), שהרי בריאת העולם
- (גם כפי שעולם על מלואו
- נברא⁴⁵, כדבר מלא ושלם ללא
- הפגם שנוצר על ידי חטא עץ הדעת,
- שאז היה אדם הראשון בגן-
- עדן ורק לאחר החטא גורש משם)
- נהג גם כפי שהעולם הוא מלא ושלם
- הרי הבריאה היא רק באות ביי"ת
- השנייה שבאותיות⁴⁶, כמו
- שכתוב⁴⁷ בראשית ברא, ולמעלה מזה הוא ענין האל"ף
- האות הקודמת לאות ביי"ת בסדר האל"ף ביי"ת, עובדה המלמדת על קדיקת
- ויתרון במעלה. וכדאיתא במדרש⁴⁸ כ"ו דורות מאז בריאת העולם
- ועד מתן תורה היתה האל"ף קוראה תגר ומתלוננת לפני הקב"ה

(42) לקו"ת שה"ש לט, א ואילך. ובכ"מ. (43) בסה"מ תרנ"ח שם: כמ"ש בזהר באד"ז דרפ"ח סע"ב ועמ"ש בפרדס בשעה"כ ערך עדן. (44) ישע"י סד, ג. ברכות שם. (45) ראה ב"ר פי"ד, ז. וראה שם פי"ב, ו. פי"ג, ג (וביפ"ת שם). (46) ב"ר פ"א, יו"ד. זהר ר"פ ויגש (רה, ב). (47) בראשית א, א. (48) ב"ר שם.

חייב איניש לבסומי בפוריא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כו' אָני ראשון שֶׁל אוֹתוֹת וְלֹא בְּרֵאת עוֹלָמָךְ בִּי אֵלָּא בִּיתָּה
2 בִּיתָּה שְׁהִיא הַשְּׁנִיָּה וְלֹא הָרִאשׁוֹנָה, אָמַר לָהּ הַקֹּב"ה לְמַחֵר בְּכוֹת הַעַת
3 אָנִי בֹא לְתֵן תּוֹרָה מְסִינִי וְאִנִּי פוֹתַח אֶלָּא בָּךְ, שְׁנַאֲמַר⁴⁹
4 אֲנֹכִי הוֹי' אֶלְקִיךָ וְעֶשֶׂת הַדְּבָרוֹת פּוֹתְחוֹת בִּאוֹת אֵלַיךְ – "אֲנֹכִי", וְאִם
5 כֵּן מוֹבֵן שֶׁהָאֵל"ף (שֶׁל "אֲשֶׁל") פּוֹעֵלֶת
6 תּוֹסֶפֶת בְּבִרְיַת הָעוֹלָם שֶׁלֹּא הִיטָהּ בּוֹ
7 קוֹדֵם לְכֵן וְנִתְחַדְּשָׁה רַק בְּמִתֵּן תּוֹרָה.
8 אַף צְרִיף לְהִבִּין, מַהוּ אֵין
9 הַטַּעַם שֶׁמִּתֵּן תּוֹרָה (שְׁהִיָּה כִּי
10 דּוֹרוֹת אַחֲרֵי בִרְיַת הָעוֹלָם) הִנֵּה
11 יְכוּל לְהִתְחַלֵּל בְּאֵל"ף, "אֲנֹכִי ה'
12 אֱלֹהֶיךָ", וּבִרְיַת הָעוֹלָם לֹא
13 הִיטָה יְכוּלָּה לְהִתְחַלֵּל בְּאֵל"ף
14 אֵלָּא בִּאוֹת בִּיתָּה, "בִּרְאשִׁית בְּרָא"[?]
15 וּבִיּוֹתֵר צְרִיף לְהִבִּין, שְׁהִי
16 לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאָכֵי
17 הַשְּׁרָת⁵⁰, אֶלָּא לְמִטָּה בְּעוֹלָם
18 דְּוָקָא, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב⁵¹ בְּמִתֵּן
19 תּוֹרָה וַיֵּרֶד הוֹי' מִלְּמַעְלָה עַל הָר
20 סִינַי לְמַטֵּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִנֵּנוּ,
21 שֶׁמִּתֵּן תּוֹרָה לֹא הִנֵּה בְּאֵין
22 שְׁהִיטָה אֶת ה' מִטָּה' (הָר סִינַי
23 שְׁבַע עוֹלָם הַזֶּה) לְמַעְלָה, לְעוֹלָמוֹת
24 רוּחָנִיִּים עֲלִיוֹנִים אֶלָּא לְהִיפֵךְ בְּאֵין
25 שֶׁל יִרְדָּה שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא
26 מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה, כֵּךְ שֶׁמִּתֵּן תּוֹרָה
27 הִנֵּה בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּוָקָא. וְכִי
28 שֶׁבִּרְיַת הָעוֹלָם הַזֶּה לֹא הִנֵּה
29 יְכוּל לְהִיטָה בְּעוֹלָם הַמַּשְׁכָּה
30 וְהַתְּגַלּוֹת שֶׁל הָעֵנָן דְּאֵל"ף,
31 וּמִסְתַּבֵּר שֶׁהִסְבִּיחַ לְכֵךְ הִיא מִשּׁוֹם
32 שְׁעִנִּינָהּ שֶׁל הָאוֹת אֵלַיךְ הוּא עֲנִין
33 נַעֲלָה וְנִשְׁגַּב מְכִיד לְהִיטָה נִמְשָׁךְ בְּעוֹלָם
34 הַזֶּה הַגִּשְׁמִי אִינוּ מוֹבֵן אֵין אֵם כֵּן
35 נִפְעֵלָה בְּמִתֵּן תּוֹרָה הַמַּשְׁכָּה
36 וְהַתְּגַלּוֹת הָאֵל"ף בְּעוֹלָם הַזֶּה,
37 וְאִם כֵּן אֶפְשָׁר יְכוּלָה לְהִיטָה
38 הַמַּשְׁכָּה הָאֵל"ף בְּעוֹלָם, וְלִכֵּן
39 בְּמִתֵּן תּוֹרָה כֵּן הִיטָה הַתְּגַלּוֹת הָאוֹת
40 אֵלַיךְ ("אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ") אֵם כֵּן,
41 הִנֵּה יְכוּלָה לְהִיטָה הַמַּשְׁכָּה
42 הָאֵל"ף גַּם בְּתַחֲלַת בְּרִיַּת הָעוֹלָם וְלִמָּה בְּאֵת הָעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא
43 בְּבִיתָּה וְלֹא בְּאֵל"ף? וְהַשְׁאֵלָה גְּדוּלָה עוֹד יוֹתֵר וּבִפְרָט עַל־פִּי מַאֲמַר
- בְּוֹתִינוּ וַיֵּלֶךְ⁵² מֵאִי דְּכְתִיב⁵³ מֵה שְׁכָתוֹב בְּבִרְיַת הָעוֹלָם וַיְהִי
עָרַב וַיְהִי בִּקְרִי יוֹם הַשְּׁשִׁי, ה' יִתְּרָה לָמָּה לִי כְּלוֹמַר, לְמָה לֹא
נִאֲמַר "יוֹם שִׁשִּׁי" כְּמוֹ בִּימֵים הַקּוֹדֶמִים, "יוֹם רִאשׁוֹן", "יוֹם שֵׁנִי" וְכוּ' אֵלָּא
נִאֲמַר "יוֹם הַשְּׁשִׁי" בְּתוֹסֶפֶת ה"א הַיְדִיעָה, מְלַמֵּד שֶׁהִתְנַה הַקֹּב"ה עִם
מַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית וְאָמַר לָהֶם
אִם יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה
אַתֶּם מִתְקַיְּמִין כו' (וַיְהִי יוֹם
הַשְּׁשִׁי, הֵינּוּ יוֹם הַשְּׁשִׁי הַיְדוּעַ
וְהַמִּיּוֹדֵד שְׁהוּא ו' בְּסִיּוֹן שְׁנִתְּנָה
בּוֹ תּוֹרָה), וְהִנֵּנוּ, שְׁאֲנֹכִי הוֹי'
אֶלְקִיךָ (מִתֵּן תּוֹרָה) הוּא
הַקְּדוּשָׁה דְּמַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית וְלֹא
מִתֵּן תּוֹרָה אֵין לְעוֹלָם קִיּוֹם, וּמִכָּל־
מְקוֹם הִנֵּה בְּרִיַּת הָעוֹלָם
בְּבִיתָּה דְּוָקָא וְלֹא בִּאוֹת אֵלַיךְ
שְׁבַח נִתְּנָה הַתּוֹרָה, וְרַק לְאַחֲרֵי־
זֶה כְּעֹבֵר כִּי דּוֹרוֹת, לְמַעֲלָה
מֵאֲלֵפִים שְׁנָה מֵאֵד בְּרִיַּת הָעוֹלָם,
נִתְּנָה וְנִמְשָׁךְ הָאֵל"ף בְּעוֹלָם
שְׁנִיבְרָא בְּבִיתָּה (עַל־דֶּרֶךְ
הַנִּי"ל שְׁאֲבָרְהֶם הַשְּׁבִיחַ אֶת
הָאֲרִץ עַל יְדֵי הָעֵץ וְעַד שְׁבַח אֲבָרָהם
לֹא הִיטָה בְּעוֹלָם תּוֹסֶפֶת וְהַשְׁבַּחָה זוֹ
שֶׁנִּגְרַמָּה דּוּקָא עַל יְדֵי הָאָדָם) וְלֹאֲדוּר
כָּל הָאֲמֹרֵת מִתְחַזְּקָה הַשְׁאֵלָה: אִם
הַתּוֹרָה הִיא דְּבַר כָּל כֵּךְ עִיקְרֵי וּמִרְכּוּז
בְּקִיּוֹם הָעוֹלָם, מְדוּעַ בְּאֵת הָעוֹלָם לֹא
נִבְרָא מִלְּתַחֲלִיל בִּאוֹת אֵלַיךְ שְׁבַח
נִתְּנָה הַתּוֹרָה אֵלָּא בִּיתָּה כִּי?
וַיּוֹבֵן עַל־פִּי הַיְדוּעַ שֶׁכָּל
הַשְּׁמוֹת שֶׁבְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֵינָם
שְׁמוֹת הַסְּבָמִיִּים וְהַדְּבָרִים נִקְרָאִים
בְּשְׁמוֹת אֱלֹהִים כִּי כֵךְ הַסְּבָמִי בִּינִינָה בְּנִי
אֲדָם, אֶלָּא אֵלֹהִים שְׁמוֹת הַמְּדוּרִים
עַל עֲנָנָם וְהַתּוֹכֵן וְהַמְּהוּת הַרוּחָנִית
הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים הַנִּקְרָאִים
בְּשְׁמוֹת אֱלֹהִים⁵⁴ וּבְלִשׁוֹן רַבְּנוּ הוֹקֵן
בְּתַנּוּי (שֶׁעַר הַיְחִיד וְהַמְּהוּת פֶּרֶק א'): ...
בְּכָל הַנִּבְרָאִים שְׁבַע עוֹלָם, הַשְּׁמוֹת
שֶׁנִּקְרָאִים בָּהֶם בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הֵן הֵן
אוֹתוֹת הַדִּיבּוּר הַמְּשַׁתְּלָשֵׁלוֹת מִמְּדֻרָּה
לְמִדְּרָגָה מַעֲשֵׂה מֵאֲמֹרוֹת שְׁבַת־תּוֹרָה... עַד שֶׁמִּגִּיעוֹת וּמִתְבַּשְׁלוֹת בִּאוֹתוֹ נִבְרָא
לְהַחֲיוֹת... וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הוּא כָּלִי לְחַיּוֹת הַמְּצוּמָצֵם

(49) יתרו כ, ב. (50) ברכות כה, ב. (51) יתרו יט, כ. (52) שבת פח, א (ובפרש"י). (53) בראשית א, לא. (54) ראה אור תורה להרב המגיד ד, סע"ב ואילך. תניא שער היחוד והאמונה פ"א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 באותיות שם זה...". וכן הוא בשם דאות אל"ף, ששם זה מורה
 - 2 על ענינה ותוכנה ומהותה הפנימי, ומזה לאור ענינה ומהותה של האות
 - 3 אל"ף יובן למה לא היתה יכולה להיות בריאת העולם
 - 4 באל"ף אלא רק בבית"ת, ומתן תורה כן היה באל"ף דוקא,
 - 5 ובאופן שהאל"ף נמשך
 - 6 בעניני העולם דוקא כפי
 - 7 שיבואר להלן.
 - 8 ה) ובאור הענין, דהנה,
 - 9 אל"ף הוא מלשון אאלפך
 - 10 אלמד אותך חכמה אאלפך
 - 11 בינה⁵⁵. ועוד זאת, ובנוסף לכך
 - 12 יש לאל"ף משמעות נוספת בדיאתא
 - 13 כפי שיש, מובא בספרי קבלה⁵⁶
 - 14 שאל"ף הוא אותיות פלא
 - 15 (למעלה מחכמה ובינה שהן
 - 16 הספירות והכחות של השכל שענינו
 - 17 הבנה והשגה ואילו פלא הוא דבר
 - 18 שלמעלה מהשכל וההבנה). וענין
 - 19 זה שאל"ף הוא לשון פלא נרמז גם
 - 20 הוא בלשון אאלפך חכמה
 - 21 אאלפך בינה, שהרי מבאר
 - 22 בקבלה ובחסידות⁵⁷ שהפירוש
 - 23 דאאלפך חכמה אאלפך בינה
 - 24 הוא שמלמדים את החכמה
 - 25 ואת הבינה ומוסיפים בהם
 - 26 ומשביחים אותם (שענינם מצד
 - 27 עצמם הוא שכל), והתוספת
 - 28 וההשכלה, הוא על-ידי ההמשכה
 - 29 בשכל עצמו, חכמה ובינה, מדרגא
 - 30 שלמעלה מהשכל ואינה קיימת
 - 31 בשכל כפי שהוא מצד עצמו, שהיה
 - 32 ענין דאל"ף אותיות פלא
 - 33 שענינו למעלה מהבנה והשגה שכלית.
 - 34 והינה, לאחר שהוסבר עתה, שענינו
 - 35 של האל"ף הוא להמשיך את הבחינה
 - 36 שלמעלה מהשכל בתוך השכל עצמו
 - 37 מובן שאף שנקרא בשם פלא
 - 38 ואכן ענינו הוא למעלה מהשכל,
 - 39 מכל-מקום, אין זה ענין
 - 40 שלמעלה מהשכל עד כדי כך שאינו
 - 41 קשור עם חכמה ובינה כלל ונבדל לחלוטין מהשכל וההשגה, אלא
 - 42 באופן שגממש ממנו להיות אאלפך חכמה אאלפך בינה והוא
 - 43 נעשה מקור ללימודי' והוספה בשכל עצמו.
- ותוכן הענין כפי שהוא בספירות העליונות יובן מן המכאניזם שכן עשר כוחות הנפש של האדם מקבילים לעשר הספירות העליונות (כמבואר בתניא פרק ג לגבי כוחות הנפש שהם עשר בחינות "כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשלו מהן") שיש בו באדם חכמה ובינה, שהוא ענין השכל, טעם ודעת היגיון (ובזה מהשכל ומטה מתחיל סדר השתלשלות הפתילות הפנימיים שבנפש האדם שכן כוחות הנפש מתחלקים באופן כללי לשניים – כוחות 'פנימיים' המלוכשים באברי הגוף, מותאמים להם ומאחדים איתם והאדם חש בהם ומודע להם. וכוחות 'מקיפים', נעלים יותר, שלמעלה מהתלכשות והתאחדות עם אברי הגוף ולא תמיד באים לידי מודעות ברורה שהתחלתם של הכוחות הפנימיים הוא ענין החכמה, ומחכמה נמשך לבינה ובהמשך למידות שכלב עד למטה כו' שהם כוחות המעשה הנחותים ביחס לשכל ולרגש, ויש בו באדם גם ענין שלמעלה מחכמה ובינה, שכללותו הוא ענין הרצון שהוא כוח 'מקיף' שלא מתלבש בפנימיות. וברצון גופא עצמו ישנם ב' אופנים, שהם שתי דרגות חיצוניות הרצון ופנימיות הרצון. כלומר, חיצוניות הרצון הוא רצון סתם, ללא סיבה, והינה באופן שאין טעם ונימוק חיצוני לרצון, כי אם שפך הוא הרצון (אזוי וויל עד כך הוא רוצה). ופנימיות הרצון הדרגה הנעלית יותר, העמוקה והפנימית יותר, בכוח הרצון הוא הנקרא בשם חפץ⁵⁸, והינה, שמדובר ברצון שלמעלה מטעם ודעת, ואדרבה, זו דרגה יותר עמוקה ויותר נעלית מאשר חיצוניות הרצון אבל עם זאת זהו רצון כזה שיש טעם כמזון לרצון, אלא שאין זה טעם של חכמה ובינה ויש טעם שהם למטה מהרצון, כי אם טעם מהרצון ולכן הוא מוגדר כרצון שלמעלה מטעם ודעת, אבל יש לו טעם

(55) ע"פ איוב לג, לג. שבת קד, א. (56) תקו"ז ת"ע (קלה, א). ועוד. (57) ראה סידור (עם דא"ח) שער הפורים רפב, סע"ג ואילך. (58) ראה לקו"ת ש"ש כח, ד. שו"ת צ"צ אה"ע סימן רסג. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כּמוס, נסתר ונעלם, שנקרא טעם לא בגלל היותו ניומק על פי טעם ודעת כי
2 אַם אלא טעם מלשון טעמו ויראו כי טוב⁵⁹, שהוא ענין
3 הענג (געשמאק נעם ועריכות), טעם במובן של טוב-טעם. וְהִנֵּנוּ,
4 שְׁאִין זֶה כִּסְבֶּרַת הָעוֹלָם החושב בטעות שכל רצון שיש לו טעם, ולו
5 טעם כּמוס, הוא רצון לפי טעם ודעת
6 והטעות נובעת מהבנה שְׁפִין
7 שֵׁשׁ טַעַם כּמוס (על-כֹּל-
8 פִּנִּים) לְרָצוֹן, הָרִי זֶה רָאָה
9 שֶׁהוּא לְמִטָּה בְּמִדְרָגָה
10 מִהֲרָצוֹן שְׁאִין לוֹ טַעַם כָּלָל
11 ולכאורה הוא נעלה יותר כי אין לו
12 שום הסבר ונימוק, אֵלָא אֲדִרְבָּה,
13 ההיפך הוא הנכון כי דוֹקָא הֲרָצוֹן
14 שֵׁשׁ לוֹ טַעַם כּמוס, שֶׁהוּא
15 (לא טעם שְׂכָלִי וְהִנֵּנוּ, אֵלָא)
16 טַעַם הַקְּשׁוּר עִם עֲנִין
17 הַתַּעֲנוּג, הָרִי זֶה פִּנִּימִית
18 הֲרָצוֹן⁶⁰ הנעלית מחיצוניות הרצון.
19 וּבִאֲמַת לאמיתו של דבר מִכְרַח
20 לומר שְׁעֲנִין זֶה שבעצם הרצון
21 קשור בעונג הנקרא "טעם כּמוס"
22 יִשְׁנוּ כָּל רָצוֹן, גַּם בְּרָצוֹן
23 שְׁנָרָא שְׁאִין לוֹ טַעַם כָּלָל לא
24 טעם גלוי ולא טעם נסתר. וְהִתְקַרַּח
25 לָזֶה לקביעה האמורה שכל רצון
26 קשור בעונג הוא מִשְׁנֵי עֲנִינִים
27 שהם שתי סיבות. הָא, דְּכִין
28 שְׁדָּהוּ רָצוֹן הָאָדָם, כל רצון, בכל
29 דרגה, הוא סוף סוף רצון של אדם
30 וְהָרִי עֲנִין המהות הפנימית של
31 הָאָדָם מוֹרָה עַל עֲנִין
32 שֶׁל שְׂכָל, הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת של
33 הכוחות והתכונות זו מזו
34 שונות מלמעלה למטה, ולכן, כיוון
35 שמבנה זה של שכל והשתלשלות
36 הדרגות זו מזו הם נושא מאד מהותי
37 ומרכזי בנפש האדם הָרִי בְּהִתְקַרַּח
38 לומר שְׂכָל עֲנִינֵי שֶׁל הָאָדָם,
39 גַּם הָעֲנִינִים שֶׁלְמַעַל מִכּוּחוֹת
40 פִּנִּימִיִּים, ובכלל זה כוח הרצון
41 שנחשב כוח 'מקף' ולא פנימי,
42 בְּחִינַת 'לֹא אָדָם' שְׂבָאָדָם, כלומר אותן בחינות באדם שבעצם נעלות
43 ממערכת הכוחות הפנימיים של האדם הִנֵּה גַּם הֵם בִּאֲפֵן שֶׁל
- הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הכוחות זה מזה ועם יחס זה לזה, אֵלָא שְׁאִין זֶה כִּסְבֶּרַח
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שְׂבָא בְּהַמְשָׁךְ וברצף אֶחָד עִם הַכּוּחוֹת
הַפִּנִּימִיִּים שֶׁהִתְחַלְתֶּם מִכַּח הַחֲכָמָה כַּ"ל אלא מדובר על 'סדר'
רמסול' אחר, המיוחד לכוחות המקיפים אבל גם בהם יש 'סדר השתלשלות'
משלהם ולכן כל רצון נובע בעצם
מהתענוג שלמעלה ממנו. וְהִב',
ההוכחה השנייה לכך שגם רצון ללא
טעם נובע בעצם מעונג מִמָּה
שְׂרואים בְּמוֹחַשׁ, שְׂבָכָל עֲנִין
שֶׁל רָצוֹן, גַּם רָצוֹן שְׁנָרָא
שְׁאִין לוֹ טַעַם כָּלָל, לא טעם
שְׂכָלִי וְאִפִּילוּ שנראה שאין לאותו
רצון לא טעם וְעֲנִין, הִנֵּה
בְּמִשְׁךְ הַזְּמַן יָכוֹל לְהִיטֵב בּוֹ
שְׁנֵי מִבְּחִינַת חוּק וְתוֹקֵף הַרָצוֹן,
וְעַד שֶׁיָּכוֹל לְהִיטֵב בּוֹ לא רק
שינוי במידת הרצון אלא גַּם חֲלוּף
וְהַפּוּף ואם בעבר הרצון היה לדבר
ובכיוון מסוים, הרצון עשוי להתחלף
ולהשתנות אפילו לדבר ולכיוון ההפוך.
וּלְכַאֲרָה אֵינוּ מוֹכֵן, דְּכִין
שְׁאִין זֶה עֲנִין פִּנִּימִי הַמְּגַבֵּל
ומדוד ומלושב בְּכָלִי עם הגדרות
מדויקות, שְׁהָרִי אֵין זֶה עֲנִין
הַקְּשׁוּר עִם שְׂכָל אלא כוח 'מקף'
על-שְׂכָלִי, אִם כֵּן, לָמָּה יָחוּל בּוֹ
שְׁנֵי וְעַד לְחֲלוּף וְהָרִי לכאורה
בתור כוח 'מקף' הוא לא היה אמור
להיות מושפע משינויים חיצוניים עד
כדי שינוי קיצוני? אַךְ הָעֲנִין הוּא,
שְׂגַם הֲרָצוֹן, למרות שהוא כוח
'מקף' הָרִי לְהִיטֵב סוּף רָצוֹן
הָאָדָם, וכאמור שענין ההשתלשלות
והסדר וההדרגה הוא ענין מהותי
במערכת כוחות הנפש של האדם הָרִי
הוא בִּאֲפֵן שֶׁל הִתְקַרַּח, וְיֵשׁ
בּוֹ טַעַם, אֵלָא שֶׁהוּא בִּאֲפֵן
דְּטַעַם כּמוס ונעלם שפעולתו
והשפעתו לא ניכרת אבל הטעם הכּמוס
קיים. וְכִין שֵׁשׁ בּוֹ טַעַם כּמוס
(על-כֹּל-פִּנִּים שלא לדבר על רצון
שטעמו גלוי וניכר), הִנֵּה בְּמִשְׁךְ הַזְּמַן עוֹלֵל הַטַּעַם הַכּמוס
לְהִיטֵב נְמִשָּׁה בְּגִלּוּי ולהיות נתפס בגדרי השכל וההיגיון, וּבִאֲשֶׁר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שיסייע בידו להצליח במשימת הגניבה. ולכאורה, מה פשר ההנהגה הזו והרי
ממה-נפשך: אם הוא מאמין בה' מדוע הוא עובר על רצונו וגונב, ואם אינו
מאמין מדוע הוא מתפלל לה' להצלחת הגניבה? ואלא הביאור הוא, **הִנֵּנוּ**
הינו, שיש לו אמונה פשוטה כללית וברוך 'מקיף', אלא שאין
זה קשור אצלו עם ענינים
של שקל שהוא הכוח העיקרי
והמרכזי של הכוחות הפנימיים וכיוון
שלא למד על האמונה הכללית
הפשוטה שיש בליבו ולא התעמק בה
ולא התבונן בה, לא הקנים אותה לאין
לה השפעה על התנהגותו לכן יכול
להיות שאפוס מחתרטא
גופא שבפתח ה'מחתרת' עצמה
(שכרה כדי לגנוב, היפך רצון ה')
רחמנא קריא הוא קורא לה'
ומבקש עזרה משמים, כי אמנם יש לו
אמונה פשוטה אבל היא לא חודרת
לפנימיות ולתודעה שלו. אבל סדר
העבודה על-פי תורה הוא
שצריך להמשיך להוריד ולגלות
את האמונה שקיימת בצורה כללית
ומקיפה בפנימיות בתודעה ובהכרה
ניכרת ונרגשת, ועל-ידי-זה
שוללים את הענין דאפוס
מחתרתא כו' כי ברגע שהאמונה
היא פנימית לא תיתכן סתירה שכזו של
אמונה בה' מצד אחד וגניבה שהיא
היפך האמונה בה' תוך בקשה לסיוע
מה' מצד שני. ועל-דרך-זה מעין
האמור לגבי עבודת ה' בדרגות נמוכות,
ברמה של הגנב האמור הוא גם
בדרגות היותר געלות, עליהן
דובר לעיל דהנה, העבודה פפי
שהיא למעלה מטעם ודעת, ברמה על-שכלית, מצד פח הרצון,
שהוא כוח מקיף הנעלה מהכוחות הפנימיים פועלת את ענין הרצוא,
התשוקה להשתחרר מכבלי הגוף והנפש הבהמית וכללות העולם הזה ולדבוק
בה' ועד שברצוא גופא בשאיפה לדבוק בה' עצמה אין זה רק
רצוא דתקון, מבואר בקבלה וחסידות שהעולמות במתכונתם הנוכחית עם
סדר השתלשלות' מסודר ועשר ספירות שהאורות שלהם מלוכשים בתוך
כלים ראויים לקליטתם נקראים 'עולם התיקון' וקדם לו 'עולם התוהו' בו היו
אורות מרובים וכלים מועטים, מצב שגרם ל'שבירת הכלים' ולאור זאת 'תיקון'
מסמל התלבשות בכלים, סדר והדרגה ואילו 'תוהו' מסמל אורות ללא מדידה
והגבלה והתלבשות מסודרת. ולעניינו – כאשר העבודה היא בכוח הרצון
הנעלה מהכוחות הפנימיים, הדבר מעורר 'רצוא' היינו תשוקה לדבוק בה' לא

הטעם נמשך בגלוי והופך להיות טעם הגיוני, אזי יחול על זה
ענין של קשיות שכולות לפעל בו שנוי, שישפיע גם על אופיו
ומידתו של הרצון שנובע מהטעם, ועד לחלוף של הרצון באפן הפכי,
כמבואר לעיל. ואף-על-פי-כן, הנה דוקא ענין זה העובדה שהוא
נובע מטעם שלמעלה ממנו, טעם
במובן של טוב-טעם ותענוג, הוא
עקר הרצון ופנימיותו,
שמתאחד עם פח התענוג כי
ה'טעם', היינו התענוג, ניכר ונרגש בו.
וכן הוא גם בעבודה בעבודת ה'
על ידי האדם שיש בה מרכיבים שונים,
חלקה מתבצע באמצעות הכוחות
הפנימיים, השכל והמידות. וחלקה
הנעלה יותר מתבצע באמצעות הכוחות
המקיפים הקרובים יותר לנפש עצמה,
דהנה, תכלית העבודה הכוונה
והמטרה והדרגה הנעלית ביותר
בעבודת ה' היא להיות למעלה
מן הטעם והדעת שהאדם יגיע
לדבקות בה' והתמסרות לענייני תורה
ומצוות ועבודת ה' מעל ומעבר
למתחייב מהשכל וההיגיון ויעבוד את
ה' ברמה על-שכלית, אבל ההתעלות
מעל השכל תהיה רק יתרון ולא חסרון
כי אין זה באפן שאינו שך
לפנימיות כן שענייני עבודת ה'
נשארים 'מקיפים' ולא חודרים
לפנימיותו ולמודעות ולהכרה הגלויה
של האדם, אלא ששם היותו
למעלה מטעם ודעת ובאופן
כללי הוא עובד את ה' ברמה על-
שכלית, בכל זאת יש בו טעם
כמוס נעלם ונסתר, שהוא ענין
הענג (געשמאק נועם ועריכות), והינו, שלאמיתו של דבר העבודה
שלמעלה מטעם ודעת לא צריכה להישאר דבר 'מקיף' ורחוק מהתודעה של
האדם אלא שצריך לבוא בהרגש פנימי לחדור אל הפנימיות של
האדם עד כדי כך שהדברים יהיו בתחושה (הרגש) גלויה וניכרת.
והאמור לעיל שגם עבודת ה' ברמה נעלית, על-שכלית ולמעלה מטעם ודעת
צריכה לקבל ביטוי גלוי ומורגש בכוחות הפנימיים יובן מקמו שהוא
בדרגות התחתונות של עבודת ה', שביניהן ובין דקות והתמסרות
על-שכלית יש פער גדול ובכל זאת ניתן להשתמש בהן כמשל לעניינו,
שכיכול להיות מעמד ומצב נחות ביותר בעבודת ה' דגנבא אפוס
מחתרתא רחמנא קריא⁶¹ גנב העומד בפתח המחתרת (הבור או
המנהרה) שכרה כדי לחדור אל תוך בית ולגנוב וקורא לקדוש-ברוך-הוא

חייב איניש לבסומי בפוריא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בן עזאי אלא אדרבה החידוש של רבי עקיבא הוא, ש'אף שהיה אצלו
2 אצל רבי עקיבא רצוא היותר עליון תשוקה לדבוק באלוקות ברמה
3 העליונה ביותר שלמעלה ממדידה והגבלה מעל ומעבר לכל גבול
4 ולמעלה מכל ענין של כלים, היינו דקות כל כך נעלית שאי אפשר
5 'להלביש' ולהגביל אותה בכלים
6 כלשהם עד שנקרא בשם רצוא
7 דתהו כי המאפיין את עולם התהו
8 הוא שהאורות שבו מרובים והכלים
9 שבו מועטים וכתוצאה מכך האורות
10 לא 'התיישרו' בכלים והייתה 'שבירת'
11 הכלים' ולכן 'רצוא' שלמעלה
12 מהתלבשות בכלים נקרא 'רצוא'
13 דתהו" (פמבאר ב'תורה אור'⁶⁷), מכל-מקום, רבי
14 עקיבא לא נפגע מהתגלות הגדולה
15 וה'רצוא' לא גרם לו יציאת הנפש
16 מהגוף, כי היתה תחלת עבודתו
17 בענין הרצוא באפן שנקנס
18 בשלום, כפי שנתבאר לעיל
19 בהרחבה שתכליתה של העבודה
20 שלמעלה מטעם ודעת היא שסוף סוף
21 תחדור בפנימיות ולא תישאר כדבר
22 'מקיף' וזו הייתה מעלת המיוחדת של
23 רבי עקיבא שמלכתחילה "נכנס
24 בשלום" וגם את הרצוא באופן של
25 'תהו' הכניס בתוך הגדרים הפנימיים
26 של 'תיקון', ולכן גם לאחרי-זה
27 יצא בשלום ומאחר שזו הייתה
28 הכניסה מלכתחילה, לכן גם היציאה
29 הייתה בשלום, ללא פגע, שהוא
30 ענין השוב, ככתוב לגבי חיות הקודש של המרכבה העליונה שהן רצות
31 "רצוא ושוב", וכך בעבודת ה' של כל יהודי צריך להיות שילוב בין ה"רצוא",
32 התשוקה והשאפה לדבוק בה' בתכלית הדביקות, עד כדי כלות הנפש ובין
33 ה'שוב' של חיי הנשמה בגוף כדי שיוכל לעסוק, במעשה התורה
34 ומצות למטה כנשמה בגוף בעולם הזה ולא לבוא לידי כלות הנפש
35 בפועל.
36 וטעם הדבר הוא, הסיבה לכך שמצד אחד הרצוא והתשוקה הם ללא
37 גבול ומצד שני הם לא גורמים לצאת הנפש מהגוף אלא לאחר הרצוא בא
38 "שוב" של תורה ומצוות בגשמיות בפועל היא לפי שהרצוא היתה
39 מלכתחילה חזק מאד, למעלה ממדידה והגבלה, אבל בד בבד באפן שיש
40 בעצם טעם לרצון, אלא שזהו טעם כמוס, נעלם,

1 רק מסוג של 'תיקון' אלא רצוא שלמעלה לגמרי מענין הכלים
2 ומדידות והגבלות, שלכן נקרא רצוא דתהו (אלא שזהו 'תהו')
3 לא במובן לא רצוי אלא כפי שהוא בקדשה, בתקון גופא עצמו,
4 היינו עם המעלות והיתרונות של 'תהו' מבחינת ריבוי ותוקף האורות ללא
5 החסרונות של תהו מבחינת אי קליטת
6 האורות בכלים בצורה פנימית). ואף-
7 על-פי-כן למרות המעלה והיתרון
8 ב'רצוא' בסגנון של 'תהו', מעל ומעבר
9 למדידות ולהגבלות של הכוחות
10 הפנימיים, בסופו של דבר צריכה
11 להיות העבודה של האדם לא
12 כפי שהיה אצל בן עזאי שהיה
13 אחד מ'הארבעה שנכנסו לפרדס' היינו
14 שהתקברו באלוקות בעקבות 'רצוא'
15 וכלות הנפש להידבק באלוקות
16 שהענין וראה התגלות אלוהית
17 רוחנית שלא היה מסוגל לקלוט
18 ולהכיל אותה ומת⁶² כי הייתה אצלו
19 כלות הנפש כפשוטה, ועליו
20 הפתוב אומר⁶³ יקר בעיני ה'
21 המותה לחסידיו, היינו שמות
22 מסוג זה, כתוצאה מדביקות באלוקות
23 ללא גבול עד לצאת הנפש מן הגוף
24 יקר בעיני ה' וכפי שמצינו אצל
25 שני בני אהרן נדב ואביהוא
26 שהיה אצלם כמסופר בתורה
27 הענין דבקרבם לפני ה'⁶⁴,
28 שהוא ענין הרצוא⁶⁵ והתשוקה
29 הבערת לדבוק באלוקות, באפן כל
30 כך חזק ותקף עד כדי כך שהגוף
31 שלהם לא היה מסוגל לקלוט ולהכיל את ההתגלות והדביקות העצומה
32 שעל-ידי-זה ומתו⁶⁴ כי הנשמה שלהם הגיעה לכוז רמה של דביקות
33 וקירבה לה' שלא הייתה מסוגלת להיות בתוך גוף גשמי שמעצם מהותו
34 מעלים ומסתיר על האלוהות, שהרי רצוא זה שגורם ליציאת הנשמה מן
35 הגוף, כפי שהיה בבן עזאי ובנדב ואביהוא
36 להיות מצד הרצון שלמעלה, מצד הפונה העליונה כי
37 הקדוש-ברוך-הוא רוצה דווקא את עבודת הנשמה בגוף בעולם הזה התחתון,
38 אלא הרצוא צריך להיות באופן שלא יפגע בחיי הנשמה בגוף כפי
39 שהיה אצל רבי עקיבא שאף הוא ניגמה על הארבעה ש"נכנסו לפרדס"
40 שנקנס בשלום ויצא בשלום⁶⁶, והינו שרבי עקיבא "יצא בשלום"
41 ולא נפגע ממה שראה לא משום שהגיע להתגלות בדרגה נמוכה יותר מאשר

(62) חגיגה יד, ב. (63) תהלים קטז, טו. חגיגה שם. (64) אחרי טז, א. (65) אוה"ח ר"פ אחרי. וראה תו"א וישלח כה, ב. תו"ח שם קצר, א ואילך. ד"ה אחרי מות תרמ"ט (סה"מ תרמ"ט ע' רנט ואילך). (66) חגיגה שם (ע"פ גירסת העין יעקב. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א). (67) וישלח שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וְנִמְתָּ... וימלוך תחתיו" מבואר בקבלה וחסידות שהכוונה למלכים של עולם
התורה ש'עפלו בשבירת הכלים' והנפול ויורד מדרגתו נקרא 'מח'.
וְלִכְּנֵן בְּהִכְרַח שִׁיְהִי הָרָצוֹן לְמִרּוֹת הִיּוֹת כּוֹחַ 'מְקִיף' וְלֹא פְּנִימִי
בְּאִפְּן שִׁירָגֶשׁ בּוֹ הַטַּעַם וְהַעֲנֵג (פְּנִימִיּוֹת הָרָצוֹן), שֶׁזֶהוּ
עֲנִין הָאֵל־רָף, שֶׁהִפְלֵא הוּא
בְּאִפְּן שֶׁקְשׁוֹר עִם חֲכָמָה
וּבִינָה וּבִסּוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר יִשְׁפָּע גַּם
בְּכוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים וּפְעֵל בָּהֶם. וְעֲנִין
זֶה פּוֹעֵל שֶׁגַּם בְּחִיצוֹנִיּוֹת
הָרָצוֹן כְּפִי שֶׁהִרְצוֹן בֹּא לִידֵי גִילּוֹ
בְּחִיצוֹנִיּוֹת, לֵאלֹא שִׁיְהִי נִכְרָ וְנִרְגַּשׁ בּוֹ
הַטַּעַם, לֹא תִהְיֶה נְטִיָּה מִן
הַפְּנוּנָה וְלֹא יִיוֹרֵצַ מִצֵּב שֶׁל "רְצוּא"
לֵאלֹא שׁוֹב, וְהִינּוּ, שֶׁאֲפִלּוֹ אִם
לְפִי שְׁעָה בְּאוֹפֶן זִמְנִי נִעְלָם
אֲצִלוֹ הַהֲרָגֶשׁ הַפְּנִימִי, וְהִרְצוֹן
בֹּא לִידֵי בִיטּוֹ כְּכוֹחַ 'מְקִיף' בְּלִבְדּוֹ
(וְכַאֲמוֹר שֶׁאֵמֵנָה הַכוֹחוֹת הַמְּקִיפִים
נִעְלָם מִהַכוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים, אֲבָל יֵשׁ גַּם
חִסְרוֹן בְּכָךְ שֶׁהִדְבִּירִים לֹא חוֹדְרִים
בְּפְנִימִיּוֹת וְעַד שִׁיִּתְּכֵן מִצֵּב שֶׁל "גִּנְבָא
אִפּוֹס מִחֲתָרָתָא רְחִמָנָא קְרִיא") מְכַל־
מְקוֹם, פִּינּוֹן שֶׁפְּלָלוֹת עֲבוֹדָתוֹ
הִיא בְּאִפְּן הָאֲמוֹר, בְּדֶרֶךְ
הִרְצוּיָהּ, כִּךְ שֶׁהִרְצוּא לֹא מוֹבִיל לְכָלּוֹת
הַנֶּפֶשׁ אֲלֵא ל"שׁוֹב" הִרִי זֶה פּוֹעֵל
גַּם עַל חִיצוֹנִיּוֹת הָרָצוֹן,
שֶׁפְּעוּלָתוֹ וְהַשְׁפָּעָתוֹ עַל הָאָדָם תִּהְיֶה
חִיּוּבִית בְּלִבְדּוֹ כִּךְ שֶׁלֹּא תִהְיֶה
נְטִיָּה מְעַבְּדָתוֹ וְהָאָדָם יִמְשִׁיךְ
לְעַבּוֹד אֶת ה' לֵאלֹא כֹל סְטִיָּה מִהַכוֹנָה
הַעֲלִינָה. לְדַבְּרֵה זֶה - כֹּאשֶׁר הִרְצוֹן הוּא
כְּרַבְעִי וְחוֹדֵר גַּם בְּכוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים הִרִי
גַּם אִם בְּאוֹפֶן זִמְנִי מֵאִירָה רַק חִיצוֹנִיּוֹת
הִרְצוֹן הִרִי עֲדִין עֲבוֹדָתָהּ מִתְּנַהֲלָת
כְּרֹאִי - יֵשׁ דּוּגְמָא: וְעַל-דֶּרֶךְ
שֶׁמְצִינּוּ שֶׁכְּפֹאֶשֶׁר יִשְׁנּוּ אִפְּן
הַעֲבוֹדָה שֶׁלְמַעְלָה מְטַעַם וְדַעַת, בְּמוֹכֵן חִיּוּבִי, הִינּוּ עֲבוֹדָתָהּ ה'
מַעַל וּמַעְבֵּר לְמָה שֶׁהִשְׁכַּל מִחִיב, בְּיָמִים מִיְּחִידִים וְזִמְנִים מִיְּחִידִים,
בַּעַת רִצּוֹן שֶׁל חֲגִים וּמוֹעֲדִים אוֹ כֹּאשֶׁר הָאָדָם עֲצֵמוֹ נִמְצָא בְּהַתְּעוֹרְרוֹת בְּלָחִי
וְגִילָה, הִרִי זֶה פּוֹעֵל גַּם בְּשֶׁאֵר הַזְּמַנִּים שֶׁבִּהְיָ צְרִיכָה לְהִיּוֹת
הַעֲבוֹדָה שֶׁל הָאָדָם אֶת ה' בְּכָל לְבָבָהּ וּבְכָל נַפְשָׁהּ⁶⁹, וְעַבּוֹדָה עִם

הִינּוּ, שֶׁאֲפִילוֹ הַטַּעַם וְהַעֲנֵג הוּא בְּאִפְּן שֶׁל הָעֵלֶם,
וּמְכַל־מְקוֹם בִּסּוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר נִרְגָּשׁ הוּא בְּפְנִימִיּוֹת וְהוּא הַגּוֹרֵם
לְכָךְ שֶׁלֹּאחֵר ה"רְצוּא" יִהְיֶה "שׁוֹב", וְעֲנִין זֶה פּוֹעֵל שֶׁלֹּא יִסּוֹר
הָאָדָם (עַר זָאל נִיט אָפְטְרַעטֶן שֶׁלֹּא יִסְטָה) מֵאֲמָתִית הַפְּנוּנָה
הַעֲלִינָה, שֶׁהִיא כְּאִמּוֹר לֹא
הִיפְּרִדּוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ מִהַגּוֹף אֲלֵא תוֹרָה
וּמִצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁלְכָן נַעֲשִׂית
מִלְּכַתְחִילָה הַפְּנִינְסָה (ה"רְצוּא")
בְּשָׁלוֹם, וְעַל-יְדֵי-זֶה גַּם
הַיְצִיָּאָה (ה"שׁוֹב") הִיא בְּשָׁלוֹם.
וְזֶהוּ עֲנִין הָאֵל־רָף הָאוֹת
הָרַשׁוּנָה מִשְׁלוֹשֶׁת הָאוֹתוֹת שֶׁל
הַמִּילָה "אשֶׁל", שֶׁהוּא אוֹתוֹת
פְּלֵא, עֲנִין שֶׁלְמַעְלָה מִהַשְׁכַּל
וְהַטַּעַם וּמְכַל־מְקוֹם אִין זֶה
עֲנִין שֶׁל פְּלֵא שֶׁאִינוּ שִׁיךְ
לְכַחוֹת פְּנִימִיִּים דְּחֲכָמָה
וּבִינָה, כִּי אִם, שֶׁמִּהַעֲנִין
וְהִינּוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל שֶׁאֲפִילוֹ בְּדֶרֶגוֹת
נַעֲלוֹת שֶׁבְּקִדְשָׁהּ, הִנֵּה מִצַּד עֲנִין הָרָצוֹן עֲצָמוֹ,
לֵאלֹא טַעַם כְּמוֹס, טַעַם וְעֲנֵג, יְכוֹל לְסוֹר מֵאֲמָתִית
הַפְּנוּנָה כּו'. וּמִזֶּה מוֹכֵן שֶׁכְּפֹאֶשֶׁר נִמְשָׁךְ בְּדֶרֶגוֹת
הַתְּחַתּוֹנוֹת, יְכוֹל לְהִיּוֹת שֶׁיִּפֹּל מִמְּדֻרְגָּתוֹ לְגִמְרִי,
עַד דְּאֶקְרִי מִית⁶⁸. וְלִכְּנֵן בְּהִכְרַח שִׁיְהִי הָרָצוֹן
בְּאִפְּן שִׁירָגֶשׁ בּוֹ הַטַּעַם וְהַעֲנֵג (פְּנִימִיּוֹת הָרָצוֹן),
שֶׁזֶהוּ עֲנִין הָאֵל־רָף, שֶׁהִפְלֵא הוּא בְּאִפְּן שֶׁקְשׁוֹר
עִם חֲכָמָה וּבִינָה. וְעֲנִין זֶה פּוֹעֵל שֶׁגַּם
בְּחִיצוֹנִיּוֹת הָרָצוֹן לֹא תִהְיֶה נְטִיָּה מִן הַפְּנוּנָה,
וְהִינּוּ, שֶׁאֲפִילוֹ אִם לְפִי שְׁעָה נִעְלָם אֲצִלוֹ הַהֲרָגֶשׁ
הַפְּנִימִי, מְכַל־מְקוֹם, פִּינּוֹן שֶׁפְּלָלוֹת עֲבוֹדָתוֹ הִיא
בְּאִפְּן הָאֲמוֹר, הִרִי זֶה פּוֹעֵל גַּם עַל חִיצוֹנִיּוֹת
הָרָצוֹן, שֶׁלֹּא תִהְיֶה נְטִיָּה מְעַבְּדָתוֹ. וְעַל-דֶּרֶךְ
שֶׁמְצִינּוּ שֶׁכְּפֹאֶשֶׁר יִשְׁנּוּ אִפְּן הַעֲבוֹדָה שֶׁלְמַעְלָה
מְטַעַם וְדַעַת בְּיָמִים מִיְּחִידִים וְזִמְנִים מִיְּחִידִים,
הִרִי זֶה פּוֹעֵל גַּם בְּשֶׁאֵר הַזְּמַנִּים שֶׁבִּהְיָ צְרִיכָה
לְהִיּוֹת הַעֲבוֹדָה בְּכָל לְבָבָהּ וּבְכָל נַפְשָׁהּ⁶⁹, בְּכָל

(68) ראה עץ חיים שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ב. לקו"ת חוקת נוי, ד. ובכ"מ. וראה זהר ח"ג קלה, ב. (69) ואתחנן ו, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כל הנפש פירושה **בְּכָל עֵשָׂר כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ**, שהם כוחות פנימיים
 2 שהאדם מפעיל בצורה מודעת ונוגשת, ועבודה זו היא **עֲבוֹדָה מְסֻדָּרָה**
 3 **עַל־פִּי טַעַם וְדַעַת**, שְׁגָם בַּעֲבוֹדָה דְּתִמִּידִים כְּסֻדָּרָם כאשר
 4 ההתעוררות היא במידה הרגילה (ולא ברמה גבוהה במיוחד כמו "בימים
 5 מיוחדים ובזמנים מיוחדים") גם אז
 6 העבודה תהיה ללא סטייה מהכוונה
 7 העליונה וכיוון שכך לא יהיה חלילה
 8 מצב של נפילה - **לֹא יִפֹּל הַנוֹפֵּל**
 9 מִמָּוְנוֹ⁷⁰, וְהִינוּ, לְפִי שְׂאֵפֹן
 10 הַעֲבוֹדָה שְׁעָמַד בּוֹ בְּיָמִים
 11 המיוחדים שְׁלִפְגִּיזָה כאשר היה
 12 שרירי בהתעוררות גדולה במיוחד
 13 פועל גם על כל הימים
 14 הרגילים **שְׁלֹא־חֲרִיזָה** וכך גם
 15 בענייננו - כיוון שבדרך כלל הרצון כן
 16 פועל ומשפיע בכוחות הפנימיים
 17 (בעקבות העובדה שהוא נמשך
 18 מ"טעם"), הרי גם באותם מצבים
 19 שבהם יש רק התגלות של חיצוניות
 20 הרצון, אין חשש של סטייה מעבודת
 21 ה' כראוי.
 22 (ו) **וְעַל־פִּיזָה יוֹכֵן עֲנִין**
 23 **הָאֵלֹף שְׁנַמְשָׁךְ** ובא לידי גילוי
 24 בְּמַתָּן תּוֹרָה שְׁבוֹ פֶתַח
 25 הַקֶּבֶדָה בְּאֵלֹף, בהתחלת עשרת
 26 הדברות במילים **אֲנֹכִי הוְאֵלֹף**
 27 **דָּאֵף־עַל־פִּי**
 28 **שֶׁבְּכִרְיָאֵת הָעוֹלָם לֹא הִיְתָה**
 29 **יְכוּלָה לְהִיּוֹת הַפְתִּיחָה**
 30 **בְּאֵלֹף, אֲלֵא בְּבִי"ת דְּוָקָא**,
 31 והתחלת הבריאה היא ב"בראשית" כי
 32 באותה שעה, לפני שהגיע זמן מתן
 33 תורה, העולם עדיין לא היה מסוגל
 34 לקלוט את הגילוי הנעלה של האות
 35 אל"ף מִפְּלִמָּקוֹם בְּמַתָּן־תּוֹרָה
 36 נִמְשָׁךְ הָאֵלֹף פְּעוֹלָם באותו
 37 עולם עצמו שלא היה יכול להיכבד
 38 באל"ף. והולך ומבאר מה נתחדש במתן תורה שבגללו הייתה יכולה להיות
 39 התגלות של אל"ף בעולם: **וְהָעֲנִין בְּזָה, דְּהִנְהָ, בְּמַתָּן־תּוֹרָה נִפְעַל**
 40 **גְּלוֹי רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְמִטָּה כְּפִי שְׁקָשׁוֹר עִם עֲנִין הָעֲנִין**
 41 **שְׁלִמְעֵלָה, שֶׁהוּא עֲנִין נַחַת רוּחַ לְפָנֵי כו'**,⁷¹ שֶׁהָרָצוֹן הוּא
 42 **בְּעֲנִיגִי תּוֹרָה וּמַצּוֹת דְּוָקָא** בדומה למבואר לעיל בכוחות הנפש
 43 שהרצון נובע מן הטעם שהוא העונג, על דרך זה למעלה, כביכול, הרצון
- העליון נובע מעניין העונג וכך גם לגבי מתן תורה שבו בא לידי גילוי רצונו
 של הקדוש־ברוך־הוא בתורה ומצוות, שמקורו של הרצון הוא העונג, העובדה
 שקיום המצוות גורם נחת־רוח למעלה, כמאמר חכמינו ז"ל (על כך שבעניין
 הקרבנות נאמר "ריח ניחוח") שהקדוש־ברוך־הוא אומר על קיום המצוות
 "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"
 וכאשר יש התגלות של הרצון כפי
 שהוא נובע מהעונג וקשור בעונג,
 יכולה להיות המשכה של האות אל"ף.
 וְהִינוּ, שְׂלֵא יְהִיָּה גִילוי של
 הרצון העליון רק כְּפִי שֶׁהוּא מַצֵּד
 חִיצוֹנִיּוֹת הַכֶּתֶר, שְׁדִּגְמָתוֹ
 בְּאֵדָם הוּא עֲנִין חִיצוֹנִיּוֹת
 הָרָצוֹן, שֶׁהוּא כַּח מְקִיף,
 שְׂאִינוּ קָשׁוֹר עִם שְׂכָל, וְגַם
 לֹא עִם טַעַם וְעֲנִי, כמבואר לעיל
 בהרחבה ולמעלה הכוונה לרצון
 שנשאר 'מקיף' ולא מוגדר כרצון
 לתורה ומצוות דווקא **שְׁמַצֵּד זֶה**
 מצד שהרצון לא קשור ב'טעם'
 וכשהוא מתגלה אין לו הגדרה ומטרה
 מסוימת **יְכוּל לְהִיּוֹת הָעֲנִין**
 דְּכַחֲשִׁיכָה פְּאוּרָה⁷², ובכחיתה זו
 אין לאור, צד הקדושה, עדיפות על
 החושך, צד הקליפה שֶׁהִכָּל בְּשׁוּה
 כי מדובר בכוח בחינה ברצון שלא באה
 לידי גילוי וביטוי בפנימיות ונשאר
 בבחינת 'מקיף', כפי שהולך ומבאר.
 דְּהִנְהָ, בְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה לפני
 שהקדוש־ברוך־הוא הבריל בין האור
 ובין החושך הָיוּ אֹר וְחֹשֶׁךְ
 מְשֻׁתְּמִשִּׁין בְּעַרְבוּבִיָּא⁷³, כשהם
 מעורבים זה בזה מבלי שההבדל
 ביניהם יהיה ניכר וְכִדְאִיתָא כמובא
 בַּמִּדְרָשׁ⁷⁴ מִתַּחֲלַת בְּרִיתוֹ שֶׁל
 עוֹלָם צָפָה הַקֶּבֶדָה בְּמַעֲשֵׂיהֶן
 שֶׁל צְדִיקִים וּמַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל
 רְשָׁעִים. והמדרש ממשיך ומביא
 הוכחה לדבריו מפסוקי התורה המספרים על ראשית הבריאה - **וְהָאֲרָץ**
הִיְתָה תְהוֹ וְבָהוּ⁷⁵, היינו עולם שמם ולא מתוקן אֱלוֹ מַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל
 רְשָׁעִים. וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אֹר⁷⁶, היינו שישורר בעולם אור של
 קדושה אֱלוֹ מַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל צְדִיקִים, אֲבָל עדיין אִינוּ יוֹדֵעַ
 בְּאִיזָה מָהֶם חֲפֵץ כו', והאם הקדוש־ברוך־הוא מעדיף את מעשי
 הצדיקים או את מעשי הרשעים **כִּיֵּן דְּכָתִיב**⁷⁷ **וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת**

(70) ע"פ תצא כב, ח. (71) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ספרי ופרש"י פינחס כח, ח. (72) תהלים קלט, יב. (73) פרש"י בראשית א, ד. (74) ב"ר ספ"ב. (75) בראשית א, ב. (76) ג. (77) שם, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שלו עם הטעם, יכול לגרום לתוצאות בלתי רצויות (בדומה למבואר לעיל
לגבי העניין כפי שהוא בעבודת ה' ש"רצוא" כשלעצמו, עלול לגרום לטטירה
מהדרך הישרה והנכונה), **כְּדֹאִיתָא בְּזֵהֲרָא** ⁷⁹ שְׁאֵלָה כפי שהוא בפני
עצמו, ללא שיורגש בו הטעם, כנ"ל, **הוא 'ראש תיבת' אָרוֹר, שְׁגָם**
אָרוֹר כְּנֻעֵן ⁸⁰ וְאָרוֹר הָמָן והרי
שניהם, כנען והמן, הם מצד הקליפות
והסטרא אחרא שהיפך הקדושה
יְכוּלִים לְקַבֵּל יְנִיקָה ותגבורת
חיות מצד הקדושה, **כִּיּוֹן שְׁשָׁם**
בדרגות עליונות באלוקות שבהם אין
תפיסת מקום למעשיהם של הנבראים
התחתונים **כְּחֹשֶׁכָה כְּאֹרֶה** ואין
הבדל בין מעשיהם של רשעים בחינת
'חושך' למעשיהם של צדיקים, בחינת
'אור', **וְאִינִי יוֹדֵעַ בְּאֵיזָה מָהֶם**
חֶפֶץ ורק לאחר ש"יוביל אלוקים בין
האור ובין החושך" התברר שלמעשה
הקדוש-ברוך-הוא חפץ דווקא
במעשיהם של צדיקים, כמבואר לעיל.
וּמִשּׁוֹם זֶה כיוון שבעת בריאת
העולם לא הייתה יכולה להיות התגלות
של בחינת אל"ף, **הֵיטָה בְּרִיאַת**
הָעוֹלָם בְּאוֹת בִּי"ת, כְּדֹאִיתָא
בְּזֵהֲרָא ⁷⁹ **שְׁבִי"ת** **הוא 'ראש**
תִּיבַת' בְּרָכָה, בניגוד לאל"ף שהיא
גם ראש תיבת "אור" **וְהִרִי בְּרָכָה**
עֲנִינָה הַמְשַׁכָּה ⁸¹, התגלות
והשפעה מלמעלה למטה שכדי לפעול
את פעולתה היא באה ב"סדר
השתלשלות" מסודר ובהדרגה **שְׁזָהוּ**
עֲנִין הַקָּשׁוּר עִם פְּלִים, שנועדו
להכיל ולקלוט את האורות שנמשכים
על ידי הברכה בצורה פנימית, וכיוון
שכך זה קשור בהכרח עם **מִדִּידוֹת**
וְהַגְבָּלוֹת, כי אור והתגלות ללא

הָאֹרֶךְ כִּי טוֹב, ודווקא האור הוא ה"טוב" ומצא חן בעיני הקדוש-ברוך-
הוא **הָיִי אוֹמֵר בְּמַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל צְדִיקִים חֶפֶץ, וְאִינִי חֶפֶץ**
בְּמַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל רָשָׁעִים. ולכאורה נשאלת השאלה: מה פשר דברי
המדרש, האומנם יעלה על הדעת שהקדוש-ברוך-הוא "חפץ" במעשיהם
של רשעים יותר מאשר במעשיהם
של צדיקים? אלא הביאור: **וְהִינֵנוּ**,
שְׂמַצֵּד הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן כְּפִי
שֶׁהוּא לְמַעַל מִבְּחִינַת
פְּנִימִיּוּת, כפי שהוא בבחינת
'מקף' ונעלה ונבדל מהעולמות
והנבראים **לְמַעַל מִפְּלִים** ולא
יורד ומתלבש בגדרי ה'כלים'
שבאמצעותם האור הופך להיות מדוד
ומוגבל, **הָרִי זֶה כְּחֹשֶׁכָה**
כְּאֹרֶה והעדיפות שבמעשיהם של
צדיקים אכן לא ניכרת ולא מקבלת
ביטוי, כי יש דרגות עליונות באלוקות
שלגביהם מעשי האדם לא תופסים
מקום **וּכְמוֹ שְׂכָתוֹב** ⁷⁸ **שְׂמִמִּית**
בִּידֵים תִּתְּפֹשׁ וְהִיא בְּהִיכָלִי
מְלָךְ, ייתכן שבהיכל המלך תהיה
שממית (סוג של עכביש) הניתנת
לתפוס אותה בידים אבל מציאותה
לא מפריעה למלך כי הוא כל כך
נעלה ומרומם שדברים שכאלה לא
תופסים מקום אצלו **וְלֹכֵן יִתְּכֵן**
שמעשי הרשעים (חושך) ומעשי
הצדיקים (אור) ישמשו בערבוביא
אִינִי יוֹדֵעַ בְּאֵיזָה מָהֶם חֶפֶץ.
אף התורה מגלה שחפץ
הקדוש-ברוך-הוא **בְּמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל**
צְדִיקִים, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב וַיֵּרָא
אֱלֹקִים אֶת הָאֹרֶךְ כִּי טוֹב
והוא האור מצא חן בעיניו,
וְהִינֵנוּ, לְפִי שְׂכָתוֹרָה נִמְשָׁךְ
וְנִתְּגַלָּה הַטַּעַם וְהַעֲנֵג נחמת-רוח שיש לקדוש-ברוך-הוא, כביכול
שְׂכָרָצוֹן הטמונה ברצון לתורה ומצוות (כנ"ל).
וְזֶהוּ הַטַּעַם שְׂכָרִיאַת הָעוֹלָם לֹא הֵיטָה יְכוּלָה לְהִיטֵן
מלכתחילה **בְּאוֹת אֵל"ף** אלא באות ב"ת ("בראשית") והאל"ף באה לידי
גילוי רק במתן תורה, **כִּי, קִדְּם גִּלּוֹי הַתּוֹרָה שֶׁהוּא עֲנִין גִּלּוֹי**
הַתַּעֲנוּג שְׂכָרָצוֹן, כי עניין הטעם והנחת-רוח שבמצוות נתגלה דווקא
בתורה, כנ"ל, **וְשֵׁנוּ רַק הָרָצוֹן עֲצָמוֹ**, בדומה להתגלות חיצונית הרצון
בלבד בכוחות הנפש **וְלֹכֵן** במצב זה **אִי-אֶפְשָׁר לֹא יְכוּלָה לְהִיטֵן**
התגלות של **עֲנִין הָאֵל"ף**, כי הרצון כשלעצמו, מבלי שיהיה ניכר הקשר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ההשתלשלות... כדי שיבאר האור והשפע מאין סוף במיעוט אחר מיעוט עד
 שיוכל להיות מאצילות בריאה ומבריאה יצירה כו' עד שיתהוו נבראים בעלי
 גבול ממש ואם לא שהי' אור אין סוף הולך ומשתלשל על ידי ד' אותיות הוי'
 באצילות, בריאה, יצירה עשייה לא הי' מתהווה בחינת הנבראים הנפרדים
 אלא היה הכול בבחינת אלוקות

ממש".

והינינו, שהתחלה של ההתהוות
 על ידי שם הוי' היא פאות יו"ד,
 שהוא ענין של צמצום,
 שמורה על מדידה והגבלה
 כו', שעל ידי זה הודות לצמצום

בא האור בסדר והדרגה ויורד
 מדרגה לדרגה עד שיהיה מקור
 להיות עולמות ונבראים מוגבלים.
 ועוד זאת, שהי"ד דשם הוי'
 מורה על התמדת הפעולה⁸⁴,

כמו בכתוב "ככה יעשה איוב"
 שמשמעו שהיה עושה כך תמיד,
 ובעניינו הכוונה שפעולת ההתהוות
 נמשכת באופן מתמיד ומתחדשת כל

העת היינו, שפכל רגע ורגע
 הרי זה באפן של צמצום
 והתפשטות המשיכה
 והתפשטות, שזהו ענין של
 פלים, מדידה והגבלה כמבואר
 לעיל.

אמנם, החדוש דמתן תורה
 הוא שימשך ויתגלה בעולם גם
 בחינת אנכי שלמעלה מהוי',
 והוא ענין האל"ף אותיות
 פלא, שלמעלה ממדידה
 והגבלה. והולך ומבאר את מעלת

"אנכי" שלמעלה ממדידה והגבלה על "הוי'" שמהווה באופן של 'כלים',
 מדידה והגבלה: והענין בזה, דהנה פתיב⁸⁵ אני הוי' הוא שמי,
 שהוא רק שם והארה בעלמא, ולמרות מעלתו של שם הוי' לגבי
 שמות אחרים (כמבואר בחסידות שלעומת שם אלוקים שענינו מידת הגבורה
 והצמצום, הרי ענינו של שם הוי' הוא חסד וגילוי. ושם הוי', שמורה על
 "היה, הווה, ויהיה כאחד" קשור בגילויים שלמעלה ממדידה והגבלה), סוף
 סוף מדובר על שם בלבד שביחס לעצם המהות הפנימית הוא רק הארה
 מועטת (כשם ששמו של אדם, למשל, אינו ביטוי לעצם מהותו אלא דבר
 חיצוני בלבד) ומאחר שמדובר בהארה מובן שהכוונה לאור מדוד ומוגבל

בפנימיות כאורות בכלים שמצד זה חפץ הוא במעשיהם של
 צדיקים דוקא, ועל ידי זה נפעל שאפילו בחיצוניות
 הרצון לא יהיה באפן דכחשיכה פארה (על דרך האמור
 לעיל (סעיף ה) בעבודת האדם שהתגלות הטעם שמאחורי הרצון

פועלת שבסופו של דבר גם במצבים

שבהם הטעם נותר כמוס ונעלם, לא
 תהיה חס ושלום סטייה מהדרך
 הישרה).

וזהו לפי האמור אודות המשמעות
 הפנימית של ההבדל בין אל"ף לבי"ת
 יש לבאר את המשמעות הפנימית בכך

שתחלת מתן תורה היא אנכי
 הוי' אלוקיך. דהנה, שם הוי'
 שמורכב מארבעת האותיות יו"ד, ה"א,
 ו"ו, ה"א הוא מלשון מהנה⁸²,
 שהוא ענין התהוות השתלשלות העולמות. ולכן
 יש בשם הוי', ד' האותיות י"ה ו"ה, שענינם

הוא צמצום והתפשטות המשיכה והתפשטות⁸³,
 והינינו, שהתחלה היא פאות יו"ד, שהוא ענין
 של צמצום, שמורה על מדידה והגבלה כו',
 שעל ידי זה בא האור בסדר והדרגה עד שיהיה
 מקור להיות. ועוד זאת, שהי"ד דשם הוי'

מורה על התמדת הפעולה⁸⁴, היינו, שפכל רגע
 ורגע הרי זה באפן של צמצום והתפשטות
 המשיכה והתפשטות, שזהו ענין של פלים,
 מדידה והגבלה. אמנם, החדוש דמתן תורה
 הוא שימשך גם בחינת אנכי שלמעלה מהוי',
 והוא ענין האל"ף אותיות פלא, שלמעלה
 ממדידה והגבלה. והענין בזה, דהנה פתיב⁸⁵ אני

הוי' הוא שמי, שהוא רק שם והארה בעלמא,
 וההבנה... נכללת ונרמזת באות ה"א
 שיש לה בחינת התפשטות לרוחב... וגם לאורך". ומבאר בחסידות שאין
 הכוונה לצמצום שנובע ממידת הדין וכוונתו למנוע השפעה אלא לצמצום
 שהוא חלק בלתי נפרד מתהליך ההשפעה כשם שהרב מתמצת לתלמידו
 בקצרה רעיון עמוק. ועוד מבואר שהאותיות יו"ד וה"א רומזות לצמצום
 והתפשטות והאותיות ו"ו וה"א רומזות להמשכת וירידת השפע מלמעלה
 למטה וגם האות ו"ו שראשה כמו יו"ד והמשיכה בקו ארוך רומזת על כך
 שתחילה יש צמצום ואחר כך ישנה התפשטות והמשיכה וגם הה"א האחרונה,
 כמו הראשונה, רומזת להתפשטות. ובספר ביאורי הוזהר לאדמו"ר הצמח צדק
 (פרשת אחרי) כתוב בענין זה: "וכל זה הוא ענין כללות וסדרי כללות

(82) פרדס שער א (עשר ולא תשע) פ"ט. תניא שעהיה"א רפ"ד. וראה זהר ח"ג רנו, סע"ב (ברע"מ). גינת אגוז (להר"י גיקטליא) חלק הראשון שער ההוי' (ד, א ואילך. הובא בשל"ה בהקדמה ד, ב ואילך). מו"נ ח"א פס"א. טשו"ע או"ח סימן ה. ועוד. (83) לקו"ת בשלח א, א ואילך. ובכ"מ. (84) ראה תניא שעהיה"א שם. (85) ישעי' מב, ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

והגבלה גם לאחר הבריאה וזאת אף-על-פי שנקרא הו' על שם
שפכחו וביקלתו להיות ובעצם גם לשם הו' דלעילא יש קשר ושייכות
לענין ההתהוות אלא שכיוון שלא מדובר על ההתהוות בפועל אלא על
היכולת להיות, הרי בחינה זו נשארת תמיד מעל לכל מדידה והגבלה, בעוד
ששם הו' דלתתא אכן מוגבל ולעומתו
רק "אנכי" הוא למעלה ממדידה
והגבלה. והב', שגם כפי
המבאר לפעמים⁸⁸ שאני הו'
לא שנית קאי על כללות שם
הו', גם על שם הו'
דלתתא, הרי זה לפי שאני
הו' הוא שמי, שהוא ענין
של הארה בלבד, אבל מבחינת
הקדוש-ברוך-הוא בעצמו אכן אין
שינוי וענין הצמצום
והתפשטות כו' (שזהו ענין
אותיות שם הו') כפי שהוא
בהארה בלבד (שהעצם הוא
למעלה משיכות אליה כי אמנם
מדובר בהארה של המאור, מקור האור,
אבל זו הארה מועטת ביותר שלא נראה
כל יחס ודמיון בינה ובין העצם) ולכן
הצמצום וההפשטות כפי שהוא בהארה
המועטת אינו המשכה והתגלות
חדשה שיש לה חשיבות בפני עצמה,
אלא ענין של העלם וגלוי של
אותו דבר עצמו, וידוע שהעלם
וגלוי אינו ענין של שני
אמתי, כמבאר במקום אחר⁸⁹
בארקה].
ועל-זה נאמר אנכי הו',
היינו, שפחינת אנכי, שהוא
ענין האל"ף אותיות פלא,
שלמעלה ממדידה והגבלה,
נמשך בהו', (כדומה לאמור לעיל
לגבי עבודת ה' שכות הרצון חודר
ונמשך בתוך הכוחות הפנימיים)
במדידה והגבלה דסדר

שזהו כללות הענין דסדר השתלשלות שהוא במדידה
והגבלה. ולכן לא די בגילוי של הו' שהוא שם והארה אלא צריך
להיות הגלוי דאנכי, שמצד בחינה זו ישנו הענין דלא
שנית⁸⁶, ומבחינה זו בריאת העולם לא פועלת שום שינוי לגבי
הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, והוא אחד
ויחיד לאחר בריאת העולם בדיוק כמו
לפני הבריאה שהוא ענין
שלמעלה ממדידה והגבלה כי
בתוך הגורים שכן מדורים ומוגבלים
הרי העולמות והנבראים כן תופסים
מקום במובן מסוים וולכאורה יש
לשאול על כך: ומה שפתיב אני
הו' לא שנית, הביטוי האמור,
"לא שנית" מופיע בכתוב בהקדמת
המילים "אני הו'" היינו, שהענין
דלא שנית הוא בשם הו',
ואם כן העובדה שהעולמות והנבראים
לא פועלים שום שינוי למעלה קשורה
בענין הו', והרי זו סתירה לאמור
לעיל שהו' קשור במדידה והגבלה ורק
21 "אנכי" קשור ב"לא שנית", יש
22 בזה שגי באורים. הא', שאכן
23 יש שתי דרגות בשם הו' – "הו'
24 דלעילא" (הו' העליון) והו' דלתתא
25 (הו' התחתון) וזה היישוב לסתירה
26 האמורה - שענין זה "אני הו' לא
27 שנית" שממנו מובן שהו' הוא
28 למעלה ממדידה והגבלה, כמו "אנכי"
29 קאי מתייחס על אל שם הו'
30 דלעילא, שלמעלה שנקרא הו'
31 לא על שם שהוא מהוה
32 בפעל עולמות ונבראים מוגבלים
33 ומדורים, אלא על שם שפכחו
34 ויקלתו להיות והיכולת היא דבר
35 יותר מופשט ולא גבולי מאשר
36 ההתהוות בפועל. וכמבאר⁸⁷
37 בענין היכלת והאפשרות שיש
38 לקדוש-ברוך-הוא להיות בורא שבו
39 נמצאים כל הענינים בהשואה, ואין ביניהם הבדלים ברורים
40 ומוגדרים להיותו למעלה מכל ענין הפחות, כפי שהם באים
41 בפועל, כשהאורות מלוכשים בכלים ולכל אחד יש 'ציור' והגדרה מיוחדת לו
42 ולכן כיוון שמדובר בשם הו' דלעילא שלמעלה מ'ציור' והגדרה של כוחות
43 פרטיים לא שייך בו הענין דשנית, והוא נשאר מופשט מכל מדידה

(86) מלאכי ג, ו. (87) ראה תו"מ סה"מ ניסן ע' קעו. וש"נ. (88) ראה סה"מ תרצ"ט ע' 178. וראה גם סה"מ תרס"ט ע' קסג.

(89) ראה סידור (עם דא"ח) מח, א ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ך ע' קנח ואילך.

חייב איניש לבסומי בפוריא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 מהשכל לא נשאר 'מקיף' מלמעלה אלא חודר בתוך הכוחות הפנימיים
46 [שעל-ידי-זה נעשה משלל ומפורך הענין דגנבא אפום
47 מתתרתא רחמנא קריא שהוא סתירה שאפשרית רק כאשר הרצון לא
48 משפיע על הכוחות הפנימיים (וההשפעה של הרצון היא חיובית בלבד כך
49 שאין נתינת מקום לסתירה בין האמונה
50 בקדוש-ברוך-הוא להתנהגות בפועל
51 לא רק בצורה כל כך בוטה וחמורה של
52 בקשת עזרת הקדוש-ברוך-הוא
53 להצליח בגניבה אלא אין מקום
54 לסתירה מסוג זה אפילו בדקות
55 דקות כי הרצון חודר בכוחות
56 הפנימיים בצורה פנימית ומלאה,
57 ועל-ידי-זה נעשה אפילו
58 הרצוא ברגא היותר עליונה
59 למרות שעניינו הוא תשוקה גדולה
60 לדקות בקדוש-ברוך-הוא עד כלות
61 הנפש באפן דנקנס בשלום
62 ויצא בשלום, ללא פגע וללא נזק
63 רוחני ואז נפעל גם בחיצוניות
64 הרצון שבה הטעם לרצון והשוש
65 שלו בעונג לא ניכר ונרגש ויש חשש
66 לסטייה מהכוונה העליונה שלא
67 תהיה גם שם נטיה וסטייה מן
68 הכוונה העליונה (פנ"ל סעיף
69 ה)), הנה על-ידי-זה שהאדם
70 מגיע לידי כך הרי רוחו של האדם
71 וההתעוררות שלו למטה מעוררת
72 המשכה מסוג זה למעלה, כביכול
73 ופועל גם למעלה באלוהות את
74 המשכת האל"ף דאנכי כפי
75 שנתגלה במתן-תורה באפן
76 שנומשך גם הטעם הכמוס
77 והתענוג שברצון, שמצד זה
78 חפץ במעשיהם של צדיקים
79 דוקא, ועד שגם בחיצוניות
80 הרצון לא יהיה כחשיכה
81 כאורה כמבואר לעיל בהרחבה.
82 ומזה מובן פועלת האל"ף
83 דהאשל בהשפחת הארץ דגן-ערן, כמובא לעיל מדברי חכמינו ז"ל
84 שהקדוש-ברוך-הוא נתן את הארץ לאברהם אבינו כמות שהיא ואברהם
85 השביח אותה על ידי שנטע בה אשל וזה גם ענין העבודה של האדם בגן
86 עדן, "לעבדה ולשמרה", להשביח את הגן. ולאור המבואר לעיל באריכות ניתן
87 להבין מה עניינה של השבחה זו שיהי גן-ערן מצד עצמו הוא
88 ענין של מדידה והגבלה להיותו אור פנימי, ואור פנימי

1 הוי', המהווה עולם מדרד ומגבל הנה על-זה נאמר אנכי הוי'
2 אלקיך, והינו, שהמבן הוא שיהיה הוי' לא דבר מופשט ורחוק
3 מהאדם והעולם אלא אלקיך, כחך הכוח שלך, כי 'אלוקים' הוא גם
4 מלשון כח, ו'אלוקיך' היינו שעניני האלוהות שלמעלה ממדידה והגבלה
5 יורדים וחודרים בתוך האדם
6 וחייתך⁹⁰ החיות שלך, כי עניני
7 האלוהות הופכים להיות מורגשים
8 בתודעה שלו והוא מכיר בעובדה שכל
9 החיות שלו נובעת מהאלוהות, וענין
10 זה נעשה על-ידי-זה שאנכי
11 שלמעלה ממדידה והגבלה נמשך
12 ומתגלה ונרגש בהוי', מקור
13 ההתהוות של נבראים מוגבלים שאז
14 הנה תמורת הענין דכחשיכה
15 כאורה, שנקח לגבי דרגות עליונות
16 שלגביהם כל מעשה התחתונים לא
17 תופס מקום כלל נעשה החפץ
18 והרצון הגלוי במעשיהם של
19 צדיקים דוקא, שלכן
20 ההמשכה של "אנכי" היא
21 לישראל דוקא, ורק לבני ישראל
22 הקדוש-ברוך-הוא אומר "אנכי ה'
23 אלוך" להיות כחך וחייתך
24 (דישראל).
25 ומזה מובן גם שענין זה של
26 המשכת "אנכי" ב"הוי" תלוי
27 בעבודת האדם, שהרי כלשון
28 הווה רוח אייתי רוח ואמשיך
29 רוח⁹¹, הרוח מביאה רוח וממשיכה
30 רוח, כלומר הרוח של האדם
31 וההתנהגות שלו גורמת שתומשך עליו
32 מלמעלה רוח דומה (למשל, כאשר
33 אדם מדבר ועוסק בדברים של שמחה,
34 הוא מתעורר להיות שמח וכך גם ביחס
35 של הנשמה לאלוהות שרוח והתנהגות
36 של האדם למעלה ממדידה והגבלה
37 ממשיכה עליו 'רוח' עליונה למעלה
38 ממדידה והגבלה) ובאתערוותא
39 דלתתא וכאשר האדם מצידו מתעורר מלמטה, הוא גורם שתהיה עליו
40 המשכה של אתערוותא דלעילא התעוררות מלמעלה, ולכן פאשר
41 עבודת האדם היא בבחינת אנכי, היינו, שעבודתו אינה רק
42 מצד השכל, מדידה והגבלה, אלא למעלה מטעם ודעת,
43 בעקבות התגלות של הרצון שלמעלה מהשכל ובאפן שהכוונה
44 הפנימית העליונה נרגשת ברצון ברגש הפנימי והרצון שלמעלה

(90) ראה לקו"ת שלח מ, ג. בלק עג, ריש ע"ג. שם ר"פ ראה. (91) ראה זח"ב קסב, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

המשמעות הפנימית של התחברות והתאחדות שלושת הקווים באות שי"ן היא
 דג' הקוין הוא ענין המדות שכללותן הן שאכן יש שבע מידות
 אבל ג' המדות חסד גבורה תפארת הן כללות כל המדות ושאר
 המידות הן הסתעפות של הפרטים מהכלל. והנה, המדות מצד עצמן
 הן נפרדות זו מזו, ענין
 מתפרדין בדומה לענפים של עץ
 שאמנם הם ענפים של אותו עץ אבל
 הם נפרדים זה מזה וכך המידות הם
 חלק מאותה נפש אבל הם ביטויים
 שונים של הנפש. ולא רק
 חצוניות המדות, המידות נפרדות
 זו מזו לא רק בחיצוניות שלהן שבה
 ההבדלים בין המידות באים בצורה
 בולטת ומודגשת אלא אפילו
 פנימיות המדות, שהן הרגשות
 של אהבה ויראה (פמבאר
 בפניא⁹³ שאהבה ויראה הן
 הפנימיות דחסד וגבורה כמו,
 למשל כאשר אב משפיע לבנו כתוצאה
 מאהבתו אליו שההשפעה בפועל היא
 מידת החסד, והפנימיות היא רגש
 האהבה וכך גם במניעת השפעה
 בעקבות פחד ויראה שהבן לא יבוא
 לידי מכשול שפעולת עיכוב ההשפעה
 היא מידת הגבורה והפנימיות שלה
 היא היראה, הרי רואים באדם
 התחתון שבהיותו בקו
 האהבה אינו יכול להיות בקו
 היראה, ועל-דרך זה להפך
 כי בניגוד לשכל הנושא הפכים ויכול
 להבין ולקלוט בבת אחת שתי סברות
 סותרות, הלב לא יכול להכיל שני
 רגשות סותרים בבת אחת. ובענין
 זה הוא החדוש דתורה,
 שיוכל להיות אהבה ויראה
 אל הקדוש-ברוך-הוא בנחד,
 כדאיתא בספרי שאין לה
 אהבה במקום יראה ויראה
 במקום אהבה אלא במדת
 הקב"ה בלבד. וזהו ענין אות שי"ן, שיש בה ג' קוין,
 שהוא ענין כללות המדות, כפי שהן (לא באפן דענין
 מתפרדין וכל אחד הוא בפני עצמו, אלא)
 ומתאחדות למטה כשם ששלושת הקווים של האות שי"ן מתחברים
 ומתאחדים בתחתיתם.

שמתלבש בכלים מדודים ובא ומאיר בצורה מותאמת ליכולת הקליטה של
 הכלי הוא אור מוגבל אף על-ידי עבודת האדם, לעבודה
 ולשמירה, באפן שלמעלה מהגבלה, משביחים את הגן כי
 ממשיכים בגן-עדן בחינת האל"ף שלמעלה ממדידה
 והגבלה, וזהו ההשפחה
 שפועלים בגן-עדן,
 שפועלים בגן בחינת עדן,
 שהוא ענין התענוג, שלכן
 קאי בחינת התענוג על פנימיות
 החכמה ופנימיות הפתח,
 כמובא לעיל בתחילת המאמר ש"גן
 לחוד ועדן לחוד" היינו שבחינת הגן
 היא ענין בפני עצמו ואילו בחינת
 עדן שהוא ענין נוסף בפני עצמו היא
 ענין התענוג שהוא פנימיות הכתר
 ופנימיות החכמה וכאשר ממשיכים
 ומגלים ב"גן" את "עדן" שגם הגן
 שהוא אור פנימי הבא במדידה
 והגבלה יקרה כמו בחינת עדן
 שלמעלה ממדידה והגבלה כי האור
 העליון יחדור ויאר גם בגדרים
 המוגבלים.
 (ז) ובאור ענין אות שי"ן
 דאשל, יוכן על-פי האמור
 לעיל (סעיף ד) שהאות
 עצמה מורה על ענינה,
 וכמבאר בשער היחוד
 והאמונה⁹² שתמונת האות
 מורה על ציור ההמשכה כו',
 וזה לשון רבנו חזקן (שער היחוד
 והאמונה פרק י"ב בהגהה: "ולפי שכל
 אות ואות מכ"ב אותיות התורה היא
 המשכת חיות וכוח מיוחד פרטי שאינו
 נמשך באות אחרת, לכך גם תמונתן
 בכתב כל אות היא בתמונה מיוחדת
 פרטית המורה על ציור ההמשכה
 והתגלות האור והחיות והכוח הנגלה
 ונמשך באות זו איך הוא נמשך
 ומתגלה ממידותיו של הקדוש-ברוך-
 הוא ורצונו וחכמתו וכו', וכפי שהובא לעיל שהיו"ד היא בצורת נקודה
 מורה על העלם והסתור והיו"ו היא בצורת קו ארוך מורה על המשכה
 מלמעלה למטה. והנה, אות שי"ן נעשית מורכבת מג' קוין, אף
 ג' הקוין אינם נפרדים כל אחד לעצמו, אלא נעשים מחברים
 זה עם זה ומיוחדים ומאוחדים זה עם זה בתחתיתם. והענין בזה,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ובאור הענין בעבודת האדם, דהנה, גם באשר העבודה
 - 2 היא מצד האל"ף, שהוא ענין הרצון ופנימיות הרצון, שאז
 - 3 נרגשת הפונה הפנימית כו', כפי שנתבאר לעיל באריכות הרי
 - 4 רואים במוחש שהאדם יכול לעסק במשך זמן מסוים בעבודה
 - 5 נעלית ביותר, עד כדי כך שעל-
 - 6 ידי ההתבוננות בא לאפן
 - 7 העבודה שלמעלה מטעם
 - 8 ודעת (והינו שענין
 - 9 ההתבוננות אינו יוצר ומוליד את
 - 10 ההתעוררות שאם כן ההתעוררות היא
 - 11 רק עד כמה שההתבוננות מסוגלת
 - 12 לעזור, ובמקרה זה מובן שההתבוננות
 - 13 שכלית לא יכולה להביא התעוררות
 - 14 שלמעלה מהשכל אלא עניינה של
 - 15 ההתבוננות אינו אלא להסיר את
 - 16 העניינים המעלימים
 - 17 ומסתירים על ההתעוררות שלמעלה
 - 18 מהדעת, ואף-על-פי-כן, למרות
 - 19 שמדובר בהתעוררות כל כך נעלית
 - 20 ונפלאה הנה לאחר זמן קצר
 - 21 לא יהיה זה שיף לא תהיה
 - 22 להתבוננות השפעה ביחס למעשה
 - 23 בפעל, אף-על-פי
 - 24 שההתבוננות היתה התבוננות
 - 25 אמתית ובענינים אמתיים כך
 - 26 שהסיבה לאפשרות שההתבוננות תהיה
 - 27 חסרת השפעה איננה משום שלא
 - 28 הייתה כראוי או דמיון שווא. והספקה
 - 29 לכך היא מפני שישנו רק
 - 30 ענין הידיעה בשכל שבמוח, ללא
 - 31 ההמשכה וההתקשרות עם פנימיות
 - 32 הדברים במידה כזו שיבואו אל
 - 33 הלב, ועל-זה נאמר⁹⁴ וידעת
 - 34 היום והשבות אל לבך,
 - 35 היינו, שפדי שיהיה קיום
 - 36 לענין הידיעה ותהיה לידיעה
 - 37 השפעה מתמשכת ולא רגעית באפן
 - 38 שתפעל מלוי הפונה והרצון
 - 39 העליון, צריכה להיות
 - 40 ההשכה של הידיעה אל הלב,
 - 41 להמשיך את הידיעה במדות
 - 42 שבלב, להיות התפעלות הלב
 - 43 בצורה ניכרת ונרגשת בכל ג'
 - 44 הקוין. והינו, שהענין דוידעת
- למטה. ובאור הענין בעבודת האדם, דהנה, גם
- באשר העבודה היא מצד האל"ף, שהוא ענין
- הרצון ופנימיות הרצון, שאז נרגשת הפונה
- הפנימית כו', הרי רואים במוחש שהאדם יכול
- לעסק בעבודה נעלית ביותר, עד שעל-ידי
- ההתבוננות בא לאפן העבודה שלמעלה מטעם
- ודעת (והינו שענין ההתבוננות אינו אלא להסיר
- את העניינים המעלימים ומסתירים), ואף-על-פי-
- כן, הנה לאחר זמן קצר לא יהיה זה שיף למעשה
- בפעל, אף-על-פי שההתבוננות היתה התבוננות
- אמתית ובענינים אמתיים. והספקה לכך היא מפני
- שישנו רק ענין הידיעה, ללא ההמשכה אל הלב,
- ועל-זה נאמר⁹⁴ וידעת היום והשבות אל לבך,
- הינו, שפדי שיהיה קיום לענין הידיעה באפן
- שתפעל מלוי הפונה והרצון העליון, צריכה
- להיות ההשכה אל הלב, להמשיך את הידיעה
- במדות שבלב, להיות התפעלות הלב בכל ג'
- הקוין. והינו, שהענין דוידעת היום פועל פעלתו
- על-ידי והשבות אל לבך, ועד שנפעלת תכלית
- העבודה, שזהו הענין דאין עוד (כסיום הכתוב).
- וזהו ענין השי"ן שלאחרי האל"ף, כי תכלית
- הפונה היא שהאל"ף (שהוא ענין העבודה
- שלמעלה מטעם ודעת) ימשך בשי"ן, בג' הקוין,
- כללות ענין המדות, ויפעל בהם שלא יהיו
- בבחינת ענפין מתפרדין, אלא יהיו כלם ביחד
- בעבודת ה', כמאמר הספרי הנ"ל. והינו, שפדי
- לפעל ענין האחדות בענפין מתפרדין, צריך
- להמשיך מדרגא שלמעלה מפרוד, וזהו ענין
- המשכת האל"ף, שהוא ענין העבודה שלמעלה
- מטעם ודעת, שעל-ידי-זה נעשה ענין
- ההתאחדות בג' הקוין, שהאבה לא תהיה
- בסתירה ליראה, והיראה לא תהיה בסתירה
- לאהבה, כיון ששתייהן הן לתכלית אחת, שהוא ענין עבודת ה'.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲבוּדַת ה' ורק כאשר מדובר באהבה או ביראה בתור רָגֶשׁ שמבטא את
 - 2 הרצונות האישיים של האדם, שתי המידות והרגשות סותרים, אבל כיוון
 - 3 שהמטרה היא לעבוד את ה' והאדם מבטל את הנטיות האישיות שלו, יש לו
 - 4 היכולת להרגיש ולפעול בשני הקרן בעת ובעונה אחת.
 - 5 (ח) וְהִנֵּה תַכְלִית הַפְּנוּנָה הִיא
 - 6 שְׂכָל זֶה גַם הַתְּגִלּוֹת וְהַמְשַׁכַּת הַרְצוֹן
 - 7 שֶׁלֹּמַעֲלָה מִטַּעַם וּדְעָתָה וְגַם הַתַּעֲוִירוֹת
 - 8 הַמִּידוֹת בְּכָל שְׁלוֹשֶׁת הַקְּרוּיִן גַּם יַחַד
 - 9 יִמְשֹׁךְ וְיִקְבֹּל בִּיטוּי בְּמַעֲשֵׂה
 - 10 בְּפֶעֱלָ, וְזֶהוּ עֲנִין אוֹת לִמְ"ד
 - 11 הָאוֹת הַשְּׁלִישִׁית שֶׁבְּתַבְתָּ אֶשֶׁל.
 - 12 דְּהִנֵּה, עֲנִינָה שֶׁל אוֹת לִמְ"ד
 - 13 הוּא לְכַאוּרָה כְּמוֹ עֲנִינָה שֶׁל
 - 14 אוֹת אֶל־ף, דְּאֶל־ף הוּא
 - 15 מְלִשׁוֹן אֶלְפָּנָא וְלִמּוֹד, כִּפִּי
 - 16 שְׁמוּבֵן מִהַכְּתוּב "אֵלֶּפֶךָ חִכְמָה
 - 17 אֵלֶּפֶךָ בִּינָה" שְׁהוּבָ לְעִיל וְגַם שֶׁם
 - 18 הָאוֹת לִמְ"ד מוֹרָה עַל עֲנִין
 - 19 הַלִּמּוֹד. אֵךְ הָעֲנִין הוּא
 - 20 שְׁלֵאמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין
 - 21 הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הָאוֹת אֶל־ף
 - 22 לֹו שֶׁל הָאוֹת לִמְ"ד, כְּמִבְּאֵר
 - 23 בְּמִקּוֹם אַחֵר⁹⁵ בְּאֶרְכָּה שֵׁשׁ
 - 24 שְׁנֵי אוֹפִינֵי לִמּוֹד. הָא' הוּא
 - 25 אֶפֶן הַלִּמּוֹד לְדִרְגוֹת הַיּוֹתֵר
 - 26 עֲלִיוֹנוֹת, שֶׁזֶּהוּ עֲנִין הָאֶל־ף,
 - 27 מְלִשׁוֹן אֶלְפָּנָא חִכְמָה
 - 28 אֶלְפָּנָא בִּינָה, שֶׁהוּא הַלִּמּוֹד
 - 29 לְחִכְמָה וּבִינָה עֲצָמָם, וְלִמּוֹד
 - 30 זֶה נִמְשֹׁךְ מִמִּקּוֹר הַשְּׂכָל.
 - 31 שֶׁבְּהִיוּתוֹ מִקּוֹר הַשְּׂכָל הָיָה לִמְעַלָּה
 - 32 מִהַשְּׂכָל וְיֵשׁ בּוֹ עֲנִינִים שֶׁלֹּמַעֲלָה
 - 33 מִטַּעַם וּדְעָתָה שֶׁלֹּכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם
 - 34 פֶּלֶא, אוֹתִיּוֹת אֶל־ף. וְהִב' הוּא
 - 35 אֶפֶן הַלִּמּוֹד עַד לְדִרְגוֹת
 - 36 הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁעַל־זֶה
 - 37 נִאֲמָר וְכָל בְּנֵי לִמּוֹדֵי
 - 38 הַיּוֹי⁹⁶, "כֹּל בְּנִיךָ" וְלֹא רַק בְּעֵלֵי הַדִּרְגוֹת הַגְּבוּהוֹת מִפֶּל מִלְּמִדֵּי
 - 39 הַשְּׂפִלְתִּי⁹⁷ "כֹּל מִלְּמִדִּי" וְלֹא רַק הַמְּלַמְּדִים שֶׁהַלִּמּוֹד שֶׁלָּהֶם נִעְלָה וּמוֹסִיף
 - 40 עוֹמֵק בַּחֲכָמָה וּבִינָה, שֶׁזֶּהוּ אֶפֶן הַלִּמּוֹד דִּהְלֹוֹמֵד מִפֶּל אָדָם⁹⁸ כִּי
 - 41 "כֹּל אָדָם" הוֹפֵךְ לְהִיוֹת הַמְּלַמֵּד שְׁלֹו, וְעַד שֶׁדִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁹⁹
 - 42 מֶה שֶׁתּוֹבִיב¹⁰⁰ דְּבָרֵי חֲכָמִים בְּדִרְבּוֹנוֹת, שֶׁדִּרְבֵּן הֵינּוּ מְרַדֵּעַ
- שְׁמוּרָה דְּעָה ("מִרְדַּע" רָאשֵׁי תִיבוֹת מוֹרָה דְּעָה, כְּלוּמָר ש'מִלְּמִדִּים' אֵת
- הַפֶּרָה דְּעָת) בְּפֶרָה, וְנִקְרָא מְלַמֵּד הַבְּקָר¹⁰¹ וּמִכָּאן שִׁישׁוּ גַם אוֹפֵן
- לִימּוֹד נְחוֹת כָּל כֶּךָ שֶׁל יוֹדו' מִלְּמִדִּים' אִפִּילוּ אֵת הַבְּקָר. וְעֲנִינוּ שֶׁל הַלִּמּוֹד
- שֶׁמֶלֶמֶד 'דְּעָת' אֵת הַבְּהִמָּה בְּעֲבוּדַת הָאָדָם הוּא, שֶׁהָאוֹת לִמְ"ד
- מוֹרָה עַל הַהִמְשָׁכָה וְהַלִּמּוֹד
- שֶׁל עֲנִינֵי קְדוּשָׁה וְאוֹלוּקוֹת לְנֶפֶשׁ
- הַבְּהִמִּית, עַל־יְדֵי שְׂרָשָׁה בְּד' חֵיווֹת הַמְּרַכְּבָה¹⁰² כְּמִבּוּאֵר
- בַּחֲסִידוֹת שֶׁתַּכְלִית הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּגוֹלוֹת
- ה' וְהַתַּעֲוִירוֹת הָאֵהָבָה לֵה' עַל יְדֵי נֶפֶשׁ
- הַבְּהִמִּית הִיא כְּדִי לְהַשְׁפִּיעַ גַּם עַל
- הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית וְזֹאת בְּאִמְצָעוֹת
- הַתַּעֲוִירוֹת הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית
- ב'בְּהִמּוֹת' שֶׁל הַמְּרַכְּבָה הַעֲלִיוֹנָה
- (וְלִדְוִגְמָא, בְּלוּטֵי תוֹרָה פְּרִשְׁתָּ וִיקְרָא: "נֶפֶשׁ הָאוֹלוּקִית שֶׁרֶשָׁה מִבְּחִינַת אָדָם...
- וְכַתִּיב וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶד דְּמוּת כְּמִרְאָה
- אָדָם... וְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית הִיא נִלְקַחָה
- מִשְׁמֵרִי [פְּסוּלוֹת] הָאוֹפִינִים וְשׁוֹרֶשָׁה
- מִבְּחִינַת פְּנֵי שׁוּר [שֶׁבְּמִרְכְּבָה הַעֲלִיוֹנָה].
- וְתַכְלִית יִרְדַּת הַנֶּשְׁמָה לְעוֹלָם הַזֶּה הוּא
- כְּדִי לְבַרֵּךְ נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית... וְהֵינּוּ עַל
- יְדֵי נֶפֶשׁ הָאוֹלוּקִית הַמְּתַלַּבֶּשֶׁת בָּה
- וּמִתְבּוֹנֶנֶת בָּה' אֶחָד בְּקִרְיַת שִׁמְעַ,
- שִׁמְעַ יִשְׂרָאֵל כו' וְעַל יְדֵי זֶה וְאֵהָבַת
- בְּכָל לִבְכָּךְ בְּשֵׁנֵי יִצְרִיךָ כו'. אֵךְ קוֹדֵם
- קִרְיַת שִׁמְעַ תִּקְנּוּ חֲכָמִים שְׁתֵּיִם לְפָנֶיהָ
- לְקִיּוֹם הַקִּרְיַת שִׁמְעַ. כִּי אִי אִפְשָׁר
- לְהַכְנִיעַ וּלְכַבּוֹשׁ אֵת רוּחַ הַנֶּפֶשׁ
- הַבְּהִמִּית תַּחַת מִמְשַׁלַּת הַנֶּפֶשׁ הָאוֹלוּקִית
- כִּי אִם עַל יְדֵי שׁוֹרֶשָׁה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
- הַבְּהִמִּית שֶׁמִּקּוֹר חוּצָבָה הוּא מְחִיוֹת
- הַקּוֹדֵשׁ (שֶׁבְּמִרְכְּבָה...) דְּהִנֵּה,
- בְּעֲבוּדַת הַהִתְבּוֹנְנוֹת שֶׁהִיא
- עֲבוּדָה שְׂכִלִית, עַד לְעֲבוּדָה מִצְד
- הַרְצוֹן וְהַרְצוּא, שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהַשְּׂכָל
- (כְּמִבּוּאֵר לְעִיל בְּאִרְכּוֹת) הָרִי
- הַהִתְבּוֹנְנוֹת שֶׁיְּכוּלָה לְפַעֵל עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְלַעֲוֹר אוֹתָהּ
- אֵינָה אוֹתָהּ הַהִתְבּוֹנְנוֹת שֶׁיְּכוּלָה לְפַעֵל עַל נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית,
- וְעַל־דִּרְךָ־זֶה לְהַפְּךָ, שֶׁהַהִתְבּוֹנְנוֹת שֶׁפּוֹעֵלָתָ עַל הַנֶּפֶשׁ
- הַבְּהִמִּית, אֵינָה פּוֹעֵלָתָ עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עֲנִין הַיְצִיָּאָה
- מִמְּדִידָה וְהַגְּבָלָה וְיִיתְכֵן שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית תִּתְעוֹרֵר כִּי הָאָדָם הַתְּבוּנִן

(95) ראה אוה"ת חוקת ס"ע תתכה ואילך (בהוצאת תשנ"ח – ע' תתכד). (96) ישע"י נד, יג. (97) תהלים קיט, צט. (98) אבות רפ"ד. (99) ירושלמי סנהדרין פ"י ה"א. וראה חגיגה ג, ב. (100) קהלת יב, יא. (101) ספר שופטים ג, לא (וראה רד"ק עה"פ. מצו"צ שמואל-א יג, כא). וראה גם ירושלמי שם. (102) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 באופן המתאים לה ואילו הנפש האלוקית לא הושפעה מכך במידה שתגרום
2 לה לצאת מהגבולות שלה.
3 והולך ומבאר את ההבדל בין ההתבוננות שיש לה השפעה על הנפש האלוקית
4 לזו שיש לה השפעה על הנפש הבהמית: ובכללות בדרך כלל הם ב'
5 אופני ההתבוננות דשמע
6 ישראל הוי' אלקינו הוי' 1 ובכללות הם ב' אופני ההתבוננות דשמע
7 אחד¹⁰³, וברוך שם כבוד 2 ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד¹⁰³, וברוך שם
8 מלכותו לעולם ועד¹⁰⁴, שזהו 3 כבוד מלכותו לעולם ועד¹⁰⁴, שזהו כללות
9 כללות החלוק שבין יחודא 4 החלוק שבין יחודא עלאה ותתאה¹⁰⁵.
10 עלאה ויחודא תתאה¹⁰⁵.
11 כלומר, אחדות ה' כפי שהיא מלמעלה,
12 מצד הקדוש-ברוך-הוא. ואחדות ה'
13 כפי שהיא מלמטה, מצד הנבראים.
14 הנושא נידון בהרחבה בתורת החסידות
15 ונקודת הדברים היא שהמשמעות
16 העמוקה והפנימית של אחדות היא כי
17 לא זו בלבד שאין עוד אלוקים חס
18 ושלום ויהי' אלוקינו ה' אחד, אלא
19 שאין שום מציאות אחרת מלבד
20 האלוקות. ובהכרח ובאמונה הזו יש,
21 באופן כללי, שתי דרגות. "יחודא
22 עלאה", כפי שהדברים הם מצידו של
23 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו שאכן כל
24 הנבראים וכל העולמות הם כאין ואפס
25 ובלשון חזונו "כולא קמיה כלא
26 חשיב" (לפניו, לגביו, הכול נחשב כלא
27 וכאין) ו"יחודא תתאה" היא אחדות ה'
28 כפי שהיא נתפסת בעיני הנבראים
29 שלמטה הרואים את עצמם "יש"
30 ומציאות ועם זאת מאמינים ומכירים
31 בכך שאין להם מציאות אמיתית כי
32 אינם מציאות עצמאית אלא כל
33 מציאותם וכל קיומם תלויים בכוח האלוקי שברא אותם ומהווה אותם בכל
34 רגע מחדש. והזו שהולך ומבאר: והחלוק שבניהם בין "יחודא עלאה"
35 ל"יחודא תתאה" מובן מפורש הפתויבים, דשמע ישראל הוא
36 ענין ההתבוננות של האדם בכך דהוי' אחד, היינו, שמתבונן
37 שמהות ועצמות אין-סוף הקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו הוא
38 למעלה מכל עניני העולמות ומכל עניני ההשתלשלות של
39 ירידת האורות העליונים מלמעלה למטה בסדר והדרגה, והוא באופן דלא
40 שנית, כך שכל העולמות וכל ההשתלשלות לא פועלים בו כל שינוי (כפי
41 שאומרים בתפילה, "אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא

ביאור בדרך אפשר

42 העולם", ללא כל שינוי) פיון שכל סדר ההשתלשלות אינו אלא
43 מהארה בעלמא אור וזיו מועט מה' יתברך אבל הוא עצמו נשאר ללא
44 שינוי, ומזה מובן שהוי' אחד, היינו, ש' הרקיעים והארץ
45 וד' רוחות העולם בטלים במציאות לאלופו של עולם¹⁰⁶
46 הקדוש-ברוך-הוא, כי בהיותם הארה
47 מועטת בלבד אין בכוחם לפגום חס
48 ושלום באחדותו כי אינם נחשבים
49 למציאות בעלת ערך שזהו ענין
50 האל"ף, אותיות פלא להורות
51 על כך שהקדוש-ברוך-הוא בעצמו הוא
52 נפלא, רם ונישא, מהעולם. אמן,
53 התבוננות זו של "שמע ישראל"
54 בהכרח באחדות ה' ברמה גבוהה כל
55 כך שהיא בחינת "יחודא עלאה"
56 אינה שיכת לנפש
57 הבהמית¹⁰⁷ והיא לא מסוגלת
58 להבין אותה ולהיות מושפעת ממנה
59 (כמובא לעיל מ'לקוטי תורה' שעל ידי
60 ההתבוננות של הנפש האלוקית
61 כשלעצמה "אי אפשר להכניע ולכבוש
62 את רוח הנפש הבהמית"), פיון
63 שמצד עצמה אין לה שיכות
64 לענינים שלמעלה מסדר
65 השתלשלות, לפי שגברא
66 בסדר ההשתלשלות והיא לא
67 מסוגלת לקלוט ולהתפעל מהתבוננות
68 בכך שבעצם הקדוש-ברוך-הוא נעלה
69 ונשגב מכל העולמות והנבראים ומכל
70 סדר ההשתלשלות. ולכן כדי לפעול
71 גם על הנפש הבהמית צריכה
72 להיות גם ההתבוננות דברוך
73 שם כבוד מלכותו לעולם
74 ועד¹⁰⁸, דשם כבוד ומלכות שלושתם הם מושגים שלא שייכים
75 לעצם ולמהות אלא הם דברים חיצוניים (יחסית) כשם שבאדם, להבדיל, שמו,
76 כבודו והמלכות והממשלה שלו אינם עצם מהותו ולכן "שם כבוד מלכותו"
77 קאי על מתייחס אל ההארה האלקית (הארה וטפל בלבד ולא
78 העצם והמהות) שנעשית מקור לעולמות, כאמור שכל הבריאה היא
79 באמצעות הארה מועטת בלבד מאורי הגדול של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו
80 ובזה היא ההתבוננות המחייבת גם את הנפש הבהמית להכיר באחדות
81 ה' בנימוקים המתיישבים גם אצלה שאין דבר עושה את עצמו¹⁰⁹
82 ובהכרח שיש כוח עליון שברא ועשה אותו, והרי מובן שהדבר

(103) ואתחנן ו, ד. (104) פסחים נו, א. ועוד. (105) ראה זח"א יח, א. תניא שעהייה"א פ"ז. (106) ראה סמ"ק הובא בבי"א
אור"ח סימן סא. שו"ע ודארה"י אור"ח שם סעיף ו'. לקו"ת תוריע כג, ג. וראה ברכות יג, ב. (107) ראה תו"א וישב"ל, ב.
לקו"ת ויקרא ג, סע"א ואילך. (108) ראה לקו"ת שם, ב. (109) ראה חובת הלבבות שער א רפ"ה. שם פ"ו. וראה ספר החקירה
להצ"צ ז, ב. קה, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁנַעֲשֶׂה הוּא לְמִטָּה בְּדֶרֶגָא שְׁלֵא בְּעֶרְךָ לְגַבֵּי הַדְּבָר הַמְּהִינָה
 - 2 אוֹתוֹ, כַּמְבוּאָר בַּחֲסִידוֹת בַּהֲרַחֲבָה שֶׁבְּנִיגוּד לְהַיּוּצָרוֹת מִצִּיאָוֹת בַּהֲלִיךְ שֶׁל
 - 3 סִיבָה וְתוֹצֵאָה (בִּלְשׁוֹן הַחֲסִידוֹת – "עִילָה וְעוֹלֹל") כִּמוּ "לִידֹת" הַמִּידוֹת מִהַשְׁכָּל
 - 4 שֶׁם יֵשׁ יַחַס וְעֶרֶךְ וְדִמְיוֹן בֵּין הַסִּבָּה לְתוֹצֵאָה, הִרִי בַּהֲתַהוּוֹת יֵשׁ (דְּבַר) מֵאֵין
 - 5 (לֹא דְבַר) אֵין כָּל יַחַס, עֶרֶךְ וְדִמְיוֹן בֵּין
 - 6 הַמַּהוּוֹת לְמַתְהוּוֹת וְהַפֶּעַר בֵּין בּוֹרָא
 - 7 לְנִבְרָא הוּא "בְּאֵין עֶרֶךְ" וְעַד
 - 8 שְׁעֵנֵן הַתְּהִיּוּת הִישׁ מֵאֵין לֹא
 - 9 נִמְצָא כָּלֵל בַּחֲקִיק הַנִּבְרָאִים
 - 10 וְנִבְרָא לְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה מְסוּגָל לְהִיּוֹת
 - 11 בּוֹרָא, וְהַתְּבוּנָנוֹת זֹו פּוֹעֲלֵת עַל
 - 12 הָאֵדָם שֶׁגַּם בִּהְיוּתוֹ בְּעוֹלָם
 - 13 וְנִפְשׁוֹ הָאֱלוּקִית תְּהִיָּה מְלוּכֶשֶׁת בְּגוּף
 - 14 וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית יִהְיֶה אֲצִלּוֹ בְּטוֹל
 - 15 הִישׁ וְהוּא יִכִּיר בַּאֲחֻדוֹת ה', אִם כִּי
 - 16 בְּדֶרֶגָא שֶׁל "יַחְדוּד תַּתְּאָה", וּמִבּוֹקֵן,
 - 17 שְׁזֵהוּ גַּם עֵנֵן שֶׁל לְמוֹד, אֲכָל
 - 18 לֹא בָּאֵפֶן שְׁפּוֹעֵל בְּטוֹל
 - 19 בְּמִצִּיאָוֹת (הַתְּבַטְלוֹת בְּמִידָה כּוּזָה
 - 20 שֶׁלֹּא נִשְׁאֶרֶת שׁוּם תַּחֲוֹשֶׁת יִישׁוּת
 - 21 וּמִצִּיאָוֹת עֲצֻמִּית אֵלֹא "בִּיטוּל הִישׁ"
 - 22 (בְּלִבְד) לְאֱלוּקוֹת, לְאֱלוּפּוֹ שֶׁל
 - 23 עוֹלָם, לְהֶאֱלֹ"ף דְּאֲנָכִי
 - 24 שְׁלִמְעֵלָה מִהִבִּי"ת
 - 25 דְּבִרְאִישִׁית, שֶׁהִיא כַּמְבוּאָר לְעִיל
 - 26 הַתְּבַטְלוֹת שֶׁלֹּמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת אֵלֹא
 - 27 רַק לְמוֹד בְּרִמָּה נִמּוּכָה יוֹתֵר
 - 28 שְׁפּוֹעֵל הַמְּשַׁכֵּת הַדַּעַת הַהִבְנָה
 - 29 וְהַהֲרַגְשָׁה בַּאֲחֻדוֹת ה' בְּזֶרַע
 - 30 בְּהִמָּה¹¹⁰, נֹאמֵר בִּירְמִיָּהוּ "וּזְרַעְתִּי
 - 31 אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְזֶרַע אֶדָם וְזֶרַע בַּהֲמָה"
 - 32 וּמִבּוֹאֵר עַל כֵּךְ תַּחֲרוֹת הַחֲסִידוֹת שִׁישׁ
 - 33 נִשְׁמוֹת גְּבוּהוֹת בְּדֶרֶגַת "זֶרַע אֶדָם" אֵךְ
 - 34 רֹוב הַנִּשְׁמוֹת בְּדוּרוּתֵינוּ נִקְרָאוֹת "זֶרַע
 - 35 בַּהֲמָה" בְּגַלֵּל הַקּוֹשִׁי לְדַעַת, הִייִנוּ
 - 36 לְהַכִּיר וְלַהֲרִישׁ, אֱלוּקוֹת בְּצוּרָה
 - 37 מוֹחֲשִׁית אֵךְ עַל הָאֵדָם לְהַתְּאֲמֵן
 - 38 וְלַהֲתַבּוֹן בַּאֲחֻדוֹת ה' כִּמָּה שִׁידוּ מִגַּעַת
 - 39 עַד שֶׁגַּם נִפְשׁ הַבְּהִמִּית וְהַגּוֹף
 - 40 יְבוֹאוּ לְבִטּוּל הִישׁ עַל-יְדֵי
 - 41 הַהֲתַבּוּנָנוֹת הַשְּׂיִכָּת אֲלֵיהֶם.
 - 42 אֲמָנָם, כְּדִי שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
- מוֹבֵן שֶׁהַדְּבָר שְׁנַעֲשֶׂה הוּא לְמִטָּה בְּדֶרֶגָא שְׁלֵא
בְּעֶרְךָ לְגַבֵּי הַדְּבָר הַמְּהִינָה אוֹתוֹ, וְעַד שְׁעֵנֵן
הַתְּהִיּוּת הִישׁ מֵאֵין לֹא נִמְצָא כָּלֵל בַּחֲקִיק
הַנִּבְרָאִים, וְהַתְּבוּנָנוֹת זֹו פּוֹעֲלֵת שֶׁגַּם בִּהְיוּתוֹ
בְּעוֹלָם יִהְיֶה אֲצִלּוֹ בְּטוֹל הִישׁ. וּמִבּוֹקֵן, שְׁזֵהוּ גַּם
עֵנֵן שֶׁל לְמוֹד, אֲכָל לֹא בָּאֵפֶן שְׁפּוֹעֵל בְּטוֹל
בְּמִצִּיאָוֹת לְאֱלוּפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְהֶאֱלֹ"ף דְּאֲנָכִי
שְׁלִמְעֵלָה מִהִבִּי"ת דְּבִרְאִישִׁית, אֲכָל לֹא בָּאֵפֶן
שְׁפּוֹעֵל בְּטוֹל הָאֱלֹקִית תּוֹכֵל לְפַעֵל עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית, אֲשֶׁר
מִבְּלִי הִבֵּט עַל הִיּוֹתָהּ בְּהִמִּית, וּמִצַּד עֲצָמָה
שְׂיִכָּת הִיא רַק לְעֵנֵנִים וְשְׂמִיִּים וְבְּהִמִּיִּים, מִכָּל-
מָקוֹם תִּפְעַל עָלֶיהָ הַהֲתַבּוּנָנוֹת עַד כְּדִי כָּךְ
שֶׁתִּתְעוֹרֵר בְּרִצּוֹן לְצִאָת מִהַמְּדִידָה וְהַהֲגִפְלָה
שְׁלָה, צְרִיכָה לְהִיּוֹת תַּחֲלָה הַהֲתַבּוּנָנוֹת שְׁפּוֹעֲלֵת
עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שְׁזֵהוּ הַהֲתַבּוּנָנוֹת דְּפִסּוּק
רִאשׁוֹן דְּקִרְיָאֵת שְׁמַע, הֲוֵי אֶחָד, שֶׁהוּא עֵנֵן
הַמְּשַׁכֵּת אֱלוּפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, הָאֱלֹ"ף דְּאֲנָכִי,
שְׁנִמְשֵׁךְ בְּהֲוֵי אֱלֹקִיךָ (פִּנְ"ל סְעִיף ו'), וְלֹאֲחֲרֵי-
זֶה נִמְשֵׁךְ בְּעֵנֵן דְּכִרּוּף שֶׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם
וְעַד, לְפַעֵל גַּם עַל נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית, כִּמוּ שְׁפָתוֹב⁶⁹
כָּל לְכַבֵּךְ, בְּשִׁנֵּי יְצִרְךָ¹¹¹, שְׁזֵהוּ עֵנֵן אוֹת
לְמִ"ד.
- וְזֵהוּ מָה שְׁפָתוֹב וַיִּטַּע אֲשֶׁל בְּבָאֵר שְׁבַע,
דְּהִנְהָ, מִבְּאֵר בַּחֲסִידוֹת וּבְקִבְלָה¹¹² שְׁבָאֵר
שְׁבַע קָאֵי עַל שְׁבַע בְּרִכּוֹת שֶׁל קִרְיָאֵת שְׁמַע,
בְּמִאֲמָר רְבוּתֵינוּ ו'ל¹¹³ בְּשַׁחַר מְבָרֵךְ שְׁתִּים
לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ, וּבְעֶרְבֵי מְבָרֵךְ שְׁתִּים
לְפָנֶיהָ וְשְׁתִּים לְאַחֲרֶיהָ, וְאִתָּא בִּירוּשָׁלַיִם¹¹⁴

(110) ראה תו"א ר"פ משפטים. (111) משנה ברכות נד, א. ספרי ופרש"י עה"פ. (112) אוה"ת וירא ח"ד תשסב, א. (113) משנה ברכות יא, א. (114) ברכות פ"א ה"ה (הובא בפרש"י ברכות שם – ד"ה בשחר).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁזָהוּ המספר של ברכות קריאת שמע בבוקר ובערב ביחד העולה לשבע
 - 2 כְּנָגְדָה מַה שְׁכָתוּב¹¹⁵ שְׁבַע בַּיּוֹם הַלְלִיתִי. וְעַל־זֶה נֶאֱמַר
 - 3 וַיִּטַּע אֶשֶׁל בְּבֶאֱר שָׁבַע, הֵינִי, שְׁבָאֲמַצַּע בתוך הַעֲבוּדָה
 - 4 הרוחנית דְּבִרְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע (בְּאֶר שָׁבַע) יִשְׁנוּ הָעֲנָנִים
 - 5 דָּאשָׁל, דְּקָאִי עַל שְׁמַתִּיחַס אַל
 - 6 הַעֲבוּדָה האמורה לעיל, התבוננות
 - 7 והכרה והרגשה באחדות ה' שהיא
 - 8 העבודה דְּקְרִיאַת־שְׁמַע, בשני
 - 9 האופנים האמורים – "יחודא עילאה"
 - 10 ו"יחודא תתאה" שהיא העבודה של
 - 11 שְׁמַע יִשְׂרָאֵל גּו' הוּי' אֶחָד
 - 12 ("יחודא עילאה") ויברוך שֵׁם
 - 13 כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד
 - 14 ("יחודא תתאה"), שְׁהִיא בְּאִפְּן
 - 15 שְׁכָלוּלִים בְּהָ עֲנִינִם שֶׁל ג' הַאֲוִתִּיּוֹת א' ש' ל'. וחזור
 - 17 ומפטר את המבואר לעיל באריכות:
 - 18 הָא' מוֹרָה עַל הַהִתְבּוֹנְנוֹת
 - 19 בְּבִטּוֹל לְאֻפּוֹ שֶׁל עוֹלָם.
 - 20 שְׁנִמְשָׁכַת מִדְּרָגָא שְׁלִמְעָלָה
 - 21 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת לְגִמְרֵי פְעֻבוֹדַת
 - 22 הָאָדָם (אֶל"ף אוֹתִיּוֹת פֶּלֶא)
 - 23 וְחוֹדְרַת בְּחֻמָּה וּבִינָה שָׁבוּ
 - 24 (אֶאֱלָפָה חֻמָּה אֶאֱלָפָה
 - 25 בִּינָה) הֵינִי שֶׁעֲבוֹד הַשֶּׁכֶל לַעֲבוֹדַת
 - 26 ה' באופן שיהיה ניכר בו העניינים
 - 27 שלמעלה מטעם ודעת. הַש' מוֹרָה
 - 28 עַל הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הַהִתְבּוֹנְנוֹת
 - 29 בגדולת ה' והביטול בְּג' הַקְּוִינִים
 - 30 חסד־גבורה־תפארת (אהבה־יראה־
 - 31 רחמים) שֶׁהֵם כְּלָלוֹת הַמִּדּוֹת,
 - 32 וְהָל' מוֹרָה עַל הַהִמְשָׁכָה
 - 33 בְּבַחֲנֵינַת נִצְח־הוֹד־יְסוֹד־
 - 34 מַלְכוּת עַד לְמַעְשָׁה בְּפַעַל¹¹⁶,
 - 35 שְׁזוּהִי הַפְּעָלָה עַל הַנִּפְשׁ
 - 36 הַבְּהִמִּית, שְׁהִרִי כַח הָעֲשִׂיָה
 - 37 הוּא עֲנִין שָׁבוּ מִשְׁתִּיָּם אָדָם
 - 38 וּבְהֻמָּה ובכוח המעשה לא ניכר
 - 39 מותר האדם מן הבהמה. וְעַל־יְדֵי־
 - 40 זֶה כֹּאשֶׁר גַּם הַשֶּׁכֶל, גַּם הַמִּדּוֹת וְגַם
 - 41 הַמַּעֲשֵׂה בְטָלִים לְקַב"ה נִשְׁלָמַת
 - 42 הַפּוֹנָה הָעֲלִיוֹנָה, הָעֲנָג
 - 43 הָעֲלִיוֹן שלמעלה מטעם ודעת והוא
- המקור לרצון, נחת רוח לפני שְׁאֲמַרְתִּי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי, עַל־יְדֵי
- הָעֲנָנִים שְׁלִמְטָה דְּוָקָא כאשר הענינים הכי נעלים שבאות אל"ף (פלא)
- יורדים ונמשכים לחכמה ובינה ואחר כך גם לשי"ן (מידות) ועד לכוח
- המעשה, למ"ד.
- ט) וְהִנֵּה מִהָאֶשֶׁל דְּאֶבְרָהִם
- נָטַל יַעֲקֹב אֲרִזִּים לְמַצְרַיִם,
- ובני ישראל נטלים למדבר,
- ומִזֶּה נַעֲשֶׂה אַחֲר־כֵּן הַבְּרִית הַתִּיכוֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים שְׁהִיָּה
- נְכַפְף כְּנָחַשׁ כדברי חז"ל שהובאר
- בתחילת המאמר. וְהָעֲנָן בְּזֶה¹¹⁷
- לפי פנימיות הדברים, שְׁגַם לְאַחֲרֵי
- עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל אֶבְרָהִם בְּנִטְעִית
- הָאֶשֶׁל, שְׁהוּא עֲנִין הַהִמְשָׁכָה
- שֶׁל הָאֶל"ף בְּשִׁי"ן וּבְלִמְ"ד, אֵין
- זֶה עֲדִין תְּכָלִית הַפּוֹנָה, שְׁהִרִי
- תְּכָלִית הַפּוֹנָה הִיא שְׁהִיָּה
- בְּטוֹל ה' לְעוֹמֶת זֶה' הַצַּד שֶׁכָּנָגְדָה
- צד הקדושה נקרא 'לעומת זה' על שם
- לשון הכתוב "כי את זה לעומת זה
- עשה אלקים" ויש לבטל את ההתנגדות
- לקדושה מִכָּל וְכָל, שְׁלֹא זֶה
- בְּלִבְד שְׁלֹא יוֹכַל לִינֵק מִרְבּוּי
- הַצְמָצוּמִים כמבואר בחסידות
- שהסטרא אחרא, הַצַּד האחר שאינו צד
- הקדושה, אינו 'יונק' חיות מאלוקות
- בצורה ישירה שהרי כל מציאותו
- מנגדת לאלוקות אלא כיוון שהאור
- האלוקי נמשך למטה בצמצומים רבים
- ועצומים (כדי להוות נבראים ועולמות
- מוגבלים ונחותים מאד), הִרִי האור
- המועט והמצומצם עלול להגיע גם
- לצד המנגד לקדושה (שְׁעֲנִין זֶה
- מניעת ההשפעה לסטרא אחרא על ידי
- הצמצומים נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי
- הַהִמְשָׁכָה בְּשִׁי"ן וּלְמִ"ד
- שמבטיחה ביטול לאלוקות גם בדרגות
- הנחותות), אֶלֹא יֵשׁ לִבְטֹל אֵת
- ההתנגדות לקדושה עד כדי כך שְׁלֹא
- יוֹכַל הַצַּד האחר לִינֵק אֶפְלוֹ
- מִבְּחִינָה שְׁלִמְעָלָה מִמְּדִידָה
- וְהַגְבָּלָה, בְּחִינַת חֲצוּנִיּוֹת
- הָרְצוֹן, כמבואר לעיל באריכות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שכאשר יש השפעה מחיצוניות הרצון יתכן מצב של "כחשיכה כאורה" (כי
- 2 כאשר מעשי התחתונים לא תופסים מקום כלל יתכן מצב שבו לא יהיה ניכר
- 3 עד כמה "מעשיהם של רשעים" מושללים) ובשכיל זה צריכה להיות
- 4 המשכת פנימיות הרצון, ובאפן שפנימיות הרצון יהיה
- 5 הענין העקרי, היינו, שיהיה
- 6 בגלוי, ולא באפן של העלם
- 7 וכסוי ומצד פנימיות הרצון אין חשש
- 8 שתהיה השפעה בכיוון הבלתי רצוי
- 9 (כשם שבעבודה, כאשר הטעם והעונג
- 10 גלוי ואינו כמס, אין חשש לסטייה
- 11 מהכוונה העליונה, כמבואר לעיל).
- 12 וענין זה של התגלות פנימיות הרצון
- 13 נפעל במתן-תורה, שבו
- 14 נמשך האל"ף דאנכי בהו"י
- 15 אלקיך בגלוי. וזהו גם ענינו
- 16 של יעקב, שהביא למצרים ארזים
- 17 מהאשל של אברהם כמו
- 18 שכתוב¹¹⁸ ונקם עדות יעקב
- 19 ותורה שם בישראל, הרי שיש
- 20 קשר מיוחד בין ענינו של יעקב והגילוי
- 21 המיוחד של מתן תורה ("ותורה שם")
- 22 אלא שהענין דמתן-תורה בא
- 23 בפעל על-ידי משה, שזהו
- 24 ענין יעקב מלבר מבחינת
- 25 ומשה מלגאו¹¹⁹ מבפנים,
- 26 כמבואר בקבלה וחסידות שגם יעקב
- 27 וגם משה הם בחינת "ברית התיכון"
- 28 והקו האמצעי של הספירות שבו
- 29 נמצאת בחינת הדעת שהיא ענינו של
- 30 משה רבנו וגם בחינת התפארת שהיא
- 31 מידתו של יעקב, מידת האמת, והדעת
- 32 היא הפנימיות ("מלגאו") של חיצוניות
- 33 ("מלבר") המידות.
- 34 וכידוע גם החדוש יעקב
- 35 לגבי אברהם ויעקב, כדאיתא
- 36 בזהר¹²⁰ שאברהם ויעקב הם
- 37 בחינת ארוסין שקדם
- 38 הנשואין, ולאחרי כן, כאשר ישנו הענין דימינא ושמאלא
- 39 ימין ושמאל (אברהם שמידתו היא מידת החסד, קו הימין ויעקב
- 40 שמידתו היא מידת הגבורה, קו השמאל¹²¹), אזי וביניהם
- 41 פלה¹²², מידת התפארת שהיא בקו האמצעי שזהו ענינו של יעקב,

- 42 שתפלתו היא תפלת ערכית¹²³, שענינה הוא יחוד
- 43 העליון¹²⁴, שיש בו מעלה לעומת היחוד שבתפלת שחרית שתיקן
- 44 אברהם ותפלת מנחה שתיקן יצחק בדוגמת מעלת היחוד של ענין
- 45 הנשואין, ביחס ליחוד של אירוסין שעל-ידי-זה דווקא על היחוד
- 46 בנישואין שהוא יחוד פנימי נעשית
- 47 המשכת הטפה שהיא
- 48 המשכה עצמית ופנימית, והוא
- 49 ענין המשכת וגלוי הענג
- 50 העליון, עצמות ומהות אין-
- 51 סוף ברוך-הוא וכל זה נפעל,
- 52 כאמור, לא בברית העולם אלא דווקא
- 53 במתן תורה שאז היתה התגלות
- 54 עצמותו ומהותו של הקב"ה בעולם
- 55 באמירת "אנכי ה' אלוהיך" ואז נפעל
- 56 היחוד הפנימי בין הקדוש-ברוך-הוא
- 57 ובני ישראל בבחינת נישואין.
- 58 וזהו שעל-ידי יעקב דווקא,
- 59 מהארום שהביא למצרים נעשה
- 60 מהאשל דאברהם הברית
- 61 התיכון של המשכן שהיה נכפה
- 62 בתוך קרשי המשכן כנחש, היינו,
- 63 שעל-ידי-זה נתבטל ענינו
- 64 הלא רצוי של הנחש הקדמוני,
- 65 ויתירה מזה, לא זו בלבד שענין
- 66 הנחש מתבטל אלא שפועלים
- 67 הענין דאתהפכא, לא רק
- 68 "אתכפיא" שפירושה כפיית וכניעת
- 69 הכוחות הבלתי רצויים אלא הפיכתם
- 70 מחושך לאור גם אויביו ישלים
- 71 עמו¹²⁵ וכאשר האויבים עושים
- 72 שלום ומתבטלים הרי זה ניצחון הרבה
- 73 יותר נעלה מאשר מצב בו רק מבטלים
- 74 ומכניעים אותם שלא יוסיפו להתנגד,
- 75 ולענינו שתמורת נחש בריח
- 76 במובן הלא רצוי, נעשה בריח
- 77 התיכון¹²⁶ שמבירח בתוך
- 78 הקרשים ומחבר את כל ג'
- 79 הצדדים שבמשכן, היינו, שעליו על הברית התיכון שמהפך את
- 80 הנחש לקדושה מוסד וניצב המשכן שעל-ידו נעשה ושיכנתי
- 81 בתוכם¹²⁷, ומתמלאת הכוונה העליונה שבעולם הזה הגשמי תהיה דירה
- 82 לו יתברך, וכמבאר בחסידות¹²⁸ שענין הדירה הוא שבה

(118) תהלים עח, ה. (119) ראה תקו"ז תקון יג (כט, א). (120) ח"א קלג, א. וראה אוה"ת חיי שרה קכו, א. (121) ראה תו"א ר"פ תולדות. ובכ"מ. (122) בפיוט "אומר בשבחין". (123) ראה זח"א שם. (124) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי לזח"א שם. (125) ע"פ משלי טז, ז. וראה ירושלמי תרומות פ"ח ה"ג. (126) ראה גם אוה"ת תרומה ח"ח ע' ג'מח ואילך. (127) תרומה כה, ח. (128) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות – אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נמצא עצמותו ומהותו יתברך כשם שדירת האדם, להבדיל, היא
 - 2 המקום שבו הוא נמצא כפי שהוא בעצם, ללא לבושים המסתירים על מהותו
 - 3 האמיתית, שהוא ענין המשכת התגלות האחדות של הקדוש-ברוך-
 - 4 הוא עד למטה מטה כך שהיה התגלות אחדותו של הקדוש-ברוך-הוא
 - 5 למטה מטה ב"עולם הזה הגשמי
 - 6 וחומרי ממש והוא התחתון במדרגה
 - 7 שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר
 - 8 אורו יתברך" (כלשון רבנו חזקוני בתניא
 - 9 פרק לו) ודווקא בו תהיה התגלות
 - 10 עצמותו ומהותו של הקדוש-ברוך-הוא.
 - 11 (י) וזהו גם מה שכתוב
 - 12 במדרש בנוגע לפורים,
 - 13 שבאשר המן עשה עץ גבוה
 - 14 חמשים אמה, אמר הקב"ה
 - 15 לא יהיה העץ, שכבר קדם
 - 16 אברהם ואמר והשענו תחת
 - 17 העץ, וכן במשה נאמר
 - 18 ויורהו ה' עץ כמאמרי חכמינו ז"ל
 - 19 שהובאו לעיל בתחילת המאמר.
 - 20 והענין בזה¹²⁹, דהנה לגבי ימי
 - 21 הפורים כתיב¹³⁰ קימו וקבלו
 - 22 היהודים, ודרשו רבותינו
 - 23 ז"ל¹³¹ קימו בימי הפורים מה
 - 24 שקבלו כבר במתן תורה,
 - 25 שבשעת מתן-תורה היתה
 - 26 ההתחלה של קבלת התורה,
 - 27 והסיום היה בימי הפורים.
 - 28 והינו, שאף שמקדם לכן היה
 - 29 כבר הענין דמתן-תורה,
 - 30 מכל-מקום, עד אז היה ענין
 - 31 התורה ומצות במדידה
 - 32 והגבלה, כמו רצון שורשו ומקורו
 - 33 אינו ניכר ואלו בחינת ענג
 - 34 העליון היה רק בהעלם ("טעם
 - 35 כמסו"). ולכן היתה אז למרות
 - 36 שמדובר בתקופה שלאחר מתן תורה
 - 37 עצת נחש הקדמוני על-ידי
 - 38 המן, משרש נחש יצא צפע,
 - 39 שרצה לקבל וניקה מבחינה
 - 40 שלמעלה ממדידה והגבלה,
 - 41 בחינת חיצוניות הרצון,
- שבבחינה זו נאמר איני יודע באיזה מהם חפץ, כיון ששם כחשקה באורה, ועל-זה נאמר¹³² רם על כל גוים הוי', שיכולים לקבל מבחינת רם¹³³ כי כאשר הקדוש-ברוך-הוא נמצא נמצא בבחינת רוממות אינו יורד, כביכול, להבדיל בין בני ישראל והגויים וגם הגויים יכולים לקבל חיות ורק כאשר הקדוש-ברוך-הוא "יורד" כביכול (ככתוב "המשפילי לראות"), הרי הוא משרה את שכנתו רק על בני ישראל.
- וזהו מה שכתוב יעשו עץ גבוה חמשים אמה, דהנה, מספר חמשים מורה על בחינה שלמעלה מסדר השתלשלות¹²⁹ שמספרו מ"ט (שבע פעמים שבע, כפי שכל אחת משבע המידות כלולה מכל השבע)
- וכפי שמצינו גם בקדשה, דאף שנאמר¹³⁴ בתורה לגבי ספירת העומר תספרו חמשים יום, מכל-מקום, בכח האדם לספור רק מ"ט יום, וספירת העומר נשלמת בספירת תשעה וארבעים יום (שהם שבעה שבועות)
- אלא שעל-ידי-זה שעובד האדם למטה עבודתו במשך מ"ט יום, שבע שבועות תמימות תהינה¹³⁵, אזי נמשך מלמעלה בדרך ממילא גם הענין דיום החמשים¹³⁶.
- אבל באשר ישנו חסרון בעבודה, אזי יכול חסרון כמצינו לא השלים את בירור שבע המידות שלו לפרטיות אזי יכול להיות בבחינת החמשים (מצד החיצוניות שבו) הענין דכחשקה באורה, ולכן יכולים זרש אשתו וכל אוהביו של חמן שהם כוחות הסטרא אחרא המנגדים לקדושה לחשב שיעשו

ע' התקצו. סה"מ תרל"ה ח"ב ריש ע' שנג. המשך תרס"ו ס"ע ג. תרס"ט ע' קס. תרע"ח ע' קצג. 129) ראה גם אוה"ת וארא ח"ז ע' ב'תקצה ואילך. תרומה ח"ח ע' גיג. 130) אסתר ט, כז. 131) שבת פח, א. 132) תהלים קיג, ד. 133) ראה תו"א וארא נו, ד. ובכ"מ. 134) אמור כג, טז. 135) שם, טו. 136) לקו"ת במדבר יב, א. שה"ש לה, ג. אוה"ת וארא שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עץ גו' ובבקר אמר למלך (מלכו של עולם) ויתלו גו',
 2 שהרי פחשקה באורה, ואם צדקת מה תתן לו¹³⁷ ומבחינה
 3 זו לא ניכרת עדיפות ב"מעשיהם של צדיקים" על "מעשיהם של רשעים".
 4 אלא שכך הם פני הדברים רק לדעתם ולפי מחשבתם.
 5 אף על זה הועילה עבודתם
 6 של בני ישראל שעמדו
 7 במשך כל השנה כלה מאז
 8 שהתחילה גזירת המן בחודש אדר ועד
 9 לניצחון המוחלט בחודש אדר של
 10 השנה הבאה בתנועה של מסירת
 11 נפש¹³⁸ "על קידוש השם שהרי אם
 12 רצו להמיר דתם לא היה המן עושה
 13 להם כלום שלא גזר אלא על היהודים
 14 אלא שהם מסרו עצמן למות כל השנה
 15 כולה ולא היתה להם מחשבת חוץ
 16 ח"ו וח"ו..." (תורה אור לרבנו הזקן,
 17 מגלת אסתר), שהיא מצד
 18 פנימיות הרצון שמבחינתה
 19 הביטול אל הקב"ה הוא בשלימות ולא
 20 יכולה להיות אפילו "מחשבת חוץ".
 21 דהנה, אף שהיו כאלו שנהגו
 22 מסעודתו של אותו רשע¹³⁹,
 23 ואמרו חכמינו ז"ל שדבר זה היה
 24 הגורם לגזירת המן הרי זה לפי
 25 שנקנס בהם לפי שעה רוח
 26 שטות (כמאמר רבותינו
 27 ז"ל¹⁴⁰ אין אדם עובר עברה
 28 אלא-אם-כן נקנס בו רוח
 29 שטות), שמכסה על החכמה
 30 והבינה, ואפילו על בחינת
 31 האל"ף כפי שנמשך ונמדד
 32 והגבל בכלים דחכמה ובינה
 33 (אאל"ף חכמה אאל"ף
 34 בינה), וגם עניין זה הופך להיות
 35 נעלם ומכוסה אף כל זה שיף רק
 36 כל זמן שאינו נוגע (עס
 37 רירט ניט אן לא "נוגע", לא
 38 אכפת) בפנימיות הרצון, כי
 39 מצד פנימיות הרצון הרי
 40 אפילו קל שבקלים מישאל
- אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות¹⁴¹ וכמבואר
 בתניא שכל הסיבה לכך שהרוח שטות עלולה לכסות על הרצון של האדם
 לרבוך באלוקות הוא בגלל המחשבה המוטעית שעבירה על רצון ה' לא
 גורמת פירוד בין האדם לקדוש-ברוך-הוא אבל כשמדובר במסירות נפש על
 קידוש ה' וברור שאין מקום לטעות
 כזו, גם "קל שבקלים" מוסר את נפשו
 שלא להיפרד מייחורו ואחדותו. וזהו
 שבכל ספור המגלה נקראים
 בני ישראל בשם יהודים¹⁴²,
 כמאמר רבותינו ז"ל¹⁴³ כל
 הפופר בעבודה זרה נקרא
 יהודי, דכיון שבצענן זה של
 "מחשבת חוץ ח"ו וח"ו" אין מקום
 לטעות ולחשב שעודנו
 ביהדותו¹⁴⁴, הרי זה ענין
 שנוגע לא רק בכחות
 פנימיים, ולא רק בחצונות
 הרצון, אלא בפנימיות
 ועצמות הנפש, ולכן עמדו
 כל בני ישראל, מנער ועד
 זקן טף ונשים¹⁴⁵, בתנועה
 של מסירת נפש במשך כל
 השנה כלה.
 ועל-ידי אפן העבודה של בני
 ישראל למטה דמסירת-נפש
 שנמשכת מפנימיות הרצון,
 שהוא ענין הענג, בחינת עדן
 שבנפש, פעלו כן גם למעלה,
 שגם במקום ודרגא שארור
 המן וברוך מרדכי הם בשוה,
 ולכן הייתה יכולה להיות נתינת מקום
 לגזירת המן ח"ו תהיה המשכת
 פנימיות הרצון וחסץ העליון,
 להיות חפץ במעשיהם של
 צדיקים דוקא והגזירה התבטלה
 מכל וכל וההבדל בין "ארור המן"
 ל"ברוך מרדכי" ניכר היטב.
- אין רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות¹⁴¹ וכמבואר
 בתניא שכל הסיבה לכך שהרוח שטות עלולה לכסות על הרצון של האדם
 לרבוך באלוקות הוא בגלל המחשבה המוטעית שעבירה על רצון ה' לא
 גורמת פירוד בין האדם לקדוש-ברוך-הוא אבל כשמדובר במסירות נפש על
 קידוש ה' וברור שאין מקום לטעות
 כזו, גם "קל שבקלים" מוסר את נפשו
 שלא להיפרד מייחורו ואחדותו. וזהו
 שבכל ספור המגלה נקראים
 בני ישראל בשם יהודים¹⁴²,
 כמאמר רבותינו ז"ל¹⁴³ כל
 הפופר בעבודה זרה נקרא
 יהודי, דכיון שבצענן זה של
 "מחשבת חוץ ח"ו וח"ו" אין מקום
 לטעות ולחשב שעודנו
 ביהדותו¹⁴⁴, הרי זה ענין
 שנוגע לא רק בכחות
 פנימיים, ולא רק בחצונות
 הרצון, אלא בפנימיות
 ועצמות הנפש, ולכן עמדו
 כל בני ישראל, מנער ועד
 זקן טף ונשים¹⁴⁵, בתנועה
 של מסירת נפש במשך כל
 השנה כלה.
 ועל-ידי אפן העבודה של בני
 ישראל למטה דמסירת-נפש
 שנמשכת מפנימיות הרצון,
 שהוא ענין הענג, בחינת עדן
 שבנפש, פעלו כן גם למעלה, שגם
 במקום ודרגא שארור המן וברוך מרדכי הם בשוה, תהיה המשכת פנימיות
 הרצון וחסץ העליון, להיות חפץ במעשיהם של צדיקים דוקא.

(137) איוב לה, ז. (138) תו"א מגילת אסתר צז, א. שערי אורה צ, ב. (139) ראה מגילה יב, א. אסתר פ"ז, יח. (140) סוטה ג, רע"א. (141) אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ ח"ד ע' שפד (הועתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (הועתק ב"היום יום" כה סיון). (142) ראה תו"א צט, א. שערי אורה צג, א. ועוד. (143) מגילה יג, רע"א. (144) ראה תניא פ"ד. (145) ע"פ אסתר ג, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזֶהוּ שְׁאָמַר הַקֶּבֶ"ה כְּאִשֶּׁר אֲנִשׁי הֵמֶן אָמְרוּ "יַעֲשֶׂה עֵץ" לֹא יִהְיֶה
2 הָעֵץ שְׁכָבֵר קִדְּם אֲבִרְהָם וְאָמַר "וְהִישַׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ" וּמִלְּשָׁה כו'
3 שְׁנֵאמַר בּו' "וְיִוְרֶה ה' עֵץ", הִינֵנוּ, שְׁעַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה שֶׁל כָּל אַחֵר
4 וְאַחֵר עִם הָעֵץ, כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה¹⁴⁶, שְׁזוּהִי כָּלִילָת
5 עֲבוּדַת הָאָדָם, הֵנָּה עַל יְדֵי זֶה
6 שֶׁהַעֲבוּדָה תַּהֲיֶה בְּאֶפֶן דְּוִישַׁע
7 אֲשֶׁל בְּכָאָר שִׁבְעָה, שְׁעַבּוּדָתוֹ
8 הִיא לְהַמְשִׁיךְ אֶת הָאֱלֹ"ף
9 דְּאֲנָכִי, שֶׁהוּא עֲנִין פְּנִימִיּוֹת
10 הָרָצוֹן, שֶׁתַּחֲלִילָה יַחֲדוּר בַּחֲכָמָה
11 וּבִינָה וְאַחֵר כֵּךְ הֵהֱמַשְׁכָּה תּוֹסִיף
12 וְתַשְׁפִּיעַ וּבְאֶפֶן שְׁחוּדָר בְּשִׁי"ן,
13 ג' הַקּוּיִן שֶׁהֵם כָּלִילָת הַמַּדּוּת
14 שְׁלֹא יִהְיוּ בִּבְחִינַת עֲנִיִּין
15 מִתַּפְרִדִּין אֲלֵא יִתְאַחֲדוּ יַחַד,
16 וְעַד שֶׁזֶּה נִמְשָׁךְ לְמַטָּה מַטָּה
17 עַל-יְדֵי הַלְמָ"ד, שֶׁהוּא עֲנִין
18 הַלּוּמָד מִכָּל אָדָם, מִכָּל
19 מַלְמַדֵּי הַשְּׁפָלָתִי, עַד לְנֶפֶשׁ
20 הַבְּהִמִּית, וְכִפִּי שְׁנִתְּנָסַף בָּזֶה
21 עַל-יְדֵי מֹשֶׁה, מֹשֶׁה מְלָגָאוּ,
22 וְלִפְנֵי-זֶה יַעֲקֹב מְלָבָר,
23 שֶׁהִבִּיא הָאֲרִזִּים לְמַצְרַיִם
24 וְלֹא-חֲרִי-זֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּרִיחַ
25 הַתִּיכּוֹן שְׁמִבְרִיחַ בַּתּוֹךְ
26 הַקְּרָשִׁים, כִּפִּי שֶׁכָּל הַפְּרוֹטִים הִלְלוּ
27 נִתְבָּאָרוּ לְעִיל בְּהַרְחַבָּה הִנֵּה עַל-
28 יְדִי-זֶה לֹא יִהְיֶה הָעֵץ
29 (דְּהֵמָן), וְיִתִּירָה מִזֶּה,
30 שְׁפּוּעֵלִים הָעֲנִין דִּלֹּא יִהְיֶה
31 הָעֵץ כֵּךְ שֶׁלֹּא זֶה בִּלְבָד שֶׁתְּכַנִּית
32 "יַעֲשֶׂה עֵץ... וְיִתְּלוּ" מִתְּבַטֵּל וְלֹא
33 יִצְאָת אֵל הַפּוֹעֵל אֲלֵא יִתִּירָה מִזֶּה
34 בִּיטוּלָה הוּא - בְּאֶפֶן שֶׁל
35 אֲתֵהֱפֹכָא הַפִּיכָת הַחוּשֵׁךְ לְאוֹר,
36 שְׁיִתְּלוּ אֶת הָמָן עַל הָעֵץ אֲשֶׁר
37 הִכִּין לְמַרְדֵּכִי, כִּשֶּׁם שֶׁתְּמִירָת
38 הַנֶּחֱשׁ בְּרִיחַ נַעֲשֶׂה בְּרִיחַ
39 הַתִּיכּוֹן שְׁעָלָיו מִסֵּד הַמִּשְׁכָּן
40 (כַּפְּ"ל סְעִיף ט.)
41 (יֵא) וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ
42 שְׁבִימִי הַפּוֹרוֹים שְׁנִתְּנָסַרִים
43 וְנַעֲשִׂים כָּל דּוֹר וָדוֹר¹⁴⁷
- 1 יְזַהּוּ שְׁאָמַר הַקֶּבֶ"ה לֹא יִהְיֶה הָעֵץ שְׁכָבֵר קִדְּם
2 אֲבִרְהָם וּמִלְּשָׁה כו', הִינֵנוּ, שְׁעַל-יְדֵי
3 הָעֲבוּדָה עִם הָעֵץ, כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה¹⁴⁶,
4 שְׁזוּהִי כָּלִילָת עֲבוּדַת הָאָדָם, בְּאֶפֶן דְּוִישַׁע אֲשֶׁל
5 בְּכָאָר שִׁבְעָה, שְׁעַבּוּדָתוֹ הִיא לְהַמְשִׁיךְ אֶת הָאֱלֹ"ף
6 דְּאֲנָכִי, שֶׁהוּא עֲנִין פְּנִימִיּוֹת הָרָצוֹן, וּבְאֶפֶן
7 שְׁחוּדָר בְּשִׁי"ן, ג' הַקּוּיִן שֶׁהֵם כָּלִילָת הַמַּדּוּת
8 שְׁלֹא יִהְיוּ בִּבְחִינַת עֲנִיִּין מִתַּפְרִדִּין אֲלֵא יִתְאַחֲדוּ
9 יַחַד, וְעַד שֶׁזֶּה נִמְשָׁךְ לְמַטָּה מַטָּה עַל-יְדֵי
10 הַלְמָ"ד, שֶׁהוּא עֲנִין הַלּוּמָד מִכָּל אָדָם, מִכָּל
11 מַלְמַדֵּי הַשְּׁפָלָתִי, עַד לְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית, וְכִפִּי
12 שְׁנִתְּנָסַף בָּזֶה עַל-יְדֵי מֹשֶׁה, מֹשֶׁה מְלָגָאוּ, וְלִפְנֵי-
13 זֶה יַעֲקֹב מְלָבָר, שֶׁהִבִּיא הָאֲרִזִּים לְמַצְרַיִם
14 וְלֹא-חֲרִי-זֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּרִיחַ הַתִּיכּוֹן שְׁמִבְרִיחַ
15 בַּתּוֹךְ הַקְּרָשִׁים, הִנֵּה עַל-יְדִי-זֶה לֹא יִהְיֶה הָעֵץ
16 (דְּהֵמָן), וְיִתִּירָה מִזֶּה, שְׁפּוּעֵלִים הָעֲנִין דִּלֹּא יִהְיֶה
17 הָעֵץ - בְּאֶפֶן שֶׁל אֲתֵהֱפֹכָא, שְׁיִתְּלוּ אֶת הָמָן עַל
18 הָעֵץ אֲשֶׁר הִכִּין לְמַרְדֵּכִי, כִּשֶּׁם שֶׁתְּמִירָת הַנֶּחֱשׁ
19 בְּרִיחַ נַעֲשֶׂה בְּרִיחַ הַתִּיכּוֹן שְׁעָלָיו מִסֵּד הַמִּשְׁכָּן
20 (כַּפְּ"ל סְעִיף ט.)
21 (יֵא) וְזֶהוּ שְׁבִימִי הַפּוֹרוֹים שְׁנִתְּנָסַרִים וְנַעֲשִׂים כָּל
22 דּוֹר וָדוֹר¹⁴⁷ יְשֻׁנוּ הָעֲנִין דְּשִׁמְחַת
23 פּוֹרוֹים בְּאֶפֶן שְׁחִיבִי אִינִישׁ לְבִסּוּמִי עַד דִּלֹּא יָדַע
24 בֵּין אָרוּר הָמָן לְבִרוּךְ מַרְדֵּכִי, שִׁישׁ בָּזֶה שְׁנִי
25 עֲנִינִים הַפְּכִיִּים, הִינֵנוּ, שִׁישְׁנָם הָעֲנִינִים דְּאָרוּר הָמָן וּבִרוּךְ מַרְדֵּכִי, וְזוּהִי
26 תְּכִלִּית הָעֲבוּדָה שֶׁהָמָן יִהְיֶה אָרוּר, וּמַרְדֵּכִי יִהְיֶה בְּרוּךְ. וְעֲנִין זֶה פּוּעֵלִים
27 עַל-יְדֵי לְבִסּוּמִי בְּפּוֹרְיָא עַד דִּלֹּא יָדַע בֵּין אָרוּר הָמָן לְבִרוּךְ מַרְדֵּכִי, הִינֵנוּ,
28 שְׁמִיגִיעִים בִּבְחִינַת הָרָצוֹן שְׁמִצָּד עֲצָמוּ הוּא לְמַעְלָה מֵאָרוּר הָמָן וּבִרוּךְ מַרְדֵּכִי,
29 שְׁזוּהִי הַדְּרָגָא דְּחִמְשִׁים אָמָה, וְשֶׁם פּוּעֵלִים שֶׁתְּמִירָת אָמַר לְמַלְךְ וְיִתְּלוּ אֶת
30 מַרְדֵּכִי, יִהְיֶה אֲתֵהֱפֹכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא וּמִרִירוֹ לְמִיתָקוּ¹⁴⁸, שְׁיִתְּלוּ אֶת הָמָן
31 עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הִכִּין לְמַרְדֵּכִי, וּמַרְדֵּכִי יִצָּא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בִּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת
32 וְחֹרֵר וְגו'¹⁴⁹ (כָּל שֶׁשָּׂה הָעֲנִינִים שְׁנִתְּנָנוּ בְּכַתּוּב), כַּמְבָּאָר ב'תּוֹרָה אור'¹⁵⁰ דְּקָאִי

(146) פ' שופטים כ, יט. (147) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בספר תיקון שובבי"ם. הובא ונתבאר בספר לב דוד להחיד"א פכ"ט.

(148) זח"א ד, א. (149) אסתר ח, טו. (150) מגילת אסתר צג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הלבושים המיוחדים שבהם יצא מרדכי מלפני המלך מכוונים כנגד שְׁשָׁה
 - 2 סְדְרֵי מְשָׁנָה (וזה לשונו ב'תורה אור': "מלכות זה סדר וזעים כמו שכתוב
 - 3 כי כארץ תוציא צמחה וכתבי אמת
 - 4 מארץ תצמח. תכלת זה סדר מועד
 - 5 לשון זמן. וחור זה סדר נשים. ועטרת
 - 6 זהב גדולה זה סדר נויקין ותכריך ברוך
 - 7 לשון בד זה סדר קדשים. וארגמן זה
 - 8 סדר טהרות שלפי שיש בה כמה
 - 9 גווניו", שְׁזָהוּ עֲנִינֵי הַתּוֹרָה
 - 10 בְּכָלֵל, וּבִפְרָט תּוֹרָה שְׁבַעֲלִי-
 - 11 פָּה, שְׁעִנְיָנָה גִלּוּי רְצוֹן
- 12 הָעֲלִיּוֹן לְמִטָּה¹⁵¹, שְׁעַל-יְדִי-זָה נִתְגַּלָּה לְמִטָּה גַם עֲנָג
 - 13 הָעֲלִיּוֹן.
 - 14 וְלָכֵן נִמְשָׁךְ עַל-יְדִי-זָה
 - 15 שְׁמִיחַת פּוּרִים בְּאַפֵּן
 - 16 שְׁלִיָּהוּדִים הֵיְתָה אֹרְחָה
 - 17 וְשְׁמִיחָה וְשִׁשּׁוֹן וִיקָר,
 - 18 שְׁנִמְשָׁךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל עַד
 - 19 לְמִטָּה מַעֲשָׂרָה טַפָּחִים
 - 20 במעשה בפועל בעולם הזה הגשמי
 - 21 כָּל הָעֲנִינִים דְּאוֹרְחָה שְׁמִיחָה
 - 22 וְשִׁשּׁוֹן וִיקָר.

(151) תניא אגה"ק סכ"ט.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שישי עמ' א

- 1 ישמעאל ורבי עקיבא להלן (א) שלדעת רבי ישמעאל עבודה זרה
 - 2 של ישראל נאסרת מיד בעשייתה, ולדעת רבי עקיבא אינה
 - 3 נאסרת עד שיעבדו לה. והלא בוקיפת הביצה כדי לעובדה, הוא
 - 4 יצר עבודה זרה, ומעתה אי למאן דאמר שיעבדות בוכבים של
 - 5 ישראל אסורה מיד כשעשאה, ודאי שהביצה אסורה, אי למאן
 - 6 דאמר שלא נאסרת עד שתיעבד, הא לא פלגת – הלא לא השתחוה
 - 7 לביצה ובודאי לא נאסרה, ובמה הסתפק.
 - 8 מתרצת הגמרא: חזקיה ודאי סובר כרבי עקיבא שכדי לאסורה
 - 9 צריך שיעבוד לה, ולא צריך – ולא הוצרך להסתפק אלא בגון
 - 10 ישראל שנקף ביצה להשתחוות לה ולא להשתחוות לה, וכן עובד
 - 11 בוכבים והשתחוות לה, האם אסרה הגוי או לא.
 - 12 הגמרא מבארת את צדדי הספק: כי הא – בדומה לדין דאמר רב
 - 13 יהודה אמר שמואל, ישראל שנקף ביצה ואבן שסיתתו אותה
 - 14 ששייכת לו, כדי להשתחוות לה וכן עובד בוכבים והשתחוות לה,
- 15 אסורה הלבנה בהנאה. ואף שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו
 - 16 והלבנה שייכת לישראל, מכל מקום כאשר זקפה לשם כך גילה
 - 17 בדעתו שנח לו שתיעשה לעבודה זרה, והגוי שהשתחוה לה, עשה
 - 18 בזה את שליחותו של ישראל. וקא מיבעיא ליה – נסתפק חזקיה
 - 19 האם לבינה הוא נאסרה, דמינכרא וקופתה – ניכרת בה חזקיה,
 - 20 לפי שסתם לבינה רוחבה שלשה טפחים, והוא גדול יותר מעביה,
 - 21 וכאשר זוקפים אותה היא גבוהה, ויש בזה גילוי דעת שנח לו
 - 22 שיעבדו אותה, אכל ביצה שהיא קטנה לא – אין בזקפתה גילוי
 - 23 דעת, או דלמא לא שניא – או שמא אין הבדל ביניהם, וגם זקפת
 - 24 ביצה יש בה גילוי דעת ונאסרת. תיקו – הספק לא נפשט ויעמוד
 - 25 כך.
 - 26 לאחר שלמדנו שחר שנעבד אינו נאסר בהנאה, דנה הגמרא
 - 27 בכשרות אבניו לגבוה: קצי – הסתפק רמי בר חמא, המשתחוה לה,
 - 28 אבניו מהו למזבח, כלומר האם מותר לקחת מאבניו לבניית מזבח,

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שישי עמ' ב

- 1 בנעבד, כלומר, האם הותר איסורו אחר שנשתנה מכמות שהיה
 - 2 בשעה שנעבד, וכן חיטים אלו שנעבדו, הותר איסורן אחר
 - 3 שנשתנו ונעשו קמח, וכשר הקמח למנחות, אי אין שינוי בנעבד –
 - 4 או שאין השינוי שנעשה בו מועיל להכשירו לגבוה.
 - 5 הגמרא מנסה לפשוט את הספק: אמר ר' זוטרא בריה דרב נחמן,
 - 6 תא – [בוא] ושמע ראייה לנידון זה, שינוי במשנה (תמורה ל), 'כל
 - 7 האסורין להקרבה לנבי המזבח, כגון מוקצה (בהמה שהוקצתה
 - 8 לתקרובת לעבודה זרה), ונרבע (בהמה שנרבעה על ידי אדם),
 - 9 ונעבד לעבודה זרה, ולדותיהן מותרים'. ותני עלה בברייתא, רבי
 - 10 אליעזר אומר למזבח גם את הוולדות. מר זוטרא שהביא את
 - 11 הראיה סבר, שהמחלוקת בין חכמים לרבי אליעזר עוסקת בבהמה
 - 12 שהיתה מעוברת בשעה שנרבעה או נעבדה, ונמצא שאף העובר
 - 13 נרבע או נעבד, וכיון שכאשר העובר נולד והפך להיות בהמה חל
- 14 בו שינוי, לדעת חכמים הועיל השינוי להתיר את הולד למזבח,
 - 15 ולדעת רבי אליעזר לא הועיל השינוי להתירו. ואם כן בספיקו של
 - 16 רמי בר חמא, נחלקו תנאים, ונמצא שלפי חכמים כשר הקמח
 - 17 למנחות, ולרבי אליעזר פסול.
 - 18 דוחה הגמרא: ולא אתמר עלה – וכי לא נאמר על משנה זו, אמר
 - 19 רב נחמן אמר רבא בר אבהו, מחלוקת תנאים זו אינה בבהמות
 - 20 שנרבעו או נעבדו בדיוותן מעוברות כמו שסבר מר זוטרא, אלא
 - 21 בשנרבעו או נעבדו הבהמות ולכסוף עיבדו – התעברו, באופן
 - 22 שהעובר כלל לא נרבע ונעבד, והנידון בזה הוא משום שהוא נוצר
 - 23 מאמו שהיא בהמת איסור ומאביו שהוא בהמת היתר. תנא קמא
 - 24 סבר 'זה וזה גורם' מותר, כלומר דבר הנוצר מאיסור ומזהיר
 - 25 מותר, ולכן ולדותיהן מותרות. ורבי אליעזר סבר 'זה וזה גורם'
 - 26 אסור, ולכן ולדותיהן אסורות.

ביאור בדרך אפשר

שנינו במשנה, בתחילת מסכת מגילה:

ביאור בדרך אפשר

סיפור הבריאה בששת ימי בראשית, בראשית ברא ברא אלקים, ובפרט
 לפי הפרוש הידוע⁸ ש"בְּרָא" הוא לשון גלוי, (כתורת הבעל
 שם טוב שהובאה בכמה מקומות בחסידות: בראשית - התחלת העבודה
 בעבודת ה' היא, ברא - פירוש גלוי, אלקים - לגלות את הכוונה הפנימית
 והעצמית של שם אלקים). והנינו
 ששם אלקים כוח הבורא הוא
 בהתגלות בבריאה. ואף-על-
 פי-כן כתיב לאחרי-זה⁹
 בהמשך פרשת בראשית ביום
 עשות הוי' אלקים ארץ
 ושמים, שנזכר לגבי הבריאה גם
 שם הוי', ועד ששם הוי'
 הוא השם הראשון הנזכר בפסוק
 והגובר על שם אלקים.
 ויש לבאר זה הסתירה לכאורה
 שבמקום אחד נאמר שהבריאה היא
 משם אלקים, ובמקום אחר נאמר
 שהיא משם הוי' על-פי מה
 שאמר רבותינו ז"ל¹⁰ בגמרא
 שעל-ידי עבודת האדם,
 נעשה האדם שותף להקב"ה
 במעשה בראשית וכלשון הגמרא,
 "כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו
 מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף
 להקדוש ברוך-הוא במעשה בראשית
 שנאמר ויכולו, אל תקרי ויכולו אלא
 ויכולו. ומפרש רש"י: "ויכולו -
 הקדוש ברוך-הוא וזה שמספר בשבחו
 של מקום ובשבחו של שבת". ועל-
 פי-זה יש לומר, דזה
 שהתהווה היא על-ידי שם
 אלקים, הרי זו ההתהווה
 מצד-עצמה, כפי שהיא מלמעלה,
 מצד האלוהות, אבל על-ידי
 עבודת ישראל מלמעלה למטה
 ממשיכים ומגלים בבריאה גם את שם
 הוי' שהוא גילוי נעלה יותר מהגילוי
 של שם אלקים.
 ויש לומר הפאור בזה על-פי

מגלה מגילת אסתר שחכמים קבעו לקרוא אותה בפורים שחל ברוב
 המקומות ביום י"ד באדר נקראת במקומות מסוימים ובנסיכות מסוימות
 באחד-עשר כו' ביום י"א באדר ובחמשה-עשר כו'¹ וביום ט"ו
 באדר, ומבאר בדרושי מאמרי
 החסידות של רבותינו נשיאנו²
 (ובפרט בדרושי מאמרי החסידות
 של כ"ק אדמו"ר מהר"ש³
 רבי שמואל, הרביעי בשושלת אדמו"רי
 חב"ד בעל הפתגם "לכתחלה
 אריבער"⁴ - העולם אומר שאם אי
 אפשר ללכת מלמטה נכיש ממשול
 ללכת בדרך הרגילה), הולכים מלמעלה
 [נמעל המכשול], ואני אומר,
 שלכתחילה צריכים לעבור [נמעל
 המכשול]), שמספר אחד-עשר
 המספר של יום י"א באדר וחמשה-
 עשר המספר של יום ט"ו באדר,
 רומזים לשם הוי', השם של
 ארבעת האותיות י"ה'ה' אחד-עשר
 בגימטריא ו"ה של שם הוי',
 בגימטריא שש וד' בגימטריא חמש
 וביחד אחד-עשר וחמשה-עשר
 בגימטריא י"ה של שם הוי'⁵
 בגימטריא עשר וד' בגימטריא חמש
 וביחד חמשה-עשר, ותכן הפנימי
 של העבודה הרוחנית בפורים
 (היום שבו "מגלה נקראת")
 היא לפעל המשכת התגלות
 והארה של שם הוי' מלמעלה
 שתאיר למטה, ובאפן ששם הוי'
 הוא שם שלם, הינו שיהיה
 חבור של שני החלקים מהם מורכב
 שם הוי', חיבור שם י"ה עם שם
 ו"ה.
 ובאור הענין הוא, דהנה
 בריאת כל העולמות פלם בין
 עולמות עליונים ובין עולמות תחתונים
 היתה על-ידי שם אלקים⁶,
 כמו שכתוב בתורה בתחילת

בס"ד. פורים, לאחר תפילת

מנחה, ה'תשמ"ח.

(הנחה בלתי מוגה)

מגלה נקראת באחד-עשר כו' ובחמשה-עשר
 כו'¹, ומבאר בדרושי רבותינו נשיאנו²
 (ובפרט בדרושי כ"ק אדמו"ר מהר"ש³ בעל
 הפתגם "לכתחלה אריבער"⁴), שמספר אחד-
 עשר וחמשה-עשר רומזים לשם הוי', אחד-
 עשר בגימטריא ו"ה של שם הוי', וחמשה-עשר
 בגימטריא י"ה של שם הוי'⁵, ותכן העבודה
 בפורים ("מגלה נקראת") היא לפעל המשכת
 שם הוי' מלמעלה, ובאפן ששם הוי' הוא שם
 שלם, הינו שיהיה חבור שם י"ה עם שם ו"ה.
 ובאור הענין הוא, דהנה בריאת כל העולמות
 פלם היתה על-ידי שם אלקים⁶, כמו
 שכתוב בראשית ברא אלקים, ובפרט לפי
 הפרוש הידוע⁸ ש"בְּרָא" הוא לשון גלוי, והנינו
 ששם אלקים הוא בהתגלות בבריאה. ואף-על-
 פי-כן כתיב לאחרי-זה⁹ ביום עשות הוי' אלקים
 ארץ ושמים, שנזכר גם שם הוי', ועד ששם הוי'
 הוא השם הראשון והגובר על שם אלקים. ויש
 לבאר זה על-פי מה שאמר רבותינו ז"ל¹⁰
 שעל-ידי עבודת האדם, נעשה האדם שותף
 להקב"ה במעשה בראשית. ועל-פי-זה יש
 לומר, דזה שהתהווה היא על-ידי שם אלקים,
 הרי זו ההתהווה מצד-עצמה, אבל על-ידי
 עבודת ישראל ממשיכים ומגלים בבריאה גם
 את שם הוי'. ויש לומר הפאור בזה על-פי תורת

(1) משנה ריש מס' מגילה. (2) אוה"ת הוספות למגילת אסתר ע' מב. ע' מה. (3) סד"ה מגילה נקראת תרכ"ז (ע' תעא). תרכ"ט (ע' עח). (4) אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תריז. (5) שלה"ה חלק תושב"כ שכט, א. של, ב. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 204 ואילך. (6) פירש"י ר"פ בראשית (א. א) ד"ה ברא אלקים. וראה שעה"ה פ"ו, ובכ"מ. (7) בראשית, שם. (8) ס' השיחות תש"ה ע' 64 ואילך. ד"ה בראשית ברא תש"ה (סה"מ תש"ה ע' 74). סה"מ תש"ח ע' 79. וראה כתר שם טוב בהוספות ס"ד ואילך. וש"נ. (9) בראשית ב, ד. (10) שבת קיט, רע"ב. (11) לקו"א (הוצאת קה"ת) סקצ"ח. או"ת קיב, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 תורת הרב המגיד¹¹ ממעורטש (שחזור עליה רבנו הזקן כמה
2 פעמים, ועד שנקראת 'תורה' זו (גם) על שמו¹² של אדמו"ר
3 (הזקן) על מאמר רבותינו ז"ל¹³ בפרקי אבות דע מה למעלה
4 ממך, ולפי פשוטו הכוונה שעל האדם לדעת ולזכור על מציאות ה' שלמעלה
5 ממנו ואילו לפי הפירוש הפנימי הכוונה
6 ש"כל מה שלמעלה, הכל
7 הוא ממך", כלומר כל גילוי
8 והמשכה מלמעלה תלוי בעבודת האדם
9 למטה [ולהעיר, שמלשון הרב
10 המגיד ש"כל מה שלמעלה
11 הכל הוא ממך", מובן שזהו
12 תוכן ה'תורה' שכל העניינים שלמעלה
13 נמשכים על ידי עבודת האדם לא רק
14 בנוגע לספירות הארה והתגלות
15 של אור אלוקי מהספירות העליונות
16 בעולם אלא גם בנוגע לזה
17 ש"למעשה ידך תכסה"¹⁴,
18 הקדוש-ברוך-הוא רוצה ומשתוקק,
19 כביכול, לעבודת הנבראים אף שאינם
20 אלא מעשה ידיהם ולכאורה אין להם מה
21 להוסיף ולתת לו, ולזה שרצה
22 הקב"ה שהאדם יהיה שתף
23 להקב"ה במעשה בראשית
24 שגם על זה נאמר שהכל הוא 'ממך',
25 על ידי עבודת האדם - שזה גופא
26 זה עצמו, היינו הרצון העליון שהאדם
27 יהיה שותף במעשה בראשית, נעשה
28 "ממך", על-ידי עבודת
29 האדם. ואדרבה, דווקא בעניינים
30 אלה מודגש יותר הרצון העליון
31 בעבודת האדם מפיון שהענין
32 ד"למעשה ידך תכסה"
33 ו"שתף להקב"ה במעשה
34 בראשית" הוא ענין עקרי
35 למעלה, הרי גם מה שענין
36 זה הרצון העליון בעבודת האדם
37 התחתון נעשה על-ידי עבודת
38 האדם הוא ענין עקרי
39 ביותר]. וממהמשך הענין שם
40 מובן, שעל-ידי עבודת האדם
41 למטה, נעשה ונפעל הענין
42 למעלה גם אפילו לפני
43 העבודה בפועל.
- ועל-דרך-זה יש לומר גם בזה שהאדם נעשה שתף
להקב"ה במעשה בראשית, דמצידי מעשה הקב"ה עצמו,
כפי שהדברים מצד הרצון העליון, מבלי עבודת האדם נרגש
בעקר איך שהתהווה של כל הבריאה היא על-ידי שם
אלקים, ועל-ידי שתפות
בני-ישראל בבריאה, אף שהיא
דבר שעתיד להיות, נמשך שם
הו' בבריאה עוד לפני
העבודה בפועל.
ויש להוסיף בזה, שעל-פי
תורת הפעל-שם-טוב
(הובאה ונתבארה בארבה
ב'שער היחוד והאמונה' בספר
התניא לאדמו"ר הזקן בתחלתו)
שהכח האלקי מהנה מאין ליש
ומתיה ומשפיע חיות ומקנים את
כל העולמות כלם בכל רגע
ורגע מחדש מאין ואפס
המחלט ממש, כמו בפעם
הראשונה בבריאת העולמות בששת
ימי בראשית, מובן יותר איך
שמעשינו ועבודתנו¹⁵ של בני
ישראל העוסקים בעבודת ה', כל
משך "שתא אלפי שני דהוי
עלמא", ששת אלפי שנים של חיות
העולם, הם הממשיכים מלמעלה
למטה ומגלים את שם הו'
בבריאה, פיון שהבריאה היא
בכל רגע ורגע מחדש ומה
שנמשך בפעם הראשונה, לפני עבודת
האדם בפועל, נמשך ומתגלה מחדש.
בכל רגע ורגע על-ידי מעשינו
ועבודתנו.
והנה ידוע¹⁶ בקבלה וחסידות
שענינו של עמלק היה
להפריד ולהפסיק ליצור פיור
בין י"ה שתי האותיות הראשונות
שבשם הו' - לו"ה שתי
האותיות האחרונות שבשם הו',
וכמו שכתוב¹⁷ בתורה בפרשת
בשלח, בענין מלחמת עמלק בבני
ישראל כי יד על כס י"ה והכתוב
מזכיר רק את החצי הראשון של שם

(12) ראה ס' השיחות תש"ד ע' 23. "היום יום" י"ג אייר. קונטרס י"ט כסלו תשמ"ז ס"ג. (13) אבות פ"ב מ"א. (14) איוב יד, טו. (15) ל' התניא רפ"ז. (16) תו"א פג, ב ואילך. ובכ"מ. וראה אוה"ת שבעה ע"ב. (17) ס"פ בשלח. פירש"י שם. תנחומא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הו' מִלְחָמָה לַהוֹי' בְּעַמְלָק, כִּי אֵין הַשֵּׁם שֶׁל הַקְּרוֹשׁ-בִּירוֹךְ-הוּא,
- 2 שֶׁ הו' שָׁלֵם בְּכָל אֲרֻבַּת אוֹתוֹתָיו עַד שִׁיכְלָה וַיִּמָּחַ וַיִּרְעוּ שָׁל
- 3 עַמְלָק, הֵינּוּ שֶׁעַמְלָק הוּא 'קְלִיפָה' רוּחַנִית וְהוֹכֵן שֶׁל מִלְחָמָה בְּקִדּוּשָׁה
- 4 הִיא שְׂהוּא מִנְגֵד לְשֵׁם הוֹי' וְרוֹצֶה לְגֵרֵם הַפְּרוּד בֵּין י"ה
- 5 לוֹ"ה, וְתִכֵּן הָעֲבוּדָה
- 6 דְּמִלְחָמָת עַמְלָק הַמִּלְחָמָה שֶׁל
- 7 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִלָּחֵם בְּעַמְלָק הוּא,
- 8 תַּמּוּרַת הַפִּירוּד שֶׁעַמְלָק גֵּרֵם בְּשֵׁם הוֹי',
- 9 לְחַבֵּר י"ה עִם ו"ה.
- 10 וְזֶהוּ הַקָּשֶׁר דַּעֲנִין הַמִּשְׁכַּת
- 11 וְהַתְּגִלוֹת שֶׁם הוֹי' כְּבִירָא לָנֶס
- 12 פּוּרִים דְּוָקָא, שְׁלֹכֵן "מְגִלָּה
- 13 נְקֻרָא בְּאַחַד-עָשָׂר הַרֹמֵז
- 14 לְאוֹתוֹת י"ה, הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן שֶׁל שֵׁם
- 15 הוֹי' כּוֹי' בְּחֻמְשָׁה-עָשָׂר, כּוֹי',
- 16 הַרֹמֵז לְאוֹתוֹת י"ה, הַחֲצִי הַשֵּׁנִי שֶׁל
- 17 שֵׁם הוֹי', כִּי זֶה הַפֶּסֶק וְהַפִּירוּד בֵּין
- 18 שְׁנֵי חֲלָקֵי שֵׁם הוֹי' הִזְיָה גַם עֲנִינוּ
- 19 שָׁל הֶמֶן מִזְרַע עַמְלָק¹⁸,
- 20 שֶׁמִּלְחָמָתוֹ הִזְיָה נֶגֶד שֵׁם
- 21 הוֹי', וְהָעֲבוּדָה לְתַקֵּן דָּבָר זֶה
- 22 הִיא עַל-יְדֵי חֲבוּר ו"ה עִם
- 23 י"ה שְׁבָשֵׁם הוֹי' וְלִקְרֹא אֵת
- 24 מְגִילַת אֶסְתֵּר, הַמְּסַפֵּר אֵת נֶס פּוּרִים,
- 25 גַם בִּיא וְגַם בִּט"ו¹⁹, וְלִכְן עֲבוּדָה זֹאת
- 26 הַקְּשׁוּרָה בְּנֶס פּוּרִים הִיא גַם
- 27 בְּמִיחָד בְּזִמְן הַגְּלוּת, שְׂאֵז
- 28 נִמְצְאִים הַהוֹלָכִים בְּעֻקְבוֹתָיו
- 29 שָׁל הֶמֶן וְרוֹצִים לַעֲשׂוֹת לְיִשְׂרָאֵל אֵת
- 30 מַה שֶּׁרָצָה לַעֲשׂוֹת הֶמֶן, חֲסִיוֹשׁוֹלָם
- 31 (פְּמֶאֱמַר הַהֲגָדָה¹⁹ שֶׁל פֶּסַח
- 32 שְׁבָכָל דּוֹר וְדוֹר עֹמְדִים
- 33 עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתָנוּ, וְהַקְּב"ה
- 34 מִצִּילָנוּ מִיָּדָם), וְכִדִּי לְהִלָּחֵם
- 35 מִלְחָמָת הוֹי' בְּעַמְלָק הוּא
- 36 עַל-יְדֵי חֲבוּר ו"ה עִם י"ה
- 37 שָׁל שֵׁם הוֹי' וְכִפִּי שִׁיבֹאֵר לְהֵלֵן
- 38 מִשְׁמַעוֹת חִיבּוּר זֶה בְּעֻבּוּדַת ה' שֶׁל כָּל
- 39 אֶחָד וְאַחֵד.
- 40 וְהָעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה עֲנִין
- 41 הַפְּרוּד בֵּין י"ה לוֹ"ה בְּנֶפֶשׁ
- 42 הָאָדָם, הוּא פִּירוּד וּמַעֲיִן מַחֲיָה
- 43 בֵּין כּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁכֵּנֵד הַסְּפִירוֹת הַמְּרוּמוֹת בְּאוֹתוֹת י"ה לְכוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ

- 44 שֶׁכֵּנֵד הַסְּפִירוֹת הַמְּרוּמוֹת בְּאוֹתוֹת י"ה (כְּמִבּוּר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁהַאוֹתוֹת
- 45 י"ה הֵם כֵּנֵד חֻכְמָה וְכִינָה, הַאוֹת י' כֵּנֵד שֶׁשֶׁת הַמִּידוֹת וְהִיא הָאֲחֵרוֹנָה הִיא
- 46 כֵּנֵד סְפִירַת הַמַּלְכוּת) הַפֶּסֶק בֵּין הַהֲתַבּוּנָנוֹת שְׁבַמָּח לְבֵין
- 47 הַמִּידוֹת וְהַמַּעֲשָׂה, כְּלוּמַר, מִצַּב בּוֹ הָאָדָם מַתְּבוֹנֵן בְּמוֹחוֹ וּמַעֲמִיק בְּעֵינָיו
- 48 אֲלוֹקוֹת, אֲבָל לְהַתְּבַנּוֹת אֵין פְּעוּלָה
- 49 וְהַשְׁפָּעָה עַל הָרַגֵּשׁ שֶׁל וְעַל הַהִנְהָגָה
- 50 שֶׁל בְּפוּעַל, כִּי "עַמְלָק" מְלָשׁוֹן
- 51 "וּמְלָק"²⁰, הָאִמּוּר בְּתוֹרָה לְגַבִּי
- 52 מַלְיָקֵת רָאשׁוֹ שֶׁל עוֹף הָבָא לְקַרְבָּן,
- 53 וּפְעוּלַת הַמַּלְיָקָה הִיא שְׁמִפְרִיד אֵת
- 54 הָרָאשׁ מִהַגּוֹף, וְעַל-יְדֵי-זֶה
- 55 כֹּאשֶׁר יֵשׁ פִּירוּד וְהַפֶּסֶק בֵּין הַהֲתַבּוּנָנוֹת
- 56 שְׂבַמָּח לְמִידוֹת וּלְמַעֲשָׂה, חֶסֶר
- 57 בְּמַעֲשֵׂה הָאָדָם וּבְעֻבּוּדַת
- 58 הַמִּידוֹת שָׁלוֹ, שְׂזָה חִסְיוֹן
- 59 בְּרַגֵּשׁ וּבְמַעֲשִׂים שֶׁל הָאָדָם שְׂאֵינוֹ
- 60 עוֹבֵד אֵת ה' כְּרָאוֹי, גּוֹרֵם שְׁלֹא
- 61 תִּהְיֶה הַמִּשְׁכַּת שֵׁם הוֹי'
- 62 בְּעוֹלָם. וְהָעֲבוּדָה לְתַקֵּן דָּבָר
- 63 זֶה וּלְחַזּוֹר וּלְפַעוֹל גִּילּוֹי וְהַמִּשְׁכַּת שֵׁם
- 64 הוֹי' בְּעוֹלָם הִיא עַל-יְדֵי-זֶה
- 65 שְׂהָאָדָם עוֹבֵד עֲבוּדָתוֹ בְּאֶפֶן
- 66 שְׂמַהֲשָׁכָל שְׂבָרָאשׁ נִמְשָׁךְ גַם
- 67 בְּפִרְטֵי הַכּוּחוֹת שָׁלוֹ, וְכֹאשֶׁר הוּא
- 68 מַתְּבוֹנֵן בְּעֵינָיו אֲלוֹקוֹת שְׂבַכְלוֹ, הַדְּבָר
- 69 כֵּן מִשְׁפִּיעַ עַל שְׂאֵר כּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל
- 70 וּבְמִיחָד, כֹּאמּוֹר עַל הַמִּידוֹת, הָרַגֵּשׁ
- 71 שְׂבַכְל וְהַמַּעֲשָׂה בְּפוּעַל וְכְּמִבְּאָר
- 72 בְּאֶרְכָּה בְּאִרְכּוֹת בְּסִפְרֵי
- 73 אֲדָמוֹר²¹ הָאֲמִצְעִי²¹ הֵן בְּנוֹגֵעַ
- 74 לְעִנֵּין הַהֲתַבּוּנָנוֹת בְּגִדּוֹלַת ה'
- 75 וְהֵן בְּנוֹגֵעַ לְכּוּנַת הַמַּעֲוֹת,
- 76 הַכּוּנָה עַל הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַמַּעֲוֹת
- 77 שִׁישׁ לְכוּן בַּעַת עֲשִׂיַת הַמַּעֲוֹת
- 78 שְׂאֵינוֹ מְסַפִּיק עֲנִין
- 79 הַהֲתַבּוּנָנוֹת הַפְּלִיט וְהַפְּנִיָּה
- 80 הַפְּלִיט, אֲלֹא צְרִיכִים
- 81 לְהַמְשִׁיךְ אֵת הַפְּלִל בְּפִרְט,
- 82 לְהַתְּבוֹנֵן וּלְכוּן בְּצוּרָה כּוֹז שְׂהַדְּבָר יִרֵד
- 83 לְפִרְטִים וַיִּתְּבַסֵּא בְּפִרְטִים וּלְכֵן מַלְכֵד
- 84 הַהֲתַבּוּנָנוֹת הַפְּלִיט וְהַכּוּנָה הַכְּלִילִית
- 85 נִדְרַשֵּׁת גַם הַתְּבוּנָנוֹת פְּרָטִית
- 86 כִּי כֹאשֶׁר הַהֲתַבּוּנָנוֹת הִיא רַק בְּכָלּוֹת, הִיא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יותר מופשטת ופחות מחייבת וגם פְּנִיָּה פְּרָטִית בְּמַעֲשֵׂה הַתּוֹרָה
2 וּמִצְוֹתֶיהָ.
3 וְגַם כְּדִי לוֹרֵד שֶׁהַתְּבוּנוֹת שֶׁבָּמֹה אֵכָן תִּשְׁפִּיעַ גַּם עַל הַמִּידוֹת וְלֵאחֶר מִכֵּן
4 גַּם עַל הַמַּעֲשֵׂה צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם מִחַ הַדַּעַת, שְׁעִנְיָן הַדַּעַת הוּא
5 כְּמִבְאָר בַּתְּנַיִת²² שְׂתִיקָע
6 מִחֲשַׁבְתּוֹ בְּדוֹק כּו' הֵינּוּ 1
7 שֶׁהַדְּבָרִים לֹא יִישָׁאוּ כְּרַעֲיוֹן כִּלְלִי, 2
8 מוֹפְשֵׁט וְלֹא מַחֲיִיב אֲלֵא שֶׁהָאֵדָם 3
9 יִתְקַשֵּׁר וְיִתְחַבֵּר לִכֵּן אִישִׁית (וּבִלְשׁוֹן) 4
10 אֲדַמּוֹר הֶזֶק בִּסְפֵר הַתְּנַיִת: "וְהַדַּעַת" 5
11 הוּא מִלְשׁוֹן וְהָאֵדָם יָדַע אֶת חוּה, וְהוּא 6
12 לְשׁוֹן הַתְּקַשְׁרוֹת וְהַתְּחַבְּרוֹת שֶׁמִּקְשֵׁר 7
13 דַּעְתּוֹ בְּקֶשֶׁר אֲמִין וְחֹזֶק מְאֹד וְיִתְקַע 8
14 מִחֲשַׁבְתּוֹ בַּחֲזֹק בְּגִדּוּלֵת אֵין-סוּף 9
15 בְּרוּךְ-הוּא וְאֵינוֹ מְסִיחַ דַּעְתּוֹ כִּי אֵף מִי 10
16 שֶׁהוּא חֹכֵם וְנֹכַח בְּגִדּוּלֵת אֵין-סוּף 11
17 בְּרוּךְ-הוּא הֵנָּה אִם לֹא יִקְשֵׁר דַּעְתּוֹ 12
18 וְיִתְקַע מִחֲשַׁבְתּוֹ בַּחֲזֹק וּבַהֲתַמְדָּה לֹא 13
19 יוֹלִיד בִּנְפִשׁוֹ יִרְאֶה וְאֵהָבָה אֲמִיתִית 14
20 כִּי-אֵם דִּמְיוֹנוֹת שׁוּא וְעַל כֵּן הַדַּעַת 21
21 הוּא קִיּוֹם הַמִּדּוֹת וְחִיתוּת...") 22
22 וְכִמְבָּאָר בְּאַרְכָּה בִּאֲרִיכוֹת 23
23 בְּדִרְוֹשֵׁי אֲדַמּוֹר ה'צִמָּח 24
24 צִדְקָה²³ הַשְּׁלִישִׁי בְּשׁוֹשֶׁלֶת אֲדַמּוֹרֵי 25
25 חֲב"ד שֶׁהוּא הִיָּה בְּחִינַת מַחַ 26
26 הַדַּעַת הַשְּׁלִישִׁי מִבֵּין שְׁלוֹשֶׁת חֻלְקֵי 27
27 הַמוֹחִין, חֲכָמָה, בִּינָה, דַּעַת (בְּנִשְׂאִי 28
28 חֲב"ד²⁴) דִּתְכֵן מִלְחָמָה 29
29 עֲמָלֶק בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל, מִלְחָמָה 30
30 ה'קְלִיפָה' בְּקִדּוּשָׁה הוּא הַמִּלְחָמָה 31
31 נִגְדֵי הַהִפְרָדָּה בֵּין הַמַּחַ 32
32 לְמִדּוֹת וְהַמַּעֲשֵׂה, שְׁנֵי הַחִיבוֹר 33
33 נִגְדּוּ נִלְחַם עִמָּלֶק, נַעֲשֵׂה עַל-יְדֵי 34
34 הַדַּעַת, וְיֵשׁ לֹמֵר שְׁנֵיהֶם גַּם 35
35 הַטַּעַם שֶׁאֲמַר מֹשֶׁה כֹּאשֶׁר 36
36 עִמָּלֶק בֹּא לְהִלָּחֵם עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, 37
37 "בַּחֵר לָנוּ אֲנָשִׁים"²⁵, וְהַמִּדּוֹק 38
38 "בַּחֵר לָנוּ" לְמַדִּים כִּי הַלּוּחָמִים 39
39 בְּמִלְחָמָה עִמָּלֶק הָיוּ צָרִיכִים לִהְיוֹת אֲנָשִׁי מֹשֶׁה, וְהַסִּיבָה לִכֵּן הִיא כִּי 40
40 מֹשֶׁה הִיָּה בְּחִינַת הַדַּעַת²⁶, בְּצֵד הַקִּדּוּשָׁה, וְעַל-יְדֵי-זֶה בִּכּוּחַ 41
41 הַדַּעַת, הַתְּקַשְׁרוֹת וְהַתְּחַבְּרוֹת חֲזָקָה עִם הָעִנְיָן בּוֹ מִתְּבוּנוֹת, דְּיוֹקָא
- לוחמים ומנצחים את מלחמת עמלק, ומצליחים לחבר את ו"ה ההתבוננות עם ו"ה המידות והמעשה.
ושלמות הנצחון במלחמת עמלק הניצחון המוחלט של בני ישראל על עמלק, של הקדושה על הקליפה, יהיה לעתיד לבא, בימות המשיח, וכמו שכתוב בתורה אודות מלחמת עמלק מלחמה לה' בעמלק מדור דור²⁷, ומבאר בכמה מקומות²⁸ בדברי חכמינו ז"ל על פסוק זה ש"מדור דור" כולל גם דור דעקבתא דמשיחא, הדור האחרון של הגלות, בו כבר "שומעים" את עקבותיו של המשיח הקרב וכו', שהוא הדור האחרון בגלות גם הדור הראשון של הגאולה. ושלמות נצחון מלחמה זו מלחמת עמלק יהיה לעתיד לבא²⁹ כמו שכתוב³⁰ באותו ענין, בפרשת בשלח, כי מזה אמתה את זכר עמלק, דקאי כתוב זה המדבר על מחיית עמלק על-ידי הקדוש-ברוך-הוא בלשון עתיד, מכון על לעתיד לבא שאז כאמור יהיה הניצחון המלא והשלם במלחמה זו.
וזהו התוכן הפנימי של המשנה בה פותח המאמר "מגלה נקראת באחד-עשר כו' בחמשה-עשר", שפיוס הפורים קוראים את המגלה שענינה גלוי שם הנוי' הנרמז במספר י"א הגימטריא של י"ה ובמספר ט"ו הגימטריא של ו"ה כפ"ל, ועל-ידי קריאה זו מכריזים מעוררים את ענינו ומגלים את שם הנוי' בכל סדר ההשתלשלות התגלות והארת האור האלוקי בעולמות, מלמעלה עד למטה. ואף שקריאת המגלה היא באופן של ארעי, כדבר זמני שחשיבותו פחותה מהחשיבות של דבר קבוע, וכמבאר בדרושים³¹ מאמרי חסידות, ההפך בין מגלה לספר, שספר הוא קבוע ומגלה היא ארעי, ואם כן לכאורה קריאת המגילה אין

(22) ספ"ג (ז, ב.). (23) אוה"ת פ' זכור ע' א'תשפט ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות זכירת עמלק. (24) סה"ש תש"ב ע' 19. תש"ה ע' 60. (25) בשלח יז, ט. (26) תניא פמ"ב (נט. א.). (27) בשלח שם, טו. (28) ת"י עה"פ. וראה גם מכילתא ס"פ בשלח. (29) ראה אוה"ת פ' זכור ע' א'תשפט. סד"ה ראשית גוים עמלק פר"ת. ועוד. וראה לקו"ש חט"ז ע' 307 ואילך. (30) בשלח שם, יד. (31) תו"א קיט, א. קכד, א. אוה"ת מג"א ע' ב'תיד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בכוחה לפעול גילוי קבוע של שם הוי' בעולמות הרי אין זה העובדה
- 2 שהמגילה היא עניין של עראי, מצד גרעון חסרון בהמשכת שם
- 3 הוי', אלא אדרבה, המגילה קשורה בארעיות ולא בקביעות לא בגלל
- 4 חסרון כלשהו בגילוי שם הוי' עלידי קריאתה אלא להיפך היא ארעי כי
- 5 הפירוד בין י"ה לו"ה שאותו
- 6 באים לחקן עלידי קריאת המגלה
- 7 שיהי רק בזמן הזה, ולכן אינו
- 8 אלא ארעי ולא קבוע מה-שאין-כן
- 9 לעתיד-לבא בימות המשיח שאז
- 10 יהיה "השם שלם והפסא
- 11 שלם", ולא כמו בזמן הגלות שעליו
- 12 נאמר 'כס י'ה' 'כסא' ללא האות א'
- 13 ושם הוי' ללא האותיות ו-ה, אבל
- 14 כאשר גם הכסא וגם השם יהיו
- 15 בשלמות הרי אז לא יצטרכו
- 16 עוד לעבודה זו של תיקון הפירוד
- 17 וההפסק.
- 18 אָמְנָם אֶף-עַל-פִּי-כֵן, למרות
- 19 שלעתיד לבוא לא יצטרכו את העבודה
- 20 של גילוי שם הוי' עלידי קריאת
- 21 המגילה, כמבואר לעיל, הרי פסק
- 22 הרמב"ם להלכה³² דאף שכל
- 23 המועדים בטלים לעתיד לבוא,
- 24 הרי ימי הפורים אינם
- 25 בטלים, וגם מגלת אסתר
- 26 תהיה קִימָת לעתיד-לבא כמו
- 27 תורה ששכתב והלכות
- 28 שבתורה³³ שלא יתבטלו לעתיד
- 29 לבוא, ומזה מוכן שגם במגלה
- 30 ישנו ענין של קבע, הנוגע
- 31 לכל סדר ההשתלשלות ולכל
- 32 הזמנים ולכן ימי הפורים יהיו גם
- 33 לעתיד לבוא, כפי שממשיך ומבאר.
- 34 ויש לומר, שזהו עניין זה בפורים
- 35 שלא יתבטל גם לעתיד-לבוא מה
- 36 שעבודת פורים היא באפן
- 37 ד"ע דלא ידע"כ³⁴ כמאמר
- 38 הגמרא שחיב אדם להתבסס בפורים
- 39 עד שלא יידע להבדיל בין 'ארוי המן'
- 40 ל'ברוך מרדכי' שהוא בחינה זו של
- 41 'עד דלא ידע' כפי שהיא למעלה
- 42 באלקות בבחינת הקתר 'כתר עליון', הדרגה שמעל עשר הספירות

- 43 העליונות שהוא קבוע ונצחי בלי שנויים. ויש לומר, שזהו
- 44 גם מה שמביא הרמב"ם שם³² בהלכה האומרת שימי הפורים לא
- 45 יתבטלו הכתוב³⁵ במגילת אסתר הנקראת בפורים וזכרם של ימי הפורים
- 46 לא יסופך לא יתבטל מזרעם של בני ישראל שבאותו הדור, לעולם, שזה
- 47 רומז לזמן דלעתיד-לבא שאז
- 48 בימות המשיח יהיה גם-כן ענין
- 49 של "זרעם", קטנים, כמו
- 50 שכתוב³⁶ כי כלם ידעו אותי
- 51 למקטנם ועד גדולם, אָמְנָם
- 52 למרות שיהיו 'קטנים', מכל-מקום
- 53 "ולא ילמדו עוד איש את
- 54 רעהו", כי כולם יהיו בבחינת
- 55 "עד דלא ידע", למעלה
- 56 מדיעה, וברגה נעלית זו אין
- 57 שיהי ענין הלמוד, כפי שממשיך
- 58 ומבאר.
- 59 והענין הוא, דהנה שמחת
- 60 פורים באפן ד"ע עד דלא
- 61 ידע", עד לדרגה שלמעלה מהדעת,
- 62 שהוא למעלה ממדידה
- 63 והגבלה, היא למעלה גם
- 64 מהשמחה של מועדים
- 65 לשמחה³⁷, השמחה של שאר
- 66 המועדים שבה ישנה הגבלה
- 67 כו' כפי שמובא בהלכה שבימי החגים
- 68 בית-הדין שולח שלוחים להשיגה
- 69 שהשמחה לא תהיה באופנים לא
- 70 רצויים. מה-שאין-כן בשמחת
- 71 פורים. והינו, שהיא שמחת
- 72 פורים למעלה מכללות ענין
- 73 השמחה שעל-ידי תורה. ויש
- 74 לומר בטעם הדבר, כי
- 75 בשמחת פורים מתגלה
- 76 בישראל בחינת ישראל
- 77 וקודשא-בריך-הוא כולא
- 78 חד³⁸ האחדות והחיבור בין בני
- 79 ישראל והקדוש-ברוך-הוא עד כדי כך
- 80 שהם הופכים לדבר אחד שלמעלה
- 81 גם מהתורה כמבואר בדברי
- 82 חכמינו ז"ל, ובהרחבה בתורת
- 83 החסידות שהשורש של בני ישראל
- 84 באלקות נעלה יותר ועמוק יותר מהשורש של התורה. וכידוע הבאור³⁹

(32) סוף ה'ל' מגילה. וראה י"ש משלי רמז תתקמד. (33) ירושלמי מגילה פ"א ה"ה. (34) מגילה ז, ב. (35) אסתר ט, כח. (36) ירמ' לא, לג. (37) נוסח התפילה וקידוש בשלש רגלים. (38) זח"ג עג, א. (39) מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ע' תרצג. סה"מ תרנ"ז ס"ע כח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בפועל. ומזה מוכן, דאמתית ענין "עד דלא ידע" הוא
בבחינת הפתר, שלמעלה מהספירות, למעלה מהבנה והשגה ובפותר
גופא עצמו בבחינת פנימיות הפתר, שהוא קבוע ונצחי בלי
שנויים.
והנה הגלוי בשלמות של
ענינים אלו יהיה לעתיד לבא,
וכמבאר בכמה מקומות⁴²
בתורת החסידות מוסד על מה
שכתוב ב'פרי עין חיים'⁴³
מכתבי הארז"ל שכל הגלויים של
האור האלוני עתה, בזמן הגלות, הם
רק מ'חיצוניות עתיק'. וגלוי
בחינת 'פנימיות עתיק',
פנימיות עתיקא-קדישא, יהיה
לעתיד לבא, כמבואר בקבלה
וחסידות, בחינת 'כתר עליון' נחלקת
לשתי בחינות כלליות – חיצונית הכתר
הנקראת 'אריך אנפין' (מלשון ארך, על
שם שיוורד ונמשך לסדר השתלשלות)
ופנימיות הכתר הנקראת 'עתיק יומין'
(כלשון הכתוב בדניאל שם הקדוש –
ברוך-הוא נקרא 'עתיק יומין' – 'עתיק'
מלשון נעתק ונבדל, הנעתק ורחוק
מהעולמות והנבראים), וגם 'עתיק'
עצמה נחלקת ל'פנימיות עתיק' בה שורה
האין-סוף שלמעלה מהעולמות לגמרי
ו'חיצוניות עתיק' לה יש שייכות מסוימת
להשפעה לעולמות ונבראים, ועל כך
מבואר כאן מכתבי הארז"ל ש'פנימיות
עתיק' מתגלה רק לעתיד לבוא, בגאולה
האמתית והשלמה, ובקרום
ממש ממש.

בחסידות במאמר הזה⁴⁰ תלת קשרין מתקשרין דא בדא,
שלושה קשרים מתקשרים זה בזה, ישראל מתקשרים בתורתא
ואוריתא בקודשא-ברוך-הוא והתורה מתקשרת בקדוש-ברוך-הוא,
דלקאורה ישנם בזה רק שני קשרים, ולמה אמר כאן הוזהר
"תלת קשרין" שלושה קשרים,
כו', אלא שלאמיתו של דבר יש
שלושה קשרים פי (אחר-כך)
לאחר ההתקשרות של בני ישראל
בתורה ושל התורה בקדוש ברוך הוא)
ישנו גם הקשר השלישי,
הקשר דישראל וקודשא-
ברוך-הוא בעצמם, לא על-ידי
התורה ולמעלה מהקשר שעל-ידי
התורה (ומזה מהקשר של בני
ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא נמשך
אחר כך גם באוריתא כו' ענין
נעלה יותר מאשר הקשר של התורה
בהקדוש-ברוך-הוא שלא על-ידי
ישראל). וקשר זה דישראל
וקודשא-ברוך-הוא שלמעלה
מהתורה מתגלה בשמחת
פורים, השמחה הנעלית ביותר,
כמבואר לעיל, אלא שגלוי הדבר
הוא על-ידי שלומד את
ההלכה בתורה ד"עד דלא
ידע" (וגם הלמוד הוא
בתורה שהיא נצחית) וגדול
למוד שמיא לידי מעשה⁴¹, הרי נעשה בן
בפעל בנפשו פנימה. ומזה מוכן, דאמתית ענין
"עד דלא ידע" הוא בבחינת הפתר, ובפותר גופא
בבחינת פנימיות הפתר, שהוא קבוע ונצחי בלי
שנויים.
והנה הגלוי בשלמות של ענינים אלו יהיה
לעתיד לבא, וכמבאר בכמה מקומות⁴²
מ'סד על מה שכתוב ב'פרי עין חיים'⁴³ שכל
הגלויים עתה הם רק מ'חיצוניות עתיק'. וגלוי
בחינת 'פנימיות עתיק', פנימיות עתיקא-
קדישא, יהיה לעתיד לבא, בגאולה האמתית
והשלמה, ובקרום ממש ממש.

(40) זהר שם. וראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ ה'ת"ש ע' 61. (41) קידושין מ, ב. (42) לקו"ת שה"ש בסופו. (43) שער הק"ש פט"ו.

אגרות קודש

[ט' אדר תשי"ג]

...כן אתענין לדעת מהנעשה ע"ד שידוך המתאים בשביל בנו שי'. ועתה אשר ראה כבודו בעיני
בשר, יכולת השי"ת בענין זיווגים, אף שנראה לו שזהו דבר קשה, וגם רז"ל אמרו שקשה כקריעת ים
סוף, בטח הרי יוקל הענין גם אצל בנו שי'. ובלבד שישתדל כדרשת חז"ל, דרכו של איש וכו'. וידוע ג"כ
העצה הוגנת של חז"ל שאין צריך להיות - בגיל - חילוק גדול ביניהם.

בס"ד. שיחת חג הפורים ה'תשח"

בלתי מוגה

- 1 ...סג. (כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל אם יש מישהו שיכול להמציא עוד "בענדיקטין", באמרו:
- 2 "בענדיקטין קענט איר שאַפן"? ...! ואחר-כך אמר:) אולי יתנדב מישהו לקיים את ה"עד דלא ידע",
- 3 ובמילא, יפסיק לשאול ולבקש בנוגע לענינים של פרנסה (ענין ששייך ל"עקאָנאָמיע", "סאָשיל
- 4 סייענס" (כלכלה, מדעי-החברה) וכיוצא בזה), בריאות הגוף (אודות בית-חולים ורופאים), ולא ישאל
- 5 אפילו אודות בריאת הנשמה,
- 6 אלא יהיה מונח בכך שצריך לפעול בעצמו את הענין ד"קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם"³³³
- 7 — מה שקבלו במתן-תורה.
- 8 סד. והענין בזה:
- 9 אמרו חכמינו ז"ל³³⁴ "לא ניתנה תורה כו' אלא לאוכלי המן", והיינו, שלא היו להם דאגות מענינים
- 10 גשמיים, שכן, כאשר בני ישראל היו במדבר, ניתנו להם כל צרכיהם מן המוכן, הן בנוגע לאכילה (ענינים
- 11 פנימיים), שניתן להם המן שהיו טועמים בו כל הטעמים שהיו חפצים לטעום³³⁵, והן בנוגע ללבושים
- 12 (ענינים מקיפים), ש"היה גדל לבושן עמהם כלבוש הזה של חומט שגדל עמו"³³⁶, וענני הכבוד היו
- 13 מגהצים את לבושיהם³³⁶, שיהיו חדשים כמו שהיו ביום הראשון שנעשו.
- 14 ובאופן כזה היתה התחלת קבלת התורה, והמשכת התורה לכל הדורות הבאים לאחרי-זה — כמאמר
- 15 רבותינו ז"ל "בכל יום ויום יהיו בעיניך (לא רק "כחדשים", בכ"ף הדמיון, אלא) חדשים" (ממש) —
- 16 שיהודי צריך לדעת שאם רק יעמוד באופן ד"בטל רצונך מפני רצונו", היינו, שרצונך יהיה כרצונו, כרצון
- 17 מלך מלכי המלכים הקב"ה, אזי יעשה הקב"ה רצונך, ויתירה מזה, ש"יבטל רצון אחרים (שהם המדידות
- 18 וההגבלות של כל עניני ההשתלשלות) מפני רצונך" — שיומשך כל המצטרך לו בכל הענינים דבני חיי
- 19 ומזוני רויחי כפשוטם, למטה מעשרה טפחים.
- 20 כלומר: אף שבדורות שלפני-זה היה סדר ההנהגה באופן אחר, לנסות את בני ישראל ולראות שהם
- 21 מתנהגים כרצון הקב"ה גם כאשר חסר להם בבני חיי ומזוני רויחי — הנה בדור זה, אם רק יהודי מתנהג
- 22 כרצון הקב"ה, אזי נותן הקב"ה כל המצטרך לו בבני חיי ומזוני רויחי.
- 23 סה. וכאמור, נמצאים אנו בדור "אשר חרפו עקבות משיחך", שאז צריך להיות "היוצא למלחמת בית
- 24 דוד" בלבב שלם, ובאופן ד"כותב גט כריתות לאשתו", לכל הענינים הגשמיים, ובלבד למלא את הכוונה
- 25 של הרביים הנשיאים, שמסרו את הכוונה העליונה — לפעול שיהיה "מלאה הארץ דעה את הוי' כמים
- 26 לים מכסים",
- 27 ובפשטות — שיתחילו ללמוד חסידות בבתי-כנסיות ובתי-מדרשות ובמקומות פרטיים, באופן דמוסיף
- 28 והולך, ואז — יעזור השם-יתברך ש"כל עמי הארץ מתיהדים", היינו, שמתבטלים כל הענינים של העלמות
- 29 והסתרים מגיעות ועיכובים שישנם על תורה ומצוות,
- 30 וטעם הדבר — "כי נפל פחד היהודים עליהם", וכנ"ל (סעיף כט) פירוש הרמ"א [שנתקבל בתור
- 31 "פוסק" אצל כל בני ישראל, כהרמז בפסוק³³⁷ "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" — "רמ"א"³³⁸] שהפחד
- 32 של בני ישראל, דהיינו יראת ה' (כמאמר רבינו הזקן³³⁹ שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד
- 33 מהקב"ה), הרי זה נופל על "עמי הארץ" — החל מעניני "עמי הארץ" שישנם בד' אמות של איש

לשו"ע או"ח סתכ"ט). שו"ת שואל ומשיב מהדורא חמישאה
סי"ח. ועוד.

(339) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק
ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא
סיון). ועוד.

(333) אסתר ט, כז.

(334) מכילתא ר"פ בשלה. שם טז, ד.

(335) יומא עה, סע"א.

(336) פרש"י עקב ח, ד.

(337) בשלח יד, ח.

(338) ראה שו"ת חת"ס או"ח סק"ג (הובא בהגהות חת"ס

- הישראלי, דהיינו, מאכלו ומשקהו כו' ומשאו ומתנו (כפי שמונה הרמב"ם¹⁴⁴ עשרה דברים, שהם כנגד³⁴⁰ עשר ספירות עליונות שנשתלשלו מהן), ומזה נמשך גם בנוגע ל"עמי הארץ" כפשוטם, בענינים שמחוץ הימנו,
- כך, ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" כפשוטם, בענינים הגשמיים והחומריים, ובמילא תהיה שנת שמחה ושנת הצלחה, ובאופן שלא רק חסידים יבינו שצריכים להיות שמחים עם הברכות שנתן להם הקב"ה, אלא אפילו אלו שלעת-עתה אינם עדיין במחנה החסידים, יראו גם הם ברכת ה' בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים, בבני חיי ומזוני רוחי.
- סו. כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיך לדבר לאנשים פרטיים –
- לאחד אמר: כבר דובר לעיל (סעיף נז) שגם אם יסבירו שהעדר הפעולה בזה הוא חלק מ"שב ואל תעשה עדיף", צריך לידע שזהו היפך הרצון העליון והכוונה העליונה – שצריך להיות ענין העשיה, ועשיה בפועל.
- ובנוגע לפורים, הנה כדי ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", צריך לקיים את החיוב "לבסומי" – כפירוש רש"י: "ביין" – "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", ועל-ידי-זה פועלים ההמשכה למטה מעשרה טפחים באופן ד"ברוך מרדכי" דוקא.
- לאחד אמר: יש לפעול בדרכי נועם כדי ללמוד בתומכי תמימים. ואם יחסר משהו בענינים חיצוניים, הרי זה יתוסף בענינים פנימיים – כמובן מהפסק-דין בנגלה דתורה³⁴¹ שכאשר בטל הענין העיקרי אזי בטל בדרך ממילא הענין הטפל, ומזה מובן שכאשר ישנו הענין הפנימי, אזי בדרך ממילא מתקיים אפילו הענין החיצוני.
- ענין זה (הלימוד ב'תומכי תמימים') נוגע לא רק לבן אלא גם לאב עצמו – שהרי בפשיטות גמורה שבמהרה בימינו יבוא משיח צדקנו, ואז יצטרך כל אחד להתייצב ולילך עם רבותינו נשיאינו, "כל יוצא צבא בישראל"²²⁹, החיילים עם המפקדים, ואם כן, כיון שהאב הוא אחד מאלו שעמהם יסד הרבי את "תומכי תמימים" בחצי כדור התחתון, הרי מובן בפשיטות ובדרך ממילא שהבן צריך לילך בדרך זו ממש, היינו, שיוכל לילך ב"עקבות משיחך" באותו שטח ובאותו קו ולפי אותה הוראה – הוראת רבותינו משיחינו, באופן שלא יהיו לו בלבולים מעניני חינוך שאינם על טהרת שיטת חב"ד, ואז הולכים הבנים והאבות בשיטת חב"ד – השיטה ד"מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים".
- וכיון שהנהגת הבן תלויה בהחלטה של האב – עליכם להחליט לחנך את בניכם ובנותיכם שילכו בדרך התורה והמצוה, "יצוה את בניו ואת אחרייו ושמרו דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט"³⁴², על-פי הפסק-דין של רבינו הזקן – בעל התניא, פוסק בנסתר דתורה, ובעל ה'שולחן-ערוך', פוסק בנגלה דתורה – שצריכים ללמוד תורת חסידות חב"ד, ולהתנהג כפי שדורשת חסידות חב"ד. ואז תזכו לנחת חסידי אמיתי מבנים ובני בנים, לאורך ימים ושנים טובות.
- (כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה לבן, ואמר:) ובכל אופן – אתה צריך להתחיל ללמוד בתומכי תמימים, ואינך צריך לשאול אצל אביך. – מסתמא גם אביך מסכים לכך, אבל אין זה נוגע לפועל; עליך להתחיל ללמוד בתומכי תמימים. ויעזור לך השם-יתברך שתגדל ותהיה חסיד, ירא-שמים ולמדן.
- ובמהרה בימינו, בקרוב ממש, בעגלא דידן, נצא לקראת משיח צדקנו ונאמר: "ראו גידולים שגדלנו", והיינו, שיכולים לדרוש שיהיה "מלאה הארץ דעה את ה'", כיון שפעלנו – לפי ערך כח הברואים שלמטה – בענין דהפצת המעיינות חוצה.
- (והמשיך כ"ק אדמו"ר שליט"א בפנותו לאב:) מוטב ("עס וועט זיין געזינטער") שגם אתם תסכימו לכך; למה שהבן יצטרך לעשות היפך הרצון (כשם כאשר האב מצוה עליו לחלל את השבת חס-ושלום),

(342) וירא יח, יט.

(340) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 112. וש"נ.

(341) ראה שבת צג, סע"ב (במשנה). רמב"ם הל' שבת ספ"ח.

- 1 בשעה שיכול להיות באופן שאביו יצוה עליו ללכת בדרך התורה והמצוה כפי שנעשית מוארת במאור
- 2 שבתורה זו היא תורת החסידות, שבדורנו זה נתגלה פנימיות התורה בתורת החסידות.
- 3 (כ"ק אדמו"ר שליט"א המתין למענה האב, באמרו:) אף אחד אחר לא יכול לענות על כך, ולא יועיל
- 4 אם משהו יענה במקומו; הוא בעצמו צריך לענות על כך. (ואחר-כך אמר לעומדים מסביבו:) תפעלו
- 5 עליו לקיים את ה"עד דלא ידע", ועל-ידי-זה הנה לאחר ימי הפורים כשיומשך באופן של "ידע", יהיה
- 6 זה באופן המתאים לחסידות חב"ד.
- 7 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) או שהנכם אווזים בכך, או שהנכם צריכים עדיין ישוב הדעת. ובכל
- 8 אופן, יעזור השם-יתברך שלאחרי ישוב הדעת תהיה ההחלטה בהתאם לכוונה העליונה, והרי הכוונה
- 9 העליונה היא שיהיה "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", שענין זה יכול להיות רק על-ידי
- 10 חסידות חב"ד, שענינה להפיץ את הענינים ד"דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם" למטה מעשרה
- 11 טפחים במחשבה דיבור ומעשה בפועל ממש.
- 12 (כאשר העומדים סביבו לחצו עליו להשיב מענה ברור, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) מהו הצורך
- 13 במענה; העיקר הוא שיעשה כן בפועל. ויפעל גם על פלוני, שישכח על עצמו, ויתחיל לנסות לעשות
- 14 כפי שמתקבל אצלי ("ווי בא מיר קומט אויס").
- 15 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון שמחה. אחר-כך המשיך לדבר לאנשים פרטיים, ובסוף הורה
- 16 לגבאי לפעול שכל הקהל ישב בסדר מסודר].

* * *

- 17 סז. במאמר של אדמו"ר הזקן על הפסוק "ליהודים היתה אורה גו'", שמבאר הדיוק ד"אורה" בתוספת
- 18 ה"א, שזהו לשון נקבה (כנ"ל סעיף לו) – על יסוד מאמר רבותינו ז"ל³⁴³ "בינה יתירה ניתנה באשה יותר
- 19 מבאיש", שמזה מובן, ש"אורה" לשון נקבה היא יתירה מ"תורה אור" לשון זכר (היינו שאינה למטה
- 20 מזה, אלא למעלה מזה), כשם ש"בינה יתירה ניתנה באשה יותר מבאיש".
- 21 וזהו גם הטעם לכך שאשה נעשית בת-מצוה בהיותה בת י"ב שנים, מה-שאינ-כן איש נעשה בר-מצוה
- 22 בהיותו בן י"ג שנים – כי, בשביל להתחייב בקיום התורה ומצוות צריכים להיות בני-דעה, והאשה
- 23 מתקדמת להיות בת-דעה כשנעשית בת י"ב שנה, לפני האיש שנעשה בר-דעה בהיותו בן י"ג שנה.
- 24 וענינו בעבודה – שקיום התורה ומצוות צריך להיות באופן של קבלת-עול דוקא (שזהו ענינה של
- 25 אשה³⁴⁴), כמבואר בתורת החסידות³⁴⁵ שקיום רצון הבורא צריך להיות לא בגלל שהדבר מובן בשכל ודעת
- 26 של האדם למטה, אלא בגלל ש"חוקה חקתי גזירה גזרתי, אין לך רשות להרהר אחריה", שלכן צריכה
- 27 להיות ההנהגה בהתאם לציווי תורתנו הקדושה, שנקראת "תורת חיים", חיים לא רק בעולם הבא, אלא
- 28 גם חיים בעולם הזה, היינו, שעל-ידי קיום התורה ומצוות עליהם נאמר³⁴⁶ "וחי בהם", נמשכת ברכת ה'
- 29 והצלחתו לחיות חיים מאושרים בבני חיי ומזוני רויחי.
- 30 סח. וכאשר יהודי עובד עבודתו בקודש מתוך קבלת עול, היינו, שבימי הפורים, בימים שלפני-זה
- 31 ובימים שלאחרי-זה, פועל בעצמו הענין ד"עשה רצונו כרצונך", ויתירה מזה, "בטל רצונך מפני רצונו"
- 32 – אזי "יעשה רצונך כרצונו", ויתירה מזה, "יבטל רצון אחרים מפני רצונך",
- 33 ובאופן שתומשך אצלו שנה טובה ומבורכת בבני חיי ומזוני רויחי – בענינם הפנימי³⁴⁷: בני – כדאי-א
- 34 בספרי³⁴⁸ "ושננתם לבניך", "אלו התלמידים"; חיי – כפי שמבאר אדמו"ר הזקן ב'אגרת הקודש' סימן
- 35 ז"ך וביאורו, שחיים אמיתיים הם אמונה יראה ואהבה; ומזוני – המזון דנפש האלקית (וכולל כל צרכי

א. תרפ"ז ע' רג). סה"מ אידיש ע' 46. ועוד.

(346) אחרי יח, ה.

(347) ראה גם תר"מ ח"ד ס"ע 314. וש"נ.

(348) ואתחנן ו, ז. הובא בפרש"י עה"פ.

(343) נדה מה, ב.

(344) ראה תר"מ ח"ב ע' 30. ע' 77. ע' 149. ע' 153.

(345) ראה ד"ה למען דעת תר"ץ פ"ה (סה"מ קונטרסים ח"א

פד, א). ד"ה הוי' לי בעוזי תרצ"א (תרפ"ז) פ"ג (סה"מ שם קפ,

האדם – גם לבוש ובית) שהוא ענין התורה ומצוות, וכאשר קיום התורה ומצוות הוא בהידור, הרי זה
 (לא רק מזוני סתם, אלא) מזוני רוחי,
 ועל-ידי-זה פועלים גם שיהיו בני חיי ומזוני רוחי כפשוטם, למטה מעשרה טפחים – לכל אלה
 שזקוקים לברכת השם-יתברך (שמשגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית) בנוגע ל"בני" כפשוטו, זרעא
 חיא וקיימא, וכמו כן אלו שיש להם בנות, וזקוקים לברכה שיהיו להם בנים זכרים עוסקים בתורה,
 וכמו כן בענין ד"חיי", ולא רק על-פי תורת הנגלה שיכול להיות הענין דחיי באופן של צמצום ומדידה
 והגבלה, אלא שיהיה חיי רוחי, באופן של התרחבות והתפשטות, ללא ענינים של מדירות והגבלות,
 ועל-אחת-כמה-וכמה ללא העלמות והסתרים,
 וכמו-כ בענין ד"מזוני", שלא זו בלבד שיהי' ענין הפרנסה סתם, אלא דוקא מזוני רוחי, פרנסה
 בהרחבה, והיינו, שעניני הפרנסה יהיו ללא העלמות והסתרים, ולא רק עבור ענינים המוכרחים באופן
 של צמצום, אלא גם באופן של הרחבה,
 – וכפי שביאר אחד הרבנים החסידיים³⁴⁹ בנוגע לרבי ונשיא שהנהגתו היתה בהרחבה, על יסוד מאמר
 המדרש³⁵⁰ "לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא, כשביל המשכן ובשביל בית המקדש",
 ובגלל זה נמשך אחר-כך למטה מעשרה טפחים בעניני העולם.
 ועל-ידי-זה תהיה עבודת איש הישראלי באופן ש"ליהודים היתה אורה וגו'", "אורה זו תורה וכו'",
 וגם אורה כפשוטו, כמו שכתוב³⁵¹ "לכל בני ישראל היה אור במושבותם", "אורה ושמחה וששון ויקר"
 בבני חיי ומזוני רוחי, בכל המצטרך לכל אחד ואחת מנפש ועד בשר.

* * *

סט. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף סז) אודות ביאור אדמו"ר הזקן במה שכתוב "ליהודים היתה
 אורה", לשון נקבה, על-פי מאמר רבותינו ז"ל "בינה יתירה ניתנה באשה יותר מבאיש" – יש בזה לימוד
 והוראה לכל נשי ובנות ישראל, אשר, "אף הן היו באותו הנס" (כלשון הגמרא³⁵²).
 ובהקדמה³⁵³:

נס פורים נפעל על-ידי עבודתם של ישראל שעמדו במסירת-נפש במשך י"ב חדשי השנה – שאף שידעו
 שאם רק יסוגו ("אָפּטערעטן") מהענין ד"יהודי", "כופר בעבודה-זרה", אזי יינצלו מגזירת המן "להשמיד
 להרוג ולאבד את כל היהודים", ואף-על-פי-כן, עמדו כל בני ישראל במסירות-נפש [ומסירות-נפש כזו
 שהכל שוים בה, "מנער ועד זקן טף ונשים" – שזה גופא הוכחה והוראה שזוהי מסירות-נפש הקשורה
 עם נקודת היהדות, פנימיות הנפש האלקית] שלא לסגת מנקודת היהדות, ולעמוד בתוקף ד"לא יכרע ולא
 ישתחוה"³⁵⁴, וכדברי הרמב"ם שכל אחד ואחד מישראל יהיה מי שיהיה רוצה לקיים רצון הקב"ה, כיון
 שנקודת היהדות היא תמיד "באמנה אתו יתברך"³⁵⁵, מבלי הבט על כל ההעלמות וההסתרים שמצד
 גזירות אחשוורוש³⁵⁶. ועל-ידי-זה נעשה בפועל "ונהפוך הוא", ועד ש"רבים מעמי הארץ מתיידיים כי נפל
 פחד היהודים עליהם".

ולאחרי כל זה, הנה בבוא ימי הפורים, נאמר "ליהודים היתה אורה גו'" (דאף שישנם גם הענינים
 ד"שמחה וששון ויקר", מכל-מקום, ההתחלה היא בענין ה"אורה"), לשון נקבה דוקא, כיון ש"בינה יתירה
 ניתנה באשה יותר מבאיש".

וכפי שהיה בפשטות הענינים – שגאולת כלל ישראל בימי הפורים באה מן הכח אל הפועל על-ידי
 אסתר המלכה, אשר, מבלי הבט על הענינים הפרטיים שלה, היתה הנהגתה באופן ש"את מאמר מרדכי

(354) אסתר ג, ב.

(355) תניא ספכ"ד (ע"פ אסתר ב, כ).

(356) כי כל נסיון הוא רק דמיון בלבד, וע"י העבודה דמס"נ
 רואים במוחש אשר בנסיון אין בו שום ממש (ראה תו"מ סה"מ
 תמוז ריש ע' נב. ועוד).

(349) ראה תו"מ חט"ו ע' 323. וש"נ.

(350) ב"ר פט"ז, ב. שמו"ר רפ"ה.

(351) בא יו"ד, כג.

(352) מגילה ד, א. וש"נ.

(353) ראה לעיל ס"ח. ס"ל. וש"נ.

- 1 אסתר עושה³⁵⁷, ויתירה מזה, כמבואר ב'תורה אור'³⁵⁸ שגם "עשתה . . מעצמה בלי עצת מרדכי" ענינים
2 שהיו מכוונים לרצון העליון ולכוונה העליונה.
- 3 ע. וההוראה מזה – כנ"ל (סעיף כט) ש"מגילה נקראת ספר", כמו ספר-תורה, שבוה מודגש שכל
4 עניני המגילה הם ענינים נצחיים שצריכים להיות נמשכים בכל המקומות ובכל הזמנים:
- 5 כאשר בזמן מסויים ומקום מסויים ישנם העלמות והסתרים, שלכן נראה שעבודת הקב"ה בלימוד
6 התורה וקיום המצוות קשורה עם העלמות והסתרים וקשיים שאי-אפשר להתגבר עליהם – למדים הוראה
7 מימי הפורים, שכשם ש"בימים ההם" נתבטלה גזירת המן באופן ד"ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים
8 המה בשונאיהם", כמו כן גם "בזמן הזה", בכל זמן ובכל מקום, שכאשר עומדים בתנועה של
9 מסירות-נפש, אזי פועלים שיהיה "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם".
- 10 וענין מיוחד בזה בנוגע לחסידים: הענין דפורים הוא שאז "קיימו מה שקבלו כבר" במתן-תורה, כיון
11 שבמתן-תורה "כפה עליהם הר כגיגית", והיינו, שבמתן-תורה היה באופן של מקיף, ובפורים נעשה באופן
12 פנימי³⁵⁹. והרי זוהי התכלית והמטרה של עניני החסידות – להמשיך את כל הענינים בפנימיות, שיפעל
13 במחשבה דיבור ומעשה, למטה מעשרה טפחים. והיינו, שלא די במסירות-נפש סתם, אלא צריך להיות
14 בפנימיות ובפועל ממש.
- 15 וכמו "בימים ההם", כן הוא גם "בזמן הזה" – שכדי להביא מן הכח אל הפועל את ביטול הגזירה
16 ברוחניות "להשמיד להרוג ולאבד" כל הענינים של יהדות שבד' אמותיו של יהודי, יש צורך בפעולתן
17 של נשי ובנות ישראל שעושים כל התלוי ביכולתן ואפשרותן להתנהג על-דרך הנהגתה של אסתר המלכה –
18 "את מאמר מרדכי אסתר עושה", ועל-די-זה נעשית גאולה כלל ישראל בענינים הרוחניים וגם בענינים
19 הגשמיים, באופן ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר".
- 20 עא. המורם מכל האמור בנוגע לפועל:
- 21 ימי הפורים מהווים הוראה לכל נשי ובנות ישראל, שכל אחת מהן נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה
22 – שבכל אחת מהן ניתן הכח למלא את הרצון העליון והכוונה העליונה, ובאופן שיפעלו את הגאולה
23 מלמעלה, כמו גאולת פורים, ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר".
- 24 ומזה יומשך הענין ד"מיסמך גאולה לגאולה" – לגאולה שבחודש ניסן שהיא הגאולה דחג הפסח,
25 ואף שהגאולה דחג הפסח היתה בשנת ב' אלפים תמ"ח, הרי זה נוגע עתה אלינו, כיון ש"כימי (לשון
26 רבים³⁶⁰) צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁰⁶, והיינו שביציאת מצרים היתה רק ההתחלה, וצריך להיות
27 ההמשך עד לסיום – בגאולה העתידה לבוא בקרוב בימינו ממש, למטה מעשרה טפחים, על-ידי משיח
28 צדקנו, שזוהי גאולה האמיתית והשלמה, שתהיה בעגלא דידן בקרוב ממש, למטה מעשרה טפחים.
- 29 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "ניע זשוריצי כלִאִפְצִי" (ללא התיבות)].

* * *

- 30 עב. ישנו הסדר שהנהיג כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן³⁶¹, שבפורים נותנים תרומות לקופה
31 שהיא על-דעת רבינו, שמתחלקת ללא התערבות דעת התורמים³⁶².
- 32 מסתמא יחלקו עתה פתקאות לכל אחד ואחד הרוצה שיזכירוהו על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר,
33 ויתרום לקופה שהיא על-דעת רבינו.

המשך בעמוד רנב

159 ואילך).

(357 אסתר שם.

(361 ראה סה"ש תורת שלום ע' 243. ע' 248.

(358 מג"א צג, ד.

(362 ראה גם שיחת פורים דאשתקד סל"ג (תו"מ ח"ט ע' 192).

(359 ראה שם צח, ד. ובכ"מ.

(360 ראה ד"ה כימי צאתך מארמ"צ, תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 192). וש"נ.

בס"ד. משיחות* שבת פרשת כי-תשא, ט"ז אדר ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- א. יום השבת-קודש הזה, שחל בט"ז אדר, שייך עדיין לימי הפורים – דאף ששנינו¹ "מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג ב"ד בט"ו, לא פחות ולא יותר", הרי זה רק לענין מקרא מגילה, מה-שאינ-כן לענין שמחת פורים שנמשכת גם לאחר-זה.
- והענין בזה – שנוסף לכך ששנינו² "משנכנס אדר מרבין בשמחה", דקאי על כל החודש כולו, גם לאחר ט"ו בו, ובלשון הכתוב³ "החודש אשר נהפך להם גו' לשמחה", ושמחה זו היא מצד ימי הפורים, הנה גם שמחת פורים עצמה יכולה להיות בט"ז אדר:
- "כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון . . קורין בט"ו".⁴ "יום חמשה עשר שחל להיות בשבת, אין קורין את המגילה בשבת אלא מקדימים לקרותה בערב שבת. וגובין מעות מתנות עניים ומחלקים אותם בו ביום . . ואין עושין סעודת פורים עד יום אחד בשבת"⁵ - היינו ששמחת (סעודת) פורים (וכן משלוח מנות⁶ שקשור עם סעודת פורים⁷) היא ביום ט"ז אדר.
- ומקור הדברים – בירושלמי⁸: "ויעשו אותן (סעודות פורים ב)שבת . . לעשות אותם ימי משתה ושמחה"⁹ (משמע דבעשיה תלוי הדבר), את ששמחתו תלויה בבית-דין (אימת יקבעו ראש-חודש אדר ויהיה י"ד בו פורים), יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים" (שארן צריך קידוש בית-דין ואין ניכר שקובעין אותה לשמחה, שבלא-הכי יום שמחה הוא).
- וכן הובא על זה⁹ הטעם ד"אין מערבין שמחה בשמחה"¹⁰, שהרי יום השבת הוא יום שמחה, כדאייתא בספרי¹¹ "וביום שמחתכם אלו השבתות", ולכן אין לעשות סעודת (שמחת) פורים בשבת, שלא לערב שמחת פורים בשמחת שבת. ובפרט ששמחת שבת ושמחת פורים הם שני סוגי שמחה, ששמחת שבת תלויה בידי שמים, ד"שבת מיקדשא וקיימא"¹², ושמחת פורים תלויה בבית-דין, כמו כל המועדים ש"ישראל אינן דקדשינהו לזמנים"¹³, הרי בוודאי שאין לערב אותם.
- ב. אמנם עדיין צריך להבין:
- האמור לעיל הוא טעם על זה שאין עושין סעודת פורים ביום השבת עצמו; אבל מהו הטעם שמאחרין סעודת פורים ליום ראשון שאחר השבת, ולא מקדימין אותה לערב שבת, כמו מקרא מגילה ומתנות לאביונים שמקדימין לערב שבת?
- ונקודת הביאור בזה – שמעלת חג הפורים גדולה יותר ממעלת השבת, ולכן הסדר הוא שתחילה צריך להיות יום השבת, ואחר-כך יכולים לבוא לענין הפורים (שמחת פורים שלאחרי השבת),
- על-דרך המבואר בדרושי חסידות¹⁴ בפירוש מאמר רבותינו ז"ל¹⁵ מילה בשמיני כדי שתעבור עליו שבת אחת, שמילה היא למעלה מהשבת, ולכן צריך שתעבור עליו שבת אחת תחילה, ואז יכול לבוא לענין המילה שלמעלה מענין השבת –
- אלא, שהעילוי של פורים לגבי שבת מתבטא בעיקר בשמחת (סעודת) פורים שזמנה לאחר השבת, מה-שאינ-כן מקרא מגילה שזמנה לפני השבת.

ואילך.

(* ראשי-פרקים (המו"ל).

- (1) ריש מגילה.
- (2) תענית כט, סע"א. וראה גם תו"מ ח"ט ע' 214.
- (3) אסתר ט, כב. וראה ירושלמי מגילה פ"א ה"א. רמ"א אר"ח סתרפ"ח ס"ז.
- (4) שו"ע אר"ח שם ס"א.
- (5) שם ס"ו.
- (6) ראה פרטי הדעות בזה – בנו"כ השו"ע שם.
- (7) ראה תרומת הדשן סק"א. נת' בלקו"ש חט"ז ע' 367.
- (8) מגילה פ"א ה"ד (ובקה"ע).
- (9) ראה פר"ח אר"ח שם. ועוד.
- (10) מו"ק ח, ב. וראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ.
- (11) בהעלותך יו"ד, יו"ד. וראה לקו"ש חל"ג ע' 62. וש"נ.
- (12) ביצה יז, א.
- (13) ברכות מט, א. וראה פסחים קיז, ב.
- (14) ראה לקו"ת תזריע כא, א. ובכ"מ.
- (15) ראה ויק"ר פכ"ז, יו"ד. זח"ג מד, א (ברע"מ).

- 1 ג. ובהקדמה – שמצינו כמה חילוקים בין מקרא מגילה לשמחת (סעודת) פורים:
- 2 (א) חיוב מקרא מגילה הוא לקרותה ביום ולשנותה בלילה¹⁶, פעם אחת בלילה ופעם אחת ביום, ותו
- 3 לא. מה־שאינ־כן חיוב שמחת פורים הוא במשך כל היום כולו¹⁷.
- 4 (ב) מקרא מגילה הוא באופן של הגבלה – שצריך לדקדק באמירת (ושמיעת) כל התיבות כדבעי¹⁸,
- 5 מה־שאינ־כן שמחת פורים היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה – "חייב איניש לבסומי בפוריא עד
- 6 דלא ידע"¹⁹.
- 7 (ג) זמן מקרא מגילה מוגבל מ"א עד ט"ו, לא פחות ולא יותר, מה־שאינ־כן שמחת פורים שמצינו
- 8 גם בט"ז, וגם בכל החודש כולו (כנ"ל סעיף א).
- 9 ד. ויש לבאר ענין זה על־פי המוזכר לעיל (בהתוועדות חג הפורים²⁰) ממאמר אדמו"ר הזקן משנות
- 10 תקס"ג־סד, דיבור־המתחיל ליהודים היתה אורה²¹, וזה־לשונו:

ליהודים היתה אורה²² וכו', יש להבין מהו לשון אורה בלשון נקבה, ולא אמר אור. אך הענין הוא דפירוש אורה הוא מלשון מאירה, שממנו נמצא מציאות האור, והוא לשון מפעיל, כמו מאכיל משכיל כו'. וביאור הדברים, הנה תחלה יש להקדים ענין אחד, והוא אשר יש שתי מדריגות באתערותא־דלעילא, אחת הבאה מסיבת אתערותא־דלתתא, והשנית הבאה מצד־עצמה בלא אתערותא־דלתתא. ויש להבין לכאורה מה הצורך באתערותא־דלתתא מה שיכול להיות אתערותא־דלעילא מצד־עצמה. אך הענין הוא דעל־ידי אתערותא־דלתתא גורם מדריגה היותר גבוה באתערותא־דלעילא בבחינת העצמות מאתערותא־דלעילא שמעוררת מצד־עצמה בלבד כו'. והטעם הוא לפי שנעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן²³, כידוע על פסוק אשת חיל עטרת בעלה²⁴, נקבה תסובב גבר²⁵ כו', דבינה יתירה ניתנה לאשה כו'²⁶, עד שמחמת העלאת מיינ־נוקבין שלה יעורר בבחינת עצמות אור אין־סוף במדריגה היותר נעלה משהיה מתעורר מצד עצמות אור אין־סוף ברוך־הוא. . שהרי על־ידי אתערותא־דלעילא שמצד־עצמה יומשך למטה בעולמות על־ידי ריבוי צמצומים והלבשות שונות לפי־ערך המקבלים כו', מה־שאינ־כן מה שעל־ידי אתערותא־דלתתא יתעורר אתערותא־דלעילא הנה יומשך מלמעלה בסדר השתלשלות בצמצומים והלבשות כו', שהרי הנסים והנפלאות שהיו בימי מרדכי ואסתר. . המה למעלה מן ההשתלשלות ולא לפי־ערך המקבלים כלל כו', וזהו רק מפני שהיה אתערותא־דלעילא שעל־ידי אתערותא־דלתתא דוקא. וזהו הטעם גם־כן שבפורים קיימו מה שקיבלו בסיני²⁷, לפי שבמתן־תורה כפה עליהם הר כגיגית²⁸, הענין הוא שהיה אז אתערותא־דלעילא שמצד־עצמו. . בלתי התעוררות מלמטה. . שהרי לא היה להם מסירות־נפש בשעת מתן־תורה מצד־עצמם. . ולכך לא נתקיימה התורה אצלם רק החלו לעשות²⁸ כו'. אך בפורים על־ידי מסירות־נפש. . אתערותא־דלעילא שהיה אז על־ידי העלאת מיינ־נוקבין דנשמות־ישראל היה יותר נעלה במדריגה משהיה מתעורר מצד־עצמו, עד ש"קיימו מה שקבלו". וזהו ליהודים היתה אורה, פירוש: כי התורה נקראת אור, כמו שכתוב²⁹ ותורה אור, והענין הוא כי לשון תורה

(16) שו"ע שם וסתרפ"ז.

(17) ראה שיהת פורים שנה־זו ס"ה (לעיל ע' 120 ואילך).

(18) ראה שו"ע שם סתרפ"ז ס"ג ואילך.

(19) שם סתרפ"ז ס"ב.

(20) סל"ו (לעיל ע' 143).

(21) נדפס (לאח"ז) במאמרי אדה"ז תקס"ד ע' סב ואילך.

(22) אסתר ח, טז.

(23) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(24) משלי יב, ד.

(25) ירמ' לא, כא.

(26) נדה מה, ב.

(27) שבת פח, א.

(28) אסתר ט, כג.

(29) משלי ו, כג.

הוא ההוראה והלימוד שיש כבר בחכמות והשכלות שנקראים אור . . ועל־ידי מסירות־נפש דוקא שהיה בפורים . . הגיעו למקור התורה הנקרא אורה בלשון מפעיל, שעושה וממשיך את אור התורה להיות מציאות חכמה כו'.

ה. ועל־פי־זה יש לבאר גם המעלה בשמחת פורים לגבי מקרא מגילה:

מגילה – שנעשית חלק מספרי קודש, כמו שאר כ"ד ספרי קודש תורה־נביאים־כתובים³⁰ - ענינה תורה, שהיא באופן של אתערותא־דלעילא שמצד־עצמה (כנ"ל במאמר אדמו"ר הזקן). ולכן יש בה הגבלות – בדקדוק התיבות כו', בקריאתה פעם אחת בלילה וביום, ובהגבלת זמנה עד ט"ו ולא יותר. ויש להוסיף בדיוק הגבלת זמן מקרא מגילה עד ט"ו דוקא – שבזה מרומו שענין מקרא מגילה שייך לבחינת הגילויים (ולא להעצם שלמעלה מגילויים), ולכן זמנה עד ט"ו, שבו קיימא סיהרא באשלמותא³¹, שלימות הגילוי, מה־שאינ־כן לאחר ט"ו, שאור הלכנה פוחת והולך, היפך ענין האור והגילוי – אין זה הזמן למקרא מגילה שקשור עם בחינת הגילויים דוקא.

ועיקר ענין הפורים שבו היתה המסירות־נפש של בני־ישראל ועל־ידה נתעוררה מדריגה יותר גבוהה באתערותא־דלעילא, שעל זה נאמר "ליהודים היתה אורה", בלשון מפעיל, שעושה וממשיך את אור התורה, היינו, שורש ומקור האור, ועד לבחינת העצמות (כנ"ל במאמר אדמו"ר הזקן) – מודגש בשמחת פורים דוקא, שהיא באופן שלמעלה מהגבלות, בכל שלושה הענינים האמורים לעיל.

ו. ומזה מובן גם מעלת (שמחת) פורים לגבי שבת – שלכן עושים תחילה שבת, ואחר־כך באים לדרגה היותר נעלית בשמחת פורים:

נתבאר לעיל (סעיף א) ששבת "שמחתו תלויה בידי שמים", "שבת מיקדשא וקיימא", מה־שאינ־כן פורים "שמחתו תלויה בבית־דין", כמו כל המועדים ש"ישראל אינון דקדשינהו לזמנים".

ונמצא, ששבת הוא באופן של אתערותא־דלעילא שבאה מצד־עצמה, מה־שאינ־כן שמחת פורים היא באופן של אתערותא־דלעילא שבאה על־ידי אתערותא־דלתתא.

וכיון שגדלה מעלת אתערותא־דלעילא שבאה על־ידי אתערותא־דלתתא יותר מאתערותא־דלעילא שבאה מצד־עצמה, לכן גדלה מעלת שמחת פורים לגבי שבת. ולכן צריכה להיות תחילה ההכנה של שבת, ואחר־כך יכולים לבוא למעלת שמחת פורים (כמו שמילה היא לאחר השבת).

ז. ויש להוסיף בביאור ענין השבת שהוא הכנה לשמחת פורים – שזהו (לא רק מפני ששבת הוא למטה מפורים, אלא) גם מפני שיש בו מעלה לגבי פורים:

ונקודת הביאור בזה – שיש גם מעלה באתערותא־דלעילא מצד־עצמה לגבי אתערותא־דלעילא שבאה על־ידי אתערותא־דלתתא, כי האתערותא־דלעילא שבאה על־ידי אתערותא־דלתתא היא לפי ערך עבודת האדם, מה־שאינ־כן האתערותא־דלעילא שמצד־עצמה היא ממקום נעלה יותר שאין אתערותא־דלתתא מגעת שם³². ומצד מעלתה של אתערותא־דלעילא זו, הרי היא גם נתינת כח להאדם שתהיה עבודתו באופן דאתערותא־דלתתא שעל־ידה תהיה אתערותא־דלעילא³³.

ואין זה בסתירה להמבואר לעיל שדוקא "על־ידי אתערותא־דלתתא גורם מדריגה יותר גבוהה באתערותא־דלעילא בבחינת העצמות" – כי מעלת אתערותא־דלעילא שבאה על־ידי אתערותא־דלתתא שמגיע בבחינה גבוהה יותר מאתערותא־דלעילא שבאה מצד־עצמה, היא מצד הנחת־רוח שנעשה למעלה על־ידי עבודת התחתון, שזהו ענין "למעשה ידיך תכסוף"³⁴. ולכן, אף שנחת־רוח זה הוא למעלה מעלה עד בעצמותו יתברך, מכל־מקום, כיון שההמשכה היא מצד התחתון [שעבודת הנבראים מגעת ומעוררת בעצמותו יתברך], אזי ההמשכה היא כפי אופן התחתון³⁵; והמעלה באתערותא־דלעילא שבאה

(30) ראה לקו"ש חט"ז ע' 352. וש"נ.

(33) ראה תו"מ סה"מ ניסן ע' קפב. ובכ"מ.
(34) איוב יד, טו. וראה של"ה שער הגדול (כט, ב ואילך)

(31) ראה זח"ב רטו, א. ועוד.

(32) ראה לקו"ש שה"ש כג, ד ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' בארוכה. עבודה"ק חלק העבודה בתחילתו.

(35) ראה עד"ז תו"מ סה"מ תמוז ע' כח והערה 50.

תשעו ואילך. ובכ"מ.

- 1 מצד-עצמה – שכיון שההתעוררות היא (לא על-ידי עבודת התחתון, אלא) מצד-עצמה, אזי ההמשכה
2 היא באופן כפי שהוא למעלה.
- 3 ח. ועל-פי-זה יש לבאר גודל מעלת יום השבת שלאחרי פורים – יום השבת-קודש הזה, ט"ז אדר:
4 בשבת שלפני פורים ישנה רק מעלת האתערותא-דלעילא שמצד-עצמה, שמצד זה היא גם נתינת כח
5 לאתערותא-דלתתא והאתערותא-דלעילא שעל-ידה; ואילו בשבת שלאחרי פורים, ובפרט כשחל בט"ז
6 אדר, שבו יש (לפעמים) שמחת פורים, ישנן שתי המעלות גם יחד: מעלת האתערותא-דלתתא שמגעת
7 ומעוררת בעצמותו יתברך, וביחד עם זה, שההמשכה היא (לא כפי אופן התחתון, אלא) כפי שהוא
8 למעלה.
- 9 ויש לומר, שזהו גם תוכן הענין ד"מיסמך גאולה לגאולה", "פורים לפסח"³⁶:
10 פורים – ענינו מעלת האתערותא-דלתתא. ופסח – שבו היתה היציאה ממצרים מצד הקב"ה (מלמעלה
11 למטה) – ענינו מעלת אתערותא-דלעילא שמצד-עצמה.
- 12 והענין ד"מיסמך גאולה לגאולה" הוא – חיבור שתי המעלות גם יחד.
- * * *
- 13 ט. המוזכר לעיל (סעיף א) אודות חמשה עשר באדר שחל בשבת (שאו עושין סעודת פורים אחר
14 השבת) – שייך ל'שושן פורים', כי 'שושן פורים' הוא בחמשה עשר באדר.
- 15 ואין זה בשושן בלבד, אלא גם בכרכים המוקפים חומה, כדילפינן ממה שכתוב³⁷ "על כן היהודים
16 הפרדים היושבים בערי הפרוזות גו'", "מדפרזים בארבעה עשר, מוקפין בחמשה עשר"³⁸, ודוקא "מוקפים
17 חומה מימות יהושע בן נון", לפי שחלקו כבוד לארץ ישראל כו'³⁹.
- 18 ויש לבאר תוכן ענין ערים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון - בעבודת האדם, והקשר והשייכות
19 לימי הפורים דוקא.
- 20 י. חומה – ענינה לשמור ולהגן על העיר. ומזה מובן שעיקר הצורך בחומה הוא בשעה שנמצאים
21 במעמד ומצב שיש חשש מפני האויבים וכו'⁴⁰.
- 22 והנה, בענין החומה – ישנם שני קצוות:
- 23 מחד גיסא – כיון שענינה של החומה הוא לשמור ולהגן על העיר, הרי מובן שעיקר המעלה היא
24 בענינים שלפנים מן החומה, העיר עצמה, וכל הדברים (עד לאוצרות יקרים וכו') שנמצאים בתוכה
25 [ועל-דרך שכל הענינים שבפנים הם משובחים יותר מהענינים שמבחוץ, ולדוגמא בכללות העולם – שארץ
26 ישראל היא באמצע העולם, וירושלים היא באמצע ארץ ישראל וכו']⁴¹, ואילו החומה שאינה אלא שמירה
27 והגנה על העיר, הרי היא טפלה בחשיבותה לגבי מעלת וחשיבות העיר.
- 28 ולאידך גיסא – מזה גופא שבכח החומה לשמור ולהגן על העיר, מוכח, שיש מעלה בחומה לגבי
29 העיר, שלכן בכוחה וביכלתה לשמור ולהגן על העיר⁴². ובמילא, ככל שתגדל הפלאת מעלת העיר,
30 האוצרות היקרים שגנוזים בה וכו', תגדל עוד יותר הפלאת מעלת החומה שבכוחה לשמור ולהגן על
31 הענינים הכי יקרים שלפנים מן החומה.
- 32 ועל-דרך-זה מצינו בענין הגדרים וסייגים שבתורה, כמו שכתוב⁴³ "ושמרתם את משמרתי", "עשו
33 משמרת למשמרתי"⁴⁴ - שעם היות שאינם אלא גדר וסייג לשמור ולהגן שלא יבואו לאיסור תורה,

(36) מגילה ו, סע"ב ובפירש"י.

(40) ראה גם פירש"י שלח יג, יח.

(41) ראה בהנסמן בשערי זר"ה כג, א. וליומא נד, ב.

(42) ראה סידור (עם דא"ח) דרושי חתונה קלג, רע"א.

(43) ס"פ אחרי.

(44) יבמות כא, א.

(37) אסתר ט, יט.

(38) מגילה ב, ב.

(39) ירושלמי מגילה פ"א ה"א (א, סע"ב). רמב"ם הל' מגילה

פ"א ה"ה.

מכל־מקום יש בהם גם מעלה לגבי דברי תורה, כמאמר רבותינו ז"ל⁴⁵ ערכים וחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה.

יא. וביאור הענין בעבודת האדם:

חומה – נעשית מאבנים, וענינם ברוחניות הוא ענין האותיות שנקראות בשם אבנים⁴⁶, ובעבודת האדם הוא ענין קבלת־עול, שעל־ידי־זה נעשית השמירה וההגנה מפני ענינים בלתי־רצויים⁴⁷.

ובפרטיות יותר, הנה, מלבד השמירה שעל־ידי החומה עצמה, ישנה גם השמירה על־ידי האנשים העומדים על החומה, כי השמירה שעל־ידי החומה עצמה אינה אלא מפני השונא שנתקרב אל העיר ממש, שלא יוכל להכנס בתוכה, אבל בנוגע לשונא שנמצא עדיין הרחק מן העיר, אין תועלת בחומה עצמה; ולזה יש צורך בשמירה על־ידי האנשים העומדים על החומה, לראות גם את השונא מרחוק שיורו עליו בחצים כו'⁴⁸. ודוגמתו בעבודת האדם – שמלבד השמירה מאויבים הגלויים, צריכה להיות גם השמירה מאויבים הנסתרים כו'⁴⁹.

ובענין זה ישנם שני קצוות:

מחד גיסא – עיקר הצורך בענין החומה בעבודת האדם הוא בזמן הגלות דוקא, כאשר נמצאים במעמד ומצב של חושך, מצד העדר גילוי אלקות שהיה בזמן שבית־המקדש היה קיים, שמצד זה יש מקום לחשש מפני ענינים בלתי־רצויים כו', ולכן יש צורך בענין של שמירה והגנה על־ידי החומה, גדר וסייג⁵⁰. וזוהי שייכות ערים מוקפות חומה לימי הפורים – כי כללות הנס בפורים הוא באופן ד"אכתי עבדי אחשורוש אנן⁵¹, בזמן ובמצב של גלות, שאז יש צורך בענין החומה.

ולאידך גיסא – יש מעלה יתירה בחומה לגבי העיר, שמצד זה יש בכוחה לשמור ולהגן על העיר כו'. וזהו ענין ערים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון דוקא – שהנתינת־כח לשמירה שעל־ידי החומה היא מימות יהושע בן נון, "ראש לכובשים"⁵², שהוא ענין של גילוי כו', שלכן בכחו וביכלתו לפעול שמירה והגנה גם במעמד ומצב ד"אכתי עבדי אחשורוש אנן.

יב. ויש להוסיף, שענין מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, הוא על־דרך ובדוגמת ענין השבת שחל בט"ז אדר:

כללות ענין ערים מוקפות חומה, שמירה והגנה שעל־ידי הסייגים כו' – הוא על־דרך המעלה שבעבודת האדם באופן דאתערותא־דלתתא דוקא. והנתינת־כח לזה מימות יהושע בן נון – היא על־דרך הנתינת־כח לאתערותא־דלתתא על־ידי האתערותא־דלעילא שמצד־עצמה.

ונמצא, שענין ערים מוקפות חומה (מעלת אתערותא־דלתתא) מימות יהושע בן נון (מעלת אתערותא־דלעילא מצד־עצמה) הוא על־דרך ובדוגמת חיבור שתי המעלות אתערותא־דלתתא ואתערותא־דלעילא גם יחד, שזהו גם תוכן ענין השבת שחל בט"ז אדר (כנ"ל סעיף ח).

* * *

יג. בהתוועדות של פורים⁵³ נזכר מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בפורים תרצ"ו⁵⁴, אודות תורתו של אדמו"ר הזקן "שמור וזכור בדיבור אחד"⁵⁵, שבכל דיבור צריכים לזכור ולשמור את ה"אחד".

וב'תורה' זו 'התפלל' חסיד במשך ארבעים שנה רצופות!

ואמר על זה כ"ק מו"ח אדמו"ר: "א וואָרט באַ חסידים, ווערט ניט פאַרפאַלן".

(45) ראה סנהדרין פה, ב (במשנה). ע"ז לה, א (ובפירש"י).

ירושלמי סנהדרין פי"א ה"ד. ע"ז פ"ב ה"ז. ועוד.

(46) ראה ספר יצירה פ"ד מ"ב (בקצת דפוסים מט"ז).

(47) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' מו ואילך. תרצ"ט ע' 73 ואילך.

(48) ראה אוה"ת שה"ש (כרך ב) ע' תשנו.

(49) חסר הביאור בזה (המור"ל).

(50) ראה לקו"ת מטות פה, א. המשך תרס"ו ע' פט. וראה גם

אוה"ת שם ע' תשנו.

(51) מגילה יד, א. ושו"נ.

(52) פתיחתא דאסת"ר יו"ד.

(53) ס"ו (לעיל ס"ע 121 ואילך).

(54) ס"ו (סה"ש תרצ"ו ע' 127).

(55) מכילתא ופירש"י יתרו כ, ח.

- 1 יד. בפורים ה"ל⁵⁶ דיבר כ"ק מו"ח אדמו"ר גם על זה שמסר את ה"תקנות דליאזנא" להדפיסם
2 ב"התמים"⁵⁷.
- 3 ואמר כ"ק מו"ח אדמו"ר: מסתמא לא תהיה תמיהה אצל חסידים על כך שמפרסמים עתה תקנות
4 אלה, ומה גם שבכלל לא קיימת אצל חסידים השאלה "פאָרוואָס"⁵⁸.
- 5 טו. בפורים ה"ל⁵⁹ דיבר כ"ק מו"ח אדמו"ר גם אודות החסיד ר' פנחס רייזעס, וסיפר הטעם שנקרא
6 על שם חותנתו (ששמה רייזע), ולא על שם אביו שהיה מגאוני שקלאוו:
- 7 חותנתו של ר' פנחס היתה עשירה מפורסמת בשקלאוו, והיו לה שלשה חתנים. ובעקבות ביקורו של
8 רבינו הזקן בשקלאוו שפעל עליה רושם אדיר – באמרה, ראו זה פלא: בא איזה "מגיד" מסביבות
9 וויטעבסק (רבינו הזקן היה נקרא אז "המגיד מליאזנא"), ודיבר בתורה עם גאוני שקלאוו, על כל מה
10 ששאלו אצלו, השיב בטוב טעם, ומה ששאל אצלו, על דבר אחד השיבו, ועל שלשה דברים לא השיבו –
11 אמרה לחתניה, שמי שיסע מהם ללמוד תורה אצל המגיד מליאזנא, תתן לו את כל רכושה.
- 12 ואז נסע חתנה ר' פנחס לרבינו הזקן, והיה אצלו שלושה חדשים. וכשחזר לעירו והביא מכתב שלמד
13 אצל רבינו הזקן – נתנה לו את כל כספה וזהבה.
- 14 ר' פנחס חזר לליאזנא והביא את כל הכסף לרבינו הזקן. וברכו רבינו הזקן שתהיה אצלו תורה וגדולה.
15 ר' פנחס ביקש עוד דבר, ועל זה לא ענה רבינו הזקן.
- 16 טז. וממשיך כ"ק מו"ח אדמו"ר לספר⁶⁰, שר' פנחס היה חוזר ורושם 'הנחות' על מאמרי רבינו הזקן
17 – נוסף על אדמו"ר האמצעי, אחיו רבי משה, ודודם מהרי"ל.
- 18 ה'הנחות' של ר' פנחס הם בדקדוק גדול ביותר, כי היה דייקן גדול, ודקדק לרשום התיבות כלשון
19 אדמו"ר הזקן ממש, ועד כדי כך, שאם אדמו"ר הזקן היה אומר איזה דברים פעמיים (בעת התלהבות
20 ודביקות בקודש), בא גם הכפל ב'הנחות' ר' פנחס. וכאשר אדמו"ר הזקן היה מתגלגל על הרצפה בעת
21 אמירת המאמר מרוב דביקותו, היה ר' פנחס מתכופף ומרכין את ראשו לשמוע התיבות שיוצאים מפה
22 קדשו, ובמקום שלא שמע איזה תיבות, היה משאיר מקום חלק, להורות שכאן חסר משהו⁶¹.
- 23 ולכן, בין ה'הנחות' על מאמרי אדמו"ר הזקן – סומכים ביותר על הנחות הר"פ.
- 24 יז. באחד ממאמרי אדמו"ר הזקן שבהנחות הר"פ ז"ל, איתא⁶²:
- וידינו⁶³ פרושות כנשרי שמים ורגלנו קלות כאילות⁶⁴. הנה כתיב⁶⁵ דרך הנשר
בשמים, שעל-ידי פרישת כנפיו עולה הגבה למעלה. וענינו בעבודת האדם
הוא ענין אהבה ויראה, שנקראים גרפין, שעל-ידם פרחא לעילא⁶⁶, שהוא ענין
העליה השמימה. אמנם, כיון שהאהבה ויראה באות על-ידי התבוננות השכל, הרי
הן בהגבלה. ולמעלה מזה הוא ענין ורגלינו קלות כאילות, שרגל הוא ענין
קבלת-עול, ועל-ידי-זה דוקא נעשה ענין המרוצה⁶⁷ באופן של בלי גבול.

* * *

ביאור בענין זה נמצא במאמרי אדה"ז על מארז"ל ע' תסא ואילך. 'פירוש המלות' לאדמו"ר האמצעי נט, ב.
(63) הבא לקמן הוא רק תוכן ונקודת הדברים, וכל אריכות הענין חסר ברשימה (המור"ל).
(64) פיוט "נשמת" בתפילת שבת ויו"ט.
(65) משלי ל, יט.
(66) ראה תניא פ"מ.
(67) ראה 'פירוש המלות' שם – מעלת מרוצת האילה על מעופת הנשר.

(56) ס"א (שם ע' 125).
(57) חוברת ב (כסלו תרצ"ו) ע' לב ואילך.
(58) ראה גם סה"ש תש"ג ע' 140.
(59) ס"ד (שם ע' 126).
(60) ס"ה (סה"ש שם).
(61) באחת הרשימות: ולכן מצינו לפעמים במאמרים שבתו"א – שמיסדים על הנחות הר"פ – שבאיוהו מקומן חסר קישור והמשך הענינים, וגם לאחר שהצ"צ מקשר וכו', עדיין אין הדברים מחוורים לגמרי (ראה גם תו"מ ח"ב ע' 270).
(62) לעת-עתה לא מצאנו מאמר זה בהנחות הר"פ ז"ל.

- 1 יח. בתפילת מנחה ביום השבת-קודש הזה מתחילים לקרוא פרשת "ויקהל משה".
- 2 ואיתא על זה במדרש⁶⁸: "אמר הקב"ה (למשה): עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם ברבים
- 3 הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת, ולכנוס בבתי מדרשות
- 4 ללמד ולהורות לישראל דברי תורה".
- 5 ומבואר בכמה מקומות⁶⁹, שעיקר עסק התורה ביום השבת צריך להיות בפנימיות התורה, כי יום השבת
- 6 הוא למעלה מענין הברורים ('בורר' בשבת אסור), ולכן צריך להיות עיקר הלימוד בפנימיות התורה,
- 7 שהיא 'עץ החיים', אילנא דחיי, למעלה מ'עץ הדעת' שהוא אילנא דטוב-ורע, שקשור עם לימוד איסור
- 8 והיתר כו'⁷⁰.
- 9 ולכן, יש לעורר אודות לימוד 'דברי-אלקים-חיים' ביום השבת-קודש.
- 10 כשבאים לבית-הכנסת בשעה התשיעית בבוקר, צריכים למצוא את הקהל לומד חסידות.
- 11 – תלמידי הישיבה, מתחילים לימוד החסידות עוד לפני-זה, על-פי סדרי הישיבה, אבל בעלי-בתים,
- 12 צריכים לבוא לכל-הפחות בשעה התשיעית ללימוד חסידות.

(68) יל"ש ר"פ ויקהל. (70) ראה זח"ג קכד, ב (ברע"מ). הובא ונת' בתניא אגה"ק
(69) ראה שיחת ש"פ תשא דאשתקד ס"כ (תו"מ חי"ט ע' סכ"ו).
(108). וש"נ.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדר, תשי"ג
ברוקלין.
שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבם מעש"ק תרומה. בו כותבים ע"ד אי הבנה בכוונתי בענין הבחינות... פשיטא שאין כוונתי כלל וכלל למעט בדמותו של מי שהוא, אבל כיון שברצון כולנו לעמוד בקישור איש לרעהו, וקישורו - וכמו כל הענינים - של איש הישראלי הרי זה תלוי בתורה ומצות, ובאלה הנמצאים בכותלי ישיבה ה"ז בעיקר בקו התורה, לכן רצוני לדעת ברור, עד כמה שאפשר, מצבו של כל אחד הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות, וכמ"ש מראש - אין ידיעות אלו אלא בשבילי.

פשיטא שאלו הפונים מזמן לזמן במכתביהם אלי, אין כל מקום לתאר מצבם ששואלים אודותו באופן שאינו מתאים אל המציאות. ועוד שאזי גם המענה שלי לא תמיד יתאים אל מה שברצוני לענות, וכידוע מאמר השגור בפי החסידים: ווי מען פרעגט - אזוי ענטפערט מען. בתור הקדמה לכל הענינים שפונים אלי, הן בהוה והן בעתיד. אלו שזיכם השי"ת והעמידם בקרן אורה זו תורה - הנה ע"פ הנ"ל נכון שאדע מצב השואל בידענותי בתורת הנגלה ובתורת החסידות. במילא מובן אשר גם ידיעה זו צריכה להיות מתאמת אל האמת...

בברכת פורים שמח ושיהי' קיימו וקבלו היהודים גוי' וכדרז"ל על פסוק זה.

בס"ד. משיחות תענית אסתר (יהפך לשמחה) ופורים, – יום ד' ויום ה' פרשת תשא (לאחרי תפילת מנחה), ה'תשמ"ח

– תרגום מאידיש –

ומפורד בין העמים⁹, היהודים שהם עם אחד,²⁸
מפורדים הם זה מזה. ולכן התיקון לדבר הי' – "לך"²⁹
כנוס את כל היהודים¹⁰.³⁰

ומטעם זה גם תיקנו את המצוות "משלוח מנות"³¹
איש לרעהו ומתנות לאביונים¹¹ – כדי להראות³²
את האחדות בין היהודים, ולחזק אותה.³³

ויש לבאר את הקשר בין שני הענינים בפורים³⁴
(גמר קבלת התורה, והאחדות):³⁵

במתן-תורה (ובתור הכנה לזה) היו כל ישראל³⁶
באחדות גמורה, כמ"ש¹² "ויחן שם ישראל נגד"³⁷
ההר", "ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב"³⁸
אחד¹³, כי כדי שיוכלו לקבל את התורה, תורה³⁹
אחת מה' אחד, צריכים המקבלים (ישראל) להיות⁴⁰
באחדות, כמ"ש¹⁴ "ברכנו אבינו (במיוחד בשעת)⁴¹
כולנו כאחד באור פניך¹⁵".⁴²

ולכן, גם בפורים, כאשר "קיימו מה שקיבלו"⁴³
כבר" בשעת מתן-תורה¹⁶, היו ישראל באחדות,⁴⁴
"וקבל (היהודים את אשר החלו לעשות)"¹⁷, לשון⁴⁵
יחיד¹⁵.⁴⁶

ג. ויש להוסיף, דמכיון שפורים הוא הגמר⁴⁷
ושלימות של קבלת התורה, הנה האחדות שבפורים⁴⁸
(שהיא הכנה לגמר קבלת התורה) היא נעלית יותר⁴⁹
מן האחדות שהיתה במתן-תורה.⁵⁰

א. פעמים רבות דובר בנוגע ל'ימים טובים' של¹
עם ישראל, שבנוסף לעיקר שיש לחגוג את ה'יום²
טוב' במועדו, הנה יש ב'יום טוב' (ומצוותיו) גם³
הוראות ולימודים כלליים הצריכים להשפיע בימים⁴
שלאחריו¹, שחיי היום-יום של היהודי בכל ימות⁵
השנה יהיו חדורים בחיות וברוח של ה'יום טוב'.⁶

ובמיוחד מודגש הדבר בנוגע לימי הפורים –⁷
הימים האלה נזכרים ונעשים² – אשר "ימי⁸
הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא⁹
יסוף מזרעם"³. שיש לומר הפירוש בזה, בנוסף¹⁰
לפירוש הפשוט שיחגגו את הפורים "בכל שנה¹¹
ושנה גו' בכל דור ודור", שגם יזכרו את הלימודים¹²
מפורים בכל ימות השנה.¹³

ב. מהענינים הכלליים המיוחדים בפורים:¹⁴

(א) בפורים הי' הגמר של מתן-תורה וקבלת¹⁵
התורה, כפי שאמרו חז"ל⁴ על הפסוק⁵ "קיימו¹⁶
וקבלו היהודים" – "קיימו מה שקיבלו כבר",¹⁷
שה'מודעא רבה לאורייתא" (שקיבלו באונס¹⁸
בעל-כרחם), משום ש"כפה הקב"ה עליהם הר¹⁹
כגיגית וכו'" בשעת מתן-תורה, בטלה בימי²⁰
הפורים, כי "הדר קבלוה בימי אחשוורוש" (מדעתם²¹
וברצונם), ועד שנאמר⁶ "וקבל היהודים את אשר²²
החלו לעשות", שהגילוי וה'שטורעם' שבמתן-²³
תורה נקרא "החלו" – התחלה, לגבי הקבלה²⁴
הגמורה שהיתה בימי הפורים⁷.²⁵

(ב) ענין האחדות. כמבואר בספרים⁸ שהטענה²⁶
והקטרוג (של המן) היתה ש"ישנו עם אחד מפורד²⁷

(9) אסתר ג, ח.

(10) שם ד, טז.

(11) שם ט, כב.

(12) יתרו יט, ב.

(13) פירש"י עה"פ. ובמכילתא (ותיב"ע) שם בשינוי לשון.

(14) ברכת שים שלום. וראה תניא פרק לב.

(15) תו"א מגילת אסתר סד"ה ובבואה לפני המלך (צו, סע"ד

ואילך). שם בהוספות קכא, ד. קכב, סע"ג. שערי אורה ד"ה וקבל

היהודים פט"ז.

(16) וכל הבחי' שנתגלה במ"ת נתגלה ג"כ בפורים (תו"א

מג"א בתחילתו (צ, א). שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות,

בתחילתו).

(17) וגם הכתיב ד"קיימו וקבלו היהודים" הוא – "וקבל"

(לשון יחיד), ראה תו"א שבהערה הבאה.

(1) ראה לקו"ת ברכה צח, ב. לקו"ש ח"ד ע' 1297. קונטרס

משיחת ש"פ מקץ שנה זו, הערה 5.

(2) אסתר ט, כח.

(3) שם, כז-כח.

(4) שבת פח, א.

(5) אסתר שם, כז.

(6) שם, כג.

(7) תו"א מגילת אסתר רד"ה יביאו לבוש מלכות (צ, א). ועוד.

שערי אורה ד"ה וקבל. אוה"ת שם ע' ב'שמו ואילך.

(8) מנות הלוי לר"ש אלקבץ על מגילת אסתר ד, טז, ט, כב.

של"ה שכת, ב. מגילת סתרים עה"פ אסתר ט, יט.

ממש²⁸, היינו למעלה ממקום שאליו מגעת עבודה
(אפילו מסירת-נפש) שבאה לאחר התעוררות
מלמעלה (כמו המס"נ במתן-תורה)²⁹ – ולגבי
המשכה זו (הנמשכת ע"י המס"נ של פורים) נקרא
הגילוי שבמ"ת (הבא מצד התעוררות מלמעלה) רק
"החלו", התחלה "לגבי אור ההמשכה שנמשך
להם בפורים שנקרא וקיבל, שזהו הגמר"³⁰.

וכשם שיש עילוי במס"נ שבפורים לגבי המס"נ
במ"ת, כך ישנו עילוי זה גם באחדות שבפורים
לגבי האחדות במתן-תורה (הבאה מצד המס"נ
והביטול כנ"ל) – שבימי הפורים באה האחדות ע"י
עבודת האדם מצד-עצמו (ולא באמצעות
התעוררות מלמעלה)³¹. ולכן דוקא ע"י ה' הגמר
של קבלת התורה.

ד. על-פי-זה (שהביטול והאחדות של פורים
באו מצד האדם עצמו), יובן ג"כ הטעם מדוע
האחדות (במצוות פורים) באה לידי ביטוי (לא
באמצעות שלילת מציאות האדם, אלא) דוקא
בדברים גשמיים³².

ובהקדים דאיתא ב'תיקוני זוהר'³³ ש"יום
הכיפורים" הוא "כפורים", ומשמע מכאן שני
דברים: (א) יש קשר בין פורים ויוהכ"פ, (ב) פורים
(בענין זה) נעלה מיוהכ"פ.

ואחד הביאורים בזה: תוכנם של יוהכ"פ
ופורים הוא העבודה בבחי' גורל – ביטול ומס"נ
שלמעלה מטעם-ודעת, שבאה מ'יחידה' שבנפש³⁴:
ענינו של יוהכ"פ – "אחת בשנה"³⁵ – הוא העבודה

והביאור: בכדי¹⁸ שיהודים יהיו "כולנו כאחד"
– למרות שמצד עצמם הם שונים זה מזה – צריך
הי' כל אחד מהם לעמוד בביטול ומסירות נפש
להקב"ה, ביטול הבא מן הרצון הפשוט ד'יחידה'
שבנפש¹⁹ שלמעלה מטעם ודעת, הקיים בשוה אצל
כל יהודי, ודוקא ע"י מתאחדים כל היהודים, כי
מצד טעם-ודעת ישנם חילוקים בין האחד לחבירו,
אין דיעותיהם שוות וכו'²⁰, אבל מצד מסירת-נפש
שלמעלה מטעם-ודעת משתווים כל ישראל.

וישנם שני אופנים²¹ כיצד להגיע לביטול
ומסירת-נפש זו: במתן-תורה הי' זה מצד
ההתעוררות וגילוי האהבה כו' מלמעלה ("כפה
עליהם הר כגיגית"), שעוררה את האהבה והרצון
של עם ישראל; משא"כ בימי הפורים, כאשר לא
היתה התעוררות מלמעלה, ואדרבה – הי' מצב של
הסתר פנים (כי נס פורים הי' מלוכש בטבע²²),
כמ"ש²³ "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" –
אזי באה המסירת-נפש מן היהודים מצד עצמם,
ברצון גמור, שמבלי להתחשב בגזירת המן להרוג
את כל היהודים, "מנער ועד זקן, טף ונשים"²⁴,
עמדו כולם במסירת-נפש ממש במשך כל השנה
כולה²⁵ בהחלטה תקיפה שלא ימירו את דתם בשום
אופן גם אם יִהְיֶה כולם, ועד אשר "לא עלה על
שום אחד מהם מחשבת חוץ"²⁶ ח"ו²⁷.

ודוקא ע"י המסירות-נפש בפורים (של היהודים
מצד עצמם) שלמעלה מטעם-ודעת, ממשיכים
מלמעלה דרגה שהיא למעלה מכל ההגבלות
והחילוקים (של טעם-ודעת), עד – ממהותו
ועצמותו ית' (אשר לשם מגיעה מסירת-נפש בפועל

(28) שערי אורה, שם.

(29) שם פ"ל.

(30) תו"א צט, סע"ב ואילך.

(31) דאף שגם "יוחן שם ישראל" (בר"ח סיון) הי' לפני גילוי
האהבה ד"כפה עליהם הר כגיגית" – הי' זה ג"כ ע"י האתעדל"ע
שלפנ"ד "ואשא אתכם על כנפי ישרים" גו' (יתרו יט, ד), ובכלל
הנסים וגילויים (גילוי האהבה) דיצי"מ וקרי"ס כו', וע"ד משנת
בדרושים (שערי אורה שם פכ"ח ואילך. אוה"ת מג"א ע' ב'שנב)
בנוגע לביטול באמירת נעשה ונשמע, שהי' גם לפני ש"כפה
עליהם הר כגיגית".

(32) ראה תו"א בהוספות קיה, ג, שבמ"ת הי' הביטול בעיקר
בנשמותיהן, אבל בזמן אחשוורוש שעמדו על נפשם למסור גופם
להריגה על אחדות ה', הי' להם ביטול בתכלית מכל וכל, גם
בגופים שלהם. וראה גם אוה"ת שם ע' ב'שמו. סד"ה וקבל
היהודים תרע"ח.

(33) תכ"א (נז, ב).

(34) תו"א צב, ד, צה, ד. בהוספות קכא, א. ועוד.

(35) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(18) בהבא לקמן – ראה תו"א שם צח, א. שערי אורה שם
פט"ד יז.

(19) תו"א בהוספות קכא, סע"ד.

(20) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. ועוד.

(21) בהבא לקמן – ראה תו"א צח, ד ואילך. שערי אורה שם
ספ"ז. פכ"ח ואילך.

(22) תו"א צא, א. צג, א. בהוספות קטז, ג.

(23) וילך לא, יח. וראה חולין קלט, ב.

(24) אסתר ג, יג.

(25) שכולל כל שינויי התקופות – ראה גם סה"מ מלוקט ח"ב
ע' ער ואילך. וש"נ.

(26) היינו לא רק מחשבה אסורה או בטלה, אלא אפילו
מחשבה טובה, אבל שבערך לבחי' יחידה שבנפש ה"ה מחשבת
חוץ.

(27) תו"א צז, א. בהוספות קכ, סע"ד. שערי אורה שם פ"ח.

ועוד.

לכסומי בפוריא עד דלא ידע⁴⁶. זאת אומרת
שהמס"נ שבפורים – "לא ידע" – קשורה
ב"לכסומי" (שתיית יין) ואכילת סעודה גשמית
(בשר ולחם⁴⁷) המביאה הנאה לגוף, משום שגם
הענינים הגשמיים חדורים במס"נ וביטול ד"לא
ידע", כך שכל מציאותו (גם הגשמיות שלו) נעשית
כלי לבחינת "לא ידע" דלמעלה⁴⁸.

והדבר בא לידי ביטוי גם באחדות, שאף היא
נעשית (לא ע"י הפשטת הגשמיות, אלא אדרבה)
בדברים גשמיים – "משלוח מנות איש לרעהו
ומתנות לאביונים" המאחדים את היהודים
הנמצאים במצב "מפוזר ומפורד בין העמים"
בגשמיות⁴⁹.

ויש לומר, דמכיון שהביטול והאחדות בפורים
(החודרת גם את גשמיות האדם) מגיעה גבוה יותר
למעלה (מן הביטול והמס"נ שביהכ"פ), לכן היא
פועלת אף למטה אחדות עמוקה יותר – דהיינו,
שהאחדות במשלוח מנות איש לרעהו ומתנות
לאביונים, אינה באמצעות התרחקות והתעלמות מן
הדברים הגשמיים המחלקים איש מרעהו, עשיר
ואביון כו', אלא היא חודרת ומאחדת גם את
מציאותו של כל יהודי בנפרד, שאף במקום שבו
הם שונים ונפרדים, מתאחד העשיר אפילו עם
אביון, שיש לו הרבה פחות ממנו, ועד לאביון
התאב לכל דבר⁵⁰, ו"אביונים" לשון רבים, הכולל
את כל סוגי האביונים⁵¹.

פורים זכו לב' ענינים להיות מתגלה בהם מבחינת מהותו ועצמותו
כו' ולהיות האור מתיישב בכלים שלהם כו', עיי"ש. וראה תו"א
בהוספות קכא, סע"ד ואילך.

(46) מגילה ז, ב (כגירסת 'מאור הקטן' על הרי"ף. שער
הכוונות בסופו. של"ה פ' תצוה. וכ"ה בא"ח (הובא בב"י או"ח
סי' תרצה). שו"ע או"ח סתרצה"ה ס"ב. ועוד).

(47) ראה לקו"ש ח"א ע' 336 הערה 5. וש"נ.

(48) וע"ד כי מטא למודים מנפשי' כרע (ירושמי ברכות פ"ב
סוף ה"ד. תוד"ה עיון – שבת קיח, ב), דאף שבידיעתו והרגשתו
"לא ידע" שאמרו מודים – הרי מצד הביטול של גוף הגשמי שלו
לאלקות (שלא יכרע ולא ישתחוה לעניני העולם), "מנפשי' כרע",
כי נעשה חד עם בחי' "לא ידע" של הקב"ה, ובמילא כל דבר
שעשה, אפילו בלי ידיעתו, ה"ז רצון ה'.

(49) ויש לומר שהכוונה העליונה בזה "שישנו עם אחד מפוזר
ומפורד בין העמים" (שהרי כן הוא המציאות ע"פ רצון העליון,
כי לא ברצונו הלכנו בגלות כו' – שיחת ג' תמוז תרפ"ז) היא,
בכדי שיתגלה האחדות ("עם אחד") של יהודים גם במקום
הפיזור ופירוד בין העמים (בעוה"ז הגשמי), שעיי"ז יבואו לעילוי
נעלה יותר, כנ"ל בפנים.

(50) ויק"ר פל"ד, ו. מדרש משלי כב. פירשי' ראה טו, ד.

(51) ראה לקו"ש ח"ד ס"ע 1288.

1 מצד 'יחידה'³⁶ שבנפש³⁷, ו'יחידה' כפי שחודרת
2 בכל פרטי הענינים: עולם, שנה, נפש. "אחת בשנה"
3 – 'יחידה' בזמן; והעבודה נעשית ב"אחת" במקום
4 – קודש הקדשים; ובאמצעות ה"אחת" שבישראל
5 – הכהן הגדול, 'יחידה' שבנפש³⁸, ועד"ז בעבודת
6 כאו"א שבמקומו (ד' אמותיו) וזמנו שלו, הוא
7 עושה "קודש קדשים" ע"י שמתקשר עם הקב"ה
8 באמצעות ה'יחידה' שבנפש. וכן גם בפורים,
9 העבודה דמס"נ היא מצד 'יחידה' שבנפש שלמעלה
10 מטעם-ודעת. כנ"ל – בחינת "עד ד"לא ידע"³⁹.

11 וזהו הטעם מדוע שני הימים קשורים לאחדות
12 ישראל: אחדות באה מצד ביטול האדם (כנ"ל)
13 עיי"ז שמרגיש את "נפשו עיקר וגופו טפל", כי
14 "מצד שורש נפשם בה' אחד" כל ישראל הם
15 "אחים ממש", "שכולם מתאימות ואב אחד
16 לכולנה", "רק שהגופים מחולקים"⁴⁰.

17 ומטעם זה מתאחדים כל ישראל ביוהכ"פ⁴¹, כי
18 אז הוא הביטול ומס"נ ע"י הפשטת וביטול הגוף
19 והגשמיות, באמצעות חמשה העניניים ("וענינתם
20 את נפשותיכם"⁴²), ואז ה"לחיותם" הוא דוקא
21 "ברעב"⁴³.

22 אבל בפורים נוסף עליו עוד יותר (לכן יום-
23 הכיפורים הוא רק כ-פורים)⁴⁴ כי הביטול ומס"נ
24 (הבא מצד עבודת האדם מעצמו) הרי הוא חודר
25 בכל מציאות האדם⁴⁵, גם בגשמיות שלו. ומטעם זה
26 יש בפורים חיוב משתה ושמחה, "חייב איניש

(36) ראה תוד"ה אחד – מנחות יח, א.

(37) ראה עטרת ראש, שער יוהכ"פ פ"ב ואילך. ועיי"ש רפ"ה.
קונטרס ההתפעלות (לאדהמ"צ) פ"ד. ועוד. וראה בארוכה -
ברכת ערב יוהכ"פ תשמ"ו בתחילתו. וש"נ.

(38) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקסז. תתקפ. ועוד.

(39) ל' חז"ל דלקמן הערה 46.

(40) תניא פרק לב.

(41) ראה לקו"ש ח"ט ע' 302 ואילך.

(42) אחרי טז, לא.

(43) תהלים לג, יט. וראה לקו"ת שה"ש יד, ב. ברכת ערב

יוהכ"פ שם ס"ח.

(44) בפרטיות יותר, ביוהכ"פ ה' מ"ת דלוחות האחרונות
(משנה תענית כו, ב ובפירש"י), שהי' ע"י עבודת האדם "כדברך"
מלמטלמ"ע, וזהו העילוי שבו לגבי מ"ת דלוחות הראשונות, שהי'
מלמעלמ"ט, בדוגמא להעילוי (כנ"ל בארוכה) של פורים לגבי
מ"ת (וראה אוה"ת מג"א ס"ע ב'שמו ואילך); אבל עיקר העבודה
מלמטלמ"ע הוא בפורים, ובערך לפורים הרי גם יוהכ"פ הוא
כ-פורים, כי ביוהכ"פ מופשטים מגשמיות כו', כפנים.

(45) ראה שערי אורה שם פ"א, שע"י המס"נ וביטול בימי

למעלה – "קיימו מה שקיבלו כבר" (במ"ת), ע"י 29
המס"נ של ישראל מצד עצמם, המגיעה וממשיכה 30
ממקום נעלה ביותר, "אשת" 62 חיל עטרת בעלה" 63. 31

*

ו. ויש לקשר את הענינים הנ"ל לשיעורי התורה 32
של יום הפורים בשנה זו – לשיעור בחומש, תורת 33
משה, ולשיעור בספר 'משנה תורה' להרמב"ם 34
[כמנהג ישראל שנתקבל והולך ומתפשט, ללמוד 35
בכל יום שיעור בספר הרמב"ם 64], תורת משה בן 36
מיימון, הבא בהמשך ל'תורה שבכתב' 65. 37

בשיעור החומש היומי, מחמישי עד שישי 38
בפרשת תשא 66 – מדובר על שני הקוים בעבודת 39
ה', תורה ועבודה (תפילה); 40

"פסל-לך שני לוחות אבנים כראשונים גו'" 67 – 41
ענין התורה, ובתורה גופא – שלימות בתורה, 42
הלוחות השניות, שהיו באופן ד"כפליים 43
לתושיה" 68 (לגבי הלוחות הראשונות) מפני שניתנו 44
ע"י עבודת התשובה (על חטא העגל), מלמטה 45
למעלה 69. 46

"ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה' א-ל רחום 47
וחנון וגו'" 70 – ענין התפילה, ובתפילה עצמה – 48

(62) משלי יב, ד. וראה סה"מ תקס"ח ע' תקלו ואילך. ע'
תקמד. סידור עם דא"ח קלב, ב. אוה"ת בראשית מ, ב. ספר
הליקוטים – דא"ח צ"צ ערך לע"ל, ע' תרג ואילך. וש"נ.
(63) תו"א צט, ג. שערי אורה שם פכ"ט ואילך.
(64) ומה טוב – ג' פריקים ליום, באופן שמסיימים הספר בכל
שנה בערך (ע"ד שמסיימים קריאת תושב"כ בכל שנה (ראה
רמב"ם הל' תפלה רפ"ג)). ואח"כ מתחילים הספר מחדש –
בלימוד חדש שלא בערך, ע"ד עליית ר' זירא מלימוד תלמוד בבלי
לתלמוד ירושלמי (ב"מ פה, א. וראה תו"א סט, ג. ועוד).
(65) כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו: קראתי שם חיבור זה משנה
תורה, לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחילה ואחר-כך קורא
בזה ויודע ממנו תורה שבעל-פה כולה כו'.

(66) השייכות דפורים לכללות פ' תשא את ראש גו' זה יתנו
מחצית השקל – מובנת ע"פ מאחז"ל (מגילה יג, סע"ב) ש"גלוי
וידוע לפני מי שאמר והי' העולם, שעתידי המן לשקול שקלים על
ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו". וביאור השייכות: ענינו
של מחצית השקל הוא – אחדות ישראל, שכל ישראל בפ"ע הוא
כמו "חצי דבר", וזוקק לעוד אחד, שע"ז נעשה דבר שלם. וזהו
מענינו של פורים – אחדות ישראל, שע"ז ביטלו הקטרוג של
המן ("שקליו") יישנו עם אחד מפורז ומפורד", כנ"ל ס"ב. וראה
בארוכה קונטרס משיחת ש"פ משפטים תשמ"ז.

(67) פרשתנו לר, א.
(68) שמו"ר פמ"ו, א.
(69) ראה אוה"ת פרשתנו ס"ע ב'נו ואילך. סה"מ עזר"ת ע'
לא. תרצ"ט ע' 61 ואילך. תש"ו ע' 36. ועוד.
(70) פרשתנו לר, ו ואילך.

ועד שנפסק להלכה 52 "כל הפושט יד נותנים 1
לו", ללא שום נפק"מ ודקדוק מיהו 53. כי בפורים 2
מאירה בחינת "לא ידע", עצמותו ית', המשוה קטן 3
וגדול 54. 4

*

ה. ע"פ הנ"ל תובן ג"כ השייכות המיוחדת של 5
פורים לנשי ישראל – אשר "עיקר הנס הי' על-ידן, 6
בפורים על-ידי אסתר" 55, ועד שכל המגילה נקראת 7
על שם אסתר – "מגילת אסתר" 56 (או 57
"אסתר" 58). 9

ואע"פ שבפשטות הטעם לזה הוא משום 10
שאסתר היא זאת שביקשה מן הסנהדרין "קבעוני 11
לדורות כו' כתבוני לדורות" 59, ולכן נקראת 12
המגילה על שמה 60 – אבל עדיין לא מובן מדוע 13
נקראה המגילה רק ע"ש אסתר, ולא "מגילת מרדכי 14
ואסתר" – בשעה שגם למרדכי הי' חלק עיקרי 15
בביטול הגזירה, ולא רק חלק, אלא הוא העיקר, 16
שכן "את מאמר מרדכי אסתר עושה" 61! 17

נוסף על השאלה בפנימיות הענינים, שדבר זה 18
גופא אינו מובן, מדוע באמת היתה זאת דוקא 19
אסתר שביקשה "קבעוני לדורות כו' כתבוני 20
לדורות"? 21

וי"ל הביאור בזה: ההפרש בין איש לאשה הוא, 22
שאישה היא בעיקר משפיעה, ואשה – בעיקר מקבל. 23
ובשורש הענינים, איש קאי על הקב"ה (כביכול), 24
ואשה – על עם ישראל, המקבלים מהקב"ה. 25

ולכן מודגשת בפורים מעלת האשה (אסתר) 26
ש"עיקר הנס הי' על-ידן" – כי עיקר מעלת נס 27
פורים קשור לעבודת המקבל (האשה), מלמטה 28

(52) רמב"ם הל' מגילה פ"ב ה"ז. טושו"ע סתרצ"ד ס"ב.
(53) ראה פמ"ח שער הפורים פ"ו.
(54) ראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' רסד"ח.
(55) תוד"ה שאף הן – מגילה ד, א (בשם הרשב"ם).
(56) ב"ב יד, ב. רמב"ם סוף הל' מגילה. טושו"ע יו"ד סו"ס
רפג.

(57) מגילה ז, א.
(58) ועד"ז – תענית אסתר, הטעם לזה – ראה לקו"ש ח"ו ע'
372 בהערה. וראה שם ע' 373 בהערה – שקו"ט בזה.
(59) מגילה שם.
(60) ע"ד מאחז"ל בנוגע לתורה, שנקראת על שם משה, לפי
שמשוה נתן נפשו עלי' (מדרש תהלים א, ב. מכלילת בשלח טו,
א. שמו"ר פ"ל, ד. ועוד).
(61) אסתר ב, כ.

עמדו ישראל במסירת-נפש בפועל "נקהלו" 31
היהודים", "לעמוד על נפשם" 80:

בשיעור זה מסופר⁸¹ על בקשתו של משה 33
מהקב"ה "הראני נא את כבודך". וענה לו הקב"ה⁸² 34
"לא תוכל לראות את פני, כי לא יראני האדם וחי 35
גו' וראית את אחורי ופני לא יראו". 36

ואינו מובן: אילו היה הקב"ה אומר רק "וראית 37
את אחורי" – גם אז הי' מובן שאת "פני" (של 38
הקב"ה) לא יראה משה. ובפרט שכבר אמר לו 39
בפירוש לפניו⁸³ "לא תוכל לראות את פני". לשם מה 40
הוסיף הקב"ה לומר לו "ופני לא יראו"? 41

ויש לומר הביאור בזה: 42
תפילת משה "הראני נא את כבודך" היתה, 43
שיראה לו הקב"ה גם את "פניו". 44

ובלשון הרמב"ם⁸³ "ביקש לידע אמיתת המצאו 45
של הקב"ה.. כמו ידיעת אחד מן האנשים שראה 46
פניו". ומכיון שתפילת צדיק אינה חוזרת ריקם 47
ח"ו⁸⁴ מסתבר לומר, שהקב"ה מילא במקצת 48
עכ"פ⁸⁵ את בקשתו של משה, גם בנוגע ל"פניו". 49

והפירוש ד"וראית את אחורי ופני לא יראו" 50
כולל בו – שתיבת "ופני" נמשכת לא רק למ"ש 51
לאחרי "לא יראו", אלא באה בהמשך לנאמר 52
לפניה "וראית את אחורי" (שכן מקרא נדרש לפניו 53
ולאחוריו⁸⁶) "וראית את אחורי ופני" – שמשה 54
יראה גם את "אחורי" וגם את "פני". אלא שהראי' 55
שיראה את "פני" תהיה בבחינת "לא יראו". 56

והביאור: כאשר שוללים דבר אחד מחבירו – 57
הרי שלילה זו גופא מוכיחה שיש שייכות בין 58
השניים. כי כאשר מדובר אודות שני דברים שאין 59
להם שום שייכות ביניהם, כמו (לדוגמא) סברא 60
שכלית וחוש המישוש – אין מקום לשלול את 61

1 שלימות התפילה, "נתעטף הקב"ה כשליח-צבור
2 והראה לו למשה סדר תפילה כו' י"ג מדות
3 (הרחמים) שאינן חוזרות ריקם"⁷¹.

4 ושני ענינים אלו, תורה ותפילה, כוללים את כל
5 עבודות האדם בכל סדר ההשתלשלות, כידוע
6 שתורה ותפילה בכללות הם שני אופני העבודה
7 וההליכה – ד"וההתהלכת⁷² לשון רביס⁷³ – הליכה
8 מלמעלה למטה ע"י תורה – אשר "מן השמים
9 השמיעך את קולו"⁷⁴ או הליכה מלמטה למעלה
10 ע"י תפילה⁷⁵ – בקשת האדם.

11 ויש בזה מה שאין בזה: ההמשכה מלמעלה ע"י
12 תורה – היא המשכה שלמעלה ממדידה והגבלה,
13 שאינה מדודה לפי הגבלותיו של המקבל. לאידך
14 גיסא, המעלה שבהעלאה ע"י תפילה, שהיא חודרת
15 בתוך מציאות האדם בפנימיות.

16 ובשיעור היום, ישנו החיבור של שתי ההליכות
17 – מלמטלמ"ע ומלמעלמ"ט.

18 ודבר זה מוסיף בלימוד הכללי הנ"ל מפורים,
19 שע"י המס"נ מלמטה למעלה, נמשכת בחינת "לא
20 ידע" דלמעלה, עצמותו ומהותו ית', ומכיון שהדבר
21 נעשה בעבודת האדם מצד עצמו (מלמטה), לכן אף
22 הוא מתאחד אתו, והוא חודר במציאותו שלו⁷⁶, גם
23 בגופו הגשמי כנ"ל. ועד שנמשך ויורד גם
24 בגשמיות העולם – כסיום השיעור⁷⁷ – "ונחלתנו",
25 וכפירוש תרגום יונתן: "ותחסנינא ית ארעא
26 דקיימית לאבהתנא", נחלת ארץ ישראל, ובאופן
27 ששום דבר אינו יכול לפגוע בה. – "דלא
28 תשלחפינא בעם ואחרן"⁷⁸.

29 ז. ויש להוסיף ולקשר גם לשיעור החומש של
30 ערב פורים (תענית אסתר), יום י"ג אדר⁷⁹ שבו

(71) ר"ה יז, ב.

(72) בחוקותי כו, יב.

(73) ראה מאמרי אדה"ד הנחות הר"פ ע' קנז. פרשתנו ע' תרג
ואילך. אמרי בינה שער הק"ש פפ"ד ואילך. אוה"ת ויקרא ע' תרמ
ואילך. ד"ה לך-לך שנה זו. ועוד.

(74) ואתחנן ד, לו.

(75) ראה גם לקו"ת בשלח ב, ב. ועוד.

(76) ראה שערי אורה שבהערה 45.

(77) לד, ט.

(78) וראה אוה"ת פרשתנו ע' ג'ק"ח.

(79) ולהעיר ש"ג הוא בגימטריא אצ"ד, שזה מורה על אחדות
ישראל.

(80) אסתר ח, יא. ט, ב. שם, טז.

(81) לג, יח.

(82) שם, כ, כג.

(83) הל' יסוה"ת פ"א ה"י.

(84) ובמכ"ש מצדיק גזור והקב"ה מקיים (תנחומא וירא יט).

וראה שבת נט, ב). ויתירה מזו - הקב"ה גזור וצדיק מבטל (מו"ק

טז, ב. וש"נ).

(85) להעיר ממאחז"ל יש תפלה עושה כו' (ויק"ר פ"י, ה).

(86) מנחות יט, א.

ח. ויש לזה קשר עם שיעור היום ברמב"ם – 29
בסוף הל' עירובין: 30

התוכן של עירוב (עירוב תחומין, עירוב חצירות
ומבואות) הוא ('עירוב' מלשון) שמערב ומאחד 31
רשויות נפרדות, שמצד-עצמן הן חלוקות זו מזו, 32
והעירוב מאחד אותן באמצעות ענין של אכילה 33
ושתי'. 34
35

וזהו התוכן של פורים⁹⁵ – אחדות המתבטאת
(גם) בסעודה גשמית, אכילה ושתי', כנ"ל. 36
37

ויש להוסיף, שלאחר שיעור הרמב"ם של חג
הפורים (בהל' עירובין) עוברים ללמוד מחר, 38
ב'שושן פורים', הל' שביתת העשור, דיני יום 39
הכיפורים. ויש לומר ע"ד הרמז, שהטעם לדבר הוא 40
משום שיום הכיפורים הוא "כ-פורים" (כנ"ל ס"ד), 41
ולכן בא הלימוד בהל' שביתת העשור, מיד 42
(ו)לאחרי פורים [בערי הפרזות – רוב תפוצות 43
ישראל], כי כדי לדעת מהי עבודת יוהכ"פ, יש 44
לדעת לפני-כן את ענינו של פורים (כולל – הלכות 45
עירובין), ואח"כ ילמדו כדבעי⁹⁶ את הדינים של 46
"כ-פורים". 47
48

ט. הלימוד בפועל מכל האמור לעיל: 49

בעמדנו ביום הפורים, כאשר "הימים האלה
נזכרים ונעשים", נפעל מחדש ומתחדש (ועד 50
חדשים") הענין ד'קיימו מה שקיבלו כבר" במ"ת 51
– ודבר זה מודגש עוד יותר בשנה זו, שבה 52
מתחילה שנת שלושת אלפים ושלוש מאות מאז 53
זמן מתן תורתנו, כמדובר לעיל⁹⁷ – 54
55

יש לקבל מימי הפורים תוספת חיזוק וקיום
בלימוד התורה – נגלה תורה ופנימיות התורה, 56
במיוחד – כפי שלומדים אותם כתורה אחת⁹⁸ 57
58

הסברא מן המישוש, ולומר שמצד עומקה ודקותה
של הסברא אי-אפשר למששה בידיים⁸⁷. 1
2

ועד"ז (ועוד יותר כביכול) בנוגע ל"פניו" של
הקב"ה ושכל האדם – דמכיון שאין שום שייכות
ביניהם⁸⁸, לא מתאים לומר שאת בחינת "פניו" של
הקב"ה לא יוכל השכל האנושי להשיג. 3
4
5
6

וזהו החידוש שנאמר "ופני לא יראו": שנוצרה
שייכות בין הידיעה (הראי') של משה גם עם
"פניו" של הקב"ה, אלא שהשייכות ל"פני" היא
באופן של שלילה – "ופני לא יראו". 7
8
9
10

[וע"פ המבואר בלקו"ת⁸⁹, מ'מורה נבוכים⁹⁰
בענין השגת החיוב והשגת השלילה – יש לומר,
שידיעתו של משה בבחינת "אחורי" היתה באופן
דהשגת החיוב – "וראית את אחורי"; ואילו
ידיעתו בבחינת "פני" – היתה באופן דהשגת
השלילה⁹¹ "ופני לא יראו"! 11
12
13
14
15
16

ויש לומר, דמכיון שמשנה הוא רעיא מהימנא
של כל ישראל שבמשך כל הדורות – הנה תפילתו
הראני נא את כבודך" פעלה גם בנוגע לכל יהודי
(ובפרט מצד בחינת משה שבכו"ט⁹²) שכל יהודי יוכל
להתקשר⁹³ גם עם בחי' "פני". 17
18
19
20
21

ועפ"ז תובן השייכות של שיעור היום בחומש
לחג הפורים – כי ההתקשרות עם בחי' "פני" (לא
יראו) היא ע"י ביטול ומס"נ באופן ד"לא ידע",
שעי"ז מתאחד הוא עם "לא ידע" שלמעלה, כפי
שהי' בימי הפורים שע"י הביטול שלהם (מלמטה
למעלה) באופן ד"לא ידע" – "זכו לגילוי אור
א"ס, דכתיב בו "כי לא יראני האדם" כו'⁹⁴. 22
23
24
25
26
27
28

(87) שעהיה"א פ"ט (פו, ב).

(88) ולא רק שכל האדם אלא גם ההשפעות כו' הכי נעלות
אין להם שום ערך ושייכות (אפילו לא בדרך שלילה) ל"פניו" של
הקב"ה – כי עצמותו ית' "מציאותו הוא מעצמותו, ואינו עלול
מאיוה עילה שקדמה לו ח"ו" (אגה"ק ס"כ – קל, ריש ע"ב).

(89) פקודי ג, ד. ו, ג.

(90) ח"א פנ"ו ואילך.

(91) ומשנת"ל ש"ופני" בא בהמשך (גם) ל"וראית" – יש
לומר, ע"פ מה שמובא בלקו"ת (פקודי ו, ג) ממו"נ, ש"ע"י ריבוי
הידיעות השלילות (יכולים) להגיע כמעט לצורך הדבר כמו שהוא.

(92) ראה תניא רפמ"ב.

(93) אבל לא באופן ידיעה והשגה ממש (ומכ"ש דרגת השגה
דמשה). ולכן אין סתירה לזה מ"מ"ש הרמב"ם שם "והודיעו
ברוך-הוא מה שלא ידע האדם לפניו ולא ידע לאחריו".

(94) תו"א מג"א צח, א.

(95) ולהעיר מהביאור בתו"א (מג"א צט, ד) שהיתר עשיית
מלאכה בפורים הוא מצד זה שע"י המס"נ ד"לא ידע" בפורים
הגיעו לעצמותו ומהותו ית' שאינו בגדר מעלה ומטה כו' ואין
שייך בו ענין השביתה ועל"י דשבת (משא"כ בסדר השתלשלות
שיש שם חילוקי רשויות כו'), והביא על זה המשל מעירוב
והוצאה, שברשות אחת א"צ עירוב והוצאה, כך כל העולם שלו
הוא כו' ולכן עושה כביכול הקב"ה מלאכה גם בשבת (כ"ר פ"א,
ה).

(96) ולאידך, קיימא סיהרא דיום הפורים באשלמותא –
למחרתו בשושן פורים.

(97) שיחת ו' אדר ס"ב ואילך.

(98) כמרומו בשמו הראשון של מייסד תורת חסידות חב"ד –
"שניאור", שקאי על שני אור, האור דנגלה תורה והאור דפנימיות

31 וזהו גם נתינת כח לכללות העבודה בזמן הזה,
32 להשפיע על אומות העולם לקיים שבע מצוות בני
33 נח¹⁰⁵, כהכנה ליעוד "והיו מלכים אומניך"
34 ושרותיהם מניקותיך"¹⁰⁶.

35 וכפי שיש על כך הכח וההוראה מהסיפור
36 בגמרא¹⁰⁷, "אמר לי הונא בר נתן, זימנא חדא הוה
37 קאימנא קמי' דאיזגדר מלכא (כך שמו ומלך
38 פרס¹⁰⁸ הי') והוה מדלי לי המיינאי ותיתי' ניהלי'
39 (אבנטו הי' גבוה חגור מלמעלה כנגד אצילי ידיו,
40 והפשיטו למעלה כדי לנאותו¹⁰⁹), ואמר לי ממלכת
41 כהנים וגוי קדוש כתיב בכו¹¹⁰ (וצריכים אתם לנהוג
42 עצמכם בתפארת של כהנים, דכתיב בהו¹¹¹ לא
43 יחגרו ביזע¹⁰⁹) כו' אקיים בך והיו מלכים אומניך".
44 ואם בנוגע לאבנט כך, שהאבנט הוא רק הכשר
45 והכנה שיוכלו אח"כ להתפלל כדבעי¹¹², על-אחת
46 כמה-וכמה שהגויים מסייעים ליהודים בעניניהם
47 וחיובים שלהם במצוות וצרכיהם העיקריים [כולל
48 – הדינים שבזמן הש"ס היו לפנים משורת הדין,
49 ועתה לאחר שהובאו בשו"ע, נעשו חיוב מן הדין
50 לכל יהודי¹¹³].

51 י. בכל האמור, נוספת הדגשה מיוחדת בנוגע
52 לנשי ובנות ישראל, הנשים הצדקניות שבדור זה,
53 אשר בימי הפורים עומדת מעלתן בהדגשה, כנ"ל
54 (ס"ה).

55 שעליהן במיוחד ללמוד מאסתר המלכה,
56 להתחזק בהשתדלות יתירה ומתוך מסירת-נפש
57 באופן ד"לא ידע",

1 נשמתא דאורייתא וגופא דאורייתא⁹⁹), באופן
2 ד"מחצתי ואני ארפא"¹⁰⁰.
3 ולימוד התורה שיהי' בהקדמת עבודת
4 התפילה¹⁰¹ – חיבור שני הקיום, תורה ועבודה
5 (כנ"ל ס"ו).

6 ובפשטות, להוסיף בלימוד התורה, בין בכמות
7 ובין באיכות (בחיות מחודשת כו'), עד מתוך מס"נ
8 ד"לא ידע". וביחד עם זה – באופן החודר בתוך
9 האדם, גם בגופו הגשמי, שהגיעה שלו בתורה
10 פועלת שינוי בגופו והנהגתו¹⁰².

11 ונוסף לעבודה עם עצמו, יש להשתדל לגלות
12 את כח המס"נ (גילוי היחידה) אצל יהודים
13 נוספים, ועד אשר מאחדים עי"ז את כל היהודים
14 שבאים אתם במגע – באמצעות "כנוס את כל
15 היהודים", למרות שמצד-עצמם נמצאים הם במצב
16 ד"מפוזר ומפורד בין העמים".

17 ובהדגשה מיוחדת – בעמדנו ב'שנת הקהל',
18 "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף גו' למען
19 ילמדו ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל
20 דברי התורה הזאת גו' כל הימים אשר אתם חיים על
21 האדמה"¹⁰³,

22 ועד – לעשות גם את עבודתו בחלקו בעולם,
23 לקבץ ולאחד את כל ניצוצות הקדושה הנמצאים
24 "מפוזר ומפורד בין העמים", ולגלות בטבע העולם
25 – את יחידו של עולם, ע"ד שבימי הפורים נתגלה
26 איך שטבע העולם מתנהל ע"י הקב"ה, ועד אשר
27 אפילו אצל המלך אחשוורוש – נתהפכה דעתו
28 לטוב, ו"אותו הפה עצמו שאמר והעם לעשות בו
29 כטוב בעיניך, הוא עצמו אמר ואתם כתבו על
30 היהודים כטוב בעיניכם"¹⁰⁴.

התורה, כפי שנעשו תורה אחת (שם אחד); וזה נמשך ב"זלמן"
אותיות "לזמן" – בזמן ומקום בכלל, ובפרט בזמנים מסוגלים,
כמו ימי הפורים וכיו"ב, ובמקום מסוגל – מקום שמגדלין בו
תורה (וגם פנימיות התורה) ותפילה (מגילה כז, א).

(99) ראה זח"ג קנב, א.

(100) כמו שהי' ע"י רשב"י שביטל המחיצה שבין נגלה דתורה
לפנימיות התורה – המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ה.

(101) ראה לקו"ת ברכה צו, ב. קונטרס עה"ח פ"א ואילך.
ושם פכ"ה ופל"ג.

(102) להעיר מהנהגת האריז"ל, שהי' מזיע בשעת לימוד
התורה (שער המצוות פ' ואתחנן. לקו"ת להאריז"ל שם (בטעמי
המצוות). וראה ד"ה ואברהם זקן תרס"ו).

(103) וילך לא, יב ואילך.

(104) תו"א צד, ב.

(105) רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

(106) ישעי' מט, כג.

(107) זבחים יט, רע"א.

(108) להעיר מהשייכות למלך אחשוורוש, מלך פרס ומדי.

(109) רש"י שם.

(110) יתרו יט, ו.

(111) יחזקאל מד, יח.

(112) טושו"ע ודאדה"ז או"ח סצ"א.

(113) והטעם מההכרח על זה יש לומר: כדי לבטל ההוספה
מדור לדור בצד דלעו"ז (ראה סוטה (מט, א) אין לך יום כו'),
צריכים הוספה באור וקדושה כו'. וראה רמב"ם הל' דעות פ"ב
ה"ב. וראה לעיל הערה 49, שהירידה דמפוזר ומפורד בין העמים,
היא בכדי שיהי' עלי' ע"י גילוי האחדות גם במקום הפירוד. וי"ל
שהוה פירוש הפנימי במאחז"ל שצדקה עשה הקב"ה עם ישראל
שפיוזן לבין האומות (פסחים פז, ב), בכדי שיהי' עי"ז ה"רכוש
גדול", שעל-מנת-כן ירדו בגלות (ראה לך-לך טו, יד. ברכות ט,
ריש ע"ב).

32 יב. ועוד ענין בנוגע לפועל:
 33 פורים חל שלושים יום קודם הפסח. וזהו הזמן
 34 שבו יש להתחיל את ההכנות לפסח, כפי הדין
 35 בשו"ע ש"חכמים¹¹⁸ הראשונים תיקנו שבזמן
 36 שביהמ"ק הי' קיים שיתחילו הדרשנים לדרוש
 37 ברכים הלכות הרגל שלושים יום לפני הרגל,
 38 דהיינו שמפורסם ואילך ידרשו הלכות פסח כו',
 39 ותקנה זו לא נתבטלה מישראל אף לאחר שחרב
 40 ביהמ"ק כו' ובדורות הללו שאין החכם שונה
 41 לתלמידיו הלכות כו' מצוה על כאו"א שילמוד הלכות
 42 הרגל קודם הרגל. עד שיהי' בקי בהם ויודע את המעשה
 43 אשר יעשו",
 44 ו"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹¹⁹ —
 45 לפתוח את ההתחלה¹²⁰ במעשה בפועל, לתת מעות
 46 חטים לנצרכים לכך, כדי שיוכלו לחגוג את חג
 47 הפסח כשר ושמח. ומנהג ישראל הוא, שמתחילים
 48 לתת משך זמן לפני פסח (החל משלושים יום קודם
 49 החג, יום הפורים).
 50 ויש לומר, בקשר ענין זה לפורים — ע"פ הנ"ל,
 51 שמצוות פורים קשורות לאחדות ישראל, עד
 52 לדברים הגשמיים — "משלוח מנות איש לרעהו
 53 ומתנות לאביונים", שזהו ענין ותוכן מעות חטים
 54 — צדקה לעניים, וצדקה גשמית (חטים).
 55 יג. ויה"ר שכל הענינים ד"מ מעשינו
 56 ועבודתנו¹²¹ — ובפרט של הנשים הצדקניות
 57 שבדורנו, אשר בזכותן באה הגאולה¹²² (בדוגמת
 58 גאולת פורים ע"י אסתר) — יביאו את שלימות
 59 השכר שהקב"ה חייב (כביכול) לישראל, כולל
 60 (נוסף על השכר) גם החיוב על הקב"ה¹²³ של

1 לעורר את כל ישראל לקיים "לך כנוס את כל
 2 היהודים"¹¹⁴, אחדות ישראל.
 3 וכמו"כ — להוסיף חיזוק בעיקר שליחותן:
 4 חינוך בני ובנות ישראל שנמסרה במיוחד להן.
 5 נוסף להדגשה לחינוך הטף בעניני ימי הפורים
 6 בכלל¹¹¹ — "וזכרם לא יסוף מזרעם", שע"י
 7 התינוקות בטלה הגזירה, כמבואר במדרשי
 8 חז"ל¹¹⁵.
 9 יא. וההתחלה בכל זה — צריכה להיות כמובן
 10 ביום הפורים עצמו. ומתחיל בלקיים את כל מצוות
 11 הפורים,
 12 כולל ובמיוחד — המצוה הבאה לאחר תפילת
 13 מנחה זו — אכילת סעודת פורים¹¹⁶, "לבסומי עד
 14 דלא ידע",
 15 ואח"כ טוב ונכון וכו' — לערוך התוועדות הכי
 16 גדולה ("כנוס את כל היהודים"), מנער ועד זקן טף
 17 ונשים [כמובן — האנשים בעזרת אנשים, הנשים —
 18 בעזרת נשים, וטף — בשני המקומות], ואח"כ
 19 תימשך השמחה והאחדות גם ב'שושן פורים',
 20 ואח"כ בשבת (פ' תשא) הבאה מיד לאחר פורים
 21 ו'שושן פורים'.
 22 "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים
 23 וזכרם לא יסוף מזרעם" — ימי הפורים צריכים
 24 להשפיע על העבודה בכל הימים הבאים, ובדיוק —
 25 "להשפיע", ולא רק להאיר, שהאור אין בו ממשות
 26 בגשמיות, אלא להשפיע, שהשפע הוא דבר שיש
 27 בו ממש¹¹⁷.
 28 שכל הימים הבאים יהיו חדורים באחדות
 29 ומס"נ של פורים, ולא רק שמקבלים הארה מימי
 30 הפורים, אלא שבהם עצמם תהי' אור והשפעה
 31 ממשית מעניני פורים.

(118) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תכט.

(119) קידושין מ, ב.

(120) אבל באופן "שגם בתחילתו הוא ארוך" (ראה תו"א יח,

ד), ארוך באיכות וכו'.

(121) ל' התניא רפ"ז.

(122) אין הדורות נגאלים אלא בשכר נשים צדקניות בישראל (יל"ש רות רמז תרו בסופו. ממדרש זוטא רות). וכמו שהי' בגאולת מצרים שבזכות נשים צדקניות שבאותו דור נגאלו (סוטה יא, ב. שמו"ר פ"א, יב). וי"ל שכן הוא במיוחד בנוגע לנשים צדקניות שבדורנו — שהוא גלגול של דור יוצאי מצרים (שער הגלגולים הקדמה כ. ל"ת וספר הליקוטים (להאריז"ל) שמות ג, ד).

(123) כי "מה שהוא עושה, הוא אומר לישראל לעשות"

(שמו"ר פ"ל, ט).

(114) וכמנהג ישראל, שמנצלים את ימי הפורים להוסיף בחינוך התינוקות, וגם משתדלים שישתתפו במצות פורים: שולחים עלידם משלוח מנות; בעת מקרא מגילה נוהגין תינוקות לקחת אבנים חלוקים ולכתוב עליהם המן, וכשמזכיר הקורא את המגילה המן, הם מקישים זו על זו למחוק את שמו (אבודרהם תפלת פורים); ועוד.

(115) אסתר פ"ט, ד. יל"ש רמז תתרנ"ז. וראה ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז.

(116) רמ"א או"ח סתרצ"ה ס"ב. וש"נ.

(117) בחילוק בין אור ושפע — ראה בארוכה ספר הערכים חב"ד, ערך אור ביחס לשפע. וש"נ.

ועוד יותר: יהודי אינו זקוק לצעקות, עליו רק
להושיט את ידו – והקב"ה מקיים את החיוב¹²³
(בפורים) אשר "כל הפושט יד נותנים לו", הוא
אינו צריך לומר ולבקש מאומה, עליו רק לעשות
מעשה גשמי, להושיט את ידו הגשמית – ואזי
“נותנים לו”, הקב"ה מידו המלאה הפתוחה
הקדושה והרחבה¹³⁶.

והנתינה היא לפי מדת הנותן, הישג ידו של
הקב"ה – אשר "לי הכסף ולי הזהב"¹³⁷, אפילו
כאשר הנתינה באה ע"י סדר ההשתלשלות שהוא
כסף וזהב גשמי (או רוחני), עאכ"כ כאשר הנתינה
באה מעצמותו ומהותו ית', אשר לשם מגיע
ה"פושט יד" של יהודי, כמאמר כ"ק מו"ח
אדמו"ר¹³⁸, שהפשיטות של יהודי (ובפרט כאשר
עושה פעולה מתוך פשיטות, "פושט יד") – נעשית
דבר אחד עם הפשיטות האמיתית של "אמיתת
המצאו", וממילא "נותנים לו" לפי הישג יד של
עצמותו ומהותו ית' – למעלה מכל הגדרים.

וביחד עם זה – שלימות לפי השגת כלי המקבל
וקבלתו, רוב טובה ובאופן שיכולים לקבל, בטוב
הנראה והנגלה לפי גדרי הנבונים.

עד לשלימות ש"נותנים לו", שלימות מצד
הנותן והמקבל – ועד לגאולה האמיתית והשלימה
ע"י משיח צדקנו.

ומסעודת פורים זו באים לסעודה דלע"ל, לויתן
ושור הבר¹³⁹ ויין המשומר¹⁴⁰ ב"כוסי רוי"ה¹⁴¹,
ובאופן ד"לבסומי עד דלא ידע" – גילוי המשיח
הבא בהיסח הדעת¹⁴² ועד לגילוי "פני" עצמותו
ומהותו ית' (שלפני העבודה הי' "לא יראו"),
באופן ד"כולם ידעו אותי"¹⁴³.

בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,
למטה מעשרה טפחים, בפרטים, בפרטי פרטיות,
ובקרוב ממש ממש¹⁴⁴.

1 "הענק¹²⁴ תעניק לו"¹²⁵ ליהודים שעבדו והגיעו
2 ל"שש שנים" (שית אלפי שנים דהוי עלמא¹²⁶)
3 כעבדיו של הקב"ה [וכפי שזה בהדגשה ב'שנת
4 הקהל', הבאה לאחד שנת השמיטה].

5 ובפרט העבודה בחושך כפול ומכופל של זמן
6 הגלות, שהוצרכו למסור את נפשם ולא להתפעל
7 מן המלעיגים¹²⁷, ובפרט – לאחר הגזירות הכי
8 קשות שעברו על הדור האחרון, לא תקום גו'¹²⁸.

9 ונוסף על כל זה: כשם שיהודים מוסיפים
10 ונותנים צדקה לאחרים, כך צריך כביכול הקב"ה
11 לתת להם, מדה כנגד מדה¹²⁹, באופן של צדקה,
12 אשר תמורת מה ש"צדקה עשה הקב"ה לישראל
13 שפיוזן לבין האומות", "מפוזר ומפורד בין
14 העמים" – שתהי' הצדקה הגלוי' "ואתם תלוקטו
15 לאחד אחד בני ישראל"¹³⁰ ב"קהל גדול"¹³¹.

16 ולא רק ליקוט ואחדות של נשמות ישראל, אלא
17 גם ובעיקר – של נשמות בגופים, "הקיצו ורננו
18 שוכני עפר"¹³² בתחיית המתים.

19 ובפרט שנוסף לכך שהקב"ה מצ"ע רוצה לתת
20 צדקה לישראל – צועקים היהודים "עד מתי", כולל
21 ובמיוחד – הנשים הצדקניות שבדור, גם "הדסה
22 היא אסתר"¹³³ הנמצאת בעלמא דקשוט, צועקת
23 יחד עם כל נשי ובנות ישראל ועם כל ישראל: "עד
24 מתי" הוא השיעור להיות ב"שושן עמק איומה"¹³⁴,
25 וכבר צריכה להיות נתינת החיים מאת "מחי' חיים
26 יתן לך חיים"¹³⁵.

(124) ראה טו, יד.

(125) ובפרט לפי הפירוש שזה שכר פעולה (ולא צדקה) –
ראה לקו"ש חי"ט ע' 154 ואילך.

(126) ר"ה לא, א.

(127) ד"ה אין הקב"ה בא בטרוניא תרמ"ח. תרפ"ה. ד"ה
משכני תרפ"ד (ד"ה אני ישנה תש"ט). וראה סה"מ מלוקט ח"ב
ע' רעא.

(128) ל' הכתוב – נחום א, ט (וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306
הערה 55). וכדברי אדהאמ"צ (שעה"ת ח"א ה, ב) "ולא יהי'
עוד".

(129) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ת, ב ואילך.

(130) ישעיה כז, יב.

(131) ירמ' לא, ז.

(132) ישע' כו, יט.

(133) אסתר ב, ז.

(134) פיוט בתפילת מוסף דיוהכ"פ. וראה תו"א בהוספות קטז,

ג.

(135) יומא עא, א.

(136) ברכה שלישית דברהמ"ז.

(137) חגי ב, ח.

(138) שיחת י"ב תמוז תש"ז ס"ג (לקו"ד ח"ג תצא, ריש ע"ב).

(139) ב"ב עד, ב ואילך. פסחים קיט, ב.

(140) ברכות לד, ב. וראה פסחים שם.

(141) תהלים כג, ה. יומא עו, א.

(142) סנהדרין צז, סע"א.

(143) ירמ' לא, לג.

(144) ע"ד מאד מאד (לקו"ת שלח לו, א ואילך).

לקוטי שיחות פרשת כי-תשא כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

ועמך – צריך היה רש"י להתעכב על המילים "לך" 30
נחה את העם אל אשר דברתי לך – המוזכרות לפני 31
כן (לפני שני פסוקים), ולומר שם "כאן לא אמר 32
עמך" 33?

ב.

שני הפסוקים מדברים על שני סוגים שונים של
העם

ההסבר לכך הוא: כוונת רש"י היא להבהיר כאן 34
ענין נוסף שאינו מובן: לגבי משה ("אתה"), מובן מדוע 35
צריכה התורה לומר "לך עלה מזה", כי עד עתה לא 36
מצאנו שהסירו ממנו את הדבור "לך רד". 37

אך לגבי כלל ישראל, ה"עם", כבר נאמר לפני כן 38
"לך נחה את העם אל אשר דברתי לך", ומה מוסיפות 39
המילים "לך עלה... אל הארץ..." 6? ועד כדי כך, 40
שהדברים נאמרו בדיבור מיוחד של הקדוש-ברוך-הוא 41
– "וידבר ה' אל משה לך עלה...", ובהפסקת הסיפור 42
"ויגוף ה' את העם..." 43?

לפיכך מסיק רש"י ששני פסוקים אלו מדברים על 44
שני סוגים שונים: "לך נחה את העם..." מדבר אודות 45
בני אברהם יצחק ויעקב, והאחרים "אשר חטא לי – 46
אמחנו מספרי". ומאחר ויותר, לאחר "ויגוף ה'..." (קצת 47
פרעון) על אשר עשו את העגל⁷, מופיע החידוש, 48
המוזכר בדיבור נפרד, "לך עלה מזה... והעם..." – כאן 49
מדובר רק על ה"עם" רב⁸, הזקוקים לאזהרה ותיקון 50
מיוחדים, כפי שיוסבר להלן בסעיף ה'. 51

לפי זה מובן גם מדוע אומרת התורה כאן "והעם 52
אשר העלית מארץ מצרים", שמשה הוציאם ממצרים – 53
אותו ביטוי המופיע לפני כן "שחת עמך אשר העלית 54
מארץ מצרים", שכוונתו ל"עם רב שקבלת בעצמך", 55
כאמור לעיל – כי גם כאן הכוונה היא רק ל"עם רב". 56

א.

דברי רש"י "כאן לא אמר ועמך"

1 בפסוק¹ "וידבר ה' אל משה לך עלה מזה אתה
2 והעם אשר העלית מארץ מצרים", מפרש רש"י ב"דבור
3 המתחיל" השני: "אתה והעם, כאן לא אמר ועמך".

4 בפשטות, בא פירוש רש"י זה כהמשך לפירוש
5 השני ב"דבור המתחיל" הראשון "לך עלה מזה" –
6 "כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד" אמר לו בשעת
7 רצון לך עלה", ובהמשך לכך אומר רש"י שבדיוק כשם
8 שלגבי משה 'ירפא' הקדוש-ברוך-הוא באמרו "לך
9 עלה" את אמירתו לפני כן – "בשעת הכעס" – "לך
10 רד", כך גם לגבי ישראל: כנגד דברי הקדוש-ברוך-הוא
11 לפני כן "כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים",
12 שאינם לשבחם של ישראל, כפי שמפרש זאת רש"י³
13 "שחת עמך, שחת העם לא נאמר אלא עמך, ערב רב
14 שקבלת מעצמך... הם שחתו והשחיתו", אמר הקדוש-
15 ברוך-הוא עתה ("לך עלה מזה...") "אתה והעם...", ולא
16 "ועמך".

17 אך צריך להבין: לגבי הפסוק הקודם, כאשר מדובר
18 על ה"ערב רב", אשר הם "שחתו והשחיתו", מובן
19 שרש"י צריך לפרש את הדיוק בפסוק "עמך" ולא
20 "העם", כי עד עתה עדיין לא למדנו שרק ה"ערב רב"
21 נקראים "עמך". אבל לאחר מכן, בפסוקנו, כאשר
22 מדובר על ההליכה לארץ ישראל – "עלה... אל הארץ
23 אשר נשבעתי..." – הרי מדובר בפשטות על כל ישראל,
24 ומדוע תהיה בכלל מחשבה שצריך להיות כתוב
25 "עמך", ומדוע צריך רש"י להבהיר את זאת ש"כאן לא
26 אמר ועמך"?

27 ומצד שני: אם קיימת מחשבה שכל ישראל ייקראו
28 "עמך", שבענין זה הם צריכים להיזכר דוקא בצורה זו,
29 ואשר לפיכך החידוש והדגש הוא ש"כאן לא אמר

מלאכי ילך לפניך" (וראה גם משפטים כג, כ (וברש"י) ואילך). ועיקר:
גם את"ל שנתוסף איזה פרט בהדיבור "לך עלה גו'" – למה נאמר בפ"ע
ולא כללו יחד עם הדיבור "לך נחה גו'" ? ואף ש"לך נחה את העם" קאי
על משה ו"לך עלה גו' והעם" מדבר אל בני" (שהם יעלו) – מ"מ, מכיון
שתוכן הענין אחד הוא (ההליכה אל הארץ גו'), הו"ל לכללם יחד.
ולהעיר מעקב שם ובפרש"י.

(7) וראה רמב"ן לב, לד"ה.

(8) אף שעפ"ז צע"ק מה שדוקא בפסוק זה ממשיך "נשבעתי לאברהם

גו' לזרעך אתננה".

(1) פרשתנו לג, א.

(2) פרשתנו לב, ז.

(3) עה"פ שם.

(4) לב, לד.

(5) ובפרט שה"שעת רצון" שבפרש"י כאן כבר הותחלה לכאורה
מהדיבור "לך נחה גו'" – ראה פרש"י עקב (י, יא), דמשמע, שהדיבור
"לך נחה גו'" הי' במ' יום האחרונים*, עיי"ש (ומתורצת עפ"ז קושיית
המשכיל לדוד כאן).

(6) וגם זה ד"ושלחתי לפניך מלאך" (לג, ב) כבר נאמר לפני"ז – "הנה

(*) ולהעיר שגם הפסוקים לג, דיא הם תרגומת משה "מיום הכפורים עד שחוקם המשכן" (פרש"י שם, יא).

ג.

ההבדל בין "בני ישראל" לבין "ערב רב"

- 1 ההבדל בין שני הסוגים הללו בענין עובדי העגל בפועל מוזכר בתורה:
- 2 רש"י כבר פירש לפני כן⁹: "שלש מיתות נדונו שם אם יש עדים והתראה בסייף.. עדים בלא התראה במגפה.. לא עדים ולא התראה בהדרוקן שבדקום המים וצבו בטניהם".
- 3 לגבי "שלש המיתות" כפי שהן מוזכרות בתורה, יש הבדל בולט לעין: לגבי "סייף" נאמר¹⁰ "ויפול מן העם...", וכן לגבי המגיפה נאמר¹¹ "ויגוף ה' את העם". ולעומת זאת, לגבי אלה אשר "בדקום המים וצבו בטניהם" נאמר⁸: "וישק את בני ישראל".
- 4 ההבדל בין "עם" לבין "בני ישראל" בפשטות הוא: הביטוי "עם" כולל את כל העם – גם את הגרים וכדומה, ואילו הביטוי "בני ישראל", המופיע בניגוד לביטוי "עם", משמעותו – בני אברהם יצחק ויעקב¹².
- 5 כפי שנאמר בתורה¹³ לגבי יציאת מצרים: "ויסעו בני ישראל... כשש מאות אלף רגלי הגברים... וגם ערב רב עלה אתם", מכאן רואים ש"ערב רב" אינם נכללים במספר שישים ריבוא¹⁴ של בני ישראל¹⁵.
- 6 ולפי זה מתחדש חידוש גדול: כיון שנאמר "וישק את בני ישראל" מובן, שאת ה"ערב רב" לא השקו. ולפי זה, אנשי ה"ערב רב" אשר עבדו לעגל בלא עדים ובלא התראה נותרו בחיים¹⁶,
- 7 והגזירה "אמחנו מספרי" לא התבצעה באופן של "לכלותם יחד", אלא "וביום פקדי ופקדתי" כפי שהיה אצל בני ישראל, כי גם על ה"ערב רב" התחנן משה רבינו, והקדוש-ברוך-הוא נענה "שמעתי אליך"¹⁷.

ד.

את ה"ערב רב" אין מתאים לבדוק כ"סוטות"

- 1 ואכן, מדוע לא השקו את ה"ערב רב"? את זאת מסביר רש"י בפירושו על "וישק את בני ישראל"⁸:
- 2 ובפירושו בהמשך הפרשה:
- 3 על "וישק את בני ישראל"⁸ אומר רש"י "נתכוין לבדקם כסוטות". וכיצד מתקשר לכאן הענין של "סוטות"¹⁸? הדבר מובן מפירוש רש"י בהמשך הפרשה. על "פסל לך"¹⁹ אומר רש"י: "משל למלך... והניח ארוסתו עם השפחות... כך המלך זה הקדוש-ברוך-הוא, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקדוש-ברוך-הוא אלו ישראל". כלומר, חטא העגל דומה לקלקול של ארוסה²⁰, ולכן "נתכוין לבדקם כסוטות".
- 4 ולפי זה מובן בפשטות מדוע לא השקו את ה"ערב רב", שהרי "השפחות אלו ערב רב". כלומר, הם אינם "ארוסתו של הקדוש-ברוך-הוא", ולגביהם אין מתאים הענין של "לבדקם כסוטות".

ה.

"לך עלה..." - אמור לגבי "ערב רב" אשר עבדו לעגל

- 1 לפי כל האמור לעיל, מובן החידוש שבפסוק "לך עלה... והעם..." בנוסף לפסוק "לך נחה את העם...":
- 2 בפסוק "לך נחה את העם..." מדובר על בני ישראל אשר לא עבדו לעגל, שהרי עובדי העגל מבני ישראל נידונו בשלוש מיתות. וחטאם היה בכך שלא מחו וכדומה²¹.
- 3 ואילו בפסוק "לך עלה..." הודיע הקדוש-ברוך-הוא למשה דבר חדש, שאפילו אלו מבין ה"ערב רב" אשר

(ועד"ז מפרש"י לעיל לב, ד. לקמן לד, א) משמע לכאור', שכל הערב רב חטאו בעגל, ומכיון שמצינו מהערב רב גם לאחר חטא העגל (פרש"י בהעלותך יא, א. שם, ד), עכצ"ל ככפנים (שלא מתו כולם).
17 אלא שהסדר בזה הוא שתחלה צ"ל "ויגוף גו'" פרעון קצת – ואח"כ דבור (ומחילה) בגלוי "עלה גו' והעם".
18 ואף שזהו בדר"ל "עז"ז מד, רע"א) – הרי מכיון שמביאו רש"י בפירושו עה"ת מובן שכ"ה גם ע"ד הפשט.
19 פרשתנו לד, א.
20 להעיר (ע"ד הדרוש) מאהבת יהונתן הפטורת במדבר. חת"ס עה"ת פרשתנו לב, כח.
21 ולשון רש"י (לב, יט) "וכל ישראל משומדים (מומרים)" – בלאה"כ צ"ל שהוא לאו דוקא, שהרי כל שבט לוי כשר (פרש"י שם, כו. ברכה לג, ט).

9 לב, כ.

10 שם, כח.

11 שם, לה.

12 ואף שבכ"מ פשוט שקאי על כל ישראל, גם הגרים (וברובם ככולם הדעיונים נאמר "דבר אל בני וכו'") – מ"מ, במקום שהפסוק מנסה מ"עם" ל"בני" כבנדר"ד משמע שהתוכן שונה – ככפנים.

13 בא יב, לז"לח.

14 וכדמוכח ג"כ מהמנין דפ' במדבר ופ' פינחס שלא נמנו כ"א בני השבטים.

15 ראה תיב"ע ומכילתא בא שם.

16 ודוחק גדול לומר שלא הי' אף אחד מהערב רב שחטא בלא עדים ובלא התראה (ולא הי' מי להשקות).

ולהעיר: מפשטות לשון רש"י "עמך ערב רב.. הם שחתו והשחיתו"

25 שהמשכן נצחי כיון שמעשי משה הם נצחיים. וזאת
26 כאשר הזהב והכסף וכדומה הובאו על ידי כל ישראל,
27 מעשה המשכן וכליו היה על ידי בצלאל וכו' ולא על
28 ידי משה²⁷, ורק ההקמה היתה על ידי משה, וההסבר
29 כיצד לעשותו – "אשר הראית"²⁸. ואם כך, על-אחת-
30 כמה-יכמה "ערב רב"²⁹ שקבלת מעצמך וגיירתם", שאז
31 זהו "הנפש אשר עשה"³⁰.

ח.

חטא העגל - גזירת מלך כדי להגיע למעלת התשובה

32 ויש לומר, שההסבר הפנימי לכך הוא: השלימות
33 של תיקון חטא העגל מתבטאת בכך שלא איבדו את
34 ה"ערב רב", אלא תיקנו והעלו אותם, כדלהלן.

35 כדי להבין זאת, יש להקדים ולהבהיר את מאמר
36 חז"ל³¹ לגבי חטא העגל "לא ישראל ראויין לאותו
37 מעשה", ושחטא העגל "גזירת מלך היתה... כדי ליתן
38 פתחון פה לבעלי תשובה".

39 וידוע³² שהביאור לכך בפנימיות הוא, שהענין של
40 "ליתן פתחון פה לבעלי-תשובה" אינו מכוון רק לגבי
41 בעלי-תשובה שלאחר מכן, אלא ש(גם) בני ישראל
42 שבתקופה הדיא יגיעו למעלת התשובה. שהרי תשובה
43 היא עבודה רוחנית שהיהודי אינו יכול לבחור
44 מלכתחילה, אלא אדרבה: האומר אחטא ואשוב אין
45 מספיקין בידו לעשות תשובה³³ – אלא רק לאחר
46 שמישהו נכשל, ניתנת לו האפשרות לחזור בתשובה.

47 אך עם זאת, יש יתרון גדול בעבודת התשובה על
48 פני עבודת הצדיקים, כדברי חז"ל³⁴ "מקום שבעלי-
49 תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו".

פי"ח. צפע"נ עה"ת ר"פ תרומה. ברכה לד, א.

(27) פרש"י פקודי לט, לג.

(28) תרומה כו, ל.

(29) וראה ע"ה של"פ פ"ב ש"הם ניצוצין של משה בסוד כו' שחת עמך כו' ע"כ טרח בעבורם כ"כ ומת במדבר בעבורם* כי רצה לתקנם – כנזכר במ"א – וראה שער הפסוקים בפ' שמות בארוכה.

(30) פרש"י לך יב, ה.

(31) ע"ז ד, סע"ב ובפרש"י שם ד"ה לא עשו.

(32) ראה גם לקו"ש [המתורגמן] ח"ט ע' 249 ובהערה 28 שם.

(33) משנה סוף יומא.

(34) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד – כדעת ר' אבהו ברכות לד, ב.

וראה לקו"ש שם הערה 29.

1 חטאו בחטא העגל ונותרו בחיים כיון שלא היו לכך
2 עדים והתראה – גם לגביהם נאמר "לך..." ויותר מכך
3 – "לך עלה...", שגם אצלם תהיה עליה.
4 ובמה מתבטאת עלייתם? על כך אומר רש"י "כאן
5 לא אמר ועמך": הם חזרו בתשובה על חטאם, ולכן
6 אין לכנותם "עמך", הם מכונים בתואר נעלה יותר –
7 "העם".

ו.

"עלה מזה" להתרחק מחטא העגל

8 בכך מובן גם מדוע כאן מדייקת התורה ומוסיפה
9 על הנאמר לפני כן "לך נחה את העם אל אשר דברתי"
10 את המילים "לך עלה מזה אתה והעם...", בעוד אשר,
11 לכאורה, צריך היה לכתוב "לך עלה אתה והעם...".

12 הדיוק כאן הוא²², שה"עלה" צריך להיות "מזה"²³
13 – לעלות ולהתרחק מחטא העגל, לגבי משה אשר "לא
14 נתתי לך גדולה אלא בשבילם"²⁴, ולגבי ה"ערב רב" –
15 אשר עבדו לעגל.

16 ואילו אצל בני ישראל, שלגביהם נאמר "לך נחה
17 את העם...", ואשר לא עבדו לעגל, אין צריך להדגיש
18 "לך... מזה", מחטא העגל.

ז.

ערב רב - "מעשי" משה

19 אך למרות הכל עדיין לא מובן: כיצד ייתכן שדוקא
20 אצל ה"ערב רב", אשר הם היו עיקר החוטאים ועובדי
21 העגל – "הם שחתו והשחיתו" – הרי (א) לא כולם
22 נידונו במיתה²⁵, (ב) דוקא אצלם נאמר "עלה", ולא
23 סתם "נחה"?

24 ויש להסביר על כך, תוך הקדמת מאמר חז"ל²⁶

(22) ראה גם רע"ב כאן.

(23) וי"ל שדיוק זה מתורץ גם לפירוש הראשון ברש"י על "לך עלה מזה" – "ארץ ישראל גבוה מכל הארצות" – כי דוקא מזה שנאמר "לך עלה מזה גו' אל הארץ גו'" ידענין ש"א"י גבוה מכל הארצות".

והביאור: מכיון שמשה ה' אז בהר*, הרי עלייתו לא"י אינו "מזה" (מן ההר) שהרי מקורם הוצרך לירד מן ההר: אלא שהפסוק מדגיש "עלה מזה" ללמדנו שגם ההליכה לא"י ממקום גבוה (כמו הר) נק' "עלה", כי "א"י גבוה מכל הארצות".

(24) פרש"י לעיל לב, ז.

(25) ע"ד הפשט אפ"ל שהוא עדמש"נ (עמוס ג, ב) "דק אתכם ידעתי גו' על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם".

(26) סוטה ט, סע"א (תובא ביל"ש תהלים רמז תש"כ), וראה תדבאר

(*) שנהרי בפשטות ה' דיבור זה באותו הזמן של הדיבור "לך נחה גו'" (וכדמשתע גם מעקב י, יא ובפרש"י) שהי' כאשר "וישב משה אל ה'" (פרשתנו לב, לא).

(**) להעיר מדבריו רבה פ"ב, ט. וז"ב קנז, טע"א.

27 (א) הרע אינו סותר לאחדותו יתברך, כי אין הוא
28 מציאות אלא ענין של "העדר" – וזה מתגלה על ידי
29 עבודה של דחיית הרע.

30 (ב) ניצוץ הקדושה המחיה את הרע מתאחד בגלוי
31 עם אלקות, למרות שלפני כן הוא "נתרחק ונחשך כל
32 כך עד שהוא כמו רע"⁴⁰, כי תכלית בריאת הרע, שזהו
33 ניצוץ הקדושה שבו, היא, שהוא יתהפך לטוב ויתעלה
34 לקדושה – וזאת על ידי עבודת התשובה, כאשר
35 "זדונות נעשות לו זכויות".

יא.

אופן ההסתכלות על הרע

36 באופן כללי, זהו ההבדל בין אחדות ה' כפי שהיא
37 מצד אלקות לבין אופן התגלותה בעולם⁴¹:

38 מצד אחדות ה' כפי שהיא מתגלה בעולם, כלומר,
39 שהעולם מצדו מאוחד עם אלקות, הרי כיון שמהות
40 הרע כפי שהוא מצד העולם היא היותו מנוגד לאלקות,
41 מתגלה אחדות ה' על ידי דחיית הרע, שעל־ידי־זה בא
42 הגילוי שהרע הוא "העדר" ואי־מציאות.

43 לעומת זאת, מצד האלקות הרי המציאות האמיתית
44 של כל דבר היא פנימיותו – הניצוץ האלקי ודבר ה'
45 המחיה אותו. ולפיכך, מבחינת "דבר ה'" המחיה את
46 הרע, כביכול, מורגש, שמציאותו של הרע היא
47 התעלותו לקדושה על־ידי תשובה.

יב.

עבודת הצדיקים - המשכה. בעלי תשובה - העלאה

48 וזהו ההבדל בין עבודת הצדיקים לבין עבודת
49 התשובה⁴²:

50 עבודת הצדיקים היא באופן של המשכת⁴³ אלקות
51 בתוך העולם⁴⁴ – מלמעלה למטה. וכך גם לגבי הרע
52 – הם מגלים את אחדות ה' יתברך המצויה גם ברע,

1 ולפיכך, כדי שבני ישראל שהיו במתן תורה יוכלו
2 להגיע למעלת התשובה, אשר כשלעצמן לא היו
3 מגיעים לעבודה זו שהרי "שליטים ביצרם היו"³⁵,
4 היתה הכרחית "גזירת מלך" שהיצר הרע יוכל לשלוט
5 בהם זמנית, ועל־ידי־זה יוכלו להגיע למעלת התשובה.

ט.

עבודת התשובה - העלאת ניצוץ הקדושה אשר ברע

6 אחד מן היתרונות של עבודת התשובה על פני
7 עבודת הצדיקים הוא, שדוקא על ידי תשובה ניתן
8 "לברר" ולזכך את ניצוצות הקדושה שנפלו ונמצאים
9 בתוך שלוש קליפות הטמאות³⁶.

10 אדם ישר, צדיק יכול להעלות את ניצוצות הקדושה
11 הנמצאים בדברי הרשות וההיתר, אך את דברי האיסור
12 עליו לדחות³⁷, ואין הוא יכול להפוך דבר אסור
13 לקדושה.

14 לעומת זאת, בעל־תשובה מביא לידי כך שעל ידי
15 תשובה שלימה הופכים זדונותיו לזכויות³⁸. כלומר, לא
16 זו בלבד שהוא מבטל את הרע, אלא יותר מכך – הוא
17 מעלה את ניצוצות הקדושה שנמצאים בזדונות, עד
18 להפיכתם לזכויות וקדושה.

י.

הבדל בין עבודת הצדיקים לעבודת בעלי תשובה

19 הבדל זה בין צדיק לבין בעל־תשובה אינו נובע
20 מכך שלצדיק אין "זדונות", אלא הוא בהתאם להבדל
21 הכללי שבין עבודת הצדיקים לבין עבודת התשובה.

22 ההסבר לכך הוא: מצד האחדות האמיתית של
23 הקדוש־ברוך־הוא הרי לא ייתכן לומר שיש מציאות כל
24 שהיא שלשם אין מגיעה ח"ו האחדות, כמאמר חז"ל³⁹
25 "אין עוד מלבדו... ואפילו כשפים... שמכחישין פמליא
26 של מעלה", אלא שבאחדות זו ישנם שני ענינים:

(41) בהבא לקמן – להעיר מההפרש (תורת שלום ע' 49 ואילך. ע' 184 ואילך. (ועוד) בין ב' אופני היחוד, הוי' אחד מלמטה למעלה, והוי' אחד מלמעלה למטה.

(42) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 125 ואילך בביאור הפלוגתא דרע"ק ור"י (מכילתא יתרו כ, א) אם אמרו "על הן ועל לאו לאו" או "על הן ואל לאו הן".

ועי"ש בארוכה (ע' 132 הערה 35) ביאור הסיפור דרע"ק ותלמידיו בברכות (סא, ב).

(43) ראה ד"ה תקעו תרס"א. ובכ"מ.

(44) שלכן דוקא ע"י עבודת הצדיקים נעשה דירה בתחתונים (לקו"ת שה"ש ד"ה מי יתכן. אוה"ת שם. המשך תרס"ו ע' תקלג. (ועוד).

(35) לשון רש"י ע"ז שם. ולהעיר מד"ה וירד תרמ"ג בסופו: ומה שבמ"ת פסקה וזהמתן, אולי י"ל שהוא כמ"ש בסש"ב בבינונים שהרע שבהם ישן כו'.

– והרי ענין השליטה ביצה"ר הוא בבינוני (כשהרע ישן) – כמ"ש בתניא שם לפני"ז (פי"ג – יח, ב).

(36) ראה בכ"ז דרמ"צ קצא, א. ועוד.

(37) ראה גם לקו"ת שה"ש ו, ד.

(38) יומא פו, ב.

(39) חולין ז, ב.

(40) המשך תער"ב פרק שעד. סה"מ עת"ר ע' קג. ובד"ה ויגדלו הנערים תרס"ה: ע"ד חתיכה נעשה נבילה.

בזאת שגם אלה מבין ה"ערב רב" אשר עבדו לעגל
ונותרו בחיים, חזרו בתשובה.

שהרי ה"ערב רב", אשר "הם שחתו והשחיתו",
מסיתים ומדיחים, שתורתנו – תורת אמת – קובעת
שאסור ללמד עליהם זכות⁴⁷, הם משלוש קליפות
הטמאות⁴⁸ והרעות לגמרי, ואין בהם טוב כלל⁴⁹,
וחזרתם בתשובה היא אתהפכא חשוכא לנהורא
(=הפיכת חושך לאור) – "זדונות נעשות לו כזכויות".

וזהו הפירוש בפנימיות הענינים ב"לך עלה
מזה...": העליה "מזה" – העליה שנגרמה באמצעות
חטא העגל נובעת בכך שה"ערב רב" נתעלו לקדושה,
ש"עמך" הפכו ל"העם".

טו.

ענין זה מצוי גם בהפטרות - אליהו בהר הכרמל

ההפטרות הן "מענינה של הפרשה"⁵⁰. הענין
דלעיל נמצא גם בהפסרה⁵¹ של פרשת תשא, בסיפור
אודות אליהו בהר הכרמל:

על הפר "שעלה לשם הבעל" אומרים חז"ל⁵²,
שהוא לא רצה ללכת "ואמר לאליהו... הוא (פרו של
אליהו) עולה לחלקו של הקדוש־ברוך־הוא ושמו של
הקדוש־ברוך־הוא מתקדש עליו, ואני עליתי לחלק
הבעל להכעיס את בוראי". ועל כך ענה אליהו "כשם
ששמו של הקדוש־ברוך־הוא מתקדש על ידי זה שעמי,
כך מתקדש על ידך".

משמעות הענין בפשטות היא: כשם שפרו של
אליהו קידש את שמו של הקדוש־ברוך־הוא על ידי
הנס שהתרחש בהקרבה, אשר הוכיח בגלוי את
אמיתותה של נבואת אליהו, כך גם הפר "שעלה לשם
הבעל" קידש את שמו של הקדוש־ברוך־הוא על ידי
ש"אין קול ואין עונה"⁵³ בעת הקרבתו – הוכחת השקף
של נביאי הבעל, ועל־ידי־זה – אמת ה'.

1 כפי שהוא מצד העולם – המעלים ומסתיר ומנוגד
2 לאלקות. וזאת, כאמור, על ידי דחיית הרע.

3 ואילו עבודת בעלי־תשובה היא בהעלאה⁴⁰ ממטה
4 למעלה – לצאת מהעולם. וכך גם לגבי הרע – הם
5 חשים בפנימיות אשר ברע, ב"דבר ה'" המאוחד עם
6 הקדוש־ברוך־הוא – ולכן הם מעלים, באמצעות
7 התשובה, את הרע לקדושה.

יג.

חטא העגל נגרם כתוצאה מראיית פני שור
שבמרכבה

8 בכך יובנו דברי חז"ל⁴⁵ שחטא העגל נגרם על־ידי־
9 זה שישראל ראו במתן תורה את "פני השור"
10 שבמרכבה. ולכאורה, תמוה מאד: אמנם, כאמור לעיל,
11 חטא העגל "גזירת מלך היתה" – אך כיצד ייתכן
12 שהחטא ייגרם עקב ראיית "פני השור" שבמרכבה,
13 ומדוע ייגרם חטא כזה על ידי דבר שראו בעת מתן
14 תורה?

15 ולפי האמור לעיל, שחטא העגל היה כדי להביא
16 את בני ישראל למעלת התשובה, מובן הענין, כיון
17 שעבודת התשובה של ישראל היא המשך לגילוי
18 האלקות במתן תורה:

19 במתן תורה התגלתה אחדות ה' כפי שהיא מצד
20 "למעלה"⁴⁶, אבל כדי שתתגלה האחדות גם בעולם
21 למטה, ואפילו במעשי־כשפים שמג' קליפות הטמאות,
22 הרי זה באמצעות ("גזירת מלך") וחזרתם של ישראל
23 בתשובה על חטא העגל.

יד.

אתהפכא חשוכא לנהורא

24 בירור וזיכוך הניצוצות שברע התחתון ביותר
25 באמצעות עשיית התשובה על חטא העגל התבטא

(45) הנחומא פרשתנו כא. שמו"ר פמ"ב, ה.

(46) הכוונה באחדות ה' מצד "למעלה" כאן היא [לא לענין ההעלאה
כו' (דלעיל בפנים), כי אם] שכללות הגילוי דמ"ת
[שכולל ב' אפני אחדות דלעיל ס"א – הן גילוי אחדותו ית' מצד
(למעלה" – היינו) הפנימיות והכוונה העולם, והן גילוי אחדותו ית'
מצד ("למטה" – היינו) ענינו העולם גופא]
ה' לא מצד התחתון כ"א מצד אלקות, בדרך מלמעלה למטה –
ראה לקו"ת ראה כח, ב. ד"ה וירד שם. המשך תרס"ו ע' שג. המשך
תער"ב ח"ב ע' התקל.

(47) סנהדרין כט, א. פרש"י בראשית ג, יד.

(48) ובפרט קודם שגייס משה שהיו מגקה"ט.

ואין זה סותר להמבואר בכ"מ [רמ"ז לזהר פרשתנו קצא, א. מאו"א

(וש"י) וקה"י ע' ערב רב. ולהעיר מאגה"ק סכ"ו (קמד, ב) שהערב רב
יונקים מק"ן – כי זהו בדוגמת הפי' (חיד"א במדבר קדמות מע' ג' אות
ג') במחז"ל "גר שנתגייר" – שהמתגייר הוא גר מעיקרא ונבכ"ז קודם
שנתגייר הוא מגקה"ט. ולהעיר מנבחראדן שהחריב כו' ולבסוף נתגייר
(גיטין נז, ב. סנהדרין צו, ב). ועוד.

ואולי החילוק – שזה בחיצוניות, וזה בהעלם בפנימיות.

(49) תניא ספ"ו.

(50) טושו"ע או"ח רסרפ"ד. שו"ע אדה"ז שם (וסרפ"ג).

(51) מ"א יח, כ ואילך (ולמנהג האשכנזים – שם, א ואילך).

(52) במדבר"ר פכ"ג, ט. יל"ש מ"א רמז ריד. הובא ברד"ק (ופרש"י)

מלכים שם, כו.

(53) מלכים שם (ושם, כט).

25 בזה אין הם עוסקים. לטענתם, אין הם רוצים להתעסק
26 ב"פר של עבודה-זרה".

27 על כך אומרים "כשם ששמו של הקדוש-ברוך-הוא
28 מתקדש על ידי זה שעמי, כך מתקדש על ידך" –
29 אחדות ה' מתגלה דוקא על ידי הוצאת יקר מזולל⁶⁰,
30 על-ידי החזרה בתשובה של אלו הזקוקים לכך, ועל ידי
31 כך – זדונות נעשות להם זכויות.

32 ואדרבה: אליהו נתן בתחילה לנביאי הבעל את הפר
33 "שעלה לשם הבעל" שינסו להקריבו, ורק לאחר מכן
34 הוא הקריב את פרו. כלומר, העבודה של קידוש "שמו
35 של הקדוש-ברוך-הוא" באמצעות הפר "שעלה לשם
36 הבעל" באה לפני "שמו של הקדוש-ברוך-הוא מתקדש
37 על ידי זה שעמי".

38 וכך גם בעבודה הרוחנית של כל אחד ואחד: אף
39 כאשר העבודה של קירוב יהודי רחוק כרוכה לפעמים
40 ב"גזילת" זמן משל לימוד תורה ועבודה רוחנית עצמית
41 ("זה שעמי") – יש לדעת, שצריך לגרום לקידוש שם
42 שמים על ידי העלאה לקדושה של הפר "שעלה לשם
43 הבעל" – קירוב יהודי הרחוק מיהדות, כשם ש"שמו
44 של הקדוש-ברוך-הוא מתקדש על ידי זה שעמי" –
45 בדומה לתורה והעבודה העצמיים שלי.

46 והעבודה הכפולה, בדומה לסיפור התורה אודות
47 אליהו הנביא מבשר הגאולה, תביא לגאולה האמיתית
48 והשלימה בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ תשא תשל"א,

חגה"ש תשכ"ד, ש"פ שמות תשל"ו)

1 אך עדיין לא מובן: מלשון המדרש "כשם ששמו
2 של הקדוש-ברוך-הוא מתקדש על ידי זה שעמי, כך
3 מתקדש על ידך" נראה, שקידוש שם ה' על ידי שני
4 הפרים היה באופן זהה. אך, לכאורה: קידוש ה' על ידי
5 פרו של אליהו נעשה באמצעותו ובפר עצמו – אמיתות
6 ה' התגלתה בהקרבנות. לעומת זאת "קידוש שמו של
7 הקדוש-ברוך-הוא, על ידי הפר "שעלה לשם הבעל"
8 נעשה באופן שלילי, אי הקרבנות הוכיחה שהבעל אינו
9 אמת?

10 ההסבר לכך הוא: באמצעות עבודת אליהו
11 והשפעתו על ישראל לחזור בתשובה⁵⁴ נתגלתה למטה
12 אחדות ה' – "ה' הוא האלקים"⁵⁵ – כפי שהיא מצד
13 "למעלה"⁵⁶. וכיון שמצד אחדות זו גלוי "דבר ה'",
14 הפנימיות שבכל דבר בעולם –

15 לפיכך "כשם ששמו של הקדוש-ברוך-הוא מתקדש
16 על ידי זה שעמי, כך מתקדש על ידך" – זוהי אותה
17 אחדות⁵⁷, שהרי באמצעות התשובה נתגלתה פנימיות
18 הפר שעלה לשם הבעל⁵⁸ – עלייתו לקדושה.

טז.

ההוראה למעשה

19 מכך נלמדת גם ההוראה למעשה: יש העוסקים רק
20 בדברים שהם עניני קדושה מלכתחילה, הם טוענים,
21 שבהם מתקדש "שמו של הקדוש-ברוך-הוא",
22 אך להשפיע על עוברי עבירה ר"ל – שכפי
23 שמסביר אדמו"ר הזקן⁵⁹, כל עבירה היא ההיפך ממש
24 מרצון ה' ודומה לאיסור השתחואה לעבודה-זרה –

(54) כאמרם "ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים" (מלכים שם, לט).
וראה אוה"ת עה"פ (וראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"א ע' 174), שב"פ
ה' הוא האלקים" הו"ע התשובה.
(55) מלכים שם.

(56) להעיר דאליהו ענינו שם ב"ן (ראה המשך תרס"ו ס"ע קנו ואילך.
ד"ה וה"ס תש"ח. ועוד), העלאה מלמטה למעלה, בדוגמת עבודת
התשובה (ראה הנסמן לעיל הערה 43).

(57) וע"ז משנ"ת (לקו"ש) נסמך לעיל סיום הערה 42) בישיבת רע"ק
שבני" ענו (בעת מ"ה) "על הן הן (וגם) על לאו הן", עיי"ש.
וי"ל, דזה שהפר אמר "הוא עולה לחלקו של הקב"ה כו' ואני עליתי
לחלק הבעל להכעיס את בוראי", אין הכוונה (כפשטות הלשון) שלא רצה
בזה משום שע"ז הוא נקרב לע"ז

– שא"כ, מהו אריכות הלשון "אני וחברי יצאנו מבטן אחד כו' והוא
עולה כו' ואני עליתי כו'", והול"ל רק שלא רצה לילך כו' לעלות "לחלק
הבעל להכעיס את בוראי", ולמאי נפק"מ שחברו "עולה לחלקו של
הקב"ה" ? –

כ"א: אף שגם ע"ז שעולה לבעל מתקדש שמו של הקב"ה (כי בזה

מגלה שנביאי הבעל אינם אמת) – מ"מ, למה יוגרע חלקו מ"חברו"
(ש"יצאנו מבטן א' כו'), ששם שמים יתקדש על ידו (לא בו גופא, כ"א)
באופן שלילי ("על לאו לאו"), שמציאות ד"להכעיס את בוראי" אינה
אמיתית (כ"א – העדר), ולא באופן חיובי – שיוקרב לה,
וע"ז ענה לו אליהו "כשם ששמו של הקב"ה מתקדש כו' כך מתקדש
כו' – שמצד עצמותו ית' ה"ה אותה האחדות, באופן חיובי – "על לאו
הן", ככפנים.

(58) עפמ"ש בשו"ת הרדב"ז (סי' אלף סו) דהמו"מ בין אליהו והפר
היינו עם "שרו וכחו של פר" – יומתק ג"כ מה שגם לאחר מענה אליהו
"כשם כו'" לא רצה הפר לילך כו' ו"א"ל כו' עד שתמסרני בידם" –
כי זה "ששמו של הקב"ה מתקדש כו' על ידך" הוא דוקא מצד
ה"כוונה" ו"דבר ה'" של הפר, אבל לא בכחו של הפר כמו"ש למטה
ונקרב לבעל: ולכן נגרש זה (ד"כשם כו'") רק ב"שרו וכחו של פר"
למעלה, וכדי שהפר למטה ילך כו' הוא דוקא ע"י שאליהו מסרו בידים.
(59) תניא פכ"ד.

(60) ע"פ ירמ"י טו, יט. וראה ב"מ פה, א.

וכמו ז' ימי⁶ נדה וי"א ימי זיבה.
והיינו משקה⁷ טמא גימטריא י"א פעמים⁸ אד"ם
דתהו שנפלו ומתו, שמצד זה הם מכשירים לקבל
טומאה, וזרעים⁹ וירקות הם ניצוצות שנפלו מתהו,
וכשמתבררים ומתקנים נעשים בבחי' מאכל לאדם¹⁰
דתיקון.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד תכג, תכז

בראשית לו, לא־לֹב: וְאֵלֶּה הַמַּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ
אֲדָם לִפְנֵי מֶלֶךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּמְלֹךְ בְּאֲדָם בֶּלַע
בֶּן־בְּעֹזָר וְשֵׁם עֵירוֹ דִּנְהָבָה:

קבז

בהמשנה (מכשירין פ"א מ"ג) "משקה טמא" בגי' י"א
פעמים אד"ם – כנגד הוי' מלכי דתהו עם הדי' אבות

משקה טמא בתורה עד שיתכוון ויתן שנאמר (ויקרא
יא, לח) וכי יתן מים על זרע.

מכשירין פרק א משנה ג

למשה בסיני, א"ר הונא מאי קראה "קח לך סמים" תרי, "נטף ושחלת
וחלבנה" הא חמשה, וסמים אחריני חמשה, הא עשרה, ולבונה זכה
חד, הא חד סרי".

(6) ויקרא טו, כה. וראה שם רש"י ד"ה אל נדתה, זו אחד עשר יום
שבין סוף נדה לתחלת נדה כו'. עיין שו"ע אדמו"ר הזקן ריש הלכות
נדה. ראה גם לעיל סימן קכג. לקמן סימן קמח. קסח.

(7) משק"ה (בגי' 445), + טמ"א (50) = 495, וכן י"א פעמים אד"ם
(11 × 45) = 495. ראה הערה 8.

(8) ראה פרי עץ חיים שער עולם העשי' פרק ד וז"ל: הוי' מלכים שמתו
בארץ אדום שהם ז' תחתונים, ועוד ד' אחוריים של חכמה ובינה
וישראל סבא ותבונה, וסודם הוא ב' אותיות אלו הם ז"ן שהם ז"ת, אמנם
שהם גי' י"א. וכבר ידעת כי ב' אותיות אלו הם ז"ן שהם ז"ת, אמנם
עם ד' אחוריים הנז' שירדו למטה במקום ז"ן הם י"א, כמנין ו"ה,
כי כ"ז הוא בכלל ז"ן. ולכן תמצא כי לעולם אין הפגם עולה רק נגד
ז"ן, ולא בא"ו. וזהו ענין הקליפה הנקרא* תולע, הנזכר בפסוק
(שמות ל, לד) עולת תמיד, וע"ש. כי הנה הם י"א קליפות של י"א
סמני הקטורת, והם (שמות לו, יד) י"א יריעות עזים, והם י"א ארורים
הנזכר (דברים כז) בפרשת כי תבא.

והנה כ"א מ"א נקראים אדם מבחינת ארץ אדום, וי"א פעמים אדם,
גימטריא תולע. וז"ס (איכה ג, לו) לעו"ת אד"ם* בריב"ו אדני לא
ראה, ע"י י"א אדם אלו, שהם גימטריא לעו"ת, משם נמשך עיוות
הדין אל האנשים, ע"ש.

וראה גם לקמן סימן קלד.

(9) ראה לקמן סימן קלה.

(10) ראה תורה אור פרשת בשלח עמוד סה, ד. לקוטי תורה פרשת צו
יג, ב. סידור עם דא"ח מאדמו"ר הזקן עמוד רב, ד ואילך. תורת מנחם
— ספר המאמרים ה'תשי"ד (ד"ה באתי לגני סעיף ג) עמוד פג. ועוד.

(*) ראה לקוטי תורה פרשת חוקת עמוד נח, ד. אור התורה חקת סוף
עמוד תשס. תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ה חלק ג' עמוד 1846.

(**) ובהערה שם בפרי עץ חיים ח"ל: "סופי תיבות מת", ש"א אדם
מתו בסוד שבירה. נלע"ד נת".

משקה טמא בתורה, כלומר משקה המכשיר את
האוכלים לקבל טומאה מדין תורה, אינו מכשיר את
האוכלים (אפילו אם המשקה עצמו כבר נטמא קודם),
עד שיתכוון ויתן, אלא א"כ האדם נתכוון ליתן המשקין
על האוכלים.

משניות מבוארת קהתי

הנה יש ז' מלכים דאדום, מלכי דתהו, ולפעמים
חושבים גם הדי' אבות (נזיקין²) שנוכרו בהם, וכמו
י"א³ אלופי עשו, י"א⁴ יריעות עזים, י"א⁵ סממני קטורת,

(1) פירוש: שבסך הכל יש י"א, ז' מלכים, וד' מאבותיהם, דרך
בארבעה מהמלכים נזכר גם האבות, והם: (פסוק לב) בלע בן בעור,
(לג) יובב בן זרח, (לה) הדר בן בדר, (לח) בעל חנן בן עכבור.

(2) רמז להמשנה ריש בבא קמא ארבעה אבות נזיקין הן" לרמז
דחשבינן גם הדי' "אבות" הנזכר בפסוקים. ראה תורת לוי יצחק,
חידושים וביאורים בש"ס עמוד קיט.

(3) בראשית לו, פסוקים מ"מג. אלופי תמנע, עלוה, יתת, אליבמה,
אלה, פינזון, קנז, תימן, מבצר, מגדיאל, עירם".

(4) שמות כו, ז "ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה
יריעות תעשה אותם". וכידוע עזים בחי' גבורות כמארו"ל (שבת עז).

מ"ט עזיא מסגי ברישא והדר אימרא ברישא חשוכא והדר נהורא,
ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד נו "עזים" לשון
"עז" בחי' גבורה, ע"ש. לקוטי תורה פרשת בלק עד, ד. אור התורה

פרשת תרומה עמוד א'תקיב. ספר המאמרים תרכ"ט סוף עמוד קיח
ואילך. וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת ח"א סוף סימן ח, רמז במספר
אמות היריעות לבחי' גבורות ודינים.

(5) שמות ל, לד. ראה כריתות ו: "אמר רב יוחנן י"א סממנין נאמרו לו

שלומנו והצלחתנו של כל אחד ואחד מישראל תלויים בתורתנו הקדושה הנקראת תורת חיים, מלשון הוראה איך לחיות חיים האמתיים
הראויים לשמם, ובקיום המצוות עליהן נאמר וחי בהם.

ממכתב שושן פורים, ה'תש"כ

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תשא

רחמים, דוה למפרע הוד, דוה בא"ת ב"ש קפץ, שנ' (ישעי' נד, ח) בשצף קצף הסתרתי פני.
רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

לג, כב – והיה בעבור כבודי ושמותיך בנקרת הצור ושכתי כפי עליך עד עברי

ח. כתיב¹² ושמותיך בנקרת הצור, דנקרת הצור הוא בחינת תוכן פנימיות נקודת הצור שממנו מקור האש, ומשם הוא שרש ענין התשובה וכו'.

והענין בזה, שהאש שבבחי' צור (שרש ומקור האש) הוא בהעלם שאינו במציאות, וכדי לגלות האש יש צורך בהכאה דוקא (דלא כמו האש שבגחלת, שהיא בהעלם שישנו במציאות, וכדי לגלותה מספיק נפיחה במפוח), וזהו מה שעבודת התשובה הוא בחילא (ויתירה מזה, בחילא) יתיר, ע"ד ענין הכאה שעל ידה מגלים את האש שבבחי' צור.

וזהו מ"ש והי' בעבור כבודי ושמותיך בנקרת הצור, דכבודי הו"ע התורה (אין כבוד אלא תורה¹³), אבל בעבור כבודי, היינו, שעוברים ח"ו על התורה, אזי ושמותיך בנקרת הצור, שצריך להמשיך מבחינת נקרת הצור דוקא, מקור האש וכו'.

ועפ"ז יובן מעלת עבודת בעלי תשובה על עבודת הצדיקים, שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו, כי ע"י עבודת הצדיקים בתורה ומצוות ממשיכים מבחי' האש, משא"כ בעלי תשובה, כיון שמצד החטא והפגם כו' נעשית עבודתם בחילא יתיר, הנה ע"י ממשיכים משורש ומקור האש, בחי' צור, מקור הגבורות, שמשם נמשכת ההשפעה באופן של תגבורת החיות (בחילא יתיר), ונמשכת גם למקום רחוק (הריחוק שעי' החטא ופגם).

ז. אמנם עדיין אינו מובן, למה יגרע חלקו של צדיק שלא נתרחק כלל. אך הענין הוא, שעל זה אמרו¹⁴ משיח אתא לאתבא צדיקא בתיובתא, היינו, שגם הצדיקים יתעלו לבחי' התשובה. וכפי שמצינו גבי משה שהתעלה לבחי' התשובה¹⁵, דאף שבתחילה היתה עבודתו באופן עבודת הצדיקים, הנה לאח"ז נאמר לו ושמותיך בנקרת הצור, שהגיע למעלת התשובה. ועד"ז יהי' אצל כל הצדיקים בביאת משיח שאתא לאתבא צדיקא בתיובתא.

והנה, ידוע מאמר הבעש"ט¹⁶ שישנו משיח הפרטי בכל אחד ואחד, והוא בחי' יחידה שבנפש, וכן מובא גם מהמבואר באגה"ק¹⁷ ע"פ¹⁸ פדה בשלום נפשי, שישנו גאולה הפרטית שבכל אחד ואחד. והכח על גאולה הפרטית וביאת המשיח הפרטי שבכל אחד הוא ממש רבינו, שהוא הנותן כח לגלות את משיח הפרטי, ועד שעי"ז באים לגאולה הכללית ע"י משיח הכללי, בחי' יחידה הכללית¹⁹. ולכן, כשם שמשה רבינו הגיע גם למעלת התשובה, כמו כן פועל הוא מעלת התשובה אצל כל בני".

ספר המאמרים ה'תשכ"ב, ממאמר ד"ה כי תשא (הנחה בלתי מוגה)

לא, יד – ושמרתם את השבת כי קדש
היא לכם מחלליה מות יומת כי כל העושה
בה מלאכה ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמיה

ד. נתקשרו ישראל בהקב"ה ע"י התורה והפרידים מן האומות פירוד גמור שנאמר (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי לכם, לכם ולא לאומות העולם והכניסים לקדושה אחת מה שאין בה מגע גוי והוא יום שבת קודש שנאמר ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם, לכם ולא לאומות העולם, ולפיכך (סנהדרין נח:) גוי ששבת חייב מיתה וכו'.

ולפיכך הגאולה תלוי' בשמירת שבת (עיין שבת קיח:) כי הנעלם של שב"ת כזה שיי"ח ב"ת תי"ו עולה תפ"ו כמנין אלי"הו משי"ח ב"ן דוי"ד, להורות כאשר נשמר שבת הגלוי אזי גם הנעלם יתגלה תיכף..., אשר על ידי השבת יתגלה גם הנעלם גאולה אחרונה על ידי אלי"הו משי"ח ב"ן דוי"ד וגאולת עולם תהי' לנו.

עיר דוד¹, בהקדמה

לג, א – וידבר ה' אל משה לך עלה מזה
אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים אל
הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב
לאמר לזרעך אתננה

ו. יראה על כפל הענין והשינוי שאמר (לב, לד) לך נחה את העם הנה מלאכי ילך, וחזר ואמר לך עלה מזה אתה והעם וגו' ושלחתי לפניך מלאך וגו', שלמעלה א"ל על ענין זה הדור שינהיגם במדבר, כי עתידים כולם למות במדבר, לזה אמר ועתה כלומר מה שהוא לצורך עתה.

אבל לעתיד לבא יהי' לך עילוי גדול שתביאם ותכניסם לארץ, כמו שאמרו ז"ל (עיין במדבר רבה פ"ט, ל) על פסוק ויתא ראשי עם, למה מת משה רבינו במדבר כדי לנחם מתי חוצה לארץ שלא יאמרו אין להם תחי' ועתיד להביאם ולהכניסם הרועה עם צאנו, א"כ זהו אומרו לך עלה מזה, מזה יהי' לך עלי' אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים, כמו שהעליתם כן אתה עתיד להכניסם אל הארץ אשר נשבעתי.

שפתי כהן

לג, יג – ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך
הודעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן
בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה

ז. הדעני נא. ה'ד' בא"ת ב"ש ק"ץ, עדיין נשאר ע' ג' י' מן התיבה, אמר לו הודיעני מתי תוציא אותם עם עני מן הגלות, וזהו הודיעני קץ של עם עני. הדעני נא בגימ' קץ.

הודעני אותיות הוד עני, לפי שבעולם הזה ישראל כנדה שנ' (איכה א, יג) נתנני שוממה כל היום דוה, ולעתיד לבא כשיגאלם הקב"ה יהפוך להם הקב"ה מדת הדין למידת

♦ יום ראשון י' אדר ♦

ל (יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יא וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

(יב) כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יְהִי בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם:

יב אֲדֹנִי תִקְבֹּל יֵת חֲשָׁבֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְגִּיחוֹ וְיִתְּנוּ גֹבֶר פֶּרֶקֶן נַפְשָׁם קָדָם יְיָ כִּד תִּמְנִי יְתִיחוֹ וְלֹא יִהְיֶה בָהֶן מוֹתָא כִּד תִּמְנִי יְתִיחוֹ:

הַשְׁקֵלִים וְתַדַּע מִנִּיָּם. וְלֹא־יְהִי בָהֶם נֶגֶף. שְׁחֵמְנִין שׁוֹלֵט בּוֹ עֵין הָרַע, וְהַדְּכָר בָּא עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ בִּימֵי דָוִד.

כ"י • כִּי תִשָּׂא • לְשׁוֹן קְבִלָה, כְּתַרְגוּמוֹ, כְּשֶׁתַּחֲפִיץ לִקְבֹּל סָכּוּם מִנִּיָּם לְדַעַת כְּמָה הֵם, אֵל תִּמְנֵם לְגַלְגֵּלָתָה, אֲלֹא יִתְּנוּ כָּל אֶחָד מִחֲצִית הַשְׁקָל, וְתִמְנֶה אֶת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך ג, עמוד 924)

וְהִנֵּה, חֲטָא הָעֵגֶל גָּרַם לְעֵנִין הַמִּיתָה (כִּי בִשְׁעַת מִתְּנִיתוֹרָה זָכוּ יִשְׂרָאֵל לְמוֹצֵב שֶׁל "חִירוֹת מִמֶּלֶאךָ הַמָּוֶת" (תִּקְוִי־זֹהר תִּקּוּן ט); וְחֲטָא הָעֵגֶל עוֹרֵר מִחֲדָשׁ אֶת חֲטָא עֲזִיבֵהֶדַעַת, שֶׁהִבִּיא מִיתָה (לְעוֹלָם). נִמְצָא שֶׁחֲטָא זֶה גָּרַם לְעֵנִין שֶׁל מִיתָה גַם בְּמִשְׁה רַבְּנוֹ (הַנִּשְׁמָה הַכְּלִלִית). מִכָּאן הַקָּשֶׁר לְעֵנִין שֶׁל הַסְתַּלְקוֹת צְדִיקִים הַמְּדַבְּרִי לְעֵיל.

עֲשִׂיתָ הָעֵגֶל הִיתָה עֲבוּדָה־זָרָה, שֶׁהוּא חֲטָא וְעוֹן כָּלְלִי. חֲטָא כְּזֶה פּוֹגֵם בְּכָל־לוֹת הַנִּשְׁמָה, וְכִמְזֶכֶן הוּא פּוֹגֵם בְּנִשְׁמָה הַכְּלִלִית שֶׁבְּדוֹר. וְכִפִּי שָׂאָן הִיָּה בְּחֲטָא הָעֵגֶל, שֶׁגָּרַם יְרִידָה וְנִפְלִיָּה מִסּוּיָמָת גַּם בְּמִשְׁה רַבְּנוֹ, רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמֵאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (פִּירוּשׁ רִש"י לְקַמֹּן לִב, ז) "לֵךְ רֵד - מִגְּדֻלָּתָךְ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כרך כג, אגרת חזיתתקב)

צְדִיקָה, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמָר וְחֲטָאָךְ בְּצִדְקָה פְּרוּק. וְכִינֵן אֲשֶׁר כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִינַת מִשְׁה רַבְּנוֹ עֲלִי־הַשְּׁלוֹם - הִרִי הוֹרָאָה בְּפֶרֶשְׁתָּנוּ, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינָה זוֹ, עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהִרִים קֶרֶנוֹ, עַל־יְדֵי אֲשֶׁר יִגְלֶה חֲבָתוֹ לִפְנֵי הַמָּקוֹם, בְּהִתְבּוֹנֵנוּ אֲשֶׁר אֶהְבַּת עוֹלָם אֶהְבַּתָּנוּ ה' אֲלֵקִינוּ כִּי וְכֵן בְּחֶרֶת - הוּא הַגּוֹף הַחֲמִירי - וְקִרְבָּתָנוּ כִּי, שְׂאִזִּי מִמִּילָא "כְּמִים הַפְּנִים לִפְנֵים" יִתְעוֹרֵר גַּם הוּא לְדַבָּקָה בּוֹ וְלִהְיוֹת שִׁיר אֲוִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְמִטָּה וְלִהְיוֹת כָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵל לָהּ, שְׂזָהוּ עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּבִפְרָט עַל־יְדֵי הַצְדִּיקָה, שֶׁהִיא עֶקֶר הַמִּצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת וְעוֹלָה עַל כּוֹלָנָה - בְּמִילּוֹי הַצּוּוִי לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן וְדִירָה לֹא יִתְבָּרַךְ בְּתַחַתְנוּנִים.

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה - כִּי שָׂאֵל מֹשֶׁה: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּמָה תִּרּוּם קֶרֶן יִשְׂרָאֵל (וּבִפְרָט - שְׂהִיָּה אֶף זֶה־עֵתָה מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל). אָמַר לוֹ הַקֶּבֶד: הֵאֱמַר - לְדוֹרוֹת (כּוֹלֵל אֲפִילוֹ בְּיוֹם פְּקֻדִי (אֲשֶׁר אִז) וּפְקֻדָּתִי עֲלֵיהֶם חֲטָאָתָם בְּעֵגֶל) - "כִּי תִשָּׂא" - אֶתָּה דוֹקָא - רֹאשָׁם שֶׁל יִשְׂרָאֵל (וְרַק מִשְׁה - לֹא הִיתָה לוֹ כָּל שִׁיכּוֹת לְעֵנִין הָעֵגֶל, שְׂהִרִי הִיָּה אִז בְּהָר עַם ה').

"תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ" - תּוֹכַל "לְשָׂאת אֶת רֹאשָׁם בְּהִגְבָּהָה", עַל־יְדֵי אֲשֶׁר - "תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ", תִּמְנֶה אוֹתָם לְגִלּוֹת חֲבָתָם לִפְנֵי הַמָּקוֹם. - וְלִכְפֹּר עַל הַחֲטָא הַמּוֹנֵעַ הַרְמַת קֶרֶנָם (וּבִפְרָט - חֲטָא הָעֵגֶל) - "וְנָתַנוּ אִישׁ כּוֹפֶר נַפְשׁוֹ" -

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת פקודי, פרשת שקלים, מברכים החודש וערב ראש־חודש אדרשני, התשכ"ז)

תַּכְלִית הַדּוּמָם - שִׁיכָלֵל בְּצוּמָח, וְתַכְלִית הַצּוּמָח - שִׁיכָלֵל בְּחִי, וְכֵן הִלָּאָה, וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנוֹגַע לְאָדָם, מִיָּן הַמְּדַבֵּר, שֶׁמַּעֲלָתוֹ הִיא מַעֲלַת הַשְּׁכָל (נֶפֶשׁ הַשְּׁכָלִית) - שֶׁתַּכְלִיתוֹ הִיא לְהַתְעַלּוֹת לְמַדְרָגָה שֶׁלְמַעַלָּה מִהַשְּׁכָל, שְׂזָהוּ עֵינֵן דִּ"תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ".

לְכַאוֹרָה אֵינוֹ מוֹיָב: מַהוּ הָעֵנִין דִּ"תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ" - הִרִי ה'רֹאשׁ' הוּא הַמְּדַרְגָּה הַיּוֹתֵר עֲלִיּוֹנָה שֶׁבָּאֲדָם? וְיָדוּעַ הַבְּאוּר בָּזֶה - עַל־פִּי שִׁיחַת כ"כ אֲדָמוֹר (מְהוֹרֶשׁ"ב) וְשִׁמְתוֹ עֵדֶן (וְכֵן הוּא גַם עַל־פִּי הַחוּרִים), שֶׁהַתַּכְלִית שֶׁל כָּל מַדְרָגָה הִיא לְהַכְלִל בְּמַדְרָגָה שֶׁלְמַעַלָּה הִימְנָה, וְלְדוּגְמָא:

ספורנו

רחום וכפר עון (ע"פ תהלים עח, לה), כְּאֵמָרוֹ "לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם" (פסוק טו). וְלֹאָה אָמַר, תּוֹרָה יג

כְּאֵמָרָם "אֵין מִיתָה בְּלֹא חֲטָא" (שבת נה, א). וּבִכְּנֵן כָּל מִנְּיָן הוּא מְזַכֵּיר עוֹן (ע"פ יחזקאל כא, כח), לְכֵן יֵאוֹת שִׁיתֵּן כָּל אֶחָד כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לְכַבּוֹד הָאֵל יִתְבָּרַךְ, וְהוּא

ל (יב) כִּי תִשָּׂא, וְנָתַנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ. כִּי הִכְרַח הַמִּנְיָן בְּאִישִׁי הָאָדָם הוּא מִצַּד הַהוֹשָׁתָנוּת הַקּוֹרָה בְּאִישִׁיו מְהוּיָה וְהַפְסָד, וְזֶה בְּסִבַּת חֲטָאָם,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך טז עמ' 390 ואילך – 'מותוך לקראת שבת')

מצות מעשיות בתוצאה מקירוב פנימי

השקל, ללמד דאף שבחיצוניות נראה שאין לאדם פנה קשר עם הקב"ה, אבל באמת יש לכל נפש "אש" ("א"פ"ע"ל") שהיא עצם הנשמה ("נקודת היות") שקשורה להקב"ה בכל מצב שיהיה, ואפילו חטא של עבודה זרה לא מסיר ומנתק קשר זה, ומצד זה יש פירה גם על חטא כזה. וקשר זה נמצא לא רק בעצם הנשמה, אלא "מטבע של אש" זו היה "משקלה מחצית השקל", שלאש זו עשה הקב"ה משקל גשמי, דמכיון שגם פעולותיו של האדם באות מעצם חיותו - עצם הנשמה - לכן גם בנותנות מטבע גשמית, נמצא ה"מטבע של אש" - הקשר הפנימי עם הקב"ה, ולכן מכפרת הנתינה על חטאיו.

ונתנו איש כפר נפשו ליהוה . . זה | יתנו . . מחצית השקל

הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו פנה יתנו (ל, יב"ג. ובפירושו רש"י) והקשו, במה נתקשה משה רבינו עליו השלום עד שהצטרף הקב"ה להראות לו מטבע של אש? ויש לומר דבאמת תמיתה משה היתה, דמחצית השקל הרי באה להיות כופר לנפש על חטא העגל, דלכאורה בחטא פנה דנכרתים על ידי זה לגמרי רחמנא-לצלן מהקב"ה, ואיך יתכן שחטא פנה כופר על ידי נתינת מטבע? ולכן הראה לו הקב"ה מטבע של אש שמשקלה מחצית

יג. דין יתנו כל דעבר על מניניא פלגות סלעא בסלעי קידשא עסרין מעין סלעא פלגות סלעא אפרשותא קדם יי:

(יג) זה | יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל
בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל
תרומה ליהוה:

ושדה אחזה. עשרים גרה השקל. עכשו פרש לך כמה הוא. גרה. לשון מעה, וכן (שמואל א ב): "באו להשתחות לו לאגרות כסף וכפר-לחם". עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ארבעה זוזים, והזוז מתחלתו חמש מעות, אלא באו והוסיפו עליו שתות, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה'.

זה יתנו. (שמות רבה) הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו: פנה יתנו. העבר על הפקדים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן (ויקרא כז): "כל אשר יעבר תחת השקט", וכן (ירמיה לג): "תעברנה הצאן על ידי מונה". מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקל בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך ג, עמוד 529)

את האש מתחת לכסף או הזהב. הלך התלמיד ועשה כפי שלמד, אך את האש לא הצית... מובן שהזהב והכסף נותנו כפי שהם.

לפיכך הראה הקב"ה למשה מטבע של אש, ללמדנו: נתינת מטבע בלבד אינה יכולה לשמש כפר-נפש; אך קשונותנים מטבע של אש, בחיות והתלהבות הבאות מעצם הנפש שנמשלה לנר ("נר ה' נשמת אדם"), אזי בכל המטבע לכפר על הנפש.

שלושה דברים שמע משה מן הקב"ה והרתיע לאחוריו... פיון שאמר לו ונתנו איש כפר-נפשו, אמר משה: מי יוכל ליתן כפר-נפשו?... נטל הקב"ה כמין מטבע של אש מתחת פסא הכבוד והראה לו למשה: זה יתנו, פנה יתנו (במדבר רבה פרשה יב)

למה הדבר דומה? לאדם שהחליט ללמד את מלאכת הצורפות. הלך אצל צורף, והלה למדו את כל המלאכה. אף דבר אחד - המונב מאלי - לא אמר לו: שיש להצית תחלה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך טז, עמוד 390)

להרימו יש צורך במאמץ ואפילו בכפיה. הוא-הדין במחצית השקל שבני ישראל נותנים: גם כאשר 'כבד' להם הדבר לעשותו, והם עושים זאת מתוך כפיה, ללא כל רצון וחיות, גם נתינה שקזו היא "מטבע של אש", מאחר שהיא קשורה "תחת פסא הכבוד" - בעצם הנשמה.

הדין במחצית השקל הוא ש"כופין את מי שלא נתן, עד שימתן" (רמב"ם הלכות שקלים פרק א הלכה ט). ועל זה תמה משה, כיצד נתינה כפיה יכולה להיות כפר-נפש? לכן הראה הקב"ה מטבע של אש שמשקלה מחצית השקל. משקל - משמעותו דבר הנמשך כלפי מטה, וכדי

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת ויקהל התשנ"ב)

שָׁקַל אֶחָד וְאַחַד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא "חֶלֶק אֶלְקָה מִמַּעַל מִמֶּנִּי", וְהָרִי "הַעֶצֶם כְּשֶׁאֵתָה תוֹפֵס בְּמִקְצָתוֹ, אֵתָה תוֹפֵס בְּכָלֹ" - וְאִם-כֵּן הָרִי כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם מִצִּיאוֹת אֶחָת. וְאִפְּלוּ בְּמִקְרָה שֶׁיֵּשׁ לְשָׁלוֹל אֶצֶל חֲבֵרוֹ עֵינָן בְּלִתִּי-רָצוֹי - הָרִי הַצּוֹרֵחַ הַכִּי יַעֲלֶה לְפַעַל זֹאת הִיא עַל-יָדֵי שְׁמִשְׁפִּיעַ עָלָיו בְּדַרְכֵי נֶעַם וּבְדַרְכֵי שְׁלוֹם.

כְּאֲשֶׁר יְהוּדֵי נִמְצָא בְּפָנֵי-עַצְמוֹ, הָרִי הוּא רַק מִחֲצִית, וּבִכְדֵי לִהְיוֹת "שָׁקַל הַקּוֹדֵשׁ" - עָלָיו לְהִתְאַחֵד עִם יְהוּדֵי שְׁנֵי, וְעַד לְהִתְאַחֵד עִם כָּל אֶחָד וְאַחַד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ קִיּוֹם הַמִּצְוָה ד'וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ", שֶׁפְּרוּשׁ "רֵעֶךָ" הוּא לֹא רַק יְהוּדֵי שְׁנִמְצָא קְרוֹב אֵלָיו, אֲלָא אִפְּלוּ יְהוּדֵי שְׁנִמְצָא בְּקִצּוֹי תָּבֵל. וְהַסֵּבָה לָזֶה הִיא כְּמוֹ שְׁכּוֹתֵב אֲדָמוֹר"ר הֶזְקֵן בִּתְנִינָא,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9' לקו"ש כרך טז עמ' 390 ואילך - 'מִתּוֹךְ לְקִרְאת שְׁבֹת')

שְׁנֵי גִדְרִים בְּכִפְּרַת עֲזוּנוֹת - זֶה וְזֶה יִתְּנוּ

אֵת הַכֹּלִי לְמִצִּיאוֹת חֲדָשָׁה. וְכִמּוֹ כֵּן בְּכִפְּרָה עַל חֲטָא, יִשְׁנֵם שְׁנֵי גִדְרִים אֵלּוּ. א. כְּפָרָה עַל יְדֵי קִרְבָּנוֹת 'לְכַפֵּר עַל נִפְשׁוֹתֵיכֶם'. שְׁמִסִּירָה טְמֵאת הַחֲטָא מִעַל הָאָדָם. ב. 'כּוֹפֵר נִפְשׁוֹ' שֶׁלֹּא רַק שְׁהוּסֵר הַחֲטָא אֲלָא הַנֶּפֶשׁ מִשְׁתַּנִּית. וְלָכֵן הָרָאוּ מִטְּבַע שֶׁל אֵשׁ, לְרִמּוֹז שְׁכַדִּי לְכַפֵּר עַל חֲטָא הַעֲגָל, זְקוּקִים לְכַפֵּרָה שֶׁתִּשְׁנֶה אֵת מִצִּיאוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְזֶה פָּעַל עַל יְדֵי מִחֲצִית הַשָּׁקַל.

הָרָאוּ לוֹ כְּמִין מִטְּבַע שֶׁל אֵשׁ . . וְאָמַר לוֹ כָּזֶה יִתְּנוּ (ל, יג. ובפירוש רש"י)
וְצִרִיךְ בְּאוֹר, מִה רִמּוֹז הַקֶּבֶד"ה בָּזֶה שֶׁהָרָאוּ לוֹ הַמִּטְּבַע בְּדַמוּת אֵשׁ דְּוָקָא?
וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה מִחֲצִית הַשָּׁקַל הָרִי בָּאָה לִהְיוֹת 'כּוֹפֵר נִפְשׁוֹ' לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל.
וְהִנֵּה בְּטֹהֶרֶת חֶפֶץ מִטְּמֵאתוֹ מִצִּינּוֹ ב' גִּדְרִים. א. טְבִילָה בְּמִים, דְּהֵמִים רַק מִטְּהָרִים אֵת הַנֶּטְבֵּל מִטְּמֵאתוֹ. ב. טְבִילַת כֹּלִי בָּאֵשׁ, דְּהָאֵשׁ לֹא רַק מִסִּירָה טְמֵאת הַכֹּלִי אֲלָא מִשְׁנֶה

(יד) זֶל הָעֵבֶר עַל-הַפְּקִידִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה:
יְד כָּל דְּעֵבֶר עַל מִנְיָנָא מִבֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְיִלְעֵלָא יִתֵּן אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יְיָ:

יח"י"מ מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה • לְמִדָּךְ כָּאֵן שָׂאִין פְּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים יוֹצֵא לְצִבָּא וְנִמְנָה בְּכָלֵל אֲנָשִׁים.

(טו) הָעֲשִׂיר לֹא-יִרְבֶּה וְהִדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחֲצִית הַשָּׁקַל לֵתֵת אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נִפְשֹׁתֵיכֶם:
טו דְּעֵתִיר לֹא יִסְגִי וּדְמִסְכָּן לֹא יִזְעַר מִפְּלָגוֹת סִלְעָא לְמִתֵּן יֵת אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יְיָ לְכַפֵּרָה עַל נִפְשֹׁתֵיכֶם:

הָאָמַר בְּתַחֲלַת חֲמִשׁ הַפְּקוּדִים (במדבר א): "בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית", וְנִתְּנוּ כָּל אֶחָד מִחֲצִית הַשָּׁקַל, וְהֵן לִקְנוֹת מִזֶּה קִרְבָּנוֹת צְבוּר שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְהָשׁוּי בָּהֶם עֲנִיִּים וְעֲשִׂירִים, וְעַל אוֹתָהּ תְּרוּמָה נֶאֱמַר: "לְכַפֵּר עַל נִפְשֹׁתֵיכֶם", שֶׁהַקִּרְבָּנוֹת לְכַפֵּרָה הֵם בָּאִים. וְהַשְּׁלִישִׁית, הִיא תְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לה): "כָּל מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֹׁת" וְלֹא הִיתָה יָד כָּלָם שָׁנָה בָּהּ, אֲלָא אִישׁ אִישׁ מִה שֶׁנִּדְּבָו לְבוֹ.

יח"י"מ לְכַפֵּר עַל-נִפְשֹׁתֵיכֶם • שֶׁלֹּא תִנְגְּפוּ עַל-יְדֵי מִנְיָן. דְּבֵר אַחֵר: לְכַפֵּר עַל נִפְשֹׁתֵיכֶם, לְפִי שֶׁרִמּוֹז לָהֶם כָּאֵן ג' תְּרוּמוֹת, שֶׁנִּכְתָּב כָּאֵן תְּרוּמַת ה', ג' פְּעָמִים: אֶחָת, תְּרוּמַת אֲדָנִים, שֶׁמִּנְאָן כְּשֶׁהִתְחִילוּ בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְנִתְּנוּ כָּל אֶחָד וְאַחַד מִחֲצִית הַשָּׁקַל וְעַלָּה לְמֵאת הַכֶּכֶר, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לה): "וְכִסֹּף פְּקוּדֵי הַעֲדָה מֵאֵת כֶּכֶר", וּמֵהֶם נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף וְגו'". וְהַשְּׁנִית אֵף הִיא עַל-יְדֵי מִנְיָן, שֶׁמִּנְאָן מִשְׁהוּקֵם הַמִּשְׁכָּן, הוּא הַמִּנְיָן

(טז) וְלִקְחֹתָ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפְרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִתַּתְּ אוֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לְפָנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נִפְשֹׁתֵיכֶם: פ
טז וְתִסַּב יֵת כֶּסֶף כְּפֹרִיָא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתֵּן יְתָה עַל פְּלִחָן מִשְׁכָּן זְמָנָא וְיִהִי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרָנָא קָדָם יְיָ לְכַפֵּרָה עַל נִפְשֹׁתֵיכֶם:

כ"י וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד • לְמִדָּתָּ, שֶׁנֶּצְטוּי לְמִנּוּתָם בְּתַחֲלַת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן אַחֵר מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנַס בָּהֶם מִגֹּפֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לִקְמֹן לֵב): "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם", מִשָּׁל לְצֹאן הַחֲבִיבָה עַל בְּעָלֶיהָ, שֶׁנֶּפֶל בָּהּ דָּבָר, וּמִשְׁפָּסֵק, אָמַר לוֹ לְרוּעָה: בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, מָנָה אֶת צֹאנִי, וְדַע כְּמָה נֹתְרוּ בָּהֶם, לְהוֹדִיעַ שֶׁהִיא חֲבִיבָה עָלָיו. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהַמִּנְיָן הַזֶּה הוּא הָאֱמֹר בְּחֹמֶשׁ הַפְּקוּדִים, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בוֹ (בַּמִּדְבָּר א): "בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי", וְהַמִּשְׁכָּן הַיּוֹקֵם בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (לִקְמֹן ב): "בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תָּקִים וְגו'", וּמִהַמִּנְיָן הַזֶּה נֶעֱשׂוּ הָאֲדָנִים, מִשְׁקָלִים שָׁלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (לִקְמֹן ג): "וַיְהִי מֵאֵת כֹּפֶר הַפָּסֶף לְצֻקָּתוֹ וְגו'", הָא לְמִדָּתָּ, שִׁשְׁתִּים הָיוּ: אַחַת בְּתַחֲלַת נִדְבָתָן אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים בִּשְׁנֵה הָרִאשׁוֹנָה, וְאַחַת בִּשְׁנֵה שָׁנִיָּה בְּאַיִר, מִשְׁהוּקֵם הַמִּשְׁכָּן. וְאִם תֹּאמַר: וְכִי אֶפְשָׁר שֶׁבִּשְׁנֵי הָיָה יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים שֹׁשׁ מֵאוֹת אָלֶף וּשְׁלֹשָׁת אָלֶפִים

וְחֹמֶשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, שֶׁהָרִי בְּכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה נֶאֱמַר כֵּן, וּבְחֹמֶשׁ הַפְּקוּדִים אָף בּוֹ נֶאֱמַר כֵּן (בַּמִּדְבָּר א): "וַיְהִי כָל הַפְּקוּדִים שֹׁשׁ מֵאוֹת אָלֶף וּשְׁלֹשָׁת אָלֶפִים וְחֹמֶשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים". וְהָלָא בִּשְׁתֵּי שָׁנִים הָיוּ, וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הָיוּ בִּשְׁעֵת מִנְיָן הָרִאשׁוֹן בְּגִי י"ט שָׁנָה שֶׁלֹּא נִמְנָה, וּבִשְׁנֵי נֶעֱשׂוּ בְּגִי עֲשָׂרִים? תְּשׁוּבָה לְדָבָר, אֲצֵל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים - בִּשְׁנָה אַחַת נִמְנָה, אֲבָל לְמִנְיָן יִצְיָאָת מִצְרַיִם - הָיוּ שְׁתֵּי שָׁנִים, לְפִי שְׁלִיציָאָת מִצְרַיִם מוֹנִין מִנִּסָּן, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנֵינִי בְּמִסְכָּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְנִבְנָה הַמִּשְׁכָּן בְּרִאשׁוֹנָה, וְהוּקַם בִּשְׁנֵי, שֶׁנִּתְחַדְּשָׁה שָׁנָה בְּאַחַד בְּנִסָּן. אֲבָל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים מִנּוּיָן לְמִנְיָן שְׁנוֹת עוֹלָם הַמִּתְחִילִין מִתְשָׁרִי, נִמְצְאוּ שְׁנֵי הַמִּנְיָנִים בִּשְׁנָה אַחַת, הַמִּנְיָן הָרִאשׁוֹן הָיָה בְּתִשְׁרִי, לְאַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁנִּתְחַדְּשָׁה הַמִּקְוֶה לִישְׂרָאֵל לְסִלַּח לָהֶם, וְנֶצְטוּי עַל הַמִּשְׁכָּן, וְהַשָּׁנִי בְּאַחַד בְּאַיִר. עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד • הֵן אֲדָנִים שֶׁנֶּעֱשׂוּ בּוֹ.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (מִשִּׁיחוֹת שַׁבַּת פֶּרֶשֶׁת פְּקוּדֵי, פֶּרֶשֶׁת שְׁקָלִים, מִבְּרִיכִים הַחוּדֶשׁ וְעַבְרָא רִאשִׁיחוּדֶשׁ אֲדָרִשְׁנִי, הַתְּשַׁכְּחִי)

מִנְיָן בְּגִי יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּעֱשֵׂה עַל-יְדֵי נְתִינָת "מַחְצִית הַשְּׁקָל" דוּקָא, וּבִאֲפֹן שֶׁ"הַעֲשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט" - הָרִי זֶה תַּכְלִית הַמִּדְיָה וְהַהֲגָבָה. "לְכַפֵּר עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם" - שֶׁזָּהוּ עֵינֵן הַתְּשׁוּבָה שֶׁלְמַעֲלָה מִהַמִּדְיָה וְהַהֲגָבָה שֶׁבְּכָללֹת עֵינֵן הַתּוֹרָה-וּמִצְוֹת עַל-יְדֵי עֲבֹדַת הַצִּדִּיקִים (עַל-דֶּרֶךְ הָעֵינֵן ד'תִּשָּׂא אֶת רֹאשׁ,

לְמַעֲלָה מִהַשְּׁכָל, שֶׁזָּהוּ עֵינֵן ה'מִסִּירָת נֶפֶשׁ'), וְכִידּוּעַ בְּפֹרוֹשׁ לְשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל "תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים", שֶׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה - הַמַּעֲשִׂים הֵם טוֹבִים וּמֵאִירִים. הֵינּוּ, שְׁגָם בְּמַעֲשִׂים שֶׁהֵם בְּמִדְיָה וּבַהֲגָבָה, נְמוֹשָׁף הַעִלּוּי שֶׁלְמַעֲלָה מִמִּדְיָה וְהַהֲגָבָה.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ יִחַ עַמ' 327)

מִשָּׁל לְצֹאן .. שֶׁנֶּפֶל בָּהּ דָּבָר (רש"י ל טו) וְאֵלּוּ בְּתַנּוּחָא מוֹבָא מִשָּׁל לְצֹאן שֶׁ"נִכְנְסוּ זִאֲבִים וּבִקְעוּם". וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה בִּשְׁעֵת חֹטָא הָעֵגֶל הָיָה מוֹשֶׁה רַבֵּנוּ, הַרְוֵעָה הַנֶּאֱמָן, בָּהֶר, וּמוֹבָן שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ כָּל קֶשֶׁר לְתוֹצְאָת הַחֹטָא, הַמִּגְנָה.

לְכֹן נִקְטַ מִכַּת דָּבָר, שֶׁכֵּן הַרְוֵעָה אֵינּוּ אֶשֶׁם בְּכָף (כִּי אֵין בִּידוֹ לְשׁוֹר אֶת צֹאנֵנוּ מִמִּגְנָה); מִה-שְׁאִינֵן בְּמִקְרָה שֶׁל הַתְּנַפְלוֹת זִאֲבִים, גַּם הַרְוֵעָה אֶשֶׁם (שֶׁהָרִי תַּפְקִידוֹ לְשׁוֹר עַל הַצֹּאן מִפְּנֵיהֶם).

(י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

י וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(יח) וַעֲשִׂיתָ כִּיּוֹר נִחֶשֶׁת וְכִנּוֹ נִחֶשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מִים:

יח וְתַעֲבֹד כִּיּוֹר דְּנִחֶשָׁא וּבִסִּסָּה נִחֶשָׁא לְקִדּוּשׁ וְתַתָּן יְתָהּ בֵּין מִשְׁכָּן וּמִנָּה וּבֵין מִדְּבָחָא וְתַתָּן תַּמָּן מֵיָא:

כְּנֶגֶד אוֹר שְׁבִין הַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּשְׁכָּן, וְאֵינּוּ מִפְּסִיק כָּלֵל בֵּינֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (לִקְמֹן ב): "וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה שֶׁם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל-מוֹעֵד", כְּלוֹמַר מִזְבֵּחַ לְפָנֵי אֹהֶל מוֹעֵד, וְאֵין כִּיּוֹר לְפָנֵי אֹהֶל מוֹעֵד, הָא בִּיצֵד? מִשּׁוּף קִמְצָא כָּלְפִי הַדְּרוּם, כֶּף שְׁנוּיָה ב'זִבְחִים'.

כ"י • כִּיּוֹר • כְּמִין דּוֹד גְּדוּלָּה, וְלָהּ יָדִים הַמְרִיקִים בְּפִיָּהֶם מִים. וְכִנּוֹ • כְּתַרְגוּמוֹ: וּבִסִּסָּה, מוֹשֵׁב מִתְּקֵן לְכִיּוֹר. לְרַחֲצָה • מוֹסֵב עַל הַכִּיּוֹר. וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ • מִזְבֵּחַ הָעֹלָה, שֶׁכְּתוּב בּוֹ שֶׁהוּא לְפָנֵי פֶתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד, וְהָיָה הַכִּיּוֹר מִשּׁוּף קִמְצָא וְעוֹמֵד

ספורנו

(יח) וַעֲשִׂיתָ כִּיּוֹר. גַּם זֶה הַכִּלִּי לֹא הָיָה הַכְּנֵה בּוֹ לְהַשְׁכִּין שְׂכִינָה בְּמִקְדָּשׁ כְּעֵינֵן הַכְּנֵה בְּאוֹתָם הַכִּלִּים, לְהַכִּין אֶת הַכְּהֹנִים לְעֹבְדוֹתָם. תּוֹרָה יֵט הֶזְכֵּר לְמַעֲלָה עִם שְׂאֵר הַכִּלִּים, כִּי לֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

הצובאות גו', וכמובאר ב'תורה אור' (ובכמה מקומות) מה שכתוב 'מראות' לשון רבים, כי יש ב' מראות, אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה מאירה.

ענין הפיור יוכן מהדברים שמהם נעשה הפיור (כי ענין הפיור מתבטא (דריקט זין אויס) גם בדברים שמהם נעשה), כמו שכתוב ויעש את הפיור גו' נחושת במראות

יט ויקדשון אהרן ובנויה מנה ית ידיהו וית רגליהו:

וְרַחֲצוּ אֶהָרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־ רַגְלֵיהֶם:

הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן.

כ"י אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם • בכת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו ב'זבחים': כיצד קדוש ידים ורגלים? מניח ידו הימנית על גבי רגלו

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' כרך לא, עמוד 184 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מדוע בזמננו רוחצים גם את הפנים?

והשמיעה והדבור וכיוצא בזה. ועל־פי־זה יש לפרש החלוק בין קדוש הכהנים להרחיצה לפני התפלה. דבזמן הבית היו ישראל במוצב נעלה, וכחותיהם הנעלים - שכלם ומדותיהם היו תמיד בלתי לה' לבדו, ולא היו צריכים לקדש ולטהר את ה"פנים" כי כוחות אלו היו טהורים ממילא. ורק ידם ורגליהם שבהם התעסקו בעובדין דחול ובאכילה ושתיה, היו נצרכים לקדש וטהר.

בפרשתנו מובא הצווי על עשיית הפיור "ועשית פיור גו' ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם" (ל, יח"ט). ומצינו ב'ראשונים' (ראה שאלות ותשובות הרשב"א חלק א סימן קצ"א, ועוד) שקשרו את קדוש הכהנים ידם ורגליהם לפני העבודה עם החיוב לרחץ גופו לפני התפלה.

מה־שאינן בזמננו, ישנם מצבים בהם האדם משקיע גם את שכלו ולבו בעניני עולם הזה, ולכן לפני התפלה על האדם לטהר ולקדש גם את "פניו" כהכנה לתפלה, למען יוכל לעמוד לפני קונו בקדושה ובטהרה.

והנה כתב הרמב"ם (הלכות תפילה פרק ד הלכה ג) "שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר־כך יתפלל". ויש לעין לשיטתו, דמה טעם שברחיצת הכהנים נצטוו לרחץ "את ידיהם ואת רגליהם" בלבד, ולפני התפלה יש לרחץ גם את הפנים.

ויש לבאר זה בדרך הדרוש:

החלוק בין הפנים להידים ורגלים הוא, שבנידים ורגלים שוכן כח העשיה של האדם, מה־שאינן הפנים הם מקום משכן הכחות הנעלים שבו, כח השכל, חוש הראיה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מבה"ח אד"ש, תשי"ט)

והוא ענין מחשבה דבור ומעשה דלעומת־זה. ורחיצה זו היא ממי החכמה שנתן משה בפיור שנעשה ממראות הצובאות, והינו, שגם לבושי התורה ומצות ובירור הנפש בהקמית צריכים רחיצה במי החכמה כו'.

"ידיהם" הן המדות, "ורחצו ידיהם" הוא ענין בירור המדות, "ורגליהם" הם הלבושים דמחשבה דבור ומעשה, "ורחצו את רגליהם" הוא ענין הסרת הלבושים הרעים, כיצדו בענין העלו אבק ברגליהם, שרגל הוא מלכות דקליפה,

כ במיעלהו למשפן זמנא יקדשון מיא ולא ימותין או במקרהו למדבחה לשמשא לאסקא קרבנא קדם יי:

(כ) בְּבֹאֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מִים וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בַגְּשָׁתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׂרֵת לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:

יָמְתוּ • הא אם לא ירחצו, ימותו. שבתורה נאמר פללות, ומכלל לאו אתה שומע הן. אֶל־הַמִּזְבֵּחַ • החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד, אלא בחצר.

כ"י בְּבֹאֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • (תורת הכהנים, פרשת שמני, זבחים ט:) להקטיר שחרית ובין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודת אלילים. ולא

כא ויקדשון ידיהו ורגליהו ולא ימותין ויהי להו קים עלם לה ולבנהו לדריהו:

(כא) וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ לְדֹרֹתָם: פ

כ"י וְלֹא יָמְתוּ • לחיב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחויץ ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל.

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כג) וְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מֶרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמֵן בֶּשֶׂם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים וְקִנְהָ בֶשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים:

כג ואת סב לך בוסמין רישא מירא דקניא מתקל חמש מאה וקנמן בשם פלגותה מתקל מאתן וחמשין וקנה בוסמא מתקל מאתן וחמשין:

למה נאמר בו חצאין? גזרת הכתוב היא להביאו לחצאין, להרבות בו שתי הכרעות, שאין שוקלין עין בעין, וכך שנויה ב'כריתות' (דף טו). וקנה בשם. קנה של בשם, לפי שיש קנים שאינן של בשם, הצריך לומר בשם. חמשים ומאותים. סף משקל פלו.

ז"ל • בשמים ראש • חשובים. וקנמן-בשם • לפי שהקנמן קלפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכה הצריך לומר "קנמן בשם", מן הטוב. מחציתו חמשים ומאותים • מחצית הבאתו תהא חמשים ומאותים, נמצא פלו חמש מאות, כמו שיעור מרדרור. אם כן,

(כד) וְקִדְּהָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשָׂקָל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵית הַיֵּין:

כד וקציעתא מתקל חמש מאה בסלעי קודשא ומשח זיתא מלא הינא:

שראום במים שלא יכלעו את השמן, ואחר כך הצריך עליהם השמן עד שקלט הריח, וקפחו לשמן מעל העקריין.

ז"ל • וקדה • שם שרש עשב, ובלשון חכמים: קציעה. היין • י"ב לוגין. ונחלקו בו חכמי ישראל, רבי מאיר אומר: בו שלקו את העקריין. אמר לו רבי יהודה: וזה לא לסוף את העקריין אינו ספק? אלא

(כה) וַעֲשִׂיתָ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶח מְרַקַּח מַעֲשֶׂה רֶקֶח שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:

כה ותעבד זתה משח רבות קודשא בסם מבסם עובד בוסמנו משח רבות קודשא זהא:

עד שזה קופח מזה, או ריח או טעם, קרוי מרקחת. רקח מרקחת • רקח העשוי על-ידי אַמְנוֹת ותערובות. מעשה רקח • שם האמן בדבר.

ז"ל • רקח מרקחת • 'רקח', שם דבר הוא. והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו (ישעיה נא): "רגע הים", וכמו (שם מב): "רקע הארץ", שהטעם למטה. וכל דבר המערב בהברו

(כו) וּמִשְׁחַת בּוֹ אֶת־אֵהָל מוֹעֵד וְאֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת:

כו ותדבי בה זת משפן זמנא זית ארונא דסהדותא:

ז"ל • ומשחת בו • כל המשיחות כמין פ"ף יוניתי, חוץ משל מלכים, שהן כמין גזר.

(כז) וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כֶּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־כֵּלָהּ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:

כז זית פתורא זית כל מנוחי זית מנרתא זית מנחא זית מדבחה דקטרת בוסמא:

(כח) וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כֶּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַבֵּיֹר וְאֶת־כִּנּוֹ:

כח זית מדבח העלתא זית כל מנוחי זית פתורא זית בסיסה:

ספורנו

מי שריתם ולהתיכם באד על ידי חם מועט. תורה כה
(כה) רקח מרקחת. רקוח של רקוח, שנקרח השמן במים המרקחים. תורה כו

עד תם המים על ידי בשול או על ידי חם מועט מתוך המים, ונשאר השמן, כמעשה הרוקחים. ובה היתה מחלקת בין רבתינו וזרונם לברכה אם הספיק לבשלו עם מי בשולם או להציפו על

(כד) ושמן זית הין. אין ספק שזאת הקצבה מהשמן לא היתה מספקת לסוף את כל קצבת אותם הבשמים. אבל בשלו השמן עם מי בשול הבשמים, או הציפוהו על מי שריתם,

כַּט וּתְקַדֵּשׁ יִתְהוֹן וַיִּהְיוּ קֹדֶשׁ קוֹדֶשֶׁת אֵל
דִּיקָרֵב בְּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ :

שׁוֹמֵעַ אָנִי בֵּין רְאוּי בֵּין שְׁאִינוֹ רְאוּי? תִּלְמֹד לִזְמֶר:
 "כְּבָשִׁים", מֵה כְּבָשִׁים רְאוּיִים, אָף כָּל רְאוּי. כָּל
 מְשִׁיחַת מִשְׁפָּן וְכֹהֲנִים וּמְלָכִים מִתְּרַגֵּם לְשׁוֹן 'רְבוּי',
 לְפִי שְׁאִין צִרְף מְשִׁיחָתָן אֶלֶּא לְגִדְלָה, "כִּי כֵן יִסַּד
 הַמֶּלֶךְ" שֶׁזֶה חֲנוּכָּה גִדְלָתוֹ, וְשֶׁאֵר מְשִׁיחֹת כְּגוֹן:
 רְקִיקִין מְשֻׁחִין, (עמ"ס ו) "וְרֹאשֵׁית שְׁמָנִים יִמְשְׁחוּ",
 לְשׁוֹן אֲרָמִית בְּהֵן כָּלשׁוֹן עִבְרִית.

כ"ט • וְקִדְשָׁתָּ אֹתָם • מְשִׁיחָהּ זֶה מְקִדְשָׁתָם לְהִיֹּת
קֹדֶשׁ קְדָשִׁים, וּמֵהָ הִיא קִדְשָׁתָם? "כָּל הַנוֹגֵעַ וְגו'". כָּל
הָרְאוּי לְכָלִי שְׂרֵת, מְשׁוּבָּכֵס לְתוֹכוֹ, קְדוֹשׁ קְדֻשָּׁת
הַגּוֹף לְהַפְסֵל בְּיוֹצֵא, וְלִינֵה וּטְבוּל־יוֹם וְאִינוּ נִפְדָּה
לְצֵאת לְחֵלִין, אֲבָל דְּבַר שְׂאִינוּ רְאוּי לָהֶם – אֵין
מְקִדְשִׁין. וּשְׁנוּיָהּ הִיא מְשֻׁנָּה שְׁלֵמָה אֲצֵל מִזְבֵּחַ,
מִתּוֹךְ שְׁנֵאֲמַר (לְעִיל כּט): "כָּל הַנוֹגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ",

ל וַיֵּת אֶהֱרֹן וַיֵּת בְּנוֹהֵי תְּרַבִּי וּתְקַדֵּשׁ יִתְהוֹן
לְשִׁמְשׂא קֹדְמִי:

לא וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלֹל לְמִיָּמָר מִשָּׁח
רְבוֹת קוֹדֶשָׁא יְהִי דִין קֳדָמִי לְדַרְיֹכּוֹן :

רע"י • לדרתיכם • מִכָּאן לְמַדּוֹ רַבּוֹתֵינוּ לֹאִמַּר שֶׁכָּל קֵים לַעֲתִיד לֵבֵא. זֶה • בְּגִימָטְרִיא תְּרִיסָר לִוְגִין הָיוּ.

לֹב עַל בִּסְרָא דְאַנְשָׁא לֹא יִתְנַסֵּף וּבִדְמוּתָהּ
לֹא תַעֲבֹדוּן פְּתִיחָהּ קוּדְשָׁא הוּא קוּדְשָׁא יְהִי
לְכוּן :

אָבֶל אַם פֿתַח אֹרֶב סִמְמָנִין לְפִי מִדַּת הֵינן שְׁמֹן — מִתֵּר, וְאַף הָעָשׂוֹי בְּמִתְכַּנְתּוֹ שֶׁל זֶה, אֵינן הַסֵּף מִמֶּנּוּ חֵיב, אֲלֵא הִרְוָקָהוּ. וּבְמִתְכַּנְתּוֹ • לְשׁוֹן חֲשָׁבוֹן, כָּמוֹ (לַעֲלֵל ה'): "מִתְכַּנֵּת הַלְבָּנִים", וְכֵן "בְּמִתְכַּנְתָּה" שֶׁל קִטְרֹת.

לג גִּבּוֹר דִּי יִבְסֵם דְּכֹתָהּ וְדִי יִתֵּן מִנָּה עַל
חִלּוּנֵי וִישְׁתַּצִּי מַעֲמָה:

רַשִׁי • וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ • מֵאוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה • עַל זֶר • שְׂאִינוֹ צֶרֶךְ כְּהֵנָּה וּמַלְכוּת.

לדַּוָּא מֵרִי לְמַעַשֵׁה סֵב לָהּ בּוֹסְמִין נְטוּפָא
וְטוּפָא וְחִלְפִּנְתָּא בּוֹסְמִין וְלִבְוִנְתָּא דְּכִיתָא
מִתְקַל בְּמִתְקַל יְהִי :

כַּצֶּפֶרְךָ, וּבִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה קָרִי 'צֶפֶרְךָ', וְזֶהוּ שְׁתַּרְגֵּם
אוּנִקְלוּס: 'וּטוּפֶרָא'. וְחֻלְבָּנָה • בָּשֶׂם שְׂרִיחוֹ רַע
וְקוֹרִין לוֹ גִּלְבֵּנָא, וּמִנְאֵה הַכֶּתוּב בֵּין סִמְמֵי

כִּי נָטַף • הוּא צָרִי, וְעַל שְׂאֵינוֹ אֶלֶּא שָׂרָף הַנוֹטֵף
מֵעֵצֵי הַקֶּטֶף, קָרְרִי נָטַף, וּבִלְעֵז גּוֹמִי, וְהַצָּרִי קוֹרִין
לוֹ טְרִיאקָה. וְשַׁחֲלַת • שָׂרֵשׁ בְּשֵׁם חֶלֶק וּמִצְהִיר

הקטרת, ללמדנו, שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגדת תענייתינו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו. סמים • אחרים. ולבנה זכה • (כריתות ו) מכאן למדו רבותינו: "א"א סממנין נאמרו לו למשה בסיני: מעוט "סמים", שנים. נטף ושחלת וחלבנה ג', הרי ה' "סמים", לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר. ולבנה, הרי י"א, ואלו הן: הצרי והצפרן, החלבנה והלבונה, מור וקציצה, שבלת-נרד וכרכם, הרי ח', שהשבלת ונרד אחד, שהנרד דומה לשבלת.

הקושט והקלופה, והקנמון, הרי י"א. בורית פרשינה אינו נקטר, אלא בו שפין את הצפרן ללבנה, שתהא נאה. בד בבד יהיה • אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כפ משקלו של זה, וכן שנינו: הצרי והצפרן, החלבנה והלבונה, משקל שבעים שבעים מנה. ולשון 'בד' נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה.

לה ותעבד ותה קטרת בוסמין בסם עובד בוסמנו מערב דכי קודשא:

(לה) ועשית אתה קטרת ריח מעשה ריח ממלח טהור קדש:

הספינה, באדם המהפך בכף ביצים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שהאדם רוצה לערב יפה יפה מהפכו באצבע, או בכף. ממלח טהור קדש • ממלח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה.

כ"י • ממלח • כתרנומו: 'מערב', שיערב שחיקתו יפה יפה, זה עם זה. ואומר אני, שדומה לו (וינה א): "וייראו המלחים", (יחזקאל כז) "מלחין וחבלין", על שם שמהפכין את המים במשוטות כשמהיגים את

ליותשחוק מנה ותידיק ותמן מנה קדם סהדותא במשפן ומנא די אומן מימרי לך תמן קדש קודשין תהי לכוון:

(לו) ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם:

אשר אועד לך שמה • כל מועדי דבור שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום.

כ"י • ונתתה ממנה וגו' • היא קטרת שפכל יום ויום, שעל המזבח הפנימי שהוא באהל מועד.

לוקטרת בוסמין די תעבד בדמותה לא תעבדון לכוון קודשא תהי לך קדם יי:

(לז) והקטרת אשר תעשה במתכנתה לא תעשו לכם קדש תהיה לך ליהוה:

כ"י • במתכנתה • במנין סממניה. קדש תהיה לך לה' • שלא תעשה אלא לשמי.

לח גבר דיעבד דכותה לארחא בה וישתצי מעמה:

(לח) איש איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו: ם

כ"י • להריח בה • אבל עושה אתה במתכנתה משלך, כדי למסרה לצבור.

א ומליל יי עם משה למימר:

לא (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ספורנו

ממלח. שיהיו הסמים מערבים היטב, שלא יהא אחד מהם נבדל. טהור. שנקה מכל פסלת. והצרף לזה, מפני שההקטרה היתה נעשית בעצם הבשם, אבל בשמן המושחה לא הצרף לזה מפני שלא היו גרמי הבשמים מערבים בשמן כלל. תורה לו

שם. תורה לה (לח) ריח. שיקלט כל אחד מהסמים זה מזה, ויעשה מהכל מרכב אחד. מעשה ריח. שיהיה כל אחד מהסמים כתוש כפי הראוי לו, כי לא יאות לכל אחד מהסמים אפן אחד מהכתושה.

תתקן ה'אגריקו' ודומיהם. וקבלו רבותינו וזרונים לברכה (כריתות ו, א) שמתקני הסמים הנזכרים הם שבלת נרד וכרכם וקשט. ולבנה זכה. שהיא בלתי צריכה תקון. ובכן הם אחד עשר סמנים שמנו רבותינו ו"ל לפטום הקטרת (כריתות

שיעור יומי ליום ראשון י' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לא – פרשת כי תשא

עז
(ב) רָאָה קִרְאתִי בְשֵׁם בְּצִלָּל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר
בְּחַזִּי דְרִבִּיתִי בְּשׁוֹם בְּצִלָּל בֶּן אוּרִי בֶן
חוּר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:
לְמִטָּה יְהוּדָה:

כ"י • קִרְאתִי בְשֵׁם • לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתִּי, אֵת בְּצִלָּל.

(ג) וְאַמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחִכְמָה וּבְתַבּוּנָה
וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:
ג וְאַשְׁלֵמִית עִמָּה רוּחַ מִן קָדָם וְיִ בְּחִכְמָתָא
וּבְסוּכְלָתָנּוּ וּבְמַדְעָא וּבְכָל עֲבִידָא:

כ"י • בְּחִכְמָה • מַה שְּׁאֲדָם שׁוֹמַע דְּבָרִים מְאַחֲרִים וְלָמַד. וּבְתַבּוּנָה • מְבִין דְּבָר מַלְבוּ, מִתּוֹךְ דְּבָרִים
שְׁלָמַד. וּבְדַעַת • רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(ד) לְחֹשֶׁב מַחֲשַׁבֶּת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבְנֻחֶשֶׁת:
כ"י • לְחֹשֶׁב מַחֲשַׁבֶּת • אָרִיגַת מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב.
ד לְאַלְפָא אוּמָנוּן לְמַעַבְד בְּדִהָבָא וּבַכֶּסֶף
וּבְנֻחֶשֶׁת:

(ה) וּבְחִרְשֵׁת אֲבָן לְמִלֵּאת וּבְחִרְשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל־מְלָאכָה:
ה וּבְחִרְשֵׁת אֲבָן טָבָא לְאַשְׁלֵמָא וּבְנֻחֶרֶת
אַעָא לְמַעַבְד בְּכָל עֲבִידָא:

כ"י • וּבְחִרְשֵׁת • לְשׁוֹן אֲמִנוּת, כְּמוֹ (ישעיה מ): "חִרְשׁ
חֶכֶם", וְאוּנְקָלוֹס פֵּרֵשׁ וְשֵׁנָה בְּפִרוּשׁוֹ, שְׁאֲמֵן אֲבָנִים
קָרוּי אֲמֵן, וְחִרְשׁ עֵץ קָרוּי נֶגֶר. לְמִלֵּאת • לְהוֹשִׁיבָה

(ו) וְאֵנִי הִנֵּה נֹתְתִי אֹתוֹ אֶת אֱהִיָּא בֶן־אֲחִיסָמֶךְ
לְמִטָּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חֶכֶם־לֵב נֹתְתִי חִכְמָה וְעִשׂוֹ
אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךְ:
ו וְאַנָּא הָא יְהִיבִית עִמָּה יֵת אֱהִיָּא בֶן
אֲחִיסָמֶךְ לְשִׁבְטָא דָּדָן וּבְלָבָא כָּל חִכְמִי
לָבָא יְהִיבִית חִכְמָתָא וְיַעֲבִידוּן יֵת כָּל דִּי
פְּקֻדָּתִךְ:

כ"י • וּבְלֵב כָּל־חֶכֶם־לֵב וְגו' • וְעוֹד שְׁאָר חִכְמִי לֵב שְׂבָכָם וְכָל אֲשֶׁר נֹתְתִי בּוֹ חִכְמָה, "וְעִשׂוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר
צִוִּיתִךְ".

(ז) אֵת אֱהֵל מוֹעֵד וְאֵת־הָאָרֶץ לַעֲדֹת וְאֵת־הַכִּפֹּרֶת
אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֱהֵל:
ז יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת אֲרוֹנָא לְסִתְּרוּתָא וְיֵת
כִּפֹּרֶת דִּי עֲלוּהִי וְיֵת כָּל מְגִי מִשְׁכָּנָא:

כ"י • וְאֵת הָאָרֶץ לַעֲדֹת • לְצַרְף לוחות הַעֲדוּת.

(ח) וְאֵת־הַשְּׁלֶחָן וְאֵת־כִּלָּיו וְאֵת־הַמִּנְחָה הַטְּהֹרָה
וְאֵת־כָּל־כְּלֵי הָאֱהֵל וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:
ח וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת מְגוּהִי וְיֵת מִנְחָתָא דְכִיתָא
וְיֵת כָּל מְנַחָא וְיֵת מִדְּבָחָא דְקִטּוֹרֶת
בּוֹסְמִנָא:

כ"י • הַטְּהֹרָה • עַל שֵׁם זָהָב טְהוֹר (מנחות כט).

(ט) וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַבִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:
ט וְיֵית מִדְּבָח דַּעֲלָתָא וְיֵית כָּל מְנוּהֵי וְיֵית
כִּיּוֹרָא וְיֵית בְּסִיסָה:

(י) וְאֶת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לַכַּהֵן:

כ"י • וְאֶת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד • אוֹמֵר אֲנִי לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל
מִקְרָא, שְׂאִי־אֶפְשֶׁר לוֹמַר שֶׁבְּבִגְדֵי כְּהֵנָּה מְדַבֵּר, לְפִי
שֶׁנֶּאֱמַר אֲצֵלָם: "וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן
וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לַכַּהֵן", אֲלֵא אֵלּוּ בְּגָדֵי הַשָּׂרָד, הֵם
בְּגָדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, הָאֲמוּרִים
בְּפֶרֶשֶׁת מִסְּעוֹת (במדבר ד'): "וְנָתַנּוּ עָלָיו בִּגְדֵי תְּכֵלֶת",
"וְנָתַנּוּ עָלָיו בִּגְדֵי אֲרָגְמָן", "וְנָתַנּוּ עֲלֵיהֶם בִּגְדֵי
תוֹלַעַת שָׁנִי". וְנִרְאִין דְּבָרֵי, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לט): "וּמִן
הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי שָׂרָד

(יא) וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קִמְצַת הַסֹּמֶיִם לְקֹדֶשׁ
כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָךְ יַעֲשׂוּ: פ

כ"י • וְאֶת־קִטְרֶת הַסֹּמֶיִם לְקֹדֶשׁ • לְצַרֵּךְ הַקִּטְרֶת הַהִיכָל שֶׁהוּא קֹדֶשׁ.

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(יג) וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־
שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ כִּי אֹת הוּא בִינִי וּבִינֵיכֶם
לְדֹרֹתֵיכֶם לִדְעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:

כ"י • וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְאַתָּה, אֶף־עַל־
פִּי שֶׁהַפְּקֻדֹתֶיךָ לְצִוּוֹתָם עַל מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן, אֵל יִקַּל
בְּעֵינֶיךָ לְדַחֹת אֶת הַשִּׁבְתָּ מִפְּנֵי אוֹתָהּ מְלָאכָה. אַךְ
אֶת שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ • אֶף־עַל־פִּי שֶׁתִּהְיֶה רְדוּפִין
וְזִרְזִין בְּזִרְזוֹת הַמְּלָאכָה, שִׁבְתָּ אֵל תִּדְחָה מִפְּנֵיהָ.

(יד) וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־הַשִּׁבְתָּ כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם
מִחֻלְלֵיהָ מוֹת יוֹמָת כִּי כָּל־הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:

כ"י • מוֹת יוֹמָת • אִם יֵשׁ עֲדִים וְהִתְרָאָה. וְנִכְרְתָה • בְּלֹא הִתְרָאָה. מִחֻלְלֵיהָ • הַנוֹהֵג בָּהּ חוּל בְּקִדְשָׁתָהּ.

ספורנו

לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן לְשִׁכְנֵי בְּתוּכָכֶם. תוֹרָה יֵד
מִחֻלְלֵיהָ אֶתְקַטְּלָא וְתִקְטַל אַרְי כָּל דִּנְעָבָד
כִּי עֲבִידָא וְיִשְׁתַּצִּי אֲנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ
עֲמָה:

אוֹתָן בְּשִׁבְלֵיהָ. וְאֵת הַשִּׁבְתָּ כִּי אֲנִי וּבִינֵיכֶם. וְאֵת
תִּקְלָלוֹ זֶה הָאוֹת, אֵין שׁוּם מְקוֹם
טַעַם אַחֵר רָאוּי שְׁלֹא תִדְחָה הַשִּׁבְתָּ

(יג) אַךְ אֶת שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ. אֶף עַל
פִּי שְׂצוּיִית עַל מְלָאכַת הַמִּשְׁכָּן, מִכָּל
מְקוֹם "אֶת שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ", וְלֹא תִדְחוּ

(טו) שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּ שַׁבְתּוֹן קָדַשׁ לַיהוָה כָּל־הַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוֹמָת:

טו שְׁמָא יוֹמִין יתְעַבֵּד עֲבִידָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבַּת שַׁבְתָּא קוּדְשָׁא קָדָם יי כָּל דִּיעַבְד עֲבִידָתָא בִּיּוֹמָא דְשַׁבְתָּא אִתְקַטְלָא יתְקַטֵּל:

בו כִּי־אֵם: "בְּיוֹם הָרָאוֹן שַׁבְתּוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבְתּוֹן" (שם), אֲסוּרִים בְּכָל מְלָאכָת עֲבוּדָה, וּמִתְרִים בְּמְלָאכָת אֲכָל נֶפֶשׁ). קָדַשׁ לַה' • שְׁמִירַת קִדְשָׁתָהּ לְשָׁמִי וּבִמְצוֹתֶיהָ.

כִּי־אֵם • מְנוּחַת מְרָגוּעַ, וְלֹא מְנוּחַת עֲרָא: (שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן • לְכָךְ כָּפְלוּ הַכְּתוּב, לומר שְׁאֲסוּר בְּכָל מְלָאכָה, אֲפִלּוּ אֲכָל נֶפֶשׁ. וְכֵן יוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁנָאֲמַר בוֹ: (ויקרא כג): "שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן הִיא לָכֵם", אֲסוּר בְּכָל מְלָאכָה. אֲכָל יוֹם־טוֹב לֹא נֶאֱמַר

טז וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת שַׁבְתָּא לְמַעַבְד יֵת שַׁבְתָּא לְדִרְהוֹן קָנִים עָלֵם:

(טז) וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדִרְתָּם בְּרִית עוֹלָם:

יז בֵּין מִימְרֵי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הִיא לְעָלֵם אֲרִי שְׁמָא יוֹמִין עֲבִיד יי יֵת שְׁמָא וְיֵת אֲרַעָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבַּת וְנָח:

(יז) בֵּינֵי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעָלֵם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֵשׁ: ם

זכ"א וַיִּנָּפֵשׁ • כְּתַרְגוּמוֹ וְנָח, וְכָל לְשׁוֹן 'נֹפֶשׁ' הוּא לְשׁוֹן 'נֶפֶשׁ', שְׁמָשִׁיב נֶפֶשׁ וּנְשִׁימָתוֹ בְּהַרְגִּיעוֹ מִטַּרְח הַמְּלָאכָה, וּמִי שֶׁכְּתוּב בוֹ (ישעיה כז): "לֹא יִיעָף

זכ"א וַיִּנָּפֵשׁ • כְּתַרְגוּמוֹ וְנָח, וְכָל לְשׁוֹן 'נֹפֶשׁ' הוּא לְשׁוֹן 'נֶפֶשׁ', שְׁמָשִׁיב נֶפֶשׁ וּנְשִׁימָתוֹ בְּהַרְגִּיעוֹ מִטַּרְח הַמְּלָאכָה, וּמִי שֶׁכְּתוּב בוֹ (ישעיה כז): "לֹא יִיעָף

♦ יום שני י"א אדר ♦

יח וַיִּתֵּן אֱלֹהֵי־מֹשֶׁה כְּבִלְתּוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהָר סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:

(יח) וַיִּתֵּן אֱלֹהֵי־מֹשֶׁה כְּבִלְתּוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהָר סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:

זכ"א וַיִּתֵּן אֵל מֹשֶׁה וְגו' • אֵין מְקָדָם וּמֶאֱחָר בְּתוּרָה, מַעֲשֶׂה הַעֲגֹל קוֹדֵם לְצוּרֵי מְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן

זכ"א וַיִּתֵּן אֵל מֹשֶׁה וְגו' • אֵין מְקָדָם וּמֶאֱחָר בְּתוּרָה, מַעֲשֶׂה הַעֲגֹל קוֹדֵם לְצוּרֵי מְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן

ספורנו

דין הוא שהמבטל כוונה זאת בעשיית מְלָאכָה יוֹמָת. תורה טז (טז) וַיִּשְׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת. בְּעוֹלָם הָיָה. לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת. בְּיוֹם שְׁכָלוֹ שַׁבַּת. תורה יז (יז) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת. בו הָיְתָה הַמְּלָאכָה שְׁלֵמָה, וּבְשִׁלְמוֹת תְּהִיָּה מְנוּחָה. וַיִּנָּפֵשׁ. וְלָכֵן נַעֲשֶׂה הַשְּׁבִיעִי בַּעַל נֶפֶשׁ יִתְרָה, וְהִיא תוֹסֶפֶת הַכְּנָה לְהַשִּׁיג מִה שֶׁכָּפֹן אֵלָיו הָאֵל יִתְבָּרַךְ בְּשִׁלְמוֹת פְּעֻלָּתוֹ בְּאֶמְרוֹ "נַעֲשֶׂה אִדָּם בְּצִלְמִנוּ כְּדִמְיוֹתֵנוּ" (בראשית א. כז). תורה יח (יח) וַיִּתֵּן אֵל מֹשֶׁה כְּבִלְתּוֹ. אַחֵר

(טו) שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה. הִנֵּה בְּשֵׁשֶׁת יָמִי הַמַּעֲשֶׂה תוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן, וְאִם כֵּן אֵין רָאוּי שֶׁתִּדְּחוּ שַׁבַּת מִפְּנֵיהָ, שְׂאִין שׁוּם מַצְוָה דוּחָה שַׁבַּת, אֲלָא אִם כֵּן יִהְיֶה לָּהּ זְמַן קְבוּעַ וְנֶאֱרַע הַזְּמַן בְּשַׁבַּת, כְּמוֹ עֲבוּדָה וּמִיָּלָה, אֲבָל בְּשִׁאֲפָשֶׁר לַעֲשׂוֹת הַמַּצְוָה בְּיוֹם אַחֵר אֵינָה דוּחָה אֶת הַשַּׁבָּת כָּלָל. שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן. הִנֵּה נֶאֱסַר בָּהּ אֲפִלּוּ דָּבָר שְׂאִינוּ מְכַלֵּל הַמְּלָאכָה, כְּאֶמְרוּ "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת" (ולעיל כג. יב), וְהָאֵל בְּדִי שִׁיְהִיָּה "קָדַשׁ לַה'", שִׁיְהִיָּה הָאִדָּם בוֹ פּוֹנֵה לְגִמְרֵי מַחֲיֵי שְׁעָה לְעֵסֶק בַּעֲסָקִי חַיִּי עוֹלָם לְכַבּוֹד קוֹנֵי. כָּל הַעֲשֶׂה (בָּהּ) מְלָאכָה.. יוֹמָת. וְלָכֵן

בשביל מְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן. כִּי קָדַשׁ הוּא לָכֵם, מְחַלְלִיָּה מוֹת יוֹמָת. "כִּי קָדַשׁ הוּא לָכֵם" בְּמַצּוֹת עָשָׂה, "מְחַלְלִיָּה מוֹת יוֹמָת" בְּמַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין רָאוּי לְדוּחַת עָשָׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה שִׁישׁ בוֹ מִיתָה כְּדִי לְקַיֵּם עָשָׂה שֶׁל מְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן. כִּי כָּל הַעֲשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא. גַּם כֵּן רָאוּי שְׁלֹא לְדוּחַת הַשַּׁבָּת, כִּי עֲנִין חִלּוּלָהּ הוּא רַב הַעֲנֵשׁ, לְהִיּוֹת נֶפֶשׁ הַמְּחַלֵּל נִכְרְתָהּ, כִּי בָּזָה הוּא כּוֹפֵר בְּחִדּוּשׁ הָעוֹלָם, וְלֹא אֵין חֵלֶק בְּמִשְׁכָּן וְלֹא בְּשׁוֹכֵן בְּתוֹכוֹ. מְקָרֵב עֲמִיָּה. מְמַדְרֶגֶת נִפְשׁוֹת הָעָם אֲשֶׁר פְּעָרְכָּהּ לְחַיֵּי עֵד. תורה טו

מאתכם" דיקא, ולא מערב-רב, לפי שהם גרמו בנזקין, וקל להבין). פכלתו • פכלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה כלל ללמד כלה בזמן מועט כזה. דבר אחר: מה כלה מתקשטת בכ"ד קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה, אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בכ"ד ספרים. לדבר אתו • החקים והמשפטים שב"ואלה המשפטים". לדבר אתו • מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושניין את ההלכה שניהם יחד. לחת • "לחת" כתיב, שהיו שתייהן שוות.

לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן. (צריך עיון טובא, דלמא הכל בסדר, וצווי הקדוש-ברוך-הוא למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקדם רדתו מההר עשו את העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרצים להקדוש-ברוך-הוא, וכן הוא בהדיא ב'זהר' "ויקהל". אשר על כן, בצווי הקדוש-ברוך-הוא כתיב: "מאת כל איש", דהיינו גם ערב-רב, כמו שדרשו רבותינו זכרונם-לברכה: "איש איש", מלמד וכו'. ומשה בצווי אמר לישראל "קחו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 50)

הלוחות ("כתובים באצבע אלקים"), ומדוע יש כתיב חסר, שמשמעותו חסרון? ומתרץ, שבא ללמדנו שהיו שתייהן שוות, דבר המוכיח שהם "מעשה אלקים", כי לאדם אי-אפשר לדיק כל-כך בצמצום.

לחת כתיב, שהיו שתייהן שוות (רש"י לא, יח) בפסוק "ואתנה לך את לחות האבן" (משפטים כד, יב) כתיב גם כן "לחות" חסר, אף שם לא התעכב רש"י על כך. ויש לבאר, שפאו הקשה לרש"י: הפתוב הרי מדגיש את מעלת

א ויחזא עמא ארי אחר משה למחת מן טורא ואתקנש עמא על אהרן ואמריו לה קיום עבד לנא דחלן דיהכין קדמנא ארי דין משה גברא די אסקנא מארעא דמצרים לא ידענא מה היה לה:

לב (א) וירא העם כי בשש משה לרדת מן-ההר ויקהל העם על-אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כיונה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה-היה לו:

משה, שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיתא במסכת שבת (דף פט). ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המענן, בין קדם חצות בין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר "וישפיעו ממחרת ויעלו עולות". אשר ילכו לפנינו • אלהות הרבה או להם. כי זה משה האיש • במין דמות משה הראה להם השטן שנושאים אותו באויר רקיע השמים. אשר העלנו מארץ מצרים • והיה מורה לנו הדרך אשר נעלה בה. עתה, צריכין אני לאלהות אשר ילכו לפנינו.

ז"ל כי בשש משה • כתרגומו, לשון אחור, וכן: "בשש רכבו" (שופטים ה), "ויחילו עד בוש" (שם ג), כי כשעלה משה להר, אמר להם: לסוף ארבעים יום אני בא, בתוך שש שעות. בסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלמים, ארבעים יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי בדי' בסיון עלה, נמצא יום ארבעים ב"ז בתמוז, בט"ז בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשך ואפלה וערוביבא, לומר: ודאי מת משה, לך בא ערוביבא לעולם. אמר להם: מת

ספורנו

חורב" (להלן לב, א). שני לחת הערת. אותם שיעד באמרם "ואתנה לך את לחת האבן" (לעיל כד, יב). וטרם תתן התורה והמצוה אשר כתב, באשר יעד, התחילו במעשה העגל, ואמר למשה "לך רד כי שחת עמך" (להלן לב, א). תורה א

לעשות משכן. והודיע, שקרה זה בסבת רע בחירת ישראל. כי אמנם בסוף ארבעים יום הראשונים נתן הלוחות "מעשה אלהים", לקדש את כלם לכהנים וגוי קדוש ככל דברו הטוב; והמה מרו והשחיתו דרכם ונפלו ממעלתם, כמו שהעיד באמרם "וינתנצלו בני ישראל את עדים מהר

שספר מה היה הטוב שהשג בסוף כל הפעמים ששהה משה בהר ארבעים יום, פרש הטעם מפני מה לא השג התכלית שיעד האל יתברך במתן תורה, באמרם "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (לעיל יט, א). ובאמרם "מזבח אדמה תעשה לי... בכל המקום.. אבוא אליך" (שם כ, בא). עד שהצרך

~ נקודות משיחות קורש ~ (התוועדות תשנ"ב כרך ב' עמוד 341)

"רגע קטן עזבתיו" (אֵלָא עֲלֵיהּ נִצְחִית שְׁאִין אַחֲרֵיהּ גְלוּת, וְאַדְרָבָה - מִתּוֹסְפוֹת עוֹד עֲלִיּוֹת, עֲלֵיהּ אַחֵר עֲלֵיהּ עַד אֵין קֵץ, "יִלְכוּ מִחִיל אֶל חִיל יִרְאָה אֶל אֱלֹקִים בְּצִיּוֹן". נוסף לכלל שכל ירידה היא צרף עליה, הרי בנוגע לבני ישראל - הירידה עצמה לאמיתתה אינה ירידה, אלא הדרך לעליה נעלית יותר שלא בערך. ועל-דרך זה בנוגע לחטא העגל (שפדגמת חטא עץ-הדעת) - כמפרש בגמרא, ש"לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי-תשובה", "לא היו ישראל ראויין לאותו מעשה", אלא "גזרת הפולחן היתה כו' כדי ליתן פתחון פה לבעלי-תשובה".

...כפי שחסידות מבארת את מאמר חכמינו ז"ל על הפסוק "נורא עליה על בני אדם", שחטא עץ-הדעת בא על-ידי זה ש"עליה נתלה בו" (באדם הראשון) - שזה ש"לפעמים גובר הרע דיצר-הרע על האדם ויחטא" הרי זה משום ש"מלמעלה הסייתו עליו היצר-הרע להביאו לחטא זה". שכן בני ישראל מצד-עצמם אינם שיכים כלל וכלל לענין החטא חס-ושלום, וכל הענין בא רק בגלל זה שהקב"ה בחסדו הגדול רצה להביא את בני ישראל לעליה הכי גדולה (למעלה ממצבם מצד-עצמם), לכן "עליה נתלה בו" ונעשית ירידה לפי שעה (על-דרך מה שנאמר "ברגע קטן עזבתיו") ובהיצוניות (רק למראה עינים), בכדי להביא את העליה שלא בערך, ולא רק עליה לרגע קטן (כנגד

בנאמר להון אהרן פריקו קדשי דהבא די באודני נשיכון בגיכון ובגמתיכון ואיתי לותי:

(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶהְיֶה פָּרְקוֹ נִזְמִי הַזֶּהב אֲשֶׁר בְּאוֹנֵי נְשִׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֵיהֶם וְהֵבִיאוּ אֵלַי:

עצמן. פָּרְקוֹ • לשון צווי, מגזרת 'פרק' לנחיד, כמו 'פרכו' מגזרת 'פרף'.

נ"י • באוני נשיכם • אמר אהרן בלבד: 'הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן הן, שמא יתעכב הדבר ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל

גואתפריקו כל עמא ית קדשי דהבא די באודניהון ואיתי לאהרן:

(ג) וַיִּתְּפְּרֻקוּ כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזֶּהב בְּאוֹנֵיהֶם וַיֵּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:

בלע"ז. אֶת נִזְמֵי • כמו מנזמי, כמו (לעיל ט): "כצאתי את העיר", מן העיר.

נ"י • ויתפרקו • לשון פריקת משא. כשננטלו מאוניהם, נמצאו הם מפרקים מנזמיהם, דישקריי"ר

~ נקודות משיחות קורש ~ (תורת מנחם כרך טו, עמ' 66)

ישנן נשים שסבורות שהענינים צריכים להתנהל על-ידי הבעלים, והבעלים צריכים להשיג פרנסה, וכל שאר הענינים הם טפלים, ובלבד שהבעל יביא הביתה פר-ו-קר דולרים שיוכלו לנהל את הוצאות הבית. ועל כך הוראה מהאמור לעיל - שהנשים צריכות לדעת שדורנו זה הוא גלגול של דור המדבר. ולכן, ענין הוא לבנות משכן. דהיינו, שהאשה (וכן הבת או האחיות) צריכה לעשות מהבית - משכן, ולא להניח שתהיה נתינת-מקום עבור "עגל הזהב". כלומר: אפילו אם נרגשת איזו נטיה שבשביל כסף צריכים לוותר על ענין של יהדות - צריכה האשה לעמוד בתוקף ולעקב: כיון שהבית צריך להיות משכן ומקדש להקב"ה, שיוכל לומר עליו "ושכנתי בתוכם", כלומר, בבית זה אתגלה עם הקדושה והאור שלי - אי-אפשר לוותר על ענינים של יהדות!

אלא מאי, השאלה היא מה יהיה עם "עגל הזהב", כסף ופרנסה וכל הענינים - ובכן: התכלית של הכסף היא עבור הוצאות אכילה ושתיה ולבושים; ואילו כאשר נוספים

איתא בכתבי האריז"ל, שהדור עתה, הינו דרא דעקבתא דמשיחא, הוא גלגול של דור המדבר:

בדור המדבר היה חטא העגל, שבו נאמר "ויתפרקו... את נזמי הזהב אשר באונייהם" - האנשים דוקא, ולא הנשים, שלא רצו לתת עבור העגל; ולעומת זאת, בנדבת המשכן נאמר "ויבאו האנשים על הנשים", "עם הנשים וסמוכין אליהם". היינו, שהנשים קדמו.

ועל זה איתא ב'פרקי דרבי אליעזר' ש"נתן להן הקב"ה שכן... שהן משמרות ראשי-החדשים יותר מן האנשים", שזהו מה שכתוב ב'ירושלמי' מסכת פסחים "נשי דנהיגי דלא למיעבד עבדתא... יומא דירחא, מנהג" (מנהג טוב הוא), שצריכים לקימו.

וזהו הטעם שבדרא דעקבתא דמשיחא תלמיד-חכמים נשמעים לנשותיהם - שבה מתבטאת העובדה שהנשים שבדור המדבר (שהגלגול שלו הוא בדרא דעקבתא דמשיחא) התנהגו כדבעי, מה-שאין-כן האנשים.

והרי כל ענין התורה הם (לא ספור דברים, אלא) "תורה" - מלשון הוראה:

ההוא, בידן של הנשים למנוע את ענין "עגל הזהב", הינו ההשתחוויה לפסל תוך כדי ותור על עניני יהדות. ואדרבה, לנצל את הפסל שמשגיגים, כדי לעשות מביתו משכן ומקדש להשראת השכינה.

ואז לא חסר מאומה בכל המצטרף, הבעל בריא, האשה בריאה והילדים בריאים, ומתוך בריאות ושמחה מגדלים את הילדים לתורה לחפה ולמעשים טובים, והם נעשים "צבאות ה'" - כמו ביציאת מצרים שהנשים העמידו דור שהכירו את הקב"ה בקריעת ים-סוף ואמרו "זה א-לי ואנוהו".

וכאמור, בידן של הנשים שכל אחת תעשה מביתה משכן ומקדש להקב"ה, שאז יהיה הבית בריא, חי ושמח, ויהיה בו אלקות בגלוי, ועל-ידי זה יזכו - יחד עם בעליהן וילדיהן - לילך בקרוב לקראת משיח צדקנו, במהרה בימינו אמן.

והנסיב מידיהוין וצר יתה בזיפא ועבדה
עגל מתבא ואמרו אלין דחלתה ישראל די
אסקיף מארעא דמצרים:

(ד) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל
מִסֶּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלֹנוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

מסכה • כיון שהשליכו לאור בכור, באו מכשפי ערבי-רב שעלו עמקם ממצרים ועשאוהו בכשפים. ויש אומרים מיכה ה'ה שם שיצא מתוך דמוסי בנין שנתמצע בו במצרים, והיה בידו שם וטס שכתב בו משה: "עלה שור! עלה שור!" להעלות ארוננו של יוסף מתוך גילוס, והשליכו לתוך הכור ויצא העגל (סנהדרין קא). **מסכה •** לשון מתכת. דבר אחר: ככ"ה קנטרין זהב היו בו, בגימטריא של מסכה. אלה אלהיה • ולא נאמר 'אלהינו', מפאן שערכי-רב שעלו ממצרים, הם שנקדחו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר-כך הטעו את ישראל אחריו.

הוּחַזָּא אַהֲרֹן וּבָנָא מַדְבְּחָא קַדְמוּהִי וּקְרָא
אַהֲרֹן וְאָמַר תְּגַא קֳדָם יְיָ מִחֶרֶד:

(ה) וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא
וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מִחֶרֶד:

וַיֵּבֶן (לשון בינה) מִזְבֵּחַ לִפְנֵי, וַיִּבֶן מִזְבֹּחַ לִפְנֵי. ועוד ראה ואמר, מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם. ועוד ראה ואמר, אם הם בונים את המזבח, זה מביא צרור וזה מביא אבן, ונמצאת מלאכתו עשויה בבת אחת. מתוך שאני בונה אותו ומתעצל במלאכתי, בין כך ובין כך משה בא. חג לה' • בלבד היה לשמים, בטוח היה שיבא משה ויעבדו את המקום.

דולרים בדרך שאינה רצויה - אזי משתמשים בהם עבור רופאים, רחמנא-ליצלן, ועבור "מסים" ("טעקסעס"), ועבור שאר ענינים של עגמת-נפש. אשר מוטב היה שלא להרויח דולרים אלו, ובלבד שלא תהיה עגמת-הנפש, אלא הקב"ה יתן את כל ההצטרכות באופן שיחיו חיים שקטים ובריאים.

וקשם שבימים ההם פעלו הנשים ("זיי האבן אויסגעפירט") שעגל הזהב שרפוהו וסתנוהו ונעשה לאפר ועשן, ואילו המשכן נבנה (בעזרתן של הנשים שהן היו הראשונות לסיע בבניית המשכן והמקדש) באופן שקרשי המשכן (אף שנעשו מאותיות ק' ר' ושי"ש" אתחזיאו על סטרא בישא") עומדים וקמים לעולם, עד לעתיד-לבא (פדאיתא במדרשי חכמינו ז"ל), כמו-כן בדרך דעקבתא דמשיחא שהוא הגלגול של הדור

כ"י • וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט • יש לתרגמו בשני פנים, האחד: 'יצר' לשון קשיה, 'בחרט' - לשון סודר, כמו (ישעיה ג): "והמטפחות והחריטים", (מלכים ב ה): "וַיַּצַּר כְּכָרִים כֶּסֶף בַּשֵּׁנִי חֲרִטִּים", והשני: 'יצר', לשון צורה. בחרט - כלי אמונות הצורפין שחורצין וחורטין בו צורות בזהב, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו (ישעיה ח): "וכתב עליו בחרט אנוש", וזהו שתרגם אונקלוס: 'וצר יתה בזיפא', לשון זיוף, הוא כלי אמונות שחורצין בו בזהב אותיות ושקדים, שקורין בלע"ז ניי"ל (גראבשטיכל), ומזיפין על-ידו חותמות. עגל

כ"י • וַיֵּרָא אַהֲרֹן • שהיה בו רוח חיים, שנאמר (תהלים ק): "בבתנית שור אוכל עשב", וראה שהעליה מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי. וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ • לדחותם. וַיֹּאמֶר חַג לַה' מִחֶרֶד • ולא היום, שמא יבא משה קדם שיעבדוהו, וזה פשוטו. ומדרשו ב'ויקרא רבה': דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו

היתר אהרן לשמש במשכן

אהרן אחיך גו' לכהנו לי" מפרש רש"י: לאחר שתגמור מלאכת המשכן. דהינו שרק לאחר גמור מלאכת המשכן, הוחל על אהרן ובניו דין "כהן". ועל-פי-זה, בשעת בנית המזבח (ועשית העגל) לא היה אהרן כהן. ודוקא כהן ששמש לעבודה-זרה לא ישמש במקדש, אבל אם הוא לא היה כהן בשעה ששמש לעבודה-זרה, אינו נפסל בכך.

וואקדמו ביומא דבתרהי ואסיקו עלון וקריבו נכסין ואסחר עמא למיכל ולמשתי וקמו לחיבא:

(שמואל ב ב): "קומו נא הנערים וישחקו לפנינו", אף כאן נהרג חור.

וומליל יי עם משה אזל חות ארי חביל עמך די אסקתא מארעא דמצרים:

עמך • "שחת העם" לא נאמר, אלא "עמך", ערב-רב שקבלת מעצמך וגירתם ולא נמלכת בי, ואמרת: טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו.

ח סטו בפריע מן אורחא די פקדתנן עבדו להון עגל מתבא וסגידו לה ודבחו לה ואמרו אליו דחלתך ישראל די אסקוד מארעא דמצרים:

ט ואמר יי למשה גלי קדמי עמא הדין והא עמא קשי גדל הוא:

ויקרא אהרן ויבן מזבח לפניו

ויבן מזבח – לדחותם (לב, ה. ובפירוש רש"י) וקשה, הרי כהן ששמש לעבודה-זרה לא ישמש במקדש (מנחות קט, ב), ואם כן אף שפגנת אהרן היתה לדחותם, אף בפועל הרי שמש לעבודה-זרה, ואיך התר לאהרן לשמש במשכן? ויש לומר: על הפסוק (בפרשת תצוה) "ואתה הקרב אליך את

(ו) וישלמו ממחרת ויעלו עלת ויגשו שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק: פ

כ"י • וישלמו • השטן ורזם, כדי שיחטאו. לצחק • יש במשמע הזה גלוי עריות, כמו שגאמר (בראשית ט): "לצחק ביי", ושפיכות דמים, כמו שגאמר

(ז) וידבר יהוה אל-משה לדוד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים:

כ"י • וידבר • לשון קשי הוא, כמו (בראשית מב): "וידבר אתם קשות". לדוד • (ברכות לב) רד מגדלתך, לא נתתי לך גדלה אלא בשבילם. באותה שעה, נתנדה משה מפי בית-דין של מעלה. שחת

(ח) סרו מהר מן-הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מפכה וישתחוו-לו ויזבחו-לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים:

(ט) ויאמר יהוה אל-משה ראיתי את-העם הזה והנה עם-קשה-ערף הוא:

כ"י • קשה-ערף • מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמע.

(י) ועתה הניחה לי ויחר-אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול:

כ"י • הניחה לי • עדין לא שמענו שהתפלל משה עליהם, והוא אומר: "הניחה לי"? אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמות רבה).

ספורנו

(ח) סרו מהר. קדם שאגמר לתת לך מה שיעדתי לתת, והם "התורה והמצוה" אשר כתבתי ויעל כה (יב). תורה ט (ט) והנה עם קשה ערף הוא. גיד ברזל ערפם, ולא יפנו לשמע דברי שום מורה צדק, באפן שאין תקנה שישונו בתשובה. תורה י

יֵא וַיֵּצֵא מֹשֶׁה קֶדֶם יְיָ אֱלֹהֵי וְאָמַר לְמֹא יְיָ
יִתְקַף וּרְגִזָּה בְּעַמּוֹךְ דִּי אִפְקַתָּא מֵאַרְעָא
דְּמַצְרַיִם בְּחֵיל רַב וּבִידָא מְקִיפָא:

(יא) וַיִּחַל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמֹה
יְהוָה יַחֲרֶה אַפּוֹ בְּעַמּוֹךְ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבִיד חֲזָקָה:

כ"י • לְמֹה ה' וּגו' • כָּלוּם מִתְקַנָּא אֵלָא חֲכָם בְּחָכְם, גְּבוּר בְּגְבוּר.

יב לְמֹא יִמְרוּן מַצְרָאֵי לְמִימַר בְּבִישְׁתָּא
אִפְקַתְנוּן לְקַטְלָא יְתֵהוּן בִּינֵי טוֹרֵיָא
וּלְשִׁיטְיוֹתֵהוּן מַעַל אִפִּי אֲרַעָא תוּב מִתְקוֹף
וּרְגִזָּה וְאִתִּיב מִן בִּישְׁתָּא דְּמִלְלָתָא לְמַעַבְד
לְעַמּוֹךְ:

(יב) לְמֹה וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם
לְהַרְגֵנוּ אֹתָם בַּהָרִים וּלְכַלֹּתָם מַעַל פָּנָיו הָאֲדָמָה
שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְהִנָּחָם עַל־הָרָעָה לְעַמּוֹךְ:

כ"י • וְהִנָּחָם • הִתְעַשְׂתָּ מִחֲשָׁבָה אַחֲרַת לְהַטִּיב לָהֶם. עַל־הָרָעָה • אֲשֶׁר חֲשַׁבְתָּ לָהֶם.

יג אֲדַבֵּר לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדֵּיךְ אֲשֶׁר
דִּי קִימַתָּא לְהוֹן בְּמִימְרֵךְ וּמִלְלָתָא עֲמֵהוּן
אִסְגִּי יָת בְּגִיכּוֹן כְּכּוֹכְבֵי שָׁמַיָא וְכָל אֲרַעָא
הָדָא דִּי אֲמַרִית אֲתָן לְבְּגִיכּוֹן וְיַחֲסֻנוּן
לְעַלְמָא:

(יג) זָכַר לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדֵּיךְ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרָבָה אֶת־זֶרְעֶכֶם
כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי
אֲתָן לְזֶרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ לָעָלָם:

עוֹמֵד לְפָנֶיךָ בְּשַׁעַת פַּעֲסָךְ, קַל־וַחֲמֹר לְכִסֵּא שֶׁל רִגְלֵי
אֶחָד (ברכות לב). אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ • לֹא נִשְׁבַּעְתָּ
לָהֶם בְּדָבָר שֶׁהוּא כָּלָה, לֹא בְּשָׁמַיִם וְלֹא בְּאָרֶץ, לֹא
בְּהָרִים וְלֹא בְּגִבְעוֹת, אֲלֵא בְּךָ, שְׂאֵתָה קַיָּם וּשְׁבוּעָתְךָ
קִימַת לְעוֹלָם, שְׁנֹאֲמַר (בראשית כב טז): "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם
ה'", וּלִיצְחָק נֹאמַר (שם כו ג): "וְהִקִּימְתִּי אֶת־הַשְּׁבוּעָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ", וּלְיַעֲקֹב נֹאמַר (שם לה
יא): "אֲנִי אֵל שְׁדֵי פָּרָה וְרֹבֶה", נִשְׁבַּע לוֹ בְּ"אֵל
שְׁדֵי".

כ"י • זָכַר לְאַבְרָהָם • (שמות רבה): אִם עָבְרוּ עַל עֲשֻׁרֹת
הַדְּבָרוֹת, אַבְרָהָם אָבִיהֶם נִתְּנָסָה בְּעֵשָׂר נְסִיוֹנוֹת
וְעָדִין לֹא קָבַל שְׂכָרוֹ. תִּנְהוּ לוֹ, וַיֵּצְאוּ עֵשָׂר בְּעֵשָׂר.
לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל • (שמות רבה) אִם לְשִׁרְפָה
הֵם, זָכַר לְאַבְרָהָם שֶׁמָּסַר עַצְמוֹ לְהַשְׂרֹף עֲלֵיךְ בְּאוֹר
פְּשָׁדִים. אִם לְהַרְגָה, זָכַר לִיצְחָק שֶׁפָּשַׁט צִנּוּרוֹ
לְעַקְדָה. אִם לְגָלוּת, זָכַר לְיַעֲקֹב שֶׁגָּלָה לְחָרֶן. וְאִם
אֵינָן נִצּוּלִין בְּזִכּוֹתָן, מָה אֵתָּה אוֹמֵר לִי "וְאֶעֱשֶׂה
אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל"? וְאִם כֵּסֵא שֶׁל שְׁלֹשׁ רִגְלִים אֵינוֹ

יִדְוֹם יְיָ מִן בִּישְׁתָּא דִּי מַלִּיל לְמַעַבְד
לְעַמּוֹה:

(יד) וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת
לְעַמּוֹ: פ

טו וְאִתְפְּגִי וְנַחַת מֹשֶׁה מִן טוֹרָא וְתַרְיִן לוֹחִי
סְהַדוּתָא בִּידָה לוֹחִי כְּתִיבִין מִתְרִין
עֲבָרֵיהוֹן מִפָּא וּמִפָּא אַנּוּן כְּתִיבִין:

(טו) וַיִּפֹּן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת
בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מוֹה וּמוֹהָ הֵם
כְּתָבִים:

כ"י • מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם • הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת נִקְרְאוֹת, וּמַעֲשֵׂה נִסִּים הָיָה (שבת קד).

ספורנו

(טו) וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ. כִּי חָשַׁב
שֶׁבְּשׁוּבוֹ אֵלֵיהֶם יִשׁוּבוּ בְּתִשְׁבּוּבָה, וְאִם
אֵין יִשְׁבְּרִם לְעִינֵיהֶם, לְכָללוֹת עֵינֵיהֶם
כְּדִי שִׁיחְזְרוּ בְּתִשְׁבּוּבָה. תורה טז

אֲתָן לְזֶרְעֶכֶם וְנָחֳלוּ. בְּדוֹר רְבִיעִי,
כְּאִמְרוּ "וְדוֹר רְבִיעִי יִשׁוּבוּ הַנֶּדֶה"
(בראשית טו, טז), וְזֶה לֹא יִתְקַיֵּם בְּזִרְעִי
בְּלִבְד עֲתֵדָה. תורה יד

(יא) לְמֹה ה' יַחֲרֶה אַפּוֹ. בְּאוֹתָם שְׁלֹא חָטְאוּ
כְּעִגְלָה. תורה יב
(יג) וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי

(מז) וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלָּחַת:

ז"י • מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה • כְּמִשְׁמְעוֹ, הוּא בְּכַבּוּדוֹ עֲשָׂאָן. דְּבַר אַחֵר: בְּאֶדָם הָאוֹמֵר לְחַבְרוֹ: 'כָּל עֲסָקִיו שֶׁל פְּלוֹנִי בְּמִלְאָכָה פְּלוֹנִית', כֵּן כָּל

(יח) וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בִּמְחַנֶּה:

ז"י • בִּרְעָה • בְּהִרְעֵו, שֶׁהֵיוּ מְרִיעִים, וְשִׁמְחִים וְצוֹחֲקִים.

(יח) וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנֹת גְּבוּרָה וַאֲיִן קוֹל עֲנֹת חֲלוּשָׁה קוֹל עֲנֹת אֲנָכִי שִׁמַּע:

ז"י • אֵין קוֹל עֲנֹת גְּבוּרָה • אֵין קוֹל הָזֶה נִרְאָה קוֹל עֲנִית גְּבוּרִים הַצּוֹעֲקִים נֶצְחוֹן, וְלֹא קוֹל חֲלָשִׁים

(יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמְּחַנֶּה וַיֵּרָא אֶת־הָעֵגֹל וּמַחֲלַת וַיַּחֲרִיֶּאֱף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלָּחַת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:

ז"י • וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ וַיִּגַּו • (שבת פז) 'אָמַר: מַה פֶּסַח שֶׁהוּא אֶחָד מִן הַמַּצּוֹת, אָמְרָה תוֹרָה: "כָּל־בֶּן־גִּכְרֹךְ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לק"ש כרך כו עמ' 248 ואילך – 'מתוך לקראת שבת')

לוחות ושברי לוחות בלימוד התורה

אף מאידך, באותו "אָרוֹן" בו מונחים הלוחות, היו גם "שְׁבָרֵי לוחות", דְּבִשְׁבִיל לְמוֹד הַתּוֹרָה, עַל שִׁכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם "לְהַשְׁבֵּר".

כִּי מִכֵּיּוֹן שֶׁחֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה גְּבוּהָה לְאֵין שְׁעוֹר מִשְׁכָּל הָאָדָם, וְרוֹחוֹקָה מִפְּנֵי בְּתַכְלִית, אִי־אֶפְשָׁר שֶׁהַשְׁכָּל יִבִּין וַיִּשָּׂא אֲמִתִּית חֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה.

וְרַק עַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם הוּא בְּבַחֲיִנַת "שְׁבָרֵי לוחות", וּמִתְבַּטֵּל לְגַמְרֵי לְחֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, אַזִּי מְסִיעַ לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שִׁיתַּעֲלֶה שִׁכְלוֹ לְבַחֲיָנָה גְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, וַיְהִיָּה מְסֻגָּל לְהַשִּׁיג אֲמִיתוּתָהּ שֶׁל תּוֹרָה. וְכֵמוֹ שְׁאוּמְרִים בְּתַפְלַת אֱלֹקֵי נֶצַח "וְנִפְשִׁי כְּעֶפֶר לִכֹּל תִּהְיֶה" וְרַק לְאַחֲרֵי־זֶה יָכֹל לִהְיוֹת "פֶּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתְךָ".

וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלָּחַת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: (לב),

(ט) לוחות ושְׁבָרֵי לוחות מונחין בְּאָרוֹן (בבא־בֶּתְרָא יד, ב. מנחות צט, סוף עמוד א)

יֵשׁ לְבָאָר זֶה בַּעֲבוּדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ: בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה צְרִיכִים לִהְיוֹת שְׁנֵי דְּבָרִים הֶפְכִּיִּים – לוחות וְשְׁבָרֵי לוחות.

מִצַּד אֶחָד, עַל הָאָדָם לִהְיוֹת בְּבַחֲיִנַת "לוחות". דְּכֵמוֹ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת שֶׁעַל הַלוחות הֵיוּ חֲקוּקוֹת עַל הָאֲבָנִים, וְאִי־אֶפְשָׁר הָיָה לְהַפְרִיד בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ־כֵן עַל הָאָדָם לְהִבִּין וּלְהַשִּׁיג בְּשִׁכְלוֹ הוּא אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, עַד שֶׁשִּׁכְלוֹ וְהַתּוֹרָה יִהְיוּ לְאַחֲדִים מִמֶּשׁ, דְּכְשִׁמְאֻמִּין לְבַד בְּמָה שֶׁתּוֹב בְּתוֹרָה, עֲדִין אֵינוֹ יוֹצֵא בָּזֶה יִדְיָחוּבַת תְּלִמּוּד תּוֹרָה, וְרַק כְּשִׁמְבִּין בְּשִׁכְלוֹ אֶת הַתּוֹרָה, הָרִי הוּא יוֹצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ.

(כ) וַיִּקַּח אֶת־הָעֶגְלָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׂרָף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן
עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיֹּרֶל עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשָּׁק אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וַיִּזְר • לשון נפוץ, וכן: (איוב יא) "יזרה על גוהו
גפרית", וכן (משלי א): "כי חנם מזרה הרשת", שזרין
בה דגן וקטניות. וישק את־בני ישראל • (ירמא טז)
נתפון לבדקם כסוטות. שלש מיתות נדונו שם, אם

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מַה־עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה
כִּי־הִבֵּאתָ עָלֶיךָ חַטָּאת גְּדֹלָה:

כ"י • מה־עשה לך העם הזה • כמה יסורים סבלת שִׁסְרוֹךְ, עד שלא תביא עליהם חטא זה.

(כב) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יֵחִיר אֶף אֲדֹנִי אַתָּה יָדַעְתָּ
אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:

כ"י • כי ברע הוא • בדרך רע הם הולכין תמיד ובנסיונות לפני המקום.

(כג) וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ
כִּי־זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא
יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

(כד) וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב הַתַּפְּרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי
וַאֲשַׁלְכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֶּה:

כ"י • ואמר להם • דבר אחד: 'למי זהב' לבד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי. ואשלהו באש • ולא ידעתי
שיצא העגל הזה, ויצא.

ספורנו

את הנהב. ויצא העגל הזה. בלתי פעלת
השתדלותי, ולא המתינו שאעשהו אני
בדבריהם. כי אמנם באמרו "ויעשהו
עגל מסכה" (פסוק ד) לא אמר זה על
אהרן, אבל רצונו: עשה אותו העושה,
בענין "וסמך את ידו.. וישחט" (ויקרא ג, ח)
שרצונו: "וסמך" המקריב, "וישחט"
השוחט. וכן העיד באמרו "אשר עשו
את העגל אשר עשה אהרן" (פסוק לה),
שהם עשו את העגל אשר עשה בו
מעשה אהרן, שצירו והשליך הנהב
באש. תורה כה

להם העגל, "מה עשו לך" שהצרכת
לקבץ להם חג ליום המחרת, שזאת
היתה סבת המחולות שעשו לשמחת
העגל, שהיתה רעה מעשיתו. תורה כב
(כב) כי ברע הוא. שכבר היו בענין
רע, נצמדים לגלולי מצרים. תורה כג
(כד) ואמר להם למי זהב. שמתי
הדבר לנמנע שאין להי זהב מוכן.
התפרקו ויתנו לי. והם התנדבו הנהב
במהירות.
ואשלהו באש. בקשתי לאחר את
הדבר והשלתני את הנהב באש בוולת
תחבולות הצורפים הצריכות להתיק

(כא) הבאת עליי חטאת
גדלה. ששחמו בקלקול במחולות מפני
שקבעת להם חג ליום המחרת, וזה
הוא רע מן הפשע והמדר שיעשו
בעגל; ועל זה בקש רחמים יותר,
באמרו "אתם חטאתם חטאת גדלה"
(להלן פסוק ז), וכן בתפלתו אמר "אנא
חטא העם הזה חטאת גדלה" (פסוק לא).
וכן בסדר שלש עשרה מדות הזכיר
"עון ופשע וחטאת" (להלן לה, ז), וכן
בתפלתו שם "וסלחת לעוננו
ולחטאתנו" (להלן לה, ט), ולכן אמר: אף
על פי שנקללו עליך להכריחך לעשות

שיעור יומי ליום שני י"א אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – לב – פרשת כי תשא פה

(כה) וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:

כה וַיֵּרָא מֹשֶׁה ית עמא ארי בטיל הוא ארי
בטילנון אהרן לאסבותהון שום ביש
לדריהון:

כ"י • פרע • מגלה, נתגלה שמצו וקלונו, כמו (במדבר ה): "ופרע את ראש האשה". לשמצה בקמיהם • להיות להם הדבר הזה לגנות בפי כל הקמים עליהם.

(כו) וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלֵי וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:

כו ויקם משה בשער המחנה ויאמר מי ליהוה
דחליא דני ויתון לוהי ואתפנשו לוהי כל
בני לוי:

כ"י • מי לה' אלי • יבא אלי. כל בני לוי • (יזמא טו) מכאן שכל השבט כשר.

(כו) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חֶרְבּוֹ עַל־יָרְכוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לַשַּׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קָרְבּוֹ:

כו ויאמר להם כה-אמר יהוה אלהי ישראל שימו
איש-חרבו על-ירכו עברו ושובו משער לשער
במחנה והרגו איש-את-אחיו ואיש את-רעהו ואיש
את-קרבו:

כ"י • כה אמר וגו' • ותיכן אמר? (לעיל כב): "וזבח לאלהים יחרם", כן שנויה ב'מכילתא'. אחיו • מאמו, והוא ישראל.

(כח) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כְדֹבַר מֹשֶׁה וַיַּפֵּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ:

כח ויעשו בני-לוי כדבר משה ויפל מן-העם ביום
עמא ביומא ההוא כתלת אלפין גברא:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מְלֹאוּ יְדֵכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בַּבֶּנּוּ וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בִּרְכָה:

כט ויאמר משה מלאו ידכם היום ליהוה כי איש
בבנו ובאחיו ולתת עליכם היום ברכה:

כ"י • מלאו ידכם • אתם ההורגים אותם, בדבר זה תתחנכו להיות כהנים למקום (ובחים קטו). כי איש • מכס ומלא ידו בבנו ובאחיו.

ספורנו

בהריגת היום; ולכן "מלאו ידכם" בטוב הפונה, והשלימו הכנתכם לה' לעבודתו. ולתת עליכם היום ברכה. ומלאו ידכם גם כן באפן שיתן השם יתברך "עליכם היום ברכה", וזה שתהיה מגמת פניכם לשמור משפטו ובריתו, כאמרו "כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו. יורו משפטיך.. ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה" (וברים לג, ט יא). תורה ל

לשמצה על שלא מחו בקמים. תורה כו (כו) עברו ושובו משער לשער. לכפר על הבלתי חוטאים שלא מחו בחוטאים, וזה שקמו שלא מחו בחוטאים כן לא ימחו בהורגיהם. תורה כח (כט) מלאו ידכם היום לה'. הקנו שלמות לידיכם היום שתהיינה מוכנות לעברו במקדשו. כי איש בבנו ובאחיו. כי כל אחד מכס כבר הקדש לה'; "בכנו", בענין המילה שעשיתם במדבר, "ובאחיו",

(כה) כי פרע הוא. מגלה ומפרסם לרע בהתגלות לבו בזה. כי פרעה אהרן. גלה שאין ביניהם צדיקים, שאם היו שם צדיקים עוזרים לאהרן כאשר נקהלו עליו, לא היה אהרן עושה העגל כלל. לשמצה בקמיהם. לשם רע בין אויביהם, שיאמרו עליהם שלא נאמנו בבריתם, ושבניהם אין עשה טוב אין גם אחד, ושלא נשא פני נביא ונשיא בתוכם, וזה כי אף על פי שלא בלם ולא רבם נקהלו על אהרן, היו בלם

לַיהוָה בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וְאָמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא
אַתּוּן חֲבִיתוּן חוּבָא רַבָּא וְקַעֲן אֶסְק קָדָם יְיָ
מֵאִים אַכְפָּר עַל חוּבִיכוּן:

(ו) וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם
חֲטֵאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי
אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵכֶם:

כ"ט • אַכְפְּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵכֶם • אֲשִׁים כִּפּוּר וְקִנּוּי וְסִתִּימָה לְגַגְד חַטֹּאתֵכֶם, לְהַבְדִּיל בֵּינֵיכֶם וּבֵין הַחַטָּא.

לֹא וַתֵּב מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ וְאָמַר בְּכַעַז חֵב
עַמָּא הָרִין חוּבָא רַבָּא וְקַעֲדוּ לְהוֹן דְּחָלָן
דְּדָהָב:

(לא) וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חַטָּא הָעָם
הַזֶּה חַטָּאת גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:

בְּנוּ וּמִקְשָׁטוּ וְתוֹלָה לוֹ כִּסִּים בְּצוּאָרוֹ, וּמַעֲמִידוֹ
בְּפִתַח בֵּית זִנּוּת. מַה יַּעֲשֶׂה הַבֵּן שְׁלֹא יִחַטָּא'?

כ"ט • אֱלֹהֵי זָהָב • (בְּרֻכּוֹת לב; יוֹמָא פו): 'אַתָּה הוּא שְׁגֻרְמָתָ
לָהֶם, שְׁהִשְׁפַּעְתָּ לָהֶם זָהָב וְכָל חִפְצָם, מַה יַּעֲשׂוּ
שְׁלֹא יִחַטָּאוּ? מִשָּׁל לְמַלְךְ שְׁהִיזָה מַאֲכִיל וּמִשְׁקָה אֶת

לְבִיכְעֵן אִם שְׂבָקָת לְחוּבִיהוֹן וְאִם לֹא
מַחֲנִי קַעֲן מִסְפָּרָךְ דִּי כְּתִבְתָּא:

(לב) וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטֹּאתֶם וְאִם־אֵין מַחֲנִי נָא
מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר פָּתַבְתָּ:

שְׁלֹא יֹאמְרוּ עָלֵי שְׁלֹא הֵייתִי כְּדֹאִי לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם
רַחֲמִים.

כ"ט • וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטֹּאתֶם • הָרִי טוֹב: 'אֵינִי
אוֹמֵר לָךְ מַחֲנִי! וְאִם אֵין, מַחֲנִי! וְהָהּ מִקְרָא קָצֵר,
וְכֵן הַרְבֵּה. מִסְפָּרָךְ • (בְּרֻכּוֹת לב): מִכָּל הַתּוֹרָה כְּלָה,

לֹא וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מִן דִּי חֵב קָדָמִי אֶמְחִיזָה
מִסְפָּרִי:

(לג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חַטָּא־לִי אֶמְחִיזָה
מִסְפָּרִי:

לְדִוְכַעֲן אֲזִיל דְּבַר יְתָ עַמָּא לְאַתֵּר דִּי
מַלְלִית לָךְ הָא מַלְאָכִי יְהוָה קָדָמְךָ וּבִיּוֹם
אֶסְעָרְתִּי וְאֶסְעַר עֲלֵיהוֹן חוּבִיהוֹן:

(לד) וְעַתָּה לָךְ נִחָה אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ
הַגֵּה מַלְאָכִי יְלָךְ לְפָנֶיךָ וּבִיּוֹם פְּקֻדֵי וּפְקָדֵי עֲלֵיהֶם
חַטֹּאתֶם:

תְּמִיד, כְּשֶׁאֶפְקֹד עֲלֵיהֶם עֲוֹנוֹתֵיהֶם, "וּפְקָדֵי
עֲלֵיהֶם" מַעֲט מִן הָעוֹן הַזֶּה עִם שְׂאֵר הָעוֹנוֹת. וְאֵין
פְּרָעָנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל שְׂאִין בָּהּ קָצֵת מִפְּרָעוֹן עוֹן
הָעֶגְלָה.

כ"ט • אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ • יֵשׁ פָּאן 'לָךְ' אֲצֵל דְּבוּר
בְּמִקּוֹם 'אֲלִיד', וְכֵן (מַלְכִים א ב): "לְדַבֵּר לוֹ עַל
אֲדִינְהוּ". הַגֵּה מַלְאָכִי • וְלֹא אֲנִי. וּבִיּוֹם פְּקֻדֵי
וּגו' • עַתָּה שְׂמַעְתִּי אֲלִיד מְלַכּוֹתֶם יַחַד, וְתְּמִיד

ספורנו

וּבִיּוֹם פְּקֻדֵי. שְׂיוֹסִיפוּ לְחַטָּא, כְּמוֹ
בְּמִרְגְּלִים.
וּפְקָדֵי עֲלֵיהֶם חַטֹּאתֶם. זֶה הַחַטָּא,
וְלֹא אוֹסִיף עוֹד עֲבַר לוֹ, כְּעִנְיָן וְאִם
רָעָה תִּמְצָא בּוֹ, וְנִמְת' (מַלְכִים א א, ב). וְכֵן
הוֹרָה בְּאֶמְרוֹ שֶׁם "עַד אָנֹה יִנְאַצְנִי הָעָם
הַזֶּה" (בַּמִּדְבָּר יד, יא), כִּי מֵאַחֵר שִׁשְׁנוֹ
בְּאֻלָּתָם הֵם מְחֻזְקִים לְהוֹסִיף לְאַשְׁמָה
בָּהּ, כְּאֶמְרָם וְכִרְוֹנָם לְבָרְכָהּ: כִּיּוֹן שֶׁעֲבַר
אֲדָם עֲבָרָה וְשָׁנָה בָּהּ הִתְרָה לוֹ, כְּלוֹמֵר:
נַעֲשִׂית לֹא כְּהִתָּר (ע"פ יוֹמָא פו, ב). תּוֹרָה לֹא

מִסְפָּרִי. מִי הוּא שֶׁחַטָּא לִי שְׂאֵמְחָה
מִסְפָּרִי אֶת זְכוּתֵיךָ כְּדִי שִׁינּוּכָה
לְסִלִּיחַת עוֹן כְּנֻגָּדָם. זֶה לֹא הִיָּה
לְעוֹלָם, כִּי הָרִין לְפָנֵי הוּא הִפָּךְ זֶה, כִּי
אֶמְנָם יִשָּׂא כָּל אֶחָד עֲנֵשׁ עוֹנוֹ, וַיִּקְבֵּל
שָׂכָר וְזְכוּתֵי, שְׂאִין מִצְוָה מְכַבֶּה
עֲבָרָה, כָּל שֶׁכֵּן שְׁלֹא אֲשִׁים זְכוּתֵיךְ
לְחֻשְׁבוֹנָם. תּוֹרָה לֹד
(לד) אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ. בְּאֶמְרוֹ
"אֵעֲלֶה אֶתְכֶם מִצְרַיִם" (לעיל ג, יז),
"אֶל אֶרֶץ טַבָּח" וְגו' (שם, יח).

(ל) אַתֶּם חֲטֵאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה. דַּעוּ
גְּדֹל חַטֹּאתֵכֶם, כִּי אֶמְנָם בִּידִיעֲתוֹ
תְּהִיָּה תְּשׁוּבָה בְּלִי סָפֵק, כְּאֶמְרוֹ "כִּי
פִשְׁעִי אֲנִי אֲדַע" (תְּהִלִּים נא, ה), וּבְאֶמְרוֹ
"אִךְ דַּעִי עוֹנֶךָ" (יִרְמְיָה ג, יא). תּוֹרָה לֹא
(לב) אִם תִּשָּׂא חַטֹּאתֶם וְאִם אֵין
מַחֲנִי נָא מִסְפָּרָךְ. הֵן תִּרְצֶה לְשֹׂאת
חַטֹּאתֶם וְהֵן שְׁלֹא תִרְצֶה לְשֹׂאת, מִחֲנָה
אֶת הַזְּכוּתִּים שְׁלִי מִסְפָּרָךְ וְשִׁים
לְחֻשְׁבוֹנָם, כְּדִי שִׁינּוּכּוֹ לְסִלִּיחָה. תּוֹרָה לֹא
(לג) מִי אֲשֶׁר חַטָּא לִי אֶמְחִיזָה

(לה) וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל־אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל
אֲשֶׁר עָשָׂה אֹהֶל־ן: ׀

כ"י • וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם • מִתָּה בִּידֵי שָׁמַיִם לְעֵדִים בְּלֹא הַתְרָאָה.

א ומליל יי עם משה אגיל סק מכא את
ועמא דאסקתא מארעא דמצרים לארעא
די קימית לאברהם ליצחק וליעקב למימר
לכניד אתגנה:

לג (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֶה מִזֶּה אֶתָּה
וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר
לְזַרְעֲךָ אֶתְּנָה:

כ"י • לך עלה מזה • ארץ ישראל גבהה מכל
הארצות, לך נאמר: "עלה!". דבר אחר: כלפי
שאמר לו בשעת הכעס: "לך-רד!" אמר לו בשעת

רצון: "לך עלה!". אתה והעם • כאן לא אמר:
'ועמד'.

ב ואשלח דמך מלאכא ואתגרד ית כנענאי
אמוראי וחתאי ופרזאי חזאי ויבוסאי:

(ב) וְשַׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מֵלָאֲךָ וְגֵרְשָׁתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי
הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִזִּי וְהַיְּבוּסִי:

כ"י • וגרשתי את הכנעני וגו' • ששה אמות הן, והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו.

ג לארעא עבדא חלב ודבש ארי לא אסלק
שכנתי מפינך ארי עם קשי גדל את
דילמא אשיצנך בארמא:

(ג) אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ
כִּי עִם־קִשָּׁה־עֲרָף אֶתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ:

אתה • וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים בי,
מרה אני עליכם זעם. אכלך • לשון כליון.

כ"י • אל ארץ זבת חלב ודבש • אני אומר לך
להעלותם. כי לא אעלה בקרבך • לך אני אומר
לך: "ושלחתי לפניך מלאך". כי עם־קשה־ערף

ד וישמע עמא ית פתגמא בישא הדיו
ואתאכלו ולא שויי גבר תקון זיגה עלוהי:

(ד) וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרְע הַזֶּה וַיִּתְּאֲבָלוּ
וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֲדֹו עֲלֹו:

כ"י • הדבר הרע • שאין השכינה שורה ומלכת עמם. איש עדיו • (שבת פח) כתרם שנתנו להם בחורב
כשאמרו: 'נעשה ונשמע'.

ספורנו

כי לא אעלה בקרבך. לפיכך אני
אומר "עלה מזה אתה והעם", ולא
תמתינו לחנות ולנסע על פי ה', "כי לא
אעלה בקרבך".
פן אכלך בדרך. כי בהיותי שוכן
בתוכם יהיה ענש גוונותיכם יותר
גדול. תורה ד

צבא ה' שנגררה ליהושע. תורה ג
(ג) אל ארץ זבת חלב ודבש. עלה
מזה שהוא מקום חרב, וצריכים אתם
להתפרנס בו על ידי גס שאינכם
ראויים לו, ולך "אל ארץ זבת חלב
ודבש", שיוכלו להתפרנס שם שלא
על ידי גס.

(לה) על אשר עשו את העגל אשר
עשה אהרן. בהספמתם הוציא לפעל
מי שעשה לעגל מסכה, אותו הדבר
אשר עשה בו מעשה אהרן, בצירו
ובהשליכו באש, כמו שהעיד באמרו
"ויצא העגל הזה" (פסוק כד). תורה א
לג (ב) ושלחתי לפניך מלאך. שר

הואמר יי למשה אימר לבני ישראל אתון עם קשי קדל שעה חדא אסלק שכןתי מבינה ואשכנה ובען אעדי תקון זיגד מנה גלי קדמי מה אעבד לך:

(ה) ויאמר יהוה אל־משה אמר אל־בני־ישראל אתם עם־קשה־עֶרְף רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיד ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה־לך:

אתכם. לפיכך, טוב לכם שאשלח מלאך. ועתה • פרענות זו תלקו מיד, שתורידו עדיכם מעליכם. ואדעה מה אעשה־לך • בפקדת שאר העון, אני יודע מה שבלבי לעשות לך.

כ"י • רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיד • אם אעלה בקרבך ואתם ממרים בי בקשיות ערפכם, אזעם עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר (ישעיה כח): "חבי כמעט רגע עד יעבר זעם", ואכלה

וואעדיאו בני ישראל ית תקון זיגדיון מטורא דחורב:

(ו) ויתנצלו בני־ישראל את־עֵדִים מהר חורב:

כ"י • את־עֵדִים מהר חורב • את העדי שהיה בידם מהר חורב.

ומשה נסיב ית משכנא ופרסה לה מברא למשריתא ארחיק מן משריתא וקרי לה משכן בית אולפנא ויהי כל דתבע אולפן מן גדם יי נפק למשכן בית אולפנא מברא למשריתא:

(ז) ומשה יקח את־הָאֹהֶל ונִטְּהֶֽלּוּ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה הָרֹחַק מִן־הַמִּחֲנֶה וקרא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמִּחֲנֶה:

תורה. כל־מִבְקֵשׁ ה' • מפאן למבקש פני זקן, כמקבל פני שכינה. יצא אל־אֹהֶל מוֹעֵד • כמו יוצא. דבר אחר: "וְהָיָה כָּל־מִבְקֵשׁ ה'", אפלו מלאכי השרת, כשהיו שואלים מקום שכינה, חבריהם אומרים להם: הרי הוא באֹהֶל שֶׁל מֹשֶׁה.

כ"י • ומשה • מאותו עון והלאה. יקח את־הָאֹהֶל • לשון הנה הוא, לוקח אֹהֶל ונוטהו מחוץ למחנה. אמר: מנדה לרב, מנדה לתלמיד. הרחק אלפים אמה, כענין שנאמר (ירושע ג): "אף רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה במדה". וקרא לו • והיה קורא לו אֹהֶל מוֹעֵד, הוא בית ועד למבקשי

ח והנה פד נפק משה למשכנא קימין כל עמא ומתעטדין גבר בתרע משכנא ומסתכלין אחורי משה עד דעלל למשכנא:

(ח) וְהָיָה כִּצְאֹת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלּוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶלָה:

והביטו אחרי משה • לשבח: אשרי ילוד אשה שבה מבטח, שהשכינה תפגס אחריה לפתח אֹהֶלּוּ.

כ"י • וְהָיָה • לשון הנה. כצאת משה • מן המחנה, ללכת אל האהל. יקומו כל־הָעָם • עומדים מפניו ואין יושבין עד שנתפסה מהם.

ספורנו

באמרם וקרונום לברכה: דגמירי, דמיהב יהבי, משקל לא שקלי. ואדעה מה אעשה לך. שלא תהיה ראוי אז לענש כל כך גדול. תורה ו (ו) וקרא לו אהל מועד. להודיע, ששם יועד אליו השם יתברך, ולא במחנה ישראל. תורה ח

מוכן לשלמות בהכנה רוחנית קנייה במעמד הר סיני. ועתה הורד עדיך מעליך. אותה ההכנה הרוחנית הנתונה לך באותו המעמד הנכבד – הורידה מעליך, כי האל יתברך אחר שתן המתנה לא יקנה מן המקבל בלתי רצון המקבל,

(ה) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיד. אתם מתאבלים (פסוק ד) על מה שאמרתי "כי לא אעלה בקרבך" (פסוק א), והוא אמנם טוב לכם, שאם אעלה בקרבך אכלה אותך בהיותך "עם קשה ערף" (פסוקט ופסוק א), בלתי פונה לשמע קול מורים עם היותך

(ט) וְהָיָה כְּבָא מֹשֶׁה הָאֱהָלָה יֵרֵד עִמּוֹד הָעֵנָן
וְעִמּוֹד פֶּתַח הָאֱהָל וְדַבֵּר עִם־מֹשֶׁה:

וְיָיִי וְדַבֵּר עִם־מֹשֶׁה • כְּמוֹ וְיִמְדַּבֵּר עִם מֹשֶׁה.
תְּרַגְמוּ: וְיִמְתַּמְלַל עִם מֹשֶׁה, שֶׁהוּא כְּבוֹד שְׂכִינָה,
כְּמוֹ (במדבר ד'): "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים", וְאֵינוֹ
קוֹרָא 'מִדְּבַר' (בְּשׂוֹא) אֱלֹהִים. כְּשֶׁהוּא קוֹרָא 'מִדְּבַר'

(י) וְרָאָה כָּל־הָעָם אֶת־עִמּוֹד הָעֵנָן עִמּוֹד פֶּתַח
הָאֱהָל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתְּחוּּוּ אִישׁ פֶּתַח אֱהָלוֹ:
וְיָיִי וַהֲשִׁתְּחוּּוּ • לְשְׂכִינָה.

(יא) וְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר
יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֱהָל: פ

וְיָיִי וְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים •
וְיִמְתַּמְלַל עִם מֹשֶׁה. וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה • לְאַחַר
שֶׁנִּדְּבַר עִמּוֹ, הָיָה מֹשֶׁה שָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמִלְמַד
לְיֻדִים מִה שֶׁלָּמַד. וְהַדְּבָר הַזֶּה נִהְיָ מֹשֶׁה מִיּוֹם
הַכַּפּוֹרִיִּים עַד שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁהָיָה בִּי"ז
בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלְוִיִּם (תענית כח), וּבִי"ח שָׁרַף אֶת
הָעֶגְל וְדָן אֶת הַחוּטָאִים, וּבִי"ט עָלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל
לב): "וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו'",
וְעָשָׂה שֵׁם אֲרֻבָּעִים יוֹם וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים
ט): "וְאֶתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' וְגו'", וּבִרְאשׁ חֹדֶשׁ אֱלּוּל
נֶאֱמַר לוֹ: "וְעָלִיתְ בִּבְקָר אֶל הַר סִינַי" לְקַבֵּל לְוַחֲוֹת
הָאֱחָרוֹנוֹת, וְעָשָׂה שֵׁם אֲרֻבָּעִים יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שם
ע): "וְאֶנְכִי עֹמְדָתִי בִּהְרֵי פְּנִימִים הָרָאוֹנוֹם וְגו'", מִה

הָרָאוֹנוֹם בְּרִצּוֹן, אֲפִי הָאֱחָרוֹנוֹם בְּרִצּוֹן. אָמַר
מַעֲתָה, אֲמַצְעִיִּים הָיוּ בְּכַעַס. בִּי בְּתִשְׁרֵי נִתְרַצָּה
הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב שָׁלֵם,
וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: "סִלַּחְתִּי כְּדָבָרְךָ" וּמָסַר לוֹ לְוַחֲוֹת
אֲחָרוֹנוֹת, וַיֵּרֶד וַהֲתַחִיל לְצִוּוֹתוֹ עַל מַלְאָכַת הַמִּשְׁכָּן,
וְעָשָׂאוּהוּ עַד אֶתֶר בְּנִיטָן, וּמִשְׁהוּקָם לֹא נִדְּבַר עִמּוֹ
עוֹד אֶלָּא מֵאֵהָל מוֹעֵד. וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה •
תְּרַגְמוּ: וְתָב לְמִשְׁרֵיתָא, לְפִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן הָהָה,
וְכֵן כָּל הָעֵנָן. "וְרָאָה כָּל הָעָם", וְחֻזָּן. "וְנִצְבּוּ",
וְקִימִין. "וְהַבִּיטוּ", וּמִסְתַּכְּלִין. "וַהֲשִׁתְּחוּּוּ",
וְסִגְדִין. וּמִדְּרָשׁוֹ: "וְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה", שֶׁיֵּשׁוּב אֶל
הַמַּחֲנֶה. אָמַר לוֹ: "אֲנִי בְּכַעַס וְאַתָּה בְּכַעַס, אִם־כֵּן
מִי יִקְרָבְכֶם'?"

♦ יום שלישי י"ב אדר ♦

(יב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֶתָּה אֹמֵר אֵלַי
הֵעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת
אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אֲמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְּשֵׁם
וְגַם־מִצָּאתָ חֵן בְּעֵינַי:

(יא) פָּנִים אֶל פָּנִים. וְלֹא "נִפְלַג וּגְלוּי
עֵינֵיכֶם" (במדבר כה, ד), אֲבָל בְּעוֹדוֹ
מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחוּשָׁיו.
כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ. וְלֹא
בְּחִידוֹת.
לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֱהָל. לְמַנַּע שֶׁלֹּא
יִכָּנַס שֵׁם אֶדָם מִיִּשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ
כָּלֶם נְזוּפִים אֹז, וְהַמְקוֹם הָיָה מוֹכֵן
לְשִׁרְיַת שְׂכִינָה, כְּעֵינָן "אֵל תִּקְרַב הָלָם"
(לעיל ג, ה) שֶׁנֶּאֱמַר לְמֹשֶׁה, בְּהִיוֹתוֹ אֹז
בְּלִתֵּי מוֹכֵן בְּמִסְפִּיק לְמָקוֹם. תוֹרָה יב
(יב) רְאֵה. הַשְׁגָּח וְאֵל תִּסְתִּיר פְּנִיךָ

וְאַתָּה אֲמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְּשֵׁם • הַפְּרִיטִיךָ מִשְׁאָר בְּנֵי
אָדָם בְּשֵׁם חֲשִׁיבוֹת, שֶׁהָרִי אֲמַרְתָּ לִּי (לעיל יט): "הִנֵּה
אֲנִי בֹא אֵלֶיךָ בְּעֵב הָעֵנָן וְגו' וְגַם בְּךָ יֵאֱמִינוּ
לְעוֹלָם".

כ"י • רָאָה אֲתָה אֲמַר אֵלֵי • רָאָה, תָּן עֵינֶיךָ וְלִבְךָ
עַל דְּבָרֶיךָ: "אֲתָה אֹמֵר אֵלֵי וְגו' וְאַתָּה לֹא
הוֹדַעְתָּנִי וְגו'". וְאַשֶּׁר אֲמַרְתָּ לִּי (לעיל כג): "הִנֵּה אֲנִי
שׁוֹלֵחַ מִלֶּאֱדָם", אֵין זֶה הוֹדַעָה, שָׁאִין אֲנִי חֲפֵץ בָּהּ.

יג וְכַעַן אִם כַּעַן אֲשַׁבְּחִית בְּחִמִּין קְדָמָךְ
הוֹדַעְנִי כַּעַן יְת אֹרַח טוֹבָךְ וְאִדַּע בְּחִמִּין
בְּדִיל דְּאֲשַׁבַּח בְּחִמִּין קְדָמָךְ וְגַלִּי קְדָמָךְ אֲרִי
עֲמָךְ עֲמָא דְּדִין:

(יג) וְעַתָּה אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא
אֶת-דְּרָכְךָ וְאֶדְעָךָ לְמַעַן אֲמַצָּא-חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאָה
כִּי עֲמָךְ הִנּוּ הַזֶּה:

הגוי הזה • שלא תאמר "ואעשה אותך לגוי גדול"
וְאֵת אֵלֶּה תַּעֲזֹב, רָאָה כִּי עֲמָךְ הֵם מִקְדָּם, וְאִם בָּהֶם
תִּמָּאס, אֵינִי סוֹמֵךְ עַל הַיּוֹצֵאִים מִחֻלְצֵי שִׁיתְקַמּוּ,
וְאֵת תַּשְׁלוּם הַשֶּׁכֶר שְׁלִי בָּעַם הַזֶּה תוֹדִיעֵנִי.
וְרַבּוּתֵנוּ דְּרִשְׁוֵהוּ בְּמַסְכַּת בְּרָכוֹת (דף ט), וְאֲנִי לִישָׁב
הַמִּקְרָאוֹת עַל אִפְגִּיָּהֶם וְעַל סִדְרָם בְּאִתִּי.

כ"י • וְעַתָּה • אִם אֶמֶת שֶׁמִּצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ,
"הוֹדִיעֵנִי-נָא אֶת דְּרָכְךָ", מַה שֶּׁכָּר אֲתָה נוֹתֵן
לְמוֹצָאֵי חֵן בְּעֵינֶיךָ? וְאֶדְעָךָ לְמַעַן אֲמַצָּא-חֵן
בְּעֵינֶיךָ • וְאִדַּע בְּזוֹ מִדַּת תַּגְמוּלָּה, מַה הִיא מִצִּיּוֹת
חֵן שֶׁמִּצָּאתִי בְּעֵינֶיךָ. וּפְתוּרֹן "לְמַעַן אֲמַצָּא חֵן",
לְמַעַן אֲכִיר בְּמַה שֶּׁכָּר מִצִּיּוֹת הַחֵן. וְרָאָה כִּי עֲמָךְ

יד וְאֹמֵר שְׁכַנְתִּי תִהְיֶה וְאֲנִים לָךְ:

(יד) וַיֹּאמֶר פָּנֶי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ:

כ"י • וַיֹּאמֶר פָּנֶי יִלְכוּ • כְּתַרְגוּמוֹ, לֹא אֲשַׁלַּח עוֹד מִלֶּאֱדָם, אֲנִי בְּעֲצָמֵי אֶלְךָ, כְּמוֹ: (שמואל ב יז) "וּפָנֶיךָ הוֹלְכִים
בְּקֶרֶב".

טו וְאֹמֵר קְדָמוּהִי אִם לִית שְׁכַנְתָּךְ מִהֲלָכָא
בִּינָנָא לֹא תִסְקִינָנָא מִכָּא:

(טו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם-אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אֶל-תַּעֲלָנוּ
מִזָּה:

כ"י • וַיֹּאמֶר אֵלָיו • בְּזוֹ אֲנִי חֲפֵץ, כִּי עַל-יְדֵי מִלֶּאֱדָם אֶל תַּעֲלָנוּ מִזָּה.

ספורנו

ששאלתי מפני חטאתם, באמרם
וְכָרוֹנָם לְבָרְכָהּ: שְׁלֹשִׁים מֵהֶם רְאוּיִים
שֶׁתִּשְׁרֶה עֲלֵיהֶם שְׁכִינָה כְּמִשָּׁה רַבָּנָה
(בבא בתרא קלד, א), אֲלֹא שָׁאִין הַדּוֹר רְאוּי
לָכֶךָ (רשב"ם שם). תורה יד
(יד) פָּנֶי יִלְכוּ. בְּנִסְעָכֶם לָלֶכֶת אֶל אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל יִלְכוּ פָנֶי לְפָנֶיכֶם, לֹא בְּתוֹכְכֶם.
וְהִנַּחְתִּי לָךְ. אֲנִיחַ לָךְ מִכָּל אוֹיְבֶיךָ
מִסְבִּיב (ע"פ דברים יב, א), בְּאִפֵּן שֶׁתִּבְיֵאֵם
לְאֶרֶץ בְּטָח. תורה טו
(טו) אִם אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים. עַתָּה
בְּעוֹדֶנוּ חֹנִיִּים, אִם אֵין פָּנֶיךָ שֶׁשִּׁלַּקְתָּ
הוֹלְכִים אֵלָינוּ לְשָׁכֵן בְּתוֹכֵנוּ.
אֶל תַּעֲלָנוּ מִזָּה. כִּי טוֹב לָנוּ שֶׁבֵּת
בְּמִדְבָּר מִהַבְּנֶס לְאֶרֶץ בְּזוּלַת שְׁכִינְתָּךְ,
כִּי בְּאִפֵּן זֶה נִגְלָה מִמֶּנָּה מִהָר בְּלִי
סִפְק. תורה טז

הוֹדַעְנִי נָא אֶת דְּרָכְךָ. הוֹדִיעֵנִי שְׁנֵי
דְּרָכֶיךָ הַנִּפְלְאִים: הָאֶחָד הוּא, אֵיךְ
בִּידִיעַתְךָ בְּלִבְד אֲתָה נוֹתֵן מִצִּיּוֹת
הַנִּמְצָאִים, כְּמִבְאָר בְּמוֹפֶת. וְהַשֵּׁנִי, אֵיךְ
בִּידִיעַתְךָ הַבְּלִתִּי בְּזוֹכֶת בְּעִתִּידוֹת,
יִשְׁאָר בָּהֶם טַבַּע הָאִפְשָׁר וְהַבְּחִירָה.
וְאֶדְעָךְ. כִּי אֲמַנֵּם בִּידִיעַת הַפְּעֻלוֹת
תִּהְיֶה יְדִיעָה מִה מִהצּוּרָה אֲשֶׁר יִמְשְׁכוּ
מִמֶּנָּה אוֹתֵן הַפְּעֻלוֹת.
לְמַעַן אֲמַצָּא חֵן בְּעֵינֶיךָ. כִּי בְּזֶה
אֲמַצָּא חֵן וְשִׁכָּל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים,
כְּאֶמְרוּ "כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל
הַשִּׁכָּל וְיִדַּע אוֹתִי.. כִּי בְּאֵלֶּה חֲפִצְתִּי"
(ירמיה ט, כג).
וְרָאָה כִּי עֲמָךְ הִנּוּ הַזֶּה. כִּי בְּתוֹכֶם
נוֹדַע שְׁמֶךְ וְלֹא בֵּין הָאֲמוּת, כְּאֶמְרוּ
"נוֹדַע בִּיהוּדָה אֱלֹהִים" וְכו' (תהלים עה, ב).
וְאִם כֵּן אֵין רְאוּי שֶׁתִּמְנַע מִמֶּנִּי מִה

מִמֶּנּוּ בְּזֹאת.
אֲתָה אֹמֵר אֵלֵי הַעַל אֶת הָעַם
הַזֶּה. בְּשִׁאֲמַרְתָּ לִּי "לָךְ עֲלֶה מִזָּה אֲתָה
יְדַעְס" (פסוק א).
וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר תַּשְׁלַח
עִמִּי. בְּשִׁאֲמַרְתָּ "וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֱדָם,
וְגִרְשִׁיתִי" (פסוק ב), זֶה יוֹבֵן בְּעַת הַיּוֹתֵנוּ
נִבְנָסִים לְאֶרֶץ, אֲבָל בְּדֶרֶךְ אֵין עֲמָנוּ
לֹא שְׁכִינְתָּךְ וְלֹא שׁוּם מִלֶּאֱדָם.
וְאַתָּה אֲמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְּשֵׁם. וּמִזָּה
יִתְחַיֵּב, שֶׁבִּשְׁהִטְלַת עָלֵי לְנַחוּתָם
הַדֶּרֶךְ, לֹא הָיָה זֶה עַל צַד עֲזוּבָה, כְּעֵנָן
"וְאֹמֵר לֹא אֶרְעָה אֶתְכֶם, הַמִּתָּה תָמוּת
וְהַנִּבְחָדֶת תִּכְבָּד" (זכריה יא, ט), אֲבָל
הַפְּצַת שְׁאֵהִיָּה אֲנִי הַמִּלֶּאֲךָ הַהוּלָךְ
לְפָנֶי מִמֶּנָּה יִשְׂרָאֵל. תורה יג
(יג) וְעַתָּה. וּמֵאַחַר שֶׁהִסְכַּמְתָּ שְׁאֵהִיָּה
אֲנִי הַמִּלֶּאֲךָ.

(טז) **וּבִמָּחָה יִדְרַע אִפּוֹא כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמִּיךָ הָלוֹא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמִּי מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: פ**

טז **וּבִמָּחָה יִדְרַע הָכָא אֲרִי אֲשַׁכְחִית רַחֲמִין קְדָמָךְ אֲנָא וְעַמְךָ הָלֹא בְּמַהֲךָ שְׂכִנְתָּךְ עִמָּנָא וְיִתְעַבְדֵּן לָנָא פְּרִישָׁן לִי וְלְעַמְךָ מִשְׁנֵי מְכָל עַמָּא דִּי עַל אִפִּי אֲרַעָא:**

כ"ט • **וּבִמָּחָה יִדְרַע אִפּוֹא • יִדְרַע מְצִיאוֹת הַחֵן, "הָלֹא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ", וְעוֹד דָּבָר אַחֵר אֲנִי שׁוֹאֵל מִמֶּךָ, שְׁלֹא תִשָּׁרָה שְׂכִינְתְּךָ עוֹד עַל אַמּוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים.**

וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְךָ • וְנִהְיָה מִבְּדָלִים בְּדָבָר הַזֶּה מִכָּל הָעָם, כְּמוֹ (לעיל ט): "וְהִפְלָה ה' בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וְגו'".

♦ יום רביעי י"ג אדר ♦

(יז) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינִי וְאֶדְרַעְךָ בְּשֵׁם:**

יז **וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אִף יֵת פִּתְגָמָא הַדִּין דִּי מְלִלְתָּא אַעֲבֹד אֲרִי אֲשַׁכְחִיתָא רַחֲמִין קְדָמִי וְרַבִּיתְךָ בְּשׁוֹם:**

כ"ט • **גַּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה • שְׁלֹא תִשָּׁרָה שְׂכִינְתִּי עוֹד עַל עוֹבְדֵי אֱלִילִים, אֶעֱשֶׂה. וְאֵין דְּבָרִיו שֶׁל בְּלָעַם הִרְשַׁע עַל־יְדֵי שְׂרִית שְׂכִינָה, אֵלֹא: "נוֹפֵל וְגִלְגִּי**

עֵינַיִם", כְּגוֹן (איוב ד): "וְאֵלֵי דָבָר יִגְנֹב", שׁוֹמְעִין עַל־יְדֵי שְׁלִיחַ.

(יח) **וַיֹּאמֶר הָרֹאנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ:**

יח **וַיֹּאמֶר אַחֲזִינִי כְעַן יֵת יְקָרְךָ:**

כ"ט • **וַיֹּאמֶר הָרֹאנִי נָא וְגו' • רָאָה מֹשֶׁה שֶׁהָיָה עַתָּה רָצוֹן וּדְבָרָיו מְקַבְּלִים, וְהוֹסִיף לִשְׁאֵל לְהִרְאוֹתוֹ מִרְאִית כְּבוֹדוֹ.**

(יט) **וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פְּנֶיךָ וְקִרְאִיתִי בְּשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנַּתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֹחֵן וְרַחֲמָתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:**

יט **וַיֹּאמֶר אֲנָא אַעֲבֹר כָּל טוֹבִי עַל אִפִּיךָ וְאֶקְרִי בְּשֵׁמָא דִּי קְדָמָךְ וְאֶחֱזֵן לְמֵן דְּאֶחֱזֵן וְאֲרַחֵם עַל מֵן דְּאֲרַחֵם:**

כ"ט • **וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר וְגו' • הַגִּיעָה שְׁעָה שֶׁתִּרְאֶה בְּכַבּוֹדִי מַה שְּׂאֲרֶשָׁה אוֹתָךְ לְרִאוֹת, לִפִּי שְׂאֵנִי רוֹצֶה וְצָרִיךְ לְלַמֶּדְךָ סֹדֵר תַּפְלָה, שֶׁשְּׂשׁוֹנְצֻרְכָּתְךָ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, הַזִּכְרָתָה לִי זְכוֹת אַבּוֹת, כְּסִבּוֹר אֶתְּהָ שְׂאֵם תִּמָּה זְכוֹת אַבּוֹת, אֵין עוֹד תִּקְוָה? אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל מִדַּת טוֹבִי לְפָנֶיךָ עַל הַצּוּר וְאֶתְּהָ צִפּוֹן בְּמַעֲרָה. וְקִרְאִיתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ • לְלַמֶּדְךָ סֹדֵר בִּקְשׁוֹת רַחֲמִים, אִף אִם תִּכְלֶה זְכוֹת אַבּוֹת (ראש השנה יז), וְכִסְדֶּךָ**

זֶה שְׂאֶתְהָ רוֹאָה אוֹתִי מַעֲשֶׂה וְקוֹרָא י"ג מִדּוֹת, הָיוּ מְלַמֵּד אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְעַל־יְדֵי שְׂשׁוֹנְצִירוֹ לְפָנֵי 'רַחֲמוֹם וְחִנּוּן', יְהִיו נַעֲנִין, כִּי רַחֲמֵי לֹא כָלִים. וְחִנַּתִּי אֶת אֲשֶׁר אֹחֵן • אוֹתָן פְּעָמִים שְׂאֲרֶצָה לְחוּץ. וְרַחֲמָתִי • עַתָּה שְׂאֲחַפֵּץ לְרַחֵם. עַד כָּאֵן לֹא הִבְטִיחוּ אֵלֹא עֲתִים אֶעֱנֶה וְעֲתִים לֹא אֶעֱנֶה, אֲכַל בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה אָמַר לוֹ: "הִנֵּה אֲנִי כּוֹרֵת בְּרִית", הִבְטִיחוּ שְׂאִינֵן חוֹזְרוֹת רִיקָם (ראש השנה שם).

ספורנו

(טז) **וּבִמָּחָה יִדְרַע אִפּוֹא. אִף עַל פִּי שְׁנִיחָה וְכִנְסִים לְאָרֶץ, שִׁיגְרֵשׁ הַמִּלְחָמָה אֶת הָאֻמּוֹת, בְּמַה יִדְרַע שִׁיחָה זֶה דָּבָר אֱלֹהִי, הָלֹא כֵן מִנְהַג כָּל הַמִּלְחָמוֹת הַתְּגַבֵּר אִמּוֹה עַל אִמּוֹה לְפַעֲמִים וְתִגְרֵשׁ אוֹתָהּ.**

יז **וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמִּיךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ. כְּעֵינֵן "נִהְיָה בְּחִסְדֶּךָ עִם זֶה גְּאֻלְתִּי, נִהְלֵת בְּעוֹד – שְׁמַעו עַמִּים יִרְגְּזוּן" (לעיל טו, יג**

יד. כִּי בְּרִאוֹת הָאֻמּוֹת שְׂאֶתְהָ עִמָּנוּ, נִהְיָה בְּעֵינֵיהֶם נִפְלָאִים וְנִבְדָּלִים מִמֶּלֶךְ מִכָּל שְׂאֵר הָעַמִּים, וְלֹא יִתְאֲמְצוּ לְהִתְקוּמָם נִגְדָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁהִעִידָה רַחֲב בְּאִמְרָה "כִּי שְׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֶת מִי יָם סוּף וְכוּ', וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם, כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת" (ידושע ב, יא). תוֹרָה יו

(יח) **אֶת כְּבוֹדְךָ. אִיךָ יִשְׁפַע מְצִיאוֹת כָּל נִמְצָא מִמְּצִיאוֹתֶיךָ עִם רַחֵם הַיָּחִס בֵּינֵיהֶם, בְּאִמְרוֹ "מָלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (ישעיה ו, ב). תוֹרָה יט**

(יט) **אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל טוֹבִי עַל פְּנֶיךָ. לֹא יִמְנַע זֶה מִצַּד הַיּוֹתִי בְּלִתי חוֹנֵן, כִּי אִמְנָם "אֶעֱבִיר כָּל טוֹבִי עַל פְּנֶיךָ". וְקִרְאִיתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ. הִנֵּה קוֹרָא בְּשֵׁם ה' הוּא הַמוֹדִיעַ וְהַמְלִמֵּד מְצִיאוֹת**

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לְרַאֲתָ אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֵנִי
הָאֲדָמָה וְחַי:

כ"י • וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל וְגו'. אף כְּשֶׁאֲעֲבִיר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ, אֵינִי נוֹתֵן לְךָ רִשּׁוּת לְרַאֲוֹת אֶת פָּנַי.

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר:
כא וַיֹּאמֶר יי' הֵא אֲתֵר מִתְקַן קִדְמִי וְתִתְעַמֵּד
עַל טַנְרָא:

כ"י • הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי • בָּהֶר אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר עִמָּךְ, תָּמִיד יֵשׁ מָקוֹם, מוֹכֵן לִי לְצִרְפָּךְ, שֶׁאֲטַמִּינְךָ שֶׁשֶׁלֹּא תוֹנֵק, וּמִשֶּׁם תִּרְאֶה מַה שֶּׁתִּרְאֶה, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ.

(כב) וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר
וְשִׁבְתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי:

כ"י • בַּעֲבֹר כְּבֹדִי • כְּשֶׁאֲעֲבֹר לְפָנֶיךָ. בְּנִקְרַת הַצּוּר • כְּמוֹ (במדבר טז): "הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקְרִי", (משלי ל): "יִקְרֹוּהָ עוֹרְכֵי גִחַל", (ישעיה לו): "אֲנִי קִרְתִּי וְשִׁתִּיתִי מִיָּם", גִּזְרָה אַחַת לָהֶם. נִקְרַת הַצּוּר, כְּרִית עָלֶיךָ בְּכָף מִמֶּשֶׁ.

(כג) וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי וְרַאֲיֹתָ אֶת־אַחֲרִי וּפָנַי לֹא יִרְאוּ:

כ"י • וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי • וְאֶעֱדִי יָדְךָ דְּבִרַת יְקָרִי, כְּשֶׁתִּסְתַּלַּק הַנְּהִגָה כְּבוֹדִי מִכְּנֶגֶד פָּנֶיךָ לְלַכֵּת מִשֶּׁם וּלְהֵלֵן. וְרַאֲיֹתָ אֶת־אַחֲרִי • הִרְאֶהוּ קָשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כרך כא עמ' 232)

הִרְאֶהוּ קָשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין (רש"י לג, כג) לְרִש"י הִקְשָׁה: מֵאַחֵר שֶׁהִקְבֵּה ה' הָיָה 'מֵעֶשֶׂר בְּטִלִּית' וְגַם 'מֵעֶשֶׂר בְּתַפִּילִין', וְאַחֵר שֶׁקָּרָא י"ג מִדּוֹת הַרְחֵמִים הַסִּיר חֶלֶק מִ'טִּלִּית' וְהִרְאֶה לְמוֹשֶׁה אֶת 'קָשֶׁר הַתְּפִילִין' שֶׁבְּאַחֲרָיו רָאשׁוֹ.

הָאֵל יִתְבָּרַךְ וְדָרְכֵי טוֹבוֹ. אָמַר אִם כֵּן, "אֲנִי אֲעֲבִיר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ", בְּאִפֻּן שֶׁאִם הָיוּ עֵינֵי הַבְּנִתְךָ מִסְפִּיקוֹת לָזֶה הָיִיתָ מִשִּׁיג כָּל רְצוֹנְךָ, וְעַם זֶה אֲלַמְּדֶךָ לְהוֹעִיל קֶצֶת דְּרָכֵי טוֹבִי, שֶׁבִּידְעֶתָם תִּקְנֶה אִיזוֹ יְדִיעָה מַעֲצֻמוֹתִי, בְּאָמְרוֹ "וַיִּתְּצֵב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'" (להלן לה. ח).

וְחִנֵּיתִי אֶת אֲשֶׁר אַחֲזָה. אֲתֵן לָךְ אוֹתוֹ הַחֹן שֶׁדָּרְכֵי לֵת לְכָל מוֹצֵא חַן בְּעֵינֵי, שֶׁהוּא בְּשִׁפְעָה רַב, בְּלִתִּי שׁוֹם בְּלִיּוֹת וּבְלִתִּי צְרוּת עֵין.

וְרַחֲמֵי אֶת אֲשֶׁר אֶרְחֵם. אֶרְחֵם עָלֶיךָ שֶׁלֹּא תָמוּת לְנִגְהָ בִּרְקָב כְּבוֹדִי, כְּמוֹ שֶׁדָּרְכֵי לְרַחֵם עַל כָּל הַגּוֹן וְנִרְאִי לָכֶּה, בְּאָמְרוֹ "וְשִׁבְתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד עֲבָרִי" (פסוק כב). תוֹרָה כ

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לְרַאֲתָ. לֹא יִהְיֶה זֶה נִמְנָע מִמָּךְ מִפְּנֵי חֶסֶד הַשְּׁפָעָתִי, אֲבָל מִפְּנֵי חֶסֶד קִבְּלָתְךָ, שֶׁלֹּא תוּכַל לְקַבֵּל אֶת שִׁפְעָה הָאוֹר. תוֹרָה כא

(כא) הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי. מָקוֹם מוֹכֵן לְמִרְאֹת אֱלֹהִים, בְּאָמְרָם וְכִרְוֹנָם לְכַרְכָּה עַל מַעְרָה שֶׁעֲמִידוֹ בָּהּ מִשְׁחָה וְאַלְיָהוּ, שֶׁהִיא מַעֲשָׂרָה דְּבָרִים שֶׁנִּבְרָאוּ בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת (פסחים נה, א). תוֹרָה כב

(כג) וְרַאֲיֹתָ אֶת אַחֲרִי. תִּרְאֶה אֶיךָ תִּהְיֶה פְּעֻלַּת כָּל מַה שֶּׁלְּמִשְׁחָה מִמֶּנִּי. וּפָנַי לֹא יִרְאוּ. אֲבָל לֹא יִהְיֶה נִרְאָה אֲצִל וּזְלָתִי אֶיךָ מִמִּצִּיאוֹתֵי יִשְׁפַע מִצִּיאוֹת כָּל נִמְצָא, כְּמוֹ שֶׁשֶּׁאֲלָתָ. תוֹרָה פָּרָק (לד) פְּסוּק (ה) וַיִּתְּצֵב עִמּוֹ שֵׁם. וַיִּתְּצֵב מִשְׁחָה עִם הָאֵל יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ "וְנִצַּבְתָּ לִּי שֵׁם" (פסוק ב). וַיִּקְרָא. הָאֵל יִתְבָּרַךְ.

בְּשֵׁם ה'. קְרִיאָה מוֹדִיעָה פְּעֻלֹת אֱלֹהִיּוֹת. תוֹרָה א

בפרת החטא על-ידי "קשר של תפלין"

ומחדשו "בכל יום תמיד", איך שיך הוא באותו רגע לעבר על רצונו יתברך?
אלא, דברגעה ההוא שעובר על רצונו יתברך "שוכח" הוא על אמונתו בהקב"ה. ואם היה "זוכר" את האמונה שיש לו בלבו פנימה, לא היה שיך לעבר חס-ושלום על רצון השם-יתברך.
וזהו הטעם שפשהאדם רוצה לעקור ולכפר על החטא, ואומר י"ג מדות לבקש רחמים מהקב"ה, צריך להיות עטוף בטלית ותפלין, כי שתי מצות אלו תוכנם ענין ה"זכירה". דמצות ציצית היא "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" (שלה טו, לו), וגם מצות תפלין היא "והיה גו' לזכרון בין עיניך" (בא יג, ט).

וראית את-אחרי

הראהו קשר של תפלין (לג, כג. ובפירוש רש"י)
מצינו שבעת שלמד הקב"ה למשה "סדר בקשת רחמים" וקריאת י"ג מדות, הראה לו הקב"ה את עצמו כאלו הוא "מעטף" בטלית (רש"י שם, יט דבור-המתחיל ויאמר), ומעטף בתפלין – "הראהו קשר של תפלין".
ויש לעין מהי השיכות בין טלית ותפלין, לבקשת סליחה ומחילה וקריאת י"ג מדות?
ויש לבאר זה, דהנה יש לתמוה איך שיך שהאדם יעבר על מצותיו של הקב"ה, והרי ישראל הם "מאמינים בגי מאמינים" (שבת צז, א), ומאמין הוא באמונה שלימה שהקב"ה "מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית", ואם-כן בידעו שברגע זה חיו תלויים בהקב"ה, הבורא אותו

... ביום י"ז תמוז ותשעה-באב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על-ידבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד-לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא, ואדרבה – על-ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרייזה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

עטרת מרים

מדרכיכם ומחשבותי
ממחשבותיכם כי דרך בשר-והם
שלא ימחול כלל וכלל, ודרכי למחול
מכל וכל: כפי באשר ירד הגשם
והשילג מן-השמים ושמה לא
ישוב ריקם כי אם-הרהר השביע
את-הארץ והולידה מוציא הצמח
מהרעין בעומק הארץ והצמיחה
הצמח מפעל הארץ ונתן זרע לזרע
ולחם לאכל: י כן יהיה דברי
אשר יצא מפי לא-ישוב אלי
ריקם כי אם-עשה את-אשר
הפצתי והצליח אשר שלחתי
שבודאי תתקם הכנסתי: יב ויהי
הכנסתה כריבשמתה תצאו מן

הפטרה לתענית ציבור בישיעה פרק נה

ו דרשו יהוה בהמצאו קראהו בהיותו
קרוב: ו יעזב רשע דרכו ואיש און
מחשבתיו וישוב אל-יהוה וירחמיהו
ואל-אלהינו כירבה לסלוח: ח כי
לא מחשבותי מחשבותיכם ולא
דרכיכם דרכי נאם יהוה: ט כירגבהו
שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם
ומחשבותי ממחשבותיכם: י כפי באשר
ירד הגשם והשילג מן-השמים ושמה

עטרת מרים

ו דרשו יהוה בהמצאו בעוד הוא
מצינו בכם קראהו בהיותו קרוב:
ו יעזב רשע דרכו כמעשה וישוב
ואיש און מחשבותיו הרעות וישוב
ושוב אל-יהוה וירחמיהו ואל-
אלהינו ויש תקנה כירבה
לסלוח: ח כי לא מחשבותי
מחשבותיכם כי אני מרבה לסלוח
ולא יאמר אצלי מהעון דבר ולא
דרכיכם דרכי דרך בשר-והם לענוש
את המדבר בו ואין מועיל תשובה ופיוס,
אבל דרכי לא כן היא נאם יהוה:
ט ואין כאן רק הבדל בפחות ויותר,
אלא כי כמו גבהו שמים מארץ
כן גבהו בהבדל רב דרכי

לא ישוב כי אם-הרהר את-הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:
יא כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא-ישוב אלי ריקם כי אם-עשה את-אשר
הפצתי והצליח אשר שלחתי: יב כריבשמתה תצאו ובשלוש תובלון ההרים

עטרת מרים

הגלות ובשלוש תובלון תובאו לארצכם, החרים והגבלות יפצחו לפניהם רנה הדר משל, וכל עצי השדה ימחאו כף וכו' בכפיהם לשמות, גם זה ענין מליצה: יג תחת במקום הנעצוץ הרשעים יעלה ברוש ימשלו צדיקים ותחת הסרפד ונעצוץ הם מיני קוצים יעלה הדרם והנה

הדרר הנה ליהוה לשם גבורה לאות עד עולם לא יפרת: א אמר לבני הגלות בזה אמר יהוה שמרו משפט בין אדם לחבירו ועשו צדקה בין אדם למקום, כ"י קרובה ישועתי לבוא על ידי זה וצדקתי להגלות ורק המשובה מעקבת ביאת המשיח: ב אשרי אנוש יעשה זאת את האמור למטה ובן אדם יחזיק בזה שמר שבת מחללו מחללו ושמר ידו מעשות פלע: ג ואל יאמר בן הנכר הגלות אל יהוה להאמין בו לאמר הבדל יבדילני יהוה מעל עמו בעת יקבלו הטובה ולא יקבל עמם, ואם פן למח אצדק ואל יאמר הפסים הן אני עץ יבש ואני מגדל פיר, ולא ישאר שמו לזכרון ועל מה אשר דרסי: ד פירכה אומר יהוה לפריסים אשר

עטרת מרים

ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים אוחזים בכריתתי בתורת: ה ונתתי להם בביתי בחרל ובחומותי במושב הסנהדרין והזקנים יד מקום מעלה ושבח ולשם שיקבור לטובה, והוא דבר טוב יותר מזכרון הפא מפנים ומפגנות שם לטובה עד עולם איתן לו אשר

לא יפרת וזכרון שמו: ו ובני הנכר ובני העמים הגלויים עליהוה אל ה' לשרתו ולא יהבה את שם יהוה להיות לו לעבדים כל מי בהם אשר שמר שבת מחללו ומחזיקים בכריתתי בתורת: ז פשיכואו להחזיר: והביאותים את העושים כל אלה אליהם קדשי אל בית המקדש ושמוחתים אשמחם בבית תפלתו בבית המזבח להחפיל שם לפני, עולתיהם וזבחייהם יהיו מקבלים לרצון על מזבחי פי ביתי בית תפלה יקרא יהוה מוכן לכל העמים: ח נאם אדני יהוה מקבץ מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ גרים עליו על ישראל להיות נוספים לנקבציו מישראל:

והגבלות יפצחו לפניהם רנה וכל עצי השדה ימחאו כף: יג תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדרם והיה ליהוה לשם לאות עולם לא יפרת: א אמר יהוה שמרו משפט ועשו צדקה בין קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות: ב אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בזה שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות פלע: ג ואל יאמר בן הנכר הגלות

אל יהוה לאמר הבדל יבדילני יהוה מעל עמו ואל יאמר הפסים הן אני עץ יבש: ד פירכה אומר יהוה לפריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בכריתתי: ה ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מפנים ומפגנות שם עולם איתן לו אשר לא יפרת: ו ובני הנכר הגלויים עליהוה לשרתו ולא יהבה את שם יהוה להיות לו לעבדים כל שמר שבת מחללו ומחזיקים בכריתתי: ז והביאותים אליהם קדשי ושמוחתים בבית תפלתו עולתיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי פי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים: ח נאם אדני יהוה מקבץ מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ גרים עליו על ישראל להיות נוספים לנקבציו מישראל:

זכריה פרק ח

הקדש: ד פה אמר יהוה צבאות עוד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים: ה ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתיה: ו פה אמר יהוה צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא נאם יהוה צבאות:

א ויהי דברי יהוה צבאות לאמר: ב פה אמר יהוה צבאות קנאתי לציון קנאה גדולה וחמה גדולה קנאתי לה: ג פה אמר יהוה שבתתי אל ציון ושכנתי בתוך ירושלים ונקראה ירושלים עיר האמת והרי יהוה צבאות הר

ז כה אמר יהוה צבאות הנני מושיע את עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש: ח והבאתי אתם ושכנו בתוך ירושלם והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה: ט כה אמר יהוה צבאות תחזקנה ידיכם השמעים בימים האלה את הדברים האלה מפני הנביאים אשר ביום יפד בית יהוה צבאות החיכל להבנות: י כי לפני הימים ההם שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין שלום מן הצר ואשלח את כל האדם איש ברעהו: יא ועתה לא כימים הראשונים אני לשארית העם הזה נאם יהוה צבאות: יב כי יורע השלום הנפן תתן פריה והארץ תתן את יבולה והשמים יתנו טלם והנחלתי את שארית העם הזה את כל אלה: יג והיה כאשר הייתם קללה בגוים בית יהודה ובית ישראל בן אושיע אתכם והייתם ברכה אל תיראו תחזקנה ידיכם: יד כי כה אמר יהוה צבאות כאשר זממתי להרע לכם בהקצף אבתיכם אתי אמר יהוה צבאות ולא נחמתי: טו כן שבת וזממתי בימים האלה

להיטיב את ירושלם ואת בית יהודה אל תיראו: טז אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את רעהו אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם: יז ואיש | את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם ושבעת שקר אל תאמרו כי את כל אלה אשר שנאתי נאם יהוה: יח ויהי דבר יהוה צבאות אלי לאמר: יט כה אמר יהוה צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים והאמת והשלום אהבו: כ כה אמר יהוה צבאות עד אשר יבאו עמים וישיבי ערים רבות: כא והלכו ישיבי אחת אל אחת לאמר גלכה הלך לחלות את פני יהוה ולבקש את יהוה צבאות אלה גם אני: כב ובאו עמים רבים וגוים עצומים לבקש את יהוה צבאות בירושלם ולחלות את פני יהוה: כג כה אמר יהוה צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשנות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר גלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם:

♦ יום חמישי י"ד אדר ♦

לד (א) ויאמר יהוה אל משה פסל לך שני לוחות אבנים פראשנים וכתבתי עליהם את הדברים אשר היו עליהם הראשונים אשר שברת:

א ואמר יי למשה פסל לך תרין לוחי אבניא קדמאי ואכתוב על לוחיא ית פתגמיא די הוו על לוחיא קדמאי די תברתא:

אתה פסל לך אחרות. משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות. מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע

כ"י פסל לך • הראהו מחצב ספירינזן מתוך אהלו, ואמר לו: הפסלת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה. פסל לך • אתה שברת הראשונות,

אתה קנה לה ניר אחר, ואני אכתב לה בכתב ידי".
כך, המלך, זה הקדוש-ברוך-הוא. השפחות, אלו
ערכ-רב. והשוכבין, זה משה. ארוסתו של
הקדוש-ברוך-הוא, אלו ישראל. לכן נאמר: "פסל
לך".

כתבתה. אמר: "אם יאמר המלך להקנה, אמר לו
'עדין אינה אשתך'". בדק המלך ומצא שלא היה
הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה. אמר לו
שוכבינה: "כתב לה כתבה אחת, שנקרעה
הראשונה", אמר לו המלך: "אתה קרעת אותה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום יז תמוז)

נתן למשה אף אורות במתנה, ובחטא העגל נטלו ממונו
ולא חזרו בלוחות השניות (רק בשבת נותנים לו, כדאיתא
[כמו שכתוב] ב'פרי עץ חיים'). מעלת לוחות השניות
שנתן גם-כן הלכות מדרש אגדות כו', כפלים לתושיה
כדאיתא [כמו שכתוב] ב'שמות רבה' מ"ו [במדרש 'שמות
רבה' תחלת פרשה מו], וקירון עור פני משה.

חלוק [=ההבדל שבין] לוחות הראשונות ולוחות האחרונות:
בלחות עצמן - הראשונות מעשה אלקים, השניות פסל-
לי. המכתב - חרות על הלחות, שפדרשת רבותינו ז"ל
(ערויבין נד, א) הוא רק בלחות הראשונות. במעלת בני ישראל
- בלחות הראשונות צדיקים, כשעמדו על הר סיני פסקה
זהמתן, בשניות בעליית-השונה. במעלת משה - במתן-תורה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לד עמ' 219)

ולא נתן אותם לישראל, אלא שבר אותם. לכן הביא רש"י
שני טעמים: הטעם הראשון מסביר את אי-נתינת הלוחות,
והטעם השני מסביר את שבידתם.

עמד שוכבינה וקרע כתבתה (רש"י לד, א) ולעיל (לב, יט)
הביא טעם אחר: "התורה כלה כאן, וישראל מומרים,
ואתננה להם". ויש לבאר, דהנה משה נצטוו למסור את
הלוחות לבני ישראל, אבל לא זו בלבד שלא קים את הצווי

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כו עמ' 248 ואילך - 'מחוץ לקראת שבת')

וישר כחך ששיברת

עשרת הדברות לבד, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא
בהם הלכות מדרש ואגדות כו' כפלים לתושיה".
ונמצא, דהשבח בשבירת הלוחות לא היה על מעשה
השבירה עצמו, כ"א ששעל-ידי השבירה זכו ישראל
ללוחות השניות שהיו בהם "הלכות מדרש ואגדות".
ולכן אמר לו הקב"ה "ישר כחך ששיברת" רק כשצוה לו
על לוחות שניות, כי רק כשמעשה השבירה הביא
לנתינת הלוחות השניות, נתברר שגם השבירה היתה
מעשה טוב.

**וְכַתַּבְתִּי עַל-הַלֹּחֹת אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלֹּחֹת
הָרִאשִׁימִם אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:** (לד, א)

אשר שברת - אמר ריש לקיש: ישר כחך ששיברת (שבת
פז, א)

ב'פנים פות' כאן הקשה, מדוע אמר הקב"ה למשה "ישר
כחך ששיברת" רק לסוף ארבעים יום השניים, ולא שבו
מיד כששבר את הלוחות?

ויש לישב על-פי דברי המדרש (שמות-רבה פרשה מו, א) "אמר
לו הקב"ה, אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו אלא

ב'והיו זמין לצפרא ותסק בצפרא לטורא
דסיני ותתעמד קדמי תמן על ריש טורא:

**(ב) וְהָיָה נָכוֹן לְבַקֵּר וְעֹלִית בְּבֹקֶר אֶל-הָהָר סִינִי
וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל-רֹאשׁ הָהָר:**

כ"י • נכון • מזמן.

ג'נאנש לא יסק עמך ואף אנש לא יתחזי
בכל טורא אף ענא ותורא לא ירעון לקבל
טורא ההוא:

**(ג) וְאִישׁ לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם-אִישׁ אֶל-יָרֵא בְּכָל-
הָהָר גַּם-הַצֵּאן וְהַבֶּקֶר אֶל-יָרְעוֹ אֶל-מֹול הָהָר
ההוא:**

כ"י • ואיש לא יעלה עמך • הראשונות, על-ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה. אין
לך יפה מן הצניעות.

ד וּפֶסֶל תִּרְיָן לַחֵי אֲבִיָּא כְּקִדְמָאִי וְאַקְדָּם
מִשֶּׁה בְּצִפְרָא וּסְלַק לְטוּרָא דְסִינֵי כְּמָא
דְּפִקְדָּא יְיָ יְהִי וְנִסְבַּ בְּיַדָּהּ תִּרְיָן לַחֵי אֲבִיָּא:

(ד) וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינָם מִשֶּׁה
בְּבִקְרָא וַיַּעַל אֶל־הָר סינֵי בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח
בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים:

ה וַתִּגְדְּלֵי יְיָ כְּעִנְיָא וְאַתְעֵתֵד עֲמָהּ תַּמָּן וַקְרָא
בְּשֵׁמָא דְיְיָ:

(ה) וַיַּרְדֵּי יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שֵׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם
יְהוָה:

כ"י • וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה' • מִתְרַגְּמִינָן: 'וַיִּקְרָא בְּשֵׁמָא דֵה'.

ו וְאַעֲבֵר יְיָ שְׁכֻנְתָּהּ עַל אֶפְרָיִם וַקְרָא יְיָ
אֱלֹהֵהּ רַחֲמָנָא וְחִנּוּנָא מִרְחִיק רְגֵז וּמִסְגִּי
לְמַעֲבַד טַבְּרָן וּקְשׁוּט:

(ו) וַיַּעֲבֵר יְהוָה אֶל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה אֵל
רַחוּם וְחִנּוּן אֲרֹךְ אֲפָיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:

מְאַרְיָא אֶפְרָיִם וְאִינוּ מְמַהֵר לְהַפְרֵעַ, שְׂמָא יַעֲשֶׂה
תְּשׁוּבָה. וְרַב־חֶסֶד • לְצָרִיכִים חֶסֶד, שְׂאִין לְהַם
זְכוּת כָּל־כָּךְ (ראש־השנה יז) • וְאֱמֶת • לְשִׁלְם שְׂכָר טוֹב
לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ.

כ"י • ה' ה' • מִדַּת רַחֲמִים הִיא, אַחַת
קָדָם שְׁיִחְטָא, וְאַחַת לְאַחַר שְׁיִחְטָא וַיֵּשׁוּב. אֵל • אֵף
זוֹ מִדַּת רַחֲמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים כב): "אֵלִי, אֵלִי,
לְמָה עֲזַבְתָּנִי". וְאִין לֹאמַר לְמִדַּת הַדִּין 'לְמָה עֲזַבְתָּנִי',
כִּךְ מְצֵאתִי ב'מְכִילְתָּא'. אֲרֹךְ אֲפָיִם • (סנהדרין קיא):

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּסֵי שִׁיחוֹת כִּרְך ט עמ' 172)

עַל יִצְרוֹ וְלֹא לְהַפְשֵׁל בְּחֵטָא מְלִכְתְּחַלָּה. לְאַחַר שְׁיִחְטָא
וַיֵּשׁוּב – גַּם אִם הָאָדָם עֵבֶר עֲבָרָה, עוֹזֵר לוֹ שֵׁם הַיּוֹי'
(בְּדִרְגָּה נְעִלִית יוֹתֵר) לְשׁוּב בְּתְשׁוּבָה.

אַחַת קָדָם שְׁיִחְטָא, וְאַחַת לְאַחַר שְׁיִחְטָא וַיֵּשׁוּב (רש"י)
לד, (ו) יְדוּעָה הַקְּשִׁיָּא, מַה צָרִיף אָדָם רַחֲמִים קָדָם שְׁיִחְטָא.
וַיֵּשׁ לֹאמַר: קָדָם שְׁיִחְטָא – שֵׁם הַיּוֹי' עוֹזֵר לְאָדָם לְהִתְגַּבֵּר

ז נָטַר טִיבּוֹ לְאַלְפֵי דְרִין שְׂבַק לְעוֹנֵן וְלִמְרֹד
וּלְחֹבִינִן סָלַח לְדַמְיָבִין לְאוּרִיתָהּ וְלִדְלָא
תַּיְבִּין לֹא מְזַכֵּי מִסְעֵר חֻבִּי אֲבָהֵן עַל בְּנֵין
וְעַל בְּנֵי בְּנֵין מְרִדִין עַל דֵּר תְּלִיתֵי וְעַל דֵּר
רַב־עֵי:

(ז) נָצַר חֶסֶד לְאַלְפִים נִשְׂא עוֹן וּפִשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְהָ
לֹא יִנְקָה פְּקָדוֹ עוֹן אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים
עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים:

ח לְהַכְעִיס. וְנִקְהָ לֹא יִנְקָה • לְפִי פְּשׁוּטוֹ, מִשְׁמַע
שְׂאִינוּ מוֹתֵר עַל הָעוֹן לְגַמְרִי, אֲלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ
מַעַט מַעַט. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ: מִנְקָה הוּא לְשָׁבִים,

כ"י • נָצַר חֶסֶד • שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְפָנָיו.
לְאַלְפִים • לְשְׁנֵי אַלְפִים דְּוֹרוֹת. עוֹנוֹת • אֵלוֹ
הַדְּוֹנוֹת. פְּשָׁעִים, אֵלוֹ הַמְּרִידִים שְׂאָדָם עוֹשֶׂה

ספורנו

דִּילָהּ, כְּאֶמְרָם זְכוּרָנָם לְבִרְכָּהּ וַיַּעֲזֹן
עֲצָמוֹ אִינוּ נִמְחָק" (ראש השנה שם),
וּכְאֶמְרָם "אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פְּנִים" (דברים י,
ז), אִין אֲבָרְהָם מְצִיל יִשְׁמַעְעָל וְלֹא
יִצְחָק מְצִיל אֶת עֵשָׂו, "וְלֹא יִקַּח שָׁחַד"
(דברים שם), שְׂאִין מְצִיָּה מְכַבֶּה
עֲבָרָה. תוֹרָה ז
(ז) נָצַר חֶסֶד לְאַלְפִים. שׁוֹמֵר זְכוּת
אֲבוֹת לְבָנִים, לְהִיטִיב לְבָנִים בְּשִׁבִּיל
אֲבוֹתָם.
נִשְׂא עוֹן. מוֹיֵד.

רע" וכו' 'צָעֲקוּ וְה' שָׁמַע" (תהלים לד, יז
יח), וְרוֹאֶה בְּעֵינֵי נְדָכָאִים, כְּעִנְיָן 'וְגַם
רִאִיתִי אֶת הַלְחָץ" (לעיל ג, ט).
וְחִנּוּן. עוֹשֶׂה חֵן וְגוֹמֵל טוֹב לְשׁוֹאֲלִים
אֵף עַל פִּי שְׂאִינָם רִאוּיִים לוֹ.
אֲרֹךְ אֲפָיִם. לְצַדִּיקִים, וְלִרְשָׁעִים כְּדִי
שִׁיֵּשׁוּבוּ.
וְרַב חֶסֶד. מִשֶּׁה כָּל־פִּי חֶסֶד בְּדִינוֹ,
כְּאֶמְרָם זְכוּרָנָם לְבִרְכָּהּ: מַעֲבִיר רִאשׁוֹן
רִאשׁוֹן, וְכִךְ הִיא הַמְּדָה (ראש השנה יז, א).
וְאֱמֶת. וְרַב אֱמֶת, "מְאַרְיָא אֶפְרָיִם וְגַבִּי

(ו) וַיִּקְרָא. הָאֵל יִתְבָּרֵךְ.
ה' ה'. הוּא הַמְּמַצִּיא שְׁעֵשֶׂה אִינוּ –
יִשְׁנוֹ, וְהוּא הַמְּקַדֵּם מְצִיאוֹת כָּל נִמְצָא,
שְׂאִין לְשׁוֹם נִמְצָא קִדּוּם מְצִיאוֹת וּזְלִתִּי
הַשׁוֹפֵעַ מִמְּצִיאוֹתוֹ.
אֵל. יָכוֹל עַל זֶה כְּמוֹ פּוֹעֵל רְצוֹנִי, עַל
הַפֶּךְ הַפְּעֻלָּה הַנִּמְשָׁכֶת מִן הַפּוֹעֵל
הַטְּבָעִי, שְׁהִיא נִמְשָׁכֶת מִמֶּנּוּ בְּהִכְרָת,
לֹא מִצַּד יָכֻלֶת בְּחִירִי.
רַחוּם. עַל הַחֹבִיבִים, לְהַקֵּל עֲנָשָׁם
כְּקֶרָאָם אֵלָיו, כְּאֶמְרוּ "פָּנֵי ה' בְּעֵשִׂי

וְלֹא יִנָּקָה לְשֹׁאֵינָן שְׂבִים (יזמא פו). פֶּקֶד עֲוֹן אָבוֹת
עַל-בָּנִים • כְּשֹׁאוֹתָיִם מַעֲשֵׂה אָבוֹתֵיהֶם בְּיָדֵיהֶם,
שֶׁכֶּבֶד פָּרַשׁ בְּמִקְרָא אַחֵר, "לְשׁוֹנָאִי". וְעַל

(ח) וַיִּמְהַר מֹשֶׁה וַיִּקְדֹּ אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:

כ"י • וַיִּמְהַר מֹשֶׁה • כְּשִׁרְאָה מֹשֶׁה שְׂכִינָה עֹבְרָת וְשִׁמְעָה קוֹל הַקְּרִיאָה, מִיָּד: "וַיִּשְׁתַּחֲוֶה".

(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי מִצְרַיִם הֵן בְּעֵינַיִךְ אֲדֹנִי יִלְדֶּנָּה
אֲדֹנִי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם-קָשֶׁה-עֶרְףְּ הוּא וְסִלַּחַת
לְעֹנְוָנוּ וּלְחַטָּאתָנוּ וְנַחֲלָתָנוּ:

כ"י • וַיִּלְדֶּנָּה ה' בְּקִרְבָּנוּ • כְּמוֹ שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ,
מֵאַחֵר שֶׁאַתָּה נוֹשֵׂא עֹוֹן, וְאַם "עַם קָשֶׁה-עֶרְףְּ הוּא"
וַיִּמְרוּ בְּךָ, וְאַמְרַתָּ עַל זֹאת: "פֶּן אֶכְלֶךְ בְּדֶרֶךְ", אַתָּה
תִּסְלַח לְעֹוְנֵינוּ וְגו', יֵשׁ 'כִּי' בְּמָקוֹם 'אִם'.

• יום שישי ט"ו אדר •

(י) וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנֹכִי בִּרְתִּי נֹגֵד בַּלְעֲמֹךְ
אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא-נִבְרְאוּ בְּכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-
הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-אַתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת-
מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי-נִרְאָה הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:

כ"י • בִּרְתִּי • עַל זֹאת. אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת • לְשׁוֹן וְנִפְלִינוּ, שֶׁתִּהְיוּ מִבְּדָלִים בְּזוֹ מִכָּל הָאֲמוֹת עֹבְדֵי
אֱלִילִים, שֶׁלֹּא תִשְׁרָה שְׂכִינָתִי עֲלֵיהֶם.

ספורנו

וּפִשְׁעוֹ. מִקְרֵה בְּמִלְכוּת.
וְהַפְּתָאָה. הַכְּעֶסָה נִוְסַפֶּת עַל הַמֶּקֶד,
כְּעֵינָן "כִּי רַעַתְכִי אֲזַ תַּעֲלֶזְרִי" (ירמיה יא,
טו). אָבֵל אֵין נְשִׁיאוֹת הָאֶחָד כְּנִשְׁיאוֹת
הָאֶחָד בְּלִי סִפְקָה, וְלָכֵן יִמְנוּ לְמִדּוֹת
נִפְרָדוֹת.
וְנִקְהָה. אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְנַקֵּה לְשָׂבִים
מֵאַהֲבָה, וְהִיא תִּשׁוּבָה 'הַמְּנַעַת עַד
כִּסֵּא הַקְּבוֹד' (יזמא פו, א), כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ
זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָּה שְׁעֻנוֹת נְחֻשְׁבִּים לָהֶם
כְּזִכְיוֹת' (יזמא פו, ב), שֶׁנֶּאֱמַר "עֲלֵיהֶם הוּא
יִתְּנָה" (יחזקאל לג, טו), מִכָּל מָקוֹם "לֹא
יִנָּקָה" אֶפְלוּ לְשָׂבִים כְּאֲשֶׁר תִּהְיֶה
תִּשׁוּבָתָם מִיָּרֵאת עֲנֵשׁ בְּלִבָּהּ, כְּאִמְרוֹם
זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָּה שְׁעֻנוֹת נְחֻשְׁבִּים לָהֶם
כְּשִׁנְגוֹת' (יזמא שם), שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי כִשְׁלֹת
בְּעֹנֶךָ" (דוֹשֵׁעַ יד, ב).
פֶּקֶד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים. מִמִּתִּין
לְאַבְדֵּי רִשְׁעֵי אָרֶץ עַד שֶׁתִּמְלֹא סֵאתָם,
וְזֶה הַמִּלּוֹי הוּא שֶׁיִּגְעֵעַ עֹוְנוֹ לְמִדְרָגָה מִן
הָרַע שֶׁלֹּא תִהְיֶה עִמָּה תִּקְוַת תִּשׁוּבָה,
וְזֶה יִהְיֶה עַל הָרֵב כְּשִׁיתְּמִיד רִשְׁעָם
בְּכַמָּה דוֹרוֹת וְזֶה אַחֵר זֶה.
עַל שְׁלֹשִׁים. כְּשִׁיּוֹסִיף הַדּוֹר הָאֶחָד
לְהָרַע מֵאַבּוֹתָיו, כְּעֵינָן "וַיִּקְשׁוּ אֶת
עֶרְפָם, הִרְעוּ מֵאַבּוֹתָם" (ירמיה ז, כו).
וְעַל רַבְעִים. כְּשֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ, אָבֵל
יִתְּמִידוֹ. תוֹרָה ח
(ח) וַיִּמְהַר מֹשֶׁה. לְתוֹסֶפֶת הַכְּנָעָה, כִּי
אִמָּנָם מִהִירוֹת הַהִשְׁתַּחֲוִיָּה תוֹרָה עַל
גְּדֻלַּת הַדְּבָר אֲשֶׁר לוֹ יִכְנַע הַמִּשְׁתַּחֲוָה,
כְּאִמְרוֹם זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָּה: רַב שִׁשֶּׁת כִּי
כָּרַע, הִנֵּה כָּרַע כִּי חוֹרָא (וּבִרְכַּת יב,
ב). תוֹרָה ט
(ט) כִּי עַם קָשֶׁה עֶרְףְּ הוּא. וַיִּחַטָּא עַל
כָּל פְּנִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּלִכְתָּךְ עֲמָנוּ

יִהְיֶה עֲוֹן הַדּוֹר יוֹתֵר גָּדוֹל, כְּמוֹ
שֶׁאִמְרַת 'רִיגַע אֶחָד אֲעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ
וְכִלְיִתְךָ" (לעיל לג, ה), מִכָּל מָקוֹם טוֹב
לָנוּ שֶׁתִּלָּךְ אַתָּה עִמָּנוּ
וְסִלַּחַת לְעֹוְנֵינוּ. "כִּי עִמָּךְ הִסְלִיחָה"
(תהלים קל, ד), וְנִקְנָה לְסִלְיִחָתְךָ, וְלֹא יֵלֶךְ
מִלְּאָךְ עִמָּנוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲוֹן הַמִּרְי בּוֹ
לֹא יִהְיֶה כָּל כָּךְ גָּדוֹל, מֵאַחֵר שֶׁאֵין עִמּוֹ
שׁוֹם תִּקְוַת סְלִיחָה, כְּאִמְרוֹךְ "כִּי לֹא
יִשָּׂא לְפָשַׁעֲכֶם" (לעיל כג, כא). תוֹרָה י

(י) הִנֵּה אֲנֹכִי בִּרְתִּי. לְהִיוֹת
בְּקִרְבָּכֶם, כְּאִמְרוֹם: גָּלוּ לְבָבְךָ שְׂכִינָה
עִמָּהֶם, גָּלוּ לְעֵילָם שְׂכִינָה עִמָּהֶם, גָּלוּ
לְאֲדוֹם שְׂכִינָה עִמָּהֶם (מגילה כט, א).
נֹגֵד בַּלְעֲמֹךְ אֶעֱשֶׂה
נִפְלְאוֹת. כְּשִׁיתְּפָלְלוּ עַל יְדֵי מִדּוֹת
הַלָּלוּ.

וְרָאָה כָּל הָעָם אֲשֶׁר אַתָּה

(יא) שְׁמַרְלָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם הַנִּי גִרְשׁ מִפְּנֶיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַפְּנֵנִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִי וְהַחֲוִי וְהִיבֹסִי:

יא טר לך ית די אָנא מִפְקֶדֶךָ יִמָּא דִּין הָא אָנא מִתְרַךְ מִן קִדְמֶךָ ית אֱמֹרָאִי וּכְנַעְנָאִי וְחַתָּאִי וּפְרִזָּאִי וְחֻזָּאִי וְיִבֹסָאִי:

כס"י ◀ אֶת הָאֱמֹרִי וְגו' • שְׁשֶׁה אַמּוֹת יֵשׁ בָּאֵן, כִּי הִגְרָשְׁתִּי עָמִד וּפְנָה מִפְּנֵיהֶם:

(יב) הַשְׁמַר לָךְ פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:

יב אסתמר לך דיילמא תגזר קנס ליתב ארעא די את עלל עלה דיילמא יהי לתקלא בינך:

(יג) כִּי אֶת־מִזְבְּחָתָם תַּחֲצֹן וְאֶת־מִצְבָּתָם תִּשְׁבֶּרֶן וְאֶת־אֲשֵׁרֵי תִכְרֶתוֹן:

יג ארי ית אגוריהון תתצעון וית קמתהון תתברון וית אשריהון תתצעון:

כס"י ◀ אֲשֵׁרֵי • (עבודה זרה מד) הוּא אֵילָן שְׁעוּבָדִים אוֹתוֹ.

(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יִהְיֶה קִנְאָ שָׁמוֹ אֵל קִנְאָ הוּא:

יד ארי לא תסגוד לטעות עממא ארי יי קנא שמה אל קנא הוא:

כס"י ◀ קִנְאָ שָׁמוֹ • מִקְנָא לְהַפְרֵעַ וְאִינוּ מוֹתֵר, וְזֶהוּ כָּל לְשׁוֹן קִנְאָה, אוֹחֵז בְּנִצְחוֹנוֹ וּפּוֹרֵעַ מֵעוֹזְבֵיו.

(טו) פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזִנּוּ אֲחֵרֵי אֱלֹהֵיהֶם וּבָחֻוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקִרְא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזְבָּחֹ:

טו דיילמא תגזר קנס ליתב ארעא ויטעון בטר טעותהון וידברחון לטעותהון ויקריו לך ומיכול מדבחהון:

כס"י ◀ וְאָכַלְתָּ מִזְבָּחֹ • כְּסָבוֹר אַתָּה שְׂאִין עָנֵשׁ בְּאֲכִילָתוֹ, וְאִנִּי מַעֲלָה עָלֶיךָ כְּמוֹדָה בְּעִבּוּדָתוֹ, שְׁמַתוּךָ כָּךְ אַתָּה בָּא וְלוֹקַח מִבְּנוֹתָיו לְבָנֶיךָ (שם ה):

(טז) וְלִקְחֹת מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזִנּוּ בְּנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בְּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:

טז ותסב מבנתהון לבניך ויטענ בנתהון בטר טעותהון ויטענ ית בנך בטר טעותהון:

(יז) אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ:

יז דחלן דמתכא לא תעבד לך:

ספורנו

בְּקִרְבּוֹ. אֲמַנְם "מַעֲשֵׂי ה'" "הַנּוֹרָא" לְעֵינֵי "כָּל הָעָם" לֹא יִהְיֶה, וּזְלָתִי לְעֵינֵי אוֹתוֹ "הָעָם אֲשֶׁר אַתָּה בְּקִרְבּוֹ", שִׁירָאוּ אֶת "מַעֲשֵׂי ה'".

אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ. בְּזִכּוּתְךָ, בְּאֲמָרוֹ "כִּי מִצְּאָתָּ חֵן בְּעֵינֵי וְאִדְעָךְ בְּשֵׁם" (לעיל לג, יז). תוֹרָה יֵא

(יא) שְׁמַר לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם. לֹא בְּלִבְד אֲוִהִירְךָ שְׁלֵא תִמִּיר בְּבוּדְךָ בְּלֵא יוֹעִיל, אֲבָל אֲוִהִירְךָ גַּם כֵּן

שְׁלֵא תִנִּיחַ אַחֲרֵים לְעַבְד לְזוּלָתִי. תוֹרָה יב

(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר. לְפִיכָךְ תַּחֲצֹן מִזְבָּחֹ וְלֹא תִשָּׂא פָנֶיךָ, כִּי אֵין לָךְ לְכַבֵּד שׁוֹם אֱלֹהִי וּזְלָתִי.

כִּי ה' קִנְאָ שָׁמוֹ. כִּי שָׁמוֹ מוֹרָה עַל מִין מִצִּיאוֹת שְׁלֵא יִיחָס לְשׁוֹם נִמְצָא וּזְלָתוֹ, לְפִיכָךְ אֵל קִנְאָ הוּא. לְהַפְרֵעַ מִן הָעוֹבֵד אַחֵר עֲמוֹ. תוֹרָה טו

(טו) פֶּן תִּכְרַת בְּרִית. וְהִשְׁתַּעַם שְׁאֲמִרְתִּי שְׁלֵא תִכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ (פסוק יב) הוּא, שְׁאֵם תִּהְיֶה עֲמוֹ בְּבְרִית תִּטְעָה בְּאֵל אַחֵר עַל אֲחֹד מִשְׁנֵי פָנִים: אִם שִׁיקְרָאָךְ לְאָכַל "מִזְבָּחֹ", וְתַעֲבֵד עֲמוֹ אִז אֶת אֱלֹהֵיו לְהַפִּיק רְצוֹנוֹ, וְאִם שְׁתַּעֲשֶׂה זֶה לְאַהֲבַת הַנָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה הָעֵינִן בְּפַעּוֹר. תוֹרָה טז

(יז) אֱלֹהֵי מִסְכָּה. הֵם הַטִּלְסָמּוֹת

יח' תת תגא דפטיריא תטר שבקא יומין
תיכול פטירא קמא די פקדתה לזמן ירחא
דאביקא ארי בירחא דאביקא נפקתא
ממצרים:

(יח) את־חג המצות תשמר שבֹּעֶת יָמִים תֹּאכַל
מצות אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב בִּי בַחֲדָשׁ
הָאָבִיב יֵצֵאתָ מִמִּצְרַיִם:

נ"י חֹדֶשׁ הָאָבִיב • חֹדֶשׁ הַכֹּפּוּר, שֶׁהַתְּבוּאָה מֵתְבַכֶּרֶת בְּכַשׁוּלָּהּ.

יט כל פתח ולדא דיילי וכל בעירך דכרין
תקדש בכור תור ואימר:

(יט) כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר
וְשֶׁהָ:

י"י: "פֶּטֶר מִים רֵאשִׁית מְדוּן". תי"ו של תזכר, לשון
נקבה היא, מוסב על היולדת.

נ"י: כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי • בָּאֲדָם. וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר
וְגו' • וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר תִּזְכֹּר בְּפֶטֶר שׁוֹר וְשֶׁהָ, אֲשֶׁר
יִפְטֹר זָכָר אֶת רַחֲמָהּ. פֶּטֶר • לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן (משלי)

כ ובוקרא דחמרא תפרוק באימרא ואם לא
תפרוק ותנקפה כל בוקרא דבניך תפרוק
ולא יתחזין קדמי ריקנין:

(כ) וּפֶטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בִּשְׁה וְאִם־לֹא תִּפְדֶּה
וְעֵרְפָתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנֵי רִיקָם:

מקרא, דבר בפני עצמו הוא ואינו מוסב על הבכור,
שאין במצות בכור ראית פנים, אלא אזהרה אחרת
היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקם,
מצוה עליכם להביא עלת ראית פנים. ולפי מדרש
בריתא, מקרא יתר הוא ומפנה לגזרה שוה, ללמד
על הענקתו של עבד עברי, שהוא חמשה סלעים
מכל מין ומין בפדיון בכור. במסכת קדושין (דף י"ז).

נ"י: וּפֶטֶר חֲמֹר • ולא שאר בהמה טמאה.
תִּפְדֶּה בִּשְׁה • נותן שֶׁהָ לכהן והוא חלין ביד כהן,
ופֶטֶר חֲמֹר מתר בעבודה לבעלים. וְעֵרְפָתוֹ •
עורפו בקופיץ. הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יפסד
ממונו. כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה • חמשה סלעים
פדיונו קצוב, שנאמר (במדבר יח): "ופדיו מִבֶּן חֹדֶשׁ
תִּפְדֶּה". וְלֹא־יֵרָאוּ פָנֵי רִיקָם • לפי פשוטו של

ספורנו

אדמתך" (פסוק כו), באמרם וזרונם
לברכה: מעצרת ועד החג מביא וקורא
(בכורים פ"א מ"ו), ואחר כך הזכיר מצוה
מיוחדת על הרב לחג הסוכות, והיא "לא
תבשל גִּיד" (שם), כי אז זמן הגידים,
כמו שאמרו קצתם וזרונם לברכה:
באחד בתשרי ראש השנה למעשר
בהמה (ראש השנה פ"א מ"א). תורה יט

(יט) כָּל פֶּטֶר רַחֵם לִי. באדם ובבהמה
הטהורה ובקצת הטמאה, אבל יהיה
זה על אפנים שונים, ולזה אמר וְכָל
מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׁהָ וזה כי
בפֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׁהָ "תזכר", תהיה נזכר
בחלק הקרבן הנקרא "אִזְכָּרָה", באמרו
"אך בכור שור או בכור פֶּשֶׁב או בכור
עז לא תפדה קדש הם, את דמם
תזרק". ואת חלבם תקטיר" (במדבר יח,
יז). תורה כ

(כ) וּפֶטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בִּשְׁה.. כָּל
בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה. בפדיון ערכו
הקצוב. תורה כא

שנית, ענין הבכורות (פסוקים יט כ), אשר
בם יברך המקנה, והיא המצוה שהיתה
אחר חג המצות תכף בצאת ממצרים
(פרק יא).

שלישית, היא מצות השבת (פסוק כא)
שנתנה במרה, ובו יברכו ימי המעשה,
באמרו "ששת ימים תעשה מעשיך"
(לעיל כג, יב), ועמה דבר על השנה
השביעית המברכת השנים, באמרו
"שש שנים תזרע" (לעיל כג, י).

רביעית, היא חג הקציר, אשר בו
שבועות חקות קציר ישמר לנו.
חמישית, חג האסיף, שבו יברך
האסיף, באמרו "בברכת ה' אלהיך
אשר נתן לך" (דברים טו, יז).

ואחר אלה המצוות הזכיר מצוה
כוללת לשלשת הרגלים והיא "יראה
כל זכורך" (פסוק כג), ואחר כך הזכיר
מצוות מיוחדת לחג המצות "לא
תשחט על חמץ.. ולא לזין" (פסוק כח).
ואחר כך הזכיר מצוה מיוחדת על הרב
לחג הקציר והיא "ראשית בכורך

הנעשות בשעות ידועות בחבור
בוכבים מה, ולזה עושין אותן על ידי
התוף, למען יעשו כל חלקי אותן
הצורות יחדו באותו רגע, וכס יחשבו
עושיהם להשיג קנינים וצרכי הגופות.
ואולי יחשב החושב שאין זה מרד
באל יתברך כשלא יקבלהו העובד
עליו כאלוה, והוא אמנם הפך רצונו,
כי חפץ שלא יפנו עובדיו לעזר אלוה
וולתו, באמרו "ואנחנו לא נדע מה
נעשה כי עליך עינינו" (דברי הימים ב כ,
יג). תורה יח

(יח) אֶת חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר. אחר
שאסר אלהי מסכה (פסוק יז), אשר בם
חשבו עושיהם להשיג חיי שעה, הזכיר
מצוות אשר מהן ימשכו מיני הצלחות
מזמות באביב בקציר ובאסיף ובעסקי
הקנינים, וסדר אותן בזאת הפרשה על
הסדר שבו נתנו לזשאל.

הראשונה מהן היא "חג המצות..
למועד חֹדֶשׁ הָאָבִיב", אשר בה יברך
האביב.

ופטר חמור תפדה בשה (לד, כ) **חמור** – את החמוריות, **תפדה בשה** – ב"צאן של מצוה" (כלשון רש"י בפרשת בא

(כא) **ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת** כא שבת ימין תפלה וביומא שביעא תנח בירועא ובחצא תנח:

בחריש ובקציר תשבת:

שהתפתי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא כה): "שדך לא תורע וגו'". ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו, לומר לך, מה חריש – רשות, אף קציר – רשות, יצא קציר העמר שהוא מצוה ודוחה את השבת.

כ"י! בחריש ובקציר תשבת • למה נזכר חריש וקציר? יש מרבוחינו אומרים על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, ללמדך, שמוסיפין מחל על הקדש (ראש השנה ט), וכך משמעו: "ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת", ועבודת ששת הימים

(כב) **וחג שבעת תעשה לך בבורי קציר חטים וחג האסיף תקופת השנה:**

לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו (דברים כב): "ואספתו אל תוך ביתך". תקופת השנה • שהיא בתורת השנה, בתחלת השנה הבאה. תקופת • לשון מסבה והקפה.

כ"י! בבורי קציר חטים • שאתה מביא בו 'שתי הלחם' מן החטים (ראש השנה כא) • בבורי • שהיא מנחה ראשונה הבאה מן הקדש של חטים למקדש, כי מנחת העמר הבאה בפסח, מן השעורים היא. וחג האסיף • בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה

(כג) **שלוש פעמים בשנה יראה כל-זכורך את-פני האדון יהוה אלהי ישראל:**

כ"י! כל-זכורך • כל הזכרים שבך. הרבה מצוות בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים

וארבע, לחיב ולענש על מנין לאוין שבהם, ועל מנין 'עשה' שבהם.

ספורנו

לעשות משפט" (מלכים א ג, כח), וכאמר "ולא למראה עיניו ישפט ולא למשמע אזניו יוכיח" (ישעיה יא, א). ולזה נקרא האל יתברך "אלהי האלהים" (דברים יז, יז) מסדר עניני המסדרים הפלתי טבעיים, והם הנבדלים מחמר, ואדני האדנים" (שם), מסדר עניני המסדרים הטבעיים, והם הגרמים השמימיים. אמר אם בן יראה כל זכור. להודות על הטוב הנמשך ממנו אליך בדרך הטבעיים באשר הוא "אדון ישראל", והנמשך ממנו לחיי עולם באשר הוא "אלהי ישראל". תורה כד

אלהי ישראל. מסדר עניני ישראל בענינים הרוחניים אשר למעלה מן הטבע, אשר לא יאותו וולתי לנבדלים הנקראים 'אלהים', בענין "זבח לאלהים יחרם" (לעיל כב, יט), ובענין "אלהיו די מדרהון עם בשרא לא איתוהי" (דניאל ב, יא). ולזה אמר על השדים "לא אלה" (דברים לב, יז), מפני שהם בעלי חמר ומתים כבני אדם, כמו שהזכירו וזרזום לברכה. ויקראו השופטים המקומים גם בן "אלהים" (לעיל כב, כז), כי הם ישפטו לפעמים מבלעדי החושים, בענין שלמה שנאמר עליו "כי חכמת אלהים בקרבו

(כא) **ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת**. גם בן תהיה הצלחתך בשתעבד ששת ימים, באשר תשבת בשביעי.

בחריש ובקציר תשבת. וכן בשתשבת אחת לשבע שנים בחריש ובקציר, וזה בשבתות השנים הנקראים גם בן "שבת לה" (ויקרא כה, ב), תצליח בחריש ובקציר, באמר "ישש שנים תורע את ארצך ואספת את תבואתה" (לעיל כג, י). תורה כב

(כג) **את פני האדון**. המסדר עניניך בדברים הטבעיים, בענין "ולאדון לכל ביתו" (בראשית מה, ח).

כד ארי אתרד עממין מן קדמך ואפתי ית
תחומך ולא יחמד אנש ית ארעך במסקנך
לא תחזא קדם יי אלהך תלת זמנין
בשמיא:

(כד) כִּי־אֲרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ
וְלֹא־יִחְמַד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בְּעִלְתָּךְ לִרְאוֹת אֶת־
פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:

הבחירה ואינך יכול לראות לפני תמיד, לךך אני
קובע לך שלשה רגלים הללו.

כ"י אֲרִישׁ • פתגמו: אתריך, וכן (דברים ב): "החל
רש", וכן (במדבר לב): "וירש את האמורי", לשון
גרושין. והרחבתי את גבולך • ואתה רחוק מבית

כה לא תפוס על חמיע דם פסחי ולא יבתון
לצפרא בר ממדבחה תרבי נכסת חגא
דפסחא:

(כה) לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֲמִין דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יִלִּין לְבַקֵּר
זֶבַח חַג הַפֶּסַח:

מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד
השחר. זבח חג הפסח • אמוריו, ומכאן אתה
למד לכל הקטר חלבים ואכרים.

כ"י אֲרִישׁ • לא תשחט וגו' • לא תשחט את הפסח ועדין
חמין קים, אזירה לשוחט, או לזרק או לאחד מבני
חבורה (פסחים טג). ולא־ילין • פתגמו. אין לינה

כו ריש בכורי ארעך תיתי לבית מקדשא דיי
אלהך לא תיקלון בשר בחלב:

(כו) רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמְתְּךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ: פ

בשול (חולין קטו). גדי • כל ולד רך במשמע, ואף עגל
וכבש, ממה שהצריך לפרש בכמה מקומות "גדי
עזים" למדת, ש"גדי" סתם, כל יונקים במשמע.
בחלב אמו • פרט לעוף, שאין לו חלב, שאין
אסורו מן התורה אלא מדברי סופרים.

כ"י אֲרִישׁ • ראשית בכורי אדמתך • משבעת המינין
האמורים בשבח ארצך (דברים ח): "ארץ חטה ושעורה
וגפן וגו'". ודבש, הוא דבש תמרים. לא־תבשל
גדי • אזירה לבשר בחלב, ושלש פעמים כתוב
בתורה: אחד לאכילה, ואחד להנאה ואחד לאסור

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ תשא תשכ"ח)

כמה וכמה לגבי צערו של יהודי, שהרי רואים, שמפני
אכזריות כלשהי שבאכילת "גדי בחלב אמו" ובהנאתו,
אסרה התורה לא רק "גדי בחלב אמו" בלבד, אלא אף כל
בשר בחלב, ולא רק באכילה ובהנאה, אלא אף בבשול -
כדי להרחיקנו ממעשים העלולים להביאנו לידי אכזריות
רחמנא לצלן.
מצד שני, לומדים מכך עד כמה יקרה אהבת הבריות בכלל,
ואהבת ישראל - "בנים אתם לה" אלקיכם" - על־אחת־
כמה וכמה.

את ה"אזירה לבשר בחלב" שבפרשתנו, מביעה התורה
במלים "לא תבשל גדי בחלב אמו". אמנם, בדרך הפשט
באה המלה "אמו": למעט בשר עוף, אף כשיוצאים שכל
העניינים שבתורה מדיקים לחלוטין, הכרחי לומר,
שבפנימיות העניינים "גדי בחלב אמו" הוא השרש והגורם
לכל בשר בחלב, שהוא מפני האכזריות.
הדבר מדגיש יותר עד כמה עלינו להשמור מפני אכזריות
ומפני צער בעלי חיים. ומכך נתן ללמד עד כמה גדולה
צריכה להיות הזהירות לגבי צערו של אדם, ועל־אחת־

♦ שבת קודש ט"ז אדר ♦

כו ואמר יי למשה כתב לך ית פתגמאי
האלין ארי על מימר פתגמאי האלין גזרית
עמך קים ועם ישראל:

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה כִּי־עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ
בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:

ספורנו

החושבים להשיג בזה ההצלחה בפרות
או במקנה, תורה כו
(כו) כתב לך את הדברים האלה. אף

לכתוב, להניח ברכה אל ביתך" (יחזקאל
מד, לו).
לא תבשל גדי. כמעשה בני נכר

(כו) רִאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמְתְּךָ
תָּבִיא. ובנה תשיג ההצלחה בפרות,
באמרו "וראשית כל בכורי כל.. תתנו

כ"י"א את־הדְּבָרִים הָאֵלֶּה • ולא אתָּה רִשָּׁאִי לִכְתֹּב תוֹרָה שְׁבַע־לִפְנֵי.

כח וְהָיָה תָמֹן קֹדֶם יְיָ אַרְבָּעִין יָמִין
וְאַרְבָּעִין לִיָּוֶן לַחֲמָא לֹא אָכַל וּמִיָּא לֹא
שְׁתִּי וַיִּכְתֹּב עַל לוּחֵיָא יְת פְּתָגְמִי קִיָּמָא
עֲשָׂרָא פְּתָגְמִין :

(כח) וַיְהִי־שֵׁם עַם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב
עַל־לִלְחֹת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 178)

וְצִירָה עֵינִן גְּדוֹל, שְׁהִרִי פִסְוֹקְנוּ מְדַבֵּר בְּאַרְבָּעִים יוֹם
הָאֲחֻרָנִים, שְׁהִיו בְּרָצוֹן.

וַיְהִי שֵׁם .. אַרְבָּעִים יוֹם .. לֶחֶם לֹא אָכַל (כח) כְּתַב
הַמַּהֲרֵשׁ"א (יומא עה, ב) שֶׁהַפְּנֵה לְאַרְבָּעִים יוֹם הָאֲמֻצָּעִים,
שְׁהִיו בְּכַעַס, "וְהַתְּעֵנָה בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל עַל חֹטֵא הָעֵגֶל".

כט וְהָיָה כִּד נְחֹת מִשְׁחָה מְטוּרָא דְּסִינִי וְתִרְיִן
לוּחֵי סְהִדוּתָא בִּידָא דְּמִשְׁחָה בְּמַחְתָּה מִן
טוּרָא וּמִשְׁחָה לֹא יָדַע אֲרִי סְגִי זִיו יִקְרָא
דְּאַפּוּהִי בְּמִלְלוּתָה עֲמָה :

(כט) וַיְהִי בְּרֵדֶת מֹשֶׁה מֵהָר סִינִי וַשִּׁנִּי לַחַת הָעֵדֻת
בִּיד־מֹשֶׁה בְּרֵדֻתוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן
עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ:

ההוד? רבֹותִינֵנו אָמְרוּ: מִן הַמַּעֲרָה, שְׁנַתֵּן הַקְדוּשָׁה־
בְּרוּךְ־הוּא יָדוּ עַל פָּנָיו, שְׁנַאָמֵר (לעיל לב): "וְשִׁכְתִּי
כְּפִי".

כ"י"א וַיְהִי בְּרֵדֶת מֹשֶׁה • בְּשֶׁהִבִּיא לוֹחֹת אֲחֻרָנוֹת,
בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. כִּי קָרַן • לְשׁוֹן קֶרְנִים, שְׁהָאוֹר
מִבְּהִיק וּבֹלֵט כְּמִין קָרַן. וּמִהִיכֵן זָכָה מֹשֶׁה לְקָרְנֵי

ל וַיִּחַזַּא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת מֹשֶׁה וְהָא
סְגִי זִיו יִקְרָא דְּאַפּוּהִי וְדַחִילוּ מְלֹאֲתִקְרָבָא
לְוֹתָה :

(ל) וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן
עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁת אֱלֹוִי:

בְּרֹאשׁ הָהָר לְעִינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" וְלֹא יֵרָאִים וְלֹא
מִזְדַּעְזָעִים. וּמִשְׁעֵשׂוּ אֶת הָעֵגֶל, אִף מִקְרָנֵי הוֹדוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה הָיוּ מִתְּעִיעִים וּמִזְדַּעְזָעִים.

כ"י"א וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁת אֱלֹוִי • בֹא וְרָאָה כְּמָה גְדוֹלָה
כְּמָה שֶׁל עֲבָרָה, שְׁעַד שְׁלֹא פָּשְׁטוּ יְדֵיהֶם בַּעֲבָרָה,
מִהוּ אוֹמֵר (לעיל כד): "וּמִרָאָה כְּבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֲכָלֶת

לא וַיִּקְרָא לַהוֹן מֹשֶׁה וְתַבּוּ לְוֹתָה אַהֲרֹן וְכָל
בְּרִכְבִּיא בְּכֹנֶשֶׁתָא וּמִלָּל מֹשֶׁה עֲמָהוֹן :

(לא) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־
הַנְּשֹׂאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:

כ"י"א הַנְּשֹׂאִים בַּעֲדָה • כְּמוֹ נְשִׂאֵי הָעֵדָה. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם • שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם, וּלְשׁוֹן הָהָה הוּא כָּל
הָעֵנָן הָהָה.

לב וַיִּבְתֵּר בֵּן אֲתִקְרִיבּוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּפְקֻדְנוֹן יְת כָּל דִּי מִלָּל יְיָ עֲמָה בְּטוּרָא
דְּסִינִי :

(לב) וַאֲחֵרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְּוּם אֶת
כָּל־אִשָּׁר דִּבֵּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהָר סִינִי:

נִכְנַס אַהֲרֹן, שָׁנָה לוֹ מֹשֶׁה פָּרְקוּ, נִסְתַּלַּק אַהֲרֹן וַיֵּשֶׁב
לוֹ לְשִׁמְאֵל מֹשֶׁה. נִכְנַסוּ בְּנָיו, שָׁנָה לָהֶם מֹשֶׁה
פָּרְקָם, נִסְתַּלְקוּ הֵם, יָשַׁב אֶלְעָזָר לִימִין מֹשֶׁה

כ"י"א וַאֲחֵרֵי־כֵן נִגְשׂוּ • אַחֵר שְׁלֹמֵד לְזִקְנִים, חוּזֹר
וּמִלְמֵד הַפְּרָשָׁה אוֹ הַהֲלָכָה לְיִשְׂרָאֵל: 'תְּנוּ רַבָּנִן:
כִּיצַד סֵדֶר הַמִּשְׁנָה? מֹשֶׁה הָיָה לוֹמֵד מִפִּי הַגְּבוּרָה,

ספורנו

הָאֲחֻרָנוֹה, תוֹרָה כֹּס
(לב) וַיִּצְּוּם אֶת כָּל אִשָּׁר דִּבֵּר ה' אֹתוֹ. מִלֵּאכֶת הַמִּשְׁכָּן וּמִשְׁרָתָיו
וְתִרְוַמֶת בִּקְעָה לְגִלְגָּלֶת. תוֹרָה לֹג

"וַיִּכְתְּבֵתִי" (שם), וְלֹא אֶתֵּן לָךְ גַּם כֵּן
"הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר בְּתִבְתִּי", אָבָל
"כְּתַב לָךְ" אֶתָּה. תוֹרָה כֹּס
(כבח) וַיְהִי שֵׁם עַם ה' בַּפֶּעַם

עַל פִּי שְׁקֵדָם הָעֵגֶל אֲמַרְתִּי לָתֵת לָךְ
"אֶת לִחַת הָאָבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר
בְּתִבְתִּי" (לעיל כד, יב), עֲכָשׁוּ שְׁחֻטָּאוֹ,
אֶתָּה "פֶּסֶל לָךְ" (לעיל פסוק א) הַלּוּחוֹת,

וַיִּתֶּמַר לְשֹׂמָאֵל אֶהְרֹן. נִכְנָסוּ זָקֵנִים, שָׁנָה לָהֶם מִשָּׁה פָּרָקִם, נִסְתַּלְקוּ זָקֵנִים, יָשְׁבוּ לְצַדִּדִּין. נִכְנָסוּ כָּל הָעָם, שָׁנָה לָהֶם מִשָּׁה פָּרָקִם. נִמְצָא, בֶּיֶד כָּל הָעָם

אָחִיד, בֶּיֶד הַזָּקֵנִים שְׁנַיִם, בֶּיֶד בְּנֵי אֶהְרֹן שְׁלֹשָׁה, בֶּיֶד אֶהְרֹן אַרְבָּעָה וְכוּ', כִּדְאִיתָא ב'ערוכין' (נד).

(לג) וַיִּכְּל מֹשֶׁה מְדַבֵּר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסּוּהָ: לֵב וְשִׁיעִי מֹשֶׁה מִלְּמַלְלָא עֲמָהוּן וַיֵּהֵב עַל אַפּוּהִי בֵּית אַפִּי:

הַפְּרָצוּף וּבֵית הָעֵינַיִם, וְלִכְבוֹד קִרְנֵי הַהוֹד, שְׁלֹא יִזְוֶנוּ הַכָּל מֵהֶם, הָיָה נוֹתֵן הַמִּסְוָה כְּנִגְדָן וְנוֹטָל בְּשִׁעָה שְׁהִיָּה מְדַבֵּר עִם יִשְׂרָאֵל וּבְשִׁעָה שְׁהִמְקוֹם נִדְבֵר עִמּוֹ עַד צֵאתוֹ, וּבְצֵאתוֹ יֵצֵא בְּלֹא מִסּוּהָ.

ז"י וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסּוּהָ • כְּתַרְגוּמוֹ: בֵּית אַפִּי, לְשׁוֹן אֲרָמִי הוּא בְּגִמְרָא (כתובות סב): 'סְוִי לְבָא', וְעוֹד ב'כתובות': 'הָיָה קָא מִסּוּהָ לְאַפֵּה', לְשׁוֹן הַבֵּטָה, הָיָה מִסְתַּפֵּל בָּהּ. אֵף כָּאן, מִסּוּהָ, בְּגֵד הַנֶּתֶן כְּנִגְדָן

(לד) וּבִבְלָא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אֵתוֹ יִסִּיר אֶת־הַמִּסְוָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יֵצְוָה:

לד וְכֵד עָלַל מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ לְמַלְלָא עֲמָה אַעֲדִי יְת בֵּית אַפּוּהִי עַד מִפְקָה וְנִפְק וּמִמְלַל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת דִּי מִתְפַּקֵּד:

ז"י וְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • וְרָאוּ קִרְנֵי הַהוֹד בְּפָנָיו, וּכְשֶׁהוּא מִסְתַּלֵּק מֵהֶם.

(לה) וְרָאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנָיו מִשָּׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מִשָּׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסְוָה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ: סָסִם

לה וַיִּחַזְזוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת אַפִּי מֹשֶׁה אֲרִי סְגִי זִיו יִקְרָא דְאַפִּי מֹשֶׁה וְאַתְּב מֹשֶׁה יְת בֵּית אַפִּי עַל אַפּוּהִי עַד דְּעָלַל לְמַלְלָא עֲמָה:

ז"י וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסְוָה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ • וּכְשֶׁבָא לְדַבֵּר אֵתוֹ, נוֹטָלוּ מֵעַל פָּנָיו:

קל"ט פסוקים, חננאל"ל סימן. חסלת פרשת כי תשא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפב - רפד

ספורנו

(לג) וַיִּכְּל מֹשֶׁה מְדַבֵּר אֲתָם. אָבָל מִסּוּהָ, כְּעֵנִין 'וְהָיָה עֵינֶיךָ רְאוּת אֵת בְּעוֹד שְׁהִיָּה מְדַבֵּר אֲתָם הָיָה בְּלִי מוֹרִיךְ (ישעיה ל, ט), וּכְאֶמְרָם וְכִרְוֹנָם טְפִי. תוֹרָה לֵד

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' ב

- עֲקִינִין - באיזה ענין עוסקת הברייתא, אִילֵּימָא בְּעוּשָׁה - במצייר
- את המזלות, שמוֹתָר לְצִייר את כל המזלות חוץ ממזל חמה ולבנה,
- אִי מדובר בְּעוּשָׁה, כָּל הַמְּזָלוֹת מִי שָׁרִי -הָאֵם מוֹתָר לְצִיירָם,
- וְהַכְּתִיב (שמות כ ב) 'לֹא תַעֲשֶׂן אֹתִי, וּדְרָשׁוּ חֲכָמִים, לֹא תַעֲשֶׂן
- ותצִיירוּ כְדָמוֹת שְׁמַשׁ הַמִּשְׁמָשִׁין לִפְנֵי בְּקָרוֹם, דְּהִינֵּנוּ דְמוֹת
- מִלֵּאכִים וְכוּכָבִים וּמוֹזָלוֹת. אִילֵּא פְּשִׁיטָא שְׁמִדוּבָר בְּמוֹצָא כָּלִי וְעָלִיו
- צוֹרוֹת הַמְּזָלוֹת, וּבְדִתָּנָן הַמוֹצָא כָּלִים וְעָלִיהֶם צוֹרֵת חֲמָה צוֹרֵת
- לְבָנָה צוֹרֵת דְּרָקוֹן יוֹלִיכֶם לִים תְּמָלָה, ואומרת הברייתא שאסורים
- רק כָּלִים שְׁמִצִּירִים עֲלֵיהֶם צוֹרֵת מִזֵּל חֲמָה וְצוֹרֵת מִזֵּל לִבְנָה. אִי
- מדובר בְּמוֹצָא, אִילֵּא מְצִיעָתָא - אִמּוֹר וּבִאֵר אֵת הַדִּין הָאִמְצִיעִי
- (וְהַשְׁנִי) בְּבִרְיִיתָא, 'כָּל הַפְּרָצוּפוֹת - דְּמוֹת בְּעָלִי חַיִּים מוֹתָרִין חוּץ
- מִפְּרָצוּף - דְּמוֹת אֲדָם, וְאִי בְּמוֹצָא כָּלִי וְעָלִיו צוֹרוֹת פְּרָצוּפִים, קִשָּׁה,

- פְּרָצוּף אֲדָם מִי -[הָאֵם] אִמּוֹר, וְהַתֵּן 'הַמוֹצָא כָּלִים וְעָלִיהֶם צוֹרֵת
- חֲמָה צוֹרֵת לְבָנָה צוֹרֵת דְּרָקוֹן יוֹלִיכֶם לִים תְּמָלָה, צוֹרֵת דְּרָקוֹן אִין -
- אִבְּן אִסוּרָה, אִבְּל פְּרָצוּף אֲדָם לֹא. אִילֵּא פְּשִׁיטָא שְׁבִמְצִיעָתָא מְדוּבָר
- בְּעוּשָׁה - בְּמִצִּיר דְּמוּיוֹת, שְׁמוֹתָר לְצִייר דְּמוּיוֹת בְּעָלִי חַיִּים אֵךְ לֹא
- דְּמוֹת אֲדָם, וְכִדְרָב הוּנָא בְּרִית דְּרָב 'הוֹשָׁע שְׁדִישׁ כֵּן מִפְּסוּק (להלן
- ג.) אִי הַמְצִיעָתָא מְדוּבָר בְּעוּשָׁה -[בְּמִצִּיר], אִילֵּא - אִמּוֹר וּבִאֵר
- אֵת הַפְּרָצוּף, 'כָּל הַצּוֹרוֹת מוֹתָרִין חוּץ מִצּוֹרֵת דְּרָקוֹן, וְאִי בְּעוּשָׁה
- [בְּמִצִּיר], קִשָּׁה, צוֹרֵת דְּרָקוֹן מִי -[הָאֵם] אִסוּר לְצִייר, וְהַכְּתִיב
- (שמות כ ב) 'לֹא תַעֲשֶׂן אֹתִי אֱלֹהִי כְּכֶה וְאֱלֹהֵי זָהָב, וּדְרָשׁוּ חֲכָמִים לֹא
- תַעֲשֶׂן כְּדָמוֹת שְׁמַשׁ הַמִּשְׁמָשִׁין לִפְנֵי בְּמָרוֹם, שְׁאִסוּר לְצִייר
- דְּמוּיוֹת מִלֵּאכִים וְכוּכָבִים וּמוֹזָלוֹת, וִישׁ לְדִיִּיק,

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י' אדר מפרק נה עד סוף פרק נט	יום רביעי - י"ג אדר מפרק סט עד סוף פרק עא
יום שני - י"א אדר מפרק ס עד סוף פרק סה	יום חמישי - י"ד אדר פרק כ מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שלישי - י"ב אדר מפרק סו עד סוף פרק סח	יום שישי - ט"ו אדר פרק כ מפרק עז עד סוף פרק עח
שבת קודש - ט"ז אדר פרק כ מפרק עט עד סוף פרק פב	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרום שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, ומ"ש בגמ' שמי... עד עמ' 82, רשבת]:

ליקוטי אמרים

37 חכמינו ז"ל: "עמי הארץ ודונות נעשות להם כשגגות" ובהתאם
38 לכך גם אם הוא עובר עבירה בזדון – אין בכך סיבה לשנוא
39 אותו, מכיון שחטאו נחשב כשגגה (ראה לעיל סוף פרק ל'),
40 ונוסף על מה שהוא אינו חברו בתורה ובמצוות, הוא גם וְאִינוּ
41 מְקַרְבֵּי אֶצְלוֹ, – באיזה
42 ענין שיהיה, כך שאין
43 סכנה שהוא ילמד ממנו,
44 הִנֵּה עַל זֶה אָמַר הַלֵּל
45 הַזֶּה: "הוּא מְתַלְמִידוֹ
46 שֶׁל אַהֲרֹן, אוֹהֵב שְׁלוֹם
47 וְכוּ', – ורודף שלום,
48 אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת
49 וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה, – אף
50 שהלל מדבר אודות
51 אנשים, אין הוא מתאר
52 אותם בתואר "בני אדם"
53 או "אנשים" אלא בתואר
54 "בריות", לומר, שֶׁאֵף
55 הַרְחֻקִּים מֵתוֹרַת ה'
56 וְעִבּוּדָתוֹ, וְלִכֵּן נִקְרָאִים
57 בְּשֵׁם "בְּרִיּוֹת" בְּעֶלְמָא –
58 "בריות" סתם, מעלתם היחידה מתבטאת בכך, שהקב"ה ברא
59 אותם – גם כאלה, צִרְיָה לְמִשְׁכָּן – "למשוך" אותם, בְּחֻבְלֵי
60 עֲבוֹתוֹת אֶהְבֶּה, וְכָלִי הֵא – עלידי כל זה, וְאוֹלֵי יוֹכֵל
61 לְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה וְעִבּוּדָתָהּ; וְהֵן לֹא – וגם אם לא, כלומר: גם
62 אם לא יצליח, והם לא יתקרבו חלילה לתורה ולעבודת ה', לֹא
63 הַפְּסִיד שֶׁכֶּר מִצְוֹת אֶהְבֶּה רָעִים, – בעצם הדבר שהוא אוהב
64 אותם והשתדל לקרב אותם לתורה ולעבודת ה' – כבר קיים
65 מצות אהבת רעים. וְגַם הַמְּקַרְבִּים אֵלָיו וְהוֹכִיחֵם – על
66 הנהגתם הרעה, וְלֹא שֶׁכֶּר מַעֲנוּתֵיהֶם – שכאמור שְׁמִצּוֹה
67 לְשִׁנְאוֹתָם – אין זה אומר עדיין, שלגביהם שוב אין קיימת מצות
68 "ואהבת לרעך כמוך", אלא, מִצְוֹה לְאַהֲבָם גַּם כֵּן, – ברם,
69 כיצד אפשרי שיהיו שני הדברים יחד, לשנוא אותם, ויחד עם כך
70 לאהוב אותם, – מסביר ה"תניא" להלן שמאחר שהשנאה
71 והאהבה נובעות משתי סיבות נפרדות: השנאה – מהרע שבהם,
72 והאהבה – מהטוב המוסתר שבהם – אין הן סותרות אחת

1 ומה שְׁכֵתוֹב בְּגִמְרָא, שְׁמִי שְׁרֹאָה בְּחִבְרוֹ שְׁחָטָא – מִצְוֹה
2 לְשִׁנְאוֹתוֹ, וְגַם לומר לְרַבּוֹ שִׁישְׁנָאָהוּ – הרי, כשמישהו חוטא,
3 לא זו בלבד שאין לאהוב אותו, אלא להיפך: מצוה לשנוא
4 אותו; ולפי מה שלמדנו לעיל, הרי שמצות "ואהבת לרעך כמוך"
5 היא לכל אחד מישראל?
6 – התשובה לשאלה זו,
7 היא: הִינֵּה – מה שנאמר
8 בגמרא שמצוה לשנאותו,
9 הרי זה בְּחִבְרוֹ בְּתוֹרָה
10 וּמִצְוֹת, – שהזולת הוא
11 "חברו" במובן זה שכמוהו
12 גם הוא שומר תורה
13 ומצוות, אלא שב"פרט"
14 מסויים הוא נכשל ועובר
15 עבירה – וכ"ק רבינו
16 מסביר⁸ בהערה: "ובמילא"
17 אפילו שגגת תלמוד עולה
18 דודן, כלומר: דוקא
19 כשהחוטא הוא "חברו",
20 שומר תורה ומצוות,
21 מצוה לשנוא אותו בגלל
22 חטאו, כי בהיותו בן תורה (ומצוות), נחשב לו גם חטא כזה,
23 שהוא נכשל בו מחמת "שגגת תלמוד" – כ"דודן". עבירה זו
24 נחשבת בחומרה כזו – בחברו בתורה ומצוות בלבד, – "ועולה
25 דודן" אינו מספיק כ"א דוקא וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את
26 עמיתך" (לשון כ"ק רבינו), כלומר: גם ב"חבירו", למרות שחטאו
27 בשוגג "עולה דודן" – נחשב לדודן, אין זה מספיק כדי לשנוא
28 אותו, אלא מן ההכרח שיהיה כאן תנאי נוסף: וְכָבֵד קִיָּם בּוֹ
29 מִצְוֹת "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ" – וחכמינו ז"ל אמרים¹⁰
30 על "עמיתך": עִם שְׁאֵתְךָ – שווה אליך, בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת –
31 ולמרות שהוא כבר הוכיח אותו על חטאו, וְאֵף־עַל־פִּי־יָבֵן לֹא
32 שֶׁבִּמְחָמָא, – ודה"ז דודן בפירושו" (לשון כ"ק רבינו), כְּמוֹ
33 שְׁכֵתוֹב בְּסִפְרֵי הַרְדִּים, – אותו מצוה לשנאותו. אֲבָל מִי
34 שְׁאִינוּ חִבְרֵי – בתורה ובמצוות, ולשון כ"ק רבינו: "ובמילא
35 ודונותי – כשגגות (ספ"ל) ואין לשנאותו", כי מי שאינו "חבירו
36 בתורה ומצוות", כלומר, שאינו בן תורה, הרי עליו אומרים

7. ראה פסחים קיג, ב; ערכין טז, ב. 8. כנראה שכ"ק אדמו"ר שליט"א מטעים כאן קושי שיכול להתעורר בתשובתו של רבנו הזקן: "היינו בחבירו בתורה ומצוות". שדוקא שומר תורה ומצוות – מצוה לשנאותו בגלל חטאו. ואילו מי שרחוק מתורה ועבודה, וחוטא – אסור לשנוא אותו? האם אין סכרה מסויימת לומר ההיפך מכך? מעיר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א: קשה לומר כאן הטעם (על השנאה בגלל החטא ביחס לחבירו דוקא, ולא כלפי מי שאינו חברו) שזהו מפני שבהיותו "חבירו", קרוב אליו, יש כאן הזדמנות גדולה יותר שילמד מהנהגתו הרעה של חברו, ולכן עליו לשנוא אותו, כדי להישמר מתוצאה כזו – שכן: "עפ"ז צ"ע: 1) החשש בחבירו באיזה ענין שיהי' ולא דוקא בתומ' צ. 2) מספיק – שיתרחק ממנו וא"צ והכרח – שישנאוהו. 3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא לא מפני תכונת השנאו כי"א לשמור עצמו מתקלה! ע"פ חסידות – ה"ז מזיק (ע"י שנאתו) בודאי את חברו – משום ספק הצלת עצמו מנוק שיכול לבוא רק באם לא ילחם ביצרו כדבעי! אלא שיש, כנ"ל, עוד באווארעניש (שמירה) ע"י אל תתחבר לרשע (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבזה לא קאי כאן". 9. ויקרא יט, יז. 10. שבועות ל, א. 11. אבות א, יב.

1 לשניה - וְשִׁתִּיחַן הֵן אִמַּת: - האהבה היא אמיתית, והשנאה
2 - אמיתית: שְׁנָאָה - להם, מִצַּד הָרַע שֶׁבָּהֶם, - המביא אותם
3 לחטוא, וְאַהֲבָה - להם, מִצַּד בְּחִינַת הַטּוֹב - שכאמור לעיל
4 - בפרק י"ח וי"ט - ישנו גם ברשע גמור, אלא שהוא הִגְנוּ
5 שֶׁבָּהֶם, - גנוז ומוסתר
6 בהם, שֶׁהוּא נִיצוֹן
7 אֱלֻקוֹת שְׁבִתוֹכֶם
8 הַמְּחִיחַ נִפְשָׁם הָאֱלֻקִּית.
9 - ומאחר שהן באות
10 משתי סיבות נפרדות,
11 יכולים שני רגשות
12 מנוגדים אלה, שנאה
13 ואהבה, לבוא אצלו לידי
14 ביטוי אל אותו אדם. וְגַם,
15 - עליו, לְעוֹרֵר רַחֲמִים
16 בְּלִבּוֹ עֲלֵיהָ, - על הנפש
17 האלקית שבהם, כִּי הִיא
18 בְּבִחִינַת גְּלוּת בְּתוֹךְ הָרַע מִסְמְרָא-אֲחֵרָא הַגּוֹבֵר עֲלֵיהָ
19 בְּרִשְׁעִים, וְהַרְחֻמְנוֹת מִכְּמִלַּת הַשְּׁנָאָה וּמְעוֹרְרַת הָאֲהֲבָה,
20 - ועל כך הוא אומר להלן: בְּנוֹדֵעַ מִמָּה שֶׁכָּתוּב: לְ"עֵקֶב
21 אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבֹרָתָם"¹² - במובן רוחני, הכוונה היא,
22 בשעת שמדתו של אברהם, מדת החסד והאהבה, היא אצלו
23 בהעלם, ויש צורך לפדות אותה ולגלותה, לגלות בתוכו את
24 האהבה, הרי מי הוא זה שפודה ומגלה אותה? - "יעקב" -
25 מדת הרחמים, כאמור שרחמנות מבטלת את השנאה ומעוררת
26 את האהבה. לכאורה, על איזו שנאה מדובר כאן? -
27 שהרחמנות מבטלת אותה? - אם על השנאה ל"רע" שמצוה
28 לשנאותו, הרי שאין לבטל אותה, כי הרי מצוה לשנאותו?
29 מפרש הרבי - שהכוונה היא, שהרחמנות מבטלת את השנאה
30 לכללות האדם, לאותו אדם בכלל. כלומר: מאחר שהוא
31 אומר, שצריכה להיות שנאה ל"רע" שבתוכו, ואהבה ל"טוב"
32 שבו, ושתידין צריכות להיות אמיתיות, אזאולי אפשר אולי לחשוב
33 ששתידין צריכות להיות אבאופן שווה, והרגש והיחס לאדם
34 בכלל (שהוא זה שהרע והטוב נמצאים בו, כמו שאומר
35 ב"תניא": הרע שבהם או הטוב שבהם) יכולים עוד להיות
36 מושפעים מכך. לכן הוא אומר, שמאחר שהוא יעורר בתוכו
37 רחמנות על אותו אדם, הנובעת מהתבוננותו ב"טוב" וב"רע"

ליקוטי אמרים

ג"כ ושתיחן הן אמת שנאה מצד הרע שבהם ואהבה
מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם
המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה
כי היא בבחי' גלות בתוך הרע מס"א הגובר עליה
ברשעי' והרחמנות מכבטלת השנאה ומעוררת האהבה
כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם [ולא אמר
דה"ע תכלית שנאה שנאתים וגו'] אלא על המינים
והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא
בגמרא ר"פ ט"ז דשבת:

של אותו אדם, היא תשפיע עליו שרגשו והתיחסותו לאותו
אדם באופן כללי, יהיו מתוך רגש ויחס של אהבה,
וכשתתעורר בעיה של עשיית טובה לאותו אדם, וטובה הרי
עושים לאדם כולו, - יעשה לו את הטובה, כי ה"שנאה"
מוגבלת אך ורק ל"רע"
שבו, אבל הרגש והיחס
לאותו אדם בכלל - יהיו
מתוך אהבה. ובלשון כ"ק
רבינו: "כנראה שמוסיף
עוד בזה - שאף ששתיחן
אמת אל יאמר שההרגש
והיחס שלו לחברו
בשתיחן - שקול יחי'
ושהו כו'. כי כיוון שצריך
לעורר רחמים כו' (וזהו
ע"י התבוננות בב"א
בהט"ר שבחברו) אזי זה
מבטל השנאה ומעורר האהבה לחברו (הנכ' לעיל (הרע)
שבהם, (הטוב) שבהם. ורפי"ג: זו"ז (טו"ר) שופטן - שופט
אותן) - בכללות. ומובן שזה ישפיע על יחסו גם כשיתבונן רק
ברע שבחברו. נוסף על העיקר - שההרגש לחברו, אפילו
כשהוכיחו וכו' - הנה לכללותו - ה"ז אהבה, ונוגע לעשיית
טובה לו (שזהו עושה - לכללותו) וכיו"ב, שאז - אהבה
ותוצאותיו כו' וק"ל". על כל פנים, אמר כאן רבנו הזקן, שאף
מי שמצוה לשנאותו - מצוה גם לאהוב אותו, לכאורה: הרי
דוד המלך אמר "תכלית שנאה שנאתים?" - [ולא אִמַּר דָּוִד
הַמֶּלֶךְ עַל־יְדֵי־הַשְּׁלוֹם: "תְּכַלִּית שְׁנָאָה שְׁנָאתִים וְגו'"]¹³, -
בלי שום רגש של אהבה אליהם, אִלָּא עַל הַמִּינִים
וְהָאֲפִיקוֹרְסִים, שְׁאֵין לָהֶם חֵלֶק בְּאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, - עליהם
אמר דוד שהוא שונא אותם תכלית שנאה. שכן, לגביהם לא
קיימת המצוה לאהוב אותם מחמת ה"טוב" שבהם, מאחר
ש"אין להם חלק באלקי ישראל", כְּדֹאִיתָא - כמו שאנו
מוצאים, בְּגִמְרָא רִישׁ פֶּרֶק ט"ז דְּשִׁבְתָּ: - עליהם אמר דוד
המלך - תכלית שנאה שנאתים. ואילו כלפי אלה שאינם
מינים ואפיקורסים - לא שייך לומר עליהם "תכלית שנאה
שנאתים", כי גם מי שמצוה לשנוא אותו - הרי גם מצוה
לאהוב אותו מבחינת ה"טוב" שבו.

יום שני י"א אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 82, פרק לג עוד... עד עמ' מב, נאם ה':

ומעשים טובים יוציא את נפשו האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית,
וגם יגביה את נפשו הבהמית ולבושיה: מחשבה דיבור ומעשה, לקדושה,
כשישתמש במחשבתו, דיבורו והמעשה שלו, לחשוב ולדבר דברי תורה

75 פֶּרֶק לָג. בפרקים שלפני פרק ל"ב, הסביר רבנו הזקן, שבשעה שיהודי
76 בא לידי מרידות בגלל מצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות, יעורר
77 מיד בתוכו שמחה אמיתית, בעשותו חשבון שעלידי שיקיים מצוות

- 1 ולקיים מצוות במעשה. עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמתית,
2 ובפרט כשרואה בנפשו בעתים מזמנים שצריך לזכרה
3 ולהאירה בשמחת לבב, אזי יעמיק מחשבתו ויציר בשכלו
4 ויביתו – כלומר, שההבנה – בענין שידובר בו להלן – תתקבל
5 בשכלו בבהירות, כאילו
6 הוא מתבונן בצירור המונח
7 לפניו – ענין יחודו
8 יתברך האמת, – ענינה
9 האמתית של "אחדות ה'",
10 אינו רק, שהקב"ה הוא
11 אלקה יחיד, שברא את
12 העולם, אלא שהוא ה"יש" –
13 היחיד, המציאות
14 האמתית היחידה, כי
15 בלעדו – לא קיים שום
16 דבר, וכפי שיוסבר להלן:
17 א"ף הוא – הקב"ה,
18 ממלא כל עולמין –
19 ממלא את כל העולמות,
20 עליונים ותחתונים, –
21 כלומר: שבכל דבר קיימת
22 חיות פנימית אלקית
23 המחיה אותו, כמו הנשמה
24 המחיה וממלאה את הגוף.
25 חיות זו מוגבלת ומותאמת
26 לכוח קיבולו של הנברא
27 את החיות האלקית, שישאר בקיומו ולא יתבטל במציאות;
28 בענין זה קיים הבדל בחיות שבין העולמות העליונים לבין
29 העולמות התחתונים: בעולמות העליונים החיות גלויה יותר
30 מאשר בעולמות התחתונים, ואפילו מלא כל הארץ הלזו הוא
31 כבודו יתברך, – הכוונה לצורה אחרת של "חיות"¹ – "חיות"
32 המחיה את העולמות בבחינת טובב כל עלמין ("כבוד" – הוא
33 בחינת מקיף וסובב), באופן שהוא מקיף את כל העולמות: "חיות"
34 זו, אינה מצומצמת ומוגבלת בהתאם לנבראים, אלא היא
35 משפיעה בנברא – בהיותה נעלית בהרבה מהנבראים, ולגבי
36 חיות זו, אין שום הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות
37 התחתונים, עד שגם בעולם הגשמי – "מלא כבודו" – וכלא
38 קמיה כלל חשיב ממש, – והכל לגביו – חשוב כלא כלום,
39 והוא לבדו הוא בעליונים ותחתונים ממש, כמו שהיה
40 לבדו קדם ששת ימי בראשית, – אז, לא היה קיים שום דבר
41 מלבד הקב"ה, כך גם אחרי שנבראו העולמות והנבראים – קיים
42 הוא בלבד, שכן – הכל לגביו כאילו אינו קיים, וגם במקום הזה
43 שנברא בו עולם הזה, השמים והארץ וכל צבאם, – צבא
44 השמים וצבא הארץ, היה הוא לבדו ממלא המקום הזה, –
45 לפני שהם נבראו, וגם עתה – אחרי שכל אלה נבראו, כן הוא
46 לבדו בלי שום שנוי כלל, מפני שכל הנבראים בטלים
- ליקוטי אמרים**
- פרק לג עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמתית**
ובפרט כשרואה בנפשו בעתים
מזמנים שצריך לזכרה ולהאירה בשמחת לבב אזי
יעמיק מחשבתו ויציר בשכלו וביתו ענין יחודו ית'
האמתית איך הוא ממלא כל עלמין עליונים ותחתונים
ואפי' מלא כל הארץ הלזו הוא כבודו ית' וכולא קמיה
כלא חשיב ממש והוא לבדו הוא בעליונים ותחתונים
ממש כמו שהיה לבדו קודם ששת ימי בראשית וגם
במקום הזה שנברא בו עולם הזה השמים והארץ וכל
צבאם היה הוא לבדו ממלא המקום הזה וגם עתה כן
הוא לבדו בלי שום שנוי כלל מפני שכל הנבראים
בטלים אצלו במציאות ממש כביטול אותיות הדבור
והמחשבה במקורן ושרשן הוא מהות הנפש ועצמותה
שהן עשר בחינותיה חכמה בינה ודעת כו' שאין בהם
בחי' אותיות עדיין קודם שמתלבשות בלבוש המחשבה
[כמ"ש בפ' כ' וכ"א באריכות ע"ש] וכמ"ש ג"כ במ"א
משל גשמי לזה מענין ביטול זיו ואור השמש במקורו
הוא גוף כדור השמש שברקיע שגם שם מאיר ומתפשט
ודאי זיוו ואורו וביתר שאת מהתפשטותו והארתו
שענין האותיות מתחיל במחשבה, כשאדם כבר חושב איך
לבצע את השכל או את תאות הלב, שכאן קיים ההבדל, שאדם
אחד חושב ומדבר באותיות אלה, ואדם שני – באותיות אחרות.
ואילו, בשעה שהוא מתעמק ב"שכל" עצמו, או כשמורגש בו
רגש התאווה לדבר מסויים – אין לומר, שהאחד מבין ומתאווה
באותיות אלה, והשני – באותיות אחרות. שכן, אז לא מורגשות
עדיין אותיות, אלא גילוי השכל עצמו וגילוי המדה עצמה. הרי,
כשם שאותיות הדיבור או המחשבה, אין להן שום ערך לגבי
גילוי הנפש שלמעלה מאותיות; ולפני שהן התגלמו באותיות
הדיבור או המחשבה, כשהן עדיין כלולות במקורן ושורשן –
ה"שכל" או ה"מדות", הן בטלות, הרי שם אינן במציאות לגמרי,
שלא מורגשת שום מציאות של אותיות – כך, כל הנבראים
(שנבראו מאותיות הדיבור והמחשבה שלמעלה) בטלים לגבי
מקורם ושורשם – אור אינסוף ברוך-הוא. האמור הוא משל
מתחום הנפש. ולהלן יביא רבנו הזקן משל נוסף מענין גשמי:
וכמו שנתבאר גם-כן במקום אחר² משל גשמי לזה, מענין
בטול זיו ואור השמש במקורו, הוא גוף כדור השמש
שברקיע, שגם שם – בגוף כדור השמש, מאיר ומתפשט
ודאי זיוו ואורו, – של השמש, וביתר שאת מהתפשטותו
והארתו כחלל העולם, – שכן, ככל שזיו השמש קרוב יותר

1. כן מובן מקיצור תניא מהצ"צ – שמוכיר כאן הג' ענינים ממלא, טובב וכולא קמ' וכו'. 2. ב"שער היחוד והאמונה" פרק ג.

33 קרבת אלהים ממש. — בשעה שהאדם חש היטב את ענין
34 "אחדות ה'" הוא קרוב להקב"ה ממש. וזה כל האדם ותכלית
35 בריאתו, ובריאת כל העולמות עליונים ותחתונים — להיות
36 לו — להקב"ה, דירה זו בתחתונים, — בנבראים התחתונים, כמו
37 שיתבאר לקמן
38 באריכות. — שכל תכלית
39 בריאת האדם וכל
40 העולמות העליונים
41 והתחתונים היא, כי נתאוו
42 הקב"ה להיות לו "דירה"
43 בנבראים התחתונים,
44 שיתגלה בהם ענינה
45 האמיתי של "אחדות ה'" —
46 כמו למשל דירתו של
47 אדם, בה דר ונמצא
48 עצמותו של האדם, כך
49 תתגלה אמיתות ענין
50 "אחדות ה'" בנבראים
51 התחתונים. והנה, כמה
52 גדולה שמחת הדין —
53 ומה שגרוע ממנו — ושפל
54 אנשים, בהתקרבותו למלך בשר-ודם — ולא רק כשהוא
55 מתקרב אליו, אלא יתירה מזו, המתאכסן ודר אתו עמו
56 בביתו, — של שפל האנשים, — ולא יחד בהיכל המלך, הרי, אם
57 התקרבותו למלך בשר-ודם, גורמת לאדם שמחה גדולה ביותר,
58 וקל-יחס לאין קץ — שהשמחה גדולה במאד, לקרבת ודירת
59 מלך מלכים המלכים הקדוש-ברוך-הוא, — שבשעה שהאדם
60 מתקרב להקב"ה, ובאופן שהקב"ה כביכול דר ומתאכסן בדירתו
61 — ודאי וודאי שדבר זה צריך להסב לאדם שמחה גדולה ביותר,
62 וכדכתיב: "כי מי הוא זה אשר ערב לבו לגשת אלי, נאם
63 ה'": — ועלידי אמונה והתבטלות ל"יחוד ה'", נעשה האדם
64 קרוב להקב"ה, ובאופן שהקב"ה דר בדירתו יחד אתו.

1 לשמש, הוא ודאי מאיר יותר, אלא ששם — בגוף כדור השמש,
2 הוא — הזיו והאור, כמל במציאות במקורו וכאלו אינו
3 במציאות כלל: — שכן, בגוף כדור השמש, מורגש המקור
4 בלבד, שהוא השמש עצמה, ואילו זיו ואור השמש אינו ניכר
5 כלל. לקרב יותר את
6 הדברים לשכל, הרי זה
7 למשל, מה שחכמינו ז"ל
8 אומרים: "שרגא בטיהרא"
9 מאי אהני" (נר הדולק
10 בצהרים — מה מועיל?),
11 הרי אין הכוונה, שאין הנר
12 מפיץ אור, שהרי, אם היו
13 מכסים את חלונות החדר,
14 שאור השמש לא יחדור
15 אליו, היו מרגישים אז
16 באור הנר, אלא מאחר
17 שקיים אור גדול יותר של
18 השמש — לא נראה אור
19 הנר ואין לו שום השפעה
20 כלל — ומאחר שכל
21 מציאותו של הנר היא
22 להאיר, הרי כיון שאין הוא מאיר — אין הוא נחשב למציאות; כך,
23 ויותר מכך, אין בזיו ואור השמש משום מציאות, בשעה שהוא
24 נמצא במקורו, בשמש עצמה. וככה ממש דרך-משל, הוא
25 כמול העולם ומלאו במציאות לגבי מקורו שהוא אור
26 אינסוף ברוך-הוא, — שהעולם וכל בראיו — בטלים
27 במציאות, וכאילו אינם קיימים כלל, לגבי אור אינסוף ברוך-
28 הוא, וכמו שנתבאר שם באריכות. — שזו משמעותו האמיתית
29 של ענין "אחדות ה'", שהקב"ה בלבד הוא ה"יש" האמיתי,
30 ובלעדו — אין שום דבר קיים. והנה, כשיעמיק בזה הרבה, —
31 להבין את ענין "אחדות ה'", ישמח לבו ותגל נפשו אף גילת
32 ורגן בכל לב ונפש ומאד באמונה זו, כי רבה היא, כי היא

ליקוטי אמרים

בחלל העולם אלא ששם הוא בטל במציאות במקורו
וכאילו אינו במציאות כלל: וככה ממש דרך משל
הוא ביטול העולם ומלאו במציאות לגבי מקורו שהוא
אור א"ס ב"ה וכמש"ש באריכו'. והנה כשיעמיק בזה
הרבה ישמח לבו ותגל נפשו אף גילת ורגן בכל לב
ונפש ומאד באמונה זו כי רבה היא כי היא קרבת אלהים
ממש וזה כל האדם ותכלית בריאתו ובריאות כל
העולמות עליונים ותחתונים להיות לו דירה זו בתחתונים
כמ"ש לקמן באריכות. והנה כמה גדולה שמחת
הדין ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם
המתאכסן ודר אתו עמו בביתו וק"ו לאין קץ לקרבת
ודירת מו"ה הקב"ה וכדכתיב כי מי הוא זה אשר ערב
לבו לגשת אלי נאם ה':

אנשים, בהתקרבותו למלך בשר-ודם — ולא רק כשהוא
מתקרב אליו, אלא יתירה מזו, המתאכסן ודר אתו עמו
בביתו, — של שפל האנשים, — ולא יחד בהיכל המלך, הרי, אם
התקרבותו למלך בשר-ודם, גורמת לאדם שמחה גדולה ביותר,
וקל-יחס לאין קץ — שהשמחה גדולה במאד, לקרבת ודירת
מלך מלכים המלכים הקדוש-ברוך-הוא, — שבשעה שהאדם
מתקרב להקב"ה, ובאופן שהקב"ה כביכול דר ומתאכסן בדירתו
— ודאי וודאי שדבר זה צריך להסב לאדם שמחה גדולה ביותר,
וכדכתיב: "כי מי הוא זה אשר ערב לבו לגשת אלי, נאם
ה'": — ועלידי אמונה והתבטלות ל"יחוד ה'", נעשה האדם
קרוב להקב"ה, ובאופן שהקב"ה דר בדירתו יחד אתו.

יום שלישי י"ב אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מב, ועל זה תיקנו... עד עמ' 84, אתו עמו.

ליקוטי אמרים

73 בירשה שנפלה לו חזן
74 עתק שלא עמל בו, בן
75 ויותר מכן לאין קץ, יש
76 לנו לשמח על ירשתנו
77 שהנחילנו אבותינו,
78 הוא יחוד ה' האמיתי,
79 אשר אפלו בארץ
80 מתחת — "אין עוד

ועל זה תיקנו ליתן שבת

והודיה לשמו ית' בכל בקר ולומר אשרינו מה טוב
חלקנו וכו' ומה יפה ירושתנו כלומר כמו שהאדם שש
ושמח בירושה שנפלה לו חזן עתק שלא עמל בו כן
ויותר מכן לאין קץ יש לנו לשמח על ירושתנו
שהנחילנו אבותינו הוא יחוד ה' האמיתי אשר אפי'

65 ועל זה — על הביטול
66 ל"יחוד ה'", תקנו לתן
67 שבת והודיה לשמו
68 יתברך בכל בקר, בן
69 ולומר: "אשרינו מה
70 טוב חלקנו וכו' ומה
71 יפה ירשתנו", כלומר,
72 כמו שהאדם שש ושמח

מצוה – באותה מדה עליו לשמוח במצות האמונה ב"יחוד ה'" 29
האמיתי, הרי בכה וחיית נפשו בשמחה רבה זו תתעלה 30
נפשו למעלה מעלה, על כל המונעים קיום כל התרי"ג 31
מצות, מבית – הפרעות הנובעות מגופו ונפשו הבהמית, 32
ומחויז. – הפרעות 33

הנובעות מהסובב אותו, 34
והיינו: שכל המניעות 35

הנובעות מגופו ונפשו 36
הבהמית ומעניני העולם, 37

לא ימנעו אותו מלקיים 38
תרי"ג המצוות. שכן, 39

מאחר שהוא חש את 40
האמונה בענין "יחוד ה'", 41

שאינו שום דבר מבלעדי 42
ה', הרי שאין שום דבר 43

שבידו להפריע לו לקיים 44
תורה ומצוות שהן רצונו 45

של הקב"ה, ולכן – 46
ה"אמונה" היא יסוד כל 47

המצוות. וזהו ש"אמר 48
באמונתו יחיה" – כמו 49

שכתוב: "וצדיק באמונתו 50
יחי", "יחיה" דיקא, – 51

דוקא, בתחית המתים, דרך משל, כך תחיה נפשו בשמחה 52
רבה זו. והיא שמחה כפולה ומכפלת, כי מלבד שמחת 53

הנפש המשפלת – הנפש שמבינה, בקרבת ה' ודירתו אתו 54
עמו – את קרבת ה', והיותו "דר" בדירה אחת אתו עמו – 55

שזאת היא שמחה עצומה לנפש, הרי נוסף על כך, 56

מלבדו, וזו היא דירתו בתחתונים. – שהנבראים התחתונים 1
ידעו ויהיו בטלים לענין "אין עוד מלבדו", שאין שום דבר קיים 2
בלעדי הקב"ה. ענין זה נקרא "ירושה", כי בעבודתנו העצמית, 3
לא היינו יכולים להגיע לענין "יחוד ה'" האמיתי. אלא, קבלנו 4

דבר זה בירושה 5
מאבותינו, שענין "אחדות 6

ה'" יובן וייקלט היטב 7
בנשמתו של יהודי. וזהו 8

ש"אמר ר' ל': תרי"ג 9
מצות נתנו לישראל, 10
בא חכיק ונעמין על 11

אחת, – היא מצות 12
האמונה. ש"אמר: 13
וצדיק באמונתו יחיה, 14

כלומר, כאלו אינה רק 15
מצוה אחת, היא 16
האמונה לבדה, כי על 17

די האמונה לבדה – 18
בענין "יחוד ה'" האמיתי, 19
כפי שלמדנו לעיל, יבא 20

לקיום כל התרי"ג 21
מצות. דהיינו, כשיחיה 22
לבו שש ושמה 23

באמונתו ביחוד ה' בתכלית השמחה, כאלו לא היתה 24
עליו רק מצוה זו לבדה, והיא לבדה תכלית בריאתו 25

ובריאת כל העולמות – כמו למשל, אילו ידע האדם, 26
שקיימת לגביו מצוה אחת בלבד, והיא תכלית בריאתו ובריאת 27

כל העולמות, הרי היה מתוך שמחה רבה ביותר מקיים אותה 28

יום רביעי י"ג אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 84, עוד זאת ישמח... עד עמ' מג, באמונה זו:

הימין, – כשיתגלה ה"ימין" שלמעלה, שיעביר – הקב"ה, את 71
רוח הטמאה מן הארץ, וינגלה כבוד ה', וראו כל בשר 72

יחדיו¹⁰, וכמו שיתבאר לקמן¹¹. – כל זה יהיה כשהקליפה 73
תתבטל, ואילו עתה, 74

כשהקליפה עדיין מכסה 75
על הקדושה, הרי, 76
כשהאדם, באמונתו בענין 77

"יחוד ה'", שובר את 78
ה"קליפה", והופך את 79
חושך ה"קליפה" לאור, יש 80

בכך משום גרימת נחת 81
רוח רב להקב"ה. ונפרט 82
בחזק לארץ, שאמר 83

ארץ העמים טמא ומלא 84

עוד זאת 85

באמונה זו דאתכפיא ס"א ממש ואתהפך חשוכא 86
לנהורא שהוא חשך הקליפות שבע"ה החומרי 87
המחשיכים ומכסים על אורו ית' עד עת קץ כמ"ש קץ 88
שם לחשך [דהיינו קץ הימין שיעביר רוח הטמאה מן 89
הארץ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וכמ"ש לקמן] 90
ובפרט בארצות עו"ג שאוירם טמא ומלא קליפות וס"א 91

עוד זאת ישמח בכפלים בשמחת ה' וגדל נחת רוח לפניו 57
יתברך באמונה זו, – שבנפש האדם, דאתכפיא סמרא 58

אחרא ממש ואתהפך חשוכא לנהורא, – ממה שה"סטרא" 59
אחרא" נכפית ממש, 60

והחושך נהפך לאור, 61
שהוא חשך הקליפות 62

שבעולם הזה החמרי 63
המחשיכים ומכסים על 64
אורו יתברך עד עת 65

קץ, כמו שכתוב: "קץ 66
שם לחשך" – שיגיע זמן 67
בו יהיה סוף לחושך 68

הקליפות המכסות על אור 69
הקדושה. [דהיינו "קץ 70

ליקוטי אמרים

23 שהשמחה היא גדולה ביותר ממה שהדירה להקב"ה כביכול,
24 מוקמת בתוך הנבראים שבעולם העשיה. וזהו שכתוב
25 "בעושי" לשון רבים, – אלה שעושים אותו (לכאורה היה
26 צריך לומר "ישמח ישראל בעושו" – לשון יחיד) שהוא עולם
27 הזה הנשמי המלא
28 קלפות וסמרא אחרא,
29 שנקרא "רשות הרבים"
30 – ולא רשות היחיד, יחידו
31 של עולם, אלא רשות של
32 קליפות, שהן רבות ו"טורי
33 דפירודא", – הרי הפירוד,
34 שכל אחד לעצמו הוא הר
35 נפרד גבוה, וכל אחד מהם
36 יש מי שעשה אותו – הוא
37 ה' (לכן נאמר "עושי")
38 לשון רבים), ואתהפכן
39 לנחורא, – והם נהפכים לאור, ונעשים "רשות היחיד" ליחודו
40 יתברך, באמונה זו: – עלידי אמונתו של יהודי ב"אחדות ה"
41 האמתית – כל זה נעשה "רשות היחיד" ל"יחידו של עולם", ולכן
42 נאמר "בעושי" לשון רבים, שהשמחה למעלה היא במיוחד מכך
43 שכל עניני העשיה הנפרדים נהפכים לאור הקדושה על-ידי
44 האמונה בענין "אחדות ה".

1 קלפות וסמרא אחרא, ואין שמחה לפניו יתברך – כמו,
2 באורה ושמחה – בצירוף המעלה של פיתרון אור הקא מן
3 החשך דיקא. – דוקא, מהפרכת החושך לאור. – וכשבחין
4 לארץ נקלט בו ענין "אחדות ה", יש בכך משום גרימת שמחה
5 גדולה מיוחדת למעלה.
6 בהתאם לכך, מובן
7 ממילא, שכלל שגדול
8 יותר החושך השורר
9 במקום – כך גדולה יותר
10 ה'נחת רוח' למעלה
11 הנובעת מהאמונה
12 ב"אחדות ה" שיהודי
13 הנמצא באותו מקום
14 מאמין. הרי, שהשמחה
15 היא כפולה: שמחת הנפש
16 על קרבתה להקב"ה,
17 והשמחה על גרימת ה'נחת רוח' והשמחה להקב"ה כביכול.
18 וזהו שכתוב¹²: "ישמח ישראל בעושי", – "בעושי" פרוש,
19 שכל מי שהוא מורע ישראל – יש לו לשמח בשמחת ה',
20 אשר – הקב"ה, שש ושמח בדירתו בתחתונים, שהם –
21 הנבראים שבעולם, בחינת עשיה נשמית ממש. – ובהם קמה
22 דירה להקב"ה. ולכן נאמר "בעושי" – לשון עשיה, לאמר:

יום חמישי י"ד אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מג, פרק לד והנה... עד עמ' 86, ה' לו:

65 מדרגת נשמתו והשגתו, – התבטלותו במציאות של כל נביא,
66 היה בהתאם לרום מדרגת נשמתו ולגודל השגתו, ומדרגת
67 משה רבנו עליו השלום היא העולה על כלל, – על כל
68 מדרגות הנביאים, שאמר² עליו: שכינה מדרגת מתוך
69 גרונו של משה, – משה
70 רבנו היה בטל במציאות
71 להקב"ה בצורה כזו,
72 שדיבורו היה דיבור של
73 השכינה. וכהתבטלות
74 גרונו של האדם לדיבורו,
75 כך היה ביטול גרונו של
76 משה לשכינה, ופוען זה
77 – במשהו מהתבטלות
78 האבות והנביאים, וכו' –
79 כל ישראל פועם הר
80 סיני, – באותו מעמד,
81 עמדו כולם בהתבטלות במציאות להקב"ה, בדמיון כלשהו
82 להתבטלות במציאות של האבות והנביאים. רק שלא יכלו
83 לסבל, – ביטול רב כזה, כמאמר ר' ל³ שעל כל דבור – של
84 עשרת הדיברות, פרחת נשמתו כו', – אלא שהקב"ה החזיר

45 פרק לד. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שלעיתים מסוימות, על
46 האדם לזכך את נפשו ולהאיר אותה בשמחת הלב, על-ידי התבוננותו
47 בענין יחוד ה' האמיתי, איך שהקב"ה יחיד ומיוחד, וכל הבריאה בטלה
48 במציאות לגבוה, כאילו אינה קיימת כלל.
49 והנה, מודעת זאת –
50 ידוע הדבר, ש"האבות הן
51 הן המרכבה", –
52 כאמור, רומז המושג
53 "מרכבה", לדבר שבטל
54 לגמרי למישהו, ואין לו
55 שום רצון אחר, אלא
56 רצונו של מי שהוא בטל
57 אליו, כמו "מרכבה"
58 שנתונה לגמרי לרצון
59 הנוהג בה. שכל ימיהם
60 לעולם לא הפסיקו
61 אפילו שעה אחת מלקשר דעתם ונשמתם לרבון העולמים
62 כביטול הנזכר לעיל ליחודו יתברך. – האבות עמדו תמיד
63 בביטול במציאות להקב"ה, בהרגשתם התמידית את ייחודו
64 האמיתי; ואחריהם – היו אלה, כל הנביאים, כל אחד לפי

נִשְׁמָתִי מִהֶכִּיל, – אינני מסוגל, בגלל קטנות שכלי ושוורש
נשמתי, להיות מְרַכֵּבָה וּמְשַׁכֵּן לַיְחודוֹ וְיִתְבָּרֵךְ בְּאַמַּת
לְאַמָּתוֹ, מֵאַחֵר דְּלִית מִחֻשְׁבָּה דְּלִי תַפְסָא וּמִשְׁנֵת בּוֹ
וְיִתְבָּרֵךְ כָּלֵל וְכָלֵל – אין בכוח שכלי ומחשבתי כלל וכלל,

ל"תפוס" ולהשיג את

הקב"ה, שום הַשְׁנָה

בְּעוֹלָם, וְלֹא שְׂמִין מְנָהוּ

– ולא משהו, מִחֻשְׁבָּה

הַנְּבִיאִים, –

על-ידי השגתם באלקות,

היה בכוח האבות

והנביאים להיות

"מרכבה" ו"משכן"

להתגלות יחוד ה'; ואילו

אני, כשאין בי אפילו

שמץ מהשגתם, אי אפשר

לי להגיע, על-ידי השגתי,

למציאות של "מרכבה"

ו"משכן"; אִי לֹאֵת –

מכיון שכך, אֶעֱשֶׂה לוֹ –

להקב"ה, מְשַׁכֵּן וּמִכּוֹן

לְשִׁבְתּוֹ, – באותה צורה

שהיא ביכלתי, הוא

הַעֲסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה –

שכאמור, תורה היא הרי

"משכן ומכון לשבתו"

יתברך, כְּפִי הַפְּנָאִי

שְׁלִי, בְּקִבְעוֹת עֵתִים – ללימוד התורה, בְּיוֹם וּבְלֵילָה, בְּרֵת

הַנִּתְנָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּהַלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה, – עד

כמה שכל אחד לפי השגתו ומצבו, מחוייב על פי ההלכה

ללמוד תורה, וּבְמֵאמֶר רַ"ל: "אֶפְלוּ פֶּרֶק אֶחָד שְׁחֲרִית

כו'". – ופרק אחד ערבית, אם אין באפשרותו ללמוד יותר

משני פרקים – הרי זו מצות תלמוד תורה שלו שנמשכת אצלו

תמיד, והוא נעשה על-ידי-זה משכן ומכון לשבתו יתברך. וְכֵן

יִשְׁמַח לְבּוֹ וְיִגִּיל, וְיִתֵּן הוֹדָאָה עַל חֻלְקוֹ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב

לְבָב, עַל שְׂזֻכָּה לְהִיּוֹת אֲשֶׁפוּיָכֶן – מאחת, לְגִבוּרָה –

להקב"ה, על-ידי התורה ש"נִתְנָה" מפי הגבורה, פְּעָמִים כָּכֵל

יוֹם, כְּפִי הַעֵת וְהַפְּנָאִי שְׁלִי, – שיש לו ללמוד תורה, כְּמִסַּת

יְדוֹ – כפי האפשרות שניתנה לו, אֲשֶׁר הִרְחִיב ה' לוֹ: – את

הזמן ללמוד תורה.

80

להם את הנשמות ב"טל" של תחיית המתים, שְׁהוּא – "פרחה
נשמתן", עֲנִין בְּטוֹל בְּמִצִּיאוֹת הַנְּזָכָר לְעֵיל. – המוסבר לעיל.
לְבָן – מפני שלא יכלו "לטבול" את גילוי האור האין-סופי, עד
שהשפיע עליהם ה"ביטול במציאות", שהנשמה לא תוכל

להישאר בגוף, מִיַּד אֲמֵר

לָהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ מְשַׁכֵּן,

וְבוֹ – במשכן, – קִדְּשִׁי

הַקִּדְּשִׁים – לְהַשְׁרָאת

שְׁכִינָתוֹ, – שבקדשי

הקדשים של המשכן,

תשרה השכינה, שְׁהוּא –

השראת השכינה היא:

לְגִלּוֹ יְחודוֹ וְיִתְבָּרֵךְ, –

של הקב"ה, כְּמוֹ

שְׁתִּתְּאָר לְקַמּוֹ. –

שבמה התבטאה השראת

השכינה במשכן ובמקדש

18 – והרי מלא כל הארץ

19 כבודו? – בהתגלות יחוד

20 ה' בהם, כלומר: ענין זה

21 שהקב"ה "אין עוד מלבדו",

22 האיר שם בהתגלות, ולא

23 בצורה מוסתרת כפי

24 שהדבר הוא בעולם. הרי,

25 שהתגלות "יחוד ה'

26 האמיתי" לבני ישראל,

27 היתה על-ידי המשכן

28 והמקדש. וּמִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – אֵין לְהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא

29 בְּעוֹלָמוֹ מְשַׁכֵּן וּמִכּוֹן לְשִׁבְתּוֹ, הוא יְחודוֹ וְיִתְבָּרֵךְ, – מקום

30 בו יבוא לידי ביטוי והתגלות, יחודו של ה' יתברך. אחרי חורבן

31 בית המקדש, אין מקום כזה בנמצא, אֶלָּא אֲרֻבַּע אֲמוֹת שֶׁל

32 הַלֵּכָה, – בתורה בלבד מתגלה יחוד ה', שְׁהוּא – ההלכה

33 היא, רְצוֹנוֹ וְיִתְבָּרֵךְ וְחֻקָּתוֹ הַמְלַכְשִׁים בְּהַלְכוֹת הַעֲרֻכּוֹת

34 לְפָנָיו. – ומאחר שבהלכות התורה משובשים רצונו וחכמתו

35 של הקב"ה – זהו רצונו של הקב"ה שכך וכך יהיה פסק הדין,

36 וחכמתו של הקב"ה היא ה"שכל" של ההלכה – ורצונו

37 וחכמתו של הקב"ה, הם דבר אחד אתו; הרי שבתורה ישנו

38 הגילוי של יחוד ה'. וְלָכֵן, אַחֵר שְׁעִמְמִיק הָאֲדָם מִחֻשְׁבָּתוֹ

39 בְּעִנְיָן בְּטוֹל הַנְּזָכָר לְעֵיל כְּפִי יְכַלְתּוֹ, זאת יִשִּׁיב אֶל לְבּוֹ:

40 – יתבונן בדברים הבאים: כִּי מְהִיּוֹת קָמֵן שְׁכִלִי וְשִׁרְשִׁי

יום שישי ט"ו אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, ואם ירחיב ה' לו... עד עמ' 86, מסטרא דא:

עלידי "עשרון סלת אחד כלול בשמן" כו'. - שהיו מביאים
לקרבן מנחה. כך גם במתן צדקה: עלידי נתינת חלק אחד
מפרנסתו לצדקה - מעלה גם את שאר החלקים. ומלבד זה,
הרי בשעת התורה והתפלה עולה לה' כל מה שאכל
ושתה ונהנה מארבע
הידות לבריאות גופו,
כמו שיתבאר לקמן. -

הרי שגם שאר זמנו,
שהקדיש אותם להרוויח
את ארבעת החלקים
לצרכיו הוא - נעשים
למשכן ולמכון לשבתו
יתברך, עלידי תורתו
ותפלתו. באמור לעיל
הוסבר שאחרי שאדם
מגיע למרירות ול"לב
נשבר", עלידי חשבון
מצבו הרוחני, שאינו כמו
שצריך להיות - ישתדל
האדם להגיע לאחר מכן
לשמחה אמיתית; ופרטים
שונים בשמחה זו: -
השמחה על יציאת נפשו האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית,
והתעלותו ושובו למקור האלקי עלידי תורה ומצוות: -
השמחה על קרבת האלקים בשעת התעמקותו בענין "יחוד ה'
האמיתי"; - וחדוותו הגדולה מן השמחה השוררת למעלה,
עלידי שהוא שבר והכניע את ה"סטרא אחרא", להלן יוסבר,
שכל הפרטים האלה בשמחה, אינם סותרים לעובדה, שיחד עם
זה יהיה נתון במרירות ובלב נשבר בגלל מצב גופו ונפשו
הבהמית; שכן, אף שמרירות ושמחה הן שתי תנועות הנוגדות
אחת את השניה - הרי, מאחר שהן נובעות משני גורמים שונים,
יש באפשרות שני הלכי רוח מנוגדים אלה למשול יחד בנפשו
של האדם. והנה, ככל פירמי מיני שמחות הנפש הנזכרים
לעיל - אין מהן מניעה להיות "נבזה בעיניו נמאס", -
ושהיו לו, ו"לב נשבר", ורוח נמוכה - בשעת השמחה

1 ואם - הוא חושב לעצמו ומחליט: ירחיב ה' לו עוד - ויהיה
2 לו יותר פנאי ללמוד תורה, אזי "טהור ידים יוסיף אמן", -
3 אז, הוא מחליט, יקדיש יותר ויותר מזמנו ללימוד תורה,
4 ו"מחשבה טובה כו". - אותה מחשבה טובה, שהחליט
5 במחשבתו, ש"לכשירחיב"
6 ילמד תורה יותר ויותר
7 (עד לכל היום כולו), 1
8 נחשבת כאילו אכן עשה 2
9 כך (כמאמר חכמינו ז"ל): 3
10 "מחשבה טובה הקב"ה 4
11 מצרפה למעשה" 5, ונס 5
12 שאר היום כלו שעוסק 6
13 במשא ומתן, יהיה מכון 7
14 לשבתו יתברך, - עלי 8
15 ידי, בנתינת הצדקה 9
16 שיתן מיניעו, - 10
17 מפרנסתו, שתיא - נתינת 11
18 הצדקה, ממדותיו של 12
19 הקדוש ברוך הוא - בהן 13
20 צריך יהודי להתדבק, 14
21 ואותן הוא צריך לעשות, 15
22 "מה הוא רחום וכו" 10,
23 - אף אתה רחום, וכמו שכתוב ב'תקונים': "חסד דרועא
24 ימינא". - חסד היא ה"יד הימנית" של הקב"ה כביכול, כלומר:
25 שעלידי ההתנהגות במדת החסד, נעשה האדם כלי "מכון"
26 ל"דרועא ימינא", לחסדו של הקב"ה. ואף שאינו נותן אלא
27 חמ"ש - מפרנסתו, וזה השיעור המירבי לנתינת צדקה - ממילא
28 מוקדש לצדקה רק החלק החמישי משעות עבודתו במשך היום.
29 כיצד, איפוא, הוא יכול בשאר ארבעת חלקי היום, שהוא
30 מקדיש לצרכיו, להיות "מכון לשבתו יתברך"? - התשובה היא:
31 הרי החמ"ש - שהוא נותן לצדקה, מעלה עמו כל - שאר,
32 הארבע ידות לה', להיות מכון לשבתו יתברך, בנוגע
33 מאמר רז"ל: "שמצות צדקה שקולה כנגד כל הקרבות,
34 ובקרבות היה כל החי - כל בעלי החיים, עולה לה' עלידי
35 בהמה אחת, - שהביאו לקרבן, וכל הצומח - היה עולה,

7. איוב יז, ט. 8. קידושין מ, א. 9. בהתאם להסברו הנרחב של כ"ק אדמו"ר שליט"א באחת משיחותיו הקדושות, הכוונה במה שמוסיף שיחליט באם יהיה לו יותר זמן - ילמד יותר, והקב"ה מצרף מחשבה טובה זו למעשה - היא: כדי שיהיה במשך כל היום משכן ומכון לשבתו, לא רק בשעה שהוא לומד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית - הרי זה עלידי החלטתו שכשיעזור לו הש"ת ויהיה לו יותר זמן פנוי, ילמד יותר, בזמן הפנוי הרב יותר - הוא יכול הרי לקוות ולהתברך שיהיה זה "כל היום", שתהיה מלאכתו נעשית עלידי אחרים ויהיה לו זמן ללמוד כל היום. החלטה זו, שאז ילמד כל היום, כשהיא - אותה מחשבה - מצורפת ונחשבת כ"מעשה", הרי זה אמור למשך כל היום, שבמשך כל היום יהיה משכן ומכון לשבתו יתברך; ולכן הכניס רבנו הזקן נקודותיים (: לפני המלים "ואם ירחיב", כדי להפריד ענין זה ולהראות שיש לכך יותר שייכות למה שהוא אומר להלן, שהוא מחפש עצות איך להיות כל היום משכן ומכון לשבתו. אלא שהוא מחפש להלן עצות על הזמן הנותר מהיום שאין הוא לומד בו - עלידי ענין הצדקה - הרי זה מפני ש"מחשבה טובה" היא רק "כאילו עשאה". ברם. הדבר הרי לא נעשה בפועל - בא רבנו הזקן ואומר שביכולתו להיות משכן ומכון לשבתו במעשה בפועל עלידי ענין הצדקה. 10. שבת קלג, ב. 11. תיקוני זהר, תיקון א. 12. סוכה מט, ב; בבא בתרא ט, א.

15 בְּלִבָּאֵי מַסְטְרָא דָא, וְחִדּוּהָ תְקִיעָא בְּלִבָּאֵי מַסְטְרָא דָא:
16 – בכיה תקועה בלבי מצד אחד, וחידה תקועה בלבי מצד אחר.
17 – רבי אלעזר ברבי שמעון, בשמעו מאביו, רבי שמעון (בר
18 יוחאי), סודות התורה בענין חורבן בית המקדש – אמר, שבשעת
19 מעשה היה לבו גם עצוב
20 – מחורבן בית המקדש,
21 שרק עתה נודע לו גודל
22 החורבן, וגם שמח, בצד
23 השני של לבו, מסודות
24 התורה שנתגלו לו. הרי,
25 כשישנן שתי סיבות
26 נפרדות – יכולות שתי
27 "תנועות" מנוגדות, כמו בכיה ושמחה, לבוא לידי ביטוי באותו
28 זמן.

1 מַמְשׁ, – באותו זמן ממש שהוא שרוי בשמחה, יכול שתהיה לו
2 גם מרירות ולב נשבר וכדומה. מֵאַחֵר כִּי הָיְתָה נִכְזָה בְּעֵינָיו
3 וכו' – הוא מַצֵּד הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, – מהחשבונות
4 המראים לו את שפלות גופו ונפשו הבהמית, וְהָיְתָה בְּשִׁמְחָה
5 – הוא מַצֵּד נִפְשׁ
6 הָאֱלֹהִית וְנִיצוֹץ אֱלֹהִות
7 הַמְּלִכֻּשׁ בָּהּ – בנפש
8 האלקית, לְהַחְיֹתָהּ,
9 בְּנִיבָר לְעִיל [בְּפֶרֶק] 3
10 לא]. – ולכן, אין
11 המרירות והשמחה
12 סותרות ומפריעות אחת
13 לשניה, כי כל אחת מהן נובעת מסיבה אחרת. וְכֵהָא גִּוְנָא
14 אֵיתָא בְּזִהְרִי: – בדומה לזה נאמר ב"זוהר": "בְּכִיָּה תְקִיעָא

ליקוטי אמרים

מאחר כי היותו נבזה בעיניו וכו' הוא מצד הגוף ונפש
הבהמית והיותו בשמחה הוא מצד נפש האלהית וניצוץ
אלהות המלוכש בה להחיותה כנ"ל [בפ' "לא"] וכה"ג
איתא בזהר בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחידה
תקיעא בלבאי מסטרא דא:

יום שבת קודש ט"ז אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, פרק לה. והנה... עד עמ' מד, עכ"ל.

57 האפשרויות של ההפרעות בעבודת ה'; וכיצד יוכל תמיד לעבוד את
58 השי"ת בשמחה, שהיא עיקר גדול בעבודת ה'. ברם, ממה שמסיים את
59 הפסוק "כי קרוב" במלה "לעשותו", מוכח, שיעקר ותכלית הכל הוא קיום
60 מצוות במעשה. בהתאם לכך תוסבר, בפרקים הבאים, הסגולה המיוחדת
61 והנעלית שישנה במצוות
62 מעשיות. ומן הענין לזכור מה
63 שלמדנו, ש"בינוני" נקרא מי
64 שלא עבר עבירה מימיו, לא
65 במעשה, לא בדיבור ואף לא
66 במחשבה; ורק בכוחות
67 הפנימיים שבלבו, חזק עדיין
68 היצר הרע ולכן אפשר
69 שתהינה לו תאוות גם לחברים אסורים – מזה יכולים לעלות בו גם
70 הרעורר עבירה, אלא שה"בינוני" לוחם מיד עם יצרו הרע, ואינו מאפשר
71 לו להביא לביצוע את רעיונותיו ואף לא לחשוב ולהרהר בהם.
72 וְהֵנָּה, לְתוֹסַפַּת פְּאוּר תַּבַּת "לַעֲשׂוֹתוֹ", – שבפסוק: "כי קרוב
73 אליך הדבר מאד בפך ובלבך לעשותו", שכפי האמור, מורה
74 המלה "לעשותו" על מעלה גדולה ומיוחדת בקיום מצוות
75 במעשה, וְגַם לְהִבִּין מַעַט מוֹעִיר – וכן להבין, לפחות במקצת,
76 את תְּכֵלִית בְּרִיאַת הַבִּינוּנִים – "שנבראו באופן שישארו
77 בינונים, שאין לאדם הבחירה בזה כל כך כו' (פי"ד)" – לשון כ"ק
78 אדמו"ר שליט"א. כלומר: מהי "תכלית בריאת הבינונים" –
79 בהדגשת המלה בריאת – שנבראו באופן להישאר בינונים,
80 שלא כל אחד יש לו הבחירה במידה כזו – להתעלות למעלה
81 מדרגת הבינונים, ועליהם להישאר תמיד במדרגת הבינונים,
82 כפי שהוסבר בפרק י"ד, וְיִירֵדַת נִשְׁמוֹתֵיהֶם לְעוֹלָם הָהָה, –
83 ומזי תכלית ירידת נשמותיהם לעולם הזה, באופן של לְהַתְּלַכֵּשׁ
84 בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁמְהַקְלִיפָה וְסִטְרָא־אַחֲרָא, – שהיא ההיפך

29 פֶּרֶק לֵה. לפני שאנו מתחילים ללמוד פרק ל"ה, כדאי להזכיר שוב –
30 כפי שנאמר בקיצור בפרק י"ז – שספר ה"תניא" (כפי שכתוב בדף-השער)
31 מיוסד על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבך לעשותו",
32 שקל מאד לקיים תורה ומצוות "בפך ובלבך", כלומר, בשלשת כוחות
33 הביצוע הנקראים "לבושים";
34 "בפך" – בכוח הדיבור,
35 "בלבך" – בכוח המחשבה,
36 ו"לעשותו" בכוח המעשה;
37 ובמובן עמוק יותר, רומזת
38 המלה "בלבך" גם על רגשי
39 הלב הפנימיים – אהבה ויראה
40 להקב"ה. על כך שאל בפרק
41 י"ז, שלכאורה זהו נגד החוש שלנו, כי אין הדבר קל כליכך להגיע לרגש
42 מלא של אהבה לה' ושל יראה ממנו – והתורה הרי מדברת כלפי כל
43 הדורות – כיצד, איפוא, "קרוב הדבר מאד" לקיים תורה ומצוות באופן
44 של "בלבך", באהבת ה' וביראת ה'! והסביר שם, שהמלה "לעשותו"
45 היא פירושו של "בלבך", כלומר, מדובר בסוג כזה של "בלבך", אהבה
46 כזו, המביאה ל"לעשותו", לקיום תורה ומצוות במעשה – רגש כזה הוא
47 "קרוב מאד". כלומר, אחרי שיתעמק במוחו בגדולתו של הקב"ה, והמוח
48 הרי שולט בטבעו על הלב, יביא הדבר שיתעורר בלבו רצון והחלטה
49 ללמוד תורה ולקיים מצוות; והלב הרי שולט על כל שאר האברים, שהם
50 כלים שעל ידם מבצע האדם את רצונו והחלטתו. לאחר מכן הסביר רבנו
51 הוק, שגם מי שאין לו ידיעה בגדולתו של הקב"ה ואין באפשרותו
52 להתבונן בכך – גם הוא ביכולתו להגיע לאהבת ה' וליראת ה', על ידי
53 שיעור בתוכו את ה"אהבה המסותרת" אל הקב"ה, הנמצאת בלב כל
54 יהודי, והכוללת בתוכה גם יראה, הפחד שלא להינתק מהקב"ה, גם הוא
55 ביכולתו לקיים תורה ומצוות "בלבך". עם הלב, באהבה ה' וביראת ה',
56 בהמשך באים מספר פרקים המסבירים את הדרכים כיצד להרחיק את

ליקוטי אמרים

44 כְּכַפְלִים לְתוֹשִׁיָּה, וּלְשִׁמְחַת לָבָם בְּה' הַשּׁוֹכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ
45 תּוֹרָתָם וְעִבּוּדָתָם. — כלומר, נחמתם ושמחתם של ה"בינונים",
46 תהיה באור האלקי השוכן אתם בשעה שהם לומדים תורה
47 ועוסקים בעבודת ה'. וְהוּא, בְּהַקְדִּים — נקדים תחילה ציטוט
48 לְשׁוֹן הַיְינוּקָא' [בְּוֹתֵר
49 פְּרִשְׁת בְּלִקְוִי] עַל
50 פְּסוּקִים²: "הַחֲכָם עֵינָיו
51 בְּרֹאשׁוֹ" — "וְכִי בָּאן
52 אֶתֶר עֵינָיו דְּכַר נֶשׁ כּוֹ",
53 — וְכִי בְּאִיזָה מְקוֹם
54 נִמְצְאוּת עֵינָיו שֶׁל אָדָם.
55 הָאֵם הֵם בְּמְקוֹם אַחֵר,
56 שְׁאוֹמֵר שֶׁחֲכָם, דּוֹקָא,
57 עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ אֵלָּא קָרָא
58 הֵכִי הוּא וְרָאִי, — אֵלָּא
59 בּוֹדֵאִי כּוֹנֵת הַפְּסוּק הַזֶּה:
60 דְּתַנּוּ: — שְׁהֵי לְמַדְנִי, לֹא
61 יִתֵּן כִּי נֶשׁ בְּגִלּוּיָהּ
62 דְּרִישָׁא אֲרַבְעָא מוֹת, —
63 אֵל יֵלֵךְ אָדָם אֲרַבְעָא מוֹת
64 בְּגִלּוּי רֹאשׁוֹ; מָאִי טַעְמָא,
65 — מְדוּעָה דְּשִׁכְנִיתָא שְׂרָיָא
66 עַל רִישִׁיָּה, — כִּי שְׂכִינָה
67 שׁוֹרָה עַל רֹאשׁוֹ. וְלִכְּנָן,
68 וְכָל חֲכָם עֵינָיו וְגִלּוּי
69 בְּרִישִׁיָּה אֵינּוֹן, — עֵינָיו
70 שֶׁל כָּל חֲכָם (כָּל)
71 הַתַּעֲנִיטוּתוֹ וְתַשׁוּמַת לְבוֹ, וְלִכְּנָן גַּם) דִּיבּוּרִי (מְרוּכָזִים) בְּרֹאשׁ.
72 כְּלוּמֹר: בְּהָהוּא דְּשִׂרְיָא וְקִיָּמָא עַל רִישִׁיָּה, — בְּאוֹר הַשְּׂכִינָה
73 ה"שורה" ו"קיים" עַל רֹאשׁוֹ; וְכִי עֵינָיו תִּפְּקוּ, לְנִדְעָה, — וּבִשְׁעֵינָיו
74 (הַתַּעֲנִיטוּתוֹ וּמִבְּטוֹ) מוֹסְבִים לְשֵׁם, עֲלֵיו לְדַעַת דְּהָהוּא נְהוּרָא
75 דְּאֲדִלִיק עַל רִישִׁיָּה — אֲצִטְרִיךְ לְמִשְׁחָא, — אוֹתוֹ אוֹר ה"דולק"
76 עַל רֹאשׁוֹ (הַמֵּאִיר עַל נִשְׁמָתוֹ) זָקוֹק לְשִׁמּוֹן. בְּגִין דְּגוֹפָא דְּכַר נֶשׁ
77 אִיהוּ פְּתִילָה, וְנְהוּרָא אֲדִלִיק לְעִילָא, — שָׂכָן, גּוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם
78 מְשׁוּל לְפִתְּלִיָּה (מִמְּנָה) נִמְשָׁךְ הָאוֹר וְבָהּ קְבוּעָה (הָאֵשׁ) וְהָאֵשׁ
79 בּוֹעֵרֶת מִעֲלֶיהָ; וְשִׁלְמָה מְלָכָא צִנּוֹן וְאִמְרִי: — וְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ
80 "צוּח" וּמִצֵּה: וְשִׁמּוֹן עַל רֹאשׁוֹ אֵל יַחְסֵר, דְּהָא נְהוּרָא
81 דְּבְרֹאשׁוֹ אֲצִטְרִיךְ לְמִשְׁחָא, — שָׂכָן, הָאוֹר שֶׁעַל רֹאשׁוֹ זָקוֹק
82 ל"שִׁמּוֹן", וְאֵינּוֹן עוֹבְדָאן טַבְּאָן, — וְאֵלָּה הֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים
83 שְׂאֵדָם עוֹשֶׂה. הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים מִדְּהוּיִם הַשִּׁמּוֹן לְאוֹתוֹ אוֹר. וְעַל
84 דָּא הַחֲכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ, — וְעַל כֵּךְ, עֵינָיו שֶׁל הַחֲכָם בְּרֹאשׁוֹ,
85 וְהוּא דּוֹגָא שֶׁל יַחְסֵר ה"שִׁמּוֹן", הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים, לְצוּרֵךְ אוֹתוֹ
86 אוֹר, עַד בָּאן לְשׁוֹנוֹ. — שֶׁל ה"זוהר".

1 מִהִשְׁמָנָה; מֵאַחֵר שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ לְשַׁלְּחָה — לְהַשְׁתַּחֲרֵךְ מִן הַנֶּפֶשׁ
2 הַבְּהִמִית, כָּל יְמֵיהֶם, — וְאֵף לֹא, וְלִדְחוּתָהּ מִמְּקוֹמָהּ מְחַלֵּל
3 הַשְּׂמֵאלִי שְׁבָלָב — בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא יַעֲלוּ מִמֶּנָּה — מִהִנֶּפֶשׁ
4 הַבְּהִמִית, הִרְהוּרִים אֶל הַמֶּלֶךְ, — גַּם דָּבָר זֶה לֹא יִהְיֶה בִידֵם
5 לְבַצֵּעַ, כִּי מֵהִתְהַוֶּה
6 וְעִצְמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ
7 הַבְּהִמִית שֶׁמְחַלֵּלָהּ
8 הִיא בְּתַקְפָּהּ וּבְנִבּוּרָתָהּ
9 אֲצִלָּם בְּתוֹלְדָתָהּ, —
10 וּמִלְחָמָתָם בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִית
11 אֵין לָהּ הַשְׁפָּעָה עַל עֵצָם
12 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, רַק — וְכֵל
13 שְׁהוּא מְצִלִּיחַ לְהַשִּׁיג
14 בְּמִלְחָמָתוֹ הִיא רַק
15 שְׁלִבּוּשִׁיָּה אֵינֶנּוּ
16 מִתְּלַבְּשִׁים בְּגוֹפָם בְּנִבּוּרָה
17 לְעִילָה, — (בְּפֶרֶק י"ב), שְׂאֵין
18 ה"בינוני" מֵאַפְשָׁר לְלַבּוּשׁ
19 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית לְהַתְּלַבֵּשׁ
20 בְּגוֹפּוֹ — לְעֵשׂוֹת, לְדַבֵּר
21 וּלְחָשׁוֹב בְּמֵה שְׁאוֹרֵר;
22 וְאִם־כֵּן — מֵאַחֵר שֶׁעֵצָם
23 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית נִשְׁאָר בּוֹ
24 בְּתוֹקָפוֹ, נִשְׁאֵלֶת הַשְּׂאֵלָה:
25 לָמָּה זֶה יֵרְדוּ נִשְׁמוֹתֵיהֶם
26 — שֶׁל ה"בינונים", לְעוֹלָם
27 הַזֶּה לְיִנְיָע — לְהַתִּינֵי, ²⁸
28 לְרִיךְ חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה, לְחִלָּהם כָּל יְמֵיהֶם עִם הַיָּצֵר, וְלֹא יִכְּלוּ
29 לֵאמֹר: — וְאֵף שֶׁבְּפֶרֶקִים הַקּוֹדְמִים חֲסִידֵי רַבְּנֵי הַזֶּקֶן, שִׁמְלַחְמוֹתָם זֶה
30 שֶׁל ה"בינוני" בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִית — שֶׁלֹּא לְהַרְשׁוֹת הַשְּׁתַּלְטוּתָהּ
31 בְּמִזְשָׁבָה, דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה — גּוֹרֶמֶת לְמַעֲלָה נִחַת רוּחַ רַבָּה, וְאֵם
32 כֵּן אֵין זֶה "לְרִיכָא" — אֶף־עַל־פִּיכֵן "לִשְׁם כֵּךְ לֹא צְרִיכָה עֲדִין
33 לְהִיטֵר הַהִתְּלַבְּשׁוֹת בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִית, אֲדַרְבָּה — עֲלֵיהֶם לְהִיטֵר
34 שְׁנֵי צַדִּיקִים נִגְדִים וְשׁוֹנָאִים וְכוּ' וּבִשְׁהִנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מִנְּחָתָהּ,
35 יַעֲשֶׂה וְיַפְעֵל בְּלִי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית כּוֹ" — לְשׁוֹן כ"ק אֲדָמוֹר
36 שְׁלִיט"א. כְּלוּמֹר: מֵאַחֵר שֶׁחִידוּשָׁה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית "לְכוּפָה
37 אֶת הַסְטֵרָא־אַחֲרָא" בָּאָה עַל יְדֵי הַהִתְּלַבְּשׁוֹת בְּתוֹךְ הַנֶּפֶשׁ
38 הַבְּהִמִית — וְלֹא בְּאוֹפֶן שֶׁשְׁתֵּי הַנֶּפֶשׁוֹת מִתְּבַצְּרוֹת בְּעַמְדוּתֵיהֶן
39 הַנֶּפֶרֶדוֹת — הִרִי זֶה מוֹרָה, שֶׁבְּנוֹסֶף ל"אַתְכִּפֵּיא סְטֵרָא־אַחֲרָא"
40 וּלְנִחַת־רוּחַ הַיּוֹצֵאת מִכֵּךְ, קִיָּמַת כָּאֵן כּוֹנֵנָה נּוֹסֶפֶת, לְפַעּוֹל בְּתוֹךְ
41 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית עֲצֻמָּה — וְנִשְׁאֵרֶת בְּמִילָא הַקּוֹשִׁיא: בְּפֶרֶט זֶה,
42 לְפַעּוֹל עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, יוֹצֵא הַדְּבָר שֶׁה"בינוני" עִמַּל כָּל יְמֵי
43 חַיָּיו לְשׁוֹא חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה? אֵלָּא: וְתִהְיֶה זֹאת נְחִמָתָם, לְנִחָמָם

יום ראשון

יום שני

י אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, שני עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: והסיבה . . . לו בשר אדם.

בברכת המזון קדם מים אחרונים ואמרים על נהרות בבל, למנצח בנגינות, אברכה, זה חלק.
ביום שאין אמרים בו תחנון: שיר המעלות בשוב, לבני קרת, אברכה, זה חלק.
אחר מים אחרונים וידבר אלי.

יום רביעי

י אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: נה"נט.

תניא: וגם כבר . . . 92 מחייהו כו'.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר א חסידישען פארבריינגען, ויקבל ברכת הפרידה
מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים זעגענען זיך ניט, ווייל מען פאָהרט זיך
קיינמאל ניט פאָנאָנדער, וואו מ'איז – איז מען איין משפחה.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר התועדות חסידית, ויקבל ברכת הפרדה מחבריו הטובים,
וכמאמר הידוע: חסידים לא נפרדים, כי לעולם אינם נוסעים [=מתרחקים] איש מרעהו. היכן
שנמצאים – אנו משפחה אחת.

יום שני

יום שלישי

יא אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: וכמאמר הלל . . . לו האדם עצמו.

ידוע ומקבל בענין הפונות שבתפלה, אשר אלו שאין דעתם יפה לכוין, מפני העדר הידיעה או
מפני שאין בכחם לזכר פונות הפרטיות בעת התפלה, מספיק שיכונו פונה כללית: להיות תפלתו
נשמעת לפניו יתברך עם כל הפונות המבארות בספרי קבלה.

יום חמישי

יא אדר שני

ה'תש"ג

תענית אסתר מקדש. סליחות, אבינו מלכנו. מוציאת השקל.

שיעורים. חומש: ויקרא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: רק שאח"כ . . . ארצך וגו'.

חסידות פוללת שני ענינים עקרים: א) הבנת כל הלכה בשרשה ומקורה העצמי ברוחניות,
הינו בספירות ומדרגות בכל עולם ועולם לפי ענינו כמבאר בחסידות, ב) הבנת ענין כל הלכה
בעבודה, הינו שהגם שהיא חכמה ושכל אלקי ודין התורה, מכל-מקום צריך למצא בזה ענין
בעבודה בהנהגת האדם בחיי עולם זה.

יום
שלישי

יום רביעי

יב אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תניא: וא"כ הוא . . . 72 ספי"ג.

כתיב: "מתן אדם ירחיב לו, ולפני גדולים ינחננו". יש לך אנשים שהם גדולי השם בתקמתם או בעשרם, אבל מתן אדם, כשהאדם נותן את האדם שלו באיזה התעסקות בהחזקת הדת, הנה לא זו בלבד כי ירחיב לו, אלא עוד זאת כי לפני גדולים ינחננו.

יום ששי

יב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, ששי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תניא: פרק לז. והנה . . . בעבירה ח"ו.

דער אנהויב פון פרשת הקרבנות איז: אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. עס האט דאך געדארפט שטיין אדם מכם כי יקריב גו', זאגט דער אלטער רבי: אדם כי יקריב, בכדי אז א מענטש זאל ווערען געהנטער צו השי"ת איז מכם קרבן לה', פון אייך אליין דארף זיין דער קרבן, מקריב זיין זיין אייגענע בהמה, דעם יצר הרע וואס ווערט אנגערופען נפש הבהמית.

התחלת פרשת הקרבנות היא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'". צריך היה להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב גו"? אומר אדמו"ר הזקן: "אדם כי יקריב" – כדי שאדם יתקרב לה' יתברך, הרי "מכם קרבן לה'" – מכם עצמכם צריך להיות הקרבן, להקריב את ה"בהמה" הפרטית – את היצר הרע שנקרא נפש הבהמית.

יום
רביעי

יום חמישי

יג אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תניא: ובפרט . . . 72 נגדי תמיד.

במנחה אין אומרים תחנון.

אאמו"ר אמר: בא מיר איז ברור, אז א חסידישער איד זיצט אין בית המדרש, און לערענט אדער חזר"ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינד'ס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: ברור לי, שפאשר יהודי חסידי יושב בבית המדרש, ולומד או חוזר חסידות ברבים, הרי זו שמחה אצל זקני, ושמחתם מספקת עבורו, לבניו ובניו בניו – רב טוב בגשמיות וברוחניות.

שבת

יג אדר שני, פרשת זכור

ה'תש"ג

הפסוק: כה אמר ה'! אומרים אב הרחמים, אין אומרים צדקתך.

שיעורים. חומש: ויקרא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: ומעות . . . מזו התפלה.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה. אז מ'ווערט שוואך אין תורה, וואס דער לימוד התורה איז דאך על מנת לעשות ולקיים, קומט עמלק און קיהלט אפ דעם אידען, וילחם עם ישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, – דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה, – און עמלק מאכט קאלט קדושת התורה. והעצה לזה בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק ל' יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

"ויבא עמלק, וילחם עם ישראל ברפידים" – "שרפו ידיהם מדברי תורה". כשמתרפים בתורה, שלמוד התורה הרי הוא על מנת לעשות ולקיים – בא עמלק ומקנה את היהודי; "וילחם עם ישראל" – ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה – ועמלק מצנן את קדשת התורה. והעצה לזה – "בחר לנו אנשים", אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק" – בלשון יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

יום
חמישי

יום ששי

יד אדר א, פורים קטן

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: תצוה, ששי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: וגם מי . . . לו ומעשה.

אזמז"ר סיפר לאזמז"ר: די מאמרים וואס זיינען געדרוקט אין לקוטי תורה, האט דער טאטע (הצ"צ) אויסגעקליבען פון צוויי טויזענט מאמרים.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] ספר לאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: המאמרים שנדפסו ב"לקוטי תורה", אבא (ה"צמח צדק") ברום מתוך אלפים מאמרים.

יום ראשון

יד אדר שני, פורים

ה'תש"ג

בקריאת המגלה קוראים: (ח, יא) להרג ולאבד, ולהרג ולאבד. (ט, ב) ואיש לא עמד בפניהם, ואיש לא עמד לפניהם.

באמירת "האגרת הזאת", "אגרת הפורים הזאת השנית", מנענעים את המגלה. נוסח שושנת יעקב: ברוכים כל הצדיקים. שהחינו – גם ביום.

שיעורים. חומש: צו, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: זאת ועוד . . . 94 והחומרי.

במגלה שכתב אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] לא נכתבו עשרת בני הזמן בעמוד בפני עצמו. וכן לא כל העמודים מתחילים בתבת "המלך".

ב"תורה אור" באור דבור המתחיל "יביאו לבוש" סעיף המתחיל "והנה בחינת לבוש", צריך להיות: "והיא בחינת פני, וזו היא המסתתרת... שהיא בחינת עתיק בחינת סדכ"ס" [=סתימא

דָּכַל סְתִימִין]. וְיֵשׁ נֶסֶח אַחֵר: "וְהִנֵּה בְּחִינַת 'בְּיוֹם הַהוּא' הוּא בְּחִינַת בִּינָה אֲמָא עֲלָאָה הַמְקַנְנָת בְּבְרִיאָה בְּכוֹרֶסְיָא, אַכֵּן מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת נַעֲשֶׂה עֲתִיק לְבְרִיאָה, שְׁנַעְתָּק וּגְבַה מְבְרִיאָה, וְאִינָה בָּאָה בְּהַתְגַּלוֹת בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, שְׁאֲפִלוּ מִבְּחִינַת 'בְּיוֹם הַהוּא' הוּא בְּבְחִינַת הָעֵלָם וְהַסֵּתֵר. וּמָה שְׁנֶאֱמַר 'אֶסְתִּיר פָּנַי', שְׁכֵן נִקְרָא 'מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת', לְפִי שְׁמֻקְבָּלַת מְכָל הַיִּי"ס [= סְפִירוֹת], מִמַּלְכוּת דְּכֶתֶר דְּאֲצִילוֹת נַעֲשֶׂה כֶּתֶר מַלְכוּת, וּמִמַּלְכוּת שְׁבַחֲכֶמָּה נַעֲשֶׂה חֲכֶמָּה שְׁבַמַּלְכוּת כּו'".

ה'תש"ג

טו אדר א, שו"פ קטן

שבת

יום
שישי

אין אומרים אב הרחמים וצדקתך.

שיעורים. חומש: תצוה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עזרעל.

תנאי: עוד ישים . . . כמ"ש בזה"ק.

רושמים על הלחם קדם ברפת המוציא, אבל גוהרים שלא לחתך.

גם בקדוש על הפת אומרים סברי מרגן.

אויף לעתיד לבוא שטעהט: אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה. איצטער שווייגט דער דומם, מ'טרעט אויף איהם און ער שווייגט. אבער עס וועט קומען א צייט אין דעם גילוי פון לעתיד, וואָס דער דומם וועט אָנהויבען ריידען, דערציילען, און ער וועט מאַנען, אויב מען האָט גייענדיג ניט געטראַכט אָדער גערעדט דברי תורה, פאר וואָס האָט מען אויף איהם געטראַטען.

די ערד וואָס מען טרעט אויף איהר, ווארט טויענטער יאָהרען, פון ששת ימי בראשית, און עס טרעטען אויף איהר דערווייל כמה ברואים בעלי חיים כו', ביז עס וועט דאָרט טרעטען א איד, צוויי אידען, און וועלען ריידען א דבר תורה. ובאם לאו – זאָגט זי: דו ביזט דאָך אויך ווי א בהמה.

אודות "לעתיד לבא" כתוב: "אָבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה". כַּעַת מַחְרִישׁ הַדּוּמָם. דוֹרְכִים עָלָיו – הוּא שׁוֹתֵק. אִךְ יָבֵא זְמַן בְּגִלּוֹי שְׁלֵעֲתִיד, שֶׁהַדּוּמָם יִתְחִיל לְדַבֵּר, לְסַפֵּר, וְיִתְבַּע: אִם תּוֹף כְּדִי הַלִּיכָה לֹא הִרְהוּרֵי אוֹ שׁוֹחָחוּ בְּדַבְרֵי תוֹרָה, מִדּוּעַ דָּרְכוּ עָלָיו?!

הָאֲדָמָה עָלֶיהָ דוֹרְכִים, מִמֵּתִינָה אֶלְפֵי שָׁנִים, מֵאָז שֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית, וּבִינְתָּים דוֹרְכִים עָלֶיהָ כַּמָּה בְּרוּאִים, בְּעָלֵי חַיִּים כּו' עַד שֶׁיִּצְעַד שָׁם יְהוּדִי, שְׁנֵי יְהוּדִים, וְיִשׁוּחָחוּ בְּדַבְרֵי תוֹרָה. וּבָאֵם לֹא – אוֹמֶרֶת הִיא: אֵתָה הָרִי גַם כִּמוֹ בְּהֶמָּה!

ה'תש"ג

טו אדר שני, שושן פורים

יום שני

שיעורים. חומש: צו, שני עם פירש"י.

תהלים: עזרעל.

תנאי: כאשר כל . . . 94 האבות.

אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מֵהַר"ש] אָמַר, אֲשֶׁר אֲדַמּוּ"ר הָאֲמֻצְעִי כָּתַב בְּשִׁבְלִי כָּל סוּג וְסוּג מִהַמְשָׁכִילִים וְהָעוֹבְדִים אֲשֶׁר בַּעֲדַת הַחֲסִידִים מֵאֲמָרִים וְסִפְרֵי מִיחָד, לְבַד שֶׁעַר הַיְחִיד וְשִׁעְרֵי אוֹרָה שֶׁהֵם כְּלָלִיִּים, וְנִכְתְּבוּ עֲבוּר כָּל הַחֲסִידִים: שֶׁעַר הַיְחִיד הוּא הַמִּפְתָּח דְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת, וְשִׁעְרֵי אוֹרָה – אֵלֶּף בֵּית דְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת.

שבת קודש

יום ראשון

טז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: עט"ב.
תנאי: פרק ל. עוד . . . 76 כמ"ש במ"א.

רַבְּנוּ הִזְקֵן אָמַר: בְּתַרְוֹמַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ זֶהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֶׁת. וְלֹא הָיָה דָּבָר הַמְּבָרֵךְ זֹלַת מִרְאוֹת הַצּוּבָאוֹת, שֶׁמֶהֱנֵן נַעֲשׂוּ הַכִּיּוֹר וְכֵנּוּ. הַכִּיּוֹר וְכֵנּוּ הֵם הַבָּאִים [בַּתּוֹרָה] בְּאַתְרוּגָּה כָּכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, וְתַשְׁמִישׁוֹ הוּא בְּרֹאשׁ [=הַתְּחֵלָת] כָּל עֲבוֹדוֹת הַמִּשְׁכָּן, כִּי נַעֲוֵן תְּחִלָּתָן בְּסוּפֵן.

יום שלישי

טז אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, שלישי עם פירש"י.
תהלים: עט"ב.
תנאי: ומאחר . . . מה הממוצעת ביניהן.

מַעֲבֹדֶת בַּעַל עֶסֶק: לַעֲוֹרֵר בַּעֲצָמוֹ הָאֱמוּנָה וּבִשְׁחוֹן גָּמֹר בְּהִזָּן וּמִפְרָס לְכָל בֶּשֶׂר, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ יִתֵּן לוֹ פְּרִנְסָתוֹ בְּרוּחַ, וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה וְטוֹב לִכְבֹּב בְּאַמֶּת פְּאֵלוֹ פְּרִנְסָתוֹ כְּכֹר מְזֻמָּנָת לְפָנָיו.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' א

17 שותפות בהם, מכל מקום כיון שאין כל המים שלו, דין המים כדן
18 חפץ של חבירו, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו.
19 מתרצת הגמרא: לא צריכא דקא נבעי (מארעא) [מארעיה] - שמי
20 המעין נבעו מהקרקע שלו, ואינם של רבים.

משנה

21 משנתינו דנה בכותל בית של ישראל הסמוך לבית הנעבד לעבודה
22 זרה שנפל: מי שִׁהָה (ביתו) [בְּתֵלוֹ] סְמוּךְ לַעֲבוֹדַת בּוֹכְבִּים, כְּלוֹמֵר,
23 ישראל שהיה ביתו בנוי סמוך לבית הנעבד לעבודה זרה, וכותל
24 ביתו היה משמש ככותל העבודה זרה ובנוי בתוך רשותו של
25 העבודה זרה, ולאחר זמן נפל כותל זה, אָסוּר לְכַנּוֹתוֹ, שהרי
26 בבנייתו הוא בונה כותל לעבודה זרה. בִּיצֵד יַעֲשֶׂה, בּוֹנֵם בְּתוֹךְ שְׁלוֹ
27 אַרְבַּע אַמּוֹת וּבִזְנֵה, כְּלוֹמֵר בּוֹנֵה אֶת הַכוֹתֵל הַחֹדֵשׁ בְּתוֹךְ שֵׁטַח
28 ביתו, רחוק ארבע אמות מהמקום שבו עמד הכותל שנפל.
29 ואם [היה] מקום עובי הכותל חציו שְׁלוֹ וחציו שְׁלַעֲבוֹדַת בּוֹכְבִּים,
30 כגון שנבנה בשותפות על ידי שניהם, ונפל,
31

1 להשתחוות למים, ונמצא שהמים נעבדו ואסורים למזבח, אם כן
2 מדוע הוצרך רבה להסתפק במים מחוברים אם מותרים לגבוה,
3 וְהִיבְעִי לִיה בְּמִים תְּלוּשִׁים הַנִּמְצָאִים בְּכַפֵּל וְהַשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם, אם
4 מותרים לְהִיזֵם, והספק אם התכוין להשתחוות למים או לפרצופו
5 הנשקף בהם. ואם רבה הסתפק דווקא במי מעין שהם מחוברים,
6 משמע שאין אלו צדדי הספק.
7 משיבה הגמרא: לַעֲוִלָם לְמִיָּא קָא קְנִיד - באמת כוונתו להשתחוות
8 למים, וְהָיָה קָמַעֲמִיָּא לִיה, המשתחוה למעין המקלח שמימיו
9 זורמים, לְמִיָּא דְקָמִיָּה - למים שהוא רואה עתה במעין קָא קְנִיד -
10 כוונתו להשתחוות, וְקָמַיָּא קָמַיָּא אִידוּ - והמים הראשונים הלכו,
11 ובאו אחרים תחתיהם, והם לא נעבדו ומותרים, אִי דְלִמָּא לְדְרִינָא
12 דְמִיָּא קָא קְנִיד - או שמא כוונתו להשתחוות לזרם המים של
13 המעין, ואם מחובר שנעבד נאסר לגבוה, כל המים שבמעין נאסרו.
14 מקשה הגמרא: וְיָי מִיתְּכִיר - וכי יתכן שהמים נאסרו, וְהָא אָמַר רַבִּי
15 יוֹהָנָן מְשֻׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹהָנָן, מִים שְׁל רַבִּים - שהרבים
16 משתמשים בהם ואינם שייכים ליחיד, אִין נֶאֱסָרִין, אף שיש ליחיד

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' ב

11 כגוף הבית נאמר שאוסר את הבית בהנאה עד שיסיר את
12 התוספת. מתרצת הגמרא: אֵילָא כִּי אֶתְמַר דְּרַבִּי אָמִי - כאשר
13 נאמרו דברי רבי אמי, לַעֲנִין בִּישׁוּל אֶתְמַר - לגבי ביטול שם עבודה
14 זרה הם נאמרו, וכך אמר, וְאֵף עַל גֵּב דְּסִידִי וְכִידִי בְּגוֹפָה שְׁל אָבִין -
15 גם אם הסיד והציור היו על חקיקה בגוף האבן, כִּי - כאשר נָמַל
16 - אֶת מַח שְׁחִידֵשׁ שְׁפִיר דְּמִי - האבן מותרת. והמשנה הוצרכה
17 לחדש זאת, דְּמַח דְּתִימָא - משום שהיית סבור לומר שבין שְׁפִיר
18 וְכִידִי בְּגוֹפָה שְׁל אָבִין, כָּאֵבִין שְׁחִידָה מִתְּחִלָּה לַעֲבוֹדַת בּוֹכְבִּים דְּמִיָּא
19 - דינה כאבן שנחצבה ממהר לשם עבודה זרה, וְתִיתְסַר בּוֹלָה, קָא
20 מְשַׁמַּע לָן רַבִּי אָמִי שֶׁאֵין הַדְּבַר כֵּךְ, וְדִי בַּהֲסֵרַת הַסִּיחַ.

1 באבן בדומה לדין ששנינו לעיל לגבי בית, שאם סייד וצייר את
2 הבית לשם עבודה זרה התוספת והבית אסורים, וְכִיתָ לָא בְּגוֹפִיהָ
3 הוּא - ולגבי בית הלא הציור והסידור הוא בטיח על פני הבית ולא
4 בחקיקה באבני הבית, וְיִיתְסַר - ואף על פי כן נאסר הבית, ומדוע
5 באבן צריך חקיקה. מתרצת הגמרא: בֵּית נְמִי אֵיכָא בֵּינִי אוֹרְבִי -
6 גם בבית מדובר שסייד וכייד בטיח ברווח שבין האבנים, שזה
7 נחשב כגופה של בית, ולכן נאסר הבית בכך.
8 מקשה הגמרא: מִי לֹא עֲקָרִינוּ - וכי בבית לא מדובר דְּשִׁיעַ - שהיה
9 כבר מרוח בטיח באופן שאין רוח בין האבנים, וְהָדָר שְׁיַעֲיָה - וחור
10 ומרח טיח וסייד וצייר לשם עבודה זרה, ואף בטיח זה שאינו נחשב

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קבא

יום ראשון י' אדר ה'תשע"ח

מתי צריך להסתפר לכבוד שבת?

לכבוד השבת, ואם אין לו פנאי בערב שבת מחמת טורח צרכי שבת יגלח ביום ה'.

והט"ז (שם סק"א) כתב טעם אחר להימנע מלהסתפר ביום חמישי - כי השערות מתחילות לצמוח ביום השלישי מתספורת השער, והמסתפר ביום חמישי גורם להתחלת הצמיחה בשבת.

והוסף ה'אליה רבה' (שם סק"ה): למעשה, אין שום איסור לגרום להתחלת צמיחת השערות בשבת, אלא שתספורת השערות היא 'תיקון' לכבוד השבת, ואם יסתפר ביום החמישי יגרום לכך שה'קלקול' יחזור דוקא בשבת, ואין זה לכבוד השבת.

אמנם, על עצם הקביעה שהשערות מתחילות לצמוח ביום השלישי לתספורתן, הקשה ה'תוספת שבת' (שם סק"ג) שהרי "החוש מכחישו, דבאמת מתחילין לצמוח תיכף ומיד אחר הגילוח". וכן תמה על זה אדה"ז (שם קו"א סק"א) מדברי הגמרא (תענית יז, א) שהמלך מסתפר בכל יום, היינו שישנה צמיחת שערות כבר ביום שמסתפר!

הלכות כלי המקדש פרק ו, הלכה יא: אֲנָשִׁי מַעֲמֵד אֲסוּרִין מִלְסֹפֶר וּמִלְכָּבֶם כָּל הַשָּׁבָת שְׁלָחַן; וּבְחִמְיָשׁ מִתְרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשָּׁבָת.

'אנשי מעמד' - ה'עומדים ומתפללים על קרבן אחיהם שיקבל לרצון, ועומדים שם בשעת העבודה, וכן 'אנשי המשמר' - הכוהנים המשרתים בבית המקדש בשבוע שבו המשמרת שלהם, אסורים להסתפר באותו שבוע אך מותרים להסתפר ביום החמישי לכבוד השבת (תענית טו, ב, ורש"י שם).

וה'מגן אברהם' (או"ח תחילת סי' רס) הביא בשם רש"ל שמצוה להסתפר לכבוד השבת בערב שבת דווקא, כי ביום החמישי אינו ניכר שעושה זאת לכבוד השבת. והקשה עליו מההלכה שלפנינו, שאנשי מעמד מסתפרים ביום החמישי!

ותירץ: אכן, מצוה מן המובחר להסתפר בערב שבת ממש ולא קודם לכן, אלא שאנשי מעמד לא היה להם פנאי בערב שבת ולכן הקדימו להסתפר ביום חמישי.

וכן סיכם אדה"ז (שם ס"א) להלכה: "מצוה מן המובחר לגלח בערב שבת ולא קודם לכן כדי שיהא ניכר שעושה

יום שני י"א אדר ה'תשע"ח

חציצה באוויר ובמים

של ראש בהכרח שיהא הפסק אוויר בינם ובין הראש, ככל משטח ישר המונח על גבי דבר עגול ואם כן איך יתכן לומר שהאוויר חוצץ? ובהכרח אין לדמות בגדי כהונה לתפילין לענין זה.

וה'משנה הלכות' (ח"ה סי' ט) הביא את מנהגם של חסידים שלא היו מתנגבים לאחר הטבילה במקווה קודם התפילה כדי שלא להסיר את מי הטהרה מגופם ולא חששו לחציצה בהנחת התפילין.

וביאר כי אף שמבואר בהלכה זו שאפילו אוויר חוצץ, הרי הרמב"ם מדגיש 'שלא תכנס הרוח בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד מעליו', ולפי זה אם אכן יכנסו מים תחת בגדו עד שירחיקו את הבגד מעליו הרי זו חציצה, אך כאשר יש מים על ראשו או זורעו ומניח עליהם תפילין, המים אינם מרחיקים את התפילין מהראש ולכן אין בזה משום חציצה.

הלכות כלי המקדש פרק י, הלכה ז: וְצִרְיָן לְהִזְהֵר בְּשַׁעֲרָה שְׁלֹזְבַשׁ... שְׁלֹא תִכְנַס הָרוּחַ בְּשַׁעֲרַת הַעֲבוּדָה בֵּין בְּגָדוֹ לְבָשָׁרוֹ עַד שִׁיתְרַחֵק הַבְּגָד מֵעָלָיו.

כתב ה'משנה למלך' (הל' עבודת ייח"כ פ"ב, ה"ב) כי מהמבואר כאן שצריך להיזהר שלא תכנס הרוח בין בגדו לבשרו משום חציצה, יש ללמוד שאף מים נחשבים חציצה שהרי אין טעם לחלק בין מים לרוח. ולכן הקפיד הכהן הגדול להתנגב היטב לאחר הטבילה ביום הכיפורים (רמב"ם שם), כדי שהמים הנשארים לא יחצצו בין גופו לבגדיו.

ולפי זה יש שכתבו שצריך להיזהר בהנחת תפילין שמקום ההנחה יהא יבש לגמרי, כדי שלא תהא חציצה בין ידו לתפילין. ולכן הנוהגים לרחוץ את היד קודם הנחת התפילין, צריכים להקפיד לנגב היטב את מקום ההנחה (ברכי יוסף או"ח סי' כז, א).

אך ה'תהלה לדוד' (סי' כז, ג) העיר על כך שהרי בתפילין

יום שלישי י"ב אדר ה'תשע"ח

מתי הציץ מרצה?

הטומאה, ועבודת יום הכפורים כשרה אף אם אירעה טומאה (והציץ אינו על מצחו) משום שטומאה הותרה בציבור ואין עבודתו צריכה ריצוי ציץ. ואילו רבי שמעון סובר שטומאה תלויה בציבור (ואין זה היתר גמור) וצריכה את כפרת הציץ.

והקשה מהר"י קורקוס (הובא גם בכסף משנה): הרמב"ם (להלן הטי"ו) פסק שטומאה תלויה בציבור ולא הותרה, ואיך פסק כאן שאין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו, הרי אם כן איך תהיה עבודת הכהן ביום הכפורים

הלכות ביאת המקדש פרק ד, הלכה ח: וְאִין הִצִּיץ מִרְצָה אֵלָּא בְּזֶמַן שֶׁהוּא עַל מִצְחוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָמִיד, לְרָצוֹן לָהֶם לְפָנַי ה'".

לדעת רבי שמעון (וימא ז, ב), הציץ מרצה בין אם הוא על מצחו של הכהן הגדול ובין אם אינו על מצחו. ומביא ראיה מכהן גדול ביום הכיפורים שבכניסתו בפנים אינו לובש את הציץ ומכפר על הטומאה שאירעה בקרבנות. ולדעת רבי יהודה, הציץ מרצה רק אם הוא על מצחו בשעה שאירעה

קכב הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

כשרה אם אירעה בה טומאה והציץ אינו על מצחו?

מבאר ה'כלי חמדה' (שמיני ט, בשם ח"א):

הרמב"ם סובר ש'הכשר' אוכלין (לקבל טומאה) נעשה דוקא ברצון בעלים (ראה כס"מ הל' טומא" פ"ב ה"א). וחדש ה'קצות החושן' (ס"ו תו) שלפי זה אין אפשרות מן התורה שקדשי קדשים יקבלו 'הכשר' לקבלת טומאה כי אין להם בעלים. אמנם לפי הדעה (תוס' זבחים לה, א) ש'חיבת הקודש' (מחמת חשיבותה) מכשירה לקבל טומאה מן התורה, וכן לדעת רבי

שמעון שקרבנות יום הכפורים יכולים לקבל טומאה, לכן הציץ מרצה אף שאינו על מצחו. אבל לדעת הרמב"ם (בהל' טומא"א פ"י ה"ו) 'חיבת הקודש' מכשירה מדרבנן ולכן יכול לסבור שטומאה דחוויה בציבור ואף על פי כן אין צורך בריצוי הציץ בקרבנות יום הכפורים, כי אינם מקבלים טומאה מן התורה. ואף שמדרבנן מקבלים טומאה (שחיבת הקודש מכשירתם), מורה הרמב"ם שטומאה דרבנן הותרה בציבור, ולא צריך ריצוי ציץ.

מתי מותר לכהן בעל מום להיכנס למקדש? יום רביעי י"ג אדר ה'תשע"ח

וה'מגילת אסתר' מיישב את שיטת הרמב"ם:

מצות ערבה במקדש אינה מפורשת בתורה, אבל היא 'הלכה למשה מסיני' (סוכה שם) ונחשבת כמצות 'עשה' ולכן דוחה את ה'לא תעשה' של כניסת בעל מום למקדש.

ותמה על כך ה'ערוך לנר' (סוכה שם):

אמנם 'הלכה למשה מסיני' היא כדין תורה, אך מניין לומר שהיא כ'עשה' ודוחה 'לא תעשה' ואדרבה, מצינו שהיא קלה מ'לא תעשה' כי אין עונשים על 'הלכה למשה מסיני' [ראה תפארת ישראל כלאים פ"ב מ"ב, בועז סק"א], ואיך תוכל לדחות את ה'לא תעשה' של כניסת בעל מום למקדש?

ומבאר:

בעל מום אסור להיכנס בין האולם ולמזבח כיון שאינו ראוי לעבודה, והרי זו 'ביאה ריקנית' (כניסה למקדש שלא בשעת עבודה, והיא בלאו של 'אל יבוא בכל עת אל הקודש'). ואמנם, כהן שאינו בעל מום לוקה רק כשנכנס אל ההיכל, אך ככהן בעל מום החמירה התורה ואסרה עליו להיכנס אף 'בין האולם והמזבח'. ולפי זה יש לומר שהכניסה כדי להקיף את המזבח עם הערבה אינה 'ביאה ריקנית', ולא נאסרה.

הלכות ביאת המקדש פרק ו, הלכה א: **כָּל בֶּהֱן שֵׁשׁ בּו מוֹם... לֹא יִכְנֶס לְמִקְדָּשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנָיו, שְׁנֵאמַר: "אֶל הַפְּרִקֶּה לֹא יָבֹא, וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵנֵשׁ"; וְאֵם עֶבֶר וְנִכְנֵס – לֹקֵה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא עֶבֶר.**

לדעת הרמב"ם, כהן בעל מום אסור להיכנס לא רק להיכל אלא אף 'בין האולם למזבח' (עשרים ושתיים אמות שבין המזבח עד האולם - הל' בית הבחירה פ"ה ה"ב). ואם עבר ונכנס, אף שלא עבד עבודה, לוקה.

ולדעת הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצות, ל"ח ס"ט) האזהרה לכהן בעל מום 'ואל המזבח לא יגש' היא רק על עבודה במקדש שעל כך נאמר 'ולא יחלל את מקדשי', היינו שלא יגש לעבודה, ואם עבד - חילל את המקדש, ומה ששנינו במשנה (כלים פ"א מ"ט) "בין האולם ולמזבח... אין בעלי מומין נכנסים לשם", הוא מדרבנן.

והרמב"ן מביא ראיה לשיטתו מהנאמר בגמרא (סוכה מד, א) שבחג הסוכות כהנים בעלי מום נכנסים בין האולם ולמזבח כדי לקיים מצות 'ערבה' (להקיף בה את המזבח), ואם מן התורה אסורים להיכנס איך נכנסים?

האם במנורת המקדש - הדלקה עושה מצוה? יום חמישי י"ד אדר ה'תשע"ח

ומדוע כתב הרמב"ם שאפשר להדליק את המנורה בחוץ?

ובספר 'דבר אברהם' (ח"ג סי' א סקט"ו) תירץ:

בנר חנוכה, המדליק בפנים (שלא במקומו) לא קיים את המצוה, כי "כבתה אין זקוק לה" (שבת כא, א), היינו שאם הנר כבה מיד לאחר ההדלקה אינו חייב לחזור ולהדליק, כיון שהמצוה היא להדליק את הנר ולא שהנר יהא דולק. ולכן בהדלקה בפנים לא התקיימה המצוה שהיא להדליק "על פתח ביתו מבחוץ".

מה שאין כן במנורת המקדש, אם כבתה צריך לחזור ולהדליקה, כמו שאמרו "נר שכבתה... מטיבה ונותן בה שמן ומדליקה" (מנחות פח, ב) כי המצוה היא שתהא דולקת בכל זמנה ופעולת ההדלקה אינה אלא 'הכשר מצוה' ולכן אין צורך שתהיה במקומה דוקא, כי הנרות דולקים כל הזמן במקומם מכח פעולת ההדלקה.

ועל קושיית ה'מנחת חינוך', שאם ההדלקה היא רק הכשר מצוה מדוע היא דוחה את השבת, תמה ה'כלי חמדה' (תעזה אות ב): הדלקת הנרות הדוחה שבת (שנאמר 'להעלות נר תמיד') - אינה

הלכות ביאת המקדש, פרק ט הלכה ז: **הַדִּלְקַת הַנֵּרוֹת בְּשֶׁרֶה בְּיָרֵם; לְפִיכָּךְ אִם הָטִיב הַבֶּהֱן הַנֵּרוֹת וְהוֹצִיאוֹן לַחוּץ – שֶׁתֵּר לֹד לְהַדְלִיקוֹן.**

וטעם הדבר הוא כי ההדלקה אינה 'עבודה' כיון שלאחר שהדליק ברוב היוצא מן הפתילה, עולה השלהבת מאליה (כסף משנה).

והקשה ה'מנחת חינוך' (מצוה צח):

בנר חנוכה 'הדלקה עושה מצוה', היינו, המצוה היא פעולת ההדלקה ולא הנחת הנר בחוץ כדי לפרסם הנס. ולכן, המדליק נר חנוכה בפנים ואחר כך הוציאו לחוץ "לא עשה כלום", כי ההדלקה שהיא עיקר המצוה צריכה להיות במקומו בחוץ (שבת כב, ב).

וכן בהדלקת נרות המקדש המצוה היא ההדלקה ולא ההנחה במקומם, שהרי הדלקת הנרות דוחה שבת (הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"י) - ואם המצוה היא ההנחה, אפשר להדליק בערב שבת ובשבת להגביה את המנורה ולהניחה במקומה אלא שהמצוה היא ההדלקה ולכן צריכה להיות בהיכל,

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קבג

ההדלקה של ליל שבת שוודאי מדליקים אותה בערב שבת אלא ההדלקה של שבת לליל מוצאי שבת, שמצוה להדליק

יום שישי ט"ו אדר ה'תשע"ח

'הקריבהו נא לפחתך'

בדיעבד.

ויש לחלק בין הדינים, כי בהמה כחושה אינה גרועה מצד עצמה אלא ביחס לבהמה אחרת הטובה ממנה, והחיסרון הוא ביחס לאדם שאינו מביא לה' את הטוב ביותר, וזה אינו מעכב בדיעבד, אך בהמה שיש בה חיסרון מצד עצמה כגון טריפה, פסולה אף בדיעבד (ראה 'יקח מצוות' – הידור מצוה, ע' רפא). וב'דגל ראובן' (ח"א כז, יב) כתב שמלשון הפסוק עצמו ('הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך') מוכח שהקרבן פסול אף בדיעבד ואינו מרצה. והוסיף, שבכך מיושב מה שתמחו על הרמב"ם שלמד דין זה מהפסוק בנביא 'הקריבהו נא לפחתך', ולא הביא את הדרשה המופיעה בגמרא מפסוק בתורה – 'מן הבקר... תקריבו את קרבנכם' ('מן הבקר' – ולא כל הבקר), כי משם למדים רק שאסור לכתחילה, ולכן הביא את הפסוק 'הקריבהו לפחתך', ממנו מוכח שפסול אף בדיעבד.

הלכות איסורי מזבח פרק ב, הלכה י: בַּהֶמָּה שֶׁנִּזְלָד בָּהּ אֶחָת מִן הַמִּצְוֹת הָאוֹסְרִין אוֹתָהּ בְּאֵכִילָה, אִסּוּרָה לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ; תָּרִי הוּא אוֹמֵר: "תִּקְרִיבֶהוּ נָא לַפָּחַתְךָ, הִירָצְךָ אוֹ הַיִּשָּׁא פָּנֶיךָ"?!

ב'שלח ערוך' (ארו"ח סי' רעב, ס"א) נפסק שאין לקדש על יין שריחו רע. וכתב ה'ברכי יוסף' (שם) שאם קידש לא יצא אפילו בדיעבד.

וה'ביאור הלכה' מפקפק בדבר, שהרי הפסול של יין זה נלמד מהכתוב בקרבנות 'הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך', היינו שאין להקריב למזבח בהמה גרועה, והרי בקרבנות עצמם אם שחט בהמה כחושה יצא ידי חובתו בדיעבד, ואין נאמר שבעשיית מצוה בחפץ גרוע לא יצא ידי חובה בדיעבד?

אך במקום אחר (ליקוטי הלכות חולין סוף פ"ט) כתב, כי בהלכה זו כתב הרמב"ם שבהמה טרפה פסולה להקרבה משום שנאמר 'הקריבהו נא לפחתך', הרי שטעם זה פוסל אפילו

שבת קודש ט"ז אדר ה'תשע"ח

שתי דרגות ב'אינו מן המובחר'

לכתחילה וכשאין בהמה אחרת מקריבים אותה. וכן הנודר להביא קרבן חייב להביאו מן המובחר (ולא כחוש) כדי לקיים את נדרו, אך אם אינו מביאו כדי לצאת ידי חובה המוטלת עליו, ניתן להקריב אף קרבן כחוש (כאשר אין ברייה אחרת).

והדברים מבוארים מתוך דברי הרמב"ם כאן: "היה חייב עולה לא יביא שה כחוש וכעור... ועל זה נאמר, וארור נוכל וגו'". כלומר, מדובר בדרגת 'אינו מן המובחר' שאסור להביאו רק כתשלום נדר. ולכן מדגיש הרמב"ם שמדובר במי שהיה חייב עולה ואינו יכול לצאת ידי חובתו בבהמה כחושה.

והדברים מבוארים מתוך לשון הכתוב שהביא הרמב"ם כמקור לדין זה: "וארור נוכל ויש בעדרו זכר, ונודר וזוכה משחת לה". כלומר, האיסור נאמר במי שיש לו בהמה טובה ('יש בעדרו זכר') והוא מקריב כחושה או במקריב בהמה כחושה כדי לצאת ידי חובת נדרו ('ונודר וזוכה משחת לה').

(אבן האזל)

הלכות איסורי מזבח פרק ז, הלכה א: לא כל דְּבָר שֶׁאֵינוּ פְּסוּל, מְבִיאִים אוֹתוֹ לְכַתְחִילָה. בִּיצֵד? הִיָּה חֵיב עוֹלָה - לא יביא שה כחוש וכעור, ויאמר: 'תרי אין בו מום'; ועל זה נאמר: "וארור נוכל ויש בעדרו זכר"; אלא כל שביא לקרבן, יביא מן המבחר.

דין זה שאין להביא קרבן שאינו מן המובחר, כבר כתבו הרמב"ם לעיל (פרק ב, ח): "יש שם ארבעה חוליים אחרים, אם נמצא אחד מהן בבהמה אין מקריבין אותה, לפי שאינה מן המובחר, והכתוב אומר: מבחר נדריך". ואם כן, מה חידש כאן הרמב"ם?

ונראה, כי בשתי ההלכות מדובר על שתי דרגות ב'אינו מן המובחר': א. בהמה שיש בה אחד מארבעה החוליים שמונה אותם הרמב"ם שם. ב. בהמה שאין בה חולי, אך היא 'כחושה וכעורה'.

והחילוק ביניהן: בהמה מהסוג הראשון אסורה להקרבה אפילו אם אין כל אפשרות להקריב בהמה אחרת (כשם שבעל מום אסור להקרבה בכל אופן), אך בהמה כחושה וכעורה אסורה רק

אגרות קודש

[י"ב אדר תשי"ג]

...בענין מערין חייך - יעויין ברה"י פ"ו ס"א: שאין רגילין רוב כו'. ונסמן בש' הציון למשנ"ב

סר"ה סק"ג.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ט"ז אדר תשע"ח

יום ראשון י' אדר ה'תשע"ח הלכות כלי המקדש והעובדים בו

פרק עשוי

(1) יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל כשרים ויראי חטא לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד.

א. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב וְהוּא אִינוֹ עומד על גביו²; וְקִרְבָּנוֹת הַעֲבוּר הֵן קִרְבָּן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִי אִפְשָׁר שִׁיְהִי יִשְׂרָאֵל כֻּלּוֹ עומדין בַּעֲזָרָה בְּשַׁעַת קִרְבָּן. לְפִיכָךְ תִּקְנוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים³, שִׁיְכַרְרוּ מִיִּשְׂרָאֵל בָּשָׂרִים וִירָאִי חָטָא וְיִהְיוּ שְׁלוּחֵי כָּל יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד עַל הַקִּרְבָּנוֹת. וְהֵם הַנִּקְרָאִים אֲנָשֵׁי מַעֲמָד. וְחִלְקוּ אוֹתָם אֲרֻבָּעָה וְעֶשְׂרִים מַעֲמָדוֹת, כְּמִנְיַן מִשְׁמְרוֹת כְּהֻנָּה וְלוֹיָהּ. וְעַל כָּל מַעֲמָד וּמַעֲמָד אֶחָד מֵהֶן מְמַנָּה עַל כָּלָם, וְהוּא נִקְרָא רֹאשׁ הַמַּעֲמָד.

(2) תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו" - "שיהיו כהנים ולויים וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוהו וגו' ויצא". (3) שמואל ודוד.

ב. כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת⁴ מִתְקַבְּצִין אֲנָשֵׁי מַעֲמָד שֶׁל אוֹתָהּ שַׁבָּת. מִי שֶׁהָיָה מֵהֶן בִּירוּשָׁלַיִם אוֹ קְרוֹב לָהּ - נִכְנָסִין לְמִקְדָּשׁ עִם מִשְׁמֵר כְּהֻנָּה וְלוֹיָהּ שֶׁל אוֹתָהּ שַׁבָּת; וְהָרְחוּקִים שְׁבֹאוֹתוֹ מַעֲמָד - בֵּינוֹן שֶׁהִגִּיעַ מַעֲמָד שְׁלֵהֶן הֵן מִתְקַבְּצִין לְבֵית הַכִּנֹּסֶת שְׁבִמְקוֹמָן⁵.

(4) בכל שבוע ושבוע. (5) כן הוא בתוספתא תענית פרק ג: "כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאותה משמר שאינן יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'".

ג. וְמָה הֵן עוֹשִׂין אֵלּוּ הַמִּתְקַבְּצִין בֵּין בִּירוּשָׁלַיִם בֵּין בְּבֵתֵי גִּסְסִיּוֹת? מִתְעַנִּין בְּשָׁנִי בְּשַׁבָּת שְׁלֵהֶן וּבְשָׁלִישִׁי וּבְרִבְעִי וּבְחִמִּישִׁי. אֲבָל בְּעֶרֶב שַׁבָּת לֹא הִיוּ מִתְעַנִּין, מִפְּנֵי כְּבוֹד שַׁבָּת⁶; וּבְאַחַד בְּשַׁבָּת אֵינָם מִתְעַנִּים, כִּדִּי שְׁלֹא יֵצְאוּ מֵעֵגֶב שַׁבָּת לְצוּם⁷.

(6) שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (7) שכל שינוי ווסת מוזק לגוף "וישינוי וסת תחילת חוליו".

ד. וּבְכָל יוֹם יוֹם מִשַּׁבָּת שֶׁהָיָה מַעֲמָדִן מִתְפַּלְלִין אֲרֻבָּע תְּפִלּוֹת: שַׁחֲרִית וּמִנְחָה וְנִעְלָה⁸, וְעוֹד

מוֹסִיפִין תְּפִלָּה אַחֲרֵת בֵּין שַׁחֲרִית וּמִנְחָה, וְהִיא יִתְּרָה לָהֶן⁹. וְנוֹשָׂאִין בִּפְיֵיהֶן הַכֹּהֲנִים בְּמַעֲמָד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם: בְּשַׁחֲרִית, וּבִתְפִלָּה זוֹ הִיתְּרָה, וּבְנִעְלָה¹⁰. וְקוֹרִין בְּסִפְר תוֹרָה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים שְׁתֵּי פְעָמִים בְּכָל יוֹם: בְּשַׁחֲרִית וּבִתְפִלָּה הַשְּׁנִיָּה שְׁמוֹסִיפִין¹¹; אֲבָל בְּמִנְחָה לֹא הִיוּ קוֹרִין בְּסִפְר תוֹרָה, אֲלָא עַל פֶּה, כְּקוֹרְאִין אֶת שְׁמֵעֵל¹². וְלֹא הִיוּ מִתְקַבְּצִין לְתַפִּלַּת מִנְחָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְרוּדִין לְשַׁבָּת.

(8) וְנִקְרָאת תְּפִילַת נְעִילָה כְּלוֹמֵר, נִנְעֵלוּ שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם בַּעַד הַשֶּׁמֶשׁ וְנִסְתַּרְהָ, לְפִי שֶׁאֵין מִתְפַּלְלִין אוֹתָהּ אִלָּא סִמוּךְ לַשִּׁקִּיעַת הַחֲמָה". (9) וְכֵן מְפֹרֵשׁ בִּירוּשָׁלַמִי שֵׁם: "שִׁמְעַ מִינָה שִׁמְתַּעֲנִין בְּמַעֲמָדוֹת וּמִתְפַּלְלִין אֲרַבְעָה". וְהִבִּיא רַבִּינוּ בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנִיּוֹת (שם משנה ד) הוֹכַחָה לְשִׁיטְתוֹ מִמָּה שֶׁאִמְרוּ שֵׁם, שֶׁהִיוּ קוֹרְאִים בְּמַעֲמָד בְּשַׁחֲרִית וּבְמוֹסֵף, וְזֶה סוֹתֵר לְמָה שֶׁאִמְרוּ שֵׁם, שִׁיּוֹם שֵׁשׁ בּוֹ קִרְבָּן מוֹסֵף אֵין בּוֹ מַעֲמָד בְּמִנְחָה, וְכֵל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין בּוֹ בְּמוֹסֵף, אִלָּא עַל כְּרַחֲנוּ שֶׁמָּה שֶׁאִמְרוּ שְׁקוֹרְאִים בְּמַעֲמָד בְּשַׁחֲרִית וּבְמוֹסֵף אֵין הַכוּוֹנָה לְמוֹסֵף שֶׁל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, אִלָּא לְתַפִּילָה הִיתִירָה. וּבִבְבָּלִי שֵׁם כּוֹ: שֶׁאִמְרוּ: "תַּעֲנִיּוֹת וּמַעֲמָדוֹת מִי אֵיכָא מוֹסֵף"? נֹרָא שְׁגִירֶסֶת רַבִּינוּ: "תַּעֲנִיּוֹת מִי אֵיכָא מוֹסֵף", וְכֵן כֹּתֵב הַכֹּסֵף מִשְׁנָה וְכֵן הוּא בְּפִירוּשׁ ר"ח. וּלְפִי זֶה יֵשׁ בְּמַעֲמָדוֹת תְּפִילַת מוֹסֵף, וְעֵינִין רַאב"ד. וְרָאָה לְהֵלֶן שֶׁאֵף בִּימֵים שֵׁשׁ בֵּהֶם מוֹסֵף כְּגוֹן רֹאשִׁי חֲדָשִׁים וְכו', יֵשׁ בֵּהֶם גַּם אוֹתָהּ הַתְּפִילָה הִיתִירָה. (10) אֲבָל בְּמִנְחָה אֵין נִשְׁיאוֹת כְּפִיִּים כְּדַעַת רַבִּי יוֹסִי שֵׁם. (11) כֵּן מְפֹרֵשׁ רַבִּינוּ מָה שֶׁאִמְרוּ שֵׁם בְּמִשְׁנָה: "מִתְכַּנְסִין לַעֲרִיָּה וְקוֹרְאִין בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית וְכו' בְּשַׁחֲרִית [ו] בְּמוֹסֵף". (12) וְזֶה שֶׁאִמְרוּ (תְּמוּרָה יד): "דְּבָרִים שֶׁבִּכְתָּב אֵי אִתָּה רִשְׁאֵי לְאוֹמְרֵן בַּעַל פֶּה", אֵין זֶה אִלָּא לְהוֹצִיא אַחֲרֵים יְדֵי חוֹבֶתֶן.

ה. וְקִבּוּצָן לְכָל תְּפִלָּה מֵאַרְבַּע תְּפִלּוֹת אֵלּוּ וְעִמִּידָתָן שֵׁם לְתַפִּלָּה וְלִתְחֻנָּה וּלְבִקְשָׁה¹³ וְלִקְרוֹת בְּתוֹרָה נִקְרָא מַעֲמָד.

(13) כוונת רבינו למה שאמרו (שם כז:): שהיו מתעניין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדברות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם תחינות ובקשות על כל הדברים האלה.

ו. וּבִמָּה הִיוּ קוֹרְאִין? בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית¹⁴. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן קוֹרְאִין בְּרָאשִׁית¹⁵ וְיִהִי רְקִיעַ¹⁶. בְּשָׁנִי - וְיִהִי רְקִיעַ וְיִקְוֹ¹⁷. בְּשָׁלִישִׁי - וְיִקְוֹ וְיִהִי מְאוֹרוֹת¹⁸. בְּרִבְעִי - וְיִהִי מְאוֹרוֹת וְיִשְׁרָצוּ¹⁹. בְּחִמִּישִׁי - וְיִשְׁרָצוּ²⁰ וְיִתְּצוּ הָאֲרָץ²¹. בְּשִׁשִּׁי - וְיִתְּצוּ הָאֲרָץ²².

(14) "לפי ששלימות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' אדר - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י. (27) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנרב בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה-באב בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור בהספד ותענית בו ביום. [ואף על פי שאמרו (ראש השנה יט:): שבטלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים, לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר שר' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהוזכר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירוש המשנה בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. (28) [לדעת התוספות (פסחים נ. דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג].

- י. אָפְלוּ יָחִיד שֶׁהִתְנַדֵּב²⁹ עֲצִים או גִּזְרִים בְּמַעֲרָכָה¹⁷
- אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם³⁰ בְּהִסְפַּד וּבְתַעֲנִית וּבְעֲשִׂית מְלָאכָה. וְדָבָר זֶה מִנְהָג.¹⁹

(29) בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'". וברור שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו. (30) שמביאם למקדש.

- יא. אָנָּשִׁי מַעֲמֵד אֲסוּרִין מְלִסְפָּר וּמְלַכֵּס כָּל שַׁבָּת²⁰
- שְׁלֵהֵן. וּבְחִמִּישֵׁי מִתְרִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת³¹. וּמִפְּנֵי²¹
- מָה אָסְרוּ עֲלֵיהֶם לְסַפֵּר וּלְכַסֵּ? כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְבְּסוּ²²
- לְמַעֲמָדָם כְּשֶׁהֵם מְגִילִין, אֲלֵא יִסְפְּרוּ וּיְכַבְּסוּ מִקֵּדָם.²³

(31) בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר בשישי.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) בו יבאר רבינו שחמשה עשר ממונים היו במקדש, ועל מה היו ממונים.

- א. חֲמִשָּׁה עָשָׂר מְמַנִּין הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ²⁴, וְכֵן מְמַנִּים²⁴
- לְעוֹלָם עַל כָּל דָּבָר מִחֲמִשָּׁה עָשָׂר דְּבָרִים אֲלוֹ מְמַנָּה²⁵
- אֶחָד. וְאֵלּוּ הֵן: (א) עַל הַזִּמְנִים³. (ב) עַל נְעִילַת²⁶
- שְׁעָרִים⁴. (ג) עַל הַשּׁוּמְרִים⁵. (ד) עַל הַמְשׁוּרְרִים⁶. (ה)²⁷
- עַל הַצִּלְצָל עִם שָׁאָר כְּלֵי שִׁיר⁷. (ו) עַל הַפִּסְוֹת⁸. (ז)²⁸
- עַל הַקְּנָיִם⁹. (ח) עַל הַחֹתָמֹת¹⁰. (ט) עַל הַנִּסְכִּים¹¹.²⁹
- (י) עַל הַחֹלִינִין¹². (יא) עַל הַמִּים¹³. (יב) עַל מַעֲשֵׂה³⁰
- לָחֶם הַפָּנִים¹⁴. (יג) עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת¹⁵. (יד) עַל³¹
- מַעֲשֵׂה הַפְּרִכָּת¹⁶. (טו) עַל מַעֲשֵׂה בִגְדֵי כְהֻנָּה¹⁷.³²

אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ". (15) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסיף רביעי וחמישי (שם) כז: כמו בראשי חדרים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד. (16) מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון. (17) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה. (18) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. (19) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. (20) וקוראים בה שניים. (21) וקורא בה אחד.

- ז. פְּרָשָׁה גְּדוּלָּה קוֹרְאִין אוֹתָהּ בְּשָׁנִים²², וְקִטְנָה¹
- קוֹרֵא אוֹתָהּ אֶחָד. וְשְׁמֵי פְּרָשִׁיּוֹת שְׁקוֹרְאִין שְׁחִרִית -²
- הֵם שְׁחוּזְרִין וְקוֹרִין אוֹתָן בְּתַפְלָה הַשְּׁנִיָּה בַּסֶּפֶר,³
- וְחוּזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתָן בְּמִנְחָה עַל פֶּה.⁴

(22) ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים - רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה שקרא הראשון.

- ח. שְׁמֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה לֹא הָיוּ אָנָּשִׁי מַעֲמֵד עוֹשִׂין מַעֲמָד⁵
- בְּשַׁחֲרִית²³. וְכָל יוֹם שֵׁשׁ בּו קָרְבַּן מוֹסֵף לֹא הָיָה בּו⁶
- מַעֲמָד לֹא בְּתַפְלָה שְׁנִיָּה שְׁלָהֶם וְלֹא בְּמִנְחָה²⁴, אֲלֵא⁷
- בְּשַׁחֲרִית וּבְנִעִילָה בְּלַבָּד. וְכָל יוֹם שֶׁהָיָה בּו קָרְבַּן⁸
- הָעֲצִים לֹא הָיָה בּו מַעֲמָד בְּנִעִילָה, אֲלֵא בְּשַׁחֲרִית⁹
- וּבְתַפְלָה שְׁנִיָּה וּבְמִנְחָה.¹⁰

(23) במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד בשחרית. (24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף.

- ט. וּמָהוּ קָרְבַּן הָעֲצִים? זִמְן קָבוֹעַ הָיָה לְמִשְׁפְּחוֹת¹¹
- מִשְׁפְּחוֹת²⁵ לְצֹאת לְיַעֲרִים לְהִבִּיא עֲצִים לְמַעֲרָכָה.¹²
- וְיוֹם שֶׁיָּגִיעַ לְבָנֵי מִשְׁפָּחָה זֶה לְהִבִּיא הָעֲצִים, הָיוּ¹³
- מְקַרְבִּין עוֹלוֹת נִדְבָה, וְזֶהוּ קָרְבַּן הָעֲצִים. וְהָיָה לָהֶם¹⁴
- כְּמוֹ יוֹם טוֹב²⁶, וְאֲסוּרִין בּו בְּהִסְפַּד וּבְתַעֲנִית²⁷
- וּבְעֲשִׂית מְלָאכָה. וְדָבָר זֶה מִנְהָג²⁸.¹⁶

(25) נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום-טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. (26) כמו יום טוב ולא יום טוב ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי

ג. זֶה שֶׁעַל נַעֲלִילַת שְׁעָרִים - עַל פִּי נֹעֲלִין וְעַל פִּי פוֹתֶחִין²¹, וְאֵין הַתּוֹקְעִין תּוֹקְעִין בְּכָל יוֹם לַפְתִּיחַת הַשְּׁעָרִים²² אֲלָא בְּרִשְׁוֹתוֹ. וּבְכָל יוֹם תּוֹקְעִין בְּמִקְדָּשׁ שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת לַפְתִּיחַת הַשְּׁעָרִים: תְּקִיעָה תְּרוּעָה וְתִקְיעָה.

(21) במשנה שקלים שם: "על נעילת שערים", ורבינו הוסיף שהיה ממנה גם על פתיחת שערים, וכן פירשו שם הרא"ש והרע"ב: "לנעול שערים (בערב) ולפותחם בבוקר". [ואף-על-פי שהפתיחה קודמת לנעילה - הקדים רבינו הנעילה לפתיחה, לפי שהלילה קודם ליום. ובכל מעת לעת, קדמה הנעילה בלילה לפתיחה בבוקר שלאחריו, וכמו שהדגישו הרא"ש והרע"ב, ועיין ביריעות שלמה]. (22) סוכה ג: במשנה.

ד. זֶה שֶׁעַל הַשּׁוֹמְרִים - הוּא אִישׁ הַר הַבֵּית²³ שֶׁמִּסְבֵּב עַל הַלִּוּיִם²⁴ בְּכָל לַיְלָה, וְכָל מִי שֶׁיֵּשֶׁן עַל מִשְׁמְרוֹ - מִלָּקָה אוֹתוֹ בְּמִקְלָו וְשׁוֹרֵף אֶת כְּסוּתוֹ²⁵.

(23) שר הר הבית (מדות פ"א משנה ב). וראה למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה י. (24) משמע שעל הכהנים לא היה מסבב, אף שגם הכהנים היו שומרים בשלשה מקומות (למעלה שם הלכה ד), מפני שהכהנים זריזים הם (ועיין ברע"ב שקלים פ"ה משנה א, ותוס' יו"ט שם). (25) כלומר, רשאי גם לשרוף את כסותו.

ה. זֶה שֶׁעַל הַמְּשׁוֹרְרִים - הוּא בּוֹרֵר בְּכָל יוֹם הַמְּשׁוֹרְרִים שְׁעוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן לִזְמַר שִׁירָה בְּפֶה, וְעַל פִּי תּוֹקְעִין עַל הַקְּרָבָנוֹת²⁶. אֵין פּוֹתֶחִין²⁷ בְּמִקְדָּשׁ מֵאַחַת וְעֶשְׂרִים תְּקִיעָה²⁸ בְּכָל יוֹם: שְׁלֹשׁ²⁹ לַפְתִּיחַת שְׁעָרִים³⁰, וְתִשְׁעַ לְתִמְדִּי שֶׁל שַׁחֲרָי³¹, וְתִשְׁעַ לְתִמְדִּי שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים. וְיוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְרָבָן מוֹסֵף - מוֹסִיפִין תִּשְׁעַ עַל קְרָבָן מוֹסֵף. וְאֵם הָל ראש חֹדֶשׁ אוֹ יוֹם טוֹב לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ שַׁחַל ראש השָׁנָה לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת שֶׁיֵּשׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה מוֹסְפִין³² - אֵין תּוֹקְעִין לְכָל מוֹסֵף וּמוֹסֵף בְּפָנֵי עֲצֻמוֹ, אֲלָא תּוֹקְעִין תִּשְׁעַ בְּלִבָּד לְכָל הַמוֹסְפִין³³.

(26) להלן הלכה ז, כתב רבינו שזה שעל הצלצל ממנה על כל המשוררים בכלי שיר, וצריך עיון (יריעו"ש). (27) סוכה שם במשנה. (28) כלומר, תשע פעמים תר"ת (=תקיעה, תרועה, תקיעה). (29) תקיעה, תרועה ותקיעה, כמבואר למעלה הלכה ג. (30) שערי העזרה. (31) ש"כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הלוויים אומרים בשיר, ושלשה פרקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין הכהנים בחצוצרות" (רש"י שם). וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז. (32) כלומר, שלשה קרבנות מוסף, בשביל שבת, ראש-חודש וראש-השנה. (33) בסוכה נה. בברייתא: "יכול כשם שתוקעין על [המוסף] שבת בפני עצמו, ועל [מוסף] ראש-חודש בפני עצמו, כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף? תלמוד-לומר [וביום שמחתכם ובמועדיכם] ובראשי חדשיכם [ותקעתם], הוקשו כל

"חמשה עשר ממונין היו במקדש, וכן ממנים לעולם על כל דבר מחמשה עשר דברים אלו, ממנה אחד. ואלו הן, על הזמנים, על נעילת השערים כו".

המספר חמשה עשר - י"ה, קשור לגאולה, כיון שמרמז על שתי אותיות הראשונות של שם הוי", שהן "הנסתרות לה' אלוקינו", למעלה מאותיות ו"ה שהן "הנגלות לנו", שבזמן הגלות קליפת עמלק מפרידה בין י"ה ל"נגלות לנו", ולכן אין אנו רואים את הי"ה בתוך "הנגלות" (ו"ה), וזהו שכתוב "כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק כו", ולעיתיד-לבוא כשיזכר זרע עמלק ויבנה בית המקדש, אז יהיה גילוי שם הוי' בשלמותו.

(על-פי י"ן מלכות ספר עבודה סימן כא)

(2) שקלים פרק ה משנה א. (3) הוא גביני כרוז הנזכר במשנה שם, ותפקידו מבואר להלן בהלכה ב. (4) שם: "בן גבר על נעילת שערים", ותפקידו מבואר בהלכה ג. (5) שם: "בן בבי על הפקיע". וכן פירשו לפי מסקנת הגמרא ביומא כג. (ועיין ראב"ד וכסף-משנה). תפקידו מבואר בהלכה ד. (6) שם: "הוגרוס בן לוי על השיר". תפקידו מבואר בהלכה ה. (7) שם: "בן ארזה על הצלצל". וכשהקיש על הצלצל, היה סימן ללויים לפתוח בשיר (תפארת ישראל. וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). ועיין להלן הלכה ז. (8) שם: "מתתיה בן שמואל על הפייסות". ויבואר להלן בהלכה ח. (9) שם: "פתחיה על הקינים". תפקידו מבואר להלן בהלכה ט. (10) שם: "יוחנן בן פנחס על החותמות". תפקידו מבואר להלן בהלכה י. (11) שם: "אחיה על הנסכים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יב. (12) שם: "בן אחיה על חולי מעיים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יד. (13) שם: "נחוניא חופר שיחין". תפקידו מבואר להלן בהלכה טו. (14) שם: "בית גרמו על מעשה לחם הפנים". תפקידו מבואר להלן שם. (15) שם: "בית אבטינס על מעשה הקטורת". תפקידו מבואר להלן שם. (16) שם: "אלעזר על הפרוכת". תפקידו מבואר להלן בהלכה טז. (17) שם: "פנחס המלביש". תפקידו מבואר להלן בהלכה כ.

ב. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמִּמֶּנִּים אֶלּוֹ - תַּחַת יָדוֹ אֲנָשִׁים הַרְבֵּה, כְּדִי לְהַכִּין הַמִּלְאכָה שֶׁהוּא מְמַנֶּה עָלֶיהָ¹⁸. זֶה שֶׁעַל הַזְּמָנִים - הוּא וְאֲנָשָׁיו מְשַׁמְרִים אֶת הַזְּמָנִים. כִּינֵן שֶׁיִּגְעַע עַת הַקְּרָבָן מְכַרִּיז הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו בְּרִשְׁוֹתוֹ וְאָמַר: עֲמַדוּ כֹהֲנִים לְעִבּוּדָהּ¹⁹, וְלִוּיִם לְדוֹכָן²⁰, וְיִשְׂרָאֵל לְמַעַמָּד. וְכִינֵן שֶׁיִּשְׁמַע קוֹלָו כְּבוֹא כָּל אֶחָד לְמִלְאכָתוֹ.

(18) שעל כן נקראו ממונים, שהיו ממונים על אנשים אחרים. (19) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א, ובבלי יומא כ: (20) אף-על-פי שזמן הלוויים לעמוד על הדוכן לומר שירה, הוא בשעת ניסוך היין, כמבואר בפ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה, והוא בגמר התמיד, בכל זאת היו עומדים בשוה עם הכהנים (יריעות שלמה).

ז. זֶה שֶׁעַל הַצִּלְצָל - הוּא הַמַּעֲמִיד כָּל הַמְשֹׁרְרִים
עַל פִּי כָּלִי שִׁיר שְׁסוּעֲדִין⁴³ עִם הַלְוִים, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁴.

(43) שעזורים. (44) למעלה פ"ג הלכה ג.

ח. זֶה שֶׁעַל הַפִּסֹּת - הוּא מְפִיס בֵּין הַפְּהִיגִים בְּכָל
יוֹם, עַד שֶׁיְהִי כָּל אִישׁ וְאִישׁ עוֹשֶׂה מְלָאכָתוֹ שְׁזָכָה
בָּהּ בְּפִיס. וְאַרְבַּע פְּעָמִים הָיוּ מְפִיסִין בְּכָל יוֹם.
וּבְהַלְכוֹת תְּמִידִין⁴⁵ אֲבָאָר בְּצִיד הָיוּ מְפִיסִין.

(45) פרק ד הלכה ג.

ט. הַמְמָנָה שֶׁעַל הַקְּנִים - הוּא שְׁפוֹסְקִין עִמּוֹ שְׁיִמְכֹר
הַקְּנִים לַקְּרָבֹנוֹת כִּף וְכָף בְּסָלַע. וְכָל מִי שֶׁהוּא חֵיב
תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה⁴⁶ - יָבִיא דְּמִיהֶם לַמֶּקְדָּשׁ,
וְזֶה הַמְמָנָה נוֹתֵן הַקְּנִים לְבַעְלֵי הַקְּרָבֹנוֹת, וְעוֹשֶׂה
חֶשְׁבּוֹן עִם הַגִּזְבָּרִין וְנוֹתֵנִין לוֹ. מְשַׁלְשִׁים יוֹם
לְשַׁלְשִׁים יוֹם פּוֹסְקִין עִמּוֹ הַשָּׁעַר. וְאִם הוּזְלוּ הַקְּנִים
- מִסְּפִיק כְּשֶׁעַר הַזֶּל, וְאִם הוּקְרוּ - מִסְּפִיק כְּמוֹ
שֶׁפְּסָקוֹ עִמּוֹ; שְׂיַד הַקֶּדֶשׁ עַל הָעֲלִינָה⁴⁷. וְכֵן קֵן
שְׁנַמְצָא פְּסוּל אוֹ שְׁנַמְצָל קֶדֶם שְׂיִקְרָב - נוֹתֵן אַחֵר
תְּחִתּוֹ⁴⁸.

(46) כגון זב וזבה ויולדת, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי
כפרה הלכה ג. (47) בשקלים פ"ד משנה ט, שנינו: "אחת
לשלשים יום משערין את הלשכה, כל המקבל עליו לספק
לסתות" וכו'. ואף-על-פי ששם המדובר בענין נסכים (ראה
להלן הלכה יג) – סובר רבינו כי הוא-הדין לקנינים
(כסף-משנה). (48) בשקלים פ"ז משנה ז, שנינו: "ועל
הקנין הפסולות שיהו באות משל צבור, ר' יוסי אומר
המספק את הקנין מספק את הפסולות". ופסק רבינו כר'
יוסי, מפני שהתנא-קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין
מו: ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף-משנה)).

י. זֶה שֶׁעַל הַחוֹתְמוֹת⁴⁹ - הוּא שֶׁמֶקְבֵּל דְּמֵי הַנְּסָכִים
מִמֶּקְחֵי נְסָכִים וְנוֹתֵן לָהֶם חוֹתְמוֹת. וְזֶה שֶׁעַל
הַנְּסָכִים - הוּא שֶׁמּוֹכֵר הַנְּסָכִים⁵⁰.

(49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך
לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן לו מעות
ומקבל ממנו חותם". (50) שם: "בא לו אצל אחיה שהוא
ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים".

יא. בְּצִיד? אֲרַבְּעָה חוֹתְמוֹת הָיוּ בְּמֶקְדָּשׁ: הָאֶחָד
כְּתוּב עָלָיו עֶגְלָה⁵¹. וְהַשְּׁנִי כְּתוּב עָלָיו זִכְרִי⁵².
וְהַשְּׁלִישִׁי כְּתוּב עָלָיו גְּדִי⁵³. וְהָרְבִיעִי כְּתוּב עָלָיו
חוֹטָא⁵⁴.

(51) הוא סימן לנסכי שור, שהם: שלשה עשרונים סולת, חצי
ההין שמן וחצי ההין יין (משנה שם). (52) הוא סימן
לנסכי איל, שתרגום אייל – דיכרא. והם שני עשרונים סולת,
שלישית ההין שמן ושלישית ההין יין. (53) הוא סימן
לנסכי הכבש, שהם: עשרון אחד סולת, רביעית ההין שמן

החדשים כולם זה לזה [שתקיעותיהם שוות]. רב אשי אמר,
כתוב חדשכם [חסר יו"ד], וכתוב ובראשי. ואיזה חודש
שיש לו שני ראשין, זה ראש-השנה (=ראש-חודש וראש-
השנה) ואמר רחמנא חדשכם חד הוא". [ומסתבר שתוקעים
תשע תקיעות על מוסף של שבת, שקרב ראשון, מפני שהוא
תדיר, כמבואר להלן פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה
ב].

ו. בְּעֶרְב שַׁבַּת מוֹסִיפִין שִׁשָּׁ³⁴: שֶׁלֹּשׁ לְהִבְטִיל אֶת
הָעַם מִן הַמְּלָאכָה³⁵, וְשֶׁלֹּשׁ לְהִבְדִּיל בֵּין קֶדֶשׁ
לְחִלּוֹל³⁶. וּבִרְגֵל מוֹסִיפִין שֶׁלֹּשׁ לְפַתִּיחַת שַׁעַר
הַתְּחִתּוֹן³⁷, וְהוּא שַׁעַר עֶזְרַת נָשִׁים, וְשֶׁלֹּשׁ לְפַתִּיחַת
שַׁעַר הָעֲלִיּוֹן³⁸, הוּא שַׁעַר נֶקְנוֹר. וְלָמָּה נֶקְרָא שַׁעַר
עֲלִיּוֹן? לְפִי שֶׁהוּא לְמַעַל מַעְרַת נָשִׁים. וְכֵן תּוֹקְעִין
שֶׁלֹּשׁ לְמַלּוֹי הַמִּים³⁹ שְׁמַנְסְכִין בְּחָג. וְאִין תּוֹקְעִים
לְמַלּוֹי הַמִּים בְּשַׁבַּת⁴⁰. וְתּוֹקְעִין שֶׁלֹּשׁ עַל גְּבִי הַמְּזֻבָּח
בְּשַׁעַר שְׁמַנְסְכִין הַמִּים⁴¹. וְכָל הַתּוֹקְעִים שְׁתּוֹקְעִים
עַל הַקְּרָבֹנוֹת - מִתַּחַת יָד זֶה שֶׁעַל הַמְשֹׁרְרִים
וּבִרְשׁוֹתוֹ. וְכָל אֵלּוּ הַתְּקִיעוֹת בְּחֻצוֹצְרוֹת הֵן⁴².

(34) שם במשנה. [וראה בספרי "זמנים" עמ' רז, שאף-על-
פי שתוקעים גם בגבולין – עיקרן של תקיעות אלו אינו אלא
במקדש]. (35) שם במשנה. ועיין בשבת קיד: שכהנים
זריזים הם (בקריאים הם בכל, ואין צריכים סימן, שכתוב
בהם יורו משפטיך ליעקב – רש"י) והתקיעות היו בשביל
העם שבירושלים. ובשבת לה: מבואר שתקיעה ראשונה
לבטל העם שבשדות. תקיעה שנייה, נסתלקו התריסין
ונגעלו החנויות. תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין
המטמין את החמין והדליקו את הנרות. וכן הוא בדברי
רבינו פ"ה מהלכות שבת הלכה יא. (36) שם במשנה. היינו
אחר ש"שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת
בתנור, תוקע ומריע ותוקע ושובת" (הלכות שבת שם).
(37) בסוכה שם: "שלש לשער התחתון". ופירש רש"י שזהו
מה ששנינו במשנה (שם נא:): "הגיעו לעזרה (=לעזרת
נשים) תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש שאז פתחו את
השער, וראה להלן, ועיין בכסף-משנה]. (38) שם במשנה:
"שלש לשער העליון". ופירש רש"י שזהו מה ששנינו
במשנה (שם) "ועמדו שני הכהנים בשער העליון וכו' קרא
הגבר תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש אז פתחו השער,
וכן נראה בסוכה נד. "כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה"].
(39) שם במשנה. וזהו מה ששנינו שם מח. "היה ממלא מן
השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו" (רש"י
שם). (40) שם נד. מימרא של רבא "שכבר נתמלאו
מערב-שבת, כדתנן לעיל מח: אלא שהיה ממלא מערב-
שבת [חבית של זהב]" (רש"י). ואם כן, מילוי המים כאן
אינו מן השילוח אלא מן החבית (מעשה רוקח).
(41) במשנה שם: "ושלש על גבי מזבח". ופירש רש"י
כשזוקפין את הערבה, כדתנן לעיל מה. וזוקפין את הערבה
בצידי המזבח ותקעו והריעו ותקעו, ושם נד. ד"ה ה"ג כתב,
שזוקפת הערבה היתה בשעה שמנסכין המים על גבי
המזבח, וכן יש לומר לדעת רבינו (הר המוריה). (42) שם
נא:

64]בשקלים פ"ד משנה ד: "רבי עקיבא אומר, מותר התרומה לקיץ המזבח, ומותר נסכים לכלי שרת. רבי חנניה סגן הכהנים אומר: מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר התרומה לכלי שרת". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ופסק ההלכה בכל זה אומרת (=ירושלמי שם סוף הלכה ג) תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות". ולכן פסק בפ"ד מהלכות שקלים הלכה ט, שמותר התרומה לוקחים בה קיץ המזבח, ואם-כן אין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר' חנניה סגן הכהנים. ומה פסק רבינו בהלכות שקלים שם הלכה ב, שמותר נסכים לכלי שרת – אין זה דין במותר הנסכים, שוודאי הוא הולך לקיץ המזבח, וכמו שכתב כאן, אלא זהו דין בכלי שרת ש"מצוותם שיבואו ממותר הנסכים" כמו שדקדק רבינו שם. ובזה פסק כברייתא בכתובות קו: "מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת, באין ממותר נסכים". אלא שמכיון שאמרו בירושלמי הנ"ל, ש"תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות", על-כרחנו שמה שאמרו שכלי שרת באים ממותר נסכים, אין זה אלא למצוה לכתחילה, אבל "אם לא היה להם מותר נסכים (=כגון שלא היו להם הרבה נדרים ונדבות, והמזבח בטל, וצריך להקריב עולות לקיץ המזבח, ונמצא שאין להם ממותר נסכים לכלי שרת) – יביאו (כלי שרת) מתרומת הלשכה" (מלשון רבינו שם). ועיין כסף-משנה ומראה-הפנים בירושלמי שם הלכה ב, ד"ה רבי חייה בר יוסף. (65) שבועות יב: ועיין בתוספות שם ד"ה ואין. (66) היחיד מביא עוף, ואין הציבור מביאין עוף (תו"כ פרק ז פרשתא ו).

ורביעית ההין יין. (54) סימן לנסכי שלש בהמות של מצורע עשיר (משנה שם). והם: שלשה עשרונים סולת ותשעה לוגין שמן (נוסף לזה, לוג אחד שמן למתן תנוך ובהונות), ושלש רביעית יין ושלש רביעיות שמן (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו). "ונקרא המצורע חוטא, לפי שבעונותיו אירעו מה שאירעו" (פירוש המשניות), וכן הוא בערכין טז. "על שבעה דברים נגעים באים, על לשון הרע" וכו' (הרא"ש והרע"ב שם).

1 יב. כל מי⁵⁵ שביא קרבנותיו למקדש נותן דמי הנסכים לזה הממנה על החותמות, ונותן לו חותמות כמנין הקרבנות שלו. ואם היה מצרע עשיר⁵⁶ – נותן לו חותם אחד שכתוב עליו חוטא. והלה הולך פחותמות שבידו לזה הממנה על הנסכים, ונותן לו נסכים כמנין החותמות וכמו שכתוב בהן. ולערב באים זה אצל זה, מוציא את החותמות ומקבל כנגדן מעות. אם הותירו המעות – הותירו להקדש⁵⁷, ואם פחתו המעות – ישלם זה שעל החותמות מביטו. מי שאבד⁵⁸ חותמו – ממתינין לו עד הערב. אם מצאו במעות יתר כדי חותם שטוען⁵⁹ – נותנין לו, ואם לאו – אין נותנין לו. ושם כל היום⁶⁰ כתוב על החותם, מפני הרמאים, שלא ישהא החותם אצלו עד שיוקרו הנסכים⁶¹.

23 יד. הכהנים⁶⁷, מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד⁶⁸, ואוכלין בשר הרבה⁶⁹, ואין עליהן בגדים בשעת העבודה אלא חלוק אחד⁷⁰ – הם חולין במעיהן. לפיכך מעמידין ממנה אחד, שיהיה מבקר אותן ומרפא כל תחלואיהן, ועוסק בהן תמיד הוא ואנשיו שתחת ידו.

67]ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א. (68) ש"כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (69) כן הוא בירושלמי שם. (70) "כי אסור להם לעבוד אלא בארבעה בגדים: כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט, לא פחות ולא יותר" (פירוש המשניות שם פ"ה משנה א). [בירושלמי שם, ליתא "אלא חלוק אחד". ובמקום זה אמרו שם: "וישותין מים", ובפיה"מ שם הביא גם זה שלא היו להם הרבה בגדים, וגם מה שהיו שותים מים].

29 טו. וכן ממנין אחד להיות חופר בורות ושיחין⁷¹ ומתקן הבורות של רבים, כדי שיהיו הפנים מצויין בירושלים לכל אחד מיושביה ולכל עולי הרגלים⁷². ואחד ממנה על כל אפני לחם הפנים⁷³, והוא מתקן כל מלאכתו. ואחד ממנה על כל אפני הקטרת⁷⁴, והוא מתקן מלאכתה.

71]ירושלמי שם: "והוה ידע (=והיה יודע) האי דין כיף מקורר מיא (=איזה סלע מוציא מים קרים), והאי דין כיף אית ביה שרברוביה (=חמימות), ועד היכן שרברובתיה

(55) משנה בשקלים שם. (56) אבל מצורע עני, שאינו מביא אלא כבש אחד (ויקרא יד, כא) אינו מביא אלא נסכי כבש, וחותרו "גדי", כדעת תנא-קמא שם (כסף-משנה). והממונה על החותמות אינו יכול לטעון כי מעותיו הן שנתערבו במעות הקדש, שיד הקדש על העליונה (משנה שם). (58) שם משנה ה. (59) כלומר, אם נמצאו מעות יתירות מכדי החותמות. ושיעורם כשיעור חותם שטוען זה שנאבד לו. (60) בשקלים שם: "ושם היום". ובספרים אחרים שם כנוסחת רבינו: "ושם כל היום". ויתכן כי הכוונה היא, על-פי מה שאמרו בירושלמי שם, שהיה כתוב שם היום, כמה ימים בשבת, שם השבת, ושם החודש ושם המשמר. והיינו "שם כל היום" שכתב רבינו, כלומר, כל מה ששייך לאותו יום (הר המוריה). (ובפירוש הרא"ש שם: "ושם כל יום", ואולי צריך להיות כן גם בדברי רבינו). (61) כן הוא בפירוש המשניות לפי הפירוש השני.

16 יג. משלשים יום לשלשים יום⁶² פוסקין שער היין והסלת⁶³ עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו נסכים – מספק להן כמו שפסקו עמו, ואם הוזלו – מספק להן פשער הזול. והשכר שמשפך ההקדש בשערים אלו – הוא הנקרא מותר נסכים, ולוקחין בו עולות לקיץ המזבח⁶⁴. ואין מקציצין את המזבח בעולות עוף⁶⁵, שאין בקרבנות הצבור עוף⁶⁶.

62]שקלים פ"ד משנה ט. וראה למעלה הלכה ט. (63) לא כתב רבינו "שמן", לפי שהשמן נבלל בסולת, כמו שנאמר: בלול בשמן" (תוספות יום-טוב שם פ"ה משנה א).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י' אדר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שלמה שבעזרה, ואין צורך להוציאה (תפארת ישראל שם).
 87) שטומאה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש, ראה בפ"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה ו'. 88) בשרץ או נבילה וכיוצא בהם. 89) שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא ראשון לטומאה (להלן פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). 90) כדי לנגבה. 91) חוץ לעזרה. 92) במשנה שם: "על גג האיצטבא" (ועיין משנה-למלך). שהרחבה של הר הבית היתה מוקפת באיצטבאות לישב שם, ומסוככות למעלה מפני הגשמים (הרע"ב סוכה פ"ד משנה ד). 93) כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו שוטחים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים סמוך לו (תפארת ישראל).

יט. וְכָל הַפְּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ לָהֶם שְׁנֵימֵים וּשְׁלִישִׁים⁹⁴, שָׁאֵם יִטְמְאוּ הָרָאשׁוֹנִים - יָבִיאוּ הַשְּׁנֵימֵים תַּחְתֵּיהֶם.

94) משנה בחגיגה כו:

כ. זֶה הַמִּמְנָה עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כֹהֵן עוֹסֵק בַּהֲכָנָת בְּגָדֵי כֹהֲנִים הַדְּיוּטִים וּבְגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל וּבְאֲרִיגָתָן⁹⁵, וּמִתַּחַת יָדוֹ נַעֲשֶׂה הַפֶּל. וְלִשְׁפָה הֵיחָה לוֹ בַּמִּקְדָּשׁ⁹⁶.

95) במשנה שלפנינו (שקלים פ"ה משנה א) "ופנחס על המלבוש". ומפרשה רבינו, שהיה ממונה על הכנת המלבושים ועל אריגתם. ברם לפי נוסחאות אחרות: "ופנחס המלביש" – היה ממונה על פעולת ההלבשה, וזוהי דעת הראב"ד בהשגה. ובפירוש המשנה שם, כלל רבינו גם את ההלבשה וגם את העשייה, ועיין בהר המוריה. 96) מדות פ"א משנה ד.

פרק שמיני

1) יתבארו בו ששלשה מיני בגדים היו, ומה דינם אם היו מטושטשים או משובשים.

א. בְּגָדֵי כֹהֵן שֶׁלֹּשָׁה מִינִים: בְּגָדֵי כֹהֵן הַדְּיוּט, וּבְגָדֵי זָהָב², וּבְגָדֵי לָבָן³. בְּגָדֵי כֹהֵן הַדְּיוּט הֵם אֲרֻבָּעָה כָּלִים⁴: כְּתָנֶת, וּמְכַנְסִים, וּמַגְבֵּעַת, וְאַבְנֵט. וְאֲרֻבָּעָתָן שֵׁל פֶּשֶׁתָן לְבָנִים⁶, וְחוּטָן כְּפֹל שֶׁשָׁה⁷. וְהָאֲבֵט לְבָדוֹ רָקוּם בְּצֻמָּה⁸.

2) של כהן גדול, וראה להלן ה"ב. 3) שהכהן הגדול משמש בהם ביום הכיפורים, וראה להלן ה"ג. 4) מפורש בתורה (שמות כח, מ"ב) "ולבני אהרן תעשה כתנות, ועשית להם אבנטים, ומגבעות תעשה להם... ועשה להם מכנסי בד". 5) צ"ל: מגבעת. 6) כן הוא ב'ספרא' פ' מצורע (פי"ג ה"ג"ד) "יכול יהו מטמאים בין צבועים בין שאינם צבועים, תלמוד-לומר בבגד צמר או בבגד פשתים, מה פשתים כברייתא, אף צמר כברייתא – אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים, תלמוד-לומר לפשתים ולצמר, מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה", ועי' 'מנחת חינוך' סוף מצוה קא). 7) יומא עא, ב: דברים שנאמרו בו שש, חוטן כפול ששה, וראה להלן הי"ד. 8) כלומר, הוא שעטנו. וכדעת רבי ביומא יב, ב. ואף-על-פי

מטיא (עד היכן חמימותו מגעת). 72) רש"י (בבבא קמא נ. ויבמות קכא): פירש, שהיה חופר בורות לעולי רגלים בדרכים. ורבינו בפירוש המשנה (שקלים שם) כתב: שהיה "ממציא מים לעם בישוב ובמדבר". וכעין מה שכתב כאן. 73) שקלים שם. 74) שם.

טז. זֶה שֶׁעַל הַפְּרֹכֶת מִמְנָה עַל כָּל אוֹרְגֵי הַפְּרוֹכוֹת⁷⁵ וְהַרוֹקְמִין בֵּהֶן שִׁיְהִיו מוֹכֵנֹת לְהִיכָל וּלְשַׁעְרִים. וְשִׁתֵּי פְרוֹכוֹת הָיוּ עוֹשִׂין כָּכָל שָׁנָה⁷⁶ לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים⁷⁷. וְחוּטֵי הַפְּרֹכֶת כְּפוּלִין שֶׁשָׁה שֶׁשָׁה. וְאֲרֻבָּעָה מִינִין הָיוּ בָּהּ: שֵׁשׁ וְתַכְלֶת וְאֲרֻבָּעָה וְתוֹלַעַת שָׁנִי. וְכָל אֶחָד מֵהֶן כְּפֹל שֶׁשָׁה. הָרִי אֲרֻבָּעָה וְעֶשְׂרִים חוּטִין⁷⁸. וְטֶפֶח הָיָה עֲבִיָּה⁷⁹. וְעַל שְׁנֵים וְשִׁבְעִים נִירִין⁸⁰ הָיְתָה נֶאֱרָגָת. אֲרֻבָּה אֲרֻבָּעִים אִמָּה, וְרַחֲבָה עֶשְׂרִים אִמָּה⁸¹.

75) משנה וירושלמי שקלים שם. 76) שקלים פ"ח משנה ה. לפי שהיו משחירות מחמת עשן הקטורת, היו עושים חדשות בכל שנה (הרא"ש בתמיד כ"ט). 77) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. 78) שקלים שם ויומא עא: 79) שקלים שם. 80) היינו: שבעים ושתים נימים (=חוטים) שבשקלים שם. ובכמה נוסחאות שם: "נירין", כמו שכתב רבינו. 81) שרוחב קודש-הקדשים עשרים אמה, וגבהו ארבעים אמה (תוספות יום-טוב בשקלים שם).

יז. וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פְרוֹכוֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ שְׁנֵי⁸²: שְׁבַע עַל שְׁבַעָה שַׁעְרֵי הָעֶזְרָה, וְאַחַת עַל פֶּתַח הָאוֹלָם, וְאַחַת עַל פֶּתַח הַהִיכָל, וְשִׁתֵּים לְדַבָּר בֵּינוּ וּבֵין הַקֹּדֶשׁ, וְשִׁתֵּים כְּנָגְדָן בְּעֻלְיָה⁸³.

82) מימרא של רב ביומא נד. 83) להבדיל בין עליית ההיכל לבין עליית בית קודש-הקדשים (רש"י שם).

יח. פְּרוֹכֶת⁸⁴ שֶׁנִּטְמָאת בְּיֹד הַטְּמֵאָה⁸⁵ - מְטַבִּילִין אוֹתָהּ בְּפָנִים⁸⁶ וּמְכַנְסִין אוֹתָהּ מִיָּד, לְפִי שֶׁאֵינָה צָרִיכָה הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ⁸⁷. וְשֶׁנִּטְמָאת בָּאֵב הַטְּמֵאָה⁸⁸ - מְטַבִּילִין אוֹתָהּ מִבַּחוּץ⁸⁹ וְשׁוֹטְחִין⁹⁰ אוֹתָהּ בַּחִיל⁹¹. מִפְּנֵי שֶׁהִיא צָרִיכָה הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ. וְאֵם הֵיחָה חֲדָשָׁה - שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גֹּב הָאֲצִטָּבָא⁹², כְּדֵי שִׁירָאָה הָעֵם⁹³ אֶת מְלֹאכְתָּהּ שֶׁהִיא נֹאָה.

84) כלומר, אחת משלוש-עשרה פרוכות הנ"ל (תוי"ט שקלים שם משנה ד). 85) היינו משקין טמאים שגזרו עליהם חכמים שיטמאו כלים (פ"ז מהלכות אבות הטומאות הלכות א"ב). והמדובר כשלא היתה תלויה, שאז אינה מקבלת טומאה, שהרי אינה מקבלת טומאה אלא מפני שהשמש מתחמם כנגדו (ביצה יד: ופ"י מהלכות כלאים הלכה יד), ופרוכת של מקדש אסורה בהנאה (עיין תוספות שם ד"ה מפני) – אלא המדובר כשהיתה מונחת, ואז יש עליה תורת בגד, שהרי ברגלים תולים אותה בעזרות בשביל בני אדם הבאים, והרי היא כמשמשי אדם שמקבלים טומאה (מלאכת שלמה שם בשם הר"ר סולמין). 86) בים-של-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בַּשַּׁחַר²¹, וְאַחַת בֵּין הָעֶרְפִּים²². וּשְׁתֵּיהֶם בְּשָׁלְשִׁים
מִנָּה מִשָּׁל הַקֹּדֶשׁ²³. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף - מוֹסִיף
מִשָּׁלוֹ²⁴. וּמִקֵּדִישׁ הַתּוֹסֵפֶת וְאַחַר כֶּךָ עוֹשֶׂה בָּהּ
הַפְתָּנָה²⁵.

(16) כן הם נקראים במשנה (יומא לד:). (17) שם עא, ב.
(18) ואינם שעטנז, "שעבודת היום בבגדי בוך" (שם לה).
(19) במשנה (שם לד:): "בשחר היה לובש פילוסין (=פשתן מעולה) של שמונה עשר מנה, ובין הערבים של שנים עשר מנה, הכל שלשים מנה". ומפורש רבינו שהמדובר בכתנות בלבד (ועי' רש"י שם). וגם בגמרא שם לה, ב - לא דיברו אלא על הכתנות ('מעשה רוקח'). (20) אפשר שמילה מיותרת היא בטעות-סופר (שו"ת רמ"ע מפאנו סי' קב, וראה ב'משנה למלך' ר'מעשה רוקח'). (21) לעבודת פנים של שחרית. (22) להוצאת כף ומחתה. (23) כחכמים במשנה, שם. ובגמרא שם לה, א - אמרו, ששל שחרית צריך להיות יותר יקרים משל ערבית, ורבינו לא הזכיר מזה כלום, וצ"ע (משנה-למלך). (24) שם לד, ב - במשנה. (25) שם לה, ב - בגמרא.

ד. בַּגְדֵי פְהֵה מְצוֹתָן שִׁיְהִיו חֲדָשִׁים²⁶, נָאִים²⁷ וּמְשֻׁלָּשִׁים²⁸, כִּדְרָךְ בַּגְדֵי הַגְּדוֹלִים²⁹; שְׁנֶאֱמַר:
לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. הֵיוּ מְשֻׁשְׁטִישִׁין³⁰ אוּ מְקָרְעִין³¹ אוּ
אַרְפִּין יָתֵר עַל מִדָּתוֹ³² אוּ קָצְרִים פְּחוֹת מִמִּדָּתוֹ³³ אוּ
שֹׁסְלָקִין בְּאַבְגָּט³⁴ וְעֶבֶד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. הֵיוּ
מְשֻׁתְּקִין³⁵ אוּ שְׁהִיוּ אֲרָפִים וְסִלְקָן בְּאַבְגָּט עַד
שְׁנַעֲשׂוּ מִמִּדָּתוֹ וְעֶבֶד - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁶.

(26) בזבחים יח, ב - למדו כן מה שנאמר "בד" - שיהיו חדשים (כשעה שהיו בבדי פשתן - רש"י). (27) שנאמר (שמות כח, ב) "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". וראה להלן. (28) צ"ל: "ומשולשלים", וכן הוא בדפוס ווינציא. (29) עי' בשבת קיג, א: "אם אין לו להחליף (בגדים לשבת), ישלשל בגדיו". ופירש רש"י: "ישלשל בגדיו כלפי מטה, כדרך עשירים שיושבים בביתם, ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ". (30) (זבחים יח:). (31) והפסול הוא מפני שהוא מחוסר בגדים, ב'ספר המצוות' לא-תעשה קסד, וראה ב'קריית ספר'. (ומה שכתב רבינו להלן (פ"א מהל' ביאת המקדש הי"ד) שאם עבד קרוע בגדים, אלא מחמת ניוול, דוגמת פרועי ראש (ראה מחוסר בגדים, כי שם מדובר כששלל (= תפר שלא כדרך שם הט"ו), כי שם מדובר כששלל (= תפר שלא כדרך תפירה) את הקריעה, שאין בו משום מחוסר בגדים, שהרי הוא שלם (ואף-על-פי שאין מתקנים בגדי כהונה, שאין עניות במקום עשירות, להלן ה"ה, ולמעלה פ"א הט"ו - אין זה אלא לכתחילה אבל בדיעבד כשר), אבל משום ניוול יש בו, מכיון שמותר לשלול הקריעה (פ"ט מהל' אבל ה"א), על-כרחנו לא בטל מבגד זה דין קריעה על המת. ומדוקדקים דברי רבינו, שכאן כתב: "בגדיו מקורעין", שהבגד מקורע, וכאילו אינו, ואילו להלן כתב: "קרועי בגדים", היינו שהבגד שלם (שתוקן על-ידי שלילה), אלא

שאין זה מפורש בתורה אלא בכהן-גדול, שנאמר (שם לט, כט) "ואת האבנט שש משור, ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם", ובכהן-גדול הכתוב מדבר, שהרי נאמר כאן "רוקם", ונאמר להלן (שם כח, לט) גבי כהן גדול "ואבנט תעשה מעשה רוקם" (ראה 'תוספות' יומא ו. ד"ה אמר לך) - למדו כהן הדיוט מכהן-גדול, ממה שנאמר (שם כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", להורות כי אבנטו של כהן גדול, זהו אבנטו של כהן הדיוט (יומא שם בגמרא). ומה שכתב רבינו "רוקם בצמר" נראה כדעת רלב"ג בפרשת תצוה, שכתב כי האבנט היה ממין אחד של צמר בלבד, אבל מדברי ה'תוספות' שבת כא. ד"ה שמחת, נראה שהיה משלושת מיני צמר: תכלת וארגמן ותולעת שני (משנה-למלך. ועיי"ש).

ב. בַּגְדֵי זָהָב הֵן בַּגְדֵי פְהֵן גְּדוֹל⁹, וְהֵם שְׁמֹנֶה
פְּלִים¹⁰: הָאַרְבָּעָה שֶׁל פֶּל פְּהֵן, וּמַעִיל, וְאַפּוֹדָה,
וְחֶשֶׁן, וְצִיץ¹¹. וְאַבְנֵטוֹ שֶׁל פְּהֵן גְּדוֹל מַעֲשֶׂה רֹקֶם
הוּא¹², וְהוּא דוֹמָה בְּמַעֲשָׂיו לְאַבְנֵט פְּהֵן הַדִּיּוֹט¹³.
וּמִצְנַפֶּת הָאֱמִוּרָה בְּאַהֲרֹן הִיא הַמַּגְבֵּעַת הָאֱמִוּרָה
בְּבָנָיו, אֲלֹא שֶׁפְּהֵן גְּדוֹל צוֹנֵף בָּהּ כְּמִי שֶׁלּוֹפֶף עַל
הַשֶּׁבֶר¹⁴, וּבָנָיו צוֹנְפִין בָּהּ כְּכּוֹבֵעַ, וּלְפִיכָךְ נִקְרָאת
מַגְבֵּעַת¹⁵.

(9) גם במשנה מסכת יומא (לא: ועי'). נקראו בגדי כהן גדול - "בגדי זהב", אף-על-פי שארבעה מהם הם בגדי לבן, כשל כהן הדיוט. (10) זה מוסב למה שאמר "בגדי כהן גדול", ולא למה שכתב "בגדי זהב", שהרי בגדי זהב לא היו שמונה אלא ארבעה (כסף-משנה). (11) מפורש בתורה (שם כח, דלו) "ואלה הבגדים אשר יעשו, חושן ואפוד ומעיל וגו', ועשית ציץ זהב טהור". (12) כמפורש בתורה (שם, לט) "ואבנט תעשה מעשה רוקם". (13) עי' ב'מגדל עזר' וב'קריית ספר' שהעתיקו: "ואינו דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט". והיינו שבאבנט של כהן-גדול נאמר "מעשה רוקם", ו"הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות וכו'", ואילו אבנט של כהן-גדול אין צורך שתהיינה בו צורות, ועי' ב'יריעות שלמה'. (14) מגלגל ומחזיר, מגלגל ומחזיר סביב ראשו, כמין תחבושת. וסובר רבינו ששתיהם כעין סודר ארון, אלא שיש חילוק ביניהם בענין הלבשה. אבל הראב"ד כתב: "אין מעשהו של זה כמעשהו של זה, מצנפת ארון הרבה, וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים, אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו, חדין מלמעלה והן קצרין". ורש"י בפירושו של התורה כתב ששניהם הם כמין כובע. (15) שאותיות גיכ"ק מתחלפות, והרי "מגבעת" כמו "מקבעת", והוא מלשון קובע (= כובע, ראה שמואל-א יז, לח). וכן תרגם אונקלוס (שמות כח, מ) "מגבעות" - "וכובעין" (כסף-משנה בשם רמב"ן).

ג. בַּגְדֵי לָבָן הֵם אַרְבָּעָה פְּלִים שְׁמֹנֶה עָשָׂר
גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוֹרִים: פְּתָנָה, וּמִכְנָסִים, וְאַבְגָּט,
וּמִצְנַפֶּת¹⁶. וְאַרְבָּעֶת לְבָנִים, וְחוּטָן כְּפּוֹל שִׁשָּׁה¹⁷,
וּמִן הַפֶּשֶׁתָּן לְבָדוֹ הֵם¹⁸. וּשְׁתֵּי פְתָנֹת¹⁹ אַחֲרוֹת²⁰ הֵיוּ
לוֹ לְכַהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוֹרִים: אַחַת לּוֹבֶשָׁה¹³

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' אדר - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קרבנות הצבור⁴⁸ שהתנדב אותן יחיד משלו - 16
כשרים, ובלבד שימסרם לצבור. 17

(44) יומא לה, ב. (45) שם. (46) 'ירושלמי' שם ה"ב.
(47) תענית כח, א. ו'ירושלמי' שם ה"א. (48) תוספתא
שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 176 4): "כל קרבנות
הציבור וכו' ואם נתנדבו לעצמן כשרים, ובלבד שימסרו
לציבור". וכן הוא בראש השנה ז, א. ('אור שמח').

ח. בגדי כהנים הדיוטים היו עושים מהן מחלצות 18
רבות⁴⁹. וישעיה ותשעים חלון היו במקדש⁵⁰ להניח 19
בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר, ושם 20
כל משמר כתוב על חלונותיו, וכלן סתומות. 21
וכשיפנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלהן - 22
פותחין חלונותיהן כל ימי שבת ונוטלין הכלים; 23
וכשיצאו - מחזירין הבגדים לחלונותיהן וסותמן. 24

(49) מלשון הכתוב (זכריה ג, ד) "והלבש אותך מחלצות".
כלומר, עושים להם כמה חליפות (כל חליפה היא: כתונת
ומכנסים, מגבעת ואבנט - למעלה ה"א). ומקור דבריו
בחיגה כו, ב - שכל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים
ושלישים, שאם נטמאו הראשונים יבואו שניים ושלישים,
וסובר רבינו שהוא-הדין לבגדי כהונה. וכן מפורש
ב'ירושלמי' (יומא פ"ג ה"ו) "ולבני אהרן תעשה כתונת,
רבנן אמרי שתי כתונות, לכל אחד ואחד" (הובא ב'תוספות'
חיגה ג. ד"ה חרש, וראה ב'טורי אבן' שם). (50) במס'
תמיד פ"ה מ"ג: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשמיש
הכלים", וכתב שם רבינו בפירושו, כי כל מין בגד היה מונח
בחלון בפני עצמו. ומכיון שהיו לכל אחד ואחד מעשרים
וארבע המשמרות חלונות מיוחדים, הרי שבסך-הכל היו
תשעים וששה חלונות. (ואף-על-פי שבתוספתא סוכה פ"ד
(הוצאת צוקרמנדל עמ' 200 14) מפורש ש"עשרים וארבע
חלונות היו שם, כנגד עשרים וארבע משמרות לוייה", וכן
כתב רבינו בפירוש המשניות, בסוף מסכת סוכה - צריך
לומר שלכל אחד היה חלון גדול אחד, ובו עוד שלשה
חלונות קטנים).

ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי 25
שלא יהיו הכלים מערבין⁵¹. אלא כל המכנסים 26
בחלון אחד, וכתוב עליו מכנסים. וכן האבנטים 27
בחלון אחד, וכתוב עליו אבנט. וכן המצנפות פלן 28
בחלון אחד, והפתנות פלן בחלון אחד. 29

(51) שאם יהיו מערבין, יבוא לשנות את סדר הליבישה,
שהוא: מכנסים תחילה ואחריהם הכתונת, ואחריה האבנט,
ואחרי המצנפת (להלן פ"ה ה"א). וכן כתב רבינו בפירוש
המשניות, מס' תמיד שם. ועי' 'יריעות שלמה'.

י. בהן גדול מניח בגדי זהב בלשפה שלול⁵² בלילה 30
או בעת שיצא מן המקדש. 31

(52) מכיון שלא נזכר במשנה חלון מיוחד עבור בגדי הכהן
הגדול, למד רבינו שלא היה לו חלון אלא היה מניחם
בלשכתו ('ה' המוריה').

שהאדם "קרוע בגדים" על מתו, כנ"ל. וראה ב"סיני" כרך
יט עמ' קפג). (32) זבחים, שם - כרב. (33) כרב ושמואל,
שם. ונראה שזה נלמד ממה שנאמר "מדו בד" - "שיהא
כמדתו", ראה בפסחים סה, ב. וזהו לעכב. (34) היינו,
שהיו כמדתו וסלקן באבנט, ועל-ידיה נעשו פחות ממדתו.
ועבודתו פסולה מפני שדין בגדים אלו כדין בגדים קצרים
ממדתו - "אבנט מיגז גיז", כלומר, הקיפול שעל-ידי
האבנט קוצץ הבגד ומקצרו. כרב בזבחים שם, וראה להלן.
(35) ישנים. שאע"פ שמצוותם שיהיו חדשים - אין זה מעכב
בדיעבד (זבחים, שם). (36) כרב, שם - ש"אבנט מיגז
גיז", ראה למעלה הערה לג.

ה. כל בגד מבגדי כהנה שנעשו צואין - אין מלפנין 1
אותן³⁷ ואין מכבסין אותן, אלא מניחין לפתילות³⁸ 2
ולובש חדשים. ובגדי כהן גדול שפלו - גונזין 3
אותן³⁹. ובגדי לכן שעובד בהם ביום הצום - אינו 4
עובד בהם פעם שניה לעולם, אלא גנזין במקום 5
שיפשוט אותם שם⁴⁰; שנאמר: והניחם שם. והם 6
אסורין בהנאה. 7

(37) זבחים פח, ב - שאין עניות במקום עשירות. (וראה
בהלכה הקודמת, שאין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד
כשר. וכן נראה מדברי הרא"ש בערכין י, ב - שהביא
ה'שיטה מקובצת' שם אות יב בשמו, ועי' ב'קריית ספר').
(38) סוכה נא, א - במשנה. וראה בהלכה הסמוכה. (39) אין
זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמוד מבגדי לבן דלהלן
(קריית ספר). ועי' ב'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג (משנה-
למלך). (40) יומא יב, ב - כתנא-קמא.

ו. מכנסי כהנים הדיוטים שפלו ואבנטיהם - היו 8
עושים מהן פתילות⁴¹ ומדליקין בהן במקדש 9
בשמחת בית השואבה⁴². וכתונות כהנים הדיוטים 10
שפלו - היו עושים מהן פתילות למנורת תמיד⁴³. 11

(41) סוכה שם, במשנה. (42) אבל למנורה אינן כשרות, לפי
שיש בהן צמר, שאינו ראוי לפתילה, שנאמר בה "להעלות
נר תמיד" - "שתהא השלהבת עולה מאליה" (שבת כ: כא).
(ואף-על-פי שלדעת רבינו (למעלה ה"א) אין באבנט של
כהן-גדול אלא מין צמר אחד בלבד, בכל זאת אינו ראוי
להדלקה, שדינו ככרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין
מדליקין שפסול (שם כא). ודלא כמו שכתבו ה'תוספות' שם
ד"ה שמחת, שבמקדש לא גזרו על זה, אלא כמו שכתב
ה'מאירי' שם, שגם במקדש אסור). (43) שבת, שם.
והוא-הדין למצנפת. ולא בא למעט אלא אבנט, שיש בו גם
צמר, כמבואר למעלה (כסף-משנה), ומכנסים שאינם כבוד
למנורה ('תפארת ישראל' סוכה פ"ה מ"ג אות יב). (ועי'
'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג).

ז. כל בגדי כהנים אינן באים אלא משל צבור⁴⁴. 12
ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור 13
ומתרו⁴⁵. וכן כל כלי השרת⁴⁶ ועצי המערכה⁴⁷ 14
שמסרן יחיד לצבור - הרי הן כשרין. אף כל 15

חושב מעשה אורג, לפיכך שני פרצופות". ורבינו העתיק כלשון התוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 178 24), "מעשה חושב שתי פרצופות, ומעשה רוקם פרצוף אחד". וכ"ה בברייתא ד'מלאכת המשכן' (הובא ב"לקוט שמעוני' פ' תרומה), ראה ב'הר המוריה'. (68) כן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ח ה"ב (לפי גירסת ר"ש סיריליאנו, ועי' משנה-למלך): "מעשה רוקם פרצוף אחד. חושב שתי פרצופות. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: מעשה רוקם - ארי מכאן וחלק מכאן: מעשה חושב - ארי מכאן וארי מכאן: וחריגא אמר: מעשה רוקם - ארי מכאן וארי מכאן: מעשה חושב - ארי מכאן ונשר מכאן". ופסק רבינו כדיעה הראשונה, וסתם רבינו ולא ביאר איזה פרצוף יעשה - שאין קפידא בזה, ואיזה מין צורה שירצה יעשה (משנה-למלך).

טז. וְכִיצַד מַעֲשֵׂה הַבְּגָדִים? הַפְּתִנָּת, בֵּין שֵׁל כֹּהֵן
גְּדוֹל בֵּין שֵׁל כֹּהֵן הַדְּיוּט - מִשְׁבַּצַּת הַיְּתֵה⁶⁹, שֶׁהִיא
בָּתִּים בָּתִּים בְּאֵרִיגְתָּהּ, כְּמוֹ בֵּית הַפּוֹסוֹת⁷⁰, פְּדִרְךָ
שְׁעוֹשִׁין הָאוֹרִגִּין בַּבְּגָדִים הַקָּשִׁים. וּבֵית יֵד⁷¹ שְׁלֵה
נֶאֱרָג בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, וּמַחְבְּרִין אוֹתוֹ עִם גּוֹף הַפְּתִנָּת
בַּתְּפִירָה⁷².

(69) שנאמר (שמות כח, לט) "ושבצת הכתונת שש". ואף שזה נאמר באהרן, ובבניו אמר סתם (שם, מ) "תעשה כתונות" - הכוונה היא תעשה כתונות כמו הנזכרת (רמב"ן שם לט, כח). ויש סמך לזה מימא יב, א - שנראה משם שאין בין כהן-גדול לכהן הדיוט אלא אבנט בלבד, הרי שהכתונות שוות (משנה-למלך). (70) ראה בפירוש המשנה, חולין פ"ג מ"א. (71) שרול. (72) יומא עב, ב.

יז. אַרְךְ הַפְּתִנָּת - עַד לְמַעְלָה מִן הָעֶקֶב⁷³. וְאַרְךְ בֵּית
יֵד שְׁלֵה - עַד פֶּס יֵדוֹ⁷⁴. וְרַחְבּוֹ - כְּרַחֲב הַיֵּד⁷⁵.

(73) כמבואר למעלה, שצריך שבגדי כהונה לא יהיו לא ארוכים ולא קצרים אלא כמדתו (כסף-משנה). וראה בפ"ה מהל' דעות ה"ט, שבגד של תלמיד-חכם צריך שיהיה עד עקבו. ומקורו מבבא-בבא-בבא נז, ב. וכיון שבגדי כהונה צריכים להיות לכבוד ולתפארת, צריך שיהא עד עקבו ולא יותר ('יריעות שלמה'). (74) יומא, שם. (75) למד זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, ג) "מדו בד" - "בדו, כמדתו, שלא יחסר ולא יותיר", כמפורש בפסחים סה, ב ('הר המוריה').

יח. הַמְּכַנְסִים⁷⁶, בֵּין שֵׁל כֹּהֵן גְּדוֹל בֵּין שֵׁל כֹּהֵן
הַדְּיוּט, הֵם מְמַתְנִים עַד יָרֵכִים; שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן
הַטְּבוֹר קְרוֹב מִן הַלֵּב, עַד סוֹף הַיָּדָה, שֶׁהוּא
הָאַרְכָּבָה. וְשֹׁנְצִים⁷⁷ יֵשׁ לָהֶם, וְאֵין לָהֶם לֹא בֵּית
הַנֶּקֶב⁷⁸ וְלֹא בֵּית הָעֶרְוָה⁷⁹, אֲלֵא מְקַפֵּין כְּמִין כֵּיס.

(76) נדה יג, ב. (77) רצועות (רש"י שבת צב.). (78) שלא יתלכלך. (79) תיק לערוה. שלא יבוא לידי הרהור עבירה (רש"י נדה, שם).

יט. הַמְּצַנְפֵּת שֵׁל כֹּהֵן גְּדוֹל אוֹ הַדְּיוּט - אֶרְכּוֹ שֵׁשׁ
עֶשְׂרֵה אַמּוֹת⁸⁰. וְהָאֲבָנִט - רַחְבּוֹ כְּמוֹ שְׁלֹשׁ

יא. בַּגְדֵי כֹהֵנָה מִתֵּר לַהֲנוֹת כֹּהֵן⁵³. לְפִיכָּה לּוֹבֶשֶׁם
בְּיוֹם עֲבוֹדָתוֹ וְאֶפְלוֹ שְׁלֹא בִשְׁעַת עֲבוֹדָה; חוּץ מִן
הָאֲבָנִט, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁעִטָּנָה⁵⁴, אֲסוּר לִכְתֹּחַ הַדְּיוּט
לְלַבְשׁוֹ אֶלֶא בִשְׁעַת עֲבוֹדָה.

(53) יומא סט, א. וראה ב'תוספות' שם ד"ה בגדי, שכתבו שלכתחילה אסור, אלא שאינם חייבים בקרבן מעילה, לפי "שלא ניתנה תורה למלאכי השרת". (54) שם, וערכין ג, ב. וראה בפ"י מהל' כלאים הל"ב, ובראב"ד כאן ושם. (55) סימן ההלכה כאן היה טעות הדפוס, וצריך להעמידה להלן לפני המילים "אין הכהנים" ('הר המוריה'), וכן נראה בדפוס רומי (ר"מ) שכאן אין שום ריוח, ולהלן יש ריוח.

יב. אֵין⁵⁶ הַפְּתִנָּת לּוֹבֶשֶׁין לְעֲבוֹדָה אֶלֶא צִמָּר
וּפְשָׁתִים בִּלְבָד⁵⁷.

(56) כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ראה למעלה. (57) כלאים פ"ט מ"א.

יג. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'שֵׁשׁ' אוֹ 'בֶּד' - הוּא
הַפְּשָׁתִים וְהוּא הַבוּץ⁵⁸. וְתַכְלֵת הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם
הַיָּד הַצִּמָּר הַצְּבוּעַ כְּעֶצֶם שְׁמִים, שֶׁהוּא פְּתוּךְ⁵⁹ מִן
הַפְּתִל⁶⁰. הָאֲרִגְמָן הוּא הַצִּמָּר הַצְּבוּעַ אֲדָם⁶¹, וְתוֹלַעַת
הַשָּׁנִי הוּא הַצִּמָּר הַצְּבוּעַ בַּתּוֹלַעַת⁶².

(58) יומא עא, ב. ובבחים יח, ב. (59) מעורב (פ"א מהל' טומאת צרעת ה"ד). (60) כלומר, הוא מעורב קצת עם צבעי הכותל. ובפ"ב מהל' ציצית ה"א: "כפתוך שבכחול. ושם ה"ג כתב רבינו שצובעים אותו בדם חלזון, ועי' משנה-למלך. (61) לדעת רש"י (שמות כה, ד) ארגמן הוא מין צבע ששמו ארגמן, ועי' משנה-למלך. (62) "והתולעת הוא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החרובין, והם כמו האוג. ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן" (פ"ג מהל' פרה אדומה ה"ב).

יד. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'שֵׁשׁ' אוֹ 'שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר'
צִרְיָה שֶׁהִיָּה חוּטָן כְּפוּל שֶׁשֶׁה⁶³. וּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר
'בֶּד', אִם הִיָּה חוּט אֶחָד לְבָדוֹ - כָּשֵׁר; וּמְצוּנָה מִן
הַמְּבָחֵר שֶׁהִיָּה כְּפוּל שֶׁשֶׁה⁶⁴. וּמְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ
'מְשֻׁזָּר' בִּלְבָד⁶⁵ - צִרְיָה שֶׁהִיָּה חוּטָן כְּפוּל שְׁמִנָּה⁶⁶.

(63) יומא, ובבחים שם. (64) בזבחים, שם: "בד, שיהו של בוץ - חדשים: שזורים - שיהיו חוטן כפול ששה". "בד, חד חד לחודיה משמע: !?" - "אלא - יש מהם למצוה, ויש מהם לעכב". ופירש רבינו, שגם כפול ששה הוא אחד מאלה שאינם אלא למצוה ולא לעכב, ודלא כפירוש רש"י שם. ועי' כסף-משנה. (65) כלומר, "משזור" בלא "שש", והיינו רימוני המעיל (להלן פ"ט ה"ד). (66) יומא עא, ב.

טו. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'מַעֲשֵׂה רֶקֶם' - הוּא
שֶׁתְּהִיָּנָה הַצּוּרוֹת הַנּוֹעֲשׂוֹת בְּאֵרִיגָה נִרְאוֹת מִצַּד אֶחָד
בִּפְנֵי הָאֲרִיגָה⁶⁸. וּמַעֲשֵׂה חֲשֵׁב הוּא שֶׁתְּהִיָּה הַצּוּרוֹת
נִרְאוֹת מִשְׁנֵי צַדִּיין פְּנִים וְאַחֹר.

(67) שם עב, ב: "רוקם מעשה מחט, לפיכך פרצוף אחד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני י"א אדר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

4) שתי התיבות. (5) כעדותו של ר' אליעזר ב"ר יוסי (סוכה שם ושבת שם) שראה אותו בעיר רומי והיה כתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת.
ב. והאותיות בולטות בפניו. [פיצד?] חופר את האותיות מאחריה והוא מדבק על השערה עד שכולט. והוא נקוב בשתי קצותיו, ופתיל תכלת למטה ממנו¹⁰ נכנס מנקב לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הערף.

6) גיטין כ. "לא היה כתבו [של ציץ] שוקע אלא בולט".
7) ואינו עושה בדפוס שקוע לפניו, בולטות, שהרי נאמר (שמות לט, ל) "מכתב פתוחי חותם" ובכל כתב צריך שיעשה פעולת הכתיבה בגוף האותיות ולא מסביב להן באופן שהן יוצאות מאליהן. (8) שאם היה מונח על דבר קשה, היה אותו דבר מעכב לאותיות להיות בולטות לחוץ.
9) להעביר על ידי הנקבים את הפתיל. (10) רבינו סובר שדי בפתיל אחד. לדעת הראב"ד צריך היה בו עוד נקב באמצע, שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת.
ג. המעיל פלו תכלת¹¹, וחוטיו כפולין שנים עשר¹², ופיו ארוג בתחילת אריגתו¹³. ואין לו בית יד¹⁴, אלא נחלק לשתי כנפים¹⁵ מסוף הגרון עד למטה, בדרך כל המעילים, ואינו מחבר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל¹⁶ - לוקה; שנאמר: לא יקרע. והוא הדין לכל בגדי כהנה, שהקורען דרך השחתה - לוקה¹⁷.

11) שנאמר (שם לט, כב) "ויעש את מעיל האפוד - כליל תכלת". (12) שנאמר (שם כח, לא) "ועשית את מעיל האפוד - כליל תכלת", ולמדים תכלת תכלת מפרוכת, מה להלן ששה אף כאן ששה, ואין כליל אלא גדיל, דהיינו שניים. (13) שנאמר (שם לב) "והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג" ופירש רש"י: פתיחת בית הצוואר בתוכו כתרוממו כפיל לגוויה והיה מעשה אורג ולא במחט. (14) כן כתב הרמב"ן (שמות שם) ואפשר שבאיו ברייתא מצאו כן (כסף משנה). ויש לזה סמך מן הגמרא (יומא עב:) שאמרו שבגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג, ורק הבית-יד שלהם מתחבר במחט. ויש לראות כי "מעשה אורג" לא נאמר אלא במעיל (שם כח, לא ולט, כב) להורות כי המעיל היה כולו מעשה אורג, בלי שום מעשה מחט כלל, ואם כן על כרחנו שלא היה לו בית יד. (15) כן כתב הרמב"ן שם. וכן יש ללמוד ממה שנאמר (שם כח, לד) "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על שולי המעיל", הרי שהיו לו שני שוליים. (16) יש לעיין למה דקדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל. ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל חוץ מפיו דינו ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה. (17) ביומא עב. אמרו "המקרה בגדי כהונה לוקה, שנאמר לא יקרע". וזוהי שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב מלקות אף שאינו דרך השחתה, אבל שאר בגדי כהונה דווקא דרך השחתה. וראיה לדבריו ממה שאמרו (זבחים

1) אצבעות⁸¹, וארפו שתיים ושלושים אמה⁸², מקיפו ומחזירו כרף על גבי כרף. ובגדי כהנה כלל - אין עושין אותן מעשה מחט, אלא מעשה אורג; שנאמר: מעשה ארג⁸³.

(80) כן כתב הרמב"ן (שמות כח, לא) בשם רז"ל. (81) שפחות משלש אצבעות אינו בגד, ועי' זבחים יט, א. ולהלן פ"ה ה"ח (יריעות שלמה). (82) "ירושלמי" יומא פ"ז ה"ג. (83) יומא עב, ב.

יום שני י"א אדר ה'תשע"ח

פרק תשיעי

1) יבאר כיצד מעשה הציץ ומעשה המעיל, ודין הקורע פי המעיל.

5) א. פיצד מעשה הציץ? עושה טס של זהב רחב שתי אצבעות ומקיף מאזן לאזן, וכותב עליו שני שיטין: קדש לה'. 'קדש' מלמטה, 'לה' מלמעלה³.
8) ואם כתבו בשיטה אחת⁴ - כשר. ופעמים כתבוהו בשיטה אחת⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיצד מעשה הציץ... וכותב עליו שני שיטין קדש לה', ואם כתבו בשיטה אחת כשר, ופעמים כתבוהו בשיטה אחת."

מקור ההלכה בגמרא יומא "כתוב עליו ב' שיטין יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד מלמטה. וא"ר אליעזר בר' יוסי, אני ראיתי ברומי וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת."

ולכאורה משמע שפעמים כתבוהו בשיטה אחת מפני שלא ידעו את ההלכה, אלא שאין לומר כן, שהרי הרמב"ם פוסק "אם כתבו בשיטה אחת כשר" וממשיך "ופעמים כתבוהו בשיטה אחת", היינו שאפשר לכתוב בשיטה אחת גם לכתחילה.

ויש לומר, שריבוי הדעות אם הוא שיטה אחת או שתיים אינו מחלוקת ואינו לעיכובא, ופעם כתבוהו כך ובפעם אחרת כך.

(על-פי יין מלכות ספר עבודה סימן כב)

2) סוכה ה. ושבת סג: וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה מדה כלל" - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא מדרבנן וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על מצחו" - שיהיה רחבו כשיעור מצחו. וסתם מצח רחב שתי אצבעות. (3) כתב הכסף-משנה שכן הגירסא בשבת שם וכן כתב רש"י שם בשם רבו הלוי (עיין שם בהגהה שבגליון). אולם לפנינו בגמרא הגירסא שם (כמו בסוכה שם:) "י' ה' מלמעלה וקדש ל' מלמטה". וכן הוא בירושלמי מגילה פרק א הלכה ט. וכתבו התוספות (סוכה שם דיבור המתחיל קדש): אין לפרש למטה ממש, זה למעלה מזה - שאין זה דרך קריאתו, אלא זה שלא כנגד זה קודש בתחילת שיטה [=שורה] תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה.

26) לא נמצא מקור לדין זה (משנה למלך). 27) כן דעת רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים".

28 ז. ומפתח על האבנים שמות השבטים כתולדותם. 29 ונמצא פותב על האדם 'ראובן' 28, ועל ישפה - 30 'בנימין'. וכותב 29 פתחלה למעלה מראובן 'אברהם יצחק ויעקב', וכותב למטה מבנימין 'שכטי זה' 30, 31 כדי שיהיו כל האותיות 31 מצויות שם 32.

28) כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן, על פטרה היה כתוב שמעון, על ברקת היה כתוב לוי כו', על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב יששכר, על יהלום היה כתוב זבולן וכו', על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכו', על תרשיש היה כתוב אשר, על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישראל". 29) בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה כתוב, ורבינו השמיטה, וצריך עיון (משנה למלך). 30) ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישראל". 31) של האלפא ביתא. 32) כי בשמות השבטים היו חסרות האותיות: צדי, קו"ף וטי"ת.

33 ח. ועושה על ארבע זוויות של חשן ארבע טבעות 34 זהב. ונותן בשתי הטבעות של מעלה, שהחשן נתלה 35 בהן, שתי עבותות הזהב, והם הנקראים 33 שרשרות; 36 ונותן בשתי טבעות של מטה, שהן כנגד הדדים 34, 37 שני פתילי תכלת.

33) בתורה. 34) ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו על לב אהרן", ועיין במעורר קטן כז: "הספר על הלב, שנאמר כנגד שדים סופדים".

38 ט. האפוד - רחבו כרחב גבו של אדם מפתח 39 לכתף, וארפו מנגד אצילי הידים מאחוריו עד 40 הרגלים. ויש לו כמו שתי ידות יוצאות ממנו 41 באריג 35 לכאן ולכאן, שחוגרין אותו בהם, והם 42 הנקראין חשב האפוד. והפל ארוג זהב תכלת 43 וארגמן ותולעת שני ויש על שמנה ועשרים 44 חוטיין, כמעשה החשן. ותופר עליו 36 שתי כתפות, 45 כדי שיהיו על כתפות הפהן. וקובע על כל פתח 46 וכתף אבן שהם מרבע 37 משקע בבית של זהב, 47 ומפתח על שתי האבנים שמות השבטים, ששה 48 על אבן זו וששה על אבן זו, כתולדותם. 49 וכותבין שם יוסף 'יהוסף', ונמצאו עשרים וקמח 50 אות באבן זו, ועשרים וקמח אות באבן זו. וכך 51 היו כתובין 38:

ראובן	שמעון
לוי	יהודה

צה). "מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר לא יקרע", ואילו בגדי כהונה אחרים קורע בחורץ ומכניסו בפנים (שם צד:), הרי שבמעיל אסור לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מותר.

1 ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני, כל מין 2 משלשתן שזור שמונה, לפי שנאמר בשוליו 3 'משור' 18. נמצאו חוטי השולים ארבעה ועשרים 4 ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהן 20, ותולה 5 אותן במעיל. ומביא שנים ושבעים זוגים, ובהם 6 שנים ושבעים ענבולים 21, הכל זהב 22, ותולה בו 7 ששה ושלשים בשולי כנף זה וששה ושלשים בשולי 8 כנף זה. והזוג עם הענבול התלוי בין שניהם כאחד 23 נקרא פעמון. עד שיהיו שוליו משני צדדיו פעמון 9 ורמון פעמון ורמון 24.

18) "ומקום שנאמר בו משור לבר, צריך שיהיו חוטן כפול שמונה" (למעלה פרק ח הלכה יד). 19) שהרי הם שלושה מינים, וכל אחד כפול שמונה. 20) ובחים פח: ש"דרך רימונים השוהין באילן אחר גמר בישולם מתפתחים מאליהן כדרך שעושים קליפי אגוזים החיצונות". 21) מה שתלוי בתוכן לקשקש. 22) כן הוא בפסוק (שמות כח, לג) "ופעמוני זהב". 23) ומה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך הרמונים", לא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרימונים עצמם), אלא ביניהם (רש"י בזבחים שם), ומה שכתב "בין שניהם" זהו דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני רימונים". 24) ולפי זה היה מספר הרימונים כמספר הפעמונים וכן מפורש במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות ו): רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רימונים.

11 ה. הזהב שבאריגת האפוד והחשן האמור בתורה, 12 ככה הוא מעשהו: לוקח חוט אחד זהב טהור 13 ונותנו עם ששה חוטיין של תכלת וכופל השבועה 14 חוטיין פאחת. וכן הוא עושה חוט זהב עם ששה 15 של ארגמן, וחוט אחד עם ששה של תולעת שני, 16 וחוט אחד עם ששה של פשתים. נמצאו ארבעה 17 חוטי זהב, ונמצאו כל החוטים שמנה ועשרים. 18 שנאמר: וירקעו את פחי הזהב וגומר לעשות בתוך 19 התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך 20 השש - מלמד, שחוט הזהב כפול בתוכן.

25) זהב מזוקק.

21 ו. כיצד מעשה החשן? אורג בגד מעשה חושב מן 22 הזהב והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש על 23 שמנה ועשרים חוטיין, כמו שבארנו, ארכו אמה 24 ורחבו זרת, וכופלו לשנים. נמצא זרת על זרת 25 מרבע. וקובע בו ארבעה טורים של אבן המפרשים 26 בתורה, כל אבן מהן מרבע 26 ומשקע בבית של זהב, 27 שמקיפו מלמטה ומארבע רוחותיו 27.

27

פָּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יתבאר סדר לבישת הבגדים, ושמצות-עשה לעשות אותם.

- 28 א. פִּיצוּד סֵדֶר לְבִישַׁת הַבְּגָדִים? לֹבֵשׁ הַמְּכַנְסִים
29 תַּחֲלָה², וְחֹגֵר אֶת הַמְּכַנְסִים לְמַעַל מִטְּבוּרוֹ מַעַל
30 מִתְּנִיּוֹ. וְאַחֵר כֶּף לֹבֵשׁ הַתַּתָּנִת. וְאַחֵר כֶּף חֹגֵר אֶת
31 הָאֲבֵנִט כְּנָגֵד אֲצִילֵי יָדָיו³, וּמְקִיפּוֹ כֶּרֶךְ עַל כֶּרֶךְ עַד
32 שְׁגֹמֶר וְקוֹשֶׁר.

(2) אף-על-פי שבפסוק קדמה כתונת למכנסים, שכן נאמר (ויקרא ו, ב) "ולבש הכהן מדרו (היא הכתונת - רש"י) בד, ומכנסי בד ילבש על בשרו", ועוד נאמר (שם טז, ד) "כתונת בד קודש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו" - למדרו חז"ל ביומא כג: "מניין שלא יהיה דבר קודם למכנסים? תלמוד-לומר (שם ו, ג בכהן הדיוט) ומכנסי בד ילבש על בשרו" - "משמע, שלובש בעודו ערום, שאין עליו אלא בשרו" (רש"י שם). וכן נאמר בכהן גדול (שם טז, ד) "ומכנסי בד יהיו על בשרו" (תוספות שם ד"ה מניין), וראה להלן הלכה ג. (3) בזבחים יח: "אין חוגרין לא למטה ממתניהן ולא למעלה מאציליהן אלא כנגד אצילי ידיהן" (על צלעותיהן כנגד המפרק - רש"י).

- 33 ב. וְעַל הָאֲבֵנִט מִפְּרֵשׁ בְּקִפְלָה: וְלֹא יִחְגְּרוּ בִּצְעָה -
34 בְּמָקוֹם שְׁמוֹנִיעִין⁴. וְכָף קָבֵל יוֹנְתָן בֶּן עֲזִיָּאל מִפִּי
35 הַנְּבִיאִים וְתַרְגָּם⁵: עַל לִבְיָהוּן יִסְרוּן⁶. וְאַחֵר כֶּף
36 צוֹנָף בְּמִצְנַפֶּת כְּמִין כּוֹבֵעַ⁷.

(4) שם. במקום שהבשר נכפל על הבשר ומתחמם ומזיע (רש"י שם). (5) ביחזקאל שם. (6) על הלב לאו דוקא, אלא סמוך ללב. וכן פירש"י בזבחים שם, שהיו חוגרים כנגד אצילי ידיהם כנגד הלב ולא על הלב. (7) ובכהן גדול, להלן הלכה ג, כתב רק "צונף במצנפת", ולא כתב "כמין כובע". וראה למעלה פ"ח הלכה ב.

- 37 ג. כֶּהֱן גָּדוֹל אַחֵר שֶׁחֹגֵר בְּאֲבֵנִט⁸ לֹבֵשׁ הַמְּעִיל⁹.
38 וְעַל הַמְּעִיל - הָאֵפֹד וְהַחֹשֶׁן, וְחֹגֵר בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד
39 עַל הַמְּעִיל מִתַּחַת הַחֹשֶׁן. וּלְפִיכֶךָ נִקְרָא מְעִיל
40 הָאֵפֹד, שֶׁחֹגְרוֹ בְּאֵפֹד. וְאַחֵר כֶּף צוֹנָף בְּמִצְנַפֶּת,
41 וְקוֹשֶׁר הַצִּיץ לְמַעַל מִן הַמִּצְנַפֶּת¹⁰. וְשֶׁעָרוּ הָיָה
42 נִרְאֶה בֵּין צִיץ לְמִצְנַפֶּת¹¹, וְשֵׁם הָיָה מְנִיחַ תְּפִלִּין בֵּין
43 צִיץ לְמִצְנַפֶּת.

(8) כלומר, אחר שלבש מכנסים וכתונת וחגר באבנט, כסדר לבישת הבגדים (למעלה הלכה א). וראה ביומא ה: ו. שיש אומרים שהחגירה באבנט ככהן גדול היתה אחר לבישת כל בגדי כהונה גדולה, בכדי לקיים מה שנאמר (שמות כט, ט) "והגדת אותם אבנט אהרן ובניו", שהחגירה באבנט צריכה להיות באהרן ובבניו בבת אחת. אבל דעת רבינו כדיעה אחרת הלומדת מפרשת צו (ויקרא ח, י"ג) שנאמר בה: "ויתן עליו (=על אהרן) את הכתונת, ויחגור אותו באבנט וילבש אותו על המעיל וגו', ואחר-כך נאמר: "ויקרב משה את בני אהרן וגו' ויחגור אותם אבנט", הרי שחגירת הכהן הגדול באבנט, היתה לפני שהתחיל להלביש את בניו.

זְבוּלָן

יִשְׁשָׁכָר

1

דָּן

נִפְתָּלִי

2

אָשֵׁר

גָּד

3

בְּנִימֵן

יְהוֹסֵף

4

(35) כמו שנאמר (שם, ח) "וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו וכן פירש רש"י שם. (36) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי כתפות חוברות יהיו לו אל שני קצותיו וחובר". הרי שאינם צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש רש"י שם. (37) מרובע ממש אי אפשר, שהרי שמות השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קרית ספר). (38) וגבי חושן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר כתיבתם. ומדברי רבינו בפירוש המשנה יומא פרק ז שכתב "וכיוון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו שמות השבטים כתובים על אבני האפוד" - נראה שרק באבני האפוד היה הסדר הזה.

- 5 וְהָאֵבֶן שֶׁכְּתוּב בָּהּ רְאוּבֵן - עַל כְּתָפוֹ הַיְמָנִית, וְהָאֵבֶן
6 שֶׁכְּתוּב בָּהּ שִׁמְעוֹן - עַל כְּתָפוֹ הַשְּׂמָאלִית. וְעוֹשֶׂה
7 בְּכָל כְּתָף שְׁתֵּי טַבְּעוֹת: אַחַת מְלַמְּעָה בְּרֹאשׁ הַכְּתָף,
8 וְאַחַת מְלַמְּשָׁה לְכְתָף לְמַעַל מִן הַחֹשֶׁב. וְנוֹתֵן שְׁתֵּי
9 עֲבוֹתוֹת זֶהָ בְּשְׁתֵּי טַבְּעוֹת שְׁלֹמְעָלָה, וְהֵם הַנִּקְרָאִים
10 שְׂרָשְׁרוֹת.

- 11 י. וְאַחֵר כֶּף מְכַנֵּס קְצוֹת הָעֲבוֹתוֹת שֶׁל חֹשֶׁן
12 בְּטַבְּעוֹת שֶׁל מַעַל בְּכְתָפוֹת הָאֵפֹד, וּמְכַנֵּס שְׁנֵי
13 פְּתִילֵי הַתְּכֵלֶת שֶׁבְּשׂוּלֵי הַחֹשֶׁן בְּשְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת שֶׁל
14 מַעַל מִחֹשֶׁב הָאֵפֹד, וּמְוִרִידִין אֶת הַשְּׂרָשְׁרוֹת
15 שֶׁבְּטַבְּעוֹת כְּתָפוֹת הָאֵפֹד עַד טַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן
16 הָעֲלִיוֹנוֹת, כְּדִי שֶׁיִּדְבְּקוּ זֶה בָּזֶה וְלֹא יִנָּח³⁹ הַחֹשֶׁן
17 מֵעַל הָאֵפֹד. וְכָל הַמְּזִיחַ חֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד וּמִפְּרָק
18 חֲבוּרֵן דֶּרֶךְ קִלְקוּל - לֹאֲקָה⁴⁰.

(39) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח). (40) יומא עב. ורבינו הוסיף "דרך קלקול". אבל לתקן - מותר.

- 19 יא. נִמְצָא בְּשִׁלּוּבֵשׁ הָאֵפֹד עִם הַחֹשֶׁן - יְהִיֶּה הַחֹשֶׁן
20 עַל לְבוֹ בְּשׂוּהָ, וְהָאֵפֹד מֵאַחֲרָיו. וְחֹשֶׁב הָאֵפֹד
21 קָשׁוּר עַל לְבוֹ תַּחַת הַחֹשֶׁן. וְשְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֵפֹד עַל
22 שְׁתֵּי כְתָפָיו. וְשְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת זֶהָ וְיָרְדוֹת מֵעַל כְּתָפָיו
23 מִבָּאֵן וּמִבָּאֵן מִכְתָּפוֹת הָאֵפֹד עַד טַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן.
24 וְשְׁנֵי חוּטֵי תְּכֵלֶת מְרַכְסִין מִתַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו מִשְׁתֵּי
25 טַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן הַתַּחְתּוֹנוֹת עַד שְׁתֵּי טַבְּעוֹת כְּתָפוֹת
26 הָאֵפֹד הַתַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁהֵם לְמַעַל מִן הַחֹשֶׁב.

17 שְׁלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין בָּשָׂרוֹ לַבְּגָדִים²². אֶפְלוּ
18 נִימָא²³ אַחַת אוֹ עֶפְרָא²⁴ אוֹ כְּנָה מִתְּהָ²⁵, אִם הִיתָה בֵּין
19 בָּשָׂר לַבְּגָד - הָרִי זֶה חֲצִיצָה וְעֹבְדוֹתָ פְּסוּלָה. לְפִיכָךְ
20 אֵין הִכְהֵן יָכוֹל לַעֲבֹד בְּתַפְלִין שֶׁל יָד, שֶׁהָרִי
21 חוֹצֵצָתָ²⁶. אֲבָל שֶׁל רֹאשׁ אֵינָה חוֹצֵצָתָ, וְאִם רִצָּה
22 לְהַנִּיחָם בְּשַׁעַת הָעֹבֹדָה - מְנִיחָ²⁷.

(21 נראה שצ"ל: "ילבש על בשרו" (ויקרא ו, ג). וכ"ה בזבחים יט. ובספרא (שם ה"ג) וראה בהר המוריה. [ואולי צ"ל "על בשרו (וגו') ולבשם", שם טז, ד - הרב אנשיל כ"ץ]. (22 זבחים שם. ומשמע שדוקא בגד לבשרו חוצץ, אבל בין בגד לבגד אין חציצה פסולת, וכן דקדק רבינו להלן בהלכה זו. וכן הוא להלן בהלכה זו. והיינו משום שפסול החציצה למדנו מ"ילבש על בשרו", הרי שכל המדובר בחציצה שבין הבגד לבשר (שו"ת בית הלוי ח"א סי"ג ויריעות שלמה). [אבל בירושלמי (עירובין פ"י הלכה יג) מפורש "שלא יחוצץ בינו לבין בגד, ולא בין בגד לבגד"]. (23 חוט תלוש מן הבגד. ובנימא מגודלת, ראה להלן הלכה זו. (24 שיש בו ממש. וראה להלן שם בדין אבק דק. (25 זבחים שם. ובכניה חיה, ראה להלן שם. (26 בין בשר לבגד. (27 שאין כאן חציצה. וגם משום יתור בגדים אין כאן, לפי שאינם בגד (כסף-משנה בשם רש"י שם).

23 ז. וצריך להזהר²⁸ בְּשַׁעַת שְׁלֹבֶשׁ, שְׁלֹא יִהְיֶה אָבֶק²⁹
24 בֵּין בָּגְדוֹ לְבָשָׂרוֹ, וְלֹא כְּנָה אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּחִיּוֹם.
25 וְשֹׁלֵא תִפְנֹס הָרוּחַ בְּשַׁעַת הָעֹבֹדָה בֵּין בָּשָׂרוֹ לַבְּגָדוֹ,
26 עַד שִׁיתְרַחֵק הַבְּגָד מֵעָלָיו. וְלֹא יִכְנִס יָדוֹ תַּחַת
27 חִלּוֹקוֹ לַחֲתִיק. וְלֹא יֵצֵא שְׁעָרוֹ מִן הַבְּגָד³⁰. וְלֹא יִהְיֶה
28 בַּבְּגָד נִימָא מְדַלְּקָתָ³¹. וְאִם הָיָה שֵׁם אֶחָד מִכָּל אֵלּוֹ
29 - עֹבְדוֹתָ כְּשֶׁרָה.

(28 בכל אלו נסתפקו בגמרא (זבחים יט.) אם הם חוצצים או לא, ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שלכתחילה יזהר, אבל אם עבד עבודתו כשירה, שאין בנו כח לפסול העבודה ולחייבו להביא קרבן אחר מספק, שיש לחשוש שיביא חולין לעזרה. ואין לומר: יביא קרבן אחר ויתנה, מאחר שבחטאות ואשמות וקרבתות ציבור אי-אפשר להתנות, ולפיכך לא חילקו בזה (כסף-משנה). (29 דק ואין בו ממש. וראה למעלה הלכה ו בדין עפר. (30 [בגמרא שם שאלו: "יצא שערו בבגדו, מהו? שערו כגופו דמי או לאו". ונראה שרבינו גרס "יצא שערו מבגדו, מהו" (ובכ"י מינכן נשמטו המלים "מבגדו מהו שערו"). ופירושו לדעת רבינו: שערו כגופו, ואם כן צריך שיהא מכוסה, כשם שגופו מכוסה על ידי הבגד, או דילמא לאו כגופו, ולא איכפת לנו אם יצא והוא מגולה]. (31 תלושה קצת, ומחוברת קצת לבגד.

30 ח. כָּרַךְ עַל בָּשָׂרוֹ בָּגְדוֹ³² שְׁלֹא בְּמָקוֹם בָּגְדִים, כְּגֹזֶן
31 שֶׁכָּרְכוּ עַל אֶצְבָּעוֹ אוֹ עַל עֲקָבוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שֶׁלֶשׁ
32 אֶצְבָּעוֹת עַל שֶׁלֶשׁ אֶצְבָּעוֹת - הָרִי זֶה חוֹצֵץ וּפְסוּל;
33 פְּחוֹת מִכֵּן - אֵינּוּ חוֹצֵץ. וְאִם הָיָה צִלְצוֹל קָטָן³³,

והפסוק הקודם וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו, נדרש לטיב האבנט לאמר, שאבנטו של כהן גדול ואבנטו של כהן הדיוט שוים, ששניהם כלאים, ראה למעלה פ"ח ה"א. (9 כן הסדר בתורה (ויקרא שם). "ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפוד לו בו, וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' וישם על המצנפת וגו' את ציץ הזהב". (10 מאחורי הראש היה הקשר של הציץ למעלה מן המצנפת, אבל לפניו היתה המצנפת למעלה מן הציץ (מעשה רוקח). [ניתכן כי כן פירש רבינו מה שנאמר (שמות כח, לז): "והיה על המצנפת", ועיין רש"י שם]. (11 זבחים יט.

1 ד. מִצְוַת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בְּגָדִים אֵלּוֹ¹² וְלַהֲיוֹת הַכֹּהֵן
2 עֹבֵד בָּהֶן; שְׁנֵאמַר: וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ, וְאֵת בְּנֵי
3 תִּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם בְּתֵנָה. וְכֵהֵן גְּדוֹל שֶׁשָּׁמַשׁ בְּפָחוֹת
4 מְשֻׁמָּנָה בְּגָדִים¹³ אֵלּוֹ, אוֹ כֵהֵן הַדְּיוּט שֶׁשָּׁמַשׁ בְּפָחוֹת
5 מְאֻרָּבָה בְּגָדִים¹⁴ אֵלּוֹ - הוּא הַנִּקְרָא מַחְסֵר בְּגָדִים,
6 וְעֹבְדוֹתָ פְּסוּלָה¹⁵, וְחִיב מִיתָה בְּיָדֵי שָׁמַיִם¹⁶, כְּזֹר
7 שֶׁשָּׁמַשׁ. שְׁנֵאמַר: וְחִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבָנִט וְהִיתָה לָהֶם
8 כְּתֵנָה; בְּזִמָּן שֶׁבְּגָדֵיהֶם עָלִיָּהֶן - כְּתֵנָתָן עָלִיָּהֶן, אֵין
9 בְּגָדֵיהֶן עָלִיָּהֶן - אֵין כְּתֵנָתָם עָלִיָּהֶן, אֲלֵא הָרִי הֵם
10 כְּזֵרִים, וְנֵאמַר: וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמָת¹⁷.

(12 עשיית הבגדים אינה אלא הכנה למצוות הלבשה והעבודה בהם, וכן נראה מדברי רבינו בספר המצוות (עשה לג), ועיין שם בכלל י (ספר המצוות לעם, עמוד מ). (13 שם יח. (14 סנהדרין פג: (15 זבחים טו: (16 סנהדרין פג. פג: (17 שם:

11 ה. כֶּשֶׁם שֶׁהַמַּחְסֵר בְּגָדִים חִיב מִיתָה וּפְסוּל
12 הָעֹבֹדָה, כֵּךְ הִיתָר בְּגָדִים¹⁸. כְּגֹזֶן שֶׁלֶבֶשׁ שֶׁתִּי
13 בְּתֵנָתוֹ¹⁹ אוֹ שְׁנֵי אֲבָנִיטִים, אוֹ כֵהֵן הַדְּיוּט שֶׁלֶבֶשׁ
14 בְּגָדֵי כֵהֵן גְּדוֹל וְעֹבֵד - הָרִי זֶה מַחְלִל הָעֹבֹדָה, וְחִיב
15 מִיתָה²⁰ בְּיָדֵי שָׁמַיִם.

(18 כן הוא בזבחים יח. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ח): "וערכו בני אהרן הכהן את הנתחים" - "הכהנים בכיהונן (=היינו בבגדים הראויים להם, שהכהונה נתלית בהם - רש"י), מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כהונה גדולה ועבד, עבודתו פסולה". ועוד שם יח: "בד, שלא ילבש של חול עמהן". שבו משמע, לבדו ילבש (רש"י שם). (19 כן הוא בתוספתא מנחות פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 513 7) ובירושלמי עירובין פ"י הלכה יג. אבל דעת רש"י (זבחים יח.) שאפילו אם הוסיף עליהם שום בגד בעולם, הרי הוא בכלל יתור בגדים. וכן יש ללמוד ממה שאמרו שם יח: (הובא למעלה). וכן הוא בספרא פ' צו פרק ב הלכה א: "יכול לא ילבש עמהם בגדי קודש, אבל ילבש עמהם בגדי חול, תלמוד-לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו". (20 שכיין שאינו כהן, הרי הוא כזר ששמש שחייב מיתה (ראה למעלה).

16 נ. נֵאמַר בְּבָגְדֵי כְּתֵנָה: עַל בָּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם²¹ - מְלֻמָּד,

המקדש ומחוץ לירושלים "בברוח אביתר בן אחימלך אל דוד קילעה אפוד ירד בידו ויאמר (דוד) אל אביתר הגישה האפוד גוי" (שמואל א' ל, א – ח). וכן מצינו ששאל בציקלג, ואעפ"כ כתב הרמב"ם "עומד הכהן ופניו לפני הארון והשואל מאחוריו כו" וצ"ע.

(על-פי י"ן מלכות ספר עבודה טימן נג)

(41) שם. אמרו: "והנשאל, פניו כלפי שכניה". ומפרש רבינו שהיינו כלפי הארון. ורש"י שם פירש כלפי אורים ותומים, ושם המפורש שבתוך הארון, וראה להלן. (42) שם אמרו: "השואל, פניו כלפי נשאל (=הכהן). והנשאל, פניו כלפי שכניה". ולפי פירוש רש"י שהנשאל, פניו כלפי אורים ותומים – פני השואל כלפי פני הכהן. אבל לדעת רבינו שפני הנשאל כלפי הארון, הוכרח לומר שפני השואל לאחורי הכהן. (43) שם. (44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר (במדבר כז, כא): "ושאל לו", משמע לו לבדו, שאין שומע אלא הוא (רש"י שם). (45) שם. "שנאמר ושאל לו לפני ה'", כלומר, וסמוך לו, כבפסוק שם: "על פיו יצא". "ושאל לו על פיו", שמוציא דברים בפיו (רש"י שם). (46) כדרך שאמרה חנה בתפילתה, שנאמר (שמואל-א, א, יג): "וחנה היא מדברת אל לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (יומא שם). (47) שם בברייתא: "והנשאל אומר, כה אמר ה' עלה והצלח, ר' יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' עלה והצלח". ופסק רבינו כר' יהודה ולא כתנא-קמא משום שדעת תנא-קמא כתנא אחר בירושלמי שם פ"ז סוף הלכה ג: "הקול היה שומע", ולכן היה צריך לומר "כה אמר ה'". אבל לפי דעת התנא השני שם (שגם ר' יוחנן בבבלי שם עג: סובר כמותו, וכן פסק רבינו) ש"הכתב בולט" ולא שמע קול מדבר – אינו אומר "כה אמר ה'" (יריעות שלמה). (48) כדעת ר' יוחנן שם עג: וראה לעיל.

יב. ואין שואלין על שני דברים באחד⁴⁹. ואם שאל²¹ - משיבין על הראשון בלבד⁵⁰. ואין נשאלין בהן²² להדיא⁵¹, אלא או למלך או לבית דין או למי שצריך הצבור בו. שנאמר: ולפני אלעזר הכהן יעמד וגומר; הוא - זה המלך⁵², וכל בני ישראל - זה הוא משום מלחמה⁵³ או מי שצריך הצבור בשאלתו⁵⁴, וכל העדה - אלו בית דין הגדול⁵⁵.

(49) שם עג. (50) שם. (51) שם עא: ועג: (52) שהרי ליהושע נאמר (רש"י שם). (53) מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו (רש"י שם). (54) שם עא: במשנה: "ולמי שהציבור צריך בו". (55) שם.

יג. זה שאמרה מוצא⁵⁶ בדברי נביאים שהכהנים היו חוגרין אפוד בד - לא היו כהנים גדולים, שאין האפוד של כהן גדול אפוד בד. ואף הלויים היו חוגרין אותו; שהרי שמואל הנביא לוי היה, ונאמר בו: נער חגור אפוד בד. אלא אפוד זה היו חוגרים אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקדש, להודיע פי הגיע זה למעלה כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחשן ברוח הקדש.

1 הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו - הרי זה פוסל
2 ואף על פי שאין בו שלש על שלש.

(32) זבחים שם. (33) חגורה קטנה.

3 ט. כהן שלקה באצבעו³⁴ - מתר לכהן עליה גמי
4 בשבת³⁵, או בגד שאין בו שלש על שלש, ועובד.
5 ואם נתפון להוציא דם³⁶ - אסור³⁷. והוא שלא יחון
6 הגמי או הבגד בין בשרו לפני בשעת עבודה.

(34) זבחים שם, ועירובין קג: (35) ואף-על-פי שגזרו על כל דבר שיש בו משום רפואה, שמה ישחוק הסמנים - במקדש לא גזרו (רש"י שם). (36) כגון שמהדקה בגמי. (37) שאין זה צורך עבודה, ועוד שהוא חובל (רש"י שם).

7 י. עשו בבית שני אורים ותמים³⁸, כדי להשלים
8 שמנה בגדים³⁹, ואף על פי שלא היו נשאלין בהן.
9 ומפני מה לא היו שואלין בהן? מפני שלא היתה
10 שם רוח הקדש, וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקדש
11 ואין שכינה שורה עליו - אין נשאלין בו⁴⁰.

(38) כן נראה בקידושין לא: במעשה שביקשו חכמים אבנים לאפוד בימי הבית השני (כסף-משנה). (39) שהחושן והאפוד היו משמונה הבגדים, ראה למעלה פ"ח הלכה ב. וראה עוד למעלה פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה א. (40) יומא עג:

12 יא. וכיצד שואלין? עומד הכהן ופניו לפני
13 הארון⁴¹, והשואל מאחוריו, פניו לאחרי הכהן⁴²,
14 ואומר השואל: אעלה או לא אעלה⁴³? ואינו שואל
15 בקול רם⁴⁴ ולא מהרהר בלבו⁴⁵, אלא בקול נמוך
16 כמי שמתפלל בינו לבין עצמו⁴⁶. ומיד רוח הקדש
17 לובש את הכהן, ומביט בחשן ורואה בו במראה
18 הנבואה 'עלה' או 'לא תעלה'⁴⁷. באותיות
19 שבוטלות⁴⁸ מן החשן כנגד פניו. והכהן משיבו
20 ואומר לו: 'עלה' או 'לא תעלה'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיצד שואלין, עומד הכהן ופניו לפני הארון, והשואל מאחוריו, פניו לאחרי הכהן וכו' ומיד רוח הקודש לובשת את הכהן כו".

ותמוה ביותר, היאך נכנס הכהן לקודש הקדשים שלא ביוה"כ ובשמונה בגדים ולא בבגדי בד כביוה"כ. וביותר תמוה, היאך נכנס השואל שאינו כהן לקודש הקדשים? ובפרט שמצינו בכמה מקומות שהשאלה ב'אורים ותומים' יכולה להעשות גם בחוץ, כמו למשל בנוגע לחלוקת הארץ בגורל, ומובא בגמרא "לא נחלקה אלא בגורל... ולא נחלקה אלא ב'אורים ותומים'. הא כיצד, אלעזר מלובש 'אורים ותומים', ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו כו", והרי אין לומר שכל ישראל נכנסו בקודש הקדשים. כמו"כ מצינו בתנ"ך ששאלו ב'אורים ותומים' אפילו מחוץ לבית

להלן פ"ו ה"א. (4) אף שבפסוק (שם) נאמר: "בבואכם אל אהל מועד" – אמרו ב'ספרא' (שם, ה"ד): "מניין לעשות המזבח כאהל מועד, תלמוד-לומר וכו', נאמר כאן בבואכם, ונאמר להלן (שמות ל, כ) בענין קידוש ידים ורגלים) בבואם, מה (בבואכם) (בבואם) וכו' המזבח כאהל מועד וכו', אף בבואכם אל אהל מועד וכו' המזבח כאהל מועד", ועי' רש"י ויקרא שם. (5) ועל הכניסה לבדה אינו חייב מיתה אלא מלקות (כסף-משנה, וראה להלן ה"ט, ו'ספרא המצוות' שם). (6) בזבחים יז, ב: "מניין לשתיי יין שאם עבד חלל, תלמוד-לומר (ויקרא שם, ט"י) יין ושכר אל תשת וגו' ולהבדיל בין הקודש ובין החול (= עבודה שאתה עובד בשכרות, קרויה חול. רש"י). ולמדו (שם יח.) ממחוסר בגדים, שאף עבודה שאינו חייב עליה מיתה – פסולה היא. (7) היינו עבודות שהזר חייב עליהן מיתה, נתבארו להלן פ"ט ה"ב (זבחים, שם). (8) כן הוא בברייתא כריתות יג, ב – בדברי תנא-קמא, ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא שם): "יין ושכר" ש"אין אסור אלא כדי לשכר, וכמה כדי לשכר, רביעית יין". (9) ולא מזוג במים (כריתות, שם) כדברי רבי אליעזר. (10) שאם הפסיק בו אינו דרך שכרות (שם כנ"ל). (11) שבפחות מזה אינו משכר (שם). (12) תוספתא כריתות פ"א. (13) אבל איסור יש, כמבואר בכריתות שם, לדעת תנא-קמא ברייתא: "יין מוזהרין עליו כל שהוא, ומוזהרין עליו מגיתו". אבל ברור שאין לוקים עליהם, שהרי על כלשהו ודאי שאין לוקין כמו בכל איסורים שבתורה, ומכיון שאינו לוקה על יין כלשהו, אינו לוקה גם על יין מגיתו, ששניהם לא משכרים (כסף-משנה). (14) בדפוס רומי: ושתה (הרב אנשיל כ"ץ). (15) ראה בראב"ד. (16) בכריתות שם, אמרו כן על מזוג: "הא ברביעית, הא ביותר מרביעית", ומזה למד רבינו גם להפסיק ושהה בו.

26 ב. הִיָּה שְׁכּוֹר מְשָׁאֵר מְשַׁקֵּין הַמְשַׁפְּרִין¹⁷ - אָסוּר
27 לְהִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ. וְאִם נִכְנָס וְעָבַד וְהוּא שְׁכּוֹר מְשָׁאֵר
28 מְשַׁקֵּין הַמְשַׁפְּרִין, אָפְלוּ מִן הַחֵלֶב אוֹ מִן הַדְּבָלָה -
29 הָרִי זֶה לֹקֵה, וְעִבּוּדוֹ פְּשָׁרָה. שְׁאִין חֵיבִין מִיתָה
30 אֶלָּא עַל הַיֵּין פְּשַׁעַת עִבּוּדָה, וְאִין מַחֲלֵל עִבּוּדָה
31 אֶלָּא שְׁכּוֹר מִן הַיֵּין.

(17) בכריתות, שם: "רבי יהודה אומר יין, אין לי אלא יין. שאר משכרים מניין, תלמוד-לומר ושכר, אם-כן מה תלמוד-לומר יין, על יין במיתה, ועל שאר משקין באזהרה". והנה בגמרא שם מבואר שיש מחלוקת בזה שת"ק סובר שדוקא יין, משום שלמדים מנזיר, ורבי יהודה סובר שבכל המשכרים חייב מלקות, ורבי אליעזר סובר שאפילו ביין אינו חייב, אלא אם שתה דרך שכרות. ובגמרא שם אמרו: "הלכה כרבי אליעזר". וקשה על רבינו שפסק ככולם: לענין פחות מרביעית יין, פסק (בה"א) שמוזהר עליו לכתחילה, כדברי תנא-קמא. ולענין מזוג ושתייה בבת אחת, פסק (שם) כרבי אליעזר. וכאן פסק כרבי יהודה, שהוא לוקה, ודלא כרבי יהודה במה שפסק שעבודתו כשירה, שהרי לדברי רבי יהודה – עבודתו פסולה (ראה בבכורות מה: וברש"י שם), וצריך-עיון, ועי' ב'ספרא משנה' והמלבי"ם ('התורה והמצוה' שם) כתב שמה שפסק כאן שאם היה שיכור משאר

(56) כן הוא בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב, על מה שנאמר (שמואל-א כב, יח) "ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפור בד" – "לא כן תני ר' חייה, אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת, אלא מלמד שכולן ראוין להיות כהנים גדולים".

סִלְקוּ לָהּ הֶלְכוֹת פְּלִי הַמִּקְדָּשׁ

הֶלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ

1 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשָׂה,
2 וְשְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פָּרֻטָן: (א)
3 שְׁלֹא יִכָּנֵס כֹּהֵן שְׁכּוֹר לַמִּקְדָּשׁ. (ב) שְׁלֹא יִכָּנֵס בּוֹ
4 כֹּהֵן פְּרוּעַ רֹאשׁ. (ג) שְׁלֹא יִכָּנֵס בּוֹ כֹּהֵן קָרוֹעַ בְּגָדִים.
5 (ד) שְׁלֹא יִכָּנֵס כֹּהֵן בְּכָל עֵת לְהִיכָּל. (ה) שְׁלֹא יֵצֵא
6 כֹּהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה. (ו) לְשַׁלַּח טְמָאִים
7 מִן הַמִּקְדָּשׁ. (ז) שְׁלֹא יִכָּנֵס טְמֵא לַמִּקְדָּשׁ. (ח) שְׁלֹא
8 יִכָּנֵס טְמֵא לְהֵר הַבֵּית. (ט) שְׁלֹא יִשְׁמֵשׁ טְמֵא. (י)
9 שְׁלֹא יִשְׁמֵשׁ טְבוֹל יוֹם. (יא) לְקַדֵּשׁ הָעֹבֵד יָדָיו
10 וְרִגְלָיו. (יב) שְׁלֹא יִכָּנֵס בְּעַל מוֹם לְהִיכָּל וּלְמִזְבֵּחַ.
11 (יג) שְׁלֹא לַעֲבֹד בְּעַל מוֹם. (יד) שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם
12 עֹבֵר. (טו) שְׁלֹא יַעֲבֹד זָר.
13 וּבִאֵוָר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) יבאר שכהן הכשר לעבודה ששתה יין לא יכנס מן המזבח ולפנים, ומה דינו אם שיכור משאר משקים המשכרים.

15 א. כָּל כֹּהֵן הַפֶּשֶׁר לַעֲבֹדָה², אִם שָׁתָה יֵין - אָסוּר
16 לוֹ לְהִכָּנֵס מִן הַמִּזְבֵּחַ³ וּלְפָנִים⁴. וְאִם נִכְנָס וְעָבַד⁵ -
17 עִבּוּדוֹתָּ פְּסוּלָה⁶, וְחֵיב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם⁷; שְׁנֵאמַר:
18 וְלֹא תִמָּתוּ. וְהוּא שְׁשֵׁתָה רְבִיעִית⁸ יֵין חִי⁹ בַּבַּת¹⁰
19 אַחַת מִיֵּין שֶׁעָבְרוּ עָלָיו אַרְבָּעִים יוֹם¹¹; אֲבָל אִם
20 שָׁתָה פָּחוֹת מִרְבִּיעִית יֵין, אוֹ שָׁתָה רְבִיעִית וְהִפְסִיק
21 בָּהּ, אוֹ מִזְגָּה בָּמִים, אוֹ שְׁשֵׁתָה יֵין מִגִּתּוֹ כְּתוּב
22 אַרְבָּעִים אָפְלוּ יָתֵר מִרְבִּיעִית - פְּטוּר¹², וְאִינוֹ מַחֲלֵל
23 עִבּוּדָה¹³. שָׁתָה יָתֵר מִרְבִּיעִית מִן הַיֵּין, אָף עַל פִּי
24 שְׁהִיָּה מְזוּג וְאָף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק וְשָׁתָה¹⁴ מְעַט מְעַט
25 - חֵיב מִיתָה¹⁵, וּפְסוּל הָעִבּוּדָה¹⁶.

(2) רק כשר לעבודה חייב מיתה ופוסל עבודתו אם עשה כשהוא שתוי יין, אבל חלל שאינו ראוי לכתחילה לעבודה, שעבד כשהוא שתוי יין – אינו מחלל עבודתו (וראה להלן פ"ו ה"י, שמצד זה שהוא חלל, אינו פוסל עבודתו בדיעבד), וכמו כן בעל-מום שעבד כשהוא שתוי יין – אינו חייב מיתה (וראה להלן שם ה"א שמצד שהוא בעל-מום, אין בו אלא חיוב מלקות), שנאמר (ויקרא י, ט): "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך", ולמדו מזה ('ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ג): "אתה ובניך, מה אתה כשר, אף בניך כשרים, יצאו חללים ובעלי מומים". (3) ב'ספרא המצוות' (לא-תעשה עג) כתב רבינו: "מבין האולם ולמזבח". וראה משנה-למלך

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני י"א אדר – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כדי מיל, אינה מפגיגה, כמבואר בעירובין, שם. (27) לענין עבודה, מפורש כן בסנהדרין כב, ב. ולענין הוראה בעירובין סד, ב. (28) דוקא כשהלך, אבל רכוב מפיג בשלשה מילין, כמו שמבואר בעירובין, שם.

ו. אַנְשֵׁי מִשְׁמֶרֶת²⁹ מִתְּרִין לְשִׁתּוֹת³⁰ יֵין בְּלִילוֹת, אָבֵל¹⁸ לֹא בִימֵי שְׁבִתָּן³¹. וְאֶפְלוּ שָׁאֵר בְּתֵי אָבוֹת³² שֶׁל¹⁹ מִשְׁמֶרֶת שָׁאֵין עֲבוּדָתָן הַיּוֹם; שְׁמָא תַּכְפֹּד³³ הָעֲבוּדָה עַל אַנְשֵׁי בֵּית אָבִי³⁴ שֶׁל יוֹם, וְיִצְטָרְכוּ לְאַחֲרִים מֵאַנְשֵׁי מִשְׁמֶרֶת לְסִיעֵן. וְאַנְשֵׁי בֵּית אָב שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם אֲסוּרִים לְשִׁתּוֹת בֵּין בָּיִם בֵּין בְּלִילָה³⁵; שְׁמָא יִשְׁתֶּה בְּלִילָה³⁶ וְיִשְׁפֹּס לְעֲבוּדָתוֹ וְעֵדִין לֹא סָר יָינוֹ מֵעֲלִיו³⁷.

(29) עשרים וארבעה משמרות כהונה היו, כל משמר עובד בשבוע שלו, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. (30) תענית טו, ב - במשנה. (31) בשבוע שלהם. (32) שהמשמר מתחלק לבתי אבות כמנין ימות השבוע, כל אחד עובד ביומו (למעלה שם ה"א). (33) שם יז, א. (34) שם טו, ב - במשנה. (35) כלומר, בלילה שלפני היום, וראה להלן. (36) בגמרא (שם יז). אמרו: אנשי בית-אב לא ביום ולא בלילה, מפני שהן עוסקין תמיד בעבודה". ופירש רש"י (שם טו): "לפי שהיו מעלין כל הלילה אברים ופדרים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. ומכאן השיגו הראב"ד. ואמנם צ"ע מהיכן למד רבינו כן (ועי' כסף-משנה). וגם לשון המשנה מוכיח כנ"ל, שהרי אמרו: "לא ביום ולא בלילה", הרי מדובר בלילה שלאחר היום, ועי' בגליון הגרע"א. (37) ראה למעלה ה"ה.

ז. כָּל כֹּהֵן שִׁידֵעַ³⁸ מֵאֵי זֶה מִשְׁמֶרֶת הוּא וּמֵאֵי זֶה בֵּית אָב הוּא, וְיִידֵעַ שְׁבִתֵּי אָבוֹתָיו קְבוּעִים בְּעֲבוּדָה [הַיּוֹם] - אֲסוּר לוֹ לְשִׁתּוֹת יֵין כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. הִיָּה יוֹדֵעַ מֵאֵי זֶה מִשְׁמֶרֶת הוּא, וְאֵינוֹ מִפִּיר בֵּית אָב שֶׁלוֹ - אֲסוּר לוֹ לְשִׁתּוֹת כָּל אוֹתָהּ שְׁבִתָּה³⁹ שְׁמִשְׁמֶרֶתוֹ עוֹבְדִין בָּהּ. לֹא הִיָּה מִפִּיר⁴⁰ מִשְׁמֶרֶתוֹ וְלֹא בֵּית אָבוֹתָיו - הִדִּין נוֹתֵן שְׁאֲסוּר לְשִׁתּוֹת יֵין לְעוֹלָם; אָבֵל תַּקְנָתוֹ קִלְקֵלְתוֹ⁴¹, וְהָרִי הוּא מִתֵּר לְשִׁתּוֹת תָּמִיד, שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְעַבֵּד עַד שִׁיקְבַע בְּבֵית אָב שֶׁלוֹ וּבְמִשְׁמֶרֶתוֹ.

(38) בתענית יז, א: "מכאן אמרו (מזה שאפילו אנשי משמר שלא היו עובדים באותו היום כלל, גם כן אסורים לשותות יין - רש"י), כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית-אב שלו, ויודע שבתי אבותיו קבועין שם, אסור לשותות יין כל אותו היום". (39) כל אותו שבוע בין ביום ובין בלילה, שעל כל יום יש להסתפק, אולי באותו יום היו עובדים. (40) שם. (41) כלומר, קלקלה זו, היינו הבלבול הזה שנתבלבלו המשמרות - זו היא תקנתו. (וראה בפ"א מהל' מגילה ה"ח).

ח. כֹּהֵן שֶׁגָּדַל שְׁעָרָיו⁴² - אֲסוּר לוֹ לְהַפְגִּס⁴³ מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנָיו. וְאֵם נִכְנָס וְעַבֵּד - חַיִּב מִיתָה⁴⁴ בִּידֵי פִּדְיָהּ

המשכרים, הרי זה לוקה ועבודתו כשירה, אין זה מפני שפסק כרבי יהודה, אלא מפני שהוא בעל-מום (בכורות שם, במשנה), ומכיון שהוא מום הפוסל באדם ולא בבהמה - לוקה ואינו מחלל עבודה, כמו שפסק להלן (פ"ו ה"ו). וראה בגליון הגרע"א על הרמב"ם בשם מהר"ם גלאנטי.

ג. וְכִשְׁם שְׁאֲסוּר לִכְהֵן לְהַכְנִס לְמִקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַשְּׁכָרוֹת, כִּף אֲסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין כֹּהֵן בֵּין יִשְׂרָאֵל, לְהוֹרֹת¹⁸ כִּשְׁהוּא שְׁתֵּי. אֶפְלוּ אָבֵל תַּמְרִים¹⁹ אוֹ שְׁתֵּה חֶלֶב וְנִשְׁתַּבֵּשֶׁה דַּעְתּוֹ מֵעֵט - אֵל יוֹרֶה. שְׁנֶאֱמַר: וְלִהְיוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֵם הוֹרֶה²⁰ בְּדָבָר שְׁהוּא מִפְּרִשׁ בַּתוֹרָה עַד שִׁידְעוּהוּ הַצְּדוּקִים²¹ - מִתֵּר. כְּגוֹן שֶׁהוֹרֶה שֶׁהִשְׁרִץ טָמֵא, וְהִצְפִּידָע טְהוֹר, וְהִדָּם אֲסוּר, וְכִיוּצָא בָּזֶה.

(18) בתוספתא כריתות פ"א: "וכשם שאם היה כהן פסול בעבודה וחייב מיתה, כך אם היה חכם או תלמיד-חכם אסור ללמד ולהורות. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אם היה חכם מותר ללמד". (19) בכתובות י, ב: "אמר רב, אכל תמרים - אל יורה". ולפי הלשון הראשון, שלא חילקו בין אם אכל תמרים לחוד, לבין אם אכל תמרים לאחר אכילה. וכתבו שם ה'תוספות ד"ה אומר, שאף-על-פי שרב פסק כרבי אליעזר שאינו חייב על שאר המשכרים, אסור הוא להורות, וכן משמע בכורות שם, שגם למאן דלא מחייב בשאר משכרים, ואין עבודתו מחוללת, פסול הוא לעבודה, והוא הדין שאסור להורות. וזה מתאים לדברי המלבי"ם למעלה. (אבל צריך-עיון, הרי בכורות שם פסלוהו מטעם בעל-מום, ולענין הוראה אין לפסול בעל-מום). (20) כריתות, שם. (21) מקור דברי רבינו בהוריות ד, א - שהמורה בדבר שהצדוקים מודים בו - אינו הוראה. ועי' ש"ך ליו"ד סי' רמב ס"ק כא.

ד. וּמִתֵּר לְשִׁפּוֹר לְלַמֵּד תּוֹרָה²², וְאֶפְלוּ הַלְכוֹת וּמִדְּרָשׁוֹת, וְהוּא שֶׁלֹּא יוֹרֶה²³. וְאֵם הִיָּה חֶכֶם²⁴ קְבוּעַ לְהוֹרָאָה - לֹא יִלְמַד, שְׁלִמּוֹדוֹ הוֹרָאָה הִיא.

(22) כרבי יוסי ברבי יהודה בתוספתא שם, ובגמרא שם. (23) הלכה למעשה. כנ"ל. (24) כריתות יג, ב.

ה. שְׁתֵּה פְּדֵי רִבִּיעִית בְּלֶבֶד וְהִיָּה בָּהּ מֵיִם²⁵ כָּל שְׁהוּא, אוֹ יֶשֶׁן מֵעֵט, אוֹ הֶלֶף²⁶ בְּדֵי מִיל - כִּכָּר עֶבֶר הַיָּין וּמִתֵּר לְעַבֵּד²⁷. אָבֵל אֵם שְׁתֵּה יוֹתֵר מִרִּבִּיעִית, אֶפְלוּ מְזוּג - שְׁנֵת מֵעֵט אוֹ הֶדְרֵף מוֹסִיפִין בְּשְׁכָרוֹתוֹ²⁸. אֲלֹא יִשְׁתֶּה לְפִי הַשְּׁכָרוֹת עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאֵר מִשְׁכָּרוֹתוֹ שׁוֹם דָּבָר שֶׁבְּעוֹלָם.

(25) בכריתות שם, אמרו שבאופן זה מותר להורות, ומכאן שמותר גם לעבד עבודה (כסף-משנה). ולמעלה ה"א כתב: שתה רביעית וכו' מזגה במים כו' פטור, ונראה שפטור אבל אסור - שם מדובר כשהיה רביעית חוץ מן המים, ולפיכך כשמזגו במים - פטור אבל אסור, וכאן מדובר כשהיין היה פחות מרביעית, והמים השלימוהו לרביעית, ולפיכך מותר גם לכתחילה (כסף-משנה). (26) דוקא הלך, אבל רכיבה

להיות תמיד במקדש, ראה למעלה שם ה"ז. וראה ב'יריעות שלמה'.

יא. כִּמָּה הוּא גָדוֹל פֶּרַע? שְׁלֹשִׁים יוֹם. כְּנִזְרִיר⁵⁴,
שְׁנָאֲמַר בּוֹ: גָּדֹל פֶּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ, וְאֵין נִזְרִירֹת פְּחוּתָהּ
מִשְׁלֹשִׁים יוֹם⁵⁵. לְפִיכָף, כִּהֵן הַדְּיוּט הָעוֹבֵד⁵⁶ - מְגַלֵּחַ
מִשְׁלֹשִׁים יוֹם לְשֹׁלְשִׁים יוֹם.

(54) סנהדרין כב, ב. (55) "ודבר זה הלכה מפי הקבלה"
(פ"ג מהל' נזירות ה"ב). (56) דווקא עובד, ראה למעלה
ה"י.

יב. וְאֶנְשֵׁי⁵⁷ מִשְׁמֶרֶת⁵⁸ אֲסוּרִין לְסַפֵּר⁵⁹ וּלְכַבֵּס⁶⁰
בְּשִׁפְתָן⁶¹, כְּדִי שְׁלֹא יַעֲלוּ לְמִשְׁמֶרֶתָן כְּשֶׁהֵן מְגַלְחִין⁶²,
אֲלֵא מְגַלְחִין⁶³ וְרוֹחֲצִין⁶⁴ וּמְכַבְּסִין קֶדֶם שְׁיַעֲלוּ.

(57) תענית טו, ב - במשנה, וראה למעלה פ"ו מהל' כלי
המקדש ה"א. (58) ראה למעלה שם פ"ד ה"ג.
(59) במשנה, שם: "אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר
ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת". והשמיט
רבינו כאן את הפיסקא האחרונה, והביאה רק למעלה בפ"ו
שם לענין אנשי מעמד (ראה כסף-משנה, משנה-למלך
ואור-שמח). (ונראה שדעת רבינו שבבא זו "ובחמישי
מותרין וכו'") אינה מכוונת לאנשי משמר שבתחילת
הדברים, אלא לאנשי מעמד שבסוף. שהרי כתב ה'מאירי'
(תענית שם, בפירוש המשנה ד"ה אנשי משמר) "וגדולי
המפרשים שואלים, והלא כהנים מיהא חייבים לספר
משלשים שלשים (ראה למעלה ה"א), ומה ניוול יש כאן.
ועוד אילו הגיע יום שלשים בתוך שבתם, לא יהו מספרין,
וכי דוחין איסור תורה מדין גזירה. ובמחילה מהם אין כאן
קושיא, שאף בפרע שבתוך שלשים יש קצת ניוול, ועליו
הוא אומר שאם לא ספרו לפני שבתם, לא יספרו בתוך
שבתם, הא אם הגיע יום שלשים שלהם, ודאי חייבים לספר
אף בשבתם". ומכיון שמדובר בתוך שלשים יום, שמותרים
לעבוד עבודה במקדש, לא מסתבר שיתירו להם לספר
לכבוד שבת - שלא יהא כבוד שבת חמור מכבוד המקדש,
והרי הוקשו שבת ומקדש זה לזה (יבמות ו:), ויש אומרים
שלמדו מורא שבת ממורא מקדש ('יראים' סי' צח). אבל
באנשי מעמד הדברים אמורים כשעברו שלשים יום,
שבמקדש אסורים הם בעבודה, ולכן התירו להם לספר
לכבוד השבת, וראה להלן ה"ג בדברי 'הר המוריה'.
(60) אין הכוונה לבגדי כהונה, שהרי אין מכבסין אותם (פ"ח
שם ה"ה), אלא לבגדי חול שלו ('יריעות שלמה').
(61) בשבוע שלהם. (62) ראה להלן ה"ז. ואף-על-פי שעוד
לא עברו שלשים מיום תגלחתו, רצו חכמים שלא יהיה עליו
אפילו ניוול קצת (ראה למעלה). ובכיבוס הכוונה, שלא
יכנס בבגדי חול שלו כשהם מלוכלכים (ראה למעלה).
(63) שערות ראשם. (64) נראה שעל רחיצת הראש אמרו כן
(מאירי' תענית יז).

יג. מִי שְׁשָׁלְמָה⁶⁵ מִשְׁמֶרֶתוֹ בְּתוֹךְ הָרֶגֶל⁶⁶ - מִתֵּר
לְגַלֵּחַ פְּרָגֶל⁶⁷. אֲבָל אִם שְׁלְמָה בְּעֶרְבֵי הָרֶגֶל⁶⁸ - אֵינוֹ
מְגַלֵּחַ אֲלֵא בְּעֶרְבֵי הָרֶגֶל⁶⁹.

1 שְׁמַיִם, כְּשֶׁפּוֹר שְׁעָבֵד⁴⁵. שְׁנָאֲמַר: וְיֵין לֹא יִשְׁתּוּ כָּל
2 כִּהֵן, וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלְחוּ וּפֶרַע לֹא יִשְׁלְחוּ - מֵה
3 שְׁתּוּיֵי יֵין בְּמִיתָה, אִף מְגַדְלֵי פֶרַע בְּמִיתָה.

(42) ראה להלן ה"א. (43) ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ט"ו.
(44) אבל לא חילל עבודתו (להלן ה"ט). (45) סנהדרין פג,
ב. ואף-על-פי שנאמר מפורש במקרא (ויקרא י, ו) "ראשיכם
אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו", וב'ספרא' פ'
שמיני (מכילתא דמלואים, הלכה מא) אמרו: "ולא תמותו,
ממשמע לאו אתה שומע הן". (וראה במועד קטן כד.
ובחידושי הריטב"א שם) - יתכן כי הוצרכו לדרוש הפסוק
הנ"ל, כי הפסוק שבפרשת שמיני אינו מספיק, שאפשר
לומר שהוא נאמר רק לשעה ולא לדורות. ולאחר שכבר
למדנו מהפסוק בדברי קבלה "ויין לא ישתו וגו'" שדין
פרועי ראש כדין שתויי יין, נתגלה לנו על-ידי-זה כי הפסוק
בפ' שמיני הוא גם לדורות, ושוב יש ללמוד ממנו לקרועי
בגדים, ראה להלן ה"ד, ועי' בחידושים המיוחסים להר"ן
בסנהדרין (כב:). וב'ספר המצוות' (לא-תעשה קסג) הביא
רבינו הפסוק הנ"ל "ראשיכם אל תפרעו וגו'", לחייב מיתה,
עיי"ש.

4 ט. וְאֵין פְּרוּעֵי הָרֹאשׁ מְחַלְלִין עֲבוֹדָה⁴⁶. אִף עַל פִּי
5 שֶׁהוּא בְּמִיתָה - עֲבוֹדָתוֹ בְּשִׁירָה.

(46) תענית יז, ב - שלא הוקשו לשותויי יין אלא לענין מיתה,
ולא לענין חילול (שם).

6 י. כְּשֶׁם שְׁאֵין הַכֹּהֲנִים מְזַהְרִין עַל הַיֵּין אֲלֵא בְּשַׁעַת
7 בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁷, כִּף אֵין אֲסוּרִין לְגַדֵּל פֶּרַע אֲלֵא
8 בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכִהֵן
9 הַדְּיוּט; אֲבָל כִּהֵן גָּדוֹל אֲסוּר⁴⁹ לְגַדֵּל פֶּרַע⁵⁰ וְלִקְרַע
10 בְּגָדָיו⁵¹ לְעוֹלָם⁵², שֶׁהִרִי תָמִיד הוּא בְּמִקְדָּשׁ⁵³. וְלִכְף
11 נֶאֱמַר בּוֹ: אֵת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם.

(47) שם יז, א: "שתויי יין בזמן ביאה הוא דאסור" (שנאמר
(ויקרא י, ח) "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם
אל אהל מועד וגו'"). ובפירוש המיוחס לרש"י שם הביא
מיחזקאל (מד, כא) "ויין לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר
הפנימית". לא העתיק כמו שכתוב בגמרא שם "בזמן
ביאה" שבזה אפשר לטעות שהכוונה בזמן שבית המקדש
קיים (ראה בפירוש המיוחס לרש"י שם) אלא "בשעת
ביאה" כלומר, כשהוא עובד. וכן כתב להלן ה"א: "כהן
הדיוט העובד מגלח משלשים יום שלשים יום", אבל כהן
שאינו עובד אינו צריך לגלח אפילו בזמן המקדש, וראה
בראב"ד ובכסף-משנה. (48) שלמדים פרועי ראש משתויי
יין (תענית, שם). (49) הוריות יא, ב. (50) אפילו שלא
כדרך אבלות ('ספר המצוות' ל"ח קסג). וראה למעלה פ"ה
מהל' כלי המקדש ה"ו. (51) על מת (הל' כלי המקדש,
שם). (52) אפילו שלא בשעת עבודה ('ספר המצוות'
לא-תעשה קסד, והל' כלי המקדש שם). (53) זהו טעם
למה שאסרה התורה לפרום ולפרוע, אבל כיון שאסור -
אסור הוא אפילו בשעה שאינו במקדש, ראה למעלה הל'
כלי המקדש, שם. אבל צריך עיון, הרי מן התורה אינו חייב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קמא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 בִּין הָאוֹלָם וְלַמִּזְבֵּחַ אוֹ קָרַע בְּגָדָיו שָׁם וַיָּצֵא -
16 לִזְקָה. וְכֵן אִם עָבַד בִּיצִיאָתוֹ - חֵיב מִיתָה.

(77) 'ספרא' שם.

17 יז. וְכֵן אָסוּר לְכָל אָדָם, בִּין כֹּהֵן בִּין יִשְׂרָאֵל, לְהִכָּנֵס
18 לַמִּקְדָּשׁ בְּלוֹ, מִתְחַלֵּת עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל וְלַפְּנִים, כְּשֶׁהוּא
19 שְׁתֵּי יָמִין אוֹ שְׁכוֹר אוֹ פְּרוּעַ רֹאשׁ דֶּרֶךְ נוֹוִל⁷⁸ אוֹ
20 קָרוּעַ בְּגָדִים, אֶף עַל פִּי שְׁאִינוֹ בְּאַזְהָרָה; שְׁאִין זֶה
21 כְּבוֹד וּמִזְבֵּחַ לְבֵית הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ⁷⁹ שִׁיכָנֵס בּוֹ מְנוּל.
22 אָבֵל יִשְׂרָאֵל שֶׁגָּדֵל שְׁעָרוֹ עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה מַחְלָפֶת⁸⁰ וְלֹא
23 הָיָה דֶּרֶךְ נוֹוִל - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהִכָּנֵס לְעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל.

(78) כן יש ללמוד ממה שאמרו (תענית יז). שלא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולין. ראה למעלה הי"ב. (79) ראה למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"א-ב. (80) שהרי שמואל הנביא היה נזיר (נזיר סו.), שנאמר (שמואל-א א, יב) "ומורה לא יעלה על ראשו" (נזיר שם) ונזיר עולם היה (פ"ג מהל' נזירות ה"טז), והיה יושב בבית ה' עד עולם (שם, כב), ובי"לקוט שמעוני' יואל א בשם מדרש: "יואל בן פתואל (בן שמואל), רבנן אמרין למה נקרא שמו פתואל שהיה מסלסל בשערו כבתולה הזאת". והיינו כדי שלא יהיה מנוול ('אור שמח'). (וממה שאמרו (נזיר מח:): "מי שהיה כהן-גדול והוא נזיר", אין להקשות, לפי שבתוך שלשים יום אינו נקרא פרוע ראש).

יום שלישי י"ב אדר ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁנִי

1 יבואר בו שאין כהן גדול נכנס לקודש הקדשים אלא ביום הכפורים, ודין כהן הנכנס לקודש שלא בשעת עבודה.

24 א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום
25 הכפורים ליום הכפורים². וכהן הדיוט נכנס לקדש³
26 לעבודה בכל יום⁴.

2 בשעת עבודה. (3) להיכל. (4) להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק המנורה, ולדיושון מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו נכנסים להיכל להשתחוות.

27 ב. והזהירו כל הפהנים⁵ שלא יכנסו לקדש או לקדש
28 הקדשים שלא בשעת עבודה⁶. שְׁנֵאמַר: וְאֵל יָבֹא
29 בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ - זֶה קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים; מִבֵּית
30 לְפָרֶכֶת - לְהַזְהִירָה עַל כָּל הַבֵּית⁹.

5 בספרא (פרשת אחרי מות פרשה א הלכה ו-ז): "או אחיך בבל יבוא ואין הבנים בלא יבוא - תלמוד לומר דבר אל אהרן, שאין תלמוד לומר אחיך, ומה תלמוד לומר אחיך לרבות את הבנים". ובלקח טוב שם נוסף: "וכן הוא אומר וישמע אברם כי נשבה אחיו, והוא לוט בן אחיו". (6) משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה (ספר המצוות לא תעשה סח). (7) נראה שצריך להיות: "אל הקדש

(65) מועד קטן יז, ב - כדעת תנא-קמא. (66) (כשחל הרגל בשבת או באחד בשבת, כמו שפירשו הריטב"א והר"ר ידידיה תלמיד ר"י מפרש שם, ולא היה יכול לגלח בערב הרגל, כמו שכתבנו למעלה בהלכה הקודמת, שלדעת רבינו לא התירו בחמישי מפני כבוד השבת אלא באנשי מעמד ולא באנשי משמר, ראה בריטב"א והר"ר ידידיה שם, וב'הר המוריה' כאן). (67) מאחר שלא יכול לגלח בערב הרגל, כנ"ל. (68) כגון שהיה הרגל בשבת (הריטב"א והר"ר ידידיה שם) ויכול לגלח ביום ראשון ערב הרגל. (69) ולא ברגל.

1 יד. דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא.
2 שְׁנֵאמַר: רֹאשִׁיכֶם לֹא תִפְרְעוּ⁷⁰ וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ
3 וְלֹא תִמְתּוּ; הָא אִם עָבַד⁷¹ וְהוּא קָרוּעַ בְּגָדִים - חֵיב
4 מִיתָה בִּיְדֵי שְׁמַיִם, אֶף עַל פִּי שֶׁעֲבוּדָתוֹ פְּשָׁה וְלֹא
5 חִלָּהָ⁷².

70 צ"ל: אל תפרעו. (71) 'ספרא' פ' שמיני, מכילתא דמלואים הלכה מא. וראה למעלה ה"ח. (72) כמו פרוע ראש (למעלה ה"ט). (ומה שכתב למעלה (כלי המקדש פ"ח ה"ד. ועיי"ש הערה ל), שאם היו בגדיו מקורעין עבודתו פסולה, היינו מטעם מחוסר בגדים. וכאן מדובר כשתקנו הקרע בשלילה (= תפירה שאינה ישרה), שלגבי מחוסר בגדים אין זה בגד קרוע, כיון שתוקן, אבל לגבי קרוע בגדים, אף-על-פי שהוא שלול, כיון שלגבי אבלות דינו כקרוע, שהרי מותר לעשות כן לאחר שבעה (פ"ט מהל' אבל ה"א) - עודנו קרוע כדרך שקורעים על המתים, ראה בהלכה הסמוכה).

6 טו. יִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל כֹּהֵן הַפֶּשֶׁר לְעִבּוּדָה, אִם נִכְנָס
7 מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלַפְּנִים⁷³ וְהוּא שְׁתֵּי יָמִין אוֹ שְׁכוֹר מִשְׁאֵר
8 הַמִּשְׁפָּרִין, אוֹ פְּרוּעַ רֹאשׁ, אוֹ קָרוּעַ בְּגָדִים בְּדֶרֶךְ
9 שְׁקוּרְעִין עַל הַמַּתִּים⁷⁴, אֶף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבַד עִבּוּדָה
10 - הָרִי זֶה לִזְקָה⁷⁵; הוֹאִיל וְהוּא רָאוּי לְעִבּוּדָה וְנִכְנָס
11 בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה⁷⁶ מְנוּל כִּכָּה, וְהָרִי הוּא מְזַהֵר שֶׁלֹּא
12 יִכָּנֵס.

73 ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"ו ה"א. (74) כלומר, כשיעור שקורעים על מת, שהוא טפח (פ"ח מהל' אבל ה"ב). שהרי מהפסוק הנ"ל "בגדיכם לא תפרומו" למדו (מועד קטן כד). דין קריעה על המת, ראה ב'יריעות שלמה', ולמעלה הי"ד. (75) בכלים פ"א מ"ט: "בין האולם ולמזבח מקודש ממנו, שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם". וסובר רבינו כמאן-דאמר ביומא מד, ב - שמעלות דאורייתא, ועי' ראב"ד. (76) כן הוא ב'ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ד: "ומנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה, תלמוד-לומר אתה ובניך", ומפרש רבינו, בשעת עבודה בשעה הראויה לעבודה, כלומר, ביום ולא בלילה (כסף-משנה).

13 טז. וְדִין הַנִּכְנָס כִּכָּה מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלַפְּנִים וְדִין הַיּוֹצֵא
14 מִשָּׁם אֶחָד הוּא⁷⁷. בִּיצִיד? כְּגוֹן שֶׁשְׁתֵּה רִבִּיעִית יֵינן

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על כרחנו שאין הכוונה לכהנים גדולים הנמשחים בשמן, אלא אף לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה', שנמשחו בו בני אהרן, היא עליהם לדורות, כמו שנאמר (שמות מ, יד-טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם" (כסף משנה בשם הרמב"ן בספר המצוות ובפירושו על התורה סוף פרשת צו).

[וגו'] זה קדש הקדשים, והכוונה לסוף הפסוק: "אל פני הכפרת". והיינו ליד הארון, ועדיין לא ידענו מה דינו של כל הבית מבפנים (לפרוכת). (8) לחייב מלקות ולא מיתה. (9) [היינו הבית הפנימי (=בית קודש הקדשים), וכדעת ר' יהודה במנחות כז: שעל "כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים (=במלקות ארבעים ולא במיתה), ואל פני הכפרות (=ליד הארון) במיתה"].

ו. אם כן, מפני מה נשנת אזהרה זו¹⁷ בכהן גדול? 20
שפכה הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת 21
לו מת שהוא חייב להתאבל עליו, אף על פי שאינו 22
יוצא מן המקדש¹⁸ - אינו עובד, מפני שהוא אוגן; 23
ואם עבד והוא אוגן של תורה - חלל עבודתו, בין 24
בקרפן יחיד בין בקרפן צבור. אבל כהן גדול עובד 25
בשהוא אוגן¹⁹, שנאמר: ומן המקדש לא יצא ולא 26
יחלל. כלומר, ישוב ועבד עבודה שהיה עוסק בה²⁰ 27
ואינה מתחללת. 28

(17) של "ומן המקדש לא יצא". (18) כלומר, בשעת העבודה אלא עומד שם עד שתיגמר על ידי כהן אחר, שהציאה בשעת העבודה היא בזיון לקדשים (כסף משנה). וראיה לכך מהפסוק המפורש (ויקרא שם) בבני אהרן שהיו כהנים הדיוטים: "ומפתח אהל מועד לא תצאו". (19) של תורה אבל אונן דרבנן אינו מחלל עבודתו. (20) כלשון הברייתא (יומא יג:): "היה עומד ומקריב (פירוש: כהן גדול - תוספות שם דיבור המתחיל היה) על גבי המזבח וכו' ר' יוסי אומר יגמור". משמע רק עבודה שהיה עוסק בה, אבל להתחיל בעבודה - אסור.

ז. ומניין שעבודת האוגן פסולה? מקל וחמר: אם 29
בעל מום, שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל; אוגן, 30
שהוא אסור בקדשים, שנאמר: לא אכלתי באני 31
ממנו - דין הוא שיחלל²¹. 32

(21) בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר שלא יצא חילל".

ח. ואף על פי שפכה גדול עובד אוגן - אסור 33
לאכל²² בקדשים; שנאמר²³: ואכלתי²⁴ חטאת היום 34
הייטב בעיניי. וכן אינו חולק לאכל בערב²⁵. אוגן 35
שעבד - אינו לוקה²⁶. ומתיר לגע בקדשים²⁷ אף על 36
פי שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה²⁸, 37
אבל בנגיעה - הרי זה טהור, כמו שיתבאר במקומו. 38

(22) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל". (23) באהרן הכהן הגדול. (24) בזבחים קא. אמרו שאין ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי שעה. וקדשי דורות למדו בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא אכלתי באוני ממנו". (25) זבחים צח: צט. [שאף על פי שכהן גדול שאינו אונן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא

ג. כהן שנכנס לקדש הקדשים¹⁰ בשאר ימות 1
השנה¹¹, בין כהן הדיוט בין כהן גדול, או כהן גדול 2
שנכנס לו ביום הפפורים שלא בשעת העבודה - 3
חייב מיתה בידי שמים; שנאמר: ולא ימות. וכמה 4
פעמים הוא נכנס לשם ביום הפפורים? ארבע, כמו 5
שיתבאר במקומו. ואם נכנס חמישית - חייב מיתה 6
בידי שמים¹². 7

(10) כלומר, ליד הארון. (11) בספרא (שם הלכה ח): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה". (12) בספרא (שם): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים" "פירוש מדלא כתיב בכל יום, אלא בכל עת, שמע מינה בעתות היום הקפיד הכתוב, שאף על פי שיש עת שהוא רשאי לבוא, לא כל עיתות היום ראויים לו לבא".

ד. והנכנס לקדש חוץ לקדש הקדשים¹³ שלא 8
לעבודה או להשתחוות¹⁴, בין הדיוט בין גדול - 9
לוקה, ואינו חייב מיתה. שנאמר: אל פני הפפרת¹⁵ 10
ולא ימות - על קדש הקדשים במיתה, ועל שאר 11
הבית בלאו ולוקה. 12

(13) ראה למעלה הלכה ב, שכל שלא קרב אל הארון הרי הוא בכלל "חוץ לקדש הקדשים". (14) כלומר, שלא להשתחוות, שהרי להשתחוות מותר, שהשתחויה בכלל עבודה היא. (15) מכיוון שלא הביא תחילת הפסוק "אל מבית לפרוכת", אלא סוף הפסוק, נראה שדעתו כדעת ר' יהודה, שאינו חייב מיתה אלא על פני הכפרות, היינו ליד הארון.

ה. כהן שציצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד - 13
חייב מיתה. בין כהן גדול בין כהן הדיוט¹⁶. שנאמר: 14
ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמתו. כלומר, לא 15
תניחו עבודה ותצאו מבקלים ודחופים מפני גזרה 16
זו. וכן זה שנאמר בכהן גדול: ומן המקדש לא יצא 17
- אינו אלא בשעת העבודה בלבד, שלא יניח 18
עבודתו ויצא. 19

(16) בספרא פרשת שמיני (מכילתא דמילואים הלכה מב- מג): "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו שנתברו בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות? תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו, שהכוונה אף לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו אלא בכהן גדול, שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל גם לאבל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א שאין האונן מביא קרבנות כל שבעה. (37) בזבחים שם: ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א "ואם זבח שלמים קרבנו") כשהוא שלם (שדעתו מיושבת עליו) מביא, ואינו מביא כשהוא אונן, מניין לרבות את התודה וכו' העולה וכו' בכור מעשר ופסח וכו' חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן. (38) במועד קטן טז. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר (יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו" "בזמן שראוי לביאה ראוי להקרבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקרבה". (39) [זו היא מחנה לוי, שהמצורע נשלח גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום בואו". היינו כשהוא בא ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לוי. ולפי זה פשוט שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לוי, שאינו משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמוותר לו להיכנס למחנה לוי, משלח הוא קרבנותיו]. (40) ש"כ כל אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו (=לשמים) ושלחו קרבנותיהם, והסתפקו חז"ל בזה שמא מנודה לבריות חמור ממנודה לשמים (מועד קטן טו:). ואף על פי שאינו רשאי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו - ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו יחידי, ואילו מנודה ראוי לבוא יחידי. (41) שמכיוון שלא נפשטה הבעיא אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל הבעיות שבקרבנות.

יב. טמא שרץ וכיוצא בו⁴² והערל משלחין את קרבנותיהם⁴³ ומקריבין עליהן; חוץ מפסח⁴⁴, שאין שוחטין אותו על טמא שרץ⁴⁵, ואין שוחטין על הערל פסח, כמו שיתבאר. אבל טמא מת⁴⁶ - אין מקריבין עליו קרבן כלל⁴⁷ עד שיתהרר⁴⁸.

(42) [שראויים לבוא לעזרת נשים. אבל זב שאינו ראוי לבוא לעזרת נשים - אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח, כדלהלן, אבל אם טבל - שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח הלכה א. (43) בפסחים סב. "בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים כב: (44) שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול. (45) כל זמן שלא טבל. (46) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר בפסח (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו'", ואפילו אם חל שביעי שלו להיות בערב פסח והוזה עליו כדין וגם טבל, שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן אחר. (47) בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, ואם כן לריש לקיש המחמיר - פסול אפילו בדיעבד (כסף משנה). (48) היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני שלו, ראה למעלה.

אונן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. (26) משום שאין בו לא מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חלל", ראה למעלה הלכה ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. (27) שם צח: במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה טו. ובפירוש המשנה שם "אונן אינו נוגע". אבל בפירוש המשנה נוסחת ארץ ישראל הוגה שאונן אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). (28) שטובל לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות הטומאות שם).

ט. אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן²⁹, ביום המיתה בלבד - הוא הנקרא אונן דין תורה³⁰, ולגלה הוא אונן מדברי סופרים³¹.

(29) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). (30) ומחלל עבודתו (למעלה הלכה ו). (31) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי שמעון וכרבי.

י. ומת שששה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם הימים שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם, וכן יום הקבורה, ואינו תופש לילו³². לפיכך, מי שמת לו מת וקברו לאחר יום המיתה - כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל פקדשים מדבריהם, וטובל ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה³³ ויום לקוט עצמות³⁴ - הרי הוא כיום קבורה, שאינו תופש לילו ואפילו מדבריהם. לפיכך טובל ואוכל פקדשים לערב. אבל יום המיתה - כשם שאסור לאכול בו קדשים מן התורה, כך אסור לאכול בלילו מדבריהם; חוץ מן הפסח בלבד, שהוא אוכל לערב³⁵, כמו שיתבאר במקומו.

(32) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום הקבורה תופס לילו. (33) בתוך שלושים יום למיתתו. (34) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום ליקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי שימים אלו אינם אלא מדרבנן. (35) פסחים שם. שכיוון שאיננות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם, אבל בפסח שהוא בכרת, ביטלו חכמים דבריהם.

יא. האבל אינו משלח קרבנותיו כל שבועה³⁶, אפילו זין או עצים או לבונה³⁷. וכן מצרע³⁸ אינו משלח קרבנותיו. כל זמן שאינו ראוי לביאה אל המנהנה³⁹ - אינו ראוי להקרבה. אבל המנהנה יש בו ספק⁴⁰ אם משלח אם אינו משלח. לפיכך, אם הקריבו עליו - נרצה⁴¹.

(36) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן" ואונן אינו אלא ביום

פרק שלישי

ח. (17) ספרי שם. כלומר, "מטמא בביאתו לבית, בין בימי החלט בין בימי הסגר, כיצד? נכנס לבית נטמא כל אשר בבית וכו'" (להלן פרק י מהלכות טומאת צרעת הלכה יב, וראה גם בכלים פ"א משנה ד). (18) שאין מטמא בביאה אלא במשכב ובמושב (להלן הלכה ג, ובפ"א מהלכות טומאת משכב ובמושב הלכה א). ובפסחים סז: אמרו: "מאי חומריה דמצורע, שכן טעון פריעה ופרימה, ואסור בתשמיש המטה". ועיין בתוספות שם ד"ה כשם, וראה מה שכתב בזה בהר המוריה כאן.

ג. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי מחנות, שהוא חוץ להר הבית¹⁹, מפני שהן מטמאין המשכב והמושב אפלו מתחת האבן²⁰ מה שאין המת מטמא²¹.

(19) ראה למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה טו, ובכלים פרק א משנה ח. (20) שם בספרי. וביאר זאת רבינו בפ"א מהלכות מטמאי משכב ובמושב הלכה ה, שאם "היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרכב ונישא הזב על האבנים מלמעלה, נטמא המשכב או המרכב ונעשה אב טומאה". (21) כן הוא בנדה סט: וכן נראה בשבת פג:

ד. טמא מת, אפלו המת עצמו - מתר להפגס להר הבית²²; שניאמר: ויחזק משה את עצמות יוסף עמו²² - עמו במחנה הלויה.

(22) כל הלכה זו היא בתוספתא כלים בבא קמא פרק א, והובאה בפסחים סז. נזיר מה. וסוטה כ.

ה. החיל²³ - משלחין ממנו עובדי פוכבים וטמאי מת ובועלי נדות²⁴; אכל טבול יום²⁵ נכנס לשם, שפכר טבול²⁶.

(23) ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג כי "לפנים ממנו (=מהר הבית) סורג מקיף סביב גובהו עשויה טפחים, ולפנים מן הסורג החיל גובהו עשר אמות". (24) כלים שם. וכן הוא למעלה שם פרק ז הלכה טז. וכל זה מדרבנן, אבל מן התורה אפילו בעזרת נשים מותרים, שכל זה מחנה לוי עד עזרת ישראל, ראה ר"ש ורא"ש פרק א ממסכת כלים משנה ח. (25) שטבל ולא העריב שמשו. (26) כן נראה במשנה שם שרק מעזרת נשים משלחים אותו. וכן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ולא נרחיק טבול יום מן החיל כמו (מה) שהרחקנו טמא מת, לפי שטבול יום כבר נטהר, ואינו מטמא את האדם כטמא מת", וראה ספרי שם.

ו. עזרת הנשים - משלחין ממנו טבול יום²⁷, אכל לא מחסר פפורים²⁸; שפכר פפורים העריב שמש²⁹. ואסור טבול יום במחנה לוייה מדברי סופרים³⁰.

(27) כלים שם, ולמעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (28) כן נראה בכלים שם, שרק מעזרת ישראל משלחים אותו. ומחוסר כיפורים הוא, זב וזבה, מצורע ויולדת אחר שטבלו והעריב השמש ועדיין לא הביאו קרבנותיהם, ראה

(1) תתבאר בו המצוה לשלח טמאים מן המקדש, ושכל שטומאתו חמורה מחבירו - חמור שילווחו ממנו.

א. מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש², שניאמר: וישלחו מן המחנה³ כל צרוע וכל זב⁴ וכל טמא לנפש⁵.

(2) ראה ספר המצוות, עשה לא. (3) שלש מחנות היו: מחנה שכינה, מחנה לוייה ומחנה ישראל, ראה למעלה פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יא. וכאן המדובר במחנה שכינה (להלן הלכה ב הערה ה). (4) ראה פסחים סז: ונכפלה מצוה זו בדברים כג, א "ויצא אל מחוץ למחנה", ואמרו בספרי תצא (דברים שם) "זו מצות-עשה". (5) כלומר, טמא מת.

ב. זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה⁶, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים⁷. שומע אני⁸, שהמצרע והזב וטמא מת שלשמן במקום אחד⁹. תלמוד לומר במצרע: בדר ישב, מחוץ למחנה מושבו - זה מחנה ישראל¹⁰, שהוא מפתח ירושלים ולפנים¹¹. מה מצרע¹², שטמאתו חמורה¹³, חמור שילווח משלוח חבירו¹⁴; אף כל שטמאתו חמורה, חמור שילווח משלוח חבירו. לפיכך משלחין את המצרע חוץ לשלש מחנות¹⁵, שהוא חוץ לירושלים¹⁶, מפני שהוא מטמא בביאה¹⁷ מה שאין הזב מטמא¹⁸.

(6) ספרי בתחלת פרשת נשא, ופסחים סח. ובספר המצוות (שם): "ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה וכו' ולשון ספרי (פ' נשא במדבר שם) וישלחו מן המחנה, אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה, וכבר נכפל ציווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה", מחנה שכינה". (7) שבבית המקדש, כי "כשם שהיו במדבר שלש מחנות: מחנה שכינה ומחנה לוייה ומחנה ישראל, כך היו בירושלים. מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית - מחנה ישראל, מפתח הר הבית ועד שערי ניקנור - מחנה לוייה, משערי ניקנור ולפנים - מחנה שכינה" (תוספתא כלים בבא קמא פ"א, הוצאת צוקרמנדל עמ' 570 10). וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם, ובפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח. (8) מהפסוק הנ"ל של "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", וכל זה בספרי שם. (9) כלומר, משולחים ממחנה שכינה בלבד. (10) כי זוהי המשמעות של "בדר ישב", שהוא לבדו שם, ואין אחר במחיצתו (כסף משנה). (11) תוספתא שם. (12) ספרי פ' נשא שם. (13) שהרי מטמא בביאה, ראה להלן סוף ההלכה. (14) שהרי רק בו שמענו שהוא משולח גם ממחנה ישראל. (15) ספרא פ' תזריע פרק יב הלכה יד. (16) ראה בפ"א ממסכת כלים משנה ז, כי הוא משולח גם מעיירות המוקפות חומה. וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יג, ולהלן הלכה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. (29) כלומר, אף כי טומאתו היתה חמורה - כיון שהעריב שמשו, אין מרחיקים אותו כמו טבול-יום, שעדיין לא העריב שמשו. ובספרי שם אמרו: טבול יום חמור ממחוסר כפרה, שטבול-יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה. (30) מדרבנן. וכן כתב רבינו למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז, וראה פסחים צב: יבמות ז: הוריות ה. וזבחים לב:

- ט. נָכַנס הַמִּצְרַע לְהַר הַבֵּית - לֹקֵה שְׁמוֹנִים⁴². אָבַל¹²
- טָמֵא מֵת⁴³ או טָבֹול יוֹם⁴⁴ שֶׁנִּכְנַס לְעֹזֶרֶת נָשִׁים, או¹³
- מִחֹסֶר כִּפּוּרִים⁴⁵ שֶׁנִּכְנַס לְעֹזֶרֶת יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי¹⁴
- שְׁאִינוֹ לֹקֵה - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְּרוֹת.¹⁵

(42) ארבעים על כניסתו לירושלים, וארבעים על כניסתו להר הבית, ראה תוספתא כלים שם: "נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים, זבין וזבות נדות ויולדות להר הבית - לוקין שמונים", ובהגהת הגר"א מגיה: "כו' ויולדות שנכנסו להר הבית לוקין ארבעים (וכ"ה בפסחים שם), מצורע שנכנס להר הבית לוקה שמונים". אבל פלא הדבר שהרי רבינו במסכת כלים פרק א משנה ח הביא תוספתא זו כמקורה שלא כהגהת הגר"א. וראה בתוספתא ראשונים שם. (43) למעלה הלכה ה ביארנו כי מן התורה מותר לטמא מת ליכנס לעזרת נשים, וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (44) ראה למעלה הלכה ו, ובהלכות בית הבחירה שם, כי מן התורה מותר לטבול-יום ליכנס לעזרת נשים. (45) אף-על-פי שאמרו בברייתא במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה (=לעזרת ישראל) בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת", וכן הוא בתוספתא (כלים ב"ק פ"א הוצ' צוק"מ עמ' 569 29) "כל הטמאים שנכנסו משער ניקנור ולפנים (=עזרת ישראל), אפילו הן מחוסרי כפרה, הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת" (ראה בהשגת הראב"ד), - זה אינו אלא למאן דאמר "מחוסר כיפורים דזב, כזב" (זבחים יז:), אבל דעת רבינו היא "מחוסר כיפורים דזב, לאו כזב" וכמה ראיות לדבר, ראה בכסף-משנה. וכן הוא בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יד. וכן נראה למעלה הלכות בית הבחירה שם הלכה יח, ולהלן פ"ד הלכה ד, ופ"ט הלכה יא.

- י. וְכֶשֶׁם שֶׁשְׁלֹחַ טָמְאִים⁴⁶ מִן הַמִּקְדָּשׁ⁴⁷ בַּעֲשֵׂה, כֵּן¹⁶
- אִם נִכְנָסוּ⁴⁸ - עוֹבְרִים בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁴⁹; שְׁנֹאמַר: וְלֹא¹⁷
- יִטְמְאוּ אֶת מַחְנֵיהֶם - זֶה מַחְנֵה שְׂכִינָה⁵⁰.¹⁸

(46) שנאמר "וישלחו מן המחנה וגו'" (למעלה הלכה א). וראה גם למעלה הלכה ח "ויצא מחוץ למחנה, זו מחנה שכינה". (47) היינו מחנה שכינה, מעזרת ישראל ולפנים. (48) למחנה שכינה. (49) ראה מכות יד: וספרי זוטא לבמדבר שם, ובספר המצוות לא-תעשה עז. (50) כלומר, הנשלחים ממחנה שכינה אם נכנסו, עוברים בלא-תעשה הנ"ל, ואילו אלו הנשלחים ממחנה לוי, אם נכנסו למחנה לוי, עוברים בלא-תעשה אחר, משום שנאמר "לא יבוא אל תוך המחנה", ראה למעלה הלכה ח.

- יא. וּמִפְּנֵי שְׁאִינוֹ עוֹבֵר אֶלֶּא אִם כֵּן נִכְנָס, אָבַל אִם¹⁹
- נָגַע בַּעֲזָרָה מֵאַחֲרֶיהָ - פֶּטוּר? שְׁנֹאמַר בְּיֹלְדָה: וְאֵל²⁰
- הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֵּא⁵¹.²¹

(51) בספר המצוות שם, כתב רבינו וז"ל: "ובספרא (ראה שם פ' תזריע פרק א הלכה ט) אמרו לפי שנאמר והזרתם את

- 1 ז. מַעֲזֵרֶת יִשְׂרָאֵל³¹ וְלַפָּנִים - אָפְלוּ מִחֹסֶר כִּפּוּרִים
- 2 לֹא יִכְנָס לְשָׁם³², שְׁעָדִין לֹא טָהַר טָהֳרָה גְמוּרָה³³;
- 3 שְׁנֹאמַר: וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַפֶּחַח וְטָהֳרָה, מִפְּלֵל שְׁעָדִין לֹא
- 4 נִגְמְרָה טָהֳרָתָהּ.

(31) שכאן מתחיל מחנה שכינה. (32) כלים שם. וראה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יח. (33) בסנהדרין פג: למדו כן מפסוק זה לענין מחוסר כפרה ששימש במקדש, ואילו לענין כניסה למקדש למדו מפסוק אחר, שנאמר (במדבר יט, יג) "טמא יהיה עוד טומאתו בו" - "טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים" (מכות ח: וראה בהרמוריה.

- 5 ח. הַטָּמֵא הַמְּשַׁלַּח מֵהַר הַבֵּית³⁴, אִם נִכְנָס - עוֹבֵר
- 6 בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁵; שְׁנֹאמַר: וַיֵּצֵא מִחוּץ לַמַּחֲנֶה - זֶה
- 7 מַחְנֵה שְׂכִינָה³⁶, וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה - זֶה
- 8 מַחְנֵה לְוִיָּה³⁷. וְכֵן מִצְוַת שְׁנֹכְנֵס לִירוּשָׁלַיִם -
- 9 לֹקֵה³⁸. אָבַל אִם נִכְנָס לְשָׂאֵר הָעָרִים הַמִּקְדָּשׁ
- 10 חוּמָה³⁹, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רִשְׁאִי⁴⁰, לְפִי שְׁנֹאמַר:
- 11 בְּדָד יֵשֵׁב - אֵינוֹ לֹקֵה⁴¹.

(34) ראה למעלה פרק ה מהלכות בית הבחירה הלכה א, מהו הר הבית. (35) וגם לוקה. ראה תוספתא כלים בבא קמא פ"א. (36) בפסוק הנ"ל אין אלא עשה ולא לא-תעשה. וראה להלן הלכה י שעובר בלא-תעשה משום "ולא יטמאו את מחניהם". (37) כן הוא בספר המצוות לא-תעשה עח, ובסמ"ג לאוין שד. אבל בפסחים סח. במסקנת הגמרא אמרו להיפך: "ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה", וכן הוא בספרי תצא (דברים שם) "ר"ש התימיני אומר: ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה". וראה בכסף-משנה. (38) תוספתא כלים שם (הובאה שם בפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח): "נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים". (ומה שאמר רב חסדא (פסחים טז). "מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור, שניתקו הכתוב לעשה", יתכן כי הכוונה לשאר הערים המוקפות חומה, ראה להלן). (39) ראה פירוש רא"ש כלים פרק א משנה ז: "והוא שיהו מוקפות מימות יהושע בן נון, דומיא דבתי ערי חומה דדרשינן בפ' בהר איש כי ימכור בית מושב עיר חומה, יכול הקיפיה חומה מכאן ולהבא, ת"ל בית מושב עיר חומה, שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון". וכן כתב הר"ש שם. (40) בכלים שם: "עייירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחין מתוכן את המצורעים", וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יג. (41) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה

12 שְׁהָרִי הוּא שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן⁶² שְׁנֹנֵעַ בְּמַת; או שְׁנֹנֵמָא
13 בְּשָׂאָר אַבּוּת הַטְּמָאוֹת⁶³ שֶׁל תּוֹרָה שְׁיִתְּפָרְשׁוּ
14 בְּמִקְוֵי⁶⁴.

(59) "אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן וכו' פטור על ביאת המקדש" (להלן הלכה יד) והוא במשנה נזיר נו: כדעת ר' אליעזר משום ר' יהושע, ולא כר' מאיר, וכן כתב בפירוש המשנה כי "מאמר ר"מ אינו נכון". (60) בהלכות נזירות פרק ז הלכות א"ו. (61) אף-על-פי שהנוגע בכלים שנגעו במת אם הוא נזיר אינו מגלח (נזיר נד. במשנה) וכל-שכן שהנוגע באדם שנגע במת שוודאי אינו מגלח, ואף-על-פי-כן הם חייבים על ביאת המקדש, שלא אמרו (שם נו: במשנה) "כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת מקדש", אלא למעט רביעית דם ורובע עצמות, שמעיקרן אין בהן גילוח, אבל הנוגע באדם או בכלים שנוגע במת, שעיקרה של טומאה, דהיינו המת, הנזיר נגלח עליה, חייבים עליה על ביאת מקדש. ומה שנאמר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא", וממנו למדו (ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד) שאינו חייב אלא אם צריך חיטוי (=הזאה שלישי ושביעי) – כן הוא פירושו: ואיש אשר יטמא, כלומר שנגע במי שהוא צריך חיטוי – חייב, ולפיכך חייב גם הנוגע באדם שנגע במת, אף-על-פי שזה השני אינו טעון חיטוי (כסף משנה). (62) ירושלמי שם. (63) שכן מפורש בתורה (ויקרא ה, ב) "נפש אשר תגע וגו' בנבלת חיה וגו' או בנבלת שרץ וגו'". (64) בהלכות אבות הטומאות.

15 יד. פָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: פֶּל הַטְּעוֹן בִּיאַת מִים⁶⁵ מִן
16 הַתּוֹרָה - חֵיב פֶּרֶת עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ⁶⁶, וְאֶפְלוּ אַחֵר
17 שְׁטָבֵל, עַד שִׁיעָרִיב שְׁמִשׁוֹ⁶⁷. אָבֵל הַמֵּת טָמֵא
18 בְּטָמְאוֹת מִן הַמֵּת שֶׁאֵין הַנְּזִיר מְגַלַּח עָלֵיהֶן, אֵף עַל
19 פִּי שֶׁהוּא טָמֵא טָמְאָת שְׂבָעָה - הָרִי זֶה פֶּטוּר עַל
20 בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ⁶⁸.

(65) כלומר, טבילה. (66) פרה פרק יא משנה ד: "כל הטעון ביאת מים מדברי תורה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=מים) בין לאחר ביאתו, חייב". (67) משנה שם, ראה למעלה בסמוך. (68) משנה נזיר נו: וראה בהלכה הקודמת.

21 טו. וְכֵן הַנוֹגֵעַ בְּכָלִים שְׁנֹנֵעַ בְּאָדָם שְׁנֹנֵעַ בְּמַת⁶⁹,
22 או שְׁנֹנֵעַ בְּאָדָם שְׁנֹנֵעַ בְּכָלִים הַנוֹגְעִים בְּמַת⁷⁰, אֵף
23 עַל פִּי שֶׁהוּא טָמֵא רֵאשׁוֹן לְעִנְיַן תְּרוּמָה וּלְטָמֵא
24 בְּשָׂר קָדָשִׁים - הָרִי זֶה פֶּטוּר עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ;
25 שְׂדֵבְרִים אֵלּוּ הִלָּכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה⁷¹. וְאֵף עַל פִּי
26 שֶׁהוּא פֶּטוּר, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת⁷².

(69) שהנוגע השני הוא שלישי לראשון שנגע במת – אינו חייב, אף-על-פי שנגע בכלים הצריכים חיטוי. וראה בירושלמי שם. (70) אף כן אינו אלא שלישי לראשון, וכן"ל. (71) "שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת, שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון (פ"ה) מהלכות טומאת מת הלכה ה). (72) כן נראה ממה שאמרו

בני ישראל מטומאתם ולא ימותו (שם טו, לא), שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו, כלומר, גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא, מתחייב כרת, תלמוד-לומר ביולדת, ואל המקדש לא תבוא, ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שוים בזה".

1 יב. טָמֵא שְׁנֹנֵס לְמִקְדָּשׁ⁵² בְּמִזִּיד - עֲנוּשׁ פֶּרֶת;
2 שְׁנֹנֵמָר: וְאִם לֹא יִכְבֵּס וּבִשְׂרוֹ לֹא יִרְחֹץ וְנָשָׂא
3 עֲנוּ⁵³. בְּשׁוּגֵג - מְבִיא קֶרֶבֶן עֹלָה וְיִזְרְד⁵⁴; שְׁנֹנֵמָר:
4 או נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא⁵⁵. וְאֵין חֵיבִין פֶּרֶת
5 או קֶרֶבֶן אֶלָּא מֵעֹזֶרֶת יִשְׂרָאֵל וּלְפָנִים⁵⁶, או עַל
6 תּוֹסֶפֶת הָעֹזֶרֶת⁵⁷ שְׁנֹתִקְדָּשָׁה קִדְּשָׁה גְמוּרָה, כְּמוֹ
7 שְׂבָאֲרָנוּ⁵⁸.

(52) לעזרה, ראה להלן. (53) בספרא אחרי פרק יא הלכות יג – טו: "יכול על כיבוס בגדים יהיה ענוש כרת, תלמוד-לומר ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. הא כיצד, על רחיצת גופו ענוש כרת וכו'. מנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה, וחייב קרבן על ידי טומאה, מה קרבן שחייב להלן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו, אף ענוש ואזהרה האמורים כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו. אחרים אומרים "ונשא עונו" "ונשא עונו" לגזירה-שוה, מה נשיאת עוון האמור להלן בכרת, אף כאן בכרת". ומה שלא מביא רבינו מפסוק מפורש (במדבר יט, כ) "כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מישראל וכו' ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא" – "משום דשם אינו מבואר אלא במת החמור, אבל בשאר טומאות לא שמענו" – (הר המוריה), אבל להלן בפרק י מהלכות שגגות הלכה ה הביא רבינו הפסוק בבמדבר ה"ל, וז"ל "ובננס למקדש נאמר, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא", וראה בספר המצוות שם. (54) ראה להלן בפרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ובפרק י שם הלכה א. (55) ראה ספרא ויקרא (דבורא דחובה פרק יב הלכה י) "ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה וחייב קרבן על הטומאה, מה ענוש ואזהרה האמורים להלן על ידי טומאה, בטומאת מקדש וקדשיו, אף קרבן שחייב כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו" וראה גם להלן פרק י מהלכות שגגות הלכה ה. (56) ראה שבועות יד. במשנה, ובמסכת כלים פרק א משנה ח, שאין חייבים כרת אלא במחנה שכינה, דמשכן ומקדש כתיב (במדבר שם), ובהקדמות רבה (מנחות כז:) תנא מחוסר כיפורים (ראה למעלה הלכה ט) שננס לעזרה שוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת, ואין צ"ל טבול-יום ושאר כל הטמאים (ר"ש כלים שם). (57) שבועות שם במשנה. (58) למעלה פרק ו מהלכות בית הבחירה, הלכה יב.

8 יג. וְאֵי זֶהוּ הַטָּמֵא שֶׁחֵיב פֶּרֶת עַל הַמִּקְדָּשׁ? כָּל
9 שְׁנֹנֵמָא בְּטָמְאָה מִן הַמֵּת שֶׁהַנְּזִיר מְגַלַּח עָלֶיהָ⁵⁹,
10 שְׂכָבֵר נִתְּפָרֵשׁ בְּנִזְיוֹת⁶⁰; או שְׁנֹנֵעַ בְּאָדָם או בְּכָלִים
11 שְׁנֹנֵמָא בְּאוֹתָן הַטְּמָאוֹת שֶׁהַנְּזִיר מְגַלַּח עָלֵיהֶם⁶¹,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קמז

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 שֶׁל דְּבָרֵיהֶם⁸¹, או שְׁאֵכָל אֲכָלִין טָמְאִים וְשִׁתָּהּ
16 מִשְׁקִין טָמְאִין, וְנִכְנָס לַמִּקְדָּשׁ בְּמִזֵּיד קֹדֶם שִׁטְבֵּל⁸²
17 - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְּרוֹת⁸³.

80 בזבחים לב. "אמר עולא אמר ר"ל, טמא שהכניס ידו
לפנים לוקה וכו' דביאה במקצת שמה ביאה". ובסוף
הסוגיא שם (לג:) אמרו: "כי אתא רבין אמר רבי אבהו,
לענין טמא שנגע בקודש איתמר", ופירש"י לא יליף, ר"ל
מלקות מההוא קרא אלא לטמא שנגע בקודש, ולא איירי
בביאת מקדש כלל ע"ש. וסובר רבינו שאף-על-פי שאין לנו
לחייבו מלקות מן התורה - יש לחייבו מכת מרדות מדרבנן
(כסף משנה). 81 ראה בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה
יא. ובפ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י. 82 אבל אחר
שטבל, אף-על-פי שלא העריב שמשו, אין מכין אותו מכת
מרדות, עיין בפ"ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א. ומקור
הדברים בפרה פ"א משנה ה. 83 בפרה שם: "כל הטעון
ביאת מים מדברי סופרים, מטמא את הקודש ופוסל את
התרומה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים)
ובין לאחר ביאתו פטור, וכתב רבינו בפירוש המשנה שם:
"ואינו חייב על ביאת מקדש, לפי שהוא טומאה קלה
מדרבנן, והפסוק לא אסר ביאת מקדש, אלא על מי שנטמא
באב הטומאה מדאורייתא, כמו שאמר: בטומאת אדם או
בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא". וממה ששינוי "פטור",
משמע פטור אבל אסור, ומכין אותו מכת מרדות כעל כל
איסור דרבנן. (ולפי מה שכתבנו למעלה שאינו צריך הערב
שמש, על-כרחו שהדיוק "פטור אבל אסור", אינו אלא
לפני ביאתו במים).

18 יט. טָמֵא שֶׁנִּכְנָס לַמִּקְדָּשׁ דֶּרֶךְ גִּגּוֹת - פְּטוּר;
19 שְׁנֵאמַר: וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא - דֶּרֶךְ בִּיזָה חִיבָה
20 תוֹרָה⁸⁴. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּטוּר מִכֶּכָּה, מִכֵּין אוֹתוֹ
21 מִפֶּת מִדְּרוֹת⁸⁵. [וְאִפְּלוּ נִכְנָס בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ בְּאִוִּיר]
22 - בֵּין שֶׁנִּכְנָס לַמִּקְדָּשׁ [בְּמִגְדָּל]⁸⁶ דֶּרֶךְ גִּגּוֹת בֵּין
23 שֶׁנִּכְנָס בּוֹ דֶּרֶךְ פְּתָחִים⁸⁷.

84 ברייתא בשבועות יז: "ונראה שאם שהה שם שיעור
השתחוואה, שחייב אף שנכנס דרך גגות, שאינו גרוע
מטהור שנכנס ונטמא שם ושהה, שחייב", כמפורש להלן
הלכות כא-כב (משנה למלך, ועיין שם). 85 כן נראה
ממה שנאמר בברייתא שם "פטור", משמע פטור אבל אסור
מדרבנן, ולכן מכין אותו מכת מרדות (כסף משנה).
86 בדפוס וויניציאה ורומי, אין תיבות אלו המוקפות. ולפי
זה, המשך דבריו שכתב "בין שנכנס בו דרך פתחים"
תמוהין, שהרי הנכנס דרך פתחים, חייב כרת. ובכסף-משנה
כתב כי מצא ספר מוגה מספרי רבינו, שכתוב תיבות נוספות
אלו. וראה הר המוריה למעלה פ"ב הלכה ג ס"ק ה, שכתב
כי אולי מפרש רבינו מה שאמרו בזבחים פב: שאם נכנס
דרך משופש פטור, דהיינו במגדל פורח באויר. 87 לפי
הגהת הכסף-משנה, פירוש הדברים שנכנס במגדל פורח
באויר דרך פתחים, ואף-על-פי-כן פטור מן התורה, אבל
מכין אותו מכת מרדות מדרבנן.

24 כ. כָּל מְקוֹם⁸⁸ שֶׁחִיבִים עַל זְדוּנוֹ פֶּתַח וְעַל שִׁגְגָתוֹ

במשנה (נזיר שם) "וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח
עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש" - הרי שלא
מיעטו אלא מחיוב, אבל איסורא איכא. והוא-הדין לשלישי
לראשון, וראה בכסף-משנה.

1 טז. הַמִּכְנִיס שֶׁרָץ⁷³ וְכִיּוּצָא בּוֹ⁷⁴ בְּמִקְדָּשׁ אוֹ שֶׁהִכְנִיס
2 אָדָם טָמֵא לַמִּקְדָּשׁ⁷⁵ - הָרִי זֶה חַיֵּב כָּרֶת, שֶׁהָרִי טָמֵא
3 מִקְדָּשׁ יִי. אֲבָל הַזֹּרֵק כָּלִים טָמְאִים לַמִּקְדָּשׁ, אִפְּלוּ
4 הָיוּ כָלִים שֶׁנִּגְעוּ בְּמַת - פְּטוּר מִן הַכָּרֶת, אֲבָל חַיֵּב
5 מִלְּקוֹת⁷⁶. שְׁנֵאמַר: וְאִם לֹא יִכְבֵּס וְגוֹמֵר. מִפִּי
6 הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ⁷⁷: עַל רְחִיצַת גּוֹפוֹ עֲנוּשׁ כָּרֶת, וְעַל
7 כְּבוֹס בְּגָדָיו לֹקֵה אַרְבָּעִים.

73 בעירובין קד: "אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל:
המכניס טמא שרץ למקדש חייב, שרץ עצמו פטור וכו'.
לימא כתנאי, שרץ שנמצא במקדש וכו'. מאי לאו בהא קא
מיפלגי וכו', לא דכולי עלמא חייב, והכא בהא קא מיפלגי
וכו'". וכיון דאסיקנא דכולי עלמא חייב, משמע דהכי
הלכתא (כסף משנה). (והמדובר באופן שלא נגע בו (ראה
בפ"ד מהלכות אבות הטומאות הלכה א, שאינו מטמא
במשא אלא במגע) ולא נטמא על ידו, שאם לא כן, הרי הוא
טמא שרץ וחייב על עצמו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה
יג). 74 אחר משאר אבות הטומאה (שאינם מטמאים
במשא, ראה למעלה). 75 עירובין שם. ומפרש רבינו,
שמה שאמר שמואל "המכניס טמא שרץ למקדש, חייב",
היינו אדם טמא. ורש"י שם מפרש שמכניס כלי שנטמא
בשרץ. וראה להלן. (וגם טמא מת אינו מטמא במשא,
כמפורש בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ט).
76 ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד (כסף משנה). 77 ספרא
פרשת אחרי פרק יא הלכה יג, וראה גם בירושלמי שם
ובספרי נשא פסקא א. ודברי רש"י בעירובין שם שהמכניס
כלי טמא חייב חטאת בשוגג, וכתב במזיד, צ"ע. ועיין
בהגהות הגר"א שם.

8 יז. יִרְאֶה לִי, שְׁאִינוּ לֹקֵה אֶלָּא עַל בְּגָדִים שֶׁהָן אֵב
9 טָמֵא, כְּגוֹן בְּגָדִים שֶׁנִּגְעַ בָּהֶן זֶה הַטָּמֵא לְמַת, שֶׁהָן
10 אֵב הַטָּמֵא, כְּמוֹ שִׁתְּכַבֵּא⁷⁸; אֲבָל בְּגֵד שֶׁהוּא
11 רִאשׁוֹן, אִם הִכְנִיסוֹ לַמִּקְדָּשׁ - אִינוּ לֹקֵה עָלָיו, אֲבָל
12 מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְּרוֹת⁷⁹.

78 בפרק ה מהלכות טומאת מת. 79 נראה שלמד כן
ממה שאמרו בעירובין שם, שהמכניס כלי חרס טמא אינו
חייב, לפי שאינו נעשה אב הטומאה, וסבור רבינו שהוא-
הדין לכל הכלים אם הם אב הטומאה, שאינו חייב (הר
המוריה). ואף-על-פי שאדם חייב כרת על טומאת גופו, בין
שיהיה אב הטומאה ובין ראשון לטומאה, ראה למעלה
הלכה יג, וכן מפורש בפסוק "נפש אשר תגע בנבלת חיה
וגו' בנבלת שרץ" - אין ללמוד אדם מכלים, שהרי באדם
החמירה התורה לחייבו כרת, ואילו בכלים אינו חייב אלא
מלקות בלבד, ראה בקרית ספר ובהר המוריה.

13 יח. וְכֵן טָמֵא שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ לַמִּקְדָּשׁ - מִכֵּין אוֹתוֹ
14 מִפֶּת מִדְּרוֹת⁸⁰. וְכֵן כָּל טָמֵא בְּאֵב מֵאֲבוֹת הַטָּמְאוֹת

12 כב. ואסור לו לשהות¹⁰² או להשתחות או לצאת
13 בדרך ארבה. ואם שהה, או שיצא בארבה אף על
14 פי שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה¹⁰³
15 אף על פי שלא שהה¹⁰⁴ - חייב כרת. ואם היה שוגג
16 - מביא קרבן¹⁰⁵.

102) ראה להלן הלכה כג כמה הוא שיעור שהיתו.
103) ראה להלן שם, אם לא החזיר פניו. (104) שם יד:
במשנה "והשתחוה או ששהה בכדי השתחוואה" ובגמ' שם
טז: אמר רבא, לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים, אבל
השתחוה כלפי חוץ - שהה אין, לא שהה לא. (105) ראה
שם טז: בבבית רבא שלקרבן אין ספק, שצריך שהיה.
ושיעורים אלו הם הלכה למשה מסיני, ראה רש"י שם יד:
במשנה.

17 כג. לא החזיר פניו, אלא השתחוה דרך יציאתו
18 כלפי חוץ - אינו חייב, אלא אם כן שהה פשעור¹⁰⁶.
19 וכמה שיעור שהיתו? כדי לקרות: ויכרעו אפים
20 ארצה על הרצפה וישתחוו והודות ליי כי טוב כי
21 לעולם חסדו¹⁰⁷. וזהו שיעור השתחוה¹⁰⁸.

106) שם טז: (107) המחצית השניה שבפסוק בדברי
בימים-ב (ז, ג). (108) שם טז: מחלוקת ר' יצחק בר נחמני
ור' שמעון בן פזי, חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (כשיעור
קריאת כל הפסוק כולו), וחד אמר כמוכרעו לסיפא (כלומר,
כשיעור קריאת המחצית השניה של הפסוק, מתיבת
"ויכרעו" עד הסוף). ובירושלמי יומא פ"ג ה"ג מחלוקת
אמוראים נוספת בענין זה, ראה בכסף-משנה והר המוריה,
ופסק רבינו כדעת האמורא השני שבבבלי.

22 כד. ואי זו היא דרך ארבה? כל שאפשר לו לצאת
23 מן המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה, אף על
24 פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפילו כל
25 היום - פטור¹⁰⁹. יצא בארבה, אף על פי שרץ ודחק
26 עצמו בכל כחו, ונמצא שיעור זמן שהלך בו הארבה
27 פחות משעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה, הואיל
28 ויצא בארבה - חייב¹¹⁰. יצא בקצרה והלך מעט
29 ועמד ושהה מעט, עד שנגטרף מפל השהיות כדי
30 השתחוה: במזיד - אינו לוקה, בשוגג - אינו מביא
31 קרבן, מפני שהדבר ספק¹¹¹; אבל מפני אותו מכת
32 מרדות¹¹².

109) שם יז. "אמר רבא, קצרה שאמרו (שהוא פטור, שם
במשנה) אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו".
110) שם בעא מיניה אביי מרבה, ופשט לו כן. (111) שם
בעיא שלא נפשטה, ופסקה לקולא (כסף משנה). (112) כן
פסק רבינו בכמה מקומות, שבספק מכין אותו מכת מרדות
(פרק ג' מהלכות איסורי ביאה הלכה א, פ"ז שם הלכה ז,
ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ג, וראה בפ"ט
מהלכות כלאים הלכה ו, ובכסף-משנה ומעשה רוקח שם).

1 קרבן⁸⁹, אם נמצאת שם טמאה בשפת - מוציאין
2 אותה⁹⁰; ושאר המקומות⁹¹ - כופין עליו כלי עד
3 אחר שבת⁹². וכשהן מוציאין - אין מוציאין אותה
4 אלא בפשוטי כלי עץ⁹³ שאין מקבל טמאה⁹⁴, שלא
5 לרבות את הטמאה⁹⁵.

88) היינו על העזרה - רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש
המשנה לרבינו שם. (89) קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק
א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. (90) ראה
עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן
מוציאין אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן
ננס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל
שגגתו חטאת, משם מוציאין אותו". ופסק כרבי עקיבא,
משום שהלכה כר"ע מחברו (הר המוריה). (91) דהיינו
הלשכות, ראה ברש"י שם. (92) שם במשנה: "ושאר כל
המקומות, כופין עליו פסכתו". וראה להלן פרק ג מהלכות
תמידין ומוספין הלכה ו. (93) בצבת של עץ. (94) ראה
להלן פ"א מהלכות כלים הלכה י. (95) ראה עירובין שם
במשנה: "שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמיינו
(=אבנטו) שלא לשהות את הטומאה (ולחזור אחר צבת)
דברי ר' יוחנן בן ברוקא. רבי יהודה אומר בצבת של עץ,
שלא לרבות את הטומאה", "לטמא האבנט ונוח לו
להשהותה שם, ולחזור אחר הצבת מלרבות טומאה" (רש"י
שם). ופסק רבינו כר' יהודה, וכן פסק בפירוש המשנה שם.

6 כא. אחד טמא שנגנב למקדש טהור⁹⁶, או טהור
7 שנגנב למקדש שיש בו טמאה, כגון שהיה מת תחת
8 אהל במקדש ונגנב הוא תחת האהל - הרי זה חייב
9 כרת, שהרי ביאתו וטמאה באין כאחת⁹⁷. נגנב
10 למקדש ונטמא שם אחר שנגנב⁹⁸, אפילו טמא עצמו
11 במזיד⁹⁹ - ימחר ויבהל ויצא¹⁰⁰ בדרך קצרה¹⁰¹.

96) כלומר, הוא היה טמא והמקדש טהור, וזהו הדין
הפשוט של "טמא שנגנב למקדש", ראה למעלה הלכה יב.
97) אולי יצא לרבינו כן, מהאי דלהלן פרק יח מהלכות
פסולי המקדשים הלכה יג, שטמא האוכל בשר קודש טמא
חייב כרת, ומוזה למד גם לענין מקדש, דאיתקש קדש
למקדש (זבחים לג:). ועוד יש להביא ראיה משבועות יז.
שנדחקו למצוא הדין של טמא ששימש שחייב במיתה ולא
בכרת, ולא פירשו באופן שנגנב טהור ונטמא במקדש, אלא
על-כרחונו שגם באופן זה חייב כרת (הר המוריה).
98) משנה שבועות יד: (99) שם יז. "בעי רב אשי, טימא
עצמו במזיד מהו, באונס גמירי שהייה, במזיד לא גמירי
שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, ל"ש באונס ול"ש
במזיד, תיקו". ופירש רבינו, שהספק הוא לענין מלקות,
ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (100) מבואר דכל שלא
שהה פטור מקרבן וממלקות, וראה שם טז: "בעי רבא, אם
צריך שהייה למלקות או שאין צריך שהייה למלקות, לקרבן
גמירי שהייה, למלקות לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים
גמירי שהייה, לא שנה לקרבן ולא שנה למלקות, תיקו",
ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (101) ראה להלן הלכה
כב והלכה כד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב אדר - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק רְבִיעִי

שְׁנָאֹמֶר: וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה
לְמַדוֹ¹⁹, שֶׁזוֹ אֲזָהָרָה לְטָבוֹל יוֹם שְׁעָבָד, שְׁעָדִין טָמֵא
הוּא; שְׁנָאֹמֶר: וְכֵן הַשְּׁמֹשׁ וְטָהָר, מִכָּל שְׁעָדִין לֹא
טָהָר²⁰. אָבֵל מְחֹסֵר כִּפּוּרִים שְׁעָבָד, אֵף עַל פִּי
שְׁעָבוּדָתוֹ פְּסוּלָה וְיִחַלְלֵהָ²¹ - הֲרִי זֶה פְּטוּר²².

(17) משנה, זבחים טו, ב: "כל הזבחים שקבלו דמן וכו' טבול יום וכו' פסל". (18) סנהדרין פג, א. ופג, ב. (19) זבחים יז, א. וסנהדרין פג, ב. (20) והוא לתת טעם למה חלוק ממחוסר כיפורים (כסף-משנה). אבל צריך עיון, שהרי בברכות ב, ב - אמרו ש"טהר" אינו על האדם, אלא על היום, וכן כתב רבינו בעצמו בפ"ז מהל' תרומות ה"ב. ועי' ב'תוספות' זבחים שם ד"ה טבול יום, וב'תוספות' יום-טוב' זבחים פ"ב מ"א, ד"ה וטבול יום. (21) משנה, זבחים שם. (22) יש לתמוה, הרי בסנהדרין פג, א ופג, ב - מנו מחוסר כיפורים בכלל אלו שמחייבים מיתה וכו', ורבינו עצמו בפ"ט מהל' סנהדרין (הלכה ב) מנה מחוסר כיפורים בכלל מחייבי מיתה שחייבים מלקות (כסף-משנה). גם תמוה, שהרי גם להלן פ"ט ה"א נשמע כי מחוסר כיפורים חייב מיתה. וראה גם בהשגת הראב"ד, שמקשה עליו ממה שאמרו במכות (ח): "עוד טומאתו בו" לרבות מחוסר כיפורים, עי"ש. ועי' עוד גם למעלה פ"ג ה"ט.

ה. וּמִנֵּין שְׁעָבוּדָתוֹ פְּסוּלָה? שְׁנָאֹמֶר²³: וְכִפּוּר עָלֶיהָ
הִפְּהֵן וְטָהָרָה, מִכָּל שְׁעָדִין לֹא נִגְמְרָה טָהָרָתָה²⁴.
וְהוּא הִדִּין לְכָל מְחֹסְרֵי כִפּוּרִים²⁵.

(23) לגבי יולדת. (24) בזבחים יט, ב: "מחוסר כיפורים מנלן, אמר רב הונא, דאמר קרא: וכפר עליה הכהן וטהרה, טהרה מכלל שהיא טמאה". אבל ראה בסנהדרין פג, א - דרש זה לענין חיוב מיתה. וראה גם ביבמות עד, ב. (25) היינו זב וזבה ומצורע, ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"א.

ו. פֶּהֶן שְׁעָבָד וְאַחֵר כֶּף נֹדַע שְׁהִיָּה טָמֵא: אִם הִיא
טָמְאָה יָדוּעָה²⁶ - כָּל הַקְּרָבָנוֹת שְׁהִקְרִיב פְּסוּלִין²⁷,
שְׁהִרִי עֲבוּדָתוֹ חָלִין; וְאִם הִיא טָמְאָה הִתְהוּם²⁸ -
הִצִּיץ מִרְצָה²⁹, וְכָל הַקְּרָבָנוֹת שְׁהִקְרִיב נִרְצוּ. וְאִפְּלוּ
נֹדַע לוֹ שְׁהוּא טָמֵא קֹדֶם שִׁזְזוּק הַדָּם וְזָרֵק -
הִרְצָה³⁰; שְׁהִצִּיץ מִרְצָה עַל טָמְאָה הִתְהוּם אֵף עַל
פִּי שְׁהוּא מְזִיד³¹. וְכִבֵּר בְּאֲרָנוֹ טָמְאָה הִתְהוּם³²
בְּנִזְרוֹת³³.

(26) אפילו רק לאיש אחד בעולם, ראה להלן. (27) ראה למעלה ה"א. ועי' בקידושין סו, ב - שאם היה עומד ומקריב על גבי המזבח, ונודע שהוא בעל מום, עבודתו פסולה, ורק לגבי חלל למדו מפסוק מיוחד (שם) שעבודתו כשרה, מעתה דין טמא כדין בעל מום. (28) שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם (פ"ו מהל' נזירות ה"ח). (29) משנה, פסחים פ, ב - לענין פסח, ומפסח למד רבינו לכל הקרבנות (כסף-משנה). (30) משמע רק בדיעבד, אבל לכתחילה אין לו לזרוק, אבל בפ"ו מהל' קרבן פסח ה"א, כתב - שעושה

(1) יבאר בו רבינו דין טמא שעבד עבודה במקדש, ודיני טומאה בצבור.

א. טָמֵא שְׁעָבָד בְּמִקְדָּשׁ - חָלִל עֲבוּדָתוֹ², וְחַיִּב מִיתָה בְּיָדֵי שְׁמַיִם³ עַל עֲבוּדָתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא שְׁהָה שָׁם⁴. שְׁנָאֹמֶר: וַיִּנְזְרוּ מִקְדָּשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשֵׁי - הֲרִי זֶה אֲזָהָרָה לְעוֹבֵד בְּטָמְאָה. וְלִהְלִין⁵ הוּא אוֹמֵר: וּמָתוּ בּוֹ כִּי יִחַלְלֵהוּ; מָה חָלִיל הָאָמֹר [שָׁם] - חַיִּב מִיתָה בְּיָדֵי שְׁמַיִם⁶, אֵף כָּאֵן - מִיתָה בְּיָדֵי שְׁמַיִם. וְכָל לֹאֹ שְׁחִיבִין עָלָיו מִיתָה בְּיָדֵי שְׁמַיִם - לֹקִין עָלָיו⁷.

(2) משנה, זבחים טו, ב. (3) סנהדרין פג, א. (4) ראה שבועות יז, ב. וראה להלן ה"ג היאך אפשר לו לעבוד ולא ישהה. (5) אצל תרומה. (6) סנהדרין פג, ב. (7) כן הוא במכות יג, א - במשנה, שהאוכל טבל לוקה, ועי' בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב.

ב. אֵף עַל פִּי שְׁאֵם עָבָד בְּטָמְאָה - אִינוּ חַיִּב בְּבִית דִּין אֲלָא מְלָקוֹת, אֲחִיו הַפְּהִנִים לֹא הָיוּ מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, אֲלָא מוֹצִיאִין אוֹתוֹ⁸ לַחוּץ⁹ וּפּוֹצְעִין אֶת מוֹחוֹ¹⁰, וְאִין מְמַחֲזִין עָלֶיהָ בְּכָף¹¹.

(8) משנה, סנהדרין פא, ב. ושם שנינו: פרחי כהונה מוציאין אותו, וכן העתיק רבינו בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ו. (9) במשנה שם, אמרו: "מוציאין אותו חוץ לעזרה". ורבינו השמיט "לעזרה", וב'משנה למלך' כתב דכוונת רבינו דמוציאין אותו חוץ לעזרת נשים וחיל, שטמא מת אסור להכנס שם מדרבנן (למעלה פ"ג ה"ה-ט) וכדברי ה'תוספות' זבחים לב, א - ד"ה ובטמאים. וראה 'הר המוריה' כאן, אולם בהל' סנהדרין שם העתיק רבינו "חוץ לעזרה", ראה בהערות ל'מאירי' סנהדרין שם (עמ' 300). (10) שם במשנה: "כהן ששימש בטומאה, אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב"ד, אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפצעין את מוחו בגזירין". (11) כיון שחייב הוא מיתה בידי שמים (סנהדרין פב:).

ג. וְהִיאֵף אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲבֹד וְלֹא יִשְׁהָה, עַד שְׁלֹא יִתְחַיֵּב פְּרִת¹² אֲלָא מִיתָה בְּיָדֵי שְׁמַיִם בְּלִבָּד? כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא בְּעִזָּה¹³ וְנִצָּא בְּקִצְרָה¹⁴, וּבִיצִיאָתוֹ הִיָּה צָנוּר בְּיָדוֹ וְהָפֵךְ בּוֹ אֲכָר עַל הָאֵשׁ בְּמִזְבֵּחַ וְקָרַב שְׂרָפָתוֹ¹⁵; שְׁפָל קָרוֹב עֲבוּדָה - הֲרִי הוּא פְּעוּבָדָה¹⁶.

(12) ראה למעלה פ"ג הכ"ב. (13) אבל בנטמא מחוץ לעזרה, מיד כשנכנס חייב כרת. ראה למעלה שם ה"ב. (14) אבל בארוכה, אף אם לא שהה חייב כרת, ראה למעלה שם הכ"ב. (15) שבועות יז, ב - דברי אביי, וראה להלן פ"ט ה"ד. (16) שבועות, שם: "והא קמ"ל דכל קרובי עבודה, עבודה היא".

ד. וְכֵן טָמֵא שֶׁטָבַל וְעָבָד קֹדֶם שִׁיעָרִיב שְׁמֹשׁוֹ - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה¹⁷, וְחַיִּב מִיתָה בְּיָדֵי שְׁמַיִם¹⁸.

- 16 י. כָּל קִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר⁴⁴ קְבוּעַ זְמַנָּם. לְפִיכָף בָּלֵן
17 דוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת טַמְאַת הַמֶּת.

(44) היינו הקרבנות הבאים מתרומת הלשכה, פרט לפר העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודה-זרה שאף-על-פי שהם קרבנות ציבור - אינם באים מתרומת הלשכה (מנחות נב). לדברי רבי יהודה, וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' שקלים ה"ב) ואין זמנם קבוע ('אור שמח'. ועי' כסף-משנה).

- 18 יא. וְכָל קִרְבֵּן מִהֵן שֶׁקָּרַב בְּטַמְאָה - אֵינוֹ נֹאכָל⁴⁵,
19 אֲלֵא מְקַטְרִין מִמֶּנּוּ דְּבָרִים הָרְאוּיִין לְהַקְטִירָה⁴⁶,
20 וְהַשָּׂאֵר הָרְאוּי לְאֲכִילָה נִשְׂרָף, כְּשֶׂאֵר קֳדָשִׁים
21 שֶׁנִּטְמָאוּ⁴⁷.

(45) משנה, פסחים עו, ב. וראה יומא ז, א. פרט לקרבן פסח שעיקרו לאכילה (משנה, שם. ופ"ז מהל' קרבן פסח ה"ח). (46) שהרי מתחילה לא בא אלא להקטירה, וכמו שאמרנו בפסח למעלה שכיון שלא בא מתחילתו אלא לאכילה, הרי הוא נאכל, כמו כן בכל הקרבנות לענין הקטרה. (47) ראה בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין.

- 22 יב. בִּיצֵד דוֹחָה אֶת הַטַּמְאָה? הֲגִיעַ זְמַנוֹ שֶׁל אוֹתוֹ
23 קִרְבֵּן וְהָיוּ רַב הַקֹּהֵל שֶׁמִּקְרִיבִין⁴⁸ אוֹתוֹ טַמְאִין לְמֶת,
24 אוֹ שֶׁהָיוּ הַקֹּהֵל טְהוֹרִים וְהָיוּ הַכֹּהֲנִים⁴⁹ הַמִּקְרִיבִין⁵⁰
25 טַמְאִים⁵¹ לְמֶת⁵², אוֹ שֶׁהָיוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ טְהוֹרִין וְהָיוּ
26 כָּלִי הַשֶּׁרֶת טַמְאִים⁵³ לְמֶת⁵⁴ - הֲרִי זֶה יַעֲשֶׂה בְּטַמְאָה,
27 וְיִתְעַסְקוּ בּוֹ הַטַּמְאִים וְהַטְהוֹרִים כְּאַחֲד⁵⁵, וְיִכְנְסוּ
28 בָּלֵן לְעֹזְרָה⁵⁶. אֲבָל הַטַּמְאִים בְּטַמְאָה אַחֲרָת, כְּגוֹן
29 זָבִין וְזָבוֹת וְנִדְוֹת [וְיִוִּלְדוֹת]⁵⁷ וְטַמְאֵי שָׂרֵץ וְנִבְלָה
30 וְכִיּוּצָא בֵּהֶן⁵⁸ - לֹא יִתְעַסְקוּ וְלֹא יִכְנְסוּ לְעֹזְרָה, וְאִף
31 עַל פִּי שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּטַמְאָה⁵⁹. וְאִם עֲבָרֻם⁶⁰ וְעָשׂוּ אוֹ
32 נִכְנְסוּ לְעֹזְרָה - חִיבִין כֶּרֶת עַל הַבִּיָּאָה⁶¹ וּמִיתָה⁶² עַל
33 הָעֹבֶדָה; שְׁלֹא נִדְחִית אֲלֵא טַמְאַת הַמֶּת בְּלִבָּד⁶³.

(48) היינו קרבן פסח, שכל עדת ישראל יעשו אותו, ובו שייך לומר נטמא רוב הקהל, אבל בקרבנות ציבור כגון תמידין ומוספין, לא שייך נטמא רוב הקהל אלא נטמאו הכהנים או כלי השרת ('חזון איש'). וראה להלן הי"ד. (49) אפילו לא נטמאו רוב הכהנים הנכנסים בירושלים (להלן הי"ד). וראה גם בפ"ד מהל' קידוש החודש ה"ו). וכן כתב בפירוש המשנה, שם. (50) כלומר, הראויים להקריב. (51) בפסחים עט, א - במשנה: "נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשו בטומאה". ראה גם להלן פ"ז מהל' קרבן פסח ה"א. (52) ואין הבדל בין הבעלים לבין הכהנים, שבכולם רק בטומאת מת נדחית ולא בטומאה אחרת, וכדברי הגמרא בזבחים כב, ב - שלא הותר לכהן בציבור רק בטומאת מת ולא בשרץ, שמכפרים (= הכהנים) דומיא דמתכפרים (= הקהל), מה מתכפרים, מת אין, שרץ לא, אף מכפרים כן (ראה 'הר המוריה'). (53) ברייתא, פסחים שם: "ישראל וכהנים טהורים וכלי שרת טמאים, יעשו בטומאה", וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. (54) בפסחים, שם: "אמר רב חסדא, לא שנו אלא שנטמא

גם לכתחילה, ויש לחלק בין פסח שהוא חובה, לשאר קרבנות (כסף-משנה). (31) פסחים פא, ב. כפי הלשון השני של מר בר רב אשי. (32) שם. וראה גם בפ"ד מהל' קרבן פסח ה"ב.

- 1 ז. וְכֵן הִצִּיץ מִרְצָה עַל טַמְאַת דְּבָרִים הַקְּרִיבִין³³;
2 שְׁנֵאמַר: וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהְרֹן וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת עֹזֶן
3 הַקֳּדָשִׁים. אֲבָל אֵינוֹ מִרְצָה עַל טַמְאַת הַנֹּאכְלִין³⁴,
4 וְלֹא עַל טַמְאַת הָאָדָם³⁵ שֶׁנִּטְמָא בְּטַמְאָה יְדוּעָה;
5 אֲלֵא אִם כֵּן הָיְתָה הַטַּמְאָה הַדְּחוּיָה בְּצִבּוּר³⁶, שֶׁהִצִּיץ
6 מִרְצָה עָלֶיהָ³⁷.

(33) היינו הדם, הקומץ והאימורים (רש"י בפסחים עז.). (34) כן הוא בפסחים שם, לדעת כל התנאים חוץ מרבי אליעזר. ו"נאכלין" היינו בשר הקרבן ושיירי המנחה (רש"י שם). (35) שם פ, ב - במשנה. (36) כדעת רב ששת ביומא ו, ב. ולא כרב נחמן שאמר "טומאה הותרה בציבור", שהרי הלכה כרב ששת באיסורין (כסף-משנה להלן הי"ד). וראה להלן הי"ד-טז. (37) יומא ז, א. ז, ב. שכיון שאינה היתר גמור צריכה היא לריצוי ציץ, ועי' רש"י ד"ה בין בציבור.

- 7 ח. וְאִין הִצִּיץ מִרְצָה אֲלֵא בְּזִמְנָן שֶׁהוּא עַל מִצְחוֹ³⁸;
8 שְׁנֵאמַר: וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד³⁹ לְרָצוֹן לָהֶם לְפָנַי
9 יי.

(38) כדעת רבי יהודה ביומא ז, ב - ולא כרבי שמעון, שכן אמרו בעירובין מו, ב: "רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה". והנה בגמרא שם אמרו, שלרבי יהודה טומאה הותרה בציבור, שאם לא כן, מה נעשה ביום הכיפורים כשהכהן הגדול לבוש בגדי-לבן ואין הציץ על מצחו ואירעה אז טומאה בקרבן. ולפי זה מוקשים דברי רבינו, שפסק שטומאה דחוייה בציבור, ואעפ"כ פסק שאין הציץ מרצה אלא כשהוא על מצחו. וראה ב'כסף משנה', ב'מרכבת המשנה', ב'אור שמח', בצינוי מהר"ן ובי'הר המוריה'. (39) צ"ע, הרי מהפסוק הזה למד רבי שמעון שאפילו אינו על מצחו - הוא מרצה, ורבי יהודה למד מפסוק אחר. ועי' הגהות הגרצה"ח ביומא, שם.

- 10 ט. כָּל קִרְבֵּן שֶׁאֵין קְבוּעַ לוֹ זְמַן - אֵינוֹ דוֹחָה לֹא
11 אֶת הַשֶּׁבֶת וְלֹא אֶת הַטַּמְאָה⁴⁰; שְׁאִם לֹא יִקָּרַב הַיּוֹם
12 - יִקָּרַב לְמַחֲרָה וְלְמַחֲרָת מִחֵר. וְכָל קִרְבֵּן שֶׁקְבוּעַ לוֹ
13 זְמַן, בֵּין קִרְבֵּן צִבּוּר בֵּין קִרְבֵּן יְחִידִי⁴¹ - דוֹחָה אֶת
14 הַשֶּׁבֶת וְדוֹחָה אֶת הַטַּמְאָה⁴². וְלֹא כָּל הַטַּמְאֹת הוּא
15 דוֹחָה, אֲלֵא טַמְאַת הַמֶּת לְבִדָּה⁴³.

(40) משנה, תמורה יד, א. (41) כגון חביתי כהן גדול ופר כהן גדול ביום הכיפורים (משנה, שם). (42) שם במשנה. ולהלן הי"ב מבואר כיצד דוחה את הטומאה, וראה עוד להלן סוף הט"ז. (43) כן הוא בפסחים סז, א. ובזבחים כב, ב. שכל עיקר דין זה נאמר במי שהיה טמא לנפש, שאיש נדחה לפסח שני וציבור אינו נדחה אלא עושה בטומאה. וראה להלן הט"ז.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי י"ב אדר – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קנא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אחר. (70) לפי לשון אחד ביומא ו, ב - זהו אליבא דכולי עלמא, ולפי הלשון השני זהו רק למי שסובר טומאה דחוייה בציבור, וראה למעלה ה"ז. (71) יומא, שם. כדעת רב ששת, הסובר שטומאה דחוייה היא בציבור, כלומר בקושי התיירה, וכל מה שאפשר לחזור אחרי טהרה – יש לחזור (להלן ה"ט"ו). (72) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. (73) סובר רבינו שלמאן-דאמר "דחוייה היא", אפילו היתה כל המשמרת טמאה, מחזירים על משמרת אחרת. ומה שהזכירו בגמרא רק בית-אב – לאו דוקא הוא (כסף-משנה), וראה ב'מרכבת המשנה' ובי'הר המוריה' למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ט, מה שהביאו מדברי הגמרא בבא-קמא קי, א. (74) כן כתב רבינו בפ"ז מהל' קרבן פסח ה"ו, לענין רוב הקהל. וזה לשונו: "כיצד משערים הפסח, לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים, אין משערין בכל האוכלין וכו' אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה, ועד שהם מבחוץ (= לעזרה) וכו' משערין אותן" ומקור דבריו שם הוא מדברי ה'ירושלמי' (פסחים פ"ז ה"ו). עיי"ש הערה כה. ומדובר באופן שאי-אפשר לעשות את הקרבן על-ידי מיעוט הטהורים בלבד, שמכיון שהוא נעשה גם על-ידי הרוב הטמא, מותרים גם המיעוט לעשות בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק, ראה למעלה ה"ב.

הסכין בטמא מת, דרחמנא אמר (במדבר יט, טז) "בחרב חרב" – חרב הרי הוא כחלל, וקא מטמא לגברא, דמעיקרא כי מתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד, אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ וכו' טהורין עביד, טמאין לא עביד". וראה בהל' קרבן פסח שם ה"ט, ובי'הר המוריה' שם. (55) פסחים, שם: "יעשו בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק", ראה רש"י שם: "שאיין קרבן ציבור הבא בטומאה חלוק, מאחר שקרבן רובן בא בטומאה, אף היחיד עושה בטומאה". כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהן פורשין מהן ונוהרין מהם" ('מאירי' שם). וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. (56) אבל לא להיכל, ראה להלן ה"ג. (57) בפסחים סז, א - מבואר דדוקא טמא מת, אבל לא שאר טומאות. (58) ראה גם זבחים כב, ב - דטמא שרץ לא נדחה. (59) דהיינו באופנים הנקובים למעלה, כגון שהיו רוב הקהל טמאים למת וכו', ובכל זאת, אסור על הטמאים בטומאות הזב, הזבה, הנדה והיוולדות להתעסק ולהכנס לעזרה. (60) במזיד. (61) כדין טמא שנכנס למקדש במזיד (למעלה פ"ג ה"ב). ולא כרבי אלעזר הפוטרם מכרת (פסחים צה:), הואיל וטמאי מת אינם משתלחים משם (גמרא שם), אלא כתנא-קמא שם. (62) בידי שמים. ראה למעלה ה"א. (63) ראה למעלה ה"ט.

12 טו. ומפני מה מחזירין על הטהור מבית אב אחר?
13 מפני שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה
14 עומדת, ודחוייה היא עתה מפני הדחק⁷⁵, ואין דוחין
15 כל דבר הנדחה אלא במקום שאי אפשר. ומפני זה
16 צריכה ציין לרצות עליה⁷⁶.

(75) כרב ששת, יומא שם. (76) ראה יומא ז, א. וראה למעלה ה"ז.

17 טז. ומניין שטמאת מת דחוייה בצבור?⁷⁷ שנאמר:
18 ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. כך למדו
19 מפי השמועה⁷⁸, שאנשים יחידים הם שידחו לפסח
20 שני אם היו טמאים; אבל צבור שהיו טמאי מת -
21 אינן נדחין⁷⁹, אלא הטמאה תדחה ויעשו פסח
22 בטמאה. והוא הדין לכל קרבן שקבוע לו זמן
23 כפסח, שהוא דוחה את הטמאה⁸⁰.

(77) כלומר, מדוע נבדלה טומאת המת שנדחת בציבור, מיתר הטומאות שאינן נדחות בציבור, ראה למעלה ה"ט והי"ב. (78) פסחים סז, א. ו'ספרי' פרשת בהעלותך. (79) ראה בהל' קרבן פסח שם ה"א. (80) שנאמר בהם (במדבר כט, טז) "אלה תעשו לה' במועדיכם" – במועדיכם אפילו בטומאה (פסחים עז.). וראה למעלה ה"ט.

24 יז. והרי הדבר מפורש בפסוקים⁸¹. שנאמר שם: כי
25 רפת בקהל אשר לא התקדשו, והלויים על שהיטת
26 הפסחים לכל לא טהור [להקדיש לה']. כי מרבית
27 העם רפת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא
28 הטהרו⁸². ומהו זה שנאמר: כי אכלו את הפסח בלא
29 כפתוב? מפני שעברו אותה השנה מפני הטמאה⁸³.

1 יג. ופסח שפא בטמאה, ודחקו טמאי מת ונכנסו
2 להיכל⁶⁴ - פטורין⁶⁵. אף על פי שלא התרו אלא
3 לעזרה⁶⁶, הואיל ואין אני קורא בהם אל מחוץ
4 למחנה תשלחום⁶⁷ - הרי אלו פטורין⁶⁸.

(64) בעיה של רב יוסף (פסחים, שם) וכמו שפשט רבא, לפי הלשון השני. וראה להלן. ונקט "פסח" משום שבפסח שכיה הדבר שידחקו ויכנסו להיכל, שבשעה שנשחט הפסח היתה העזרה מתמלאת אנשים רבים ויש דוחק (ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"א), אבל הוא-הדין לכל הקרבנות. (65) מלקות, ראה להלן. (66) שהרי צרכי הפסח (ושאר קרבנות) נעשים בעזרה, ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"ג. (67) כלומר, כיון שלא חל עליהם הציווי לשלחם מחוץ לעזרה, שהרי הותרו ליכנס לעזרה. (68) פסחים שם, בעיית רב יוסף, ונפשטה בשתי לשונות, לשון א' לחומרא ולשון ב' לקולא, ופסק רבינו כלשון ב' לקולא (כסף-משנה). והיינו לענין מלקות, שהוא בידי בית-דין, אבל במיתה בידי שמים לא שייך ספק לקולא, שהרי כלפי שמיא גליא (משנה-למלך פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ג).

5 יד. היו מקצת בית אב⁶⁹ טמאים ומקצתם טהורים,
6 אף על פי שרפן טמאי מת - לא יקריבו אלא
7 הטהורים⁷⁰. היה כל בית האב טמאי מת - יביאו
8 בית אב אחר⁷¹. היתה כל המשמרה⁷² טמאי מת -
9 מחזירין על משמרה אחרת⁷³. אם היו רב הפנהנים
10 הנקנסין שם בירושלים בזמן הקבוע טמאין - יעשו
11 בטמאה⁷⁴.

(69) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"א, כי כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות, כל יום – בית-אב

יום רביעי י"ג אדר ה'תשע"ח

פרק חמישי

(1) תתבאר בו מצות קידוש ידים ורגלים לכהנים לפני עבודתם, ואם צריך לקדש בין עבודה לעבודה.

- א. מצות עשה לקדש כהן העובד² ידיו ורגליו³ ואחר כך יעבד; שנאמר: ורחצו אהרן וכל בניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם. וכהן שעבד ולא קדש ידיו ורגליו שחרית⁴ - חיב מיתה⁵ בידי שמים; שנאמר: ורחצו מים ולא ימתו. ועבודתו פסולה. בין כהן גדול בין כהן הדיוט⁶.

(2) דקדק רבינו וכתב כהן העובד, להורות לנו ששחיטה שכשירה בור, אינה צריכה קידוש ידים ורגלים. (3) מן הכיור. (4) ובא למעט קידוש ידים ורגלים של כהן גדול ביום הכיפורים שבין בגדים לבגדים, ראה להלן הלכה ז, שאם לא קידש בין בגד לבגד - עבודתו כשירה. (5) ראה בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג, שמלקות אין כאן. (6) שנאמר (שמות ל, כא) "והייתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם".

- ב. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר: חקת עולם לו ולזרעו, ובבגדי כהונה הוא אומר: חקת עולם; מה מחסר בגדים מחלל עבודה, כמו שבארנו, אף מי שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.

(7) צריך להיות: חק.

- ג. אין הפהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה, אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום כלו וכל הלילה⁸. והוא שלא יצא מן המקדש⁹, ולא יישן, ולא יטיל מים, ולא יסיח דעתו¹⁰. ואם עשה אחד מארבעתן - צריך לחזור ולקדש¹¹.

(8) אבל למחר צריך לחזור ולקדש. (9) היינו יציאת כל גופו מן העזרה. והיא בעיא שלא נפשטה, שמא על ידי זה שיצא מן הקודש הסיח דעתו. (10) דין היסח הדעת מבואר בגמרא הנ"ל, ומזה למד רבינו גם לשינה שסתם ישן מסיח דעתו (כסף משנה). ובירושלמי יומא פרק ג הלכה ב: "ישן טעון טבילה נתנמנם טעון קידוש ידים ורגלים". (11) ואם לא קידש ועבד עבודתו פסולה. חוץ מהיצא מהמקדש שאינו צריך לחזור ולקדש אלא מספק. ולפיכך אם עבד - עבודתו כשרה.

- ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש, אם לא הסיח דעתו - עבודתו פשוטה¹². וזה הפלל היה במקדש¹³: אין אדם נכנס לעזרה לעבודה¹⁴, אף על פי שהוא טהור, עד שהוא טובל¹⁵.

(12) ראה למעלה הלכה ג. שבעיא היא בזבחים שם ולא

- שנאמר: ויועץ המלך ושריו וכל הקהל פירוש שלם לעשות הפסח בחדש השני⁸⁴. כי לא יכלו לעשותו בעת ההיא, כי הפהנים לא התקדשו למדי. וכבר בארנו בקידוש החדש⁸⁵, שאין מעבירין את השנה לכתחילה מפני הטמאה.

(81) כי קרבן קבוע דוחה את הטומאה. (82) וכתוב (שם, טו) "וישחטו הפסח וגו'". הרי שעשו אותו בטומאה. שאף-על-פי שעיברו את השנה, לא הספיקו להטהר, ורבים נשארו בטומאתם ('הר המוריה'). (83) "כלומר, אם תאמר אדרבה משם ראינו, שטומאה אינה נדחית מפני קרבן ציבור, שהרי חזקיהו, שדחה אותה, שעשה בטומאה, כתוב עליו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב, לבקש רחמים על שעשה כן - לא מפני כך כתוב עליו כן, אלא אדרבה, מפני שעיברו אותה שנה מפני הטומאה" (כסף-משנה) וראה סנהדרין יב, א. ותוספתא פסחים פ"ח, ותוספתא סנהדרין פ"ב, מחלוקת תנאים בזה, וראה להלן הי"ח. (84) כלומר, לעבר השנה באופן שהחודש השני יהיה חודש ניסן, ראה גמרא ותוספתא שם. (85) פ"ד ה"ו.

- יח. ועוד אחרת היתה שם באותה השנה: שעבר חזקה המלך את השנה ביום שלשים של אדר, שראוי להיות ראש חדש ניסן, ועשה אותו החדש אדר שני. ולא הודו לו חכמים⁸⁶, שאין מעבירין ביום זה, כמו שבארנו בקידוש החדש⁸⁷. ומפני דברים אלו שעשה שלא כהלכה נאמר: פי אכלו את הפסח בלא ככתוב⁸⁸. ובקש רחמים על עצמו ועל החכמים⁸⁹ שהסכימו על מעשיו. שנאמר: כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד. ונאמר: וישמע ה' אל יחזקיהו וירפא את העם - שנוצרה קרבתם.

(86) ברכות י, ב: "תנו רבנן, ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על ג' הודו לו, ועל ג' לא הודו לו וכו', עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו וכו', שטעה בדשמואל, דאמר שמואל אין מעבירין את השנה ביום ל' של אדר, הואיל וראוי לקובעו ניסן, סבר הואיל וראוי לא אמרינן". וראה פסחים נו, א. וסנהדרין יב, ב. (87) שם הי"ד. (88) בגמרא סנהדרין שם, ישנן בזה שלש שיטות: לדעת תנא-קמא של רבי יהודה, אין מעבירין מפני הטומאה, ואם עיברה מעוברת, והוצרכו לבקש רחמים על שיעברו לכתחילה. לדעת רבי שמעון מעבירין אפילו לכתחילה, והוצרכו לבקש רחמים על שעיברו ביום שלשים של אדר. ולדעת רבי שמעון בן יהודה הוצרכו לבקש רחמים על שעשו פסח שני. ופסק רבינו כדעת תנא-קמא (ראה בהל' קידוש החודש שם ה"ו) גם כדעת רבי שמעון, שעיברה ניסן בניסן, שכן מפורש גם בברכות שם, הרי שאין על זה חולק. (89) כלומר, על מקצת החכמים, שהרי רובם לא הודו לו, ראה למעלה. ובסמ"ג כתב "שריו" במקום "החכמים" (כסף-משנה).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קנג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ורגלים, תיפוק ליה כיוון שצריך הערב שמש, מסיח דעתו, כגון שנטמא סמוך לשקיעת החמה". ומפני שהוא דבר שאינו שכיח, לכן כתב רבינו שנטמא גופו באוכלין טמאין, שאינו צריך הערב שמש (כסף משנה). ויתר על כן: הרי רבינו סובר ששיעור בין השמשות הוא שלושת רבעי מיל (פרק ה מהלכות שבת הלכה ד, וכן כתב הבית יוסף אורח חיים סימן רסא בדעת רבינו), אם כן יש כאן היסח הדעת, ולכן כתב רבינו באופן שאינו צריך הערב שמש כלל. (28) מפני שעיקר טומאות אלו - מדרבנן. (29) שמא הסיח דעתו, מאחר שעכשיו אינו ראוי לעבודה. (30) (כלומר, טבילה הצריכה הערב שמש שבזה ודאי צריך קידוש ידים ורגלים, ראה בלשון הגמרא בזבחים כ: ונראה שהמסיך רגליו אף על פי שצריך טבילה (למעלה בהלכה הקודמת) - אם לא היה חשש של ניצוצות על גבי רגליו (ראה למעלה הלכה ד-ה) אינו צריך קידוש ידים ורגלים, כיוון שטבילה זו אינה מחמת טומאה. (31) בעיא ולא נפשטה היא בזבחים שם, ומספק אין פוסלין עבודתו (כסף משנה). ונראה שזה מוסב גם על כל טובל (שצריך הערב שמש) הצריך קידוש ידים ורגלים, לפי שאין כאן היסח הדעת ממש, אלא דין של היסח דעת כיון שנפסל אז מעבודה].

ז. פהן גדול שלא טבל ולא קדש ידיו ורגליו בין פגדים לבגדים³² ובין עבודה לעבודה³³ פיום הפפורים ועבד - עבודתו פשרה³⁴. הואיל ואותן הטבילות והקדושים אינן שוים באהרן ובניו, ונאמר: ורחצו אהרן ובניו ממנו - דבר השווה בכל הפהנים מעבד, שהוא קדוש ראשון.

(32) הם חמשת הקידושים שמקדש כשפושט בגדי לבן ובגדי זהב. (33) הם חמשת הקידושים שמקדש בלבישת בגדי זהב לעבודות חוץ, ובגדי הלבן לעבודות פנים. (34) אבל עבר בעשה.

ח. קדש ידיו היום - צריך לחזור ולקדש למחר, אף על פי שלא ישן כל הלילה; שהידים נפסלות בלינה. קדש בליילה והקטיר החלבים כל הלילה - צריך לחזור ולקדש³⁵ פיום לעבודת היום.

(35) כדעת רבי בשתי ברייתות בזבחים שם: "קידש ידיו ורגליו וכו' בלילה צריך לקדש ביום. היה עומד ומקריב על גבי מזבח כל הלילה, לאורה טעון קידוש ידים ורגלים".

ט. קדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן, אף על פי שהוא מקדש קדם שתעלה השמש - אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום³⁶; שהרי בתחלת עבודה קדש³⁷.

(36) כלומר, אחר הנץ החמה. (37) שזו תחילת עבודת היום היא. זבחים שם דברי רבא על המימרא הנ"ל של ר' יוחנן. ומכאן שלולא הסברא הנ"ל היה הנץ החמה פוסל בלינה. וראה להלן פרק ב מהלכת תמידין ומוספין הלכה יב, שהוכחנו מהסוגיא הנ"ל שתרומת הדשן הייתה אחרי עלות השחר.

נפשטה, ולפיכך פסק רבינו שבדיעבד עבודתו כשרה (כסף משנה). (13) [ביומא כח. ל. במשנה: "זה הכלל היה במקדש, כל המסיך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים ואין (כן הוא בשינויי נוסחאות במשניות שם) אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול". ונראה מדברי רבינו שגם ואין אדם נכנס לעזרה וכו' הוא מאותו הכלל שהיה במקדש. ולפי זה נראה שהתחלת הלכה ה אינה מהמלים "וכל המסיך", אלא להלן מהמלים "יצא חוץ"]. (14) רש"י ותוספות שם כתבו שלעבודה לאו דווקא. וכן מוכח שם בגמרא. וכן הוא בירושלמי יומא פרק ג הלכה ג "לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה". (15) בגמרא שם: "ר' יהודה אומר סרך טבילה היא זו כדי שיוכור טומאה ישנה שבירו יפרוש". וכן כתב רבינו בפרק ב מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ג.

16. וכל המסיך את רגליו¹⁷ - טעון טבילה¹⁸; וכל המטיל מים - טעון קידוש ידים ורגלים¹⁹. יצא²⁰ חוץ לחומת העזרה²¹: אם לשהות בחוץ יצא - [כשהחזיר טעון טבילה, ואם לחזור מיד יצא²² - כשהחזיר טעון קדוש ידים ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קדש²³ ועבד, הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיך רגליו ולא הטיל מים - עבודתו פשרה²⁴. הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה - אינו צריך לחזור ולקדש.

(16) סימן ההלכה צריך להיות להלן לפני המלים יצא חוץ, ראה למעלה. (17) יומא כח. הם נקבים גדולים, ולשון מיסך כמו אילן המיסך על הארץ (נזיר נד:), לפי שהצריך לנקבים גדולים, כורע על ברכיו ומכסה את גופו ואת רגליו, וכן בשאול נאמר (שמואל-א כד, ג) ויבוא שאול להסך את רגליו (רש"י שם). (18) [המדובר בבית כסא קבוע, שאין שם ניצוצות של מי רגלים על רגליו, שאם ישנם ניצוצות, צריך גם קידוש ידים ורגלים]. (19) משום ניצוצות מי רגלים שנפלו על גבי רגליו - צריך לקדש רגליו, ומשום ניצוצות שעל ידיו ששפשף בהן רגליו, צריך לקדש ידיו. (20) [כאן מתחילה הלכה ה. (21) עזרת ישראל. (22) כל המוקף הוגה על פי הכסף משנה. (23) זה שיצא חוץ לחומת העזרה. (24) כבר כתבנו למעלה שבעיא היא ולא נפשטה, ולפיכך אין לפסול מספק, ראה בכסף משנה.

10. נטמאו ידיו²⁵ - מטבילין²⁶ והן טהורות, ואינו צריך לחזור ולקדש. נטמא גופו פאכילת אכלין²⁷ טמאין או שתית משקין טמאין²⁷ וטבל, אף על פי שאינו צריך הערב שמש²⁸ - חזר ומקדש אחר טבילה²⁹; שכל טובל³⁰ מקדש ידיו ורגליו ואחר כך עובד. ואם לא קדש, הואיל ולא הסיח דעתו - לא חלל³¹.

(25) בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא את הידים ולא את הגוף. (26) ראה בחגיגה כ: שבקודש החמירו להטביל. (27) בזבחים שם: "טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים

שלא שימשו אלא בימי המילואים עד ליום שמיני למילואים ואח"כ נשארו רק אלעזר, איתמר ופנחס. אמנם כל זה הוא רק למאן דאמר שפנחס היה כהן מתולדתו - "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" - אבל לדעה ש"לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי", הרי מעשה זמרי היה בשנת הארבעים, ונמצא שכל שלושים ותשע שנים היו רק שלושה כהנים, ואח"כ מדוע היו צריכים מים כדי לרחוץ מהם ארבעה כהנים. ואין לומר שלמ"ד זה אין צריך אלא מים כדי לקדש שלושה כהנים, כי אז הוא פלוגתא במציאות שפליגי בגודלו של הכיור. על כן צריך לומר שגם למ"ד "לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי" היו במקדש מים לקדש ארבעה כהנים, אלא שלמד זאת מפסוק אחר (עי' זבחים יט, ב. ובפירש"י שם).

(על"פ יין מלכות' ספר עבודה סימן כט)

בגמרא שם הביאו הפסוק "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו" שבשמות מ, לב, ורבינו הביא פסוק אחר בשמות ל, יט, שלא נאמר בו אלא אהרן ובניו, ולפיכך הוצרך לכולל את פנחס עמהם כדי שיהיו ארבעה. אבל הדבר קשה, שהרי בזמן שנאמרה פרשה זו (בשמות שם) עדיין היו נדב ואביהו בחיים, ואם כן למה לא יצטרכו מים כדי לקדש חמשה או ששה כהנים?

יד. מי פִּיּוֹר נִפְסָלִין פְּלִיגָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְכִיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? מִשְׁקָעִים אוֹתוֹ בְּמִי מִקְּהָה אוֹ בְּמַעַן וְלִמְחָר מַעְלִין אוֹתוֹ, אוֹ מִמְּלָאִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם בְּבִקְרָה.

טו. הֵיכָם שֶׁעָשָׂה שְׁלֵמָה - כְּמִקְּהָה הָיָה⁴⁷, מִפְּנֵי שֶׁאָמַר שֶׁל מֵימֵי הֵיטָה עוֹבְרָת בְּתוֹכוֹ מַעַן עֵיטָם, לְפִיכָךְ לֹא הָיוּ מִימֵיו נִפְסָלִין פְּלִיגָה כְּמִי הַפִּיּוֹר, וּמִמְּנֵהוּ הָיוּ מִמְּלָאִין הַפִּיּוֹר.

(47 בירושלמי יומא פרק ג הלכה ח: "והים לרחצה לכהנים בו (דברי הימים ב ד, ו) ולא כלי הוא? אמת המים מושכת לו מעיטם".)

טז. פִּיצַד מִצֹּת קָדוֹשׁ? מַנִּיחַ יָדוֹ הֵימָנִית עַל גְּבִי רִגְלוֹ הֵימָנִית, וְיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית עַל גְּבִי רִגְלוֹ הַשְּׂמָאלִית, וְשׁוֹחָה וּמְקַדֵּשׁ. וְכָל הַחוּצָן בְּטָבִילָה - חוּצָן בְּקָדוֹשׁ יָדִים⁴⁸. וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּעוּבָה⁴⁹, וְאֵין עוֹבְדָה אֲלָא מַעֲמָד, שְׁנֵאמַר: לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת.

(48 בחולין קו: "דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים ובקידוש ידים ורגלים במקדש". (49 בזבחים שם: "אמר קרא לשרת" (או בגשתם אל המזבח לשרת, הרי הוקש קידוש לשירות - רש"י).)

יז. וְכָל הָעוֹבֵד וְהוּא יוֹשֵׁב⁵⁰ - חָלָל, וְעוֹבְדוֹ פְּסוּלָה. וְאֵינוֹ לֹקֵה, מִפְּנֵי שֶׁאֲזַהְרָה שְׁלֹו מִפְּלָל עֲשֶׂה הָיָא. וְכֵן כָּל הָעוֹסֵק פְּעוּבָה מַעֲבֹדָת הַמִּקְדָּשׁ

י. מִצֹּה לְקַדֵּשׁ מִמִּי הַפִּיּוֹר. וְאֵם קָדֵשׁ מֵאַחַד מִכָּלִי הַשֵּׁרֵת - הָרִי זֶה כְּשֶׁרִשׁ³⁸. אֲבָל כָּלִי הַחֹל אֵינֶם מְקַדְשִׁין³⁹. קָדֵשׁ בְּכָלִי שֵׁרֵת בַּחוּץ⁴⁰ אוֹ בְּכָלִי חֹל בְּפָנִים וְעֵבֶד - עוֹבְדוֹ פְּסוּלָה. וְאֵין מְקַדְשִׁין בְּתוֹךְ הַפִּיּוֹר אוֹ בְּתוֹךְ כָּלִי הַשֵּׁרֵת, אֲלָא מִהֵן; שְׁנֵאמַר: וְרַחֲצוּ אֶהָרֵן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ - וְלֹא בְּתוֹכוֹ⁴¹. וְאֵם קָדֵשׁ בְּתוֹכוֹ וְעֵבֶד - לֹא חָלָל.

(38 בזבחים כב. אמרו: ירחצו לרבות כלי שרת. כלומר, נאמר בתורה (שמות מ, לב) "ובקרבתם אל המזבח ירחצו", ומיותר הוא שהרי כבר נאמר למעלה (שם, לא) "ורחצו ממנו", וסמוך לו "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח" (רש"י שם). (39 "ורחצו" ממנו, למעוטי כלי חול". (40 שצריך לקדש בפנים, שהרי הוקבע לו מקום, שנאמר "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה". (41 בזבחים כא. היא בעיא שלא נפשטה "ממנו אמר רחמנא ולא בתוכו, או דילמא אפילו מתוכו". ומכיוון שלא נפשטה, לא יקדש לכתחילה אלא ממנו, ואם קידש בתוכו ועבד מספק אינו מחלל עבודה מספק (כסף משנה וראה למעלה הלכה ה).)

יא. הַטָּבִיל יָדָיו וְרַגְלָיו בְּמִי מִקְּהָה, אֲפֹלוּ בְּמַעַן⁴² - אֵין זֶה קָדוֹשׁ כָּלָל, עַד שֶׁיִּרְחֹץ בְּכָלִי. וּבְכָל כָּלִי הַקָּדֵשׁ מְקַדְשִׁין⁴³, בֵּין שֹׁשֵׁב בְּהֵן רְבִיעִית בֵּין שְׁאִין בְּהֵן רְבִיעִית.

(42 בזבחים כ: "טבל במי מערה (שהן כשרים לטבילה והוא הדין למים חיים, אלא שרוב טבילות, במים מכונסים - רש"י) ועבד עבודתו פסולה". (43 כן הוא שם כא: "בכל הכלים מקדשים בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם רביעית" וביארו בגמרא שם שהמדובר בקודש מתוכו, היינו שנוטל מן הכיור שיש בו כדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, ומקדש כיוון שבא מכלי גדול, שאם לא כן, אין מקדשים ממנו, שלא יחא כלי שרת אחר עדיף מהכיור עצמו).

יב. כָּל הַמִּימוֹת כְּשֶׁרִשׁ לְקָדוֹשׁ, בֵּין מֵימֵי חַיִּים בֵּין מִי מִקְּהָה; וּבִלְבָד שֶׁלֹא יִשְׁתַּנֶּה מִרְאֵיהֶן, אֲלָא יִהְיוּ כְּמִימֵי הַכְּשָׁרִים לְטָבִילָה. טִיט הַנָּרוֹק⁴⁴ שֶׁהִפְרָה שׁוֹחָה וְשׁוֹחָה מִמֶּנּוּ⁴⁵ - מְשָׁלִים לְמִי פִיּוֹר. זֶה הַכָּלָל: כָּל הַמְשָׁלִים לְמִי מִקְּהָה - מְשָׁלִים לְמִי פִיּוֹר.

(44 שהוא דק שראוי להוריקו מכלי אל כלי. (45 שאינו עב. והפרה שותה ממנו וכשר להשלים למקוה).

יג. כְּמָה מֵימֵי צָרִיכִין לְהִיּוֹת בְּפִיּוֹר? אֵין פָּחוֹת מִכָּדִי לְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ אַרְבָּעָה כְּהָנִים. שְׁנֵאמַר: אֶהָרֵן וּבָנָיו. וְהָיוּ אֲלֵעֶזֶר וְאִיתָמָר, וּפִינְחָס עִמָּהֶם - הָרִי אֲרַבְּעָה⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כמה מים צריכין להיות בכיור, אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים, שנאמר אהרן ובניו והיו אלעזר ואיתמר, ופנחס עמהם הרי ארבעה".

ומה שלא מנה גם את נדב ואביהו, בפשטות הוא מפני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קנה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יתבאר בו איסור עבודה בבית המקדש לכהן בעל מום, ומום הוא מום עובר. ומה הוא מום קבוע.

- א. כָּל כֹּהֵן שֵׁשׁ בּוֹ מוֹם, בֵּין מוֹם קָבוע בֵּין מוֹם עוֹבֵר,² לֹא יִכָּנס לַמִּקְדָּשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ³ וְלַפְּנִיּוֹת;⁴ שְׁנֵאמַר: אֵל הַפְּרֻכָּת לֹא יָבֹא וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֵשׁ. וְאִם עֹבֵר וְנִכְנס⁵ - לֹוֶקָה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא עֹבֵד. וְאִם עֹבֵד בַּמִּקְדָּשׁ - פֶּסֶל⁶ וְחָלַל עֲבוּדָה, וְלֹוֶקָה אֵף עַל הָעֲבוּדָה.⁷ שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדוֹ, שְׁאִזְזָהּ זֶה שְׁלֹא יִקְרָב לְעֲבוּדָה.⁸

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל כהן שיש בו מום, בין קבוע בין עובר, לא יכנס למקדש... ואם עבר ונכנס לוקה בו".

והיינו שכשם שהקרבנות צריכים להיות "תמימים" ומובחרין, כך גם הכהן המקריב צריך להיות "תמים". עבודת הקרבנות שייכת גם בזמן הזה בעבודת התפילה, שהרי "תפילות כנגד תמידים תקנום", ו"עבודה שבלב זו תפילה", ונעשית על-ידי כל אחד ואחד מישראל, שהרי היא "מצות-עשה... שיהא אדם שואל צרכיו שהוא צריך להם כו", ובוודאי שהקב"ה ממלא בקשתו של כל יהודי בכל המצטרך לו, ועאכ"כ כשתפילתו היא באופן של יגיעה. ומובן שגם הדין שכהן צריך להיות תמים, ישנו גם בזמן הזה שצריך המתפלל להיות במצב של "תמים" על-ידי קיום כל רמ"ח מצוות-עשה ושמירת שס"ה מצוות ל"ת.

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן 2)

- (2) בבכורות מג. במשנה: "מומין אלו, בין קבועין בין עוברין, פוסלין באדם" (פוסלין כהן לעבודה - רש"י). ובספרא פ' אמור פרשה ג הלכה ה: "אין לי אלא בעל מום קבוע. בעל מום עובר, מניין? תלמוד-לומר כל איש אשר בו מום". פירוש: לפני כן (ויקרא כא, יז) נאמר "אשר יהיה בו מום לא יקרב", שמשמעו: יהיה בו מום לעולם, כלומר, מום קבוע. ולכן מביא הפסוק השני (שם, כא) "אשר בו מום", ולא נאמר "אשר יהיה" לרבות מום עובר (התורה והמצוה). (3) גם בספר המצוות שם, כתב רבינו "המזבח ובין האולם ולמזבח והאולם וההיכל", וכן מוכח מלשון הפסוק "ואל המזבח לא יגש". ואילו מפשטות לשון המשנה (כלים שם) נראה שאינם אסורים אלא בין האולם ולמזבח. וראה במשנה-למלך, ולמעלה פ"א הלכה א והלכה טו. ואף-על-פי שבדין זה של כניסה בלי עבודה, לא מצאנו לימוד מיוחד לרבות גם בעל מום עובר - סובר רבינו שאין לחלק בין איסור זה לאיסור עבודה. (4) בכלים פ"א משנה ט: "בין האולם ולמזבח וכו' שאין בעלי מומין וכו' נכנסים לשם". ודעת רבינו, שזהו איסור תורה. וכן הוא ביומא מד: שמעלות אלו של מסכת כלים הן מדאורייתא, וכן כתב

- 1 - צָרִיף שִׁיחָה עוֹמֵד עַל הָרֶצֶפָה⁵¹. וְאִם הָיָה דָּבָר חוּצָא⁵² בֵּינוּ וּבֵין הָקֶרֶק, כְּגוֹן שֶׁעָמַד עַל גְּבִי פְּלִים אוֹ בְּהִמָּה אוֹ עַל רִגְלֵי חֲבֵר⁵³ - פְּסוּלָה. וְכֵן אִם הָיָה דָּבָר חוּצָא בֵּין יָדוֹ וּבֵין הַפְּלִי⁵⁴ שְׁעוֹבֵד בוֹ - פְּסֵל.

(50) שם כג: אמרו: "אמר קרא לעמוד לשרת - לעמידה בחרתי ולא לשיבה". (51) שצריך לעמוד, וגם על הרצפה שלא תהיה שום חציצה, בין רגליו לבין הרצפה. (52) שם כד. אמרו: "הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין, מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ כו' אף רצפה לא יהא דבר חוצץ". כי "העזרה תקדש הנכנס בתוכה כמו שמקדשין כלי שרת הדבר הנכנס בהן". (53) ואף על פי שמין במינו אינו חוצץ - בעמידה על גבי רגל חבירו, שאין דרכו בכך, גם מין במינו חוצץ. (54) שם "כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו (=בין הכהן) לבין כלי שרת", שנאמר (ויקרא ד, ה) "ולקח הכהן" - שתהא לקיחה בעצמו של כהן.

- 5 יח. וְאִין עֲבוּדָה אֶלָּא בִּימִין⁵⁵. וְאִם עֹבֵד בְּשְׂמָאל - פְּסוּלָה, וְאִינוּ לֹוֶקָה⁵⁶. רִגְלוֹ אַחַת עַל הַפְּלִי וְרִגְלוֹ אַחַת עַל הָרֶצֶפָה, רִגְלוֹ אַחַת עַל הָאֶבֶן וְרִגְלוֹ אַחַת עַל הָרֶצֶפָה⁵⁷ - רִואִין: כָּל שְׂאֵלוֹ יִנָּטֵל הַפְּלִי אוֹ הָאֶבֶן יָכוֹל לַעֲמֹד עַל רִגְלוֹ אַחַת - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה⁵⁸, וְאִם לֹא - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. קָבַל בְּיָמִין וּשְׂמָאל מִסִּיעָתוֹ - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה, שֶׁהַמִּסִּיעַ אֵין מְשַׁיְחִין עָלָיו.

(55) שם. למדו כן ממה שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", וכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא בימין, שנאמר (שם יד, טז) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית" (שם כד:), מכאן שכל לקיחה וכל נתינה בימין דווקא. (56) כיוון שאין בזה אזהרה מפורשת בתורה. (57) נוסף על פי הכסף משנה. וכן הוא בברייתא שם. ואף על פי שהאבן הוא מין במינו עם הרצפה, כיוון שאינו מבטלו משום שנתקל בה, הרי הוא חוצץ. (58) שמייע אין בו ממש.

- 12 יט. וְהִנְדָּה אֶבֶן מֵאֲבֵי הָעִזָּה⁵⁹ - לֹא יַעֲמֹד עָלֶיהָ בְּשַׁעַת עֲבוּדָה עַד שֶׁתִּחַבֵּר בָּאָרֶץ. וְאִם עֹבֵד - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה, הוּאִיל וּבִמְקוֹמָה עוֹמֵדֵת.

(59) בזבחים שם "בעי רבי אמי נדלדלה האבן ועמד עליה מהו, היכא דאין דעתו לחברה לא תיבעי לך דוודאי חייצא, כי תיבעי לך דדעתו לחברה, מאי, כיוון דדעתו לחברה כמה דמחברה דמייא, או דילמא השתא מיהא הא תלישא"? ומסתית דברי רבינו נראה שאפילו אם אין דעתו לחברה, אין זו חציצה בדיעבד, משום שלפי דעת רבה זוטי (שם) לא הסתפק רבי אמי בנדלדלה האבן, אלא בנעקרה האבן, ונראה מזה כי בנדלדלה לעולם אינה חציצה. אף על פי שאין דעתו לחברה, ולא הכריע רבינו בין שתי הלשונות הללו, ולכן פסק שלכתחילה לא יעמוד, ואם עמד כשר, כדרכו בכל הספיקות.

שאינם מוס גמור ואינם מחללים עבודתם, כדלהלן. ולמדו זאת בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כא, כא) "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן" - "איש שווה בזרעו של אהרן (=שאינו משונה משאר בני אדם) אינו נפסל אלא במום, אבל מי שאינו שווה בזרעו של אהרן (כגון אלו שנמנו במשנה שם, ולהלן פ"ח), אף-על-פי שאין זה מום גמור - נפסלים הם לכתחילה, וראה להלן.

- 19 ו. פל מי שיש בו מום²¹ שפוסל באדם ובבהמה ועבד, בין בשוגג²² בין במזיד - עבודתו פסולה.
- 20 ואם היה מזיד - לוקה. וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין לאדם ועבד, אף על פי שהוא לוקה²³ - לא חלל עבודתו²⁴.
- 21 ואם היה מזיד - לא חלל עבודתו²⁴.
- 22 ואם היה מזיד - לא חלל עבודתו²⁴.
- 23 ואם היה מזיד - לא חלל עבודתו²⁴.
- 24 ואם היה מזיד - לא חלל עבודתו²⁴.
- 25 ועבודתו פשוטה.

(21) בכורות שם במשנה. (22) שלא ידע שהוא בעל מום, כן הוא בקידושין טו: (23) כן כתב בפירוש המשנה (בכורות פ"ז משנה ג). אבל צריך עיון, שהרי בבכורות מג: אמרו "מאי איכא בין שאינו שווה בזרעו של אהרן ומשום מראית העין, איכא בינייהו עשה", שמי שאינו שווה בזרעו של אהרן, עובר בעשה - שלא הבא מכלל עשה - עשה (רש"י שם) ועיין במשנה למלך. (ודברי הר המוריה שכתב לפרש "איכא בינייהו עשה", היינו שבמראית העין יש עשה, ואילו באינו שווה בזרעו של אהרן יש לא-תעשה - תמוהים מאד, שאלו שאסורים במראית העין אינם אסורים אלא מדרבנן, ואין בהם עשה). (24) בבכורות שם: "מאי איכא בין מומא (=מום) לשאינו שווה בזרעו של אהרן, איכא משום אחולי עבודה. מומא מחלל עבודה, דכתיב (ויקרא שם, כג) מום בו ולא יחלל. שאינו שווה בזרעו של אהרן - לא מיחיל (=מחלל) עבודה."

- 26 ז. אין פוסל באדם אלא מומין שפגוליו²⁵; אבל מומין שפחלל הגוף, כגון שנטל פליתו של אדם או טחול שלו או שנקבו מעיו, אף על פי שנטעשה טרפה²⁶ - עבודתו פשוטה. שנאמר: שבר רגל או שבר יד - מה אלו פגוליו, אף כל פגוליו.

(25) תוספתא בכורות פ"ד: "מום בפנים אינו מום, שנאמר עור ופסח, מה עור ופסח המיוחדין, מום שבגלוי וכו'". (26) בכורות מה: במשנה.

- 27 ח. הערל²⁷ - הרי הוא כפן נכר²⁸, שנאמר: כל פן נכר ערל לב וערל פשוט²⁹. לפיכך, ערל שעבד - חלל עבודתו ולוקה, כזר שעבד; אבל אינו חיב מיתה³⁰.

(27) זבחים טו: במשנה. (28) "בן נכר האמור בתורה זה העובד אל נכר" (פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה ז). (29) שם כב: "מדברי יחזקאל בן בוזי (יחזקאל מז, ט) למדנו, כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני. ומנלן דמחלי עבודה, דכתיב (שם, ז) בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את ביתי". ובביאור ערל, נחלקו רש"י ותוספות שם: לדעת רש"י (שם

רבינו בספר המצוות לא-תעשה סט. והרמב"ן שם הקשה על זה, ממה שהתירו (סוכה מד.) לכהנים בעלי מום להכנס בין האולם ולמזבח כדי לקיים מצות ערבה, הרי שאין איסורו אלא מדרבנן. וראה במגילת אסתר שם. (5) מן המזבח ולפנים, כנ"ל. אבל בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד (אות כח) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, וצריך עיון (כסף משנה). וסתירה כזו ישנה גם בדין שתוי יין, שלמעלה פ"א הלכה א-טו כתב שאם נכנס מן המזבח ולפנים לוקה, ואילו בהלכות סנהדרין שם (אות כט) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, ועיין במעשה רוקח. (6) זבחים טז: (7) נוסף למה שלוקה על הכניסה למזבח. (8) כלומר, אף-על-פי שבפסוק שם לא נאמר אלא "להקריב לחם אלקי" דהיינו קרבן תמיד, שהוא קרוי לחם, שנאמר בו (במדבר כח, ב) "את קרבני לחמי לאשי" - למדו בספרא (שם הלכות ג"ד) מריבויי הפסוקים גם לכל יתר הקרבנות (כסף משנה).

- 1 ב. וכן בעל מום עובר שעבד - פסל, ולוקה⁹.
- 2 שנאמר: כל איש אשר בו מום לא יקרב. מפני
- 3 השמועה למדו, שזו אזהרה לבעל מום עובר. ואין
- 4 בעלי מומין שעבדו במיתה, אלא במלקות בלבד¹⁰.

(9) בכורות שם, וספרא שם (הלכה ה). (10) כחכמים, ולא כרבי (סנהדרין פג. פד.).

- 5 ג. כל המומין פלן, אחד שהיו בו מתחלת ברייתו
- 6 ואחד שגולדו בו אחר פלן¹¹, בין עוברין בין שאינן
- 7 עוברין - הרי זה פסול עד שיעברו¹².

(11) ספרא שם הלכה ג: "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מניין, תלמוד-לומר אשר יהיה בו מום". (12) במומים עוברים.

- 8 ד. מום קבוע - כגון שבר רגל או שבר יד¹³;
- 9 ומום עובר¹⁴ - כגון גרב¹⁵ או גלפת, והיא
- 10 החזזית¹⁶. ולא המומין הקתובין בתורה בלבד¹⁷ הן
- 11 שפוסלין בפהגים, אלא כל המומין הנראין
- 12 בגוף¹⁸; שנאמר: כל אשר בו מום - מפל מקום.
- 13 ואילו הקתובים בתורה דגמא הן.

(13) מפורש בויקרא כא, יט. (14) מפורש בתורה שם, כ. (15) לח, ראה להלן פ"ז הלכה י, ופ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ז. (16) שאינה מצרית, ראה שם ושם. (17) ספרא שם פרק ג הלכה א: "אין לי אלא את אלו בלבד, מנין לרבות שאר המומים, תלמוד-לומר מום מום ריבה". (18) ראה להלן הלכה ז.

- 14 ה. שלשה מיני מומין הם: יש מומין¹⁹ שהן פוסלין
- 15 הפהן מלעבד והבהמה מלקרב. ויש מומין
- 16 שפוסלין באדם בלבד מלעבד²⁰. ויש מומין שאין
- 17 פוסלין, אבל מפני מראית העין אקרו: שפל פהן
- 18 שיש בו אחד מהן - אינו עובד.

(19) בכורות מג. (20) בכורות שם במשנה. ואף-על-פי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג אדר - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קנז

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 הפהנה, ובדקין הפהנים פיוחסין ובמומין⁴³. כל
15 כהן שנמצא פסול פיוחסו - לובש שחורים ומתעטף
16 שחורים ויוצא מן העזרה; וכל מי שנמצא שלם
17 וכשר - לובש לבנים ונכנס ומשמש עם אחיו
18 הפהנים.

40 מדות פ"ה משנה ד. (41) בחצייה של חול, ראה
למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (42) נוסף
לתפקידם בשטח ההוראה (סנהדרין פו: במשנה).
43 אותם שעוד לא התחילו בעבודה, או שהתחילו ומצאו
בהם ריעותא. אבל אלו שהתחילו בעבודה ולא מצאו בהם
ריעותא, אין בודקים אותם (פסחים ג: וראה בפ"כ מהלכות
איסורי ביאה הלכה ב).

19 יב. מי שנמצא כשר פיוחסו ונמצא בו מום - יושב
20 בלשפת העצים⁴⁴ ומתלע עצים למערכה⁴⁵. וחולק
21 בקדשים⁴⁶ עם אנשי בית אב שלו ואוכל, שנאמר:
22 לחם אלהיו מקדש הקדשים ומן הקדשים יאכל.

44 מדות פ"ב משנה ה. וראה בפ"ה מהלכות בית הבחירה
הלכה ח. (45) ש"כל עץ שנמצא בו תולעת פסול" (הלכות
בית הבחירה שם, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה
ב). (46) זבחים צח: במשנה, וראה להלן פ"י מהלכות
מעשה הקרבנות הלכה יז.

פרק שביעי

(1) יפרש המומים הפוסלים באדם ובבהמה.

23 א. כל המומין הפוסלים באדם ובבהמה - חמשים².
24 וזהו פרטן:

(2) ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"א. וראה להלן
פ"ח, המומין המיוחדים רק באדם, ובהל' איסורי מזבח שם
ה"ב, המומין המיוחדים רק בבהמה. ואף-על-פי שיבלת
וחרוז לא נכתבו בתורה אצל אדם, ודק ותכלול לא נכתבו
בבהמה - למדו (בכורות מג.) זה מזה בגזירה-שוה.

25 ב. חמשה באזן, ואלו הן: מי שנפגם³ סחוס אזנו⁴
26 כדי שתתגר הצפרן בפגם⁵. אבל העור המקף לסחוס
27 האזן - אין בו מום⁶, בין נקב בין נסדק⁷.

(3) פגימה היא כשיש שם חסרון (רש"י שם לז.). וראה להלן
ה"ג. (4) שם לז, א - במשנה: "על אלו מומין שוחטין את
הבכור, נפגמה אזנו מן החסחוס". ובמשנה שבמשניות
הגירסא "הסחוס", וכן הוא ברא"ש, וראה ברש"י
וב'תוספות' שם כי הוא תנן האזון. (5) שם לז, ב -
בגמרא. והיינו "שתעכב בה ציפורן, אם בודקין אותו
כבדיקת סכין" (רש"י שם). (6) שם במשנה "אבל לא
העור", ופירש רש"י "דהדר בריא ולא הוי מומא, והאי עור
היינו אליה רכה של אזון", אבל לדעת רבינו הכוונה לכל
העור המקיף ולא רק לאליה הרכה של האזון, וראה
ת'תוספות יום-טוב' כאן. (וראה להלן ה"ד והי"א בדין אין
חרץ אלא בעצם). (7) אף-על-פי שזה לא נשנה שם אלא
בנפגם - טעם אחד הוא לכולם כיון שחוזר ומבריא, כנ"ל.

טו: במשנה) אפילו ערל שמתו אחיו מחמת מילה שאנוס
הוא - מחלל עבודה, ולדעת רבינו-תם (תוספות שם כב:
ד"ה ערל) אין הדברים אמורים אלא במומר לערלה, אבל
מי שמתו אחיו מחמת מילה, שאנוס הוא, אינו מחלל
עבודה. (30) כן הוא בסנהדרין פג. שערל אינו במיתה אלא
באזהרה.

1 ט. פהן³¹ שהיה נושא נשים בעברה - אינו עובד, עד
2 שידיירוהו בית דין על דעת רבים³², כדי שלא יהיה
3 לו הפנה, שלא יוסיף לחטא; ועובד ויורד ומגרש³³.
4 וכן אם היה מטמא למתים - פסול, עד שיקבל עליו
5 בבית דין שלא יטמא³⁴. ואם עבר ועבד קדם שידייר
6 או שיקבל, אף על פי שהוא נשוי בעברה - לא חלל
7 עבודה³⁵.

(31) בכורות מה: במשנה. (32) שאין לו התרה (פ"ו
מהלכות שבועות הלכה ח). שאם לא כן, יש חשש שילך
לחכם ויתיר לו נדרו, שהרי רבינו לא הביא במפורש שצריך
לפרט את הנדר, והסיבה שבשבילה נדר (ראה יורה-דעה
סימן רכח סעיף יד), אלא כתב "שיאמר אני נשבעתי על כך
וכך, ונחמתי" (שם הלכה ה) וכן דעת התוספות בערכין כג.
ד"ה מר. ועיין רש"י לבכורות שם. (33) ברייתא שם.
(34) בנושא נשים בעבירה, מדירים אותו על דעת רבים, ולא
הסתפקו בקבלה בלבד, משום שנושא נשים בעבירה יצור
תוקפו (גמרא שם מו.). (35) שאף חלל שעבד, עבודתו
כשרה, כדלהלן הלכה י, וראה במאירי לגיטין לה:

8 י. פהן שעבד ונבדק ונמצא חלל - עבודתו כשרה³⁶
9 לשעבר, ואינו עובד להבא. ואם עבד - לא חלל³⁷;
10 שנאמר: ברה יי חילו ופעל ידיו תרצה - אף חליל³⁸
11 שבו תרצה³⁹.

(36) כרבי יהושע בתרומות פ"ח משנה א, והובאה בקידושין
סו: (37) משמע שאף אם עבד לאחר שנודע, גם כן לא
חילל, שכיון שאמרו "אף חולין (=חללים) שבו תרצה", אין
לחלק בין לפני שנודע לבין לאחר שנודע (כסף משנה). וכן
כתב המאירי בקידושין שם. ויסודו מהירושלמי (תרומות
שם הלכה א) שאמרו, שאם נודע בשעה שקבל הדם מותר
לגמור ולזרוק, וכן נודע לו בשעת קמיצה, מותר לגמור
ולהקטיר (יריעות שלמה). (וכן בדין: שרק אם נאמר בנידון
זה "מתה כהונה", כלומר, לאחר שנמצא חלל הוא כאילו
מת, ואינו בטל למפרע (ראה מכות יא:)) - אז יש מקום
לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחר הידיעה, אבל לפי מה
שאמרו במסקנא (שם יג.) ש"בטלה כהונה", כלומר, נתגלה
הדבר למפרע כי לא היה כהן (רש"י שם), וכן פסק רבינו
בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יב - לפי זה, אין מקום לחלק
בין לפני הידיעה לבין לאחריה. אבל דעת התוספות אינה
כן, ראה בכתובות כג. ד"ה עדי, ובקידושין יב: ד"ה ועל,
ועיין רש"י שם. (38) כלומר, חללים (רש"י בקידושין
שם). (39) קידושין שם.

12 יא. בית דין הגדול⁴⁰ היו יושבין בלשפת הגזית⁴¹,
13 ועקר מעשיהם⁴² התדיר - שהיו יושבין ודנין את

היינו שהאוזן הנוסף אינו עצם בפני עצמו – אין זה מוס ('בית יוסף' יו"ד סי' שט). ונראה שהוא גורס בברייתא בגמרא (בכורות שם) להיפך מהנוסחא שלפנינו: "אזניו כפולות בחסות אינו מוס, בשתי חסותיות הרי זה מוס" ('בית יוסף' שם). וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 539 18): "אזניו מגופפות, בחסיסה אחת לא ישחט (= חוץ למקדש), בשתי חסות ישחט" (= שהוא מוס). וראה בפירוש המשניות שם.

- ד. שלשה פריסין¹⁹ של עין, ואלו הן: מי שנקב ריס⁹ מריסי עיניו בכל שהוא²⁰. מי שנסדק ריס מריסי עיניו בכל שהוא²¹. [מי ששפגם²² ריס מריסי עיניו בכל שהוא]. ושלשה מומין אלו בכלל חרוץ²³ האמור בתורה²⁴.

19 משנה שם לח, א. ובגמרא (שם לח): "מאי הריס, אמר רב פפא תורא ברע דעינא". ומפרש רבינו בפירוש המשנה "ריס העין, שם העפעף האחד משני עפעפי העין". 20 במשנה, שם: "הריס של עין שניקב". ומכיון שלא נאמר שיעור הנקב, קבע רבינו שהוא בכל שהוא. 21 שם, במשנה. ומה שכתב בכל שהוא, ראה שם לו, ב - לענין סחוס "הסדק בכל שהוא", ובלא חסרון, ראה שם לו, א - במשנה. 22 כלומר, נחסר. שם במשנה לח, א. וצריך עיון: אם ניקב ונסדק, שאין בהם חסרון, פסולים בכל שהוא – כל-שכן נפגם, שיש בו חסרון, שפסול בכל שהוא. וראה להלן. 23 'ספרא' פ' אמור פ"ז הי"ב: "חרוץ ריס של עיניו שניקב שנפגם ושנסדק". 24 בויקרא כב, כב "עורת או שבור או חרוץ". ואף-על-פי שאין חרוץ בבשר, אלא בעצם (להלן הי"א) – נראה שריסי העינים אינם בבשר ('חזון איש').

- ה. שמונה פעיין, ואלו הן: העור²⁵, בין באחת מעיניו בין משתייהן²⁶. מי שאינו רואה בשתי עיניו או באחת מהן, אף על פי שאין נראה בהן שני כלל²⁷, מחמת שיעורו מים קבועים כנגד ראותיה²⁸. מי שאינו רואה בעיניו או באחת מהן ראייה ברורה מחמת שהיה בה סגורים קבועים²⁹. מי שפעינו כמז ענב, אף על פי שהוא רואה³⁰. מי שיעצא בשר יתר בעינו עד שחפה מעט מן השחור³¹ של עין. מי שגמשוף הלכין של עין ונכנס ממנו מעט בשחור, עד שגממץ השחור מערב פלגין. והוא תכלול³² האמור בתורה³³. אבל אם יצא מן השחור לתוף הלכין - אינו מוס; שאין מומין בלכין³⁴. מי שהיתה נקדה לבנה בתוף השחור. וזהו דק³⁵ האמור בתורה³⁶. והוא שהיתה צפה על גפי השחור; אבל אם לא היתה צפה או שהיתה משקעת בשחור - אינו מוס. וכן אם היתה נקדה שחורה בתוף הלכין, אפילו צפה - אינו מוס; שאין מומים בלכין. היתה נקדה שחורה שוקעת בתוף השחור - אף זה נקרא דק. אבל אם היתה צפה, הואיל והיא שחורה בשחור - אינו מוס.

- ג. מי שנסדק⁸ סחוס אזנו בכל שהוא, אף על פי שלא חסר⁹. מי שנקב¹⁰ סחוס אזנו ככרשינה¹¹. בין נקב עגל בין נקב ארץ, אם מצטרף לכרשינה - הרי זה מוס¹². מי שיעבשה אזנו כדי שתנקב ולא תוציא דם¹³. מי שהיתה אזנו¹⁴ כפולה לשתיים¹⁵. אפילו הגדי, שדרך אזניו להיות נטות וכפולות¹⁶. ובלבד שהיה לו שני סחוסין¹⁷; אבל אם אין לה אלא סחוס אחד והרי הוא כגוף אחד שנקבל - פשר¹⁸.

8 סדק הוא בלי חסרון (רש"י שם). וראה להלן. 9 במשנה, שם: "נסדקה אע"פ שלא חסרה", ובגמרא (שם לו): "תנו רבנן, הסדק כל שהוא". 10 (נקב זה הוא בלי חסרון, שאם יש בו חסרון, אין צורך בשיעור כרשינה, שהרי נפגם פסול אפילו בכדי שתחגור בה ציפורן (למעלה ה"ב), וראה להלן). 11 שם במשנה: "ניקבה מלא כרשינה". ובפירוש המשנה: "שיעור גרגר כרשינה". ובגמרא (שם) "מאי כרשינה, אמר רב: שריביא הינדא", "והוא צמח מן הקטניות, הדומה לערשים והוא מאכל בהמה" (רש"י שם). וראה בפ"ג מהל' עבדים ה"ח, ובהוספה להערה זו שם. (ומה שבנפגם פסול בחגירת הציפורן, שהוא שיעור קטן, היינו משום שיש שם חסרון, אבל ניקב אין בו חסרון, כנ"ל. ומה שפסלו בנסדק בכל שהוא, אף-על-פי שאף הוא אין בו חסרון – מצאנו גם בדיני שופר, שניקב כשר (שו"ע אור"ח סי' תקפו ס"ז), ואילו בנסדק לארכו יש פוסלים אפילו בכל שהוא (שם ס"ח), לפי שהנקב אינו הולך ומרחיב. והסדק הולך ומרחיב (ראה במפרשי השו"ע שם), וכאן בנסדק הסחוס, היה ידוע להם שילך ויתרחב יותר ויותר). 12 בבכורות, שם: "בעא מיניה רב הושעיא מרב הונא רבה, כרשינה הנכנסת ויוצאה או כרשינה העומדת, אמר לו זו לא שמעתי, כיוצא בה שמעתי, דתנן השדרה והגולגולת שחסרו כמה וכו' כמלא מקדח וכו'". ומפרש רבינו שזו היתה הבעיה, אם צריך הנקב להיות עגול, שהכרשינה תהיה נכנסת ויוצאת בו, או אפילו אם הוא ארוך הוא מצטרף, ופשוט לו מגולגולת ששיעור החסר בו הוא כמלא מקדח, ושם אמרו (חולין מה). שאם יש בה נקב אחד ארוך, אפילו יש בה נקבים הרבה, מצטרפין למלא מקדח", ומזה למד גם בנידון שלפנינו ש"מלא כרשינה" הוא גם אם הנקב ארוך ('אור שמח'). 13 שם במשנה: "או שיבשה, איזהו יבשה, כל שתינקב ואינה מוציאה טיפת דם. ר"י בן המשולם אומר, יבשה שתהא נפרכת". ופסק רבינו כתנא-קמא, וראה גם בפירוש המשנה. 14 בכורות מ, ב - במשנה. 15 "שיש לו שתי אזנים מצד אחד, אוזן בתוך אוזן" (רש"י שם). 16 ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה וכו'". ומפרש רבינו כי נקט התנא גדי לרבותא כי אפילו בגדי, שדרך אזניו להיות נטות וכפולות, זה נחשב למוס, באם היו לו שני סחוסין. 17 כלומר, שני תנוכים נפרדים. 18 ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה, אמרו חכמים: בזמן שהוא עצם אחד מוס, ואם אינה עצם אחד (כ"ה ברש"י ובמשנה שבמשניות) אינו מוס". ומפרשה רבינו: "בזמן שהוא עצם אחד", היינו שהאוזן הנוסף הוא עצם בפני עצמו – הרי זה מוס. "בזמן שאינו עצם אחד",

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ג אדר – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שהנקב שבדופן האמצעי יהיה ניכר מבחוץ ('הר המוריה').
(39) ראה למעלה הערה כא, מה שהעירונו. וכן יש להעיר גם כאן.

ז. **שֶׁשֶׁה בִּפְּהָ, וְאֵלֹה הֵן:** **מִי שֶׁנִּקְבָּה שְׁפָתוֹ⁴⁰, אֶפְלוֹ**
אֶחָת מֵהֶן⁴¹. מִי שֶׁנִּפְגְּמָה שְׁפָתוֹ. מִי שֶׁנִּסְדָּקָה שְׁפָתוֹ.
וְהוּא שֶׁתִּסְדָּק מִזֶּר⁴² שְׁלֹה עַד שֶׁתִּחַלֵּק לְשָׁנִי
רְאשִׁים⁴³. מִי שֶׁעָצַם לִחְיוֹ הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֲלִיוֹן
כָּל יָשְׁוֹא⁴⁴. מִי שֶׁפִּיּוֹ נִבְלָם⁴⁵ מִחֻמַּת גּוֹפוֹ וּבִרְיָתוֹ.
אֲבָל אִם נִבְלָם מִחֻמַּת הָרוּחַ – אֵינוֹ מוֹם⁴⁶. מִי שֶׁנִּשְׁטַל
רַב הַמְדַּבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ⁴⁷.

(40) במשנה שם: "שפמו שנקבה שנפגמה שנסדקה", ובמשנה שבמשניות הגירסא "שפתו". (41) כן נראה מלשון המשנה הנ"ל: "שפתו", ולא "שפתותיו", וראה למעלה ה"ו. (42) אולי צ"ל "עור" במקום "מזר", ראה בגמרא שם "אמר רב פפא, תורה ברא דשיפתיה", ומפרש 'רבינו גרשום' "תורה ברא דשיפתיה = עור החיצון". (ויתכן כי צריך להיות "הזר שלה"). (43) אם פירש כן המלה "נסדקה", צריך-עיון למה לא כתב כן גם למעלה ה"ב באוון, ה"ד בריס, וה"ו בחוטם. (44) שם מ, א - במשנה: "ומעשה שהלחי התחתון עודף על העליון, ושאל רבן גמליאל לחכמים, ואמרו הרי זה מום". ובגמרא (שם מ:): חילקו בין אם יש בה עצם שהוא מום בין באדם ובין בבהמה, לבין אם אין בו עצם שאינו מום אלא בבהמה. כלומר, אם השפה התחתונה בלבד עודפת על השפה העליונה, אבל הלחי התחתון אינה עודפת על העליונה – אין זה מום בבהמה, אלא באדם בלבד, ראה להלן פ"ח ה"ח. (45) ברייתא שם מ, ב. וראה שם ברש"י, שני פירושים: (א) פיו קצר. (ב) פיו נפוח. וכתב ה'בית יוסף' ביו"ד סי' שט, שרבינו מפרש כפירוש השני ברש"י, וכן הביא ב'כסף משנה' כאן רק הפירוש השני. וראה להלן ה"ט, ופ"ח ה"ז. (46) ראה שם בברייתא: "תנו רבנן, פיו בלום ורגליו מבולמות מחמת הרוח – אינו מום, מחמת העצם הרי זה מום". ובתוספתא בכורות (פ"ד) "מחמת הרוח – אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום". וזהו כפירושו של רבינו, ולא כפירוש רש"י (כסף-משנה). וראה להלן ה"ט לגבי רגלים מבולמות. (47) במשנה, שם מ, א: "ושניטל רוב המדבר של לשונו, בית-דין של אחריהם אמרו, הרי זה מום", ו"רוב המדבר, היינו אותו קצת הלשון שאינו דבוק במלקוחיו" (רש"י). והלכה כבית-דין של אחריהם (פירוש המשנה).

ח. **שְׁנִים עָשָׂר בְּאֵיבָרֵי הָזֶרַע⁴⁸, וְאֵלֹה הֵן:** **מִי שֶׁנִּפְגְּמָה**
הַגִּיד שְׁלֹו, אוֹ נִקְתָּה⁴⁹, אוֹ נִתְקַם⁵⁰, אוֹ נִכְרַת⁵¹. מִי
שֶׁנִּפְגְּמָה הַבִּיצִים שְׁלֹו אוֹ אֶחָת מֵהֶן⁵², אוֹ נִקְתָּה אוֹ
אֶחָת מֵהֶן, אוֹ נִתְקַם⁵³ אוֹ אֶחָת מֵהֶן, אוֹ נִכְרַת⁵⁴ אוֹ
אֶחָת מֵהֶן. מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא בִיצָה אֶחָת, אָף עַל פִּי
שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי פִיסִין⁵⁵. מִי שֶׁשְׁתֵּי בִיצֵי בָּכִים אֶחָד⁵⁶.
הַטְּמִטּוֹם. הָאֶנְדְּרוֹגִינוֹס⁵⁷.

(48) בויקרא (כב, כד): "ומעוך וכתות ונתוק וכרות, לא תקריבו לה". ובכורות לט, ב - נחלקו בזה רבי יהודה ורבי

(25) שנאמר (שם כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור וגו'", והיינו שנעקרו עיניו או עין אחת (ראה להלן). וכן מפורש בכורות מד, א. (26) בכורות שם: "תנו רבנן, עור בין סומא בשתי עיניו, בין סומא מאחת מעיניו". (27) שלא נעקרו, וישנן במקומן. (28) כלומר, בעיניו, ראה בכורות לח, ב - במשנה: "חורור והמים הקבועים", וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ג "במה יודע שהמים קבועים". (29) זהו "חורור שבמשנה שם "חורור והמים הקבועים", ומילת "הקבועים" שבמשנה הנ"ל סובבת גם על חורור וגם על המים. וכן הוא ב'ספרא' שם פ"ג ה"ו "חורור קבוע והמים הקבועים". וראה בהל' איסורי מזבח שם ה"ב, איזהו סנוורים קבועים. (30) ראה במשנה שם לח, א. "הרי בעינו דק תבלול חלזון נחש עצב". ורבינו גרס "עינב" במקום "עצב", וכן הוא במשנה שבמשניות וברע"ב שם. וב'ספרא' שם ה"ב כת"י רומי (צלום הסמינר בניורק): "חלזון לחש עיניו". ובהגהה על הגליון, הוגה "נחש, עינב". וכן הוא גם ברש"י על התורה (ויקרא כא, כ). (31) שם במשנה "חלזון נחש", ובפירוש המשנה: "וחלזון נחש, שני שמות נגדרים על ענין אחד, הוא שיצמח בעין בשר (מותר) (מיותר) וימשך עד שחופה קצת משחור העין, ושמו המפורסם אצל הרופאים בלשון ערב טפרא". (32) שם במשנה: "איזהו תבלול, לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור", ובפירוש המשנה: "ותבלול הוא הערוב, ונגזר מן בלול, והוא שיתערב הלבן עם השחור וכו', והוא שאם נראה כאילו מן הלבן נכנס שום דבר בשחור העין הרי הוא מום, והוא מה שאמר לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור". (33) ויקרא כא, כ "או גבן או דק או תבלול בעינו". (34) משנה שם: "שחור נכנס בלבן אינו מום". ובגמרא (שם לח:): "מתניתין מני רבי יוסי היא, דתניא לבן ונכנס בשחור, שחור ונכנס בלבן, הרי זה מום, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, לבן ונכנס בשחור הרי זה מום, שחור ונכנס בלבן אינו מום, שאין מומין בלבן. אמר רב, מאי טעמא דרבי יוסי, דכתיב (תהלים עג, ז) יצא מחלב עיניו (= יצא רשע לתרבות רעה, מרוב שמן שבעינו, ושומן העין בלבן הוא – רש"י) תרבא דעינא (= חלב העין) איקרי (= הלבוב), עיניו סתמא - לא איקרי". (35) במשנה שם: "הרי בעינו דק", וכל דברי רבינו מכאן ועד סוף ההלכה הוא בגמרא שם לח, ב. (36) שם כב, כ "או גבן או דק או תבלול".

1. **וְשִׁלְשָׁה בַּחֲטָם³⁷, וְאֵלֹה הֵן:** **מִי שֶׁנִּקְבָּה חֲטָמוֹ, אֶפְלוֹ**
2. **מִצֵּד אֶחָד³⁸. מִי שֶׁנִּסְדָּק חֲטָמוֹ. מִי שֶׁנִּפְגְּמָם³⁹ חֲטָמוֹ.**

(37) משנה, שם לט, א. (38) כלומר, דופן אחד של נחיר אחד. שהרי נאמר במשנה "חוטם", ולא חוטמין כברייתא שם, ומכאן שאפילו אם ניקב חוטם אחד, הרי זה מום, וראה להלן ה"ז. ובברייתא שם: "ניקבו חוטמין זה לתוך זה, מבחוץ – הרי זה מום, מבפנים – אינו מום". והיינו "אם ניקב הבשר המפסיק באף לשני נקבים וכו', אם היה לו בחלק הנראה על פני האדמה – הרי הוא מום. ואם היה תחת העור, רוצה לומר לצד העליון מן האף – אינו מום" (פירוש המשנה). והביאו רבינו להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ב במומים של בהמה, כי באדם לא נמצא כל-כך

אלעזר בן יעקב ורבי יוסי: לדעת רבי יהודה מומין אלו כולם, הם גם בביצים וגם בגיד. לדעת רבי אליעזר בן יעקב, כולם רק בגיד. ולדעת רבי יוסי, מעוך וכתות הם גם בביצים וגם בגיד, ואילו נתוק וכרות אינם אלא בגיד ולא בביצים, ופסק רבינו כרבי יהודה, שכולן גם בביצים וגם בגיד. (49) כתוש יותר ממעון (רש"י על התורה, שם) והיינו שנכתו באבנים עד שנימוח (רש"י בכורות, שם). (50) היינו שניתק ביד לגמרי ולא נשאר מעורה (ראה רש"י שם). (51) בסכין ועדיין נשאר מעורה (רש"י שם). (52) נלמד מהא דלהלן שמי שאין לו אלא ביצה אחת, הרי זה מום. (53) תלושין ביד עד שנפסקו חוטים שתלווין בהם, אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש (רש"י בחומש ויקרא שם, וראה גם רש"י בכורות, שם). (54) בסכין ועדיין תלווין בכיס ומעורין קצת, שכרות הוא פחות מנתוק (רש"י בכורות שם, וראה רש"י בחומש שם) אבל ברש"י שם לג, ב - כתב שכרות הוא שכרתו לגמרי, רק הם תלווין בכיס, ואילו נתוק הוא שמשליכן גם מן הכיס, וראה ב'תוספות' שם ד"ה להביא. (55) שם מ, א - במשנה. ובגמרא שם שלש מחלוקות, תנא-קמא סובר כי הוא מום, ורבי ישמעאל סובר כיון שיש לו שני כיסין, בידוע שיש לו שני ביצים, ואינו מום. ורבי עקיבא סובר כי מושיבו על עכוזו ומועך, אם יש לו ביצה נוספת - סופה לצאת. ולהלן פ"ג מהל' בכורות ה"ה פסק כרבי עקיבא, וגם כאן כוונתו אם נתברר שאין לו אלא ביצה אחת. (56) שם במשנה ובגמרא, לדעת כולם. (57) כדעת רבי ישמעאל שם מא, א - במשנה. וראה להלן פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ג.

י. אַרְבָּעָה רְאוּיִין לְהִיטּוֹת בְּכָל הַגּוֹף, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֵׁשׁ בּוֹ גֶרֶב⁶⁷ יָבֵשׁ כָּל שְׁהוּא⁶⁸. וְזֶה הַגֶּרֶב הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה⁶⁹. מִי שֵׁשׁ בּוֹ יִפְלֹת שֵׁשׁ בָּה עֵצִים. וְזֶה הוּא יִפְלֹת הָאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה⁷⁰. מִי שֵׁשׁ בּוֹ חֲזוּזִית מְצִרִית⁷¹ כָּל שְׁהִיא, וְהִיא חֲזוּזִית קֶשֶׁה וְכַעֲוָה. וְזוֹ הִיא יִלְפֹת הָאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה⁷².

(67) מין שחין. (68) שאז הוא מום קבוע, אבל גרב לח אינו מום קבוע אלא מום עובר לפי שיכול להתרפא, ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ז. ומבואר בכורות מא, א - שגרב לח שמתרפא הוא לח מבפנים ולח מבחוץ, וגרב יבש מבפנים ומבחוץ אינו מתרפא. וכמו כן יבש מבפנים ולח מבחוץ אינו מתרפא. ולדעת ה'כסף משנה' גם לח מבפנים ויבש מבחוץ אינו מתרפא, וראה ב'הר המוריה'. (69) ויקרא כא, יט. וכב, כב. דברים כח, כז. (70) ויקרא כב, כב "עורות או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת, לא תקריבו אלה לה". וראה בכורות מ, ב - כי "יבלת" שבקרא הוא שיש בה עצם, והרי הוא מום בין בגופו ובין בעינו. (71) שחין שהיתה בעשרת מכות שבמצרים (שם מא). וראה להלן שם כי יש חזוית שאינה מצרית. (72) ויקרא כא, כ. וראה מס' בכורות, שם.

יא. כָּל עֵצִים שֶׁבְּגָלוֹי שֶׁנִּחְרָץ בּוֹ חֲרִיץ - הֲרִי זֶה מוֹם⁷³, וְהוּא בְּכָלל חֲרוּץ הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה⁷⁴. וְאֵין הַצִּלְעוֹת בְּכָלל עֲצָמוֹת שֶׁבְּגָלוֹי⁷⁵.

(73) ראה משנה בכורות מ, ב: "ושנפגם עצם ידו ורגלו". (74) שם כב, כב "או שבור או חרוץ". ובגמרא שם מא, א: "אמר אביי וכו' חרוץ דומיא דשבור, מה שבור במקום עצם, אף חרוץ במקום עצם". וראה למעלה ה"ד. (75) ראה ב'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"א לענין שבר, "לפי שנאמר שבר יד או שבר רגל. שיכול, אין לי אלא שנשברה יד או שנשברה רגלו וכו', יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד-לומר שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדים שמומם גלוי ואינן חוזרים, יצא שבר צלע שאין מומו בגלוי". והוא-הדין לענין חרוץ (וראה למעלה פ"ו ה"ז). וכן הוא גם בתוספתא בכורות פ"ד: "אזיהו כסול, כל שהכסלים יוצאין. נשתברו רוב צלעותיו, או שהיה מום מבפנים אינו מום, שנאמר עור ופסח, מה עור ופסח המיוחדים מום שבגלוי ואין חזור".

יב. וְעוֹד יֵשׁ שֵׁם⁷⁶ שֶׁלְשָׁה מוֹמִין אֲחֵרִים⁷⁷, וְאֵלּוּ

ט. שֵׁשׁ בִּידִים וּבְרַגְלִים, וְאֵלּוּ הֵן: הַפֶּסֶח⁵⁸. וּמִי שֶׁנִּשְׁמְטָה יָרְכוֹ⁵⁹. הוּא שְׂרֹעַ הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה⁶⁰. מִי שֶׁאַחַת מִיְּרֻכּוֹתָיו גְּבוּהָה מִחִבְרֹתָהּ⁶¹. מִי שֶׁנִּשְׁשַׁבֵּר עֵצִים יָדָיו⁶². וְהוּא שְׂהִיָּה נָכָר⁶³. מִי שֶׁנִּשְׁשַׁבֵּר עֵצִים רַגְלָיו. וְהוּא שְׂהִיָּה נָכָר. אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָכָר שֶׁשְׂעוּמָד, אִם נָכָר כְּשִׁיחֵלֶף - הֲרִי זֶה מוֹם⁶⁴. מִי שֶׁרַגְלָיו מְבַלְמֹת⁶⁵ מִחֲמַת עֵצָן וּבְרִיתָן⁶⁶. אֲבָל אִם הָיוּ מְבַלְמֹת מִחֲמַת הָרוּחַ - אֵינוֹ מוֹם.

(58) הצולע. כמו שנאמר (ויקרא כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור או פסח וגו'". (59) שנשתרבה ירכיו. כלומר, ירך אחת גדולה יותר מירך חברתה. משנה שם מ, א: "אזיהו שחול, שנשמטה ירכיו". וראה להלן, בהערה הסמוכה. (60) ויקרא שם: "או חרום או שרוע". וכמו כן (שם כב, כג) "ושור ושה שרוע וקלוט". וראה בגמרא שם: "תנא וכו' שרוע שנשתרבב לו ירכיו", ומפרש רש"י שאחת מירכותיו גדולה מחבירתה, וב'ספרא' אמור פ"ז ה"ו "שרוע שנשמטה ירכיו", הרי כי נשתרבב ונשמט היינו הך. וראה ברש"י שם במשנה ו'תוספות' שם ד"ה שנשמטה. (61) שם במשנה: "וכסול שאחת מירכיים גבוהות", כלומר, לא גדולה במידתה אלא גבוהה במקום חיבורה, שמקום "בוקא דאטמא" של ירך זה, עלה למעלה על הגב יותר מחבירתה, ראה רש"י במשנה, שם. (62) שנאמר (שם כא, יט) "או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד". (63) שם במשנה: "נשבר עצם ידו ועצם רגלו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד אדר - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קסא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 עד שְׁנַמְצָא רֹאשׁוֹ כָּאֵלּוּ הוּא מִנֵּחַ עַל כְּתָפָיו. מִי
26 שֶׁצָּנְאוּ אַרְף הֶרְבֵּה עַד שֶׁנִּרְאָה כְּשֹׁמוֹט מִבֵּין כְּתָפָיו.
27 ג. אַרְבָּעָה בָּאֵזֶן, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁשְּׁתֵּי אֲזִינוֹ קִטְנוֹת
28 הֶרְבֵּה. מִי שֶׁשְּׁתֵּי אֲזִינוֹ נְפוּחֹת, דּוֹמוֹת לְסָפּוֹג. מִי
29 שֶׁאֲזִינוֹ מְדַלְדְּלוֹת לְמִטָּה. מִי שֶׁאַחַת מֵאֲזִינוֹ מְשֻׁנָּה
30 מִחֲבֵרְתָּהּ בְּמִרְאָהָּ.²

(2) ובפירוש המשנה שם וזה לשונו: "וידוע שיש בגוף אברים שדומים זה לזה כגון העיניים והאזניים וגבות העיניים וזולתן וכשהיה בין אחד לחבירו שינוי באיזה דבר שיהא אותו שינוי כגון וכו', הרי האיש הוא בעל מום זוגס ויקרא זגס עניינו בעל שינוי בשני הדברים שאין ראויין שיהא בהן שינוי" ופירוש זוג: שניים, דוס: שניים, כלומר, הזוג - בשני עניינים.

31 ד. חֲמִשָּׁה בְּגָבֵינִים,³ וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁאֵין לוֹ שַׁעַר
32 בְּגָבֵינִיו. וְהוּא גִבֵּן הָאֵמּוֹר בְּתוֹרָה. מִי שֶׁגָּבֵינוֹ
33 שׁוֹבְכִין. מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא גָבִין אֶחָד.⁴ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ
34 גָבִינִין יָתֵר עַל שְׁנַיִם. מִי שֶׁאֶחָד מִגָּבֵינִיו מְשֻׁנָּה
35 מִחֲבֵרוֹ. בֵּין שֶׁשְּׁעָרוֹ שֶׁל זֶה אַרְף וְשְׁעָרוֹ שֶׁל זֶה קָצֵר,
36 בֵּין שֶׁשְּׁעָרוֹ שֶׁל אֶחָד שְׁחֹר וְשְׁעָרוֹ שֶׁל הַשֵּׁנִי לָבָן
37 אוֹ אֶדָם, הוֹאִיל וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם שְׁנוֹי זֶה - הֵרִי זֶה
38 פָּסוּל.⁵

(3) בגבות העיניים. (4) כלומר, שני הגבינים מתחברים יחד ממעל לחוטם ונראים כגבין אחד. (5) ייתכן כי פסול זה אינו אלא מדרבנן, שהרי אינם מפורשים בתורה, ואינם מטעם מום, אלא מטעם שאינו שווה בזרעו של אהרן.

39 ה. אַרְבָּעָה בְּרִיס הַעֵין, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁאֵין לוֹ שַׁעַר
40 כָּלֵל בְּרִיסֵי עֵינָיו.⁶ מִי שֶׁשְּׁעָרוֹ רִיסֵי עֵינָיו מִרְבֵּה
41 מְעַבָּה⁷ הֶרְבֵּה. מִי שֶׁשְּׁעָרוֹ אֶחָד מִרִּיסֵי עֵינָיו מְשֻׁנָּה
42 מְשָׁעַר רִיס אַחֵר. כְּגֹן שֶׁאֶחָד שְׁחֹר וְאֶחָד לָבָן, אוֹ
43 שֶׁאֶחָד נוֹשֵׂר⁸ וְהַשֵּׁנִי מְעַבָּה. מִי שֶׁעַפְצָפוֹ סָגוּרוֹת
44 מְעַט וְאֵינָן נִפְתָּחוֹת הֶרְבֵּה כְּשֶׁאֵר כָּל הָאָדָם.

(6) כלומר, לא נשתיירו אפילו השרשים, והוא "תמיר" שבברייתא, אבל אם נשתיירו השרשים אין זה אלא משום מראית עין, ראה שם מג: במשנה: "ושנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית עין". (7) כלומר, או מעובה. (8) כנראה שהכוונה ל"דליל", כלומר, אין השער "סמיך", ונראה כאילו נשרו כמה שערות.

45 ו. אֶחָד עֶשֶׂר בְּעֵינָיִם, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי עֵינָיו
46 לְמַעְלָה מִן הַמָּקוֹם הָרָאוּי לָהֶם, קְרוּבוֹת מִפְּדַחְתּוֹ.
47 מִי שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי עֵינָיו לְמִטָּה מִמָּקוֹם הָרָאוּי לָהֶם. מִי
48 שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי עֵינָיו עֲלֻלוֹת וְאֵינָם נִמְשְׁכוֹת בְּאֶרֶץ מְעַט
49 כְּשֶׁאֵר הָעֵינָיִם. מִי שֶׁעֵינָיו מוֹזְרוֹת וְהֵן יוֹצְאוֹת כְּעֵינֵי
50 הַנֶּמֶר וְכָמִי שֶׁהוּא מְסַתְּפֵל בְּעַת שֶׁכּוֹעֵס בְּעַס הֶרְבֵּה.
51 מִי שֶׁעֵינָיו גְּדוּלוֹת הֶרְבֵּה כְּשֶׁל עֵגֹל. מִי שֶׁעֵינָיו
52 קִטְנוֹת כְּשֶׁל אֲזֹן. מִי שֶׁדְּמָעָיו זֹלְפוֹת תָּמִיד. מִי

1 הֵן: הִזְקֵן שֶׁהִגִּיעַ לְהִיּוֹת רוֹתֵת וְרוֹעֵד כְּשֶׁהוּא
2 עוֹמֵד.⁷⁸ הַחֹלָה כְּשֶׁהוּא רוֹעֵד מִפְּנֵי חֲלִיו וְכִשְׁלֹן
3 כַּחוֹ. אֲבָל הַטְּרָפָה - כְּשֶׁר בָּאֵדָם⁷⁹ וּפְסוּל בִּבְהֵמָה⁸⁰.
4 וְכֵן יוֹצֵא דָפִין⁸¹ - כְּשֶׁר בָּאֵדָם וּפְסוּל בִּבְהֵמָה⁸².

(76) ראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ובהערה ד. (77) משנה בכורות מא, א. וראה גם ב'ספרי' פ' שופטים דברים יז, א. ובגמרא שם: "מנהני מילי, דתנו רבנן, מן הצאן ומן הכבשים או מן העזים (ויקרא א, י), פרט לזקן ולחולה ולמזוהם". (78) בחולין כד, א: "תנו רבנן, כהן משיביא שתי שערות עד שיוקין כשר לעבודה וכו', עד שיוקין עד כמה, אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא, עד שירתת". וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ו, וב'משנה למלך' שם. (79) משנה, בכורות מה, ב. לפי שאינו מום שבגלוי, ראה למעלה פ"ו ה"ז. (80) לא מטעם מום, אלא נתמעטה מן הפסוק "מן הבקר" (ויקרא א, ג) - להוציא את הטריפה ('ספרא' שם דיבורא דנדבה (פ"ב ה"י). (81) הוציאואוהו עלידי ניתוח מן הבטן. (82) שם במשנה. משום שנאמר (כב, כז) "שור או כשב או עז כי יולד", פרט ליוצא דופן, ראה להלן פ"ג שם ה"ד.

5 יג. הַמְזֵהָם⁸³. וְכֵהָן שֶׁהוּא מְזַהֵם בְּזַעְתּוֹ - רוֹחֵץ וְשֹׁף
6 כָּל גּוֹפוֹ כְּכֶשֶׁם וְעוֹבֵד⁸⁴. הִיָּה רִיחַ פִּי רַע - נִתָּן
7 בְּפִיו לְפָלֵל⁸⁵ אוֹ זִנְגָבִיל⁸⁶ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן וְעוֹבֵד. וְאִם
8 עֹבֵד בְּזֵהוּם זַעְתּוֹ אוֹ בְּזֵהוּם פִּי - הֵרִי חֵלֵל עֲבוֹדָתוֹ,
9 כְּשֶׁאֵר אֵלּוּ הַפְּעָלִי מוֹמִין בָּלָם.

(83) "הוא שריחו רע" (רבינו בפירוש המשנה שם). (84) כתובות עה, א. (85) שם. (86) אינגעבר.

יום חמישי י"ד אדר ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) מפרש בו המומים המיוחדים באדם לבדו.

10 א. כָּל הַמוֹמִין הַמִּיּוֹחָדִין בָּאָדָם - תְּשַׁעִים. וְזֵהוּ
11 פְּרָטֵן: שְׁמוֹנֶה בְּרָאשׁ, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁאִמְצַע קֶדְקֵדוֹ
12 שׁוֹקֵעַ לְמִטָּה כְּמוֹ שֶׁדִּחְקוֹ בִּידּוֹ. מִי שֶׁאִמְצַע קֶדְקֵדוֹ
13 עוֹלָה לְמַעְלָה כְּמוֹ בִּיצָה. מִי שֶׁפָּתָא רֹאשׁוֹ יוֹצֵא
14 כְּנָגֵד פָּנָיו כְּמוֹ מִקְבֵּת. מִי שֶׁרֹאשׁוֹ יוֹצֵא מֵאַחֲרָיו
15 כְּנָגֵד עֲרָפוֹ. מִי שֶׁרֹאשׁוֹ רָחֵב יוֹצֵא מִכָּאן וּמִכָּאן,
16 עַד שֶׁתִּמְצָא רֹאשׁוֹ עַל צָנְאוֹ כְּמוֹ רֹאשׁ הַלֶּפֶת עַל
17 הָעֵלִין שְׁלֹו. הַקֶּרֶחַ שֶׁאֵין בָּכָל רֹאשׁוֹ שַׁעַר כָּל עָקֵר.
18 וְאִם יֵשׁ בוֹ שִׁטָּה שֶׁל שַׁעַר מִקְפַּת מֵאַחֲרָיו מֵאֲזֵן
19 לְאֲזֵן - כְּשֶׁר. מִי שֶׁהָיָה הַשַּׁעַר מְקִיף מֵאֲזֵן לְאֲזֵן
20 מִלְּפָנָיו בְּלִבָּד, וְשֶׁאֵר הָרֹאשׁ קָרַח הוּא - הֵרִי הוּא
21 פָּסוּל. מִי שֶׁהָיָה הַשַּׁעַר שְׁלֹו מְקִיף אֶת כָּל הָרֹאשׁ
22 סָבִיב מִלְּפָנָיו וּמֵאַחֲרָיו וְאֵין שָׁם שַׁעַר בְּאִמְצָע - גַּם
23 זֶה קָרַח וּפְסוּל.

24 ב. שְׁנַיִם בְּצָנְאוֹ, וְאֵלּוּ הֵם: מִי שֶׁצָּנְאוּ שׁוֹקֵעַ הֶרְבֵּה

(זבחים כד.)". ולפי דבריו, אם עבד חילל עבודתו, וזהו רק אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית). אבל אם עבד ביד שמאלו (שהיא מיומנת), נראה שאינו פסול משום "שמאל", שהרי זוהי יד-ימינו שלו, אלא לוקה משום מום, ומכיוון שאינו שווה בזרעו של אהרן, אינו מחלל עבודתו. אבל מדברי רבינו נראה, שאף אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית), אינו פסול מטעם "שמאל", שהרי סוף סוף עבד ביד ימין, אלא הרי הוא בעל מום המיוחד לאדם, שאם עבד לא חילל. (10) שם מה. במשנה: "השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין", ... מר סבר (=רבי) כחישותא אתחלא בימין (=התחילה חולשה ביד ימין) ומר סבר (=חכמים) בריותא אתחלא בשמאל (התחילה הבראה וחזק ביד שמאל)". ופסק חכמים.

יב. ארבעה באיברי הזרע, ואלו הן: מי שפס 40 הביצים גדול וארוך עד שמגיע לארכבותיו. מי שהגיד שלו ארוך עד שמגיע לארכבותיו. מי שנמרחו אשכיו, והם הפיס של ביצים. מי שהרוח 43 באשכיו. והוא מרוח אשך האמור בתורה. 44

יג. חמשה עשר בשוקים וברגלים, ואלו הן: מי ששוקיו עקמות, עד שמחבר רגל לרגל ואין 46 ארכבותיו¹¹ נוגעות זו בזו. מי שפקתו יוצאת. 47 והפקה היא העצם העגל שלמעלה מן העקב מצד פנים, והוא דומה לפקה שטוות בה הנשים. מי ששקבו יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק כאלו הוא 50 באמצע רגלו עומד. מי שפרסותיו רחבות כשל אנו, אף על פי שאין קלוטות כשל אנו. מי שפקה 52 יוצאה מגודלו. מי שיש ברגלו אצבע יתרה, אפלו שש ושש. ואם חתכה - פשר. והוא שלא יהיה בה 54 עצם. מי שחסר אחת מאצבעות רגליו. מי שאצבעותיו מרפכות זו על גבי זו. מי שהיו 56 אצבעות רגליו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם היו עד הפרק, או שחתכן והפרישן - פשר. מי שרגלו כלה שנה, שנמצא רחב פס אצבעותיו כרחב 58 עקבו וכאלו היא חתיכה שנה. מי שרגלו עקמה, דומה למגל, שנמצא פס רגלו שיש בו האצבעות 60 עם עקבו כאלו הם שני ראשי הקשת. מי שרגלו חלולה. והוא שהיה אמצעה גבוה מעל הארץ, 62 ונמצא כשעומד - עומד על עקבו ועל אצבעות רגליו. המקיש בקרסליו בעת שמהלך. מי שמקיש 64 בארכבותיו בעת שמהלך. מי שהוא אטר ברגל ימינו¹². 67

(11) ברכיו. (12) "איטר בין ביד בין ברגל פסול" ופירש רש"י שם: ואיטר ברגל כו' לעמוד ולשרת כתיב, כדרך שאר עמידה שעיקרה בימין.

יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: מי שגופו גדול 68 מאיבריו¹³. מי שגופו קטן מאיבריו. הארוך ביותר. 69

1 שלחלוהית נמשכת מראש עינו מפנגד החטם, או 2 מזנב עינו מצד צדעיו. מי שמקבץ יסי עינו 3 ועוצמן מעט בשעה שרואה אור או בשעה שהוא 4 רוצה לדקדק בראיה. מי שראית עינו מערבת עד 5 שרואה את החדר ואת העליה באת. ויודע דבר זה 6 בעת שיידבר עם חברו ונראה כאלו הוא מסתפל באיש אחר. מי שאחת מעינו משנה מחברתה, בין 7 במקומה בין במראה. כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוכה, או אחת קטנה ואחת גדולה, הואיל 9 ויש בין שתיהן שני מקל מקום - פסול. 10

ז. ששה בחטם, ואלו הן: מי שעקר חטמו שוקע, 11 אף על פי שאינו כוחל שתי עינו באת. וזה חרום 12 האמור בתורה. מי שאמצע חטמו בולט למעלה. מי שעקץ חטמו נוטף למטה. מי שחטמו עקם לצד 14 אחד. מי שחטמו גדול מאיבריו. מי שחטמו קטן מאיבריו. וכיצד משערין אותו? באצבע קטנה שעל 16 ידו. אם היה חטמו גדול ממנה או קטן ממנה - 17 הרי זה מום. 18

ח. שלשה בשפתים, ואלו הן: מי ששפתו העליונה 19 עורפת על התחתונה. מי ששפתו התחתונה עורפת 20 על העליונה. מי שפיו רפוי ורירו יורד מפיו. 21

ט. שלשה בבטן, ואלו הן: מי שפרסו צבה. מי שטבורו יוצא ואינו שוקע כשאר בני אדם. מי שדדיו שוכבין על בטנו כדדי אשה. 24

י. שלשה בגב, ואלו הן: מי ששדרתו עקמה. מי שניצאתה חליא משדרתו. בין שבלטה לחוץ או 26 נכנסה לפנים או נטתה לצדדין. וזהו בעל חטושת. 27 מי שתפח בשר בגבו ונעשה כחטושת, אף על פי 28 שלא זזה חליא ממקומה - הרי זה מום. 29

יא. ששה בידים, ואלו הן: מי שיש בידו אצבע 30 יתרה באצבעות ידיו, אפלו היו שש ושש. ואם חתך 31 את היתרה - פשר. ואם היה בה עצם, אפלו חתכה - פסול. מי שחסר אצבע מידו. מי ששתי אצבעות 33 ידיו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם חתכן והפרישן עד הפרק - פשר. באי זה פרק אמרו? 35 בפרק ראשון הסמוך לכף היד. מי שאצבעותיו מרפכות זו על גבי זו. מי שפקה יוצאת מגודלו. מי שהוא אטר יד ימינו⁹. ואם היה שולט בשתי ידיו - 39 פשר¹⁰.

(9) וכמו כן איטר רגל ימינו. ברייתא שם מה: "איטר בין ביד בין ברגל פסול". וכתב רש"י שם: "איטר ביד פסול דכתיב וטבל אצבעו, כל מקום שנאמר אצבע וכהן אינו אלא ימין

כחכמים ולא כרבי עקיבא, ראה פירוש המשנה שם. (6) סנהדרין פג: (7) בספרי קרח פ' טז: "והזר הקרב יומת, לעבודה". (8) אזהרה זו לא נצרכה לחייבו מיתה בידי שמים, שהרי המשמש בלא קידוש ידים ורגלים אין בו אזהרה, ואף-על-פי-כן חייב מיתה בידי שמים (פי"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג) - אלא לחייבו מלקות, ראה להלן הלכה ח, ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב אות יא. (9) בספרי שם: "והזר הקרב יומת. עונש שמענו, אזהרה לא שמענו, תלמוד-לומר וזר לא יקרב אליכם". וראה גם בזבחים טז. (10) "כך היא הנוסחא הנכונה, ובקצת ספרי רבינו (גם בדפוס רומי ר"מ) יש חסרון הניכור" (כסף משנה). (11) צ"ל: "והקטירו (אותו) בני אהרן". (12) קידושין לו.

ב. אף על פי שהזרים מזהרין שלא יתעסקו בעבודה 34 מעבודות הקרבנות - אין חייבין מיתה אלא על 35 עבודה תמה¹³, לא על עבודה שיש אחריה עבודה¹⁴. 36 ואין הזר חייב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד¹⁵: 37 על הזריקה¹⁶, ועל ההקטרה, ועל נסוף המים בזהב¹⁷, 38 ועל נסוף היין תמיד¹⁸. 39

(13) יומא כד. והיא עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר (רש"י שם). (14) כגון קבלה והולכה שיש אחריהן זריקה, ראה יומא שם. (15) ראה שם: "אמר רב, ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה, זריקה והקטרה וניסוף המים וניסוף היין. ולוי אמר תרומת הדרשן וכו' מאי טעמא דרב, דכתיב (במדבר יח, ז) ואתה ובניך אתן תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת - עבודת מתנה ולא עבודת סילוק (היא תרומת הדרשן, ראה להלן הלכה ח). ועבדתם, עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה וכו'". ופסק רבינו כרב. (16) כל אלו הן עבודות גמורות: זריקה היא עבודה אחרונה בדם, הקטרה - בקומץ המנחה ובאברים ובפדרים, וכן ניסוף היין והמים אין אחריהם עבודות אחרות. (17) בחג הסוכות, ראה להלן פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו. (18) בכל ימות השנה.

ג. כיצד על הזריקה? בין שזרק בפנים¹⁹, בין שזרק 40 בחוץ²⁰, בין שהזה הזאה אחת מכל הזיות הדים²¹, 41 בין שהזה הזאה אחת מכל הזיות קרבנות המצרע²² 42 - הרי זה חייב מיתה. 43

(19) במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח, ומרכבת המשנה). (20) במזבח העולה, החיצון (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח ומרכבת המשנה). וביומא כד: "תניא כוותיה דרב, עבודות שזר חייב עליהן מיתה, זריקת דם בין לפניו ובין לפני ולפנים", ופירש רש"י: "זריקת דם המזבח בחוץ. בין לפניו, הזאות שעל הפרוכת, בין לפני ולפנים שעל בין הבדים דיום הכיפורים", אבל רבינו מפרש, בין לפניו היינו שלא מחוץ לעזרה, אלא בפנים על המזבח החיצון, ולפני ולפנים הוא במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). (21) כלומר, הזיות שמוזין על בין הבדים, על הפרוכת ועל המזבח הזהב, ראה להלן פרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכות יב-יג.

הננס, והוא הקצר ביותר. עד שהיה מפלגין משאר העם. 2

(13) ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

טו. שמונה בעור הפשר, ואלו הן: הפושי. הלכן ביותר כמו גבינה. האדם פשוני. בעלי נגעים טהורים. שנשתנה העור מחמת עצמו, כמו הבהק; שנשתנה העור מחמת דבר אחר, כגון צרבת המכה. וזה בכלל נגעים טהורים. מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שער, אף על פי שאינה כאיסר אלא כל שהוא. מי שהיתה בעור פניו שומא כאיסר או יותר. בעלי הדלדולין. והוא שידלדל העור והפשר, או הלחלוחית שיש בעור שנדלדל באי זה מקום שהיה מפל הגוף - הרי זה מום. 12

טז. ועוד יש שם באדם ארבעה מומין אחרים, ואלו הן: החרש. השוטה. והנכפה, אפלו לימים רבים. מי שרוח רעה מבעתתו תמיד או בעתים ידועים. 15

יז. נמצאו כל המומין הפוסלים בכהנים מאה וארבעים. וזהו כללם: שמונה בראש. ושנים בצנאר. ותשעה באזנים. וחמשה בגבינים. ושבעה בריס העין. ותשעה עשר בעינים. ותשעה בחטם. ותשעה בפה. ושלשה בבטן. ושלשה בגב. ושבעה בידים. ושלשה עשר באברי הזרע. ועשרים ברגלים. ושמונה בכל הגוף. ושמונה בעור הפשר. ושבעה בכח הגוף וריחו. וכבר נפרטו כלן אחד אחד. ואלו פסלו מפני מראית העין: מי שנשאר ריסי עיניו, אף על פי שנשאר השער בעקרון. ומי שננטלו שניו. 25

פרק תשיעי

(1) יבאר בו רבינו כי זר שעבד במקדש, עבודתו פסולה, והוא חייב מיתה בידי שמים, ועל איזו עבודה חייב הוא.

א. זר² שעבד במקדש³ - עבודתו פסולה⁴, וחייב מיתה בידי שמים⁵. שנאמר: והזר הקרב יומת⁶. מפי השמועה למדו⁷, שאין חייב זה אלא לקרב לעבודה. והיכן הזהיר עליו⁸: זר לא יקרב אליכם⁹. אי זהו זר? כל שאינו מזרע אהרן הזכרים¹⁰. שנאמר: וערכו בני אהרן, והקטירו בני אהרן¹¹; בני אהרן - ולא בנות אהרן¹². 33

(2) ראה בסוף ההלכה, איזה זר. (3) ראה להלן הלכה ב והלכה ח, איזוהי עבודה בנידון שלפנינו. (4) זבחים יד: וטו: (5) סנהדרין פא: במשנה: "זר ששמש במקדש, רבי עקיבא אומר בחנק, וחכמים אומרים בידי שמים". והלכה

שם). (33) "הוא נותן המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבןך תקריב מלח" (רבינו שם). (34) "הוא מה שנאמר והניף אותם תנופה (צ"ל "והניף את המנחה", במדבר ה, כה) - רבינו שם. (35) "הוא מה שנאמר (ויקרא ב, ח) והגיש" (רבינו שם). (36) כלומר, דישון המנורה (ראה רש"י זבחים שם), שהרי הדלקה - כשרה בור, ראה להלן הלכה ז. (37) במשנה זבחים שם: "היוצק והבולל והמולח והמניף והמגיש והמסדר את השולחן והמטיב את הנרות והקומץ והמקבל דמים וכו' ואין חייבין עליו משום זרות" (=כלומר, מיתה בידי שמים). ומצית אש במזבח לא נזכר שם במשנה, ומקורו בספר אחר פרק י הלכה ט: "יכול היוצא והיוצק והבולל וכו' יהא חייב וכו'". ולדברי הר המוריה יש כאן טעות סופר, וצ"ל "יכול היוצא והיוצק". וכן הוא בתוספות ישנים יומא שם ד"ה הצתה, שהצתת האש אינה עבודה תמה, לפי שיש אחריה סידור שני גזירי עצים. וסידור בזיכין נזכר ביומא כד: , וראה למעלה הלכה ב' כי הזרים מוזהרין שלא יתעסקו בשום עבודה מכל העבודות שבקרבנות, וראה למעלה הלכה א, כי זו שעבד במקדש עבודתו פסולה. (38) ראה בזבחים קטו: ויומא שם, כי אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה, וראה למעלה הלכה ב.

- 17 ו. שְׁחִיטַת הַקֶּדָּשִׁים כְּשֶׁרָא בְּזָרִים³⁹, אָפְלוּ קֶדְשֵׁי
- 18 קֶדְשִׁים, בֵּין קֶדְשֵׁי יָחִיד בֵּין קֶדְשֵׁי צִיּוּר⁴⁰; שְׁנֵאמַר: 19 וְשָׁחַט אֶת פֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְיָ, וְהִקְרִיבוּ בְּגֵי אֶהֱרֹן -
- 20 מִקְבֵּלָה וְאֵילָף מִצֹּת כְּהֵנָה⁴¹. וְכֵן הִתְפַּשֵּׁט וְהִנְתִּיחַ⁴²
- 21 וְהוֹלֵכֶת עֲצִים לְמִזְבֵּחַ - כְּשֶׁרָא בְּזָרִים⁴³. שְׁנֵאמַר
- 22 בְּאִיבָרִים: וְהִקְטִיר הִכָּהֵן אֶת הַפֶּל הַמִּזְבֵּחַ - זֶה
- 23 הוֹלֵכֶת אִיבָרִים לִפְקֵשׁ; הוֹלֵכֶת אִיבָרִים הִיא שְׁצִרִיקָה
- 24 כְּהֵנָה, וְלֹא הוֹלֵכֶת עֲצִים⁴⁴.

(39) ברכות לא: פסחים סד: יומא כז. זבחים לא: מנחות יט. וספר ויקרא נדבה פרשה ד הלכה ב. וראה להלן פ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ובפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. (40) יומא כה: בקרבן תמיד (הר המוריה). (41) ראה הערה לח. (42) ראה יומא כז: כז. (43) שם כז. (44) ראה יומא שם שמהפסוק הנ"ל ממעטים הפשט וניתוח, ואילו הולכת עצים נתמעטה מפסוק אחר (שם א, יג) "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה". ולדעת האור שמח, נפלה טעות סופר בדברי רבינו.

- 25 ז. וְכֵן הַדִּלְקַת הַנִּירוֹת כְּשֶׁרָא בְּזָרִים⁴⁵. לְפִיכָּה, אִם
- 26 הָטִיב הִכָּהֵן אֶת הַנִּירוֹת וְהוֹצִיאָן לַחוּץ - מִתֵּר לָזֶר
- 27 לְהִדְלִיקָן⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הדלקת הנרות כשרה בזרים, לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ, מותר לזר להדליקן".

ומקורו בגמרא (יומא כד, א.) ש"הדלקה לאו עבודה היא", דכיון שהדליק ברוב היוצא (של הפתילה) השלהבת עולה מאליה".

וצריך להבין, הלא ציווי ההדלקה הוא לאהרן "דבר אל

וראה ביומא כד. כד: כי בין לרב ובין ללוי, חייב על שבע הזאות שבפנים, היינו אחת מההזאות, בין שעל הפרוכת ובין שעל בין הבדים ובין שעל המזבח. (22) יומא שם: "שבע הזאות שבפנים ושבע צורע", והזאות שבמצורע, הן ההזאות מלוג השמן כנגד בית קודש הקדשים (ראה להלן פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב). וכמו כן מתן הדם והשמן על התנור והבהונות (הר המוריה).

- 1 ד. פִּיצֵד עַל הַקְטָרָה? הַקְטִיר אִיבָרִים אוֹ לֶמֶץ אוֹ
- 2 לְבֹנָה עַל הַמִּזְבֵּחַ²³, אָפְלוּ הַפֶּךְ בְּאִיבָרִים שְׁלֹא
- 3 נִתְעַפְּלוּ וְקָרַב שִׁרְפָתָן - חֵיב מִיתָה²⁴. וְהוּא שְׁהִקְטִיר
- 4 פְּזִית²⁵. וְכֵן אִם הַקְטִיר קְטֹרֶת עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב -
- 5 מִשְׁיֵקֶטִיר פְּזִית חֵיב²⁶. אָבָל הַמִּקְטִיר קְטֹרֶת בְּיוֹם
- 6 הַכַּפֻּרִים פֶּקֶדֶשׁ הַקֶּדָּשִׁים - אֵינּוּ חֵיב מִיתָה עָלֶיהָ
- 7 עַד שִׁיִּקְטִיר מֵלֹא חֲפָנִי, שְׁעוֹר הַמִּפְקֵשׁ בַּתּוֹרָה²⁷.

(23) למד כן ממה ששינוי בזבחים קיב: "המעלה מבשר חטאת, מבשר אשם, מבשר קדשי קדשים, מבשר קדשים קלים ומותר העומר, ושתי הלחם ולחם הפנים, ושירי מנחות וכו' ואין בהם משום זרות". הרי שרק באלו אין משום זרות, מפני שאין דרכן להקטיר, אבל בדבר שדרכו להקטיר חייב משום זרות, וראה תוספות יומא כד: ד"ה והמקטיר (הר המוריה). (24) יומא יב. ושבועות יז: "אמר רב הונא, זר שהפך בצינורא חייב מיתה" ואמרו בגמרא (שבועות שם), שאם לא היה מהפך בהם, היו נשרפים לשתי שעות. ועל-ידי-זה שהיפך, נשרפו בשעה אחת, הרי זו עבודה, שכל קירוב עבודה, עבודה היא, וראה למעלה פרק ד הלכה ג. (25) ראה להלן בסמוך. (26) כי אין הקטרה פחותה מכזית (להלן פרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). (27) ויקרא טז, יב. ופחות מזה אין זו עבודה, ראה בזבחים קט:

- 8 ה. וְהַמִּסְדֵּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים עַל הַמַּעֲרֵכָה - הֲרִי הוּא
- 9 כְּמִקְטִיר אִיבָרִים וְחֵיב מִיתָה²⁸; שְׁהַעֲצִים קָרְבָן
- 10 הוּא²⁹. אָבָל הַיּוֹצֵק³⁰ וְהַבּוֹלֵל³¹, וְהַפּוֹתֶת³²
- 11 וְהַמּוֹלֵחַ³³, וְהַמְנִיף³⁴ וְהַמְגִּישׁ³⁵, וְהַמִּסְדֵּר אֶת לֶחֶם
- 12 הַפָּנִים אוֹ אֶת הַבִּזְיִכִּין עַל הַשִּׁלְחָן, וְהַמְטִיב אֶת
- 13 הַנִּירוֹת³⁶, וְהַמְצִית אֵשׁ בַּמִּזְבֵּחַ, וְהַקּוֹמֵץ וְהַמִּקְבֵּל
- 14 דָּמִים, אֵף עַל פִּי שְׁנִפְסָלוּ וְהֲרִי הוּא מְזַהֵר עַל כָּל
- 15 אֵילּוֹ וְלוֹקָה³⁷ - אֵינּוּ חֵיב מִיתָה; מִפְּנֵי שְׁפָל אֶחָת
- 16 מֵהֶן עֲבוּדָה שְׁאֲחֵרִיָּה עֲבוּדָה, וְאֵינָה גִמֵּר עֲבוּדָה³⁸.

(28) כר' אסי א"ר יוחנן (יומא כד:): "זר שסידר שני גזירי עצים חייב, הואיל ועבודה תמה היא", וסידור האיברים שאחר כך, הוא התחלה לעבודה אחרת (רש"י שם). ולא כרב ולוי החולקין עליו (שם). (29) ראה להלן פרק יד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ולפיכך חלה עליו האזהרה שלא יתעסקו בעבודות מעבודות הקרבנות. (30) "הוא שיוצק השמן על המנחות, והוא מה שנאמר (ויקרא ב, ו) ויצקת עליה שמן" (פיה"מ לזבחים קיב:). (31) "ר"ל שבולל הסולת בשמן, שנאמר (במדבר ז, יג) כלולה בשמן למנחה" (רבינו שם). (32) "הוא הפותת לחם המנחות, כמו שנאמר (ויקרא שם) פתות אותה פתים" (רבינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד אדר - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קסה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

3 חֵיב מִיתָה, אִף עַל פִּי שְׁאִין אַחֲרֶיהָ עֲבוּדָה⁵⁰.
4 שְׁנֵאֲמָר: עֲבוֹדַת מִתְנָה⁵¹. עֲבוֹדַת מִתְנָה הוּא שְׁתִּיהָ
5 בְּכֹהֵן לְבָדוֹ, וְאִם קָרַב לָהּ הָזֵר - חֵיב מִיתָה; אֲכַל
6 עֲבוֹדַת סִלּוּק⁵² - אִין חֵיבִין עָלֶיהָ מִיתָה. [וְכֵן אִם
7 דִּשְׁן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוּרָה - אִינוּ חֵיב מִיתָה.]⁵³

(47) ראה להלן פרק ב' מהלכות תמידין ומוספין הלכה י.
(48) והרים את הדשן. (49) משום "וזר לא יקרב אליכם",
ראה למעלה הלכה א. (50) ראה למעלה הלכה ב, כי על
עבודה תמה, שאין אחריה עבודה, חייבים מיתה.
(51) "ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר
המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את
כהונתכם והזר הקרב יומת". ורוצה לומר עבודה כזו, שהוא
נותן על גבי המזבח, כגון זורק עליו דם, או מנסך עליו יין
או מים, או מקטיר עליו קטורת. (52) שמסלק מן המזבח.
יומא כד. כרב, ולא כלוי. (53) כל המוקף בסוגריים
מרובעים אינו בדפוס רומי ר"מ, אבל מצאו הכסף-משנה
בקצת ספרי רבינו. וטעמו, מפני שהן עבודות סילוק, וכמו
שנבאר בהרמת הדשן. ומקור הדברים בביעא של רבא
(שם כד:), שחזר ופשטה.

8 ט. סִידֵר הַמַּעֲרֵכָה⁵⁴ - פּוֹרְקָה⁵⁵, וְחוּזֵר הַפֶּהָן וְסוֹדְרָה,
9 מִפְּנֵי שְׁסוּדְרָה פְּסוּלָה⁵⁶.

(54) כלומר, זה שסידר המערכה. (55) כלומר, הזר פורקה
בעצמו ואין צריך לזה כהן (יומא כז:). (56) יומא שם:
"א"ר אסי אמר ר' יוחנן, זר שסידר את המערכה חייב, כיצד
הוא עושה וכו' פורקה זר וסודרה כהן" והתקפתו של ר'
זירא שם, אינה אלא על חיוב מיתה, אבל על הפסול לא
התקף (כסף משנה, וראה תוספות ישנים).

10 י. הַטָּמֵא וּבִעַל מוֹם וְשֵׁלָא רְחוּץ יָדִים וְרִגְלִים
11 שְׁשֻׁמֵּשׁ בְּמִקְדָּשׁ - אִינֵן חֵיבִין⁵⁷ אֲלָא עַל עֲבוֹדוֹת
12 שֶׁהֵזֵר חֵיב עָלֵיהֶן מִיתָה⁵⁸, וְעַל שְׁאֵר הָעֲבוֹדוֹת -
13 בְּאֲהֲרָה⁵⁹.

(57) כל אחד מהם כדינו: טמא ושלא רחוצ' ידיים - במיתה,
ובעל מום - במלקות, ראה למעלה פ"ו הלכה ב (כסף
משנה). (58) כלומר, עבודה תמה ועבודת מתנה, ראה
למעלה הלכה ב והלכה ח. והנה בזבחים קיב: שנינו: "ואין
חייבים עליו לא משום זרות, ולא משום טומאה, ולא משום
מחוסר בגדים, ולא משום שלא רחוצ' ידיים ורגלים". ורבינו
השמיט מחוסר בגדים, מאחר שכבר כתב למעלה בפ"י
מהלכות כלי המקדש הלכה ד שמחוסר בגדים הרי הוא כזר.
ובעל מום לא נזכר במשנה שם, מפני שלא דיברו שם אלא
בחיוב מיתה. ואילו בבעל מום אין אלא מלקות בלבד, ראה
למעלה, ולמדו רבינו מהפסולים האחרים (ר"י קורקוס).
(59) ראה למעלה הלכה ה והלכה ח.

14 יא. פֶּהָן טָבֹול יוֹם וּמְחֹסֵר כְּפוּרִים⁶⁰ שְׁנֵטְמָא⁶¹, וְהָרִי
15 הוּא מְחֹסֵר בְּגָדִים וְשֵׁלָא רְחוּץ יָדִים וְרִגְלִים, וְעַבֵּד
16 - חֵיב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁶². וְאִם הָיָה זֶר - אִינוּ לוֹקָה
17 אֲלָא אַחַת, מִשּׁוּם זָרוּת⁶³.

אהרן גו' בהעלותך את הנרות", ואין יתכן שהדלקה כשרה
בזרים אפילו לכתחילה. ועוד, הרי אפילו בנרות חנוכה
שהם רק זכר לנרות המקדש, וחויבן הוא רק דרבנן,
ההדלקה צריכה להיות במקומה, והדין הוא ש"הדלקה
עושה מצוה", ולכן אם "הדליקה בפנים והוציאה לחוץ לא
עשה כלום", ואין יתכן שבנרות המקדש אפשר ויכול זר
להדליק מחוץ להיכל, והכהן יכניסנו להיכל ואין צריך
להדלקה שוב.

והביאור בזה: הגם שהכהן מדליק את המנורה, אין
ההדלקה מתייחסת אליו "הדלקה לאו עבודה היא", כיון
שעיקר הכוונה היא ש"תהא שלהבת עולה מאליה", "דהא
כיון שהדליק ברוב היוצא (של הפתילה) השלהבת עולה
מאליה", ולכן "הדלקה כשרה בזר ומחוץ להיכל" ללא סיוע
הכהן וללא קדושת ההיכל, ודווקא בזה מודגשת העבודה
בכח עצמו בהדלקת המנורה.

אף שפסק הרמב"ם שהדלקה כשרה בזרים ומחוץ להיכל,
מסתבר לומר שבבית השלישי תהיה הדלקת המנורה
בתכלית השלימות על-ידי אהרן, שאליו נאמר הציווי
"בהעלותך את הנרות". ויש להוסיף, שאהרן ידליק את
המנורה של משה, שהרי מיד ברגע הראשון של הגאולה
יהיו "משה ואהרן עמהם" יחד עם המנורה - מעשה ידי
משה שהם נצחיים ויתגלו בשלימותם בגאולה העתידה.

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן לב)

(45) ביומא כד: אמרו "הדלקה, לאו עבודה היא", וסובר
רבינו שכיון שאינה עבודה, הרי היא כמו שחיטה, שכשרה
בזרים (כסף משנה). ומה שנאמר (במדבר ח, ב) "דבר אל
אהרן וכו' בהעלותך את הנרות" (ראה בתוספות ישנים שם
ובריט"ב א, מובא בכסף-משנה כאן), הוא משום שזר אסור
ליכנס להיכל (הר המוריה). (46) הראב"ד כתב כי "הפליג
כשאמר מותר לזר להדליק, אלא שאם הדליקן כשרות".
ובמנחת-חנינון (מצוה צח אות א) הקשה על רבינו: הרי
מבואר בשבת כב: שבמנורה - הדלקה עושה מצוה, ואם-כן
היאך מדליקה בחוץ. ועוד הקשה מספרא פ' אמור (פרשה
יג הלכה יב). (ונראה שדעת רבינו שבהדלקת המנורה אין
המצוה בהדלקה, אלא בהנחה על מקומה, ואף-על-פי-כן
מותר להדליק מנר לנר (פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה
יג), שרק בנר חנוכה אסור להדליק מנר לנר למאן-דאמר
הנחה עושה מצוה, מפני שעיקר המצוה הוא נר אחר, אבל
במנורה אינו יוצא ידי חובתו, עד שידלקו כל שבעת נרותיה.
ומה שאמרו בספרא "שלא יתקן מבחוץ ויכניס", אין הכוונה
להדלקה, שהרי לא אמרו "שלא ידליק וכו'", אלא "שלא
יתקן", והיינו להוציא המנורה בחוץ ולערוך אותה שם. אבל
להוציא הפתילות ולהדליקן בחוץ ולהכניסן בפנים ולערוך
אותם שם במנורה - אין איסור, לפי שהנחה עושה מצוה,
כנ"ל).

1 ח. הִרְמַת הַדִּשְׁן צְרִיכָה פֶּהָן⁴⁷, שְׁנֵאֲמָר: וְלִבְשׁ הַפֶּהָן
2 מִדּוֹ בַּד וְגוֹמֵר⁴⁸. וְאִם הָרִים יִשְׂרָאֵל - לוֹקָה⁴⁹, וְאִינוּ

ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר (=אם שמשו לעבודה זרה לא ישמשו עוד בירושלים - רש"י שם), שנאמר (מלכים ב כג, ט) אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים וכו'. (68) כרב ששת במנחות שם, ולא כרב נחמן. (69) כן נראה שם קט: (70) ולפני זה נאמר (שם, יב) "יען אשר ישרתו אותם לפני גילוליהם, והיו לבית ישראל למכשול עוון, על כן נשאתי ידי עליהם נאם ה' אלקים, ונשאו עוונם". (71) שם. וכרב ששת. (72) שם קט. וכרב ששת, ולא כרב נחמן. (73) ראה שם כי שחיטה לאו שירות הוא, דהא במקדש כשרה בזר. (74) כן נראה מלשון הגמרא שם, שלכתחילה בכל ענין אסור, וראה בכסף-משנה ובהרמוריה.

יד. מי שעבד וַעֲשֶׂה בֵּית חוץ לַמִּקְדָּשׁ לְהַקְרִיב בּוֹ קִרְבָּנוֹת לָשֵׁם - אֵינוֹ כְּבִית עֲבֹדָה זָרָה⁷⁵; וְאֵף עַל פִּי כֹן, כֹּל כֵּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ בְּבֵית כְּזֶה - לֹא יִשְׁמַשׁ בַּמִּקְדָּשׁ לְעוֹלָם⁷⁶. וְכֵן פָּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ בֵּהֶן שָׁם - לֹא יִשְׁתַּמְשׁוּ בֵּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ לְעוֹלָם, אֲלֵא יִגְזָרוּ⁷⁷. וַיִּרְאֶה לִי, שָׁאֵם עָבַד כֵּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ שָׁם⁷⁸ בַּמִּקְדָּשׁ - לֹא פָּסָל⁷⁹.

(75) במשנה שם "הכהנים ששמשו בבית חוניו, לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר וכו'" (ראה בפירוש המשנה, כי חוניו בנו של שמעון הצדיק ברח לאלכסנדריא של מצרים ועשה לו בית בצורת בית מקדש, ובנה שם מזבח והקריב עליו קרבנות לשם-יתברך) ובגמרא (שם קט:) אמרו "מדקאמר אין צריך לומר דבר אחר, מכלל דבית חוניו לאו עבודת-כוכבים הוא וכו'". וראה להלן פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז. (76) משנה שם, מובא למעלה. (77) עבודה זרה נב: בעיא שנפשטה. (78) בבית חוניו. (79) "טעמא דמסתבר הוא, דכיון דמשום קנסא הוא דמיפסלי, כדאמרין בפרק ר' ישמעאל (עבודה זרה שם) - בדיעבד אין לקנסם" (כסף משנה).

טו. נִמְצְאוּ כֹל הַפְּסוּלִין לְעֲבֹדָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר, וְאֵלּוּ הֵן: הַעֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה⁸⁰. הַזָּרִי⁸¹. בַּעַל מוֹם⁸². הַעֲרֵל⁸³. הַטְּמֵא⁸⁴. טָבּוּל יוֹם⁸⁵. מְחַסֵּר כְּפֹרִים⁸⁶. הַזֹּנֵן⁸⁷. הַשְּׂכֹרֵת⁸⁸. מְחַסֵּר בְּגָדִים⁸⁹. יָתֵר בְּגָדִים⁹⁰. פְּרוּעַ בְּגָדִים⁹¹. פְּרוּעַ רֹאשׁ⁹². שֵׁלָא רִחֵץ יָדָיו וְרַגְלָיו⁹³. הַיֵּשֶׁב⁹⁴. מִי שֵׁיִשׁ בֵּין יְדוֹ⁹⁵ וּבֵין הַפְּלִי דְּבַר חוּצָין. מִי שֵׁיִשׁ בֵּין רִגְלוֹ וּבֵין הָאָרֶץ דְּבַר חוּצָין⁹⁶. מִי שֶׁעָבַד בְּשִׂמְלָא⁹⁷. כֹּל אֵלּוּ פְּסוּלִין לְעֲבֹדָה, וְאֵם עָבְדוּ - חָלְלוּ; חוּץ מִפְּרוּעַ רֹאשׁ⁹⁸ וּמִפְּרוּעַ בְּגָדִים⁹⁹ וְהַשּׁוֹחֵט לְעֲבֹדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג¹⁰⁰, שָׁאֵם עָבְדוּ - עֲבֹדָתָן כְּשֶׁרָה.

(80) למעלה הלכה יג. (81) למעלה הלכה א. (82) למעלה פרק ו הלכות א וב'. (83) למעלה שם הלכה ח. (84) למעלה פרק ד הלכה א. (85) למעלה שם הלכה ד. (86) למעלה שם והלכה ה. (87) למעלה פרק הלכה ז. (88) למעלה פרק הלכה א. (89) למעלה פרק י מהלכות כלי המקדש הלכה ד. (90) הלכות כלי המקדש שם הלכה ה.

(60) כגון מצורע ביום מלאות ימי טהרתו, שטבל ולא העריב שמשו, הרי הוא טבול-יום וגם מחוסר כיפורים, שצריך להביא קרבנותיו למחר. (61) בטומאה נוספת. (62) היינו חיוב מיתה. ואין לפרש חיוב מלקות, שהרי המשמש בלא קידוש ידים ורגלים, אינו לוקה, כמפורש בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג. וראה במשנה-למלך למעלה פ"ב הלכה ב, ובמחוסר כיפורים שנראה מכאן שחייב מיתה, צריך-עיון ממה שכתב למעלה פ"ד הלכה ד שפטור. ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב, כתב שהוא חייב גם מיתה וגם מלקות, וראה בכסף-משנה למעלה שם. וראה גם למעלה פ"ג הלכה ט. וראה בתוספתא זבחים פרק יב: "כהן שעבד טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלא רחץ ידים ורגלים (=כלומר, שהיה מקודם טבול-יום ומחוסר כיפורים, ואחר כך נטמא, - ר"י קורקוס הובאו דבריו בכסף-משנה כאן), אין חייב אלא אחת", וכתב הראב"ד כי "אפשר דפליגי תנאי באיסור כולל ובאיסור בת אחת". ומאחר שרבינו פוסק דאיסור חל על איסור ככולל או מוסיף או בת אחת, והכא טבול-יום ומחוסר כיפורים בת אחת הן, לכן חייב על כל אחת ואחת (כסף-משנה, ועיי' שם שמבאר בפרטות כיצד חלים כאן כל החיובים). (63) תוספתא שם: "זר שעבד טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלא רחץ ידים ורגלים, אין חייב אלא אחת". וטעמא משום דלא הוזהר מלעבוד טמא ומחוסר בגדים ושלא רחץ ידים ורגלים, אלא מי שהוא ראוי לעבוד, אבל הזר הואיל ואינו ראוי לעבוד, אינו עובר משום אחד מאלה" (כסף משנה).

יב. זֶר שֶׁשָּׁמַשׁ⁶⁴ בְּשֶׁפֶת - חֵיב מְשֹׁם שֶׁפֶת וּמְשֹׁם זְרוֹת⁶⁵. וְכֵן בַּעַל מוֹם שֶׁשָּׁמַשׁ בְּטִמְאָה - חֵיב מְשֹׁם טִמְאָה וּמְשֹׁם בַּעַל מוֹם⁶⁶.

(64) שעבד עבודה. (65) ראה ביבמות לב: שנחלקו תנאים בזה, וס"ל דבכת אחת כו"ע לא פליגי דחייב שנים, ולא פליגי ר' יוסי ור"ש רק באיסור כולל, ולר' יוסי באיסור כולל חייב גם כן שנים, ולדעת רבינו שבאיסור כולל חייב שנים, יפה פסק כאן שבכל ענין חייב שנים, ראה הרמוריה וכסף-משנה. (66) יבמות שם, וראה למעלה. וראה עוד למעלה פ"ו הלכה ב, שבעל מום אינו חייב מיתה, אלא מלקות בלבד.

יג. כֹּל כֵּהֵן שֶׁעָבַד עֲבֹדָה זָרָה, בֵּין בְּמִזִּיד⁶⁷ בֵּין בְּשׁוֹגֵג⁶⁸, אֵף עַל פִּי שֶׁחִזַּר בְּתִשְׁבָּה גְּמוּרָה⁶⁹ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁמַשׁ בַּמִּקְדָּשׁ לְעוֹלָם; שְׁנֵאמַר: וְלֹא יִגְשׁוּ אֵלָיו לְכַהֵן לִי⁷⁰. אֶחָד הָעֹבֵד אוֹתָהּ בְּשִׁרְוֹת, כְּגוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּמֹר לְעֲבֹדָה זָרָה, אוֹ הַמְּשַׁתְּחָה לָּהּ, אוֹ הַמּוֹדֶה בָּהּ וְקִבְּלָהּ עָלָיו בְּאֵלֹהֶי⁷¹ - הָרִי זֶה פָּסוּל לְעוֹלָם. עָבַר וְהִקְרִיב - אֵין קָרְבָּנוֹ רִיחַ נִיחֹחַ, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה שׁוֹגֵג בַּעַת שְׁשִׁירָת אוֹ שֶׁהִשְׁתַּחְוָה אוֹ שֶׁהוֹדָה. אֲבָל הַשּׁוֹחֵט לְעֲבֹדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג⁷², אֵם עָבַר וְהִקְרִיב - קָרְבָּנוֹ רִיחַ נִיחֹחַ וְנִתְקַבֵּל; שֶׁהָרִי לֹא שִׁירָת וְלֹא נַעֲשֶׂה כְּמֹר, אֲלֵא שְׁחַט בְּלִבָּד⁷³, וְהוּא שׁוֹגֵג. וְאֵף עַל פִּי כֵן לְכַתְּחִלָּה לֹא יַעֲבֹד⁷⁴.

(67) במנחות קט. במשנה "הכהנים ששמשו בבית חוניו, לא

ת"ל לא תקריבו? בל תקדשו" (שם ו:). (8) כן הנוסחא בדפוס רומי וויניציאה, וכן גרס 'כסף משנה'. וכן הוא בגמרא שם ז, ב: "אמר רבא וכו' אפילו אקדיש ל' לדמי נסכים, נמי לקי". ורצה לומר, שיקנו בדמיו נסכים למזבח. ובדפוסים אחרים בדברי רבינו: "אפילו הקדישו לדמים". (9) תמורה, שם.

ג. המתכונן לומר 'שְלָמִים' ואמר 'עוֹלָה', 'עוֹלָה' 24
ואמר 'שְלָמִים' - לא אָמר פְּלוֹם, עַד שִׁיְהִי פִּי 25
וְלִבּוֹ שְׁוִים¹⁰. לְפִיכָּךְ, הַמִּתְכַּנֵּן לֹמֵר עַל בָּעַל מוֹם 26
'עוֹלָה' וְהַקְדִּישׁוֹ שְלָמִים, או 'שְלָמִים' ואמר 27
'עוֹלָה', אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּנֵּן לְאִסּוּר - אֵינּוּ לוֹקָה¹¹. 28
מִי שֶׁדָּמָה שְׁמֹתוֹ לְהַקְדִּישׁ בָּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ וְהַקְדִּישׁ 29
- הֵרִי זֶה קְדוּשָׁה¹², וְאֵינּוּ לוֹקָה¹³. 30

(10) תרומות פ"ג מ"ח. וכן הוא להלן פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הי"ב. (11) פשוט הוא (כסף-משנה), שהרי לא נתקדש כלל, כנ"ל. (12) שאין זה הקדש טעות, שהרי רוצה ומכין להקדישו, אלא שטעה בדין, וחשב שמתור להקדישו (כסף-משנה). וראה להלן. (13) בתמורה יז, א - במשנה: "רבי יוסי ברבי יהודה אומר, עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין". ובגמרא שם "היכי דמי שוגג כמזיד, אמר חזקיה כסבור שהוא מותר להמיר, גבי תמורה לקי, גבי קדשים לא לקי". הרי שהוא קדוש, ואינו לוקה (ועי' ראב"ד). ולענין תמורה, ראה להלן פ"א מהל' תמורה ה"ב.

ד. השוחט בָּעַל מוֹם לְשֵׁם קֶרֶבֶן¹⁴ - לוֹקָה¹⁵. שֶׁהִרִי 31
נֶאֱמַר בְּבַעְלֵי מוֹמִין: לֹא תִקְרִיבוּ אֵלָה לֵה¹⁶; וּמִפִּי 32
הַשְׁמוּעָה לְמַדוּ¹⁷, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְשׁוֹחֵט. וְכֵן הַזֹּרֵק 33
דָּם בְּעַלֵּי מוֹמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לוֹקָה¹⁸. שֶׁהִרִי נֶאֱמַר 34
בָּהֶן: לֹא תִקְרִיבוּ (אֵלָה) לֵה¹⁹; מִפִּי הַשְׁמוּעָה 35
לְמַדוּ, שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְזֹרֵק. וְכֵן הַמִּקְטִיר אֲמוּרִי²⁰ 36
בְּעַלֵּי מוֹמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לוֹקָה²¹; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִשָּׁה 37
לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ - אֵלּוּ הַחֲלָבִים²². נִמְצְאָתָּ 38
לְמַד, שֶׁאֵם הַקְדִּישׁ בָּעַל מוֹם וְשִׁחֲטוֹ וְזָרַק דָּמוֹ 39
וְהִקְטִיר אֲמוּרִי - לוֹקָה אַרְבַּע מִלְּקִיּוֹת²³. 40

(14) דווקא אם שחט לשם קרבן, אבל אם שחט לשם חולין – אינו לוקה, שכשם שבקרבן חטאת פסלו השוחט לשם חולין, לפי שנאמר "זבח פסח הוא לה'" (פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הי"א), כמו כן כאן שנאמר "לא תקריבו אלה לה'", הכוונה דווקא לשם קרבן. ואף-על-פי שבפסח, כמו בכל הקרבנות, הכשירו גם שוחט בסתם (פ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"י) – אין זה אלא בקרבן כשר, שסתמו עומד לשמו (זבחים ב:), אבל בעל מום אין סתמו לשמו, ולפיכך אינו חייב אלא בשוחט לשם קרבן ('מנחת חינוך' מצוה רפט). (15) ברייתא, תמורה ו, ב. (16) בפסוק שם: "עורת או שבור או חרוץ או יבלת וכו' לא תקריבו אלה לה'". (17) בברייתא שם. וראה למעלה ה"ב. (18) שם בברייתא. (19) צ"ל: "לא תקריבו לה'" ומלת "אלה" טעות-סופר. והוא בויקרא כב, כד: "ומעוך וכתות ונתוק וכוות, לא תקריבו

(91) למעלה פרק א מהלכות ביאת המקדש הלכה יד. ועיין שם שחייב מיתה אבל לא חילל עבודתו. וראה להלן. (92) למעלה שם הלכות ח"ט, יד. ואף הוא אינו מחלל עבודתו, וראה להלן. (93) למעלה שם פרק ה הלכה א. (94) למעלה שם הלכה יז. (95) שם. (96) שם. (97) שם הלכה יח. (98) ראה למעלה פרק א הלכה ט. (99) ראה שם הלכה יד. (100) ראה למעלה הלכה יג.

סִלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ

הַלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ

1 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע עֲשָׂרָה מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, 1
וְעֶשֶׂר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פָּרָטָן: (א) לְהַקְרִיב 2
כָּל הַקְּרִבָּנוֹת תְּמִימִים. (ב) שְׁלֹא לְהַקְדִּישׁ בָּעַל מוֹם 3
[לְמִזְבֵּחַ]. (ג) שְׁלֹא יִשְׁחֹט [בָּעַל מוֹם]. (ד) שְׁלֹא 4
יִזְרַק דָּמוֹ. (ה) שְׁלֹא יִקְטִיר חֲלָבּוֹ. (ו) שְׁלֹא יִקְרִיב 5
בָּעַל מוֹם עוֹבֵר. (ז) שְׁלֹא יִקְרִיב בָּעַל מוֹם אֶפְלוֹ 6
בְּקִרְבָּנוֹת הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים. (ח) שְׁלֹא יִטִּיל מוֹם 7
בְּקִדְשִׁים. (ט) לְפָדוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. (י) לְהַקְרִיב 8
מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלָּאָה, וְקִדְּם זֶמַן זֶה הוּא נִקְרָא 9
מַחֲסֵר זֶמַן וְאֵין מִקְרִיבִין אוֹתוֹ. (יא) שְׁלֹא לְהַקְרִיב 10
אֶתְנֶן וּמַחֲרִיר. (יב) שְׁלֹא לְהַקְטִיר שְׂאֹר וּדְבַשׁ. (יג) 11
לְמַלֵּחַ כָּל הַקְּרִבָּנוֹת. (יד) שְׁלֹא לְהַשְׁבִּית מִלַּח מַעַל 12
הַקְּרִבָּנוֹת. 13

14 וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

15 (1) יבאר בו כי מצות-עשה שיהיו כל הקרבנות תמימים ומובחרים, ודין אם צריך שיהא פיו ולבו שוים בקרבנות.

16 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת כָּל הַקְּרִבָּנוֹת תְּמִימִין²
17 וּמַחֲרִיר³. שֶׁנֶּאֱמַר: תְּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן - זֶה מִצְוֹת
18 עֲשֵׂה⁴.

(2) בלי מום. (3) שנאמר בתורה (בראשית ד, ד) "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו" (להלן פ"ז הי"א). ועוד נאמר (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (ראה להלן פ"ב ה"ח). (4) 'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"ט.

19 ב. וְכָל הַמִּקְדִּישׁ בְּהֵמָה שֵׁשׁ בָּהּ מוֹם לִגְבֵּי הַמִּזְבֵּחַ
20 - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְלוֹקָה⁵ עַל הַקְדָּשׁוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר:
21 כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ. מִפִּי הַשְׁמוּעָה לְמַדוּ⁶,
22 שֶׁזֶּה אֲזַהֲרָה לְמִקְדִּישׁ בְּעַלֵּי מוֹמִין. אֶפְלוֹ הַקְדִּישׁוֹ
23 לְדָמִי [נִסְכִּים]⁸ - לוֹקָה, שֶׁבִּזְיוֹן קִדְשִׁים הוּא⁹.

(5) תמורה ז, א. ואף-על-פי שאין בו מעשה – בדיבורו עושה מעשה, כמו שאמרו (תמורה ג:) במימר ('חינוך' מצוה רפה). וראה להלן פ"א מהל' תמורה ה"א. ויש להעיר כי בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב לא מנה לאו זה בין הלוקין. (6) תמורה ו, ב. (7) ש"אם בלא תשחטו, הרי כבר אמור למטה (ויקרא כב, כב – "לא תקריבו אלה לה'") אלא מה

השתא (= בזמן הזה) דלא חזי להקרבא לית לן בה" - סובר רבינו כי סוגיא זו היא למאן דאמר "קדושה ראשונה - לא קידשה לעתיד-לבוא", אבל לפי ההלכה ש"קדושה ראשונה, קידשה לעתיד-לבוא" (פ"ו מהל' בית הבחירה הט"ו) - אסור להטיל מום בקדשים בזמן הזה מן התורה, כי הוא ראוי להקרבא אף-על-פי שאין בית, כשיבנה המזבח (מנחת חינוך' מצוה רפז, וראה גם ב'טורי אבן' מגילה י, א. בד"ה ומ"ט, ובשורת הרב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' קי). (34) ראה בשו"ת 'חתם סופר' י"ד סי' שו - מה בין זה, לשוחט בזמן הזה בחוץ, שחייב (פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הט"ו).

16 ח. הטיל מום בקדשים ובא אחר והטיל בה מום
17 אחר - השני אינו לוקה.³⁵

(35) אבל אסור מן התורה. וכדעת רבי מאיר בברייתא בכורות לג, ב. שכן נראה בעבודה זרה שם, שאמרו: "וליהוי כמטיל מום בבעל מום, דאע"ג דלא חזי להקרבא אסור (= מן התורה)" (ראה 'מנחת אפרים' הל' בכורות, הובאו דבריו ב'מנחת חינוך' שם). ואף-על-פי שאסור מן התורה, אינו לוקה, משום שאין הדבר מפורש בתורה, ולמדו כן (בכורות, שם) מריבוי הכתוב "כל מום לא יהיה בו", ראה ב'ספר המצות' כלל ב ('מנחת חינוך' שם).

18 ט. אחר³⁶ המטיל מום בקדשים עצמן או
19 בתמורתן.³⁷ חוץ מן הבכור ומן המעשר³⁸, שהמטיל
20 מום בתמורתן - אינו לוקה, לפי שאין ראויין
21 לקרבן.³⁹ כמו שיתבאר במקומו⁴⁰. וכן המטיל מום
22 בתשיעי של טעות עשירי⁴¹ - אינו לוקה.⁴²

(36) כלומר, מה שאמרנו למעלה כי המטיל מום בקדשים עובר בלאו ולוקה, הוא בין בקדשים עצמן ובין בתמורתן. (37) "הוא שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו, הרי זו תחת חטאת זו, או הרי זו חליפת זו" (פ"ב מהל' תמורה ה"א). (38) מעשר בהמה. (39) בעיה שנפשטה בתמורה כא, א. ואף שאין לוקין, אסור מן התורה ('מנחת חינוך' שם). (40) בפ"ג מהל' תמורה ה"א. (41) שקרא לתשיעי בטעות, עשירי, בעת שמנה צאנו להפריש מעשר בהמה, וראה פ"ח מהל' בכורות ה"א-ב שנתקדשה, ואינה קרבה. (42) גם זו בעיה שנפשטה שם. ואף כאן אסור מן התורה להטיל בו מום ('מנחת חינוך' שם).

23 י. המקדיש בעלת מום⁴³ למזבח, אף על פי
24 ש'לוקה' - הרי זו נתקדשה⁴⁵, ותפדה⁴⁶ בערף
25 הפה⁴⁷ ותצא לחליץ⁴⁸, ויביא קדמיה קרבן. וכן הדין
26 בבהמת קדשים⁴⁹ שנפל בה מום⁵⁰. ומצות עשה הוא
27 לפדות קדשים שנולד בהן מום ויצאו לחליץ⁵¹
28 ויאכלו. ש'נאמר: רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת
29 בשר; מפי השמועה למדו⁵², שהקטוב מדבר
30 בפסולי המקדשין ש'יפדו⁵³. וכבר בארנו בערכי⁵⁴,
31 שזה ש'נאמר: ואם כל בהמה טמאה אשך לא
32 יקריבו ממנה קרבן לי, שהוא מדבר בפעלי מומין
33 שנפדו⁵⁵.

לה". וכ"ה בתמורה ז, א. וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' ל"ה צג. אבל ב'חינוך' מצוה רפח, כתב "שלא נזרק דם בעל מום על גבי המזבח, שנאמר עורת או שבור או חרוץ וכו' לא תקריבו אלה לה". (20) שורף החלבים, ובין אם מקטיר כל החלבים ובין אם מקטיר מקצתם ('מנחת חינוך' מצוה רצ. וכן אם הקטיר איברי עולה בעלת מום (רש"י תמורה, שם). (21) ברייתא, תמורה שם. ואף שבברייתא זו נאמר שלוקה שתיים, אחת משום מקטיר כולו, ואחת משום מקטיר מקצתו - פוסק רבינו כרבא (שם :) שחולק על אביי (כן גרס רבינו שם לא-תעשה צד), וסובר שאינו לוקה אלא אחת משום שאין לוקין על לאו שבכללות, וכן הוא בברייתא בכריתות ד, א. וראה ב'ספר המצוות' כלל ט. (22) 'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"ד. (23) ולא כאביי (ראה למעלה), וכברייתא שם שחייב חמש מלקיות.

1 ה. אחד בעל מום קבוע או בעל מום עובר, אם
2 הקריבו - עובר בכל אלו. ש'נאמר: לא תזבח לה'
3 אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום; מפי השמועה
4 למדו, שזו אזהרה לבעל מום עובר²⁴. כגון שהיה
5 בפהמה גרב לח²⁵ או חזיזית²⁶, אם הקריבה - לוקה.

(24) ב'ספר המצוות' (לא-תעשה צה) הביא זאת בשם ה'ספרי', והוא במדרש תנאים שם (הערה שסג שם). ואף-על-פי שבפסוק הנ"ל לא נאמר אלא "לא תזבח" - למדו גם יתר הלאוין מבעל מום קבוע (כסף-משנה). וב'ספרא' (שם ה"ג) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא כב, כ) "כל אשר בו מום לא תקריבו, לרבות בעל מום עובר". וראה ברמב"ן בהשגותיו על 'ספר המצוות' (שם). (25) מין שחין הוא. וראה להלן פ"ב ה"ז. (26) גם הוא מין שחין. ומדובר כאן 'בחזיזית שאינה מצרית', ראה להלן פ"ב ה"ז.

6 ו. ולא קרבנות ישראל בלבד, אלא אף קרבנות
7 עובדי פוכבים²⁷, אם הקריבין²⁸ והן בעלי מומין -
8 לוקה; ש'נאמר: ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם
9 אלהיכם מקל אלה²⁹.

(27) שהרי הם נודדים נדרים ונדבות כישראל (פ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב-ג). (28) הכהן. (29) ראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה צו.

10 ז. המטיל מום בקדשים, כגון ש'סמא עינו או קטע
11 ידו³⁰ - לוקה. שהרי נאמר בקרבן: כל מום לא יהיה
12 בו; מפי השמועה למדו³¹, שזו אזהרה שלא יתן בו
13 מום. ואינו לוקה אלא בזמן ש'בית המקדש קיים³²,
14 שהרי היה ראוי לקרבן ופסלו; אבל בזמן הזה, אף
15 על פי ש'עבר בלא תעשה³³ - אינו לוקה.³⁴

(30) הדגים רבינו מומים קבועים. ונראה שבמומים עוברים, אינו עובר על הלאו הזה. ונראה שטעמו משום שאינו פוסלו בזה מן המזבח (וראה להלן בסמוך), שהרי יתרפא ויהיה ראוי לקרבן ('מנחת חינוך' מצוה רפז). (31) ב'ספרא' שם ה"ט, ובכורות לג, ב. לה, א. (32) עבודה זרה יג, ב. וראה ב'ספר המצוות' (שם צו). (33) אף-על-פי שבגמרא שם אמרו: "הני מילי, בזמן שביית המקדש קיים דחוי להקרבא,

(43) קבוע, שהרי בעלת מום עובר אינה נפדית (תמורה לג. וכן הוא להלן פ"ב ה"ו). (44) ראה למעלה ה"א. (45) ברייתא בתמורה ה, ב. ולמדו כן (שם) ממה שנאמר (ויקרא כב, כג): "ולגדר לא ירצה" – ריצויו הוא דלא מרצה, אבל מיקדש קדיש. וקדושתה – קדושת דמים (להלן ה"א). (46) ראה להלן בסוף ההלכה. (47) אף-על-פי שהמקדש בעל מום קבוע למזבח, אינו צריך העמדה (להלן ה"א) – הערכה על-ידי כהן צריך, ראה משנה למלך. (48) להגזו ולהעבד (משנה בבכורות יד. וראה בפ"א מהל' מעילה ה"ט). (49) שפודין אותה ויביא בדמיה קרבן (פ"ה מהל' ערכין ה"א), אבל שונה היא ממקדש בעל מום, בזה שהיא צריכה העמדה והערכה (ראה להלן ה"א). וגם בזה שאינה יוצאת לחולין לכל דבר, ואסורה בגיזה ועבודה, ראה בפ"א מהל' מעילה שם, ובמשנה מס' בכורות, שם. (50) קבוע, כנ"ל. (51) ויהיה מותר לשוחטו" (ספר המצוות עשה פו), אבל לא לכל דבר, שהרי אסורה בגיזה ועבודה, ראה למעלה. (52) ב'ספרי' דברים יב, טו. (53) כלומר, מצוה לפדותם (לחם-משנה). (54) פ"ה ה"א. (55) תמורת לב, ב. ושם ביארו, שאי אפשר לומר שמדובר בבחמה טמאה, שהרי כבר נאמר בה (ויקרא כז, כז) "ואם בבחמה הטמאה ופדה בערכך", אלא על-כרחנו בבחמת קדשים שנפל בה מום. ועי' רש"י שם, שעל-כרחנו שמדובר בקדשי מזבח.

1 יא. מה בין פֻּעֶלֶת מוֹם קָבוע לְבַעֲלַת מוֹם עוֹבֵר?
2 שְׂפֻעֶלֶת מוֹם קָבוע⁵⁶, אִם יִלְדָּה וְהִיא קִדְּשָׁה⁵⁷ - יִפְדָּה
3 הַזֶּלֶד וְיֵצֵא לְחִלּוּין⁵⁸, אִף עַל פִּי שְׁהוּא תָּמִים⁵⁹, כְּדִי
4 שְׁלֹא יִהְיֶה טָפֵל חֲמוּר מִן הָעֶקֶב⁶⁰. וְאִם נִתְעַבְּרָה
5 קֹדֶם שֶׁתִּפְדָּה וְיִלְדָּה אַחֵר פְּדִיוֹן - הַזֶּלֶד חֲלִין⁶¹. וְאִם
6 מֵתָה קֹדֶם שֶׁתִּפְדָּה - נִפְדִּית אַחֵר שֶׁתָּמוּת⁶²; שֶׁהָרִי
7 לֹא חָלָה קִדְּשָׁה גְמוּרָה עַל גּוֹפָהּ, אֲלֹא עַל דָּמֶיהָ,
8 מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה בַּעֲלַת מוֹם קָבוע⁶³. אֲכָל הַמִּקְדָּשִׁי
9 בַּעֲלַת מוֹם עוֹבֵר, אוֹ תְּמִימָה וְאַחֵר שֶׁהִקְדִּישָׁה נוֹלַד
10 לָהּ מוֹם קָבוע, אִם מֵתָה קֹדֶם שֶׁתִּפְדָּה⁶⁴ - תִּקְבְּרָה⁶⁵
11 כְּשֶׁאֵר הַקִּדְּשִׁים הַתְּמִימִים⁶⁶, מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה
12 הָעֲמָדָה וְהָעֶרְכָּה⁶⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּעֶרְכִּין⁶⁸. וְאִם
13 נִשְׁחָטָה קֹדֶם שֶׁתִּפְדָּה - הָרִי זֶה נִפְדִּית כָּל זְמַן שֶׁהִיא
14 מִפְּרֻכְסָתָה⁶⁹ וְאַחֵר כֶּן תֵּאָכֵל. וְאִם יִלְדָּה - יִקְרַב
15 וְיִלְדָּה⁷⁰. נִתְעַבְּרָה⁷¹ קֹדֶם שֶׁתִּפְדָּה וְיִלְדָּה אַחֵר שֶׁנִּפְדָּתָה
16 - הַזֶּלֶד אֲסוּר⁷², וְאִינוּ נִפְדָּה⁷³. אֲלֹא כִּיצַד יַעֲשֶׂה?
17 סָמוּךְ לְפִדְיוֹן אִמּוֹ⁷⁴ מִתְּפִיס זֶה הַזֶּלֶד לְשֵׁם אוֹתוֹ
18 הַזֶּבַח⁷⁵. לְפִי שֶׁאִינוּ יָכוֹל לְהַקְרִיבוֹ⁷⁶ [מִפְּנֵי אִמּוֹ].
19 מִפְּנֵי שֶׁבֹּא מִכָּח קִדְּשָׁה דְּחוּיָהּ⁷⁷.

(56) כלומר, הקדישה כשהיא בעלת מום קבוע. (57) היינו לפני הפדיון. (58) לכל דבריהם. משנה בכורות יד, א: "כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשתו וכו' ולדן וחלבן מותר לאחר פדיונו". (59) ואין תמימין נפדין (תמורה לג:). (60) כלומר, מן האם, שהיא נפדית (בעיה שנפטשה שם יד:). (61) שם יד, א. שבשעה שנפדתה האם, נפדה גם הוא. (62) שם יד, א - במשנה, שאין המקדש בעל מום צריך

"העמדה" (תמורה לג.), שנאמר (ויקרא כז, יא-יב): "והעמיד את הבחמה לפני הכהן, והעריך הכהן אותה וכו'", ודרשו (שם) "אותה ולא בעל מום מעיקרו", ומשום כך אפשר לפדות אפילו לאחר מיתה. (63) כלומר, אף שאין פודין את הקדשים להאכילין לכלבים (להלן פ"ב ה"י) – אין זה אלא כשיש עליהם קדושת הגוף, וכגון שקדם הקדשן את מומן, אבל כאן שקדם מומן להקדשן, אין זה אלא דיקלא בעלמא ואין עליו קדושת הגוף (ראה גם רש"י בחולין קל. ובבכורות יד. במשנה, וב'שיטה מקובצת' שם). וכן נראה בתמורה שם (משנה-למלך ה"י). (64) כלומר, מתה מאליה שיש כאן גם דין של "אין פודין את הקדשים להאכילין לכלבים", ובין אם נשחטה שהיא לאכילה. (65) משנה, בכורות שם. (66) ראה בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין ה"א. (67) כלומר, העמדה בבית-דין (פ"ה מהל' ערכין ה"י) והערכה על-ידי כהן, שנאמר (ויקרא כז, יא-יב) "והעמיד את הבחמה וכו' והעריך הכהן", וכדברי רבי יוחנן לדעת תנא-יקמא (תמורה לב:), וכיון שמתה קודם שתפדה אין פודין אותה אחר שמתה אלא תקבר. (68) בהל' ערכין, שם. (69) שיכול להעמידה ולהעריכה, כמבואר בחולין ל, א: "וכי תימא בעי העמדה והערכה, והתנן שחט בה שנים או רוב ועדיין היא מפרכסת, הרי היא כחיה לכל דבריה", וראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן. (70) בכורות טו, ב. ולמדו זאת (שם ובתמורה יז:): ממה שנאמר (שם ג, א) "אם זכר וכו' תמים יקריבונו" – לרבות ולד בעלי מומין. ופסק רבינו כרבא וכשמואל, שהוולד קדוש ליקרב. (71) זו שנולד בה מום לאחר שנתקדשה. (72) להשתמש בו לצרכי חולין (משנה וגמרא בכורות יד. וטו:): ושם (טו:): אמרו, שכל זה הוא מגזירת חכמים שמא יגדל מהן עדרים עדרים. אבל מן התורה, פקעה קדושת הוולד בפדיון האם (ראה רש"י שם). ואם נתעברה לאחר הפדיון – הוולד מותר. (73) שם בגמרא: "ליפרקנהו, לא אלימא למתפס פדיונו (= בקדושתן, כדי שיצאו הן לחולין, שכבר יצאה קדושתן בפדיון אמם, והאי דאסורין גזירה בעלמא היא וכו' – רש"י שם)". (74) כלומר, קודם פדיון האם. (75) כלומר, מקדישין לשם אותו זבח שאמו נתקדשה (בכורות שם, וכרבי חנינא) "והשתא חיילא עליו קדושה לעצמו דחשבינהו, ולא פקעה קדושתיהו על ידי פדיון אמן וממתין עד שיוממו ופריק להו" (רש"י שם). ועוד אמרו שם במסקנא שאין מתפיסין אלא לאותו זבח בלבד. (76) ולכן צריך הוא להתפיסו לאותו זבח. (77) שם בגמרא: "היכי ליעביד, ליקריבינהו – מכח קדושה דחיה קאתו", ומפרש רש"י "דאמותן בעלי מומין שנראו ונדחו וכו', והן עצמן אין יכול להתפיסין לקדושה גמורה להקריב, הואיל ואידחו תו לא מחזי". וצריך להבין, שהרי רבינו פוסק שבעלי חיים אינם נדחים, ראה פט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ד.

20 יב. כָּל פְּסוּלֵי⁷⁸ הַמִּקְדָּשִׁין כְּשִׁיפְדוּ מֵתָה לְשִׁחְטוֹן
21 בְּשׁוּק שֶׁל טִבְחִים⁷⁹, וְלִמְכָרָן שָׁם, וְלִשְׁקַל בְּשׁוּרָם
22 בְּלִיטָרָא⁸⁰, כְּשֶׁאֵר הַחֲלִין⁸¹; חוּץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן
23 הַמַּעֲשֵׂר⁸², מִפְּנֵי שֶׁמִּכִּירְתָּם בְּשׁוּק⁸³ מוֹסִיף
24 בְּדַמְיָהּ⁸⁴. שֶׁאֵר הַקִּדְּשִׁים, שֶׁדַּמְיָהּ חוּזְרִין לְהַקְדֵּשׁ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

4) ודווקא אחת גדולה ואחת קטנה, אבל שתייה גדולות או שתייה קטנות כשר בבהמה (שם ג:). ולפיכך כתב רבינו מום זה בין מומי בהמה, לפי שבאדם גם אם שתייה גדולות או שתייה קטנות, הרי זה מום, כמפורש בפרק ה מהלכות ביאת מקדש הלכה ו. (5) שהשפה והלחיים העליונות עודפות על התחתונות.

ג. חטיה החיצונית שנקבו או שנגממו, אף על פי שגשאר מקצתן, או שנגממו. אם נעקרו חטיה הפנימיות, שיהי בעת שפותחת פיה וצוחת הן נראין חסרין.

ד. אם נטלו קרניה וזכריתן עמהן ולא נשאר מהן כלום. אבל נקבה שיש לה קרנים - פשרה. אם נפגם העור שחופה את גיד הבהמה. אם נפגמה הערוה של נקבה. אם נפגם הזנב מן העצם, אבל לא מן הפרק. אם היתה ראש הזנב מפצל לשנים בשני עצמים. אם היה בין חליא לחליא מלא אצבע בשר. אם היה הזנב קצר. ועד כמה? בגדי: חליא אחת - מום, שתיים - פשר. ובטלה: ארף שתי חליות - מום, היתה שלש - פשר. זנב הגדי שהיה רך ומדלדל דומה לשל חזיר. אם נשבר עצם מן הזנב. אבל אם נשבר עצם מצלעותיו - פשר, מפני שאינו בגלוי.⁸

6) למזבח, שאין זה מום כלל. (7) בזנב יש עצם המורכב מכמה וכמה חוליות, ואם נחתך במקצת העצם, הרי זה מום, אבל אם נחתך קצת הפרק שהוא מקום החיבור של חוליה אחת עם השנייה, אין זה מום משום שכל זמן שלא נחתך לגמרי, הוא חוזר ומתקרא. (8) ספרא שם: "יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד לומר שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדין שמומן בגלוי ואין חוזרים, יצא שבר צלע שאין מומן בגלוי" ובתוספתא בכורות פרק ד "נשתברו רוב צלעותיו או שהיה בו מום מבפנים אינו מום, שנאמר (במומי אדם, שם כא, יח) עור או פסח, מה עור ופסח המיוחדים מום שבגלוי וכו'".

ה. בעלת חמש רגלים, או אין לה אלא שלש רגלים.⁹ אם היתה אחת מרגליו וידיה פרסטה עגלה כשל חמור, אף על פי שהיא סדוקה ופרוסה. אם היתה ידו או רגלו קלוטה כשל חמור. וזהו קלוט האמור בתורה. אם נגממו טלפיה וזכריתן עמהן, אף על פי שגשאר מזכריתן מעט קרוב לפשר.¹⁰

9) משנה בכורות מ. ומפרש שם רב הונא כי המדובר שהיתרון והחיסרון היו בידים, "בעלת חמש רגלים" היא שהיו לה שלש ידיים ושתי רגלים, "אין לה אלא שלש רגלים" היינו, שהיו לה שתי רגלים ויד אחת, שבשני האופנים הנ"ל אינה אסורה אלא מטעם מום, אבל אם החיסרון והיתרון היו ברגלים, בלא זה אין להקריב, שהרי היא טרפה. (10) ולא נעקרו לגמרי, ובכל זאת זה נחשב למום.

1 שהרי מביא בדמיהם בהמה אחרת - מוכרין אותן בשוק בחלי; אבל הבכור והמעשר, שאין דמיהם להקדש, אלא נאכלין במומן.⁸⁵ כמו שיתבאר.⁸⁶ אין שוחטין אותם בשוק של טבחים, ואין מוכרין אותם שם.⁸⁷ אפלו התפס בכור לבדק הבית.⁸⁸ אינו נשקל בליטרא, ולא ימכר בשוק.⁸⁹ שאינו יכול להתפס אלא דבר הקנוי לו קנן גמור.⁹⁰

(78) משנה, בכורות לא, א. (79) באטליו. (80) במשקל. (81) משנה, שם. ואף כי דבר זה הוא זלוזל בקדשים. (82) מעשר בהמה, שנמכרים ונשחטים רק בבית, ואין נשקלים בליטרא כי-אם באומד (שם במשנה, וראה רש"י שם), ואמרו בגמרא (שם לא:), כי מדובר במעשר בהמה של יתומים, אבל מעשר בהמה סתם אסור למכור כלל וכלל, ראה בפ"ו מהל' בכורות ה"ה-ז. (83) של כל פסולי המוקדשין. (84) כי בשוק יש הרבה קונים. (85) לבעלים: הכהן בכור, והבעלים במעשר בהמה. (86) לענין בכור בפ"א מהל' בכורות ה"ג, ולענין מעשר בהמה בפ"ו שם ה"ד. (87) משום שהוא זלוזל בקדשים. (88) כלומר, הכהן הקדיש את הבכור לבדק הבית לאחר שהומום. והיא בעיה שנפטטה בזבחים עה, ב. (89) אף כי הרוויח הוא להקדש. (90) כלומר, כשם שהכהן אינו יכול למכור בשוק ולישקול את הבשר בליטרא, כמו כן אינו יכול להקנות רשות זו לבדק הבית (גמרא, שם).

יום שישי ט"ו אדר ה'תשע"ח

פרק שני

(1) יפרש בו רבינו המומים המיוחדים בבהמה, ודין בהמה שנמצאה טריפה, או שאחד מאיבריה הפנימיים חסר.

8 א. כל המומין הפוסלין באדם ובבהמה.² חמשים. 9 וכבר נמנו.

(2) כלומר, מומים כאלו שראויים להיות גם אצל אדם וגם אצל בהמה.

10 ב. ויש מומין אחרים מיוחדין בבהמה ואינן ראויין להיות באדם, ושלשה ועשרים ושלשה הם, ואלו הן: אם היה גלגל עינה עגל כשל אדם.³ עינה אחת גדולה כשל עגל והשניה קטנה כשל אדם.⁴ אבל אם היתה איז גדולה ואיז קטנה, אפלו קטנה עד כפול - פשר. אם יש בלחן עינה יבלת שיש בה שער. אם נקב העור שפין שני חוטמיה במקום הנראה. פיה דומה לשל חזיר, פרוס.⁵ אף על פי שאינו מחדד כשפוד.¹⁸

(3) לדעת רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן (בכורות מ. ונדה כג.) אין זה אלא אם היה הדמיון בלובן שבעין שאין הדרך כן, אבל אם היה הדמיון בשחור שבעין, אין זה מום, כי כן הדרך להיות. ורבינו פסק כרב יהודה אמר שמואל ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, שלדבריהם אין הכרח לחלק, אלא אפילו אם היה הדמיון לאדם בשחור שבעין, הרי זה מום.

15 שְׁאִינָה מִן הַמִּבְחָר, וְהַפְתּוּב אוֹמֵר: מִבְּחַר נִדְרִיךָ³⁰.
16 וְאֵלֹהֵי הֵן: מִי שֶׁבִלְבָּן עֵינָיו יִבְלֵת שְׁאִין בּוֹ שְׁעָר³¹. אִם
17 נִגְמָמוּ קֶרְנָיו אֶף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַר מִזְכְּרוֹתָן מַעֲט סְמוּךְ
18 לְבִשְׂרָה³². אִם נִפְגְּמוּ חֲטָיו הַפְּנִימִיּוֹת³³. אִם הָיָה אֶחָד
19 מֵאלֹהֵי בְּקָדָשִׁים - לֹא קֶרְבִּין וְלֹא נִפְדִּיךָ³⁴, אֲלֵא יִרְעוּ
20 עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוֹם³⁵. וְאִם הִקְרִיבָן - יִרְאֶה לִי
21 שְׁהִרְצֶנּוּ³⁶.

(27 מלת "שם" שגורה בפי רבינו. (28 ואינם מומין.
(29 אף כי אינם מומים גמורים. (30 צריך להיות: "מבחר
נדרים". (31 אבל אם יש בו שיער הוא מום גמור.
(32 שאין נחשב למום אלא אם נעקר ולא נשאר כלום, ובכל
זאת אין מקריבין אותה, מטעם הנ"ל, שאין זה מובחר.
(33 ראה למעלה הלכה ג, שאינו נחשב מום גמור אלא אם
נעקרו חטיו הפנימיות לגמרי, אבל אם נפגמו או נגממו,
ולא נעקרו לגמרי, אין זה מום גמור. (34 "אין שוחטין
עליהן לא במקדש ולא במדינה". (35 ויפדנו.
(36 "דמבחר נדריך [נדרים] שכתוב, הוא למצוה ולא
לפסול".

22 ט. וְכֵן בְּהֵמַת קֳדָשִׁים שֶׁנֶּעְבְּדָה בָּהּ עֲבֵרָה³⁷ אוֹ
23 שְׁהִמִּיתָה אֶת הָאֵדָם בְּעַד אֶחָד אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים³⁸
24 - לֹא קֶרְבָּה וְלֹא נִפְדִּית עַד שֶׁיִּגְדֹּל לָהּ מוֹם קְבוּעַ.

(37 כגון הרובע והנרבע והנעבד לעבודה זרה והמוקצה
לעבודה זרה. (38 שאם היה על פי שני עדים - הבהמה
נסקלת.

25 י. בְּהֵמָה שֶׁנִּגְדֹּל בָּהּ אַחַת מִן הַטְּרָפוֹת³⁹ הַאוֹסְרוֹת
26 אוֹתָהּ בְּאֵכִילָה - אֲסוּרָה לִגְבִּי הַמִּזְבֵּחַ. הֲרִי הוּא
27 אוֹמֵר: הִקְרִיבָהּ נָא לְפִתְחֵךְ הִירְצֶךָ אוֹ הִשָּׂא פָנֶיךָ.
28 וְאֶף עַל פִּי שְׁאִינָה רְאוּיָה לְקֶרְבֵּן - אֵין פּוֹדִין אוֹתָהּ,
29 שְׁאִין פּוֹדִין אֶת הַקֳּדָשִׁים לְהַאֲכִילָן לְכִלְבִּים⁴⁰, אֲלֵא
30 יִרְעוּ עַד שֶׁיִּמּוּתוּ וְיִקָּבְרוּ.

(39 שאינן בכלל מום. (40 למדו כן ממה שנאמר (דברים
יב, טו) "ואכלת" ולא לכלביך.

31 יא. נִשְׁחָטָה וְנִמְצְאָה טְרֵפָה⁴¹ - הֲרִי זֶה תֵּצֵא לְבֵית
32 הַשְּׂרָפָה. וְכֵן אִם נִמְצָא אֶחָד מֵאֵיבֵרֶיהָ הַפְּנִימִיִּין
33 חֶסֶר, אֶף עַל פִּי שְׁאִינָה טְרֵפָה, כְּגוֹן שֶׁנִּמְצְאָה
34 בְּכִלְיָא אַחַת⁴² אוֹ שֶׁנִּשְׁטַל הַטְּחוּל⁴³ - הֲרִי זֶה אֲסוּרָה
35 לְמִזְבֵּחַ וְהַשְּׂרָפָה⁴⁴. לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּעֵלַת מוֹם, שְׁאִין
36 חֶסֶרֶן שֶׁבְּפָנִים מוֹם, אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁאִין מְקַרְבִּינָן חֶסֶר
37 כָּלֵל, שֶׁנֶּאֱמָר: תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם. וְכָל הַיֵּתֶר -
38 בְּחֶסֶר⁴⁵. לְפִיכָךְ, אִם נִמְצָא שֶׁם שֶׁלֹּשׁ פְּלִיּוֹת אוֹ שְׁנֵי
39 טְחוּלִים - פְּסוּלָה.

(41 כלומר, אחת מן הטריפויות שבאברים הפנימיים.
(42 בעלת כלייה אחת, ראה בפרק ח מהלכות שחיטה הלכה
כה, שהיא מותרת באכילה. (43 שאינה טריפה, ומותרת
באכילה. (44 משום ש"כל שפסולו בקדש בשריפה".
(45 ראה בחולין נח: "כל יתר כנטול דמי".

1 ו. כָּל מוֹם מִשְׁלֶשֶׁה וְשִׁבְעִים מוֹם הַמְּנוּיִין בְּבִהְמָה⁴¹
2 פּוֹסְלִין אוֹתָהּ מִן הַקֶּרְבֵּן. וְאִם נָפַל אֶחָד מֵהֶם
3 בְּתִמְקָה שֶׁהִיא קֹדֶשׁ - תִּפְדֶּה וְתֵצֵא לְחֵלֶין⁴². חוּץ
4 מִזֶּקֶן⁴³ וְחֻלְהָ⁴⁴ וּמְזֵמָה⁴⁵, שְׁאֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ כְּשֶׁר
5 לְקֶרְבֵּן⁴⁶ - אֵינוּ נִפְדֶּה⁴⁷, אֲלֵא יְהִי קָנָם וְרוּעָה עַד
6 שֶׁיִּגְדֹּל בּוֹ מוֹם אַחֵר קְבוּעַ⁴⁸ מִשְׁאֵר הַמוּמִין וְיִפְדֶּה.
7 וְכֵן בְּהֵמַת קֳדָשִׁים שֶׁנִּגְדֹּל בָּהּ מוֹם עוֹבֵר - אֵינָה
8 קֶרְבָּה וְלֹא נִפְדִּית⁴⁹.

(11) והם חמישים שנמנו בפרק ז מהלכות ביאת מקדש,
ועשרים ושלשה שנמנו כאן. (12) משנה בכורות מא. "על
אלו מומין וכו' ופסולי המוקדשים נפדין עליהן". כלומר,
מצוה לפדותן ויצאו לחולין להתירם באכילה, אבל אסורים
בגיזה ועבודה. (13) "שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא
עומד. (14) "כשהוא רועד מפני חליו וכשלון כוחו".
(15) "הוא שריחו רע". (16) ומקור הדברים בגמרא שם
ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, י) "מן הצאן - מן
הכשבים או מן העזים, פרט לזקן חולה ומזוהם (דרשו מן
הצאן ולא כל הצאן וכן כולם). (17) שם במשנה: "ואלו
שאינן שוחטין עליהן לא במקדש ("שנפסל מן המזבח") ולא
במדינה" לפי שאינם מומים גמורים. (18) כלומר, מום
גמור וקבוע. (19) בכורות לו: ותמורה לג. "יכול יפדו על
מום עובר, תלמוד לומר (ויקרא כז, יא) אשר לא יקריבו
ממנה קרבן לה', מי שאינה קריבה כל עיקר (=נפדית) יצתה
זו שאינה קריבה היום אלא למחר" (=שאינה נפדית).

9 ז. אַרְבַּעַה מוּמִין עוֹבְרִים²⁰ יֵשׁ בְּאֵדָם וּבְבִהְמָה, וְאֵלֹהֵי
10 הֵן: גֶּרֶב לַח²¹, חֲזוּזִית²² שְׁאִינָה מִצְרִית²³. מִים
11 שִׁינִי וְדִין פְּעִיז²⁴ וְאֵינָן קְבוּעִין²⁵. סְנוּרִין שְׁאִינָן
12 קְבוּעִין²⁶.

(20) אינם קבועים. (21) מין שחין שהוא לח בין מבפנים
ובין מבחוץ, אבל אם היה יבש בפנים ובחוץ או יבש
מבפנים ולח מבחוץ, הרי הם מומים קבועים. (22) מין ילפת
(=שחין). (23) כלומר, בכלל ילפת יש שני מינים: (א)
"חזוית מצרית" שהיא מכת שחין שבאה על מצרים והיא
חזוית קשה וכעורה וזו היא ילפת האמורה בתורה בויקרא
שם והיא יבשה בפנים ולחה בחוץ (בכורות שם), וזהו מום
קבוע. (ב) חזוית שאינה מצרית (=שלא הייתה במכת שחין
במצרים) והיא לחה בין בחוץ ובין בפנים, והוא מום עובר
הנזכר שם בבכורות במשנה "ואלו שאין שוחטין וכו' ובעל
חזוית" (בכורות שם). (24) הגורמים לו לקות בראיה.
(25) משנה שם מא. שלפעמים יסורו המים ויתפזרו ולא
יעמדו, אבל הקבועים הוא מום גמור. (26) משנה שם מא.
"ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוורור
והמים שאינם קבועים" ("שאינם קבועים" עולה גם על
"המים" וגם על "חוורור", "חוורור הוא שיעור שיטרד
הראות מהעצבים האלו". וברש"י שם: "חוורור חולי הוא
שיש טיפין לבנות בעין".

13 ח. יֵשׁ שֵׁם²⁷ אַרְבַּעַה חֲלָיִים אַחֲרֵים²⁸, אִם נִמְצָא
14 אֶחָד מֵהֶם בְּבִהְמָה - אֵין מְקַרְבִּין אוֹתָהּ²⁹, לְפִי

בסעודה ראשונה (ראה לחם משנה) ופוסק שצריך קודם אכילה, כדברי הגמרא שבזה יש בוודאי מרפא, אבל לאחר אכילה ספק הוא, כי לא נפשט האיבעיא שם. (56) שם לט. "קודם שתייה או לאחר שתייה, קודם שתייה ודאי מעליא ליה כשערי, לאחר שתייה מאי". (57) לא קשורה. (58) שאין רפואה זו מועלת אלא בשדה, אבל אם הייתה בעיר לא מועילה רפואה זו כלל וכלל. ורק בגינה הסמוכה לעיר הדבר בספק. (59) כלומר, בצוותא עמה, וגם זה שם "עם חברו וודאי מעלי ליה, לבדו מאי". (60) שמא אין זה מים קבועים, והסיבה לעוורונה היא אחרת ומה שלא נתרפאה משום שלא עשו לה את הטיפול הנכון. (61) כי אף אם המים אינם קבועים בכל אופן הוא מום עובר ואין מקריבים בהמה בעלת מום עובר. (62) כי ייתכן שאין המים קבועים, ובמום עובר אינה נפדית.

19 טו. כיצד? אכלה הלח כמשפטו באדר כלו וחצי
20 ניסן, ואכלה אחריו היבש כמשפטו בחצי ניסן
21 ואדר, שנמצא שאכלה בשלשה חדשים על הסדר⁶³,
22 או שאכלה בגרוגרת אחר אכילה או קדם שתיה, או
23 שהיתה קשורה, או שהיתה לבדה, או שהיתה בגינה
24 הסמוכה לעיר, ולא נתרפאת - מפל אלו ספק
25 קבועין או עוברים⁶⁴. לפיכך, אם הטיל בה מום
26 אחר - אינו לוקה⁶⁵. אכלה כמשפטו בזמני האכילה
27 ולא נתרפאה - הרי היא בעלת מום קבוע.

(63) כלומר, שלושה חדשים רצופים. ולא כמו שאמרנו למעלה: מאדר עד חצי ניסן, ומאלול עד חצי תשרי. (64) שהרי בגמרא שם נסתפקו בכל הדברים האלו אם הם מרפאין או לא, ולא נפשט הספק. משום כך הוא ספק קבועים או עוברים, שייתכן שיש כאן סיבה אחרת לעוורונה. ודברים אלו אינם רפואה לזה. (65) שמא היא בעלת מום קבוע והמטיל בה מום אחר אינו לוקה.

28 טז. יש בדבר ספק⁶⁶, אם למפרע היא בעלת מום
29 קבוע מעת שבאו לה המומים או מעת שנתאשו
30 מרפואתה. לפיכך, הפודה אותה קדם שנתאשו
31 מרפואתה ונהנה באתו הפדיון אחר שנתאשו
32 מרפואתה⁶⁷ - הרי זה ספק מועיל, ואינו מביא קרבן
33 מעילה, כמו שיתבאר במקומו.

(66) שם לט. "בעי מיניה פינחס אחוה דמר שמואל משמואל, אכל ולא איתסי, למפרע הוי מומא או מכאן ולהבא הוי מומא, נפקא מינה למימעל בפדיונו. אי אמרת למפרע הוא מומא מעיל, ואי מכאן ולהבא הוי מומא לא מעיל", ולא נפשטה הבעיא. (67) כלומר, אפילו נהנה אחר שנתיאשו מרפואתה, הרי זה ספק, כיון שנפדה לפני שנתיאשו מרפואתה (ולא כמו שנראה מדברי רש"י שם שלאחר בדיקתן ודאי מעל, ראה רש"ש שם).

פרק שליש

(1) יבאר בו המומים הפוסלים בעוף, ודין תורים ובני יונה, ודין רובע ונרבע ומוקצה לעבודה זרה והנעבר, ודין המקדישם.

1 יב. אי זו היא סגורין קבועים? פל ששה שמונים
2 יום ולא ראה. ובדקין אותו שלש פעמים⁴⁶: ביום
3 שבעה ועשרים מעת שהרגישו בו, וביום ארבעה
4 וחמשים, וביום שמונים. אם ראה⁴⁷ - מונים לו
5 שמונים מעת שפסקה הראיה.

(46) כר' חנינא בן אנטיגנוס במשנה שם, ובגמרא (שם לט.) אמר רב נחמן בר יצחק "ובלבד שיהיו משולשים", וכפירוש רש"י שם שבדקים בימים כז, נד ופ, ולא כשיטת התוספות שם (שבדק בתחילת שמונים ובסוף שמונים ובאמצע שמונים שהוא יום מ). (47) באמצע השמונים ושוב פסקה ראייתו.

6 יג. ובמה יודע שהמים קבועים? פשאכלה⁴⁸ עשבים
7 לחים⁴⁹ מראש אדר עד חצי ניסן, ואכלה אחרי כן
8 עשבים יבשים⁵⁰ אלו⁵¹ וחצי תשרי, ולא נתרפאה
9 - הרי אלו מים קבועים⁵².

(48) ראה להלן הלכה יד כמה היא צריכה לאכול מעשבים אלו. (49) תבן וחציר שגדלו במשך חדשי החורף. (50) שגדלו במשך חדשי הקיץ. אבל אכל קודם יבש ואחר כך לח, אינה מתרפאת בכך, ויתכן כי אין זה מים קבועים. (51) כל חודש אלול. (52) והוא מום קבוע, במשנה ובגמרא בכורות לח: "ואלו הן מים הקבועים אכל לח ויבש של גשמים (=שדה בעל שמסתפקת רק במי גשמים) הרי זה מום (שאם לא כן, הייתה האכילה הזאת מרפאה), בית השלחין (=שדה שמסתפקת גם במי גשמים וגם בהשקיה) אינו מום (כי העשבים האלו אינם מרפאים, וייתכן כי יש סיבה אחרת, שגרמה לעוורונה ולא משום שזה מים קבועים). ודגשמים נמי אכל יבש ואחר כך לח, אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח וישנו ג' חדשים וכו' אדר וחצי ניסן לח, אלול וחצי תשרי יבש". ויש להבין למה לא הזכיר רבינו כאן כי רק לח ויבש של גשמים (=בעל) היא רפואה, ולא לח ויבש של שלחין?

10 יד. וכמה תאכל מעשבים אלו הלחים בזמן הלח
11 והיבשים בזמן היבש? בגרוגרת⁵³ או יותר⁵⁴ קדם
12 סעודה ראשונה⁵⁵ של כל ימים בשלשה חדשים
13 אלו. וצריך שתאכל אותן בכל יום אחר שתיה⁵⁶,
14 ותהיה מתרת⁵⁷ בשדה⁵⁸ בעת אכילה, ולא תהיה
15 לבדה, אלא היא ובהמה אחרת לצות⁵⁹ עמה. אם
16 נעשה לה פל אלו ולא נתרפאת - הרי אלו קבועין
17 ודאי; ואם חסר אחד מפל אלו - הרי זה ספק⁶⁰,
18 ואינה קרבה⁶¹ ולא נפדית⁶².

(53) כתאנה יבשה. (54) שם בגמרא "וכמה מאכילין אותו? אמר רבי יוחנן משום רבי פינחס בן ערובא כגרוגרת" ובפירוש רבינו גרשום "אפילו כגרוגרת וכו' דיו לבדיקה". (55) בגמרא שם: "בעי במערבא כגרוגרת בסעודה ראשונה או דלמא בכל סעודה וסעודה, אם תמצא לומר בסעודה ראשונה, קודם אכילה או לאחר אכילה, קודם אכילה ודאי מעלי ליה כסמא, לאחר אכילה מאי". ורבינו שפוסק בכל מקום כ"אם תמצא לומר" שבגמרא פסק כאן שמספיק רק

"מאימתי התורים כשרים, משיהיבנו" ומפרש רש"י: "שיהא כנפי גופן גדולים ואדומים ומזהיבים כזהב".

ג. הטמטום²⁰ והאנדרוגינוס²¹, אף על פי שאין לה מום גדול מזה²² - הרי הן פסולין למזבח²³ מדרך אחרת: לפי שהן ספק זכר ספק נקבה - הרי הן פמין אחר. ובקרבנות נאמר: זכר תמים ונקבה תמימה - עד שיהיה זכר ודאי או נקבה ודאית²⁴. לפיכך אף העוף שהוא טמטום או אנדרוגינוס²⁵ פסול למזבח²⁶.

20) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא הוא סתום (פ"ב מהלכות אישות הלכה כה). (21) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות" (שם הלכה כד). (22) ראה משנה בכורות מא. לענין בכור, מחלוקת תנאים: תנא קמא סובר הטמטום ואנדרוגינוס אין שוחטין אותן לא במקדש (שמא הם נקבה), ולא במדינה (שמא הם זכר), ור' ישמעאל אומר "אין לה מום גדול מזה". וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזז ונעבד (שבריה בפני עצמה היא, ונגזז ונעבד - רש"י). ופסק רבינו כר' ישמעאל. וכן כתב בפ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ח. אבל צריך עיון, שהרי בפ"ב מהלכות בכורות הלכה ה, פסק בטימטום כי הוא בכור ויאכל במומו (כלומר, אחרי שנפל בו מום אחר, וכן כתב רש"י במשנה שם, כי מה שאמר ר' ישמעאל "אין לה מום גדול מזה", אין זה אלא באנדרוגינוס - לחם-משנה). ובאנדרוגינוס פסק שם כדעת חכמים שהוא כבריה בפני עצמה. וראה גם להלן הלכה ט. (23) זבחים פה: ולא כדברי ר' אליעזר בספרא פ' ויקרא (דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ה), שטמטום ואנדרוגינוס כשרים בעוף. (24) כדברי חכמים (בכורות שם) שאינו בכור אלא נגזז ונעבד. אבל דבריו תמוהים, שהרי בגמרא שם מא: "אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס, אבל טמטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא". (25) אף כי אין המומים פוסלים בעוף, ראה למעלה הלכה א. (26) מדרך אחרת. כלומר, כיון שלמדנו בקרבנות שהטמטום והאנדרוגינוס אסורין בהקרבה למזבח, משום שצריך או זכר ודאי או נקבה ודאית - גם בעוף הם פוסלים למזבח.

ד. וכן הפלאים²⁷ ויוצא דפון²⁸ ומחסר זמן²⁹ פסולים³⁰, אף על פי שאין בהם מום. שנאמר: שור או קשב או עז - עד שיהיה כל מין ומין בפני עצמו, לא שיהיה מערב מן פשוט ונזיר³¹. פי יולד - פרט ליוצא דפון³². והיה שבעת ימים - פרט למחסר זמן³³. תחת אמו - פרט ליתום³⁴, שנולד אחר שנשחטה אמו³⁵.

27) מעורב מכבש ועז, ראה להלן. (28) שהוציאו הולד דרך הבטן, על ידי ניתוח קיסרי. (29) ראה להלן הלכה ח, כי מצות-עשה להקריב מיום השמיני להיוולדו, וכל שבעת הימים הראשונים הוא מחוסר זמן. (30) בכורות נז. בבא קמא עז: ועוד. וכן הוא בספרא אמור פרשה ח הלכה ג. (31) למדו כן ממה שכתוב "או" על כל אחד ואחד, ומכאן כי צריך להיות שור או כבש או עז, ולא שיהיו מעורבים,

א. אין המומין פוסלין בעוף². וכן אחד הזכר ואחד הנקבה בעוף³. שלא נאמר 'תמים זכר' אלא בבהמה בלבד. במה דברים אמורים? במומין קטנים⁴; אבל עוף שישבש גפיו⁵ או נסמית עינו או נקטעה רגלו - אסור לגבי המזבח⁶, שאין מקריבין חסר פלל⁷. וכן אם נולד בו אחת מן הטרפות שאוסרין אותה באכילה - הרי זה נפסל לקרבן⁸.

2) כי תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף, קידושין כד: ותמורה יד. ובספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ג, למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כב, יח) "תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים" - "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף". (3) שבקרבנות בהמה, יש שחייבים להביא דוקא זכר ולא נקבה, או דוקא נקבה ולא זכר, אבל מן העוף יכול להביא או מן הזכרים או מן הנקבות, וראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח. (4) כגון דוקין שבעין (רש"י זבחים סח: במשנה). (5) כנף שלו. (6) ספרא שם וקידושין שם: "יכול יבשה גפה, נקטעה רגלה, נחטטה עינה, תלמוד לומר (ויקרא א, יד) "מן העוף" ולא כל העוף". (7) ראה למעלה פ"ב, הלכה יא. (8) לגבי בהמה, הביא רבינו למעלה שם הלכה י, ממה שנאמר (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך", וטעם זה שייך גם בעוף (כסף משנה).

ב. תורים⁹ קטנים¹⁰ - פסולין, ובני יונה¹¹ גדולים - פסולין¹²; שנאמר: מן התורים או מן בני היונה¹³. תחילת הצהוב¹⁴ בזה ובה¹⁵ - פסול¹⁶. ועד מתי¹⁷ יהיו בני יונה פשרים? כל זמן שעוקר כנף¹⁷ ומתמלא מקום עקרו דם¹⁸. והתורים פשרים משני צדדי¹⁹.

9) מין מיוחד של יונים. (10) שלא גדלו עדיין. (11) יונים רגילים. ומכיון שמדבר כאן על "גדולים" לא היה צריך לכתוב "ובני היונה", שהמלה "בני" מורה על קטנים, ראה להלן בסמוך, אלא שנקט ביטוי שגור. (12) משנה ובריתא בחולין כב. (13) ובכל התורה כולה, לא השמיט הכתוב מלת "בני" אצל "יונים", וכמו כן לא כתב אף פעם "בני" אצל "תורים", ומזה למדו בבריתא (שם כב:). כי תורים דוקא ויונים דוקא קטנים. (14) כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצוואר (רש"י חולין שם). (15) שם במשנה. כלומר, בין אצל תורים ובין אצל בני יונה, שבני יונה פסול משום שכבר יצא מכלל הקטנות, ובתורים פסול מפני שעוד לא הגיע לכלל גדלות. ובחולין (שם): נסתפק אם הם פסולים מטעם ודאי או מטעם ספק, ולא נפשטה הבעיא, וראה להלן בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב. (16) שם בגמרא "מאימתי בני יונה כשרים וכו' מכי שמיט גדפא מיניה ואתי דמא", ופירש"י מאימתי בני יונה כשרים, שבינם שנולדו מאוסים הם, "ורבינו, נראה שהיה גורס "עד אימתי בני יונה כשרים", ונראה שהיא הגירסא הנכונה" (כסף משנה). (17) בגמרא שם: "מכי שמיט גדפא", והיינו הנוצה שעל הכנפיים הקטנים, ראה בערוך ערך נץ ג. (18) שאז עדיין אינו בכלל תחילת הצהוב. וכשר הוא לכתחילה בלי שום פקפוק. (19) שם בגמרא:

ישמעאל שהכל מודים בה, ראה תוספות חולין כג. ד"ה כי משחתם (הר המוריה). (47) בדפוס מג"ע: "ובעורה". וכן הוא בגמרא (מעשה רוקח). (48) בתמורה שם, למדו כן ממה שנאמר (דברים ד, טז) "פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל וכו'" (וראה הר המוריה כאן). (49) ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים שפטורים מסקילה (משנה זכחים עא. ראה להלן פ"ד הלכה ב). (50) רק לגבי בהמה כתב כן, שהרי אין רובע בעוף (זכחים פה: וראה להלן פ"ד הלכה א). (51) בין בבהמה ובין בעוף, ראה להלן פ"ד שם. (52) זכחים שם במשנה. וראה בתמורה כח: שלמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "ומן הצאן – להוציא את הנוגח". ויתכן כי לדעת ר' ישמעאל שלמד נרבע ומוקצה מ"משחתם", ראה למעלה, ולא דרש "מן הבהמה" וכו' לענין זה, ראה בתמורה שם – לא דרש גם "ומן הצאן" להוציא נוגח, ולכן הוצרך רבינו לכתוב "שהן כרובע ונרבע", וראה בהר המוריה.

ז. ויראה לי, שאף על פי שאין כל הפסולין האלו ראויין למזבח⁵³ לקרבן, אם עבר והקריבן – אינו לוקה מן התורה, לפי שלא נתפרשה אזהרתו⁵⁴. אבל אתנן⁵⁵ זונה ומחיר פלג⁵⁶ אסורין לגבי המזבח⁵⁷, והמקריב אחד מהן או שניהן פאחד – לוקה אחת; שנאמר: לא תביא אתנן זונה ומחיר פלג. ומפני מה לוקה⁵⁸ אחת על שניהן? מפני שנאמר בלאו אחד⁵⁹.

(53) בדפוס רומי וויניציאה חסירה מלה זו, וכן נכון. (54) בתורה, אלא נלמדו מ"השחתה – השחתה", כמבואר למעלה. (55) ראה להלן פ"ד הלכה ח, איזהו אתנן. (56) ראה להלן שם הלכה ט, איזהו מחיר כלב. (57) משנה תמורה כח. וראה ספר המצוות לא-תעשה ק. (58) לפי שאזהרתם נתפרשה, כדלהלן. (59) כלומר, לא נאמר "לא תביא אתנן זונה, ולא תביא מחיר כלב", אלא כללן ביחד "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב", ודעת רבינו בספר המצוות כלל ט כרוב (פסחים מא. וכןסחת רבינו שם, ראה ב"ספר המצוות לעם" עמוד לו, ובהוספות ותיקונים שם עמוד שמו), שעל לאו שבכללות כזה אין לוקין אלא אחת, ראה גם להלן פ"ה הלכה א.

ח. מצות עשה⁶⁰ להקריב כל הקרבנות⁶¹ מיום השמיני והלאה⁶², שנאמר: והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה⁶³. וכל שבעת הימים נקרא מחסר זמן⁶⁴. ואף על פי שמחסר זמן פסול⁶⁵, אם עבר והקריבו – אינו לוקה⁶⁶, מפני שהוא לאו הבא מכלל עשה⁶⁷, ולא נרצה הקרבן⁶⁸.

(60) ראה בספר המצוות, עשה ס. (61) (בספר המצוות שם: "כל קרבן שנקריב מן הבהמה" – נראה שבעוף לא נצטווין להמתין עד היום השמיני. וכן נראה להלן הלכה ט שכתב "תורים שלא הגיע זמן" – ובני יונה שעבר זמן", ולא כתב גם "בני יונה שלא הגיע זמן"). וכן כתב שם "תורים שלא הגיע זמן, שהן כמחוסר זמן בבהמה". ובפ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח: "איזהו מחוסר זמן בגופו, בהמה

ראה בבא קמא שם ותוספות חולין לח: ד"ה או (הר המוריה). (32) שם. (33) שם. (34) שם.

ה. הנדמה³⁶, אף על פי שאינו פלאים – הרי הוא פסול למזבח³⁷. כיצד? רחל שילדה פמין עז, ועז שילדה פמין פבש, אף על פי שיש בו מקצת סימנין³⁸, הואיל והוא דומה למין אחר – פסול פבעל מום קבוע; שאין לה מום קבוע גדול מן השנוי³⁹.

(35) בבכורות שם במשנה: "ואיזהו יתום, כל שמתה אמה או שנשחטה ואח"כ ילדה". ורבינו השמיט נולד לאחר מיתה (ראה בכסף-משנה), משום שבמיתה בידי שמים הוולד מת לפני אמו (ראה בבא בתרא קמב:), ורק באופן שנעקר הוולד לצאת – אין הוולד מת. ולזה כיוון רבינו (ראה תוספות שם ד"ה דהוא) בפ"ו מהלכות בכורות הלכה יד לענין מעשר בהמה, שכתב: "וכן היתום שמתה אמו או נשחטה עם לידתו אינו מתעשר". (36) ראה להלן בהמשך ההלכה, כיצד הוא הנדמה. (37) בכורות וחולין ובבא בתרא וספרא שם. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא שם) "או עז" – פרט לנדמה. (38) של אמו. שאז אין למעטו מ"או עז", ראה בבכורות טז: (39) ראה שם במשנה לענין בכורה: "רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל, פטורה מן הבכורה. ואם יש בו מקצת סימנים חייב". וגמרא שם ג: אמרו כי חייב ליתנו לכהן, אבל לענין לישחט עליו בחוק, נחשב הנדמה, שיש בו מקצת סימני אמו, למום גמור, ואסור להקריבו על המזבח, וראה ברש"י שם. ואם אין בו מקצת סימנים של אמו, אינו בעל מום, כיון שדומה כולו למין אחר, והוא נתמעט מ"או עז", כנ"ל.

ו. וכן הרובע⁴⁰ והנרבע⁴¹ והמקצה לעבודה זרה⁴² והנעבד⁴³, אף על פי שהן מתירין באכילה⁴⁴ – הרי הן פסולין לגבי המזבח⁴⁵. שנאמר: פי משחתם בהם – כל שיש בו השחתה פסול⁴⁶. ובעברה⁴⁷ הוא אומר: פי השחית כל פשר. ובעבודה זרה פתיב: פי שחת עמך⁴⁸. וכן בהמה ועוף שהרגו את האדם⁴⁹ – הרי הן פרוצ⁵⁰ או נרבע⁵¹ ופסולין למזבח⁵².

(40) כגון פר שבא על האשה. (41) בהמה שנרבעה מן האדם, "וכגון שרבע ונרבע על פי עד אחד או על פי הבעלים, שאינה נסקלת בכך" (רבינו בפיה"מ, ורש"י זכחים עא. וראה תמורה כח). (42) כלומר, הפרישוה לקרבן לעבודה זרה (רש"י בתמורה כח:). ולדעת רבינו, אף הפרישוה לתשמישי עבודה-זרה (ראה תפארת ישראל בפתיחה לסדר קדשים פ"ב סימן לה), וראה להלן פ"ד הלכה ד מאימתי נפסל משום מוקצה. (43) שעשו אותו עבודה-זרה ועבדו לו. (44) כלומר, כל אלה הרשומים למעלה, ואף המוקצה והנעבד, ראה משנה תמורה כח. ופ"ח מהלכות עבודה זרה הלכה א. (45) שם במשנה. (46) דרשת ר' ישמעאל שם כח: אף כי בברייתא (שם עמ' א ועמ' ב) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "מן הבהמה" להוציא רובע ונרבע, "מן הבקר" להוציא את הנעבד, "מן הצאן" להוציא את המוקצה – מביא רבינו דרשת ר'

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו אדר - ספר עבודה - הל' איסורי מזבח קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קבוע, עיין למעלה פ"א הלכה ב. וראה בהר המוריה.
(82) למעלה הלכה ח.

יא. נמצאו פל האסורין למזבח הרי הן ארבעה
עשר, ואלו הן: פעל מום⁸³, ושאינו מן המבחר⁸⁴.
ומחפר אבר מבפנים⁸⁵, וטרפה⁸⁶, וכלאים⁸⁷, ויוצא
דפן⁸⁸, ורבע⁸⁹, ונרבע⁹⁰, ושהמית האדם⁹¹, הנעבד⁹².
המקצה. האתנן⁹³, המחיר⁹⁴, מחסר זמן⁹⁵.

(83) ראה למעלה פ"א הלכה ד. וטומטום ואנדרוגינוס ונדמה
הם בכלל בעל מום, ראה למעלה הלכה ג והלכה ה (לחם
משנה). ויש אומרים כי נדמה בכלל כלאים (כסף-משנה
למעלה הלכה ה). (84) ראה למעלה פ"ב הלכה ח.
(85) שם הלכה יא. (86) שם. (87) למעלה הלכה ד.
(88) שם. (89) למעלה הלכה ו. (90) שם. (91) שם.
(92) שם. (93) למעלה הלכה ז. (94) שם. (95) למעלה
הלכה ד. ולא מנה כאן יתום שנולד אחר שנשחטה אמו
(ראה למעלה הלכה ד), שכיון שנולד אחר שחיטת אמו אין
זו לידה, והרי הוא בכלל יוצא דופן (כסף משנה, ועיין
ראב"ד).

יב. פל האסורין⁹⁶ לגבי המזבח אסורין בכל שהן.
אפילו נתערב אחד בריבוא⁹⁷ - נפסד הכל ונפסל
למזבח. וכלן⁹⁸ ולדותיהן מותרין למזבח⁹⁹; חוץ
מולד נרבעת ונעבדת ומקצית ושהמיתה את האדם,
שולדן אסורין למזבח כמותן¹⁰⁰.

(96) משנה בזבחים ע: ובתמורה כח. (97) ולא ניכר מי הוא
הפסול. (98) כל הפסולין למזבח. (99) משנה בתמורה ל:
"כל האסורים לגבי מזבח וולדותיהן מותרין", וראה גם
בעבודה זרה מו: (100) בתמורה שם: "אמר רבא ולד
הנרבעת אסורה, היא וולדה נרבעו, ולד נוגחת אסורה, היא
וולדה נגחו וכו'. איכא דאמרי, אפילו ולד מוקצה ונעבד
אסור, מאי טעמא? דניחא ליה בניפחיה" (כלומר,
כשהבהמה מעובדת נראית שמינה ונפוחה, ונראית חשובה
יותר לעבודה זרה, הלכך ניחא ליה בעובר ואסור - רבינו
גרשום), ופסק רבינו כאיכא דאמרי.

יג. במה דברים אמורים¹⁰¹? כשנעבדה בה עברה או
שהמיתה כשהיתה מעברה, שהרי הולד מצוי עמה
בעת שנפסלה והיה פאבר מאיברייה; אבל אם
נתעברה אחר שנעבדה בה עברה או אחר שהמיתה
- הרי ולדה פשוט למזבח¹⁰². אפילו נרבעה כשהיא
מקדשת ואחר כך נתעברה¹⁰³. ואין צריך לומר, אם
נרבעה והיא חלין ואחר כך הקדישה ונתעברה,
שולדה מותר¹⁰⁴. וכן אפרוץ ביצת טרפה¹⁰⁵ מותר
למזבח¹⁰⁶.

(101) שוולד הנרבעת והנעבדת והמוקצה ושהמיתה את
האדם - אסורין למזבח. (102) לדעת רב נחמן שם הוא
לדברי הכל, גם לרבנן וגם לר' אליעזר. ולפי דעת רבא, אין
זה אלא לדברי רבנן, הסוברים "זה וזה גורם מותר" (האם
האסורה, והזכר הבא עליה). (103) שם לפי הלשון

בתוך שבעת ימי הלידה ותורין שלא הגיע זמנו, הרי שבני
יונה מותרים בהקרבה מיד משעת לידתם (וראה בפ"ג
מהלכות מאכלות אסורות הלכה י). וכן דעת רש"י בחולין
כב: וראה בגליון הרמב"ם (להגרע"א). (62) ראה מסכת
פרה פ"א משנה ד, ולהלן פ"א מהלכות מעשה הקרבנות
הלכה י"ב. (63) וכמו כן נאמר (שמות כב, כט) "שבעת
ימים יהיה עם אמו, ביום השמיני תתנו ל". (64) ראה
בזבחים קיב: ולהלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה
ח. (65) כן נראה במשנה פרה שם, ובחולין פ: (66) ראה
חולין שם ובזבחים קיד: (67) שנאמר "והיה שבעת ימים
תחת אמו, ומיום השמיני והלאה ירצה", ומכלל זה שבכל
שבעת הימים לא ירצה. ומקור הדברים בחולין ובזבחים שם
"אמר רבי זירא, הנח למחוסר זמן דהכתוב ניתקו לעשה",
ומפרש רבינו כי אין זה כמו כל לאו הניתק לעשה, שעובר
על הלאו ומקיים אחר-כך את העשה שבו, אלא הכוונה
ללאו הבא מכלל עשה, וראה בתוספות זבחים שם ד"ה
אלמא, וחולין שם ד"ה הנח, ובספר המצוות שם.
(68) שהרי נאמר (שם) "ומיום השמיני והלאה ירצה". מכלל
זה, שלפני יום השמיני - אינו נרצה.

ט. תורים שלא הגיע זמן⁹⁹, שהן במחפר זמן
בבהמה⁷⁰, ובני יונה שעבר זמן⁷¹ - הכל כבעל
מום⁷²; והמקריבן - אינו לוקה⁷³, אף על פי
שהקרבת פסול ולא נרצה.

(69) לפני שזיהבו, ראה למעלה הלכה ב. (70) כת"ק זבחים
קיד: וראה להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות ה"ח.
(71) ראה למעלה הלכה ב מהו זמן. (72) כלומר, בני יונה
שעבר זמן הוא כבעל מום אצל בהמה, וראה משנה זבחים
שם. (73) שהרי לא כתבן התורה בלשון לא-תעשה, כי-אם
בלאו הבא מכלל עשה, שנאמר (ויקרא א, יד) "והקריב מן
התורים או מן בני היונה", ראה כסף-משנה.

י. המקדיש טמטום ואנדרוגינוס⁷⁴ וטרפה⁷⁵ וכלאים
ויוצא דפן⁷⁶ למזבח - הרי זה מקדיש עצים
ואבנים⁷⁷, לפי שאין קדשה חלה על גופן, והרי הן
חלין לכל דבר, ומכריז ויביא בדמיהם פל קרבן
שירצה. ואינו כבעל מום⁷⁸, שבעל מום יש במינו
קרבן⁷⁹. אבל המקדיש⁸⁰ רובע ונרבע ומקצה ונעבד
ואתנן ומחיר - הרי זה מקדיש בעל מום עובר,
וירעו עד שיפול בהן מום קבוע ויפדו עליו. וכן
המקדיש מחסר זמן - הרי זה מקדיש בעל מום
עובר, ואינו לוקה⁸¹, כמו שבארנו⁸².

(74) ראה למעלה הלכה ג. (75) ראה למעלה הלכה א.
(76) ראה למעלה הלכה ד. (77) תמורה יז. (78) תמורה
שם. והיינו בממיר בהמת קרבן על בעל מום, שקדושת
התמורה חלה עליו (פ"א מהלכות תמורה הלכה יד, ופ"ג
שם הלכה ה) ועל אלה לא חלה תמורה. (79) אם הוא תם.
אבל החמישה הנ"ל הם מין בפני עצמן. (80) תמורה כח:
(81) ובזה אינו דומה לבעל מום עובר שהמקדישו למזבח -
לוקה, שלא חילקו בזה בין בעל מום עובר לבין בעל מום

"שנרבעה", מפני שרובע לא שייך בעופות, שאין עוף רובע אשה (זבחים, שם). (3) ראה למעלה פ"ג ה"ו. ופסול העוף יש ללמוד מפסול הבהמה, שכשם שלענין סקילה שוה העוף לבהמה (ראה ברכות כז.), הוא הדין גם לענין קרבן, שוה העוף לבהמה, מה הבהמה שהמיתה את האדם פסולה לקרבן (ראה זבחים עא. במשנה) אף העוף כן ('קריית ספר' ו'הר המוריה'). (4) ראה זבחים פה, ב: "הנרבע והמוקצה והנעבד ואתנן ומחיר וכו' כולן מטמאין בגדים אבית הבליעה" (שמליקתם מנבלתם). הרי שעופות כבהמות. וראה למעלה שלמדו כן כדלהלן: "מן התורים, למעוטי נרבע ונעבד". (5) ראה תמורה כח, א. וזבחים עא, א.

הראשון של רב נחמן, ולפי דברי רבנן. (104) לפי הלשון הראשון של רב נחמן הוא לדברי הכל, ולפי הלשון השני אין זה אלא לדברי רבנן. (105) כלומר, אפרוח שנולד מביצת יונה טריפה. (106) שם לא. במסקנא שהכל מודים בזה, מפני שאין האפרוח נרקם אלא לאחר שהביצה נסרחת ונעשית כעפר, ואז בטל איסורה.

1 יד. המִשְׁתַּחֲוֶה לְקַמָּה¹⁰⁷ - חֲטִיָּה מִתְּרִין לְמִנְחָה.
2 שְׁהָרִי נִשְׁתַּנּוּ, וְנִדְמוּ לְיִלְדוֹת שֶׁל אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ שֶׁהֵן
3 מִתְּרִין¹⁰⁸. וְכֵן בְּהִמָּה שֶׁפִּטְמָה בְּכַרְשִׁינִי¹⁰⁹ עֲבוּדָה
4 זָרָה - מִתְּרָת לְמִזְבֵּחַ¹¹⁰, שְׁהָרִי נִשְׁתַּנּוּ¹¹¹.

13 ב. הָרוּבֵעַ וְהַנֶּרְבֵּעַ וְשֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם, אִם הָיוּ שָׁם
14 שְׁנֵי עֲדִים⁶ - הָרִי בְּהִמָּה אוֹ הָעוֹף⁷ נִסְקָלִין⁸ וּבִשְׂרֹן
15 אִסּוּר בְּהִנָּאָה⁹, וְאִין צְרִיף לֹאמַר בְּאֵלוֹ שֶׁהֵן אִסּוּרִין
16 לְגִבּוֹת¹⁰. וּבִמָּה אֶמְרוּ¹¹ שֶׁהֵן אִסּוּרִין לְמִזְבֵּחַ? בְּשִׁהִי
17 מִתְּרִין לְהִדְיוֹט. כְּגוֹן שֶׁהָיָה שָׁם עַד אֶחָד בְּלֶבֶד
18 וְהַבְּעָלִים שׁוֹתְקִין, אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים אֵף עַל פִּי
19 שְׂאִין עַד כָּלָל¹². הִיָּה שָׁם עַד אֶחָד וְהַבְּעָלִים
20 מְכַחֲשִׁין אוֹתוֹ - הָרִי אֵלֹו מִתְּרִין אֵף לְמִזְבֵּחַ¹³.

(107) תבואה כשהיא צומחת ומחוברת לארץ.
(108) כלומר, נדמו לוולדות של איסורי מזבח, כגון נעבד ומוקצה ונרבע וכו' שנעבדה בה ואחר-כך נתעברה, ואף כאן מוקדם היה קמה ועכשיו הוא קמה, ומקור דברים אלו בעבודה זרה מז. במסקנת הגמרא. (109) "כרשינין הוא זרע הנקרא בערבי כרסנא וכו' ומאכילין אותו לבקר" (רבינו בפירוש המשנה שבת רמ.). וראה בפ"ב מהלכות תרומות הלכה ז. (110) אף כי מקריב הבהמה עם הכרשינים של עבודה זרה שבקרבה (ראה מרכבת המשנה). (111) כלומר, הכרשינין נשתנו על ידי האכילה, ומקור דבריו מהסוגיא בתמורה לא. ששאלו בתמיהה: "אלא מעתה, האכילה כרשיני עבודה-זרה, הכי נמי דאסירה?" - הרי שהדבר ברור כי המפטם בהמה בכרשיני עבודה-זרה מותרת למזבח.

5 טו. לֹוֹקְחִין¹¹² כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְכִים¹¹³,
6 וְאִין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם לֹא מִשּׁוּם רוּבֵעַ וְנֶרְבֵּעַ וְלֹא
7 מִשּׁוּם מִקְצָה וְנֶעֱבֵד, עַד שִׁידֹעַ בּוֹדָאִי שֶׁזֶה נִפְסָל.
8 הָרִי הוּא אוֹמֵר: מִעֲמַלְקִי הִבִּיאוֹם אֲשֶׁר חָמַל הָעַם
9 עַל מִיטֵב הַצֶּאֱן וְהַבָּקָר לְמַעַן זִבְחַ לִּי אֱלֹהֶיךָ¹¹⁴.

(112) עבודה זרה כב: בברייתא. (113) כלומר, קונים מן הגויים בהמות לקרבן. וראה להלן פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב, שמקבלים קרבן עולה מן הגוי. (114) שם כד: לדעת חכמים, ולא כרבי אליעזר שמפרש פסוק זה למכרם ולקחת בדמיהם לזבוח לה'.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר בו דין רובע ונרבע והמית אדם והיו שם עדים, ומתי נפסל משום רובע ונרבע ומוקצה, ודין אתנן זונה ומחיר כלב.

10 א. אֶחָד בְּהִמָּה וְאֶחָד הָעוֹף שֶׁנֶּרְבֵּעַ² אוֹ שֶׁהִמִּית
11 אֶת הָאָדָם³ אוֹ הַקָּצָה אוֹ נֶעֱבֵד⁴ - הֵפֵל פֶּסוּל לְגִבִּי
12 הַמִּזְבֵּחַ⁵.

(2) על-ידי אדם. בזבחים פה, ב: "בעי רבי ירמיה, יש נרבע בעופות או אין נרבע בעופות", ופשוטו כי יש נרבע בעופות, ממה שנאמר בברייתא "הנרבע והמוקצה והנעבד ואתנן ומחיר וכו' מטמאים בגדים אבית הבליעה", הרי שפסולים, ומליקתם עושה אותם נבילה. ובחולין כג, א - למדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, יד) "מן התורים" - למעוטי נרבע ונעבד (וראה 'תוספות' זבחים שם ד"ה יש) ודקדק רבינו לכתוב

21 ג. בְּהִמָּה שֶׁשָּׁחָקוּ בָּהּ וְהִגִּיחוּהָ עַד שֶׁהִמִּיתָ אֶת
22 הָאָדָם - הָרִי זֹו כְּשֶׁרָה לְמִזְבֵּחַ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה

22 הם המשמשים בבית עבודה-זרה. (23 כרבא בר רב אדא אמר רב יצחק (תמורה כט.) ש"אין מוקצה אסור אלא עד שיעבדו", ונראה שרבינו גרס שם "אין מוקצה אסור אלא משיעבדו", וכן הוא בתוספתא עבודה זרה פ"ה (צוקרמנדל עמ' 469 5) "מאימתי נקרא מוקצה, משנעשה בו מעשה". וכן הוא שם בתמורה פ"ד (עמוד 555 26) וכפי פירוש ראשון ברש"י שם. והראב"ד השיג על רבינו מכח הנוסחא שלפנינו, ופירשה להיפך, שאינו אסור אלא עד שיעבדו, אבל לאחר מכאן - מותר, וכפי הפירוש השני שברש"י. ועי' כסף-משנה. (24 כלומר, גוזז צמרה לשם עבודה-זרה או משתמש עמה לצרכיה, כגון משיכת קרון או עבודה אחרת לצורך עבודה-זרה (תמורה שם, מימרא של רבי יוחנן). (25 כלומר, הקצאה בדיבור בלבד. (26 אלא במעשה, גמרא שם ותוספתא שם ושם.

12 ה. הַרְבֵּעַ וְהִנְרַבֵּעַ, בֵּין שְׁהִיְתָה הַבְּהֵמָה שְׁלֹו בֵּין
13 שְׁהִיְתָה שֶׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּאִנְס בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּדוֹן
14 בֵּין בְּשִׁגְגָה, בֵּין לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בֵּין לְאַחַר הַקֹּדֶשׁ -
15 הֲרִי זֶה אֲסוּרָה לְמַזְבֵּחַ²⁷. אָבֵל הַמִּקְצָה, אִם הָיָה שְׁלֹו
16 וְהִקְצָה קֹדֶם שִׁינְדִישׁ - נִפְסָל; הַקֹּצָה שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ
17 שְׁהִקְצָה שְׁלֹו אַחֵר שִׁהֲקִדִישׁוּ - הֲרִי זֶה מֵתָר; שְׁאִין
18 אָדָם מִקְצָה דָּבָר שְׁאִינוֹ שְׁלֹו²⁸.

27 תוספתא, תמורה שם: "הנרבע בין משלו ובין משל חבירו, בין לפני הקדשו בין לאחר הקדשו, בין בשוגג בין במזיד, בין באונס ובין ברצון - פסול לגבי מזבח". ובתוספתא בבא-קמא פ"ד (עמ' 353 4) אמרו: "רובע ונרבע, בין משלו ובין משל חבירו וכו'". וראה ב'קריית ספר'. (28 תוספתא, עבודה זרה סוף פ"ו, "(מ)מוקצה שלו אסור (כן הוא בכת"י וויין ובדפוס ראשון), ושל חבירו מותר (כן הוא שם ושם), לפני הקדשו אסור, לאחר הקדשו מותר", וראה גם בתוספתא, תמורה שם: "מוקצה שלו אסור, ושל חבירו מותר".

19 ו. הַנֶּעֱבֵד, בֵּין שֶׁעֲבַד שְׁלֹו בֵּין שֶׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּאִנְס
20 בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, בֵּין לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ
21 בֵּין לְאַחֵר הַקֹּדֶשׁ - הֲרִי זֶה אֲסוּר²⁹; וְיִרְעָה עַד שִׁיפֹל
22 בּוֹ מוֹם קָבוֹעַ וְיִפְדָּה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו³⁰. וְהַנֶּעֱבֵד -
23 הוּא וְכָל מֶה שֶׁעָלָיו אֲסוּרִין לְמַזְבֵּחַ³¹; שֶׁכָּל צְפוּי³²
24 נֶעֱבֵד אֲסוּרִין בְּהִנָּא³³. אָבֵל הַמִּקְצָה - הוּא אֲסוּר,
25 וּמֶה שֶׁעָלָיו מֵתָר לְמַזְבֵּחַ³⁴.

29 תוספתא, תמורה שם: "ונעבד בין משלו ובין של חבירו, בין לפני הקדשו ובין לאחר הקדשו, בין בשוגג ובין במזיד - פסול לגבי מזבח, באונס כשר, ברצון פסול (מילים אלו סותרות למה שכתוב בספיא, וראה ב'כסף משנה' ב'חסדי דוד' וב'יחוס תנאים ואמוראים' ערך ר' הלל בריה דר' ולס). איזהו נעבד, כל שעובדין אותו, בין באונס ובין ברצון". וכן הוא גם בבביתא עבודה זרה נד, א: "איזהו נעבד, כל שעובדים אותו בין בשוגג ובין במזיד בין באונס ובין ברצון", וראה גם תוספתא עבודה זרה פ"ו: "איזהו נעבד, כל שעובדין אותו בין בשגגה בין במזיד". ופירוש "באונס", שאנסוהו הגוים לעבוד את הבהמה, ואין צריך

1 פְּאִנְסוּסָה¹⁴. אֵין הַבְּהֵמָה נִפְסָלָת מִשּׁוּם רוֹבֵעַ אוֹ נִרְבֵּעַ
2 עַד שְׁהִיְתָה הָאָדָם שֶׁרְבָעָה¹⁵ בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם
3 אֶחָד¹⁶. בֵּין יִשְׂרָאֵל בֵּין עוֹבֵד כּוֹכָבִים¹⁷ [בִּין¹⁸]
4 עֶבֶד¹⁹, הוֹאִיל וְרְבָעָה אָדָם נִפְסָלָה. וְאִם הָאָדָם הוּא
5 שֶׁנִּרְבָּע מִן הַבְּהֵמָה - אֵינָה נִפְסָלָת עַד שְׁתִּהְיֶה
6 הָאִשָּׁה הַנִּרְבָּעַת בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²⁰, אוֹ יֵהָא
7 הָאִישׁ הַנִּרְבָּע בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²¹.

(14 בבבא-קמא מ, ב - נחלקו בזה רב ושמואל, ופסק כרב שהלכה כמותו באיסורין (כסף-משנה). ואין זה דומה לוולד בהמה שהמיתה את האדם, שהוולד היה באונס, ובכל זאת הוא אסור לקרבן (ראה למעלה פ"ג הי"ב) - שכאן כל עצם הפעולה היה באונס, ואילו שם היה עצם ההריגה ברצון. וראה ב'הר המוריה'. (15 התחיל ב'רובע' ופירש תחלה "נרבע", ואילו רובע יפרש להלן בסמוך. (16 אבל בפחות מזה אין ביאתו ביאה, ואינו פוסל למזבח (משנה, נדה מה). (17 ובזה אפילו רבעה בשני עדים (ראה למעלה ה"ב), שהרי הגוי שרבע בהמה, אינה נהרגת על ידו (ראה בפ"ט מהל' מלכים ה"ו). ומקור לדבר זה, שאף הנרבעת לגוי אסורה למזבח, הוא בעבודה זרה כב, ב (הובא למעלה פ"ג הט"ו) כי "לוקחין מהן (= מהגויים) בהמה לקרבן, ואין חוששין לא משום רובע ולא משום נרבע ולא משום מוקצה ולא משום נעבד", הרי שאם ידוע שהגוי רבעה - אסורה למזבח. (18 כן הוא בדפוס רומי וויניציאה, ובדפוס מג"ע, שהובא ב'מעשה רוקח'. (19 עבד כנעני שחייב במצוות כאשה, ואם הגוי אוסרה ברכיעתו, כל-שכן שהעבד אוסרה. (20 אבל בפחות מזה אין זו ביאה, ראה בנדה מד, ב: "בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה וכו', בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה, מומתין עליה והיא פטורה, פחות מכן כנותן אצבע בעין", ואמרו בסנהדרין נה, ב - שגם בהמה בכלל "אחד מכל העריות". וסובר רבינו כי כשם שלא מומתין על ידה אלא אם היא בת שלש שנים ויום אחד, כמו כן לא נאסרת למזבח עד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד, וכן הוא ב'תוספות' שם סוף ד"ה וחיביבין. אבל הראב"ד בהשגות כתב, שכיון שלענין קטן שבעל, אמרו במשנה (נדה מה). "בן תשע שנים ויום אחד וכו' ופוסל את הבהמה מעל גבי המזבח", ואילו לענין בת שלש שנים ויום אחד, לא אמרו במשנה שפוסלת את הבהמה מעל גבי המזבח, וכמו כן לא אמרו כן לענין קטן שנבעל - מתוך זה נראה, כי רק אם האדם הוא הרובע צריך שיהיה בן תשע שנים ויום אחד, שבפחות אין הבהמה נהנית, ואין זו ביאה, אבל אם הרובע הוא בהמה והנרבע הוא אדם, אפילו בפחות מבן תשע שנים ויום אחד בזכר, ופחות משלש שנים ויום אחד בנקבה - הבהמה נאסרת, שהבהמה נהנית גם בפחות מבן תשע ובפחות מבן שלוש. (21 אף-על-פי שבמשנה (נדה, שם) לא אמרו כן אלא אם הקטן הוא הרובע - סובר רבינו שאין לחלק ביניהם. וראה למעלה בדעת הראב"ד.

8 ד. מַאימְתִי תִפְסַל הַבְּהֵמָה אוֹ הָעוֹף מִשּׁוּם מִקְצָה?
9 מִשִּׁיעֵשׂוּ בֵּהֶן הַכְּמָרִים²² מַעֲשֶׂה²³, כְּגוֹן שִׁיגְזוּ אוֹתָהּ
10 אוֹ יַעֲבְדוּ בָּהּ לְשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה²⁴. אָבֵל בְּדָבָרִים²⁵
11 אֵינוֹ נַעֲשֶׂה מִקְצָה, שְׁאִין הַקֹּדֶשׁ לַעֲבוּדָה זָרָה²⁶.

ומחיר כלב, לא שנה תלוש ולא שנה במחובר, נעבד שאסור בתלוש להדיוט, אינו דין שאסור במחובר לגבוה". (38) כלומר, נובע ברשותו, וכמו כן המים נשארים בתוך שדותיו ואינם יוצאים מחוץ לשדותיו, אבל אם נובע ברשות הרבים אין המים נאסרים (שם מז. נט.), וכמו כן בנובע בשדה אחר, אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ואף-על-פי שבבהמה פסק רבינו למעלה ה"ו, שלגבי קרבן אדם אוסר דבר שאינו שלו – במחובר אין הדבר כן, שהרי איסור מחובר לגבוה נלמד בקל-וחומר מאתנן (ראה למעלה), ואתנן אינו שייך אלא בבהמה שלו, ולא בבהמה של אחרים ('אור שמח'). (39) שם מז, א: "בעי רבה, המשתחוה למעצין, מימיו מהו לנסכים וכו', למיא דקמיה קא סגיד, וקמאי קמאי אזלו (= למים שהוא רואה עכשיו לפניו השתחוה, והרי הלכו להם – רש"י שם) או דילמא לדברונא דמיא קא סגיד" (= לקילוח של נהר והילוכו השתחוה, והרי כל הנהר נעבד – רש"י שם) ולא נפשטה, ומספק פסק רבינו לחומרא (כסף-משנה. והלחם-משנה תמה על זה למה לא כתב, שבדיעבד הורצה כמו שכתב בכל הספיקות, ראה להלן ה"ב). (40) אילן שעבדו אותו לשם עבודה-זרה. (41) שהגוי ביטל אותה מלהיות עבודה-זרה, שמותרת בהנאה להדיוט (פ"ח מהל' עבודה זרה ה"ח). (42) 'ירושלמי' ביכורים פ"א ה"ב: "הכל מודים באשרה שבטלה, שאין מביאים ממנה גזירים למערכה" (ראה משנה-למלך). (43) כלומר, לשופרות, ראה שבת לו, א - ששופרות נקראים חצוצרות. (44) כלומר, העצם של השוק פסול לעשותו חליל, שיחללו בו הלויים במקדש בשעת שמחת בית השואבה (ראה סוכה נ. במשנה). (45) כלומר, פסול לנימים של כינור (ראה שם נא:). (46) כל אלו הן בעיות שלא נפשטו במס' עבודה זרה מז, א.

47. **כל שיש בו שם לעבודה זרה - לא יעשה**
 48. **למלאכת הקדש, אף על פי שהוא מתר בהנאה**⁴⁸.
 49. **זהו אתנן**⁵⁰ **האומר לזונה: הלא לך דבר זה**
 51. **בשכרך**⁵¹. **אחד זונה כותית**⁵² **או שפחה**⁵³ **או**
 54. **ישראלית שהיא עורה עליו או מחיבי לאורן**⁵⁴. **אבל**
 55. **הפנויה**⁵⁵, **אפלו היתה כהן**⁵⁶ - **אתננה מתר**⁵⁷. **וכן**
 58. **אשתו נדה - אתננה מתר, אף על פי שהיא עורה**⁵⁸.

(47) נראה שתחילת ה"ח צריכה להיות להלן לפני "איהו אתנן" ('הגהות בן אריה'). (48) הוא כלל ונתנית טעם להקודם, ראה ב'הר המוריה'. (49) כן צריך להיות, כנ"ל. (50) ראה למעלה פ"ג ה"ז, כי אתנן זונה אסור למזבח. (51) משנה, תמורה כט, א. (52) תמורה כט, ב. ולמדו זאת בגזירה-שוה 'תועבה – תועבה'. נאמר באתנן (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן זונה וגו' כי תועבה ה' אליקין", ונאמר (ויקרא יח, כט) "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה". מה להלן (= ויקרא) עריות שאין קידושין תופסין בה, הכי נמי (=באתנן) אין קידושין תופסין בה, ובגויה אין קידושין תופסין, ראה בקידושין סו, ב - במשנה. (53) תמורה כט, א - במשנה: "וכן האומר לחבירו הולך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי, רבי אומר אינו אתנן, וחכמים אומרים אתנן". ובגמרא (שם ל.) אמר שמואל בר רב יצחק, כי דברי

שיעשה בה מעשה, ואפילו בבהמת חבירו, ולא כמו שאמרו בגמרא עבודה זרה, שם: "בהמת חבירו צריך לעשות בה מעשה כדי לאסרה", ולא כמו שמחלל ה'כסף משנה' שרק לאסרה להדיוט צריך מעשה, אבל לאסרה לגבוה אין צריך מעשה, שהרי רבינו פסק למעלה פ"ח מהל' עבודה זרה ה"א כי אף שעשה מעשה בבהמת חבירו, לא אסרה להדיוט שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אבל סמך על דברי ה'ירושלמי' (כלאים פ"ז ה"ג) כי "הנעבד אע"פ שאינו נאסר להדיוט (שהרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ראה גם להלן ה"ט"ו) נאסר לגבוה", ולפי זה אין הבדל בין אם עשה מעשה ובין אם לא עשה מעשה, שלגבוה אסור לעולם ('אור שמח', וראה להלן ה"ז לענין מעצין). (30) למעלה פ"ג ה"י. (31) משנה, תמורה כח, א: "הנעבד וכו' הוא ומה שעליו אסור". (32) כלומר, מה שעליו כגון כסף וזהב וכו'. (33) להדיוט, שנאמר (דברים ז, כה) "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" (תמורה כח:). ומכיון שאסור להדיוט נאסר גם לגבוה, שנאמר (יחזקאל מה, טו) "ממשקה ישראל, למנחה ולעולה ולשלמים". ואמרו (פסחים מח. מנחות ה. ו. חולין צ: ותמורה כט.) מן המתור לירשאל, ולא מהאסור לירשאל, אבל הנעבד עצמו, אף כי מותר לישראל בהנאה (פ"ח מהל' עבודה זרה ה"א), אסור למזבח, שנמנע מן הפסוק (ראה למעלה פ"ג ה"ו), ולפי זה אפילו אם לא היה הציפוי על הנעבד, בשעה שעבדו אותו, הרי הוא אסור למזבח. אבל ראה בפירוש המשנה בתמורה שם, שכתב רבינו הטעם למה שאמרו שמה שעליו אסורים למזבח, משום שגם הכסף והזהב נעבד, מה-שאיין-כן כסף וזהב של המוקצה שלא נעבד – הרי הוא מותר. נשמע מדבריו, כי הכסף והזהב של הנעבד שלא היה עליו בשעה שנעבד – מותר למזבח. (34) משנה, תמורה כח, א. שהמוקצה עצמו אסור משום שעשו בו מעשה (ראה למעלה ה"ד), אבל במה שעליו לא עשו מעשה (פירוש המשנה, שם). ומטעם "כסף וזהב עליהם" גם כן אין לאסור, שלא נאמר כן אלא על עבודה-זרה עצמה, ולא על משמשיה ('קרית ספר').

1. **המשתחוה להר**³⁵, **אף על פי שהוא מתר**
 2. **בהנאה**³⁶ - **הרי אבניו אסורין למזבח**³⁷. **וכן**
 3. **המשתחוה למעצין הנובע בארצו**³⁸ - **הרי מימיו**
 4. **פסולין לנסף**³⁹. **אשרה**⁴⁰ **ששטלה**⁴¹ - **אין מביאין**
 5. **ממנה גזרים למערכה**⁴². **וכן המשתחוה לבהמה -**
 6. **בשם שנופסלה למזבח, כך צמר שלה פסול לבגדי**
 7. **כהנה, וקרניה פסולין לחצוצרות**⁴³, **ושוקיה**⁴⁴
 8. **לחלילין, ובגדי מעיה לנימין**⁴⁵, **הפל פסול**⁴⁶.

(35) לפי מה שכתבנו להלן גבי מעצין, צריך לפרש גם כאן בהר שלו. (36) להדיוט, ראה בהל' עבודה זרה שם, כי "כל שאין בו תפיסת יד אדם ולא עשהו אדם אף-על-פי שנעבד, הרי זה מותר בהנאה". (37) כלומר, אסור לבנות מזבח מאבני ההר, והיא בעיית רמי בר חמא בעבודה זרה מז, א: "המשתחוה להר, אבניו מהו למזבח (אם מותר לבנות מהן מזבח או לא – רבינו חננאל) ופשטה רבא (שם מז:): מקל-וחומר: "ומה אתנן שמותר בתלוש להדיוט, אסור במחובר לגבוה, דכתיב (דברים כג, יט) לא תביא אתנן זונה

(65) בפ"ג מהל' עבדים ה"ד. (66) כלומר, לא רק באדון ועבד (שהאדון זוכה במעשה ידי של העבד, וחייב בכל צרכי העבד) אמרו חכמים, שהאדון שנתן האדון אסור, אף כי העבד הוא הבעל ולא האדון, אלא אפילו בשני אנשים שאין לאחד שום קשר עם השני, ואחד נתן אתה עבד עבילת השני - גם אתה זה אסור, מכיון שניתן עבד עבילת אסור, ולא חשוב מי הוא הנותן. וראה כסף-משנה.

יא. פסק עם הזונה לתן לה טלה אחד ונתן לה
הרבה, אפילו נתן אלה - בלן אתה ואסורין
למזבח⁶⁷. נתן לה אתנה ולא פא עליה, אלא אמר
לה: יהי אצלך עד שאבוא עליך - פשיבא עליה
ואסור⁶⁸. קדמה והקריבתו קדם פשיבא עליה -
כשר⁶⁹. [ואם היתה חבת קרבן - יצאה ידי חובתה].
והוא שיאמר לה בעת שנתן: אימתי שתצאי לי קני
אותו מעכשיו⁷⁰; אבל אם לא אמר לה פן⁷¹ - אינה
יכולה להקריב דבר שאינו שלה⁷².

(67) ראה תמורה שם, במשנה: "האומר לזונה הולך טלה זה בשכר, אפילו הן ק' - כולן אסורין", ובגמרא שם: "היכי דמי, אילימא דשקלה אגרא (= שלקחה בשכרה) מאה בהמות, פשיטא דכולהו אסורי, מה לי חד מה לי מאה, לא צריכא דשקלה אגרא חדא ויהיב לה מאה, דכולהו מכח אתה קאתי". (68) שם אמרינן: "תנו רבנן, נתן לה ולא בא עליה וכו' אתנה מותר, נתן לה ולא בא עליה - אתנה קרית להו? וכו', אלא הכי קתני נתן לה ואחר כך בא עליה וכו', אתנה מותר, וליחול עליה אתה למפרע? אמר רבי אלעזר, שקדמה והקריבתו" (וכן הוא בעבודה זרה סב: סג.), הרי שרק אם בשעה שבא עליה כבר לא היה האתן קיים, אבל אם בשעה שבא עליה היה אתה בידה, הרי זה אתה ואסור. (69) ראה למעלה בהערה הסמוכה. (70) כלומר, אימתי שתצטרכי לטלה תקני לך מעכשיו, ואם לא תצטרכי אותו לא יהא קני לך, אלא בשעת ביאה. (71) אלא אמר לה, רק טלה זה יהיה אצלך, ולא תקחי אותו אלא בשעת ביאה. (72) שכל זמן שלא בא עליה לא קנתה הטלה, והכתוב אומר (ויקרא כז, יד) "ואיש כי יקדיש את ביתו קודש לה", ודרשו בגמרא (ראה תמורה ועבודה זרה שם) "מה ביתו ברשותו, אף כל ברשותו", ודבר שאינו של האדם אינו יכול להקדישו ולהקריבו.

יב. קדמה והקדישתו קדם פשיבא עליה⁷³ ואחר כך
בא עליה - הרי זה ספק אם הוא אתה⁷⁴, הואיל ובא
עליה קדם שתקריבנו⁷⁵, או אינו אתה, שהרי
הקדישתו קדם ביאה⁷⁶. לפיכך⁷⁷ לא יקריב⁷⁸, ואם
קריב - נמצה⁷⁹.

(73) ועדיין לא הקריבתו. (74) בעיית רב הושעיא בתמורה ועבודה זרה שם, ולא נפשטה. (75) והרי הטלה קיים בשעת ביאה. (76) והרי קיימא לן "אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט", והרי זה כאילו הקריבתו כבר. (77) כיון שהדבר ספק. (78) מספק. (79) כן דעת רבינו בכל הספיקות בעניני הקרבנות, ראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין ה"כ.

המשנה הם בעבד עברי, ובאין לו אשה ובנים שאסור בשפחה (ראה להלן ה"י), הרי שלדעת חכמים אתה שפחה הרי הוא אתה. (54) כגון כהן גדול הבא על האלמנה. ודעת רבינו ברורה, כי אין אתה נאסר אלא אם כן היתה ביאת עבירה, וראה לך ממה שהקשו שם על המשנה הנ"ל "והא שפחה לעבד מישראל שרי", והוא לפי דברי כולם, והמחלוקת של אביי ורבא שם כט, ב - דלדברי אביי אין איסור אתה זונה ישראל אלא אם היא מעריות, שאין תופסין בהן קידושין, אבל אם היא מחייבי לאוין שתופסין בהן קידושין - אין אתנה אסור, ורבא סובר שאפילו בחייבי לאוין, אף שתופסין בהן קידושין, אתנה אסור, לפי שלומדים זונה ישראלית מזונה גויה, מה זונה גויה אתנה אסור, אף זונה ישראלית אתנה אסור. ופסק רבינו כרבא. (55) דפנוי הבא על הפנויה לא עשאה זונה (ראה תמורה, שם). (56) שנאמר אצלו (ויקרא כא, ז) "אשה זונה וחללה לא יקחו", אין הבא על הפנויה נחשבת לזונה אף לכהן. (57) שפנוי הבא על הפנויה לא עשאה זונה, ולא כרבי אליעזר, ראה תמורה שם. (58) כיון שמוותרת לו לאחר זמן, וכרבי ורב (תמורה שם, ועי' רש"י שם ד"ה הבאות לו).

ט. נשא⁵⁹ אחת מחיבי לאוין - כל שיתן לה מחמת בעילה⁶⁰ הרי זה אתה ואסור. והזכור⁶¹ - אתנה אסור⁶². נתנה האשה אתה לבעל - הרי זה מתר משום אתה⁶³.

(59) למד זאת מנדה שלמעלה (הלכה הקודמת) שאף-על-פי שהיא אשתו, היה מקום לומר שאתנה אסור אם לא שהיא מותרת לו לאחר זמן, ומכאן שבחייבי לאוין, אף-על-פי שנשאה לאשה, אתנה אסור, שהרי לא תהיה מותרת לא לעולם ('הה המוריה'). (60) אבל אם נתן לה שלא מחמת בעילה, אלא מחמת שביטלה ממלאכתה, אין זה אתה (תמורה שם, ברייתא של רבי): "ושנתן לה שכר להפקעתה (= שכר בטלה) וכו' מותרין", וראה ב'כסף משנה' ומרכבת המשנה. (61) הבא על הזכר. (62) מס' תמורה שם, דברי רב. (63) שם דברי רבי. ואף-על-פי שאין ראייה לדבר, זכר לדבר "ובתתך אתה, ואתה לא נתן לך ותהי להפך" (יחזקאל טז, לד), וממה שנאמר "להפך" נשמע שאין קרוי אתה אלא מאיש לאשה ולא להיפך (שם).

י. האומר לחברו: הא לך דבר זה ותלין שפחתך אצל עבדי העברי - הרי זה אתה. והוא שאין לו אשה ובנים; אבל אם יש לו אשה ובנים - הרי זה מתר בשפחה פנונית⁶⁴, כמו שיתבאר⁶⁵. והוא הדין באומר לזונה: הא לך דבר זה והפעלי לפלוני הישראלי - הרי זה אתה⁶⁶.

(64) ואין זה אתה זונה. ראה תמורה שם במשנה: "וכן האומר לחבירו הולך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי, רבי אומר אינו אתה, וחכמים אומרים אתה". ובגמרא (שם ל.) שאלו: "והא שפחה לעבד משרא שרי וכו', אמר שמואל בר רב יצחק וכו' בעבד עברי וכו' וכגון דלית ליה אשה ובנים, דתניא אין לו אשה ובנים, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, יש לו אשה ובנים, רבו מוסר לו שפחה כנענית".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 לָהּ עוֹפוֹת⁹⁷, אָף עַל פִּי שֶׁהֶן מְקַדְשִׁין⁹⁸ - אֶתְנֶן חֵל
23 עֲלֵיהֶם וְאֶסּוּרִים⁹⁹. וּמִדְּבָרֵי קִבְלָהּ הוּא דָּבָר זֶה¹⁰⁰.

(89) תמורה שם, בברייתא. וכבית הלל שדרשו ממה שנאמר (שם) "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך לכל נדר, כי תועבת ה' אלקיך גם שניהם" - "שניהם" ולא שינוייהם, וראה להלן הי"ח בשינוי "מחיר כלב". (90) כלומר, בהמה שהקדישה לפני הנתינה. (91) תמורה שם, במשנה: "נתן לה מוקדשין, הרי אלו מותרין". (92) ראה להלן בסמוך. (93) היא חגיגת ארבעה עשר בניסן, ראה בפ"י מהל' קרבן פסח הי"ב. (94) ואין זה ממון שלו, ואינו יכול לתת לה באתננה. ושם בגמרא: "ויהיו מוקדשין, אתנן ומחיר חל עליהן, מקל-וחומר וכו' תלמוד-לומר (שם): "לכל נדר", להוציא את הנדור. טעמא דמעטינהו קרא, הא לא מעטינהו קרא, הוה אמינא כי יהיב לה מוקדשין, חל עליהן אתנן ומחיר, והא לאו ממוניה הוא, אמר רב הושעיא בממנה על פסחו, ורבי היא - דתניא "ואם ימעט הבית מהיות משה" (שמות יב, ד) החייהו משה, מכדי אכילה ולא מכדי מקח. רבי אומר, אף מכדי מקח שאם אין לו ממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו, ומעותיו חולין שעל מנת כן הקדישו ישראל פסחיהן". ואמרו בפסחים ז, א - שרבה ורבי זירא נחלקו בביאור מחלוקתם, והמקיל בהם מפרש שלא נחלקו בעצים לצליית הפסח, ובמצה ומרור, שגם לחכמים לוקח בהם והמעות חולין - אלא בקונה במעות חלוק וטלית, ופסח רבינו פ"ד מהל' קרבן פסח הי"א כחכמים ולא כרבי (משנה-למלך שם). ולפיכך כתב כאן בטעם הלכה זו, שהם של הקדש, ולא כהברייתא בתמורה שם שמיעטה מן הפסוק "לכל נדר", כי ברייתא זו אליבא דרבי. וכוונת רבינו במה שכתב "ואפילו מנה אותה על פסחו ועל חגיגתו", לומר, שגם פסח וחגיגה שיש אומרים שהם ממנו (רבי, כנ"ל) - אין זה לפי ההלכה אלא גם הם אינם אלא ממון הקדש. ועי' כסף-משנה כאן ובהל' קרבן פסח שם. (95) נלמד מדברי הגמרא שהובאו למעלה: "והא לאו ממוניה הוא". וראה גם למעלה ה"ה. (96) שאז קנתה הזונה ביאוש ושינוי רשות, כמבואר בפ"ה מהל' גניבה ה"ג ('הר המוריה'). (97) תורים ובני יונה. (98) כלומר, אפילו עופות שהקדישן לפני הנתינה. (99) בתמורה ל, ב - במשנה: "נתן לה מעות וכו' מותרין, יינות ושמינים וסלתות וכל דבר שכינצא בו קרב על גבי המזבח אסור, נתן לה מוקדשין הרי אלו מותרים. עופות, הרי אלו אסורים. שהיה בדין מה אם המוקדשין שהמום פוסל בהן אין אתנן ומחיר חל עליהן, עוף שאין המום פוסל בו אינו דין שלא יהא אתנן ומחיר חל עליהם, תלמוד-לומר (דברים כג, יט) לכל נדר, להביא את העוף", ומפרש רבינו כי מדובר בעופות מוקדשין, שאם לא כן למה הפסיקה המשנה בבבא "נתן לה מוקדשין", ולא נשנו הדברים ביחד "יינות ושמינים וסלתות (ועופות)", אלא על-כרחנו כי העופות הם מוקדשין ('מעשה רוקח'). ועוד ראה לכך, כי אם נאמר שהעופות הם חולין - אין זה קל-וחומר ממוקדשין לעופות, כי מוקדשין הם ממון גבוה, ולפיכך אין אתנן חל עליהם, אבל עופות שהם חולין אפשר שאתנן חל עליהם, אלא על-כרחנו כי מדובר בעופות מוקדשין (לחם-

1 יג. בָּא עֲלֶיהָ וְלֹא נָתַן לָהּ, וְלֹאֲחֵר זָמַן נָתַן לָהּ,
2 אֶפְלוּ אַחֵר כַּמָּה שָׁנִים - הָרִי זֶה אֶתְנֶן. בְּמָה דְּבָרִים
3 אֲמֹרִים? בְּכוֹתִית שֶׁאָמַר לָהּ: הִבְעֵלִי לִי בְטֻלָּהּ זֶה,
4 שְׂאִינָה עֲרִיכָה מְשִׁיכָה⁸⁰, אוּ בִישְׂרָאֵלִית⁸¹ שֶׁהָיָה
5 הַטֵּלָה בְּחֻצְרָה⁸² וְאָמַר לָהּ: אִם לֹא אֶתְנֶן לָךְ מְעוֹת
6 בְּיוֹם פְּלוּנִי - הָרִי הוּא שֶׁלֶךְ⁸³; אֲבָל אִם אָמַר לָהּ
7 'הִבְעֵלִי לִי בְטֻלָּה' סָתָם, וְכָא עֲלֶיהָ, וְלֹאֲחֵר זָמַן
8 שֶׁלַח לָהּ טֻלָּה - הָרִי זֶה מִתֵּר מִשּׁוּם אֶתְנֶן⁸⁴.

(80) כלומר, שהרי הגוי קונה גם בכסף וגם במשיכה (ראה פ"א מהל' זכיה ומתנה הי"ד, ועיי"ש בהערה פח), וכיון שאומר לה הבעלי לי בטלה זה, הרי היא קונה את הטלה בביאה זו, אף כי נתן לה את הטלה לאחר זמן והרי זה אתנן זונה, וראה להלן בסמוך. (81) שאינה קונה אלא במשיכה או בהגבהה (ראה בפ"ג מהל' מכירה ה"א). (82) וחצרו של אדם קונה לו ("פ"ד מהל' זכיה ומתנה ה"ח). (83) ראה בתמורה כט, א. ועבודה זרה סב, ב - בברייתא: "בא עליה ולא נתן לה אתננה מותר", ובגמרא שם: "מאי יהיב לה, אלא הכי קתני וכו' בא עליה ואחר-כך נתן לה אתננה מותר", והקשו (שם כט, ו) ושם סג. "והתניא, בא עליה ונתן לה ואפי' עד וכו' אתננה אסור וכו', לא קשיא הא דאמר לה הבעלי בטלה זה, הא דאמר לה הבעלי בטלה סתם. טלה זה והא מחוסר משיכה, בזונה גויה דלא קניא במשיכה. ואיבעית אימא, אפילו בזונה ישראלית, כגון דקאי בחצרה וכו' דשוויה לא אפותיקי, ואמר לה אם עוד יום פלוני יהבינא לך זוזי מוטב, ואם לאו טלה באתננך", וראה 'מאירי' עבודה זרה שם, שגרס "בזונה גויה דלא בעיא משיכה". וכן הוא ב'מאירי' קידושין יד, ב (והוסיף כי אלו הגורסים "דלא קניא במשיכה", גירסא משובשת היא) וכן הגירסא בכת"י ספרדי עבודה זרה שם, וכן גרס רבינו. (84) שם בגמרא, שאין אתנן אלא המיוחד בשעת ביאה.

9 יד. אֵין אֶסּוּר מִשּׁוּם אֶתְנֶן וּמִחִיר⁸⁵ אֶלָּא גּוֹפֶן⁸⁶,
10 לְפִיכָן אֵינוּ חֵל אֶלָּא עַל דָּבָר הָרָאוּי לְקָרֵב עַל גְּבִי
11 הַמִּזְבֵּחַ, כְּגוֹן בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְתוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה וְיִזְן
12 וְשִׁמֹן וְסֹלֶת⁸⁷. נָתַן לָהּ מְעוֹת וְלִקְחָהּ בָּהֶן קָרְבָּן - הָרִי
13 זֶה כְּשֶׁר⁸⁸.

(85) ראה להלן הט"ז, אי זה הוא מחיר כלב. (86) משנה תמורה ל, ב. שנאמר (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן זונה", אתנן גופיה הוא שאסור, ולא חילופיו ('קרית ספר'). (87) אבל אם נתן לה ענבים, זיתים וחטים, הרי אלו כשרים לקרבן, שכבר נשתנו, ראה להלן הט"ו. (88) שם במשנה.

14 טו. נָתַן לָהּ חֲטִיִּם וְעֶשְׂאֶתְנָן סֹלֶת, זֵיתִים וְעֶשְׂאֶתְנָן
15 שֶׁמֶן, עֲנָבִים וְעֶשְׂאֶתְנָן יִזְן - הָרִי אֵלוּ פְּשָׁרִים, שֶׁפְּכָר
16 נִשְׁתַּנּוּ⁸⁹. נָתַן לָהּ בְּהֵמַת קָדָשִׁים⁹⁰ בְּאֶתְנָנָהּ - לֹא
17 נֶאֱסָרָה לְמִזְבֵּחַ⁹¹. וְאֶפְלוּ מִנָּה אוֹתָהּ עַל פֶּסַח⁹² וְעַל
18 חֲגִיגָתוֹ⁹³ בְּאֶתְנָנָהּ - לֹא נִפְסְלוּ הַמְּקַדְשִׁין, שֶׁפְּכָר זֶה
19 בָּהֶן גְּבוּיָה מְשַׁעָּה שֶׁהִקְדִּישׁוּ⁹⁴. וְכֵן אִם נָתַן לָהּ דָּבָר
20 שְׂאִינוּ שְׁלוּ - לֹא פִסְלוּ, שְׂאִין אֲדָם אוֹסֵר דָּבָר שְׂאִינוּ
21 שְׁלוּ⁹⁵, אֶלָּא אִם כֵּן נִתְיָאֲשׁוּ הִבְעֵלִים⁹⁶. אֲבָל אִם נָתַן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ז אדר - ספר עבודה - הל' איסורי מזבח קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולדותיהם שמותרין, מובא למעלה פ"ג הי"ב. וראה בכסף-משנה ובמשנה-למלך. (112) כלומר, בא על כלב ונותן לבעל הכלב טלה באתננו (ראה רש"י שם במשנה ל.). (113) כלומר, נתן לחבירו טלה תמורת שפחה זונה שיש לו (וראה רש"י שם). (114) שם במשנה: "אתנן הכלב ומחיר זונה, הרי אלו מותרין, שנאמר (דברים שם) "שניהם" - שניהם ולא ארבעה". (115) שאם למזבח מותרים אחר שנשתנו (למעלה בהלכה זו, ובחט"ו) קל-וחומר שמותרים לבדק הבית (כסף-משנה). (116) כחכמים בברייתא, שם. (117) בברייתא שם, למדו זאת חכמים ממה שנאמר (שם) "בית ה' אלקיך" - "לרבות את הריקועין", וצריך עיון (לחם-משנה).

יום ש"ק ט"ז אדר ה'תשע"ח

פרק חמישי

(1) יתבאר בו דין שאור ודבש שפסולים למזבח, ושאיסורם במה שהוא.

- א. שאור² ודבש³ אסורין לגבי המזבח⁴, ואסורין בכל¹⁸ שהן⁵; שנאמר: כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגומר. ואינו חייב אלא אם הקטירן עם הקרבן או לשם קרבן⁶. ואחד המקטיר עצמן או המקטיר תערכת שלהן - לוקה על כל אחד מהן בפני עצמו⁷. ואם הקטיר שניהן כאחד - אינו לוקה אלא אחת, לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד⁸.

(2) דבר המחמיץ אחרים. והוא הדין לחמץ (=שנחמץ על ידי אחרים). (3) "כל מתיקת פרי קרויה דבש" ו"הוא שם כולל לדבש הידוע (=דבש דבורים), וכן דבש תמרים שהוא סתם הדבש של תורה, וכן מוהל היוצא מן הפירות המתוקים". והוכרח לפרש כן, מפני שאמרה התורה "כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגו', קרבן ראשית (=ביכורים) תקריבו אותם לה'". ואם הדבש הנאמר הוא דבש דבורים מהו זה שנאמר "קרבן ראשית תקריבו אותם", והלא ביכורים אינם אלא מפירות שבעת המינים ולא דבש דבורים. (4) בקטורת אינו חייב אלא במזבח הפנימי. (5) בספרא פרשת ויקרא (דבורא דנרבה פרשה יב הלכה ד): "אין לי אלא המרובה, המועט מניין? תלמוד לומר כל שאור וכו' וכל דבש". וכן הוא במנחות נח. והמדובר כשהקטרה הייתה בכזית, כגון שהקטירו ביחד עם הכל-שהוא הזה גם דבר המותר להקטרה, וכזעירי בפסחים מג: שהרי פסק רבינו להלן הלכה ב, שאין הקטרה פחותה מכזית וכגון שהאיסור וההיתר ניכרים כל אחד ואחד בפני עצמם, שאם לא כן היינו תערוכת. (6) כלומר, או שהקטירן עם הקרבן ואפילו נתכוון לשם עצים, או שהקטירן בפני עצמו ובלבד שיתכוון לשם הקרבן ולא לשם עצים. ראה להלן הלכה ג ובכסף משנה שם. (7) כלומר, על דבש בפני עצמו ועל שאור בפני עצמו, אם הקטירן בנפרד. (8) כרבא במנחות שם: "איתמר המעלה שאור ודבש על גבי המזבח אמר אביי לוקה משום שאור ולוקה משום דבש וכו', רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות, איכא דאמרי חדא מיהא לקי

משנה). אבל הראב"ד מפרש כי "העופות" במשנה הם חולין, וכן פירש רש"י שם. (100) כלומר, מגזירת הכתוב "לכל נדר". אבל מצד הסברה, היינו אומרים "אין אדם אוסר דבר שאינו שלו" (לחם-משנה).

- טז. אי זה הוא מחיר כלב¹⁰¹? זה האומר לחבירו: 1
- הא לך טלה זה תחת כלב זה¹⁰². וכן אם החליף כלב 2
- בכמה בהמות או עופות וכיוצא בהן - פלן אסורות 3
- למזבח¹⁰³. 4

(101) ראה למעלה פ"ג ה"ז כי מחיר כלב אסור למזבח. (102) משנה, שם. והיינו שמחליף הכלב בטלה. ושם בגמרא: "מחיר כלב, זהו חליפי כלב. וכן הוא אומר (תהלים מד, יג) תמכר עמך בלא הון ולא רבית במחיריהם", אלמא מחיר היינו דמים (רש"י שם). (103) פשוט הוא (כסף-משנה). ונלמד ממה שנאמר להלן בה"ז, שעשרה שכנגד הכלב אסורים ('הר המוריה').

- יז. שני שתפין¹⁰⁴ שחלקו, זה לקח עשרה טלאים 5
- וזה לקח תשעה וכלב אחד - שעם הכלב¹⁰⁵ 6
- מתרין¹⁰⁶; אבל העשרה שפגגו: אם יש אחד מהם 7
- דמו פדמי הכלב או יתר על דמי הכלב - מוציא 8
- מן העשרה כנגד הכלב ויהיה מחירו¹⁰⁷, ושארן¹⁰⁸ 9
- מתרים¹⁰⁹; ואם כל אחד ואחד מהן דמיו פחותין 10
- מדמי הכלב - הרי העשרה פלן אסורים¹¹⁰. 11

(104) משנה, שם ל, א. (105) כלומר, תשעת הטלאים שנטל זה שנפל בחלקו הכלב. (106) שם במשנה. שהרי אינם חליפי הכלב. (107) כלומר, טלה זה יהיה "מחיר הכלב", ורק הוא אסור למזבח (שם בגמרא, ומובא להלן). (108) יתר תשעת הטלאים. (109) ב'תוספות' שם ד"ה ואידך, כתבו שזהו מטעם "ברירה". ואם כן צריך עיון, שהרי רבינו פסק שבדאורייתא אין ברירה (פ"ז מהל' מעשר ה"א). ועי' בלחם-משנה פ"ו מהל' בכורות ה"י. (110) במשנה, שם: "וכן שני שותפין שחלקו, אחד נטל עשרה ואחד תשעה וכלב, שכנגד הכלב אסור, ושעם הכלב מותר", ובגמרא שם הקשו: "ניפוק חדא להדי כלבא, והנך כוליהו לישתרו, הכא במאי עסקינן כגון דטפי דמי כלב מחד מינייהו, והאי טיפונא (= היתר ששוה הכלב לעומת הטלה האחד) שדי בכולהו", וכולם נחשבים למחיר כלב.

- יח. נשתנה המחיר, כגון שהחליף כלב פחשים 12
- ונעשו סלת - הרי זה מתיר¹¹¹. אתנן כלב¹¹² ומחיר 13
- זונה¹¹³ - מתרין¹¹⁴. אתנן זונה ומחיר כלב - מתרין 14
- לבדק הפית¹¹⁵, שהרי הן משתפין. אבל גופן של 15
- אתנן לא יעשה ריקועין¹¹⁶ לפית; שנאמר: לכל 16
- נדר¹¹⁷ - להביא את הריקועים. 17

(111) שם ל, ב - בברייתא, וכבית הלל שדרשו ממה שנאמר (דברים שם) "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך לכל נדר, כי תועבת ה' אלקיך גם שניהם", "שניהם" ולא שינויהם. וראה למעלה ה"ט"ו לענין אתנן זונה. ולענין

אין למזבח אלא דמה, וכולה לכהנים), או דלמא כל ששמו קרבן והאי נמי שמו קרבן. כתנאי, ר' אליעזר אומר כל ששמנו לאישים, רבי עקיבא אומר כל ששמו קרבן, מאי בינייהו - בשר חטאת העוף איכא בינייהו. וסובר רבינו כי המדובר כאן כשמעלה בשר חטאת העוף עם שאור או דבש, כנ"ל. ופסק כרבי עקיבא. (20) כי לחם הפנים נאכל כולו לכהנים ואינו קרב לגבי המזבח. (21) כי הן נאכלות לכהנים. (22) כי שייך לוג השמן נאכלים לזכרי כהונה. ומקור דבר זה בגמרא מנחות הנ"ל "כתנאי וכו' בשר חטאת העוף איכא בינייהו, רב אמר לוג שמן של מצורע איכא בינייהו, דתני לוי "כל קרבנם" לרבות לוג שמן של מצורע". ופסק רבינו כרבי עקיבא, כנ"ל. (23) ולמדו כן ממה שנאמר "ואל המזבח לא יעלו" - אחד מזבח ואחד כבש. (24) אף כי בספרא שם למדו זאת ממה שנאמר (שם, יא) "לא תקטירו ממנו אשה לה", כל שיש ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו - אין זה אלא לרבי אליעזר אבל לרבי עקיבא (מנחות נח). "כל ששמו קרבן, ואפילו אין ממנו לאישים - חייב". (25) ולפני זה נאמר (שם, יא) "לא תקטירו ממנו אשה לה", כל ששמו קרבן לא תקטירו ממנו.

- ה. וכן אסור²⁶ להקטיר על המזבח²⁷ דבר מכל דברים אלו שאין ראויין להקטירה, כגון בשר חטאות ואשמות ושיירי מנחות וכיוצא בהן. מפי השמועה למדו, שכל דבר שמקצתו לאישים - הרי שאריתו ככל תקטירו²⁸.

(26) לדעת הכסף משנה (למעלה הלכה ג) אין כאן אלא איסור בלבד, אבל מלקות אין כאן, לפי שעיקר הכתוב הוא במעלה שאור ודבש. (27) דווקא על המזבח ולא על הכבש, כי רק לשאור ודבש נתרבה כבש כמזבח, ולא לדבר אחר. ומה שאמרו במנחות נז: "המעלה מכולם על גבי הכבש ר' יוחנן אמר חייב ר' אלעזר אומר פטור", מפרש רבינו שהמדובר במעלה אותם עם שאור ודבש לשם עצים. ופסק כרבי יוחנן, אבל במעלה דברים אלו לחוד בלא שאור ודבש, הכל מודים כי אין כבש כמזבח. (28) אף על פי שלענין שאור ודבש פסק רבינו (למעלה הלכה ד) כרבי עקיבא ש"כל שהוא קרבן חייב עליהן" - בבשר חטאת לחוד, אין הדבר כן.

- ו. המקטיר איברי בהמה טמאה²⁹ על גבי המזבח - לוקה. ואף על פי שאסור הקרבתה מכלל עשה, שהרי נאמר: מן הטהורה אכל³⁰ ומן הטהורה הקריב³¹, הא טמאה לא תאכל ולא תקריב - פשם שלוקה על אכילת הטמאה הפא מכלל עשה, כמו שבארנו במקומו, כן לוקה על הקרבתה³². אבל המקריב איברי חיה טהורה - עובר בעשה, ואינו לוקה³³. ומניין שהוא בעשה? שנאמר: מן הבהמה מן הפקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, הא מן החיה לא תקריבו³⁴; ולא הפא מכלל עשה - עשה.

(29) חמור, סוס וגמל וכו'. (30) שנאמר (דברים יד, ו) "וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה

ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי וכו'", ופוסק כאיכא דאמרי הראשון. והראב"ד השיג על רבינו.

- ב. נפל מהם פל שהוא בקטרת - נפסלה⁹. ואם הקטיר ממנה פהיכל¹⁰ - לוקה¹¹. ואין הקטרה פחותה מקבוצת.

(9) בכריתות ו. בברייתא: "ואם נתן בה דבש פסלה", אבל בירושלמי יומא פרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה ח. "ומשמע שהטעם הוא משום שנאמר לא תקטירו ואם כן אין חילוק בין שאור לדבש, ולא נקט תנא דבש אלא מפני שהוא יפה לקטורת. כמו שאמרו בירושלמי שם אילו היה נותן לתוכה מעט דבש לא היה כל העולם כולו יכול לעמוד בריחה" (כסף משנה). (10) על המזבח הפנימי שבהיכל, שעליו מקטירין הקטורת בכל יום. (11) כלומר, מלבד מה שהוא לוקה על שהקטיר דבש או שאור (שהוא אפילו על מזבח החיצון), הוא לוקה גם על שהקטיר על מזבח הזהב קטורת זרה, שנאמר (שמות ל, ט) "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה".

- ג. העלה שאור או דבש בפני עצמן¹² למזבח לשם עצים - פטור; שנאמר: ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח - לריח ניחוח אי אתה מעלה, אבל אתה מעלה לשם עצים. אפילו הקטיר דבר שאינו ראוי להקטירה¹³ בדבש או בשאור, הואיל והוא מן הקרבן - לוקה¹⁴.

(12) אבל העלה שאור או דבש עם הקרבן, אפילו לשם עצים, חייב. (13) ראה למעלה הלכה א שאינו חייב אלא אם הקטיר עם הקרבן או לשם קרבן, וכאן המדובר כשהבעיר הדבש לשם עצים, ביחד עם בשר חטאת. (14) מקור דברי רבינו בספרא פרשת ויקרא (דבורא דנדבה פרשה יב הלכה ו): "ומנין המעלה מבשר חטאת וכו' והקטירם מן השאור ומן הדבש עובר בלא-תעשה, תלמוד לומר כי כל שאור וכל דבש וכו'.

- ד. כיצד? המעלה מבשר חטאת ואשם¹⁵ או מבשר קדשים קלים¹⁶ או משיירי המנחות¹⁷ או ממותר העמר¹⁸ או מחטאת העוף¹⁹ או מלחם הפנים²⁰ ושתי הלחם²¹ או מלג שמן של מצרע²², המעלה פזית מאחת מאלו בקומץ או בדבש, בין למזבח בין לבבש²³ - לוקה. אף על פי שאין פל אלו ראויין להקטירה, הואיל והן קרויין קרבן - חייב עליהן²⁴; שנאמר: קרבן ראשית תקריבו אתם לוי וגומר²⁵.

(15) שהם נאכלין לכהנים. (16) שלמי יחיד, תודה, מעשר בהמה ופסח, שנאכלים לבעלים, ובכור הנאכל לכהנים. (17) כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח נקמצות ומקטיר הקומץ כולו על המזבח והשאר נאכל לכהנים". (18) הנאכל לכהנים כשיירי כל המנחות. (19) הנאכלת לכהנים. ומקור דבר זה במנחות נח. "בעי רמי בר חמא מרב חסדא, המעלה מבשר חטאת העוף על גבי מזבח מהו, כל שממנו לאישים אמר רחמנא והאי אין ממנו לאישים (שהרי

איריא חטאת אפילו עולה נמי, לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא, אלא אפילו חטאת נמי דחלב ודם היא דסליק לגבי מזבח, ואידך כהנים אוכלים לה, אפילו הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות".

ח. הגויב עולת חבירו והקריבה סתם³⁹ - נתפפרו בזה⁹ הפעלים הראשונים.¹⁰

(39) כלומר, לא נתכוון להקריבה לשם אחר.

ט. אין מביאין מנחות ונסכים⁴⁰ לא מן הטבל⁴¹ ולא מן הקדש קדם לעמר⁴² ולא מן המדמע⁴³, ואין צריך לומר מערלה וכלאי הפרס; מפני שהיא מצוה הפאה בעברה⁴⁴, שהקדוש פרוף הוא שונאה. ואם הביא - לא נתקדשו להיוותן ראויין לקרבן, אבל נתקדשו להפסל, ויהיו פקדשים שנפסלו⁴⁵.¹⁶

(40) היינו הסולת (ראה בפרק ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א) האסורה לפני העומר מטעם חדש]. (41) ראה גם פסחים מח. "ממשקה ישראל (יחזקאל מה, טו) מן המותר לישראל, מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל". (42) תבואה חדשה לפני שהקריבו העומר. (43) חולין שנתערבו עם התרומה. ואף על פי שהם מותרים לכהנים - אין מביאין מהם מנחות ונסכים, מכיוון שאינם מותרים לכל ישראל, שנאמר ממשקה ישראל מן המותר לישראל. (44) ה'שאגת אריה' סימן צט העיר למה לו לרבינו לומר הטעם משום שהוא מצוה הבאה בעבירה, הלא אין זה ממשקה ישראל, מן המותר לישראל? (45) זבחים פח. "אין מביאין מנחות ונסכים וכו' מן המדומע ואין צריך לומר מערלה וכלאי הכרם, ואם הביא לא קדש, אמר רב ואיתימא רב אסי לא קדש ליקרב, אבל קדש ליפסל". ומפרש רש"י "דלא נפקי לחול וישרפו שקדשם הכלי".

י. כל המנחות אין מביאין אותן מן הקדש קדם שתי הלחם לכתחלה, שהרי נאמר בהן⁴⁶: כפורים ליי⁴⁷; ואם הביא - פשוט⁴⁸. ומביאים נסכים מן המקצה⁴⁹ פיום טוב⁵⁰.¹⁷

(46) בשתי הלחם. (47) במשנה מנחות סח: "קודם לשתי הלחם לא יביא", אמרו בגמרא שם ה: לפי נוסח אחד "משום דאיקרו ביכורים". (48) שם במשנה. ובגמרא שם אמר יהודה בר נחמיה כיוון שהותר להדיט לאחר הקרבת העומר משום כך כשר בדיעבד אם הביא קודם שתי הלחם. (49) היינו חביות של יין שאינן עומדות לשתייה אלא למכירה בחנות (ראה בשבת טז: רחל לגיזתה תרגולת לביצתה תורו דרידיא ותמרי דעיסקא - פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון אם יש איסור מוקצה או לא). (50) נקט "יום טוב" לפי שבשבת אין איסור מוקצה (פרק א מהלכות יום טוב הלכה יז). ואף על פי שמוקצה אסור, מביאים נסכים מן המוקצה משום שכל איסור אינו אלא מדרבנן, ואינו איסור בעצם, אלא איסור התלוי בזמן (פסחים מח.).

יא. מצות עשה למלח כל הקרבנות קדם שיעלו למזבח, שנאמר: על כל קרבנה תקריב מלח. ואין²¹

בבהמה אותה תאכלו". (31) שנאמר "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם". (32) בזבחים שם אמרו: "אתמר המעלה אברי בהמה טמאה על גבי המזבח, ריש לקיש אמר לוקה, רבי יוחנן אמר אינו לוקה. ריש לקיש אמר לוקה, טהורה אין טמאה לא, ולאו הבא מכלל עשה לוקין עליו, ורבי יוחנן אמר אין לוקין עליו, לאו הבא מכלל עשה אין לוקין עליו. מותיב רבי ירמיה, אותה תאכלו ולא בהמה טמאה, ולאו הבא מכלל עשה עשה, אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא, אסברא לך באברי בהמה טמאה דכולי עלמא לא פליגי, כי פליגי בחיה וכו'". ומפרש רש"י שקושיית ר' ירמיה היא על ריש לקיש, וזה לשונו בדיבור המתחיל ולא הבא מכלל עשה עשה: "כך היא שנוייה וכו' ומסקינן בלא תעשה מנלן, תלמוד לומר אך את זה לא תאכלו אלמא מדאיצטריך לא תעשה אחריה, לאו אזהרה היא", ובדיבור המתחיל דכולי עלמא לא פליגי: "דעשה הוא דאיכא ותו לא", אבל לדעת רבינו קושיית ר' ירמיה היא על ר' יוחנן, שכיוון שנאמר אותה תאכלו, משמע נמי אתה תקריבו, שכל שאסר להדיט אסור לגבוה, אם כן ממילא כיוון שהאכילה בלא תעשה - הוא הדין להקריבה, ומתוך: באברי בהמה טמאה כולי עלמא לא פליגי שהוא בלאו, שלמדים הקריבה מאכילה. (33) בזבחים שם: "כי פליגי בחיה, והכי אתמר רבי יוחנן אמר עובר בעשה, ריש לקיש אמר אינו עובר בלא כלום, ר' יוחנן אמר עובר בעשה, בהמה (=מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם)" אין, חיה לא, ריש לקיש אמר וכו' ההוא למצוה בעלמא". ופסק רבינו כרבי יוחנן. (34) ספרא ויקרא (דבורא דנדבה פרשה ב הלכה ו): "בהמה יכול אף החיה שהיא קרוייה בהמה, שנאמר וכו' תלמוד לומר בקר וצאן אין לך בבהמה אלא בקר וצאן, יכול לא יביא ואם הביא כשר וכו', תלמוד לומר בקר וצאן תקריבו, ואין לך בבהמה אלא בקר וצאן בלבד, הא למה זה דומה למי שאמר לו רבו אל תביא לי אלא חטים, הא אם הוסיף זה על החטים, הרי זה עובר על דבריו".

ז. הגויב או הגזול והקריב הקרבן - פסול³⁵, והקדוש פרוף הוא שונאו; שנאמר: שגא גזול בעולה. ואין צריך לומר שאינו מתקבל. ואם נתאשו הפעלים - הקרבן פשוט³⁶. ואפלו היה חטאת, שהפלהנים אוכלין את פשרה³⁷. ומפני תקנת מזבח אפרו: שהחטאת הגזולה, אם נודעה לרבים - אינה מכפרת אף על פי שנתאשו הפעלים, פדי שלא יאמרו: מזבח אוכל גזלות. וכן העולה³⁸.

(35) שנאמר "אם עולה קרבנו" ולמדו מזה (בבא קמא סו: סז) - "קרבנו ולא הגזול". (36) כדעת רב יהודה בגיטין נה. ואף על פי שדעת רבינו (פרק ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה א) שיאוש אינו קניין בגזילה - כאן אוקמוה רבנן ברשותיה, כמו שאמר רבא שם נה: (כסף משנה). ועוד שיש כאן גם שינוי השם מחולין להקדש. (37) כלומר, לא רק בעולה, שאינה אלא לריצוי על המזבח, הכשירו, אלא אפילו בחטאת, שיש בה גם אכילה לכהנים. (38) צריך להיות וכל שכן העולה, שהיא כולה למזבח, וכן הוא בגיטין שם: "מאי

13 פָּמוּ הָעֵצִים; וְאִין הִיחִיד מְבִיא מֶלֶח אוּ עֵצִים
14 לְקָרְבָנוֹ⁶⁰ מִבֵּיתוֹ. וּבְשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת הָיוּ נוֹתְנִין
15 הַמֶּלֶח: בְּלִשְׁכַּת הַמֶּלֶח⁶¹, וְעַל גְּבִי הַכֶּבֶשׂ⁶², וּבִרְאֵשׁוֹ
16 שֶׁל מִזְבֵּחַ. בְּלִשְׁכַּת הַמֶּלֶח הָיוּ מוֹלְחִין עוֹרוֹת
17 הַקֹּדֶשִׁים⁶³. וְעַל גְּבִי הַכֶּבֶשׂ מוֹלְחִין הָאֵיכָרִים.
18 וּבִרְאֵשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ מוֹלְחִין הַקֶּמֶץ וְהַלְבֹנָה וּמִנְחוֹת
19 הַנִּשְׁרָפוֹת וְעוֹלֹת הָעוֹף.

(60) דקדק לכתוב לקרבנו, היינו קרבן שנתחייב בו, אבל יש
אשר היחיד מביא עצים. (61) כי שמונה לשכות היו בעזרת
ישראל ואחת מהן "לשכת המלח". (62) כי "כבש" היה
בנוי לדרומו של מזבח, כדי לעלות עליו למזבח.
(63) כלומר, בלשכת המלח היה מונח המלח, שבהם מולחים
עורות הקדשים, אבל מקום מליחת העורות, לא היה בלשכת
המלח, אלא בלשכת הפרוה.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יבואר בו דין נסכים שצריכים להיות תמימים ומובחרים,
וכן עצי המערכה.

20 א. כֶּשֶׂם שֶׁמִּצְוָה לְהִיּוֹת כֹּל קָרְבָן תָּמִים וְנִבְחָר², כֶּף
21 הַנִּסְכִּים³ יִהְיוּ תָּמִימִים⁴ וְנִבְחָרִים; שְׁנֵאֲמַר: תָּמִימִם
22 יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְפִּיהֶם - שִׁיִּהְיוּ הַנִּסְכִּים תָּמִימִים. שְׁלֹא
23 יָבִיא נִסְכִּים לֹא מִיֵּין מְעֻשָּׁן⁵, וְלֹא סֹלֶת שֶׁהִתְלִיעָה⁶,
24 וְלֹא יִבְלֵל⁷ בְּשֶׁמֶן שְׂרִיחַ⁸ אוּ טַעְמוֹ רָע⁹.

(2) ראה למעלה פ"א הלכה א, פ"ב הלכה ח. ופ"ג הלכה יא,
ולהלן פ"ז הלכה יא. (3) יין, שמן וסולת שמביאין עם
הקרבן, ראה בסמוך. וראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות
הלכה א. (4) מנחות פז. במשנה: "רבי יוסי ב"ר יהודה
אומר, יין שיש בו קמחין פסול, שנאמר וכו' תמימים יהיו
לכם ונסכיהם". ואף-על-פי שלענין יין שיש בו קמחים, אין
הלכה כר' יוסי ב"ר יהודה (ראה בפירוש המשנה שם) -
בעצם ההלכה והדרשה שדורש מפסוק זה, שצריך שיהיו
הנסכים תמימים, אין חולק עליו (כסף משנה). (5) שם
במשנה פז: ומעוֹשֵׁן הוּא "כשהיו הענבים מרים, היו
מעשנים אותן כדי למתקן" (רש"י). ורבינו (בפירוש המשנה)
כתב: "פירוש מעוֹשֵׁן, ר"ל, שאם היה לכלי ריח אותו היין
היה בו הבל והוא הנקרא מעוֹשֵׁן, ואירע הרבה המום הזה
אצלנו ביינות המערב". ולפי התו"ט וההגהה על התו"ט
שם, צ"ל בדברי רבינו: "פי' מעוֹשֵׁן, ר"ל, שאם היה לכלי
ריח (רע), אותו היין (יהיה) בו (ריח הכלי גם כן) וכו'".
וראה להלן הלכה ט. (6) משנה שם פה. "ואם התליעה
פסולה", וכתב שם רבינו בפירוש המשנה, שזה נלמד
מהפסוק "תמימים יהיו לכם ונסכיהם": "שיהיו גם הנסכים,
ר"ל הסולת והשמן והיין בתכלית השלימות במיניהם".
וראה להלן הלכה יא. (7) את המנחה. (8) שם פז.
בברייתא: "שמן וכו' ושל ריח רע לא יביא, ואם הביא
פסול". (9) ראה להלן הלכה יד.

25 ב. וְכֵן עֲצֵי הַמַּעֲרֹכָה¹⁰ לֹא יִהְיוּ אֶלָּא נִבְחָרִים, וְלֹא
26 יִהְיוּ בָהֶם תּוֹלַעַת. וְכָל עֵץ שֶׁהִתְלִיעַ כִּשְׁהוּא לַח -
27 פְּסוּל לְמִזְבֵּחַ¹¹. הִתְלִיעַ יָבֵשׁ - גוֹרֵר אֶת הַמָּקוֹם

1 לְךָ דָּבָר שֶׁקָּרַב לְמִזְבֵּחַ בְּלֹא מֶלֶח, חוּץ מִיֵּין
2 הַנִּסְכִּים⁵¹ וְהֵדִם וְהָעֵצִים⁵². וְדָבָר זֶה קִבְּלָה⁵³, וְאִין
3 לוֹ מִקְרָא לְסִמּוֹךְ עָלָיו. וּמִצְוָה לְמַלֵּחַ הַבָּשָׂר יָפָה
4 יָפָה, כְּמִלְחַת בָּשָׂר לְצָלִי שֶׁמִּהֲפֹךְ אֶת הָאֹכֵל וּמוֹלַח.
5 וְאִם מֶלֶח כָּל שְׁהוּא, אֶפְלוּ בְּגִירָה מֶלֶח אֶחָד⁵⁴ -
6 כְּשֶׁר⁵⁵.

(51) וכל זה אינו אלא ביין הבא עם הנסכים, אבל אם נדב
יין בפני עצמו נותן עליו מלח. [ואף על פי שטעמו של דבר
שאין היין צריך מלח, הוא מפני שאינו עולה לאשים (מנחות
כא.), ואם כן גם יין הבא בפני עצמו לא יצטרך מלח, שהרי
גם הוא אינו עולה לאשים (הלכות מעשה הקרבנות שם.
ועיין שם בלחם משנה) - יש הבדל יסודי בין יין הבא עם
הנסכים, שמעיקר הדין אינו לאשים, לבין יין הבא בפני
עצמו, שמעיקרו היה לו לבוא לאשים, אלא שאיסור כיבוי
האש על המזבח גרם לו שלא יבוא על גבי האשים].
(52) דם איתמעט במנחות כ. ממה שנאמר (ויקרא ב, יג)
"מעל מנחתך" - ולא מעל דמך. (53) כלומר, דבר זה
שהעצים קרבים בלא מלח הוא מדברי קבלה, ראה לחם
משנה כאן, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה למנחות יח. וזה
לשונו: "וכן כל שנקרב על גבי המזבח לשרפה אי אפשר
בלא מלח אלא העצים בלבד, וזה קבלה, וכן הדם אמר מעל
מנחתך ולא מעל דמך", הרי שהקבלה היא רק לענין עצים.
(54) שם "מהו דתימא מישדא בה משהו למצוה בעלמא"
(כלומר, היה מקום לטעות שדם צריך מליחה כל שהוא,
בכדי לקיים מצוות מליחה). הרי שלמצוה מספיק כל שהוא.
(55) רוצה לומר המליחה כשרה, שיצא ידי מצוות מליחה,
אבל הקרבן כשר גם אם לא מלח כלום.

7 יב. הַקָּרִיב בְּלֹא מֶלֶח כָּלֵל - לֹוָקָה⁵⁶, שְׁנֵאֲמַר: וְלֹא
8 תִּשְׁבִּית מֶלֶח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ. וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹוָקָה -
9 הַקָּרְבָן כְּשֶׁר וְהִרְצָה⁵⁷. חוּץ מִן הַמִּנְחָה, שֶׁהַמֶּלֶח
10 מַעֲבֵב בְּקִמְצָה⁵⁸; שְׁנֵאֲמַר: וְלֹא תִשְׁבִּית מֶלֶח בְּרִית
11 אֱלֹהֶיךָ מַעַל מִנְחָתְךָ⁵⁹.

(56) כן הוא גם בספר המצוות לא תעשה צט. ואין זה לאו
שאין בו מעשה, שאין לוקין עליו - שעצם ההקרבה בלא
מלח הוא מעשה של איסור. ונראה מכאן שבכל קרבן -
לוקה, וכן מפורש בספר המצוות שם. והקשה בלחם משנה:
הלא פסוק זה אינו אלא במנחה, כדלהלן, שהמלח אינו
מעבב בשום קרבן, אלא בקמיצת המנחה שנאמר ולא
תשבית מלח וגו', ואם כן מנין לו לחייב מלקות בכל קרבן?
(57) "כן משמע מפשט הכתוב על כל קרבנך תקריב מלח,
למצוה ולא לעכב". (58) נקט קמיצה משום שאינו מולח
אלא את הקומץ בלבד. (59) "שמשמע ודאי לעכב" (כסף
משנה). ובמנחות שם יט. "אמר רב כל מקום שהחזיר
הכתוב בתורת המנחה אינו אלא לעכב", ומה שאמרו
במשנה שם יח, "לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח וכו'
כשרה", אין הכוונה שלא מלח כלל, אלא שלא מלח הכהן,
אבל מלחה הזר, ראה פירוש המשנה שם ובגמרא שם כ.

12 יג. הַמֶּלֶח שֶׁמוֹלְחִין בוֹ כָּל הַקָּרְבָּנוֹת - מִשָּׁל צִבּוֹר,

1 שְׁהִתְלִיעַ. וַעֲצִי סְתִירָה¹² פְּסוּלִין לְעוֹלָם, לֹא יִבְיֵאוּ
2 אֶלָּא חֲדָשִׁים¹³.

(10) ראה להלן פ"ב מהלכות תמידין ומוספין הלכות א"ד.
(11) מדות פ"ב משנה ה': "וכל עץ שנמצא בו תולעת, פסול לגבי מזבח", ובמנחות פה: "אמר שמואל, לא שנו אלא לח (לפי שלח אינו יכול לגרר ממנו מה שהתלע, כמו היבש – רש"י), אבל יבש גוררו וכשר". ובמעשה רוקח כתב, וז"ל: "ונראה שטעם הדבר (=שעצים מתולעים פסולים למזבח) מפני שהעצים נקראו קרבן, כמפורש במנחות כ: ועיין שם בתוספות ד"ה מלמד, ובדף פה: ד"ה בעי. (12) תוספתא מנחות פ"ט (הוצאת צוקרמנדל עמוד 526 24). והם עצים שהיו בבנין וסתרו הבנין ולקחו העצים (לחם משנה). (13) מנחות כב. וזבחים קטז: רבי אלעזר בן שמוע אומר: תלמוד לומר (ויקרא א, ח) "על העצים אשר על האש אשר על המזבח, מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט, אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט".

3 ג. הַמְקִדֵּשׁ¹⁴ זֵין פְּסוּל¹⁵ או סֵלֶת¹⁶ או שְׁמֶן פְּסוּל¹⁷
4 או עֲצִים פְּסוּלִים לְמִזְבֵּחַ¹⁸ - הֲרִי הִדְבַּר סֶפֶק, אִם
5 דוּמִים לְבַעַל מוֹם בְּהֶהֱמָה וְלוֹקָה¹⁹, או אֵינָן כְּבַעַל
6 מוֹם. לְפִיכָךְ אֵינוֹ לוֹקָה, וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת²⁰.

(14) בעיות של רבא במנחות פה: פו. ופו. ונסתפק המשנה – למלך אם הספק הוא רק על מקדיש או גם על מקטיר (ראה להלן הלכה ד), וציין לתוספות יומא סג: ד"ה זריקת. (15) ראה להלן הלכה ט. (16) ראה להלן הלכה יא. (17) ראה להלן הלכה יד. (18) ראה למעלה הלכה ב. (19) ראה למעלה פ"א הלכה ב. (20) מלקות מדרבנן, שבית-דין מכין כפי מה שיראו (פ"ח מהלכות עדות הלכה ו, וראה בערוך ערך מרד), ובפ"ו מהלכות חמץ ומצה הלכה יב, כתב רבינו: "ומי שאכל מצה בערב הפסח, מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו", אבל בנוסחאות אחרות חסרות המלים "עד שתצא נפשו". עיין שם הערה נה, וכן כתב הב"ח בהגהותיו על הרי"ף לכתובות פ"ד מ"ה: כי בנוסחא שהיתה לפניו, היה כתוב רק "מכין אותו מכת מרדות", ואין מכין עד שתצא נפשו אלא בעבירה נמשכת, אבל כל שאינו אלא כדי לעונשו על מה שעשה, מכין אותו רק כפי שיראו הבית-דין. וראה עוד בפ"א מהלכות שבת הלכה ג והערה יד. וסובר רבינו, כי בכל ספק באיסור לאו שלוקין עליו, או איסור כרת ומיתה – מכין אותו מלקות מדרבנן, ראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה א, ובפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ה, ובפ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה כד.

7 ד. הַסֵּלֶת²¹ וְהַיֵּין וְהַשֶּׁמֶן וְהַלְבוּנָה²² וְהַעוֹפּוֹת²³
8 וְהַעֲצִים וְכָלִי שֶׁרֶת²⁴ שְׁנִפְסְלוּ אוֹ שְׁנִפְסְלוּ²⁵ - אֵין
9 פּוֹדִין אוֹתָן; שְׁנִפְסְלוּ²⁶ וְהַעֲמִיד וְהַעֲרִיף - כָּל שֶׁשִּׁשְׁנוּ
10 בְּהַעֲמִידָה נֶעְרַף, וְאֵלוֹ אֵינָן בְּכָלֶל הַעֲמִידָה²⁶, לְפִיכָךְ
11 אֵין נִפְדִּין לְעוֹלָם²⁷.

(21) משנה במנחות ק: "המנחות והנסכים וכו'".
(22) במשנה שם הובאה הלבונה בכבא אחרת, ביחד עם

עופות ועצים וכלי שרת, ולא ביחד עם מנחות ונסכים, וראה להלן. (23) ספרא (פ' בחוקותי פרשה ד הלכה ה) "והעמיד את הבהמה לפני הכהן, בהמה נפדית, ואין העופות והעצים והלבונה וכלי שרת נפדים". ולא כברייתא של לוי (תמורה לג.) "שהכל היו בכלל העמדה וכו' אפילו חיה ואפילו עופות". ודלא כמו שכתבו התוספות (מנחות שם ד"ה העופות), שאם קדם מומם להקדישם הם נפדים, כדעת לוי, עיין שם. (24) כלים שמשרתים בהם במקדש. (25) במשנה שם לא שנינו אלא "שנטמאו", ולפיכך חולקה המשנה לשתי בבות: בבא א "המנחות והנסכים", ובבא ב "העופות והעצים והלבונה וכלי שרת", לפי שעופות חיים אינם מקבלים טומאה, ועצים ולבונה אף הם אינם מקבלים טומאה אלא מדרבנן (ראה להלן הלכה ח), וכלי שרת יש להם טהרה במקוה, אבל רבינו שכתב "שנפסלו או שנטמאו" כלל כולם כאחד, וראה בהר המוריה. (26) "דכתיב והעמיד את הבהמה, בהמת נפדית ולא אלו" (קרי' ספר), ועיין גם בפ"ה מהלכות ערכין הלכה ט. וראה 'תוספות יום טוב' מנחות פ"ב משנה א. (27) אפילו קדם מומן להקדשן, ראה למעלה בתחילת הלכה זו.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁנְפִּסְלוֹ אוֹ שְׁנִפְסְלוֹ²⁸
אֲחֵר שְׁנִתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי שֶׁרֶת; אֲבָל קֹדֶם שִׁתְקַדְּשׁוּ
בְּכָלִי, אִם נִטְמָאוּ אוֹ נִפְסְלוּ - פּוֹדִין אוֹתָן²⁸. אֲבָל
טְהוֹרִין, אִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא קִדְּשׁוּ בְּכָלִי - אֵין
פּוֹדִין אוֹתָן²⁹. חוץ מִמִּנְחַת חוֹטָא³⁰, שְׁנִפְסְלוּ³⁰ פֶּה:
מִחֲטָאתוֹ, עַל חֲטָאתוֹ³¹ - לוֹמַר, שְׁמִיבִיא חֲטָאתוֹ
מִדְּמִי חֲטָאתוֹ. לְפִיכָךְ, קֹדֶם שִׁתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי שֶׁרֶת -
הֲרִי הִיא בְּקִדְּשַׁת דְּמִים, וּפּוֹדִין אוֹתָהּ אִף עַל פִּי
שֶׁהִיא טְהוֹרָה. וְכָל הַנְּסָכִים³² שְׁנִפְסְלוּ³³ - עוֹשֶׂה
לָהֶם מַעֲרֵכָה בְּפָנֵי עֲצָמָן וְשׁוֹרְפֵן בְּמִזְבֵּחַ³⁴.

(28) במשנה שם: "המנחות והנסכים שנטמאו עד שלא קדשו בכלי יש להם פדיון, משקדשו בכלי אין להם פדיון, העופות והעצים והלבונה וכלי שרת אין להם פדיון וכו'", הרי שההבדל בין אחר שנתקדשו בכלי שרת לבין קודם שנתקדשו בכלי שרת, לא נאמר אלא במנחות ונסכים, ונראה שכן גם כוונת רבינו, והוכחה לכך שהרי בכלי שרת ובעופות זה ודאי לא שייך כלל (מרכבת המשנה). (29) כרבי אלעזר שם קא. (30) שם המשך דברי ר' אלעזר. (31) בקרבן עולה ויורד, נאמר אצל כשבה ושעירה (ויקרא ה, ו) ובתורים (שם, י) "מחטאתו", ובמנחה נאמר (שם, יג) "על חטאתו", ודרשו (כריתות כז:): "מחטאתו" משמע מקצת חטאתו, שאם היה עשיר כשטימא מקדש והפריש מעות לכבשה או שעירה, ואח"כ העני, יביא ממקצת הדמים תורים או מנחה והשאר חולין, ו"על חטאתו" משמע שיוסיף, שאם היה עני והפריש עשירית האיפה והעשיר, יפדנה ויוסיף מעות ויביא כשבה או שעירה (ראה רש"י מנחות שם). (32) זבחים צב. (33) בבשר קדשי קדשים, כתב רבינו (להלן פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו), שרק אם נטמא בפנים הוא נשרף בפנים. (34) ברייתא בזבחים צב. וסובר רבינו, שמכיון שאמרו "עושה להן מערכה בפני עצמן" נראה שהמדובר במזבח במקום

10 שְׁאִין זְרִיעָה מוֹעֵלֶת⁴⁵ פְּקָדָשִׁים⁴⁶. וְכֵן הָעֲצִים
11 וְהַלְבוֹנָה⁴⁷, אֵף עַל פִּי שְׁאִין אֶכְלִין - הָרִי הֵן
12 מִתְטַמְּאִין פֶּאֶכֶל לְעִנְיֵן הַקֶּרְבָּנוֹת, וְיִפְסְלוּ הָעֲצִים
13 וְהַלְבוֹנָה בְּטַמְאָה זֹאת לְמוֹצָאֵת וְאִין מְקַרִּיבִין אוֹתָן.

(44 שם לד: (45 לטהר. (46 אף-על-פי שבתרומה מועלת הזריעה (שם לד:). (47 מלשון "וכן" נראה, שגם אלו עשו חכמים בהם מעלה יתירה שיקבלו טומאה (כסף-משנה), וכן נראה בפסחים לה. (ראה רש"י שם) ובובחים מו: (ראה רש"י שם), כי זו היא מעלה מדרבנן. ולפי זה, צריך לומר כי מה שהביאו (שם ושם) ממה שנאמר (ויקרא ז, יט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" - "לרבות עצים ולבונה", אין זה אלא לאסמכתא, אבל צריך עיון ממה שכתב רבינו בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יב, כי האוכל כזית מלבונת המנחה שנטמאה אחר שנתקדשה בכלי לוקה - הרי כי זו היא דרשה גמורה ולא אסמכתא, ראה בלחם-משנה, במעשה רוקח ובהר המוריה.

14 ט. וְאֵלוּ הֵן הַיֵּינוֹת הַפְּסוּלִין לְגִבֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁴⁸:
15 הַמֶּתוּק⁴⁹, וְהַמְעֻשָּׁן⁵⁰, וְהַמְבֻשֵּׁל בְּאֵשׁ אוּ בְשֶׁמֶשׁ⁵¹
16 אוֹיֵ⁵² שְׁנִשְׁתַּנָּה טַעְמוֹ בְּבִשּׁוֹל. אֲבָל יֵין שֶׁמֶחֱמִין
17 אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶשׁ וְלֹא נִתְּנָה בּוֹ טַעַם בְּשׁוֹל⁵³, וְכֵן יֵין
18 צְמוּקִין⁵⁴, וְיֵין מִגְתוֹ⁵⁵ שְׁלֹא שָׁהָה אַרְבָּעִים יוֹם⁵⁶,
19 וְיֵין הַדְּלִיּוֹת⁵⁷, וְיֵין פָּרֶם הַנְּטוּעַ בְּבֵית הַשְּׁלֶחֶן⁵⁸ אוֹ
20 בְּבֵית הַזִּבְלִים⁵⁹, אוּ יֵין גִּפְנִים שֶׁנִּזְרַע זֶרַע בִּיְהוֹנִין⁶⁰,
21 אוּ יֵין פָּרֶם שְׁלֹא נִעְבְּדוֹ⁶¹ - כָּל אֵלוּ הַיֵּינוֹת לֹא יָבִיאוּ
22 לְבִתְחִלָּה, וְאֵם הִבִּיא - בְּשֶׁרֶר⁶².

(48 יש מהם שפסולים רק לכתחילה, ויש מהם שפסולים אפילו בדיעבד. (49 משנה במנחות פו: "לא מתוק וכו' ואם הביא פסול". ופירש"י "כשהוא מתוק מחמת עצמו (ולא מחמת השמש) כדמפרש בגמרא (שם פז). ענין אחר, תירוש שלא עברו עליו ארבעים יום". ובדברי רבינו, אי אפשר לפרש כפירוש השני, שהרי כתב בסמוך שיין שלא שהה ארבעים יום, כשר בדיעבד, ועיין בתוספות שם פז. ד"ה מתוק. ומתוך זה שלא חילק רבינו במתוק, נראה שאין חילוק בין מתוק מחמת עצמו לבין מתוק מחמת השמש, ולא כפירש"י. ועל-כרחנו שהיתה לפניו גירסא אחרת ופירוש אחר בגמרא שם פז. וראה להלן. (50 שם במשנה "ולא מעושן וכו' ואם הביא פסול". "ורצה לומר, שאם היה לכלי ריח (רע) אותו היין (יהיה) בו (ריח הכלי) והוא הנקרא מעושן, (ויקרה) הרבה המום הזה אצלנו בינינו המערב" (רבינו בפירוש המשנה שם, לפי מה שהגיה בתוי"ט ובגהות על תוי"ט, וראה למעלה הלכה א). (51 בגמרא שם פז. מקשה ממה שנאמר "אין מביאין לא מתוק ולא מבושל ולא מעושן, ואם הביא פסול", למה שנאמר שם "אין מביאין את הליסטיין, ואם הביא כשר", ומתוך "חוליא (=מתיקות) דשימשא לא מאיס, חוליא דפירי מאיס". ולדעת רש"י המדובר במתוק, אבל רבינו שלא מחלק במתוק כלל, ראה למעלה, נראה שמפרש שהמדובר במבושל שהוא ודאי, בין באש בין בשמש, וקושיית הגמרא ממבושל לליסטיין, שאף הוא מבושל בשמש (ראה להלן), ובתירוץ הגמרא שם

המערכות, ולא בעזרה שאין שם מערכות, ודלא כרש"י שם (לחם משנה). וראה בפ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג.

1 ו. מִי הַחֵג³⁵ שֶׁנִּטְמָאוּ³⁶ וְהַשִּׁיקָן³⁷ וְטַהֲרָן וְנִמְו
2 שִׁיתְבָּאָר בְּטַהֲרוֹת³⁸: אִם טַהֲרָן וְאַחֵר כֶּף הַקִּדְיִשָּׁן -
3 הָרִי אֵלוּ מִתְנַסְּכִין; וְאִם הַקִּדְיִשָּׁן וְאַחֵר כֶּף נִטְמָאוּ -
4 הוֹאִיל וְנִדְחוּ יִדְחוּ³⁹.

(35 מים שמנסכים בחג הסוכות במקדש (פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו). (36 פסחים לד: מימרא של ריש לקיש בשם ר' הושעיא. והמדובר בשבת שבתוך החג, שהיו ממלאין ממעיין השילוח מערב שבת, וכשנטמאו אין יכולין לילך ולמלאות בשבת, והלך וטהרן בהשקה (רש"י ומאירי). (37 נתן המים בכלי והשקיען במקוה, עד שמי המקוה צפו עליהם (פ"ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה כא). (38 הלכות טומאת אוכלין שם. (39 בפסחים שם: "השיקן ואחר-כך הקדישן טהורין, הקדישן ואחר-כך השיקן טמאים", ובגמרא שם אמרו בטעם הדבר, שחכמים עשו מעלה שלא תהא זריעה (והשקה במי מקוה זו היא זריעתה) מועלת בקדשים, ראה הלכה ח. ובירושלמי סוף פ"ט דתרומות: "ר' אבהו בשם ר' יוחנן, מים שנטמאו משיקן ועושה אותן מי חג, ואם היו מי חג מעיקרא, כבר נדחו", "ואין בזה הפרש בין הקדישן בפה, ר"ל, בקריאת שם במלואו לשם חג, בין שהקדישן בכלי שרת" (מאירי וראה רש"י פסחים שם, בד"ה אמר רבא אף אנן נמי תנינא).

5 ז. זִיתִּים וְעֵנָבִים⁴⁰ שֶׁנִּטְמָאוּ⁴¹ - דוֹרְכָן פָּחוֹת
6 מִכְּבִיצָה⁴², וְהַמְשָׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן פְּשִׁימִים לְנִסְכִּים;
7 שֶׁהַמְשָׁקָה מִפְּקֹד הוּא פֶּאֶכֶל, וְכֹאֵלוּ אֵינּוּ מְגוּפוֹ⁴³.

(40 פסחים לג: "ענבים שנטמאו, דורכן פחות מכביצה ויין כשר לנסכים", וכן הוא לענין זיתים, כמבואר שם. (41 "על ידי ראשון לטומאה, כגון שנגעו בטמא שרץ או טמא נבלה, שנעשו הענבים שניים, והרי הם עושין את המשקין היוצאים (מהם) ראשון, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין, אף בחולין, להיות ראשון. אבל בנגעו בשני שנעשו הם שלישי וכו', אין שלישי נעשה רביעי ואין הענבים והזיתים האלו מטמאין כלל למשקין היוצאין מהן" (מאירי). (42 משום שאין אוכל טמא מטמא אוכל אחר אלא עד שיהיה בו (=באוכל הטמא) כביצה (פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הלכה א). ומשום כך בדורכן פחות מכביצה אין המשקין היוצא מהן (אף שהענבים נוגעין במשקה אחר הסחיטה) נטמאין על ידי הענבים, ובגמרא שם אמרו, כי מן הדין היה שאפילו אם דרכן בכביצה מכוונת, לא נטמאו המשקין היוצא מהן, שהרי עם יציאת הטיפה הראשונה של המשקה נפתחו הענבים משיעור כביצה, ושוב אינם מטמאים אחרים, אלא שחכמים גזרו על כביצה, שלא יבוא לעשות ביותר מכביצה. (43 ולפיכך לא נטמאו על-ידי מגע הטומאה בפרי, בעת היותם מכונסים בתוכו (שם בגמרא).

8 ח. מַעֲלָה⁴⁴ יִתְרָה עָשׂוּ חֲכָמִים פְּקָדָשִׁים: שְׁזִרְעִים
9 שֶׁנִּטְמָאוּ, אֶפְלוּ זֶרַעַן - הַיּוֹצֵא מֵהֶן פְּסוּלִין לְנִסְכִּים;

7 הרי זה ספק⁷⁴. וכל סלת שנשארה בפה קמח -
8 פסולה⁷⁵.

(70) מנחות פה. במשנה "ואם התליעה פסולה", ובבביתא (שם פה): "תנו רבנן, סולת שהתליעה רובה - פסולה, וחטיטן שהתליעו רובן - פסולות". (71) כלומר, ממאה חטים נתלעו ששים, ואפי' אם כל חיטה וחטיטה מהששים הללו נתלעה רק במיעוטה ולא ברובה (שבאופן יחסי אין בהם רוב מתולעים). (72) שהסולת נעשתה מהחטים הללו, שרוב מהם מתולעים. (73) שם בבביתא: "וחטיטן שהתליעו רובן - פסולות". (74) שם בגמרא: "בעי רבי ירמיה, ברוב חיטה או ברוב סאה, תיקו". ומפרש רש"י, שהבעיא היא אם רוב החטיטן שהתליעו צריך שיהיו גם שכל חיטה וחטיטה בהם תהיה רובה מתולעת, או אין צורך שכל חיטה וחטיטה תהיה רובה מתולעת, אלא מספיק גם שכל חיטה וחטיטה מהם היא רק במיעוטה מתולעת. אבל רבינו מפרש, כי זה ברור כי מספיק ליפסל אם אפילו כל חיטה וחטיטה היא רק במיעוטה מתולעת, כי אין כאן ענין של ביטול ברוב אלא דין שצריך להיות מובחר, ואף כי אין כאן רוב, אין זה מן המובחר (ראה צ"ח הקודש חלק ב סימן כג), וכל הבעיא היא אם צריך שרוב החיטים יהיו מתולעים במיעוטם, או מספיק גם אם היה רק רוב חיטה אחת מתולעת, שתיעשה כל הסאה לבלתי מובחר, ונשאר הדבר בתיקו, וראה גם כסף-משנה והר המוריה כאן. (75) עד שיחזור וינפה אותה, ראה להלן הי"ב.

9 יב. כיצד בודקים?⁷⁶ מכניס הגזבר ידו לתוך הסלת,
10 אם עלה בה אבק - פסולה⁷⁷ עד שיחזור וינפה
11 אותה. אבל סלת חטים שנזרעו בבית השלחין⁷⁸ או
12 בבית הזבלים⁷⁹ או בבית האילן⁸⁰ או בארץ שלא נרה
13 ולא עברה⁸¹ - לא יביא לכתחלה, ואם הביא -
14 פשרה⁸².

(76) את הסולת, אם היא מנופה כל צרכה ואין בה קמח. (77) משנה מנחות פה. "כיצד בודק (=אם יש קמח בסולת), הגזבר מכניס ידו לתוכן, עלה בה אבק (קמח דק וגרוע, רש"י כת"י) פסולה עד שינפנה". (78) משנה שם: "אין מביאין מבית השלחין", ומפרש רבינו שם שהיא ארץ צמאה, ומתוך כך החיטים אינם מוטעמים. (79) שם במשנה: "אין מביאין מבית הזבלים". ורבינו מפרש שם, חיטה הצומחת באשפות, ואינה טעימה. (80) שם במשנה: "ולא מבית האילן" "מקום שיש בהן אילנות, והחיטים אינם מוטעמים" (רבינו בפיה"מ שם), "לפי שהאילנות עושים לה צל ואין התבואה גדלה יפה (רש"י שם). ועוד, שהאילנות יונקים את הקרקע ומכחישים את הזרעים (רש"י כת"י שם). (81) שם במשנה: כיצד הוא עושה, נרה שנה ראשונה, ובשנה שניה זרועה קודם לפסח שבעים יום והיא עושה סולת מרובה". "וניר הוא ההפוך, שמהפכין הארץ ומניחין אותה שנה אחת, ובשניה מהפכין אותה פעם שניה וזורעים אותה" (רבינו בפיה"מ שם). ובגמרא שם אמרו, אם השדה היתה עבודה אין צריך לחרוש אותה פעם שניה בשנה השניה, אבל אם לא היתה עבודה צריך גם בשנה שניה, ראה להלן פ"ז הלכה ד. (82) במשנה שם אמרו כן על המביא מבית

לא גרס רבינו כנוסחא שלפנינו אלא מחלק בין נתנה בו השמש טעם בישול, או לא. (52) כן צריך להיות, וכן הוא בדפוסים ישנים. בדפוסים חדשים, בטעות: "או". (53) זהו מה שאמרו שם במשנה: "אין מביאין הליסטין, ואם הביא כשר", שכן מפרש רבינו שם: "שנותנים אותו בכדים תחת השמש עד שישבר כמו שעושים במצרים, ושם השמש בלשון יוני, כפי דברי קצת מפרשים: יוסטן". (54) תוספתא מנחות פ"ט, וראה גם בבא בתרא צז: (55) יין תירוש שזה עתה יצא מגיתו (=מקום דריכת הענבים). (56) תוספתא שם: "אין מביאין יין פחות מבין ארבעים יום, ואם הביא מגתו כשר", וכן הוא בבבא בתרא צז. תני ר' חייא, יין מגיתו לא יביא, ואם הביא כשר, וראה סנהדרין ע. "יין מגיתו וכו' עד ארבעים יום", וראה עדיות פ"ו משנה א, ולהלן פ"ז הלכה ז. (57) שם במשנה: "ואין מביאין מן הדליות אלא מן הרגילות" (ראה להלן פ"ז הלכה ו), וכן הוא בתוספתא מנחות שם: "אין מביאין לא מן הכרמית ולא מן הדליות", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "הדליות הגבוהות מן הארץ על ערש של קנים", וברש"י "שקורין טריילש, לפי שאינו יין יפה": וראה להלן בסוף ההלכה. (58) מקום הצמא למים, ומי הגשמים אינם מספיקים לרוותם. שם במשנה: "אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים וכו' ואם הביא כשר". (59) כלומר, שנטוע אצל האשפות, שם במשנה, כנ"ל. (60) שם במשנה: "ולא ממה שנזרע ביניהם, ואם הביא כשר". כלומר, "מגפנים שהיה זרוע ביניהם שהכחישו הקרקע" (תפארת ישראל). (והמדובר בורעים שאינם כלאים בכרם, ראה בפ"ה מהלכות כלאים הלכה יח"ט). (61) פעמיים בשנה. שם במשנה: "אין מביאין אלא מן הרגילות ומן הכרמים העבדים". ובגמרא שם פז. "תנא, כרמים העבדים פעמיים בשנה", וראה להלן פ"ז הלכה ו. (62) בכל הנזכרים למעלה, מפורש כן במשנה או בתוספתא שם, אבל בדליות ובכרמים בלתי עבדים, לא נזכר בשום מקום שאם הביא כשר, ונראה שלמד זאת רבינו ממה שלא נאמר במשנה שאם הביא פסול, כמו שנאמר כן על מתוק ומעושן.

1 י. יין שנתגלה⁶³ - פסול לגבי המזבח⁶⁴. הדלה גפן
2 על גבי תאנה⁶⁵ - יינה פסול לנסכים⁶⁶, מפני
3 שנשתנה ריחו. הרי הוא אומר: זבח ונסכים⁶⁷ - מה
4 זבח שלא נשתנה⁶⁸, אף נסכים שלא נשתנו⁶⁹.

(63) ויש חשש שמא שתה נחש מהיין, והכניס בו ארס. (64) משנה סוכה מח: "והמים מגולין פסולין לגבי מזבח", ובגמרא שם נ. ובבבא בתרא שם אמרו, שאף אם יסנן את היין - פסול הוא לנסכים, משום שנאמר (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא לפחתך הירצץ או הישא פניך, אמר ה' צבאות". (65) הרים את שריגי הגפן ונתנם על עץ התאנה, וכן גדלו הענבים. (66) דברי רב אשי בבכורות יז. (67) הוקשו זה לזה. (68) ראה למעלה פ"ג הלכה ה. כי "הנדמה וכו' פסול למזבח וכו' שאין לך מום קבוע גדול מן השינוי". (69) אבל נשתנו, פסולים לנסכים.

5 יא. סלת שהתליעה רפה⁷⁰ או התליעו רב החטים⁷¹
6 שנעשית מהן⁷² - פסולה⁷³. התליע רב חטה אחת -

13 לְאָרֶץ, מִן הַחֹדֶשׁ⁹⁹ וּמִן הַיָּשׁוֹן¹⁰⁰, וּבִלְבָד שְׂיָבִיאוּ מִן
14 הַמִּבְחָר; חוּץ מִן הַעֲמֹר¹⁰¹ וּשְׁתֵי הַלֶּחֶם¹⁰², שְׂאִינָן
15 בְּאֵין אֶלָּא מִן הַחֹדֶשׁ וּמֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁰³.

98 משנה שם פג: "כל קרבנות הציבור והיחיד, באים מן הארץ ומחוצה לארץ, מן החדש ומן הישן, חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומארץ ישראל, וכולן אינן באין אלא מן המובחר". ומפרש רבינו כי "כל הקרבנות", הם גם מנחות וגם נסכים. ובתוספות שם (ד"ה כל) כתבו, כי המדובר גם על הזבחים, ואילו רש"י שם מפרשה רק במנחות. 99 מן התבואה החדשה שנקצרה לאחר טז ניסן. 100 כלומר, ממה שבביתו מזמן, ראה בפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב. 101 ראה בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג, כי "ביום שני של פסח, שהיא יום ששה עשר בניסן, מקריבין יתר על מוסף של כל יום, כבש לעולה עם עומר התנופה, והוא מנחה של ציבור". 102 ראה שם פ"ח הלכה א, כי ביום חמשים מספירת העומר והוא חג השבועות וכו' מביאין יתר על המוסף ביום הזה מנחה חדשה שתי הלחם. 103 שם במשנה. "דבר תורה, בעומר ושתי הלחם שלא יהיו אלא מן הארץ ומן החדש, אמר רחמנא בעומר (ויקרא כג, י) כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם, ונאמר בשתי הלחם (שם כג, טז) עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה', ממושבותיכם תביאו לחם תנופה, ונאמר עוד (שמות כג, טז) וחג הקציר ביכורי מעשיך" (רבינו בפייה"מ שם), וראה בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה"ו, ובפ"ח שם הלכה ב.

פֶּרֶק שְׂבִיעִי

1 יבואר בו דבר שאינו פסול בדיעבד לקרבן ואסור להקריבו לכתחילה.

16 א. לֹא כָּל דָּבָר שְׂאִינָנוּ פֶּסוּל מִבֵּיא אוֹתוֹ לְכַתְחִלָּה.
17 בַּיָּצֵד? הֲיָה חֵיב עוֹלָה - לֹא יָבִיא שָׁה כָּחוּשׁ וְכַעוֹר
18 וְיֹאמַר: הֲרִי אֵין בּוֹ מוֹם. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְאָרוּר נֹכַח
19 וְגוֹמֵר². אֶלָּא כָּל שְׂבִיבֵי לְקֶרֶן - יָבִיא מִן הַמִּבְחָר³.

2 "ויש בעדרו זכר, ונודד וזובח משחת לה". 3 ראה למעלה פ"ב ה"ח, ולהלן הי"א: "שיביא מן היפה והמשובח ביותר שבאותו המין", וכל זה הוא מצוה מיוחדת להביא מן המובחר, אבל כדי לצאת ידי חובתו יוצא אפילו לכתחילה בבינוני, ראה בפט"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ד: "מי שנדר שור או איל או כבש או עגל וכו' לא יביא כחוש ביותר שבאותו המין מפני שדמיו מועטין ואינו חייב להביא היפה והשמן ביותר וכו' אלא יביא הבינוני".

20 ב. וְכֵן הָיוּ עוֹשִׂין בְּזֶמַן הַמִּקְדָּשׁ: מִבֵּיאִין אֵילִים⁴
21 מִמּוֹאֲבִי⁵, וּמִבֵּיאִין כִּבְשִׁים⁶ שֶׁנִּבְיָהֶן רִחֲבִים מִחֶבְרוֹן⁷,
22 וּמִבֵּיאִין עֲגֻלִּים מִן הַשְּׂרוֹן⁸, וְגוֹזְלוֹת⁹ מִהָר הַמֶּלֶךְ¹⁰,
23 וּמִבֵּיאִין יַיִן מִקְרָחִין וְהַלּוּטִין¹¹, וְסֻלֹת מִמִּכְמָשׁ
24 וְיוֹתֶנֶה¹², וּמִבֵּיאִין שֶׁמֶן מִתְּקוּעִים¹³.

4 בני שתי שנים. 5 ברייתא מנחות פז, א. 6 בני שנה.

הזבחים ומבית השלחין ומבית האילן, אבל על המביא משדה שלא נרה ולא עבדה לא מפורש במשנה שם אם בדיעבד כשר או לא. ולמד כן רבינו מלשון "כיצד הוא עושה" שאינו אלא לכתחילה, עיין כסף-משנה.

1 יג. חֲטִיִּם שֶׁלֶקְטָן מִגְּלִיל הַבִּקְרָה⁸⁴ וּזְרַעֲם⁸⁴ - הֲרִי
2 אֱלוֹ⁸⁵ סֶפֶק, אִם עֲבָרָה מְאוֹסֵן בְּזִרְעָה אוֹ עֲדִין הֵן
3 מְאוֹסִין⁸⁶. לְפִיכָּה לֹא יָבִיא מִהֵן מִנְחוֹת, וְאִם הִבִּיא
4 - כְּשֶׁר⁸⁷.

83 מתוך הצוואה של הבקר. 84 רק בזרעם יש ספק, אבל אותם החיטים הללו עצמם, אסורים למזבח, שהם מאוסים, וכתוב (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך" (מנחות ט). 85 החיטים עצמם מזריעת החיטים שלקט מגלילי הבקר. 86 מנחות שם בעיא של רמי בר חמא. אבל דברי רבינו תמוהים, כי במנחות שם לא הסתפקו אם עודם מאוסים גם לאחר הזריעה, אלא הסתפקו אולי אסורים הם מחמת שהם כחושים, מכיון שהיו במעי הבהמה. ואולי היתה לפני רבינו גירסא אחרת שם, ועיין לחם-משנה. 87 כדין כל ספק בקרבן, ראה למעלה פ"ד הלכה יב.

5 יד. וְאֵלוֹ הֵן הַשְּׂמָנִים הַפְּסוּלִין: שֶׁמֶן שֶׁל גִּרְגָּרִים⁸⁸
6 שֶׁנִּשְׁרָפוּ בְּמִים⁸⁹, או שֶׁל זֵיתִים⁹⁰ כְּבוּשִׁין⁹¹ או
7 שְׁלוּקִים⁹², או שֶׁמֶן שֶׁל שְׂמִרִים⁹³, או שֶׁמֶן שֶׁרִיחוֹ
8 רַע⁹⁴ - כָּל אֵלוֹ פְּסוּלִין⁹⁵. אֲבָל שֶׁמֶן זֵית שֶׁנִּטְעוּ בְּבֵית
9 הַזִּבְלִים אוֹ בְּבֵית הַשְּׁלַחִין אוֹ שֶׁנִּזְרַע זֶרַע בִּינִיהֶן⁹⁶,
10 או שֶׁמֶן שֶׁהוּצִיאוּ מִזֵּיתִים שֶׁלֹּא בְּשָׁלוּ, אֶלָּא עֲדִין
11 הֵם פְּגִינ⁹⁷ - כָּל אֵלוֹ לֹא יָבִיא, וְאִם הִבִּיא - כְּשֶׁר.

88 של זיתים. 89 משנה שם פה: "אין מביאין מן הגרגרין שנשרו במים". ופירש רש"י שם בלשון אחר, ששהו הזיתים במים. 90 שמן של זיתים. 91 כחומץ או במי מלח (רש"י כת"י פו. וראה רבינו גרשום). 92 ששפכו עליהם מים ורותחים. שם במשנה: "ולא מן הכבושים ולא מן השלוקין". 93 תוספתא מנחות פ"ט וברייתא שם פו. כלומר, "שמן שיצא מן השמרים, כמו שמוציאין יין משמרי היין" (רש"י כת"י שם). 94 גם זה בתוספתא וברייתא שם, ראה למעלה הלכה א. 95 אפילו בדיעבד. שם במשנה וברייתא, ומשום "שנאמר (במדבר כח, לא) "תמימים יהיו לכם ונסכייהם", שיהיו גם הנסכים, ר"ל הסולת והשמן והיין בתכלית השלימות במיניהם" (רבינו בפייה"מ שם פה). וראה גם בקרית ספר, וראה למעלה הלכה א. 96 שם במשנה פה: "אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחין, לא מן מה שנזרע ביניהם, ואם הביא כשר", וראה למעלה הלכה ט. 97 במשנה שם: "אין מביאין שמן אנפיקנון". ובגמרא שם פו. "תניא רבי יהודה אומר, אנפיקנון שמן זית שלא הביא שלישי". וגרס רבינו במשנה, וכן גרס ר"ת (ראה תוספות פו. ד"ה ואם הביא) "ואם הביא כשר", אבל יש גורסים "ואם הביא פסול". ראה בברייתא שם וברש"י ותוספות שם.

12 טו. כָּל הַמִּנְחוֹת וְהַנְּסָכִים⁹⁸ כְּשֶׁרִים מִהָאָרֶץ וּמִחוּצָה

ופירושו כעובי המדה הזאת כשהיא מלאה וגדושה. (28) אף כי מקום המערכה במזבח של דורות היה כ"ד אמה וארבעה טפחים על כ"ד אמה וארבעה טפחים (ראה פ"ב מהל' בית הבחירה ה"ז) - לא היתה מדת הגזירין גדולה יותר, שכן נשמע ממה ששינו בשקלים פ"ו מ"ד: "האומר הרי עלי עצים, לא יפחות משני גזירין". וב"ירושלמי" שם נאמר כי השיעור הוא אמה (וראה ב'הר המוריה' כאן).

- ד. וְכִיצַד הָיוּ עוֹשִׂין²⁹ בְּזֵרִיעַת חֲטֵי הַמִּנְחֹת³⁰ וְהַנִּסְכִּים³¹? נָרַחְצִי³² הַשָּׂדֶה בְּשֶׁנָּה רִאשׁוֹנָה³³ וְזָרַע³⁴ חֲצִיָּהּ³⁵, וּבְשֶׁנָּה שְׁנִיָּה³⁶ נָרַחְצִי שְׂזָרַע בְּרִאשׁוֹנָה וְזָרַע הַחֲצִי הָאֲחֵר קֹדֶם לַפֶּסַח שְׁבָעִים יוֹם³⁷. וְאִם לֹא הָיְתָה הַשָּׂדֶה עֲבוּדָה - חוֹרֵשׁ וְשׁוֹנָה וְאֲחֵר כָּף זֹרֵעַ³⁸. וּבּוֹרֵר הַחֲטִים³⁹ יָפָה יָפָה, וְאֲחֵר כָּף שֶׁף אֶת הַחֲטִים⁴⁰. וּבּוֹעֵט בֶּהֶן הַרְבֵּה עַד שֶׁתִּקְלָפוּ⁴¹.

(29) למען יהיו החטים יפות וסלתן מהודרת. משנה מנחות פה, א. וברייתא שם פה, ב. (30) הבאות בפני עצמן, והם שלש מנחות ציבור ותשע מנחות יחיד, ראה בפ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"א-ד. (31) כלומר, החטים של מנחת הנסכים, ע"י בפ"ב שם ה"א. וראה ב'הר המוריה' כאן. (32) כלומר, חרש כל השדה, והשאיר חצייה בניר בלבד בלי זריעה. (33) בגמרא שם אמרו, כי מדובר באופן שהשדה היתה עבודה. כלומר, חרושה לפני השנה הראשונה, והיתה בורה כולה שנה שלמה, וממילא מה שכתב כאן רבינו בשנה ראשונה - הכוונה, הראשונה לזריעה, והשניה לחרישה, וכדעת רש"י שם. וראה בכסף-משנה ולחם-משנה. (34) השני. נמצא שזריעה זו היתה במקום שנחרש פעמיים. (35) כלומר, שניה לזריעה ושלישית לחרישה, כדלעיל. (36) שם במשנה, וברייתא. והוא ביום ה' בשבט "שכבר יש כח לחמה שזורחת עליה" (רש"י ורבינו גרשום). (37) שם. (38) ברייתא, שם. (39) משנה שם עו, א - כדעת תנא-קמא. "וישיפה הוא גזור מן יושפך ראש, ועניינו שיכו החיטה בידים בכח עד שמעביר מעליה העפר" (פירוש המשנה, שם). (40) שם במשנה: "כל המנחות טעונות וכו' שיפה ובעיטה בחיטין", "ובעיטה שדורסין אותה ברגל עד שהיא נשברת" (פירוש המשנה, שם).

- ה. כָּל הַחֲטִים שֶׁל מִנְחֹת טְעוֹנוֹת שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שִׁיפָה וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּעִיטָה⁴¹. שֶׁף אַחַת וּבּוֹעֵט שְׁתֵּים, שֶׁף שְׁתֵּים וּבּוֹעֵט שְׁלֹשׁ⁴². נִמְצְאוּ שֶׁלֹּשׁ שִׁיפֹת וְחֲמֵשׁ בְּעִיטֹת. וְחוֹזֵר חֲלִילָה⁴³, עַד שֶׁיִּגְמֹר שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שִׁיפָה וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּעִיטָה, כְּדִי שִׁתְּקַלְפוּ הַרְבֵּה. וְחוֹשֵׁב הַהוֹבָאָה וְהַהוֹלָכָה בְּשִׁיפָה אַחַת לְהַחֲמִיר⁴⁴. וְאֲחֵר כָּף טוֹחֵן וּמְרַקֵּד יָפָה יָפָה⁴⁵.

(41) שם במשנה. (42) ברייתא, שם. (43) ראה רש"י שם. (44) שם: "בעי רב ירמיה, אמטויי ואתויי חד, או דילמא אמטויי ואתויי תרי, מאי. תיקו". ופירש רש"י: "הא דקתני שף אחת, היינו אמטויי ואתויי, דמה שמוליך ומביא בידו חשיב שיפה אחת, או דילמא להולכה לחודא קרי חד שיפה, וכן נמי הבאה לחוד אחשיב שיפה". ומכיון שבעיא זו לא

(7) שם בברייתא: "אילים ממואב כבשים מחברון וכו', רבי יהודה אומר מביאין כבשים שגובהן כרחבן". וב'תוספות' שם גרסו "שגובהן רחבים", ופירוש הדבר (לפי רבינו ורש"י בכת"י) שגביהן רחבים. (8) שם בברייתא. (9) תורים בני יונה. (10) שם בברייתא. (11) שם פו, ב - במשנה, והגירסא שם "קדוחים ועטולין". ובפירוש המשניות לרבינו גרס "קרותים והטולין", ושם אמרו עוד: "שניה להן בית ירמה ובית לבן בהר, וכפר סגנא בבקעא". (12) שם פג, ב - במשנה. והגירסא שם "מכניס וזטחא", והערך (ערך זנוח) גרס "מכמס וזנוחא", ובמשנה שבמשניות הגירסא "מכמס ומזוניחא", ושם איתא עוד "ושניה להן עפריים בבקעא". (13) שם פה, ב - במשנה, תקוע, אלפא (כלומר, אלף=ראשון) לשמן, אבא שאול אומר שניה להן רגב בעבר הירדן.

- ג. כָּל הָעֲצִים¹⁴ הַחֲדָשִׁים¹⁵ כְּשֶׁרִים לַמַּעֲרָכָה¹⁶. וְלֹא הָיוּ מְבִיאִין מִשָּׁל זֵית וְלֹא מִשָּׁל¹⁷ גֶּפֶן, מִשּׁוּם יָשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁸. וּבִאֲלוּ הָיוּ רִגְלִיין¹⁹: בְּמַרְבִּיּוֹת שֶׁל תֵּאֲנֶה²⁰ שֶׁל חֲרָשִׁים²¹ שְׁאִינָן בְּיָשׁוּב²², וּבִשָּׁל אֲגוֹז וּבִשָּׁל עֵץ שֶׁמֶן²³. וְהַגְזִירִין²⁴ שֶׁעָשָׂה מִשֶּׁה²⁵ - אִמָּה אֶרְבֹּן וְאִמָּה רַחֲבִין²⁶, וְעִבְדֵּי כְּמַחֲק גְּדִישׁ²⁷ שֶׁל סָאָה. וְכַמוֹתָן עוֹשִׂין לְדוֹרוֹת²⁸.

(14) "כלומר, רוב העצים" (המפרש, תמיד כט.), וראה להלן. (15) שלא נשתמש בהן הדיוט, ראה למעלה פ"ו ה"ב. (16) תמיד שם, במשנה: "כל העצים כשרין למערכה". "מערכה הוא צבור האש שנעשה מן העצים המסודרין וגדושים ומבערין האש" (רבינו בפיה"מ ליומא מג:). וראה בפ"ב מהל' עבודת יום הכיפורים ה"ה כי בכל יום ויום היו על המזבח שלש מערכות של אש, וראה גם בפ"ו מהל' תמידין ומוספין ה"א. (17) שם במשנה: "חוץ משל גפן ושל זית". (18) כרב אחא בר יעקב (שם כט:). (19) לעשות המערכה, משום שהם מובחרים שבעצים (פירוש הראב"ד). (20) משנה, שם. והם "חריות וענפים" (המפרש, תמיד כט.). (21) צ"ל: "של חרשים" כלומר, יערות (כסף-משנה). וכן אמרו בגמרא (שם כט:): שמדובר בתאנה שאינה עושה פרי. (22) אלא במדבריות, ואינן ראויות לאכילה, ואין בזה משום ישוב ארץ ישראל (רבינו בפירוש המשניות שם). (23) שם במשנה, והם עצים שדולקין כמו נר (מפרש, תמיד שם). והער"ב שם כתב שהוא: "עץ העושה שמן אפרסמון. ואני שמעתי שהוא האילן שקורין לו בלע"ז פינ"ו, ובערב צינוב"ר, ואף-על-גב דעץ מאכל הוא אין בו צורך, כמו בגפן וזית, הלכך לא אסרוהו משום ישובה של ארץ ישראל כדרך שאסרו הגפן והזית". (24) ראה בפ"ב מהל' תמידין ומוספין ה"ב: "מצוה לעלות בשני גזירים של עץ עם תמיד של שחר יותר על עצי המערכה וכו' וכן מוסיפין שני גזירים עם תמיד של בין הערביים". (25) כלומר, הגזירין שהעלו על המזבח שהיה במשכן. (26) זבחים סב, ב - כמדת מקום המערכה. ותניא (שם) "על העצים אשר על האש אשר על המזבח" (ויקרא א, ח) - "שלא יהיו עצים יוצאין מן המזבח כלום". (27) צ"ל: "גודש", שם בזבחים. סאה היא מדת יובש,

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נפשוטה, יש להחמיר ולחשוב ההולכה וההובאה לשיפה אחת. (45) בעומר, אמרו חכמים (שם עו: במשנה) שהיה מנופה בשלש-עשרה נפה. ובשתי הלחם, אמרו (שם) שהיה מנופה בשתי-עשרה, ולחם הפנים באחת-עשרה, ואילו בשאר המנחות לא נתנו חכמים שיעור, ולכן כתב רבינו ומרקד יפה יפה, בלי נתינת שיעור.

ו. הַיִּינִין⁴⁶ - מִבֵּיא עֲנָבִים מִן הָרְגֵלִיּוֹת⁴⁷, מִן הַכֶּרְמִים
הָעֲבוּדִים⁴⁸ פְּעָמִים בְּשָׁנָה⁴⁹, וְדוֹרֶךְ⁵⁰. וְכוֹנְסִין אוֹתוֹ
בְּחִבּוּיֹת קִטְנוֹת⁵¹. וְאֵין מְנִיחִין אוֹתָן אַחַת אַחַת וְלֹא
שְׁתֵּים שְׁתֵּים, אֶלָּא שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ⁵². וְאֵינוּ מְמַלֵּא אֶת
הַחִבּוּי עַד פִּיָּה, כְּדִי שִׁיְהִי רִיחוֹ נוֹדֵף⁵³. וְאֵינוּ
מְבִיא לֹא מִפִּי הַחִבּוּי, מִפְּנֵי הַקִּמְחִין הָעוֹלָה עַל פִּי
הַיִּינִין⁵⁴; וְלֹא מִשּׁוּלֵיהֶם⁵⁵, מִפְּנֵי⁵⁶ הַשְּׂמִירִים; אֶלָּא
מִשְׁלִישָׁה⁵⁷ וּמֵאֲמָצְעָה⁵⁸ שֶׁל אֲמָצְעִית⁵⁹.

(46) כלומר, כיצד היו עושין היין לנסכים. ומקור כל הלכה זו במנחות פו, ב - במשנה. (47) "הסמוכות לארץ כשאר הכרמים" (פירוש המשנה) שאינן דליות (= מוגבהות מן הארץ). וראה למעלה פ"ו ה"ט. (48) משנה, שם: "ואין מביאין וכו' אלא מן הרגילות ומן הכרמים העבודים". (49) בגמרא שם פו, א - תנא כרמים העבודים פעמים בשנה, "ועבודת הכרמים היא החפירה סביבות השרשים כמין גומות ולהשקותן ולהפך אותה העפר כולה כדי שיכנס בהן המים והאוויר" (פירוש המשנה, שם) והענבים האלו הם מובחרים. (ולא כתב רבינו מלאכת הזמירה, אלא דקדק וכתב מלאכות שיש להן היתר בשנה השביעית, היינו חפירה סביב השרשים, שמותרת אם נתכוין לאוקמי אילנא (פ"א מהל' שמיטה ויובל ה"ז), השקאה בבית השלחין (שם ה"ח), ועשית עוגיות לגפנים (שם ה"ט), שכן נראה ב"ירושלמי" שבת פ"ח ה"ב, שאמרו שם לענין קידוש: "מהו לצאת ביין של שביעית, תני רבי הושעיה, יוצאין ביין של שביעית". וראה בספרי "זמנים" (סי' טו עמ' לו) שהספק היה אם יין של שביעית, שאינו עבוד כבשאר השנים, אם הוא נקרא יין מכרמים עבודים (שהרי דין קידוש תלוי בנסכים - ראה בבא-בבא צז.), ופשט מברייטא של רבי הושעיה שיוצאים, הרי שכרם העבוד בשנה השביעית, הרי הוא כרם עבוד. (50) מיד אחר בצירתן (תוספתא מנחות פ"ט, וראה 'הר המוריה' כאן). (51) במשנה שם פו, ב: "ולא (היו) כונסין אותן בחצבין גדולים (שפוגמים טעם היין, רש"י כת"י) אלא בחביות קטנות", ובברייטא (שם פז). "תנא, חביות כדות לודיות ובינוניות", ומפרש רבינו שהדברים הללו באו לפרש מה שאמרו במשנה שם: "ולא היו כונסין אותן בחצבין גדולים", שהכוונה גם לגדולים וגם לבינוניים, ואם כן לא יכנס אלא בחביות קטנות, וכסתם דברי המשנה ('הר המוריה'). ולא כמו שאמרו בתוספתא שם: "לא בחצבים גדולים ולא בחביות קטנות אלא בכדידיות בינוניות". (52) בברייטא שם לפנינו, איתא: "אין מניחין אותן שתיים אלא אחת אחת", ונראה מדברי רבינו שהוא גורס וכו' בברייטא כלשון שהזכיר, והוא מפרש שמניחים שלש חביות זו על גב זו, והאמצעית היא

ז. הִיָּה הַגִּזְבֵּר יוֹשֵׁב⁶⁰ וְהֵיִין יוֹצֵא מִן הַנֶּקֶב שֶׁבְּצֶד
הַחִבּוּי. בֵּינָן שִׁירָאָה שְׁנוֹי הַשְּׂמִירִים מִתְחִיל לְצֵאת -
פּוֹסֵק וְאֵינוּ לּוֹקֵחַ. וּמֵאֲמִיתִי מִבֵּיא? מֵאַחַר אֲרֻבַּעִים
יוֹם לְדִרְיֻכְתּוֹ⁶¹ עַד שְׁתֵּי שָׁנִים⁶² אוֹ יֵתֵר מֵעֶשְׂרִים⁶³. וְאֵם
הִבִּיא יֵין יִשָּׁן מִכֶּמְהָ שָׁנִים - הָרִי זֶה פֶּלֶשׁ⁶⁴. וְהוּא
שֶׁלֹּא יִפְסֵד טַעְמוֹ⁶⁵.

(60) שם פו, א - במשנה. (61) תוספתא מנחות פ"ט: "אין מביאין יין פחות מבין ארבעים יום, ואם הביא מגתו כשר", וראה בבא-בבא צז, ב. וסנהדרין ע, א. ועדיות פ"ו מ"א, וראה למעלה פ"ו ה"ט. (62) משנה, מנחות פו, ב: "אין מביאין יין, דברי רבי. וחכמים מכשירין". ופסק רבינו כחכמים המכשירים לכתחילה, ולא כרבי האוסר לכתחילה (כסף-משנה). (63) כל זמן שאין חשש שנפסד טעמו, ראה להלן. (64) תוספתא מנחות פ"ט, לדעת רבי המחמיר, וכל-שכן לדעת חכמים המקילים. אבל מה שנראה מדברי רבינו שלכתחילה לא יביא, אין לכך מקור מן התוספתא הנ"ל, שהיא לדעת רבי, ואילו רבינו פסק כחכמים (ראה למעלה). וצריך לומר שלמד כן מן הסברא, שלא התירו חכמים אלא ביין ישן, אבל יין ישן מכמה שנים, הוא ישן נושן, ובזה לא מצאנו היתר לכתחילה בדברי חכמים, ועי' כסף-משנה. (65) פשוט הוא נלמד מיין מעושר ומבושל שנשתנה טעמו ופסולים, כמפורש למעלה פ"ו ה"ט (כסף-משנה).

ח. תַּשְׁעָה מִיִּינֵין בְּשָׁמֶן⁶⁶ מִפְּנֵי שְׁנוֹי מַעֲשִׂיוֹ⁶⁷. בִּיצֵד?
זֵית שֶׁגִּרְגְּרוֹ⁶⁸ בְּרֹאשׁ הַזֵּית וּבְיָרֹךְ אַחַת וּבְתַשׁוֹ
וְנִתְּנוֹ לִסְלִי⁶⁹ - הַשָּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ הוּא הָרָאשׁוֹן. חֲזוֹר
אַחַר כֶּף וְטַעְנוּ בְּקוֹרָה⁷⁰ - הַשָּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ הוּא
הַשְּׁנִי. וְאֵם חֲזוֹר אַחַר שְׁטַעְנוּ וְטַחְנוּ⁷¹ וְטַעְנוּ שְׁנִיָּה⁷²
- הַשָּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ הוּא הַשְּׁלִישִׁי. זֵיתִים שֶׁמֶסְקֵן
כֶּלֶךְ⁷³ בְּעֶרְבוּכָיָה וְהֵעֵלֶן⁷⁴ לִגְגַּ, וְחֲזוֹר וּבְרִיר גִּרְגֵּר גִּרְגֵּר
וּבְתַשׁוֹ וְנִתְּנוֹ לִסְלִי - הַשָּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ הוּא הָרְבִיעִי.
וְאֵם טַעְנוּ בְּקוֹרָה אַחַר כֶּף - הַשָּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא הוּא
הַחֲמִישִׁי. חֲזוֹר וְטַחְנוּ וְטַעְנוּ פַּעַם שְׁנִיָּה - הַשָּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא
הוּא הַשְּׁשִׁי. זֵיתִים שֶׁמֶסְקֵן וְטַעְנוּ בְּתוֹף הַפִּתִּי עַד
שִׁילְקוֹ וְהֵעֵלֶן וְנִגְבֵּן, וְאַחַר כֶּף פֶּתַשׁ וְנִתְּנוֹ לִסְלִי -
הַשָּׁמֶן שֶׁיֵּצֵא הוּא הַשְּׁבִיעִי. חֲזוֹר וְטַעְנוּ בְּקוֹרָה -

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י' אדר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהלכה הסמוכה. (80) דרגה שלישית. (81) שהוא השני שבשני. (82) שהוא הראשון שבשלישי. (83) שם במשנה. (84) דרגה רביעית. (85) שהוא השלישי שבשני. (86) שהוא השני שבשלישי. (87) גם זה שם. (88) שהוא השלישי שבשלישי. (89) גם זה שם.

י. אין כָּשֶׁר לַמְנוּחָה אֲלָא רִאשׁוֹן⁹⁰ וְרִבְעִי⁹¹ וְשִׁבְעִי⁹² בְּלֶבֶד; שְׁנָאִמְר: בְּתִית לְמֵאֹר - אֵין כָּשֶׁר לַמְנוּחָה אֲלָא הַיּוֹצֵא מִן הַפְּתוּשׁ בְּלֶבֶד⁹³. אֲכָל לַמְנַחֲת פֶּלֶן כָּשֶׁרִין⁹⁴.

(90) שבראשון. (91) שהוא ראשון שבשני. (92) שהוא ראשון שבשלישי. שם במשנה. כי כל אלו, שלושת השמנים, נעשו על-ידי כתישה (למעלה ה"ח), מה-שאין-כן ביתר השמנים. (93) כרבי יהודה, בברייתא שם פו, ב. (94) ראה למעלה ה"ט.

יא. וּמֵאַחַר שֶׁפֶּלֶן כָּשֶׁרִין לַמְנַחֲת, לָמָּה נִמְנָו? כְּדִי לִידַע יָפָה שְׁאִין לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, וְהַשְׁוֶה, וְהַפְּחוּת. שְׁהַרְוָה לִזְפוֹת עֲצָמוֹ - יִכֶּה יִצְרוֹ הָרַע וְיִרְחִיב יָדוֹ וְיָבִיא קִרְבָּנוֹ מִן הַיָּפָה, הַמְשַׁבַּח בְּיוֹתֵר שְׁבָאוֹתוֹ הַמִּין⁹⁵ שְׁיָבִיא מִמֶּנּוּ. הֲרִי נֶאֱמַר בְּתוֹרָה: וְהָכֵל הַבֵּיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנֹו וּמִחֲלָבֶהֶן, וַיֵּשַׁע יְיָ אֶל הָכֵל וְאֶל מִנְחָתוֹ. וְהוּא הַדִּין כָּכָל דָּבָר שֶׁהוּא לְשֵׁם הָאֵל הַטּוֹב, שְׁיִהְיֶה מִן הַנָּהָה וְהַטּוֹב⁹⁶. אִם בָּנָה בֵּית תַּפְּלָה - יִהְיֶה נֶאֱהָ מִבֵּית יִשְׁבָּתוֹ. הָאֲכִיל רָעִב - יֵאָכֵל מִן הַטּוֹב וְהַמְתּוֹק שֶׁבְשִׁלְחָנוֹ. כֶּסֶה עֶרֶם - יִכְסֶה מִן הַיָּפָה שֶׁבְּכִסּוֹתוֹ. הַקָּדִישׁ דָּבָר - יִקְדִּישׁ מִן הַיָּפָה שֶׁבְּנִקְסִיוֹ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: כָּל חֵלֶב לֵי יְגוּמָר.

(95) ראה בפט"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, וראה למעלה ה"א מה שכתבנו שם. (96) "הם דברי רבינו, ראויים אליו" (כסף-משנה).

סִלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת אֶסְרִי הַמְזֻבָּח

1 הַשֶּׁמֶן שֶׁיּוֹצֵא הוּא הַשְּׁמִינִי. חֲזַר וְטָחַן וְטָעַן פַּעַם שֵׁנִיָּה - הַשֶּׁמֶן שֶׁיּוֹצֵא הוּא הַתְּשִׁיעִי. 2

(66) משנה, שם פו, א. וכן הוא ב'ספרא' פ' אמור פי"ג ה"ב-ה. (67) מעשי עשיית השמן, שהיו בשלש פעמים ובאופנים שונים, אבל לקיטת הזיתים היתה פעם אחת בשנה, ולא כפירוש רש"י שהיו שלש פעמים בשנה, ראה ב'תוספות' שם (לחם-משנה). (68) היינו שליטת גרגירים אותם שנתבשלו היטב בראש הזית או שעשה סימן במתבשלים ראשונה עד שיהיו מבושלים היטב, ואחר-כך תולשן מהאילן, ושאר הזיתים לוקט מיד אחר כן (וראה בלחם-משנה ו'הר המוריה'). (69) שיוזב השמן מנקביו. (70) כלומר, מניח על הזיתים הכתושים שבסל קורת בית הבד, ומתוך הכובד יוצא שמן נוסף, וכחכמים במשנה שם, החולקים על רבי יהודה האומר כי מניחים אבנים, אבל לא הקורה, שמתוך כובד הקורה יוצאים גם שמרים ומתערבים עם השמן, וראה רש"י שם. (71) בריחיים, ראה ברייתא שם. (72) בקורת בית הבד. (73) אחר שגמר לגרגר בראש הזית. (74) לראש הגג, במשנה שם.

3 ט. אָף עַל פִּי שֶׁפֶּלֶן כָּשֶׁרִין לַמְנַחֲת⁷⁵, הֲרִאשׁוֹן אֵין לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ⁷⁶. וְאַחֲרֵיו⁷⁷ הַשְּׁנִי וְהַרְבִּיעִי⁷⁸, וְשִׁנִּיָּה⁷⁹ וְאַחֲרֵיהֶם⁸⁰ הַשְּׁלִישִׁי וְהַחֲמִישִׁי⁸¹ וְהַשְּׁבִיעִי⁸², וְשִׁלְשֶׁתָּן שְׁוִין⁸³. וְאַחֲרֵיהֶם⁸⁴ הַשְּׁשִׁי⁸⁵ וְהַשְּׁמִינִי⁸⁶, וְשִׁנִּיָּה⁸⁷ וְהַתְּשִׁיעִי⁸⁸ אֵין לְמַטָּה מִמֶּנּוּ⁸⁹.

(75) משנה, שם. ובגמרא שם אמרו: "יכול יהא זך כתיב פסול למנחות, תלמוד-לומר (שמות כט, מ) ועשרון סולת בלול בשמן כתיב, אם כן מה תלמוד-לומר למאור, אלא מפני החסכון, מאי חסכון? אמר רבי אלעזר, התורה חסה על ממון של ישראל", ומפרש רש"י שם, שאילו היה צריך לחזור גם במנחות אחר זך וכתיב, כמו במנורה, היו מפסידים שהיו לוקחים אותו ביוקר (רש"י, שם). (76) שהוא השמן הנקי והמובחר ביותר (במשנה, שם). וראה להלן ה"י. (77) דרגה פחותה יותר. (78) שהוא הראשון שבשני. (79) בנקיונם, לענין מובחר במנחות, אם אין לו מן הראשון המובחר ביותר, ויש לו שמן משני המינים האלו - יביא מאיזה שירצה, אבל לענין מנורה אינם שווים, ראה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ט-ז' אדר תשע"ח

26 וְאִם אֵין לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר הָרָאוי לְטַלְטֵלוֹ - 27 הֲרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט; וְאִם עֶבֶר וְשַׁחַט - לֹא יִכְסֶה דָּמָם עַד לְעֶרֶב⁴. וְכֵן בְּרִיָּה⁵ שֶׁהוּא סָפֵק⁶ אִם חִיָּה הִיא אִם בְּהֵמָה⁷ - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאִם שַׁחַט - לֹא יִכְסֶה דָּמָה עַד לְעֶרֶב, אֶפְלוּ הִיא לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר; שְׁמָא יֵאמַר הָרוּאָה: חִיָּה וְנִדְאִית הִיא וְלִפְיָקָהּ כֶּסֶה דָּמוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְיָבִיא הָרוּאָה לְהַתִּיר חֲלָבָהּ⁸.

(2) משנה, ביצה ב, א. (3) מערב יום-טוב. (4) ראה

יום ראשון י' אדר ה'תשע"ח

הלכות שביתת יום טוב

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) נתבארו בו קצת המלאכות המותרות בפרטיהן, ומה שאסור בהן, והענין הכולל לאלו הנזכרות בפרק זה הוא היותן לאוכלין ומשקין.

24 א. מִי שֶׁהָיָה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן³ אוֹ אֶפֶר מוֹכֵן, שְׁמַתָּה לְטַלְטֵלוֹ - הֲרִי זֶה שׁוֹחֲט חִיָּה וְעוֹף וּמִכְסֶה דָּמָם;

קצב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י' אדר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אֲכִילָה. אָבֵל נֹתֵנוּ²³ לִפְנֵי בֵּית הַדְּרִיסָה, כְּדִי שִׁידְרֶסוּ
עֲלֵינוּ²⁴ וְלֹא יִפְסֹד. וְלֹא הִתִּירוּ דָּבָר זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי
שְׂמֵחַת יוֹם טוֹב, כְּדִי שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלְּשַׁחֲט²⁵. וּמִתֵּר
לְמַלַּח בָּשָׂר לְצִלְ²⁶ עַל גִּבֵּי הָעוֹר²⁷, וּמִעֲרִימִים בְּדָבָר
זֶה²⁸. פִּיצֵד? מוֹלַח מַעֲט בָּשָׂר מִכָּאן וּמַעֲט מִכָּאן,
עַד שֶׁיִּמְלַח הָעוֹר כָּלּוּ.

(21) וגם נשחטה ביום-טוב (מגיד-משנה). (22) "שהמליחה
מין עיבוד הוא" (רבינו בהל' שבת פ"א). (23) המדובר
בהמה שנשחטה ביום-טוב כנ"ל (אבל אם נשחטה מערב
יום-טוב, אסור - הואיל והיה יכול למלחו מערב יום-טוב.
מגיד-משנה). (24) ולא ניכר כל-כך שכוונתו לתיקון העור
(ביצה יא:). (25) "התירו סופן משום תחילתן" (ביצה יא:).
(26) שהיא מליחה מועטת, כדלהלן הלכה ה'. (27) אף
שעל-ידי-זה ימלח גם העור קצת. (28) "ירושלמי" פ"א
ה"ו. וחכמים התירו דבר זה שנראה קצת הערמה, כדי שלא
יבוא לידי קלקול והפסד העור, ולא ירצה לשחוט ביום-טוב,
וימנע משמחת יום-טוב.

ה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמוֹלַח לְצִלִּי, שְׂאִינוּ¹⁹
צָרִיךְ מִלַּח הַרְבֵּה³⁰; אָבֵל לְקִדְרָה³¹ - אֲסוּר לְמַלַּח
עַל הָעוֹר. וְכֵן³² אֵין מוֹלְחִין³³ אֶת הַחֲלָבִים, וְאֵין
מְהַפְּכִין³⁴ בָּהֶן, וְאֵין שׁוֹטְחִין אוֹתָן בְּרוֹחַ עַל גִּבֵּי
תְּדוּת³⁵, מִפְּנֵי שְׂאִינָן רְאוּיִין לְאֲכִילָה.

(29) ביצה יא, א. (30) [בפ"ו מהלכות אסורות הי"ב, נראה
מדברי רבינו שלצלי צריך מליחה כמו לקדירה (עיי"ש)
במגיד-משנה]. וכן כתב רבינו בפ"ה מהל' איסורי מזבח
הי"א: "ומצוה למלוח הבשר (בקרבת) יפה יפה כמולח
בשר לצלי", רצ"ע. (31) והוא-הדין אם מולח לצלי
מליחה מרובה כמו לקדירה - אסור (ביצה, שם).
(32) ביצה, שם. (33) שדבר שאינו אוכל גמור, אם מולח
כדי שלא יסריח - יש בו משום מעבד. (34) שזה תיקון
לחלבים שלא יסרחו. (35) כתנא-קמא ולא כרבי יהושע.
גזירה שמא יבוא למלחם (שם יא:).

ו. הַמַּפְּשִׁיט³⁶ אֶת הַבְּהֵמָה - לֹא יִרְגֵּל בְּיוֹם טוֹב.
פִּיצֵד הוּא הַמִּרְגֵּל? זֶה הַמוֹצִיא כָּל בָּשָׂר מִרְגֵּל
אֶחָת, כְּדִי שֶׁיּוֹצִיא כָּל הָעוֹר שְׁלֵם וְלֹא יִקְרַע. מִפְּנֵי
שִׂטוּרָם בְּהַפְּשִׁיט זֶה טָרַח גְּדוֹל³⁷, וְאֵין בּוֹ צָרִיךְ
לְמוֹעֵד. וְכֵן³⁸ אֲסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּית יֵד³⁹ בְּבָשָׂר. וְהוּא,
שֶׁיַּעֲשֶׂה בִּסְפִין. שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
בְּחָל. וּמִתֵּר לַעֲשׂוֹת סִימָן⁴⁰ בְּבָשָׂר.

(36) בכורות לג, א. (37) אבל מפשיט את העור דרך שתי
הרגלים, שחותך מרגל האחת עד השניה, ועל-ידי-זה
מפשיט העור שלם, שאין הטרחא מרובה בזה (בית יוסף)
"אור"ח סי' תצט, ועיין כסף-משנה כאן. (38) ביצה כח, א.
(39) "כשמוכר בשר, עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו
לביתו, וביום-טוב צריך לשנות לעשות היכר, שאין מקח
ומכר ביום-טוב" (רש"י ביצה כח:). (40) "שלא יחליפהו
הנושאו" (רש"י).

למעלה בסוף פרק שני (בהערה 106). אבל לדעת גדולי
הראשונים, אם יש לו דקר נעוץ (יתר ברזל שחופרין בו
קרקע) מבעוד יום בעפר תיחות, יכול לכסות בו, כדברי
המשנה "ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה".
(5) משנה, ביכורים פ"ב. (6) ונקרא בלשון התלמוד "כוי".
(7) וצריך לכסות מספק (רבינו בפ"ד מהל' שחיטה).
(8) והאוכל כזית מחלב בהמה חייב כרת, וחלב חיה מותר
באכילה (רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ז), וכוי חלב אסור
מספק, ואין לוקין על אכילתו (רבינו בפ"א מהל' מאכלות
אסורות).

ב. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט חִיָּה וְעוֹף מִעֶרֶב יוֹם טוֹב - לֹא
יִכְסֶּה דָמָם בְּיוֹם טוֹב¹⁰. שֶׁחַט בְּהֵמָה¹¹ חִיָּה וְעוֹף
בְּיוֹם טוֹב, וְנִתְעַרְבַּ דָּמָם - לֹא יִכְסֶּה אוֹתוֹ עַד
לְעֶרֶב¹²; וְאִם הָיָה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר, וַיְכּוֹל
לְכַסּוֹת הַכֹּל בְּדִקְרִיָּה אֶחָת - הָרִי זֶה יִכְסֶּהוּ¹³.

(9) ביצה ח, ב. (10) שהיה לו לכסות מערב יום-טוב, ואין
מצוות הכיסי מונע אותו משמחת יום-טוב, שהרי יכול
לאכול את הבשר, ולכסות את דמו במוצאי יום-טוב (רש"י).
(11) שדמה פטור מכיסוי. (12) שהרי הוא טורח טרחא
שאינה של מצוה, שיש ביניהם דם בהמה (רש"י).
(13) ואם שחט באמצע החצר, יכול לכסות את הדם אפילו
בכמה דקירות, כדי שלא יתלכלכו כליו (מגן אברהם)
בשור"ע אור"ח סי' תצח).

ג. הַשּׁוֹחֵט¹⁴ בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב - מִתֵּר לוֹ לְתַלֵּשׁ צִמָּר
לְמִקְוֵם הַסְּפִין¹⁵ בְּיָדוֹ¹⁶; וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִזְיֶנּוּ
מִמִּקְוָמוֹ¹⁷, אֶלָּא יִשְׁאָר שֵׁם מִסְבָּךְ בְּשָׂאָר¹⁸ צִמָּר
הַצִּנּוֹר. אָבֵל בְּעוֹף - לֹא יִמָּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְרָפּוֹ,
וְנִמְצָא תוֹלֵשׁ¹⁹ בְּיוֹם טוֹב²⁰.

(14) בכורות כה, א. (15) שאם ישחוט בלי תלישה, והסכין
יהיה מכוסה בצמר - תהיה השחיטה פסולה משום חלדה,
ראה הל' שחיטה פ"ג, ה"י. (16) שאין דרך גזיזה אלא
בכלי (פ"ט מהל' שבת ה"ח) והתירו בידו, שהוא כלאחד
יד, משום שמחת יום-טוב. (17) כדי שייראה שתולש רק
לצורך שחיטה ולא לצרכו (תפארת ישראל' בבכורות פ"ג
מ"א לענין בכור, וה"ה לענין יו"ט). (18) ובנוסחאות
ישנות, הגירסא: "בשאר" (בב"ת). (19) שלא התירו
מכשירי אוכל נפש אלא מה שאי-אפשר לעשות מערב
יום-טוב (ראה בפ"א ה"ח) מבלי שיגרום הפסד או חסרון
טעם לאוכל, אבל מריטת הנוצה אפשר לעשותו מערב
יום-טוב (הרא"ש). (20) "נהגו עכשיו השוחטים למרוט
הנוצה קודם שחיטה, וסומכין על דעת הרמב"ן שחולק על
רבינו, ומתיר תלישת נוצה מן הצנור לפני שחיטה, שאי-
אפשר לשחוט בלא זה (חיי אדם' כלל סט). ורבינו בפירוש
המשניות במס' בכורות שם, העתיק את כל דברי הגמרא
בענין זה, אף-על-פי שאין דרכו כן בפירוש המשנה, והתנצל
בלשון זה: "וזכרתי זה, ואע"פ שאינו מכוונת המסכת לפי
שורב בני אדם עוברים עליו".

ד. הַמַּפְּשִׁיט עוֹר בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב²¹ - לֹא יִמְלַחְנוּ;
שְׂזָה עֶבֶד הוּא²², וְנִמְצָא עוֹשֶׂה מְלָאכָה שֶׁלֹּא לְצָרֶךְ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י' אדר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהחלה היא של הקדש, וביאר רבינו (בפ"ד מהל' חמץ ומצה) שאינו עובר על חמץ של הקדש, שנאמר (שמות יג, ז) "ולא יראה לך", שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה? - כאן נחשב החמץ כשלו, כיון שלא נתנו עדיין לידי כהן, ויכול לישאל על ההפרשה, "הואיל ואי בעי מתשיל עלה, ממנויה הוא" (שם מו:). (64) במשנה, אמרו עוד: "כן בתירא אומר, תטיל בצונן", המונוע מלהחמין, אבל לכתחילה אין לסמוך על תקנה זו, שחששו חכמים שמה לא יזהר יפה שלא תחמין (הרא"ש).
 י. אין⁶⁵ אופין בפוריני⁶⁶ תדשה, גזרה שמה תפחת⁶⁷ ותפסיד הלחם, וימנע משמחת יום טוב. אין⁶⁸ גורפין⁶⁹ תנור וכירים, אכל מכבשין⁷⁰ את האפר שבהן⁷¹. ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות אלא אם כן גרף - מתיר. וסותמין⁷² פי התנור בטיט ורפש שפסביבות הנדר. והוא, שרפכין⁷³ מאמש. אכל לגבל טיט ביום טוב - אסור. ומתיר לגבל את האפר⁷⁴ לסתם בו פי התנור.

(65) ביצה לד, א. (66) תנור של חרס. (67) יתקלקל גג התנור ויפול על הפת. אבל בתנורים שלנו, שנעשו מלבנים, ונותן טיט בין לבינה לחברתה להדביקן יחד, והם חזקים, אין חשש זה ('משנה ברורה' או"ח ס' תקז). (68) משנה, ביצה לב, ב. (69) אם נפל לתוכו מטיח הטיט. (70) להשכיב האש והאפר שבו, כדי שיהיה חלק ולא יגע בפת. (71) "ולגרוף את התנור מן האפר והגחלים לאחר הסקה, יראה לי שהוא מותר, ואף-על-פי שהוא מכבה, אי אפשר בלא כן, וכשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש, כך מותר לכבות לצורך אוכל נפש, והרי זה כמניח בשר על הגחלים" (מגיד-משנה בשם הרשב"א). (72) ביצה, שם. (73) בגמרא שם "והוא דצייריה (=עשה בו סימן) מאתמול". אבל בנוסחת הרי"ף (כת"י דק"ס) "דטריח", וצ"ל "דמריח" שהוא ממורח ואין בו גיבול ('בירור הלכה' שם, ציון ל'). (74) לשיטתו בפ"ח מהל' שבת (הט"ז) שאין גיבול באפר, והראב"ד חולק עליו שם וכאן.

יא. תנור⁷⁵ וכירים חדשים - אין סכין⁷⁶ אותן פשמן ביום טוב, ואין טשין אותן במטלית, ואין מפגיין⁷⁷ אותן בצונן כדי לחסמן⁷⁸; ואם בשביל לאפות⁷⁹ בהן - מתיר. אין⁸⁰ מלכבין את האבנים⁸¹ לצלות או לאפות עליהן, מפני שמחממן⁸². ומסיקין ואופין בפוריני⁸³, ומחמין חמין באנטיכין⁸⁴.

(75) ביצה לד, א. (76) דרכן היה לסוך התנורים החדשים בשמן ולשפשף אותן, כדי להחליקן ולצחצחן, ואסור משום תיקון כלי. (77) שהצונן הבא אחר היסק, מחזק את הכלי. (78) לחזקן. (79) שהוצרכו להפיג את התנור כדי שיוכלו לאפות בהם, ולא ישרף הפת. (80) משנה, ביצה לג, א. (81) בכמה ספרים, הגירסא "הרעפים", וכן גירסת רבינו בפירוש המשניות, והם חרסים שמכסים בהם את הגגות. (82) לדעת ה'מגיד משנה' אסור אפילו ברעפים ישנים, אבל בפירוש המשנה להרמב"ם מפורש שלא נאסר אלא בחדשים, וכפשטות דברי הגמרא ביצה לד, א. (83) תנור

ז. מולגין⁴¹ את הראש⁴² ואת הרגלים, ומהבהבין אותן באור; אכל אין טופלין אותן פסיד⁴³ ובחריטית⁴⁴ ולא באדמה, ואין גוזזין אותן במספרים⁴⁵. וכן אין גוזזין את הירק בתספרת שלו; אכל מתקנין את האכל שיש בו קוצים, כגון קנדרס⁴⁶ ועכביות⁴⁷, בתספרת⁴⁸.

(41) ביצה לד, א. (42) ברותחין, כדי להסיר את השיער. (43) שזה נראה כעיבוד. (44) חומר שעושין ממנו כלי חרס. (45) שנראה כאילו עושה זה לצורך השיער (רש"י). (46) בכת"י התימנים, הגירסא "קורנס". (47) מין צמח שיש בו קוצים, והוא ראוי למאכל. (48) כיון שהוא צורך אוכל נפש.

ח. מתיר⁴⁹ ללוש עסה גדולה ביום טוב. והלש⁵⁰ עסה מערב יום טוב - אינו מפריש ממנה חלה ביום טוב⁵¹. ואם לשה ביום טוב - מפריש ממנה חלה⁵² ונותנה לכהן. ואם⁵³ היתה עסה טמאה, או שנטמאת החלה - לא יבשל את החלה; שאין מבשלין ביום טוב אלא לאכל⁵⁴, וזו לשרפה⁵⁵ עומדת. וכן⁵⁶ אין שורפין אותה ביום טוב, שאין שורפין קדשים⁵⁷ שנטמאו ביום טוב; ששרפת קדשים שנטמאו - מצות עשה, שנאמר: באש ישרף, ועשית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בהן⁵⁸ - עשה ולא תעשה⁵⁹, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה⁶⁰.

(49) ביצה כב, ב: "בית שמאי אומרים, אין אופים פת מרובה ביום-טוב, ובית הלל מתירים". והלכה כבית הלל. וראה למעלה פ"א ה"י שממלאה אשה תנור פת וכו'. (50) ביצה ט, א. (51) שאפשר לעשותה מערב יום-טוב. (52) "מצות-עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר (במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" (פ"ה ה"א מהל' ביכורים). (53) משנה, פסחים מו, א. (54) שנאמר (שמות יב, טז) "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". (55) כדין תרומה טמאה שאינה נאכלת לכהן, רק יהנו בשריפתה (רבינו בהל' תרומות פ"ב). (56) שבת כד, ב. (57) שתרומה בכלל קדשים, שמצות-עשה היא לשורפן (תנא דבי אליהו פ"ג). ועיין שבת כה. ורש"י 'ותוספות' (שם). (58) בכתב-יד שלפני בעל 'מעשה רוקח', לא נמצאו תיבות "וכיוצא בהן". (59) ראה למעלה פ"א ה"ב. (60) שבת כה, ב.

ט. כיצד יעשה בה? יניחנה עד הערב⁶¹ וישרף אותה. היתה⁶² יום טוב של פסח, שאם יניחנה תחמין⁶³ - לא יפריש את החלה בצק, אלא⁶⁴ יאפה את כל העסה הטמאה, ואחר כך יפריש החלה לחם.

(61) [אף שאין שורפין קדשים בלילה - זה אינו אלא בנותר ופיגול, אבל טמא נשרף בלילה - 'נודע ביהודה' מהדורא תנינא או"ח סי' צו, מדקדוק לשון הרמב"ם פי"ט מפסולי המוקדשין ה"ה]. (62) משנה, פסחים מו, א. (63) ואף

קצד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י' אדר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 בְּקִנּוּן¹⁰¹ או בְּתַמְחֻוִי¹⁰², אָכַל¹⁰³ לֹא בִנְפָה¹⁰⁴ וְלֹא
23 בִּכְבָּרָה. וְכֵן¹⁰⁵ הַבּוֹרֵר קִטְנִיּוֹת בְּיוֹם טוֹב - בּוֹרֵר
24 כְּדִרְבּוֹ בְּחִיקוֹ וּבְתַמְחֻוִי, אָכַל לֹא בִנְפָה וְלֹא בִּטְבֵּלָא
25 וְלֹא בִּכְבָּרָה.

(98) ביצה יב, ב. ונראה שמולל כדרכו בלי שינוי, ואילו בשבת מולל בשינוי (פכ"א מהל' שבת הי"ד) כי רבינו מפרש מה שאמרו (ביצה יג): "כיצד מולל - בשינוי" - בשבת ולא ביום-טוב (ועיין רש"י ו'תוספות' שם). שבותל שהגיעה לבישולה, והגרעינים נפרשים ממנה על נקלה כשמוללים אותה ביד. (100) מפרק השרביטין ומוציא זרע מה. (101) כלי שראשו אחד רחב, והשני עשוי כמין מרוב, ונותנין הקטניות בראשו הרחב ומנענע האוכל ומתגלגל דרך המרוב, והפסולת נשאר בכלי (רש"י). (102) קערה גדולה. (103) לפי שדרך לעשות בכלים אלו בכמות רבה, ונראה כאילו עובד לצורך מחר. (104) בכת"י, הגירסא "בטבלא". (105) משנה, ביצה יד, ב.

26 טז. בְּמָה¹⁰⁶ דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָאָכַל מְרַבָּה עַל
27 הַפִּסְלָת¹⁰⁷; אָכַל אִם הִיְתָה הַפִּסְלָת מְרַבָּה עַל הָאָכַל
28 - בּוֹרֵר אֶת הָאָכַל וּמַנִּיחַ אֶת הַפִּסְלָת. וְאִם הִיְתָה טָרַח
29 בְּבִרְיַת הַפִּסְלָת מִן הָאָכַל יִתֵּר מִטָּרַח בְּבִרְיַת הָאָכַל
30 מִן הַפִּסְלָת - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָאָכַל מְרַבָּה, בּוֹרֵר אֶת
31 הָאָכַל וּמַנִּיחַ אֶת הַפִּסְלָת.

(106) ביצה, שם. (107) שאז טוב יותר לברור הפסולת, שטרחתו מועטה.

32 יז. אֵין¹⁰⁸ מְסַנְּנִין אֶת הַחֲרָדֵל בְּמִסְנַנְתָּ שְׁלֵה, מְפָנִי
33 שְׁנִרְבָּה בְּבוֹרֵר¹⁰⁹; אָכַל נִתְּנִין בִּיצָה בְּמִסְנַנְתָּ שֶׁל
34 חֲרָדֵל¹¹⁰, וְהוּא מְסַנְּנִין מֵאֵלִיו¹¹¹. וְאִם¹¹² הִיְתָה
35 הַמְּשֻׁמֶרֶת תְּלוּיָה - מִתֵּר לָתֵן לָהּ זֵין בְּיוֹם טוֹב¹¹³;
36 אָכַל¹¹⁴ לֹא יִתְּלָה בְּתַחֲלָה, שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כְּדִרְבּוֹ שֶׁהוּא
37 עוֹשֶׂה בְּחֵל¹¹⁵. וּמַעֲרִים¹¹⁶ וְתוֹלָה אֶת הַמְּשֻׁמֶרֶת
38 לְתַלּוֹת בֵּה רְמוּנִים, וְתוֹלָה בֵּה רְמוּנִים, וְאַחֲרֵי כֵן
39 נִתֵּן לְתוֹכָה שְׁמָרִים.

(108) בשבת קלד, א: "אין מסננין את החרדל, ואין ממתקין אותו בגחלת". וביום-טוב מייירי (מגיד-משנה). (109) ובורר ממש אינו, שגם הפסולת שלו ראוי לאכילה ('משנה ברורה' ס' תקי ס"ג). (110) שנתנו בה החרדל מערב יום-טוב ('משנה ברורה' ס' שיט סט"ו). (111) כי כך טבע הביצים שטורפים ונותנים אותם בדברים העכורים והם מזככים אותם (פירוש המשנה להר"ם שבת פרק כ'). וראה בפ"ח מהל' שבת הי"ד. (112) משנה, שבת קלז, ב. (113) אף-על-פי שהמלאכה גמורה היא, ובשבת חייב חטאת (פכ"א מהל' שבת הי"ז) - ביום-טוב מותר משום אוכל נפש ('משנה ברורה' ס' תקי ס"ד ב'ביאור הלכה'). (114) שבת, שם. (115) שם, קלח, א. שנראה כעושה אוהל, על הכלי ('משנה ברורה' שם). ובהל' שבת (פכ"א הי"ז), כתב רבינו "שמה יבוא לשמר". (116) שבת קלט, ב.

גדול של חרס. (84) יורה גדולה. והשמיענו בשני אלה, שאין חוששים שמא יאמרו: לצורך חול הוא עושה (מגיד-משנה).

1 יב. אֵין⁸⁵ עוֹשִׂין גְּבִינָה בְּיוֹם טוֹב; שָׂאם גִּבְן מְעַרֵב
2 יוֹם טוֹב, אֵין בָּזָה חֲסֵרוֹן טַעַם. אָכַל⁸⁶ דְּכִין אֶת
3 הַתְּבֵלִין כְּדִרְבּוֹן; שָׂאם יָדוּף אוֹתָן מְבַעֵרֵב, יָפּוּג
4 טַעַמָן. אָכַל מִלַּח אֵינוֹ נִדּוּף בְּיוֹם טוֹב, אֲלֹא אִם בֵּן
5 הָטָה הַמִּכְתָּשׁ, או שִׁירוּף בְּקַעֲרָה וּכְיוּצָא בֵּה, כְּדִי
6 שִׁישְׁנָה; שָׂאם שָׁחַק הַמִּלַּח מְעַרֵב יוֹם טוֹב, לֹא יָפּוּג
7 טַעַמּוֹ. וְאֵין⁸⁷ שוֹחֲקִין אֶת הַפִּלְפְּלִין בְּרַחֲמִים שְׁלֵחָן⁸⁸,
8 אֲלֹא דָף אוֹתָן בְּמִדּוּכָה כָּכַל הַתְּבֵלִין⁸⁹.

(85) שבת קלד, א. (86) משנה, ביצה יד, א. (87) משנה, ביצה כג, א. כרבנן החולקים על רבי אלעזר בן עזריה. (88) שנראה כמעשה חול ('תוספות' ביצה יד, א. ד"ה איכא). (89) שאף הם מפיגים טעמם אם דכים אותם מערב יום-טוב ('תוספות' שם).

9 יג. אֵין⁹⁰ כּוֹתְשִׁין אֶת הָרִיפּוֹת⁹¹ בְּמִכְתָּשֶׁת גְּדוֹלָה⁹²,
10 אָכַל כּוֹתְשִׁין בְּמִכְתָּשֶׁת קְטָנָה, שְׁנָה הוּא הַשְּׁנוּי
11 שְׁלֵה. וּבְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל - אֶפְלוּ בְּקִטְנָה אֶסּוּר;
12 שֶׁהַתְּבוּאָה שְׁלֵחָן טוֹבָה הִיא, וְאִם כּוֹתְשִׁין אוֹתָם
13 מְעַרֵב יוֹם טוֹב - אֵין בְּכֵף הַפִּסְד⁹³.

(90) ביצה יד, א. (91) שעורים כתושים במכתש. (92) אף-על-פי שבחוצה לארץ אין התבואה טובה, ואם כותשין אותה מערב יום-טוב היא נפסדת, בכל זאת אסור לכתוש במכתש גדולה, כמו שאסרו לטחון פלפלים בריחיים שלהם (למעלה הי"ב) - לחם-משנה. (93) כן מפרש רבינו מה שחילקו בתלמוד (שם יד): בין ארץ ישראל לחוץ לארץ. ואין זה דומה למלח שהתירו לדוך בשינוי, אף-על-פי שאינו מתקלקל אם דכים מערב יום-טוב (למעלה הי"ב), מפני שמלח צורך הכרחי הוא, שהרי כל המאכלים צריכים מלח (לחם-משנה).

14 יד. הַקָּמַח⁹⁴, אֶף-עַל-פִּי שֶׁרְקָדוּ⁹⁵ מְעַרֵב יוֹם טוֹב
15 וְהִסִּיר מִמֶּנּוּ הַסִּבִּין - אֵין מְרַקְדִּין אוֹתוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה
16 בְּיוֹם טוֹב, אֲלֹא אִם בֵּן נִפְלָה⁹⁶ בְּתוֹכּוֹ צָרוּר אוֹ קִיסָם
17 וּכְיוּצָא בֵּהֶם. וְאִם שְׁנָה - מִתֵּר, כְּגוֹן שִׁירְקָד מֵאַחֲרֵי
18 הַנִּפְּהָ, או שֶׁרְקָד עַל גְּבִי הַשְּׁלֵחָן⁹⁷, וּכְיוּצָא בְּשְׁנוּי
19 זֶה.

(94) ביצה כט, ב. (95) רקידה אסורה אף לצורך אוכל נפש, כמו שכותב רבינו בפ"א הי"ז, לפי שאפשר לעשותה מערב יום-טוב מבלי שיפסיד את טעמו, וגם כי הדרך לעשות מזה הרבה לימים רבים, וטורח ביום-טוב לצורך חול. (96) שאין כוונתו לרקד כדי לייפות הקמח, אלא להסיר מתוכו הצירוורת. (97) שבחול, הדרך לעשות על גבי תיבה או עריבה.

20 טו. מוֹלְלִין⁹⁸ מְלִילוֹת⁹⁹ וּמְפָרְכִין¹⁰⁰ קִטְנִיּוֹת בְּיוֹם
21 טוֹב. וּמְנַפֵּחַ עַל יָד עַל כָּכַל כְּחוֹ וְאוֹכַל, וְאַפְלוּ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"א אדר – ספר זמנים – הלכות שביתת יום טוב קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יום שני י"א אדר ה'תשע"ח

פרק רביעי

1 נתבאר בו יתר המלאכות המותרות בפרטיהן, ומה שאסור בהן, חוץ מן ההוצאה. והענין הכולל לאלו המלאכות, הוא היותן בכלים, או בדברים שאינן אוכלין ולא משקין. עוד נתבאר בפרק זה דברים האסורין משום גזרת מקח וממכר, ונתבאר בהלכות שבת שאסורה משום גזירה שמא יכתוב.

1 א. איך מוציאים את האש לא מן העצים³ ולא מן האבנים ולא מן המתכות, כגון שחוככין⁴ אותן זו בזו או מפין זו בזו עד שתצא האש. וכן הנפֿט⁵ החד ביותר שהוא במים⁶, שמגידין אותם עד שידלק, או פלי זף קשה או זכוכית⁷ מלאה מים, שמגידין אותה כנגד עין השמש עד שיחזור נגדה לפשתן⁸ וכיוצא בו וידלק - כל זה וכיוצא בו אסור ביום טוב; שלא התר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה⁹, אבל להמציא אש - אסור¹⁰, שהרי אפשר להמציא אותה מבפֿערב¹¹.

2 משנה במסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (3) והוא הדין שאסור לחכך גפרור ולהוציא אש (שו"ת שואל ומשיב מהדורא ו' סימן ס"ב ושו"ת כתב סופר (או"ח סימן ס"ז). (4) בכ"י הגירסא "שחופפין". (5) כן מפרש רבינו מה שאמרו במשנה שם "אין מוציאים את האור מן המים". (6) בכ"י הגירסא "כמים". (7) בכ"י הגירסא "כלי זכוכית". (8) לומר שידלק הפשתן. וכן פירשו הגאון (אוצר הגאונים, חלק התשובות סימן צ"ו) ורש"י שם למה שאמרו במשנה "אין מוציאים את האור מן המים". (9) לשם ביטול ואפיה וכל זה מותר ביום טוב שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב (למעלה פרק א' הלכה ח'). (10) ואם כבר הוציא את האש, מותר להשתמש בה ביום טוב (הרב המגיד ועיין ראב"ד). (11) ומכשירים שאפשר לעשותם מערב יום טוב אסורים מן התורה גם לר' יהודה (ביצה דף כ"ח עמוד ב') והמאירי תמה על רבינו ממה שהוצרכו לפרש בגמרא (שם דף ל"ג עמוד ב') משום שהוא מוליד ביום טוב [אבל נראה שדעת הגמרא שם שבבא זו של "ואין מוציאים" היא סוף דברי ר' אליעזר שם ולכן אמרו במשנה השניה (שם דף ל"ד עמוד א') "ועוד אמר רבי אליעזר" (ועיין רש"י שם) והרי ר' אליעזר סובר (שבת דף קל"ז עמוד ב') שמכשירין שאפשר לעשותם מערב יום טוב גם כן מותרים ביום טוב ולפיכך הוצרכו לפרש טעם אחר משום מוליד אבל להלכה מביא רבינו את הטעם הנכון. ועיין בט"ז סימן תק"ב סק"א ובפני יהושע שם].

11 ב. אף על פי שהתירה הבערה ביום טוב שלא לצורך¹², אסור¹³ לכבות את האש אפלו הבערה לצורך אכילה¹⁴; שהפני מלאכה שאין בו צורך אכילה כלל¹⁵. וכשם שאין מכבים את האש, כך אין מכבים את הנר. ואם ככה - לוקה, כמי שארג או בנה.

(12) "שמתוך שהותרה לצורך (אוכל נפש) הותרה נמי שלא

לצורך" (למעלה פרק א' הלכה י"ב). (13) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (14) והיה מקום לטעות שנתיר לו לכבות שאם לא כן לא ידליק פעם אחרת וימנע משמחת יום טוב (לחם משנה וראה להלן הלכה יב). (15) ואם האש גדולה ומקלקלת התבשיל, או שאי אפשר לבשל הקדירה אלא אם יכבה, מותר לכבות (רמ"א או"ח סימן תקיב, וטורי זהב או"ח סימן תק"ב).

17 ג. אין¹⁶ מסלקין את פי הנר¹⁷ למעלה¹⁸ כדי שתכבה, ואין מסירין את השמן ממנו¹⁹, ואינו²⁰ חותך את ראש הפתילה בפלי, אבל נופץ את ראשה בידו. אגדה²¹ של עצים שהדלקה במדורה - כל עץ שלא אחזה בו האש מתר לשמטו²², ואינו דומה למסיר שמן מן הנר.

16 מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (17) הפתילה. (18) להוציא מן השמן. (19) ראה פרק י"ב מהלכות שבת הלכה ב'. (20) כן מפרש רבינו מה שאמרו במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב' "מוחטין את הפתילה ביום טוב" דהיינו ביד ולא בכלי ועיין ראב"ד. (21) רבינו גרס כגירסת הר"ף במסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' "אמר רב קינסא שרי" והיינו קיסמין (עצים דקים) כמו שפירש רבינו חננאל. (22) שאינו מכבה אלא מונעו שידלק.

23 ד. אין²³ מכבין את הדלקה כדי להציל ממון²⁴ ביום טוב, בדרך שאין מכבין בשבת, אלא מניחה ויוצא²⁵. ואין מכבין²⁶ את הנר מפני תשמיש המטה, אלא כופה עליו פלי, או עושה מחצה בינו לבין הנר, או מוציאו לבית אחר. ואם אינו יכול לעשות אחת מקל אלו - הרי זה אסור לכבות, ואסור לשמש עד שתכבה מאליה.

23 מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (24) אבל אם יש לחשוש לספק נפשות מותר (מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'). (25) כתב המשנה ברורה (או"ח סימן של"ד) בשם אליהו רבה, ושיירי כנסת הגדולה "יצא ההיתר לכבות הדליקה בכל מקום אף בשבת כיון שאפשר שאם לא יכבה לא יחסר מהיות שם בעיר זקן או חולה שאין יכול לברוח, ותבא הדליקה עליו". (26) כרבנן החולקים על ר' יהודה המתיר כל צרכיו ביום טוב (מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א').

27 ה. מתר²⁷ לטלטל את הנר והוא דולק, ואין גוזרין²⁸ שְׂמָא יכבה²⁹. ואסור להניח את הנר על גבי דקל וכיוצא בו ביום טוב³⁰, שְׂמָא יבוא להשתמש במחבר ביום טוב.

27 נלמד ממה שאמר בסמוך (מהגמרא דמסכת שבת דף מ"ה עמוד א') שאין להניח הנר על גבי דקל ביום טוב - משמע שטלטולים אחרים מותרים (מגיד משנה) ועיין בסמוך בנוסחת כ"י. (28) בכתב יד הגירסא "חוששין". (29) כי דבר שאינו מתכוון מותר (עיין הלכות שבת פרק א' הלכה ה'). (30) בכתב יד הגירסא "מערב יום טוב". ולפי זה מובן מה שמסיים "שמא יבוא להשתמש במחבר ביום

לצללות דג על התנור, לוקחים חרס או נייר או קולפים קנה ומרטיבים אותם במים ושמים תחת הדג שלא ישרף. (46) מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. (47) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (48) שנעקם. ואפילו נעקם ביום טוב שלא היה אפשר לו לתקנו מערב יום טוב – אסור, שהלכה כרבנן לגבי ר' יהודה כנ"ל הלכה ו'. (49) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד א' 'אין פוחתין את הנר' וכפירוש רבינו בפירוש המשנה.

ט. אין משחזין⁵⁰ את הספין במשחזות שלה⁵¹, אבל מחדדה על גפי העץ או על גפי חרש או אבן. ואין מוריס⁵² דבר זה לרבים, כדי שלא יבואו לחדדה במשחזות. במה דברים אמורים? בשיכולה לחתך בדחק או שנפגמה; אבל אם אינה יכולה לחתך כלל - אין משחזין אותה אפילו על העץ, שמא יבוא להשחיתה במשחזות. ומפני זה אסרו להראות⁵³ ספין לחכם⁵⁴ ביום טוב, שמא תהיה פגומה, ויאמר לו: אסור לשחט בה משום פגמתה, וילך ויחדדנה במשחזות. וחכם שראה הספין לעצמו - הרי זה משאילה לעם הארץ.

(50) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (51) אפילו נתקלקלה ביום טוב, שלא היה אפשר לעשות מאתמול. וכרבנן דר' יהודה שאמרו שמכשירי אוכל נפש אסורים ביום טוב אפילו אם לא היה אפשר לעשותם בערב יום טוב. (52) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (53) הכוונה שהשוחט, יראה סכינו לחכם. ובכ"י הגירסא "לראות סכין לעם הארץ", ולפי זה המדובר הוא בחכם הרואה סכין. (54) לפי הדין צריך השוחט להראות סכינו לחכם לפני שחיטה שיבדקו אם אין בו פגימה הפוסלת השחיטה (יורה דעה סימן י"ח).

י. אין⁵⁵ מבקעין עצים ביום טוב, לא בקרדם ולא במגל ולא במגרה, אלא בקופיץ⁵⁶ ובצד החד שלו; אבל לא בצד הרחב, מפני שהוא פקדום. ולמה אסרו בקרדם וכיוצא בו? שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל, שהרי אפשר היה לו לבקע מערב יום טוב⁵⁷. ולמה לא נאסר הבקוע⁵⁸ כלל? מפני שאפשר שיפגע בעץ עבה, ולא יוכל להבעירו, ויפגע מלבשל, לפיכך התירו לבקע בשנוי. וכל הדברים הדומין לזה - מזה הטעם התירו בהן מה שהתירו, ואסרו מה שאסרו.

(55) משנה במסכת ביצה דף ל"א עמוד ב'. (56) סכין של קצבים. (57) ומכשירי אוכל נפש שאפשר לעשות מערב יום טוב, אינם דוחים יום טוב. (58) מאחר שאפשר לעשותו מערב יום טוב.

יא. לא⁵⁹ תפנס אשה בין העצים לטל מהן אוד⁶⁰ לצלות בו⁶¹, ואין⁶² סומכין את הקדרה ולא את הדלת בבקעת של קורה; שלא התירו לטלטל עצים ביום טוב אלא להסקה בלבד⁶³.

טוב", ואילו לפי נוסחתנו קשה למה הוא חוזר וכופל "ביום טוב" (מעשה רוקח) ועיין למעלה בסמוך.

ו. אין³¹ מעשנין³² בקטרת ביום טוב, מפני שהוא מכבה, ואפילו להריח בה³³, ואין צריך לומר לגמור את הבית ואת הכלים שהוא אסור. ומתיר לעשן פחת הפירות כדי שיכשרו לאכילה, כמו שמותר לצלות בשר על האש³⁴. וממתקין³⁵ את החרדל בגחלת של מתכת, אבל לא בגחלת של עץ, מפני שהוא מכבה. ואין³⁶ מכבין את האש כדי שלא תתעשן הקדרה³⁷ או הבית.

(31) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד ב'. (32) בגמרא זה נקרא "מוגמר", לפור מיני בשמים על גחלים. (33) שזה לא הותר בכלל "אוכל נפש", מכיון שכתוב "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", דבר השווה לכל נפש התירה התורה (כתובות דף ז) ומוגמר אינו שווה לכל נפש שאינו אלא למפונקים. ובענין עישון סיגוריות ביום טוב דעת הקרבן נתנאל על הרא"ש (מסכת ביצה פרק א' אות י') לאסור מטעם זה שהנאה זו אינה שווה לכל נפש, אבל במשנה ברורה (או"ח סימן תקי"א) בביאור הלכה מביא מה"שערי-תשובה ועוד אחרונים שכיון שהיום הרבה רגילים בזה – דינו כדבר השווה לכל נפש. (34) בכ"י הגירסא "על העץ". (35) מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. (36) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' כרבנן החולקים על ר' יהודה המתיר כל הצרכים ביום טוב. (37) אבל אם מתקלקל התבשיל שבתוך הקדרה מותר לכבות שזה צורך אוכל נפש (ראשון לציון).

ז. אין³⁸ נופחין במפוח³⁹ ביום טוב, כדי שלא יעשה בדרך שהאמנין עושין; אבל נופחין בשפופרת. אין⁴⁰ עושין פחמין⁴¹, ואין גודלין⁴² את הפתילה, ולא מהבהבין אותה, ולא חותכין אותה לשנים בכלי; אבל ממעכה ביד⁴³, ושורה אותה בשמן, ומניח אותה בין שתי גרות ומדליק באמצע, ונמצאת הפתילה נחלקת בפי שתי גרות.

(38) מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. (39) של אומנין, אבל במפוח של בעלי בתים המנהג להחיר (שולחן ערוך הרב סימן תק"ב). (40) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד א'. (41) שהוא מכבה, וגם הוא מתקן כלי. (42) לשזור הפתילה. (43) דזה רק תיקון כלאחר יד ומותר (רש"י).

ח. אין⁴⁴ שוכרין את החרש ואין חותכין את הנזיר לצלות⁴⁵ עליהם, ואין פוצעין⁴⁶ את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות בו מליח. שפוד⁴⁷ שגוצף⁴⁸, אף-על-פי שהוא יכול לפשוט בידו - אין מתקנין אותו. שני⁴⁹ פלים שהן מחברין בתחלת עשייתן, בגון שתי גרות או שני פוסות - אין פוחתין אותן לשנים, מפני שהוא כמתקן כלי.

(44) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (45) כשרוצים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"א אדר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 אָפּלוּ בַּיָּצִים לֹא יַעֲמִיד אוֹתָן שׁוֹרָה עַל גַּבֵּי שׁוֹרָה
22 עַד שִׁיעָמְדוּ כְּמוֹ מְגֻדִּל⁸², אֲלֹא יִשְׁנֶה וַיִּתְחִיל
23 מְלַמְעֵלָה לְמִשָּׁה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה צָרִיף שְׁנוּי.

80) מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (81) בכ"י הגירסא
"ומניח". (82) כדי שיכניס האש ביניהם לצלות הביצים,
אבל אם אינו צריך לאויר שתחתיו מותר (משנה ברורה
או"ח סימן תק"ב).

24 טז. מְסִירִין⁸³ זֹבֻבִין הַנִּתְלִים בְּבִהְמָה, אֶף-עַל-פִּי
25 שֶׁהֵן עוֹשִׂין חֲבוּרָה⁸⁴. וְאִין⁸⁵ מְלִידִין⁸⁶ אֵת הַבִּהְמָה
26 בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל מְסַעֲדִין. בִּיצָה? אוֹחֵז בְּוֹלָד שְׁלֹא
27 יִפֹּל לָאָרֶץ, וְנוֹפֵחַ לוֹ בְּחֻטְמוֹ⁸⁷, וְנוֹתֵן יָד לְתוֹף פִּי.
28 הֵיתָה בְּהִמָּה טְהוֹרָה, וְרִחֲקָה אֶת הַוֹּלָד - מִתָּר
29 לְזִלְף⁸⁸ מְשֻׁלָּתָה עָלָיו וְלָתֵן בּוֹל⁸⁹ מִלֶּח בְּרִחְמָה, כְּדִי
30 שֶׁתִּרְחֹם עָלָיו. אֲבָל הִטְמָאָה - אֲסוּר לַעֲשׂוֹת לָהֵן כֵּן,
31 לְפִי שְׁאִינָה צָרִיכָה⁹⁰.

83) משנה במסכת ביצה דף כ"ג עמוד א'. (84) לפי שאינו
מתכוון לעשות חבורה ודבר שאינו מתכוון - מותר.
(85) משנה במסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב'. (86) להוציא
את הוולד מן הרחם. (87) הסתום בריין. (88) לשפוך.
(89) מלא אגרוף. (90) שאינה מקרבתו לעולם אחרי
שריחתו.

32 יז. כְּלִי⁹¹ שֶׁנִּטְמָא מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב - אֵין מְטַבִּילִין
33 אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, גְּזֵרָה שְׁמָא יִשְׁהָה אוֹתוֹ בְּטִמְאָתוֹ⁹².
34 וְאִם⁹³ הָיָה צָרִיף לְהִטְבִּיל מִיָּמִים⁹⁴ שָׁבוּ - מְטַבִּיל אֵת
35 הַכְּלִי בְּמִימָיו וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁹⁵. כְּלִי⁹⁶ שֶׁהָיָה טְהוֹר
36 לְתוֹרָמָה, וְרָצָה לְהִטְבִּילוֹ לְקִדְשׁ⁹⁷ - מִתָּר
37 לְהִטְבִּילוֹ⁹⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה מְטַבִּילוֹת מַעֲלוֹת
38 שְׁאָר (הִטְמָאוֹת) [הַמַּעֲלוֹת].

91) משנה במסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (92) בחול הוא
טרוד במלאכתו, וישהה את טבילת הכלי ליום טוב שהוא
פנוי, ואנו רוצים למהר טהרתו כל מה שאפשר. (93) מסכת
ביצה דף י"ח עמוד ב'. (94) טמאים שטהרתם על ידי
השקה (=זריעה וחיבור עם מי מקוה). (95) והמים עם
הכלי נטהרו. (96) שם. וכפירוש רבנו חננאל. (97) שעשו
חכמים מעלות לקודש שהטהור לתרומה צריך טבילה
לקודש, כמבואר בהלכות אבות הטומאות פרק י"ג.
(98) כי במעלות דרבנן לא גזרו "שמא ישהה".

39 יח. כְּלִי⁹⁹ שֶׁנִּטְמָא בְּיוֹם טוֹב - מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם
40 טוֹב¹⁰⁰. נִטְמָא הַכְּלִי בְּמִשְׁקִין טְמֵאִין, שֶׁהֵן וְלִד¹⁰¹
41 הִטְמָאָה, מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב - מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב,
42 לְפִי שֶׁהוּא טְהוֹר מִן הַתּוֹרָה¹⁰², כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר
43 בְּמִקּוּמוֹ. וּמְדִלִין בְּדִלִי טָמֵא וְהוּא טְהוֹר מֵאֱלֹו.
44 נִדָּה¹⁰³ שְׁאִין לָהּ בְּגָדִים¹⁰⁴ לְהַחֲלִיף - מֵעֲרָמָה
45 וְטוֹבֵלָת בְּבִגְדֶיהָ¹⁰⁵.

99) מסכת ביצה דף י"ח עמוד א'. (100) כיון שלא היה

59) מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (60) חתיכין עץ
שגורפים בו התנור ומהפכים בו העצים והגחלים.
(61) מאחר שלא הוכן לכך מאתמול. (62) משנה במסכת
ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (63) "לא נתנו עצים אלא להסקה"
(מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א').

1 יב. מְסַלְקִין⁶⁴ תְּרִיסִים⁶⁵ חֲנִיּוֹת⁶⁶ וּמַחֲזִירִין אוֹתָן בְּיוֹם
2 טוֹב, כְּדִי שִׁיּוּצֵיא תְּבָלִין שֶׁהוּא צָרִיף לָהֵן מִן
3 הַחֲנוּת, וְלֹא יִמְנַע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב⁶⁷. בְּמָה דְּכָרִים
4 אֲמוּרִים? בְּשִׁישׁ לָהֵן צִיר⁶⁸ בְּאִמְצַע; אֲבָל יֵשׁ לָהֵן
5 צִיר מִן הַצֵּד - אֲסוּר, גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְקַע⁶⁹. וְשְׁאִין לָהֵן
6 צִיר כָּל עֶקֶר - אֲפֹלוּ בְּבִית⁷⁰ מִתָּר לְהַחֲזִיר.

(64) משנה במסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (65) דפים
ססגורים בהם את הארגונים. (66) ארגונים שאינם מחוברים
לאדמה, ומונחים בתוכם מיני תבלין. (67) ואף על פי
שהחזרה אינה לצורך שמחת יום טוב התירו חכמים שאם
לא יוכל להחזיר לא ירצה לפתוח. - "התירו סופן משום
תחילתן" (מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'). (68) יתד ברזל
שעליו סובבת הדלת. (69) יתחוב אותו בחוזק ויתחייב
משום בונה (פרק י' מהלכות שבת הלכה י"ג). (70) תריסי
כלים שבבית, ולא שבחנויות, שאין כאן משום שמחת יום
טוב.

7 יג. כְּלִים⁷¹ שֶׁהֵן מְפַצְלִין⁷², כְּגוֹן מְנוּרָה שֶׁל חֲלִילוֹת,
8 וְכֶסֶף וְשִׁלְחָן שֶׁהֵן חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת - מַעֲמִידִין
9 אוֹתָם⁷³ בְּיוֹם טוֹב. וְהוּא, שְׁלֹא יִתְקַע⁷⁴. לְפִי שְׁאִין
10 בְּנִין בְּכָלִים. אֲכָנִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶף - מִתָּר לְצַדֵּד⁷⁵
11 בְּיוֹם טוֹב; בְּנִין עֲרָאִי הוּא, וּמִשׁוּם כְּבוֹדוֹ לֹא גִזְרוּ⁷⁶.

(71) משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (72) מורכבים
מחלקים שאפשר לפרקם. (73) בכ"י הגירסא "אותן".
(74) יתחוב אותו בחוזק וראה למעלה הלכה י"ב.
(75) לסדרן. (76) "בנין קבע אסרה תורה בנין ארעי לא
אסרה תורה, וגזרו רבנן על בנין ארעי משום בנין קבע,
והכא משום כבודו (כבוד הבריות) לא גזרו בו רבנן" (מסכת
ביצה דף ל"ב עמוד ב').

12 יד. הַעוֹשֶׂה⁷⁷ מְדוּרָה בְּיוֹם טוֹב, כְּשֶׁהוּא עוֹרֵף אֵת
13 הָעֵצִים - אִינוֹ מַנִּיחַ זֶה עַל זֶה עַד שֶׁיִּסְדֵּיר הַמַּעֲרָכָה,
14 מִפְּנֵי שְׁנִרְאָה כְּבוֹנָה. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּנִין עֲרָאִי
15 - אֲסוּר⁷⁸. אֲלֹא אוֹ שׁוֹפֵף הָעֵצִים בְּעֶרְבּוֹב, אוֹ עוֹרֵף
16 בְּשְׁנוּי. בִּיצָה? מַנִּיחַ עֵץ לְמַעֲלָה, וּמִנִּיחַ אַחֵר תַּחְתּוֹ,
17 וְאַחֵר תַּחְתּוֹ, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לָאָרֶץ⁷⁹.

(77) מסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (78) אסרו חכמים בנין
ארעי שלא יבא לעשות בנין קבע. (79) אבל מותר להשים
שולחן על גבי רגליו, ואין כאן משום בנין, כיון שאינו צריך
לאויר שתחתיו (הרב המגיד).

18 טו. וְכֵן⁸⁰ הַקִּדְרָה - אוֹחֵז אוֹתָהּ וּמַכְנִיס⁸¹ הָאֲכָנִים
19 תַּחְתֶּיהָ, אֲבָל לֹא יַנִּיחָהּ עַל גַּבֵּי הָאֲכָנִים. וְכֵן הַמִּטָּה
20 - אוֹחֵז הַקֶּרְשִׁים לְמַעֲלָה וּמַכְנִיס הַרְגָּלִים תַּחְתֶּיהָ.

18 אֶלָּא תֵּן לִי חֶלֶק' או 'חֶצִי חֶלֶק', וְלִמָּחֵר עוֹשִׂין
19 חֲשׁוֹן עַל שְׁוִיו. וְכֵן¹²⁰ לֹא יִקַּח מִפְּעַל הַחֲנוּת בְּמִדָּה
20 או בְּמִשְׁקָל. אֶלָּא בִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? אוֹמֵר לַחֲנוּנִי
21 'מִלֵּא לִי כָּלִי זֶה', וְלִמָּחֵר נֹתֵן לוֹ שְׁוִיו. וְאַפְּלוּ¹²¹
22 הִיָּה כָּלִי הַמֵּיחָד לְמִדָּה - יְמַלְּאֵנוּ; וְהוּא, שְׁלֹא יִזְכִּיר
23 לוֹ שֵׁם מִדָּה.

118 משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (119) שאסור
להזכיר שם דמים (רש"י). (120) משנה במסכת ביצה דף
כ"ט עמוד א'. (121) כרבא שם דף כ"ט עמוד א'.

24 כב. הַנְּחִתוֹם¹²² מוֹדֵד תְּבִלִּין וְנוֹתֵן לְקִדְרָה, בְּשִׁבִּיל
25 שְׁלֹא יִפְסִיד תְּבִשִּׁילוֹ. אֲבָל הָאִשָּׁה לֹא תִמְדֹּר קֶמַח
26 לַעֲסָה¹²³. וְכֵן לֹא יִמְדֹּר אָדָם שְׁעוּרִים לִתֵּן לַפְּנִי
27 בְּהִמָּתוֹ, אֶלָּא מִשְׁעֵר וְנוֹתֵן לָהּ¹²⁴.

122 מסכת ביצה דף כ"ט עמוד א'. ויש אומרים כי נחתום
לאו דוקא, והוא הדין לכל אדם, אלא שדברו חכמים בהווה
(=ברגיל) (מגיד משנה). (123) מכיון שכאן אין חשש
שתתקלקל העיסה ולא תהיה ראויה לאכילה, אלא שלא
יהיה יותר מן הצריך, ולכן אסור למדוד. (124) מכיון שאין
הפסד וקלקול בלי המדידה.

28 כג. וּמִתֵּר¹²⁵ לִקַּח מִן הַחֲנוּנִי¹²⁶ בִּיצִים וְאַגֻּזִּים
29 בְּמִנְיָן, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהוֹ, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִזְכִּיר לוֹ
30 שׁוֹם דָּמִים וְלֹא סָכוּם מִנְיָן. בִּיצַד סָכוּם הַמִּנְיָן? הֲרִי
31 שֶׁהִיא נוֹשָׂה בּוֹ עֲשָׂרָה רְמוּנִים אוֹ עֲשָׂרָה אֲגֻזִּים -
32 לֹא יֹאמֵר לוֹ בְּיוֹם טוֹב 'תֵּן לִי עֲשָׂרָה כִּדֵּי שֶׁהִיא לָךְ
33 עֲשָׂרִים אֲצִלִּי', אֶלָּא לִיקַח סָתָם וְלִמָּחֵר עוֹשֶׂה
34 חֲשׁוֹן.

125 משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. (126) הרגיל
אצלו ומאמינו לתת לו מבלי לדבר על המחיר (רש"י) וכל
שכן לאדם אחר, אלא חידוש משמיענו בזה, אף שהחנוני
מתכוון למקח וממכר, עם כל זה מותר מכיון שאינו מזכיר
לא דמים ולא משקל או מנין (משנה ברורה סימן שכ"ג).

35 כד. הוֹלֵךְ¹²⁷ אָדָם אֶצֶל חֲנוּנִי¹²⁸ או רוּעָה הֲרִגִּיל¹²⁹
36 אֶצְלוֹ אוֹ אֶצֶל הַפֶּסֶם¹³⁰ הֲרִגִּיל אֶצְלוֹ, וְלִיקַח מִמֶּנּוּ
37 בְּהִמָּתוֹ וְעוֹפּוֹת וְכָל מָה שֶׁיִּצְרָה; וְהוּא, שְׁלֹא יִזְכִּיר
38 לוֹ שׁוֹם דָּמִים וְלֹא סָכוּם מִנְיָן¹³¹.

127 משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. (128) בכ"י
הגירסא "הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו" ו"חנוני"
ליתא. (129) מתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותנו לו בלי
פיסוק דמים (רש"י). (130) העוסק בפיתום בהמות.
(131) בכ"י: "ולא שום מנין".

39 כה. הַלֹּאֲתָ¹³² יוֹם טוֹב¹³³ - תּוֹכְעִין אוֹתָהּ בִּדְיָן¹³⁴;
40 שָׁאֵם תֹּאמַר לֹא נִתְּנָה לְהִתְבַּע - אֵינּוּ נֹתֵן לוֹ כְּלוּם,
41 וְנִמְצָא נִמְנָע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב.

132 כרבא לגבי רב יוסף במסכת שבת דף קמ"ח עמוד ב'.
133 שהלווה מיני מאכל ומשתה השייכים לשמחת יום טוב

אפשר להטבילו מערב יום טוב. (101) ראשון לטומאה,
ומן התורה אין כלי מקבל טומאה – אלא מאב הטומאה.
(102) ולא גזרו בו "שמא ישהה". (103) מותר לה לטבול
ביום טוב. (104) טהורים להחליף וללבוש אחרי טבילתה,
וביום טוב אי אפשר לה להטביל בגדיה. (105) אם הם
רפויים עליה ולא מהודקים, שהמים עוברים ביניהם ואין
כאן משום חציצה.

1 יט. דְּבָרִים רַבִּים אָסְרוּ בְּיוֹם טוֹב מִשׁוּם גְּזֵרַת מִקְּח
2 וּמִמְכָּר¹⁰⁶. בִּיצַד? אֵין¹⁰⁷ פּוֹסְקִים דָּמִים¹⁰⁸ לְכַתְּחִלָּה
3 עַל הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא מִבֵּיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שְׁוֹת
4 זו לזו, וְשׁוֹחֲטִין אֶחָת מֵהֶן וּמַחֲלִקִּין בֵּינֵיהֶן, וְלִמָּחֵר
5 יוֹדְעִין בְּמָה דָּמֵי הַשְּׁנִיָּה¹⁰⁹, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נֹתֵן
6 דָּמֵי חֶלְקוֹ. בְּשֶׁהֶן מַחֲלִקִּין בֵּינֵיהֶן - לֹא יֹאמַר זֶה:
7 אֲנִי בִּסְלָע וְאַתָּה בְּשִׁנָּים, שְׁאִין מְזַכְרִין שׁוֹם דָּמִים,
8 אֶלָּא זֶה נוֹטֵל שְׁלִישׁ וְזֶה רִבִּיעַ.

106 שאסור בשבת כמפורש בספר נחמיה פרק י"ג פסוק
ט"ז: "והעצורים ישבו בה מביאים דג וכל מכל ומכרים
בשבת לבני יהודה ובירושלים. ואריבה את חורי יהודה
ואומרה להם: מה הדבר הרע הזה אשר אתם עושים
ומחללים את יום השבת" (ראה רש"י מסכת ביצה דף כ"ז
עמוד ב') והוא הדין ליום טוב. וגזירת חכמים היא שמא
יבוא לכתוב (פרק כ"ג מהלכות שבת הלכה י"ב).
(107) משנה במסכת ביצה דף כ"ז עמוד ב'. (108) מחיר.
ואפילו אם לא משלם אלא לוקח בהקפה. (109) והוא הדין
שאם סומכין על הקצב בדמי מקח ומאמינים לו, אין צריך
להביא בהמה אחרת, אלא לוקח ממנו רגל או חצי, בלא
זכירת מקח וממכר או פיסוק דמים, ולמחר הוא משלם לו
(תניא).

9 כ. בְּשֶׁהֶן¹¹⁰ מַחֲלִקִּין - לֹא יִשְׁקְלוּ בְּמֵאזְנִים; שְׁאִין
10 מִשְׁגִּיחִין¹¹¹ בְּכַף מֵאזְנִים כָּל עֶקֶר. אֶפְּלוֹ לִתֵּן בּוֹ
11 בִּשְׁרֵר לְשִׁמְרוֹ מִן הַעֲכָפִרִים - אָסוּר, אִם הָיוּ הַמֵּאזְנִים
12 תְּלוּיִין¹¹², מִפְּנֵי שֶׁנֶּחְרָאָה כְּשׁוֹקֵל בְּכַף מֵאזְנִים. טַבַּח
13 אֲמִין¹¹³ אָסוּר לְשִׁקֵּל בִּידּוֹ. וְאַסוּר¹¹⁴ לְשִׁקֵּל בְּכָלִי
14 מִלֵּא מִים. וְאֵין¹¹⁵ מְטִילִין חֲלָשִׁים¹¹⁶ עַל הַמְּנוֹת,
15 אֲבָל¹¹⁷ מְטִילִין חֲלָשִׁים עַל בִּשְׁרֵר הַקִּדְּשִׁים בְּיוֹם טוֹב,
16 כִּדִּי לַחֲבַב אֶת הַמִּצְוָה.

110 משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (111) מעיינים
ומשתמשים. (112) בכל מקום שהוא ולא דוקא במקום
שרגילים לשקול בו (ביאור הלכה סימן ת"ק סעיף ב').
(113) שיוודע לכוון המשקל בידו. (114) אפילו מי שאינו
אומן (כן הוא לפי הר"ח והרי"ף). (115) משנה במסכת
שבת דף קמ"ח עמוד ב'. (116) גורלות. (117) בגמרא
(מסכת שבת דף קמ"ט עמוד ב') אמרו: "אבל לא על המנות
של חול", ולפי רש"י והראב"ד "של חול" היינו של יום
חול, כלומר מערב יום טוב, ובקדשים הדברים אמורים. אבל
הרמב"ם מפרש "של חול" – של חולין. ואילו על מנות של
קדשים מותר כדי לחבב את המצוה.

17 כא. לֹא יֹאמַר אָדָם לְטַבַּח 'תֵּן לִי בְּדִינְרִי¹¹⁸ בִּשְׁרֵר',

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ב אדר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 וְכָל פְּיוּצָא בְּזֶה מְשַׁנֵּי הַמָּשָׂא. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר
21 לְשַׁנּוֹת¹⁵ - נוֹשֵׂא וּמְבִיא כְּדָרְכוֹ. בְּמָה דְּבָרִים
22 אֲמֹרִים? ¹⁶ בְּנוֹשֵׂא עַל הָאֵדָם; אֲכָל עַל גְּבִי בְּהֵמָה -
23 לֹא יָבִיא כָּלָל, שְׂלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
24 בַּחֲלָל¹⁷.

(12 ביצה ל, א. 13) "אתקין רבא במחוזא (עירו של רבא),
דדרו (שמוליכין) בדוחקא (במוט) לדרו ברגלא (על גבו
מאחוריו), דדרו ברגלא לדרו באגרא (על הכתף)..."
(14 בכת"י, הגירסא "בגדו". 15) כגון שזימן אורחים
הרבה, וצריך למהר להביא לפנייהם (רש"י). (16) שמותר
להביא משאות ביום-טוב. (17) ויש מי שכתב מפני שאין
משתמשין בבעלי-חיים ביום-טוב שמא יחתוך זמורה, כמו
שאסרו כן בשבת כמפורש בפכ"א מהל' שבת ה"ט (מגיד-
משנה).

25 ג. אֵין¹⁸ מְנַהֲגִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמַקְלָל¹⁹, וְאֵין הַסּוּמָא
26 יוֹצֵא בְּמַקְלָל²⁰, וְלֹא הָרוּעָה בְּתַרְמִילוֹ, וְאֵין יוֹצֵא²¹
27 בְּכֶסֶּא, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה²²; שְׂלֹא יַעֲשֶׂה
28 כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֲלָל. וְאִישׁ שֶׁהָיוּ רַבִּים צָרִיכִין
29 לוֹ²³ - יוֹצֵאִין בְּכֶסֶּא אַחֲרָיו²⁴, וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ עַל
30 הַכֶּתֶף, אֶפְלוּ בְּאַפְרִיזוֹן²⁵.

(18) משנה, ביצה לב, ב. (19) "דמחזי כמאן דאזיל לחנגא"
(= שנראה כאילו מוליכה לשוק למכור) - ביצה לג, א.
(20) ביצה כה, ב. כיון שאפשר לו לילך בלא מקל, ואינו
נוטלו אלא לתקן וליישר פסיעותיו, אבל מי שלא יכול ללכת
בלא מקל - מותר (או"ח סי' תקכב). (21) ביצה, שם.
(22) בכת"י, הגירסא "אחר האיש ואחר האשה", וראה להלן
בסמוך. (23) לבית המדרש לשמוע דרשתו. (24) בדפוס
וויניציאה ש"י: "יוצא בכסא". ולפי"ז אסור לישא הכסא
אחריו (ב"ח סי' תקכב). (25) כסא מכוסה יריעות כאוהל,
לשאת בו בני אדם בחוץ. והוא "אלונקי" שבגמרא שם.

31 ד. אֵין²⁶ מוֹלִיכִין אֶת הַסֶּלֶם שֶׁל שׁוֹכֵךְ²⁷ מְשׁוֹכֵךְ
32 לְשׁוֹכֵךְ בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, שֶׁמָּא יֵאמְרוּ לְתַקֵּן גִּגּוֹ הוּא
33 מוֹלִיכִי; אֲבָל בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - מוֹלִיכִי²⁸. אֶף-עַל-פִּי
34 שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁאֲסָרוּ תַּכְמִּים מִפְּנֵי מְרִאֵית הָעֵין -
35 אֶפְלוּ בַּחֲדָרֵי חֲדָרִים אֲסוּר, כָּאֵן הַתִּירוֹ מִפְּנֵי שִׁמְחַת
36 יוֹם טוֹב.

(26) משנה, ביצה ט, א. (27) קן-יונה. (28) כבית הלל,
וכלשון שני של רב חנן בר אמי (שם). ודוקא סולם של
שוכן, אבל סולם של עליה - אסור לטלטלו שאין עליו
תורת כלי (למעלה בפכ"ו מהל' שבת ה"ז).

37 ה. מִי²⁹ שֶׁהָיוּ לוֹ פְּרוֹת עַל גִּגּוֹ, וְצָרִיךְ לְפָנוֹתָם
38 לְמְקוֹם אַחֲרָיו³⁰ - לֹא יוֹשִׁיטֵם מִגִּגּוֹ לְגִגּוֹ, וְאֶפְלוּ בַּגִּגִּין
39 הַשְּׂוִין, וְלֹא יִשְׁלַשְׁלֵם בַּחֲבָל מִן הַחֲלוֹנוֹת, וְלֹא
40 יוֹרִידֵם בְּסֻלָּמוֹת; שְׂלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
41 בַּחֲלָל. אֲבָל מְשִׁילֵן³¹, אֶפְלוּ דֶּרֶךְ אֶרְבָּה³², מְקוֹם
42 לְמְקוֹם בְּאוֹתוֹ הֵגַג. שְׁחַט³³ בְּהֵמָה בַּשְּׂדֵה³⁴ - לֹא

(מגן אברהם או"ח סימן תקכ"ה). (134) אם מסרב
להשלים אחרי יום טוב, בית דין נזקקין לו.

1 כו. אֶף-עַל-פִּי¹³⁵ שֶׁאֵין מְגַבִּיהִין¹³⁶ תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת
2 בְּיוֹם טוֹב, אִם¹³⁷ הָיוּ לוֹ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת שֶׁהִגְבִּיהֵן
3 מֵאִמְשָׁם¹³⁸ - הָרִי זֶה מוֹלִיכֵן לַפֶּה בְּיוֹם טוֹב¹³⁹; וְאֵין
4 צָרִיךְ לֵאמֹר חֲלָה וְזִרְעֵה וְלִחְיִים וְקִבְּהָ¹⁴⁰, שֶׁמוֹלִיכֵן
5 לַפֶּה בְּיוֹם טוֹב. וְגַבְּאִי¹⁴¹ צָדָקָה גּוֹבִין מִן
6 הַתְּצִרוֹת¹⁴² בְּיוֹם טוֹב. וְלֹא יִהְיוּ מְכַרְיִין כְּדָרְךָ
7 שֶׁמְכַרְיִין בַּחֲלָל, אֲלֹא גּוֹבִין בְּצַנְעָה, וְנוֹתְנִין לְתוֹךְ
8 חֵיקָן. וּמְחַלְקִין לְכָל שְׂכוּנָה וּשְׂכוּנָה בְּפָנֵי עֲצָמָה.

(135) משנה במסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'.
(136) מפרישין. (137) משנה במסכת ביצה דף י"ב עמוד
ב'. (138) מערב יום טוב. (139) משום שמחת יום טוב
של הכהן. (140) שבזה אינו מתקן כלום, שהרי גם לפני
הפרשתן מותר לאכול הבשר. ומותר להפרישם לכתחילה
ביום טוב (מסכת ביצה שם). (141) תוספתא פרק ג'
דרמאי. (142) ראה פרק ט' מהלכות מתנות עניים הלכה
ב': "שלוקחין - מכל חצר וחצר".

יום שלישי י"ב אדר ה'תשע"ח

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) נתבארו בו עניני ההוצאה, ומה שאסרו בה חכמים, כדי
שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ואחרי כן נתבארו בו
עניני התחומין.

9 א. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִתְרַךְ² הוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב אֶפְלוּ
10 שְׂלֹא לְצַרְף³, לֹא יִשָּׂא מִשְׁאוֹת גְּדוֹלוֹת כְּדָרְךָ שֶׁהוּא
11 עוֹשֶׂה בַּחֲלָל, אֲלֹא צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר
12 לְשַׁנּוֹת - מִתֵּר⁴. בְּצִיד? הַמְבִיא⁵ בְּדֵי יֵין מְמַקֵּם
13 לְמְקוֹם⁶ - לֹא יָבִיאֵם בְּסֵל וּבִקְפָה⁷, אֲבָל מְבִיא הוּא
14 עַל כֶּתְפוֹ אוֹ לְפָנָיו. הַמּוֹלִיךְ אֶת הַתֵּבֶן⁸ - לֹא יַפְשִׁיל⁹
15 אֶת הַקֶּפֶה לְאַחֲרָיו¹⁰, אֲבָל מוֹלִיכָה בִּידוֹ¹¹.

(2) כמבואר לעיל בפ"א ה"ד. (3) אכילה. (4) ביצה ל, א.
(5) משנה, ביצה כט, ב. (6) בתוך התחום או על-ידי עירובי
תחומין (רש"י). (7) אפילו מה שהוא צריך לסעודת היום
של החג (טור). (8) להיסק או להאכיל לבהמתו (רש"י).
(9) ישליך. (10) שנראה כאילו מתכוון לעשות מלאכה
גדולה (רש"י). (11) ודוקא אם מוליך הדברים ממקום
למקום דרך רשות הרבים, שנראה כ'עובדין דחול' (=מעשי
חול), אבל כשמוליכין בחצר ממקום למקום, יותר טוב
להוליך הרבה ביחד, משיוליך מעט מעט ויצטרך להרבות
בהילוך ויתבטל משמחת יום-טוב ('תוספות', 'משנה ברורה'
סי' תקי).

16 ב. וְכֵן¹² מִשְׁאוֹת שֶׁדָּרְכָן¹³ לִשְׂא אוֹתָן בְּמוֹט - יִשָּׂא
17 אוֹתָן עַל גְּבוֹ מֵאַחֲרָיו; וְשֶׁדָּרְכָן לִשְׂא אוֹתָן מֵאַחֲרָיו
18 - יִשָּׂא אוֹתָן עַל כֶּתְפוֹ; וְשֶׁדָּרְכָן לְהַנְשִׂא עַל הַכֶּתֶף
19 - יִשָּׂא אוֹתָן בִּידוֹ לְפָנָיו; אוֹ יִפְרֹשׁ עֲלֵיהֶן בְּגָד¹⁴,

- 1 יביאנה במוט³⁵ לעיר, או במוטה³⁶, אלא מביאה
2 אברים אברים³⁷.
- ט. המערב⁵⁰ ערובי תחומין ליום טוב - הרי בהמתו
24 וכליו ופרותיו במוטה⁵¹, ואין מוליכין אותן אלא
25 בתוך אלפים אמה לכל רוח ממקום ערובו.
26

(50) משנה, ביצה לו, א: "הבהמה והכלים כרגלי הבעלים".
(51) במקום שאדם קונה שביתתו, גם כליו ובהמותיו נגזרים
אחריו.

- י. הפצצי⁵² הפקר - הרי הן פרגלי מי שזכה בהן⁵³.
27 והפצצי⁵⁴ הפותים⁵⁵ קונין שביתה במקומן, ויש להן
28 אלפים אמה לכל רוח ממקומן; גזרה בעלים פותים
29 משום בעלים ישראל. פרות⁵⁶ שניצאו חוץ למקומן⁵⁷
30 וחוזרו, אפלו במזיד - לא הפסידו את מקומן, מפני
31 שהן פאדם⁵⁸ שניצא באנס וחזר באנס.
32

(52) משנה (ביצה לט, א) שלא קנו החפצים שביתה
במקומם. [וכן נראה בפירושו של רבינו לתלמוד מס' שבת
יח, ב. "סיני" כרך יח עמ' שב]. (53) ומה שפסקו במס'
עירובין (מו). הלכה כרבי יוחנן בן גורי ש"חפצי הפקר קונין
שביתה במקומן" - אין זה אלא לקולא ולא לחומרא, כי
הלכה כדברי המיקל בעירובין, ועיין ראב"ד ומגיד-משנה.
(54) עירובין מז, ב. (55) אף-על-פי שלפי הדין אינם קונים
שביתה, שהרי הבעלים שלהם אין להם שייכות לדין שביתה
כלל (רש"י שם). (56) עירובין מא, ב. (57) בכת"י,
הגירסא "חוץ לתחומן". (58) לעיל בהלכות שבת (פרק כז
ה"א-ה"ב): "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא
יכנס... מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו (באונס)...
החזירוהו (באונס) כאילו לא יצא".

- יא. המוסר⁵⁹ בהמתו לבנו⁶⁰ - הרי היא פרגלי
33 האב⁶¹. מסרה⁶² לרועה, ואפלו נתנה לו ביום טוב -
34 הרי היא פרגלי הרועה⁶³. מסרה לשני רועים⁶⁴ - הרי
35 היא פרגלי בעליה, מפני שלא קנה אחד מהן⁶⁵.
36

(59) משנה, ביצה לו, א. (60) אפילו מסר לו בערב יום-
טוב. (61) שדרך בני אדם להפקיד כליהם ביד בניהם, ואין
כוונתם למסור ברשותם (מגיד-משנה. מגן-אברהם).
(62) ביצה לו, ב. (63) שמסרה ברשותו, כי מערב יום-טוב
היה בדעתו שלא לקנות שביתה אצלו אלא אצל הרועה.
(64) אפילו מערב יום-טוב. (65) שכמה פעמים נותן כל
אחד עירובו למקום אחר, ובאופן כזה יתמעט התחום שלא
יהיה לה כ"אם אלפים אמה האמצעיים, ולכן אין דעתו
שיהיו נמשכין אחרי הרועים ('שער הציון' סי' שצז).

- יב. מי⁶⁶ שזמן אצלו אוהבים ביום טוב⁶⁷ - לא
37 יוליכו בידם מנות למקום שאין פעל הסעדה יכול
38 לילך בו; שפל הסעדה פרגלי פעל הסעדה, לא
39 פרגלי האורחין, אלא אם פן זכה להן אחר⁶⁸ במנות
40 אלו מערב יום טוב.
41

(66) משנה, ביצה מ, א. (67) והוא-הדין אם זימנם מערב
יום-טוב ולא זיכה להם מנותיהם מערב יום-טוב ('משנה
ברורה'). (68) כן פירש רש"י שם: "שמסרם בעל הבית זה
לאדם אחר במשיכה, ואמר לו, זכה במנות הללו לפלוני

(29) משנה, ביצה לה, ב. (30) שרואה גשמים ממשמשים
ובאים ויפסידו את הפירות, או שקיבל אורחים והוא צריך
למקום הפירות לקבלת האורחים ולהשיבם. (31) מפילן,
מלשון (דברים כח, מ) "כי ישל זיתך". (32) חור בגג
הבית. (33) משנה, ביצה כח, א. (34) והוא צריך להוליכו
לבית לבשל ליום-טוב. (35) בד עץ, מלשון (במדבר יג,
כג) "וישאוהו במוט בשנים". (36) מוט קטן. (37) ואם
ממהר לתת לאורחים, ואין פנאי להביאו איברים איברים,
מותר להביאו במוט ('משנה ברורה' סי' תצח).

- ו. פל³⁸ שגאותין³⁹ בו אפלו בחל, אף-על-פי שאין
3 נאותין בו ביום טוב, כגון תפלין⁴⁰ - מתר לשלחן
4 לחברו ביום טוב; ואין צריך לומר דבר שגאותין בו
5 ביום טוב, כגון יינות שמנים וסלתות, שמתר
6 לשלחן. וכל דבר שאין נאותין בו בחל עד שיעשה
7 בו מעשה שאסור לעשותו ביום טוב - אין משלחין
8 אותו ביום טוב.
9

(38) משנה, ביצה יד, ב. (39) נהנין. (40) שיום-טוב אינו
זמן תפילין.

- ז. פיצד⁴¹? אין משלחין ביום טוב תבואה, לפי
10 שאין נאותין בה בחל אלא אם פן טחן⁴², ואסור
11 לטחן⁴³ ביום טוב; אבל משלחין קטניות, מפני
12 שמבשילן ביום טוב או קולה⁴⁴ אותן ואוכלן.
13 ומשלחין חיה בהמה ועופות, אפלו חיים⁴⁵, מפני
14 שמתר לשחט ביום טוב. וכן כל פיוצא בזה.
15

(41) משנה, ביצה יד, ב. (42) ואף שאפשר לאכול מהם
קליות, מכל-מקום בדרך כלל עומדות התבואות לטחינה.
(43) ואם חבירו צריך לתת תבואה לבהמתו, מותר לשלוח לו
ביום-טוב, כיון שאפשר ליהנות ממנה בלא טחינה ('משנה
ברורה' סי' תקטז). (44) בכת"י, הגירסא "קולף".
(45) אם עומדים לשחיטה, ולא להליכה או לגדל וולדות
('משנה ברורה').

- ח. כל דבר⁴⁶ שמתר לשלחו ביום טוב, פשישלחנו
16 לחברו תשורה⁴⁷ - לא ישלחנו בשורה⁴⁸. ואין שורה
17 פחותה משלשה פני אדם. פיצד? הרי ששלח
18 לחברו בהמות או יינות פיד שלשה פני אדם פאחד
19 או ארבעה זה אחר זה⁴⁹, וכלן הולכין בשורה אחת
20 - הרי זה אסור, שלא יעשה בדרך שהוא עושה
21 בחל. שלח שלשה מינין פיד שלשה פני אדם פאחד
22 - הרי זה מתר.
23

(46) ביצה יד, ב. (47) מתנה. (48) שנראה כאילו שולחם
למכור בשוק (רש"י). ורבינו אפרים מפרש שאסור משום
שנראה כאילו האחד מוכר, השני לוקח, והשלישי סרסור
(מתווך). (49) בכת"י, הגירסא "שלשה או ארבעה בני אדם
כאחד, זה אחר זה".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ב אדר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב רא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שומעין שמעו ובאין לקנותו. וכן אם שחטו בעליו
ביום טוב ומכר בשרו - כל אחד ואחד מן הלוקחים
מוליך מנתו למקום שהוא הולך, מפני שדעת בעליו
מערב יום טוב כך הוא, שיקחו ממנו אנשי עירות
אחרות, ונמצא שור זה כבור של עולי ככל, שהוא
מסור לכל.

(83 ביצה לח, א. 84) מגדל בהמות, ולפעמים הוא מוכר
לשכניו ומכיריו, וכיון שהשור אינו מפוטם - אין דרך
לקנותו מעירות אחרות, ששור כזה ימצא כל אחד במקומו,
לכן אין דעת בעליו רק על אנשי אותה העיר. (85) שמפוטם
שורים למכור, ושור כזה באים גם ממקומות אחרים לקנות.

טז. הגחלת⁸⁶ - כרגלי בעליה⁸⁷ ולא כרגלי שואלה;
והשלל⁸⁸ - כרגלי מי שהיא בידו. לפיכך,
המדליק גר או עץ מחברו - מוליכו לכל מקום
שהוא הולך.

(86) משנה, ביצה לט, א. (87) הואיל ויש בה ממש, הרי
היא כשאר כלים שהם כרגלי הבעלים. (88) שאין בה
ממש, ולא חל עליה שביתת בעליה.

יז. השואל⁸⁹ כלי מחברו מערב יום טוב, אף-על-פי
שלא נתנו לו אלא ביום טוב - הרי הוא כרגלי
השואל⁹⁰. שאלו ממנו ביום טוב, אף-על-פי שדרכו
תמיד לשאל ממנו כלי זה⁹¹ בכל יום טוב - הרי הוא
כרגלי המשאיל⁹².

(89) משנה, ביצה לו, א. (90) שכיון שהבטיחו לתת לו
מערב יום-טוב, העמידו ברשותו לקנות אצלו שביתה
בכניסת יום-טוב, וראה למעלה ה"ב. (91) בכתב-יד, תיבת
"זה" איננה. (92) שכיון שלא בא לשאול מערב יום-טוב,
לא העמידו בעל הכלי ברשותו של שואל, כי חשב שהשואל
מצא לו מקום אחר לשאול (גמרא).

יח. שנים⁹³ ששאלו חלוק אחד, האחד שאלו ממנו
שיתנו לו שחרית, והשני שאלו ממנו שיתנו לו
ערבית - הרי כלי זה כרגלי שני השואלים, ואינם
מוליכים אותו אלא במקום ששניהם יכולים להלך
בו.

(93) ביצה לו, ב.

יט. כיצד?⁹⁴ הרי שעבר הראשון ברחוק אלה אמה
ממקום החלוק למזרח, ועבר השני ברחוק חמש
מאות אמה ממקום החלוק למערב - כשלושת
הראשון החלוק, אינו מוליכו למזרח אלא עד אלה
אמה וחמש מאות אמה ממקום החלוק, שהוא סוף
התחום שיכול זה שעבר במערב להלך בו; וכשיקח
השני כלי זה, אינו מוליכו במערב אלא עד אלה
אמה ממקום הפלי, שהוא סוף התחום שיכול זה
שעבר במזרח להלך בו. לפיכך, אם ערב זה ברחוק

ופלוני, שזכין לו לאדם שלא בפניו, והיו שלהם מבעוד יום
לילך כרגליהם". וכן מפורש בתוספתא פ"ד רביצה שצריך
לזכות על-ידי אחר (הובאה בר"ח סוף מסכת ביצה). ואין
זה דומה למה שכתב להלן בהלכה י"ז בדין שואל
(שאף-על-פי שלא נתנו לו המשאיל אלא ביום-טוב, הרי
הוא כרגלי השואל שהמשאיל העמידו ברשותו מערב
יום-טוב, אע"פ שלא זיכהו על ידי אחר) - לפי שהאורחים
אין דעתם אלא להיות סמוכים על שולחן בעל הבית,
ואוכלים משלו ואין דעתם לזכות במנות, מה-שאין-כן
שואל ('תוספות' שם ד"ה אלא). ובכתיב חסרה המילה
"אחר" בדברי רבינו ('מעשה רוקח').

יג. וכן⁹⁵ מי שהיה פרוטיו מפקדין בעיר אחרת⁹⁶,
וערכו בני אותה העיר לבוא אצלו - לא יביאו לו
מפרותיו; שפרותיו כמוהו⁹⁷, אף-על-פי שהן ביד
אלו שערכו. במה דברים אמורים? בשיחד להן קרן
זוית⁹⁸; אבל אם לא יחד להן - הרי הן כרגלי זה
שהן מפקדין אצלו⁹⁹.

(69) משנה, ביצה לט, ב. (70) מחוץ לתחום. (71) והרי
הוא לא הניח עירוב. (72) שהשאל לו מקום בביתו, ואמר
לו הרי הבית לפניך, שאין כאן קבלת שמירה (ש"ע חו"מ
סי' רצא, וראה ב'מאירי'). (73) שהרי קיבלם לשמור,
ובאחריותו הם עומדים.

יד. בור⁷⁴ של יחיד - כרגלי בעליו⁷⁵; ושל אותה
העיר - כרגלי אנשי אותה העיר⁷⁶; ושל עולי ככל⁷⁷,
שהן מסורין לכל - כרגלי הממלא מהן; שכל מי
שמלא מהן - מוליך למקום שהוא מהלך. נהרות
המושקין⁷⁸ ומעיינות הנובעין⁷⁹ - כרגלי כל אדם⁸⁰.
ואם היו באין מחוץ לתחום לתוך התחום - ממלאין
מהן בשבת⁸¹, ואין צריך לומר ביום טוב⁸².

(74) משנה, ביצה לט, א. ויש בו מים מכונסים. (75) ומי
שמלא מים, לא יכול להוליכן רק למקום שבעל הבור יכול
ללכת לשם. (76) וכל אחד מאנשי העיר יכולים להוליך
המים למקום שעירבו. אבל אדם זר שאינו מאותה העיר -
לא. (77) שעשאוהו בשביל עוברי דרכים לשתות ממימיו,
והוא הפקר. (78) אף-על-פי שאינן נובעין. (79) אף-על-
פי שאינם יוצאים לימשך ממקום נביעתם. (80) לפי שלא
קנו שביתה משום שאינם קבועים במקומם (רש"י).
(81) לפי שאין בהם דין שביתה כנ"ל. (82) לפי שיסוד
איסור תחומין בשבת הוא מן התורה (כמו בשנים עשר מיל)
לפי שנאמר "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (פכ"ז
מה'י שבת ה"א), ואילו ביום-טוב אין כל איסור תחומין
אלא מדרבנן ('בני בנימין') [וכן כתב רבינו אברהם בנו של
הרמב"ם בספר 'מעשה נסים' לר' דניאל הבבלי סימן יב.
וראה מש"כ בספר 'זמנים' עמ' מו, ולמעלה פ"ב ה"ן].

טו. שור⁸³ של רועה⁸⁴ - כרגלי אנשי אותה העיר;
ושור של פטם⁸⁵ - כרגלי מי שלקחו לשחטו ביום
טוב, מפני שדעת בעליו למכרו לאנשים אחרים
חוץ מאנשי אותה העיר, מפני שהוא מפטם, והפל

רב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ג אדר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שמות טז, כג): "ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתו שבת קודש לה' מחר, את אשר תאפו אפו, ואת אשר תבשל בשל", "מכאן אמר רבי אליעזר, אין אופין (פת ביום-טוב שחל בערב שבת) אלא על האפוי (מיום חמישי), ואין מבשלין (תבשיל) אלא על המבושל (מיום חמישי), מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה", שזה נחשב כאילו התחיל הבישול והאפיה מערב יום-טוב לצורך השבת, וביום-טוב גומר אותה המלאכה שהתחיל בה בחול. אבל מן התורה אין כאן איסור, שכלל הוא בידינו: "צרכי שבת נעשים ביום-טוב" (פסחים מו:). ועיין 'הגהות מיימוניות', וב"י או"ח סי' תקכז. (5) כרב אשי שהוא מן האמוראים האחרונים (ביצה טו:). ולשמואל ולרבא (שם) הוא משום כבוד השבת, "דאמר קרא (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת לקדשו", וזכרו מאחר שבא להשכיחו" (שאפשר לשכוח להכין צרכי שבת מחמת יום אחר הוא היום-טוב שהוא טרוד בו), ותיקנו עירוב "כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום-טוב (מתוך שעושה עירוב תבשילין יזכור את השבת, ולא יכלה את כל הסעודה ביום-טוב, אלא ישאיר מנה יפה לשבת)".

ב. ולקמ"ה נקרא שמו ערוב? שפ"ש ש'הערוב ש'עושיין פ'חצרות ומבואות מערב שבת - משום הפך, פ'די שלא יעלה על דעתם שמתר להוציא מ'רשות ל'רשות בשבת; כ'ך זה התבשיל - משום הפך וז'פרון, פ'די שלא ידמו ויחשבו שמתר ל'אפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום. ולפיכך נקרא תבשיל זה ערובי תבשילין.

6) והראב"ד מסביר, כי על-ידי העירוב, הוא מערב צרכי שבת ויום-טוב לעשותם יחד, ולא נחשב כאילו מכין מיום-טוב לשבת אלא עושה אותם יחד עם מה שהתחיל לבשל מערב יום-טוב, והוא גומר אותם ביום-טוב.

ג. ערובי תבשילין - שעורו אין פחות מ'פזות, בין לאחד⁸ בין לאלפים⁹. ואין עושיין ערוב זה לא פפת ולא פריפות¹⁰ וכיוצא בהן, אלא בתבשיל¹¹ שהוא פ'רפת¹², כגון ב'שר ודגים וביצים וכיוצא בהן. ואפלו ע'דשים שבשולי ק'דרה. ואפלו שמנונית שעל ג'פי הספין שח'ותכין בה הצ'לי - ג'דרו, אם יש בה פ'זית - ס'ומף ע'ליו משום ערובי תבשילין.

7) ביצה טז, ב. (8) לאיש אחד. (9) לכמה אלפי איש (וראה בפ"א מהל' עירובין ה"ט). (10) חטים כתושות (משלי כז, כב). (11) דבר מבושל. (12) שמלפתים בה את הפת (שאוכלים הלחם אתה).

ד. תבשיל¹³ שאמרו לע'נן ערוב זה - אפלו צ'לי, אפלו שלוק¹⁴, אפלו כבוש¹⁵ או מעש¹⁶. אפלו דגים ק'טנים ש'הדיחן ב'מים ח'מין, ו'הדחתן היא בשולין לאכילה - הרי זה ס'ומף ע'ליהן.

(13) ביצה טז, ב. (14) מבושל יותר מדי. (15) שריי במים יום שלם, או בחומוץ וציר עד כדי שיתננו על האש ויתחיל להרתח. (16) "ירושלמי" (נדרים פרק ו ה"א).

1 אֲלֵפִים אָמָה מִן הַחֲלוּק לְמִזְרָח, וְזֶה בְּרוּחַ אֲלֵפִים
2 אָמָה לְמַעְרָב - הָרִי אֵלּוּ לֹא יִיזוּהוּ מִמָּקוֹמוֹ.

(94) ביצה, שם.

3 כ. וכן⁹⁵ האשה ששאלה מחברתה מים או מלח,
4 ולשה בהן עסתה או בשלה בהן תבשיל - הרי העסה
5 או התבשיל פ'רגלי שתייהן⁹⁶. וכן שנים שלקחו
6 בהמה בשתפות ושחטו ביום טוב, אף-על-פי שלקח
7 כל אחד מנתו - הרי כל הבשר פ'רגלי שניהן. אבל
8 אם לקחו חבית⁹⁷ בשתפות, וחקלו אותה ביום טוב
9 - הרי חלקו של כל אחד פ'רגלי; הואיל ותחומין
10 מדברי סופרים - יש פ'רה בהן, ונחשב כאילו חלק
11 שהגיע לזה היה פ'רו לו ומבדל בחבית מערב יום
12 טוב, וכאלו לא היה מערב. ואין אתה יכול לומר פן
13 בבהמה. שחלק זה שהגיעו, אפלו נחשב אותו
14 שהיה מבדל בבהמה מערב יום טוב וכאלו היה
15 פ'רו, הרי ינק⁹⁸ מחלקו של חברו כשהיתה הבהמה
16 ק'מת, שכל איבריה יונקין זה מזה, ונמצא כל איבר
17 ואיבר מערב מחלקו וחלק חברו, לפיכך הן פ'רגלי
18 שניהן.

(95) משנה, ביצה לו, א. (96) ואינה רשאית להוליך העיסה והתבשיל אלא במקום ששתיהן יש להן הרשות ללכת, כיון שנתערב בהם דבר שקנה שביתה אצל אחר, ואף שזהו רק דבר מועט, אינו בטל - מפני שהוא דבר שיש לו מתירין אחרי יום-טוב, וכל דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטל (ביצה לט.). (97) של יין. (98) בגמרא שם, על שיטה זאת של רב, האוסר את הבהמה "דקא ינקי תחומין מהדדי", שאלו רב כהנא ורב אסי לרב: "לאיסור מוקצה לא חששו, לאיסור תחומין חששו?" ושתק רב. ומתוך כך סוברים כמה ראשונים (המובאים ב'משנה ברורה' סי' שצז) שגם הבהמה מותרת, שממה ששתק רב, מוכח שחזר בו.

יום רביעי י"ג אדר ה'תשע"ח

פרק עשירי

1) נתבארו בו דיני עירובי תבשילין. ונסתיים הפרק בדיני כבוד ימים טובים, ומצות השמחה אשר בהן, ומה שאסור לעשות בין בימים טובים, בין בחולו של מועד מחמת מצות יו"ט, והוא הספד ותענית.

19 א. יום טוב² שחל להיות ערב שבת - אין³ אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת.
20 ואסור זה - מדברי סופרים⁴, פ'די שלא יבוא לבשל מיום טוב לחל; שכל והמר הוא: לשבת אינו מבשל, כל שפן לחל⁵. לפיכך, אם עשה תבשיל מערב יום טוב, שיהיה ס'ומף ע'ליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת - הרי זה מתר. ותבשיל שס'ומף ע'ליו, הוא הנקרא ערובי תבשילין.

(2) משנה, ביצה טו, ב. (3) חכמים סמכו את זה על הכתוב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ג אדר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב רג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גם עבוד כל האורחים שיבואו לביתו ביו"ט, ונמצא שבסודו של מצות עירוב תבשילין מודגש העניין של אהבת ישראל על ידי שמזכה "לכל ישראל הדרים בעיר הזאת ואח"כ מוסיף ומעלה בקודש כשמכניס האורחים ביו"ט עצמו.

(על פי יין מלכות 199 זמנים סימן כא)

24 ביצה טז, ב. 25) "זכין לאדם שלא בפניו". 26) ביצה טז, ב: "מכריז רבי יעקב בר אידי, מי שלא הניח עירוב תבשילין - יבוא ויסמוך על שלי. ועד כמה? אמר רב נהומי בר זכריה משמיה דאביי, עד תחום שבת. אבוי דשמואל מערב אכולה נהרדעא (על כל נהרדעא), ר' אמי ור' אסי מערבי אכולהו טבריה (על כל טבריה)".

ח. המניח עירובי תבשילין חייב לברך²⁷: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות עירוב. ואומר: בעירוב זה יתר לי לאפות ולבשל²⁸ מיום טוב שלמחר²⁹ לשבת. ואם זכה בו לאחרים - יאמר: לי ולפלוגי ולפלוגי, או לאנשי העיר כולם, לאפות ולבשל מיום טוב לשבת.

27) פסחים ז, ב: "כל המצוות מברך עליהן עובר (לפני) לעשייתן". ולשון הרמב"ם (הל' ברכות פי"א ה"ג): "וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים (חכמים) בין מצוה שהיא חובה מדבריהם... בין מצוות שאינן חובה, כגון עירוב ונטילת ידים, מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות, והיכן צונו? בתורה שכתוב בה (דברים יז, יא): "אשר יאמרו לך תעשה", נמצא ענין הדברים והציען כך הוא, אשר קדשנו במצוותיו שצוה בהן לשמוע מאלו שצונו להדליק נר של חנוכה או לקרות את המגילה, וכן שאר כל המצוות שמדברי סופרים". 28) נוסח הגאונים: "ברין יהא שרא לנא, לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרא (ולהדליק הנר) ולמעבד כל צרכנא" (או"ח סי' תקכז). אבל יש אומרים שאין צריך להזכיר "לאדלוקי שרא", שלא הצריכו עירוב אלא לצרכי אכילה ולא להדלקת הנר (הרשב"א ב'עבודת הקודש', ועיין ב'מאירי' בשם 'תוספות', וב'בירור הלכה' למסכת ביצה כא: ציון י). 29) כגון שחל יום-טוב ביום הששי וביום השבת. או בארץ ישראל, שיום-טוב אינו אלא יום אחד בלבד, ביום ששי. אבל בימים טובים של גלויות, וחל יום-טוב ביום חמישי וששי, ומניח את העירוב בערב יום-טוב שהוא יום רביעי - לא שייך לומר "שלמחר", שהרי אסור לבשל לשבת אלא ביום-טוב שני, ולא ביום-טוב ראשון (מגיד-משנה להלן הי"ב - לחם-משנה).

ט. מי³⁰ שלא הניח עירובי תבשילין ולא הניחו לו לאחרים - כשם שאסור לו לבשל ולאפות, כך קמחו ומאכלו אסור. ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל ולאפות לזה שלא הניח, עד שיקנה לו; שגממא זה מבשל ואופה שלו, שהרי קנהו. ואם רצה, יתן אחר כך לזה שלא הניח במתנה³¹.

30) ביצה יז, א. 31) ואם לא קיבל לאכול מאחרים, אמר

ה. וצריך¹⁷ שיהיה ערוב זה מצוי עד שיאפה כל מה שהוא צריך לאפות, ולבשל כל שהוא צריך לבשל, ויחם חמין כל שהוא צריך. ואם נאכל העירוב או אכד או נשרף קדם שיבשל או יאפה - הרי זה אסור לאפות ולבשל או להחם אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד. התחיל¹⁸ בעסתו¹⁹ או בתבשילו²⁰, ונאכל העירוב או אכד - הרי זה גומר²¹.

17) משנה, ביצה טו, ב. 18) ביצה יז, ב. 19) שהתחיל ללוש. 20) לחתוך הירק וכדומה, אפילו לא שם אותם עדיין על האש, שמשום הפסד אוכלין הקילו חכמים באיסור שאינו אלא מדרבנן ('מאירי'). 21) לאפות ולבשל מה שהתחיל.

ו. המניח²² עירובי תבשילין כדי שישמך עליהם הוא ואחרים - צריך לזכות להן בברכה בעירובי שבת²³. וכל שזוכה בעירובי שבת - זוכה בעירובי תבשילין, וכל שאינו זוכה באותו עירוב - אינו זוכה בזה.

22) עירובין פ, א. 23) עיין למעלה בהל' עירובין פ"א ה"ב בפרטות.

ז. ואינו²⁴ צריך להודיע²⁵ לאלו שזכה להן מערב יום טוב, אבל הן צריכין לידע שפבר זכה להן אחר וערב להן, ואחר כך יסמכו עליו ויבשלו ויאפו. אף-על-פי שלא ידעו אלא ביום טוב - הרי אלו מתרין. ויש²⁶ לו לאדם לערב על כל העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחום, ולמחר מכריז ואומר: כל מי שלא הניח עירובי תבשילין יסמך על עירובי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ויש לו לאדם לערב על כל העיר ... ולמחר מכריז ואומר.. בו".

במצות עירוב תבשילין, מצינו דבר שאינו בשום מצוה אחרת אף שאפשר להוציא בה אחרים ידי חובה, ובכל זאת לא מצאנו שיש להכריז ולומר שמוציאים ידי חובה את כל הדרים בעיר הזו.

והביאור בזה: בהכנסת אורחים מתבטאת מצות "ואהבת לרעך כמוך" והגם שמצוותה כל השנה יש בה הדגשה מיוחדת בימים טובים, וכפי שכתב הרמב"ם (הלכות אבל ריש פי"ד) "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו, ואינו מאכיל לעניים ולמרי הנפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כרסו... ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר... כו".

כשמזכירים לאדם שעליו לטרוח גם בהכנת תבשילי השבת כבר בערב יו"ט הרי שמתוסף על ידי זה גם בהכנת התבשילים של יו"ט מבעוד מועד, וממילא יהיה מספיק

אם שָׁכַח וְלֹא הֵנִיחַ בַּיּוֹם רַבִּיעִי - שׁוּב אֵינוֹ מְנִיחַ, 27
אֶלָּא סוֹמֵךְ עַל אַחֲרָיִם, אִם עָרְבוּ עָלָיו, אוּ מְקַנֵּה 28
קִמְחוֹ⁴⁶ לְמִי שֶׁעָרַב, אוּ יִהְיֶה אֲסוּר לְאַפּוֹת וּלְבָשֵׁל 29
לְשִׁבְתָּ. וְכֵן אִם שָׁכַח וְלֹא הִפְרִישׁ תְּרוּמָה מִיּוֹם 30
רַבִּיעִי - שׁוּב אֵינוֹ מְפָרִישׁ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת⁴⁷. 31

(45) ביצה ו, א: "רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי בשני ימים-טובים של ראש השנה. חזייה דהוה עציב. אמר ליה: "אמאי עציב מר?" אמר ליה: "דלא אותיבי עירוב תבשילין", אמר ליה: "ולותיב מר האדינא (עכשיו), מי לא אמר רבא: מניח אדם עירוב תבשילין מיום-טוב לחבירו ומתנה?" אמר ליה: "אימר דאמר רבא, בשני ימים-טובים של גלויות, בשני ימים-טובים של ראש השנה - מי אמר?". (46) בכת"י, תיבת "קמחו" איננה. (47) כבר כתב הרמב"ם (למעלה פ"א הכ"ד): "שני ימים-טובים של ראש השנה, קדושה אחת הן, וכיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים", אם כן אי-אפשר להתנות "אם היום יום-טוב ולמחר חול", כיון שהם נחשבים ליום אחד.

יד. כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו 32
בית דין של ארץ ישראל מקדשין על פי הראיה, 33
והיו בגי הגלויות עושין שני ימים כדי להסתלק 34
מן הספק, לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בגי 35
ארץ ישראל; אבל היום, שפני ארץ ישראל 36
סומכין על החשבון ומקדשין עליו - אין יום 37
טוב שני להסתלק מן הספק, אלא מנהג בלבד. 38

טו. ולפיכך אני אומר, שאין מערב אדם ומתנה בזמן 39
הזה, לא ערובי תבשילין ולא ערובי תצרות ולא 40
שתופי מבואות, ואינו מעשר הטבל על תנאי; אלא 41
הפל מערב יום טוב בלבד⁴⁸. 42

(48) ואף שמקור הדין הזה, להתנות תנאי על שני ימים-טובים של גלויות, הוא מדברי רבא, שהיה מהאמוראים האחרונים - הרי כתב רבינו בהל' קידוש החודש פ"ה ה"ג: "ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה, מסוף חכמי הגמרא, בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית-דין קבוע, אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי גמרא עד ימי אבוי ורבא - על קביעת ארץ ישראל היו סומכין". ואף שבגמרא מבואר ב"עובדא דרבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי", שהדין הזה נהג גם בימי רב אשי? - הרי כתב הרמב"ם בהקדמתו לספר 'משנה תורה' בסדר קבלת החכמים: "שמכלל החכמים שקיבלו מרבא, רב אשי ורבינא", אם כן היו גם הם בדורו של רבא שנהג עד אז סדר קביעת ארץ ישראל (מפרשי הרמב"ם). והראב"ד כאן כותב על חידושו של הרמב"ם בדין זה: "אף-על-פי שיש בדבריו כעין טעם, לא ראינו הגאונים הראשונים שחלקו בדבר זה, שהרי כל-שכן הוא, אם היום השני חול גמור הוא, בוודאי שיכול לעשות עירוב בשני ימים-טובים של גלויות". אבל דעת הרמב"ם היא שמכיון שאנחנו יודעים שהיום הראשון הוא יום-טוב ודאי, והשני נשאר בידינו בתור מנהג,

רב הונא (ביצה כא:): "מי שלא הניח עירוב תבשילין, אופין לו פת אחת ומבשלין לו קדירה אחת, ומדליקין לו את הנר. משום רבי יצחק אמרו, אף צולין לו דג קטן, כדי חייו שרו לו רבנן". אבל רבינו והרב האלפסי השמיטו מימרא זו, ולא הביאוה. וראה 'בירור הלכה' שם.

י. מ³² שלא הניח ערובי תבשילין, ובשל ואפה 1
לאכל ביום, והותיר, או שזמן אורחים ולא בא - 2
הרי זה אוכל המותר למחר. ואם³³ הערים - הרי זה 3
אסור לאכלו. עבר ואפה ובשל לשבת - אין אוסרין 4
עליו. ולמה החמירו ואסרו על המערים ולא אסרו 5
על המזיד? שאם תתיר למערים - נמצאו הפל 6
מערימין, וישתקע שם ערובי תבשילין; אבל המזיד 7
אינו מצוי, ואם עבר היום - לא יעבר פעם אחרת. 8

(32) משנה, ביצה טו, ב: "מבשל הוא ליום-טוב, ואם הותיר - הותיר לשבת". (33) ביצה יז, ב.

יא. שני ימים טובים³⁴ שחלו להיות פחמישי וערב 9
שבת - עושה ערובי תבשילין מיום רביעי, שהוא 10
ערב יום טוב. שכח³⁵ ולא הניח - מניחו בראשון 11
ומתנה. פיצד? מניח ערובי תבשילין ביום חמישי 12
ואומר: אם היום יום טוב ולמחר חול³⁶ - למחר 13
אבשל ואפה לשבת ואני צריך כלום; ואם היום חל 14
ולמחר יום טוב - בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל 15
למחר מיום טוב לשבת³⁷. 16

(34) בכת"י נוסף: "של גלויות". שהרי הדין השני להניח ביום-טוב ראשון על תנאי, אפשר רק בשני ימים-טובים של גלויות, ולא בשני ימים-טובים של ראש השנה, כמבואר להלן הלכה יג. (35) ביצה יז, א. (36) בכת"י הגירסא: "חול אין בדברי כלום, ואם היום חול ולמחר יום-טוב, הריני מניח עירובי מעתה". (37) ולמחר אין צריך לומר כלום (שו"ע או"ח סי' תקכז).

יב. פיצא³⁸ בו: היו לפניו שתי פלפלות³⁹ של 17
טבל⁴⁰ ביום טוב⁴¹ ראשון - אומר: אם היום חל - 18
תהיה זו תרומה על זו, ואם היום קדש - אין בדברי 19
כלום. וקורא עליה שם⁴² ומניחה⁴³. ולמחר בשני 20
חזור⁴⁴ ואומר: אם היום קדש - אין בדברי כלום, 21
ואם היום חל - תהיה זו תרומה על זו. וקורא עליה 22
שם ומניחה, בדרך שקרא עליה בראשון. ומניח את 23
זו שקרא עליה שם תרומה, ואוכל את השנייה. 24

(38) עירובין לט, ב. (39) סלים. (40) תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות, ואסור לאכול ממנה, נקראת טבל, טב-לא, שאינה טובה לאכילה. (41) ואסור להפריש תרומות ומעשרות ביום-טוב (ראה הל' יום-טוב פ"ד הכ"א). (42) תרומה. (43) ואינו אוכל ממנה. (44) לאותה הכלכלה שאמר עליה אתמול (רש"י).

יג. במה⁴⁵ דברים אמורים? בשני ימים טובים של 25
גלויות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, 26

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ג אדר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב רה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

האמללים. אבל מי שנוצל דלתות חצרו, ואוכל
ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה
לעניים ולמרי נפש - אין זו שמחת מצוה,
אלא שמחת פרס; ועל אלו נאמר: וזבחיכם
כלחם אונים להם, כל אכליו ישמאו, פי לחמם
לנפשם. ושמחה כזו קלון היא להם, שנאמר:
וזריתי פרש על פניכם, פרש חגיכם.

(65) פסחים קט, א: "תנו רבנן, חייב אדם לשמח בניו ובני
ביתו ברגל, שנאמר: "ושמחת בחגך", במה משמחם? ביין.
רבי יהודה אומר: "אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להן",
אנשים - ביין, ונשים - בבבל בבגדי צבעונים, בארץ ישראל
בבגדי פשתן מגוהצים". (66) שנאמר (דברים טז, יד):
"ושמחת בחגך, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר
והיתום והאלמנה אשר בשעריך".

יט. אף-על-פי⁶⁷ שאכילה ושתיה במועדות בכלל
מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום
כלו⁶⁸, אלא כף היא הדת⁶⁹: בבקר⁷⁰ משקימין כל
העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ומתפללין
וקורין בתורה בענין היום, וחוזרין לבתיהם
ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות, קורין ושונין
עד חצי היום, ואחר חצות היום מתפללין תפלת
המנחה, וחוזרין לבתיהן לאכל ולשתות שאר
היום עד הלילה.

(67) ביצה טו, ב. (68) "כתוב אחד אומר (דברים טז, ח):
"עצרת לה' אלקיך", וכתוב אחד אומר (במדבר כט, לה):
"עצרת תהיה לכם", הא כיצד? רבי יהושע אומר: "חלקהו,
חציו לה' וחציו לכם", חציו אוכל ושותה, וחציו יושב
ושונה. (69) הדין. (70) במגילה כג, א אמרו: "ביום טוב
מאחרין לבוא" (לבית הכנסת). ועיין ב'פרישה' ל'טור' או"ח
סי' תקכט סק"ה, וב'ירור הלכה' למסכת ביצה טו: ציון ה.

כ. כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל - לא
ימשך ביין ובשחוק וקלות ראש, ויאמר, שפל
מי שיוסיף בזה - ירבה במצות שמחה;
שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה
שמחה, אלא הוללות וסכלות, ולא נצטוינו על
ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה
עבודת יוצר הכל; שנאמר: תחת אשר לא עבדת
את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל.
הא למדת, שהעבודה בשמחה. ואי אפשר לעבד
את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות
ראש ולא מתוך שכרות⁷¹.

(71) ברכות לא, א.

כא. חזקין⁷² בית דין להעמיד שוטרים ברגלים,
שהיו מסבבין ומחפשיין בגנות ובפרדסים ועל
הנהרות, כדי שלא יתקבצו לאכל ולשתות שם

אם כן יש כאן יום-טוב ודאי מצד המנהג, ואי-אפשר
להתנות עליו מספק - אם חול הוא.

טז. כשם⁴⁹ שמצוה לכבד שבת ולענוגה, כך כל
ימים טובים⁵⁰; שנאמר: לקדוש ה' מכבד⁵¹, וכל
ימים טובים נאמר בהן: מקרא קדש. וכבר
בארנו⁵² הכבוד⁵³ והענוגה⁵⁴ בהלכות שבת. וכן
ראוי לאדם שלא יסעד בערבי ימים טובים מן
המנחה⁵⁶ ולמעלה, כערב שבת, שדבר זה בכלל
הכבוד. וכל המבזה את המועדות⁵⁷, כאלו נטפל⁵⁸
לעבודת פוכבים⁵⁹.

(49) ביצה טו, ב. (50) מצוה לכבד ולענוג. (51) ולפני
זה, כתוב "וקראת לשבת עונג", הרי כאן עונג וכבוד. והגאון
האדר"ת העיר (בהגהותיו על הרמב"ם) על האחרונים
שהסתפקו אם יש מצות עונג ביום-טוב כמו בשבת, ולא
הביאו דברי רבינו אלה. ועיין למעלה פ"ב ה"ט. (52) בהל'
שבת (פ"ל, ה"ב). (53) לרחוץ פניו ורגליו בחמין,
להתלבש בבגדים נאים ובכסות נקיה (שם). (54) לתקן
תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבוסס - הכל לפי ממונו,
לאכול סעודות, לקבוע אותן על היין, לבצוע על שתי
ככרות, אכילת בשר ושתיית יין (שם). (55) פסחים צט, ב.
(56) מנחה קטנה, וחצי שעה לפני (ראה למעלה פ"ל מהל'
שבת ה"ד במגיד-משנה וכסף-משנה), כדי שיאכל סעודת
יום-טוב בערב לתיאבון. (57) פסחים קיח, א. שאינו מכבד
ומענג הימים-טובים. ואי אפשר לפרש "המועדות" חולר
שלי-מועד ובעושה מלאכה (כמו שפירש רשב"ם שם) -
שהרי לדעת רבינו (להלן פ"ז ה"א) אין חול-המועד אסור
במלאכה מן התורה, ואין סברא לומר שהוא כעובד עבודה-
זרה. וכן כתבו ה'תוספות' בחגיגה יח. ד"ה חולו.
(58) נתחבר. (59) שנאמר (שמות לד י"ח): "אלהי מסכה
לא תעשה לך, את חג המצות תשמור".

יז. שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר
ימים טובים⁶⁰ - כלם אסורים בהספד⁶¹ ותענית⁶².
וחיב אדם להיות בהן שמחה⁶³ וטוב לב, הוא ובניו
ואשתו ובניו ובניו⁶⁴ וכל הגלויים עליו, שנאמר:
ושמחת בחגך וגומר. אף-על-פי שהשמחה האמורה
באן היא קרפן שלמים, כמו שאנו מקבצין בהלכות
חגיגה, יש בכלל אותה שמחה לשמח הוא ובניו
ובניו ביתו, כל אחד פראוי לו.

(60) חג השבועות וראש השנה. (61) משנה, מועד קטן כז,
א. (62) פסחים סח, ב. (63) פסחים קט, א. (64) בכתי",
הגירסא: "ובני ביתו".

יח. כיצד⁶⁵ הקטנים - נותן להם קליות
וגאונים ומגדנות, והנשים - קונה להן בגדים
ותכשיטים נאים כפי ממונו, והאנשים - אוכלין
בשר ושותין יין; שאין שמחה אלא בבשר, ואין
שמחה אלא ביין. ובשהוא אוכל ושותה - חיב
להאכיל לגר לתום ולא למנהג⁶⁶ עם שאר העניים

ומטפחות, אבל לא מקוננות. אי זהו ענוי? שפֿלן
עונות פֿאחת. קינה? אחת אומרת וכלן עונות.
ואסור⁸⁵ לאדם שיעזר⁸⁶ על מתו קדם לרגל שלשים
יום, כדי שלא יבוא הרגל והוא נעצב, ולבו דואג
וכואב מזכרון הצער; אלא יסיר הדאגה מלבו, ויכון
דעתו לשמחה⁸⁷.

(84 משנה, שם כח, ב. (85 משנה, שם ח, א. (86 הספד.
(87 לקיים מצות התורה: "ושמחת בחגך".

יום חמישי י"ד אדר ה'תשע"ח

פרק שביעי

(1) נתבאר בו דיני חולו של מועד ולא נשלמו.

א. חלו² של מועד, אף-על-פי שלא נאמר בו
שבתון³ - הואיל⁴ ונקרא מקרא קדש⁵ והרי הוא
זמן חגיגה במקדש⁶, אסור בעשיית מלאכה⁷, כדי
שלא יהיה כשאר ימי החל, שאין בהן קדשה כלל.
והעושה בו מלאכה האסורה - מפין אותו מפת
מרדות⁸, מפני שאסורו מדברי סופרים⁹. ולא כל
מלאכת עבודה אסורה בו כיום טוב¹⁰, שסוף הענין
בדברים שנאסרו בו - כדי שלא יהיה כיום חל¹¹
לכל דבר, לפיכך יש מלאכות אסורות בו ויש
מלאכות מתרות בו.

(2) הם ימי החג שבין היום הראשון (והשני בגלויות) והיום
השביעי בפסח, ושבין היום הראשון (והשני בגלויות) והיום
השמיני בסוכות. (3) המורה לשבות ממלאכה. (4) בכ"י
הגירסא: "יום טוב הוא הואיל ונקרא". (5) (מסכת חגיגה
יח). שמשמעו קדשהו בעשיית מלאכה (רש"י), לנהוג בו
קדושה שלא לעשות מלאכה. (6) קרבן חגיגה של יום טוב.
(7) בירושלמי (מסכת פסחים פרק ד' הלכה א') מבואר כי יום
שאדם מקריב קרבן בבית המקדש הוא אסור בעשיית
מלאכה, ומוכיח את זה מתוך הכתוב: "אינו בדין שיהא
קרבנך קרב ואתה עסוק במלאכה". ובחגיגה דף י"ח עמוד
א' הובאו כמה מקורות. מן הכתוב שחולו של מועד אסור
בעשיית מלאכה (שמות פרק כ"ג פסוק י"ד): "את חג
המצות תשמור שבעת ימים", "לימד על חולו של מועד
שאסור בעשיית מלאכה". ועוד (ויקרא פרק כ"ג פסוק ד'):
"אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדים",
אמר רבי עקיבא: "במה הכתוב מדבר, אם ביום הראשון הרי
כבר נאמר: "שבתון", ואם בשביעי הרי כבר נאמר:
"שבתון", הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד,
ללמד שאסור בעשיית מלאכה". ועיין בספרי (פרשת ראה
פרק ט"ז): "רבי שמעון אומר, פסח וחג (הסוכות) שאינם
עונת מלאכה, אמרה תורה עשה זה שבעה וזה שמונה ימים,
עצרת (שבועות) שהיא עונת מלאכה (קצירה), אינה אלא יום
אחד, מלמד שהתורה חסה על ממונם של ישראל". הרי
שחול המועד אסור בעשיית מלאכה. (8) מלקין אותו על
שמרד נגד דברי חכמים. (9) במסכת חגיגה שם: "כתוב
(דברים פרק ט"ז פסוק ח'): "ששת ימים תאכל מצות וביום

אנשים ונשים יבואו לידי עברה. וכן יזהירו בדרך
זה לכל העם, כדי שלא יתעורבו אנשים ונשים
בבתיהם לשמחה, ולא ימשכו בזיון, שמא יבואו
לידי עברה⁷³.

(72) מקור הדברים בתוספתא (סוכה פ"ד ה"א): "בראשונה
כשהיה שמחת בית השואבה, אנשים רואים מבפנים ונשים
רואות כבחוץ, וכשראו בית-דין שהם באים לידי קלות ראש,
עשו שלש גזוטראות בעזרה, כנגד שלש רוחות, ששם נשים
יושבות ורואות בשמחת בית השואבה, ולא היו מעורבין".
(73) קידושין פא, א: "אמר אבין: סקבא דשתא - ויגלא"
(ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה - ימות הרגל, שיש
קבוצות אנשים ונשים לשמוע דרשה, ונושאים ונותנים זה
עם זה, רש"י).

כב. ימים שפין ראשון ושביעי של פסח וראשון
ושמיני של חג הסוכות, והן בגולה ארבעה בתוך
הפסח וחמשה בתוך החג - הם הנקראין חלו של
מועד, ונקראין מועד. ואף-על-פי שהם חביבין
בשמחה ואסורין בהספד ותענית, מתר לספד בהן
תלמיד חכם בפניו⁷⁴; אבל לאחר שיקבר - אסור
לספד בהן. ואין צריך לומר בראשי חדרשים,
בחנכה ובפורים, שסופדין בהן תלמידי חכמים
בפניו, אף-על-פי שמים אלו אסורין בהספד
ותענית; אבל לאחר הקבורה - אסור לספד בהן.

(74) מועד קטן כז, ב: "אמר רב פפא: "אין מועד בפני
תלמיד חכם".

כג. אין⁷⁵ מניחין משת המת ברחוב במועד, שלא
להרגיל את ההספד, אלא מביתו לקברו⁷⁶. ואין⁷⁷
מתאבלין⁷⁸ במועד. וכן אין קורעין ולא מקרינ⁷⁹
ולא חולצין הכתף על המת, אלא קרוביו
שהן חביבין להתאבל עליו⁸¹. ואם היה חכם⁸² או
אדם פשוט⁸³, או שהיה עומד עליו בשעת נטילת
נשמה - הרי זה קורע עליו במועד אף-על-פי
שאינו קרובו. ואין קורעין ביום טוב שני כלל,
ואפילו קרוביו של מת.

(75) (משנה, מועד קטן כז, א. (76) כלומר כשהקבר מוכן
(שו"ע אורח סי' תקמז). (77) משנה, מועד קטן כד, ב.
(78) לא חלה עליו אבילות, דמצוות-עשה של שמחת הרגל
שהיא מצוה של רבים, דוחה אבילות שהיא של יחיד (מועד
קטן יד:). (79) סעודה ראשונה שעושין לאבל אחי
הקבורה. (80) ועכשיו לא נהגו לחלוץ הכתף לאבילות
אפילו בחול (שו"ע י"ד סי' שמ). (81) הם שבעה קרובים.
אביו, אמו, בנו, בתו, אחיו, אחותו, ואשתו. (82) מועד קטן
כה, א. (83) הגון (שם).

כד. נשים⁸⁴ במועד: בפני המת - מענות, אבל לא
מטפחות ולא מקוננות; נקבר המת - אינן מענות.
בראשי חדרשים וחנוכה ופורים: בפני המת - מענות

ומגדל עוז ושיטת רבינו ידידיה תלמיד רבינו יחיאל מפריש על מועד קטן וחדושי הר"ן (שם) והוא הדין לחול המועד (מגיד משנה). (20) וסותם. והוא במשנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'. (21) משנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'. (22) ואם הוא דבר שאי אפשר לעשותו אלא בפרהסיא, הכל מותר בדבר האבד (רמ"א סימן תקל"ח). (23) החמירו כאן לעשות בצנעא מפני שאין ההפסד ברור, שאין זה ודאי שיבואו גנבים (מגיד משנה בשם רמב"ן). (24) מעלה ומוציא. (25) שבדבר האבד מותר לעשות אפילו במחורב לקרקע (מגיד משנה).

ד. ואסור²⁶ לאדם שיתפון ויאחר מלאכות אלו¹⁸ ופיוצא בהן ויניחם²⁷ כדי לעשותן במועד מפני שהוא פנוי. וכל המכון מלאכתו והניחה למועד, ועשאה במועד - בית דין מאבדין²⁸ אותה ומפקדין אותה לכל. ואם²⁹ בון מלאכתו ומת - אין קונסין בון אחריו, ואין מאבדין אותה ממנו³⁰; ואין מונעין הון מלעשות אותה מלאכה במועד כדי שלא תאבד.

(26) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (27) שאפשר לו לעשות את המלאכה בשאר ימות השנה, לפני המועד או לאחריו, והוא מצמצם אותה למועד. (28) "וכלן אם כוונן מלאכתן במועד יאבדו" (שם). וסובר הרמ"ן שהפירוש הוא שמונעין אותו מלעשות המלאכה ומניחין את הדבר להיפסד. וקריאת מלה זו היא: יאבדו, אבל רבינו סובר כי "יאבדו" פירושו שהבית דין מאבדין אותו ומפקדין את הדבר, וקריאת מילה זו יאבדו. וראיה לדברי רבינו מהגמרא (שם): "רבי ינאי הוה ליה ההוא פרדיסא דמטי זימניה (לקטוף הפירות) בחולא דמועדא, קטפיה. לשנה (אחרת) שהיוה כולי עלמא לפרדיסייהו לחולא דמועדא, אפקריה רבי ינאי לפרדיסא ההוא שתא", הרי שבית דין מפקדין למי שמכוון מלאכתו במועד (תוספות יום טוב). (29) (מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (30) בכ"י הגירסא: "ואין מאבדין את ממנו".

ה. מי³¹ שצריך לתפור לו בגד או לבנות לו מקום במועד³²; אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה³³ - הרי זה עושה אותה פדרכו; ואם היה אמן מהיר - הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט. פיצד? בתפירה - מכליב³⁴, ובכנני³⁵ - מניח אבנים ואינו טח בטיט עליהן, ושה³⁶ סדקי הקרקע³⁷ ומעגילה פיד וברגל³⁸, פנין שמעגילים במחלצים³⁹. וכן כל פיוצא בזה.

(31) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (32) לצורך המועד. (33) מי שאינו מהיר במלאכה סימן שאינו אומן (הגר"א). (34) מרחיק התפירות זו מזו, כמו שיני הכלב. (35) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א'). (36) מחליק וסותם. (37) של הגג. (38) שיעשה ברגל החלקת הטיח, כדרך שרגילים לעשות בכלי, אבל לא יעשנו בכלי (מהריט"ן). (39) כלי שמחליקים בו הטיט בגגות.

השביעי עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה", מה שביעי עצור (ממלאכה) אף ששת ימים עצורין, אי מה שביעי עצור בכל מלאכה, אף ששת ימים עצורים בכל מלאכה? תלמוד לומר: "וביום השביעי עצרת", השביעי עצור בכל מלאכה ואין ששת ימים עצורין בכל מלאכה, הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת. ויש מן הראשונים שסוברים שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מן התורה. ראה בבאור הלכה סימן תק"ל. (10) וחמשה סוגי מלאכה מותרים בחול המועד. א. דבר האבד (אם לא יעשנו במועד יפסד הדבר). ב. צרכי מועד לאוכל נפש. ג. פועל שאין לו מה יאכל. ד. צרכי רבים. ה. מעשה הדיוט (שאינו מעשה אומן - משנה ברורה סימן תק"ל). (11) ירושלמי (מסכת מועד קטן פרק ב' הלכה ג'): "אמר רבי אבא בר ממל: "אילו היה מי שימנה אתי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחול המועד, כלום אסור לעשות מלאכה אלא שיהיו אוכלין ושותין ושמהין ויגיעין בתורה? ועכשיו אוכלין ושותין ופוחזין".

ב. ואילו הן: כל מלאכה, שאם לא יעשה אותה במועד יהיה שם הפסד הרבה - עושין אותה, ובלבד שלא יהיה פה טרח הרבה. פיצד? משקין¹² בית השלחין¹³ במועד, אבל לא בית המשקה¹⁴; שאם לא ישקה בית השלחין, והיא הארץ הצמאה - יפסדו בו האילנות שבה. וכשהוא משקה אותה - לא ידלה וישקה מן הברכה¹⁵ או ממי הגשמים, מפני שהוא טרח גדול; אבל משקה הוא מן המעין¹⁶, בין שהיה בין שיצא לבתחלה¹⁷ - ממשיכו ומשקה בו. וכן כל פיוצא בזה.

(12) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). (13) אדמה שצמאה למים, ויש בה תעלות להשקאה. (14) שדה צמחים המסתפקת ממי גשמים. (15) מים מכונסין בבור עמוק, ויש טירחא גדולה לדלות ולשאוב משם המים. (16) ממשיך את המים לשם. (17) עכשיו מחדש.

ג. הופך¹⁸ אדם את זיתיו¹⁹ במועד, וטוחן אותן ודורף אותן, וממלא החביות וגף²⁰ אותן, פדרף שהוא עושה בחל. כל שיש בו הפסד אם לא נעשה - עושהו פדרכו, ואינו צריך שני. וכן²¹ מכניס אדם פרותיו מפני הגנבים, ובלבד²² שיקניסם בצנעה²³; ושולח²⁴ פשתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד. וכן פרום שהגיע זמנו להבצר במועד - בוצרין אותו²⁵.

(18) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד ב'). שכשנותנים הזיתים במעטן לאחר לקיטה וצוברן שם, מניחם כדי שיתחממו ויתבשלו מאליהן, ונותנן בבית הבר, והופכן וטוחנן. ואם לא עשה כן עכשיו נפסדים. (19) במשנה (שם) כתוב: "אם היו זיתיו הפוכים", אבל להפוך אותם לא הותר (השגות הראב"ד). אבל בברייתא שם לענין אבלות מפורש "זיתיו להפוך" (כן הנוסחא ברמב"ם פרק ה' מהלכות אבל הלכה י' ובעוד כמה מקורות, ראה מגיד משנה

המועד, אבל ההדיוט כשהוא עושה לצורך המועד אינו עושה בשיעור מרובה, לכן מותר לו לעשות אף בפרהסיא (פוסקים).

י. עושין כל צרכי הרבים במועד⁵¹. פיצד? מתקנים²³ קלקולי המים שברשות הרבים, ומתקנין את²⁴ הדרכים ואת הקרובות. וחופרים לרבים בורות²⁵ שיחין ומעורות, וכורין⁵² להן נהרות כדי שישתו מימיהן. וכוונתם מים לבורות ומעורות של רבים,²⁷ ומתקנין את סביבתה⁵³. ומסיירין את הקוצין מן²⁸ הדרכים, ומודדין את המקנאות⁵⁴, וכל מקנה²⁹ שנמצא חסר - מרגילין⁵⁵ לו מים ומשלימין לו³⁰ שיעורו.³¹

(משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). משום שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעה שהם בטלים כולם ממלאכה ואם לא יעשו עכשיו יחבטל הדבר "קדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא" (קדירה של שותפים אינה לא חמה ולא קרה – הרא"ש). ולפי זה יש אומרים שאם יש מנהיג אחד שהרשות בידו לעשות לבדו, אסור לו לכוון מלאכתו במועד, אלא יעשו המלאכה בשאר ימות השנה (מגן אברהם סימן תקמ"ד). (52 חופרין. 53) "ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלה (להסיר הקוצין והמכשולות) שכל דמים ששפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאלו הם שפכים, תלמוד לומר (דברים פרק י"ט פסוק י'): והיה עליך דמים" (מסכת מועד קטן דף ה' עמוד ב'). (54) לראות אם יש בהם שיעור טהרה = ארבעים סאה. (55) ממשיכין.

יא. ויוצאין⁵⁶ שלוחי בית דין להפקיר את³² הפלאים⁵⁷. ופודין⁵⁸ את השבויים ואת הערביין ואת³³ התרמים ואת ההקדשות, ומשקין את הסוטות,³⁴ ושורפין את הפרה, ועורפין את העגלה, ורועצין³⁵ עבד עברי, ומטהרין את המזערע, ומצינין על³⁶ הקברות שמחו גשמים את ציינן, כדי שישפרשו מהן³⁷ הפהנים; שכל אלו צרכי רבים הן³⁸.

(משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). (57) לעקור את הכלאים מהשדות. התיירו זה בחול המועד משום שאז בטלים הפועלים ממלאכה, והם נשכרים בזול, וממעות תרומת הלשכה של ההקדש שילמו להם (גמרא) וכל מה שאפשר לחסוך כסף להקדש עושים (רש"י). (58) מקור הלכה זו בירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ב'. (59) "שכל שבית דין נזקק לעשותו, צורך רבים הוא" (מאירי מסכת מועד קטן דף ב' עמוד א' ד"ה ועושין כל צרכי רבים) ובכלל זה ערכין חרמין והקדשות שצריכין ב"ד (פרק ח' מהלכות ערכין הלכה ב') וכן השקאת סוטה (פרק ג' מהלכות סוטה הלכה א') ועריפת עגלה (פרק ט' מהלכות רוצח הלכה א') ורציעת עבד (פרק ג' מהלכות עבדים הלכה ט'). ואילו פדיון שבויים הוא צורך רבים ממש וטהרת המצורע אף היא לצורך רבים למעט טומאה מישראל, ושריפת פרה לטהר את ישראל. ועיין ריטב"א בתחלת מסכת מועד קטן.

ו. מ⁴⁰ שהיתה לו תבואה מחברת לקרקע, ואין לו¹ מה שיאכל במועד אלא ממנה - אף-על-פי שאין² בן הפסד⁴¹, אין מצריכין אותו לקנות מה שיאכל³ מן השווק עד שיקצר אחר המועד, אלא קוצר⁴ ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן מה שהוא צריך,⁵ ובלבד שלא ידוש בפרות; שכל דבר שאין בו⁶ הפסד⁴² - צריך לשנות. וכן כל פיוצא בזה.⁷

(מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (41) (מסכת מועד קטן שם): "רב חצדו ליה חצדא (= קצרו לו קציר) בחולא דמועדא - דחיטי - דלא הוה פסיד (שדה חיטה שאינה נפסדת אם לא יקצרוה עכשיו) ואין לו מה יאכל הוה (לא היה לו מה לאכול)". (42) שעל ידי השינוי אינו מביא הפסד אבל אם מביא הפסד אינו צריך שינוי שהרי כל דבר האבד אינו צריך שינוי (כמו שכתב למעלה הלכה ג') וכל שכן אם גורם הפסד במעשיו, ועיין כסף משנה.

ז. פכשים⁴³ שיכול לאכל מהן במועד - פובשין,⁸ ושאנין ראויין אלא לאחר המועד - אסור לכבשן.⁹ וצד אדם דגים כל שיכול לצוד⁴⁴, ומולח⁴⁵ הפל¹⁰ במועד; שהרי אפשר שיאכל מהן במועד, אם יסחט¹¹ אותן בידו פעמים רבות עד שיתרככו.¹²

(משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') והם פירות, ירקות ודגים, שדרך לכבשם במים ובחומץ. (44) ואפילו אם הוא צד יותר מכדי הצורך במועד, מותר, מכיון שאין כל דג שוה בטעמו אחד להשני, ועל כל צידה יש לומר אולי ימצא משובחים יותר לכבוד המועד (מגן אברהם או"ח תקל"ג). (45) (מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') לפי הלשון השנית שם.

ח. מטילין⁴⁶ שכר במועד לצרף המועד; ושלא¹³ לצרף המועד - אסור. אחד שכר תמרים ואחד שכר¹⁴ שעורים⁴⁷. אף-על-פי שיש לו ישן, מערים⁴⁸ ושותה¹⁵ מן החדש, שאין הערמה זו נפרת לרואה. וכן כל¹⁶ פיוצא בזה.¹⁷

(מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (47) שיש שם טירחא מרובה. (48) לומר שהחדש טוב לו יותר. ואף שבגמרא שם חלקו חכמים על רבי יוסי בר יהודה ואמרו: "אין מערימין בכך" (הראב"ד בהשגות) ? - הרמב"ם פסק כסתמא דגמרא במסכת שבת דף קל"ט עמוד ב' שכיון שאין הערמה זאת ניכרת, מותר (מגן אברהם שם סימן תקל"ג).

ט. כל⁴⁹ מלאכות שהן לצרף המועד, כשעושין¹⁸ אותן אמניהן⁵⁰ - עושין בצנעה. פיצד? הצידים¹⁹ והטוחנין והבוצרין למפר בשווק - הרי אלו עושין²⁰ בצנעה לצרף המועד. ואם עשה לצרף המועד²¹ והותר - הרי זה מותר.²²

(משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (50) האומנים רגילים לעשות הרבה ביחד, ולכן עליהם לעשות מלאכתם בצנעה, כי הרואה לא יכיר שעושה לצורך

מִמָּנוּ לוחות לאָרֶז, וְאֵין חוֹצְבִין אֲבָנִים לְכִנּוֹת בֶּהָן
קָבַר.

(73) (מסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (74) כמו לתפור תכריכין ואפילו אם הוא מעשה אומן (פרי מגדים). (75) שהמת נמצא שם, שיודעים שנעשה לצורך המת. (76) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ו'). (77) שהכל יודעים שבשביל המת נעשה. "ומה שבזמן הזה רגילין לתקן הארון בחצר בית הכנסת אף על פי שהמת בחצר אחרת, מפני שאין עם רב עתה מירא ביה, וכשיש מת בעיר כולם יודעים, והמתים כולם חשובים כמת מפורסם וליכא חשדא" (הגהות מיימוניות).

טז. אֵין⁷⁸ רואִין אֶת הַנִּגְעִים בַּמוֹעֵד, שְׁמָא יִמָּצֵא טָמֵא וְנִמָּצֵא חָגוּ וְהִפָּךְ לְאֵבֶל⁷⁹. וְאֵין נוֹשְׂאִין⁸⁰ נָשִׁים וְלֹא מִיבְמִין בַּמוֹעֵד, כְּדִי שֶׁלֹּא תִשְׁתַּכַּח שְׂמַחַת הַחֵג בְּשִׂמְחַת הַנְּשׂוּאִין. אֲבָל מַחֲזִיר אֶת גְּרוּשְׁתּוֹ⁸¹, וּמֵאֲרֻסִּין⁸² נָשִׁים בַּמוֹעֵד, וּבְלֵבֶד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה סְעֻדַּת אֲרוּסִין וְלֹא סְעֻדַּת נְשׂוּאִין⁸³; שֶׁלֹּא יַעֲרֹב⁸⁴ שְׂמַחַה אַחֲרֵת בְּשִׂמְחַת הַחֵג.

(78) (משנה במסכת מועד קטן דף ז' עמוד א'). (79) שהרי נוהגים בו כמה דיני אבלות (פרק י' מהלכות טומאת צרעת הלכה ו'). (80) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (81) שאינה שמח עמה כל כך (רש"י). (82) ומותר להתקשר בתנאים לשירדך וגם לעשות סעודה שאינו אירוסין ממש (מור וקציעה). (83) שעל ידי אלו תשתכח שמחת החג ממנו כמבואר בראש ההלכה הזאת. (84) "שנאמר מלא שבוע זאת וניתנה לך גם את זאת" (פרק י' מהלכות אישות הלכה י"ד וכן הוא בירושלמי).

יז. אֵין⁸⁵ מְגַלְחִין וְאֵין מְכַבְּסִין בַּמוֹעֵד, גִּזְרָה שְׁמָא יִשְׁתַּח אָדָם עַצְמוֹ לְתוֹף הַמוֹעֵד, וְיִבּוֹא יוֹם טוֹב הָרָאוּשׁוֹן⁸⁶ וְהוּא מְנוּל. לְפִיכָךְ, כָּל מִי שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְגַלֵּחַ וּלְכַבֵּס בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב - הָרִי זֶה מֵתָר לְכַבֵּס וּלְגַלֵּחַ בַּמוֹעֵד.

(85) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (86) עיקר הקפידא הוא ביום טוב הראשון וכן כתב בפירוש המשנה והיינו משום שהוא מן התורה לכבד ולענג אותו כמבואר בפרק הקודם (מעשה רוקח).

יח. פִּינֵד⁸⁷? אֲבָל שְׁחַל שְׂבִיעִי שָׁלוּ לְהִיּוֹת בְּיוֹם טוֹב⁸⁸, אוֹ שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב וְהָרִי הוּא שֶׁבֶת⁸⁹ שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְגַלֵּחַ; וְהִבָּא מִמְּדִינַת הָיִם⁹⁰ - וְהוּא, שֶׁלֹּא יֵצֵא לְהַטִּיל, אֲלֵא לְסַחֲרָה וּכְיוּצָא בָּהּ; וְהֵיוּצָא מִבֵּית הַשְּׂבִיעִי וּמִבֵּית הָאֲסוּרִים; וּמִי שֶׁהָיָה מְגֻדָּה⁹¹, וְלֹא הִתִּירוּהוּ אֵלָּא בַּמוֹעֵד; וּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע⁹² שֶׁלֹּא לְגַלֵּחַ וּשְׁלֹא לְכַבֵּס, וְלֹא נִשְׁאֵל לְחֶכֶם לְהִתִּיר נִדְרוֹ אֲלֵא בַּמוֹעֵד - הָרִי אֵלּוּ מְגַלְחִין וּמְכַבְּסִין בַּמוֹעֵד.

(87) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (88) לא

יב. וְדִנִּים⁶⁰ דִּינֵי מְמוֹנוֹת⁶¹ וְדִינֵי מְפֻת וְדִינֵי נְפֻשׁוֹת בַּמוֹעֵד. וּמִי שֶׁלֹּא קָבַל עָלָיו הַדִּין - מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ בַּמוֹעֵד. וְכִשְׁם שֶׁדִּינֵין בַּמוֹעֵד, כִּף כּוֹתְבִין מַעֲשֶׂה בֵּית דִּין וְכָל הַדּוֹמָה לוֹ⁶². פִּינֵד? כּוֹתְבִין הַדִּינִין אֲגָרוֹת שׁוֹם שֶׁשְׁמוֹ לְכַעַל חוֹב, וְאֲגָרוֹת שֶׁמְכָרוּ בֶּהָן לְמִזְוֹן הָאִשָּׁה וְהַפְּנוֹת, וּשְׂטָרֵי תְּלִיצָה וּמֵאוּנִין, וְכָל הַדּוֹמָה לָהֶן מְדַבְּרִים שְׂצִירִיכִים הַדִּינִין לְכַתְּבָם כְּדִי שֶׁיִּזְכְּרוּם, כְּגוֹן טַעֲנוֹת בְּעָלֵי דִינֵין אוֹ דְּבָרִים שֶׁקָּבְלוּ עָלֵיהֶן, כְּגוֹן: אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמָן עָלַי, אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי. מִי שֶׁצָּרִיף לְלוֹת בַּמוֹעֵד, וְלֹא הֶאֱמִינוּ הַמַּלְוֶה בְּעַל-פֶּה - הָרִי זֶה כּוֹתֵב שְׂטָר חוֹב. וְכֵן כּוֹתְבִין גִּטִּין וְקִדּוּשֵׁי נָשִׁים וְשׁוֹכְרִין וּמִתְּנוֹת; שֶׁכָּל אֵלּוּ כְּצָרְכֵי רַבִּים הֵן⁶³.

(60) (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד ב'). ואף כאן הטעם הוא מפני שכל אלה מעשי בית דין וכצורך רבים הם (עין מגיד משנה). (61) אם שני הצדדים רוצים להתדיין במועד, אבל לולא כן אין הבית דין קובע זמן לא בימי ניסן ולא בימי תשרי "מפני שהעם טרודים במועדות" (רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כ"ה הלכה ט'). (62) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ח עמוד ב'). (63) ויש אומרים שההיתר בכל אלה הוא מפני שהם כדבר האבוד (ראב"ד ועוד).

יג. וְאֲסוּר⁶⁴ לְכַתֵּב בַּמוֹעֵד אֶפְלוֹ סִפְרִים תְּפִלִּין וּמִזְוִזוֹת. וְאֵין מְגִייהִין⁶⁵ אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת בְּסִפְרֵי הָעִזְרָה⁶⁶, מִפְּנֵי שֶׁזֶוּ מְלָאכָה שְׂאִינָה לְצִרְף הַמוֹעֵד⁶⁷. אֲבָל כּוֹתֵב אָדָם תְּפִלִּין וּמִזְוִזָה לְעַצְמוֹ⁶⁸, וְטוֹוָה תְּבִלַּת לְבָגָדוֹ. וְאִם אֵין לוֹ מָה יֵאָכֵל - כּוֹתֵב וּמוֹכֵר לְאַחֲרִים כְּדִי פִּרְנָסָתוֹ.

(64) (משנה שם). (65) לתקן טעות שבספר. (66) שממנו מגיחים ספר תורה של המלך (למעלה פרק ז' מהלכות ספר תורה הלכה ב' ולהלן פרק ג' מהלכות מלכים הלכה א'). (67) מכיון שיש לציבור ספר תורה אחר לקרוא בו יום טוב, אבל אם אין להם ספר אחר, מותר לכתוב ולהגיה, כדי שיהיה לציבור במה לקרוא (כסף משנה). (68) שצריך להם לתפילין לאחר המועד מיד.

יד. וּמֵתָר⁶⁹ לְכַתֵּב אֲגָרוֹת שֶׁל שְׂאֵלַת שְׁלוֹם⁷⁰ בַּמוֹעֵד, וְכוֹתֵב חֲשׁוֹנוֹתָיו וּמַחֲשָׁב יִצְיָאוֹתָיו; שֶׁכְּתִיבוֹת אֵלּוּ אֵין אָדָם נִזְהָר בְּתַקְוָנָן מְאֹד⁷¹, וְנִמָּצְאוּ כְּמַעֲשֶׂה הַדִּיּוּט בְּמִלְאכּוֹת⁷².

(69) (משנה שם). (70) הן "אגרות של רשות" שבמשנה שם. (71) בכ"י התיבה הזאת איננה. (72) ולדעת הראב"ד ההיתר באלה הוא מטעם שהוא דבר האבד שאולי לא ימצא אחר כך מי שיוליך את המכתב.

טו. עוֹשִׂין⁷³ כָּל צָרְכֵי הַמֶּת⁷⁴ בַּמוֹעֵד. גּוֹזְזִין שְׁעָרוֹ, וּמְכַבְּסִין פְּסוּתוֹ, וְעוֹשִׂין לוֹ אָרוֹן. וְאִם לֹא הָיוּ לָהֶם נִסְרִים - מְבִיאִין קוֹרוֹת וְנוֹסְרִין מִהֶן נִסְרִים בְּצִנְעָה בְּתוֹף הַבֵּית⁷⁵. וְאִם הָיָה⁷⁶ אָדָם מְפֻרָּס - עוֹשִׂין אֶפְלוֹ בִּשְׁוֶק⁷⁷. אֲבָל אֵין כּוֹרְתִין עֵץ מִן הַיַּעַר לְנוֹסֵר

14 תַּכְשִׁיטֶיהָ בַּמוֹעֵד: כּוֹחֶלֶת¹⁰⁴ וּפּוֹקֶסֶת¹⁰⁵, וּמַעֲבֵרֶת
15 סָרָק עַל פְּנֵיהָ, וְטוֹפֶלֶת עֲצָמָה בְּסִיד¹⁰⁶, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ;
16 וְהוּא, שְׂתוּכָל לְקַפְּלוֹ¹⁰⁷ בַּמוֹעֵד¹⁰⁸.

(102) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א'). (103) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (104) (לשים צבע כחול על העיניים. (105) לשים צבע אדום על הלחיים. (106) להעביר שערות. ואף על פי שהיא מתנוולת עכשיו - תשמח אחר כך בעידון הבשר. (107) בכ"י הגירסא: "לקלפו". (108) שאם לא כן אסור, שהרי היא מתנוולת בכל ימי המועד ולא תהא מעודנת אלא לאחר המועד.

17 כּא. הַזְבִּים¹⁰⁹ וְהַזְבוֹת וְהַנְדּוֹת וְהַיְלָדוֹת וְכָל הָעוֹלִים
18 מִטְּמָאָה לְטַהֲרָה¹¹⁰ בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד - הָרִי אֱלוֹ מִתְרִין
19 לְכַבֵּס. וּמִי שָׁאִין לוֹ אֶלָּא חֲלוּק אֶחָד¹¹¹ - הָרִי זֶה
20 מְכַבְּסוֹ בַּמוֹעֵד. מִטְּפָחוֹת הַיָּדִים¹¹² וּמִטְּפָחוֹת
21 הַסְּפָרִים¹¹³ וּמִטְּפָחוֹת הַסֶּפֶג¹¹⁴ - הָרִי אֱלוֹ מִתְרִין
22 לְכַבֵּס בַּמוֹעֵד. וְכֵן¹¹⁵ כְּלֵי פֶשֶׁתָּן - מִתֵּר לְכַבֵּס
23 בַּמוֹעֵד, מִפְּנֵי שְׁצָרִיכִין כְּבוֹס תְּמִיד, אֶפְלוּ נִתְכַּבְּסוּ
24 עֶרֶב יוֹם טוֹב.

(109) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א'). (110) וצריכים להחליף בגדיהם שנטמאו. (111) שכיבס אותו לפני המועד. (112) שמנגבים בו ידים. (113) שכורכין בהם ספרי קודש. ויש קוראים "הספרים" והיינו שכל המסתפרים בהיתר כמבואר למעלה (מגיד משנה). (114) שמתנגבים בו בצאתם מהמרחץ. (115) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א').

25 כּב. אֵין¹¹⁶ עוֹשִׂין סְחוּרָה¹¹⁷ בַּמוֹעֵד, בֵּין לְמִכָּר בֵּין
26 לְקִנּוּת. וְאִם הָיָה דָּבָר הָאֶבֶד, שָׁאִינוּ מְצוֹי תְּמִיד
27 לְאַחֵר הַמוֹעֵד, כְּגוֹן סְפִינוֹת אוֹ שְׁרוּחַ¹¹⁸ שָׂבָאוּ, אוֹ
28 שֶׁהֵם מְבַקְּשִׁים לְצֹאת וּמְכָרוֹ בְּזוֹל¹¹⁹ אוֹ לְקַחוֹ בְּיָקָר
29 - הָרִי זֶה מִתֵּר לְקִנּוּת אוֹ לְמִכָּר. וְאֵין¹²⁰ לִזְקָחִין
30 בְּתִים¹²¹ וְעַבְדִּים וּבְהֵמָה אֶלָּא לְצִרְךָ הַמוֹעֵד¹²².

(116) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א'). (117) מפני הטורח (מגן אברהם). (118) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק ב' הלכה ג'). (119) ואם לא יקנה מהם יימנע מריוח ואף זה הוא כדבר האבוד. ויש סוברים שאין זה דבר האבוד כיון שאינו מפסיד מן הקרן (מגיד משנה). (120) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (121) בכ"י הגירסא: "בתים אבנים ועבדים". (122) אבל להרויח אסור ואע"פ שכתב רבינו בסמוך שמותר לקנות להרויח - אלו יש להם פרסום גדול בקנייתם ויש בזה זלוול המועד (מגיד משנה).

31 כּג. מוֹכְרֵי¹²³ פָּרוֹת, כְּסוֹת וְכֵלִים - מוֹכְרִין בְּצִנְעָה¹²⁴
32 לְצִרְךָ הַמוֹעֵד. מִיָּצֵד? אִם הָיְתָה הַחֲנוּת פְּתוּחָה
33 לְזוּיָה אוֹ לְמִבּוֹי¹²⁵ - פּוֹתַח כְּדָרְכּוֹ, וְאִם הָיְתָה
34 פְּתוּחָה לְרִשּׁוֹת הָרָפִים - פּוֹתַח אֶחָת וְנוֹעֵל אֶחָת¹²⁶.
35 וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָאֶחָרוֹן שֶׁל חַג הַסְּפּוֹת¹²⁷ מוֹצֵיא
36 וּמַעֲטֵר אֶת הַשּׁוּק בְּפָרוֹת, בְּשִׁבְלִי כְּבוֹד יוֹם טוֹב.
37 מוֹכְרֵי תְּבִלִין¹²⁸ - מוֹכְרִין כְּדָרְכּוֹ בְּפָרְהֵסִיא¹²⁹.

לענין גילוח מדובר כאן, שהרי באופן זה אין הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים, אלא לענין כיבוס שאינו אסור אלא בתוך שבעה, שכיון שהיה אסור לכבס בערב יום טוב מותר לו לכבס בחול המועד (כסף משנה). ונענין בהקדמת מעשה רוקח בשם חידושי משקין להר' חיים בר' דוד תלמיד הרשב"א מה שכתב בשם רבינו הרמב"ם בזה וענין עוד בשו"ת ר' יהושע הנגיד נכדו של הרמב"ם ("קובץ על יד" ספר ג' ת"ש) שאלה כן. (89) וכיון שבערב יום טוב כלו לו שבעה, ובכניסת יום טוב נתבטלה ממנו אבילות שלשים, מותר לו להסתפר בחול המועד, מאחר שהיה אנוס ולא יכול להסתפר לפני החג שהיה שבת (כסף משנה). (90) במועד, או בערב יום טוב סמוך לחשיכה שלא היה לו שהות להתגלח לפני החג. (91) שאסור להתגלח כל זמן שהוא בנידוי. (92) או נדר.

1 יט. וְכֵן⁹³ שֶׁהָיָה לָהֶן פְּנָאִי לְגַלַּח קֶדָם הָרֶגֶל וְלֹא
2 גִּלְחוּ - אֲסוּרִין. אֲבָל הַנְּזִיר וְהַמְצָרֵעַ שֶׁהִגִּיעַ זְמַן
3 תְּגַלְחָתוֹ - בֵּין בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד, בֵּין קֶדָם הָרֶגֶל -
4 אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָיָה לָהֶם פְּנָאִי, מִתְרִין לְגַלַּח בַּמוֹעֵד,
5 שְׁלֹא יִשְׁהוּ קְרִבְנוּתֵיהֶן⁹⁴. וְכָל הַיּוֹצֵא⁹⁵ מִטְּמָאָתוֹ
6 לְטַהֲרָתוֹ⁹⁶ - מִתֵּר לְגַלַּח בַּמוֹעֵד. וְקָטָן⁹⁷ שֶׁנּוֹלַד - בֵּין
7 בַּמוֹעֵד, בֵּין לְפָנֵי הַמוֹעֵד⁹⁸ - מִתֵּר לְגִלְחוֹ בַּמוֹעֵד⁹⁹.
8 וְאִנְשֵׁי¹⁰⁰ מְשֻׁמְרֵי שְׁשֻׁלְמָה מְשֻׁמְרֵת בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד -
9 מִתְרִין לְגַלַּח, מִפְּנֵי שְׁאִנְשֵׁי מְשֻׁמְרֵי אֲסוּרִין לְגַלַּח
10 בַּשַּׁבָּת שְׁלֵהֶן¹⁰¹.

(93) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (94) שאין מביאים קרבנותיהם אלא אחרי התגלחת (רש"י). (95) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'): "הנזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו". אבל הרמב"ם בפירוש המשנה הביא: "והעולה מטומאתו לטהרתו" וכן הוא בכמה נוסחאות (בדק"ט). (96) והטמא אינו מתקשט כל ימי טומאתו ואינו מתגלח (מגיד משנה). וכן הוא בספר המצוות (עשין קיב): "וטמא טמא יקרא - שכל טמא צריך שיכריז על עצמו הטומאה, וזה שישים לעצמו הכרה יודע בה שהוא טמא". ובחינוך (מצוה קסט): "שיעשה בגופו ענין שיורכר לבני אדם בו שהוא טמא ויסורו ממנו", ובתשובת הגאון (תשובות הגאונים מן הגניזה הוצאת גינצבורג עמ' 38): "הזב כו' ואל יקשט את עצמו אלא יהא מנוול במראהו". וראה בהקדמת כתבי מכון הרי פישל עמ' 12 להגר"ש ליברמן]. (97) (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א'). (98) יש אומרים שכל זמן שאינו בן י"ג שנה מותר לגלחו במועד (פרי מגדים). (99) שכיון שאינו חייב במצוות לא שייך לגזור עליו שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול. (100) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (101) מבואר ברמב"ם פרק א' מהלכות ביאת מקדש הלכה י"ב: "ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבת (= בשבוע שלהם) כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין".

11 כ. מִתְרִין¹⁰² לְטַל שֶׁפָּה בְּחָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְלִטַל צִפְרָנִים
12 וְאֶפְלוּ בְּכָלִי. וּמַעֲבֵרֶת הָאִשָּׁה שְׁעָר מִבֵּית הַשְּׁחִי
13 וּמִבֵּית הָעֵרוֹה, בֵּין בֵּיֵד בֵּין בְּכָלִי; וְעוֹשָׂה¹⁰³ כָּל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ט"ו אדר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב ר"א

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 123) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב').
 124) לפי שהם דברים המתקיימים ואין היכר שהוא לצורך המועד. 125) שאינו מפולש לרשות הרבים. 126) פותח דלת אחת ונועל דלת אחת, משום כבוד המועד (רש"י).
 127) שמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו והיו רגילים להרבות בו בסעודות (מגיד משנה, ועיין שיטה על מועד קטן שם).
 128) ובשמים (משנה ברורה סימן תקל"ט). 129) שאינם מתקיימים והכל יודעים שקונים אותם לצורך אותו יום.
- 1 כד. כל¹³⁰ שְׁאֶסּוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד - אֵינוֹ אוֹמֵר
 2 לְנֹכְרִי לַעֲשׂוֹתוֹ; וְכָל שְׁאֶסּוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד, אִם
 3 אֵין לוֹ מָה יֵאכֹל - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה כְּדִי פְּרִנְסָתוֹ. וְכֵן
 4 עוֹשֶׂה סְחֻרָה כְּדִי פְּרִנְסָתוֹ. וּמִתָּר לַעֲשִׂיר לְשׂוֹכֵר
 5 פּוֹעֵל עֲנִי שְׁאֵין לוֹ מָה יֵאכֹל, לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה שֶׁהִיא
 6 אֶסְרָה בַּמוֹעֵד, כְּדִי שֶׁיִּטֵּל שְׂכָרוֹ לְהַתְּפָרֵס בּוֹ. וְכֵן
 7 לֹקְחִין דְּבָרִים שְׁאֵינָם לְצִרְךָ הַמוֹעֵד מִפְּנֵי צִרְךָ
 8 הַמוֹכֵר שְׁאֵין לוֹ מָה שִׁיאֲכֹל¹³¹.
- 130) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). 131) "אף אם יש לו כלי בית למכור, מותר לו לעבוד, אבל אם יש לו סחורות למכור, לא נקרא אין לו מה לאכול" (בית יוסף אור"ח סימן תקמ"ג).
- 9 כה. שוֹכְרִין¹³² הַשְּׂכִיר עַל הַמְּלָאכָה בַּמוֹעֵד
 10 לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַחֵר הַמוֹעֵד¹³³, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִשְׁקַל וְיִשְׁלַא
 11 יָמָדוֹ וְלֹא יִמָּנֶה כְּדִרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. נֹכְרִי
 12 שֶׁקֶבֶל קִבְּלָת¹³⁴ מִיִּשְׂרָאֵל, אֶפְלוּ הִיא חוּץ לְתַחוּם¹³⁵
 13 - אֵינוֹ מִנִּיחוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד; שֶׁהֵבֵל יוֹדְעִין
 14 שֶׁמְּלָאכָה זוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְיִחַשְׁדוּ אוֹתוֹ שֶׁהוּא שְׂכֵר
 15 אֶת הַנֹּכְרִי לַעֲשׂוֹת לוֹ בַּמוֹעֵד, שְׁאֵין הֵבֵל יוֹדְעִין
 16 הַהֶפְרֵשׁ שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַשְּׂכִיר¹³⁶ וּבֵין הַקֶּבֶל¹³⁷, וּלְפִיקָךְ
 17 אֶסּוּר.
- 132) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). 133) שמתנה עמו בפירוש שיעשה המלאכה אחרי המועד. 134) בקבלנות, לבנות ביתו של ישראל. 135) שהרי במועד מותר ללכת מחוץ לתחום ויראו שהנכרי עובד בשביל ישראל, בניגוד לשבת שאסור לצאת חוץ לתחום ולפיקך מותר להניח לקבלן הגוי לעשות מלאכה חוץ לתחום (פרק ו' מהלכות שבת הלכה י"ד). 136) שכיר יום שאסור על פי הדין מפני שהוא שלוחו של ישראל. 137) שעושה על דעת עצמו ולא כשלוחו של ישראל.
- יום שישי ט"ו אדר ה'תשע"ח
- פֶּרֶק שְׁמִינִי
- 1) נתבארו בו דיני חולו של מועד. ונסתיים הפרק בביאור ערבי ימים טובים, מה הן במלאכה. ובפרט דיני ערב הפסח שדינו חלוק מן השאר.
- 18 א. נְהִירוֹת² הַמוֹשְׁכִין מִן הָאֲגָמִים³ - מִתָּר לַהֲשִׁקוֹת
 19 מִהֵן בֵּית הַשְּׁלָחִין בַּמוֹעֵד; וְהוּא, שֶׁלֹּא פִּסְקוּ⁴. וְכֵן
- 20) מועד קטן ד, א. 3) נחלי מים מכוונים. 4) שאינם פוסקים בשום פעם אלא מושכים תמיד מן האגם, ואין לחשוש שמא יצטרכו למלא בכד ולהשקות, שזוהי טירחה יתירה. 5) אבל בריכות שאין אמת המים עוברת על ידן - אסור להשקות מהן השדות, כי אחר שיוצאו כל המים, יצטרך להביא מים בדלי ממקום אחר, והיא טירחה יתירה בחול המועד - שאסורה. 6) אבל אם פסק המעיין, יש לחשוש שיצטרך להביא מים בדלי ממעיין אחר, ואסור בחול המועד שהוא טירחה יתירה.
- ב. עֲרוּגָה⁷ שֶׁחֲצִיהָ נִמּוֹךְ וְחֲצִיהָ גְבוּהָ⁸ - לֹא יִדְּלָה מִמָּקוֹם נִמּוֹךְ לַהֲשִׁקוֹת מִקּוֹם גְּבוּהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָרַח גְּדוֹל. וּמִתָּר לְדָלוֹת מִים לַהֲשִׁקוֹת הִירְקוֹת כְּדִי לְאֶכְלָךְ⁹ בַּמוֹעֵד; וְאִם בִּשְׂבִיל לִיפּוֹתֵן - אֶסּוּר¹⁰.
- 7) מועד קטן ד, א. 8) וכל-שכן כשהן שתי ערוגות ואחת גבוהה מחבירתה, אין דולין מהתחתונה להשקות העליונה ('משנה ברורה' סי' תקלז). 9) שיהיו ראויין לאכילה ועומדין לימכר לצורך אכילה במועד (ריטב"א). 10) שלגבי אוכל נפש או מכשיריו, התירו חכמים גם טורח גדול בחול המועד, אבל כדי להשביחן אסור לעשות טירחה יתירה שאין זה צורך המועד (רמב"ן).
- ג. אֵין¹¹ עוֹשִׂין עוֹגִיוֹת¹² בְּעֶקְרֵי הַגִּפְנִים כְּדִי שִׁיתְּמַלֵּאוּ מִים. וְאִם הָיוּ עֲשׂוּיוֹת וְנִתְקַלְקְלוּ¹³ - הָרִי זֶה מִתְּקַנָּם¹⁴ בַּמוֹעֵד. וְכֵן אֲמַת הַמַּיִם¹⁵ שֶׁנִּתְקַלְקְלָה - מִתְּקַנִּין אוֹתָהּ בַּמוֹעֵד. כִּיצַד? הִיתָה עֲמָקָה טַפַּח¹⁶
 - חוּפֵר בָּהּ עַד שֶׁשָּׁה¹⁷; הִיתָה עֲמָקָה טַפַּחִים¹⁸ - מַעֲמִיקָה עַד שֶׁבָּעָה¹⁹. וּמוֹשְׁכִין²⁰ אֶת הַמַּיִם²¹ מֵאֵילָן לְאֵילָן²², וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִשְׁקָה אֶת כָּל הַשָּׂדֶה²³. וְאִם הִיתָה שָׂדֶה לֶחֶה - מִתָּר לַהֲשִׁקוֹת אֶת פְּלֵא²⁴. וּמִרְבִּיצִין²⁵ אֶת הַשָּׂדֶה בַּמוֹעֵד²⁶. שֶׁכָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֵין בִּהֶן טָרַח יוֹתֵר.
- 11) משנה, מועד קטן ב, א. 12) חפירות. 13) אבל לא נסתמו לגמרי. 14) אבל אסור להעמיק יותר משהיו בתחילה (מגיד-משנה, ועיין ביאורי הגר"א סי' תקלז ס"ו, וב'אשל אברהם' לבעל 'פרי מגדים' סק"ה). 15) תעלה להוליך מים בשדה ממקום למקום, ונקראת אמת המים מפני שרוחבה ועומקה היו אמה = ששה טפחים. 16) 10 סנטימטר לאחר הקלקול. 17) טפחים, שהוא שיעור אמה כמו שהיתה מקודם, ואסור להעמיק יותר (ריטב"א). 18) יוצא שמעמיק בחפירה חמישה טפחים. 19) לאחר הקלקול, ואילו קודם לכן היתה עמוקה שבעה טפחים. 20) שהוא מעמיק חמישה טפחים. 21) משנה, מועד קטן ו, ב. כדברי רבי אליעזר בן יעקב. 22) עושין חפירה סביב האילן

ריב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ט"ו אדר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למלאות מים. (22) שהאילנות צריכים השקייה כבית השלחין (למעלה פ"ז ה"ב). (23) בשדה הבעל ("בית המשקה" כלשון רבינו למעלה פ"ז ה"ב) הדברים אמורים, והאילנות לא ייפסדו עלידי מניעת ההשקייה על כל השדה (נמוקי יוסף). (24) שכיון שהיתה לחה מקודם, אין טורח רב להשקותה (מגיד-משנה). (25) לזלף את השדה בהשקייה מועטת בשביל הירקות. (26) ואף שלדברי רבי אליעזר בן יעקב, שפסק הרמב"ם כמותו: "ובלבד שלא ישקה את כל השדה", יש איסור גם להרביץ את השדה? יש לומר שכאן מדובר בבית השלחין, שאם לא יזלף מים - יפסיד הזריעה והוא דבר האבד ומותר (מגיד-משנה).

ד. זרעים²⁷ שלא שטנו מלפני המועד - לא ישקם במועד, מפני שהן צריכין מים רבים, ויבא לידי טרח יותר²⁸. ומתיר²⁹ להסב את הנגר ממקום למקום ולפתח נגר שנסתם. בורות שיהיו ומעורות של יחיד, אם היה צריך להם³⁰ - חוטטין³¹ אותן, ושפיין³² את סדקיהם; אבל אין חופרין אותן לבתחלה. וכונסים לתוכם מים, אף-על-פי שאינו צריך להן. ועושין³³ נברכת³⁴ במועד.

27 זרעים. 28 שטנו. 29 ומתיר. 30 חוטטין. 31 חופרין. 32 שפיין. 33 נברכת. 34 במועד.

(27) משנה, מועד קטן ה, ב. (28) וטריחה יתירה אסורה אף במקום הפסד (כסף-משנה). (29) מועד קטן ד, ב. (30) לשתייה. (31) מנקי. (32) וסותמין. (33) (משנה במועד קטן ח:). (34) בריכת מים לכביסה. וכן פירש רש"י. ולאלה שהיתרום חכמים לכבס (למעלה פ"ז הלכה כא) והוא לצורך המועד (מגיד משנה).

ה. עכברים³⁵ שהן מפסידין את האילנות - צדין אותן במועד. בשדה האילן - צד פדרכו. כיצד? חופר ותולה המצודה. ואם³⁶ היה שדה לבן³⁷ סמוך לשדה האילן - צדין אותן בשדה הלבן בשנוי, כדי שלא ינסו לשדה האילן ויתריבוה. וכיצד צד בשנוי? נועץ שפוד בארץ, ומכה בקרדם, ואחר כך מנתקו, ונמצא מקומו גמא.

(35) משנה, מועד קטן ו, ב. ושם כתוב: "צדין את האישות ואת העכברים", אישות היא חפרפרת, חיה קטנה שמקלקלת את האילנות על ידי חפרותיה בשדות. (36) כדעת חכמים במשנה שם, שבשדה לבן לא הותר אלא שלא כדרכו, ודוקא הסמוכה לשדה אילן, שכן הוא בברייתא (שם ז). לפי נוסחת רבינו שם (עיין מגיד-משנה). אבל לפי נוסחתנו בברייתא שם, מדברת המשנה בשדה לבן הסמוכה לעיר. ולפי"ז פסקו הרי"ף והרא"ש שבשדה לבן הסמוכה לשדה אילן, מותר לצוד אותן כדרכן, ואם אינה סמוכה לשדה אילן - צדין אותן על ידי שינוי. (37) שדה תבואה שאין שם צל אילנות, נקראת שדה לבן.

ו. פתל גנה שנפל³⁸ - בונהו מעשה הדיוט³⁹, או גודר אותו בקנים וגמא וכיוצא בהן. וכן אם עשה מעקה לגג - בונה אותו מעשה הדיוט⁴⁰. אבל פתל חצר⁴¹ שנפל - בונהו פדרכו. ואם היה גוה⁴² - סותרו מפני הסכנה, ובונהו פדרכו.

ז. בונה⁴³ אדם אצטבא⁴⁴ לישוב או לישן עליה. הציר והצנור⁴⁵ והקורה⁴⁶ והמנעול והמפתח שנשברו - מתקנן במועד פדרכו, בין בשל פרזל בין בשל עץ; שזה הפסד גדול הוא, שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות - נמצא מאבד כל מה שפבית. וכבר בארנו⁴⁷: כל שיש בו הפסד - אינו צריך שנוי⁴⁸.

(43) מועד קטן י, ב. (44) ספסל. ויש אומרים שלא התיירו אלא במעשה הדיוט כמו במעקה (מגיד-משנה, רמב"ן, וכ"ה במאירי). (45) חור שבאסקופה התחתונה שהדלת סובבת בו. (46) המשקוף. (47) למעלה פ"ז ה"ג. (48) ואפילו אם נשברו מלפני יום-טוב, אם לא היתה לו האפשרות לתקנם לפני יום-טוב. אבל אם כיוון מלאכתו במועד - אסור (או"ח סי' תקמ).

ח. אין⁴⁹ חופרין קבר להיות מוכן למת שומות⁵⁰, ואין בונים אותו; אבל אם היה עשוי - הרי זה מתקנו במועד. כיצד? מוסיף במדתו או מקצר במדתו, כדי שהיה נכון לעת שיקבר בו.

(49) משנה, מועד קטן ח, ב: "אין חופרין כוכין וקברות במועד". ובגמרא שם: "כוכין בחפירה וקברות בבנין". ולכן כתב רבינו: "אין חופרין - ואין בונים". ומפרש רבינו משנה זו שהמדובר במכין קבר למתים שימותו (וכן הוא בפירוש המשניות). אבל הראב"ד שואל על זה, מסיפא: "אבל אם הי' עשוי - מתקנו במועד", ואם לפני שמת, למה התיירו? אבל אם כבר מת, עושים לו כל צרכו.

ט. אין⁵¹ מפנין את המת ולא את העצמות מקבר לקבר, ולא ממכבד לבזוי ולא מבזוי למכבד. ואסור לעשות פן לעולם בשאר הימים⁵², אלא אם פן היה מפנהו פתוף שלוש⁵³ - מפנהו בשאר הימים אפלו ממכבד לבזוי.

(51) משנה, מועד קטן ח, א. כרבי יוסי. (52) "ירושלמי" מועד קטן, סוף פ"ב). "יש מי שכתב הטעם לפי שהבלבול קשה למתים, מפני שמתיראין מיום הדין, וזכר לדבר (איוב ג, יג): "ישנתי אז ינוח לי", ושמואל אמר: "למה הרגזתני לעלות?" ואני אומר שאם זה הוא הטעם, אפילו לפנות לתוך שלו היה אסור, אלא עיקר הטעם משום בזיון המת" (הרדב"ז בפ"ד מהלכות אבל ה"טו). (53) "שערב לו לאדם שיהיה נח אצל אבותיו" (ירושלמי), וכתב הרמב"ן שהוא-הדין שלהעלותו לארץ ישראל - מותר, וכן אם מתחילה היה דעתם לפנותו - מותר.

שיצאו המים (או"ח שם). (77) כגון שקוצץ כולן מצד אחד (או"ח שם). ובכת"י הגירסא: "לבהמתו".

יג. תנור⁷⁸ וכירים, שאפשר שייבשו ויאפה בהן²⁶ במועד - עושי; ואם לאו - אין עושין אותן⁷⁹. ובין כף ובין כף⁸⁰ - בונין⁸¹ על חרש של תנור ועל הפירה הטפלה שלהן. ומסרגין⁸² את המטות, ונוקדין⁸³ את הרחים, ופותחין להן עין⁸⁴, ומעמידין⁸⁵ אותן, ובונין אמת המים⁸⁶ של רחים⁸⁷.

(78) מועד קטן יא, א. (79) ואם צריך לתנור לחמם מפני הקור - מותר, שהכל חולים אצל צינה. וכן אם נשבר החלון וסובל מחמת הקור - מותר לתקן אותו ('משנה ברורה' סי' תקמ). (80) בין אם יתייבשו ובין אם לא יתייבשו, לפי שאפשר לאפות עליהם אף אם לא נתייבשה הטפילה ('משנה ברורה'). (81) הטפילה, כלומר מתקנים את הטיח שעל התנור. (82) אורגים (משנה, מועד קטן ח:). כתנא קמא. ובטעם ההיתר, יש אומרים מפני שהוא לצורך המועד (רבינו ידידיה ב'שיטה' על מועד קטן) ומסרגין הוא מעשה הדיוט (רבינו ירוחם). ויש אומרים מפני שהוא דבר האבד (רא"ש) ואין צריך שינוי. (83) מנקין (מועד קטן י:). (84) חור. (85) מתקנים אותם על עמרם. (86) שמגלגלים את הריחיים. (87) כל ארבעת הדברים הללו הם לצורך אוכל נפש, ולכן נעשים כדרכם בלי שינוי (מגיד-משנה).

יד. זופתין⁸⁸ את החבית, כדי שלא יפסד היין⁸⁹. וזופתין את הבקבוק, מפני שאין בו טרח⁹⁰. וסותמין⁹¹ פי החבית של שכר, כדי שלא תפסד. ומחפין⁹² את הקציעות בקש, כדי שלא יאבדו. ומרפכין⁹³ את הבגדים בידים, מפני שהוא מעשה הדיוט. אבל אין עושין קשרי⁹⁴ בית הדיים, מפני שהוא מעשה אמן. וכן כל פיוצא בהן.

(88) מועד קטן יב, א. (89) אף-על-פי שיש בו טורח. (90) אף-על-פי שאין בו הפסד רב. (91) מכסין (מועד קטן יג:). (92) פירות השטוחים לייבש. (93) מועד קטן י, א. (94) לתקן את הקמטים.

טו. קוצצין⁹⁵ צפרני⁹⁶ חמור של רחים⁹⁷, ובונין אבוס לבהמה. וסוס שירפכ עליו - מתר⁹⁸ לטל צפרניו ולסרקו כדי ליפותו⁹⁹. ואין מרביעין¹⁰⁰ בהמה במועד, אבל¹⁰¹ מקיזין לה דם, ואין מונעין ממנה רפואה. וכל מאכלות ומשקים שאינן מאכל בריאים אלא לרפואה - מתר לאדם לאכלן ולשתותן במועד¹⁰².

(95) מועד קטן, שם. (96) וכן לשים ברזלים על הפרסות ('תוספות'). (97) והוא לצורך המועד, כי הצפרנים מעכבות הליכת החמור. ויש אומרים שצריך לעשות מעשה הדיוט (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). (98) שהוא צרכי רכיבה. (99) מועד קטן יב, א. מפני שאפשר לעשותו אחר המועד. (100) מועד קטן, שם. (101) רבינו אלפסי בשם התוספתא פ"ב דמועד קטן. ואף-על-פי שבשבת ויום-טוב אסור שמא

י. אין מתליעין⁵⁴ את האילנות, ולא מזהימין⁵⁵ את הנטיעות, ולא מגזמין⁵⁶; אבל סכין את האילנות ואת הפרות⁵⁷ שבהן בשמן, ועוקרין⁵⁸ את הפשתה, מפני שהיא ראויה לחפץ⁵⁹ בה במועד, וקוצרין את הפשות⁶⁰, מפני שהיא ראויה להטילה לשכר במועד. וכן כל פיוצא בהן.

(54) עבודה זרה נ, ב. ליטול התולעים מן האילנות - משום שהוא טירחה יתירה ('מגן אברהם'). (55) להדביק זבל באילנות, במקום שנקלף הקליפה, ואף כאן ישנה טירחה יתירה. (56) לקצץ מענפי האילנות, וגם זו טירחה יתירה. (57) כדי שנוכל לאכלם במועד. אבל בלא זה - אסור, שאינו נעשה אלא להשביח הפירות ('מעשה רוקח', ועיין לחם-משנה). (58) מועד קטן יב, ב. (59) לכסות בו פירות השטוחים לייבש. (60) מין צמח שבפרחיו משתמשים לבישול השכר (=הבירה).

יא. אין מכנסין את הצאן לדיר⁶² כדי שיוזבלו את הקרקע, שהרי הוא מדיר שדהו במועד; ואם באו מאליהן - מתר. ואין מסייעין אותן, ואין מוסרין להן שומר⁶³ לנער⁶⁴ את הצאן. היה שכיר שבת⁶⁵, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע⁶⁶ - מסייעין אותן⁶⁷, ושוכרין שומר לנער את צאנם במקום למקום כדי שיוזבלו כל השדה. הובל⁶⁸ שפחצר - מסלקין אותו לצדידין⁶⁹; ואם נעשה חצר כרפת בקר⁷⁰ - מוציאין אותו לאשפה.

(61) מועד קטן יב, א. (62) שמכניסין בהמות לשדה ושוכבות שם, וכל הלילה מטיילות ממקום למקום עד שמזדבל כל השדה. (63) גוי. (64) מוליכין ממקום למקום, מתוך כך הגללים מתנערים מהן והשדה מזדבל. (65) נשכר לכל השבוע, ולא לאותו היום בלבד. (66) שבע שנים. (67) מכיון שהוא בהבלעה. (68) פסחים נה, ב. (69) ואין מוציאין אותו. (70) שנתרבה הזבל בחצר.

יב. המשוה⁷¹ פני הקרקע: אם מתפנן לתקן מקום, שיעמיד בו פרי של תבואה⁷² או שידוש בו⁷³ - מתר; ואם נתפנן לעבודת הארץ - אסור. וכן המלקט עצים מתוך שדהו: אם לצרף עצים⁷⁴ - מתר; ואם לתקן הקרקע - אסור. וכן הפותק⁷⁵ מים לגנה, אם נתפנן שיקנסו הדגים⁷⁶ - מתר; ואם להשקות הארץ - אסור. וכן הקוצץ חריות מן הדקל: אם נתפנן להאכיל לבהמה⁷⁷ - מתר; ואם נתפנן לעבודת האילן - אסור. וממעשיו יפר לאי זה דבר הוא מתפנן.

(71) מועד קטן י, ב. (72) כגון שמשווה את כל השדה (או"ח סי' תקלז). (73) ראה למעלה פ"ז ה"ו, שמותר לרוש במועד לצורך המועד. וכמו כן מותר להשוות פני הקרקע שידוש בו תבואה לצורך המועד. (74) כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים (או"ח שם). (75) פותח. (76) כגון שפותח למעלה מקום שיכנסו המים, ולמטה מקום

ואין בזה שום מנהג, כרבי יהודה (פסחים ב:) וכבית הלל (פסחים נה.). (116) [במנהג זה של מניעה ממלאכה לפני חצות היום, אין הטעם משום קרבן פסח, שהרי אינו קרב אלא לאחר חצות (ועיין 'תוספות' פסחים נ. ד"ה מקום). ומצאנו בבבלי (מועד קטן יג.) שטעם "המנהג הוא: "משום צורך יום-טוב" כדי להכין צרכי יום-טוב או שיתעסק בצרכי פסחו בזמן בית המקדש או בזמן הזה בצרכי מצה ומרור והכשר כליו וביעור חמץ" (ריטב"א שם). וכן פירש"י (פסחים נ. במשנה). ולפי זה, אין שום מחלוקת בין רש"י והרמב"ם, שהרמב"ם כתב טעמו של הירושלמי לאחר חצות היום, ורש"י כתב טעמו של הבבלי לקודם חצות היום, וה'מגיד משנה' עשאו כחלוקים, ודבריו צ"ע].

יט. וְאֵפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לַעֲשׂוֹת - לֹא יִתְחַלְלֵהוּ
בַּתְּחִלָּה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, אֶף-עַל-פִּי
שֶׁהוּא יָכוֹל לְגַמְרָה קֹדֶם חֲצוֹת; אֲלָא שְׁלֹשִׁים
אֲמִנִיּוֹת בְּלֵבָד הֵן, שֶׁמִּתְחַלְלִין בָּהֶם בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ
לַעֲשׂוֹת¹¹⁷, וְעוֹשִׂין עַד חֲצוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: הַחֲטִיטִין
וְהַסְּפָרִין וְהַכּוֹכְסִין. אֲבָל שְׁאָר אֲמִנִיּוֹת - אִם הִתְחַלֵּל
בָּהֶן קֹדֶם אַרְבָּעָה עָשָׂר, הוּא שִׁיגְמַר עַד חֲצוֹת; שְׁאִין
הָעֵם צָרִיכִין לִשְׁאָר אֲמִנִיּוֹת צִדָּה הֶרְבֵּה.

(117) משנה, פסחים נה, א. (118) מפני שהעם צריכים להם הרבה. (119) והרמב"ם מפרש המשנה הנ"ל של "שלש אומניות", במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה. ועיין 'מגיד משנה'.

כ. הַהוּלָף¹²⁰ מְמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין לְמָקוֹם שְׁאִין עוֹשִׂין -
לֹא יַעֲשֶׂה בִּישׁוּב¹²¹, מִפְּנֵי הַמַּחְלָקָה; אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא
בַּמִּדְבָּר. וְהַהוּלָף מְמָקוֹם שְׁאִין עוֹשִׂין לְמָקוֹם
שֶׁעוֹשִׂין - לֹא יַעֲשֶׂה. נִתְּנִין עָלָיו חֲמֵרֵי מָקוֹם שֶׁיֵּצֵא
מִשָּׁם, וְחֲמֵרֵי מָקוֹם שֶׁיֵּחָלֵף לָשָׁם. וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן לֹא
יִתְרָאֶה בְּפָנֶיהֶם שֶׁהוּא פֶּטֶל מִפְּנֵי הָאֲסוּר¹²². לְעוֹלָם
אֵל יִשְׁנֶה אָדָם¹²³, מִפְּנֵי הַמַּחְלָקָה. וְכֵן¹²⁴ מִי שֶׁדַּעַתּוֹ
לְחֹזֵר לְמָקוֹמוֹ - נִזְהָר בְּאֲנָשֵׁי מָקוֹמוֹ, בֵּין לְהִקָּל בֵּין
לְהַחְמִיר. וְהוּא, שְׁלֹא יִתְרָאֶה בְּפָנֵי אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם
שֶׁהוּא בּוֹ, מִפְּנֵי הַמַּחְלָקָה.

(120) משנה, פסחים נ, א. (121) או בתוך התחום של אותו הישוב ('מגן אברהם'). (122) ואז אין מחלוקת - שיאמרו שאין לו מלאכה לעשות (גמרא). (123) ממנהג המקום. (124) צריך לומר "וכן כל מ", כלומר שלא דוקא בענין זה של ערב פסח, אלא בכל מנהג ומנהג הדין כן ('משנה ברורה' סי' תסח ס"ק כב).

כא. מוֹלִיכִין¹²⁵ וּמְבִיאִין כָּלִים מִבֵּית הָאֱמֶן בְּאַרְבָּעָה
עָשָׂר אַחֵר חֲצוֹת, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין לַצִּדָּה הַמוֹעֵד.
וְגוֹרְפִין¹²⁶ וְכָל מִתְחַת רִגְלֵי בִּהְמָה, וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ
לְאִשְׁפָּה. וּמוֹשִׁיבִין¹²⁷ שׁוֹכְכִין לְתִרְגּוּלִים. תִּרְגּוּלָּה
שֶׁיִּשְׁבָּה עַל הַבִּיצִים שֶׁלִּשָּׁה יָמִים¹²⁸ או יִתֵּר, וְיִמְתָּה
- מוֹשִׁיבִין אַחֲרֵת תַּחְתִּיהָ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, כְּדֵי שְׁלֹא
יִפְסְדוּ הַבִּיצִים. וּבַמוֹעֵד¹²⁹ אֵין מוֹשִׁיבִין¹³⁰. אֲבָל אִם

יבוא לידי שחיקת סממנים (פכ"א מהל' שבת ה"כ). ויש אומרים שבחול המועד מותר אפילו לשחוק הסממנים שהרי הוא לצורך המועד ('פרי מגדים', ועיין 'תוספות' מו"ק י:).

טז. אֵין¹⁰² מִפְּנִין¹⁰³ מִחֲצֵר לְחֲצֵר¹⁰⁴ בַּמוֹעֵד, וְלֹא
מִכְעוּרָה לְנֶאֱחָה וְלֹא מִנֶּאֱחָה לְכְעוּרָה¹⁰⁵; אֲבָל מִפְּנֵה
הוּא מִבֵּית לְבֵית בְּאוֹתָהּ חֲצֵר. וּמְבִיאִין כָּלִים שֶׁהֵן
לַצִּדָּה הַמוֹעֵד מִבֵּית הָאֱמֶן, כְּגוֹן כָּרִים וּכְסֻתּוֹת
וְצִלּוּחִיּוֹת; אֲבָל כָּלִים שְׁאִין לַצִּדָּה הַמוֹעֵד, כְּגוֹן
מִחְרָשָׁה מִן הַלּוּטֵשׁ אוּ צִמֵּר מִבֵּית הַצֶּבַע - אֵין
מְבִיאִין¹⁰⁶. וְאִם אֵין לְאֱמֶן מֶה יֵאָכֵל - נִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ
וּמִיָּתֵן אֲצִלּוֹ. וְאִם אֵינוֹ מֵאֱמִינוֹ - מִיָּתֵן בְּבֵית
הַסִּמּוּף לוֹ. וְאִם חוֹשֵׁשׁ לָהֶם שְׂמָא יִגְנוּבוּ - מִפְּנֵן
לְחֲצֵר אַחֲרֵת. אֲבָל לֹא יָבִיא לְבֵיתוֹ, אֲלָא בְּצִנְעָה¹⁰⁷.

(102) משנה, מועד קטן יג, א. (103) כלים. (104) דרך רשות הרבים. (105) ב'ירושלמי' (סוף פ"ב) מתיר לפנות משל אחרים לחצר שלו אפילו מנאה לכעורה, ששמחה היא לאדם שדר בתוך שלו (הראב"ד, ועיין מגיד-משנה). (106) משום טירחא שלא לצורך (רש"י). וה'מגן אברהם' מפרש משום שיחשדו אותו שתיקנו במועד. (107) ושואל ה'מגן אברהם': אם אין לאומן מה יאכל, למה לא יביאם בפרהסיא, שהרי מותר לתת לו מלאכה לעשות? ובכתי' חסרות שתי תיבות הללו "אלא בצנעא".

יז. אֲסוּר¹⁰⁸ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעֶרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן
הַמִּנְחָה וְלִמְעֻלָּה¹⁰⁹, כְּמוֹ עֶרְבֵי שַׁבָּתוֹת. וְכָל הָעוֹשֶׂה
מְלָאכָה בָּהֶן - אֵינוֹ רוֹאֶה סִימֵן בִּרְכָה לְעוֹלָם.
וְגוֹעֲרִין בּוֹ וּמַבְטְלִין אוֹתוֹ בְּעַל כְּרָחוּ, אֲבָל אֵין מִפְּנֵן
אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאִין מִנְדִּין
אוֹתוֹ¹¹⁰. חוּץ מִעֶרֶב הַפֶּסַח אַחֵר חֲצוֹת, שֶׁהָעוֹשֶׂה בּוֹ
מְלָאכָה אַחֵר חֲצוֹת - מִנְדִּין אוֹתוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר
שֶׁמִּפְּנֵן אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוּת, אִם לֹא נִדְוָהוּ. לְפִי שְׁיוֹם
אַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיטֵן אֵינוֹ כְּשֶׁאֵר עֶרְבֵי יָמִים טוֹבִים,
מִפְּנֵי שֵׁישׁ בּוֹ תִּגְיָגָה וְשִׁחִיטָה קֶרֶבֶן¹¹¹.

(108) פסחים ג, ב. (109) מנחה קטנה, שהיא שעתים וחצי לפני סוף היום. (110) שהרי נידוי חמור ממכת מרדות (פסחים נב. ולמעלה פ"א הכ"ב). (111) ש"אינו בדין שתהא עסוק במלאכה וקרנבן קרב" ('ירושלמי' פסחים פ"ד ה"א). וכיון שנאסר אז, בזמן המקדש - אסור לעולם ('תוספות' פסחים נ. ד"ה מקום).

יח. לְפִיכָף¹¹² יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיטֵן אֲסוּר בְּעֲשִׂיַת
מְלָאכָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ חֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד¹¹³. וְהוּא
קָל מִחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד¹¹⁴, וְאֵינוֹ אֲסוּר אֲלָא מִחֲצִי הַיּוֹם
וְלִמְעֻלָּה, שֶׁהוּא זְמַן הַשְּׁחִיטָה; אֲבָל מִהֵנִן הַחֲמִיּוֹת¹¹⁵
עַד חֲצִי הַיּוֹם - תָּלוּי בַּמִּנְהָג: מָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לַעֲשׂוֹת
- עוֹשִׂין, מָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת - אֵין עוֹשִׂין¹¹⁶.

(112) פסחים נ, א. (113) מועד קטן יג, א. (114) ראה להלן הכ"א. (115) אבל לפני הנץ החמה מותר במלאכה

1 בְּרִחָה בַּמוֹעֵד מַעַל הַבֵּיצִים - מַחְזִירִין אוֹתָהּ 2 לְמִקּוּמָהּ.

(125) משנה, פסחים נה, ב. (126) מוציאם אותו במגריפה. (127) לתקן מקום שיעמדו התרנגולים והתרנגולות, אבל לתת ביצים תחתן - אסור ולא כרש"י (מגיד-משנה). (128) וכבר נפסדו הביצים מאכילה ואינן ראויות אלא לדגירה. (129) בחול-המועד. (130) תרנגולת אחרת תחתיה, מפני שספק הוא אם תשב על ביצים שכבר הוחמו תחת תרנגולת אחרת, ובערב פסח שאינו חמור כחול-המועד - הקילו בספק זה (מגיד-משנה).

סְלִיקוּ לָהּ הַלֶּכֶת שְׁבִיתָת יוֹם טוֹב

יוֹם ש"ק ט"ז אדר ה'תשע"ח

הַלְכוֹת חֻמֵּץ וּמָצָה

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְחֻמֵּשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ פֶּרֶטָן: (א) שְׁלֹא לֶאֱכֹל חֻמֵּץ בְּיוֹם אַרְבַּע־עָשָׂר מַחְצוֹת הַיּוֹם וּלְמַעַלָּה. (ב) לְהַשְׁבִּית שְׂאֹר בְּיוֹם אַרְבַּע־עָשָׂר. (ג) שְׁלֹא לֶאֱכֹל חֻמֵּץ כֹּל שְׁבָעָה. (ד) שְׁלֹא לֶאֱכֹל תַּעֲרֹכַת חֻמֵּץ כֹּל שְׁבָעָה. (ה) שְׁלֹא יֵרָאֶה חֻמֵּץ כֹּל שְׁבָעָה. (ו) שְׁלֹא יִמָּצֵא חֻמֵּץ כֹּל שְׁבָעָה.³ (ז) לֶאֱכֹל מָצָה בְּלֵילִי הַפֶּסַח. (ח) לְסַפֵּר בִּיעִיצָת מִצְרַיִם בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָהּ. וּבְאֹרֶן מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קֹדֶשׁ ~

בספרו של הרמב"ם שנכתב בתכלית הדיוק, גם סדר ההלכות נכתב בכוונת מכוון, שהרי ידוע מאמר השל"ה שגם סדר וקדימה בתורה הוא בדיוק. ומכאן, שישנו גם קשר בין סיום הלכות שביתת יו"ט להלכות חמץ ומצה. באופן כללי הקדים הרמב"ם הלכות יו"ט הנוגעות לכל ה"מים טובים" בשווה ואח"כ כתב ההלכות הפרטיות הנוגעות לכל יו"ט בפני עצמו, הלכות חמץ ומצה, ראש השנה, שופר, סוכה ולולב.

אבל מלבד הקשר הכללי יש ביניהם גם קשר פרטי, כי בסיום הלכות יו"ט כתב "אסור לעשות מלאכה בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה" וממשיך לבאר החומר המיוחד ב"בערב פסח אחר חצות.. לפי שיום ארבעה עשר בניסן אינו כשאר ערבי ימים טובים מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן" ובהלכות שאח"ז ממשיך לבאר דינים הנוגעים ליום ארבעה עשר בניסן ובהמשך לזה בהתחלת הלכות חמץ ומצה "שלא לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה".

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן כב)

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קֹדֶשׁ ~

בין הדינים המבוארים בסוף הלכות יו"ט נכתב "מקום

שנהגו לעשות עושין, מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין". ובהמשך לכך הובאה ההלכה שיהודי ההולך ממקום אחד למקום אחר, צריך לנהוג כמנהג המקום, ויזהר שלא לעורר מחלוקת אלא יעשה מנהגו בצנעא ו"לא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו...".

ובעבודת האדם: התורה מצוה ליהודי לעמוד בתוקף ובגאון על כל ענייני היהדות תוך ידיעה ש"אתה בחרתנו מכל העמים" "ורוממתנו מכל הלשונות" ולכן אינו מתפעל כלל מצורת ההנהגה של אומות העולם אשר מסביבו, וענין זה בא לידי ביטוי בימי החול ובענייני המסחר בהם נשאר היהודי בתוקף בתכלית הזהירות מגניבה השגת גבול וכו'. ומכל הנ"ל קונה לעצמו רגש של עליונות ורוממות ביחס למציאותו.

זהו גם הקשר שבין יו"ט וחמץ ומצה, כי יום-טוב הוא זמן רוממות "אתה בחרתנו" "ורוממתנו מכל הלשונות" ומיד אח"כ הלכות "חמץ ומצה" להדגיש את הצורך בזהירות מיוחדת שלא לבוא בזה לידי תנועה של גאווה ח"ו ולהתרחק ממנה עד הקצה הכי אחרון.

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן כב)

(1) כולל גם איסור הנאה, שאף היא בכלל אכילה, כמבואר להלן (הלכה ב). (2) חמשת מיני דגן שהם: חיטה ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון, כשמתערבים במים באים לידי חימוץ (להלן פ"ה ה"א). (3) אבל בערב פסח אחר חצות, אינו עובר על כל יראה ובל ימצא (ראה להלן הערה יח, ופ"ג ה"ח, ובמגיד-משנה).

פָּרָק רֵאשׁוֹן

(4) כלל בו רבינו איסור החמץ, מהותו וענין אכילתו, וקיומו, וזמניו, ותערובתו, ומה שהוא ממנו בכרת, ומה שהוא בלאו, ומה שהוא מדבריהם.

- א. כֹּל הָאוֹכֵל בַּיּוֹם חֻמֵּץ בְּפֶסַח מִתְחַלֵּל לֵיל חֲמִשָּׁה-עָשָׂר עַד סוֹף יוֹם אֶחָד וְעֶשְׂרִים בְּנִיֶּסֶן בְּמִזְיד⁸ - חֵיב כְּרֹת⁹, שְׁנֶאֱמַר: "כִּי כָל-אֶכֶל חֻמֵּץ וְנִכְרְתָהּ"¹⁰; בְּשׁוֹגֵג - חֵיב קֶרֶן חֲטָאת קְבוּעָה¹¹.
- אֶחָד¹² הָאוֹכֵל וְאֶחָד הַמִּמָּחָה¹³ וְשׁוֹתָהּ¹⁴.

(5) גם הנשים הפטורות ממצות-עשה שהזמן גרמא - שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה - חייבות בזו, כי בכל מצוות לא-תעשה שבתורה, אחד אנשים ואחד נשים חייבים (משנה, קידושין כט.). (6) 30 גראם. (7) ואילו על איסור אכילת חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה, אין עונש כרת אלא מלקות (ראה להלן הלכה ח). (8) שידע שאסור לאכול חמץ בפסח ושחייבים עליו כרת (ראה בפ"ב מה'ל' שגגות ה"ב). (9) משנה, כריתות ב, א. (10) ומסיים שם הפסוק: "מיום הראשון עד יום השביעי", כלומר מיום ט"ו בניסן עד יום כ"א בו. (11) בניגוד למקרים שחייבה התורה קרבן עולה ויורד, הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה, ואם היה עני מביא עוף, ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא ראוי להיות מותר בהנאה אחר הפסח כדין חמץ של גוי, ולכן חלה עליו המכירה (ר"ן בפ"ג דע"ז). (27) השאירו. (28) וכלל הוא בכמה מקומות, שאין חייבים מלקות על לאו שאין בו מעשה. ואף שיש כאן "עשה" של תשבתו שאור מבתיכם, והרי הוא לאו הניתק לעשה, ואין לוקין עליו גם בשעה מעשה (משנה-למלך)? יש לומר, שכיון שמצוות-עשה של תשבתו היא בערב פסח, והלאו של כל יראה וכל ימצא הוא בתוך הפסח, הרי הוא "לאו שקדמו עשה", שאינו בגדר לאו הניתק לעשה, ולוקים עליו ('סדר המשנה'). (29) עונש מדרבנן על מרדו שעבר על איסור תורה.

ד. חמץ³⁰ שעבר עליו הפסח, אסור בהנחה לעולם³¹.
ודבר זה קנס הוא מדברי סופרים³², מפני שעבר על 'כל יראה' ו'כל ימצא', אסורוהו אפילו הניחו בשגגה או באונס³³, כדי שלא יגזיק חמץ ברישותו בפסח כדי שיהיה בו אחר הפסח.

(30) משנה, פסחים כח, א. (31) [כמו חמץ בפסח, שגם אם שרפו - אפרו אסור (להלן פ"ג ה"א), כן קנסו בחמץ שעבר עליו הפסח שיהיה אסור בהנאה גם לאחר שריפתו]. (32) כרבי שמעון שם. אבל לרבי יהודה - איסורו מן התורה. (33) שהיה אנוס ולא יכול לבערו, וגם לא לבטלו שהרי אינו ברשותו. והמקור לדברי רבינו הוא ממה שאמרו (בבא-קמא צו:): "גזל חמץ ועבר עליו הפסח, אומר לו: הרי שלך לפניך", הרי שאסור בהנאה ואף-על-פי שעבר עליו הפסח באונס (חידושי הרמב"ן לפסחים לא: ועיין מגיד-משנה).

ה. חמץ שנתערב בדבר אחר תוך הפסח³⁴ - בין במינו, בין שלא במינו - הרי זה אוסר בכל-שהוא³⁵.
וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, אף-על-פי שהוא אסור בהנחה, אם נתערב³⁶ - בין במינו, בין שלא במינו - הרי זה מותר לאכלו אחר הפסח³⁷.
שלא קנסו ואסרו אלא בחמץ עצמו³⁸, אבל התערבות מותר באכילה לאחר הפסח.

(34) דוקא תוך הפסח, אבל בערב פסח אחר חצות היום - אינו אוסר אלא במינו בלבד, כדלהלן הערה הבאה. (35) במשנה. והטעם בזה מפני שהוא "דבר שיש לו מתירין", שאין התערבות אסורה לעולם, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערבות מותרת, לפיכך אוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו. ואף-על-פי שכל דבר שיש לו מתירין שנתערב בשאינו מינו, בטל בששים - חמץ שאמרה בו התורה "כל מחמצת לא תאכלו" החמירו בו (רמב"ם פט"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ט"ב). ודוקא תוך הפסח, שאז נאמר פסוק זה "כל מחמצת לא תאכלו" - אוסר בין במינו ובין שלא במינו, אבל בערב הפסח אחרי חצות היום - אינו אוסר אלא במינו בלבד (כסף-משנה). (36) אפילו בתוך הפסח (מעשה רוקח). (37) אבל בתוך הפסח חייב לבער את הכל, מפני החמץ שנתערב בתוכו ('מעשה רוקח'). (38) שנשאר לאחר הפסח.

ו. איני³⁹ תיבין פרת אלא על אכילת עצמו של חמץ,

היה דל מביא עשירית האיפה. ואילו חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד (רמב"ם הל' שגגות פ"א ה"ד). (12) תוספתא פסחים פ"א ה"י. (13) ממס אותו על ידי היתוך ועושהו נוזל. (14) חולין כק, א: "אכילה כתיבא ביה, והאי לאו אכילה הוא? אמר ריש לקיש: אמר קרא (שמות יב טו): "נפש" - לרבות השותה", נפש משמע כל דבר המיישב דעתו של אדם, וממילא גם שותה בכלל.

ב. החמץ¹⁵ בפסח¹⁶ אסור בהנחה, שנאמר: "לא יאכל חמץ" - לא יהא בו היתר אכילה. והמניח¹⁷ חמץ ברישותו בפסח¹⁸, אף-על-פי שלא אכלו¹⁹, עובר בשני לאוין²¹, שנאמר: "לא יראה לך שאר בכל גבלך", ונאמר: "שאר לא ימצא בבתיכם". ואסור²² החמץ ואסור השאור שבו מחמציץ אחד הוא²³.

(15) משנה, פסחים כא, א. (16) וכן בערב פסח מחצות היום ולמעלה, שכתוב בו "לא תאכל עליו חמץ" (להלן ה"ח), וכל מקום שנאמר "אכילה" - גם איסור הנאה בכלל (פ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ו, ועיין כסף-משנה). (17) "מדקרינא יאכל (בצירי), משמע לא יהא בו היתר המביא לידי שום אכילה, וסתם הנאות לידי אכילה הן באות, שלוקח בדמים דבר מאכל" (רש"י). וראה בפ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ו, שאפילו אם נאמר "לא תאכלו" - איסורי הנאה בכלל. (18) משאיר. (19) אבל בערב פסח מחצות היום ומעלה עד כניסת הפסח, אינו עובר על הלאו של "כל יראה וכל ימצא", אלא מוטלת עליו המצוה של השבתת החמץ (וראה למעלה הערה ג, ולהלן פ"ג ה"ח, ובמגיד-משנה). (20) פסחים ה, ב. (21) ולמה לא יעבור על שלשה לאוין, שהרי כתוב גם (שמות יג, ז): "ולא יראה לך חמץ"? (כסף-משנה) - כבר כתב הרמב"ם ב'ספר המצוות' (שורש התשיעי) כי כל "לאו" שלא בא לתוספת ענין ולחדש איזה דבר נוסף בדבר זה, אינו נחשב ל"לאו" יתירא, שלא בא אלא לחזק אותו הלאו בעצמו ולא להוסיף עליו "לאו" נוסף (הגרי"ב). (22) משנה, ביצה ב, א. (23) כתב הראב"ד שאע"פ שלענין שיעוריהם שוים הם - יש הבדל ביניהם, שהרי חמץ שנפסל מאכילת כלב - אינו זקוק לבערו, ושאור שנפסל מאכילת כלב - חייב לבער, שכן שנינו בתוספתא (ביצה פ"א): "איזהו שאור? המחמץ את אחרים. חמץ? שנתחמץ מידי אחרים, מאימתי קרוי שאור? משיפסל מלאכול לכלב" (ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה).

ג. אינו²⁴ לוקה²⁵ משום 'לא יראה' ו'לא ימצא' אלא אם-כן קנה חמץ בפסח²⁶ או חמצו, כדי שיעשה בו מעשה. אבל אם היה לו חמץ קדם הפסח, ובא הפסח ולא בערו, אלא הניחו²⁷ ברישותו - אף-על-פי שעבר על שני לאוין, אינו לוקה מן התורה, מפני שלא עשה בו מעשה²⁸, ומפני אותו מכת מדרות²⁹.

(24) תוספתא, מכות פ"ד ה"ה. (25) מלקות ארבעים. (26) מן הגוי. ואף-על-פי שהחמץ בפסח אסור בהנאה, וכל דבר שאסור בהנאה אינו בר קנין - כל זמן שהוא ביד גוי

47) פסחים ד, ב: "דכולי עלמא מיהא, חמץ משש שעות ולמעלה - אסור". ובנוסחאות מדוייקות שנקראו לפני זקני התלמוד, כתוב: "דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולעלמא דאורייתא" (ספר המצוות מצות לא-תעשה קצט). אבל הנהגה, כגון שמכר לגוי, אינו לוקה (משנה-למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח). (49) בכת"י הגירסא: "אחר זמן זה", וכ"ה ב'לחם משנה'. (50) פסחים כה, ב: "ומנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא-תעשה? שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ", דברי רבי יהודה". ולא כרבי שמעון שם שאמר שבערב הפסח אינו עובר עליו בלאו. וראה למעלה הלכה ד' שבענין אחר הפסח פסק רבינו כרבי שמעון ולא כרבי יהודה (ועיין ראב"ד ומגיד-משנה). (51) פסחים ה, א. (52) הקבלה. (53) ואף שקודם הפסח צריכים להקריב את קרבן התמיד, ותמיד ששחטו לפני חצות פסול, אם כן בעל כרחו זמן שחיטת הפסח הוא לא בחצות אלא שעה אחרי חצות אחרי שחיטת התמיד? מכל-מקום כיון שבדיעבד אם שחט הפסח קודם לתמיד כשר, אם כן מחצות היום ואילך נחשב זמן שחיטת הפסח ('תוספות' שם ד"ה לא תשחט).

ט. ואסור⁵⁴ חקמים לאכל חמץ מתחלת שעה ששית, כדי שלא יגע באסור תורה⁵⁵. ומתחלת שעה ששית יהיה החמץ אסור באכילה ובהנאה כל שעה ששית מדברי סופרים; ושאר היום, משביעית ולמעלה - מן התורה. שעה חמישית אין אוכלין בה חמץ, גזירה⁵⁶ משום יום המעון⁵⁷, שמא יטעה בין חמישית לששית⁵⁸. ואינו אסור בהנאה בשעה חמישית. לפיכך תולין⁵⁹ בה תרומה ולחם-תודה⁶⁰ וכיוצא בהן מחמץ שהוא קדש - לא אוכלין⁶¹ ולא שורפין⁶² עד שתגיע שעה ששית, ושורפין הכל⁶³.

54) משנה, פסחים יא, ב. (55) שלא יטעה בשעות, ויבוא לאכול בזמן שאסור מן התורה. (56) פסחים יב, ב. (57) שיש ערפל, אין חמה זורחת, ואי אפשר לבדוק בחמה (רש"י), ויש לטעות יותר. (58) בגמרא שם כתוב שביום המעון יכול לטעות בין חמישית לשביעית, ושאלו את הרמב"ם למה הוא כותב כאן: "בין חמישית לששית"? והשיב: "מה שזכר בהלכות בין חמישית לשביעית הוא האמת, והוא מאמר התלמוד כפי מה שהקשה שם, וזכרתי אני דבר המצוי יותר, הנופל לרוב והוא חילוף שעה בשעה אחריה, להיות שכוונתי בכל החיבור הזה להקריב הדין אל השכל או אל דרך הרוב" (הוצ' פריימן סי' עו, ועיין בכסף-משנה). (59) ביטוי לגבי תרומה וקדשים על המצב שבו לא אוכלים ולא שורפים אותם, כדבר התלוי, שאינו לא בשמים ולא בארץ ('תפארת ישראל'). (60) שישארו, ואי אפשר לאוכלן. (61) שאסור לאכול חמץ מדרבנן. (62) שהרי מן התורה עוד ראויים לאכילה, ואסור לשרוף קדשים ותרומה כל זמן שמותרים באכילה. (63) גם חולין וגם תרומה וקדשים שהם חמץ.

י. הא למדת, שמתר לאכל חמץ ביום ארבעה-עשר עד סוף שעה רביעית⁶⁴; ואין אוכלין בשעה

1 אכל ערוב חמץ, כגון פותח הבבלי ושכר המדי וכל
2 הדומה להן מדברים שהחמץ מערב בהן - אם אכלן
3 בפסח, לוקה ואין בו פרת⁴⁰, שנאמר: "כל מחמצת
4 לא תאכלו". במה דברים אמורים? בשאכל פזית
5 חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת שלש ביצים⁴¹,
6 הוא שלוקה מן התורה; אבל אם אין בתערובת פזית
7 בכדי אכילת שלש ביצים - אף-על-פי שאסור⁴² לו
8 לאכל, אם אכל אינו לוקה⁴³, אלא מפין אותו מפת
9 מרדות⁴⁴.

39) משנה, פסחים מב, א. (40) "על חמץ דגן גמור - ענוש כרת, על עירובו - בלאו, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים - על עירובו, בלא כלום" (פסחים מג.). וכתב רבינו יצחק אלפסי שם: "אף-על-גב דאמרו רבנן עירובו בלא כלום, מילקא הוא דלא לקי, אבל איסורא איכא (מלקות אין כאן, אבל איסור דרבנן יש כאן) והני מילי היכא דליכא כזית (ש'אין כזית) בכדי אכילת פרס (=אכילת שלש ביצים) - אבל היכא דאיכא כזית (שיש כזית) בכדי אכילת פרס - אפילו לרבנן לוקה". ומקור הדברים שבתערובת שיש בכזית בכדי אכילת פרס אינו חייב כרת אלא מלקות בלבד, הוא במכילתא דרשב"י (שמות יב, כ) והובאה בדברי רבינו ב'ספר המצוות' (לא-תעשה קצח): "כל מחמצת לא תאכלו, לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי. יכול יהא חייבין עליהן (כרת), תלמוד-לומר חמץ, מה חמץ מיוחד שהוא מין גמור (=בלי תערובת) - יצאו אלו שאינן מין גמור. למה באו? ליתן עליהן לא-תעשה (=ללקות עליו)". (וראה במגיד-משנה וכסף-משנה ובספרו של הגר"מ כשר "הרמב"ם ומכילתא דרשב"י" עמ' נד). (41) משנה, כריתות יב, ב. וזהו הנקרא בגמרא ובפוסקים "בכדי אכילת פרס". ולדעת רש"י שיעורו בכדי אכילת ארבע ביצים. (42) שהרי חמץ בפסח אינו בטל. (43) כי יותר מכדי אכילת פרס, אינו מצטרף. (44) מדרבנן. ככל אוכל פחות מכשיעור (להלן הלכה ז).

ז. האוכל מן החמץ עצמו⁴⁵ בפסח כל-שהוא, הרי זה אסור מן התורה, שנאמר: "לא יאכל⁴⁶". ואף-על-פי-כן אינו חייב פרת או קרבן, אלא על פשעו שהוא פזית. והאוכל פחות מפיזית במזיד, מפין אותו מפת מרדות.

45) שאם נתערב בהיתר - מבואר למעלה בהלכה ו'. (46) ומזה למדנו (למעלה ה"ב) שחמץ אסור בהנאה, אם כן כשאכל כל שהוא הרי נהנה מן האיסור, ועבר על איסור תורה ('צפנת פענח').

ח. אסור⁴⁷ לאכל חמץ ביום ארבעה-עשר מתחלת היום ולמעלה, שהוא מתחלת שעה שביעית ביום. וכל האוכל⁴⁸ בזמן הזה⁴⁹, לוקה מן התורה⁵⁰, שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ" - כלומר, על קרבן הפסח. כך למדו⁵¹ מפי השמועה⁵² בפרוש דבר זה: לא תאכל חמץ משעה שראויה לשחיטת הפסח, שהוא בין הערפים והוא חצי היום⁵³.

לה"ה). (67) אבל האוכל בשעה חמישית, אין מכים אותו מכת מרדות, שכיון שלא נאסר אז אלא באכילה ולא בהנאה - לא החמירו בו גם לענין מכת מרדות (לחם-משנה). (68) כדין המורד נגד חכמים ועובר על איסור דרבנן.

1 חמישית, אֶבֶל נִהְיִין בּוֹ⁶⁵; וְהָאוֹכֵל⁶⁶ בְּשָׁעָה שְׁשִׁית⁶⁷,
2 מִכִּין אוֹתוֹ מִכַּת מַרְדּוּת⁶⁸; וְהָאוֹכֵל מִתַּחֲלַת שָׁעָה
3 שְׁבִיעִית, לֹאֶקָה.

(64) שהוא שליש היום. (65) לתת לפני בהמות ועופות ולמכור לנכרי. (66) או נהנה (לחם-משנה). ועיין עוד במשנה-למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח (ד"ה וראיתי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט"ז אדר תשע"ח

יום ראשון י' אדר ה'תשע"ח

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

4 הַמִּצְוָה הַכ"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּי הַלּוֹיִם בְּלֶבֶד, לַעֲבֹד
5 בַּמִּקְדָּשׁ בְּעִבְדוֹת יְדוּעוֹת, כְּגוֹן: נְעִילַת שְׁעָרִים (ופתיחתן),
6 וְאַמִּירַת הַשִּׁיר בַּעֲת הַקָּרְבָּן (קרבות מסוימים), וְהוּא
7 אָמְרוּ: "וְעֶבֶד הַלּוֹי הוּא אֶת-עֲבֹדַת אֱהָל מוֹעֵד" (במדבר יח,
8 כג). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (שם): "שׁוֹמֵעַ אֲנִי אִם רָצָה — יַעֲבֹד;
9 וְאִם לֹא רָצָה — לֹא יַעֲבֹד, תִּלְמִיד לֹמֵר: וְעֶבֶד הַלּוֹי הוּא
10 — עַל-כִּרְחוּ", כְּלֹמֵר: שֶׁהָ חוֹבָה עָלָיו וּמִצְוָה מְטַלָּה
11 עָלָיו בְּהִכָּרְתוֹ. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר מֵה־הִיא עֲבֹדַת הַלּוֹיִם הַזֹּאת
12 בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּתִמִּיד (פרק ה' משנה ו'. פרק ו' משנה ז') וּמִדּוֹת
13 (פרק א' משנה א'). וְנִתְבָּאֵר גַּם-כֵּן בְּפֶרֶק ב' מַעֲרָכִים (יא).
14 שְׁאִין אוֹמְרִים שִׁיר אֵלָּא הַלּוֹיִם וְכִבֵּר נִכְפַּל הַצּוּי בַּמִּצְוָה
15 זֹאת בְּלִשׁוֹן אַחֵר: "וְשִׁירַת בָּשֶׂם ה' אֱלֹהֵינוּ כְּכֹל-אֲחֵינוּ הַלּוֹיִם"
16 (דברים יח, ז'), וְאָמְרוּ בְּפֶרֶק ב' מַעֲרָכִים (שם): "אֲיֵהוּ שְׁרוּת
17 בָּשֶׂם ה' ? הֲיֵי אוֹמֵר: זֶה שִׁירָה".

18 הַמִּצְוָה הַע"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַלּוֹיִם
19 מִלְּהִתְעַסֵּק בְּשׁוּם עֲבֹדָה מִן-הָעֲבֹדוֹת הַמִּיֻּחָדוֹת לַכֹּהֲנִים,
20 הַכֹּהֲנִים — מִלְּהִתְעַסֵּק בְּשׁוּם עֲבֹדָה מִן-הָעֲבֹדוֹת
21 הַמִּיֻּחָדוֹת לַלּוֹיִם, לְפִי שִׁשְׁתֵּי הַמִּשְׁפָּחוֹת הָאֵלֶּה, כְּלֹמֵר:
22 הַכֹּהֲנִים וְהַלּוֹיִם, לְכָל-מִשְׁפָּחָה מֵהֵן עֲבֹדָה מִיֻּחָדָת
23 בַּמִּקְדָּשׁ. לְפִיכָף בָּאָה הַאֲזַהְרָה מֵאֵתוֹ יִתְעַלֶּה לְשִׁתִּיחֵן
24 יַחַד, שֶׁלֹּא תַעֲבֹד אַחַת בְּעֲבֹדַת הָאֲחֵרָה — אֵלָּא
25 כָּל-קְבוּצָה בְּמָה שֶׁנִּצְטוּתָהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "אִישׁ אִישׁ
26 עַל-עֲבֹדָתוֹ וְאֵל-מִשְׁאֹ" (במדבר ד, יט) וְלִשׁוֹן הֵלָא שָׂבָא
27 בְּהֵן הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה עַל הַלּוֹיִם: "אֶף אֶל-כָּלִי הַקֹּדֶשׁ
28 וְאֵל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא-יָמְתוּ" (שם יח, ג) אַחֲרֵיכֶן
29 חֲזַר לְדַבֵּר אֶל הַכֹּהֲנִים וְאָמַר: "וְלֹא יָמְתוּ גַם-הֵם
30 גַם-אֲתֵם" (שם), כְּלֹמֵר: שֶׁגַם-אֲתֵם, כּוֹלָל אֲתֵכֶם הֵלָא
31 הֵנָּה. שְׂכֵמוֹ שֶׁהִזְהִירָתִים מִלְּהִתְעַסֵּק בְּעֲבֹדַתְכֶם. וְהִיא:
32 כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהַמִּזְבֵּחַ, כִּף אֲתֵם מִזְהִירִים מִלְּהִתְעַסֵּק
33 בְּעֲבֹדַתְכֶם. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת קרח שם): "אֶל-כָּלִי הַקֹּדֶשׁ
34 וְאֵל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ" — אֲזַהְרָה: "וְלֹא יָמְתוּ" —
35 עֲנֹשׁ. אֵין לִי אֵלָּא לּוֹיִם שֶׁעֲנוּשִׁין וּמִזְהִירִין עַל עֲבֹדַת
36 הַכֹּהֲנִים; כִּהְנִים עַל עֲבֹדַת הַלּוֹיִם מִנֵּין? — תִּלְמִיד

לֹמֵר: גַּם-הֵם מְעִבְדִּיה לְתַכְרֶתָה (המופקד על עבודה
מסוימת, ומשנה עבודתו לאחרת — שגם היא מופקדת על בני
אותו שבט) מִנֵּין? — תִּלְמִיד לֹמֵר: גַּם-אֲתֵם. וְכִבֵּר בְּקֶשׁ
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה לְסַיֵּעַ אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן-גִּדְגָּדָה, אָמַר
לוֹ: תִּזְזַר לְאַחֲרֵיךְ! שְׂכֵבֵר אֲתָה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשֶׁךָ, שְׂאֵנִי
מִן-הַשּׁוֹעֲרִים וְאֲתָה מִן-הַמְשׁוֹרְרִים. הֵנָּה נִתְבָּאֵר לָךְ
שְׂכָל-לִי הַמִּתְעַסֵּק בְּעֲבֹדָה שְׂאֵינָה עֲבֹדָתוֹ הַמִּיֻּחָדָת לוֹ
— חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׂמִים. וְכֵן הַכֹּהֲנִים לֹא יִגְשׁוּ לְעֲבֹדַת
הַלּוֹיִם, אֵלָּא אִם עֲבָרוּ אֵינִים בְּמִיתָה כִּי אִם בְּמִלְקוֹת.
וּבִמְכֻלָּתָה: "אֶף אֶל-כָּלִי הַקֹּדֶשׁ וְאֵל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ"
יָכוֹל אִם נִגְעוּ יִהְיוּ חֵיבִין? תִּלְמִיד לֹמֵר: "אֶף" —
מִשׁוּם עֲבֹדָה הֵם חֵיבִין. אֵין לִי אֵלָּא הַלּוֹיִם עַל יְדֵי
הַכֹּהֲנִים, הַכֹּהֲנִים עַל-יְדֵי הַלּוֹיִם מִנֵּין? תִּלְמִיד לֹמֵר:
"גַּם-הֵם גַּם-אֲתֵם", וְשֵׁם נֶאֱמַר: "הַלּוֹיִם עַל שֵׁל כֹּהֲנִים
בְּמִיתָה, וְאֵין הַכֹּהֲנִים עַל שֵׁל לּוֹיִם אֵלָּא בְּלֹא-תַעֲשֶׂה".
52 הַמִּצְוָה הַל"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵינוּ לְגַדֵּל זֶרַע אֶהָרֶן
53 וְלִכְבֹּדָם וְלְרֹמֶמָם, וְלִנְחֹס לָהֶם מַעֲלַת [קִדְשָׁה וְכִבּוֹד
קוֹדֶשֶׁת וְרֹאשׁוֹנָה (לתת להם דין-קדימה) וְאֶפְלוּ יִסְרְבוּ לָכֶף
— לֹא נִשְׁמַע לָהֶם. כָּל-זֶה לְשֵׁם כְּבוֹד ה' יִתְעַלֶּה, כִּיֵּן
שֶׁלִּקְחָם לְעֲבֹדָתוֹ וְהַקְרִיבָת קִרְבָּנוֹתָיו, וְהוּא אָמְרוּ:
"וְקִדְשָׁתוּ כִּי אֶת-לֶחֶם אֱלֹהֵיךְ הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ יִהְיֶה-לָּךְ"
(ויקרא כא, ח). וְכֹא הַפְּרוּשׁ (גִּטִּין נט): "וְקִדְשָׁתוּ" "לְכָל-
דָּבָר שֶׁבִּקְדָּשָׁה: לְפָתַח רֹאשׁוֹן (בתורה), וְלִכְרֶךְ רֹאשׁוֹן,
וְלִטּוֹל מִנֶּה יָפָה רֹאשׁוֹן". וְגַם לִשׁוֹן סִפְרָא (אמור שם):
"וְקִדְשָׁתוּ" — "עַל כִּרְחוּ"; כְּלֹמֵר, שֶׁמִּצְוָה זֹאת נִצְטוּיֵינוּ
כִּי אֲנַחְנוּ וְאֵינָה תְּלוּיָה בְּרִצּוֹן הַכֹּהֵן, וְכֵן אָמְרוּ: "קֹדְשִׁים
יִהְיוּ לְאֱלֹהֵיהֶם" (שם, ו) — "עַל כִּרְחוּ"; "וְהֵיוּ קֹדְשׁ"
— לְרִבּוּת בְּעָלֵי מוֹמִינִין; שֶׁלֹּא נֹאמַר, כִּיֵּן שֶׁהָ אֵינוּ
רְאוּיִ לְהִקְרִיב לָחֶם אֱלֹהֵינוּ, מִדּוּעַ נַעֲדִיפֵנוּ וְנַחֲלֵק לוֹ כְּבוֹד
וְנִגְדֵּלָה? לְפִיכָף אָמַר: "וְהֵיוּ קֹדְשׁ" — הַזֶּרַע הַמְּכַבֵּד כְּלוֹ
— תָּמִיד וּבְעַל מוֹם. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר הַתְּנָאִים הָרְאוּיִים
לָהֶם, וְאֵיךְ צָרִיךְ לְנַהֵג עִמָּהֶם מִנְהַג זֶה, בְּמִקְוֹמוֹת מְפֻזָּרִים
בְּגִמְרָא מִכּוֹת וְחֻלִּין (קלב): וּבְכֹדוֹת (מה): וְשִׁבְתָּ (נה):
וְזִילְתָּ.

הַמִּצְוָה הַל"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיֵינוּ שִׁיְהִיו הַכֹּהֲנִים
עוֹבְדִים בְּמִשְׁמֵרוֹת (עבודת המקדש בימי השנה תתחלק

מִשְׁמֵשׁ בְּבִגְדֵי לָבָן" (ארבעה: כתנת, מכנסים, מצנפת ואבנט).
 וְכִבְר נִתְבָּאָר בְּלִשׁוֹן סִפְרָא, שְׁלִבִישַׁת בְּגָדִים אֱלֹו מִצְוֹת
 עֲשֵׂה, וְהוּא אִמְרָם (ספרא אחרי-מות): "מִנִּינִן שְׂאִין אֲהֶרֶן
 לֹוֶבֶשׁ בְּגָדִים לְגִדְלָתוֹ אֲלֹא כַּמִּקְנִים גְּזֹרֶת הַמֶּלֶךְ? תִּלְמִיד
 לֹוֶמֶר: וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה" (ויקרא טז, לד).
 כְּלֹוֶמֶר, שְׁבִגְדִים אֱלֹו, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵם בְּתַכְלִית הַיָּפִי —
 שֶׁהֵם זֶהָב וְאֶבֶן שֶׁהֵם וַיִּשְׁפֹּה וַיִּוֹלְתֵּן מִן-הָאֲבָנִים הַנִּקְרָוֹת
 — לֹא יִתְכַּוֵּן לְהַתְנַאֲוֹת בָּהֶם, אֲלֹא לְקִיּוֹם הַמִּצְוָה, שְׂעִינָה
 ה' אֶת-מֹשֶׁה, בְּלִבָּד; וְהִיא, שְׁלִיבֵשׁ בְּגָדִים אֱלֹו תָּמִיד
 בַּמִּקְדָּשׁ. וְכִבְר נִתְבָּאָרֵי דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּלִם בְּפָרָק ב'
 מִזְבָּחִים (יח). וּבִמְקוֹמוֹת בַּמִּסְכָּת כְּפוּרִים (עא: עב). וְסִכָּה
 (ה).

הַמִּצְוָה הַפ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזִּהְרָנוּ מִלְקָרוֹעַ פִּי
 (שפת) מְעִיל כֹּהֵן גָּדוֹל, אֲלֹא יִהְיֶה אֲרוֹג כְּמוֹ סוֹף וְגָבּוֹל
 (כשפת הארג, משני צדדיו), וְהוּא אִמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כְּפִי
 תִּתְקַר יִהְיֶה-לוֹ לֹא יִקְרַע" (שמות כח, לב), וְהַקּוֹרְעוֹ
 בַּמִּסְפָּרִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן — חֵיב מִלְקוֹת.

הַמִּצְוָה הַפ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזִּהְרָנוּ מִהִסֵּר (להפריד)
 הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֹד, וְהוּא אִמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן
 מֵעַל הָאֶפֹד" (שם, כח), אֲלֹא יִהְיֶה מִחֻבֵּר לוֹ. וּבִסּוֹף
 מִפּוֹת (כא). אִמְרוֹ גַּם-כֵּן, כְּשֶׁהַזִּפְרִי מְחִיבֵי מִלְקוֹת: וְהָא
 אִיכָא מִזֶּם אֶת-הַחֹשֶׁן? וְאֲזַהְרִיתִּיה מִהִכָּא מ"ל-יִנָּח
 הַחֹשֶׁן" הֵנָּה נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהַמִּזֶּם — לוֹקָה.

הַמִּצְוָה הַע"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזִּהְרָנוּ מִלְהַפְנֵס לְמַקְדָּשׁ
 אוֹ לְהוֹרֹת בְּשׁוּם דָּבָר מִדִּינֵי הַתּוֹרָה כְּשֶׁאֲנַחְנוּ בַּמִּצְבָּב שֶׁל
 שְׁכוֹרֹת, וְהוּא אִמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "זֵינִן וְשִׁכְרֵי אֶל-תִּשָּׁתּוּ וְגו'
 בְּבִאָכֶם אֶל-אֱהֹל מוֹעֵד וְגו' וְלְהוֹרֹת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'
 (ויקרא י, ט"א). וְלִשׁוֹן הַתִּלְמוּד (נויר לח): "שְׂתֵּתָ רַב־עֵיט
 (יין) אֵל יוֹרָה". וַיֵּשׁ בַּעֲנֹשׁ הַלְאוּ הֵזָה חֲלוּק, וְהוּא:
 שְׂשִׁתִּי זֵינִן אֶסוּר לֶהֱם לְהַפְנֵס מִבֵּין הָאוֹלָם וְלִמְנַחֵם עִם
 כָּל-הַיְּהוּדִים, וְאֵם נִכְנֵס — חֵיב מִלְקוֹת; וְאֵם עֹבֵד כְּשֶׁהוּא
 שְׁתוּי — חֵיב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם; וְאֵם שְׂתֵּה דָבָר מִן
 (שָׂאָר) הַמִּשְׁכָּרִים פָּרַט לִיַּיִן וְעֹבֵד — חֵיב מִלְקוֹת בְּלִבָּד,
 לֹא מִיתָה; וְכָל-מִי שֶׁמּוֹרָה כְּשֶׁהוּא שְׁתוּי, בֵּין שֶׁהוּא כֹּהֵן
 אוֹ יִשְׂרָאֵל — הֵרִי הוּא עוֹבֵד עַל לֹאוֹ, בֵּין שֶׁהוּא שְׁתוּי
 זֵינִן אוֹ שָׂאָר הַמִּשְׁכָּרִין. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמִיני): "זֵינִן
 אֶל-תִּשָּׁתּוּ", אֵין לִי אֲלֹא זֵינִן. מִנִּין לְרַבּוֹת שָׂאָר מִשְׁכָּרִין?
 תִּלְמוּד לֹוֶמֶר: "וְשִׁכְרֵי". אֵם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר זֵינִן? עַל הַזֵּינִן
 בְּמִיתָה וְעַל שָׂאָר כָּל-הַמִּשְׁכָּרִין בְּאֲזַהְרָה" (במלקות). וְשֵׁם
 אִמְרוֹ: "מִנִּין שְׂאִינוֹ חֵיב אֲלֹא בְּשַׁעַת עֲבוּדָה? תִּלְמוּד
 לֹוֶמֶר: אֵתָּה וּבְנִיךָ אֵתָּה בְּבִאָכֶם אֶל-אֱהֹל מוֹעֵד". וְשֵׁם
 אִמְרוֹ: "כֹּחַל יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל חֵיבִין מִיתָה עַל הַהוֹרָה
 תִּלְמוּד לֹוֶמֶר: "אֵתָּה וּבְנִיךָ אֵתָּה וְגו' וְלֹא תִמְתּוּ", אֵתָּה
 וּבְנִיךָ בְּמִיתָה, וְאֵין יִשְׂרָאֵל חֵיבִין מִיתָה עַל הַהוֹרָה".
 וְכִבְר נִתְבָּאָרֵי דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפָרָק ד' מִפְּתוּת (יג).

לְקַבּוּצוֹת): תַּעֲבֹד מִשְׁמֶרֶת כָּל-שְׁבוּעַ, וְלֹא תִהְיֶה יָד הַפֶּל
 מַעֲרֵכָת, אֲלֹא בְּרָגְלִים בְּלִבָּד, שְׂאֵז כָּל-הַמִּשְׁמֶרֶת עוֹבְדוֹת
 בְּשׁוּה וְכָל-מִי שָׁבָא מְקַרֵּב. וְכִבְר נִתְבָּאָר בְּדִבְרֵי-הַיָּמִים (א
 ט, כב). שְׂדוֹד וְשִׁמּוּאֵל חֲלָקוֹם וְעַשְׂאוּם כ"ד מִשְׁמֶרֶת.
 וְנִתְבָּאָר בַּסִּפָּה (נה), שְׁבִרְגְלִים יָד פֶּלֶן שְׁוֹה. וְהַכְּתוּב
 שְׂנֶאֱמַר בְּמִצְוָה זוֹ הוּא אִמְרוֹ: "וְכִי-יָבֹא הַלֵּוִי (הכֹּהֵן) וְגו'
 וְכָא בְּכָל-אֹתָּה נִפְשׁוֹ וְגו' וְשִׁרָת בְּשֵׁם ה' אֲלֵהִיו כָּכָל-אֲחִיו
 הַלְוִיִּם הַעֲמִידִם שָׁם לִפְנֵי ה' חֲלָק כְּחֹלָק יֹאכִלוּ" (דברים יח,
 רח). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת שופטים שם): "וְכָא בְּכָל-אֹתָּה
 נִפְשׁוֹ — כֹּחַל לְעוֹלָם? תִּלְמוּד לֹוֶמֶר: מֵאֲחַד שְׁעָרֵיךָ —
 בְּשַׁעַת שִׁישְׁרָאֵל מְכַנְסִין בְּשַׁעַר (עיר) אֶחָד (וְהוּא בִירוּשָׁלַיִם)
 בְּשִׁלְשָׁה רָגְלִים. כֹּחַל כָּל-הַמִּשְׁמֶרֶת שְׁוֹת בְּקִרְבָּנוֹת הַרְגָּל
 הַבָּאִים שְׁלֹא מִחֲמַת הַרְגָּל (כמו קרבנות השבת שבתוך
 הָרָגֶל)? תִּלְמוּד לֹוֶמֶר: לְבָד (חוץ) מִמְּקַרְיוֹ עַל הָעֹבֹת.
 מֵהַמְּכָרוֹ אֲבוֹת זֶה לָזֶה? אֵתָּה בְּשִׁבְתָּךְ וְאֵין בְּשִׁבְתִּי;
 כְּלֹוֶמֶר: הַסִּפְתָּם עַל סְדוֹר מִשְׁמֶרֶת הַעֲבוּדָה: כָּל-שְׁבוּעַ
 — מִשְׁמֶרֶת. וְכָף פָּרָשׁוֹ הַתְּרָגוֹם (אוֹנְקִלוֹס): כִּר מִמִּשְׁתַּרְתָּא
 דִּימִיתִי בְּשִׁבְתָּא, דְּכֵן אֲתִקְוִינֵי אֲבִהֶתָא (חוץ ממשמרת של
 אוֹתוֹ שְׁבוּעַ). וְכִבְר נִתְבָּאָרֵי דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף גְּמָרָא סִכָּה
 (נה).

יום שני י"א אדר ה'תשע"ח מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח. פז. עג. קסג. קסד.

הַמִּצְוָה הַל"ג — הַצְּוִי שְׁנִצְטוּי הַכְּתָנִים לְלִבֵּשׁ
 בְּגָדִים מִיִּיחָדִים לְכָבוֹד וְלִתְפָּאָרָת, וְאַחֲרֵיכֵן יַעֲבֹדוּ
 בַּמִּקְדָּשׁ, וְהוּא אִמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְעֲשִׂיתָ בְּגִדֵי-קָדֵשׁ לְאַהֲרֹן
 אֲחִיךָ לְכָבוֹד וְלִתְפָּאָרָת" (שמות כח, ב); "וְאֶת-בְּנָיו תַּקְרִיב
 וְהִלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת" (שם כט, ח), וְאֱלֹו הֵם בְּגָדֵי כְּהֵנָּה:
 שְׂמֹנֶה בְּגָדִים (כתנת, מכנסים, מצנפת, אבנט, חשן, אפוד,
 מעיל וציץ) לְכֹהֵן גָּדוֹל וְאַרְבַּעָה לְכֹהֵן הַדִּיּוֹט (כתנת,
 מכנסים, מגבעת, אבנט). וְכָל-פַּעַם שְׁעוֹבֵד כֹּהֵן בְּפִחוֹת
 מִן-הַבְּגָדִים הַמִּיִּיחָדִים לְאוֹתָה הַעֲבוּדָה אוֹ בִּיתוֹר —
 עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה; וְנוֹסֵף לָכֵן חֵיב עַל כָּף מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם,
 רְצוּנֵי לֹוֶמֶר מִחֲסַר בְּגָדִים שְׁעוֹבֵד. וְכָף מִנּוֹ אוֹתוֹ בְּגִמְרָא
 סְנִהֲדִרִין (פג). מִכָּלל מְחִיבֵי מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם. וְעַל זֶה לֹא
 כָּא פְסוּק, אֲלֹא נֶאֱמַר בְּתוּב: "וְחִקְרָתָ אֹתָם אֲבָנֵט וְגו'
 וְהִיתָה לָהֶם כְּהֵנָּה" (שם ט, ט), וְכָא בְּפִרוּשׁוֹ (סְנִהֲדִרִין פג):
 "בְּזִמְן שְׁבִגְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם — כְּהֵנָּתָם עֲלֵיהֶם; אֵין בְּגִדֵיהֶם
 עֲלֵיהֶם — אֵין כְּהֵנָּתָם עֲלֵיהֶם וְהוּוֹ לְהוֹ זָרִים". וְנִתְבָּאָר
 לְקִמָּן (לא תעשה עד) שְׂנֵר שְׁשֵׁמֶשׁ — בְּמִיתָה. וְאִמְרוֹ
 בַּסִּפְרָא (ויקרא ח, ח): "וַיִּשָּׂם עָלָיו אֶת-הַחֹשֶׁן" — פְּרָשָׁה
 זוֹ לְמִדָּה לְשַׁעֲתָהּ וְלְמִדָּה לְדוֹרוֹת; לְמִדָּה לְשִׁרּוֹת יוֹם יוֹם
 וְלְשִׁרּוֹת יוֹם הַכְּפוּרִים. כָּכָל-יוֹם מִשְׁמֵשׁ בְּבִגְדֵי זֶהָב
 (שמונה בגדים של יום-יום שיש ביניהן מזוזה), וְכִיּוֹם הַכְּפוּרִים

מִזְהָר מִלְּהַפְגֵּס לְהִיכֵל בְּכָל־יָמוֹת הַשָּׁנָה וְזִלְתִּי בְּזִמָּן
הָעֲבוּדָה. וְקָצוּר עֲנִין הִלָּאוּ הוּא: שְׁכַל־כֶּהֵן לֹא יִכְנֹס
לְמִקְוֵם שְׂרָשָׁאֵי לְהַפְגֵּס לְשֵׁם אֵלָא בְּשַׁעַת עֲבוּדָה בֵּין כֶּהֵן
גְּדוֹל בְּפָנִים בֵּין כֶּהֵן הִדְיוּט בַּחוּץ. וְאִם עֲבַר עַל לֹאוֹ זֶה
וְנִכְנֹס שָׁלֹא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, אִם נִכְנֹס לִקְדֵּשׁ הַקָּדָשִׁים —
הָרִי זֶה חֵיב מִיתָה; וְאִם נִכְנֹס לְהִיכֵל — הָרִי זֶה חֵיב
מִלְּקוּת. וְלִשּׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשֶׁת אַחֲרִי): "וְאֶל־יָבֹא בְּכָל־עֵת"
— זֶה יוֹם הַכַּפּוּרִים; "אֶל־הַקָּדֵשׁ" — לְרִבּוֹת שָׁאָר
כָּל־יָמוֹת הַשָּׁנָה; "מִבֵּית לַפָּרֹכֶת" — לְהַזְהִיר עַל כָּל־
הַבֵּית. יָכוֹל עַל כָּל־הַבֵּית בְּמִיתָה — תִּלְמוּד לומר:
"אֶל־פְּנֵי הַכַּפָּרָה אֲשֶׁר עַל־הָאֵרֶן וְלֹא יָמוּת". הֵא כִּי־עֵד?
אֶל־פְּנֵי הַכַּפָּרָה בְּמִיתָה, וְעַל שָׁאָר כָּל־הַבֵּית בְּאֻזְהָרָה".
וּבִגְמָרָא מְנַחוֹת (כו:): אָמְרוּ בְּפִירוּשׁ: "עַל הַהִיכָל
בְּאֻזְהָרִים".

הַמִּצְוָה הַקַּס"ה — הָאֻזְהָרָה שֶׁהֻזְהָרוּ הַכֹּהֲנִים
מִלְּצִאת מִן־הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, וְהוּא אָמְרוּ:
"וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵא" (שם י, ז). וְנִכְפַּל גַּם לֹאוֹ
זֶה בִּכְתוּב גְּדוֹל וְאָמְרוּ: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא" (שם כא, יב).
וְלִשּׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשֶׁת שְׁמִינִי שם): "וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד"
יָכוֹל בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה וְשָׁלֹא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, תִּלְמוּד
לומר: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל", — הָרִי אוֹמֵר
בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה. "כִּי־שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עָלֶיכֶם" (שם י, ז) אֵין
לִי אֵלָא אֲהָרֹן וּבָנָיו שְׁנֵי־שִׁחֻי שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁאִם יֵצֵאוּ
בְּשַׁעַת עֲבוּדָה חֵיבִין מִיתָה, מִזֵּין לְכָל־הַכֹּהֲנִים שְׁכַל־
הַדּוֹרוֹת? תִּלְמוּד לומר: "כִּי־שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עָלֶיכֶם".
וְדַע שֶׁיֵּשׁ בִּכְתוּב גְּדוֹל תּוֹסֶפֶת שָׁלֹא יִלְוֶה אֶת־הַמִּשְׁחָה (אֵת
הַמֵּת). וְזֶהוּ פֶשֶׁט הַכְּתוּב בְּאָמְרוּ: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא
יֵצֵא", וְכָךְ נִתְבָּאָר בְּפֶרֶק ב' מִסְנֵה־דְרִין (יח), שֶׁאִם מֵת לוֹ
מֵת — אֵינוּ יוֹצֵא אַחֵר הַמִּשְׁחָה. וְלִמְדוֹ לְכַךְ מִמָּה שֶׁנֶּאֱמָר:
"וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא". וְנִלְמַד מִזֶּה, שֶׁמִּתֵּר לוֹ לַעֲבוֹד
בְּיוֹם שְׁמֵת לוֹ מֵת. וְכָךְ הוּא לְשׁוֹנֵם בְּסִנְהֶדְרִין (פד),
אָמְרוּ: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל", הֵא אַחֵר (כח)
הַדְיוּט שָׁלֹא יֵצֵא (כִּשְׁמֵתוֹ אֲבִיו אוֹ אִמּוֹ) — חֵלֵל; כְּלוּמָר:
כֶּהֵן הִדְיוּט, שֶׁאִסּוּר לוֹ לַעֲבוֹד כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן. וְהָרִי הוּא
מִזְהָר עַל כָּךְ, כְּלוּמָר שָׁלֹא יַעֲבוֹד אוֹנֵן, מִן־הַלְמוּד הַזֶּה.
וּכְבָּר נִתְבָּאָר הַכָּלל הַזֶּה בְּסוּף הוֹרִיּוֹת (יב): שְׁכַתֵּן הִדְיוּט
אוֹנֵן לֹא יַעֲבוֹד, וְכַתּוּב גְּדוֹל עוֹבֵד כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן. הֵנָּה
נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁאָמְרוּ כָּאן "וְלֹא יִחַלֵּל", עֲשֵׂאָהוּ שְׁלִילָה, לֹא
אֻזְהָרָה — שֶׁאֵין עֲבוּדָתוֹ נְעֻשִׂית חֵלִין אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא
אוֹנֵן. וּפֶשֶׁט הַכְּתוּב שֶׁאָמְרוּ "וְלֹא יִחַלֵּל" טַעַם לִלְאוֹ
הַקּוֹדֵם שֶׁהוּא (הַכּוֹהֵן הַגְּדוֹל) "לֹא יֵצֵא", כִּדִּי שָׁלֹא יִחַלֵּל.
אֶף בְּשֵׁתִי הָעֲנִינִים (הַנְּדֻרִים מִהַפְסוּק: א) ש"לֹא יֵצֵא"
הַכּוֹהֵן הַגְּדוֹל אַחֵר מִטַּת אֲבִיו וְאֵינוּ מַחֲלֵל הָעֲבוּדָה שֶׁהוּא
אוֹנֵן. (ב) שְׁכַתֵּן הַדְיוּט "לֹא יִחַלֵּל" וְלֹא מִקְרִיב אוֹנֵן) אֵין
רְאוּי לְמִנּוּת אֶת־הִלָּאוּ הַזֶּה (כְּלוּמָר, אֵין לִיחֵד אוֹהֲרָה
כִּלְשֵׁיא מִכּוּחַ הַלִּשׁוֹן "וְלֹא יִחַלֵּל" לַעֲנִינִים אֵלוֹ הַנְּלֻמְדִים מִמֶּנּוּ)

הַמִּצְוָה הַקַּס"ג — הָאֻזְהָרָה שֶׁהֻזְהָרוּ הַכֹּהֲנִים
מִלְּהַפְגֵּס לְמִקְדָּשׁ כְּשֶׁהֵם מְנֻלִּים בְּשַׁעַר (מַגּוּדִי שַׁעַר),
כְּדֶרֶךְ שְׁעוּשִׁים הָעֲבָלִים שֶׁאֵינֶם מְקַבְּצִים וּמִסְדְּרִים אֶת־
שַׁעַר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "רְאִשִּׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ" (שם,
ו), אָמַר הַתִּרְגוּם: לֹא תִרְבּוּן פְּרוּעַ. וּבִיחֻזְקָאֵל (מד, כ)
בְּאָר וְאָמַר: "וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ". וְכֵן אָמְרוּ יִתְעַלֶּה
בְּמַעַרְעַר: "וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פְּרוּעַ" (ויקרא יג, מה) אָמְרוּ
בְּסִפְרָא: "וְגִדֵּל פְּרַע". וְעוֹד לְשׁוֹן סִפְרָא: "רְאִשִּׁיכֶם
אֶל־תִּפְרְעוּ" — אֵל תִּגְדְּלוּ. וּכְבָּר נִכְפַּל לֹאוֹ זֶה בִּכְתוּב
גְּדוֹל וְאָמְרוּ: "אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע" (שם כא, י). וְכַפַּל
אוֹתוֹ, שָׁלֹא תִחַשְׁבוּ שֶׁזֶּה שֶׁאָמַר לֹא־לַעֲזוֹר וְלֹא־יִתְמַר
"רְאִשִּׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ", שֶׁהוּא מַחֲמַת הַמֵּת בְּלִבָּד, אֲכַל
אִם עָשָׂה כֵּן שָׁלֹא דֶרֶךְ אֲבָלוּת יִהְיֶה מִתֵּר; לְפִיכָךְ בְּאָר
בִּכְתוּב גְּדוֹל שֶׁהוּא מַחֲמַת הָעֲבוּדָה כִּדִּי שִׁיָּהָ נֶאֱחָה.
וְהַעֲבָר עַל לֹאוֹ זֶה בְּמִיתָה, כְּלוּמָר: אִם שָׁמַשׁ כְּשֶׁהוּא
פְּרוּעַ רֹאשׁ. וּבְכָלֵל אֵלּוֹ שְׁבִימִיתָה (תּוֹסֶפֶת, סְנַהֲדִין פג).
פְּרוּעֵי רֹאשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תִמְתּוּ" (שם י, ו); אֲכַל אִם
נִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ וְהוּא פְּרוּעַ רֹאשׁ דִּלָּא עֲבַד — הָרִי זֶה
בְּאֻזְהָרָה, לֹא בְּמִיתָה.

הַמִּצְוָה הַקַּס"ד — הָאֻזְהָרָה שֶׁהֻזְהָרוּ הַכֹּהֲנִים
מִלְּהַפְגֵּס לְמִקְדָּשׁ קְרוּעֵי בְּגָדִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבִגְדֵיכֶם
לֹא־תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ" (שם). וְלִשּׁוֹן סִפְרָא: "בִּגְדֵיכֶם
לֹא־תִפְרְמוּ — אֵל תִּקְרְעוּ בִּגְדֵיכֶם". וְגַם לֹאוֹ זֶה נִכְפַּל
בִּכְתוּב גְּדוֹל: "וּבִגְדֵיכֶם לֹא יִפְרֹם" (שם כא, י). וְדַע שְׁכַתֵּן
גְּדוֹל אֲפִלוּ שָׁלֹא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה אִסּוּר לוֹ לִקְרֹעַ בִּגְדֵי
עַל מַת שְׁמֵת לוֹ, וּבְגִלָּל תּוֹסֶפֶת זֶה כָּפַל אֶת־הִלָּאוּ הַזֶּה.
וּבִסְפְּרָא (פֶּרֶשֶׁת אֲמֹרוֹ): "רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבִגְדֵיכֶם לֹא יִפְרֹם"
— עַל מַתוֹ, כְּדֶרֶךְ שְׁבָגֵי אָדָם פּוֹרְעִין וּפּוֹרְמִין עַל מַתִּיהֶן.
כִּי־עֵד? כֶּהֵן גְּדוֹל פּוֹרֵם מִלְּמִשָּׁן (בְּמִקּוֹם שֶׁאֵינוֹ נֹרָא כֹל־כָּךְ)
וְהַדְיוּט מִלְּמַעֲלָן. וְכָל־מִי שֶׁעֲבַד וּבִגְדֵי קְרוּעִים —
גַּם הוּא חֵיב מִיתָה, לְפִי שְׁדִין פְּרוּעֵי רֹאשׁ וּקְרוּעֵי בְּגָדִים
אֶחָד. אֲכַל הַכְּנִיסָה לְמִקְדָּשׁ בְּמַעֲבַב זֶה הָרִי הִיא בְּלָאוֹ.
וְכַתּוּב גְּדוֹל בְּלִבָּד אִסּוּר לוֹ לַעֲוֹלָם לְפָרוֹעַ וְלִפְרוֹם אֲפִלוּ
לֹא נִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ, וְזֶהוּ הַחֲלוּק שֶׁבִּינוּ וּבֵין כֶּהֵן הִדְיוּט
בְּזֶה.

יום שלישי י"ב אדר ה'תשע"ח

מצות לא תעשה סח. קסה.

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח.

הַמִּצְוָה הַס"ח — הָאֻזְהָרָה שֶׁהֻזְהָר כֶּהֵן גְּדוֹל
מִלְּהַפְגֵּס לְמִקְדָּשׁ בְּכָל־עֵת, מִפְּנֵי כְבוֹד הַמִּקְדָּשׁ, וְיִרְאָה
לְפָנֵי הַשִּׁכִּינָה. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאֶל־יָבֹא בְּכָל־עֵת
אֶל־הַקָּדֵשׁ" (ויקרא טז, ב). וְיֵשׁ בְּלָאוֹ זֶה חֲלוּק גְּבוּלוֹת,
וְהוּא: שְׁכַתֵּן גְּדוֹל הַזֶּה מִלְּהַפְגֵּס לְקִדְּשׁ הַקָּדָשִׁים אֲפִלוּ
בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים אֵלָא בְּזִמָּן הִידוּעַ לַעֲבוּדָה. וְכֵן כָּל־כֶּהֵן

עַנֵּשׁ — "אֶת־מִקְדָּשׁ ה' טָמֵא וְנִכְרְתָהּ" (שם יט, יג-כ);
 אֲזַהְרָה — "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־מִחְנֵיהֶם". וּבִמְכַלְתָּא: "צו
 אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מִן־הַמִּחְנֶה" (שם ה, ב) —
 בַּעֲשֵׂה. וּמִנֵּיין בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? אָמַר: "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־
 מִחְנֵיהֶם". וּכְבֹר נִכְפַל הִלָּא בַּעֲנֵיין זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא
 אָמַר וּבִיּוֹלָת: "וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֵּא" (ויקרא יב, ד)
 וּבִסְפָרָא אָמַר: "לִפִּי שְׁנָאָמַר: "וְהִזְהַרְתֶּם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מִטְמֵאתָם וְלֹא יָמָתוּ" (שם טו, לא) שׁוּמַע אָנִי בֵּין מִתּוֹכוֹ
 בֵּין מֵאֲחֻרָיו — כְּלוּמַר: גַּם הַנוֹגֵעַ בַּמִּקְדָּשׁ מֵאֲחֻרָיו
 כְּשֶׁהוּא טָמֵא מִתְחַיֵּב כֶּרֶת — תִּלְמוּד לומר בִּיּוֹלָת: "וְאֶל־
 הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֵּא". וְשֶׁם נִתְבָּאָר שְׁדֵין הַיּוֹלָת וְדִין
 שָׂאָר טָמְאִים שֶׁנֶּה בָּזָה. וְעוֹד אָמַר וּבִסְפָרָא (פֶּרֶשׁת
 אַחֲרֵי־מוֹת), עַל אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְאִם לֹא יִכָּסֶּה וּבִשְׁוֹר לֹא
 יִחַץ וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ" (שם יז, טז): "הָא בִּיְצִיד? עַל רְחִיצַת גּוֹפּוֹ
 (אִם לֹא רֹחֵץ) — עָנֹשׁ כֶּרֶת, וְעַל כְּבוֹס בְּגָדָיו —
 בְּאַרְבָּעִים. וּמִנֵּיין שְׂאִינוּ מִדְּבַר אֶלָּא בְּטִמְאַת מִקְדָּשׁ
 וְקִדְשִׁי, הִזְהִיר וְעָנֵשׁ וכו'". וּכְבֹר נִתְבָּאָר שֶׁהַעֲבוּר עַל
 לֹא זֶה, אִם הוּא מְזִיד — חֵיב כֶּרֶת: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג —
 חֵיב קָרְבַּן עוֹלָה וְיוֹרֵד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּמִּצְוָה ע"ב מִמִּצְוֹת
 עֲשֵׂה. וּכְבֹר נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ שְׁבוּעוֹת
 וּבִהַרְיּוֹת (ט). וּכְרַתוֹת (ב). וּבְכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּזָבְחִים.

הַמִּצְוָה הַע"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר כָּל־טָמֵא (רוב
 הַטְּמָאִים), מִלְּהַכָּנס לַמִּחְנֶה לְוִיָּה אֲשֶׁר כְּמוֹהוּ לְדוֹרוֹת: הִר
 הַבִּית, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּרִישׁ מִסְכַּת כָּלִים (פֶּרֶק א מִשְׁנֵה ח),
 וְשֶׁם נִתְבָּאָר אִסּוּר כְּנִיסַת הַטְּמָאִים לְהִר הַבֵּית וְהַכְּתוּב
 שֶׁבֵּא בְּלֹא זֶה הוּא אָמַר עַל טָמֵא מִקְרָה־לִּילָה: "לֹא
 יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמִּחְנֶה" (דְּבָרִים כג, יא) וּבִגְמָרָא פְּסָחִים
 (סח.), אָמַר גַּם־כֵּן: "וְיִצָּא אֶל־מַחוּץ לַמִּחְנֶה" (שם) —
 זֶה מִחְנֶה שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּמִּצְוָה ל"א מִמִּצְוֹת
 עֲשֵׂה; "וְלֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמִּחְנֶה" — זֶה מִחְנֶה לְוִיָּה,
 מִתְקַרֵּץ (מִקְשָׁה) לִיָּה רְבִינָא: וְאִימָא אִידִי וְאִידִי (אִמּוּר,
 אוֹלִי, כִּי הֵן (פֶּסוּק) זֶה וְהֵן זֶה) בַּמִּחְנֶה שְׂכִינָה, וְלַעֲבוּר
 עָלָיו בַּעֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה? אִם כֵּן נִכְתָּב קָרָא וְלֹא יָבֹא
 אֶל־תּוֹךְ, כְּלוּמַר: הִיָּה לוֹ לומר: וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹכוֹ —
 "הַמִּחְנֶה" לָמָּה לִי? לִתֵּן לוֹ מִחְנֶה אַחֲרָת, וְהִיא מִחְנֶה
 לְוִיָּה. כְּלוּמַר שֶׁגַּם בָּהּ לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמִּחְנֶה. וְלִשׁוֹן
 סְפָרִי (שם): "לֹא יָבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמִּחְנֶה" — זֶה מִצְוֹת
 לֹא־תַעֲשֶׂה. וּכְבֹר נִתְבָּאָר גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ מִסְכַּת
 כָּלִים בְּפֶרוּשׁוֹ.

בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כְּמוֹ שֶׁמִּתְבָּאָר לְמִי שֶׁהִבִּין אֶת־הַכָּלִים (כָּלִל
 ח) שֶׁקִּדְּמוּ לְמֵאֲמַר זֶה. וּכְבֹר נִתְבָּאָר שֶׁשְּׁלֹשָׁה לֹאִין אֵלּוֹ
 שֶׁהֵם: רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע, וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם, וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא
 יֵצֵא — נִכְפְּלוּ בִכְהֵן גְּדוֹל לְבָאָר עֲנֵיין מִסִּים, כְּמוֹ
 שֶׁנִּכְפְּלָה אֲזַהְרָתוֹ עַל גְּרוּשָׁה וְחִלָּלָה וְזוֹנָה לְבָאָר עֲנֵיין
 מִסִּים, וְשְׁשֹׁלֶשֶׁת הַעֲנִינִים שֶׁהִזְהִיר עֲלֵיהֶם בְּשְׁלֹשָׁה לֹאִין
 אֵלּוֹ הֵם בַּעֲצָמָם שֶׁהִזְהִיר עֲלֵיהֶם בְּאָמְרוֹ רֹאשִׁיכֶם אֵל
 תִּפְרְעוּ, וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ, וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא
 תִצָּא; וְשִׁמְשָׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם הוֹדִיעָם, כְּלוּמַר
 לֹא־לַעֲזוֹר וְאִיתָמַר: שֶׁבְּחִרְדָּתְכֶם לַצֶּרֶה גְּדוֹלָה זוֹ לֹא הָתִירוּ
 לָכֶם דְּבָרִים הָאִסּוּרִים עֲלֵיכֶם, אֶלָּא אַתֶּם נִשְׁאַרִים מִזֶּהֱרִים
 כְּמוֹ שֶׁהִיָּתֶם, עַל פְּרִיעַת רֹאשׁ וּקְרִיעַת בְּגָדִים וְיִצִּיאָה
 מִן־הַמִּקְדָּשׁ בַּשַּׁעַת הַעֲבוּדָה. וְנִכְפַל הִלָּא בִכְהֵן גְּדוֹל
 לְבָאָר לְנוֹ שֶׁלֹּא זֶה בַּשַּׁעַת הַעֲבוּדָה, וְעַל שַׁעַת הַעֲבוּדָה
 בְּלִבְד חִיבִין מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה רוֹאֶה שֶׁלְּמִדּוֹ לְבִאֲוֹר עֲנֵיין
 אָמַר וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצָּא" מִמָּה שְׁנָאָמַר:
 "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא"; וְאֶף־עַל־פִּי שְׂחִיבֵי כָּל־לֹאֵן מִן
 הַלֹּאִין הָאֵלָּה שֶׁנִּכְפְּלוּ בִכְהֵן גְּדוֹל עֲנֵיין נוֹסֵף, כְּמוֹ
 שֶׁבִּאֲרָנוּ — הִרִי לֹא יִתְרַבָּה בְּכָף מִסְפַּר הַמִּצְוֹת לְמִי
 שֶׁהִבִּין מִה־שֶׁהִקְדַּמְנוּ (כָּלִל ט), לִפִּי שֶׁגּוֹפִיָּה דְּקָרָא הוּא
 שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה דְּבָר מִכָּל־אֵלּוֹ בַּשַּׁעַת הַעֲבוּדָה. וְהֵבִין זֹאת.

הַמִּצְוָה הַל"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ לְהוֹצִיא הַטְּמָאִים
 מִן־הַמִּקְדָּשׁ, וְהוּא אָמַר וְיִתְעַלֶּה: "וַיִּשְׁלְחוּ מִן־הַמִּחְנֶה
 כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ" (בַּמִּדְבָּר ה, ב). וּמִמְחֶנֶה
 זֶה הָאִמּוּר כָּאֵן הוּא מִחְנֶה שְׂכִינָה שֶׁכְּמוֹהוּ לְדוֹרוֹת
 הַעֲזָרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּרִישׁ סֵדֶר טְהוֹרוֹת (כָּלִים פֶּרֶק א
 מִשְׁנֵה ח) בְּפֶרוּשׁ הַמִּשְׁנָה. וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשׁת נִשָּׂא שֶׁם):
 "וַיִּשְׁלְחוּ מִן־הַמִּחְנֶה — אֲזַהְרָה לְטָמְאִים שֶׁלֹּא יִכָּנסוּ
 לַמִּקְדָּשׁ בְּטִמְאַתָּה". וּכְבֹר נִכְפַל צּוּי זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא
 אָמַר וְיִתְעַלֶּה: "כִּי־יִהְיֶה בָּךְ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִהְיֶה טְהוֹר
 מִקְרָה־לִּילָה וְיִצָּא אֶל־מַחוּץ לַמִּחְנֶה" (דְּבָרִים כג, יא). רִצָּה
 כָּאֵן בְּאָמְרוֹ "מַחוּץ לַמִּחְנֶה": מִחְנֶה שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר
 בַּמִּצְוָה זוֹ עֲצָמָה: "אֶל־מַחוּץ לַמִּחְנֶה תִּשְׁלַחוּם" (בַּמִּדְבָּר
 ה, א) וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (סח.): "וְיִצָּא אֶל־מַחוּץ לַמִּחְנֶה"
 — זֶה מִחְנֶה שְׂכִינָה. וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא: "צו אֶת־בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מִן־הַמִּחְנֶה — בַּעֲשֵׂה"; וּמִנֵּיין כָּל־אֶת־
 תַּעֲשֵׂה? תִּלְמוּד לומר: "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־מִחְנֵיהֶם".
 וּבִסְפָרִי (פֶּרֶשׁת תִּצָּא שֶׁם): וְיִצָּא אֶל־מַחוּץ לַמִּחְנֶה —
 מִצְוֹת עֲשֵׂה.

הַמִּצְוָה הַע"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר כָּל־טָמֵא מִלְּהַכָּנס
 לְכָל־הַמִּקְדָּשׁ (הַמִּשְׁכָּן), אֲשֶׁר כְּמוֹהוּ לְדוֹרוֹת (בְּבֵית
 הַמִּקְדָּשׁ): כָּל־הַעֲזָרָה מִשְׁעַר נִיגְנוֹר וְלִפְנֵים, שֶׁהוּא תַחֲלַת
 עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אָמַר וְיִתְעַלֶּה: "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־
 מִחְנֵיהֶם" (שם) כְּלוּמַר: מִחְנֶה שְׂכִינָה. וּבִגְמָרָא מִכּוֹת (יד):
 אָמַר: "הִבָּא אֶל הַמִּקְדָּשׁ טָמֵא כְּתִיב עֲנֵשׁ וְכִתִּיב אֲזַהְרָה:

יום רביעי י"ג אדר ה'תשע"ח

מצות לא תעשה עה. עו.

מצות עשה כד. מצות לא תעשה סט. ע.

עא.

הַמִּצְוָה הַע"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִיר כְּהֵן טָמֵא מִלְּעֲבוּר,

מֹסֵם לֹא יִקְרָב" (שם, ז), הַפְּנִינָה בָּזָה: לֹא יִקְרָב לְעִבּוּדָה; 45
וְכִשְׁעֹבֵד בְּעַל מֹסֵם — לֹוְקָה. וְכָךְ אָמְרוּ בְּסִפְרָא (פִּרְשֵׁת) 46
אִמְרוּ: "אֵין בְּעַל מֹסֵם בְּמִיתָה אֵלָא בְּאֻזְהָרָה". 47

הַמְצָנָה הָע"א — הַאֻזְהָרָה שֶׁהִזְהֵר בְּעַל מֹסֵם עוֹבֵר 48
מִלְּעִבּוּד כְּל־זִמְן שֵׁישׁ בּוֹ אוֹתוֹ הַמֹּסֵם (כְּמוֹ הַגֵּרֵב הַחִלְפָּת 49
וְהַדּוּמָה לְהֵם מִהַמּוֹמִים הַעוֹבְרִים), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: 50
"כְּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מֹסֵם לֹא יִקְרָב" (שם, יח), וְלִשׁוֹן סִפְרָא 51
(שם): "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מֹסֵם", אֵין לִי אֵלָא מֹסֵם קְבוּעַ, מֹסֵם 52
עוֹבֵר מִנִּין? — תִּלְמוּד לֹוְמֵר: "כְּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מֹסֵם 53
לֹא יִקְרָב". וְגַם הוּא אִם עֹבֵר וְעֹבֵד בְּמֹסֵם עוֹבֵר — לֹוְקָה. 54
וְכָכֵר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מְצָנָה זֹו, מוֹמִין עוֹבְרִין שֶׁל אֲדָם 55
וּמוֹמִין קְבוּעִין, בְּפִרְקָא ז' מִכּוּרֹת (מג).

יום חמישי י"ד אדר ה'תשע"ח

מצות לא תעשה עד. מצות עשה סא.

מצות לא תעשה צא. צב. צג.

הַמְצָנָה הָע"ד — הַאֻזְהָרָה שֶׁהִזְהֵר הִזְר מִלְּעִבּוּד. 57
כְּנִנְתִי בְּאִמְרֵי "זֵר" לְכָל־מִי שֶׁאִינוֹ מְזַרַע אֶהְרֵן, וְהוּא 58
אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "זֵר לֹא־יִקְרָב אֲלֵיכֶם" (בַּמִּדְבָּר יח, ד). 59
וּפִרְשׁ הַפְּתוּב שֶׁהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם. 60
וְהוּא אָמְרוּ: "וְהִזְר הַקְּרָב יוֹמֵת" (שם ז), וְלִשׁוֹן סִפְרָא 61
(פִּרְשֵׁת קר ח שם): "וְהִזְר הַקְּרָב יוֹמֵת" — לְעִבּוּדָה. עֲנֵשׁ 62
שֶׁמַּעֲנֵנּוּ, אֻזְהָרָה לֹא שֶׁמַּעֲנֵנּוּ? תִּלְמוּד לֹוְמֵר: "זֵר לֹא יִקְרָב 63
אֲלֵיכֶם". וְכָכֵר נִכְפְּלָה הַאֻזְהָרָה וְהַעֲנֵשׁ בְּעֵנֶן זֶה, וְהוּא 64
אָמְרוּ: "וְלֹא־יִקְרָבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד 65
לְשִׂאת חֹטֵא לְמוֹת" (שם, כב) וְכָכֵר נִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא יוֹמָא 66
(כד). אֵלוֹ עֲבוּדוֹת חֵיב הִזְר מִיתָה עֲלֵיהֶן וְאָמְרוּ: "אֲרַבֵּעַ 67
עֲבוּדוֹת זֵר חֵיב עֲלֵיהֶן מִיתָה וְאֵלוֹ הֵן: זִרְיָקָה, וְהַקְּטָרָה, 68
וְנִסְיָן, וְנִסְיָן הַמִּים". וְשֵׁם (בַּמִּסְכָּת יומא) וּבְפִרְקָא 69
הָאֶחָדָרֹן מִמִּסְכַּת זְבָחִים (קיא) הַתְּבָאֵר דִּינֵי מְצָנָה זֹו. 70

הַמְצָנָה הַס"א — הַצּוּרֵי שֶׁנִּצְטוּנוּ שֶׁיֵּהָא כְּל־קִרְבָּן 71
שֶׁנִּקְרִיב שֶׁלֵם בְּמִינוֹ, תָּמִים מִן־הַמּוֹמִים שֶׁעֲלֵיהֶם נִאָּמַר 72
בְּפְתוּב וּבַמִּסְכָּת שֶׁהֵם מוֹמִים. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "תָּמִים 73
יִהְיֶה לְרִצּוֹן" (ויקרא כב, כא) וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פִּרְשֵׁת אִמְרוּ): 74
"תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן — מְצָנָה עֲשֵׂה" וְכָכֵר הִבִּיאוּ רַאֲיָה, 75
שִׁינּוֹת הַנִּסְכִּים וְשִׁמְנֵם וְסִלְתָּם יִהְיוּ בְּתִכְלִית הַטּוֹב 76
וְהַשְׁלֵמוֹת מִכְּל־קִלְקוּל, מֵאָמְרוּ יִתְעַלָּה: "תָּמִים יִהְיוּ־ 77
לָכֶם וְנִסְפִּיהֶם" (בַּמִּדְבָּר כח, לא) וְכָכֵר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מְצָנָה 78
זֹו בְּפִרְקָא ח' מִמִּנְחֹת (פז).

הַמְצָנָה הַצ"א — הַאֻזְהָרָה שֶׁהִזְהֵר מִלְּהַקִּידֵשׁ בְּעֵלִי 80
מוֹמִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "כָּל אֲשֶׁר־בּוֹ מֹסֵם 81
לֹא תִקְרִיבוּ" (ויקרא כב, כא), וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פִּרְשֵׁת אִמְרוּ 82
שם): "כָּל אֲשֶׁר־בּוֹ מֹסֵם לֹא תִקְרִיבוּ" — מִשּׁוֹם כָּל 83
תִּקְדִּישׁ.

כִּשְׁהוּא טָמֵא, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה לְפָנֵהֶם: "וְיִנְזְרוּ מִקְדָּשִׁי 1
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי" (ויקרא כב, ב) 2
וּבְפִרְקָא ט' מִסְנֵה־דִרִּין (פג): אָמְרוּ: "מִנִּין לְטָמֵא שֶׁשֹּׁמֵשׁ 3
שֶׁהוּא בְּמִיתָה? דְּתִיב: דְּבַר אֶל־אֶהְרֵן וְאֶל־בְּנָיו וְיִנְזְרוּ 4
וְגו', וְלֹא יִחַלְלוּ". וְאָמַר בְּמָקוֹם אַחֵר: "וּמִתּוֹ בּוֹ כִּי 5
יִחַלְלוּ" (שם, ט) כִּשֶׁם שֶׁאוֹתוֹ הַחִלּוּל מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם, 6
כִּי כָּאֵן אָמְרוּ: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי" אִם חִלְלוּ 7
וְעָבְדוּ בְּטָמֵא — חֵיבִין מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם. 8

הַמְצָנָה הָע"ו — הַאֻזְהָרָה שֶׁהִזְהֵר כִּהֵן טָבוֹל יוֹם 9
(טבל מִטּוֹמֵאמוֹ אֶךְ עֲדִין לֹא שִׁקְעָה הַשֶּׁמֶשׁ) מִלְּעִבּוּד, אֶף־ 10
עַל־פִּי שֶׁכָּכֵר טָהֵר, עַד שֶׁיַּעֲרִיב שֶׁמֶשׁוֹ, וְהוּא אָמְרוּ 11
יִתְעַלָּה עַל הַפָּנֵהֶם: "וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (שם כא, 12
ו) וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם — 13
כְּלוֹמֵר: טָבוֹל יוֹם שֶׁשֹּׁמֵשׁ: וְזֶה לֹא נִאָּמַר בּוֹ פְּסוּק מִפְּרָשׁ 14
בְּתוֹרָה, אֵלָא הוּא פְּרוּשׁ מִקְּבֵל. וּבְפִרְקָא ט' מִסְנֵה־דִרִּין (פג): 15
אָמְרוּ בְּפְרוּשׁ אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "קָדְשִׁים יִהְיוּ לֹא־לֵהִיָּהֶם וְלֹא 16
יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (שם), אָמְרוּ: "אִם אֵינוֹ עֲנִין לְטָמֵא 17
— לְפִי שֶׁכָּכֵר נִתְבָּאֵר — תִּנְהוּ עֲנִין לְטָבוֹל יוֹם שֶׁשֹּׁמֵשׁ. 18
וְיִלְיָף (נִלְמַד ב"גוּרָה שׁוּוּה) חִלּוּל חִלּוּל (מִתְרוּמָה: מֵה שֶׁם 19
בְּמִיתָה אֶף כֹּאן). וּמִנְהוּ שֶׁם מִקְּבֵל מִחֵיבֵי מִיתָה. 20

הַמְצָנָה הַכ"ד — הַצּוּרֵי שֶׁנִּצְטוּנוּ הַפָּנֵהֶם בְּלִבֵּד 21
לְרוֹחַץ יְדֵיהֶם וְרִגְלֵיהֶם כְּל־פַּעַם שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְהַכְנֵס לְהִיכָל 22
אוֹ לְקָרֵב לְעִבּוּדָה — זֹו הִיא מְצָנָה קְדוּשׁ יְדִים וְרִגְלִים, 23
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְרִחֲצוּ אֶהְרֵן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם 24
וְאֶת־רִגְלֵיהֶם בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד" (שְׁמוֹת ל, יט־כ). 25
וּמְצָנָה עֲשֵׂה זֹו הַעוֹבֵר עָלֶיהָ חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם, 26
כְּלוֹמֵר: שֶׁכֵּהֵן שֶׁשֹּׁמֵשׁ בְּמִקְדָּשׁ אִם לֹא רִחֲץ יְדִים וְרִגְלִים 27
— חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם; וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְרִחֲצוּ 28
מִים וְלֹא יִמְתּוּ" (שם) וְכָכֵר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מְצָנָה זֹו 29
בְּשִׁלְמוֹת בְּפִרְקָא ב' מִזְבָּחִים (יט: וְאִילָךְ). 30

הַמְצָנָה הַס"ט — הַאֻזְהָרָה שֶׁהִזְהֵר כִּהֵן בְּעַל מֹסֵם 31
מִלְּהַכְנֵס לְהִיכָל בְּכִלּוּתוֹ, כְּלוֹמֵר: הַמִּזְבֵּחַ, וּבֵין הָאוֹלָם 32
וְלַמִּזְבֵּחַ, וְהָאוֹלָם וְהִיכָל, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "אֶף־אֵל־ 33
הַפְּרִכָּת לֹא יָבֵא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַגִּשׁ וְגו'" (ויקרא כא, כג), 34
וְכָכֵר נִתְבָּאֵר בְּרִישׁ טְהוֹרֹת (כִּלִּים פֶּרֶק א מִשְׁנֵה ט) שֶׁמִּבִּין 35
הָאוֹלָם וְלַמִּזְבֵּחַ עִם כָּל־הִיכָל אֲסוּר לְבַעֲלֵי מוֹמִין וּפְרוּעֵי 36
רֹאשׁ לְהַכְנֵס לָשֵׁם. וְנִתְבָּאֵר גַּם בְּסִפְרָא (פִּרְשֵׁת אִמְרוּ שֶׁם) 37
שֶׁשְׁנֵי לֹאוֹין אֵלוֹ, וְהֵם: "אֶל־הַפְּרִכָּת לֹא יָבֵא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ 38
לֹא יַגִּשׁ", לֹא יִסְפִּיק אֶחָד מֵהֶן מִכְּלַעֲדֵי הָאֶחָר וּשְׁנֵיהֶם 39
צָרִיכִים לְהִשְׁלֵמַת הַדִּין בְּעֵנֶן אַחֵר, וְהוּא הַגְּבִלַת הַמָּקוֹם 40
שֶׁאֲסוּר לָהֶם לְהַכְנֵס אֵלָיו. וְיִמִּי שֶׁהוּזִיד וְנִכְנַס מִן־הַמִּזְבֵּחַ 41
וּלְפָנִים, אֶפְלוּ שֶׁלֹא לָשֵׁם עִבּוּדָה — לֹוְקָה. 42

הַמְצָנָה הַמְשִׁלְמָה שְׁבַעִים — הַאֻזְהָרָה שֶׁהִזְהֵר 43
בְּעַל מֹסֵם (קְבוּעַ) מִלְּעִבּוּד, וְהוּא אָמְרוּ: "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ 44

מקצתו". ובגמרא תמורה (ז) אמרו: "המעלה איברי
 בעלי מומין לגבי המזבח — אמר אביי: לוקה משום
 בל תקטיר בלו, ומשום בל תקטיר מקצתו; רבא אמר:
 אין לוקין על לאו שבכללות. מתיבי (יש להקשות על
 שיטת רבא): "המקדיש בעלי מומין לגבי המזבח —
 עובר משום חמשה שמות". אלמא (הנה ראינו) לוקין על
 לאו שבכללות? תיובתא דרבא". הנה נתבאר לך שנה
 האומר: עובר בחמשה — שהם נעשו חמשה, לפי
 סברתו שלוקין על לאו שבכללות, ולפיכך מונה הלאו
 הכולל בלן ומקצתן בשני שמות, וזהו המפרסם בדיעת
 אביי בכל מקום כמו שבארנו בכלל התשיעי מן הכללים
 שקדמו למאמר זה. אבל לרבא שאומר: אין לוקין על
 לאו שבכללות — אינו חיב אלא מלקות אחת על
 ההקטר כמו שנוכר. וכבר נתבאר אצלנו שהכלל הנכון:
 אין לוקין על לאו שבכללות. כמו שנתבאר בגמרא
 סנהדרין (ג), כמו שהדגמנו בכלל התשיעי, ולפיכך
 יהיו ארבעה לאוין בלבד כמו שבאר הכתוב, נמצא שמי
 שהקדיש והקריב בעל מום — לוקה ארבע מלקיות על
 ארבעה לאוין אלו, כמו שבארנו. וכל-הלאוין הללו
 אמורים בבעל מום קבוע, כמו שהזגים ואמר: "שרוע,
 וקלוט, ומעוץ, וכתות, ונתוק, וברות" (שם, כג-כד).
 שכל-אלו מומין קבועין. וכבר נתבאר פל-מומי בהמה,
 הקבוע והעובר, בפרק ו' מבכורות. וכן נתבאר הלכות
 ארבעת לאוין אלו המיוחדות בהקרבת בעל מום,
 במקומות מפזרים במסכת זכחים ומסכת תמורה.

המצוה הצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהקריב בעל
 מום עובר, והוא אמרו במשנה תורה: "לא-תזבח לה'
 אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום וגו'" (דברים יז, א),
 ונתבאר בספרי שבבעלי מומין עוברין הכתוב מדבר. וגם
 על זה לוקה, אם עבר והקריבו.

המצוה הצ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהקריב
 קרבנות הגוים אם הם בעלי מומין, ולא נאמר כיון שהוא
 גוי יקרב בעדו בעל מום, והוא אמרו יתעלה: "ומיד
 בן-נכר לא תקריבו את-לחם אלהיכם מפל-אלה" (ויקרא
 כב, כה). ומי שעבר והקריבו — לוקה גם כן.

המצוה הצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלתן מום
 בבעדים, וזהו הנקרא: מטיל מום בבעדים. וכל-המטיל
 מום בבעדים — לוקה, ובתנאי שיהא זה בזמן שבית
 המקדש קיים ודיוי (שפסל דבר שהיה ראוי לקרבו, כמו
 שנתבאר בגמרא עבודה זרה (יג). ובא הלאו על כך
 באמרו בקרבן: "כל-מום לא יהיה-בו" (שם, כא), ולשון
 ספרא: "כל-מום לא יהיה-בו" — אל תתן בו מום.

המצוה הפ"ו — הצווי ששצטוינו לפדות מן-
 הקדשים מה שנולד בו מום ויצא לחלין ומתיר לשחוט

המצוה הצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלשחוט בעלי
 מומין לשם קרבן, והוא אמרו יתעלה בבעלי מומין:
 "לא-תקריבו אלה לה'" (שם, כב), ולשון ספרא: "לא-
 תקריבו אלה לה'" — משום בל תשחוט.

המצוה הצ"ג — האזהרה שהזהרנו מלזרוק דם
 בעלי מומין על גבי המזבח, והוא אמרו יתעלה בבעלי
 מומין גם: "לא-תקריבו לה'" (שם, כד), ובא בקבלה
 שלא זו מזוהר על זריקת דם בעלי מומין — וזהו דעת
 תנא קמא, וכן הלכה. ורבי יוסי בברי יהודה אומר, שלא
 זה אינו מזוהר אלא על קבלת דם. והוא אמרם בספרא
 (פרשת אמור): "לא-תקריבו לה'" — משום בל תקבל
 את-הדם. ובגמרא תמורה (ז). אמרו: לתנא קמא האי
 "לא-תקריבו לה'", למה לי? מבני ליה (אם מפני
 שצריכים פסוק מיוחד) לזריקת דמים — והא נפקא ליה
 (הרי יש ללמוד זאת מהביטוי) מ"על המזבח"? כלומר:
 ממה שאמר עוד: "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח
 לה'" (שם, כב), שמשמע שכל-מה שניתן על גבי המזבח
 לא יהיה מהם? והשיב: ארחה דקרא הכי משמע (כך)
 דרך הכתוב להתבטא, כלומר: שלא זו שהיא "ואשה
 לא-תתנו מהם על-המזבח" לא בא אלא בהקטר אסורין,
 ואל תלמד (איסור זריקת הדם) באמרו "המזבח", לפי
 שלא יסתדר הלשון אלא בכך, כי היאך היה לו לומר:
 "ואשה לא תתנו" בלבד — הרי בזה לא ישלם הדבור!
 הנה נתבאר מפל-מה שקדם שאמר: לא-תקריבו לה'
 — אזהרה על זריקת הדם.

יום שישי ט"ו אדר ה'תשע"ח

מצות לא תעשה צד. צה.

צו. צז. מצות עשה פו.

המצוה הצ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהקטיר
 אמורי בעלי מומין, והוא אמרו יתעלה: "ואשה לא-תתנו
 מהם על-המזבח" (ויקרא כב, כב) ולשון ספרא (פרשת
 אמור): "ואשה לא-תתנו מהם" — אלו החלבים;
 "לא-תתנו", אין לי אלא פלם, מנין אף מקצתם —
 תלמוד לומר: "מהם", אף מקצתם. הנה נתבאר לך
 שהמקריב בעל מום — עובר על ארבעה לאוין, במה
 דברים אמורים? אם נעשה הקטר אמורין לאו אחד: אבל
 אם נעשה אותם שני לאוין כמו שעושה תנא זה המדבר
 כאן — הרי יהיה עובר בחמשה לאוין, לפי שהוא עושה
 מקצת האמורין ענין (בפני עצמו) וכלם ענין, כמו שאמר
 "מהם" אף מקצתן, אף-על-פי שהוא לאו אחד. הרי
 שהתנא הזה סובר לוקין על לאו שבכללות לפיכך אמר
 בספרא (שם): "המקדיש בעל מום למזבח — עובר
 משום חמשה דברים: משום בל תקדיש, בל תשחוט, בל
 תזרוק את-הדם, בל תקטיר את-החלב, בל תקטיר

המצוה המְשַׁלֶּמָה מֵאָה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ
מִלְהֻקְרִיב אֶתְנֵן זֹנֶה וּמַחִיר כָּלֵב לְגִבִּי הַמִּזְבֵּחַ, וְהוּא
אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִבְיֵא אֶתְנֵן זֹנֶה וּמַחִיר כָּלֵב" (דברים
כג, יט). וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ו' מִמִּסְכַּת
תְּמוּרָה. וְכִי שִׁמְקָרִיב מִשְׁהוּ מִהֶם אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִקְרִיב
פְּסוּל — הָרִי זֶה לֹקֵה, כְּדִין בְּעַל מוֹם.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְהֻקְרִיב שָׂאֵר
וְדָבָשׁ (דבר של חמץ או שיש בו מתיקות) לְגִבִּי הַמִּזְבֵּחַ,
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי כָל-שָׂאֵר וְכָל-דָּבָשׁ לֹא-תִקְטִירוּ
מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַה'" (ויקרא ב, יא). וְכִבֵּר נִכְפַּל הֵלָא בְּעֵינֵן
זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְאָמַר: "כָּל-הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה'
לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֶּץ" (שם). וְכִבֵּר בְּאֲרָנוּ בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי
שֶׁהִמְקָרִיב שָׂאֵר וְדָבָשׁ — לֹקֵה אַחַת וְאִינוּ לֹקֵה
שְׁתֵּי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא לֹא שֶׁבְכָלֵלוּת כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ שָׁם, לְפִי
שֶׁכִּבֵּר נִתְבָּרַר לָנוּ שֶׁלֹּא שֶׁבְכָלֵלוּת לֹקֵין עָלֵינוּ אַחַת,
הַמִּשְׁלַל בָּזֶה שֶׁהִמְקָרִיב חֻמֶּץ לֹקֵה אַחַת, וְכֵן הִמְקָרִיב
דָּבָשׁ, וְכֵן הִמְקָרִיב חֻמֶּץ וְדָבָשׁ כְּאַחַת.

הַמִּצְוָה הַס"ב — הַצִּוּי שֶׁנִּצְטִינֵנוּ לְהִקְרִיב מִלַּח עִם
כָּל-קֶרֶבֶן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עַל כָּל-קֶרֶבֶןךָ תִּקְרִיב
מִלַּח" (שם, יג). וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסִפְרָא
(פרשת ויקרא) וּבְכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּמִנְחֹת (כא.).

הַמִּצְוָה הַצ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְהֻקְרִיב קֶרֶבֶן
בְּלִי מִלַּח, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית
אֱלֹהֶיךָ" (שם), כִּי מִשְׁהִזְהִיר מִלְהֻשְׁבִּית הַמִּלַּח מִשְׁמַע
שֶׁאִסּוּר לְהִקְרִיב תֶּפֶל (שאין לוֹ טַעַם), וְהִמְקָרִיב אֵינָה דָּבָר
תֶּפֶל — כְּלוּמַר קֶרֶבֶן אוֹ מִנְחָה — חַיֵּב מִלְּקוּת. וְכִבֵּר
נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִזְבָּחִים (כ"א.).

וְלֹאֲכָלוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "רַק בְּכָל-אֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח
וְאֲכַלְתָּ בָשָׂר כְּבָרְכַת ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים יב, טו) וְלִשׁוֹן
סִפְרֵי (פרשת ראה): "רַק בְּכָל-אֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח — אִינוּ
מְדַבֵּר אֲלָא בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שִׁיפְדוּ". וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרוּ
דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוּמַר: פְּדִינֵן הַקֹּדֶשִׁים, בְּמִסְכַּת כְּבוֹרוֹת
(טו.) וְתִמּוּרָה (לב.) וּבְכִמְהָ מְקוֹמוֹת מִחֻלִּין (קל.) וְעָרְכִים
(ד"ה) וּמַעֲלָה (יט.).

יום ש"ק ט"ז אדר ה'תשע"ח מצות עשה ס. מצות לא תעשה ק. צח. מצות עשה סב. מצות לא תעשה צט.

הַמִּצְוָה הַס' — הַצִּוּי שֶׁנִּצְטִינֵנוּ שִׁיחָא כָּל-קֶרֶבֶן
שֶׁנִּקְרִיב מִן-הַהִנְחָמָה בֶּן-שְׁמֹנֶה יָמִים וְלִמְעַלָּה וְלֹא פְּחוּת
מִנָּה, וְזוֹ הִיא מִצְוַת מַחֲסֵר זְמַן בְּגוּפוֹ (של הקרבן). להבדיל
מִ"מַּחוּסֵר זְמַן בְּבַעֲלִיו" שְׁהוּא דִּין אַחֵר. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
"וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וַיִּמּוּם הַשְּׂמִינִי וְהִלָּאָה
יִרְצָה לְקֶרֶבֶן" (ויקרא כב, כז). וְכִבֵּר נִכְפַּל צִוּי זֶה בְּלִשׁוֹן
אַחֵר, וְהוּא אָמְרוּ: "שְׁבַעַת יָמִים יְהִיָּה עִם-אִמּוֹ" (שמות
כב, כט). וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת אֶת כָּל-הַקֶּרְבָּנוֹת, קֶרֶבֶן יָחִיד
וְקֶרֶבֶן צִבּוּר, עַל סוּגִיָּהֶם הַשְּׂוֹנִים. וּמִמֶּה-שֶׁאָמַר: "וַיִּמּוּם
הַשְּׂמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה" — מִשְׁמַע שֶׁקֹּדֶם לָכֵן לֹא יִרְצָה.
הִנֵּה נִתְבָּרַרָה הַאֲזַהְרָה מִלְהֻקְרִיב מַחֲסֵר זְמַן; אֲלָא שֶׁהוּא
לֹא הִבָּא מְכַלֵּל עֲשֶׂה, וְלִפְיָךְ אֵין לֹקֵין עָלֵינוּ, שֶׁכֵּן מִי
שֶׁהִמְקָרִיב מַחֲסֵר זְמַן אִינוּ לֹקֵה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֲרָ בְּפֶרֶק
'אוֹתוֹ וְאֵת-בָּנוֹ' (חולין פז), וְשֶׁם נֶאֱמַר: "הִנֵּחַ לַמַּחֲסֵר זְמַן
שֶׁהִכְתּוּב נִתְקוֹ (מִהֲלֹא, וְעִשְׂאֵהוּ) לַעֲשֶׂה". וְכִבֵּר נִתְבָּאֲרוּ
דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסִפְרָא (פרשת אמור) וּבְסוּף זְבָחִים (ק"ב.).

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מקשוה"ת של בתו תח"י. יתן השי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת ובבנין
עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

והנה ידוע דרך הקדושה שהוא לאט לאט. ובמילא צריך הי' למצוא דרכים המתאימים לקרב
את המיול"ח לתורת החסידות דרכי' והנהגותי'. ובפרט ע"פ מרז"ל דחתנו כבנו וידוע שמצות חינוך
הבן היא מוטלת על האב ובפרט מצות חינוך דתלמוד תורה שהוא מדאורייתא על האב וכפסק רבינו
ז"ל בהלכות ת"ת בתחלתו ובכמה מקומות. ופשוט אשר לימוד תורת החסידות הוא בכלל זה.

ברכת מזל טוב.

ישעיה פרק נז-נח

י בורא (נוב) גיב שפתיים שלום | שלום לרחוק ולקרוב אמר יהוה ורפאתיו: כ והרשעים פים נגרש
פי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט: כא אין שלום אמר אלהי לרשעים: (פ)

ישעיה פרק נח א-ג

א קרא בגרון אל-תחשך בשופר הרם קולך והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם: ב ואותי יום
יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון פגוי אשר-צדקה עשה ומשפט אלהיו לא עזב ישאלוני משפטי צדק
קרבת אלהים יחפצון: ג למה צמנו ולא ראית ענינו נפשנו ולא תדע הן ביום צמכם תמצאו חפץ
וכל-עצביכם תנגשו:

רש"י

כים אשר נגרש שגורש כל היום רפש וטיט: (כא) אין
שלום. כלפי שאמר לצדיקים ולבעלי תשובה שלום
שלום לרחוק וגו' חזר ואמר אין שלום לרשעים:
(א) והגד לעמי פשעם. אלו תלמידי חכמים שכל שגגתם
פשע ששגג' תלמוד עולה זדון: ולבית יעקב חטאתם. אלו
עמי הארץ שאף זדונם שגגה: (ב) ואותי יום ידרשון.
כענין שנא' ויפתוהו בפייהם (תהלים עח): ודעת דרכי
יחפצון. חפצים לשאול הוראות לחכמים כאילו רוצים
לקיימם: כגוי אשר צדקה עשה וגו'. כך שואלים אותי
תמיד משפט צדק ואין דעתם לקיימם וכשהן צמים ואין
נענין אומרים למה צמנו ולא ראית ואני אומר הן ביום
צומכם תמצאו חפץ כל חפצי צרכיכם אתם עמלים למצוא
ואף בגזל וחמס: (ג) וכל עצביכם. בעלי חוב שלכם
הנעצבים על ידכם אתם נוגשים אותם ביום צומכם:

מצודת ציון

(יט) בורא. כל דבר חדש יקרא בריאה: גיב. ענין דיבור כמו
ינוב חכמה (משלי י) והוא מלשון תנובות שדי (דברים ל"ג) כי
הדבור הוא פרי הלשון: (כ) נגרש. מלשון גירושין ותנודה:
השקט. ענין מנוחה ומרגוע: יוכל. מלשון יכולת: רפש. הוא
עפר לח כעין הטיט ואין לו דמיון במקרא ובדרז"ל לא יהיה
אלא כרפשו (ב"ק ל'):
(א) בגרון. בצואר: אל תחשוך. אל תמנע כמו ולא חשכת
(בראשית כ"ב): הרם. מלשון הרמה: (ג) צמנו. ענין תענית:
ענינו. מלשון עינוי התענית: עצביכם. מלשון עצבון: תנגשו.
תלחצו ותדחקו כמו ונגש העם (לעיל ג):

המצויים בשפת הים וכן הרשעים האלה יתמידו בצרה והם עוד יוסיפו סרה להכאיב לזולת: (כא) אין שלום וכו'. כלפי שאמר
למעלה שאל מול השב יחדש אמרי שלום, לזה אמר אבל על הרשעים הללו אמר אלהי שלא יהיה שלום להם כי כולם יקנתרו
אותו בדברי ריב ומצה:

(א) קרא בגרון. זהו מאמר ה' אל הנביא קרא בגרון ר"ל קרא בקול רם ביותר עד שיצא הקול מן הגרון כדרך הצועק להיות
נשמע למרחוק: אל תחשוך. אל תמנע הקריאה: כשופר. כהרמת קול השופר: והגד לעמי פשעם. אמור להם כמה הם פושעים
והוכיחם עליהם: ולבית וכו'. כפל הדבר במ"ש: (ב) ואותי יום וכו'. ר"ל והם מראים עצמן כצדיקים כי בכל יום ידרשו אותי
להתפלל אלי: ודעת. חפצים לדעת דרכי תורתי: כגוי וכו'. כאלו היה גוי העושה צדקה בכל עת ולא עזב משפט אלהי שדרכו
לחקור לדעת את המשפט כן ישאלני הם משפטי צדק וחפצים להתקרב אל אלהים לדעת מצותיו ור"ל כן מראין עצמם כאלו
היו חרדים על המצות אבל לא כן הוא: (ג) למה צמנו. ר"ל כאשר יצומו ואינם נענים מתרעמים עלי ויאמרו למה היתה כזאת
אשר אנחנו צמנו וכאילו לא ראית להשיג בדבר ולהסיר מעלינו ממשלת העכו"ם: ענינו וכו'. כפל הדבר במ"ש: הן ביום
צומכם. ר"ל התשובה היא הן ביום צומכם וכו', כלומר כ"א מכם ידרשו וימצא דבר החפץ בו ותאותו אליו ויעסוק בו להפג
ממנו צער התענית ולא שת לבו לשוב לה': וכל עצביכם. כל עצבון התענית תלחצו להסירו מכל וכל בדברים המשמחים:

מצודת דוד

(יט) בורא גיב שפתיים. אחדש אני לו גיב שפתיים מחודש לא
כמו לשעבר שהכל קנתרו אותו בדבריהם כי מעתה כולם
יאמרו לו שלום שלום והכפל לחזק: לרחוק ולקרוב. בין
להרחוק ממנו בין להקרוב לו בשפתי כולם אחדש למולו
דברי שלום: אמר ה' ורפאתיו. ר"ל כן אמר ה' וכן היה כי
נרפא מן המכות ומן העדר השלום (מלת ורפאתיו אמר במקום
ה' כאלו הוא המדבר): (כ) והרשעים. אבל הרשעים העומדים
במרדם יתמידו בצרה כים הזה אשר בכל עת הוא נגרש מן
הרוח ומתנדנד בגליו אל השפה כי לא יוכל להיות בהשקט
ובמנוחה כי רוח קימצא מגרשו ומנדנדו: ויגרשו מימיו. ר"ל
בבואו אל השפה יגרשו מימיו להלן את הרפש והטיט

המצויים בשפת הים וכן הרשעים האלה יתמידו בצרה והם עוד יוסיפו סרה להכאיב לזולת: (כא) אין שלום וכו'. כלפי שאמר
למעלה שאל מול השב יחדש אמרי שלום, לזה אמר אבל על הרשעים הללו אמר אלהי שלא יהיה שלום להם כי כולם יקנתרו
אותו בדברי ריב ומצה:

(א) קרא בגרון. זהו מאמר ה' אל הנביא קרא בגרון ר"ל קרא בקול רם ביותר עד שיצא הקול מן הגרון כדרך הצועק להיות
נשמע למרחוק: אל תחשוך. אל תמנע הקריאה: כשופר. כהרמת קול השופר: והגד לעמי פשעם. אמור להם כמה הם פושעים
והוכיחם עליהם: ולבית וכו'. כפל הדבר במ"ש: (ב) ואותי יום וכו'. ר"ל והם מראים עצמן כצדיקים כי בכל יום ידרשו אותי
להתפלל אלי: ודעת. חפצים לדעת דרכי תורתי: כגוי וכו'. כאלו היה גוי העושה צדקה בכל עת ולא עזב משפט אלהי שדרכו
לחקור לדעת את המשפט כן ישאלני הם משפטי צדק וחפצים להתקרב אל אלהים לדעת מצותיו ור"ל כן מראין עצמם כאלו
היו חרדים על המצות אבל לא כן הוא: (ג) למה צמנו. ר"ל כאשר יצומו ואינם נענים מתרעמים עלי ויאמרו למה היתה כזאת
אשר אנחנו צמנו וכאילו לא ראית להשיג בדבר ולהסיר מעלינו ממשלת העכו"ם: ענינו וכו'. כפל הדבר במ"ש: הן ביום
צומכם. ר"ל התשובה היא הן ביום צומכם וכו', כלומר כ"א מכם ידרשו וימצא דבר החפץ בו ותאותו אליו ויעסוק בו להפג
ממנו צער התענית ולא שת לבו לשוב לה': וכל עצביכם. כל עצבון התענית תלחצו להסירו מכל וכל בדברים המשמחים:

איוב פרק לט בדל

כַּד בִּרְעֵשׁ וְרָגוּ יִגְמָא־אֶרֶץ וְלֹא־יֵאֱמִין פִּי־קוֹל שׁוֹפֵר: כֹּה בְּדִי שֹׁפֵר | יֹאמֶר הָאֵל וּמִרְחוֹק יִרְיֵחַ מִלְחָמָה
רָעַם שָׁרִים וְתִרְוָעָה: כֹּה הַמְבִינֶתְךָ יֶאֱבֶר־נָץ יִפְרֹשׁ (כנפו) כִּנְפָיו לְתִימֹן: כֹּה אֶם־עַל־פִּיךָ יִגְבִּיָּה נֶשֶׁר וְכִי
יָרִים קִנּוֹ: כֹּה סִלַּע יִשְׁכֹּן וְיִתְלַנֵּן עַל־שָׁן־סֹלֶעַ וּמִצּוֹדָה: כֹּט מִשֵּׁם חֲפֵר־אֶכֶל לְמִרְחוֹק עֵינָיו יִבִּיטוּ:
ל (ואפרח) וְאֶפְרָחֵיו יַעֲלֶעֱדוּם וּבֹאֲשֵׁר חֲלָלִים שֵׁם הוּא:

רש"י

ויתלונן. בטוח היה אהרן במחתת הקטורת כשנתנו' על
אבן שתיה: (כט) משם חפר אכל. מתפלל על צרכי כל
השנה ואחר כל הכבוד הזה ראה במיתת שני אפרוחיו
נדב ואביהוא שמתו להתקדש שמי בהם שנפלה אימתי
על השאר: (ל) יעלעו. ואינן אלא כפי מדת בלעו דם
ומים ונראה כבולע הרבה כאומר על על וכן בלשון
חכמים בהשקאת סוטה (סוטה כ ע"א) מערערין אותה
ומשקין אותה על כרחיה וכן זעקת שבר יעוערו (ישעיה
טו) ל' קריאת גרון דומה לכך ולפי הדרך דבר הנביא:
ובאשר חללים שם הוא. לאכול ורבותינו דימו כל ענין
זה באהרן בפסיקת' דאחרי מות:

(כד) יגמא ארץ. עושה גומות ברגליו, ע"א יגמא כמו
הגמיאני נא (בראשית כד): ולא יאמין. מרוב שמחה שהוא
מתאוה למלחמה: כי קול שופר. של מלחמה:
(כה) בדי שופר. ל' די השיב לו בהרבה שופר: יאמר
האח. לשון שאומרים (העובדים) כשהן שמחין כמו
שאומרים אהה מחמת צער: (כו) יאבר נץ. יגדל הנץ
כנף ומלאך הוא דומה לדמות נץ ומעמיד קושי הרוח
דרומית בפרישות כנפיו שלא תחריב את העולם:
(כז) אם על פיך יגביה נשר. השכינה שנאמר' כנשר יעיר
קינן (דברים לב) היה מסלק פמליא שלו שלא יזיקו לאהרן
בבואו אל הקודש ביום הכיפורים: (כח) סלע ישכן

מצודת ציון

(כד) וריגז. ענין חרדה ומהירות התנועה: יגמא. ענין בליעה
ושתיה כמו הגמיאני נא (בראשית כד): (כה) בדי. בהרבה כמו
בדי אש (ירמ' כא): האח. הוא ל' שמחה כמו האח נפשנו (תהלים
לה): יריח. מל' ריח ור"ל ירגיש: רעם. כמו רעש: (כו) יאבר.
מל' אברה וכנף ור"ל יעוף בכנפיו: נץ. שם עוף: (כז) קנו.
מלשון קן ומדור: (כח) שן סלע. כן יקרא החרוד הבולט מן
הסלע וכן שן הסלע מהעבר מזה (ש"א יד) והוא מושאל משן
הפה הבולט: ומצודה. מגדל גבוה כמו מצודות סלעים (ישעיה
לז): (כט) חפר. מרגל ומחפש: (ל) ואפרוחיו. כן יקראו
העופות בקטנותם כמו אפרוחים או ביצים (דברים כב): יעלעו.
יבלעו כמו ושמת שכין בלועך (משלי כג):

מצודת דוד

(כד) ברעש. אז ברעש ובריוגז עד מהרה ירוץ מרחק רב כאלו
שתה ובלע את הארץ ואיננה כי איש קל מהר יעבור מרחק
רב: ולא יאמין. ר"ל לא יחוש לקול שופר אשר יריעו
במלחמה ולא יחרד ממנו: (כה) בדי שופר. ועוד אפילו יאמר
האח וישמח בעת ישמע הרבה שופר: ומרחוק. ומסגולותיו
אשר מרחוק יריח מלחמה ר"ל ממרחק ירגיש קול אנשי
מלחמה ורעש שרי החיל והמיית תרועה עד יבינו אנשי הצבא
מתנועות הסוס אשר החיל בא עליהם: (כו) המבינתך. וכי
מהבינה הבא מעמך יעוף הנץ ויפרוש כנפיו לעוף לפאת
הדרום כי שם יחס לו בזמן החורף: (כז) אם על פיך. וכי
ע"י מאמריך יגביה הנשר לעוף השמים יותר משאר כל
העופות וכי ע"י מאמריך ירום מדורו למעלה מן הכל:

(כח) סלע ישכון. שוכן הוא על סלע הרים ושם יתלונן לקרח בלילה ואף כי ברום הרבה תשלט הרוח ולא יזיק לו: על שן.
שוכן הוא על חרודי הסלע הבולט כשן אף ישכון מצודה הוא הזיו היוצא ממגדל גבוה והוא כפל ענין במ"ש: (כט) משם.
ר"ל הנה יחבר לשבת במקום גבוה כי משם יחפש למצוא אוכל כי משם למרחוק יביטו עיניו וכדרך העומד במקום גבוה:
(ל) ואפרחיו. ובעבור זה מצוי לו האוכל עד שאפרוחיו יבלעו דם ממה שביא להם: ובאשר. ובמקום אשר ימצא בה חללים
שם הוא לאכול בשר ולשתות דם כי למרחוק יביט ואין דבר נעלם ונכסה מעינו וכאומר הנה כל אלה בהשגחתי ואיך תשפוט
שאינני משגיח בשפלים (העולה מהמענה ההיא כי יזכחנו אלוה לומר איך ערבה לבך לגשת להרהר אחרי האם תבין כל מעשי אף יספר הנפלאות
אשר לא יתכן לחשוב שבא מצד המערכה אבל בהשגחה המה ובהיות כן איך לכתש בתח"ה עם שהוא מנגד להטבע וכלה א"כ תלונתו בדבר הגמול
והעונש כי אז יקבל כ"א כמפעלו ויוסף לספר מעשיו הנוראים באמור לו ומדוע א"כ לא תירא מלהרהר אחרי וישיב לו עוד שלא בצדק שפט שאינני
משגיח בשפלים כי לא כן הוא כי משגיח אני בכל דבר אף בבע"ח ויספר אופן ההשגחה בהם):

התורה אינה ספר של סיפורי מעשיות – גם אם הם סיפורים יפים וטובים עם מוסר־השכל וכו', אלא כיוון ש"תורת אמת" קוראת אותם
בשם "תורה", הרי פירוש תיבת "תורה" בלשון קודש הוא – מלשון הוראה ולימוד.

משיחת פורים, ה'תשכ"ט

ד אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: שְׁמַעְתִּי שֶׁהִפְסִים חוֹלֵץ, וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, וְהִפְסִים לֹא חוֹלֵץ, וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ; וְאֵין לִי לִפְרֹשׁ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי אֶפְרֹשׁ: סְרִיס אָדָם חוֹלֵץ, וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיְתָה לוֹ שְׁעַת הַבֶּשֶׁר. סְרִיס חֲמָה לֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹא הִיְתָה לוֹ שְׁעַת הַבֶּשֶׁר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: לֹא כִי, אֲלָא סְרִיס חֲמָה חוֹלֵץ, וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְפוּאָה. סְרִיס אָדָם לֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ רְפוּאָה. הָעִיד רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן בְּתִירָא עַל בֶּן מְגוּסָת, שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם סְרִיס אָדָם, וַיִּבְמֹו אֶת אִשְׁתּוֹ; לָקִים דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

ה הִפְסִים לֹא חוֹלֵץ, וְלֹא מִיבָם. וְכֵן אִילוֹנִית לֹא חוֹלֶצֶת, וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. הִפְסִים שֶׁחָלַץ לִיבְמָתוֹ – לֹא פְסָלָהּ; בְּעֻלָּה – פְסָלָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה בְּעִילַת זָנוּת. וְכֵן אִילוֹנִית שֶׁחָלְצוּ לָהּ אַחִין – לֹא פְסָלוּהָ; בְּעֻלָּה – פְסָלוּהָ, מִפְּנֵי שֶׁבְּעִילַתָּה בְּעִילַת זָנוּת.

ו סְרִיס חֲמָה כִּהֵן שֶׁנִּשְׁאַ בֶּת יִשְׂרָאֵל – מֵאֲכִילָה בְּתֵרוּמָה. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמְרִים: אֲנִדְרוּגִינוּס כִּהֵן שֶׁנִּשְׁאַ בֶּת יִשְׂרָאֵל – מֵאֲכִילָה בְּתֵרוּמָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: טַמְטוּם שֶׁנִּקְרַע וְנִמְצָא זָכָר – לֹא יִחָלֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא

פירוש ברטנורא

ד שהפסים. יש סריס שהולץ וחולצין לאשתו: והפסים לא חולץ וכו'. דכתיב (דברים כ"ה) ולא ימחה שמו, פרט לזה ששמו מחוי: אין לי לפרש. איני יודע לפרש איזה סריס בן חליצה ואיזה פטור: סריס אדם. שנסתרם לאחר שנולד: סריס חמה. ממעי אמו שלא ראה חמה אלא כשהוא סריס. וסימניו מפורשין, כל שאין לו זקן ושעריו לקוי ובשרו מחליק ואין מימיו רגליו מעלין ורתיחה וכשנמטיל מים אינו עושה כיפה שאין קילוח השתן הולך למרחוק עד שיעשה עגול כמין כיפה ושכבת זרעו דיהה ואין מימיו רגליו מחמיצין ורוחצין בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל וקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה. והלכה כר"ע שאומר סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו ומיבמין לאשתו. אבל הוא אינו מיבם שהרי פסול לבוא בקהל:

ה סריס. חמה, אינו לא חולץ ולא מיבם, ולא חולצין ומיבמין לאשתו: אילונית. סימניה פרישה בפ"ק: בעלות פסלות. שהואיל והיא פטורה מן חיובם עומדת עליהם באיסור אשת אה:

ו רבי יוסי ורבי אומר: כו. דסבירא להו אנדרוגינוס כוכר. והדר ביה ר"י ואמר בברייתא שאנדרוגינוס בריה בפני עצמו ולא הכריעו בו חכמים אם זכר

משניות מבוארות – קהתי

רבי עקיבא במשנה הקודמת. וכן אילונית – אשה שאינה מסוגלת לילד מטבע ברייתה, לא חולצת, ולא מתיבמת – שנאמר (דברים כה, ו): "והיה הבכור אשר תלד", פרט לאילונית שאינה יולדת. ואף על פי שפסוק זה מתפרש לפי הקבלה על היבם, שהבכור אשר תלד אם האחים מצוה עליו לייבם, מכל מקום הואיל וכתוב "אשר תלד" ולא "אשר ילדה" דורשים מפסוק זה גם על היבמה, שאם היא איילונית אינה בת ייבום, וכיון שאינה בת ייבום, פטורה היא גם מן החליצה. הַפְסִים שֶׁחָלַץ לִיבְמָתוֹ, לֹא פְסָלָהּ – לכהונה, שאין חליצתו חליצה. בְּעֻלָּה – בא הסריס על יבמתו, פְסָלָהּ – מן הכהונה, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה בְּעִילַת זָנוּת – שהרי אסורה היא לו משום אשת אח שלא במקום מצוה. וכן אילונית שחלצו לה אחין, לֹא פְסָלָהּ – מן הכהונה, שאין חליצתם חליצה; בְּעֻלָּה – אבל אם בעלה אחים, פְסָלָהּ – מן הכהונה, מִפְּנֵי שֶׁבְּעִילַתָּה בְּעִילַת זָנוּת – מהטעם שבארנו לעיל, שהואיל והיא פטורה מן הייבום, נמצא שבאו על אשת אח שלא במקום מצוה.

יוס שני

באור משנה ו

סְרִיס חֲמָה כִּהֵן – כהן שהוא סריס ממעי אמו (כמו שבארנו לעיל משנה ד), שֶׁנִּשְׁאַ בֶּת יִשְׂרָאֵל – אף על פי שאינו מוליד, מֵאֲכִילָה בְּתֵרוּמָה – מפני שהוא כשר לבוא בקהל. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמְרִים: אֲנִדְרוּגִינוּס כִּהֵן שֶׁנִּשְׁאַ בֶּת יִשְׂרָאֵל – אנדרוגינוס היינו מי שיש לו סימני זכר וסימני נקבה, וסוברים רבי יוסי ורבי שמעון שהוא כזכר, ולכן אם הוא כהן ונשא בת ישראל, מֵאֲכִילָה בְּתֵרוּמָה – בגמרא מובא, שרבי יוסי חזר בו, שכן בברייתא אומר רבי יוסי: "אנדרוגינוס בריה בפני עצמה הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה" (עיין ביכורים ד, ה), לפיכך אם הוא כהן הוא אוכל בתרומה, אבל אינו מאכיל את אשתו בתרומה. וכן הלכה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: טַמְטוּם – שאין ניכרים בו לא סימני זכר ולא סימני נקבה, שֶׁנִּקְרַע – העור המכסה את אברי המין שלו, וְנִמְצָא זָכָר – שיש לו אבר המין של זכר, אף על פי כן לֹא יִחָלֵץ – אם נפלה

יוס ראשון

באור משנה ד

משנתו חוות לדיני חליצה וייבום, וכהמשך למשניות הקודמות היא דנה בסריס, היינו מי שניטלו אשכיו, ואינו מסוגל להוליד, מה הוא לענין חליצה וייבום.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: שְׁמַעְתִּי שֶׁהִפְסִים חוֹלֵץ, וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, וְהִפְסִים לֹא חוֹלֵץ, וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ – כלומר שמעתי הלכה שיש סריס שהולץ וחולצים לאשתו ויש סריס שאינו חולץ ואין חולצים לאשתו, וְאֵין לִי לִפְרֹשׁ – ואיני יודע לפרש איזה סריס הוא בן חליצה ואיזה לא. **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי אֶפְרֹשׁ** – את הדברים: **סְרִיס אָדָם** – מי שנסתרם על ידי אדם, חוֹלֵץ – לאשת אחיו, אבל לא מייבם, שהרי הוא פסול לבוא בקהל, כדין פצוע דכא וכרות שפכה, וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ – או מייבמים, מִפְּנֵי שֶׁהִיְתָה לוֹ שְׁעַת הַבֶּשֶׁר – שְׁקוּדָם שֶׁנִּסְתַּרְם הָיָה רָאוּי לְהוֹלִיד וּלְקִיִּים מִצּוּת יִיבוּם וְחִלְצָהּ, הִלְכָן אֵף עַל פִּי שֶׁנִּסְתַּרְם, הוּא חוֹלֵץ, וְחוֹלְצִים לְאִשְׁתּוֹ. סְרִיס חֲמָה – סריס ממעי אמו, ומכונה כך על שם שלא ראתה אותו חמה אפילו שעה אחת בכוסר (ירושלמי). לֹא חוֹלֵץ – לאשת אחיו, וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹא הִיְתָה לוֹ שְׁעַת הַבֶּשֶׁר – וכתוב בפרשת הייבום (דברים כה, ו): "ולא ימחה שמו מישראל" – פרט לסריס ששמו מחוי, ומאחר שאין ייבום אין חליצה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: לֹא כִי – לא כן הדין, אֲלָא סְרִיס חֲמָה חוֹלֵץ, וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְפוּאָה – שאפשר לרפאותו, שיהא מסוגל להוליד, סְרִיס אָדָם לֹא חוֹלֵץ וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ רְפוּאָה – הואיל והוא סריס שאין סיכוי לרפאותו, אף על פי שהיתה לו פעם שעת כושר, אינו חולץ ואין חולצים לאשתו. הָעִיד רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן בְּתִירָא עַל בֶּן מְגוּסָת, שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם סְרִיס אָדָם, וַיִּבְמֹו אֶת אִשְׁתּוֹ – ובא רבי יהושע בן בתירא להעיד דבר זה, כדי לָקִים דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא – שסריס אדם חולצים לאשתו או מייבמים אותה.

וכן הלכה.

באור משנה ה

הַפְסִים – היינו סריס חמה (גמרא), לֹא חוֹלֵץ, וְלֹא מִיבָם – כדעת

בפסרים. אנדרוניגוס נושא, אבל לא נשא. רבי אליעזר אומר: אנדרוניגוס חביבם עליו סקילה בנזר.

פ ר ק ת ש י ע י

א יש מתרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, מתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן, מתרות לאלו ולאלי, ואסורות לאלו ולאלי. ואלו מתרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן: כהן הדיוט שנשא את האלמנה, ויש לו אח כהן גדול; חלל שנשא בשרה, ויש לו אח כשר; ישראל שנשא בת ישראל, ויש לו אח ממזר; ממזר שנשא ממזרת, ויש לו אח ישראל – מתרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן.

ב ואלו מתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן: כהן גדול שקדש את האלמנה, ויש לו אח כהן הדיוט; כשר שנשא חללה, ויש לו אח חלל; ישראל שנשא ממזרת, ויש לו אח ממזר; ממזר שנשא בת ישראל, ויש לו אח ישראל – מתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן. אסורות לאלו ולאלי: כהן גדול שנשא את האלמנה, ויש לו אח כהן גדול, או כהן הדיוט; כשר שנשא חללה, ויש לו אח כשר; ישראל שנשא ממזרת, ויש לו אח ישראל; ממזר שנשא בת ישראל, ויש לו אח ממזר – אסורות לאלו ולאלי. ושאר כל הנשים מתרות לבעליהן וליבמיהן.

ג שניות מדברי סופרים: שניה לפעל ולא שניה ליבם – אסורה לפעל ומתרת ליבם. שניה ליבם ולא שניה

פירוש ברטנורא

אם נקבה, הלכך אינו מאכיל בתרומה: רבי יהודה אומר כו'. ולית הלכתה כותיה, דהא קו"ל לעיל סרים אדם חולץ וחולצים לאשתו, וטומטום שנקרע היו כסרים אדם: אנדרוניגוס נושא אבל לא נשא. מפני שהוא כוכר, והשובב עמו היו בא על הזכור בין בזכרות שלו בין בנקבות שלו: ר"א אומר חייבין עליו סקילה בזכר. דוקא במקום זכרות שלו ולא בנקבות שלו. והלכה כר"א:

ט יש מותרות. כהן הדיוט שנשא אלמנה. והוא הדין בתולה, שהרי כשמת נעשית אלמנה. ונקט אלמנה משום דבעי למיתני סיפא כהן גדול שנשא אלמנה:

ב כהן גדול שקדש את האלמנה. אבל נשאה נתחללה בביאתו ואסורה לפעל וליבם:

משניות מבוארות – קהתי

כמו שבארנו בכל אחד ואחד.

י ו מ ש ל י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ב

ואלו מתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן: כהן גדול שקדש את האלמנה, ויש לו אח כהן הדיוט – הרי שאסורה היתה לבעלה, אבל מותר לאחיו לייבמה. ודווקא כשלא נשאה הכהן הגדול אלא קידשה בלבד, כפי שנקטה משנתנו, מותרת היא לאחר מיתתו להתייבם לאחיו כהן הדיוט, אבל אם נשאה, נתחללה בביאתו, ואסורה היא אף לכהן הדיוט; כשר – כהן כשר, שנשא חללה – והרי היא אסורה לו, ויש לו אח חלל – שמותרת היא להתייבם לו; ישראל שנשא ממזרת – האסורה לו, ויש לו אח ממזר – ומותר לממזר לייבם ממזרת; ממזר שנשא בת ישראל – באיסור, ויש לו אח ישראל – ומותרת היא להתייבם לו; כל אלו מתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן – כמו שבארנו. אסורות לאלו ולאלי – ואלו אסורות לבעליהן וליבמיהן: כהן גדול שנשא את האלמנה, ויש לו אח כהן גדול, או כהן הדיוט – שאף לכהן הדיוט אסורה משום שנתחללה, כמו שהזכרנו ברישא; כשר – כהן כשר, שנשא חללה – באיסור, ויש לו אח כשר – שאסור לייבם חללה; ישראל שנשא ממזרת – באיסור, ויש לו אח ישראל – שאסור לו לייבם ממזרת; ממזר שנשא בת ישראל – באיסור, ויש לו אח ממזר – שאסורה היא להתייבם לו; כל אלו אסורות לאלו ולאלי – גם לבעליהן וגם ליבמיהן, כמו שבארנו. ושאר כל הנשים מתרות לבעליהן וליבמיהן – בגמרא מבואר, שמה שנקטה המשנה "ישאר כל הנשים" לאו דווקא, שכן יש עוד נשים המותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, כגון אם היבם פצוע דכא, או חמש עשרה העריות שנישאו בתחילת מסכתנו (יורדלמי); ואם הבעל פצוע דכא, הרי אסורה לבעלה ומותרת לייבם וכו' (עין יבמות 99 ב).

ב א ו ר מ ש נ ה ג

שניות מדברי סופרים – נשים האסורות מדין "שניות לעריות",

לפניו אשת אחיו לייבום, לא יחלוץ לה, מפני שהוא פסרים – שאינו מייבם ואינו חולץ. ואין הלכה כרבי יהודה (עין ברטנורא; ועין תוספות ובי עקיבא איגור). אנדרוניגוס נושא, אבל לא נשא – נשאה אשה ואינו נישא לאיש, מפני שהוא כוכר. רבי אליעזר אומר: אנדרוניגוס חביבם עליו סקילה בנזר – הבא על אנדרוניגוס חייב סקילה כדין הבא על הזכר (ויקרא 21 ג); ובגמרא מבואר, דווקא כשבא עליו דרך זכרות, אבל הבא עליו דרך נקבותו, פטור ממיית בית דין, וכן הלכה (דמב"ם, הל' איסורי ביאה א, טו).

ב א ו ר מ ש נ ה א

"דרך התנא לאחר שפירש הלכות המסכת, חוזר ושונה אותם בלשון קצרה, כדי שיהיו מסודרים בידך, ושמונים בפה ובלב" (תוספות). יש מתרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן – יש נשים שמותרות לבעליהן, ואם מתו בעליהן בלא בנים, אסורות הן ליבמיהן; ויש נשים שהן מתרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן, ויש נשים שהן מתרות לאלו ולאלי – לבעליהן וליבמיהן, ואסורות – ויש שאסורות, לאלו ולאלי – לבעליהן וליבמיהן. ואלו מתרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן: כהן הדיוט שנשא את האלמנה, ויש לו אח כהן גדול – הרי זו היתה מותרת לבעלה, אבל אסורה ליבמה, שהרי אלמנה אסורה לכהן גדול; והוא הדין ככהן הדיוט שנשא בתולה, שהרי כשמת היא נעשית אלמנה, ואסורה לכהן גדול, אלא שנקט התנא אלמנה אגב הסיפא (משנה ב), ששונה שם דין כהן גדול שקדש אלמנה; חלל – כהן שנולד מאשה הפסולה להינשא לכהן, כגון שהיתה אמו גרושה כשנישאה לאביו, שנשא בשרה – אשה הכשרה לכהונה, ויש לו אח כשר – כהן כשר; נמצא שהיתה מותרת לבעלה, שלא הוזהרו כשרות להינשא לפסולים, אבל אסורה היא להתייבם לאחיו, לפי שנתחללה לכהונה בביאת חלל (עין תוספות יום טובי שמועות שם גרסה אחרת); ישראל שנשא בת ישראל, ויש לו אח ממזר – שאסורה היא להתייבם לו (כמו ששינונו לעיל ב. ד); ממזר שנשא ממזרת, ויש לו אח ישראל – שאסור לו לייבם ממזרת; כל אלו מתרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן –

לבעל – אסורה ליבם ומתרת לבעל. שניה לזה ולזה – אסורה לזה ולזה. אין לה לא כתבה, ולא פרות, ולא מזונות, ולא בלאות, והולד בשר, וכופין אותו להוציא. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר – יש להן כתבה.

ד בת ישראל מארסת לפנה, מעפרת מפנה, שומרת יבם לפנה, וכן בת פנה לישראל – לא תאכל בתרומה. בת ישראל מארסת ללוי, מעפרת מלוי, שומרת יבם ללוי, וכן בת לוי לישראל – לא תאכל במעשר. בת לוי

פירוש ברטנורא

ג שניה לבעל ולא שניה ליבם. אם אמו של בעל ולא של יבם, כגון אחים מן האב ולא מן האם: **אין לה כתובה.** מנה ומאחיים שהם עיקר כתובה הוא דלית לה לשניה, אבל תוספת יש לה: **ולא פירות.** אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל שלה, ואע"ג פירות תקינו רבנן תחת פרקנה וזו אין חייב לפדותה דלא קרינן בה ואותבינך לי לאיתנו ולפיכך היה ראוי שישלם לה מה שאכל מפירות נכסי מלוג שלה, אפילו הכי קנסוה רבנן דלא תנבי מיניה פירות שאכל בתנאי כתובה, כי הכי דקנסוה דלא תנבי מיניה עיקר כתובה, דתנאי כתובה ככתובת דמי: **ולא מזונות.** אין צריך לומר שאינו חייב לזון אותה בעודה תחתיו, דהא בעמוד והוצא קאי, אלא אפילו הלך למדינת הים ולותה ואכלה לא משלם, דאילו באשה כשרה אם לותה ואכלה חייב הבעל לשלם, שהמלוה תובע אותה מה שהלוה לה והיא תובעת לבעלה, דדוקא כמי שפרנסה שלא בדרך הלוואה אמרינן בכתובות הלכה כחנן דאמר מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הצבי דכיון שבשכיל בעלה פרנסה ולא הלוח לה כלום למאן קא תבע, היא לא לותה והבעל לא ביקש ממנו שפרנסה הלכך מצוה הוא דעבר, אבל אם הלוח לה, חייב הבעל לשלם אם היא כשרה, ואם היא מן השניות אינו חייב לשלם: **ולא בלאות.** אם נשתמש הבעל בנכסי מלוג שלה עד שבלו אינו חייב לשלם, דסד"א הואיל ואין לה כתובה אם אכל הבעל נכסי מלוג שלה חייב לשלם מה שאבד ובלה מהם, קמ"ל דקנסוה רבנן שלא ישלם הבעל הבלאות. אבל מה שימצא מהן קיימים נוטלת: **אלמנה לכהן גדול וכו'.** יש להן כתובה ופירות דמשלם להן הבעל פירות שאכל מנכסי מלוג שלהן. ומזונות יש להן שניזונות מנכסיו, ודוקא לאחר מיתה, אבל בחייו אין כופין אותו לזונן, דהא קיימי עליה בעמוד והוצא. ואם לותה אחת מהן למזונותיה בחייה בעלה, אין חייב הבעל לשלם למלוה. ובלאות נמי יש להן, שהייב לחחוד מה שבלה ואבד מנכסי מלוג שלהן. והני מילי כשהכיר בהן, אבל לא הכיר בהן אין להן לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות, אבל יש להן תוספת ובלאות דאיתנהו בעניניהו. והאי דשניות אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ואלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכו' יש להן כתובה ופירות ומזונות ובלאות, לפי שהללו מדבריי סופרים וצריכים חווק, והללו מדבריי תורה ואין צריכים חווק. ובפרק אלו הן הלוקין מוכח דחלוצה לכהן גדול דאורייתא היא. ואע"ג דחלוצה לכהן הדיוט היא מדבריי סופרים, עשאה בשל תורה לדין זה:

ד לא תאכל בתרומה. כדתנן בפרק אלמנה לכהן גדול, העובר והיבם והאירוסין פוסלין ולא מאכלין: **לא תאכל במעשר.** כולה מתניתין ר"מ היא דאמר

משניות מבוארות – קהתי

גדול – אבל אלמנה שנישאה לכהן גדול באיסור, או גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, או ממזרת ונתינה לישראל, או בת ישראל לנתין ולממזר, יש להן כתבה – וכן שאר הדברים המנויים לעיל, היינו פירות ומזונות ובלאות; ומבואר הטעם בגמרא, לפי שאיסורים אלו מן התורה הם, ודברי תורה אינם צריכים חיזוק, אבל "שניות לעריות" איסורן מדברי סופרים, ודברי סופרים צריכים חיזוק. ואף על פי שחלוצה לכהן הדיוט אף היא אינה אסורה אלא מדברי סופרים, מכל מקום עשאה כדין גרושה לענין זה. ויש סוברים, שאמנם חלוצה דינה כדין שנייה, אלא שדרכו של התנא לנקוט חלוצה יחד עם גרושה (עיי' "תוספות יום טוב").

בענין שאמרנו שאלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכו' יש לה מזונות, היינו דווקא לאחר מיתתו של הבעל, אבל בחייו אין כופים אותו לתת לה מזונות, שהרי מחייבים אותו לגרשה (גמרא). מלבד עיקר הכתובה, שהוא מאתיים דינר לבתולה ומאה לאלמנה רגיל הבעל להוסיף עוד סכום הנקרא "תוספת כתובה", ודין התוספת הוא לרוב הדברים כדין עיקר הכתובה. ברם, בענין ששנינו שאין ל"שנייה" כתובה, מבואר במפרשים (לפי הגמרא במסכת כתובות קא, א) שדווקא עיקר כתובה אין לה, אבל תוספת כתובה יש לה, שאינה אלא מתנה בלבד משום חיבה.

יום רביעי

באור משנה ד

בת ישראל מארסת לפנה, או מעפרת מפנה, או שומרת יבם לפנה – שמת בעלה הכהן בלא בנים והיא ממתנת ליבמה הכהן שייבמנה, **וכן בת פנה לישראל –** בת כהן מאורסת לישראל או מעוברת מישראל או שומרת יבם לישראל, **לא תאכל בתרומה –** כמו ששנינו (לעיל ד, ז): "העובר והיבם והאירוסין... פוסלין ולא מאכלין". **בת ישראל מארסת ללוי, או מעפרת מלוי, או שומרת יבם ללוי, וכן בת לוי לישראל –** לא תאכל במעשר לישראל, או מעוברת מישראל, או שומרת יבם לישראל, **לא תאכל במעשר –** ראשון. בגמרא מבואר, שמשנתנו היא לדעת רבי מאיר הסובר, שמעשר ראשון אסור לזרים, וטעמו משום שנאמר (במדבר

כגון אם אמו, אם אביו, כלת בנו, כלת בתו, כלת בת בנו, בת בן בנו, בת בת בתו וכו' (עיי' רמב"ם הל' אישות א, ו), שאיסורן מדבריי סופרים, אם היא **שניה לבעל ולא שניה ליבם –** כגון שהיא אם אמו של הבעל ולא של היבם, שהם אחים מן האב ולא מן האם, **אסורה לבעל ומתרת ליבם –** כלומר אף על פי שהיתה אסורה לבעל, מכל מקום אם מת הבעל בלא בנים, ונפלה לפני היבם, שאינה שנייה עליו, מותרת היא להתייבם לו. **שניה ליבם ולא שניה לבעל, אסורה ליבם ומתרת לבעל –** וכבר שנינו, שאם היבמה אסורה על היבם מדין "שניות לעריות", חולצת ולא מתייבמת (לעיל ב, ג-ד). **שניה לזה ולזה –** לבעל וליבם, **אסורה לזה ולזה –** אסורה היא לבעל ואסורה היא ליבם. ואם עבר אדם על דברי חכמים ונשא שנייה, **אין לה –** לאשתו זו, **לא כתבה, ולא פרות –** כבר הזכרנו, שבשעת הנישואין כותב הבעל "כתובה" לאשתו, שעיקרה היא התחייבות כספית על מאתיים דינר כסף לבתולה או על מאה דינר לאלמנה, שהיא תקבל אם יגרשנה או ימות; אבל זו האסורה על בעלה מדין "שניות לעריות" אינה מקבלת כסף הכתובה, משום שקנסוה חכמים, ולא פירות – שאין הבעל משלם לה בעד הפירות שאכל מנכסי מלוג שלה; ואף על פי שזכותו של הבעל על פירות נכסי מלוג של אשתו אינה אלא משום שהייב לפדותה כשהיא נשכית לבין הנכרים, והרי אשתו זו האסורה עליו אינו חייב לפדותה, ולכן היה ראוי שישלם לה מה שאכל מפירות נכסי מלוג שלה, מכל מקום קנסוה חכמים, שלא תגבה ממנו את הפירות שאכל, כשם שאינה גובה כתובתה (רש"י; ברטנורא); ויש מפרשים, שאין לה דין פירות, כלומר שאינו חייב לפדותה כשהיא נשכית, אף על פי שהוא אוכל פירות נכסי מלוג שלה (רש"י גיטין עט, ב; תוספות בסוגיותינו), **ולא מזונות –** שאינו חייב במזונותיה, לא בחייו ולא לאחר מותו (עיי' ברטנורא ו"תוספות יום טוב"); **ולא בלאות –** אם השתמש הבעל בנכסי מלוג שלה עד שבלו, אינו חייב לשלם לה את דמיהם, ואין אומרים שהואיל ואין לה כתובה חייב הוא לשלם לה דמי בלאות, שכן קנסוה חכמים שלא ישלם לה הבלאות, אלא היא נוטלת מה שקיים מהנכסים הללו; **והולד בשר –** אפילו לכהונה. **וכופין אותו להוציא –** לגרשה.

מֵאֲרֶסֶת לִפְנֵהוּ, מֵעֶבְרַת מִכֶּהוּ, שׁוֹמֶרֶת יָבָם לִפְנֵהוּ, וְכֵן בֵּת כֶּהֱן לִלְוִי – לֹא תֹאכַל לֹא בְּתֻרֻמָּה וְלֹא בְּמַעֲשֵׂר.
 ה בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁנֵסֶת לִפְנֵהוּ – תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה; מֵת, וְלֹה הִימָנוּ בֵּן – תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה. נֶסֶת לִלְוִי – תֹאכַל
 בְּמַעֲשֵׂר; מֵת, וְלֹה הִימָנוּ בֵּן – תֹאכַל בְּמַעֲשֵׂר. נֶסֶת לְיִשְׂרָאֵל – לֹא תֹאכַל לֹא בְּתֻרֻמָּה וְלֹא בְּמַעֲשֵׂר; מֵת,
 וְלֹה הִימָנוּ בֵּן – לֹא תֹאכַל לֹא בְּתֻרֻמָּה וְלֹא בְּמַעֲשֵׂר. מֵת בְּנֵה מִיִּשְׂרָאֵל – תֹאכַל בְּמַעֲשֵׂר. מֵת בְּנֵה מְלֹוִי –
 תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה. מֵת בְּנֵה מִכֶּהֱן – לֹא תֹאכַל לֹא בְּתֻרֻמָּה וְלֹא בְּמַעֲשֵׂר.

ו בֵּת כֶּהֱן שְׁנֵסֶת לְיִשְׂרָאֵל – לֹא תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה; מֵת, וְלֹה הִימָנוּ בֵּן – לֹא תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה. נֶשֶׁאֶת לִלְוִי –
 תֹאכַל בְּמַעֲשֵׂר; מֵת, וְלֹה הִימָנוּ בֵּן – תֹאכַל בְּמַעֲשֵׂר. נֶשֶׁאֶת לִפְנֵהוּ – תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה; מֵת, וְלֹה הִימָנוּ בֵּן –
 תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה. מֵת בְּנֵה מִכֶּהֱן – לֹא תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה. מֵת בְּנֵה מְלֹוִי – לֹא תֹאכַל בְּמַעֲשֵׂר. מֵת בְּנֵה מִיִּשְׂרָאֵל

פירוש ברטנורא

מעשר ראשון אסור לזרים, ואינה הלכה: בֵּת כֶּהֱן לִלְוִי לֹא תֹאכַל לֹא בְּתֻרֻמָּה וְלֹא בְּמַעֲשֵׂר. הכי קאמר, אין חולקין תרומה ולא מעשר בבית הגרנות לא
 לבת כהן ולא לבת לוי, גזירה משום גרושה בת ישראל שהיא אסורה לאכול במעשר, ואם יחלקו לאשה מעשר בבית הגרנות יבואו לחלוק לבת ישראל
 אחר שנתגרשה מלוי שאין הכל יודעין שבשביל בעלה היו מחלקין לה, לפיכך גזר ר"מ שלא תחלוק אשה בבית הגרנות אפילו בת כהן ובת לוי. והא דתנן
 בת לוי המאורסת לכהן וכו' לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר, הוא הדין אפילו נשואה, ומשום רישא דתני בת ישראל המאורסת לכהן דהתם דוקא
 מאורסת שאם היתה נשואה תאכל, תנא נמי בסיפא גבי בת לוי מאורסת:

ה מֵת וְלֹה מִמֶּנּוּ בֵּן תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה. דכתיב (ויקרא כ"ב) ויליד ביתו הם יאכלו בלחמם, קרי ביה יאכלו. וכל זמן שבנה קיים מאכילה בתרומה: נֶשֶׁאֶת
 לִלְוִי. אחר שלדה מכהן: אוכלת במעשר. ולא בתרומה, ואף על גב דיש לה בן מכהן, דהדרא הואי לה זרה: מֵת וְלֹה מִמֶּנּוּ בֵּן אוֹכֶלֶת בְּמַעֲשֵׂר. בשביל
 בנה מלוי, אבל לא בתרומה בשביל בנה מכהן, שהרי יש לה זרע מן הזר:

משניות מבוארות – קהתי

מן התרומה וממעשר ראשון, אף על פי שזרעה מן הכהן וזרעה מן
 הלוי קיימים. מֵת בְּנֵה מִיִּשְׂרָאֵל, תֹאכַל בְּמַעֲשֵׂר – משום זרעה
 מן הלוי. מֵת בְּנֵה מְלֹוִי – ולא נשאר לה אלא בנה מן הכהן בלבד,
 תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה – חזורת היא לאכול בתרומה. מֵת בְּנֵה מִכֶּהֱן,
 לֹא תֹאכַל לֹא בְּתֻרֻמָּה וְלֹא בְּמַעֲשֵׂר – שהרי זרה היא עכשיו.
 וכבר הזכרנו לעיל, שמשנתנו היא כרבי מאיר הסובר, שאף מעשר
 ראשון אסור באכילה לישראל.

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה ו

בֵּת כֶּהֱן שְׁנֵסֶת לְיִשְׂרָאֵל, לֹא תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה – כמו שנאמר
 (ויקרא כב, יב): "ובת כהן כי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים
 לא תאכל". מֵת – בעלה, וְלֹה הִימָנוּ בֵּן – היינו זרע, ואפילו בת,
 לֹא תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה – שנאמר (שם שם, יג): "ובת כהן כי תהיה
 אלמנה... זרע אין לה ושבחה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל",
 אבל אם יש לה זרע ממנו, אסורה לאכול בתרומת בית אביה כל זמן
 שהזרע קיים. נֶשֶׁאֶת לִלְוִי – נישאה אחר כך ללוי, תֹאכַל בְּמַעֲשֵׂר
 – ראשון, אבל לא בתרומה. מֵת – גם בעלה הלוי, וְלֹה הִימָנוּ בֵּן,
 תֹאכַל בְּמַעֲשֵׂר – משום בנה מן הלוי. נֶשֶׁאֶת לִפְנֵהוּ, תֹאכַל
 בְּתֻרֻמָּה – משום בעלה הכהן, אף על פי שיש לה זרע מן הישראל,
 שאינה גרועה מבית ישראל שנישאה לכהן, שהיא אוכלת בתרומה
 משום בעלה הכהן (החמארי). מֵת – גם בעלה הכהן, וְלֹה הִימָנוּ
 בֵּן, תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה – ואין זרעה מהישראל פוסל אותה, מאחר
 שבעלה האחרון היה כהן ויש לה זרע ממנו. מֵת בְּנֵה מִכֶּהֱן, לֹא
 תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה – שזרעה מן הישראל פוסל אותה. מֵת בְּנֵה מְלֹוִי,
 לֹא תֹאכַל בְּמַעֲשֵׂר – מהטעם דלעיל, שמשנתנו היא כרבי מאיר,
 הסובר שהזרע מישראל פוסל אותה אף מאכילת מעשר ראשון. מֵת
 בְּנֵה מִיִּשְׂרָאֵל – ואין לה כל זרע, חֲזוֹרֶת לְבֵית אָבִיהָ – ואוכלת
 בתרומה; וְעַל זֶה נֶאֱמָר: "וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כְּנַעֲנִיָּה
 מִלְחָם אָבִיהָ תֹאכֵל" – ודווקא לתרומה היא חוזרת, אבל לא לחזרה
 ושוק (גמרא). וכן בת ישראל שנישאה לישראל תחילה ומת, ויש לה
 ממנו בן, וחזרה ונישאה לכהן, הרי היא אוכלת בתרומה משום בעלה.
 מת גם בעלה הכהן, ויש לה ממנו בן, הרי היא אוכלת משום בנה
 האחרון שמן הכהן, שכן הבן מאכילה בתרומה כשם שאביו האכילה
 (רמב"ם הל' תרומות ו, יט).

יח, כד): "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה" – הוקש
 מעשר לתרומה, מה תרומה אסורה לזרים אף מעשר ראשון אסור
 לזרים. ברם, אין הלכה כרבי מאיר אלא כחכמים הסוברים שמעשר
 ראשון מותר לזרים, והם דורשים את ההיקש שבפסוק דלעיל לענין
 טבל, מה תרומה טובלת. שכל זמן שלא הופרשה תרומה מן התבואה
 הרי היא אסורה משום טבל, וחייבים עליה מיתה בידי שמים, אף
 מעשר ראשון טובל. שאף לאחר שכבר הופרשה ממנה תרומה, כל זמן
 שלא הופרש ממנה מעשר, עדיין תורת טבל עליה. בֵּת לְוִי מֵאֲרֶסֶת
 לִפְנֵהוּ, או מֵעֶבְרַת מִכֶּהֱן, או שׁוֹמֶרֶת יָבָם לִפְנֵהוּ, וְכֵן בֵּת כֶּהֱן
 לִלְוִי – בת כהן מאורסת ללוי, או מעוברת מלוי, או שומרת יבם
 ללוי, לֹא תֹאכַל לֹא בְּתֻרֻמָּה וְלֹא בְּמַעֲשֵׂר – בגמרא מבואר,
 שכונת הסיפא של משנתנו, שאין מחלקים לא תרומה ולא מעשר
 בבית הגרנות לא לבת כהן ולא לבת לוי, גזירה שמא יבואו לחלק
 תרומה אף לבת ישראל שנתגרשה מכהן או מעשר לבת ישראל
 שנתגרשה מלוי, שלא ידעו שבשביל בעלה היו מחלקים לה קודם.
 והוא הדין שאין מחלקים בבית הגרנות אפילו לנשואות מאותה גזירה,
 אלא שמשום הרישא, שמדובר בה דווקא במאורסת, נקטה המשנה
 מאורסת גם בסיפא.

באור משנה ה

בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁנֵסֶת לִפְנֵהוּ, תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה – שהרי היא קניינו
 של בעלה הכהן, וכתיב (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו
 הוא יאכל בו". מֵת – בעלה הכהן, וְלֹה הִימָנוּ בֵּן – כלומר זרע,
 ואפילו יש לה ממנו בת, תֹאכַל בְּתֻרֻמָּה – שנאמר (שם): "ויליד
 ביתו הם יאכלו בלחמם", ודרשו "ואכלו" – יאכלו. ומכאן שזרע כהן
 מאכיל את אמו בתרומה. נֶסֶת לִלְוִי – נישאה אלמנת כהן ללוי,
 תֹאכַל בְּמַעֲשֵׂר – ראשון, משום אשת לוי, אבל לא בתרומה, אף
 על פי שבנה מן הכהן קיים, לפי שהיא עכשיו זרה, הואיל ונישאה
 ללוי. מֵת – בעלה הלוי, וְלֹה הִימָנוּ בֵּן – ויש לה בן גם מבעלה
 הלוי, תֹאכַל בְּמַעֲשֵׂר – משום בנה מן הלוי, אבל לא בתרומה, אף
 על פי שזרעה מן הכהן קיים, לפי שזרעה שיש לה מן הלוי פוסלה
 מן התרומה. נֶסֶת לְיִשְׂרָאֵל – נישאה אחר כך לישראל, לֹא תֹאכַל
 לֹא בְּתֻרֻמָּה וְלֹא בְּמַעֲשֵׂר – משנתנו היא כדעת רבי מאיר, שמעשר
 ראשון אסור באכילה לישראל, כמו שבארנו טעמו במשנה הקודמת.
 מֵת – גם בעלה הישראל, וְלֹה הִימָנוּ בֵּן – ויש לה זרע ממנו, לֹא
 תֹאכַל לֹא בְּתֻרֻמָּה וְלֹא בְּמַעֲשֵׂר – שזרעה מישראל פוסל אותה

— חֲזֹרֶת לְבֵית אָבִיהָ; וְעַל זֶה נֶאֱמַר (ויקרא כב, יג): "וְשִׁבְתָּ אֶל־בֵּית אָבִיהָ בְּנִעוּרֶיהָ מִלְּחָם אָבִיהָ תֹאכְלָה".

פ ר ק ע ש י ר י

א הָאִשָּׁה שֶׁהִלֵּךְ בַּעֲלָהּ לְמִדֵּינַת הַיָּם, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ: מַת בַּעֲלֶיךָ, וְנִסַּת, וְאַחֵר כִּךָּ בָּא בַּעֲלָהּ — תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה, וְצָרִיכָה גַם מִזֶּה וּמִזֶּה; וְאֵין לָהּ כְּתֻבָּה, וְלֹא פְרוּת, וְלֹא מְזוּנָה, וְלֹא בְלָאוֹת, לֹא עַל זֶה וְלֹא עַל זֶה; אִם נִטְלָה מִזֶּה וּמִזֶּה — תַּחֲזִיר. וְהוֹלֵךְ מִמֹּזֵר מִזֶּה וּמִזֶּה. וְלֹא זֶה וְזֶה מִטְּמָאִין לָהּ. וְלֹא זֶה וְזֶה זָכָאִין לֹא בְּמִצִּיאָתָהּ, וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וְלֹא בְּהִפְרַת נְדָרֶיהָ. הֵיחָה בֵּת יִשְׂרָאֵל — נִפְסְלָה מִן הַפְּהִנָּה, וּבֵת לִוִּי — מִן הַמַּעֲשֵׂר, וּבֵת כֹּהֵן — מִן הַתְּרוּמָה. וְאֵין יוֹרְשִׁים שֶׁל זֶה וְיוֹרְשִׁים שֶׁל זֶה יוֹרְשִׁים אֶת כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם מֵתוּ — אַחִיו שֶׁל זֶה וְאַחִיו שֶׁל זֶה חוֹלְצִין וְלֹא מִיבָמִין. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: כְּתֻבָּתָהּ עַל נִכְסֵי בַּעֲלָהּ הָרָאשׁוֹן. רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר: פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

א האשה. ואמרו לה מת בעליך. שאמר לה עד אחד מת בעליך ונשאת על פי עד אחד. ולפיכך תצא מזה ומה כדן אשת איש שזנתה שאסורה לבעל ואסורה לבעול, דלאו אנוסה היא, ואף על גב דהימנורו רבנן לעד אחד באשה משום ענוגה, טעמא מאי משום דהיא גופה דייקא ומנסבא, והך דלא דייקא קנסין לה. אבל נשאת על פי שני עדים שאמרו לה מת בעליך, הא אמרין בספא נשאת שלא על פי כ"ד כלומר שלא היתה צריכה להיות כ"ד כיון שהיו שני עדים מעידין בדבר, מותרת לחזור לבעלה הראשון, דאנוסה היא, דמאי הוה לה למעבד. ובגמרא מוכח דלית הלכתא הכי, אלא לא שגא נשאת על פי כ"ד בעד אחד ולא שגא נשאת על פי שני עדים אם בא בעלה הראשון תצא מזה ומה וכל הדרכים האלו בה: וצריכה גט מזה ומזה. טעמא דבעיא גט משני, שכשרואים את הראשון חי סבורים שגרשה וע"כ כן נשאה שני ואשתו גמורה היא, ואם מוציאה בלא גט נמצאת אשת איש יוצאה בלא גט: ולא בלאות. שנאמר, אבל בלאותיה הקימים לא הפסידה: וחולד ממזר מזה ומזה. אם ילדה מן השני, ממזר גמור. ואם החזירה הראשון וילדה, הוי ממזר מדבריהם: לא זה זה זכאין במציאתה. דטעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה, משום איבה, הכא תיהו לה איבה ואיבה: ולא במעשה ידיה. דטעמא מאי אמור רבנן מעשה ידיה לבעלה משום מזוני, והכא דמזוני לית לה, מעשה ידיה לאו דליה: ולא בהפרת נדריה. דטעמא מאי בעל מופר נדרי אשתו, כי הויכ דלא תתנגה על בעלה, הכא תתנגה ותתנגה: נפסלה מן החבונית. דונגה היא: מן המעשר. קנסא היא. דבת לוי שזנתה לא נפסלה מן המעשר: מן התרומה. אפילו תרומה דרבנן: יורשים כתובתה. כתובת בנין דכרין: חולצין ולא מיבמין. אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ורבנן גזר דלא

משניות מבוארות — קהתי

השני, אבל אם גירשה השני תחילה ואחר כך החזירה הראשון וילדה ממנו, אף על פי שאסורה לו, אין הולד ממזר אפילו מדברי סופרים (רמב"ם: חמאירי); וְלֹא זֶה וְזֶה מִטְּמָאִין לָהּ — אם הם כהנים אסורים הם להיטמא לה בקבורתה, שאין כהן מיטמא לאשתו הפסולה; וְלֹא זֶה וְזֶה זָכָאִין לֹא בְּמִצִּיאָתָהּ — שלא תיקנו חכמים שתהא מציאת האשה לבעלה אלא משום איבה, וכאן אין חוששים לאיבה, וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ — שהטעם שמעשה ידיה של האשה לבעלה הוא משום שנותן לה מזונות, וכאן שאין לה מזונות מהם, כמו ששינו לעיל, מעשה ידיה שלה, וְלֹא בְּהִפְרַת נְדָרֶיהָ — שלא יזכתה התורה את הבעל להפר נדריה אלא כדי שלא תתנגה עליו, כגון אם נדרה שלא תרחץ או שלא תתקטט, וזו תתנגה ותתנגה. הֵיחָה בֵּת יִשְׂרָאֵל נִפְסְלָה מִן הַפְּהִנָּה — אם מתו בעליה, קודם שנתגרשה, אסורה היא להינשא לכהן, כדן זונה; וּבֵת לִוִּי — אם היתה בת לוי, נפסלה מן המעשר — ואף על פי שזונה מותרת במעשר, קנס הוא שקנסוה חכמים; וּבֵת כֹּהֵן — ואם היתה בת כהן, נפסלה מן התרומה — בגמרא מבואר, אפילו מתרומה דרבנן. וְאֵין יוֹרְשִׁים שֶׁל זֶה וְיוֹרְשִׁים שֶׁל זֶה יוֹרְשִׁים אֶת כְּתֻבָּתָהּ — בגמרא מבואר, שמדובר כאן ב"כתובת בנין דכרין", שכן מתנאי הכתובה, שאם תמות האשה בחיי בעלה, יירשו בניה הזכרים שתלד לו את כסף כתובתה ואת הגדוניה שהכניסה לו, וזה נקרא "כתובת בנין דכרין" (כתובת בנין זכרים), ואילו כאן אם מתה בחיי שניהם, ואחר כך מתו הבעלים, והיו לה בנים מן הראשון ומן השני, אף את בניה קנסו שלא יקבלו את "כתובת בנין דכרין", היינו שלא יירשו את כתובת אמם. וְאִם מֵתוּ — שני הבעלים בלא בנים, אַחִיו שֶׁל זֶה וְאַחִיו שֶׁל זֶה חוֹלְצִין וְלֹא מִיבָמִין — אחיו של הראשון חולץ לה מדין התורה, ואינו מייבמה משום שקנסוה חכמים, ואחיו של השני חולץ מדברי סופרים, כשם שהשני היה צריך ליתן לה גט מדברי סופרים. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: כְּתֻבָּתָהּ עַל נִכְסֵי בַּעֲלָהּ הָרָאשׁוֹן — רבי יוסי סובר שהראשון חייב ליתן לה כסף כתובתה, מאחר שהיתה שוגגת (חמאירי). רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר: הָרָאשׁוֹן זָכָאִין בְּמִצִּיאָתָהּ, וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּבְהִפְרַת נְדָרֶיהָ — שלא קנסו חכמים את הבעל הראשון בדבריהם שהם לתועלתו, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: בִּיאָתָהּ אוּ חוֹלְצָתָהּ מֵאַחִיו שֶׁל רָאשׁוֹן פּוֹטְרֵת צָרְתָּהּ — רבי שמעון סובר, שאחיו של הראשון

באור משנה א

משנתנו דנה באשת איש שנישאה בטעות לאחר.

הָאִשָּׁה שֶׁהִלֵּךְ בַּעֲלָהּ לְמִדֵּינַת הַיָּם — למדינת רחוקה, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ: מַת בַּעֲלֶיךָ — בגמרא מדייקים מתוך הסיפא של משנתנו, שכאן מדובר בעד אחד שהעיד לה על מות בעלה, וְנִסַּת — על פי אותו עד, שהרי משיאין את האשה על פי עד אחד (עדיות ו, א; ח, ה). וְאַחֵר כִּךָּ בָּא בַּעֲלָהּ — ונמצא שנישאה בטעות, תֵּצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה — מבעלה הראשון ומבעלה השני, שאסורה היא לשניהם, כדן אשת איש שזינתה, שאסורה היא לבעל ואסורה לבעול (משנה סוטה ה, א). ואף על פי שהאמינו חכמים לעד אחד באשה (משום תקנת ענוגות). הטעם הוא משום שסמכו חכמים על האשה, שלא תינשא עד שתחקור ותברר היטב את הדבר, וכיון שלא ביררה ונישאה, קנסוה חכמים, שתצא מזה ומזה; וְצָרִיכָה גַם מִזֶּה וּמִזֶּה — כלומר שאין מתירים לה להינשא לאחר עד שתקבל גט מכל אחד מהם: מן הראשון כדן התורה, ומן השני (אף על פי שקידושי לא היו קידושין) משום גזירה, שמא יטעו הבריות ויאמרו שנתגרשה מהראשון ונישאה מתוך כך לשני, ואם מוציאה בלא גט נמצאת אשת איש יוצאת בלא גט (גמרא); וְאֵין לָהּ כְּתֻבָּה — כסף הכתובה, היינו מאתיים דינר שכותב הבעל בשעת הנישואין לאשתו כשהיא בתולה, או מאה כשהיא אלמנה, שתגבם לכשתתאלמן או לכשתתגרש ממנו; והוא הדין לתוספת הכתובה (רמב"ם: חמאירי), וְלֹא פְרוּת — כגון מה שאכל השני מנכסיה קודם שבא הראשון (נימוקי יוסף), וְלֹא מְזוּנָה — אפילו מה שלווה ואכלה קודם שנישאה לשני, וְלֹא בְלָאוֹת — מה שבלה מנכסיה על ידי השימוש בהם; שאינה מקבלת אלא מה שקיים בעין, אבל לא דמי הפחת, לֹא עַל זֶה וְלֹא עַל זֶה — כלומר שאינה יכולה לבוא בתביעה לתשלום הכתובה ולהחזרת הפירות שאכלו מנכסיה ולמזונות ולבלאות (כמו שבארנו לעיל) לא על הראשון ולא על השני. אִם נִטְלָה מִזֶּה וּמִזֶּה — הכתובה או פירות וכו', לאחר שבא הראשון (ירושלמי). תַּחֲזִיר — מחייבים אותה להחזיר. ברם, מה שנטלה מן השני קודם שבא הראשון, אין מוציאים מידה (ירושלמי), וְהוֹלֵךְ מִמֹּזֵר מִזֶּה וּמִזֶּה — הולד מהשני הוא ממזר מן התורה; ואם החזירה הראשון וילדה ממנו, הולד הוא ממזר מדברי סופרים, ודינו שאסור הוא בממזרת של תורה. ודווקא אם החזירה קודם שגירשה

הראשון זכאי במציאתה, ובמעשה ידיה, ובהפרת נדריה. רבי שמעון אומר: ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה, ואין הולד ממנו ממזר. ואם נסת שלא ברשות – מתרת לחזור לו. ב נסת על פי בית דין – תצא, ופטורה מן הקרבן. לא נסת על פי בית דין – תצא, וחיבת בקרבן. ופה פה בית דין, שפטורה מן הקרבן. הוריה בית דין לנשא, והלכה וקלקלה – חיבת בקרבן, שלא התירוה אלא לנשא. ג האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך ואחר כך מת בגד, ונשאת; ואחר כך אמרו לה: חלופ היו הדברים – תצא, והולד ראשון ואחרון ממזר. אמרו לה: מת בגד ואחר כך מת בעליך, ונתבטח; ואחר כך אמרו לה: חלופ היו הדברים – תצא, והולד הראשון והאחרון ממזר. אמרו לה: מת בעליך, ונפת, ואחר כך אמרו לה: קים היה ונת – תצא, והולד הראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר. אמרו לה: מת בעליך, ונתקדשה, ואחר כך בא בעלה – מתרת לחזור לו. אף על פי שנתן לה אחרון גט, לא פסלה מן הכהנה. את זו דרש רבי אלעזר בן מתתיהו: "ואישה גרושה מאישה" (ויקרא כא, י) – ולא מאיש שאינו אישה.

פירוש ברטנורא

ליבם, ואחיו של שני חולצין מדרבנן כי היכי דבעיא גט משני מדרבנן: ביאתה או חליצתה. ארישא פליג דקתני ולא מובחין: ואין הולד ממנו ממזר. אם החזירה ראשון. ולית הלכתא לא כר' יוסי ולא כר' אלעזר ולא כר"ש: נשאת שלא ברשות. ב"ד, כגון שאמרו לה שני עדים מת בעליך שאינה צריכה להיות כ"ד:

ב ופטורה מן הקרבן. דיתיד שעשה בהוראת בית דין פטור מן הקרבן: שלא על פי בית דין. אלא בשני עדים, חיבת בקרבן, רשונת היא. ולית הלכתא כי הא מתניתין, אלא בין נשאת ע"פ בית דין בעד אחד בין ע"פ שני עדים, חיבת בקרבן היא ובעלה השני:

ג ואחר כך מת בגד. ולא הווקעה ליבום: ונשאת לשוק: ראשון ואחרון. ראשון שלפני השמועה, ואחרון שלאחר השמועה. וכר"ע מתוקמא דאמר יש ממזר מחייב לאוין, ואינה הלכה:

משניות מבוארות – קהתי

עדות זו, ואחר כך אמרו לה: חלופ היו הדברים – "מת בנג ואחר כך מת בעלך", ונמצא שהיתה זקוקה לייבום, ואסור היה לה להינשא לאחר; וכגון שהומו העדים הראשונים ("נימוקי יוסף"), תצא – מבעלה השני, והולד ראשון ואחרון – כלומר הולד שנולד לה לפני מיתת בעלה הראשון, והולד שנולד לה לאחר שמת בעלה ונזדקקה לייבום, ממזר – משנתנו היא כדעת רבי עקיבא הסובר (לעיל ד, ג), שיש ממזר מחייב לאוין, הלכך אפילו האחרון ממזר, אף על פי שאמו לא עברה אלא על הלאו האמור בפרשת ייבום (דברים כה, ה): "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר"; אב ההלכה היא, שאין ממזר מחייב לאוין. אמרו לה: מת בגד ואחר כך מת בעליך – ונמצא שהיא זקוקה לייבום, ונתבטח – לאחיו של בעלה, ואחר כך אמרו לה: חלופ היו הדברים – שבעלה מת תחילה ואחר כך בנה, ונמצא שהיתה אסורה ליבם, תצא – ממנו, והולד הראשון והאחרון ממזר – אף לדעת חכמים, שהרי מחייב כריתות הוא, שהבא על אשת אחיו שלא במקום מצוה חייב כרת. אמרו לה: מת בעליך, ונפת – על פי עדות זו, ואחר כך אמרו לה: קים היה – בשעה שנישאת, ונת – לאחר מכן, תצא – מבעלה, שקנסה חכמים, מפני שלא חקרה בדבר, וכשנישאה היה בעלה עוד בחיים, והולד הראשון – שנתעברה בו בחיי בעלה הראשון, ממזר – שהרי מאשת איש הוא, והאחרון – שנתעברה בו לאחר שמת בעלה הראשון, אינו ממזר – שהרי לא היתה כבר אשת איש. ויש מפרשים, שאינו ממזר מן התורה, אבל מדברי סופרים הוא ממזר, מטעם קנס (תוספות ישנים). אמרו לה: מת בעליך, ונתקדשה – ועדיין לא נישאה, ואחר כך בא בעלה, מתרת לחזור לו – בלא גט מהשני, שהויל ועדיין לא עשתה איסור, לא קנסה חכמים. הלכך אף על פי שנתן לה אחרון גט, לא פסלה מן הכהנה – לפי שאינה צריכה גט, ולכן אין גטו עושה כלום. את זו דרש רבי אלעזר בן מתתיהו: "ואישה גרושה מאישה" לא יקחו", והרי חיבת "מאישה" מיותרת, ובאה היא לדרשה: מאישה. ולא מאיש שאינו אישה – שאם קיבלה גט ממי שאינו אישה אינה נקראת גרושה; ואף כאן השני שנתקדשה לו אינו אישה, וגיטו אינו גט. הלכך לא נפסלה מן הכהנה, ואם בעלה הראשון הוא כהן, הרי היא כשרה לו.

מותר לו אף לייבמה, וכשהוא מייבם או חולץ לה הרי הוא פטור גם את צרתה. כן הוא סובר, שאין היא צריכה חליצה מאחיו של השני. ואין הולד ממנו ממזר – אם החזירה הראשון וילדה ממנו, אין הולד ממזר. ואם נסת שלא ברשות – בית דין, היינו שאמרו לה שני עדים שמת בעלה ונישאה על פיהם, שבכגון זה אינה צריכה להוראת בית דין, מתרת לחזור לו – לבעלה הראשון, שאנוסה גמורה היא, ואין הנישואין השניים נישואין. ואין הלכה לא כרבי יוסי ולא כרבי אלעזר ולא כרבי שמעון, אלא כתנא קמא, ובין שנישאה ברשות בית דין על פי עד אחד בין שנישאה על פי שני עדים, תצא מזה ומזה, ונוהגים בה כל הדינים שנפרטו לעיל.

י ו ש ו י

באור משנה ב

נסת על פי בית דין – שלא היה אלא עד אחד שאמר שמת בעלה, ונישאה לשני על פי הוראת בית דין, ואחר כך בא בעלה, תצא – מן הראשון ומן השני, כמו ששינוי במשנה הקודמת, ופטורה מן הקרבן – שהחוטא בהוראת בית דין פטור מקרבן חטאת. לא נסת על פי בית דין – כלומר שנישאה על פי שני עדים שהעידו שמת בעלה, מבלי שנוקקה להוראת בית דין, תצא, וחיבת בקרבן – חטאת, ששוגגת היא; ופה פה בית דין, שפטורה מן הקרבן – גדול כוחם של בית דין, שכשנישאה על פיהם פטורה היא מן הקרבן. ואין הלכה כמשנתנו, אלא אף כשנישאה על פי בית דין, חייבים בקרבן היא ובעלה השני; ומבואר הטעם בגמרא, לפי שאין זו הוראה אלא טעות (ועיני תוספות רבי עקיבא איגור). הוריה בית דין לנשא, והלכה וקלקלה – בנישואיה, כגון שהיא אלמנה ונישאה לכהן גדול, או שהיא גרושה ונישאה לכהן הדיוט, חיבת בקרבן – חטאת, שלא התירוה אלא לנשא – למי שמותר לה, וכיון שעשתה שלא כהוראת בית דין, אינה פטורה מן הקרבן.

באור משנה ג

האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים, ובאו ואמרו לה: מת בעליך ואחר כך מת בגד – ונמצא שאין היא זקוקה לייבום, שהרי כשמת בעלה היה הבן קיים, ונשאת – והלכה ונישאה על פי

ד מי שהלכה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לו: מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך באת אשתו – מתרת לחזור לו. הוא מתר בקרובות שניה, ושניה מתרת בקרוביו. ואם מתה ראשונה – מתר בשניה. אמרו לו: מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך אמרו לו: קימת היתה, ומתה – הולך הראשון ממזר, והאחרון אינו ממזר. רבי יוסי אומר: כל שפוסל על ידי אחרים – פוסל על ידי עצמו, וכל שאינו פוסל על ידי אחרים – אינו פוסל על ידי עצמו.

ה אמרו לו: מתה אשתך, ונשא אחותה מאביה; מתה, ונשא אחותה מאמה; ונשא אחותה מאביה; מתה, ונשא אחותה מאמה; ונמצאו פלן קימות – מתר בראשונה, בשלישית, ובחמישית, ופטרות צרותיהן;

פירוש ברטנורא

ד מותרת לחזור לו. דקדושי שניה אינן כלום ובנות בא עליה. ואמרינן בגמרא ושכב איש אותה (במדרב ה), שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה: ומותר בקרובות השנית. לישא בתה, דק"ל נושאים על האנוסה ועל המפוטרת: ר' יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו. ר' יוסי שמעיה לתנא קמא דקאמר לא שנא דאולי אשתו וגיסו שהוא כעל אחות אשתו למדינת הים ולא שנא לי ארוסתו וגיסו, ובאו ואמרו לו מתה אשתך ומת גיסך ונשא את אחותה ואח"כ באו אשתו וגיסו, אשת גיסו אסורה על גיסו, ואשתו מותרת לו. וא"ל ר' יוסי ארוסתו וגיסו דאיכא למימר תנאה הוי בקרושין והאי דנסיב לאחותה שפיר קנסיב ובעיא נט מיניה דלא לימר אשת איש יוצאת בלא נט, דפסיל לה ע"י אחרים דהיינו גיסו, דכיון דנפקא מיניה בגיטא אפסלא לה מבעלה, פוסל נמי ע"י עצמו ואתפסא ליה אתתיה עליה דהויא אחות גרושתו, אבל היכא דאולי אשתו וגיסו למדינת הים וקא נסיב לה לאחותה דליכא למימר תנאה הוה ליה בנשואין ושפיר קנסיב לה להאי כדאיכא למימר בארוסין, ולא בעיא נט מיניה ולא קפסיל ע"י אחרים דהא לא פסלה אשת גיסו אנסו, אינו פוסל ע"י עצמו, ושריא ליה איתתיה שהרי אינה אחות גרושתו:

ה אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה. שלא מאמה, וחזרו ואמרו לו מתה השניה, ונשא אחותה של השניה מאמה ולא מאביה, ונמצאת רביעית רחוקה מן השניה השלישית נכריה אצל הראשונה, וחזרו ואמרו לו מתה זו השלישית, ונשא אחותה מאמה, והיא רחוקה מן השלישית וכן מן הראשונה ומן השניה, ואחר כך אמרו לו וכ"ש מן הראשונה, וחזרו ואמרו לו מתה זאת הרביעית: ונשא אחותה מאמה.

משניות מבוארות – קהתי

עליה, והוא סובר, שלא רחל דינן שווה לענין חזרתה לבעליה, אלא שיש הבדל אם לאה היתה ארוסתו של ראובן או שהיתה אשתו, שאם היתה ארוסתו, שתייהן אסורות לחזור לבעליהן, לפי שאפשר לומר, תנאי היה לראובן בקידושין ולא נתקיים התנאי, ונשא ראובן את רחל אחותה בדין, היינו לאחר שגירשה משה, ולכן היא צריכה גט ממנו, שלא יאמרו: אשת איש יוצאה בלא גט, ומתוך כך היא נאסרת על משה בעלה, שלא יאמרו שהוא מחזיר גרושתו לאחר שנישאה ונתגרשה, וכמו שפוסל ראובן את רחל על משה מפני הגט שנותן לה, הרי הוא פוסל גם את לאה ארוסתו על עצמו, משום אחות גרושתו. אבל אם לאה היתה אשתו של ראובן, שאין לומר שמא תנאי היה בנישואין, אלא הכל יודעים שרחל אסורה היא לראובן משום אחות אשתו, כל זמן שאשתו חיה, ולא נשאה אלא בטעות, ואין קידושין תופסים בה; נמצא שאין רחל צריכה גט מראובן, ולכך מותרת היא לחזור למשה בעלה, וכמו שאין ראובן פוסל את רחל על משה בעלה, אין הוא פוסל את לאה אשתו על עצמו. וזה שאומר רבי יוסי: כל שפוסל על ידי אחרים – שפוסל ראובן בשביל אחרים, היינו בכגון שלאה היתה ארוסתו, שנמצא אוסר את רחל (אחות אשתו) על משה בעלה, כמו שבארנו לעיל, פוסל על ידי עצמו – בשביל עצמו, שאוסר ראובן גם את לאה ארוסתו על עצמו; וכל שאינו פוסל על ידי אחרים – היינו בכגון שלאה היתה אשתו של ראובן, שאין ראובן אוסר את רחל על בעלה, הואיל ואינה צריכה ממנו גט, אינו פוסל על ידי עצמו – אינו אוסר את לאה אשתו על עצמו.

ב אור משנה ה

אמרו לו: מתה אשתך – כגון שאמרו לראובן, שמתה לאה אשתו, ונשא אחותה – רחל, מאביה – שהיתה אחותה של לאה מאביה ולא מאמה; **מתה** – חזרו ואמרו לו: מתה רחל אשתך, ונשא אחותה – שרה, מאמה – שהיתה אחותה של רחל מאמה ולא מאביה, ונמצאת שרה נכרית אצל לאה; **מתה** – חזרו ואמרו לו: מתה שרה אשתך, ונשא אחותה – רבקה, מאביה – שהיתה אחותה של שרה מאביה ולא מאמה, ונמצאת רבקה נכרית אצל לאה ורחל, **מתה** – חזרו ואמרו לו: מתה רבקה אשתך, ונשא אחותה – חנה, מאמה – שהיתה אחותה של רבקה מאמה ולא מאביה, ונמצאת חנה נכרית אצל לאה ורחל ושרה, ונמצאו פלן קימות – שנודע לו אחר כך

שבת קדוש

ב אור משנה ד

משנתנו דנה במי שנשא אחות אשתו בטעות.

מי שהלכה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לו: מתה אשתך – יש מפרשים, שכאן מדובר דווקא בכגון שבאו שני עדים ואמרו לו שמתה אשתו (ענין "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"), ונשא את אחותה – של אשתו, שהרי אם אשתו מתה מותר הוא באחותה, ואחר כך באת אשתו – ונמצא שאחותה היתה אסורה עליו, מתרת לו – שקידושי אחותה אינם קידושין, שאין קידושין תופסים בחיובי כריתות, הלכך אין נישואיה אלא כנות ואינם אוסרים עליו את אשתו, שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, יג): "ושכב איש אותה" – שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה (גמרא), הוא מתר בקרובות שניה – בקרובותיה של אחות אשתו, כגון לישא את בתה, כמו ששנו (להלן יא, א): "ונשואין על האנוסה ועל המפוטרת". כלומר שאם אנס או פתה אשה מותר לישא את קרובותיה. ושניה מתרת בקרוביו – וכן מותרת אחות אשתו בקרוביו, כגון להינשא לבנו. ואם מתה ראשונה – ופקע איסור אחות אשה, מתר בשניה – מותר לישא את אחותה, אף על פי שכבר בא עליה באיסור. אמרו לו: מתה אשתך, ונשא את אחותה, ואחר כך אמרו לו: קימת היתה – בשעה שנשאת את אחותה היתה עוד בחיים, ומתה – לאחר מכן, הולך הראשון – שהוליד ממנה בחיי אשתו, ממזר – שהרי מחייבי כריתות הוא, והאחרון אינו ממזר – והולד שהוליד ממנה לאחר שמתה אשתו, הרי הוא כשר. רבי יוסי אומר: כל שפוסל על ידי אחרים, פוסל על ידי עצמו – בגמרא מבואר: כגון שראובן ומשה היו נשואים לשתי אחיות, לאה ורחל, ראובן היה בעלה של לאה, ומשה בעלה של רחל, והלכו לאה ומשה (אשת ראובן וגיסו) למדינת הים, ובאו ואמרו לראובן שמתו שניהם, ועמד ונשא את רחל (אחות אשתו), ואחר כך באו לאה ומשה, שבכגון זה שמע רבי יוסי מתנא קמא, שבין אם לאה היתה אשתו של ראובן ובין שהיתה ארוסתו וצדיין לא נישאה לו, רחל אסורה לחזור למשה בעלה, מאחר שנישאה לראובן, כדין "האשה שהלך בעלה למדינת הים שתצא מזה ומזה" (במשנה א בפרקנו), ולא מותרת לחזור לראובן בעלה, כמו ששינו ברישא של משנתנו; ובא רבי יוסי לחלוק

וְאִסּוּר בְּשִׁנְיָהּ וּבְרִבְעִיָּתָהּ, וְאֵין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת צֶרֶתָּהּ. וְאִם בָּא עַל הַשְּׁנִיָּה לְאַחַר מִיתַת הָרֵאשׁוֹנָה – מִתֵּר בְּשִׁנְיָהּ, וּבְרִבְעִיָּתָהּ, וּפּוֹטֶרֶת צֶרֶתָּהּ; וְאִסּוּר בְּשִׁלְשִׁיתָהּ, וּבַחֲמִישִׁיתָהּ, וְאֵין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת צֶרֶתָּהּ.

פירוש ברטנורא

כולן קיימות: מותר בראשונה בשלישית ובחמישית. שאין קרובות זו לזו. ואף על פי שהשלישית אחות השניה, שריא, דקדושי שניה לא תפסי, דאחות אשה היא לראשונה שלקחה מקודם, והוא לא כאנוסה ומפותה, ותניא, אנס אשה מותר לישא בתה, דלא אסרה תורה אלא אחות אשה בלבד, והיא לא תפסי קדושין לא אחות אשה היא. וכן החמישית אע"פ שהיא אחות הרביעית, מותרת, דהואיל ותפסי קדושין בשלישית נמצאת ביאת רביעית שהיא אחות שלישית ביאת זנות ולא אסרה חמישית עליו: ופוטרת צרותיהן. אם מת ובא יבם ויבם אחת מהן פוטרת צרתה: ואסור בשניה. מפני הראשונה. וברביעית מפני השלישית: ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה. שאמת היו הדברים של ראשונה, ושאר הדברים שקר היו, אסור בשלישית מפני השניה ובחמישית מפני הרביעית:

משניות מבוארות – קהתי

ראובן, ואינן זקוקות כלל לייבום. וְאִם בָּא עַל הַשְּׁנִיָּה לְאַחַר מִיתַת הָרֵאשׁוֹנָה – כלומר אם העדות על מיתתה של לאה היתה אמת, ורק שאר העדויות היו עדויות שקר, ונמצא שנשא את רחל לאחר מיתת לאה, מִתֵּר בְּשִׁנְיָהּ – היינו ברחל, שלאחר מיתת אשתו מותר הוא באחותה, וּבְרִבְעִיָּתָהּ – היינו ברבקה, לפי שאחותה שרה דינה כמפותה, כמו שבארנו לעיל, וּפּוֹטֶרֶת צֶרֶתָּהּ – אם מת ראובן בלא בנים, וייבם אחיו אחת מהן, את רחל או את רבקה, נפטרה השנייה מן הייבום; וְאִסּוּר – ראובן, בְּשִׁלְשִׁיתָהּ – בשרה, מפני שהיא אחותה של רחל, וּבַחֲמִישִׁיתָהּ – היינו בחנה, מפני שהיא אחותה של רבקה, וְאֵין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת צֶרֶתָּהּ – אם מת ראובן בלא בנים וייבם אחיו את שרה או את חנה, אין השאר נפטרות מן הייבום, לפי שאלו אינן נשיו של ראובן, ואינן נופלות כלל לייבום.

שכל הנשים נמצאות בחיים, היינו שכל העדויות היו עדויות שקר, מִתֵּר בְּרֵאשׁוֹנָהּ, בְּשִׁלְשִׁיתָהּ, וּבַחֲמִישִׁיתָהּ – בלאה ובשרה ובחנה, שאינן קרובות זו לזו. ואף על פי ששרה היא אחות רחל, מכל מקום מותרת היא לו, שקידושי רחל לא תפסו מפני שהיא אחותה של לאה, אשתו הראשונה, ולכן דינה כמפותה שמותר בקרובותיה; וכן חנה, אף על פי שהיא אחותה של רבקה, מכל מקום מותרת היא לו, שהואיל ותפסו קידושי בשרה, נמצאת ביאת רבקה, שהיא אחותה של שרה, בעילת זנות, ולא אסרה את חנה עליו, וּפּוֹטֶרֶת צֶרֶתָּהּ – שאם מת ראובן בלא בנים, וייבם אחיו אחת מאותן השלוש המותרות לו, נפטרו צרותיה, היינו שאר השתיים, מן הייבום ומן החליצה; וְאִסּוּר – ראובן, בְּשִׁנְיָהּ – היינו ברחל, מפני שהיא אחותה של לאה, וּבְרִבְעִיָּתָהּ – היינו ברבקה, מפני שהיא אחותה של שרה. וְאֵין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת צֶרֶתָּהּ – שאם מת ראובן, וייבם אחיו את רחל או את רבקה, אין האחרות נפטרות מייבום, לפי שהן אינן נשיו של

אגרות קודש

ב"ה, אי אדר, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ח הור"ח אי"א נ"י עוסק בצ"צ

מוה"ר מאיר שי

שלום וברכה!

נהניתי לקבל מכתבו מיום ב' העבר... יתן הש"י הצלחה בלימודו ברבים, ועי"ז שמקרב לבב בני"י לאביהם שבשמים בודאי יומשך לו תוספת ברכה והצלחה בענייני הפרטים הן בגשמיות והן ברוחניות.

וכבר ידוע דעתי ע"פ המובא בכ"מ בדא"ח בגודל ענין העשי' בפועל, שיש להשתדל בכל האפשרויות לדעת דינים המצויים, ולכן על הלומד ברבים להקדיש עכ"פ איזה רגעים ללימוד דינים אלו אשר רובם ככולם הם בשו"ע אורח חיים ועי"ד הצחות י"ל גם בזה דרשת ר"ל על הפסוק אורח חיים פן תפלו וגו' אל תהי יושב ושוקל מצותי של תורה כו' ודלא כדעת העולם אשר לימוד בשו"ע או"ח הוא שייך רק לאנשים פחותים במדריגה וכו'.

בברכה לבריאות הנכונה ובפ"ש אנ"ש שיחיו

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

לא אפגר — לא אתבטל ממלאכתי, כמו: יומא דמיפגרי רבנן (שבת קטב). **מאי מעמא דרת** — מדוע נשאת הטלית על כתף אחת, ולא נתת בכתף תחת המשאוי. **להכי שאלה לי** — להתעטף בה. **ולהכי לא שאלה לי** — להטיל עליה קוצין, לקרעה. **כמיא לא חזינן** — מה דאית בה, ושמא ישכנו דג או נחש. **דלא בדקיתו לי** — אם כשרים אם פריצים, דאמר מר (במסכת דרך ארץ רבה פרק ה): כל אדם יהי בעיניך כלסטים. **טובת הנאה חנם** — דאינהו לא הוו קא אכלי, דליכא ריפתא, וקא מחזקינן בהו טובה חנם. **ינוקא קאי בני נישתא** — קמי רביה, ולא אתי כולי יומא. **דאיתתא שכיחא בביתא** — כל יומא, וכי מיצטרין ענייא מידי — אזלה ויהבה. **ועוד דמקרבא הננייתה** — שדבר אכילה היא נותנת לעני, והוא בלא טורח, ממה שהיתה נותנת מעות ויטריח העני עד שיקנה. **אי נמי** — אהכי קדים ענני דידה. **משום בריוני** — בורים עמי הארץ.

אמר להו, משום דלא בדקיתו לי — שאינכם בדוקים לי אם אתם כשרים או פרוצים, ולכן לא הנחתיה לילך סמוך לכם, שמא תבואו לידי עבירה.

עוד שאלוהו, **מאי מעמא כי פריד מר ריפתא לא אמר לן איתו פריכו** — מדוע כשאכל הרב לחם לא אמר לנו בוא ואיכלו עמי. אמר להם, **משום דלא נפישא ריפתא** — שאין הרבה לחם בבית, ואף אם הייתי מזמינכם לא הייתם אוכלים רק מחזיקים לי טובה על הזמנתי, **ונאמינא לא אחזיק בהו פריכנן טיבותא פחנן** — ואמרתיו שלא יחזיקו לי חכמים טובה בחינם. עוד שאלוהו, **מאי מעמא יהיב מר לינוקא קשישא חדא ריפתא ולזוטרא תרי** — מדוע נתת לגדול פרוסת לחם אחת ולקטן שתיים, הרי אכילת הגדול מרובה יותר. **אמר להו, האי קאי בביתא** — הגדול נמצא בבית כל היום ובידו לאכול במשך היום, **והאי יתיב בבי בנישתא** — והקטן יושב כל היום בבית הכנסת אצל רבו, וחוזר רק בסוף היום, ולכן עתה צריך לאכול יותר.

עוד שאלוהו, **ומאי מעמא קדים סלוק ענני מהד זויתא דתוות קנימא דביתתו דמר לעננא דידיה** — ומדוע עלו העננים תחילה מצד אשתו ורק לאחר מכן עלו מצידו. השיב להם, זכותה רבה יותר, **משום דאיתתא שכיחא בביתא** — שהאשה מצויה בבית כל היום, **ויחבא ריפתא לענני** — ונותנת לחם לעניים, **ומקרבא הננייתה** — ונותנת לעניים דברי מאכל שאינם צריכים לטרוח בהם והנאתם קרובה, **[ואילו אנא יהיבנא] וזוא ולא מקרבא הננייתה** — אני נותן לעניים רק כסף שאין הנאתו קרובה, שהרי עליהם לטרוח ולקנות בו אוכל. **אי נמי** — או גם יתכן שזכותה רבה מטעם אחר, משום **הנהו פריכנא דהו פריכבותן** — אותם בורים ועמי ארצות שדרו בשכונותינו, **[אנא] בעי רחמי דלימותו** — ואני בקשתי רחמים שימותו ויפסיקו לחטוא, **והיא בעיא רחמי דליהדרו פתיבותא** — ביקשה רחמים שיחזרו בתשובה ויחיו, **[ואתדרו]** — ומדה כנגד מדה, בזכותה ריחם ה' על ישראל אף שחטאו, ולכן עלו העננים מצידה תחילה.

דף כא ע"א: המשך המעשה: **כי נחית** — כשירד מן הגג, **אמר להו אבא חלקיה** לחכמים, **אמאי אתו רבנן** — מדוע באו החכמים. **אמרו ליה, שדרי לן רבנן לגבי דמר למיפעי רחמי אמיתרא** — שלחנו חכמים אליך לבקש שתתפלל על הגשמים. **אמר להו, ברוך המקום שלא הצריך אתכם לאבא חלקיה**, שקודם בקשתכם כבר החל לרדת גשם. **אמרו ליה, ידעינן דמיטרא מחמת מר הוא דאתא** — יודעים אנו שהגשם בא מחמת תפילתך, **אלא לימא לן מר הני מילי דתמיהא לן** — יבאר לנו הרב כמה דברים התמוהים לנו.

ואלו שאלותיהם ותשובותיו: שאלוהו, **מאי מעמא כי יהיבנא למר שלמא לא אסבר לן מר אפיה** — מדוע כששאלנו בשלומך בשדה לא הסברת לנו פניך. **אמר להו, שקיר יום הוא** — הייתי שכיר יום אצל בעל השדה, **ונאמינא לא אפגר** — ואמרתיו שאיני רשאי להתבטל ממלאכתי להשיב לכם. עוד שאלוהו, **ומאי מעמא דרא מר ציבי אחד פתפיה ונלימא אחד פתפיה** — ומדוע סחבת את העצים על כתפך האחת ואת הגלימא על הכתף השניה, ולא הנחת את הגלימא תחת העצים להקל משאך. **אמר להו, טלית שאולה היתה, להכי שאלתי ולהכי לא שאלתי** — ורק ללובשה שאלתי, ולא להניח עליה עצים ולקרועה. עוד שאלוהו, **מאי מעמא כולתא אורחא לא סיים מר מסאניה וכי מטי למיא סיים מסאניה** — ומדוע כל הדרך לא נעלת נעליך, ונעלתם רק כשהגעת לעבור במים. **אמר להו, בכלתא אורחא חזינא** — בכל הדרך רואה אני את דרכי ונזהר מתקלות גם בלא נעלים, **ובמיא לא קא חזינא** — אך במים איני רואה את דרכי, ושמא יש נחש או דג שעלול לנשכני. עוד שאלוהו, **מאי מעמא כי מטא מר להיומי והיני דלינהו למניה** — ומדוע כשהגעת לקוצים הגבהת בגדיך שלא יקרעו, ולא חששת לפציעת גופך בקוצים. **אמר להו, זה** — פציעת הגוף **מעלה ארוכה** אחר כך, **וזה** — קריעת הבגדים **אינה מעלה ארוכה**, שלא אוכל לתקנם כראוי.

עוד שאלוהו, **מאי מעמא כי מטא מר למתא נפקא דביתתו דמר כי מיפשמא** — מדוע כשהגעת לעיר יצאה אשתך לקראתך כשהיא מקושטת. **אמר להו, ברי שלא אתן עיני באשה אחרת**. עוד שאלוהו, **מאי מעמא עיילא היא פרישא והדר עייל מר אבתרה** — ומדוע כשנכנסת לביתך אשתך נכנסה תחילה ואתה נכנסת אחריה,

והדר עיילנן אנן — ורק לאחר מכן אנו נכנסנו, הרי אסור לילך אחרי אשתו (ברכות סא).

הגמרא מביאה דעה נוספת באיזה צלמים נחלקו רבי מאיר
וחכמים: **אמר רבה, המְחַלְקִית של רבי מאיר וחכמים במשנתו,**
עוסקת דווקא בַּצִּלָּמִים שֶׁל בְּפָרִים, שרבי מאיר סובר שהם
נעבדים, ולכן אסורים, וחכמים סוברים שאינם נעבדים אלא
עשויים לנוי, ולכן מותרים, **אבל בשל בְּרָכִים –** בצלמים המצויים
בערים, **דברי הכל מותרין בהנאה, מאי טעמא –** והטעם, משום
שאלו שבכרכים לְנוֹי עֲבָדֵי לְהוֹ – עשויים רק לנוי הערים, ולא
לעבודה זרה.

מקשה הגמרא: **ודפפרי –** ובצלמים של כפרים **מי איכא לְמָאן**
דְּאִמְרֵי לְנוֹי עֲבָדֵי לְהוֹ – וכי יתכן שיש מי שאומר שצלמים של בני
כפרים נעשים לנוי, **דפפרי –** הלא הצלמים של כפרים ודאי
לְמִפְלְחֵיהוּ עֲבָדֵי לְהוֹ – ודאי נעשו לעבוד אותם ולא נעשו לנוי.
הגמרא מעמידה את דברי רבה באופן אחר: **אלא אי אתמר הכי**
אתמר – אם נאמרו דברי רבה כך הם נאמרו, **אמר רבה המְחַלְקִית**
של רבי מאיר וחכמים במשנתו עוסקת דווקא בַּצִּלָּמִים שֶׁל
בְּרָכִים, כלומר, במקומו של רבי מאיר היו עובדים פעם אחת
בשנה לצלמים שהיו בערים, וגזר לאסור בהנאה את הצלמים
שבשאר הערים אף אלו שאינם נעבדים כלל, כדי שלא יבואו
להתיר את הצלמים שבמקומו. וחכמים לא חששו למיעוט
הצלמים הנעבדים, ולא אסרו מחמתם את הצלמים שבשאר
הערים. **אבל בשל בְּפָרִים –** צלמים המצויים בכפרים **דברי הכל**
אסורים, מפני שכולם נעבדים.

שנינו במשנה: **וחכמים אומרים אינן אסורין וכו',** אלא צלם שיש
בידו מקל או צפור או כדור, וזאת משום שחפצים אלו שבידו
מוכיחים שהוא נעבד. הגמרא מבארת מדוע דווקא חפצים אלו:
מקל שביד הצלם משמעותו, לדעת העובדים אותו, שהצלם רודה
את עצמו תחת כל העולם כולו (במקל) [במקל], כלומר להיפך,
רודה בכל העולם כולו במקל שבידו, ולכן מסתבר שצלם זה
נעבד. **צפור שביד הצלם משמעותה, לדעת העובדים אותו,**
שהצלם תופש את עצמו תחת כל העולם כולו בצפור, כלומר
להיפך, תופש את כל העולם כולו כדרך הציידים שתופשים את
הצפור בידם, ולכן מסתבר שצלם זה נעבד. **כדור שביד הצלם**
משמעותו, לדעת העובדים אותו, שהצלם תופש את עצמו תחת
כל העולם כולו ככדור, כלומר להיפך, תופש את כל העולם
והדומה לכדורו, בתוך ידו, ולכן מסתבר שצלם זה נעבד.

הגמרא מביאה ברייתא המוסיפה חפצים שביד הצלם הנעבד,
שלא נשנו במשנה: **תנא – שנינו בברייתא, בתקופה מאוחרת**
הוסיפו עליהן – על החפצים השנויים במשנתנו של רבי חכמים צלם
המחזיק אותם בידו ודאי נעבד, שהדין כן גם במחזיק סייף – חרב,
עקרה – כתר, ומכעת של חותם.

הגמרא מבארת מדוע המשנה לא מנתה חפצים אלו: סייף לא מנו
אותו במשנה בין החפצים שביד הצלם, משום דמְעִיקְרָא כְּבוֹר –
מתחילה [בזמן המשנה] סברו החכמים שצלם עם חרב בידו, הוא
דמות של לְסִיָּים בְּעֵלְמָא, ולכפוף – ובתקופה מאוחרת כְּבוֹר –
הבינו שהכוונה היא שְׁהוֹרַן את עצמו תחת כל העולם כולו, כלומר
להיפך, שבידו להרוג את כל העולם שחרב שבידו, ולכן מסתבר
שהצלם נעבד. וכן עקרה לא מנו אותה במשנה בין החפצים
שהצלם מחזיק בידו, משום דמְעִיקְרָא כְּבוֹר – שמתחילה סברו
החכמים שצלם שכתר בידו, הוא דמות של דָּוִד – אומן היוצר
בְּלִילֵי בְּעֵלְמָא – עטרת וכתרים, ולכפוף כְּבוֹר – הבינו שהכוונה
שיהיה בְּעִקְרָה לְמִלָּה, ולכן מסתבר שהצלם נעבד. וכן טפעת לא
מנו אותה במשנה בין החפצים שהצלם מחזיק בידו, משום
דמְעִיקְרָא כְּבוֹר אִשְׁתִּיקָא בְּעֵלְמָא – שמתחילה סברו החכמים
שצלם שטבעת בידו, הוא דמות של שליח הנושא את טבעת
החותם של משלחו, ולכפוף כְּבוֹר – הבינו שהכוונה שְׁחֹתֵם את
עצמו תחת כל העולם כולו למיתה, כלומר להיפך, שברצונו חותם
את כל העולם כולו למיתה.

שנינו במשנה: **רְבִן שְׁמֵעוֹן בֶּן גְּמִלְאֵל בּוֹ** אף כל שיש בידו כל דבר,
הרי זה סימן שהצלם נעבד. הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו

כל דבר' שהזכיר רבן שמעון בן גמליאל: **תנא – שנינו בברייתא,**
לדעת רבן שמעון בן גמליאל אפילו אם הצלם מחזיק בידו צִדּוֹר
גוש עפר, ואפילו אם מחזיק בידו קִיָּסֶם, זו הוכחה שהוא נעבד.
בְּעִי – הסתפק רב אשי, **תפיש הצלם בְּיָדוֹ צִזָּא,** מהו – מה דינו לפי
רבן שמעון בן גמליאל, האם אפשר לראות בזה סימן שהוא נעבד.
והספק הוא, **מי אִמְרִין כּוֹלֵי עֲלָמָא וְלֹא בְּאִפְסָה –** האם נאמר
שהעובדים אותו סבורים שהוא כה חשוב עד שכל העולם נבזה
בעיניו בִּי – כמו צִזָּא, ואם זה כך, סימן שהוא נעבד. **או דִּילְמָא –**
או שמא הכוונה שהוא (מיהו) [ניהו] – שהצלם עצמו הוא זה דָּוִד
בְּאִפְסָה כּוֹלֵי עֲלָמָא – שנבזה בעיני כל העולם בְּצִזָּא, ומן הסתם אינו
נעבד, תיקו – הספק עומד ולא נפשו.

משנה

במשנה הקודמת התבאר בדִין איסור הנאה מצלמים שלימים,
המשנה להלן מבארת דִין איסור הנאה משברי צלמים. יש להבחין
בין צלם לבין עבודת כוכבים. צלם, הוא פסל או צורה שאין ידוע
אם עבדו לו, ואם אסרוהו בהנאה, הרי זה מחמת הספק שמא
עבדו לו. עבודת כוכבים, היא פסל או צורה שידוע שעבדו לה,
ואסורה בהנאה מדִין תורה.
המוציא שְׁבָרִי צִלָּמִים, שהיו אסורים בהנאה כשהיו שלימים, **הרי**
אלו מותרין בהנאה, והטעם משום שספק הדבר אם הם נעבדו
כשהיו שלימים, וגם אם נעבדו כשהיו שלימים, יתכן שהגוי שברם
בכוונה וביטלם, ושוב אין שם עבודה זרה עליהם, ונמצא שיש כאן
ספק ספקא' להקל, ומותר.
אולם אם מְצָא תְּבִנָּה יד או תְּבִנָּה רִגֵל והם חלק מצלם
שנשבר, **הרי אלו אסורין בהנאה, מפני שכיוצא בְּהוֹ נֶעְבֵּד –** שיש
עובדי אלילים שבונים מלכתחילה צורות של יד או רגל, ועובדים
להם, ויש לחשוש שמא גם תבנית היד או הרגל הזאת, נעבדה על
ידי הגוי.

גמרא

המשנה מתירה בהנאה שברי צלמים. הגמרא דנה בדינם של
שברי עבודה זרה: **אמר שמואל, לא רק שברי צלמים שספק הדבר**
אם עבדו להם כשהיו עדיין שלימים, מותרים בהנאה, אלא אפילו
שְׁבָרִי עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים, דהיינו שודאי עבדו להם כשהיו עדיין
שלימים, עתה שנשברו, השברים מותרים בהנאה. וטעם הדבר,
משום שעבודה זרה שנשברה, אין הגוי עובד לה עוד, ומן הסתם
ביטל אותה ומותרת.

מקשה הגמרא: **והאִנן תנן –** והלא שנינו במשנה, **המוציא שְׁבָרִי**
צִלָּמִים הרי אלו מותרים, ומשמע שדווקא שברי צלמים מותרים,
אבל שברי עבודת כוכבים אסורים, שאם לא כן היתה המשנה
משמיעה חידוש גדול יותר שאפילו שברי עבודת כוכבים מותרים.
מתרצת הגמרא: **הוא הדין דאפילו שְׁבָרִי עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים,** והיינו
שראינו שעבדו להם כשהיו שלימים, עתה שנשברו השברים
מותרים, **והא דקתני –** והטעם שהמשנה כתבה את דינה בשְׁבָרִי
צִלָּמִים ולא בשברי עבודת כוכבים, משום דקבעי לְמִיתָנָא –
שרצתה לשנות בסיפא, **מציא תְּבִנָּה יד תְּבִנָּה רִגֵל הרי אלו אסורין**
מפני שכיוצא בְּהוֹ נֶעְבֵּד, ואת דִין זה של הסיפא אם היו שונים
בתבנית יד של עבודת כוכבים, הייתי סבור שדווקא יד של עבודה
זרה אסורה משום שודאי עבדוה מתחילה, אך של צלמים מותרת
משום שאין ודאות שעבדוה מתחילה, לכך הוצרכו לשנות את דִין
הסיפא ביד של צלמים, ואגב כך שנו אף את דִין הרישא בשברי
צלמים.

הגמרא מבארת מדוע תבנית יד ורגל אסורה: **תנן במשנתנו, מציא**
תְּבִנָּה יד תְּבִנָּה רִגֵל הרי אלו אסורין בהנאה, מפני שכיוצא בּוֹ נֶעְבֵּד
– שיש עובדי אלילים הבונים מלכתחילה צורות של יד ורגל
ועובדים להם. מקשה הגמרא: אָמַאי – מדוע הם אסורים בהנאה,
ומה בכך שכיוצא בּוֹ נֶעְבֵּד,

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מא עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רלז רש"י תוספות

מי איבא למאן דאמר וכו' – מי שרו רבנן? הא ודאי דכפרים למפלחיהו עבדי להו, דבני כפר לא עבדי לניו. תחת כל העולם כולו – לשון גנאי נקט, כלומר שרודה על כל. גריל בלילי – אומן שם לי עטרה. אישתייפא = שליח הנשוא חותם המשלוח. משנה הרי אלו מותרין – טעמא מפרש בגמרא, דכי הוו שלימים ספק לא עבדום, ואם תמצו לומר

עבדום – אימור בטולם לכך שיכבדום, הוי ספק ספיקא וקולא. שביצא בהן נעדר – תבנית יד לבריה עובדין. גמרא אמר שמואל אפילו שברי עבודה זרה – לא תימא: שברי צלמים דוקא, משום דשמוא לא עבדום מעולם אפילו כשהיו שלימים. דאפילו שברי עבודה זרה, שראינום שעבדוהו כשהיתה שלימה – מותרין, דכיון דנשברה שוב אין עובדין אותה. משום דקבעי למיתני סיפא כו' – דאי תנא עבודה זרה, הוה אמינא: דוקא עבודה זרה דמצא תבנית יד או תבנית רגל דאסורה, אבל צלמים אפילו תבנית יד שרי – להכי תנא ברישא צלמים, למימר דאף על גב דשמוא לא עבדום, אפילו הכי לשבר חשוב כגון תבנית יד דחישקין, וכשעומדין על בסיסין כדמוקין ליה לקמן. על

תחת כל העולם כולו. עטרה – מעיקרא סבור: גריל בלילי בעלמא, ולבסוף סבור: בעטרה למלה. טפעת – מעיקרא סבור: אישתייפא בעלמא, ולבסוף סבור: שחותם את עצמו תחת כל העולם כולו למיתה. "וכן שמעון בן גמליאל" כו'. תנא: אפילו צורה, אפילו קיסם. בעי רב אשי: תפש בידו צואה, מהו? מי אמרין: כולי עלמא וילו באפיה כי צואה, או דילמא הוא מיהו דיויל באפי כולי עלמא כצואה? תיקו. משנה המוצא שברי צלמים – הרי אלו מותרין. מצא תבנית יד או תבנית רגל – הרי אלו אסורין, מפני שביצא בהן נעדר. גמרא אמר שמואל: אפילו שברי עבודה זרה. – והאנן תנן: שברי צלמים! – הוא הדין דאפילו שברי עבודה זרה, והא דקתני: שברי צלמים – משום דקבעי למיתני סיפא: מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין, מפני שביצא בהן נעדר. תנן: מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין, מפני שביצא בו נעדר, אמאי?

מקום דסברי לניו עבדי להו, אבל בשל כרכים דברי הכל לניו בעלמא עבדי להו, ומוחר. ופריך: ושל כפרים מי איבא למאן דאמר לניו עבדי להו? כלומר, היאך תעלה על דעתך להעמיד מחלוקת בשל כפרים, ויחלק רבנן על רבי מאיר לומר דבכפרים לניו עבדי להו? הא ודאי למפלחיהו עבדי להו? אלא אי אתמר הכי אתמר: מחלוקת בשל כרכים, דהנהו עבידי לניו, אלא רבי מאיר אסר בכל הכרכים, דגור רובא דשאר מקומות שאין נעבדין כלל אטו מקומות דנעבדין אף בכרכים פעם אחת בשנה, ורבנן לא גזיר רובא אטו מעיטא. אבל בשל כפרים דברי הכל אסורין, דכולהו כפרים למפלחיהו עבד. ככדור – שהעולם עגול, כדאיא בירושלמי שאלכסנדרוס מוקדון עלה למעלה עד שראה כל העולם ככדור ואת הים כקערה, פירוש: ים אוקיינוס שמקיף את כל העולם. אמר שמואל ואפילו שברי עבודה זרה מותרין – את ליה נמי עבודה זרה שנשתברה מאיליה מותרת כרבי שמעון בן לקיש, ורבי שמעון בן לקיש דקאמר עבודה זרה שנשתברה מאיליה מותרת – את ליה נמי דמצא שברי עבודה זרה מותרין, ותרתיידא חד טעמא אית להו, וכן משמע בסמוך, דרבי יוחנן מוהיב לרבי שמעון בן לקיש ממתניתין דהמוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין, משמע: הא שברי עבודה זרה אסורין, ומוכח מיניה דעבודה זרה שנשתברה מאיליה אסורה ורבי שמעון בן לקיש אית ליה דשברי עבודה זרה מותרים משום דסבר עבודה זרה שנשתברה מותרת. והכי פירושא דמילתיה דשמואל: ואפילו שברי עבודה זרה, כלומר, לאו דוקא שברי צלמים שרי משום ספק ספיקא דאימור לא עבדום ואם תמצו לומר עבדום אימור בטולם, אלא אף שברי עבודה זרה דודאי עבודה מותרין, דכיון דאי ידעי בודאי שנשתברה מאיליה מותרת – אם כן סתם שברים מותרין, דרוב שבידותיה הוה ביטול, דטפי שכיח שבירת גוי או שנשתברה מאיליה משביירה ישראל, דודאי אמרי: אילו שיברה ישראל לא היה מניחה שם אלא היה מבערה לגמרי מן העולם. ופריך ליה תלמודא: והאנן שברי צלמים תנן, דמשמע דוקא צלמים דאיבא ספק ספיקא, אבל לא שברי עבודה זרה! דאי סלקא דעתך שברי עבודה זרה נמי מותרין, היה לו לשנות שברי עבודה זרה דהוה חידוש טפי! אלא ודאי מדשביקנהו לשברי עבודה זרה ונקט שברי צלמים – דוקא קתני, ושברי עבודה זרה אסורים משום דודאי עבודה זרה נמי יימר דבטלות ומסוק. הוה אדין דאף שברי עבודה זרה מותרין, ואין לחלק בשברים. והא דקתני שברי צלמים – משום דקבעי למיתני סיפא: מצא תבנית יד או רגל של צלמים אסורין, ודחשך יש לידע עבדו של צלמים מולא נקטי מידי בידיהו, ואסורין לרבי מאיר משום שאינם שברים גמורים כדמוקין לה שמואל בעומדין על בסיסין. ואם נקט שברי עבודה זרה ברישא, הוה אמינא: דוקא תבנית יד ורגל דעבודה זרה אסורין, מפני שכשהיתה שלימה היתה נעבדת תיירי והרבה הן שהיו משתחוים ליה או לרגל בפני עצמן כשהיו מחוברים, הלכך גם כשנפרד לא נתבטל מאחר שהוא דבר שלם שעומד צלם על בסיסין, אבל צלמים שאינן נעבדין אפילו לרבי מאיר אלא פעם אחת בשנה, ואיבא למימר שהיו חרגל שלא היו נעבדין לבדם אף במזבח כלל, אם כן כשנפרדו נתבטלו לגמרי, ומשום הכי נקט שברי צלמים. ואם תאמר: מכל מקום היה לו להשמיטנו היתר שברי עבודה זרה, דכח דהיתירא עדין! ויש לומר: דכאן ודאי כח דאיסורא דתבנית יד ורגל דצלמים עדין, כי טעם גדול היה לנו להחיר כדפרשנין, דמחוקיקין להו למבטוליך הואיל ואף בחיובין לא היו נעבדין מעולם. ובמה שלא שנהא כלל במשנתנו היתר שברי עבודה זרה לא הפסדנו כלום, כי יש ללמוד ממשנה, שאין לחלק כמו שפירש הטעם בדברי שמואל. הוה אדין דאפילו שברי עבודה זרה וכו' – הא דלא משני בבה כמו שותרין בסמוך על חיובתא דרבי יוחנן, ומשני רבי שמעון בן לקיש: משום דאחי למידין נהא צלמים עבדום אסורין, וטעמא כרבי מאיר. דאדון תיורין לא שייך באן על מה שהקשינו לשמואל, דשמואל לאפיתחתן קאי, ודוק לה כרבי מאיר, ואומר דלרבי מאיר אף על גב דחידוש הוא דשברים מותר, לאו חידוש הוא כל כן בשברי צלמים, אלא ודאי דאף בשברי עבודה זרה עצמה מותרים, דאיכא נמי כמה ספיקות בדפרישית. ומקשינן ליה: כיון דאף שברי עבודה זרה מותרים, אמאי שבקינהו ונקט שברי צלמים? דודאי אין לו להניח חידוש היתר שברים דאייתנין בהן להשמיטנו חידוש איסור צלמים דלא אייתנין מיניהו. ומשום הכי קא משני דטוב לו להניח חידוש היתר עבודה זרה להשמיטנו חידוש איסור צלמים גופייהו בתבנית יד ורגל כדפרישית, דמאי לשברים. אבל בתר הכי מוקף לה כרבנן, אם כן שברי צלמים לגופיהו לא יצטרריך כלל באשר אפרש לקמן.

ובכיה ניהא דנקט הכא באנדרטי של מלכים, ולא קאמר באנדרטי סתם. וכן משמע בירושלמי דשל מלכים נעבדין יותר, דקאמר חתם: אם דבר ברי שהוא של מלכים – דברי הכל אסור, אם דבר ברי שהוא של שולטנות – דברי הכל מותר, אלא אנן קיימין בסתם, רבי מאיר סבר סתמן של מלכים וחכמים אומרים סתמן של שולטנות. ולפירוש רבינו חם קשה קצת, דכי קאמר לקמן סתמא כרבי מאיר – הוה מצי למימר סתמא אפילו כרבנן, שהרי לא תהיור אלא אנדרטי.

אמר רבה מחלוקת בשל כפרים וכו' – לפום ריהטא משמע דמוקי פלוגתיהו דרבי מאיר ורבנן בגורת שאר מקומות אטו אותו מקום, והכי פירוש: מחלוקת בשל כפרים שהן נעבדין במקומן, דגורין בכל הכפרים אטו אותו מקום, דאף על גב דשאר מקומות לא פלחי להו אלא לניו עבדי להו – אסור, ורבנן לא גזירי שאר מקומות דכפרים. אבל בשל כרכים דברי הכל מותרים בכל הכרכים, דבכולהו לא עבדי להו אלא לניו בעלמא, ולא גורין כרכים אטו כפרים. אבל קצת קשה להשון, דפריך: ושל כפרים מי איבא למאן דאמר דלניו עבדי להו? ומאי פריך? הא ודאי דבין לרבי מאיר בין לרבנן כפרים של שאר מקומות עבדי להו לניו, וכל אסר גזירי רבי מאיר אלא משום דגזירי אטו של שאר מקומות! ועוד קשה, הא דקאמר: אבל של כרכים דברי הכל לניו עבדי להו, משמע: דחתם מודו דתרייהו דלניו עבדי להו, הא בשל כפרים פליגי אי עבדי לניו אי למפלחיהו. וליתיה, דכולהו מודו דבמקומן של רבי מאיר עבדי להו למפלחיהו, והכי הוה ליה למימר: מחלוקת בשל כפרים, רבי מאיר גזיר שאר מקומות אטו אותו מקום, ורבנן סברי לא גורין, אבל בשל כרכים ודאי לניו עבדי להו, פירוש: ומותרין בכל מקום, ובכרכים אפילו במקומן של רבי מאיר דלניו עבדי להו! לכך נראה: מחלוקת בשל כפרים – דרבי מאיר אסר להו בכל מקום דלמפלחיהו עבדי להו, ורבנן שרו בכל

מקום דסברי לניו עבדי להו, אבל בשל כרכים דברי הכל לניו בעלמא עבדי להו, ומוחר. ופריך: ושל כפרים מי איבא למאן דאמר לניו עבדי להו? כלומר, היאך תעלה על דעתך להעמיד מחלוקת בשל כפרים, ויחלק רבנן על רבי מאיר לומר דבכפרים לניו עבדי להו? הא ודאי למפלחיהו עבדי להו? אלא אי אתמר הכי אתמר: מחלוקת בשל כרכים, דהנהו עבידי לניו, אלא רבי מאיר אסר בכל הכרכים, דגור רובא דשאר מקומות שאין נעבדין כלל אטו מקומות דנעבדין אף בכרכים פעם אחת בשנה, ורבנן לא גזיר רובא אטו מעיטא. אבל בשל כפרים דברי הכל אסורין, דכולהו כפרים למפלחיהו עבד. ככדור – שהעולם עגול, כדאיא בירושלמי שאלכסנדרוס מוקדון עלה למעלה עד שראה כל העולם ככדור ואת הים כקערה, פירוש: ים אוקיינוס שמקיף את כל העולם. אמר שמואל ואפילו שברי עבודה זרה מותרין – את ליה נמי עבודה זרה שנשתברה מאיליה מותרת כרבי שמעון בן לקיש, ורבי שמעון בן לקיש דקאמר עבודה זרה שנשתברה מאיליה מותרת – את ליה נמי דמצא שברי עבודה זרה מותרין, ותרתיידא חד טעמא אית להו, וכן משמע בסמוך, דרבי יוחנן מוהיב לרבי שמעון בן לקיש ממתניתין דהמוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין, משמע: הא שברי עבודה זרה אסורין, ומוכח מיניה דעבודה זרה שנשתברה מאיליה אסורה ורבי שמעון בן לקיש אית ליה דשברי עבודה זרה מותרים משום דסבר עבודה זרה שנשתברה מותרת. והכי פירושא דמילתיה דשמואל: ואפילו שברי עבודה זרה, כלומר, לאו דוקא שברי צלמים שרי משום ספק ספיקא דאימור לא עבדום ואם תמצו לומר עבדום אימור בטולם, אלא אף שברי עבודה זרה דודאי עבודה מותרין, דכיון דאי ידעי בודאי שנשתברה מאיליה מותרת – אם כן סתם שברים מותרין, דרוב שבידותיה הוה ביטול, דטפי שכיח שבירת גוי או שנשתברה מאיליה משביירה ישראל, דודאי אמרי: אילו שיברה ישראל לא היה מניחה שם אלא היה מבערה לגמרי מן העולם. ופריך ליה תלמודא: והאנן שברי צלמים תנן, דמשמע דוקא צלמים דאיבא ספק ספיקא, אבל לא שברי עבודה זרה! דאי סלקא דעתך שברי עבודה זרה נמי מותרין, היה לו לשנות שברי עבודה זרה דהוה חידוש טפי! אלא ודאי מדשביקנהו לשברי עבודה זרה ונקט שברי צלמים – דוקא קתני, ושברי עבודה זרה אסורים משום דודאי עבודה זרה נמי יימר דבטלות ומסוק. הוה אדין דאף שברי עבודה זרה מותרין, ואין לחלק בשברים. והא דקתני שברי צלמים – משום דקבעי למיתני סיפא: מצא תבנית יד או רגל של צלמים אסורין, ודחשך יש לידע עבדו של צלמים מולא נקטי מידי בידיהו, ואסורין לרבי מאיר משום שאינם שברים גמורים כדמוקין לה שמואל בעומדין על בסיסין. ואם נקט שברי עבודה זרה ברישא, הוה אמינא: דוקא תבנית יד ורגל דעבודה זרה אסורין, מפני שכשהיתה שלימה היתה נעבדת תיירי והרבה הן שהיו משתחוים ליה או לרגל בפני עצמן כשהיו מחוברים, הלכך גם כשנפרד לא נתבטל מאחר שהוא דבר שלם שעומד צלם על בסיסין, אבל צלמים שאינן נעבדין אפילו לרבי מאיר אלא פעם אחת בשנה, ואיבא למימר שהיו חרגל שלא היו נעבדין לבדם אף במזבח כלל, אם כן כשנפרדו נתבטלו לגמרי, ומשום הכי נקט שברי צלמים. ואם תאמר: מכל מקום היה לו להשמיטנו היתר שברי עבודה זרה, דכח דהיתירא עדין! ויש לומר: דכאן ודאי כח דאיסורא דתבנית יד ורגל דצלמים עדין, כי טעם גדול היה לנו להחיר כדפרשנין, דמחוקיקין להו למבטוליך הואיל ואף בחיובין לא היו נעבדין מעולם. ובמה שלא שנהא כלל במשנתנו היתר שברי עבודה זרה לא הפסדנו כלום, כי יש ללמוד ממשנה, שאין לחלק כמו שפירש הטעם בדברי שמואל. הוה אדין דאפילו שברי עבודה זרה וכו' – הא דלא משני בבה כמו שותרין בסמוך על חיובתא דרבי יוחנן, ומשני רבי שמעון בן לקיש: משום דאחי למידין נהא צלמים עבדום אסורין, וטעמא כרבי מאיר. דאדון תיורין לא שייך באן על מה שהקשינו לשמואל, דשמואל לאפיתחתן קאי, ודוק לה כרבי מאיר, ואומר דלרבי מאיר אף על גב דחידוש הוא דשברים מותר, לאו חידוש הוא כל כן בשברי צלמים, אלא ודאי דאף בשברי עבודה זרה עצמה מותרים, דאיכא נמי כמה ספיקות בדפרישית. ומקשינן ליה: כיון דאף שברי עבודה זרה מותרים, אמאי שבקינהו ונקט שברי צלמים? דודאי אין לו להניח חידוש היתר שברים דאייתנין בהן להשמיטנו חידוש איסור צלמים דלא אייתנין מיניהו. ומשום הכי קא משני דטוב לו להניח חידוש היתר עבודה זרה להשמיטנו חידוש איסור צלמים גופייהו בתבנית יד ורגל כדפרישית, דמאי לשברים. אבל בתר הכי מוקף לה כרבנן, אם כן שברי צלמים לגופיהו לא יצטרריך כלל באשר אפרש לקמן.

והא

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מא עמוד ב – מותר מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזליץ) רש"י תוספות

והא שברים ניהו – ואם תאמר: בלא מלתיה דשמואל נמי תקשי רישא לספא. רישא שברי צלמים מותרין, וסיפא בתבנית יד ורגל אסורין ויש לומר: דאי לא מלתיה דשמואל היה אמינא שברי עבודה זרה אסורין, וסיפא משתמע שפיר בשברי עבודה זרה.

בעומדין על בסיס – פירש הקטנס: על בימוס שלהן. ולשון "מצא" קשיא. דמשמע בשוק או בשדה! לכך נראה לרבינו תם

לפרש: שיש להם בית מושב רחב שיושבין עליו לבדם. ואינם נראים כשברים אלא נראה שכן הן מתחלה נעשים. **איתבייה** המוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין הא שברי עבודה זרה אסורין – נראה לפרש דהכי פריך: דהך משנה סתמא שניה ורבי מאיר לא הוסיף בה, ואם כן נזכר להעמיד אף כרבנן, ובסתם צלמים שאין בידם כלום שנוקלי רבי מאיר ורבנן מיירי הכא. והכי דייק: בשלמא לרבי מאיר דאסר צלמים עצמם – הוצרך לשנות היתר בשברים, אלא לרבנן השתא צלמים עצמם שרו שברים מבעיא? אלא שמע מינה למידק אתא: הא שברים של עבודה זרה אסורין. והשתא ליכא לשנוי כדשני לעיל: הוא הדין אפילו שברי עבודה זרה מותרין, ומשום דקא בעי למיתני "מוצא בתבנית יד ורגל" דהיינו דא שייך אלא אליבא דרבי מאיר דאסר סתם צלמים, אבל לרבנן עדיין הקושיא בדוכתה: אמאי תני שברי צלמים אם לא לדקדק הא שברי עבודה זרה אסורין. ומשני: לא תוקמה כרבנן ותירוק הא שברי עבודה זרה אסורין, אלא תוקמה כרבי מאיר תירוק: הא צלמים עצמם אסורין, אבל שברי עבודה זרה וכלם מותרין, ומאחר שבא להשמיענו סתמא כרבי מאיר, אין להקשות מה שהקשינו לעיל לשמואל: ליחני שברי עבודה זרה וכל שכן שברי צלמים, דאי הנה שברי עבודה זרה לא היינו יכולין לדקדק. הא צלמים עצמם אסורין, אלא: הא עבודה זרה עצמה אסורה, ובהא כולי עלמא מודו. ואין להקשות: מאחר דמוקי לה כרבי מאיר, לימא משום דבעי למיתני סיפא כדשני לעיל. כי נראה קצת דוחק בהיות כי בא לאשמעיתן חידוש בשברים, ומניח שברי עבודה זרה משום סיפא. אבל השתא קאמר דלא בא לאשמעיתן בשברים כלל, ולא בא אלא לדיוק, אבל אליבא דשמואל משמע דא להדיע דשברים מותר דבראשית לעיל.

מדרבי מאיר נשמע לרבנן – לפירוש רבינו תם, דפירש לרבנן דאסרי כל צלמים אף אין בידם כלום חוץ מאנדרטי עמוד על פתח מיניה, נראה דהוא מצי למפרך מרבנן גופייהו. דלעולם בצלמים האסורים יש להחמיר בשברים כשברי עבודה זרה עצמה. ולרבנן שברים מותרין, דדבר ידוע הוא שאינם מחמירין יותר מרבי מאיר, ואם כן לימא מרבנן גופייהו נשמע דשברי עבודה זרה מותרין, דהא צלמים אסורין שבריהם מותרין, ובקונטרס נמי דקוק דהוא מצי למיפרך מרבנן גופייהו ומצלמים שיש בידם מקל או צפור ושבריהם מותרין, אלא משום דלא חזינן בהדיא במתניתין דשרו שברי צלמים שחן אסורין.

ואין ספק מוציא מידי ודאי – בתמיה, פירוש: ואין ספק היתר הרגיל מוציא מידי ודאי דאי בשאינו רגיל – אפילו ספק איסור אינו מוציא מידי ודאי היתר, כדמוכח בפרק קמא דחולין (ו, א) גבי עור ספק פוגם וכו'.

חזקה על חבר וכו' – בירושלמי קאמר: תפטר בשמת בתוך היישוב, פירוש: ביישוב הדעת. **ומכניסה** במוץ שלה – פירוש: שלא תראה ברגן פני הבית כדי שלא תחזיקו במעשר, דאמרין (בבא מציעא פח, א): אין הטבל מחזיקו במעשר עד שיראה פני הבית, פירוש: לאחר שנעשה דגן, ואם הכניסה במוץ שלה או יוכל לאכול עראי, וברתניה בתוספתא, ובפרק קמא דריבא (יג, א) מיייל לה: הכניס שבילי לאכול מהם עיסה אוכל מהם עראי ופטור. וקולא בהמתו דנטק דבא, משום דכל אכילת בהמה אפילו קבע שלה חשוב הוא עראי, וכדאמרין (פאה פרק א משנה ו): מאכיל לבהמה לחיה ולעופות עד שיתמרח בכרי. אבל אם ראה פני הבית ברגן, או אם נמרח בכרי או בשדה ואין דעתו להביאו לבית – נקבע הוא למעשר, ולא יוכל לאכול עראי ואף לא להאכיל בהמתו, ודנאה של כלי אסורה בטבל. והתם תלינן בשמא הכניסה במוץ, ואף על גב דמדרבנן אסור לאכול קבע – אתי ספק מעשר ומוציא מידי ודאי דרבנן.

והא שברים ניהו! תרנמה שמואל: בעומדין על בסיסין. אתמר: עבודה זרה שנשתברה מאיליה – רבי יוחנן אמר: אסורה, רבי שמעון בן לקיש אמר: מותרת. רבי יוחנן אמר אסורה, דהא לא בפלגיה; רבי שמעון בן לקיש אמר מותרת, מסתמא בפלגיה כמפלול לה, מימר אמר: איהי נפשה לא אצלה, למהו! גברא מצלה ליה? איתבייה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: "וראש דגון ושתי פפות ידיו פרותות" וגו', וכתבי: "על בן לא ידרכו כהני דגון" וגו'! אמר לו: משם ראיה? התם שמעיתין את הדגון ועובדין את המפתח, דאמרי הכי: שבקיה איסריה לדגון ואתא איתבי ליה על המפתח. איתבייה: המוצא שברי צלמים – הרי אלו מותרין, הא שברי עבודה זרה – אסורין! – לא תימא שברי עבודה זרה אסורין, אלא אימא: הא צלמים עצמן אסורין, וסתמא רבי מאיר. ורבי יוחנן, מדרבי מאיר נשמע להו לרבנן; לא אמר רבי מאיר: צלמים אסורין, שברי צלמים מותרין? לרבנן עבודה זרה נמי, היא אסורה ושבריה מותרין! – הכי השתא? התם אימר עבדים אימר לא עבדים, ואם תמצי לומר עבדים – אימר בפלגים; עבודה זרה ודאי עבדיה, מי ימר דבמלחה? הוי ספק וודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי! – ואין ספק מוציא מידי ודאי? והתניא: חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות, אפילו הן בני יומן – הרי הן פהזקת מתוקנין; והא הכא דודאי מבייל, ספק עשריניהו ספק לא עשריניהו, וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי! – התם ודאי וודאי הוא, דודאי עשריניהו, פדרבי חנינא חוואה, דאמר רבי חנינא חוואה: חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו. ואי בעית אימא: מעיקרא לא מבייל ספק וספק הוא, אפשר דעבד פדרבי אשעיא, דאמר: מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה, כדי שתתא בהמותו אוכלת ופטורה מן המעשר. ואין ספק מוציא מידי ודאי? והתניא, אמר רבי יהודה: מעשה בשפתחו של

על בסיסין – על כנן, מקום המתוקן לה. כיון דאותביניהו התם ודאי פלחי להו. לא ירבו כהני דגון על פתח דגון – אלמא חשיבי להו שברים. משם ראיא – בתמיה. התם – לאו עבודה זרה שבורה קחשיבי לה, דאינהו סבור, כיון שראו אברים חשובין שלו על מפתח. שבקיה איסריה לדגון – גבורת ושררת הצלם עזבתו והכלבה ושהבה על המפתח. איסריה = שר שלו, כמה "איסריה דעיוותא" (בבא מציעא פח, א) חולין בפרק "כל הבשר" (דף קה) וביערי פסחים, פסחים ב, ו. וכתבא רבי מאיר – ואף על גב דאסר בצלמים מודה בשבריהן, ומקשינן: ולרבי יוחנן דקאמר הכא מודה רבי מאיר דשברי צלמים מותרין, מדרבי מאיר נשמע לרבנן, דרבנן נמי שרו בשברי עבודה זרה, דהא צלמים לרבי מאיר כעבודה זרה לרבנן ניהו, ומדרבי מאיר נשמע לרבנן, דכי היכי דקאמר שברי צלמים מותרין הכי נמי ודאי סבירא ליה לרבנן צלמים שיש בידן מקל או צפור דשבריהן מותרין. והוא מצי למימר: מדרבנן נשמע לרבנן, דהא אסור צלמים שיש בידן מקל או צפור ומכל מקום שבריהן מותרין. והאי דלא קאמר הכי, משום דלא חזינא בהדיא במתניתין דקא שרי שברי אונן צלמים שחן אסורין, לאו אמר רבי מאיר וכו' – לשון קשיא. הוי ספק וודאי – ספק להיתר ודאי אסור. אין ספק מוציא מידי ודאי – שהחזוק תחלה לאיסור. והא הכא וודאי מבייל – כיון שאנו רואין שנגמרה מלאכתן ודאי בחזקת טבל היו מיד. התם ודאי וודאי הוא – כי היכי דפשיטא לך שהוי שברי אונן צלמים שחן ששיערן החבר מיד, שמוחזק בכך. ואיבעית אימא ספק וספק הוא – כי היכי דמספקא לן אם עשירין אם לאו, נמי מספקא לן אם היו מעולם טבל אם לאו, דאף על גב דנגמרה מלאכתן השתא ותמרחו בכרי, איכא מימר לא באו לכלל טבל מעולם. ועבד להו כרבי אשעיא – דהכניסהו במוץ שלה ולא ראה פני הבית. ואף על גב דטבל שלא ראה פני הבית מיתסר באכילת קבע, והכא מחזקין להו בחזקת מתוקנין שערין להו באכילת קבע – אין כאן ספק מוציא מידי ודאי, דאכילת קבע בדאורייתא לאו אשכחנן, ומדרבנן הוא דמייתסר, ודמייתסר רבנן לחזקת חבר לחקנתא דידהו. אבל אי הוה חזינן ליה דמרחינהו קודם שראו פני הבית ובאו לכלל טבל – לא נפקי תו מידי ודאי עד דמעשרינהו קמן. ופכניסה – לחצירו במוץ שלה, ולא ימרחנה בכרי בגורן שבשדה. דמירוח הוא גמר מלאכה, והכנסתו לבית הוא קובעתו למעשר לאסור בו אכילת עראי כדאמרין ביהשוכר את הפועלים (בבא מציעא פח, א), וכיון דהכניסה קודם גמר מלאכה לא קבעה ליה לכך, וכי מוחרר להו וממרח להו בתוך הבית לא מקבע, דפני הבית הוא דקבעי ולא תוך הבית, כדליקין התם מ'אכילו בשעיר', ואפילו מירוח בשדה והכניסו דרך גגות וקרפיות אמרין בברכות (ל, ב) דלא מקבעי. כדי שתתא בהמתו אוכלת – להכי נקט "בהמתו", דמאכל בהמתו קחשיב ליה אכילת עראי, וליכא אפילו איסורא דרבנן, כדתנן במסכת פאה (פרק א משנה ו): מאכיל לבהמה לחיה ולעופות עד שימרח בכרי, אלמא מאכל בהמה עראי קרי ליה. דאילו גבי אדם, אף על גב דלא נמרחו אסור לאכול קבע אלא עראי. ולגבי לא ראה פני הבית נמי בהמתו שריא, אבל אידו אסור מדרבנן לאכול קבע אלא עראי, אבל אי ראה פני הבית – אפילו מאכל בהמה חייב במעשר, דהא דתנן (דמאי פרק א משנה ג) הלוקח לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

מציק

וְהָא שְׁבָרִים נִיְהוּ – והלא תבנית יד או רגל הם שברי צלמים,
ולדעת שמואל שאפילו שברי עבודה זרה מותרים, מדוע המשנה
אוסרתם. מתרצת הגמרא: תִּרְנָמָה – פירש שְׁמוּאֵל את המשנה,
שמדובר בְּעוֹמְקִין תבנית היד או הרגל עַל בְּסִסָּן – על כן המיוחד
לחן, וכיון שהניחן שם ודאי עבד לחן כמות שחן.
הגמרא מביאה מחלוקת בדיון עבודה זרה שנשתברה מאלה:
אֶתְמַר, עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מֵאֵלֶיהָ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֲסוּרָה
בהנאה, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר מוּתָרִת בְּהֵנָה.
הגמרא מבארת את מחלוקתם: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֲסוּרָה, דִּהָא לֹא
ראינו שֶׁבִּשְׁמָלָה הגוי, והיא עדיין עבודה זרה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ
אָמַר מוּתָרִת, שֶׁמִּסְתַּמָּא בְּמִלִּי מְבַטֵּל לָהּ – מן הסתם ביטל אותה
הגוי בלבו לאחר שנשברה, מִיָּמַר אָמַר – אמר הגוי לעצמו, אֵימָה
נִפְשָׁה לֹא אֶצְלָה – אם את עצמך העבודה זרה לא הצליחה להציל,
שחיי נשברה, לִהְיוֹתָ נִבְרָא מִצְלָה לִיָּהּ – וכי אותי היא תציל.
רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש מפסוק מוֹתֵרִין בְּהֵנָה – הקשה
רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מִהֲמַעֲשֶׂה הַמּוּבָא בְּנֵינָא בְּעֵנִין
ארון האלוקים שהפלשתים שבו במלחמה עם ישראל, והניחו
אותו ליד פסל דגון, ונאמר שם (שמואל א' ה') וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֹּקֶר
מִמֻּתְרָת וְהָנָה דָּגוֹן נָפַל לַפְּנֵי אֶרְצָהּ לִפְנֵי אֶרֶן ה' וְרֹאשׁ דָּגוֹן וְשֵׁתִי
בַּפּוֹת דָּרְיוֹ בְּרוֹתָיו וְגו' אֵל הַמִּפְתָּן, שֶׁמִּצְאֻם מוֹנִחִים עַל מַפְתָּן
הַחֹדֶר, וְכִתְּבִי בַּפֶּסֶק שֶׁאֲחָרֵי זֶה (שם פסוק ה') עַל כֵּן לֹא יִדְרְכוּ כְּהֵנִי
דָּגוֹן וְגו' וְכָל הַבָּאִים בֵּית דָּגוֹן עַל מַפְתָּן דָּגוֹן, וּמוֹכַח מִשֶּׁשׁ שֶׁהָאֵר
הַזֵּהִים הַשְּׁבֻרוֹת שֶׁל הַפֶּסֶל הֵיוּ חֻשׁבִּים לָהֶם וּמִשּׁוֹם כֵּךְ לֹא דִרְבוּ
עַל הַמַּפְתָּן שֶׁשֶּׁם נִמְצָא, וְקִשָּׁה עַל רִישׁ לָקִישׁ שֶׁאֲמַר שֶׁאֲחָר
שֶׁהַעֲבֹדָה זָרָה נִשְׁבְּרָה הַגּוֹי מְבַטֵּל אוֹתָהּ.
אָמַר לוֹ רִישׁ לָקִישׁ, וְכִי מִשֶּׁם יֵשׁ רֵאָיָה שֶׁלָּא כְּדִבְרֵי, הֵתֵם – שם מה
שֶׁלָּא דִרְבוּ עַל הַמַּפְתָּן, הוּא לֹא מִשּׁוֹם שֶׁהַחֲשִׁיבוּ אֶת הַשְּׁבֻרִים,
אֲלֵא מִשּׁוֹם שֶׁמִּנְיָחִין הֵיוּ אֶת הַתְּנִין וְלֹא עֲבַדְהוּ עוֹד וְעוֹבְדִין אֶת
הַמִּפְתָּן, מֵאַחַר וְחֻלְקִים חֻשׁבִּים עַל הַפֶּסֶל שֶׁנִּשְׁבַּר הֵיוּ מוֹנִחִים עַל
הַמַּפְתָּן, דִּאֲמָרֵי הֵכִי – שֶׁכֵּךְ אֲמַרְוּ לַעֲצֻמָּה, שֶׁכְּבִיתָ אִיפְרָיִם לְדָוִד –
הֵשֵׁר בַּעַל הַכֹּחַ הַשְּׁרָרָה עוֹבֵד אֶת דָּגוֹן כְּשֶׁנִּשְׁבַּר, וְאַתָּה אֵינְתִּיכִי לִיָּהּ
– וְבֹא וִישֵׁב עַל הַמִּפְתָּן.
רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש ממשנתנו: אֵינְתִּיכִי, שֶׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה,
הַמּוּצָא שְׁבָרִי צִלְמִים הָרִי אֵלֹו מוּתָרִין בְּהֵנָה. וְדִבְרֵי הַמִּשְׁנָה
לְכַאֲרֹהָ אֵינֶם מוּבָנִים, מֵהַ חֲדִידוּשׁ בְּדִין זֶה, הֲלֹא לִדְעַת חֲכָמִים
(לעיל מ') אֲפִילוּ צִלְמִים שְׁלִמִים מוּתָרִין וְכֵל שֶׁכֵּן שְׁבָרִי צִלְמִים. אֲלֵא
בַּחֲבֵרָה שְׁכוּנוֹת הַמִּשְׁנָה לומר שְׁדוּקָא שְׁבָרִי צִלְמִים מוּתָרִים הֵא
– אֲבָל שְׁבָרִי עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים אֲסוּרִין, וְקִשָּׁה עַל רִישׁ לָקִישׁ הַסּוֹבֵר
שֶׁשְׁבָרִי עֲבֹדֶת כּוֹכְבִּים מוּתָרִים.
מתרצת הגמרא: לֹא תִּיָּמָא – אֵל תִּדִּיק מִהֲמַשְׁנָה שֶׁשְׁבָרִי עֲבֹדֶת
בּוֹכְבִּים אֲסוּרִין, אֵלֵא אֵימָא – כֵּךְ תִּדִּיק דוּקָא שְׁבָרִי צִלְמִים
מוּתָרִים, הֵא – אִלּוּם הַצִּלְמִים עֲצָמָן כְּשֶׁהִם שְׁלִמִים, אֲסוּרִין
בְּהֵנָה, וְתִיָּמָא – וְסֵתֵם מִשְׁנֵהֶן נִשְׁתִּי כְּרַבִּי מֵאִיר הַחֹלֶק עַל
חֲכָמִים בַּמִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת, וְסוֹבֵר שֶׁכֵּל הַצִּלְמִים אֲסוּרִין, וּמַחֲדָשׁ
הַמִּשְׁנָה שֶׁאֵף שְׁרֵבִי מֵאִיר אוֹסֵר אֶת הַצִּלְמִים, הוּא מוֹדָה
שֶׁשְׁבִירָהֶם מוּתָרִים.
הגמרא תמהה על רבי יוחנן: וְהֵרִי רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהִקְשָׁה לְרִישׁ לָקִישׁ
מִמִּשְׁנֵהֶן, מוֹדָה שֶׁלִּדְעַת רַבִּי מֵאִיר עַל אֵף שֶׁצִּלְמִים אֲסוּרִים, מִכֵּל
מִקּוֹם שְׁבָרִי צִלְמִים מוּתָרִים, אִם כֵּן מִדְּרַבִּי מֵאִיר נִשְׁמַע לָהּ לְרַבִּי
– מִשִּׁיתָ רַבִּי מֵאִיר בַּצִּלְמִים סֵתֵם, נִלְמַד לִשְׁתֵּי חֲכָמִים בַּצִּלְמִים
וְכִי בִידֵם מִקֵּל אוֹ צִפּוֹר, שְׁבָהֶם מוֹדִים חֲכָמִים שֶׁאֲסוּרִים, לֹא –
וְכִי לֹא אָמַר רַבִּי מֵאִיר צִלְמִים אֲסוּרִין וְשְׁבָרִי צִלְמִים מוּתָרִין, אִם כֵּן
גַּם לְרַבִּי, צִלְם הַמַּחֲזִיק בִּידוּ מִקֵּל אוֹ צִפּוֹר, שׁוֹז הוֹכַחָה שֶׁהַצִּלְם
הוּא עֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים, נִמִּי – גַּם יִהְיֶה הַדִּין שֶׁהֵיא אֲסוּרָה וְשְׁבָרֶיהָ
מוּתָרִין, וְקִשָּׁה עַל רַבִּי יוֹחָנָן הַסּוֹבֵר שֶׁשְׁבָרִי עֲבֹדֶת כּוֹכְבִּים
אֲסוּרִים.
מתרצת הגמרא: הֵכִי הִשְׁתָּא – וְכִי כֵךְ נִרְאָה בְּעֵינֶיךָ עֵתָה לְדַמּוּת
סֵתֵם צִלְמִים שְׁרֵבִי מֵאִיר אוֹסֵרֶם וּמִתִּיר אֶת שְׁבִירָהֶם, לַעֲבֹדֶת
כּוֹכְבִּים שֶׁנִּשְׁבְּרָה, הֲלֹא יֵשׁ לַחֲלֹק בֵּינֵיהֶם, הֵתֵם – שֶׁם בִּסְתֵם צִלְמִים
יֵשׁ שְׁנֵי סְפִיקוֹת, אֵימַר עֲבָדִים אֵימַר לֹא עֲבָדִים – יִתְכֵּן שֶׁעֲבָדוּ לָהֶם
בְּדִוְתָם שְׁלִמִים יִתְכֵּן שֶׁכֵּל לֹא נִעְבְּדוּ, וְגַם אֵם תִּמְצִי לִימַר

שֶׁעֲבָדִים כְּשֶׁהֵיוּ שְׁלִמִים, אֵימַר בְּמִלּוֹם – יִתְכֵּן שֶׁלֹּאֲחֵר שֶׁנִּשְׁבְּרוּ,
הִגִּי בִּיטֵל אֶת הַשְּׁבֻרִים, וּבִסְפֵק סְפִיקָא מִתִּיר רַבִּי מֵאִיר. אוֹלַם
בְּעֲבֹדֶת בּוֹכְבִּים וְדֹא עֲבָדֶיהָ מִתְחִילָה כְּשֶׁהִיָּתָה שְׁלִימָה וְנִאֲסָרָה,
וְאַחֵר שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִי יֵמַר דְּבִמְלָה – סֵפֶק הַדִּבֵּר אִם הִגִּי בִּיטֵל אֶת
הַשְּׁבֻרִים וְהוֹתֵרָה, הֵנִי – הִנֵּי לִפְנֵינוּ סֵפֶק לַהֲקֵל וְדֹא לֵאסוֹר, וְאֵין
סֵפֶק לַהֲקֵל מוּצִיא מִיָּד וְדֹא אִסוֹר, כְּלוֹמֵר אֵין בְּכַח הַסֵּפֶק שֶׁמֵּא
הִגִּי בִּיטֵל אֶת הָעֲבֹדָה זָרָה וְאֵף שֶׁקְּרֹב לודאי שְׁהוּא בִּיטְלָהּ,
לִשְׁנוֹת אֶת חֻקַּת הָאִסוּר שֶׁהִיָּה עֲבֹדָה זָרָה קוֹדֵם שֶׁנִּשְׁבְּרָה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא וְדָנָה אִם הִיא סוֹתֵרֶת אֶת הַכֵּל הָאֲמוֹר
שֶׁאֵין סֵפֶק הִיתֵר מוּצִיא מִיָּד וְדֹא אִסוֹר. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי אֵין
סֵפֶק מוּצִיא מִיָּד וְדֹא, וְהִתְנִיָּא, חֲבֵר וְ– מִי שֶׁקִּיבֵל עַל עֲצָמוֹ לְהִיָּת
נֶאֱמַן עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת שֶׁמֵּת, וְהִנֵּי בֵּיתוֹ מְנִיָּה – אוֹרֵצַר שֶׁל תְּבוּאָה,
מִלֵּאָה פִּירוֹת, אֲפִילוּ הֵן בְּנֵי יוֹמָן, כְּלוֹמֵר אֵף אִם יָדוּעַ שֶׁנִּגְמְרָה
מִלֵּאכְתָּם בְּשָׂדֶה, וְהַכְּנִיסִם לִמְגוּרָה בְּאוֹתוֹ יוֹם שְׁמַת, וְנִמְצָא
שֶׁהִפִּירוֹת רֹאזוּ אֶת פְּנֵי הַבַּיִת, וְהַתְחִיבוּ בַּמַּעֲשֵׂרוֹת מִהֲתוֹרָה, מִכֵּל
מִקּוֹם הָרִי הֵן מְתָקִין מְתָקִין – מַעֲשֵׂרִים וּמוֹתָרִים בִּאֲכִילָה, מִשּׁוֹם
שֶׁקְּרֹב לודאי שֶׁהַחֲבֵר הִפְרִישׁ מֵהֶם תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת קוֹדֵם
שְׁמַת. וְהָא הֵתֵם – וְהִירִ בְּדִין זֶה שֶׁל הַבְּרִייתָא, דִּדְנֵא מְבַלִּי –
שֶׁהִפִּירוֹת הֵיוּ וְדֹא טֵבֵל, וְסֵפֶק עֲשִׂרִינֵהוּ סֵפֶק לֹא עֲשִׂרִינֵהוּ, וְקְרֹב
לודאי וְאִם כִּי לֹא וְדֹא גְמוּרָה, שֶׁהַחֲבֵר עִיֶּשֶׁר אוֹתָם, וְקָאֵתִי – וְכֹא
סֵפֶק זֶה שֶׁמֵּא עִיֶּשֶׁר מוּצִיא מִיָּד וְדֹא אִסוֹר טֵבֵל, וְאִם כֵּן מִדּוּעַ
אֲסֵר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁבָרִי עֲבֹדֶת כּוֹכְבִּים, עַל אֵף שֶׁמִּתְחִילָה הֵיוּ וְדֹא
אֲסוּרִים, הֲלֹא קְרֹב לודאי שְׁהֵיוּ בִּיטְלִם, וְהֵם מוֹתָרִים.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: הֵתֵם – שֶׁם בְּעֵנִין חֲבֵר שְׁמַת, וְדֹא וְדֹא הוּא –
וְדֹא שֶׁמוּצִיא מִיָּד וְדֹא הוּא, דִּדְנֵא עֲשִׂרִינֵהוּ הַחֲבֵר קוֹדֵם שְׁמַת,
בְּדִרְבֵּי חֲנִינָא חוּזָא, דִּאֲמַר רַבִּי חֲנִינָא חוּזָא, חֻקָּה עַל חֲבֵר –
בְּטוֹחִים אֲנוּ בַּחֲבֵר שְׁנוֹדָה שֶׁלֹּא יִכְשָׁלוּ אַחֲרִים בְּמֵאֲבָלִי אִסוֹר
הַשִּׁיבִים לוֹ, שְׁאִינוּ מוּצִיא דְּבֵר שְׁאִינוּ מְתָקִין מִתְּחַת יָדוֹ, וּבִדְנֵא
תִּיָּקָם מִיד.
הַגְּמָרָא דוֹחָה בְּאוֹפֵן אַחֵר: וְאִי בְּעִיתִי אֵימָא (מַעֲקָרָא לֹא מְבַלִּי) –
וְהִתְנִיָּא דוֹחָה לִישֵׁב זֹאת גַּם כֵּךְ, אֵף אִם אֵין וְדֹאֹת שֶׁהַחֲבֵר
עִיֶּשֶׁר אֶת הַפִּירוֹת, מִכֵּל מִקּוֹם אֵין כֹּאן סֵפֶק לַהֲקֵל וְשִׁמָּה הַפִּירוֹת
נִתְקַנּוּ שֶׁמוּצִיא מִיָּד וְדֹא אִסוֹר טֵבֵל, אֲלֵא זֶה סֵפֶק שֶׁמֵּא הַפִּירוֹת
נִתְקַנּוּ וְסֵפֶק אִם בְּכָל טֵבֵל הוּא, כְּלוֹמֵר, עַל אֵף שֶׁאֵין רוֹאִים
שֶׁהַתְּבוּאָה נִתְמַרְחָה בְּכִיר וְנִגְמְרָה מִלֵּאכְתָּהּ, מִכֵּל מִקּוֹם יֵשׁ צַד
לוֹמֵר שֶׁלֹּא בֹאָה מַעוֹלִם לְכָל חַיּוֹב טֵבֵל, מִשּׁוֹם (דִּאֲפִשֶׁר דְּעֵבֵר –
שִׁיתָן שֶׁהַחֲבֵר נִהַג) בְּדִרְבֵּי אוֹשְׁעִיָא, דִּאֲמַר מַעֲרִים אֲדָם עַל תְּבוּאָתוֹ
– מוֹתֵר לְאֲדָם לַעֲוֹל בְּדִרְבֵּי הַעֲרָמָה כִּדִּי שֶׁתְּבוּאָתוֹ לֹא
תִּתְחַיֵּב בַּמַּעֲשֵׂר מִהֲתוֹרָה, וּמְבַנֵּיכָה לְבֵית בְּמִזְבֵּן שְׁלָה – כְּשֶׁהִיא
עֵדִין בְּמוֹץ, קוֹדֵם שֶׁנִּגְמְרָה מִלֵּאכְתָּהּ, וְגוֹמֵר אֶת מִלֵּאכְתָּהּ בְּבֵית.
זֹאת בְּרִי שֶׁתִּהְיֶה בְּהִמָּתוֹ אוֹכֵלָת מִמֶּנָּה וּפְסוּדָה מִן הַמַּעֲשֵׂר – וְלֹא
יִצְטָרֵךְ לַעֲשֹׂר אֶת הַפִּירוֹת קוֹדֵם אֲבִילָתָהּ, וְהִטַּעַם מִשּׁוֹם שֶׁתְּבוּאָה
שֶׁנִּגְמְרָה מִלֵּאכְתָּהּ וְלֹא רֵאָתָה פְּנֵי הַבַּיִת מוֹתֵרֶת לֵאכִילָה מִן
הַתּוֹרָה בְּלֹא מַעֲשֵׂר, אֲלֵא שֶׁחֲכָמִים אֲסָרוּ לְאֲדָם לֵאכֹל מִמֶּנָּה
אֲכִילַת קֶבֶד וְהִתִּירוּ לוֹ לֵאכֹל מִמֶּנָּה אֲכִילַת כִּדִּי שֶׁתְּבוּאָתוֹ עֵרָאִי, וְאוֹלַם אֶת
בְּהֵמָתוֹ, אֵף שֶׁאֲסָרוּ לְהֵאכִילָה טֵבֵל גְּמוּרָה, כֹּאן מוֹתֵר לוֹ לְהֵאכִילָה
אֵף בְּכִמוֹת גְּדוֹלָה, לְפִי שֶׁאֲכִילַת בְּהֵמָה בְּכָל כְּמוֹת שֶׁהִיא, נִחְשָׁבֶת
לֵאכִילַת עֵרָאִי. מַעֲתָה, כִּיֹּן שִׁישׁ לַהֲסַתֵּפֶק שֶׁמֵּא גַּם הַחֲבֵר שְׁמַת
נִהַג כֵּךְ, וְגוֹמֵר אֶת מִלֵּאכְתָּהּ הַפִּירוֹת רַק לְאַחַר רֵאִיתָה פְּנֵי הַבַּיִת,
נִמְצָא שֶׁפִּירוֹתֵיהֶם הֵם סֵפֶק טֵבֵל, וְלִכְּךָ הַסֵּפֶק שֶׁמֵּא עִיֶּשֶׁר מוּצִיא מִיָּד
סֵפֶק טֵבֵל. וְאֵף שֶׁהִפִּירוֹת הֵם טֵבֵל וְדֹא מִדְּרַבְנָן, שֶׁהִירִ חֲכָמִים
חִיבּוֹ בַּמַּעֲשֵׂר אֵף בְּלֹא רֵאִיתָה פְּנֵי הַבַּיִת, מִכֵּל מִקּוֹם רַבָּנָן שֶׁמִּכּוֹ עַל
חֻקַּת הַחֲבֵר שוּדָאִי עִיֶּשֶׁר אֶת הַפִּירוֹת, וְלִכְּךָ הַפִּירוֹת מוֹתָרִים
לְאֲדָם גַּם בִּאֲכִילַת קֶבֶד. אֲבָל בְּעֵנִין עֲבֹדָה זָרָה שוּדָאִי נִאֲסָרָה
קוֹדֵם שֶׁנִּשְׁבְּרָה, וְכִשְׁנִשְׁבְּרָה, סֵפֶק הַדִּבֵּר שֶׁמֵּא בְּטִלָה, אֵין סֵפֶק זֶה
וְאֲפִילוּ הוּא קְרֹב לודאי הִיתֵר, מוּצִיא מִיָּד וְדֹא אִסוֹר.
הַגְּמָרָא דָּנָה בְּרֵאִיָּה מִבְּרִייתָא אַחֲרֵת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי אֵין סֵפֶק
מוּצִיא מִיָּד וְדֹא, וְהִתְנִיָּא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בּוֹר שְׁרִיגִלִּים לְהַשְׁלִיךְ
בּוֹ נִפְלִים, אֲדָם הַמֵּאֲהִיל עֲלֵיו הִירִי הוּא טְהוֹר, וְכֵן הִיָּה מַעֲשֵׂה
בְּשִׁפְתָּתוֹ הַכְּנַעֲנִית

בביטולו להחזירה, ובאמת לא הועיל כלום, לפי שכבר זכה בה, 63
והיו – והרי היא עבודת בוכבים הנמצאת ביד ישראל, וכל עבודת 64
בוכבים ביד ישראל, אינה פטלה לעולם, וצריך לקוברה. 65
קושיא נוספת: איתיביה, עובד בוכבים שהביא אגנים מן המרקולים 66
– עבודה זרה העשויה ערימה של אבנים, ועובדים אותה בזריקת 67
אבן לפניה, וחיפה בהן דרכים (וטרטיות) [וטרטיות] – רחובות, 68
מותרצת האבנים בהנאה, שהרי הגוי ביטל את המרקולים במה 69
שנטל ממנה אבן. ואילו ישראל שהביא אגנים מן המרקולים וחיפה 70
בהן דרכים (וטרטיות) [וטרטיות], אסורות בהנאה, לפי שאין 71
ישראל מבטל עבודה זרה של גוי. וקשה לריש לקיש, אמאי אינה 72
מתבטלת, תיחוי – תהא פועבודת בוכבים שנשתברה מאליה, שהרי 73
גם כשישראל שובר אותה, הגוי מבטלה בליבו, וכאמור לעיל. 74
מתרצת הגמרא: הקא נמי בדרבא – גם כאן יש לתרץ כמו שרבא 75
תירץ על הקושיא הקודמת, שגורו חכמים שביטול על ידי ישראל 76
לא יחשב ביטול, שמא יגביה הישראל את כל ערימת האבנים 77
שהיא המרקולים ויזכה, ושוב לא תועיל הסתירה בלקיחת 78
אבנים ממנה. 79
אייתיביה, עובד בוכבים ששיפה – שפיסל והקציע עבודת בוכבים 80
של גוי, כגון ששיפה אשירה כדי להשתמש בנסרים הנפולים 81
לצרכו, הרי זה מעשה ביטול, והיא – האשירה ושיפויה – והנסרים, 82
מותרצין בהנאה. אבל אם פיסל אותה לצרכה, כגון ליפותה, היא 83
אסורה בהנאה, שהרי לא ביטלה, ושיפויה – והנסרים מותרין 84
בהנאה, כיון שהגוי משליכם ואינו מתכוין לעבוד אותם. ואילו 85
ישראל ששיפה עבודת בוכבים של גוי, בין לצרכו – להשתמש 86
בנסרים, ובין לצרכה – ליפותה, היא ושיפויה אסורין בהנאה, 87
שאינה מתבטלת. וקשה לריש לקיש, אמאי אינה מתבטלת, תיחוי 88
פועבודת בוכבים שנשתברה מאליה, שהרי גם כשישראל מפסל 89
אותה לצרכו הגוי מבטלה בליבו. מתרצת הגמרא: הקא נמי 90
בדרבא שגזירה מדרבנן היא שלא תיבטל. 91
אייתיביה, שנינו במשנה (הלכות) דבי יוסי אומר, המוצא עבודת 92
כוכבים העשויה ממתכת, שוחק אותה וזורה את העפרורית לרוח 93
או מפיט לים, כדי שלא יכשלו ויהנו ממנה. אמרו לו חכמים לרבי 94
יוסי, מה יועיל לו כשזורה לרוח את העפרורית, הלא אף היא 95
מתפזרת ונופלת בשדות ונעשה ממנה זבל, וכתוב (דברים יג יח) 'לא 96
ידבק בידך מאומה מן החרס', שעבודה זרה אסורה בהנאה. וקשה 97
לריש לקיש, אמאי אינה מתבטלת בשחיקתה, תיחוי פועבודת 98
בוכבים שנשתברה מאליה. מתרצת הגמרא: הקא נמי בדרבא. 99
אייתיביה, דבי יוסי אומר, מוצא צורת דרקון – פסל בצורת 100
נחש שהיו רגילים לעבוד לו, אולם לא ידוע אם דרקון זה נעבד, 101
וראשו היה חתוך, וספק אם עובד בוכבים חתכו ונעשה כאן מעשה 102
ביטול, ספק אם ישראל חתכו ולא נתבטל, לפי שישראל אינו 103
מבטל עבודה זרה של גוי, הרי הדין הוא שהדרקון מותר בהנאה. 104
משום שיש כאן שני צדדי ספיקות להיתר, ספק אם עבדו לו 105
מעולם, ואף אם עבדו ספק שמא הגוי חתכו. אך אם ודאי הדבר 106
שישראל חתכו, אסור בהנאה, כיון שיש רק ספק אחד אם עבדו לו 107
ובספק בדין תורה יש להחמיר, שאם עבדו לו היא אסורה ואינה 108
מתבטלת בחיתוך הישראל. וקשה לריש לקיש, אמאי אינה 109
מתבטלת, תיחוי פועבודת בוכבים שנשתברה מאליה. מתרצת 110
הגמרא: הקא נמי בדרבא. 111
אייתיביה, שנינו במשנה להלן (מח), שלדעת חכמים מותר לזרוע 112
ירקות תחת האשירה [אילן שנטעוהו לעבודה זרה] בימות 113
הגשמים, כיון שבזמן זה הצל של האשירה מזיק לירקות, ונמצא 114
שאינו נהנה ממנו. דבי יוסי אומר, מוצא צורת ירקון בימות 115
הגשמים מתחת האשירה, מפני שהנהיה נזשרת עליהם – העלים 116
הנושרים מהאילן נופלים על הירקות ונעשים זבל המועיל 117
לצמיחת הירקות, ונמצא נהנה מהאשירה ואסור הדבר. וקשה, 118
אמאי אסור, תיחוי פועבודת בוכבים שנשתברה מאליה, שהרי 119
העלים נשרו מאליהם. מתרצת הגמרא: שאני הקם – שונה שם 120
הדין מכל עבודה זרה שנשברה מאליה, כיון דיערץ עבודת בוכבים 121
קיימת – שגם אחרי נשירת העלים, האילן שהוא עיקר העבודה 122
זרה, עדיין קיים ולא התבטל, ועל כן גם העלים אסורים. 123

של מוציא אחר – יהודי אלים שהיה דר ברפון, שהטילה נפל שנוכל 1
לה לבדו, ובא בהן חכם ומורה הוראה ועמד על שפת הבור, והצין 2
[בן] כדי לידע אם הנפל זכר אם נקבה, ולהורות לשפחה כמה ימי 3
טומאה וטהרה יש לה, ולא ראה הכהן את הנפל, והסתפקו על כון 4
זה אם נטמא כשהאחיל על הבור, ובא מעשה לפני חכמים 5
לדאיה, מפני שהולדה ופרדלם מצוין שם בתוך הבור, וקורב 6
לודאי שעד שבא הכהן לבור, כבר אכלו את הנפל או גררוהו 7
לחוריהו, ונמצא שהכהן לא האחיל על המת. מבארת הגמרא את 8
קושייתה: והא קמא – והרי כאן ודאי הטילה נפל והיתה טומאה 9
ודאית בבור, וספק אם גררוהו החולדה והברדלס, ספק לא גררוהו, 10
וקמתי – ובא ספק זה ומוציא מידי ודאי טומאה, שהרי החכמים 11
טיהרו את הכהן, וקשה על רבי יוחנן הסובר שאין ספק ביטול 12
העבודה זרה מוציא מידי ודאי איסור הנאה. 13
מתרצת הגמרא: לא תיקא – אל תגרוס בברייתא הטילה נפל לבור, 14
אלא איקא – יש לגרוס הטילה כמין נפל לבור, כלומר ספק אם היה 15
זה נפל, וטיהרו חכמים את הכהן משום שיש כאן ספק ספיקא' 16
[שני צדדי ספיקות להקל], ספק שמא לא היה זה כלל נפל אלא 17
שפיר מלא רוח, וגם אם היה נפל, שמא חולדה או ברדלס גררוהו. 18
שואלת הגמרא על תירוצו זה: והא לידע אם זכר אם נקבה הוא 19
קמתי בברייתא, משמע שברור שהיה נפל, והנידון אם הוא זכר או 20
נקבה. 21
מיישבת הגמרא: הברייתא קיצרה בלשונה, והכי קאמר, שהצין 22
בבור לידע אם רוח הטילה ואינה צריכה למנות ימי טומאה וטהרה, 23
או אם נפל הטילה ועליה למנות ימי טומאה וטהרה. ואם המצין 24
לומר – ואם יראה שנגפל הטילה, יתבונן בו לידע אם זכר אם נקבה. 25
תירוצו נוסף לקושיית הגמרא על רבי יוחנן: ואיפעיית אימא – אם 26
תרצה תיישב זאת כך, אמנם השפחה הטילה ודאי נפל לבור, אלא 27
כיון שהולדה ופרדלם מצוין שם בבור, ודאי גררוהו, וכאשר הכהן 28
הצין כבר לא היה שם הנפל, ונמצא שדאי הוציא מידי ודאי. 29
הגמרא חזרה למחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש אם עבודה זרה 30
שנשברה מאליה מותרת בהנאה. רבי יוחנן מקשה לריש לקיש 31
ממשניות וברייתות: אייתיביה – הקשה רבי יוחנן לריש לקיש, שנינו 32
במשנתינו, מוצא תבנית יד או תבנית רגל שנשברו מצלמים, הרי 33
אילו אסורין מפני שביצא בהן נפול, כלומר שיש שעובדים לצורות 34
אלו. אמאי (ומדוע), הא שברים גינהו, ולדעת ריש לקיש בין אם 35
גוי שברם ובין אם נשברו מאליהם הרי הם מותרים. מתרצת 36
הגמרא: הא תרמנה – הלא כבר פירש שמואל (לעיל מא) שהמשנה 37
עוסקת בעושים תבנית הדין או ההגל על בסיסן [בן המיוחד להן], 38
וזו הוכחה שעבדו לה כמות שהיא. 39
אייתיביה, שנינו במשנה להלן (נב), עובד בוכבים מבטל [יכול 40
לבטל] גם עבודת בוכבים שלו וגם של חברו, ואילו ישראל אינו 41
מבטל עבודת בוכבים של עובד בוכבים אפילו על ידי שבריה. 42
ולריש לקיש שעבודה זרה שנשברה מאליה מותרת בהנאה, קשה, 43
אמאי אינה מתבטלת, תיחוי – תהא פועבודת בוכבים שנשתברה 44
מאליה, שהרי גם כשישראל שובר אותה, אומר הגוי לעצמו שאם 45
לא הועילה להגן על עצמה איך תועיל לאחרים, ומבטלה בליבו. 46
מתרצת הגמרא: אמר אבוי, מדובר שהישראל רק פתקה, כלומר 47
היכה עליה בפטיש עד שנתמעכה צורתה, וכיון שלא חסרה כלום 48
לא בטלה הגוי. מקשה הגמרא: וכי פתקה מאי הוי – מה בכך, ולמה 49
אין זה כשיבריה, והא תנן במשנה להלן (גג), פתקה – מערף את 50
העבודה זרה אף על פי שלא פתקה, בטלה. מתרצת הגמרא: הני 51
מילי – דברי המשנה הללו אינם אלא דפחקה עובד בוכבים, שבוה 52
הוא מראה שאינה חשובה לו ומבזה אותה, אבל פתקה ישראל לא 53
בטלה, מאחר שלא ביטלה הגוי. ואף שכשנשברה מבטלה, מפני 54
שהוא חושב שאם לא הועילה לעצמה איך תועיל לאחרים, אך 55
כשהיא נמעכת, סבור הוא שהיא אינה מקפידה על כך כיון שאינה 56
חסרה כלום. 57
רבא חולק על אבוי ומתרץ באופן אחר: ורבא אמר, לעולם בי 58
פתקה ישראל נמי [וגם כן] בטלה, שהגוי מבטלה, אמאי שיש גזירה 59
דרבנן שביטול על ידי ישראל לא יחשב ביטול, שחששו דלמא 60
מנפיה לה – שמא ימצא הישראל עבודה זרה של גוי ויגביה אותה 61
ויזכה בה, והדר מבטל לה – ואחר כך יבטל אותה, ויסבור שהועיל 62

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמא רש"י תוספות

של מציק אחד – פירש הקונטרס: אנס. ובתוספתא גרס "מוסק", פירוש: מוסק וזיתים. ובא כהן והציק בו – אותו כהן שוטה היה, דאפילו לקרובים אינו מטמא בנפלים, דבעינן דומיא דאביו ואמו. לידע אם זכר וכו' – ושפחה מטמאה בלידה, וכן משמע בפרק "דבי אליעזר דמילה" (שבת קלה, ב) לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה – והו' לילד בית" נמול לשמונה, וכללא דמלתא, כל שאין אמו טמאה לידה – אינו נמול לשמונה. רישא דברייתא: בור שנטמא בנפלים – טהור, פירוש: שרגילין להטיל בו נפלים, ועלה מיייתי מעשה בשפחתו של מציק. מפני שחולדה וברדלס מצוין שם וגררוהו לחור – איבעית אימא: הבור רשות הרבים, ובגין שאינו עמוק עשרה, ואפילו הכי אין זה ספק טומאה ברשות הרבים אם לא גררוהו, דמיירי בבור קצר שדוה ראשו ממלא פי הבור. ואיבעית אימא: דודאי בבור רשות היחיד שהוא עמוק עשרה, ואין לתמוה: אפילו דאי גררוהו – נידחו שמו גררוהו תחת רגליו וטומאה רצוצה בוקעת ועולה, דסתם חור שרצים יש בהן פותח פתח, אי נמי יש לומר, דמיירי דבור קיימא ברשות היחיד ורגלי כהן נפלו – וצריך לומר שנבדק הבור קודם שיהטילו לתוכו, כיון שרגילין להטיל בו נפלים.

גוי ששיפה וכו' – פירוש: וקשיא לרבי שמעון בן לקיש. וצריך לומר, מילא משני שאני דתם דעיקר עבודה זרה קיים, שמע מינה דרבי שמעון בן לקיש שרי אפילו בעיקר עבודה זרה קיים בשלא כדרך גזירתה. וכן משמע בסמוך, דאיתו גופיה מותיב לרבי יוחנן (לקמן עמוד ב) מהדאי דיתב בקנה, ואף על פי שעיקר עבודה זרה קיים. הכא נמי כדכא – צריך עיון בבל דהי' ודקארי לה מאי קארי לה? פשוטא דלישני בהו כדכרא!

ספק גוי חתכו ספק ישראל חתכו מותר – פירש הקונטרס דתלינן בגוי, דהא ספק ספקא הוא ושמא לא נעברו מעולם, ויפה כוון, דאי סלקא דעתך דחשבנן ליה ודאי נעבדו, אם כן תקשי לרבי יוחנן גופיה: אמאי מותר? נהי נמי דליכא למיחש לנחתבה מאליה, דלא שכיחא חתוכה מאליה כמו שבורה מאליה, ואם כן אין רוב חתיכות לאיסור כי דהכי דאביא בעבודה זרה רוב שירות לאיסור, אלא הכא פלגא ופלגא חשיב, חתיכות גוי להיתר וחתיכות ישראל לאיסור – אפילו הכי אף להיתר בכך, דהא רבי יוחנן אית ליה דאפילו ספק היתר דרגיל אינו מוציא מידי ודאי איסור, כל שכן הכא שאין רגילות כל כך בחתיכות דגוי, ואין כאן ספק היתר דרגיל ויש כאן ודאי איסור. ואם תאמר: בספק נעבר נמי תקשי סיפא: ישראל דאי חתכו אסור, ומאי שנא משברי צלמים דמודי רבי יוחנן דמותרין מטעם ספק ספקא? ויש לומר: דיש להיתר יותר בשברי צלמים, לפי שיש לתלות שבירתם בגוי יותר מבישרא, שאם היה ישראל שוברה היה מבערה מן העולם, וגם אם נשתברה מאליה שכיח טפי דגוי מבטל לה כשמוצאה דמימר אמר אידי לא מצלה נפשה, והשתא איכא תרי טעמא להיתרא. אבל כשחתכו ישראל ליכא אלא חד טעמא להיתרא, שיש לומר: שמא כשימצאנה הגוי חתוכה יבטלנה, ובכך טעמא לחודה אין להיתר לרבי יוחנן אף בספק נעבר, והא

מציק = גברא אלמא, ישראל הוה. והציק בו – על שפת הבור לידע אם זכר. כהן – חכם ומורה הוראה הוה, ונתכוון להורות לה ישיבת ימי הטומאה וימי טהרה. ברדלס = בלשון ארמי "אפא". מצוין שם – וכבר אכלוהו או גררוהו לחור שלהן, ולא איהל כהן זה על המת. כמין נפל – וספק ספקא דאי, דשמא לא נפל היה אלא שפיר מלא רוח. לידע אם רוח הפילה – ולא תשב עליו ימי טומאה וטהרה אם נפל הפילה. ואם תמצא לומר

וכו' – ואם יראה שהוא נפל עדיין, יציק אם זכר אם נקבה. ודאי גררוהו – שחוקתן בכך, והא דאי הוה. שלו ושל חבריו – בין ששנינו עובדין ליראה אחת, בין שזה עובד לפעור וזה למרקוליס. והא דעבודה זרה מותרת על ידי ביטול, נפקא לקמן (נב, א) מנן לגוי שפוטל עבודה זרה וכו'. שפחסה – הכה עליה ישראל בפטיש עד שנתמעכה צורתה, אבל לא חיסרה כלום, הלכך לא בטלה. והתנן – גבי גוי: חסה אף על גב דכו'. הני מילי פחסה גוי – דגלי דעתיה ומכו ומבטל לה. אבל פחסה ישראל לא – דלא דמי לעבודה זרה שנשתברה מאליה, דהתם אמר: אידי נפשה לא מצלה וכו', אבל הכא קסבר גוי: לא קפדא עבודה זרה אפסיה, ורבא אמר: לעולם כי פחסה ישראל נמי – הוי ביטול מעליא. אלא – רבנן גזור דכל ביטול ישראל לאו ביטול, גזירה דלמא מגבה לה וקני לה בהגבהה, וכל דבר הפקר כגון מציאה נקנית בהגבהה. אין לה בטלה עולמית – וטעונה גזירה בדילפינן בפרק "רבי ישמעאל" (עבודה זרה נב, א) מ'דשם בסתר", מרקוליס – יש גוים שעובדין לגל של אבנים וקורין לה מרקוליס, וכל הבא זורק לה אבן, והיא עבודתה. מותרת – שהרי ביטלו הגוי שסתר לגל. כדכא – דלמא מגבה לה לכולה מרקוליס ברישא והדר מבטל ליה וסותרו. לצרבו – שצריך לשפאין, להסיק בשפאיה. היא ושפאיה מותרין – דהא בטלה גוי, ששיפה (לצרכו). לצרבה – לפותה. ושפאיה מותרין – דמיזיק זריק ליה ולא פלח ליה. ישראל ששיפה עבודה זרה – של גוי, דאי של ישראל – אפילו שיפה נמי גוי היא ושפאיה אסורין. דעבודה זרה דירשאל לאו בת בטולי היא. תיחוי – הך דשיפה ישראל לצרכו, כעבודה זרה שנשתברה מאליה. שוחק וזוויה לרוח – הנוצא בעבודה זרה של מתכת. אמרו אילו אף היא נעשית וכל – כלומר, הוא מתכוין לאבדה שלא יתנה ישראל ממנה, וגם עתה יתנה ישראל ממנה שהרי השחקים נעשים וכל ונאמר: "לא ידבק בידך מאומה". צורת דרקון – טמא לעבודה זרה, כדתנן במתניתין (עבודה זרה מב, ב), ספק גוי חתכו – והוי ביטול. ספק ישראל חתכו – ולא הוי ביטול. סותר – דתלינן בגוי, דהא ספק ספקא הוא, ושמא לא נעבר מעולם. אף לא ירקות – מתניתין קתני: וזרעין תחתיה של אשריה ירקות בימות הגשמים, שהצל קשה להן, וכן על אילן קשה להן ואין נתנה ממנה. אבל לא בימות החמה, שהצל יפה להן ונמצא נהנה מאשריה. כל אשריה אילן הוא. רבי יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים – לפי שהנבייה נוסרת על הירקות והוה לזבל, ונמצא בעל הירק נהנה מן האשריה. נבייה הן העלץ הנושרין מן האילן בימות הגשמים. דעיקר עבודה זרה קיימת – האילן לא בטל, הלכך נבייה הנושרת ממנה אסורה.

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מב עמוד ב – מותר מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזליץ) רש"י תוספות

והא שפיין דעיקר עבודה זרה קיימת וכו' – תימה: מאי קא פריך? דלמא שאני התם דשיפה גוי, ולהכי שרי אף בעיקר עבודה זרה קיימת, אבל הכא דשיפה ישראל או נשתברה מאלה אימא לך דאסורין היבא (דאיכא) ודעיקר עבודה זרה קיימת! ויש לומר, דהכי פריך: והא שפיין דעיקר עבודה זרה קיימת, וקתני בשיפה גוי דמותרת, ואפילו שיפה ישראל נמי הוי שרי אי לא גזירה דרבא, כדמשני רבי שמעון בן לקיש גופיה לעיל.

וקתני יתיו בקנה – אלמא עבודה זרה שנשתברה מאלה מותרת! והקדש היינו טעמא דאין מועילין מן התורה – כדמוקי לה בסמוך בגידולין הבאין לאחר מכאן, וקסבר אין מעילה בגידולין, ופירש הקונטרס: ולא יעלה על האשירה ויטלנו, דאם כן נמצא משתמש באשירה, ונראה דדוקא נטק "יתיו בקנה", דאפילו יכול ליתלו בידו בלא עילה על האשירה – אסור, כדי שלא יאמרו: עבשוי הוא שובר מן האשירה. ורבי אבהו אמר מאי יתיו לאפרוחים – פירש הקונטרס: דמוקי לה בשברה ממנו עצים. ופה פירש לפי שיטת הספר שבבאן, דקאי לשוני דלא תילף מניה היתר עבודה זרה. מיהו במעלה פרק דאיתו עצים מעלמא וקיתנה בהם, ומאי "יתיו" – באפרוחים. וכל הקן מותר, גם העצים, ובא להשמיענו שאם בא לטול אפרוחים לא יטלם בידו, שלא יעלה או יטמון על האילן ויהנה ממנו. ואיכא למימר דלא קשיא מיד פירוש הקונטרס דהבא, דכתיב כלשונא אחרינא דהתם.

בביצים דאין וכן אסור – פירוש: משום דצריכין לאילן, וגזיר בהו רבנן כעל האילן עצמו, כפירוש הקונטרס. אי נמי יש לומר, דגזיר בהו רבנן דחיישין שמא יעלה על האילן, דחיישי עליהו פן יפלו.

המוצא כלים ועליהם צורת דרקון – הוא הדין דאפילו צורת דרקון לכדה אסורה, אלא נקט על הכלים לרבותא, דאפילו הכי פלוגי להו. ויוליכום לים המלח – פירש הקונטרס: ורבנן היא דאמרי (עבודה זרה מ, ב): כל שאר צלמים מותרים. ולפי פירושו לא דק, דהא אוקי רבי מאיר דאסר דוקא באנדרטי אבל שאר צלמים מותרים, אם כן אפילו כרבי מאיר אתיא, וכן פירש רבינו שמואל מן מאיר, ולפירוש רבינו חם דאוק אנדרטי אשירותא דרבנן, אבל שאר צלמים דאוק עלמא אסירי, צריך לומר דשאר צלמים שהן אסורים – בשאינם על הכלים, אבל בכלים כולו לנו עבדי להו לבד מזה. ולהכי פריך בסמוך: פרוץ אדם מי אסור? כלומר, על הכלים מי אסור, לדחוריהו הא אסורין צלמים במתניתין לכולי עלמא. חומרי דמתנייתא – פירש רבינו שמואל בן מאיר: כללי דברייתא. דהוי במין חומר, שקושר וכולל דברים הרבה בכלל אחד. וניחא טפי מפירוש רש"י.

רבינו
לא תעשון אתי, לא תעשון דברמות שמשו המושמשין לפני במוזא! אלא פשיטא במוזא, וכתבתו: המוצא פלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון – ויוליכום לים המלח. אי במוזא, אימא מציעתא: כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם; אי במוזא, פרצוף אדם מי אסור? והתנן: המוצא פלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון – ויוליכום לים המלח; צורת דרקון אין, פרצוף אדם לא! אלא פשיטא בעושה, וכדבר הונא בריה דרב יהושע; אי בעושה, אימא ספא: כל הצורות מותרות חוץ מצורת דרקון; ואי בעושה, צורת דרקון מי אסיר? והכתבי: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב",

והא שפיין, דעיקר עבודה זרה קיימת, וקתני: לצרכה – היא אסורה ושיפוייה מותרין! רב הונא בריה דרב יהושע אמר: לפי שאין עבודה זרה בטלה דרך גידולתה. איתביה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן: קו שבראש האילן של הקדש – לא נהנין ולא מועילין, בראשה של אשירה – יתיו בקנה; קא סלקא דעתך פגון ששברה ממנו עצים וקיתנה בהו, וקתני: יתיו בקנה! – הכא במאי עסקינן – פגון דאיתו עצים מעלמא וקיתנה בהו. דיקא נמי, דקתני גבי הקדש: לא נהנין ולא מועילין; אי אמרת בשלמא דאיתו עצים מעלמא, היינו דקתני גבי הקדש: לא נהנין ולא מועילין – לא נהנין מדרבנן, ולא מועילין מדאורייתא, דהא לא קדישי; אלא אי אמרת ששברה עצים ממנו וקיתנה בהו, אמאי לא מועילין? הא קדישי! מדי איריא? הכא בגידולין הבאין לאחר מכאן עסקינן, וקא סבר: אין מעילה בגידולין. ורבי אבהו אמר רבי יוחנן: מאי יתיו? יתיו באפרוחין. אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא, אסברה לך: באפרוחין – פאן וכןא מותרין, בביצים – פאן וכןא אסורין. אמר רב אשי: ואפרוחין שצריכין לאמן בביצים דמו. משנה המוצא פלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון – ויוליכום לים המלח; רבן שמעון בן גמליאל אומר: שעל המכובדין – אסורין, שעל המכובזין – מותרין. גמרא למימרא, דלהני הוא דפלחי להו, למידי אחרינא לא? ורמינהו: השוחט לשום ימים, לשום נהרות, לשום מדרב, לשום חמה, לשום לבנה, לשום פוכבים ומגלות, לשום מיכאל שר הגדול, לשום שלשול קטן – הרי אלו זבחי מתים! אמר אביי: מיפלה – לכל דמשפחי פלחי; מיצר ומפלחי, הני תלתא דחשיבי – ציירי להו ופלחי להו, למידי אחרינא – לנוי בעלמא עבדי להו. מנקיט רב ששת חומרי מתנייתא ותני: כל המגלות מותרין – חוץ מגול חמה ולבנה, וכל הפרצופין מותרין – חוץ מפרצוף אדם, וכל הצורות מותרות – חוץ מצורת דרקון. אמר רי: כל המגלות מותרין חוץ מגול חמה ולבנה. הכא במאי עסקינן? אילימא בעושה; אי בעושה, כל המגלות מי שרי? והכתבי:

דרך גידולתה – זה דרכה כל השנה, להשיר עלין שלה ולגדל אחריה. אבל שפאן גוי, דעו לבטלן ולהשליכן, לא נהנין – דאסור מדרבנן, ולא מועילין – אם נהנה – לא מעל מדאורייתא שיתחייב קרבן מעילה. לקמן מפרש טעמא. יתיו בקנה – ישליך עצי הקנה במקל מן האילן, וישרפה, ויהנה מהם. ולא יעלה על האשירה ויטלם, דאם כן נמצא משתמש באשירה במקום סולם, וזו היא הנאה ממנו מן האשירה. וקתני יתיו בקנה – וישרוף עצי הקנה, אלמא עבודה זרה שנשתברה מאלה מותרת. לא נהנין – כדכתיב, דלמא אתו לאיתנהו מעצי האילן דהקדש גופיה. ובאשירה לא גזיר משום דברילי מניה. מדי איריא – כלומר, מהא לא תסייעה לרבי יוחנן, לעולם בשקיתנה בעצי הקדש גופו, ומשום הכי לא מועילין. דגידולין הבאין – באילן אחד שהוקדש עסקינן, והוא לא הקדש אלא אילן, וקסבר האי תנא אין מעילה בגידולין ומדרבנן הוא דאסירי. וגבי אשירה נמי בשקיתנה בעצי אשירה עצמן, וקתני יתיו, כריש לקיש ורבי אבהו אמר רבי יוחנן – מהדר לתרועה לתיובתה בשינוא אחרינא, לעולם לא תוקמה בשינוא דהקדא דאיתו עצים מעלמא, ואפילו הכי לא תילף מניה היתר עבודה זרה, דהא דקתני "יתיו בקנה" – באפרוחין קאי, לא אעצים, ואיצטריך לאשמעינן דלא גזירין תחות קנה שמא יעלה דרך האילן, וירשע בעצמם, וקסבר אין מעילה בגידולין, וגלי אהקדש דאסור מדרבנן וכל שכן לאשירה, דמדאורייתא נמי אסירא תוספת יותר מעיקרה, כדאין במתניתין: גידעו ופיסלו לעבודה זרה והחליף – נוטל מה שהחליף והשאר מותר. והא דלא עריבנהו, משום דלא מצי למיתני ליה "ולא מועילין באשירה", דהא לא שייכא בה דין מעילה. וסיפא באפרוחין, וגלי באשירה והוא הדין להקדש, וקסבר אין מעילה בגידולין. אסברה לך – מתניתין אליבא דרבי יוחנן, כאן וכןא – בין בהקדש בין באשירה מותרין, דאין צריכין לאילן. בביצים כאן וכןא אסור – שצריכין לאילן, וגזיר בה רבנן כעל אילן עצמו. משנה צורת חמה – מזל חמה, וכן לבנה. ורבנן היא, דאמרי (עבודה זרה מ, ב): כל שאר צלמים מותרין. ובגמרא מפרש מאי שנת זני. שעל המכובדים – שעל כלים מכובדים שחשבושן לכבוד, ובגמרא מפרש לה. גמרא לשם הרים – לשר הממונה על החרים, שילשול – תולעת. אלמא אורחיהו למיפלחיהו, ומסתמא נמי גזיר דלמא פלחניהו! אמר אביי טיפלה לכל דמשפחי פלחי – ומספיקא לא גזיר רבנן עליהו, דאם כן אין לך חמור. ציירי להו ופלחי להו – הלכך, ציירי להו מיצר ומיפלה, לצייר צורה כדי לעבדה, להני תלת דחשיבי להו וכו'. דדיקון – דומה לנחש. מנקיט חומרי – מלקט משניות החמורות לתרץ, ואומרן בבית המדרש כדי שיתנו לבן לפרקן. מותרים – לקמן (מג, ב) מפרש מאי "מותרין", ודנים – לא קרי "פרצוף" אלא "צורה". אילימא בעושה – והאי "מותרין" דקאמר, מותר לצייר, אתי – בדמות העומדין אצלי. במוזא – ומותרין בהנאה קאמר. אלא פשיטא בעושה – דכל פרצופן כגון דהיה בהמה מותר לצייר, ואף על גב דשור ואריה ונשר שמשין של מעלה הן – לא דמו, והתם ארבעתן יחד לזוף אחד, והכא חד פרצופן וחד לא, חוץ מפרצוף אחד, דאפילו לחודיה אסור. וכדבר הונא בריה דרב יהושע – דאמר לקמן בשמעתין: קרי ביה "לא תעשון אותם" כדמותי.

ליהנות מהם שמא יהנה מהאילן עצמו, אך מכל מקום אין מועילין
בהם כיון שבאו מגידולין של הקדש, ואין מעילה בגידולין. ונמצא
לפי תירוץ זה, שאת דין אפרוחים מצינו באשירה שמוותרין וכן
הדין גם בהקדש, ואת דין עצי הקן מצינו לגבי הקדש שהעצים
שגדלו בהקדש ונקצצו ונעשו עצי הקן אסורים מדרבנן, וכן הדין
גם באשירה שהעצים שנקצצו ממנה ונעשו קן אסורים, וכשיטת
רבי יוחנן שעבודה זרה שנשברה מאליה אסורה.
הגמרא מביאה תוספת ביאור במשנה לפי תירוץ זה: **אמר רבי**
יעקב רבי ירמיה בר תחליפא, אסברה לך – אסביר לך את המשנה
לפי שיטת רבי יוחנן, באפרוחין כאן וכאן מותרין, בין אם הקן נמצא
על אילן של הקדש ובין על אילן אשירה, שכיון שהם גדולים
ויכולים לעוף בעצמם אינם צריכים לאילן, ואין מקום לגזור
לאוסרם כדן האילן עצמו. כפיצים שבקן כאן וכאן אסורין, שכיון
שהן צריכות לאילן, שעל ידו הן נשמרות שלא ינוקו, גזרו חכמים
שיהא דין כדן האילן עצמו. אמר רב אשי, ואפרוחין שצריכין
לאמן, ואינם יכולים לפרוח, הואיל ונשמרים על ידי האילן, כפיצים
דמו שגזרו עליהם שיאסרו בהנאה כאילן עצמו.

משנה

משנה זו עוסקת בדין המוצא כלים שמצוירות עליהם צורות
שרגילים לעבוד להם: **המוצא כלים ונעליהם מצוירת צורת מזל של**
חמה או צורת מזל של לבנה או צורת דרקון הדומה לנחש, הכלים
אסורים בהנאה לפי שמן הסתם עבדו להם, ועל כן יוליצם ליום
המלח, שהוא מקום שאין ספינה שטה בו ואין חשש שימצאו אותם
בני אדם ויהנו מהם. רבן שמעון בן גמליאל אומר, צורות הללו
שמצוירות על כלים המכופרין – המיועדים לשימוש מכובד, ודאי
עבדו להם, והם אסורין, אולם שעל הכלים המכופרין – המיועדים
לשימוש בזוי, מן הסתם לא עבדו להם והם מותרין.

גמרא

הגמרא דנה מדוע הוזכרו במשנה דווקא שלש צורות אלו. מקשה
הגמרא: **למימרא – האם ניתן ללמוד מהמשנה, דלהני הוא דפליחי**
להו – שדווקא שלש צורות אלו משתחוים הגוים, ולמידי אחרניא
– ולצורות אחרות לא. ורמינתי – וקשה ממה ששינונו בברייתא,
השוחט בהמה [לשום הרים, לשום נביעות], לשום ימים, לשום
נהרות, לשום מדבר, והכוונה בכל אלו לשם השר הממונה עליהם,
או לשום המזל של החמה או לשום המזל של הלבנה, או לשום
בוכבים ומזלות או לשום מיכאל שר הגדול או לשום שר קטן
הממונה על שילשול קצן – תולעת קטנה, והיינו שעובד להם
בשחיטה זו, הרי אלו זבחי מתים, שהבהמה השחוטה אסורה
בהנאה כדן תקרובת עבודה זרה. הרי שקיימות צורות נוספות
שעובדים להן, ומדוע לא יאסרו כלים שצורות אלו מצוירות
עליהם.
מתרצת הגמרא: **אמר אביי, מיפליח לכל דמשפחי פלחי – אכן**
לעבוד הם עובדים לכל צורה או ענין שמוצאים לעבדו, אולם
מספק לא אסרו חכמים כל צורה שנמצאת, שאם כן לא ימצא דבר
שמותר לקנותו מגוי, אך מיצר ומפליחי – לציר צורה על כלי כדי
לעבודה, הני תלתא דחשיבי ציורי להו ופלחי להו – רק שלש צורות
אלו שנזכרו במשנה הן חשובות ומציינים אותן ועובדים אותן,
אבל למידי אחרניא – צורות אחרות שעל כלים לניו בעלמא עבדי
להו – רק לניו בלבד מציינים אותן, ולכן אין לאוסרם.
הגמרא דנה בביאור ברייתא בענין זה: **פנפנתי זה ששית חומרי**
מתנייתא – מלקט היה רב ששת ברייתות קשות להבנה, ורמי –
והיה שונה אותן בבית המדרש כדי שהלומדים יתבוננו בהן
ויבארו. באחת הברייתות נאמר, כל המזלות מותרין, חוץ ממזל
חמה ולבנה, וכל הפרצופין מותרין, חוץ מפרצוף אדם, וכל הצורות
מותרות, חוץ מצורת דרקון.
אמר רב, כל המזלות מותרין חוץ ממזל חמה ולבנה. (הקא) במאי

דוחה הגמרא: **וקא בברייתא שהובאה לעיל (ע"א) בענין שפויין של**
עבודת כוכבים גם מדובר דעיקר עבודת בוכבים כנימתי, וקתני
שאם הקציעה לצרכה, היא אסורה וישפוייה מותרין, ומדוע שונה
אשירה זו שכיון שהיא קיימת העלים הנושרים מהאשירה אסורין.
מתרצת הגמרא: [אמר] רב הונא בריה דרב יהושע (אמר), הטעם
שהעלים אסורים, לפי שאין עבודת בוכבים במלה כשנשברה דרך
גדילתה, שכך היא דרך גדילת האילן כל השנה להשרי עלים
ולגדל אחריה תחתיהם, ולכן אין מתבטל איסורם משום כך.
הגמרא מביאה קושיא על רבי יוחנן: **איתיביה רבי שמעון בן לקיש**
לרבי יוחנן, שנינו במשנה (מעילה יג), קן של ציפורים שנמצא בראש
האילן של הקדש, גזרו חכמים שלא נהנין מהעצים שמהם בנוי הקן,
ולא מועילין בהם, כלומר, הנהנה מעצי הקן בשוגג, אינו צריך
להביא קרבן מעילה כיון שעצי הקן אינם קדושים מן התורה.
אולם קן של ציפורים הנמצא בראשה של אשירה, יתוי – יכה בקנה
על הקן כדי שיפול, וישתמש בעצי הקן להסקה. אך אסור לעלות
על האשירה להוריד את הקן, לפי שנהנה מהאשירה בעלייתו,
שהיא משמשת לו כסולם, והאשירה אסורה בהנאה. קא פלקא
דעתך – סבר ריש לקיש שמדובר במשנה בגזן ששברה הציפור
מפניו – מן האשירה עצמה עצים, וקנייתה כהן – ובגתה בהם את
קניה, וקתני יתוי כקנה וישתמש בעצי הקן להסקה, ומוכח
שעבודה זרה שנשברה מאליה מותרת בהנאה ושלא כדברי רבי
יוחנן. מתרצת הגמרא: הקא במאי עסקינן – כאן במשנה במה
מדובר, בגזן דאיתוי – שהביאהו הציפור עצים מעלמא – ממקום
אחר וקנייתה – ורעשתה קן כהן, ועל כן מותרים בהנאה.
הגמרא מוכיחה כתירוץ זה: **דיקא נמי – אפשר גם לדייק זאת**
מהמשנה, דקתני בדין הראשון של המשנה גבי קן של ציפור
הנמצא באילן של הקדש, שלא נהנין מעצי הקן ולא מועילין בהם.
אי אמרת בשלמא – דין זה מובן אם נאמר שמדובר דאיתוי עצים
מעלמא, היינו דקתני – לכן נאמר גבי הקדש, שלא נהנין ולא מועילין,
והכוונה היא שלא נהנין מדרבנן שמא יבוא ליהנות מהאילן עצמו
והרי הוא הקדש, ולא מועילין מדרבננא, שמן התורה אין בזה
איסור מעילה, דהא לא קרישי – שהרי אינם קדושים כיון שהביאום
ממקום אחר. ואולם בקן הנמצא בראש האשירה, לא אסורוהו
חכמים מחשש שמא יבא ליהנות מעצי האשירה, כיון שבני אדם
יודעים שאשירה אסורה בהנאה, ורגילים להיבדל ולהתרחק
מהנאתה. אלא אי אמרת שהציפור שברה עצים מפניו – מהאילן
עצמו, וקנייתה – ורעשתה קן כהן, אמאי לא מועילין בעצים מהתורה
הא קרישי – הלא קדושים, והרי זו מוכיח כרבי יוחנן, שעצי
הקן מותרים דווקא משום שלא נלקחו מהאשירה, ואילו אם
נלקחו מהאילן עצמו הרי הם אסורים, שעבודה זרה שנשברה
מאליה אסורה.
הגמרא דוחה את ההוכחה: **מידי אידיא – וכי ראייה היא זו, הלא**
אפשר שנלקחו מענפי אילן זה ומכל מקום אין בהם מעילה, משום
דקא בגידולין תבאין לאחר שהאילן הוקדש, וקא קבר התנא שאין
מעילה בגידולין שגדלו אחר ההקדש, ולכן אין מועילין בהם. וכן
לגבי אשירה מדובר שעצי הקן נלקחו מן הענפים שגדלו באשירה
עצמה, ואף על פי שענפי אשירה שגדלו אחר שנעשה עבודה זרה,
אסורים בהנאה מהתורה, מכל מקום עצי הקן מותרין בהסקה,
כשיטת ריש לקיש שעבודה זרה שנשברה מאליה מותרת.
תירוץ אחר לקושיא על רבי יוחנן: **ורבי אבהו אמר בשם רבי יוחנן,**
אמנם המשנה עוסקת בעצי קן שנלקחו מענפי האילן עצמו לאחר
שהוקדש ולאחר שנעשה אשירה, ואכן עצים אלו אסורים, ומאי
יתוי בקנה האמור במשנה, אין הכוונה שישתמש בעצי הקן, אלא
יתוי באפרוחין – ישליך את הקן כדי להשתמש באפרוחים שבו,
והחיידוש בזה שלא גזרו לאסור לו את האפרוחים שמא יעלה
וישתמש באילן. ואילו מה ששינונו ברישא לגבי אילן של הקדש
שאינן נהנין מהקן שעליו ואין מועילין בו, הכוונה על עצי הקן ולא
על האפרוחים, שכיון שבאו מאילן זה של הקדש אסרו חכמים

הני אין – דווקא אלה שמשמשים במרום אכן אסור לצייר כמותם, אבל צורת דרקון שאינו נמצא במרום, לא. אלא פשיטא שהסיפא מדברת במוצא כלי ועליו מצוית צורת דרקון, וכדתנן 'המוצא כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון ויליכם לים המלח', ומלמדת הברייתא שדווקא צורת דרקון אוסרת את הכלי אבל צורות אחרות לא.

שואלת הגמרא: וכי יתכן שכך תתפרש הברייתא שהרישא וסיפא עוסקים בדין מוצא כלים ועליהם צורות ומזלות, ואילו הדין במציעתא עוסק בעושה – במצייר דמויות, ונמצא שהברייתא אינה עוסקת באופן אחד. משיבה הגמרא: אמר אביי, אין – אכן בהכרח צריך לפרש שהרישא והסיפא של הברייתא עוסקים במוצא כלי, והמציעתא בעושה – במצייר.

הגמרא מביאה ביאור המעמיד את הברייתא כולה באופן אחד: רבא אמר, כולל מדובר במוצא כלי ועליו צורות אלו. ומציעתא – ומה שהקשו שהדין האמצעי אינו יכול לעסוק במוצא כלי, כיון שדמות אדם המצויר על כלי אינה אוסרתו, יש לומר שהברייתא רבי יהודה היא, דתניא, רבי יהודה מוסיף על הצורות שאוסרות את הכלים שעליהם הם מצוירות, אף דמות אשה מניקה בן, וסר אפיס – ודמות אדם שנעשה שר.

הגמרא מבארת מה המיוחד בצורות אלו שהיו עובדים להן: צורת אשה המניקה בן, נעשתה על שם חנה שמניקה כל העולם כולו, וצורת סר אפיס, נעשתה על שם יוסף שפטר – שנעשה שר ומפסיק – והשקט את כל העולם כולו בשנות הרעב.

מבארת הגמרא מהו צורתם האסורה: והוא – דמות השר אוסר דווקא דנקיט גריזא – כאשר הוא נראה כתופס בידו מידה שמוודים בה, וקא כיל ומודד בה תבואה. והיא – וכן דמות הנמיקה אוסרת דווקא דנקיטא – כאשר היא נראית כתופסת בן בידה וקא מניקה אותו, לפי שעובדים רק לדמויות אלו.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו צורת דרקון שעובדים לו: תנו רבנן, איזוהו צורת דרקון שעובדים אותו ולכן אוסר את הכלי שהוא מצויר עליו, פירש רבי שמעון בן אלעזר, כל שיש לו ציצין – סנפיר בין פרקיו – חוליותיו. מבארת הגמרא: מהו – מראה היה רבי אסי לתלמידיו, שהכוונה לבין פרקיו צואר. אמר רבי חמא ברבי חנינא, חלקה ברבי שמעון בן אלעזר, ומכאן, שאם נמצא כלי והיה מצויר עליו דרקון בלי סנפירים בין פרקי הצואר, אין הכלי נאסר.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי, פעם אחת הייתי מחלף אחר רבי אלעזר הקפר בריבי [אדם גדול] בדרה, וקצא שם מבטת ועליה צורת דרקון, ולא רצה להגביחה קודם שגוי יבטל אותה. ומצא עובד בוכבים [גוי] קטן ולא אמר לו כלום, קצא עובד בוכבים גדול, ואמר לו מבלה – בטל טבעת זו מלהיות עבודה זרה, ולא מבלה – ולא שמע בקולו לבטלה. ספרו על לחיו, ובבלה.

הגמרא מבארת אלו דינים יש ללמוד ממעשה זה: שמע מינה ממעשה זה תלת – שלשה דינים. שמע מינה עובד בוכבים מבלה – יכול לבטל עבודת בוכבים בין אם היא שולו ובין אם היא של חבריו. ושמע מינה שדווקא אם הגוי יודע בטיב – במהותה של עבודת בוכבים ומשמשיה, והיינו שהוא גדול ועובד עבודה זרה, הרי זה מבלה עבודה זרה, ושאניו יודע בטיב עבודת בוכבים ומשמשיה, והיינו גוי קטן או שוטה או שאינו עובד עבודה זרה, אינו מבלה עבודה זרה, ולכן לא ביקש מהקטן לבטלה. ושמע מינה ממה שהכריח את הגוי לבטלה, שעובד בוכבים מבלה עבודה זרה בעל פהו.

מקשה הגמרא: מנדה ביה – תמה בענין זה רבי חנינא, ולית ליה – והאם אין לו לרבי אלעזר הקפר בריבי ו- שאינו טובור) הא (רתנן) [רתניא] המציל ממון חבריו מן הארץ ומן הדוב ומן הנמר ומן הנגיים ומן הנחש ומזוזהו של ים – ממה שהים סוחף בשעת הגאות,

ומשלוליותו של נחך – וממה שהנהר לוקח שלל בזמן שעולה על גדותיו, והמוצא בסרטיא – דרך העוברת מעיר לעיר ופלטיא גדולה – רחבה גדולה בעיר, ובכל מקום שהרבים מצוין שם, הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיראשין מהן. וכיון שאף במעשה זה מצא רבי אלעזר הקפר את העבודה זרה בדרך שהוא מקום שהרבים מצויים, נמצא שהגוי התייאש מהעבודה זרה, וממילא בטלה.

מתרצת הגמרא: אמר אביי, נהי דמינה מייאש – אף שממנה הוא מתייאש, מכל מקום מאיסורא מי מייאש – ממה שהיא משמשת לעבודה זרה הוא אינו מתייאש ומבטלה, מפני שמימר אמר – אומר הגוי לעצמו, אי עובד בוכבים משכח לה [י-מצאנה], מבלה פלה לה – יעבדה, אי ישאל משכח לה, איירי – מתוך דרמיה יקרין, מוין לה – ימכור אותה לעובד בוכבים ופלה לה – ואותו קונה יעבדה.

הסוגיא הלך עוסקת באיסור ציור כוכבים ומזלות: תנן התם – שנינו במשנה (ר"ה דר), דמות צורות לבנות – דמות צורות שונות של מראה הלבנה, כפי שהיא נראית בתחילת חודש, היה לו לרבן גמליאל בעלייתו, בטיבאל הקבועה בכוהל, שבתן מראה את ההריונות – אנשים פשוטים, שבאים להעיד שראו את הלבנה בחידושה ואינם יודעים לומר בדקדוק כיצד והיכן היא היתה נראית, ואמר להן האם כזה ראייתם, או האם כזה ראייתם, ועל פי תשובתם ידע אם אמנם ראו את הלבנה.

מקשה הגמרא: ומי שרי – וכי מותר לצייר את הלבנה, והכתיב (שמות כ"ט) 'לא תעשו אתי' ודרשו חכמים, לא תעשו – לא תצורו צורות או תציירו דמויות שמשי המשמשים לפני, ולכאורה בכלל זה גם השמש והירח והכוכבים.

מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא אכרה תורה ליצור צורות או לצייר, אלא שמשי שמאפשר לעשות במוין ממש, כלומר בגודלם האמיתי, כגון כלי המקדש, וכפי שיבאר להלן, אבל שמש וירח וכוכבים, שאין אפשרות ליצור דמותם בגודלם האמיתי, אין איסור ליצור או לצייר אותם.

הגמרא מביאה ראייה לתירוצו של אביי: דתניא בברייתא, לא יעשה אדם בית כתבנית ההיכל שהיה בבית המקדש, באורך ורוחב וגובה ובמידת הפתחים. וכן לא יעשה אכסדרה כפי תבנית האולם שהיה במקדש, וכן לא יעשה חצר כפי תבנית העזרה, וכן לא יעשה שולחן כפי תבנית השולחן שהיה במקדש, וכן לא יעשה מנורה כפי תבנית המנורה שהיתה במקדש. אבל הוא עושה – מותר לעשות מנורה של חמשה קנים, ושל ששה ושל שמונה קנים. ואולם מנורה של שבעה קנים לא יעשה אפילו של שאר מיני מתכות ולא דווקא מזהב כמו שהיתה במקדש. ומותר לעשות מנורה מעץ, לפי שאינה כשירה במקדש. רבי יוסי בר יהודה אומר, אף מנורה של עץ לא יעשה, לפי שגם במקדש היתה מנורה של עץ כשירה, כדרך שעשו בית חשמונאי שלא היתה להם אפשרות להדליק רק במנורה של עץ. אמרו לו חכמים, וכי משם אתה מביא ראיה? במנורה של עץ כשירה, הלא שפודין של כרול חיו, והופין בכעין – אלא שציפו אותם בבידל, ולאחר זמן העשירו ועשוהו של כסף, וכאשר חזרו והעשירו עוד, עשוהו של זהב, אבל מנורה מעץ לבד לא עשו. ומבואר אם כן בברייתא שהאיסור ליצור צורות של המשמשים במקדש, אינו אלא כשהם בגודלם האמיתי, ומסתבר שגם במשמשי מרום כשמש וירח, הדין כך.

מקשה הגמרא: ושמשינן שאי אפשר לעשות במוין, כגון שמש וירח וכוכבים, מי שרי – וכי מותר לעשותם, והתניא, נאמר 'לא תעשו אתי', ודרשו חכמים, לא תעשו דמויות שמשי המשמשים לפני במוין, וברור שהכוונה גם לשמש וירח וכוכבים, ולא כמו שסבר אביי שמתור לצייר שמש וירח.

מתרצת הגמרא: אמר אביי,

יהודי צריך לחיות ברוח הזמן... ברוח פרשת השבוע וההוראות שבה, הוראות נצחיות לכל דור ולכל מקום.

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמה רש"י תוספות

הני אין – שמשינ שבמרום. אבל צורת דרקון דאינה במרום שרידה. מניקה – אשה מניקה
בן. סר אפים – שטר ונעשה שר. והפס אה כל העולם – בשני רעבון. "והפס" כמו:
"והפס דעתר". אלמא פרוצון אדם לרבי יהודה אסור והוא דנקם גריוא וקא בייל – אסור,
על שם יוסף, אבל פרוצון אדם גרידא שרי בהנאה. ציצין – תרגום של סנפיר. לשון אחר:

כמו שערות. פרוקו = חליותיו. הלכה בריבי
שמועין – שאם אין לו ציצין מותר. בריבי –
כלומר, אדם גדול, וכן קרוין לו בכינוי. מצא
מבעת – ולא הגביהה עד שבעלה הגוי. פסרו =
הכחו על הלחי. וזו של ים = לשון ים החזור
לאחוריו עשר וחמש עשרה פרסאות ושטון כל
מה שמרצא בדרך חזרתו, וכן עושה בכל יום.
שלוטת = כשהגדר גדר וירצא על גדותיו
ופושט. מתיאישין מון – וזכין דאייאש גוי בטלה
מדתיה דלא למפלחה, ותו לא צריך לבטולה.
מאסירא מי מייאש – עדיין הגוי שאיבדה קורא
לה עבודה זרה, דמימר אמר וכו'. דמות צורות
לננות – גרסינן. כזה ראיתם – כדי לבדוק אם
יהיו דבריהם מכוונים. לא תעשון בדמות שמיש
– הכא לא גרסינן "במרום". שאפשר לעשות
במות – ממש, כגון שמשינ של מטה; חצר
ואולם והדכל ומנורה, אבל שמשינ של מנלה,
שאי אפשר לעשות כמותן ממש אלא ציור
דוגמתן, מותר. בית תבנית היכל – בארכו ורחבו
ורומו ושיער מרת פתחו, אבל אם שנתנה
במקצת מותר. אבל עושה מנורה של חמש –
נרות, ושל ששה ושל שמונה, שאין דומין לשל
מקדש, ושל שבעה לא יעשה שהיא כשל
מקדש, ואפילו של ארבע מתכות, שאם היא
אף על פי שאינה של זהב כשרה במקדש
כדילפינן ב"הוקמין רבה" (מנחות כה, ב) מכלל
ופטר וכלל, אבל של עץ שרי, דאינה כשרה
במקדש, דהפרט מפורש – מתכות. רבי יוסי בר
יהודה אמר אף של עץ לא יעשה – שאף היא
כשרה במקדש. ומלכות בית חשמונאי –
עשאהו במקדש של עץ, לאחר שטימאו יונים
את ההיכל ונטלו כל כליו וגברה יד בית
חשמונאי ונצחום. דרבי יוסי בר יהודה דריש
ליה בריבוי ומעוט: "ועשית מנורת ריבה", "רוב"
טהור" מיעט, "מקשה תיעשה המנורה" חזר
ורביה, ריבה כל מילי ומיעט חרס, כבעץ = בדיל.
המשמשינ לפני במרום – אלמא, שמשינ עליונים
קאסר.

ארכה

הני – אין, צורת דרקון – לא! אלא פשיטא במוצא,
וכרתנן: המוצא פלים ועליהם צורת חמה; רישא
וסיפא במוצא, ומצינתא בעושה? אמר אביי: אין,
רישא וסיפא במוצא, ומצינתא בעושה. רבא אמר:
פולה במוצא, ומצינתא רבי יהודה היא; דתניא,
רבי יהודה מוסיף: אף דמות מניקה וסר אפים,
מניקה – על שם חיה שמניקה כל העולם כולו, סר
אפים – על שם יוסף שסר ומפס את כל העולם
כולו; והוא דנקיט גריוא וקא בייל, והיא דנקטא בן
וקא מניקה. תנו רבנן: איזהו צורת דרקון? פירש
רבי שמעון בן אלעזר: כל שיש לו ציצין בין פרוקו.
מתיו רבי אסי בין פרוק צואה. אמר רבי חמא ברבי
חנינא: הלכה פרבי שמעון בן אלעזר. אמר רבה בר
בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי: פעם אחת הייתי
מחלף אחר רבי אלעזר הקפר בריבי בדרה, ומצא
שם טבעת ועליה צורת דרקון, ומצא גוי קטן ולא
אמר לו כלום, מצא גוי גדול ואמר לו: בפולה, ולא
בפולה, סמרו ובפולה. שמע מינה תלת: שמע מינה,
גוי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבריו; ושמע מינה,
יודע פטיב של עבודה זרה ומשמשיה אינו מבטל; ושמע
מינה, גוי מבטל פעל פרחו. מגדרה בה רבי חנינא,
ולית ליה לרבי אלעזר הקפר בריבי הא דתנן:
המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר, ומן הגיז, ומן
הנדר, ומזומו של ים, ומשולליתו של נהר, והמוצא
בסרטיא ופלטיא גדולה, ובכל מקום שחרבים מצוין
שם – הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתיאישין
מהן? אמר אביי: נהי דמינה מייאש, מאיפסורא מי
מייאש? מימר אמר: אי גוי משבח לה – מפלח
פלח לה, אי ישראל משבח לה – איידי דדמיה יקרין
מזבין לה לגוי ופלח לה. תנן התם: דמות צורות לננות היה לו לרבן גמליאל בעליותו
במבבלא בפותל, שבהן מראה את ההדיוטות ואומר להן: כזה ראיתם או כזה ראיתם? ומי
שרי? והכתיב: "לא תעשון אתי", לא תעשון בדמות שמיש המשמשים לפניו אמר אביי:
לא אסרה תורה אלא שמשינ שאפשר לעשות במותן, בדתניא: לא יעשה אדם בית תבנית
היכל, אכסדרה תבנית אולם, חצר תבנית עזרה, שולחן תבנית שולחן, מנורה תבנית
מנורה, אבל הוא עושה של חמש ושל שש ושל שמונה; ושל שבע לא יעשה אפילו של
שאר מיני מתכות. רבי יוסי בר יהודה אומר: אף של עץ לא יעשה, בדרך שעשנו בית
חשמונאי. אמרו לו: ממש ראיה? שפודין של ברזל היו וחופין כבעץ, העשירו – עשאוהו
של כסף, חזרו והעשירו – עשאוהו של זהב. ושמשינ שאי אפשר לעשות במותן מי שרי?
והתניא: "לא תעשון אתי" – לא תעשון בדמות שמיש המשמשים לפני במרום! אמר אביי:
לא

רבינו שמואל בן מאיר גרס: סר אפס – כלומר, אחר; לו עיין ותדקדק כי אפס תבואה. וכן
נמצא הרבה "סר" (לשון סר) סכינא (חולין יז, א), סיר נכסי (שם קה, א), הלכה
כרבי שמעון בן אלעזר – פירש רבינו שמואל בן מאיר: ואפילו אי משכבת תנא דפליג.
שמע מינה גוי מבטל עבודה זרה שלו ושל חבריו – תימה! אמאי לא נקט נמי שמע מינה
ישראל אינו מבטל עבודה זרה של גוי דאי משום
דמשנה היא לקמן פרק "רבי ישמעאל" (בב, ד), הא
דגוי מבטל נמי מתניתין היא? ויש לומר: משום
דפשיטא ליה לא איצטריך לאשמועינן, דהא
לקמן גבי מתניתין נמי פריך פשיטא, וחוצרך
להעמידה שיש לו בה שותפות, ואפילו הכי אין
כאן רבותא אלא מן הדיוק: ישראל הוא דאינו
מבטל אבל גוי מבטל אף על גב דאית ליה
שותפות, וקמשמע לן דישראל אדעתא דגוי פלח.
אבל ישראל אדור שאין לו בה שותפות כלל –
פשיטא לן דאינו מבטל, ולכך פשיטא כאן דלא
היה לו שותפות. ולית ליה המציל כר – ואם
תאמר: תקשה ליה אמתניתין, דקתני מתניתין:
מצא תבנית יד וכו' הרי אלו אסורין, ודמינה:
המציל כו' ויש לומר: דמתניתין איכא לשנוי
דמצא במקום שאין רבים מצוין, אבל הכא
בעבודא דרביי קתני שהיה מחלך בדרך.
איידי דדמיה יקרים מזבין לה לגוי – והא
דאמרין לקמן (נג, א): מכרה או משכנה
(לצורך) (ולצורך) ישראל מותרת משום דבטלה,
וקא מפרש דהוא הדין כשאני אורח נמי מפרך
עלה מההיא דהלוקח גרוטאות, ולא קאמר
דאיידי דדמיה יקרים מזבין לה לגוי ויש לומר:
דשאני הכא דאיכא תרי פסוקי לאיסורא, שמוא גוי
ימצאנה ויעבדה, ואף אם ימצאנה ישראל שמוא
איידי דדמיה כר, אבל התם ליכא אלא חזא
ספיקא, דהא קיימא היא בד ישראל, ולהכי דאי
מבטל לה.
אכסדרה תבנית אולם – שהאולם היה פרוץ
במלואו לרוח מזרחית. והכי נמי
אמרין ב"לא יחפור" (בבא בתרא כה, ב): עולם
לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת.
ומכל מקום קרי ליה "פתח האולם" בהרבה
מקומות בתלמוד, כמו פתח וזמנשן שהיה פרוץ
במלואו לרוח מזרחית וקרי ליה "פתח" בפסוק.
לא תעשון אתי – תימה: כיון דפרצון אדם
לחוריה אסור, אמאי אצטריך לאסור דמות
שמשים שבמרום? ויש לומר: דודאי ליכא למעלה
שום מלאך ושרף ואופן וכרוב בדמות אדם ממש,
דהכי נמי אמרין בפרק קמא דתנינה (טו, א)
דליכא עורף, ואם תאמר: כיון דפרצון אדם
לחוריה אסור, אמאי איצטריך לאסור דמות
ארבעה פנים בהדידן תיפוק ליה דאיכא דמות
אדם! ויש לומר: לחייב אף כשמצא פרוצון אדם
והשלים לארבע פנים. אי נמי, לעבור בשני לאוין.
ויש לדקדק מדלא קאמר "אלא", שמע מינה
דרדשא ד"לא תעשון אתי" אתיאי אליבא דרבלי
עלמא, ואפילו אליבא דרבא דאוקי מתניתין
דלעיל כולה במרצא, ולדידה לא תידוק מינה
דעשית אדם מותרת דודאי אסורה היא. וכן
משמע לקמן, דקאמר: טבעת שחוחמה שוקע
אסור לחתום בה, ומסתמא היינו בפרצון אדם,
דאין רגילין לחתום בצורת כוכבים ומזלות. וכן
הלכה, דפרצון אדם אסור לחתום ואסור לעשות. ומיהו, אותם צורות אדם שצובעים בסדינים צבועים וכן בקרמך – מותרין, כיון שאין להם פרוצון שלם אלא חצי פרוצון.
לא

הנשמה לא הייתה מעולם בגלות, שהרי נשמת איש ישראל היא "חלק אלוהה ממעל ממש", ניצוץ של הקדוש ברוך הוא.

משיחת פורים, ה'תשכ"ט

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) – רש"י תוספות

לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון – ואומר רבינו יצחק דכל אלו תירוצים של אביי אמת הן, דמדלא קאמר בכל אחד ואחד "אלא אמר אביי" שמע מינה שלא היה חזון בו, אלא מתחלה היה דרוש מן המקרא לאסור שמשין של מטה כגון היכל ואולם, ואחר כך לאסור שמשין שבמדור העליון כגון שרפים ואופנים, ובשמים תחתונים חמה ולבנה כוכבים ומזלות שהם קבועים ברקע שני. **שאני**

רכן גמליאל דאחרים עשו לו – הקשה הרב רבינו אלחנן: דלכאורה משמע שצוה רבן גמליאל לגוי לעשות. והא אמירה לגוי שבות, ואפילו בדבר שאינו של שבת כדאמרין בפרק "השוכר את הפועלים" (בבא מציעא ז, א) גבי "חסום פי פרתי ודוש בה" ויש לומר: דמצוה שאני. ויש שהיו רוצים להחמיר שלא להתחייב לגוי חותם שיש בו צורת אדם בשביל חוב, אלא אם כן היה הגוי מביא לו מעצמו, וכן שלא לחגור אותם רצועות שיש בהם צורת אדם בולטת. אמנם יש סמך להתיר, מתוך הלבנות גדולות שמעמיד אותה דרב יהודה בצורת דרקון, ושם שייך חשדא טפי מבאחרני, כדתנן: מצא כלים ועליהם צורת דרקון כו' וילכס לים המלח. ואנדרטי דקא חיש לחשדא, היינו משום שהיה צלם דמות אדם כל גופו בידים ורגלים. **והא** רב יהודה דאחרים עשו לו – פירוש: ואפילו הכי הוזיר בו שמואל שלא להשהותו אם לא יסמו עיניו, שלא יחשדוהו שעשאו ועבר על "לא תעשר". ומשני: שאני רב יהודה שחוטמו בולט היה, ולא היה משום חשד עשייה אלא משום חשד עבודה זרה. **והא** רבן גמליאל ידיר הוא – ואם תאמר: אמאי לא משני דצורת לבנה לא היתה בולטת, ולכך עשאו רבן גמליאל? ואומר רבינו יצחק ורבינו חם ורבינו יצחק בן אשר, כי בתבנה לבנה ומזלות אין חילוק בין בולטין לשוקעין, וכן ברקיע שוקעין הם, ולא מפליג בהכי אלא גבי פרצופין וכיוצא בהן. **שעל** הדשינן ועל המטפחות – רבינו חננאל גזי: מטבעות, דסדינן ומטפחות חד הוא. והלכך מתרחין מטבעות שיש בהם צורת עבודה זרה. **שוחק** חזרה לרוח או מטיל לים – בפסחים פרק "כל שעה" (בא, ח) מייית האי מתניתין גבי חמץ, דתנן: (מפזר) חזרה לרוח או מטיל לים, ומבעיא לי בתרייהו: שחוק ומטיל לים, או מטיל לים בעיניה? ואמר רבה: חמץ דלשאר מימות בעי פירור, עבודה זרה דלים המלח לא בעי שחיקה. פירוש: דלגבי חמץ לא משכחנא בשום דוכתא ים המלח, אבל בעבודה זרה אשכחנא בכמה דוכתי דקאמר יולין הנאה לים המלח, הלכך אף הכא נמי דקתני "לים" סתמא ים המלח הוא. ורב יוסף אמר: אדרבה איפכא הוא, חמץ דמאס לים. פירור, עבודה זרה דלא מימאסא בעינן שחיקה. ומסתמא רב יוסף קאמר דבעי שחיקה בעבודה

זרה אף בים המלח דאיידי ביה רבה, ולפי זה תימה: לרבנן, אליבא דרב יוסף היא? יכערו עבודה זרה? בשלמא לרבה יעשה שחיקה בשאר מימות, דלים המלח אפילו בעיניה, אלא לרב יוסף היכי ליעבד? דעל כרחיך לרבנן אף שחיקה בשאר מימות אינו מועיל, מדאיצטריכו רבנן בגמרא (עבודה זרה מד, א) לטעמיה דלא נתכוין משה אלא לבדקן כסוטות, מכלל דלא מהניא שחיקה בשאר מימות כמו שנפרש שם, ואם כן מה יעשה? ובי כל שעה לים הים המלח? ויש לומר: דישחק ויורה במקום שאינו מגדל פסחים. **אמר** לו אף הוא נעשה וכל – פירש רבינו שמואל בן מאיר: וקא סביר, ואי היה גורם אסור, ורבי יוסי לא חיש דסבר דהוה גורם מותר. ומכל מקום אסור לזה שדה לבתחלה אף לרבי יוסי בובל של עבודה זרה, כיון שחזא מתכוין ליתדות. ואין להקשות דרבנן אדרבנן, דהבא חישו רבנן לובל, ואילו גבי חמץ בפרק "כל שעה" (פסחים בא, ח) אמרי רבנן: (מפזר) חזרה לרוח. ודש לחלק: גבי חמץ כתיב "לא יאכל", והלכך אינו אסור אלא כדרך הנאה גמורה, אבל בעבודה זרה כתיב "לא ידבק בידך מאומה מן החרם" ואפילו כל דהו. אי נמי, רבנן דהתם היינו רבי יוסי דהבא. **אמר** לרם רבי יוסי לחכמים הלא כבר נאמר ואת חטאתכם – פירש רבינו שמואל בן מאיר, דפרין מזאבות אותו טחון עד אשר דק, דמסתמא כל דבר הנשחק עומד לחירות לרוח. וגם רש"י פירש וזה לשונו: ואת חטאתכם אשר עשיתם וכו' – מ'זאבות אותו טחון' קא מותיב, אבל מ'זאשחק' לאו תיובתא היא, דכל כמה דלא שחוק ליה מחבר בהדיא ואינו נעשה וכל. ומשמע דרבי יוסי היה אומר לרם ששחוק לזרות לרוח. וקשה לרבינו יצחק, ובי היה רבי יוסי טועה בזה שלא היה זורק למים? והא באותו פסוק עצמו ד'זאבות אותו' כתיב "זאשחק" את עפרו אל הנחל היורד מן ההר" דהיינו מים היורדים! ועוד, מאי אדורו ליה "לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות"? לפי סברתו אין אנו צריכים לאותה בדיקה כלום אלא משום דכתיב "זורע עור על פני המים" לבד, ורבי יוסי הקשה מדבעי כתישה שמע מינה דזורה לרוח לא רגא לאפרש, דרבי יוסי אסיפא ד'זאשחק' את עפרו אל הנחל" סמך, אלמא לא זרקו לים אלא לנחל, ונדר אינו אלא כמו זורה לרוח. שכן דרך תנורות שמתרגשים ממימים רפש וטיט על גדותיהם ושם עשה וכל, ואפילו הכי לא חש משה רבינו לכולם. אמרו לו: הרי הוא אומר "זורע וישק" – לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות, והקשה אותם הוזהב ולא נשאר מן הוזהב כלום, אבל ודאי אין שחיקה מועלת בשאר מימות.

לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון – ואומר רבינו יצחק דכל אלו תירוצים של אביי אמת הן, דמדלא קאמר בכל אחד ואחד "אלא אמר אביי" שמע מינה שלא היה חזון בו, אלא מתחלה היה דרוש מן המקרא לאסור שמשין של מטה כגון היכל ואולם, ואחר כך לאסור שמשין שבמדור העליון כגון שרפים ואופנים, ובשמים תחתונים חמה ולבנה כוכבים ומזלות שהם קבועים ברקע שני. **שאני** רבן גמליאל דאחרים עשו לו – הקשה הרב רבינו אלחנן: דלכאורה משמע שצוה רבן גמליאל לגוי לעשות. והא אמירה לגוי שבות, ואפילו בדבר שאינו של שבת כדאמרין בפרק "השוכר את הפועלים" (בבא מציעא ז, א) גבי "חסום פי פרתי ודוש בה" ויש לומר: דמצוה שאני. ויש שהיו רוצים להחמיר שלא להתחייב לגוי חותם שיש בו צורת אדם בשביל חוב, אלא אם כן היה הגוי מביא לו מעצמו, וכן שלא לחגור אותם רצועות שיש בהם צורת אדם בולטת. אמנם יש סמך להתיר, מתוך הלבנות גדולות שמעמיד אותה דרב יהודה בצורת דרקון, ושם שייך חשדא טפי מבאחרני, כדתנן: מצא כלים ועליהם צורת דרקון כו' וילכס לים המלח. ואנדרטי דקא חיש לחשדא, היינו משום שהיה צלם דמות אדם כל גופו בידים ורגלים. **והא** רב יהודה דאחרים עשו לו – פירוש: ואפילו הכי הוזיר בו שמואל שלא להשהותו אם לא יסמו עיניו, שלא יחשדוהו שעשאו ועבר על "לא תעשר". ומשני: שאני רב יהודה שחוטמו בולט היה, ולא היה משום חשד עשייה אלא משום חשד עבודה זרה. **והא** רבן גמליאל ידיר הוא – ואם תאמר: אמאי לא משני דצורת לבנה לא היתה בולטת, ולכך עשאו רבן גמליאל? ואומר רבינו יצחק ורבינו חם ורבינו יצחק בן אשר, כי בתבנה לבנה ומזלות אין חילוק בין בולטין לשוקעין, וכן ברקיע שוקעין הם, ולא מפליג בהכי אלא גבי פרצופין וכיוצא בהן. **שעל** הדשינן ועל המטפחות – רבינו חננאל גזי: מטבעות, דסדינן ומטפחות חד הוא. והלכך מתרחין מטבעות שיש בהם צורת עבודה זרה. **שוחק** חזרה לרוח או מטיל לים – בפסחים פרק "כל שעה" (בא, ח) מייית האי מתניתין גבי חמץ, דתנן: (מפזר) חזרה לרוח או מטיל לים, ומבעיא לי בתרייהו: שחוק ומטיל לים, או מטיל לים בעיניה? ואמר רבה: חמץ דלשאר מימות בעי פירור, עבודה זרה דלים המלח לא בעי שחיקה. פירוש: דלגבי חמץ לא משכחנא בשום דוכתא ים המלח, אבל בעבודה זרה אשכחנא בכמה דוכתי דקאמר יולין הנאה לים המלח, הלכך אף הכא נמי דקתני "לים" סתמא ים המלח הוא. ורב יוסף אמר: אדרבה איפכא הוא, חמץ דמאס לים. פירור, עבודה זרה דלא מימאסא בעינן שחיקה. ומסתמא רב יוסף קאמר דבעי שחיקה בעבודה

ארכעא פנים – פני שור ואדם ואריה ונשר לחיה אחת, דוגמת חיות הקדש, דכתיב "אתי", השרויות אצלי. שבמדור העליון – כדכתיב "אתי", אבל חמה ולבנה במדור התחתון הם. דאחרים עשו לו – גוים. והא דרב יהודה דאחרים עשו לו – צורה בטבעת שהיה מניח סמי עיניה דרין – פחות צורתו. חשדא – שלא יאמר: לה הוא עובד. חותמה – צורתה. ומותר לחתום בה – כשהוא חותם שוקע החותם בשעה ואינו נראה מבחוץ. חותמה שוקע – אסור לחתום, דכשהוא חותם הוי חותמה בולט. ולקמן פריך: הבא נמי ניהוש לחשדא דשף ויתב – שם מקום שהיה במדינת נהרדעא. ויש אומה – יכניה וגולותו נטלו עמון מאבני ירושלים ומעפרה ובנאדו שם, והיינו "דשף ויתב בנהרדעא" – נישוף כאן ונתישב כאן, והיינו דכתיב: "כי רצו עבדיך את אבניה" וכו'. **אנדרטא** = צלם. והא רבן גמליאל ידיר הוא – וניהוש לחשדא דפרקים – של חליות, ולא היה מחברם אלא בשעת בדיקת עדים, וכל יומא לא חזו לה וליכא חשדא. למעלה מן הפים – על אוגני הכלי, למטה מן הפים – בשולים ובפדנות. מבזוין – שמשותמשין בהן במאכל לחם, **אנדרטא** ואין מוכבדין אלא העשויין לחבשטי. שרין – צמדין. קופקוסין = סירות קטנות של מתכת. **משנה** זוורה לרוח – שלא יכשל בה ישראל ליהנות ממנה. אף הוא – אם יזרנה לרוח, גם עתה יש הנאה ממנה. **נמרא**

שילשול קפון. ונעשייה גרידתא מי שרין? **והתניא**: "לא תעשון אותי" – לא תעשון פדמות שמשין המושמשין לפני פמרום, כגון חמה ולבנה, פוכבים ומזלות! – שאני רבן גמליאל, דאחרים עשו לו. – והא רב יהודה דאחרים עשו לו, ואמר ליה שמואל לרב יהודה: שנינא, סמי עיניה דרין! – התם בחותמו בולט, ומשום חשדא; דתניא: טבעת שחוחתמה בולט – אסור להניחה ומותר לחתום בה, חוחתמה שוקע – מותר להניחה ואסור לחתום בה. – ומי חיישין לחשדא? והא בי כנישתא דשף ויתב בנהרדעא, דאוקמי ביה אנדרטא, והוי עיילי ביה אבוח דשמואל ולוי ומצולו בגויה, ולא חיישי לחשדא! – רבים שאני. – והא רבן גמליאל דיהיד הוה! – פון דנשיא הוא, שכיחי רבים גביה. ואיבעית אימא: דפרקים הוא. ואיבעית אימא: להתלמד שאני, דתניא: "לא תלמד לעשות", אבל אתה למד להבין ולהורות. "רבן שמעון בן גמליאל אומר" וכו'. איזו הן מכוברין, ואיזו הן מכוברין? אמר רב: מכוברין – למעלה מן הפים, מבזוין – למטה מן הפים; ושמואל אמר: אלו ואלו מבזוין הן, אלא אלו הן מכוברין – שעל השירין ועל הנזמים ועל הפקעות. תניא פותיה דשמואל: מכוברין – שעל השירין ועל הנזמים ועל הפקעות, מבזוין – שעל הנזרות ועל הקומקומין ועל מחמי חמים, ושעל הפסדינן ועל הפמפחות. **משנה** רבי יוסי אומר: שוחק וזרה לרוח או מפיל לים. אמרו לו: אף הוא נעשה וכל, שאמר: "לא ידבק בידך מאומה מן החרם". **נמרא** תניא: אמר להם רבי יוסי, והלא כבר נאמר: "ואת חטאתכם אשר

זרה אף בים המלח דאיידי ביה רבה, ולפי זה תימה: לרבנן, אליבא דרב יוסף היא? יכערו עבודה זרה? בשלמא לרבה יעשה שחיקה בשאר מימות, דלים המלח אפילו בעיניה, אלא לרב יוסף היכי ליעבד? דעל כרחיך לרבנן אף שחיקה בשאר מימות אינו מועיל, מדאיצטריכו רבנן בגמרא (עבודה זרה מד, א) לטעמיה דלא נתכוין משה אלא לבדקן כסוטות, מכלל דלא מהניא שחיקה בשאר מימות כמו שנפרש שם, ואם כן מה יעשה? ובי כל שעה לים הים המלח? ויש לומר: דישחק ויורה במקום שאינו מגדל פסחים. **אמר** לו אף הוא נעשה וכל – פירש רבינו שמואל בן מאיר: וקא סביר, ואי היה גורם אסור, ורבי יוסי לא חיש דסבר דהוה גורם מותר. ומכל מקום אסור לזה שדה לבתחלה אף לרבי יוסי בובל של עבודה זרה, כיון שחזא מתכוין ליתדות. ואין להקשות דרבנן אדרבנן, דהבא חישו רבנן לובל, ואילו גבי חמץ בפרק "כל שעה" (פסחים בא, ח) אמרי רבנן: (מפזר) חזרה לרוח. ודש לחלק: גבי חמץ כתיב "לא יאכל", והלכך אינו אסור אלא כדרך הנאה גמורה, אבל בעבודה זרה כתיב "לא ידבק בידך מאומה מן החרם" ואפילו כל דהו. אי נמי, רבנן דהתם היינו רבי יוסי דהבא. **אמר** לרם רבי יוסי לחכמים הלא כבר נאמר ואת חטאתכם – פירש רבינו שמואל בן מאיר, דפרין מזאבות אותו טחון עד אשר דק, דמסתמא כל דבר הנשחק עומד לחירות לרוח. וגם רש"י פירש וזה לשונו: ואת חטאתכם אשר עשיתם וכו' – מ'זאבות אותו טחון' קא מותיב, אבל מ'זאשחק' לאו תיובתא היא, דכל כמה דלא שחוק ליה מחבר בהדיא ואינו נעשה וכל. ומשמע דרבי יוסי היה אומר לרם ששחוק לזרות לרוח. וקשה לרבינו יצחק, ובי היה רבי יוסי טועה בזה שלא היה זורק למים? והא באותו פסוק עצמו ד'זאבות אותו' כתיב "זאשחק" את עפרו אל הנחל היורד מן ההר" דהיינו מים היורדים! ועוד, מאי אדורו ליה "לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות"? לפי סברתו אין אנו צריכים לאותה בדיקה כלום אלא משום דכתיב "זורע עור על פני המים" לבד, ורבי יוסי הקשה מדבעי כתישה שמע מינה דזורה לרוח לא רגא לאפרש, דרבי יוסי אסיפא ד'זאשחק' את עפרו אל הנחל" סמך, אלמא לא זרקו לים אלא לנחל, ונדר אינו אלא כמו זורה לרוח. שכן דרך תנורות שמתרגשים ממימים רפש וטיט על גדותיהם ושם עשה וכל, ואפילו הכי לא חש משה רבינו לכולם. אמרו לו: הרי הוא אומר "זורע וישק" – לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות, והקשה אותם הוזהב ולא נשאר מן הוזהב כלום, אבל ודאי אין שחיקה מועלת בשאר מימות.

בולט, אסור להניחה על אצבעו, או במקום מגולה אחר, שלא
 יחשדוהו שהוא עובד לה, ומותר להתם בה, כיון שחתימה בחותם
 בולט גורמת בשעוה צורה שוקעת שאין איסור לעשותה. אבל
 טבעת שצורת חותמה שוקע, מותר להניחה על אצבעו או במקום
 מגולה, כיון שאין עובדים אותה כך, ואסור להתם בה, משום
 שחותם שקוע יוצר צורה בולטת בשעוה.
 מקשה הגמרא: ופי' תישינן להשקדא – וכי יש לחוש שיחשדו אדם
 מישראל שעובד לצורה, והא בי בנישקא – והלא בית כנסת דהיה
 במקום הנקרא 'שף ותיב' בנהרדעא – במדינת נהרדעא, דאקמי
 ביה אנדרטא – שהגוים העמידו שם צלם, והווי עילי ביה – ונכנסו
 שם אבות דשמואל ולוי, ומצלו בגויה – והתפללו בתוכו, ולא תישי
 להשקדא – ולא חששו לחשד שמתפללים לצלם.
 מתרצת הגמרא: בית הכנסת שנכנסים בו רבים שאני, לפי שאין
 חושדים את הרבים שמתפללים לצלם. שואלת הגמרא: והא רבן
 גמליאל דחזיר תוה, ושוב היה שייך אצלו חשד. משיבה הגמרא:
 כיון דנשיא הוא שכיחי רבים נהיה – מצויים רבים אצלו ובמקום
 רבים אין חשד, כמבואר לעיל.
 תירוצי אחר: ואינעית אימא – ואם תרצה תיישב זאת כך, צורת
 הלבנה של רבן גמליאל דפרקים תווי – היתה עשויה מכמה
 חלקים, וכשהיה צריך לבדוק את העדים היה מחבר את החלקים,
 וכשגמר היה חוזר ומפרקו, באופן שאנשים לא ראו את הצורות
 הללו, ולא היה מקום לחשד.
 הגמרא אזהרת לתרץ באופן אחר איך עשה רבן גמליאל צורת
 לבנה, הלא נאמר 'לא תעשון אתי': ואינעית אימא, אכן רבן גמליאל
 עשה בעצמו את צורת הלבנה, ואין בזה איסור עשיית שמים
 שבמרום, משום שלהתלמד – לצורך לימודי שאני – שונה הדין
 ומותר. דתניא, נאמר בפסוק (דברים יט ט) 'לא תלמד לעשות כתועבת
 הגוים ההם', ודרשו חכמים, שהתורה הקפידה דווקא שלא ללמוד
 מהגוים עשיית צורות כדי לעבוד אותם כתועבות הגוים, אבל
 תלמוד מהם לעשות צורות אלו, אם אתה למד מהצורות, להבין דברי
 התורה, ולהורות הלכות, כגון קידוש החודש.
 שנינו במשנה: רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו' הצורות שעל
 הכלים המכובדין, הכלים אסורין, וצורות שעל הכלים המבוזין,
 הכלים מותרין.
 מבררת הגמרא: איזו הן מכובדין, ואיזו הן מבוזין. משיבה הגמרא:
 אמר רב, צורות שעל כלים מכובדין, היינו צורות המצויות בכלי
 למעלה מן הפנים שמתבשרים בו, כלומר באוני הכלי, וצורות שעל
 כלים מבוזין היינו שמצויות למטה מן הפנים, כלומר בשולי הכלים
 או על דפנותיהם. ושמואל אמר, אלו ואלו מכובדין הן, כיון שהם כלי
 אוכל, אלא אלו הן צורות שעל כלים מכובדין, צורות שעל השיריין
 – צמידים, ועל הנזמים ועל המנעויות, כיון שהם כלי תכשיט.
 הגמרא מביאה ראיה לדברי שמואל: תניא בברייתא בותיה
 ו-כדעתו דשמואל, המכובדין, הם צורות שעל השיריין ועל הנזמים
 ועל המנעויות, והמבוזין, הם הצורות שעל הזורות – הסירים ועל
 הקומקומים – סירים קטנים של מתכת, ועל מחפיי חמים – כלים
 שחמממים בהם מים, וכן צורות שעל הסדינין ועל המספחות –
 מגבות.

משנה

במשנה הקודמת נאמר שכלים שיש עליהם צורות של חמה ולבנה
 ודרקון יש להוליכם לים המלח, ובענין זה משנתינו מביאה דעה
 נוספת: רבי יוסי אומר, המוצא כלים אלו שמן הסתם עבדו להם,
 שותק אותם, וזורה את העפרורית לרוח או מפיל לים, שבאופן זה
 לא ישל אדם בהנאה מהם. אמרו לו חכמים, כשהוא זורה את
 העפרורית לרוח, אף הוא נעשה וכל יורד לאחת השדות ויהנה
 אדם מהם, והרי הם אסורים בהנאה, שנאמר (דברים יג יח) 'לא ידבק
 בידך מאומה מן התרם', ועל כן מחויב להשליכם לים המלח.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דעת רבי יוסי: תניא, אמר
 להם רבי יוסי לחכמים, והלא כבר נאמר בחטא העגל (דברים ט כא)
 ואת המאיתכם

לא אסרה תורה לעשות דוגמת שמים שבמרום, אלא דווקא
 בקמות ארבעה פנים ביהדי תדי – דמות אחת מחיות הקודש שהיו
 בעלות ארבעה פנים בגוף אחד, והם פני שור ואדם ואריה ונשר.
 והטעם, לפי שלשון הפסוק 'לא תעשון אתי' (שמות כ יט) משמעו לא
 תעשו כשמשין השרויין אצלי, כגון חיות הקודש, אך פרצוף אחד
 מאותו ארבעה פנים כשהוא לבדו, כגון פרצוף אדם מותר
 לעשותו, וכן צורת כן שאר שמים שבמרום כמו חמה ולבנה
 מותר לעשותם, וכמו שעשה רבן גמליאל.
 מקשה הגמרא: אלא מנעה פרצוף אדם לחזיהו – ולבדו תשתרי –
 יהא מותר לצייר, שהרי לא נאסר אלא ציור ארבעה פנים כשהם
 ביחד. אלא תניא – מדוע שנינו בברייתא כל הפרצופות – צורות
 כדמות החיות מותרין לציור, חוץ מפרצוף – צורת דמות אדם.
 מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה בריה דרב יהושע, מפרקיה דרבי
 יהושע שמעי לי – מדרשתו של רבי יהושע למדתי, שיש עוד ללמוד
 מהפסוק 'לא תעשון אתי', שאפשר לקרותו כך 'לא תעשון אותי',
 שמשמעותו, לא תעשו כדמותי כפי שאני נגלה לנביאים בדמות
 אדם. ונמצא לפי זה, שדמות חית הקודש בעלת ארבעה פנים יחד
 או דמות פנים של אדם לחוד, אסור לעשותו, אבל שאר שמשין
 כולל חמה ולבנה, שרי – מותר לעשותם, וכן עשה רבן גמליאל.
 הגמרא מוסיפה להקשות על אביי: ושארי שמשין מי שרי – וכי צורת
 שאר שמים שאינם כחיות הקודש השרויות אצל ה' מותרים
 בעשייה, והתניא, נאמר בפסוק 'לא תעשון אתי', ודרשו חכמים לא
 תעשון פרמות שמשין המשמשין לפני בפרום, כגון אופנים ושרפים
 וחיות הקדש ומלאכי השרת, ומבואר שאף שאר שמים
 שבמרום אסור לעשות כדוגמת צורתם. מתרצת הגמרא: אמר
 אביי, אכן משום כך צריך לומר באופן אחר, שהפסוק 'לא תעשון
 אתי' מלמד שלא אסרה תורה אלא אופנים ושרפים וחיות הקודש
 ומלאכי השרת, שהם שמשין שפמוד העליון, אבל חמה ולבנה
 המשמשים במדור התחתון, אין איסור לעשות את צורתם.
 מקשה הגמרא: אי צורות שפמוד התחתון מי שרי לעשות, והתניא,
 נאמר בפסוק (שמות כ ד) 'לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר
 בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת', ודרשו חכמים, 'אשר בשמים'
 לרבות איסור עשיית צורות חמה ולבנה בוכבים ומזלות הנמצאים
 בשמים, 'ממעל' לרבות איסור עשיית צורות דוגמת מלאכי השרת,
 ואם כן שוב קשה, איך עשה רבן גמליאל צורות לבנה. מתרצת
 הגמרא: כי תניא תהיא – מה שנאסר בברייתא הוא לעובדם.
 מקשה הגמרא: אי לעובדם, הלא אפילו שילשול קמן – תולעת
 קטנה נמי – גם אסור לעבוד, ואם נוכרו בדרשה רק מלאכים
 וחמה ולבנה, משמע שהפסוק עוסק באיסור לעשותם ולא באיסור
 לעובדם. מתרצת הגמרא: אין הכי נמי – אכן הדרשה מלמדת את
 האיסור לעובדם, וגם שלשול קטן היא מלמדת שאסור לעובדו,
 ומסיפיה דקרא נפקא – ודבר זה נלמד מסוף הפסוק האמור, דתניא,
 'אשר בארץ' לרבות ימים ונהרות הרים ונבעות, 'מתחת' לרבות
 שילשול קמן, ובכל אלו הלימוד הוא שאסור לעובדם.

מקשה הגמרא: ועשייה גרדתא – לבדו מבלי לעובדם, מי שרי,
 והתניא, נאמר בפסוק 'לא תעשון אתי', ודרשו חכמים לא תעשון
 פרמות שמשין לפני בפרום, כגון חמה ולבנה בוכבים
 ומזלות, ואם כן מפורש בברייתא שאסור לעשות צורת חמה
 ולבנה, ואיך עשה אותן רבן גמליאל. מתרצת הגמרא: שאני
 ו-שונה רבן גמליאל, דאחרים – שעובדי בוכבים עשו לו את צורות
 הלבנה.
 שואלת הגמרא: והא – הרי מצינו גבי רב יהודה, דאחרים עשו לו –
 צור לו על הטבעת שהיה לובש, צורת אדם מיוחדת כדי שיוכל
 לחתום באמצעותה, ואמר ליה שמואל לרב יהודה, שינא – שנון,
 סמי עיניה דדין – סמא עיניו של זה, כלומר השחת את צורתו, כדי
 שלא יאמרו שאתה צרת את הצורה הזאת. ואף רבן גמליאל היה
 צריך לחשוש שיחשדוהו שהוא ציר את הלבנה. משיבה הגמרא:
 התי – שם במעשה של רב יהודה, מדובר בחותמו בולט – שהגוי
 צר לו בטבעת צורה בולטת, ומשום השקדא – ושמואל אמר לו
 להשחית את הצורה, לא מחשש שיחשדוהו שצר את הצורה
 בעצמו, אלא כדי שלא יחשדוהו שהוא עובד לה. והיכן מצינו
 שחששו כן בטבעת שחותמה בולט, דתניא, מבעת שצורת חותמה

– מנין אתה למד ש'ישאם דוד' פירושו שפירם לכל רוח. משיבה
הגמרא: כְּדִמְתַּנְתָּם רַב יוֹסֵף אֶת הַפְּסוּק שְׁנֵאמֶר בְּנִבְאוֹת הַנַּחֲמָה
(ישעיה מא טו) 'תִּנְחָם וְרוּחַ תִּשְׁאֵם, וְתִתְנַחֲמֵנִי' – וְתִרְגְּמוּנוּ הוּא, תִּרְגְּמוּנוּ
– תַּפְּרוֹ אֹתָם –אֶת אוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל וְרוּחַ תִּמְלִלְתִּינִי – וְהִרְחוּ
תַּטְּלִט אֹתָם לְכָל עֵבֶר.
אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבִּי יוֹסֵי, מִשָּׁם רָאִיהָ, הֲרִי הוּא אוֹמֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר
(ד"ה י' א' ד' יב) 'יִעֲזְבוּ שָׁם אֶת אֱלֹהֵיהֶם וַיֵּאמְרוּ דָּוִד וַיִּשְׁרְפוּ בָּאֵשׁ,
וּמִדְּלָא בְּתֵבָה בִּסְפֵר שְׁמוּאֵל וַיִּשְׁרְפוּ וַיִּשְׁאֵם' אֵלָּא רַק וַיִּשְׁאֵם, שְׁמַע
מִיָּה – מִיֹּכָב מִזֶּה שֵׁי'שְׁאֵם' הַכּוֹנֵה שֶׁלְקָחָם מִשָּׁם לִיהֲנוֹת מִהֶם.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִכָּל מְקוֹם קָשׁוּ קָרָא אֲחֵרֵי – סוֹתֵרִים הַפְּסוּקִים זֶה
אֶת זֶה, שְׁהָרִי בִּסְפֵר שְׁמוּאֵל נֶאֱמַר שֶׁנֶּהֱנוּ מִעֲצֵבֵי פִלְשֵׁתִים, וְאִילוּ
בִּסְפֵר דְּבָרֵי הַיָּמִים נֶאֱמַר שְׁדוּד הָיָה לִשְׂרָפָם, מִשְׁמַע שֶׁאֲסוּר הִיָּה
לִיהֲנוֹת מִהֶם. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: יֵשׁ לְתַרְץ אֶת הַפְּסוּקִים כְּדֶרֶב הוּנָא.
כְּדֶרֶב הוּנָא רַבִּי – הַקְּשָׁה, כְּתִיב 'וַיֵּאמְרוּ דָּוִד וַיִּשְׁרְפוּ בָּאֵשׁ', מִשְׁמַע
שֶׁהִיָּה אֲסוּר לִיהֲנוֹת מִהֶם, וְכִתְּבִים בְּפִסּוּק אַחֵר וַיִּשְׁרְפוּ, שְׁדוּד
וְאִנְשֵׁי לְקָחוֹם וְנֶהֱנוּ מִהֶם. וְתִרְצֵן, לֹא קָשָׁא, כָּאֵן כְּשֶׁאֲמַר
לְשׁוּרְפָם, הִיָּה זֶה קוֹדֵם שֶׁכָּא אִתִּי הִנֵּיתִי וּבִיטְלָם, שֶׁהִיָּה עוֹבֵד
כּוֹכָבִים וַיְכּוֹל הִיָּה לְבַטֵּל אֶת הָעֲבוּדָה זֶה. וְאִילוּ כָּאֵן שֶׁנֶּאֱמַר
שֶׁלְקָחוֹם וְנֶהֱנוּ מִהֶם, הִיָּה זֶה לְאַחֵר שֶׁכָּא אִתִּי הִנֵּיתִי וּבִיטְלָם.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאשִׁיָּה שֶׁאִתִּי הִנֵּיתִי הִיָּה מְבַטֵּל עֲבוּדָה זֶה עֲבוּר
דוּד: דְּכִתְּבִים בְּמִלְחַמַּת דוּד בְּרַבֵּת בְּנֵי עֲמֹן (שְׁמוּאֵל ב' י' ל') 'וַיִּקָּח אֶת
עֲשָׂרֵת מִלֶּכֶם מִעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כֶּבֶד וְהָב וְאָבָן יִקָּרֶה, וְתִהְיֶה עַל
רֹאשׁ דָּוִד, הָעֶטְרָה הִיתָה לְנֹוֹ עַל רֹאשׁ הָעֲבוּדָה זֶה שֶׁלֹּא
שִׁמְשָׁה מְלָכִם, וְאֵף עַל פִּי כֵן תִּנָּהֵן דוּד עַל רֹאשׁוֹ. וְכִי שָׂרִי – וְאִין
הִיָּה דְּבַר זֶה מוֹתֵר, הֵלֵא אִיפְסוּרֵי הַנֶּהָא נִיָּהוּ. אָמַר רַב נְחֻמִּין, אִתִּי
הִנֵּיתִי כָּא וּבִיטְלָהּ, וְלִכּוֹן יִכּוֹל הִיָּה דוּד לִיהֲנוֹת מִמֶּנָּה.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: נֶאֱמַר שֶׁשֶּׁשְׁקָלָהּ שֶׁל הָעֶטְרָה הִיָּה כֶּבֶד וְהָב – שׁוּה
מִשְׁקַל רַב מֵאֵד, הִיָּבִי מִצֵּי מִנָּה לָּהּ – כִּיצַד יִכּוֹל הִיָּה דוּד לִהֲנִיחָה
עַל רֹאשׁוֹ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, וְרָאִיהָ הִיתָה
לְנֹוֹ עַל רֹאשׁ דָּוִד, אִולָם לְמַעֲשֵׂה לֹא הִנֵּיחָה עַל רֹאשׁוֹ.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה תְּשׁוּבוֹת נוֹסְפוֹת: רַבִּי יוֹסֵי כְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, אָבָן
שׁוֹאֵבֵת הִתָּה כָּה – בְּתוֹךְ הָעֶטְרָה דְּהוֹת דְּרָא לָּהּ – שֶׁהִיָּה גּוֹרֵמַת
לְעֶטְרָה הָעֲשׂוּיָה מִמַּתְכַּת לְהַתְרוֹמֶם בְּאוֹרֵי. רַבִּי אֱלֶצְעָר אָמַר, אָבָן
יִקָּרֶה הִתָּה כָּה שֶׁשָּׁוֶה כֶּבֶד וְהָב, וְלֹא שֶׁהִיָּה מִשְׁקָלָה כְּבֵר זֶה.
הַגְּמָרָא דּוֹרֶשֶׁת פְּסוּק בִּסְפֵר תְּהִלִּים הָעוֹסֵק בַּעֲנֵן הָעֶטְרָה שֶׁלֹּבֵשׁ
דוּד: נֶאֱמַר בְּפִסּוּק (תְּהִלִּים קיט טו) 'זֹאת הִתָּה לִי כִי פִקְדוֹנִי נִצְרָתִי'.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מָאֵי אָמַר דוּד בְּפִסּוּק זֶה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הִכִּי
קָאֵמַר דוּד, כְּשֶׁכֶּר שֶׁפִּקְדוֹנִי נִצְרָתִי, זֹאת הִתָּה לִי לְעִדּוֹת – הָעֶטְרָה
הַזֹּאת הִיתָה לִי לְעִדּוֹת שֶׁאֵין רָאוּי לְמַלְכוּת. מָאֵי –כִּיצַד הִיתָה
עִדּוּתָהּ. אָמַר רַבִּי יוֹהֲנָן בֶּן לֹוִי, שֶׁהִיָּה דוּד מְנִיחָה עַל רֹאשׁוֹ בְּמִקּוֹם
הַנַּחֲת תְּפִלִּין, וְהוֹלִיטָהּ – וְהִיָּה מִתְאַיֶּמָה וּמְכֻוֹנֶת לְמִידַת רֹאשׁוֹ.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אֵיךְ הִנֵּיחָה בְּמִקּוֹם תְּפִלִּין, וְהָא כְּעִי אֲנִיחָה תְּפִלִּין
– וְהֵלֵא הוֹצֵרֵךְ לְהִנֵּיחַ תְּפִלִּין. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּר
רַב יַצְחָק, מְקוֹם יֵשׁ רֹאשׁ שֶׁרָאוּי לְהִנֵּיחַ בּוֹ שְׁתֵּי בָתִּים שֶׁל תְּפִלִּין,
וְהָעֶטְרָה וְהַתְּפִלִּין הֵיוּ מוֹנְחִים שֶׁם הוּא לְצַד זֶה.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה פְּסוּקִים נוֹסְפִים הָעוֹסְקִים בַּעֲנֵן עֲדוֹת הָעֶטְרָה:
נֶאֱמַר בַּעֲנֵן הַכְּתֵרֵת יוֹאֵשׁ בֶּן אַחֲזִיהוּ לְמֶלֶךְ (דְּהִי' ב' כג א) 'וַיִּצְאֵהוּ
אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ –וַיֹּאשׁוּ וַיִּתְּנוּ עָלָיו אֶת הַנֶּהָר וְאֶת הָעֲדוּת'. מְבִאֵרֵת
הַגְּמָרָא: 'נֶהָר' זֶה כְּלִילָא – עֶטְרָה. 'זֹאת הָעֲדוּת', אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר
רַב, נִרְוֹ זֶה עֲדוּת הוּא לְבִית דָּוִד שֶׁהִמְלִיךְ שֶׁהִנֵּיחַ אוֹתָהּ הוּא מִצְאָצִי
דוּד הַמֶּלֶךְ, כִּיֵּן שֶׁכָּל הָרָאוּי לְמַלְכוּת הָעֶטְרָה הוֹלִיטָהּ – מוֹנַחַת יִפֵּה
עַל רֹאשׁוֹ, וְכָל שֶׁאֵין רָאוּי לְמַלְכוּת, אֵין הִיא הוֹלִיטָהּ.
עוֹד נֶאֱמַר מְלָכִים (א' ט א) 'וַיִּנְחָה בֶּן חֲנִיָּה מִתְנַשֵּׂא לְאַמֵּר אֵנִי אֶמְלֹךְ',
אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, שֶׁשֶּׁתְּנַשֵּׂא מִתְרַבֵּב לְהוֹלִיטָהּ – שֶׁהָעֶטְרָה
תְּהִלּוֹם אוֹתוֹ, וְלֹא הִיתָה הָעֶטְרָה הוֹלִיטָהּ.
הַגְּמָרָא מְבִאֵרֵת אֶת הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק: נֶאֱמַר שֶׁם יִעֲשֶׂה לוֹ רַבֵּב וּפְרָשִׁים
וְחִמְשִׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו. מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר 'יִעֲשֶׂה לוֹ', מִשְׁמַע שֶׁהִיָּה לוֹ
בְּהֶם עֲנִין מִיּוֹחַד שֶׁלֹּא הִיָּה בִּאֲחֵרִים. מְבִאֵרֵת הַגְּמָרָא: מָאֵי רְבוּתֵיהֶו
– מִה הִיָּה הַמִּיּוֹחַד בְּהֶם, תָּנָא בְּבִרְיָא, כּוֹלֵם הִיָּה נְטוּלִי מְחֻלָּל כְּדִי
שֶׁהִטְחוּ לוֹ יָכִיד עֲלֵיהֶם וַיְכּוֹלוּ לְרוּץ מִהֶר, וְחִקְיָהּ כְּפֹתֵת הַרְגָּלִים
הִיָּה – וְחִקְקָה אֶת בֶּשֶׂר כְּפֹתֵת רַגְלֵיהָ, וְנִשְׁאַרָה שֶׁם רַק עֵצֶם בְּלִי
בֶּשֶׂר, כְּדִי שִׁיּוּכֵלוּ לְרוּץ עַל גְּבִי קוֹצִים וּבִרְקִנִים.

אֲשֶׁר עֲשִׂיתָם אֶת הַעֲגֹל לְקַחְתִּי וְאֲשֶׁרֹפֹה אוֹתוֹ כָּאֵשׁ וְאִכּוֹת אוֹתוֹ מִחוּץ
הַיָּמֵב עַד אֲשֶׁר דָּק לְעֶפֶר וְאֲשֶׁלִּיךְ אֶת עֲפָרוֹ אֶל תַּנְחַל הַיּוֹדֵר מִן הָהָר,
לְמַדְנוּ שֶׁמִּשֶּׁה שָׂרָף אֶת הָעֲגֹל וְכִיתָת אוֹתוֹ עַד שֶׁנִּשְׁעֶשֶׂה עֶפֶר דֶּק,
וְהַשְׁלִיךְ אוֹתוֹ, וְלֹא חֲשֵׁשׁ שֶׁמֶא יַעֲשֶׂה זֶכֶל וְיִהְיֶה אֲדָם מִמֶּנּוּ.
(אִמְרוּ) [אָמְרוּ] לוֹ חֲכָמִים, וְכִי מִשָּׁם יֵשׁ רָאִיהָ לְשִׁיטְתָךְ, הֲרִי הוּא
אוֹמֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר (שְׁמוֹת ל"ב כ), 'וַיִּזְרַךְ מִשֶּׁה זֶה אֶת הָעֶפֶר' עַל פְּנֵי
הַיָּמִים וַיִּשָּׁךְ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמֵאַחֵר וְהָעֶפֶר פוּזָה עַל פְּנֵי הַיָּמִים, לֹא
הִיָּה חֲשֵׁשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה זֶכֶל וְיִהְיֶה מִמֶּנּוּ אֲדָם. וְהִטַּעַם שֶׁלֹּא זָרָק מִשֶּׁה
לְמִים כִּשְׁהוּא שֶׁלֹּם, לֹא תִּתְבָּרֵן מִשֶּׁה אֵלָּא לְבִדְקוֹן כְּסוּמָתוֹ, שֶׁכֶּשֶׁם
שִׁבְשִׁיתִי הַיָּמִים הַמֵּאֲרָרִים נִבְדָּקַת הַסּוּטָה אִם הִיא נְטוּמָה, כִּךְ עַל
יְדֵי שְׁתִּיתִי הַיָּמִים עִם עֶפֶר הָעֲגֹל שֶׁפּוֹר עֲלֵיהֶם, נִבְדָּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אִם חֲטָאוּ בִּעְגָל, וְזֹאת כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאֲמְרוּ שֶׁמֶתוֹ לֹאָ עוֹן.
רַבִּי יוֹסֵי מְבִיא רֵאשִׁיָּה נוֹסֶפֶת לְשִׁיטָתוֹ: אָמַר לָהֶם רַבִּי יוֹסֵי, וְהֵלֵא כְּבֵר
נֶאֱמַר בַּעֲנֵן הַמֶּלֶךְ אִסָּא, שֶׁהִסִּיר אֶת כָּל הַגִּילּוּלִים שֶׁעָשׂוּ אֲבוֹתָיו
(דְּהִי' ב' טו טז) 'וְאֵם מַעֲבָה (אִסָּא הַמֶּלֶךְ) הִסִּירָהּ מִגְּבִירָה
וְהִסִּיר אוֹתָהּ מִהַיּוֹת גְּבִירָה, עַל יְדֵי שֶׁסִּילְקָהּ מִהַמְּלָכוֹת וְאֲשֶׁר
עָשְׂתָה (מִפְּלִצָתָהּ) [לֹאשְׁרָה מִפְּלִצָתָהּ] וְגו' וְהָדָק וַיִּשְׂרָף בְּנִחַל קִדְרוֹ'.
לְמַדְנוּ שֶׁאִסָּא שָׁחַק אֶת הָעֲבוּדָה זֶה, וְהַשְׁלִיךְ הָעֶפֶר לְעֵמֶק קִדְרוֹ,
וְלֹא חֲשֵׁשׁ שֶׁיַּעֲשֶׂה זֶכֶל וְיִהְיֶה אֲדָם מִמֶּנּוּ. (אִמְרוּ) [אָמְרוּ] לוֹ חֲכָמִים
וְכִי מִשָּׁם יֵשׁ רָאִיהָ לְשִׁיטְתָךְ, הֵלֵא נִחַל קִדְרוֹ אֲדַמְתוֹ גְּרוּעָה וְאִינוּ
מְגִדֵּל צִמְחִין, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הִיָּה חֲשֵׁשׁ שִׁינָה אֲדָם מִהַזֶּכֶל.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי נִחַל קִדְרוֹ לֹא מְגִדֵּל צִמְחִין, וְהִתְנַיָּא, אֵלּוּ –
הַדְּמִים שֶׁל הַחֲטָאוֹת שֶׁנִּזְכָּרוּ עַל קְרֹנֹת הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וְאֵלּוּ –
וְהַדְּמִים שֶׁל הַחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וְשֶׁנִּזְכָּרוּ דָּמָן עַל הַפְּרוּכַת וְעַל
מִזְבֵּחַ הַזֹּהָב שֶׁשִּׁירִי דָּמָן נִשְׁכָּחוּ לִיסוּד שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן,
מִתְבָּרְכִין זֶה בְּזֶה כְּאֵמָה – בְּצִינּוֹר שֶׁהִיָּה בְּעוֹרָה, וַיִּזְעָקִין לְנִחַל קִדְרוֹ,
וְנִמְכָּרִין לְגִנְזִין לְזֶכֶל שֶׁל שְׁדוּתֵיהֶם, וּמִזְעָלִין בָּהֶן – וְעוֹבְרִים עַל
אִיסוּר מַעֲיָלָה אִם נֶהֱנוּ מִהַדְּמִים הַלָּלוּ בְּלִי לְקוּתוֹם בִּכְסָף. מִיֹּכָב
אִם כֵּן שֶׁבִּנְחַל קִדְרוֹ שֶׁל שְׁדוּתוֹ יִצְמָחוּ, וְחוֹרֵת הָרֵאשִׁיָּה לְדְּבָרֵי רַבִּי
יוֹסֵי שֶׁאֵין לְחוֹשׁ לְהַנָּהא מִזֶּכֶל שֶׁ עֲבוּדָה זֶה.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: נִחַל קִדְרוֹ מְקוּמוֹת מְקוּמוֹת יֵשׁ בּוֹ, יֵשׁ מְקוֹם
שֶׁמְגִדֵּל צִמְחִין וְיֵשׁ מְקוֹם שֶׁאֵין מְגִדֵּל צִמְחִין, וְהַמֶּלֶךְ אִסָּא הַשְׁלִיךְ
אֶת הָעֶפֶר שֶׁל הָעֲבוּדָה זֶה בְּמִקּוֹם שֶׁאֵינוּ מְגִדֵּל צִמְחִין.
הַגְּמָרָא מְבִאֵרֵת אֶת הַפְּסוּק הַמִּבְאֵר בְּבִרְיָאָה. הַמֵּתָאֵר אֶת הָעֲבוּדָה
זֶה שֶׁעָשְׂתָה אִמּוֹ שֶׁל אִסָּא הַמֶּלֶךְ. בְּפִסּוּק נֶאֱמַר שֶׁמַּעֲבָה עָשְׂתָה
לֹאשְׁרָה מִפְּלִצָתָה. מְבִרֵרֵת הַגְּמָרָא: מָאֵי – מִה פִּירוּשׁ מִפְּלִצָתָהּ, אָמַר
רַב יְהוֹדָה, דְּהוֹת מְפָלִיא לִיצְנֵינָתָה – מִיָּה זֶה מוֹרַכְבַּת מִשְׁתֵּי מִילָא,
'פִּלָּא' וְלִיצְנֵינָתָה, כְּלוּמַר עָשְׂתָה מַעֲשֵׂה שֶׁהוּא לִיצְנֹת מוֹפְלָא, כְּ
כְּתָבִי –כִּפִּי שֶׁשֶׁנָּהֵן רַב יוֹסֵף בְּבִרְיָאָה, כְּמִין וְזֹרוֹת עָשְׂתָה לָּהּ –
לֹאשְׁרָה, וְהִתָּה נִבְעָלָה לוֹ בְּכָל יוֹם.
הַגְּמָרָא חוֹרֵת לְמַחְלוּקַת רַבִּי יוֹסֵי וְחֲכָמִים, וּמְבִיאָה רֵאשִׁיָּה נוֹסְפוֹת
שְׁדוּן בְּהֶם רַבִּי יוֹסֵי וְחֲכָמִים: אָמַר לָהֶם רַבִּי יוֹסֵי, וְהֵלֵא כְּבֵר נֶאֱמַר
בְּמֶלֶךְ חֻזְקָה שֶׁבִיעֵר אֶת כָּל הָעֲבוּדָה זֶה שֶׁהִיָּה בִּימֵיו (מְלָכִים ב' י)
(ז') וְכִיתָת נֶחֱשׁ נֶחֱשֵׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מִשָּׁה, שֶׁנִּחַשׁ הַנְּחוּשֶׁת הִפֵּךְ לְהִיֹּת
עֲבוּדָה זֶה לְכָל דְּבַר וְכִיתָת וְכִיתָת וְכִיתָת גַּם אוֹתוֹ מִהָעוֹלָם. וּמִן
הַסֵּתֵם אַחֵר שִׁכִּיתָת אוֹתוֹ, זֶה אוֹתוֹ לְרוֹת, וּמִיֹּכָב שֶׁאֵין לְחוֹשׁ
שִׁיעֶשֶׂה זֶכֶל וְיִהְיֶה אֲדָם מִמֶּנּוּ.
אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, וְכִי מִשָּׁם רָאִיהָ, הֲרִי הוּא אוֹמֵר בַּעֲנֵן נֶחֱשׁ הַנְּחוּשֶׁת
(מְבִדָּב כ"א ח) 'וַיֵּאמְרוּ ה' אֵל מִשָּׁה, עָשָׂה לָךְ שָׂרָף, וְלָךְ, הִינֵנִי מִשְׁלָךְ,
וּמֵאַחֵר שֶׁהִיָּה מִמֶּנּוּ שֶׁל מִשָּׁה, לֹא הִיָּה בְּכּוּחֶם שֶׁל אֵלָה שֶׁהִקְטִירוּ
לוֹ, לְעִשְׁתוֹ לְעֲבוּדָה זֶה, הוּאִיל וְאֵין אֲדָם אוֹסֵר דְּכֵר שֶׁאֵינוּ שָׁלוּ.
וְהֵתֵם בְּרִין הוּא – וְשֶׁם הַדִּין נוֹתֵן דָּגָם כְּתוּבִי –לְכּוֹתוֹתוֹ לֹא הָיָה
צָרִיךְ חֻזְקָה, שֶׁהִרָא שֶׁלֹּא הָיָה חֲבוּדָה זֶה, אֵלָּא בִּין דְּהוּא דְּקָא מַעוּ
יִשְׂרָאֵל בְּתֵרִיָּה – כִּיֵּן שֶׁרָאוּ שִׁישְׂרָאֵל טוֹעִים אַחֲרָיו וּמִקְטָרִים לוֹ
עָמַד וְכִיתָתוֹ.
אָמַר לָהֶם רַבִּי יוֹסֵי לְחֲכָמִים, וְהֵלֵא כְּבֵר נֶאֱמַר בְּמִלְחַמַּת דוּד
בְּפִלְשֵׁתִים, כֹּאשֶׁר דוּד הִכָּה אוֹתָם בְּבַעַל פְּרִצִים (שְׁמוּאֵל ב' ה' כ"א)
'וַיַּעֲזְבוּ שָׁם אֶת צַעֲזֵיקָהּ וַיִּשְׁאֵם דָּוִד וְאֲנָשָׁיו', שֶׁהַפְּלְשֵׁתִים בְּנִסְתוֹתָם
עוֹבְוֹ אֶת הָאֵלִילִים שֶׁלֹּהֶם, וְדוּד וְאִנְשֵׁי כְּתוּשׁוּ אוֹתָם וּפּוֹרוּם לְכָל
רוּחַ. הִרִי שֶׁהֶם לֹא חֲשָׁשׁוּ שִׁיעֶשֶׂה זֶכֶל וְיִהְיֶה מִמֶּנּוּ, וְכִשִּׁיטָת רַבִּי
יוֹסֵי.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְמָאֵי מִשְׁמַע דְּהֵאִי 'וַיִּשְׁאֵם דָּוִד' לִישְׁנָא דְּהוּרֵי הוּא

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מד עמוד א – מותר מהדורות "אבן ישראל" – (שטיינזליץ) רמט רש"י תוספות

נחל קדרון אינו מגדל צמחים – משמע: אבל בשאר מקומות שודקת כלי מתכות מגדל צמחים. וקשה: דברק "כסוי הדם" (חולין פח, ב) קאמר: אין מכסין בשחיקת כלי מתכות לפי שאינו מגדל צמחים! ויש לומר: לדחידה דאינו אינו צמחים, אבל כשהוא מובל בקרקע המגדל צמחים הוא גורם ומסייע להצמיח. אי נמי, כשנשרף כמו ענף מגדל צמחים, ודחם איירי בלא שריפה. **מקומות** יש בו – היה יכול לתרץ שהעגנים היו ממקום אחר. **מפליא** ליצנות – פירש הקונטרס: ליצנות מופלא. ובבראשית רבה סוף פרשת תולדות יצחק: "מה את מפליא בי", כלומר, למה אתה מלעיג עלי: וכן פירש בערוך (ערך פלא). **והלא** כבר נאמר וכתת וכו' – ומסתמא לא השליכו לים המלח, דכיון שבא לספר דמעשה, אם השליכו לים היה לו לומר, כמו שמפרש וחולך ביער הנחל קדרון. ואף על גב שאינו מפרש וזרה לרוח – זה אין צריך, כי אחר שהיה נשחק ממילא היה נורא. ואם תאמר: לרבנן בסמוך דמיתוי מ'וישרפ' באש', מאי קושיא? היא לרבי יוסי, כיון שלא הזכיר להשליכו לים? ויש לומר: ודחם לא בא לספר במעשה ביעור עבודה זרה, אלא בא לומר שעזבו עצביהם.

כאן קדם שבא איתוי הגיתי – תימא: למה לא לקח גוי לבטל בעל כרחו כרבי אלעזר הקפרי ועוד, לאביי דמשני לעיל בשפחתה, אבל בשבירה אפילו ישראל מבטל עבודה זרה של גוי, למה לא שבירה? ויש לומר: דיש חילוק בין עבודה זרה של עץ לשל מתכת. וכן יש חירוצים בירושלמי: כאן בשל עץ כאן בשל מתכת. **אבן** שואבת היה חב – וכשהיה יושב על סכא מלכותו מניחה. ואבן שואבת שקועה למעלה. ולא היה האבן שואבת חקוקה בנור. **שהיה** מניחה במקום תפילין וחולמיתו – פירושו: וזה נס גדול, ששם אין הראש עגול, והיא היתה עגולה ומש ואף על פי כן היתה מכוונתו ומיושבת בראשו.

תנא

ורוח תטלטלינן. אמרו לו: משם ראיה? הרי הוא אומר: "וישרפו באש"; ומדלא פתיב "וישרפם וישאם", שמע מינה וישאם במש. מכל מקום קשו קראי אהרדי' – פדרב הונא, פדרב הונא רמי, פתיב: "ויאמר דוד וישרפו באש", ובפתיב: "וישאם"! לא קשיא: פאן קודם שבא איתוי הגיתי, פאן לאחר שבא איתוי הגיתי. דכתיב: "ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה כפר זהב", ומי שרי? איסורי הנאה גינהו! אמר רב נחמן: איתוי הגיתי פא וביפלה. "משקלה כפר זהב", היכי מצוי מנח לה? אמר רב יהודה אמר רב: ראוייה לגנוח על ראש דוד. רבי יוסי פריי חגיגא אמר: אבן שואבת היתה פה דהוה דרא לה. רבי אלעזר אמר: אבן יקרה היתה פה ששורה כפר זהב. "וזאת היתה לי כי פקודיך נצרת", מאי קאמר? הכי קאמר: בשכר שפקודיך נצרת – זאת היתה לי לעדות. מאי עדותה? אמר רבי יהושע בן לוי: שהיה מניחה במקום תפילין וחולמיתו. והא פני אנוחי תפילין! אמר רבי שמואל בר רב יצחק: מקום יש פראש שראוי להניח בו שתי תפילין. "ויציאו את בן המלך ויהנו עליו את הנזר ואת העדות", גיור – זו פלילא, "עדות" – אמר רבי יהודה אמר רב: עדות הוא לבית דוד, שכל הראוי למלכות חולמיתו, וכל שאינו ראוי למלכות אין חולמיתו. "ואדניה בן חזית מתנשא לאמר אני אמלך" – אמר רב יהודה אמר רב: שמתנשא להולמיתו ולא חולמיתו. "ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו" – מאי רבותיהו? תנא: פולם נטולי מחול וחקוקי כפות הרגלים היו. משנה

מקום כרך שני רצועות, והיא היתה נוחה בחצי רחבו. ויוציאו את בן המלך – ביזאש כתיב, בבן אמציה שהחביאה אותו כשהרגה עתליה את כל זרע המלוכה, וכשגדל הוציאוהו ותנו עליו הנזר לעדות שהוא מורע המלוכה. אמר רב יהודה שביקש להולמו – ואף על גב דאמר רב יהודה לעיל: ראיה היתה לנוח אבל אנוחי לא מנח לה, מיהו חרא שעתא בדיק ליה בגייה אם הגון הוא למלכות. ורבותיהו – דהנך חמשים איש. דכתיב: ויעש לו – דמשמע שהיו משונים. נטולי מחול – השחול מכבדי. וחקוקי כפות הרגלים – נטל הבשר מן העצם ולא היו מרגישים בקציעם ובברקיעם.

משנה

הרי הוא אומר ויזר על פני המים – דליכא למיחש לזבל. והאי דלא השליכו לים שלם – לא נתבין אלא לבדוק כסוטות, שהמים בודקין אותם שחטאו והורגים אותם, כדאמרין התם (יומא טו, ב). ויזב וקטר – בסיק, גיפף ונישק – באסכרה, שמח בלבו – בהדרוקן. הסירה מנביה – השפילה ממלכות. מפלצת – לקמן מפרש. וידק וישרף בנחל קדרון – ולא חיש לזבל. מ'ידק' קא מוהיב. ואת המאכנש וגו' – מ'זאכות אותו שחוק' קא מוהיב, אבל מ'זאשחוק' לאו חיובתא היא, דכל כמה דלא שחוק ליה מחובר בחדדי ואינו נעשה וכל אלו ואלו – דמים החיצונים ודמים הפנימיים, ששיריהן נשפכין על יסוד מזבח החיצון והן יורדין מן היסוד לרצפה. ומתערבין באמה – סילון של מים שהיה בעזרה. ומועלין בהם – לאו קרבן מעילה קאמר, דאין מעילה בדם קדשים כדאמרין בפ'ר "הוציאו לו", אלא אסור ליהנות מהן אלא בדמים. לנגנים – לזבל גנותיקן. מקומות מקומות יש בו – ויש מגדל ויש שאינו מגדל. מפליא ליצנותא – ליצנות מופלא. דכתיב רב יוסף. וכתת נחש הנחשת – "כי בימים ההמה בית ישראל מקטרין לו", אלמא עבודה זרה הוה, וכתב "וכתת". ואין אדם אומר – אותן שהקטירו לו לא היו יכולין לאסור, שאין בהן כח להקצותו לעבודה זרה. דכתותי נמי לא צריך – דמותר ליהנות ממנו. עמד וכתתו – לפרסומי מלכותא. דורווי – לשון "זרה לרוח". כדמפרש – "תורם" – תוריקון. "ורוח תשאם" – ורוחא תטלטלינן, אלמא "וישאם" לשון ורוח וטלטול. אמרי לו הרי הוא אומר – בדברי הימים: "ויאמר דוד וישרפו", ומדלא כתב בחד קרא "וישרפם וישאם" שמע מינה לאו תרייהו כדקאמר, ששרפם ואחר כך זורה לרוח. אלי וישאם משם – נטלם עמו ונהנה מהם, ומתחלה אמר לעבדיו לשרפן כדמפרש ואיל. מ'וישרפו' לא מצי לאותבינהו לרבנן, דכל זמן שאין נדוקין על ידי כתישה אנו נעשה זבל. קשו קראי אהרדי – "וישרפו" משמע אסור בהנאה, "וישאם" משמע נהנה מהם. קודם שבא איתוי – וביטלה, אמר דוד לשרפם. ובא איתוי וביטלה – והדר "וישאם דוד", איתוי הגיתי זה היה. עטרת מלכם – בבני עמון קא, ועבודה זרה שלהם "מלכם" שמה, על שם מלוכה כדכתיב (מלכים א' יא) "ולמולך שחקין בן עמון", והאי "עטרת מלכם" בעבודה זרה קאמר. היכי מצוי מנח לה – והלא כבד ששים מנה הוה, ומאד היא כבירה, וקרא כתיב "ותיה על ראש דוד" אמר ר' יהודה – האי "ותיה על ראש דוד" – לאו דמנח לה, אלא הכי קאמר: חשובה וראויה לזרד, שעשו למדת ראשו וחולמיתו כדלקמן. אבן שואבת – דרך אותה האבן להגביה המתכת ולתלותה באויר. היות דרא לה – שהיתה נושאת לעשרה ומגביהה. ששה ככר זהב – ודיינו "משקלה ככר זהב" – שקולה היא ככר זהב. ואת היתה לי – עדות, עטרה זו מעידה עלי שאני הגון למלכות. חולמיתו – ויושב בראשו יפה ומכוונת למדת ראשו. מקום תפילין – חריץ שבראשו למעלה מן הפרחת, מקום שמוחו של תינוק רופס. מקום יש בראשו דראוי להניח שם שני תפילין – שרחב החריץ

מקום כרך שני רצועות, והיא היתה נוחה בחצי רחבו. ויוציאו את בן המלך – ביזאש כתיב, בבן אמציה שהחביאה אותו כשהרגה עתליה את כל זרע המלוכה, וכשגדל הוציאוהו ותנו עליו הנזר לעדות שהוא מורע המלוכה. אמר רב יהודה שביקש להולמו – ואף על גב דאמר רב יהודה לעיל: ראיה היתה לנוח אבל אנוחי לא מנח לה, מיהו חרא שעתא בדיק ליה בגייה אם הגון הוא למלכות. ורבותיהו – דהנך חמשים איש. דכתיב: ויעש לו – דמשמע שהיו משונים. נטולי מחול – השחול מכבדי. וחקוקי כפות הרגלים – נטל הבשר מן העצם ולא היו מרגישים בקציעם ובברקיעם.

עבודה זרה דף מד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רנא

משנה

המשנה מביאה דברים שאמר רבן גמליאל לעובד כוכבים אודות רחיצה במרחץ שהיה בו צלם עבודה זרה: שאל מין עובד כוכבים ששמו פרקלום בן פלוספוס, את רבן גמליאל בעכו, כשהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי – עבודה זרה שהיתה באותו מקום והמרחץ היה בחצירה, וכך אמר ליה, כתוב בתורתכם (דברים יג יח) 'לא ירפך בנדר מאומה מן החיים', כלומר עבודה זרה אסורה בהנאה אפילו כל שהיא, מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי, הלא המרחץ נמצא בחצר העבודה זרה ושירך לה, והרוחץ שם נהנה מעבודה זרה. אמר לו רבן גמליאל, אין משיבין במרחץ. כוונת רבן גמליאל היתה שאין לדבר בדברי תורה במרחץ לפי שבמקום זה עומדים אנשים ערומים. ובשיצא רבן גמליאל מהמרחץ אמר לו, אני לא באתי בגבולת של העבודה זרה, שהמתרחצים נכנסים לרשותה, אלא להיפך, היא באה בגבולי, שהמרחץ קדם לעבודה זרה, והצלם הוכנס למרחץ. ומה שהעמידו עבודה זרה במרחץ, לא הפך אותו לקנינה, ואינה יכולה לאסור את הרחיצה ולגזול בכך את הרבים.

עוד ענה לו, אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא אומר נעשה אפרודיטי נוי למרחץ, כלומר המרחץ אינו דבר שעשוי לנוי לעבודה זרה, אלא אפרודיטי נועדה לנוי למרחץ, נמצא שהמרחץ עיקר והצלם הוא הטפל, ואין העיקר מתבטל לטפל להאסר כמותו.

בדבר אחר אמר לו רבן גמליאל, והוא הסבר שלישי, שהרי אף אם נותנים לה אזור הרבה אי אתה נכנס לעבודת כוכבים שלך בעודך ערום ובעל קרי ומשתיין בפניה, ואילו זו – אפרודיטי, עומדת על פי הכיב – תעלה של שופכים, וכל העם משתיינין לפניה, נמצא שאין נוהגים בה מנהג אלוהות, ועל כן אין היא נאסרת בהנאה. שהרי לא נאסר בתורה שפסל אסור בהנאה, אלא אם כן הוא אלהיהם. את שנוהג בו – צלם שנוהגים בו משום אלוה – כדרך שנוהגים באלוה, הרי הוא עבודה זרה ואסור בהנאה, את שאינו נוהג בו משום אלוה אינו עבודה זרה ומוותר בהנאה.

גמרא

הגמרא דנה כיצד היה מותר לרבן גמליאל, לענות לגוי על שאלתו בבית המרחץ. מקשה הגמרא: והיכי עבדי הכי – ואיך עשה זאת רבן גמליאל שאמר לגוי בעודו במרחץ, שאין משיבים במרחץ, והרי תשובה זו גם היא דברי תורה, כיון שכונתו הייתה להלכה האומרת שאין לדבר בדברי תורה במקום שבני עומדים ערומים, והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, בכל מקום מותר למרחץ בדברי תורה, חוץ מביית המרחץ ומביית הכסא, ושם אסור להרהר אף לא בהלכות בית המרחץ, ובדאי שאין לדבר בהם. וכי תימא – ואם תאמר שרבן גמליאל בלשון חול אמר ליה ולא בלשון הקודש, ולכן היה מותר לו לענות לגוי, והאמר אביי דברים של חול מותר לאומרו במרחץ אפילו בלשון קדש, ואילו דברים של קדש אסור לאומרו במרחץ אפילו בלשון חול, מפני שאמירתם בלשון חול, אינה מפקיעה מהם את קדושתם.

מתרצת הגמרא: תנא בברייתא, ששיצא רבן גמליאל אמר לו אין משיבין במרחץ, אבל כשהיו בפנים לא ענה לו כלום.

הגמרא דנה האם תשובת רבן גמליאל לגוי הייתה נכונה: אמר רבי חמא בר יוסף (ברבי) כך אמר רבי אושעיא (ברבי), תשובה גנובה – שאינה נכונה השיבו רבן גמליאל לאותו הנמוך, כלומר דחאו בקש. ואני – רבי חמא בר יוסף חולק על רבי אושעיא ואומר שתשובת רבן גמליאל אינה גנובה, כלומר תשובתו נכונה הייתה. הגמרא מביאה כמה דרכים בביאור מחלוקתם. מבארת הגמרא: מה גנובתיה – במה היה נראה לרבי אושעיא שתשובת רבן גמליאל אינה נכונה, דקאמר לו רבן גמליאל לגוי, זו – אפרודיטי

עומדת על פי הכיב וכל אדם משתיין בפניה, וכך אין נוהגים באלוה, ולכן אין המרחץ נאסר בהנאה, והוקשה לרבי אושעיא, וכי משתיין בפניה מאי הוי – מה בכך, והאמר רבא, עבודה זרה של פעור יוכיה שמשפיעין ועושים צרכיהם לפניו בכל יום, ואינו בטל, מוכח מזה שמנהג בזיון בעבודה זרה אינו מבטל שם עבודה זרה ממנה. והשיב רבי חמא בר יוסף, ואני אומר אינה גנובה, שכונתו להשיב על תמיהת רבי אושעיא שזו – העבודה זרה של פעור, דרך עבודתה בכך שמבזים אותה, ולכן אינה בטילה על ידי מנהג בזיון, וזו – אפרודיטי, אין דרך עבודתה בכך, ולכן מנהג בזיון שנוהגים בה מוכיח שאינה אלוה.

אמר אביי גנובתיה מהכא – מכאן למד רבי אושעיא שהתשובה אינה אמיתית, דקאמר ליה רבן גמליאל לגוי אני לא באתי בגבולת והיא באה בגבולי, כלומר לא המתרחצים במרחץ נכנסים לרשותה של העבודה זרה, אלא העבודה זרה הוכנסה למרחץ, ולכן אינו נאסר בגללה. והוקשה לרבי אושעיא, וכי בא בגבולת מאי הוי, והתנן במשנה להלן (א) עובדת כוכבים שיש לה מרחץ או גינה, נהנין מהן, ובתנאי שיחא זה שלא בטובת, שלא יצטרך להחזיק לכמרים שלה טובה על הנאה זו, ואין נהנין מהן בטובת – אם יצטרך אחר כך להכיר להם טובה על כך. מבואר איפוא שגם אילו בא בגבולת מותר ליהנות ממנה. והשיב על כך רבי חמא בר יוסף, ואני אומר אינה גנובה, משום שרחצה שלא בטובת רבן גמליאל – כאשר הוא רוחץ שם מבלי להחזיק להם טובה, כגבולת מאחרים דמי – הרי זה דומה לאחרים שרוחצים ומכירים טובה על ההנאה, שהכמרים נהנים שאדם חשוב כמותו רוחץ בה. ולכן צדק רבן גמליאל באומרו, שרק משום שהמרחץ קדם לאפרודיטי, ואין הוא קנינה, מותר לו לרוחץ שם, ואינו צריך להתחשב בהנאה שיש לכמרים מרחיצתו.

רב שימי בר חייא אמר גנובתיה מהכא, דקאמר לו רבן גמליאל לגוי זו – אפרודיטי עומדת על פי הכיב וכל אדם משתיינין בפניה, ולכן לא נאסר המרחץ בהנאה, וטעם זה אינו נכון, וכי משתיינין בפניה מאי הוי, והתנן במשנה (נג) רק – ירק בפניה, השתיין בפניה, גירדה – גרר אותה על הקרקע במקום טיט וצואה, וזרק בה את הצואה, הרי זו אינה בטילה, מוכח שמנהג בזיון אינו מבטל ממנה שם אלוה. וענה על כך רבי חמא בר יוסף, ואני אומר אינה גנובה, הָתָם – שם במשנה, לפי שעתא הוא רתח עָלָה – העובד אותה כועס עליה לזמן קצר, והדר מפנים לה – ובדאי יחזור ויתפייס וישוב לעובדה, ועל כן אין היא מתבטלת מחמת בזיון כזה. תימא – כאן במרחץ של אפרודיטי, כל שעתא נשעתא בזיולה קיימא – החלול בה קבוע תמיד, ומוכח מכך שאין הצבתה שם לשם אלוהות.

רבה בר עולא אמר גנובתיה מהכא, דקאמר ליה רבן גמליאל לגוי אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ, כלומר המרחץ הוא העיקר, ואפרודיטי אינה אלא נוי למרחץ והיא טפילה לו, ולכן מותרת הרחיצה בו. והוקשה לרבי אושעיא, וכי אמר – והלא גם אם היו אומרים נעשה מרחץ לאפרודיטי לשם נוי, מאי הוי, והתניא, האומר בית זה לעבודת כוכבים, או שאמר בוס זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום, והבית או הכוס מותרים בהנאה, לפי שאין הקדש לעבודת כוכבים, כלומר אדם המקדיש חפץ לעבודה זרה, אין החפץ נתפס באיסור הנאה של עבודה זרה, וכמו כן לא נאסר המרחץ אף אם עשו אותו לנוי לעבודה זרה. וענה על כך רבי חמא בר יוסף, ואני אומר אינה גנובה, נהי דאיחסורי לא מיתקרא – אמנם המרחץ לא נאסר בהנאה, מכל מקום איסור נוי – ייפי עבודה זרה, מהא איקא – אכן קיימת, ולכן אם היתה אפרודיטי קודמת והרוחצה במרחץ היתה לה לנוי, היה הדבר אסור משום נוי, אך מכיון שהמרחץ קדם, נמצא שהצבת אפרודיטי במרחץ, נעשתה לשם נוי למרחץ, ואין המרחץ נאסר בשל כך.

סיבת מחשבות המבלבלות דווקא בשעת התפילה ותלמוד-תורה – מבוארת בתניא פרק כ"ח.

משנה

קיימים שלשה סוגים של עבודה זרה, תלוש, מחובר ובעלי חיים, כאשר לכל אחד מהם דינים מיוחדים. ישנם דברים הנלוים לעבודה זרה, כגון נוי של עבודה זרה ותקרובתה ועוד. משנתנו עוסקת בעיקר בדיני עבודה זרה במחובר ובנוי שלהם: הַנְּכָרִים הַעֲוֵבִים אֵת הַהָרִים וְאֵת הַהֲבָעוֹת, הֵן – ההרים והגבעות מוֹתְרִין בהנאה ומותר לחצוב מהם אבנים ולזרוע בהם. להלן יתבאר שזו גזירת הכתוב שלא חל על ההרים והגבעות שם של עבודה זרה. וְכֵן שְׁעָלֶיהֶן – אך דברים תלושים שנעשו לנוי ההרים ונמצאים עליהם, כגון ציפוי של זהב או כסף שציפו בהם את ההרים שעבדו להם, אף שההרים מותרים בהנאה, אלא אֲסוּרִין בהנאה כדן כל נוי של עבודה זרה תלושה. וגזירת הכתוב היא, ממה שְׁנֶאֱמַר בענין איסור נוי של עבודה זרה, (דברים ז ה) 'פִּסְלִי אֱלֹהִיהֶם תִּשְׂרֹפוּן כָּאֵשׁ לֹא תַחֲמוֹד בָּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם, והמשמעות היא, אל תחמוד לקחת לעצמך ליהנות מנוי של כל חפץ שעובדים לו, אף אם החפץ עצמו לא חל עליו שם עבודה זרה. המשנה מביאה את הפסוק שממנו לומדים שההרים הנעבדים אינם נאסרים: רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר, נֹאמַר בַּפִּסּוֹק (דברים יב ב) 'אֲבָד תִּאֲבְדוּן אֶת כָּל הַמִּקְמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם וְגו' אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת, וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן', כלומר עליהם לאבד מכל המקומות שעבדו שם עבודה זרה, אֶת אֱלֹהֵיהֶם – הצלמים והפסלים שנמצאים עַל הַהָרִים, משום שהם נקראים אלהיהם, וְלֹא הַהָרִים אֱלֹהֵיהֶם – ויש לדייק שההרים עצמם לא נקראים אלהיהם. וכן עליהם לאבד את אֱלֹהֵיהֶם – הצלמים והפסלים הנמצאים עַל הַהֲבָעוֹת, וְלֹא הַהֲבָעוֹת אֱלֹהֵיהֶם – ויש לדייק שהגבעות עצמם אינן נקראות אלהיהם. ומאחר ולמדנו שלא חל על ההרים והגבעות שם עבודה זרה, על כן אינם נאסרים בהנאה. ויש לשאול, וּמִפְּנֵי מָה אמרה תורה שֶׁאֲשִׁירָה נ-אילן שעשו אותו עבודה זרה? אֲסוּרָה, שהרי נאמר בפסוק (דברים ז ה) 'וְאֲשִׁירָהֶם תִּגְדְּעוּן', הלא יש לדרוש גם את המשך הפסוק (דברים יב ב) 'וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן' באופן דומה, וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן אֱלֹהֵיהֶם, כלומר יש לאבד הצלמים והפסלים הנמצאים מתחת לעץ, לפי שהם נקראים אלהיהם, וְלֹא עֵץ רַעֲנָן אֱלֹהֵיהֶם, אולם העץ עצמו לא נקרא אלהיהם. ועוד, הלא האשירה מחוברת לקרקע, וצריך שיהא דינה כדן הר שאינו נאסר. התשובה היא, האשירה לא נחשבת למחוברת לקרקע, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תְּפִיסַת יָדִי אָדָם, כלומר נטיעת האשירה וחיבורה לקרקע, נעשה בידי אדם. וְכָל עַבְדוּהָ זָרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תְּפִיסַת יָדִי אָדָם – שנעשתה בידי אדם, אֲסוּר ליהנות ממנה, אף אם היא מחוברת לקרקע, כיון שאינה דומה להר שלא נעשה בידי אדם. רבי יוסי הגלילי ביאר רק מדוע אין דין האשירה המחוברת

לקרקע, כדן ההר, אולם עדיין לא מובן מדוע אין דורשים וְלֹא עֵץ רַעֲנָן אֱלֹהֵיהֶם, ועל כך מוסיף רבי עקיבא: אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא לרבי יוסי הגלילי, אֲנִי אֹמְרִין וְאִדּוּן לְפָנֶיךָ – אני אפרש את דבריך ואבאר מדוע אין דורשים וְלֹא עֵץ רַעֲנָן אֱלֹהֵיהֶם, ואידון בהם. הפסוק תחת כל עץ רענן נכתב ללמד את בני ישראל היכן למצוא עבודה זרה כדי לבערה, שְׁכָל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא הָרַ גְּבוּלָהּ וְגִבְעָה נִשְׁאָה וְעֵץ רַעֲנָן, דַּע שֶׁיֵּשׁ שָׁם עֲבוֹדַת בּוֹכְבִּים. ועתה אדון בדבריך, שאם אין אנו דורשים את הפסוק 'תחת עץ רענן אלהיהם', אין גם לדרוש את תחילת הפסוק 'אלהיהם על ההרים הרמים ועל הגבעות', לפי שלא נכתב הפסוק לדרשה, אלא לסימן היכן למצא עבודה זרה כדי לבערה. ומכל מקום יש ללמוד היתר ההנאה מהרים שנעבדו, ממשמעות הפסוק, שהרי לא ציוה הכתוב לאבד את ההרים והגבעות, כמו שציוה לאבד את האשירה, שנאמר (דברים יב ב) 'וְאֲשִׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ', מוכח מזה שאין התורה אוסרת את ההנאה מההר הנעבד.

גמרא

הגמרא מבארת במה נחלקו תנא קמא ורבי יוסי הגלילי. מקשה הגמרא: וְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי חֵינּוּ תִּנְאָה קָמָא – הלא דברי רבי יוסי הגלילי אינם שונים מדברי תנא קמא, שהרי לדעת שניהם ההרים והגבעות אינם נעשים עבודה זרה, והלימוד לדעת שניהם הוא מאותו הפסוק, ואם כן במה נחלקו. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, צִפּוּי הָרַ קְהָר, אִיכָא בִּינְיָהוּ – התנאים נחלקו האם הציפוי של כסף וזהב וכדומה, שמצפים בו את ההר הנעבד, דינו כדן ההר, תִּנְאָה קָמָא סְבִיר דִּין צִפּוּי הָרַ אֵינוֹ דִּין הָרַ וּמִיחָסֵר – ונאסר בהנאה, אף שההר עצמו אינו נאסר. וטעמו, שיש ללמוד מהפסוק 'לא תחמוד כסף וזהב עליהם' שכל נוי שנמצא על עבודה זרה, אף כזאת שהיא עצמה אינה נאסרת, הנוי נאסר. וְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי סְבִיר דִּין צִפּוּי הָרַ הֵרִי הוּא קְהָר, כיון שהציפוי בטל להר, וכשם שההר אינו נעשה עבודה זרה ומותר בהנאה, כך הציפוי מותר בהנאה, ואת הפסוק שהביא תנא קמא 'לא תחמוד כסף וזהב עליהם', יש לפרש שבא להוזהר שלא ליהנות מנוי הפסלים שנזכרו בתחילת הפסוק, 'פִּסְלִי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ', כלומר בעבודה זרה תלושה, שמאחר והם עצמם נאסרים, לכן גם הנוי שלהם נאסר. הגמרא מביאה ביאור אחר במחלוקת חכמים ורבי יוסי הגלילי, ולפיו לא נחלקו התנאים במשנה בענין ציפוי, ולדעת כולם הציפוי נאסר, אלא בענין אשירה, באיזה אופן נחשבת נטיעתה לתפיסת יד אדם: רַב שְׁשֵׁת אָמַר, דְּכֹלֵי עֲלָמָא – לכל הדעות צִפּוּי הָרַ אֵינוֹ קְהָר, וחל שם עבודה זרה על הציפוי ונאסר בהנאה,

שיחת חג הפורים ה'תשח"י

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ג' התנועות (דהבעל-שם-טוב, המגיד ואדמו"ר הזקן). ואחר-כך התחיל בעצמו לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש. אחר-כך צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבכות (בכא הרביעית – פעם אחת), והניגון "ניע זשוריצי כלָאָפָצִי". ואחר-כך אמר:]
כל אלו שנתחייבו בברכה אחרונה – מסתמא יברכו ברכה אחרונה, וימשיכו כל ברכות הקב"ה בימים הבאים לאחר-זה, בבני חיי ומזוני רוחי.
[טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו"].

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מה עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רנ"ג רש"י תוספות

אלהיהם על ההרים – פירש רש"י בפירושים אחרים וזה לשונו: הן מותרין – ההרים עצמם מותרים ולזריעה ולחצוב אבנים מהם, דמחזיר לא מיתסר, כדריש ליה רבי יוסי הגלילי מ"אלהיהם על ההרים" ולא ההרים אלהיהם, ומה שעליהם – כגון אם ציפום בכסף חדה – אסורין, שנאמר "לא תחמוד כסף חדה" וגו', ואף על גב דאינהו לאו עבודה זרה מיקרי ולא מתסרי, גזירת הכתוב היא שיהא תלוש שעליהם תלוש של שאר עבודה זרה, דכתיב: "לא תחמוד כסף חדה עליהם" על כל מה שהם עובדים משמע. ועל כרחנו צריכין אנו לפרש דלא מקרי עבודה זרה, דאמרין ב"השוחט" (חולין מ, א): הא דאמר לר' הא דאמר לגדא דהר, שהשוחט לשם הדר לא מיקרי ובחי מתים. והא דתניא לקמן: ועובדיהם בסיף – משום האי טעמא הוא, דאף על גב דלאו עבודה זרה ניתנו לעינין אסתורי, עובדיהם מיהא עבודה זרה קרי ליה ולעבודה זרה מכווני, דהוה דומיא דמחזיר בפרק בתרא. עד כאן לשונו. והקשה רבינו חם לפירוש זה, דכיון דלא מקרי עבודה זרה ותקורבנות מותרת, אם כן אמאי יענשו עובדיהם סייף? הא אין זה עובד אלהים אחרים! לכן נראה לרבינו חם, דודאי עבודה זרה מיקרי ותקורבנות אסורה, ולכן עובדיהם בסיף. והא דדרשין "ולא ההרים אלהיהם" קאי א"אבד תאבדון", כלומר שאין צריך לעקור ההרים. והא דאמרין ב"השוחט" דכיון דאמר לר' אינו קריי ובחי מתים ואינו אסור – היינו כששוחט רחוק מן ההר, שאו אין מתכוין לשם עבודה זרה. וקורב לפירוש זה מצאתי בפירושים אחרים דרש"י, וזה לשונו: ומה שעליהם, כגון אם ציפום זהב וכסף, אסור, שנאמר "לא תחמוד כסף חדה עליהם ולקחת לך". ואף על גב דאינהו לא מיתסרי, גזירת הכתוב הוא שההרים וגבעות שקרקע עולם אין בהם כח לאוסרם, אבל עבודה זרה הוה ותלוש שלהם תלוש של שאר עבודה זרה. ותדע לך דעבודה זרה מיקרי, דהא תניא לקמן: ועובדיהם בסיף, ואם לאו עבודה זרה ניתנו עובדיהם אמאי נהרגין? ובתמורה (כח, ב) מוקי לה להאי "לא תחמוד" אבעלי חיים דהוה דומיא דמחזיר. עד כאן לשונו. ולפי זה קשה לרבינו יצחק, מדאמרין לקמן בפירקין (מו, ב) אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא: או חלוק, ומה נעבר שאסור תלוש להדיט מותר במחזיר לגבוה, שנאמר "אלהיהם על ההרים" ולא ההרים אלהיהם, לא שנה להדיט ולא שנה לגבוה. ואי סלקא דעתך דעבודה זרה מיקרי, היכי דייק דשרי לגבוה? אי משום דאין נאסר להדיט, דרי בעלי חיים דאין נאסרים להדיט ואפילו הכי אסירי לגבוה ועוד קשה מה שפירש רבינו חם דהר אינו קריי ובחי מתים היכא ששוחט לר' כיון שהוא רחוק מן ההר קצת, דאפילו כי הוה רחוק קצת מן ההר מאי הוי? הא (חולין מ, א), דודאי לאו עבודה זרה מיקרי כדמשמע ב"השוחט" (חולין מ, א), ותקורבנות מותרת, ולא דמי לפעור דכתיב ביה "ויאכלו ובחי מתים", דההוא תלוש הוה. והשתא נמי ניהא הא דאמרין לקמן דשרי לגבוה, כיון שאין שם עבודה זרה עליהם כלל והוי כאילו לא נעבדו. **אמר** רבי עקיבא אני אוכין ואדון לפניך – לאבארה משמע הכא דרבי יוסי הגלילי היה זקן מרבי עקיבא. וגם בפרק בתרא דגישן (פג, א) בריש מוכר ליה קודם רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא. ותימה: דאמרין בסוף "איהו מקומן" (ובחים נ, א) גבי רבי טרפון ורבי עקיבא: והיה שם תלמיד אחד שבא לפני הכהנים תחילה ורבי יוסי הגלילי שמו. ואמרין נמי בעירובין (נג, ב) שאמרה לו ברוריא דביתיה דרבי מאיר שהיה מתלמידי בתראי של רבי עקיבא "גלילי (גלילי) שוטה". ונראה, דתלמיד חבר היה לו רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא, ורך ממנו בשנים היה, ואף על גב שמזכיר בפרק בתרא דגישן מקמי רבי עקיבא – לא קשיא, דכמו כן מזכיר באגדת הפסח רבי עקיבא קודם רבי טרפון שהיה רבו כדמשמע בפרק תשעי דכתובות (פד, ב). **כל** מקום שאתה מוצא הר גבוה כו' – בירושלמי פריך מבית הבחירה, ומסיק: על פי בנאי נבנה שם. **תנא** קמא סבר ציפוי הר אינו כהר ומיתסר – ואם תאמר: מאי שנא דציפוי הר אסור יותר מתקורבנות דשרי, כדפירשית לעיל? יש לומר: דמיירי הכא בציפוי הנעבד אגב ההר, ולכן אסור לתנא קמא. ורבי יוסי הגלילי סבר דחשבתא ליה למחזיר כהר עצמו ושרי. ואם תאמר: אמאי מייית תנא קמא קרא ד"לא תחמוד" לאסור ציפוי? הא לא מייירי קרא אלא בני עבודה זרה! ויש לומר דהכי קא מייית: דכי היכי דני עבודה זרה אסירי מטעם תלוש ואף על גב דאיכא בהו חזא לטיבותא – דאינו נעבד, דכי נמי מתסרי ציפוי הר הנעבדים אף על גב דאיכא חזא לטיבותא – שהם נעבדים מחזובים. אי נמי יש לומר, דקרא אסמכתא בעלמא. ואם תאמר: מאי האי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפילו נעבד. ונראה לרבינו יצחק, דלרמי בר חמא כולוה תנאי דמתניתין אית ליה אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור, רבי יוסי הגלילי – כדאמרין לקמן (עמוד ב). ותנא קמא – מחזיר טפי, ואוסר אפילו ציפוי של הר. ולרבי עקיבא נמי אסור, דאי שרי, אם כן רבי עקיבא היכי דריש ד"ע רענן" אתא לטימנא? לימא דאתא למימר: ולא עץ רענן אלהיהם, כגון אילן שנטעו ולבסוף עבדו! אלא ודאי אסור.

ורבי יוסי הגלילי סבר ציפוי הר מותר – ואם תאמר: הא אמרין בבבלי תלמודא תנא בתרא שטעמא אחיזי ויש לומר: דשאני הכא, דקרא דאייתי תנא קמא ד"לא תחמוד" משמע שפיר לאסור ציפוי הר.

והכא

משנה הן מותרין – ההרים עצמן מותרין לחצוב אבנים מהן ולזריעה, דמחזיר לא מתסר, כדנפקא לן (לקמן) מ"אלהיהם על ההרים" ולא ההרים אלהיהם, כדריש רבי יוסי הגלילי. ומה שעליהן – כגון אם ציפום זהב וכסף – אסור, שנאמר: "לא תחמוד כסף חדה עליהם ולקחת לך". ואף על גב דאינהו לאו עבודה זרה מקרי ולא מתסרי, גזירת הכתוב היא (שהרים וגבעות שהן קרקע עולם אין בהן כח לאסור, אבל עבודה זרה מיהא הוי) דתלוש שעליהם תלוש של שאר עבודה זרה. שנאמר: "לא תחמוד עליהם" – על כל שהן נעבדין משמע. ועל כרחנו אנו צריכין לפרש דלאו עבודה זרה מיקרי, דאמרין ב"השוחט" (חולין מ, א): הא דאמר לר' הא דאמר לגדא דהר, שהשוחט לשם הר לא מיקרי ובחי מתים. והא דתניא לקמן: ועובדיהם בסיף – משום האי טעמא הוא, דאף על גב דלאו עבודה זרה ניתנו לעינין אסתורי, עובדיהם מיהא לשם עבודה זרה עבדי ליה, ולעבודה זרה מכווני חייב, דהוה דומיא דמחזיר (בפרק בתרא (דף נד)). רבי יוסי הגלילי **אמר** – הרי המקרא מלמדנו שהמחזיר אינו נאסר, שנאמר: "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים" וגו', ומה תאבדו – את אלהיהם דעל ההרים, משמע: צלמים ופסיליהם שעל ההרים קרויים אלהיהם, ולא ההרים קרויים אלהיהם. ומאחר שהוא כן, ומפני מה אשריה אסורה, ולא דרשין נמי:

"תחת כל עץ רענן אלהיהם" ולא עץ רענן אלהיהם? והלא אילן מחזיר הוא. ולמה אסור הכתוב דכתיב "ואשריהם תגדעו"? **מפני** שיש בהן תפיסת ידי אדם – שאדם נטעו. **אמר רבי עקיבא אני אוכין [ואדון] לפניך** – אפרש ואדון לפניך, שאין לנו לדרוש מיעוט מיתחת עץ רענן", שלא נאמר אלא לבסור להם סימני מקום שרגילין אמוריים לעבדו שם עבודה זרה, כדי שיחפשו ישראל שם ויבערום. ומיעוטא דהרים וגבעות מיהא מינה ממעטין ממשמעותיה דקרא שלא צוה לאבד את ההרים, אבל כל עץ רענן צוה לנו לאבד במקום אחר: "ואשריהם תשרפון באש", והכא לא נקט ליה אלא משום סימנא. **גמרא ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא** – בין למר בי רבי למר ההרים וגבעות שרו. **תנא קמא סבר ציפוי הר אינו כהר ומיתסר** – דכתיב: "לא תחמוד כסף עליהם", כל שעליהם. ורבי יוסי **קרי ציפוי הר** – בטל לגבי הר, וכיון דהר לאו עבודה זרה – ציפוי נמי לא מיתסר. "רעליהם" דקרא – א"פסילי אלהיהם" תלושין קאי. **רששת אמר בבבלי עלמא ציפוי הר אינו כהר** – ואסור, ורבי יוסי לטפוי אתנא קמא קאתי למיתסר.

קאמר בפירוש דלשם הר קא שחטי, ואם כן מתכוין הוא לעבודה זרה! לכן נראה לרבינו יצחק כלשון ראשון של רש"י, דודאי לאו עבודה זרה מיקרי כדמשמע ב"השוחט" (חולין מ, א), ותקורבנות מותרת, ולא דמי לפעור דכתיב ביה "ויאכלו ובחי מתים", דההוא תלוש הוה. והשתא נמי ניהא הא דאמרין לקמן דשרי לגבוה, כיון שאין שם עבודה זרה עליהם כלל והוי כאילו לא נעבדו. **אמר** רבי עקיבא אני אוכין ואדון לפניך – לאבארה משמע הכא דרבי יוסי הגלילי היה זקן מרבי עקיבא. וגם בפרק בתרא דגישן (פג, א) בריש מוכר ליה קודם רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא. ותימה: דאמרין בסוף "איהו מקומן" (ובחים נ, א) גבי רבי טרפון ורבי עקיבא: והיה שם תלמיד אחד שבא לפני הכהנים תחילה ורבי יוסי הגלילי שמו. ואמרין נמי בעירובין (נג, ב) שאמרה לו ברוריא דביתיה דרבי מאיר שהיה מתלמידי בתראי של רבי עקיבא "גלילי (גלילי) שוטה". ונראה, דתלמיד חבר היה לו רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא, ורך ממנו בשנים היה, ואף על גב שמזכיר בפרק בתרא דגישן מקמי רבי עקיבא – לא קשיא, דכמו כן מזכיר באגדת הפסח רבי עקיבא קודם רבי טרפון שהיה רבו כדמשמע בפרק תשעי דכתובות (פד, ב). **כל** מקום שאתה מוצא הר גבוה כו' – בירושלמי פריך מבית הבחירה, ומסיק: על פי בנאי נבנה שם. **תנא** קמא סבר ציפוי הר אינו כהר ומיתסר – ואם תאמר: מאי שנא דציפוי הר אסור יותר מתקורבנות דשרי, כדפירשית לעיל? יש לומר: דמיירי הכא בציפוי הנעבד אגב ההר, ולכן אסור לתנא קמא. ורבי יוסי הגלילי סבר דחשבתא ליה למחזיר כהר עצמו ושרי. ואם תאמר: אמאי מייית תנא קמא קרא ד"לא תחמוד" לאסור ציפוי? הא לא מייירי קרא אלא בני עבודה זרה! ויש לומר דהכי קא מייית: דכי היכי דני עבודה זרה אסירי מטעם תלוש ואף על גב דאיכא בהו חזא לטיבותא – דאינו נעבד, דכי נמי מתסרי ציפוי הר הנעבדים אף על גב דאיכא חזא לטיבותא – שהם נעבדים מחזובים. אי נמי יש לומר, דקרא אסמכתא בעלמא. ואם תאמר: מאי האי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפילו נעבד. ונראה לרבינו יצחק, דלרמי בר חמא כולוה תנאי דמתניתין אית ליה אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור, רבי יוסי הגלילי – כדאמרין לקמן (עמוד ב). ותנא קמא – מחזיר טפי, ואוסר אפילו ציפוי של הר. ולרבי עקיבא נמי אסור, דאי שרי, אם כן רבי עקיבא היכי דריש ד"ע רענן" אתא לטימנא? לימא דאתא למימר: ולא עץ רענן אלהיהם, כגון אילן שנטעו ולבסוף עבדו! אלא ודאי אסור.

ורבי יוסי הגלילי סבר ציפוי הר מותר – ואם תאמר: הא אמרין בבבלי תלמודא תנא בתרא שטעמא אחיזי ויש לומר: דשאני הכא, דקרא דאייתי תנא קמא ד"לא תחמוד" משמע שפיר לאסור ציפוי הר.

כאשר אינו יודע על מה עליו לשוב בתשובה, או שאינו יודע כלל שעליו לשוב בתשובה – אין לך סכנה גדולה מזו.

משיחת פורים, ה'תשכ"ט

והכא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קא מילפגי – רש"י תפס שיטתו בבבלה שמעתין, דקרי "נטעו ולבסוף עבדו" היכא שנטעו גרעין, אבל בנטעו אילן לכולי עלמא אסור.

והכא קמילפגי בנטעו גרעין, דהנא קמא סבר דכיון שנטעו גרעין שלא לשם אשרה אין זו תפיסת ידי אדם, ורבי יוסי הגלילי סבר נטע גרעין נמי אסור, דלא דמי לזר שלא היה בו תפיסה כלל, אבל הכא היה בו תפיסה בשעת

נטיעה, וכמה תשובות יש: חדא, דבי קאמר

בסמוך: לרבנן "ואשריהם תשרפון באש" מבעיא

ליה לאילן שנטעו מתחלה לכך, אמאי לא קאמר:

לאילן שנטעו אילן ולא גרעין? ועוד קשה,

דאמרין גבי הגוים העובדים הורעים ואת

הירקות: דאמר לך נמי, רבי יוסי רבי יהודה,

ופריך: ולקומה באילן שנטעו מתחלה לכך, ורבנן

ואמאי לא פריך: לוקמה בנטעו אילן ודברי הכל:

ועוד קשה, דאמר רב לקמן בפרקי: המשתתחה

לבית אסור, לומר דאפילו בתלוש ולבסוף חברו

אסור. והשתא מאי איירא דנקט בית? אפילו אילן

נמי שהוא מחובר גמור אסור היכא דהוי דומיא

לבית, כגון שנטעו אילן דהוי תלוש ולבסוף חברו,

ולשמעינן אילן וכל שכן בית! לכן נראה לפרש,

דדאי כשנטעו גרעין לכולי עלמא שרי, דאין זה

תפיסת ידי אדם. אמר רב לקמן בפרקי: קמילפגי:

דלרבנן אינו אסור משום תפיסת ידי כיון שלא

נטעו מתחלה לכך, דהשרשת הקרקע מבטלת

התפיסה. והשתא ניהא דנקט רב לקמן המשתתחה

לבית, דאילו אילן כי האי גונא, כיון שהוא

מושרש בקרקע חשיב מחובר גמור. ואם תאמר:

הכי מצי אמר רבי עקיבא דקרא אתא לסמינא

בעלמא: אמאי לא דריש לקרא ד"כל עץ רענן"

ולא עץ רענן אלהים, לאילן כשנטעו גרעין,

דלכולי עלמא שרי? אי נמי, אף לפירוש רש"י,

לאילן שעלה מאילו, דדברי הכל מותר כפירוש

הוא לקמן בשמעתין גבי הצד השווה! ויש לומר:

דלגני לא צריך קרא, דודאי שרי, דלא נפק

מכלל הרים כיון שלא היה בהם תפיסת ידי אדם

מעולם. ואף על גב דכתיב "גבעות" ולא אמרין

דלא נפק מכלל הרים – לא קשיא, דאורחא

דקרא הוא למיכתב הרים וגבעות בהדי הדדי.

ורבי יוסי הגלילי סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו

אסור – תימנה: מאי קאמר רבי יוסי הגלילי

במנותין: מפני מה אסור? תשובה: משמע שורצה

לומר דמן הדין היה לנו להאריך, והיאך?

לדידה אמרין בסמוך דכתב תרי קראי לאסור

אילן אפילו נטעו ולבסוף עבדו ויש לומר: דהא

דבעי מפני מה אשרה אסורה, לאו משום דהדעת

נטוה להחרי, אלא הכי קאמר: מפני מה אשרה

אסורה יותר מהרים וגבעות, ואי לאו דאיכא

טעמא באשרה, הוה אמנא: גלי קרא דאלנות

אסירי והוא הדין הרים וגבעות, והוה אמנא דלא

דרשינן "ההרים אלהים", הנהך ודוק ואחר כך

שרוף – מדרב יוסף לא נפקא, דהא א"תגדעון"

וא"תשרפון סמין. דאי מ"נותנתם" הוה אמנא

הנא דוקא, דגזירת הכתוב היא שאין צריך לבעור

מדלא כתיב בהו שריפה. אבל כיון דבאשרה

חזינא שתי עבודת אמרין נמי ההם ד"נותנתם"

קודם כיבוש כתיב, ולאחר כיבוש בעי שריפה,

לשון רש"י.

אמר

והכא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קמילפגי, תנא

קמא סבר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו – מותר, ורבי

יוסי הגלילי סבר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו – אסור.

ממאי? מדקתני סיפא: מפני מה אשרה אסורה?

מפני שיש בה תפיסת ידי אדם, וכל שיש בו תפיסת

ידי אדם – אסור; וכל שיש בו תפיסת אדם" לאתווי

מאי? לא לאתווי אילן שנטעו ולבסוף עבדו? ואף

רבי יוסי ברבי יהודה סבר: אילן שנטעו ולבסוף

עבדו – אסור; דתניא: רבי יוסי ברבי יהודה אומר,

מתוך שנאמר: "אלהיהם על ההרים" – ולא ההרים

אלהיהם, "אלהיהם על הגבעות" – ולא גבעות

אלהיהם, שומע אני "תחת כל עץ רענן אלהים"

– ולא רענן אלהיהם? תלמוד לומר: "ואשריהם

תשרפון באש". אלא "תחת כל עץ רענן" למה ל?

– ההוא לכדרכי עקיבא הוא דאמא; דאמר רבי

עקיבא, אני אוכין ואדון לפניו: כל מקום שאמא

מוצא הר גבוה וגבעה נשאא ועץ רענן, דע שיש שם

עבודה זרה. ורבנן, האי "ואשריהם תשרפון באש"

מאי עבדי ליה? – מיבעי ליה לאילן שנטעו מתחילה

לכך. ורבי יוסי ברבי יהודה נמי מיבעי ליה להכי?

– הכי נמי. – אלא אילן שנטעו ולבסוף עבדו מנא

ליה? – נפקא ליה מ"ואשריהם תגדעון", איזהו עץ

שגידועו אסור ועיקרו מותר? הוי אומר: אילן שנטעו

ולבסוף עבדו. – והא "ואשריהם תשרפון באש" קא

נסיב לה תלמודא? – "אילו לא נאמר" קאמר: אילו

לא נאמר "תשרפון באש", הייתי אומר: "אשריהם

תגדעון" באילן שנטעו מתחילה לכך; השתא דכתיב:

"ואשריהם תשרפון באש", אייתר ליה "ואשריהם

תגדעון" לאילן שנטעו ולבסוף עבדו. ורבנן, האי

"ואשריהם תגדעון" מאי עבדי ליה? – לכדרכי יהושע

בן נוי, דאמר רבי יהושע בן נוי: גידועי עבודה

זרה קודמין לכיבוש ארץ ישראל, כיבוש ארץ ישראל

קודם לביעור עבודה זרה. דתני רב יוסף: "ונתנתם

את מנזבתם" ונתת, "ושפרתם את מצבתם" ונתת.

והנה סלקא דעתך? שריפה בעי? אמר רב הונא:

רדוף ואחר כך שרוף. ורבי יוסי ברבי יהודה האי

סברא מנא ליה? – נפקא ליה מ"אבד תאבדון",

אבד ואחר כך תאבדון. – ורבנן? הא מיבעי ליה

לעוקר עבודה זרה שצריך לשרש אחריה. ורבי יוסי

ברבי יהודה, לשרש אחריה מנא ליה? – נפקא ליה

מ"ואבדתם את שמם מן המקום ההוא". ורבנן? –

ההוא לכנות לה שם; דתניא, רבי אליעזר אומר:

לשרש אחריה? תלמוד לומר: "ואבדתם את שמם".

אמר

אילן שנטעו – שלא לשם אשרה, ולבסוף עבדו. דשמעיה לתנא קמא דאמר הרים וגבעות שרו – הוא הדין כל כיצא בוק, שמחוברין ולא היתה תחילתו לעבודה זרה. ואיזו היא אשרה אסורה – שנטעו מתחילה לכך, דתפיסת ידי אדם אינו כלום אלא הגלילי למימרה: אילן שנטעו גרעין אפילו שלא לשם אשרה, ולבסוף עבדו – אסור, דלא דמי לה, שהרי יש בה תפיסת ידי אדם בנטיעה, הילכך תוספתו אסור. אבל עיקרו קודם שהשתחוה לו – מודה דשרי בדלקמן (מת, א). מפני – שמעין דרבי יוסי אסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו. הא דמיהדר ורבי יוסי: כל שיש בו תפיסת ידי אדם לאתווי מאי. תלמוד לומר ואשריהם תשרפון – ולקמן (מה, א) מפרש ממאי דבנטעו ולבסוף עבדו קאי. רבי יוסי ברבי יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור – מדקאמר דלא דרשינן "ולא עץ רענן אלהים". דאי קסבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו שרי – לדרוש "תחת כל עץ רענן" ולמישריה, והכי איבעי ליה למיתני: מתוך שנאמר "ולא עץ רענן אלהים" שומע אני כל האשרות מותרות? תלמוד לומר "ואשריהם תשרפון" וגו'. לבדדי עקיבא – דכיון דלא מצוין למישריה, והא כתיב "ואשריהם תשרפון", מוקמינן ליה לסימנא. אבל קמאי למיעוטא דרשינן, גידועי – מה שהחליף אחרי כן, דקאמר: "תגדעון" – מכלל דעיקרו עובד בקרקע ויתנה ממנה. והא ואשריהם תשרפון באש נסיב – ורבי יוסי ברבי יהודה תלמודא למלתיה, ולמיסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו. בלשון "אילו לא נאמר" קא נסיב לה למלתיה, למיסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו. והכי קאמר אילו לא נאמר ואשריהם תשרפון באש – לאילן שנטעו מתחלה, הייתי אומר "ואשריהם תגדעון" למיסייה הוא דאתי, אבל אילן שנטעו ולבסוף עבדו שרי – תלמוד לומר "ואשריהם תשרפון באש" לאילן שנטעו מתחלה לכך, ואיתר לה "ואשריהם תגדעון" לאילן שנטעו ולבסוף עבדו. ורבנן – דאמרין: כל האילן מותר. האי ואשריהם תגדעון – שעיקרו מונח בארץ, במאי אוקמי ליה? אי באילן שנטעו מתחלה לכך – כולה אסור! מיבעי ליה לבדדי יהושע וכו' – גידוע זה לא להחרי עיקרו, אלא שיגדעו מיד בבניסתם, ולאחר כיבוש יחפשו אחריהם לשרשם ולבערם. גידועי עבודה זרה קודמין לכיבוש ארץ ישראל – בבניסתן נטעו לגדעם מיד, ולאחר כיבוש ישרו אחריהם. ונתת – מדלא כתב "שרוף", שריפה בעי – דהא אתי ליד תכלה. ועוד כתיב אחרינא: "פסילי אלהים תשרפון". הנה – עד שתרדוף ותכבה את הגוים, ואחר כך שרוף. האי סברא מנליה – מדרב יוסף לא נפקא, דהוא גופיה א"תגדעון" וא"תשרפון" קא סמין. דאי מ"נותנתם" הוה אמנא דהא דוקא, דגזירת הכתוב היא שאין צריך לבעור מדלא כתיב בהו שריפה. אבל כיון דבאשרה חזינא שתי עבודת אמרין נמי ההם ד"נותנתם" קודם כיבוש כתיב, ולאחר כיבוש בעי שריפה, לשון רש"י.

אלא רק לגדוע אותה, כלומר שחלק ממנה אסור וחלק ממנה
 מותר, ואיזה עץ שגידעו – שרק מה שגדל באילן לאחר שעבדו
 אסור בהנאה, ועיקרו – ועיקר האילן שהיה קיים קודם שעבדו,
 מותר בהנאה, הרי אומר זה אילן שנטעו ולבסוף עבדו.
 מקשה הגמרא: והא – והרי את הפסוק 'ואשריהם תשרפון באש', קא
 נסיב לה תלמודא – הזכיר רבי יוסי ברבי יהודה מדבריו, ללמוד
 ממנו שאילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור, והוכיח מזה שאין לדרוש
 'ולא עץ רענן אלהיהם', ואיך אמרנו שהלימוד הוא מ'ואשריהם
 תגדעו'.
 מתרצת הגמרא: 'אילו לא נאמר' קאמר – רבי יוסי ברבי יהודה
 התכוין לומר שאילו לא נאמר הפסוק 'ואשריהם תשרפון' לא
 הייתי יכול ללמוד מ'ואשריהם תגדעו' שלא לדרוש 'ולא עץ רענן
 אלהיהם'. ורק משום שנכתב הפסוק 'ואשריהם תשרפון' נשאר לנו
 הפסוק 'ואשריהם תגדעו' לסתור את הדרשה הזאת. דהיינו, אילו
 לא נאמר הפסוק 'ואשריהם תשרפון באש' הייתי אומר שהפסוק
 'ואשריהם תגדעו' מדבר באילן שנטעו מתחילה לכה, והייתי מקיים
 את הדרשה 'ולא עץ רענן אלהיהם' להתיר נטעו ולבסוף עבדו.
 השתא – אולם עתה דתנינן 'ואשריהם תשרפון באש' לאסור אילן
 שנטעו מתחילה לשם עבודה זרה, איתר ליה – נשאר מיותר
 הפסוק 'ואשריהם תגדעו' לאסור אילן שנטעו ולבסוף עבדו, ואם כן
 אין אפשרות לדרוש את הדרשה 'ולא עץ רענן אלהיהם'.
 שואלת הגמרא: ודקאן הסבורים שאילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר
 כל האילן גם מה שצמח בו לאחר שעבדו, ואילן שנטעו מתחילה
 נלמד לאסור מ'ואשריהם תשרפון', האי – הפסוק הזה 'ואשריהם
 תגדעו' שמשמעו רק לגדוע את ענפיו, והגוע ישאר בארץ, מאי
 עבדי ליה – מה ילמדו ממנו.
 משיבה הגמרא: לדעת רבנן ה'גידוע' שנזכר בפסוק לא בא להתיר
 את העיקר בהנאה, אלא הם דורשים את הפסוק לברכיה יהושע בן
 לוי. דאמר רבי יהושע בן לוי, נצטוו ישראל שגידעו עבודת פוכבים
 קודמין לכיבוש ארץ ישראל, אבל עדיין לא יעברו לגמרי, וכיבוש
 ארץ ישראל קודם לביעור עבודת פוכבים, שרק לאחר כיבוש הארץ
 יעברו לגמרי את האשירות בכל מקום שהם.
 הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה כדברי רבי יהושע בן לוי:
 דתני רב יוסף בברייתא, נאמר (דברים יב א) 'ונתצתם את מזבחותם'
 ונתח ואל תשרפם, שלא נאמר לשורפם. וכן נאמר (שם) 'ושבחתם
 את מזבחותם' ונתח ואל תשרפם, שלא נאמר לשורפן.
 מקשה הגמרא: והנה סלקא דעתך – וכי תעלה על דעתך שיניחו
 את המזבחות והמזבבות ולא ישרפם, הלא עבודה זרה שריפה בעי,
 שנאמר (דברים יב ב) 'פסילי אלהיהם תשרפון באש', ומסתבר שכשם
 שמצוה לשרוף את הפסילים, כך מצוה לשרוף את המזבחות
 והמזבבות, כדי שלא יכשלו בהם בני אדם.
 מתרצת הגמרא: אמר רב הונא, הכוונה היא שתתוך את מזבחותם
 ותשבר את מצבותם ולא תשרפם עוד, אלא דרוף אחר עובדי
 עבודה זרה ותכלם, ורק אחר כך שרפו אותם.
 מקשה הגמרא: ורבי יוסי ברבי יהודה האי סברא שמצות גדיעת
 האשירות קודמת לכיבוש הארץ מנא ליה – מנין לו. מתרצת
 הגמרא: נפקא ליה – הוא ילמד דין זה מהפסוק (דברים יב ב) 'אבד
 תאבדון', תחילה אבד, תכבוש ואחר כך תאבדון.
 מקשה הגמרא: ודקאן מה ידרשו מהפסוק 'אבד תאבדון'. מתרצת
 הגמרא: האי מביעי ליה – הם צריכים את הפסוק לעוקר עבודת
 פוכבים, שלא די בכך ששובר ומנתץ אותה, אלא שצריך גם לשרש
 אחריה, כלומר לעקור את שרישה ולא להשאיר לה כל זכר.
 שואלת הגמרא: ורבי יוסי ברבי יהודה, דין זה שצריך לשרש אחריה,
 מנא ליה. משיבה הגמרא: נפקא ליה מהפסוק (דברים יב א) 'ונתצתם
 את מזבחותם ושבחתם את מצבותם וגו' ואבדתם את שמם מן
 המקום ההוא', שלאחר הניתוח והשבירה יש גם לאבד את שמם,
 והיינו שלא להשאיר לה כל זכר.
 מקשה הגמרא: ודקאן מה ילמדו מהפסוק זה. מתרצת הגמרא: והוא
 – הפסוק מלמד שיש לבנות לה לעבודה זרה שם של גנאי, וכפי
 שיבואר להלן. דתנינן, רבי אליעזר אומר מנין לעוקר עבודת פוכבים
 שצריך לשרש אחריה, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב 'ואבדתם את
 שמם', שיש למחות כל זכר מהעבודה זרה.

והקא – וכאן במשנתנו לימדנו תנא קמא שהרים וגבעות הנעבדים
 מותרים בהנאה, והוא הדין לכל דבר הדומה להרים וגבעות,
 והיינו שהוא מחובר לקרקע, ולא היה חיבורו לקרקע לשם עבודת
 כוכבים, ועבדו לו, אינו נאסר. ובאילן שנטעו על ידי שתילת גרעין
 באדמה, שלא לשם עבודה זרה, ולבסוף כאשר צמח עבדו לשם
 עבודה זרה קמפיטין, ונחלקו האם אילן כזה דומה להרים וגבעות,
 ומותר בהנאה, או אינו דומה ליוסי הגלילי, האשירה שציותה
 תנא קמא סבר שאילן שנטעו גרעין ולבסוף עבדו מותר ואינו נאסר,
 לפי שהאילן מחובר לקרקע ולא היתה בו תפיסת יד אדם, ודינה
 כדין הר שאינו נאסר. ורבי יוסי הגלילי סבר שאילן שנטעו גרעין
 ולבסוף עבדו, אמנם עיקר האילן, שהיה קיים בשעה שעבדו, לא
 נאסר, אך ענפי האילן שצמחו לאחר שעבדו, אסור ליהנות מהם.
 ואף שהאילן מחובר לקרקע, מכל מקום נטיעת הגרעין נחשבת
 לתפיסת יד אדם, ולכן אין האילן דומה להר, והוא נאסר. גם
 לדעת תנא קמא וגם לדעת רבי יוסי הגלילי, האשירה שציותה
 התורה לשורפה, היא אילן שנטעו גרעין לשם עבודה זרה, שנאסר
 כולה, וכן אילן שנטעו אילן, כלומר על ידי נטיעת ייחור של אילן
 אחר באדמה, שלא לשם עבודה זרה ולבסוף עבדו, שכיון שזו
 עבודה זרה שנעשתה בידי אדם, נאסר כל האילן.
 שואלת הגמרא: מנא – כיצד למדת מדברי רבי יוסי הגלילי
 שאילן שנטעו גרעין ולבסוף עבדו אסור. משיבה הגמרא: מדקתני
 בספא של המשנה בדברי רבי יוסי הגלילי, מפני מה אשירה אסורה
 מפני שיש בה תפיסת יד אדם, וכל שיש בו תפיסת יד אדם אסור.
 ויש לשאול 'וכל שיש בו תפיסת אדם אסור', לאתוי מאי – מה בא
 לרבות, לאו לאתוי – האם לא בא לרבות אילן שנטעו גרעין ולבסוף
 עבדו שנאסר.
 הגמרא מביאה תנא נוסף האוסר באופן זה: ואף רבי יוסי ברבי
 יהודה סבר שאילן שנטעו גרעין ולבסוף עבדו אסור. דתנינן, רבי יוסי
 ברבי יהודה אומר, מתוך שצאמר (דברים יב ב) 'אלהיהם על החרים'
 ודרשו חכמים, ואל החרים אלהיהם, וכן נאמר 'אלהיהם על
 הנקעות' ודרשו חכמים, ולא נקעות אלהיהם, ללמד שלא חלים
 דיני עבודה זרה על הרים וגבעות, האם שומע אני מכאן, שגם את
 המשך הפסוק 'תחת כל עץ רענן אלהיהם', יש לדרוש 'ולא [עץ]
 רענן אלהיהם' ללמדנו שאילן שנעבד, מותר בהנאה. תלמוד לומר
 – מלמדנו הכתוב, 'ואשריהם תשרפון באש', שאילן שנעבד ונעשה
 אשירה נאסר בהנאה וחיוב שריפה.
 מדברי רבי יוסי ברבי יהודה ניתן להוכיח שהוא סובר שאילן
 שנטעו ולבסוף עבדו, אסור. שאם לא כן, מדוע הוא מוצא סתירה
 בין הפסוק 'ואשריהם תשרפון באש' לבין הדרשה 'ולא עץ רענן
 אלהיהם', הלא יתכן לומר שהדרשה באה להתיר אילן שנטעו
 ולבסוף עבדו, והפסוק שמחייב אשירה בשריפה, עוסק באילן
 שנטעו מתחילה לשם אשירה.
 מקשה הגמרא: אלא שאם כך, הפסוק 'תחת כל עץ רענן' למה לי –
 מה בא ללמדנו. מתרצת הגמרא: הפסוק ההוא, לברכיה עקיבא הוא
 דאיתא – בא ללמדנו כפי שביארו רבי עקיבא. דאמר רבי עקיבא אני
 אובין אפרש את דברך ואידון בהם לפניה, שכוונת הפסוק ללמד
 את בני ישראל, שכל מקום שאיתא מוצא הר נבוח ונקעה נשאה ועץ
 רענן דע שיש שם עבודת פוכבים, ועליך לבערה.
 שואלת הגמרא: ודקאן החולקים על רבי יוסי הגלילי וסבורים
 שאילן שנטעו גרעין ולבסוף עבדו דינו כדין הר שנעבד ומותר,
 האי – הפסוק הזה 'ואשריהם תשרפון באש' מאי עבדי ליה – מה
 לומדים ממנו. משיבה הגמרא: מביעי ליה – הם צריכים את הפסוק
 הזה ללמד על אילן שנטעו גרעין מתחילה לכה – לשם אשירה
 שחובה לשורפה.
 שואלת הגמרא: והלא רבי יוסי ברבי יהודה נמי מביעי ליה להכי –
 גם הוא צריך את הפסוק הזה ללמד על אילן שנטעו מתחילה לשם
 אשירה שאסור בהנאה, ומנין ילמד לאסור אילן שנטעו ולבסוף
 עבדו. משיבה הגמרא: הכי נמי – אכן גם רבי יוסי ברבי יהודה
 לומד מפסוק זה לאסור אילן שנטעו מתחילה לשם אשירה, ואם
 תתמה אילן שנטעו גרעין ולבסוף עבדו מנא ליה – מנין לו
 שהוא אסור, על להשיב שנקא ליה – שהוא לומד זאת מהפסוק
 'ואשריהם תגדעו', יש אשירה שאין צריך לשורפה כולה,
 (דברים יב ב)

60 שהבהמה היא בעלת חיים ויש לה חשיבות מיוחדת. אולם אבנים
 61 שנעקרו אינן בעלי חיים ולכן יש לאסורן.
 62 עונה הגמרא: הרי יובית, שאין בו תפיסת ידי אדם והוא מותר. אלא
 63 יש לפרוך מה להר שזוהא מחובר ועל כן הוא מותר, ונתור הדין –
 64 ויש לחזור וללמוד מהר ומבהמה יחד, שהרי לא ראינו בה כראייה –
 65 אין תכונת ההר כתכונת הבהמה, ולא ראינו בה כראייה – ואין תכונת
 66 הבהמה כתכונת ההר, נמצא שהכתוב שמתיר הר הנעבר, מלמד
 67 שסיבת ההיתר בבהמה שנעבדה, אינה משום שהיא בעלת חיים,
 68 והכתוב שמתיר בהמה שנעבדה, מלמד שסיבת ההיתר בהר אינה
 69 משום שהוא מחובר לקרקע, הצד השוה ששניהם – התכונה
 70 המשותפת להר ובהמה, שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותר ליהנות
 71 מהם, ולמדנו שזו הסיבה להיתר ההנאה בשניהם, אף על פי שאין בהן
 72 תפיסת ידי אדם, כגון אבן שנעקרה מההר, אינם נאסרים ומותר
 73 ליהנות מהם.
 74 מקשה הגמרא: מה להצד השוה ששניהם – הלא אפשר לומר צד שזה
 75 אחר להר ולבהמה, ששניהם לא נשתנו מבריתן – מכמות שהיו
 76 כשנבראו, ועל כן אינם נאסרים, ואין ללמוד להיתר אבנים
 77 שנעקרו ממקומן וזל בהן שינוי מבריתן.
 78 מתרצת הגמרא: אלא אהיה – הלימוד הוא מבהמה בעלת מום שגם
 79 היא אינה נאסרת אם עובדים לה, ומהר, ואי נמי – וכן ניתן ללמוד
 80 מבהמה תמה שלא נפל בה מום ומאילן יבש – אילן שאדם נטעו או
 81 שצמח מעצמו והתיישב ואחר כך עברו, שגם הוא אינו נאסר
 82 כשעובדים לו, שזולא בהמה בעלת מום וכן אילן יבש שנתנו
 83 מבריתם ואף על פי כן הם מותרים, ובהכרח שהצד השוה הוא מה
 84 שאין בהם תפיסת ידי אדם, ולפי זה גם אבנים שנעקרו ממקומן
 85 ונעברו מותרות.
 86 הגמרא מבררת את טעמו של האוסר אבנים שנדלדלו. שואלת
 87 הגמרא: ומאן דאסר אבנים שנדלדלו כשעבדו להם, מה יענה על
 88 הלימוד מהר ומבהמה להיתרן. משיבה הגמרא: הוא יאמר שלחכי
 89 בתיב – ששני השקננו ותעב התעבנו, דאף על גב דאתא מדינא
 90 להיתר – שאף שניתן ללמוד מהר ובהמה להיתרן, לא תתא – אל
 91 תלמד זאת, לפי שאין להיתר עבודה זרה בהנאה על ידי דרשות,
 92 אלא רק מה שהתירה התורה בפירוש. לפי דעה זו, יש בהר
 93 שנעבד גזירת הכתוב מיוחדת להיתרו משום שהוא מחובר,
 94 ובבהמה שנעבדה יש גזירת הכתוב מיוחדת להיתרה משום שהיא
 95 בעלת חיים, וכל מה ששינוי מברית או אינו בעל חיים, נאסר
 96 כשעובדים לו, אף שאין בו תפיסת ידי אדם.
 97 הגמרא מבררת מי מחולקים, רבי יוחנן ורבי חייא וחזקיה
 98 ויהודה, אסר את האבנים, ומי מהם היתר: תפתיים – יש להוכיח
 99 דגני רבי חייא הם אלו דשרי שהתירו את האבנים. לפי שמצאנו
 100 דגני – שהסתפק חזקיה בנו של רבי חייא, באדם שזקף – העמיד
 101 ביצה להשתחוות לה, מהו דינה, האם היא נאסרת. קא סלקא דעתך
 102 – ניתן היה לומר שהשאלה היתה שזקף להשתחוות לה ואף
 103 השתחוה לה, וקא מיבעיא ליה – וחזקיה הסתפק, הא זקיפתה אי
 104 הוי – האם נחשבת מעשה ידי אדם, ונאסרת הביצה לפי שזו עבודה
 105 זרה שנעשה בידי אדם, אי לא הוי מעשה ידי אדם, ומותרת. ויש
 106 לדייק, אבל אם לא זקף אותה, אלא היתה מונחת ועבד לה, לא
 107 מיתסר לפי שלא נעשה בה מעשה ידי אדם, שמע מינה שגני רבי
 108 חייא הם אלו דשרי – שהתירו את האבנים שעבדו להם, לפי שלא
 109 היתה בהם תפיסת ידי אדם, לפי שסוברים שהר ובהמה הנעבדים
 110 מותרים משום שאין בהם תפיסת ידי אדם, ולכן מותרת גם ביצה
 111 שלא זקפה.
 112 דוחה הגמרא: לא, לעולם אימא לך שגני רבי חייא הם אלה דאסרי,
 113 וגם ביצה דהשתחוה לה אף על גב דלא זקפה אסורה אף שלא
 114 נעשה בה מעשה, לפי שאינה מחוברת ואינה בעל חיים, וקא –
 115 והספק של חזקיה במאי עסקינן – במה הוא עוסק, גנון ישראל
 116 שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה, האם היא נאסרת
 117 בוקיפה זו.
 118 מקשה הגמרא: ולמאן – לפי מי הסתפק חזקיה, הלא נחלקו רבי

1 אסר לו רבי עקיבא, והלא כבר נאמר בפסוק הקודם לו (דברים יב)
 2 'אמר תאבדו, ומשם אנו לומדים שיש לשרש אחריה ולאבד כל
 3 זכר ממנה. אם כן מה תלמוד לומר – מה מלמדנו הפסוק 'ואבדו
 4 את שמם מן המקום, שהוא לגנות לה – לעבודה זרה שם אחר ממה
 5 שהיה לה, וחזר איבוד שמה. ויכול הייתי לפרש, שהכוונה לכנות
 6 לה שם לשבח. הגמרא מפסיקה את דברי רבי עקיבא ומקשה,
 7 לשבח סלקא דעתך – וכי היה עולה על דעתך לכנות לעבודה זרה
 8 שם לשבח. מתרצת הגמרא: אלא כך אמר רבי עקיבא, ויכול הייתי
 9 לפרש שכוונת התורה לאבד את שמה על ידי שינוי לכינוי כל
 10 שהוא, לא לשבח ולא לגנאי, תלמוד לומר (דברים יב) 'שמן השקננו
 11 ותעב התעבנו כי תרם הוא, והיינו שיש לשקף ולתעב את העבודה
 12 זרה, ובכלל זה לקרוא לה שם גנאי. קא ביצי, אם היו קורין אותה
 13 'בית גנאי, כלומר בית העבודה זרה הנישאת לגובה, יש לשנות
 14 לשם גנאי וקורין אותה 'בית פריא, כלומר בית העבודה זרה
 15 השפילה. וכן אם היה שמה 'עין כל' שמשמעותו שהכל מביטים
 16 בה, יש לכנות לה שם גנאי ולקרוא לה 'עין קיין, והיינו שהעבודה
 17 זרה היא כקוץ בעין.
 18 הגמרא שבה למחלוקת רבי יוסי ברבי יהודה וחכמים, בדין אילן
 19 שנטעו ולבסוף עברו, ומביאה ברייתא בענין זה: תני תנא – שזה
 20 אחד החכמים ברייתא, קמיה דרב ששת, העובדי פוכבים העובדים
 21 את ההרים ואת הנבעות, הן – ההרים והגבעות מותרין בהנאה,
 22 כמבואר לעיל (ט"א) במשנה, ועובדיהן נידונים בסייף, לפי שכן נח
 23 מצוה שלא לעבד עבודה זרה, וכל עונשי מיתה של כן נח ססיף.
 24 והעובדים עבודה זרה את ההרים ואת הנבעות, הן – הזרעים
 25 והירקות אסורין בהנאה, ועובדיהן נידונים בסייף. אסר ליה רב
 26 ששת, דאמר לך מני – מידה התנא ששנה ברייתא זו, רבי יוסי בר
 27 יהודה היא, דאסר אילן שנטעו שלא לשם עבודה זרה, ולבסוף עבדו
 28 אסור, וכן הזרעים שנזרעו שלא לשם עבודה זרה, כיון שנעבדו
 29 אחר כך נאסרו. מקשה הגמרא: ולקמה – שרב ששת יעמיד את
 30 הבריתא במאילן שנטעו מתחלה לבה, כלומר בזרעים וירקות
 31 שנזרעו לשם עבודה זרה, והדין בבריתא יהיה נכון גם לרבנן.
 32 מתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך – אין לומר כן, כיון דקתני דמיא
 33 דהר – שהרי התנא בברייתא מלמדנו את ההבדל בין זרעים וירקות
 34 הנאסרים כשעובדים אותם, לבין הר שאינו נאסר כשעובדים
 35 אותו, אם כן הוא ודאי דיבר בזרעים וירקות הדומים להר. ואם כן,
 36 מה הר שלא נטעו – עשאו מתחלה לבה – לשם עבודה זרה, אף
 37 האי – (זרעים וירקות) נמי שלא נטעו מתחלה לבה אלא רק אחר
 38 זריעתם נעבדו, שרק לשיטת רבי יוסי ברבי יהודה הם נאסרים.
 39 לאחר שהתבאר במשנתנו שזה הנעבד, אינו נאסר בהנאה,
 40 נחלקו האמוראים באבנים שנעקרו מעצמם מן ההר ועבדו להם,
 41 אם נאסרו בהנאה: איתמר, אבני הר שנדלדלו – שנעקרו מאליהן
 42 מההר והיו עבד להם, נחלקו בזה גני רבי חייא ורבי יוחנן, חיי אסר
 43 אסורות, ויהי אסר מותרות.
 44 הגמרא מבארת את טעמם של החולקים. מבררת הגמרא: מאי
 45 מעמא דמאן דאסר מותרות, ביה, מה הר לא נאסר לפי שאין בו
 46 תפיסת ידי אדם – שלא נעשה בו מעשה בידי אדם, ומותר בהנאה,
 47 אף הני – האבנים הללו, שאין בהן תפיסת ידי אדם – שלא נעשה
 48 בהן מעשה בידי אדם, שהרי נעקרו מאליהן, אינן נאסרות, ומותרין
 49 בהנאה.
 50 מקשה הגמרא: איך אפשר ללמוד זאת מהר, הלא יש לפרוך מה
 51 להר שכן מחובר לקרקע, ועל כן אינו נאסר, מה שאין כן אבנים
 52 שנעקרו ואינן מחוברות לקרקע.
 53 מתרצת הגמרא: אין לומר שהחיצור לקרקע הוא סיבת ההיתר
 54 בהר הנעבד, שהרי ביהמה תוכיה, שהמשתחוה לה לא אסרה והיא
 55 מותרת בהנאה, אף שהיא אינה מחוברת לקרקע, ועל כרחך
 56 הטעם הוא משום שאין בבהמה תפיסת ידי אדם, ואם כן גם אבנים
 57 שנעקרו, יש להיתרן לפי שאין בהן תפיסת ידי אדם.
 58 דוחה הגמרא: מה להבדל ששניהם בעלת חיים – סיבת היתר בהמה
 59 שנעבדה, אינה משום שאין בה תפיסת ידי אדם, אלא משום

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

1 בית גליל – לשון גובה, גליל בית בריא – לשון חפירה ושפלות. ועובדיה בסיף – דבני
2 נח נצטוו על עבודה זרה בסנהדרין (ג, א), ואמרינן התם: כל מיתה האמורה לבני נח
3 אינה אלא סיף. ולוקמה בותיים – שזרען מתחלה לכר. ורבנן – דאסורין ואפילו לרבנן.
4 שגליליו – נעקרו ממליון והשתחוה גוי להם. בהמה תוביח – שאינה מחובר ואינה
5 נאסרת בהשתחויה. דמדאסר רחמנא נעבד
6 לגבוה, דכתיב "מן הבקר" ולא כל הבקר, 1
7 להוציא הנעבד, בפרק "שור שנגח" (בבא קמא 2
8 מ, ב). מכלל דלהדיט שרי, דאי להדיט אסור
9 למה לי קרא לגבוה? הא "משמשה ישראל"
10 כתיב, מן המותר לישראל. מבהמה בעלת מום
11 – דאינה נאסרת נמי אם השתחוה לה. ומוחר
12 – דכי פרט: מה לבמהה שכן בעלת חיים,
13 הלכך חשיבא ולא מיתסר – דר יוכיחי. מה
14 להר שכן מחובר – בהמה תוביח. וחור הדיון כי
15 הצד השוה שבהן שאין תפיסת יד אדם. וחור
16 טעם עצמו להחיר, שאין יכולין לתלות טעם
17 היתרן בטעם אחר, דאי אמרת היתרין משום
18 מחובר – הרי בהמה, ואי משום חיים – הרי הר,
19 על כרחך טעם היתרן משום דאין בהן תפיסת יד
20 אדם, שדבריו זה והשוו שנתקן, אף אני אביא לך
21 השווה לן דבריו זה שחור מותרין. והשתחו
22 ליכא למיפרך: שכן לא נשתנו מבריות, דהא
23 בהמה נשתנית במום. ומאילן יבש – דנשתנה
24 מבריות, ואפילו יבש לא מיתסר. לרבנן דפלגי
25 עליה דרבי יוסי ברבי יהודה, הצד השוה שבהן
26 שאין בהם תפיסת יד אדם לשם עבודה זרה.
27 דתפיסה דנטיעה דמעיקרא לא הוית תפיסה
28 לרבנן, דלאו אילן הוא ההוא שעתא שנטע
29 גרעין. ורבי יוסי ברבי יהודה דחשיב ליה תפיסה
30 ואסר ליה, משכחת לה באילן שעלה ממליו, 31
32 דאפילו לרבי יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה
33 מעשה בגופו. להכי כתיב שקץ תשקצנו –
34 בעבודה זרה, לאתויי הך דאף על גב דאמא
35 מדינא להצד השוה להחירא כדאמרן, לא
36 תייתנינו להחירא. ומשמעתא דקרא נפקא,
37 דמשמע: כל דרשות שאתא דורש בעבודה זרה
38 לא תדרשם אלא לשקץ ולאסור, ואין לך
39 להחיר בו אלא מה שהחיר לך הכתוב בפירושו.
40 בני רבי חייא – יהודה וחזקיה שמן. הוי מעשה
41 דאבותי איכא תפיסת יד אדם, אלמא בני רבי
42 חייא תפיסת יד בעו. לעולם אימא לך בני רבי
43 חייא – הוא דאמרי דלא בעינן תפיסת יד בדבר
44 תלוש ולא בבעלי חיים, בין בגוי בין בישראל.
45 ונאסרת מיד בהשתחוה. והבא – כגון שזקפה
46 ולא השתחוה לה. עבודה זרה של ישראל –
47 שהקים ישראל לעבודה. פלוגתא דרבי ישמעאל
48 ורבי עקיבא בפרק "רבי ישמעאל" (ג, א). ולמאן
49 – אליבא דמאן קבעי חזקיה למילתיה? כיון
50 דאידוהו לא תפיסת ידי אדם בעי, וזה לשם עבודה
51 זרה העמידה. בין הוי מעשה בין לא הוי מעשה
52 – הרי קראה עבודה זרה, ולמאן דאמר עבודה
53 של ישראל אסורה מיד – הא נמי אסורה
54 מיד, ולמאן דאמר עד שיעבדה – הא לא פלח, ופשיטא דשריא לא צריכא בו' – לעולם אליבא דמאן דאמר עד שתיעבד קבעי ליה. ובגון – דהשתחוה לה גוי אחר וקיפתו של
55 ישראל, ולא אמרינן: הא לא דגוי הוא ואין יכול לאסור בהשתחוה דבר שאינו שלו, וכדבר יהודה אמר שמואל כו'. והאי מעשה דבעינן – משום גילוי דעתא, דאי לאו דגילי ישראל
56 דעתיה לא הוה מיתסר בהשתחוה דגוי. אסורה – אפילו למאן דאמר עד שתיעבד, ולא אמרינן: הא לא דגוי הוא ואין יכול לאסור בהשתחוה דבר שאינו שלו. דכיון דאוקמה
57 בישראל – גלי אדעתיה דניחא ליה בעבודה זרה, וכי פלח לה גוי שליחותיה קא עביד. לבינה – בידי אדם נעשית. ונאסרת לדברי הכל. ודך וקופה דנקט משום גלוי דעתא הוה, דאי
58 לא זקפתו ישראל לשם עבודה זרה לא מיתסר, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת בהשתחוההו של גוי, שהרי אינה שלו. והאי טעמא מפרשין במלתיא דשמואל לקמן בפרק
59 "רבי ישמעאל" (ג, ב). והבא נמי לענין גלוי דעתא קבעי לה חזקיה, ולא משום מעשה, דבדבר תלוש ולא בעלי חיים לא בעינא מעשה בגופו, ונאסר מיד בהשתחוההו לבני רבי חייא.
60 וקמבעיא ליה לחזקיה דוקא לבינה דמיכרא זקיפתה, שרבתה יותר על עביה וכשהיא זקפה נראית גבוהה, ואיכא גלוי דעתא. אבל ביצה לא כו'. נעבד – דבעלי חיים אסור לגבוה
ואף על גב דשרי להדיט, וקמבעיא ליה מי חילי שם נעבד על המחובר לאסור לגבוה או לא.

1 **אמר לו רבי עקיבא, והלא כבר נאמר: "אבד**
2 **למדרש: אבד ואחר כך תאבדו, כרבי יוסי ברבי יהודה דקם בשיטת דרבי יוסי**
3 **הגלילי, דלכאורה משמע דרבי עקיבא סבירא ליה במתניתין כרבי יוסי הגלילי, דאמר ליה:**
4 **אני אדון לפניך. ומתוך פירוש הקונטרס דמתניתין נמי משתמע הכי ויש לומר: דהאי רבי**
5 **עקיבא דמתני אליבא דרבי יוסי הגלילי קאמר,**
6 **וליה לא סבירא ליה, אכן קשה לי קצת, דלעיל**
7 **קאמר דלרבי יוסי ברבי יהודה תיבועי קרא גם כן**
8 **לדבריו עקיבא, אלמא כוונתה דריש להו לבראן**
9 **ויש לומר, דהכי קאמר ליה: לדבריו עקיבא**
10 **אליבא רבי יוסי הגלילי. בהמה תוביח – פירוש:**
11 **דאפילו בדמה עצמה אינה נאסרת להדיט אם**
12 **לא עשה בה מעשה. והא דאמרינן לקמן בפרק**
13 **"רבי ישמעאל" (ג, א): ה'משתחוה לבמהה תביו**
14 **לא אסרה – הוא הדין לשל עצמו, הוא דקאמר**
15 **"חבירו" – לגלוי דאף בשל חבירו אסרה בעשיית**
16 **מעשה. אי נמי, קא משמע לן דאף לגבוה לא**
17 **אסרה כיון שאינה שלו. מבהמה תמה ומאילן**
18 **יבש – כאן פירש רש"י מה שכתבתי לעיל, דהוי**
19 **נטעו ולבסוף עבדו הדיכא דנטעו גרעין, וזה לשונו:**
20 **ומאילן יבש דנשתנה מבריות, ואפילו הכי לא**
21 **מיתסר, לרבנן דפלגי עליה דרבי יוסי ברבי יהודה**
22 **הצד השוה שבהן שאין בהם תפיסת יד אדם לשם**
23 **עבודה זרה. דתפיסה דנטיעה דמעיקרא לא הוית**
24 **תפיסה לרבנן, דלאו אילן הוא ההוא שעתא**
25 **דנטעו גרעין. ורבי יוסי ברבי יהודה דחשיב ליה**
26 **תפיסה ואסר, לא משכחת לה אלא באילן שעלה**
27 **ממליו, דאפילו לרבי יוסי ברבי יהודה לא מתסר**
28 **כל זמן שלא עשה מעשה בגופו, עד כאן לשונו.**
29 **ואם תאמר: בעלה ממליו נמי, מכל מקום אילן**
30 **שלמי זה שיעא זה מגרעינו היה בו תפיסת ידי**
31 **אדם! ויש לומר: דהבא במאי עסקינן – באילן**
32 **שעלה ממליו משעת ימי בראשית כגון יער. ומיהו**
33 **פירושו אי אפשר כדפרישית לעיל.**
יש
4 **אדם ומותר, אף כל שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותר. – מה לתצד השוה שבהן, שכן לא**
5 **נשתנו מבריות! אלא אתיא מבהמה בעלת מום ומותר; ואי נמי, מבהמה תמה ומאילן יבש.**
6 **– ומאן דאסר? להכי כתיב: "שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו", דאף על גב דאתיא מדינא**
7 **להחירא, לא מתיא. תסתים דבני רבי חייא דשרי, דבני חזקיה: וקף ביצה להשתחוות לה,**
8 **מהו? קא סלקא דעתך: להשתחוות לה והשתחוה לה, וקא מיבעיא ליה האי וקפתה אי**
9 **הוי מעשה אי לא הוי מעשה, אבל לא וקף – לא מיתסרא, שמע מניה: בני רבי חייא דשרי.**
10 **– לא, לעולם אימא לך: בני רבי חייא דאסר, דהשתחוה לה אף על גב דלא וקפה אסורה.**
11 **והבא במאי עסקינן – כגון שזקפה ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה. – ולמאן? אי**
12 **למאן דאמר: עבודה זרה של ישראל אסורה מיד – אסורה, אי למאן דאמר: עד שתיעבד**
13 **– הא לא פלח! – לא צריכא, כגון שזקפה ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה, ובא גוי**
14 **והשתחוה לה; כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל: ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה,**
15 **ובא גוי והשתחוה לה – אסורה; וקא מיבעיא ליה: לבינה הוא דמינפרא וקפתה, אבל ביצה**
16 **לא, או דלמא לא שגא? תיקו. בעי רמי בר חמא: המשתחוה לה, אבניו מהו לפונח?**
יש

1 יש נעבד במחורב אצל גבוה או אין נעבד במחורב – נראה לי, והמדקדק בלשון בעיא זו
2 דאמר דרמי בר חמא דקמביעא ליה, סבר דאיכא לחלל בין בעלי חיים בין מחורב, ולכן
3 דיה מסופק אם יש נעבד במחורב. והא דבעי במכשירי – אם תמצא לומר קאמר, דאי פשטינן
4 דשיר – כל שכן מכשירי, אבל אי פשטינן דאסור מכשירי מאי וא" משום בית ה' – ובעית
5 למימר דבית הוי מחורב וקאסר, ודרשת ליה הכי:
6 לא תביא אתנן של בית, שאם נתן לה בית
7 באתננה אסור להקדישו לצורך בנין בית המקדש,
8 לשון רש"י. והוא שניה לשון מנה שפירש
9 למעלה גבי מילתיה דרבא, שכן פירש לעיל: אסור
10 במחורב לגבוה – ואפילו למכשירי קרבן, דכתיב
11 "בית" דמשמע אפילו לבנין הבית. ונראה דיפה
12 דקדק לפי שיטת התלמוד, וקל להבין. מיהו, מה
13 שפירש הכא דאתנן דבית קרי מחורב, קשיא,
14 דהא לקמן בשמעתין חשיב רב יהודה בית תלוש
15 משום דהוי תלוש ולבסוף חבירו! לכן נראה לפרש:
16 ואי משום "בית", דתדרוש שנתן לה עצים ואבנים
17 לבנות בית, ויהיה אסור להקדישו, וסתם עצים
18 ואבנים שבנין מהם רגילים להיות מחורבים
19 במקומן. אי נמי, יש ליישב פירוש רש"י, דכתב
20 ברמנא "בית" ולא חלק בין בית של בנין לבית
21 חצוב במערה שלא היה שם תלוש מעולם. "יש
22 שינוי בנעבד כר' – תימה: במחורב מהיכא יליף
23 לאיסור – מאתנן, דוי לבא מן הדין להיות כדנן,
24 דבאתנן פשיטא דיש שינוי בדירשין 'במחורב'
25 (בבא קמא סד, ב), "הם" ולא שנייהם ויש לומר:
26 דמאדארייתא ודאי פשיטא ליה דיש שינוי בנעבד
27 כמו באתנן, אלא מדרבנן הוא דקא מיבעי ליה,
28 משום דעבודה זרה יש לאסור אף על גב שנשתנה.
29 כל האסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין –
30 משמע הכא דשינוי אינו מועיל כלום לגבי
31 אם. וגבי שינוי קונה (בבא קמא צג, ב) למאן דאית
32 ליה שינוי קונה, גזל נולד וילדה גזילה חזרה
33 בעיניה ואינו משלם אלא דמי הפדה, אלמא מהני
34 שינוי לגבי אינו ויש לחלק: לגבי תקנת השבים
35 דוקא מהני, ולא לגבי מזבח. **בשנרבעו**
36 ולבסוף עיבור – וגבול יש לה, כדאמרין לעיל
37 פרק "אין מעמידין" (כד, ב).
הכא
28 עקיבא לאדבוריה. והיינו דאמר ליה: רבי, אל תכפירני בשעת הדין, כך מקובל אני מן:
29 הווא שבות, ואינה דוחה את השבת. בעי רמי בר חמא: המשתתחו לקמת חטים, מהו
30 למנחות? יש שינוי בנעבד, או אין שינוי בנעבד? אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן, תא
31 שמע: כל האסורין לגבי מזבח – ולדותיהן מותרים; ותני עולה: רבי אליעזר אומר. – ולא
32 אתמר עולה, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה: מחלוקת – כשנרבעו ולבסוף עיבור,
אבל
אפשר, דהא ודאי שחיטה דחייא דכתיב "במועד" ואפילו בשבת, אלא כי היכי דנתיב לרבי אליעזר לליביה למימר: כיון דקא יליף האי שחיטה מהזאה דלא תרחה, ודאי פשיטא ליה
בהזאה דלא דחייא. ומיהו לא איסתייעא מילתיה ולא איכר, אלא הכי אהדר ליה: עקיבא, עקרת מה שכתוב בתורה "בין הערבים במועד" ואפילו בשבת, אמר לו רבי עקיבא: הבא
לי מועד לאלו, להזאה ולהבאתו מותר לתוחם, במועד לשחיטה. ונימא ליה מימר: כך מקובלני מן הווא אינה דוחה – לא אורח ארעא. דכסיפא ליה מילתא לומר ששכח תלמודו.
והיינו דקאמר ליה אל תכפירני בשעת הדין – כשאמר לו רבי עקיבא: הבא לי מועד לאלו במועד לשחיטה, כעס רבי אליעזר ואמר לו: עקיבא, בשחיטה השבתני בשחיטה תוא מיתתך.
ואמר לו רבי עקיבא: אל תכפירני בשעת דין זה שאנו חלוקין ודין זה כנגד זה, אל תכחד דבריר ראשונים, חכר מה שלמדתי: הווא שבות כר'. אלמא מנייה גמר ליה. המשתתחו
לקמת חטים מה הן למנחות – להדיות משרא שרי, דאין מחורב נאסר להדיות. וכי קמביעא ליה לגבוה: אם תמצא לומר יש נעבד במחורב אצל גבוה, הכא מאי? כיון דהדר טוחן
לחו, יש שינוי בנעבד – דלא מיתסר לגבוה אלא בעיניה, אבל היכא דאיטתני שפיר דמי. או אין שינוי בנעבד – ואסיר, דלא מהני ליה שינוי. אית דגרס: המשתתחו לחטין, קמחן טוחן
למנחות? ואי אפשר לומר כן, דכיון דתלוש נינהו – נאסרו בהנאה להדיות, אפילו למאן דבעי תפיסת ידי אדם בתלוש, דהא איכא תפיסה טובא: קצירה ועימור ורישה, וכל שכן לגבוה
דאסור, וכיון דנעשה עבודה זרה הו' מאי מהני להו שינוי? לא מיבעיא עבודה זרה דכתיב "והיית חרם במחור" – כל שאתה מהייה ממנו הוי חרם במהו, אלא אפילו כל איסורי הנאה
כן, וכל הנעשה מן נאסר דהא הנאה היא. כל האסורין – כגון מוקצה ונעבד. ורבי אליעזר אומר – וקא סלקא דעתך השתא דבבהמה מעוברת שרבעה או השתתחו לה עסקין, ובשי
שינוי בנעבד קמפילגי, דתנא קמא סבר: יש שינוי בנעבד, הלכך ולדותיהן מותרין, דמעיקרא עובר והשתא בהמה, ורבי אליעזר סבר: אין שינוי בנעבד, אלמא פלוגתא היא. הכי גרסינן:
ולאו מי אתמר עלה אמר רבא אמר רב נחמן מחלוקת כשנרבעו ולבסוף עיבור. וכדמפרש בתמורה בפרק "כל האסורין", דתנא קמא סבר: זה וזה גורם מותר, ורבי אליעזר סבר: זה וזה
גורם אסור.

לחיות עליו שליש ושיעי, והיום השביעי שלו היה בערב פסח
 שחל בשבת, דפליגי – שנחלקו בענינו רבי אליעזר ורבי עקיבא
 במשנה (פסחים סה) אם מותר לחיות עליו בשבת כדי שיוכל לאכול
 את הפסח בלילה, או שאסור לחיות עליו מחמת האיסור מדרבנן
 לטהר אדם מטומאתו בשבת, כיון שנראה הדבר כמתקן את
 האדם, שלא התירו איסור זה גם לצורך מצות אכילת קרבן פסח.
 דרבי אליעזר סבר שיש ללמוד קל וחומר לחומרא וקא מתייב ליה
 לנבא, כלומר, למדים קל וחומר מהיתר שחית קרבנות בשבת,
 להתיר גם הזאה בשבת לצורך קרבן פסח, ולהחמיר ולחייב בכך
 את האיש שנטמא להקריב קרבן פסח. וכך נדרש הקל וחומר, ומה
 שחיטה שהיא מלאכה האסורה בשבת מן התורה, דוחה את
 השבת לצורך קרבנות, שהרי הותר לשחוט את קרבנות היום
 במקדש בשבת, הזאה שאינה מלאכה אלא רק איסור דרבנן, כל
 שכן שתדיה מותרת בשבת לצורך הקרבת קרבן פסח. ורבי עקיבא
 ענה ואמר לרבי אליעזר 'או חילוף, כלומר אולי יש ללמוד את
 הקל וחומר להיפך לקולא, כפי שיבואר להלן, ויפטר בכך את
 הטמא מלהקריב קרבן פסח. ונמצא דקא פריך רבי עקיבא לקולא
 – שרבי עקיבא דרש קל וחומר לקולא, גם כשהיתה אפשרות
 לדרוש לחומרא כרבי אליעזר.
 הגמרא מביאה את המשנה בה הובאו דברי רבי עקיבא: דתני,
 השיב רבי עקיבא לרבי אליעזר, או חילוף, שנאמר שהזאה לצורך
 קרבן פסח אינה דוחה שבת, ומזההה ללמוד שגם שחיטת קרבנות
 אסורה בשבת, וכך נלמד. ובה הוזהא אינה אסורה אלא
 משום שבות – איסור דרבנן בשבת, אינה דוחה את השבת, והטמא
 שחל שביעי שלו בערב פסח שחל בשבת, אינו מביא קרבן פסח,
 שחיטה שהיא מלאכה האסורה מדאורייתא, לא כל שכן שאינה
 דוחה שבת, ולא יקריבו כלל קרבנות בשבת. ואם כן מצינו
 מחלוקת תנאים בקל וחומר שאפשר ללמוד ממנו לקולא
 לחומרא, רבי אליעזר סובר שלמדים לחומרא ורבי עקיבא סובר
 שלמדים לקולא, ואין היה פשוט לרבא שלמדים לחומרא ולא
 לקולא.
 מתרצת הגמרא: הָתָם – בנידון של הזאה בשבת לצורך קרבן פסח
 הוצרך רבי עקיבא לעשות קל וחומר לקולא, משום שרבי אליעזר
 עצמו גמריה – לימד אותו שהזאה אינה דוחה שבת אפילו לצורך
 הקרבת קרבן פסח, ואיך ליה תלמודא – ושכח רבי אליעזר את
 תלמודו ולא זכר שהזאה אסורה, ולכן דרש קל וחומר להתיר
 הזאה ולהחמיר על הטמא להקריב קרבן פסח. ונאמר – ובה רבי
 עקיבא והשיב על לימוד קל וחומר בדרך הפוכה, באופן שקבע
 שהזאה אינה דוחה שבת, ולמד ממנה שגם שחיטה אסורה, ועשה
 כך כדי לאַדבורייה – להוכיחו שהוא עצמו לימדו שהזאה אינה
 דוחה שבת, על ידי שישמע שפשוט היה לו לרבי עקיבא שהזאה
 אינה דוחה. ואולם רבי אליעזר לא נזכר, אלא השיב לרבי עקיבא
 שאין ללמוד מקל וחומר לאסור שחיטת קרבנות, לפי שנאמר
 בתורה בפרשת התמיד (במדבר כח א) 'תשמרו להקריב לי במועדו'
 ודרשו חכמים 'במועדו ואפילו בשבת'. והיינו דאמר ליה – והוא מה
 שאמר רבי עקיבא לרבי אליעזר כשראה שלא ניתן להוכיחו בדרך
 של רמז, רבי, אל תכפיריני בשעת הדין – כאשר אנו דנים בענין
 הזאה בשבת, אל תכחור את מה ששמעתי מפורש ממך, וכן מקובל
 אני מן הַהֵא שבות – איסור דרבנן היא, ועל אף כן אינה דוחה
 את השבת אף לצורך הקרבת קרבן פסח. ונמצא למסקנת הגמרא,
 שאכן נשאר הכלל של רבא שקל וחומר שניתן לדנו לקולא
 לחומרא דנים אותו לחומרא, ולכן אתן מחובר נעבד מחובר
 אסורים לגבוה, ורבי עקיבא שדרש את הקל וחומר לקולא, עשה
 זאת רק כדי להוכיח לרבי אליעזר מה שהוא עצמו לימד אותו.
 רמי בר חמא מסתפק בספק נוסף: גְּעִי – הסתפק רבי חמא,
 המשתתף לקמת חטים – שבויל חטים בעודם מחוברים לקרקע
 שבאופן זה לא נאסרו להדיוט, כדין נעבד מחובר, מהו – מה הדין
 להשתמש בחטים אלו לַמְנַחוּת. שאף אם נפשוט את הספק הקודם
 שנעבד במחובר אסור לגבוה, עדיין יש להסתפק אם יש שינוי

שנאחר שהתורה פסלה להקריב בעלי חיים שנעבדו, אף
 שלהדיוט הם מותרים, יש להסתפק האם כמו כן יש פסול נַעֲבֵד
 בַּמְחוּבֵּר לקרקע אֶצֶל גְּבוּהָ – לגבי הקרבה לה, על אף שהנעבד
 במחובר מותר להדיוט, או שאין פסול נַעֲבֵד בַּמְחוּבֵּר אֶצֶל גְּבוּהָ
 והוא מותר להקריבה. אם תימצי לומר – גם אם תפשוט שיש פסול
 נַעֲבֵד בַּמְחוּבֵּר אֶצֶל גְּבוּהָ, עדיין יש להסתפק בַּמְשִׁירי קֶרֶן, כגון
 מזבח שאינו אלא מכשיר להקריב קרבן, האם בַּקֶּרֶן דָּמוֹ – הם
 דומים, ואסור לבנות מזבח באבנים של הר שנעבד, או לא, שדינם
 קל מקרבן עצמו, ומותר לבנות מזבח באבנים אלו.
 הגמרא פושטת את הספק: אָמַר רַבָּא, יש לומר קל וחומר, ומה אָתָּן
 – תשלום הניתן עבור ביאת איסור של זנות, שהוא קל בכך שמוֹתֵר
 בַּתְלוּשׁ לַהֲדִיּוֹט – שמותר להדיוט ליהנות ממנו, גם אם זה דבר
 תלוש, מכל מקום יש לו חומרא בכך שהוא אֶסוּר בַּמְחוּבֵּר לַגְּבוּהָ –
 אסור לגבוה להקריבה ולבנין בית המקדש, גם באופן שהאתן הוא
 דבר המחובר לקרקע, דְּבָתִּיב (דברים כג טז) 'לֹא תִבְנֶה אֶתָּן זִוְנָה
 וּמַחִיר כָּלֵב בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ, ונאמר 'אתן' סתם, לֹא שָׁנָא – וְבֵין אִם
 הוּא תְלוּשׁ וְלֹא שָׁנָא – וְבֵין שְׁהוּא בַּמְחוּבֵּר, ונאמר שאין להביאו
 ל'בית ה' אלהיך', והיינו שגם לצורך בנין בית המקדש שאינו אלא
 מכשיר קרבן אסור להביאו, אם כן נַעֲבֵד לעבודה זרה, שחמור
 בכך שְׁאֶסוּר בַּתְלוּשׁ בהנאה לַהֲדִיּוֹט, אֵינוּ דִין – האין זה קל וחומר
 שְׁהִיָּה אֶסוּר להקריבה בַּמְחוּבֵּר לַגְּבוּהָ.
 הגמרא מביאה משא ומתן בדברים אלו: אָמַר לִיה רַב הוּנָא בְּרִיה
 דְּרַב יוֹשֻעַ לְרַבָּא, או חילוף – אולי תאמר להיפך, שתתיר מחובר
 שנעבד גם לגבוה, שהרי הפסוק שהתיר מחובר לא חילק בין
 הדיוט לגבוה, וממנו תלמד להתיר גם אתן מחובר לגבוה, בקל
 וחומר, ומה נַעֲבֵד שְׁאֶסוּר בַּתְלוּשׁ בהנאה אֶצֶל הָדִיּוֹט, ומכל מקום
 מוֹתֵר בַּמְחוּבֵּר אֶפְּלוּ לַגְּבוּהָ, שְׁנָאֵמַר אֱלֹהֵיהֶם עַל הָהָרִים וְלֹא הָהָרִים
 אֱלֹהֵיהֶם, כדלעיל (מה), ומתוך שהפסוק לא חילק בזה, משמע דלא
 שָׁנָא לַהֲדִיּוֹט וְלֹא שָׁנָא לַגְּבוּהָ, לעולם נעבד מחובר מותר, אם כן
 אָתָּן שְׁמוֹתֵר בַּתְלוּשׁ לַהֲדִיּוֹט, וכי אֵינוּ דִין שְׁהִיָּה מוֹתֵר בַּמְחוּבֵּר
 לַגְּבוּהָ.
 ואי רצונך לאסור אתן במחובר להקריבה לגבוה משום שנאמר
 'בית ה' אלהיך', שיש לדרוש שלא תביא אתן זונה ומחיר כלב גם
 כאשר האתן הוא בית הנחשב מחובר, כדי לבנות בו את בית ה'
 אלהיך, וממנו אתה למד לאסור מחובר הנעבד לגבוה, ושלא
 כדברי, כי לדרווח לימוד זה ולומר שביט ה' אלהיך מִיִּעָי לִיה
 לְבִדְתֵּינָא בברייתא, נאמר בפסוק 'לא תביא אתן זונה ומחיר כלב
 בית ה' אלהיך', ויש ללמוד מכך לאסור רק את הבא לבית ה'
 לשחיטה ולהקריבה, פָּרָט לְפָנֶיהָ אֲדוּמָה שניתנה כאתן, שמותרת
 למי חטאת, לפי שְׁאֵינָה בָּהָּ לְבִית – ל'בית המקדש' כדי לשחטה,
 אלא נשחטת מחוץ לשלש מחנות, דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְהַכְּמִים
 אֲמִירִים, תיבות אלו 'בית ה' אלהיך' באו לְרִבּוּת אֵת הַרְיוּעִים,
 ולאסור להשתמש באתן אפילו לציפוי כותל ההיכל ובית קודש
 הקדשים, לפי שהציפוי הוא נוי של בית ה', ודינו כבית ה' עצמו.
 ואם כן נמצא שאין פסוק זה בא לאסור אתן מחובר לגבוה,
 וחזרת הקושיא שנלמד מנעבד להתיר אתן מחובר לגבוה.
 אָמַר לִיה רַבָּא, אֵנָּה קָאֵמִינָא לחומרא – אני סבור שיש ללמוד בקל
 וחומר מאתן, להחמיר ולאסור גם נעבד מחובר לגבוה, מאחר
 שהפסוק באתן לא חילק, ואסר גם אתן מחובר לגבוה. וְאָתָּ
 אָמַרְתָּ לְקוּלָא – ואתה סבור שיש ללמוד בקל וחומר ממחובר
 הנעבד, להקל ולהתיר גם אתן מחובר לגבוה, מאחר שהפסוק
 בנעבד מחובר לא חילק ולהתיר נעבד מחובר גם לגבוה. והרי כלל
 הוא בידנו שכל מקום שאפשר לדרוש מקל וחומר לקולא ולדרוש
 ממנו לחומרא, לחומרא פָּרְכִינָן – למדים קל וחומר להחמיר ולא
 להקל. אשר על כן יש ללמוד עבודה זרה מאתן בקל וחומר,
 ולאסור נעבד במחובר לגבוה.
 אָמַר לִיה רַב שְׁפָא לְרַבָּא, והאם אכן כל היבא – כל מקום דאיבא
 – שישו – אפשרות לדרוש לקולא וגם לחומרא, לקולא לא פָּרְכִינָן
 אלא לחומרא, וְהָא הוּאָה דְּפִסְחָ – והרי מי שנטמא במת וצריך

אָבֵל אַם הַבְּהֵמוֹת עֵיבְרוּ – הִתְעַבְרוּ וּלְכַסּוֹף נִרְבְּעוּ, דְּבָרֵי הַכֹּל אֲסוּרִין
הוולדות למזבח. והטעם, כיון שבאופן זה נחשב הדבר כאילו גם
העובר נרבע. ואף שהעובר נשתנה בכך שנולד ונעשה בהמה, אין
מועיל השינוי להתיר איסור נרבע למזבח. וכן הדין בבמה
מעוברת שנעבדה לעבודה זרה ואחר כך ילדה, כיון שגם העובר
נעבד ונעשתה בו עבירה, אין מועיל השינוי שנולד ונעשה בהמה,
להתירו למזבח. וְהָכָא נִמְי בְּחִטִּים שֶׁנֶּעְבְּדוּ, אֵף שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ וְנִעְשׂוּ
קָמָה, דִּין הַקֶּמֶת בְּדִין בְּהֵמוֹת שֶׁעֵיבְרוּ וּלְכַסּוֹף נִרְבְּעוּ דָּמִי, ואין
השינוי מועיל להתירו למנחות.
גירסא אחרת בדברי מר זוטרא: אִיכָא דְאָמְרֵי בלשון אחרת, שמר
זוטרא הביא את מחלוקת חכמים ורבי אליעזר אם הולדות מותרין
או לא, אך לא תלה את ספיקו של רמי בר חמא ואם יש שינוי
בנעבדו, במחלוקת תנאים זו, אלא המשיך ואמר, וְאִתְמַר עֲלֵה
אָמֵר רַב נַחֲמָן אָמֵר רַבָּה בְּרַחְמִי, הַמְּחַלְלֵקֶת הִיא כְּשֶׁנִּיבְעוּ
הַבְּהֵמוֹת וְנִעְשְׂתָה בָּהֶן עֲבִירָה, וּלְכַסּוֹף עֵיבְרוּ, וְנִחְלָקוּ הַתְּנָאִים, אִם
זו וזה גורם מותר או אסור, אָבֵל עֵיבְרוּ וּלְכַסּוֹף נִרְבְּעוּ, באופן
שנעבדה העבירה גם בעובר, אף שנולד ונשתנה לבהמה, דְּבָרֵי
הַכֹּל אֲסוּרִים לְמַזְבֵּחַ, לפי שאין מועיל שינוי להתיר נרבע ונעבד
למזבח. וטעם מר זוטרא, וְהֵינִי נִמְי – וגם חטים אלו שנעבדו ונעשו
קָמָה, בִּי עֵיבְרוּ וּלְכַסּוֹף נִרְבְּעוּ דָּמִי, ואין מועיל בהם שינוי להתירו
למזבח.
דוחה הגמרא: הָכִי הִשְׁתָּא – וכי כך נראה בעיניך עתה לדמות זה
לזה, הָתָם, בעובר שנעבדה בו עבירה, מְעִירָא – מתחילה בהיותו
עובר היה בְּהֵמָה, וְהִשְׁתָּא אַחֵר שֶׁנִּלְדָּה הוּא בְּהֵמָה, אלא שמתחילה
הָשָׂא הוּא דְאִתְּחִיבָא בְּאִנְיָה – דלת הרחם היתה סגורה בעדו, כלומר
לידת הולד לא גרמה לשינוי בעובר, ולכן הולד אסור, אולם הָכָא
בְּחִטִּים שֶׁנֶּעְבְּדוּ וְטַחֲנָם לְקָמָה, נעשה בהם שינוי, שהרי מְעִירָא –
מתחילה היו חִטִּים, וְהִשְׁתָּא נַעֲשָׂה מֵהֶם קָמָה, ואפשר שהשינוי
יתירם למזבח.
הגמרא מביאה ספק ב'נעבד' שלא נאסר להדיוט, אם כשר למצוה:
כְּעִי – הסתפק ריש לקיש, הַמְּשַׁתְּחִיחַ לְהִקְלֵל שְׂגָדִילִים בּו לְוִלְבִּים,
באופן שאינו נאסר להדיוט, וכפי שיבואר להלן, לִזְלֹבֻ מֵהוּ
להשתמש בו לְמַצְוָה בחג הסוכות. בְּאִילָן – בְּדַקְלוֹ שֶׁנִּמְעָו מִתְּחִלָּה
לְבָב – לשם עבודה זרה, לֹא תִיבָעֵי לָךְ – אין לך להסתפק בדינו,
דְּאִפִּילוּ לְהִדְיוֹט נִמְי אֲסוּרִים בְּהֵנָּה, כִּדִּין אֲשִׁירָה שֶׁמִּצְוָתָה בְּשִׁרְיָה,
ולכן נחשב הלולב כשרוף ואין בו שיעור לולב. בִּי תִיבָעֵי לָךְ –
באיזה אופן יש לך להסתפק, בְּאִילָן שֶׁנִּמְעָו וּלְכַסּוֹף עָבְדוּ.
וְאִילָמָה דְּבִי יוֹם בִּרְיָהּ לֹא תִיבָעֵי לָךְ, כִּיִּן שְׁהוּא סוֹבֵר (לעיל
מזא) דְּאִילָן שֶׁנִּשְׁטַע וְלִבְסוֹף עֲבָדוּ אִפִּילוּ לְהִדְיוֹט נִמְי אֲסוּרִים בְּהֵנָּה,
ודינו בשריפה ואם כן אין בלולב שיעור. בִּי תִיבָעֵי לָךְ, אִלְיָמָה דְּרִבְנָן
הסוברים שאילן זה מותר להדיוט, לְעֵינֵי מִצְוָה מֵאֵי, מִי מֵאִים –
האם מאוס הדבר בְּלִפְנֵי גְבוּהָ לְקִיָּם בּו מִצְוָה, או לֹא מֵאִוס.
ביאור אחר לספיקו של ריש לקיש: בִּי אִתָּא רַב דִּימִי מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל
אָמֵר, בְּאִשְׁרָה שֶׁהִיתָה שֶׁל גִּי נִאֲסָרָה מִדִּין עֲבֹדָה זָרָה, שֶׁבִּישְׁלָה
הָיָה, כְּמִפְעֻלָּא לִיָּה – הסתפק ריש לקיש, אם מותר לקחת ממנה
לולב למצוה. לפי שנאמרה הלכה בקרבנות שבהמה שהיתה
ראויה לקרבן ונדחתה וחזרה להיות ראויה, אינה חוזרת להכשרה,
ונסתפק ריש לקיש, האם יש תורת דְּהוּי גַם אֲצֵל מִצְוָה, שחפץ
שנדחה ולא היה ראוי למצוה ואחר כך חזר ונעשה ראוי, האם
נשאר בדיחוי לעולם, כמו בענין קרבנות, או שְׂאִין תּוֹרַת דְּהוּי אֲצֵל
מִצְוָה.
הגמרא מבררת מדוע ספק זה כפי שביארו רב דימי, אינו נפשוט
ממשנה. שואלת הגמרא: תִּפְשׁוּמִי לִיָּה אֵת הַסֶּפֶק, מִדְּתָנָן בְּמִשְׁנָה
(חולין טז), שחט חיה או עוף וביקשו (את הדם) בעפר וחזר הדם
וְנִתְגַּלְתָּ, פְּטוּר מִלְּכַסּוֹת פֶּעַם נִוסֶּפֶת. אולם אם בִּיקְשׁוּ הָרִוּחַ, חֵיב
לְשׁוֹב וּלְכַסּוֹת. וְאָמֵר רַבָּה בְּרַחְמִי בְּרַחְמִי רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנִי
שִׁכְסְתִּי הָרוּחַ חֵיב לְכַסּוֹת, אֲמַל כְּשֶׁחֲזַר הָדָם וְנִתְגַּלְתָּ לְאַחַר
שִׁכְסְתִּיהוּ הָרוּחַ, אָבֵל לֹא חֲזַר וְנִתְגַּלְתָּ וְנִשְׁאָר מְכוּסָה, פְּטוּר מִלְּכַסּוֹת.
וְהוֹיָנָן בָּהּ – ונשאנו ונתנו בדברי רבי יוחנן והקשינו עליו, בִּי חֲזַר

וְנִתְגַּלְתָּ מֵאֵי הָיָה – מה בכך, הוֹאִיל וְאִידְחִי אִידְחִי – הלא כשהרוח
כסתה את הדם, היה הדם דְּהוּי ממצות כיסוי, כיון שהיה מכוסה,
ואף שאחר כך חזר ונתגלה אין לחייבו בכיסוי, לפי שאם פעם אחת
נדחה הדם מהמצוה, שוב אינו חוזר ומתחייב בכיסוי. וְאָמֵר רַב
פְּפָא עַל קוּשִׁיא זו, וְאֵת אֲוִקְרַת שְׂאִין תּוֹרַת דִּיחִי אֲצֵל מִצְוָה, ומכאן
נפשוט ספיקו של ריש לקיש.
משיבה הגמרא: דְּרַב פְּפָא נִפְשִׁיָּה אִיבְעִיָּא לִיָּה – מה שלרב פפא היה
פשוט שהתנא במשנה בחולין סובר שאין דְּהוּי אצל מצוות, מה
שהצריכוהו לחזור ולכסות, לריש לקיש הדבר לא היה פשוט כן,
והוא הסתפק בשיטת התנא, האם מִפְּשִׁט פְּשִׁטָּא לִיָּה (לְרַב פְּפָא)
לתנא דְּאִין דִּיחִי אֲצֵל מִצְוָה, לֹא שָׁנִי לְקוּלָא, כמו בענין אשירה
שביטלה שאם אין דְּהוּי מותר להשתמש בלולב למצוה, וְלֹא שָׁנִי
לְחֻמְרָא, כמו בענין כיסוי הדם, שאם אין דְּהוּי עליו לחזור ולכסות
את הדם, לאחר שהתגלה. או דְּלָמָּה הִתְנָא עֲצוּמוּ סְפִיקֵי מִסְּפָקָא
לִיָּה אִם יש דְּהוּי אצל מצוות, וְלְחֻמְרָא אֲמִירָנָא שְׂאִין דִּיחִי,
ומצריכים כיסוי, מפני שהוא ספק בדין תורה שדינו לחומרא,
אולם לְקוּלָא לֹא אֲמִירָנָא שְׂאִין דִּיחִי, כגון באשירה שביטלה, שאין
אומרים שאין דְּהוּי, אלא הולכים לחומרא ואומרים שיש דְּהוּי
ואין לוקחים את לולבו למצוה.
מסיימת הגמרא: תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו בספק, לפי שלא נפשוט.
ספק נוסף בענין זה: כְּעִי רַב פְּפָא, הַמְּשַׁתְּחִיחַ לְבִהְמָה, צִמְרָה מֵהוּ
להשתמש בו לְתַבְלָתָא וְצִמְרָה צָבוע בדם החילולין של מצוה.
מבררת הגמרא: תַּבְלָתָא דְּפָא, אִי תַּבְלָתָא לְבִהְמָנִים – המצוה בבגדי
כהונה, כגון במעיל ובאפוד, שלובשים אותם הכהנים לצורך
עבודה בבית המקדש, והספק הוא האם מכשירי קרבן דינם כקרבן,
ואסור להשתמש בצמר של בהמה שנעבדה לבגדי כהונה, וגם אם
נפשוט שמכשירי קרבן כקרבן, עדיין יש להסתפק האם צביעת
הצמר בצבע תכלת, ששינוי צורתו, מועילה להתירו לגבוה, הֵינִי
כְּעִיָּא – הלא אלו היו שני ספיקותיו דְּרַמִּי בְּרַחְמִי לְעִיל (מזא) אִם
מכשירי קרבן כקרבן, ואם יש שינוי בנעבד להתירו לגבוה, ומדוע
הוצרך רב פפא לשוב ולהסתפק בזה. וְאִי לְפַתִּיל תַּבְלָתָא שֶׁמִּטְוִיל
לְצִיצִית, והספק הוא אם נעבד שמותר להדיוט מאוס לקיום מצוה
או אינו מאוס, הֵינִי כְּעִיָּא דְּרִישׁ לְקִישׁ בְּלוֹלֵב שֶׁל אֲשִׁירָה שֶׁמִּתְּרַת
להדיוט, אם ניתן לקחת ממנה לולב למצוה, ומדוע הוצרך רב פפא
לשוב ולהסתפק בנידון זה.
משיבה הגמרא: אִין הָכִי נִמְי דְּלֹא הָיָה לְרַב פְּפָא לְמִיבָעֵי לִיָּה –
להסתפק בענין הצמר לתכלת, וְהָיָה דְּקָא כְּעִי לִיָּה הָא – ומה
שהסתפק בזה, מִשּׁוּם דְּאִיכָא מִילֵּי אֲחִירָיָא – מפני שהיו לו דברים
נוספים בבהמה שנעבדה לעבודה זרה שהסתפק בהם, ואגב אותם
דברים הזכיר גם את הספק בצמר. ואלו ספיקותיו, צִמְרָה מֵהוּ
לְתַבְלָתָא, קִרְיָה מֵהוּ לְעִשׂוֹת מֵהֶם חֲצוּצוֹת שֶׁהֵיוּ מִגִּנֵּים בּוֹן
בשעת הקרבת קרבנות ציבור, ועצמות שִׁוְקָה מֵהוּ לְחִלְלִין שֶׁגַם
בהם היו מנגנים בשעת הקרבת הקרבנות, וכן כְּעִי מְעִיָּה מֵהוּ
לְפִאָרוֹת – לעשות מהם נימים לכינורות שהיו מנגנים בהם בבית
המקדש. אִלְיָמָה דְּמֵאן דְּאָמֵר שְׂעִירַת הַשִּׁירָה עַל הַקֶּרֶן אֵינָה נִעֲשִׂית
בְּפֶה אֲלָא בְּכָלִי, לֹא תִיבָעֵי לָךְ – אין לך להסתפק בדבר, דְּוָדָא
אֲסִיר, שהיה כלי נגינה אלו הם מכשירי קרבן, בִּי תִיבָעֵי לָךְ אִלְיָמָה
דְּמֵאן דְּאָמֵר שְׂעִירַת הַשִּׁירָה שֶׁל הַלְוִיִּים הִיא בְּפֶה, והספק הוא האם
כלי הנגינה פְּטוּרִים קָלָא בְּעִלְמָא הוּא – אינם באים אלא להנעים את
השירה, וּמִיִּיתָנָן – וניתן להביא כלים שנעשו מבהמה שנעבדה, או
דְּלָמָּה אִפִּילוּ הָכִי אֲסִיר, כיון שהדבר מאוס להשתמש בבית
המקדש בכלי נגינה אלו.
הגמרא מסיימת: תִּיקוּ.
ספק בענין מעין שנעבד: כְּעִי רַבָּה, הַמְּשַׁתְּחִיחַ לְמַעֲוֵן, מִיָּמִין
המחוברים לקרקע ואינם נאסרים בהנאה להדיוט, מֵהוּ לְנִסְכִּים –
לנסך מהם על גבי המזבח. שואלת הגמרא: מֵאֵי קָא מִיבְעִיָּא לִיָּה –
מה הם צדדי הספק, אִילְיָמָה האם לְכַבּוֹתָא קָא סְגִיר – כוונתו
להשתחוות לפרצופו הנשקף במים, ולא למים עצמם, נמצא שאין
המים נעבדים ומותרים לנסכים, או דְּלָמָּה לְמֵאָה קָא סְגִיר – כוונתו

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רסא רש"י תוספות

אבל עיברו ולבסוף נרבעו דברי הכל אסורין – דהיא וולדה נרבעו. וגבי נעבד נמי –
 היא וולדה נעבדו, ואסורים. ואף על גב דחור ונשתנה, אין שינוי בנעבד להוציא
 מאיסור. ואיכא דאמרי – רב זוטרא גופיה לאיסורא הוה פשט, והכי קאמר: ואתמר
 עלה אמר רבא אמר רב נחמן כו', והכא נמי בעיברו ולבסוף נרבעו ניהו – ואסירי
 לדברי הכל, דאין שינוי בנעבד. ומדור לה
 תלמודא: הכי השתא? הים – לא אישתני,
 דמעיכרא במעי אמו היה קרי בהמה והשתא
 קרי בהמה. דשם הוא דאחיוא באפה – דלתי
 הרים היו סגורין בפניו. לולבו מהו למצוה –
 אם תמצ' לומר יש נעבד במחזר אצל גבוה,
 הכא לענין מצות לולב מאי? אשירה –
 שנאסרה אף להדיט, וביטלה, כדאמרין
 במיתנין: נוטל מה שהחליף. וקמבעיא ליה
 אם ראה שוב למצוה לא לא. איש דחוי אצל
 מצות – מי הוי שייכא תורת דחוי במצות,
 דנימא: הואיל ונדהא בעורו אשירה ידחה
 עלמית. או אין דחוי – ומשתריא. אלא שחור
 ונתגלה – לאחר שכיסתו הרוח. הכי גרסינן:
 והיונן בה כי חור ונתגלה מאי הוי – הא אידחי
 ליה כשכיסתו הרוח, כיון דכל זמן דלא נתגלה
 פטור מלכסות – אידחי ליה במסית. לאש
 לקולא – כגון גבי אשירה שבטלה, למיחד
 לאישהריו לולבו למצוה. לא שנה לחומרא –
 כגון גבי כסוי, דמחייבין למיחד ולכסוי. או
 דלמא ספוקי מספקא ליה – אי יש דחוי אי
 אין דחוי. ולחומרא אמרין – אין דחוי, הלכך
 גבי כסוי חייב לכסות, אבל לקולא כגון הכא
 – לא אמרין אין דחוי למישרא. תיקו. תבלת
 דכהנים – דבגדי כהונה לצורך עבודה,
 וקמבעיא לן: מכשייר קרבן בקרבן דמו או לא?
 ואם תמצ' לומר בקרבן דמו, הדיקא דנשתנה
 כשצובעין אותו, יש שינוי נעבד להחיותו
 לגבוה או לא? היינו בעיא דרמי בר חמא –
 דהגן תרתי חייב כעצב רב בר חמא דעל
 בשמעתין. אי תבלת דציצית – וקמבעיא:
 הואיל דבר מצוה הוא, מי מאיס נעבד כלגבוה
 או לא. היינו דריש לקיש – דבעי בלולב
 לחצוצרות – לשיר של קרבן, דקיימא לן
 ב"חחיל" דשיר מעכב את הקרבן. חילין =
 לשליש בלעז. דאפירתי = נמנן של כוונה,
 קודרש בלעז. עיקר שירה בכלי – פלגותא
 היא בפרק "החילי" (סוכה ג, ב). אפילו הכי
 אסור – מאיס. ואפילו אם תמצ' לומר לענין
 דקל דמותר לולבו, הכא כיון דצריך קרבן
 מאיס טפי, מעין – אינו נאסר להדיט, דמחזר
 הוא. אי לבנואה – ידידה, פירפוך שלו. ותיבעי
 לך בספא ולחריים – מדאבעיא ליה במחזר
 ולגבוה, מכלל דפשיטא ליה דבתלוש כהאי
 גוונא אסירי להדיט. והא בתלוש נמי איכא
 למיבעיא למיא דקמיא – למימם שהוא רואה
 עכשיו לפניו השתחוה, והרי הלכו להם. וקמא
 בקמי – כלומר, מעין המוקלת, כל זמן שהמים
 באים ראשון ראשון והולכין להם, והבאים
 אחריו מותרים. או דלמא לדברונא דגמר –
 לקילוח של נהר והילוכו השתחוה, והרי כל
 הנדר נעבד, ואי יש נעבד במחזר אסירי.
משנה מי שהיה בותלו ספוק לעבודה זרה
 שהיה אחד מכותלי עבודה זרה, והבית
 עצמו נעבד. אסור לבנותו – שבוטה רואה
 לעבודה זרה. כונן לתוך קרקעו – ארבע
 אמות. היה שלו ושל עבודה זרה – שמקום
 עובי הכותל חציו שלו.

גידון

הכא מעיקרא חטים והשתא סולת – תימה: הכא משמע דיותר יש להחיות חטים ועשאן
 סולת יותר מולד. ובי"מורה" (בבא קמא סו, א) משמע אפכא, דבית שמאי מוקמי "גם"
 לרבות שינויהם ומתירין ולדותיהם ויש לומר: דהתם גבי אתנן טעמא דבית שמאי – משום
 דלא נחא ליה בנפחיה ולא עשה הולד אתנן, אבל עבודה זרה נחא ליה בנפחיה. והכי אמר
 רבא פרק "כל האסורין" (במורה ל, ב): ולד מוקצה
 ונעבד אסור, דנחא ליה בנפחיה. ו**ואליבא** דרבי
 יוסי בר יהודה לא תיבעי לך – הוה מצי למיבעי
 באליל העמוד מאליו ואליבא דרבלי עלמא, או
 בשנטעו גרעין לפי מה שפירש, אלא נחא ליה
 למיבעי אליבא דרבנן, אי נמי, באילנות דשכחי.
 אי נמי, באליל שנטעו ולבסוף עבדו נמי הוה מצי
 למיבעי אליבא דרבי יוסי בר יהודה בעיקר אילן,
 אם נאסר מה שהיה שם קודם שעבדו, כדאמרין
 לעיל: אידחי דבר שפירותיו אסורים ועיקרן מותר –
 הוי אומר אילן שנטעו ולבסוף עבדו.
מי מאיס או לא – ריש לקיש אית ליה שפיר דרבא
 (סוכה לא, ב) דלולב של עבודה זרה לא יטול
 ואם נטל יצא. דהתם מיירי קודם ביטול, וביעבד
 יצא, דמצות לא להיטות נתנו. אבל הכא מיירי
 אחר ביטול, ובעי מי מאיס לכתחלה או לא.
אשירה כשטלה קא מבעיא ליה יש דחוי או
 אין דחוי – כדאמרין (בסוכה לג, א) גבי נטעם
 ראשו (דלולב) [והדס] ועלתה בו תמרה מערב יום
 טוב שער, ובעלתה בו תמרה ביום טוב מבעיא ליה
 התם, ופשטי ים הכא מ"כסות הרוח" וכו', ומסיק:
 תיקו. תימה: תפשוט דאין דחוי מההיא דהתם (שם
 לב, ב): הוי (ענפיו) [ענפיו] מרובין מעלי פסול, ואין
 ממשעין ביום טוב, ואם מיעטן כשר, ומוקי לה (שם)
 לג, ב) ואפילו אשחור מערב יום טוב, דהשתא הוי
 דחוי מעיקרו ים הכא, וכי דמי דעלתה בו תמרה
 ביום טוב, ואפילו הכי אם מיעטן שער, אלמא אין
 דחוי! ויש לומר: דתמרה – אין בידו להעלות
 תמרה, וכן ביטול אשירה אין בידו, דעל ידי גוי
 צריך לבטלה, ולא דמי להדס דבידו למעט.
היינו בעיא דרבי שמעון בן לקיש – נקט רבי
 שמעון בן לקיש משום דלמצוה היא כמו
 בציצית, דהא בכלל בעיא דרמי בר חמא היא,
 שהרי נשתנה על ידי טוהיה.
קרניה מדור לחצוצרות – תימה: דהא תניא פרק
 "חוקמן רבד" (בבא מצותא כח, א), וצוצרות
 היתה באה מן העשת של כסף, שעשא של שאר
 מיני מתכות פסולה. וכל שכן של קרן: דבשלמא
 ההיא דקנים (פרק ג משנה ו) דתנן: כשהוא מת
 קולו שבעה, [ושתי] קרניו [ושתי] צוצרות [וכו'], יש
 לומר שהוא שופר של (קדוש) [ראשו] השנה
 כדאיתא פרק "במה מוליקין" (שבת לו, א),
 חצוצרות – שפורה, אבל הכא במחזר קרבן קא
 מיירי, דכתיב: "ותקעתם בחצוצרות על
 עולותיכם!" ויש לומר: דהיא דמנחות מיירי
 בחצוצרות שחוקעין להבנים, והכא בחצוצרות
 של לויים שהם משוררים על הקרבן, וכמה כלי
 שיר היו שם, כנורות ונבלים ומצללים, תרע,
 דקמור בסמורין, עיקר שירה בפה ושיר לא
 מעכבא, ואין זה יכול להיחזק: ודכתיב: "ותקעתם"
 בחצוצרות! אלא שמע מינה כדפירשתי, דתקיעה
 דקרא לכהנים, ורבינו יהודה מפרש, דהיא
 דמנחות – בשל משה דוקא קאמר. וראיה
 דבתוספתא מצינו: הוי מחצצרין וחצוצרות של
 דהב בידיהם. **לא** צריכא דקבעי מארעא – רוצה
 לומר: ואינו יצאיה חוץ לשדירה, דאלו היה
 יצאיה חוץ לשדירה – הא תנן (בבא קמא פא, א):
 מעין שיצא בתחלה בני העיר מסתפקין ממנו, ואם
 כן הוה מיס של רבים ואינו נאסר.
 אבנוי

גידון

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) רש"י תוספות

אבניו ועציו ועפרו מטמאין כשרץ – ואפילו למאן דאמר (עבודה זרה מא, ב:) אין עובדין לשברים, הכא במאי עסקינן – כגון שהיתה עבודה זרה של ישראל, או של גוי השתחוה לה ישראל, ובירושלמי מוקי – כגון שהשתחוה לכל אבן ואבן, וכן פירש הקונטרס. **בית** שבנאו מתחלה לעבודה זרה – פירש רש"י: שתחילת בנינו לעבודה זרה, והיו עובדין את הבית עצמו, וכן בסמוך גבי אבן שהצבה

מתחלה לבימוס – במקום מושב של עבודה זרה, ועובדים את הבימוס בעבודה זרה עצמה. ויפה כותן בזה, דרדאי צריך למר שהבית והאבן נעשו ליעבד, דאי להיות משמשי עבודה זרה – הא אמרינן (עבודה זרה יט, ב:) משמשי עבודה זרה אינן אסורים עד שיעבדו, ואילו בגמרא קאמר גבי בית: בנה אף על פי שלא השתחוה. וגבי אבן נמי, מוקטני "חצבה מתחלה" משמע דלא עבד בה כבד, דאי עבד בה – למא לי חצבה מתחלה לכך? הא גבי תפילין (ברכות כג, ב) אמרינן: צר ביה ולא אומנייה, וכן וזו נמי לא ליבעי חציבה מתחלה אי עבד בה מידו מתוך לשונו משמע שהבית והאבן נעשו להצית עבודה זרה, ואגב עבודה זרה עובדים הבית והאבן. וקצת קשה, דגבי אשירה בסמוך אין לפרש כן, שיהא נטוע לשום תחתיו עבודה זרה ואגב עבודה זרה עובדין (ואת האילן, דהא אמרינן בגמרא: רישא דברי הכל, ואילו רבי שמעון אומר: הואיל ולצורה הם עובדין תתיר להם את האילן, ולא קאמר דאגב עבודה זרה עובדין את האילן? לכן נראה לפרש בכל שלשתן שבנה חצבה ונטע להיות עבודה זרה עצמה, היא נקט גבי אבן לבימוס, אף על גב דסתם בימוס רגילות הוא להיות משמשי עבודה זרה כמו בימוס של מלכים, מכל מקום נקט בימוס, שלא היתה חשובה בעיניהם לעבדה אלא אותם שרומה לבימוס, לפי שבניהם נותנין עליה עבודה זרה.

אבן שהצבה מתחלה – הוא הדין דהוא מצי למנקט: זקפה להשתחוות לה, כדאמר רבי יהודה (עבודה זרה מז, א) גבי לבנה, ונראה לא דלא דמי, דהא דאמר רבי יהודה דזקיפתה אוסרתה, היינו בהשתחוה לה גוי, דאמר: שליחותיה דישיראל עבדי כיון דגלי דעתיה דלעבודה זרה נתכוין, אבל הכא בחציבה לבד נאסרה, משום דהוי מעשה חשוב. והכי נמי אמר בגמרא: בנה אף על פי שלא השתחוה, והכי נמי נמיא: חצבה אף על פי שלא השתחוה, ומיהו, לפי מה שפירש הקונטרס בגמרא, דמתניתין אתיא כמאן דאמר אסורה מיד – ודאי הוי רבותא טפי בוקפה אף על גב דלא חצבה, דמתרסא אליביה כדמשמע לעיל, אלא נקט חצבה כמו בבית כנאו ובאילן נטעו כו, ושיך לך מה, **א** **גדעו** ופסלו לעבודה זרה – פירש הקונטרס: לעבד בגידולין שיגדלו משתה, ושאינו עושה עבודה זרה רק החידוש. ויפה כותן, שאם נתכוין הגוי לעקור לעשותו לעבודה זרה – ודאי הכל אסור אף על פי שאין מחובר, כיון שעשה מעשה בגוף האילן, דומיא דעפר דחפר בה ברות שיחין ומערות, שנאמר גם שאר הקרקע לפי שעשה בה מעשה. ושיך לך מה, **א** **הכ** **גרסין**: העמיד תחתיו עבודה זרה ונטלה הרי זו מותרת ואף על גב דכי לא בטלה נמי לא הוי משמשין, דהא אליבא דרבנן קא מוקמינא לה בגמרא, דאמרינן: אינו שנטעו ולבסוף עבדו מותר, והכא סתמא לא נטע מתחלה לכך, מדלא מפרש עלה שנטעו שנטעו לכך, מכל מקום, כזו לא בטלה איסורא דרבנן איכא, שבשעה שעבודה זרה נראית תחתיה נראה כאילו נטועה מתחילה לכך. **והאנן** בנה תנן – הוה מצי למימר: וליטעמין, בימוס דחלוש הוא נמי תנא חצבה, אלא חצבה הוא הדין השתחוה, והכי נמי בנה הוא הדין השתחוה. **א** הכי שלשה ארבעה הוו – גבי בימוס נמי איכא למיפוך הכי, דהא השתחוה לבימוס אסור, ובחד שינויא מתרסי. **והוא** שסיד וכייד בגופה של אבן – אומר רבינו יצחק, כי לאו דוקא נטל מה שחידש ותו לא, דאם כן אפילו לא סיד בגופה של אבן נמי נטל מה שחידש. אלא, נוקב כל האבן מעבר לעבר כנגד החידוש ונטלו.

גידעו

בגופיה, אלא דהאי בלא גופיה נמי אסירא. ורבי אמי אביטול קאי, והכי קאמר: אפילו סיד בגופיה סגי לה בהא ביטולא דמתניתין, ולא בעי ביטול דגוי, ותייחסר כולה – ותיבעי גוי לבטלה, או אם היתה של ישראל תאסר עולמית. קא משמע לן דלא חילי שם עבודה זרה אלא אחידוש.

נידון מחצה על מחצה – אותו חלק של עבודה זרה אינו עולה לא בבניית ארבע אמות, אבל חלקו עולה לו, שאם היה עביו שתי אמות – מונה האמה שלו וכונס עד שלש אמות לתוך שלו. **אבניו ועציו ועפרו** – של אותו כותל, מטמאין כשרץ אפילו חלקו, לפי שאין ברידה. שרץ אין מטמא במשא. שקין – לשון שרץ. **נה כפמחא במשא** – דכתיב: "וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו", אלמא

טמיתיה לכלי אשר נשא אותה ואף על פי שלא נגעה, שאפילו היו עשרה כלים על זה זה כולן בכלל "אשר תשב עליו" הן. תורם כמו דוח – בעבודה זרה מישתעי. **גמרא דעבדי ליה בית הכסא** – שנפנה שם. **והא בעי צניעותא** – ואנן תנן דאסור לבנות כותל להפסיק בינו ובין עבודה זרה, לפי שבוטלו לעבודה זרה במקום שנפנה ביום – שצריך צניעות. ואף על גב דשנינו בפרק "הדואר" (ברכות סב, א) לא תימא במקום שיהא צריך להתרחק בלילה כביום, אלא אימא: בדרך שנפנה ביום – שיהא נפרע מישב וכשיעור שנתנו חכמים טפח וטפחיים, מכל מקום שמע מינה דבעינן נמי בלילה צניעות, והכא ליכא צניעות, דחוו ליה בני עבודה זרה, חייבי והינני – קוצים וברבנים. **משנה** שלשה בתים הן – לענין ביטול עבודה זרה. בית – שתחלת בנינו לעבודה זרה, והיו עובדין את הבית עצמו. הרי זה אסור – דכל הבית הוי עבודה זרה, ואם הגוי כנאו – אסור עד שיבטלו, שיתרץ ממנו קצת. ואם של ישראל הוא – אסור עולמית אבניו עציו ועפרו. סיידו ויהיו לעבודה זרה – שהיה בני עבד לדירת אדם והקצרו לעבודה זרה, וטחו וסידו ועשה בו צורין לעבודה זרה. **נוטל מה שחידש** – אם בא ישראל לבטל – נוטל מה שחידש ומותר הבית, ואף על פי שלא ביטלו גוי, או אפילו היתה של ישראל משומד, שאין עבודה זרה שלו בטילה – הכא בטל, שאין נאסר אלא חידוש, והוא חידוש שבטל אסור כנאוה לעולם. ובגמרא מוקי לה כגון שלא נעבד הבית מעולם, אבל אם השתחוה לה גוי אחרי כן – נאסר כל הבית, ובעי גוי לבטלו, ואם השתחוה לה ישראל – אסורה עולמית. **הכנים לתוכו עבודה זרה** – ואת הבית עצמו לא נתכוין לעבד, ולא הקצוה לתעשי עבודה זרה, אלא ביה שעה הקצוה לתוכו עבודה זרה. **גמרא** תלוש ולבסוף חביו – אבני בית תלושין, ובנאן וחברן בקרקע. **אף על פי שלא** השתחוה – וקסבר תנא דידן, עבודה זרה אסורה מיד, ואף על פי שלא נעבדה. **לענין ביטול בנה** והשתחוה חד חשיב ליה – דבין בנה בין השתחוה – כולו אסור, אם שם גוי היא צריך גוי לבטלו, ואם של ישראל היא – אין לה

בטילה עולמית. **משנה** שלש אבנים הן – לענין ביטול עבודה זרה. **אבן** שהצבה – מן החרה. מתחלה לבימוס – במקום מושב עבודה זרה, שמושיב הצלם עליה ועובדין את הבימוס בעבודה זרה עצמו. הרי זו אסורה – ואפילו לא העמיד עליה. ואם גוי חצבה – צריך גוי לבטלה ולחסר ממנה מעט עד שתפגום, ואם ישראל חצבה לעבד עליה עבודה זרה – אסורה עולמית. סיידה וכיידה לקבודה זרה – והיא היתה חצבה עומדת. **נוטל** – ישראל מה שחידש הגוי, והאבן ומותרת, שלא נעשה עבודה זרה, אלא החידוש. **העמיד עליה עבודה זרה** – לפי שעה, אלא חקצה את האבן לבימוס, וסילקה הרי זו מותרת ואין צריכה ביטול. **גמרא** והוא שסייד וכייד בגופה של אבן – שחקק בה צורה בברזל, אבל סיד וכייד עליה על ידי טיח – מותרת בלא ביטול, הואיל ולא עבדה גוי, והא בית – סיד וכייד שלא אינה נעשה על ידי חקיקה, אלא טח על הכותל, ביני אורכי – בין לבינה ללבינה מכניסו, דהוא ליה בגופה. **מי לא עסקינן** – כלומר, מתניתין סיד וכייד סתמא קתני, ומי לא משתמע נמי דאי הוה בית שיע מתחלה קודם איסור, והדר האי ושייעה לשם עבודה זרה, וקתני נוטל, דלא סגי בלא נוטלת חידוש. לענין ביטול **אתמר** – ולא לענין תחלת איסור, למימרא דלא ניתרסא אלא אם כן סיד

בגופיה, אלא דהאי בלא גופיה נמי אסירא. ורבי אמי אביטול קאי, והכי קאמר: אפילו סיד בגופיה סגי לה בהא ביטולא דמתניתין, ולא בעי ביטול דגוי, ותייחסר כולה – ותיבעי גוי לבטלה, או אם היתה של ישראל תאסר עולמית. קא משמע לן דלא חילי שם עבודה זרה אלא אחידוש.

עבודה זרה דף מז עמוד ב תלמוד בבלי המבאר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רסג

והבית מותרים בהנאה. אולם אם השתחוה לבית, הבית עצמו
נאסר בהנאה, ואם היה שייך לגוי עליו לבטלו, ואם הוא של
ישראל, כל הבית אסור בהנאה לעולם. דין שלישי. דיה הבית בנוי
שלא לשם עבודה זרה, אלא לדירת אדם, והקנים לתוכה עבודת
בוכבים באופן עראי, ולא התכוין לעבוד את הבית ולא להקצותו
לתשמיש של עבודה זרה, והוציאה – ואחר זמן הוציא את העבודה
זרה מהבית, הרי בית זה מותר.

גמרא

הגמרא מביאה את דברי רב ומקשה עליו ממשנתנו: אמר רב,
המשתחוה לבית אסור בהנאה כדין עבודה זרה. מבארת הגמרא:
אלמא קמבר – משמע שרוב סוכר שדבר שבתחילה היה תלוש
ולכפוף חכרו לקרקע, כתלוש דמי, ולכן גם הבית שהיו
תלושים, אף שבנה בהם בית וחיברם לקרקע, הבית נאסר ואין דינו
כמחובר שאינו נאסר. מקשה הגמרא: מדוע אמר רב שהבית נאסר
כשהשתחוה לו, והאנן בנאו תנן – והלא שנינו במשנתנו 'בית
שבנאו לעבודת כוכבים הרי זה אסור', ומשמע שנאסר דווקא
כשבונה אותו לשם עבודה זרה, ולא בהשתחויה לבית שעשו
מכבר. מתרצת הגמרא: שנו במשנה 'בנאו' כדי לחדש שאם בנאו
לשם עבודה זרה אף על פי שלא השתחוה לו הבית נאסר, אך גם
באופן שהשתחוה לבית בנוי הבית נאסר, אף על פי שלא בנאו
מתחילה לשם עבודה זרה.
מקשה הגמרא: אי הכי (הני) שלש – מדוע מנה התנא רק שלשה
בתים שדינם שונה, ארבעה הוו – הלא יש ארבעה בתים, לפי רב
שהשתחוה לבית בנוי אסרו. מתרצת הגמרא: כיון דלענין ביטול
[תנן] – כיון שאת חילוקי דיני הבתים שנו במשנתנו לענין ביטול
שם עבודה זרה מהם, ובוזו אין הבדל בין בין בנה בית לשם
עבודה זרה, לבין השתחוה לבית, שבשניהם אם הוא של גוי צריך
לבטלו, ואם הוא של ישראל אסור לעולם, כנה והשתחוה חד קא
חשיב ליה – לכן התנא מחשיב בית שבנאו לשם עבודה זרה ובית
שהשתחוה לו כדין אחד, ואינו מוסיף למנות.

משנה

שלש אבנים הן – שלשה דינים חלוקים ישנם באבנים שיועדו
לעבודה זרה, לענין ביטול שם עבודה זרה מהם. דין ראשון. אבן
שהצבה מתחלה מההר, כדי שתשמש לבימים – למקום מושב
הפסל, והאבן עצמה נעבדת כמו הפסל, הרי אבן זו אסורה, ואפילו
לא הושיב עדיין את הפסל עליה. ולכן, אם היא של גוי, יכול
לבטלה ולהחירה על ידי שיפגום מעט ממנה, ואם היא של ישראל
אין מועיל בה ביטול ואסורה לעולם. דין שני. היתה האבן חצובה
מכבר, וסידרה וסידרה – וצייר עליה ציורים לשם עבודת בוכבים,
התוספת נאסרת בהנאה, ואם רוצה לבטל שם עבודה זרה
ולהשתמש בה, נוטל מה שפסיד וביד וזורה לרוח, והאבן מותרת.
דין שלישי. היתה האבן חצובה מכבר, והעמיד עליה עבודת בוכבים
באופן עראי, ולא הקצה אותה שתשמש בקביעות למקום מושב
הפסל, אין האבן נאסרת מחמת כן, ואם סילקה – סילק את הפסל
מהאבן, הרי אבן זו מותרת.

גמרא

שנינו במשנה: אבן שהיתה חצובה מכבר, וסיידה וציירה לשם
עבודה זרה, האבן אסורה עד שיטול את הסייד. מבארת הגמרא
באיזה סידור וכיוצא מדובר: אמר רבי אמי, והוא שפסיד וביד בגופה
של אבן – המשנה אסרה רק אם חקק בברזל באבן עצמה צורה
וסייד וצייר את הצורה, אולם אם סייד וצייר בטיח על פני האבן,
האבן אינה נאסרת.
מקשה הגמרא: והא דמיא דבית תנן – הלא התנא כתב את הדין

נידון מהצבה על מהצבה – מקום עובי הכותל נידון שחציו הקרוב
לעבודה זרה הוא שלה וחציו הקרוב לישראל הוא שלו, ולכן
בבניית הכותל החדש עליו להרחיק ארבע אמות מסוף חלקה של
העבודה זרה, שהוא אמצע עובי הכותל שנפל. כגון, אם עובי
הכותל שנפל היה שתי אמות, כיון שאמה אחת היא שלו, עליו
להרחיק רק עוד שלש אמות לתוך שלו. מוסיפה המשנה: אבניו
עציו וצמחי של כל הכותל שנפל, מוטמנים מגזירת חכמים, בששין,
שהרי נאמר בענין עבודה זרה (דברים יב כז) 'ששין תשקצצנו, ו'ששין'
הוא לשון שרץ, כשם ששרץ מטמא אדם וכלים שנגעו בו ואינו
מטמא במשא, כך דין עבודה זרה. רבי עקיבא אמר, מטמאת פגודה,
שהרי נאמר בענין תיעוב עבודה זרה (שערי ל כב) 'תורם כמו דוה',
צא תאמר לו, הפסוק השווה עבודה זרה לנדה, מה נדה מוטמאת
במשא – מטמאת אדם או כלים הנושאים אותה אף שאינם נוגעים
בה, אף עבודת בוכבים מוטמאת במשא.

גמרא

שנינו במשנה: אם נפל כותל ביתו הסמוך לבית עבודה זרה, יכנסו
ארבע אמות לתוך שלו ויבנה. מקשה הגמרא: איך מחייבים אותו
לכנס את בניית הכותל לתוך שלו, והא קא מרווח לעבודת בוכבים
– הלא הוא מהנה את העבודה זרה בכך שהוא מרחיב את שטחה.
מתרצת הגמרא: אמר רבי תנאי מפורא, דעבד ליה – שעושה את
המקום הפנוי בית הכסא.
מקשה הגמרא: והא כפי צניעותא – הרי בית הכסא צריך צניעות,
ואילו כאן בצד הפונה לבית העבודה זרה אין כותל, ואנשי
העבודה זרה רואים אותו. מתרצת הגמרא: דעבד ליה – שעושהו
בית הכסא דלילה – שנפנים בו בלילה.
מקשה הגמרא: והא אמר מר בברכות (סב) איהו אדם צנוע, זה
הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום, שלא יראוהו בני אדם. והא על
גב דאוקימא בגדר – ואף שבמסכת ברכות (סב) מפרשים מימרא
זו, שאין הכוונה שיעטרך להתרחק בלילה למרחק של מיל כמו
ביום, אלא שיתפנה בלילה כדרך שנפנה ביום, מיהו צניעותא כפי
למעבד – מכל מקום מוכח שצריך לנהוג בצניעות, והיינו להתפנות
כדרך שלא היו רואים אותו בני אדם ביום. מתרצת הגמרא: דעבד
ליה – שעושהו בית הכסא לתינוקות, שאינם צריכים לנהוג
בצניעות.

מיישבת הגמרא באופן אחר: אי נמי, דגיד ליה – שממלא את
המקום הפנוי בחיץ וחיץ – בקוצים וברקנים, שבכך לא יוכלו
להשתמש במקום זה.

משנה

שלשה בתים הן – שלשה דינים חלוקים ישנם בבתי שיועדו
לעבודה זרה לענין ביטול שם עבודה זרה מהם. דין ראשון. בית
שבנאו מתחלה לעבודת בוכבים על מנת לעבוד לבית עצמו, הרי
זה אסור בהנאה. ולכן אם הבית של גוי, אפשר לבטל ממנו שם
עבודה זרה ולהתירו על ידי ניתוח חלק מן הבית. ואם הוא של
ישראל, אין לו תקנה בביטול, ואבניו עציו ועפרו אסורים בהנאה
לעולם. דין שני. היה בית בנוי מתחילה שלא לשם עבודה זרה
אלא לדירת אדם, והקצה בעליו את הבית לעבודה זרה, ואף עשה
מעשה וסידו – וטח את הבית בסיד, ובידו – וצייר בסיד ציורים
לשם עבודת בוכבים, וחייד – או שחידש בבנין דברים שלא היו
שם קודם לכן לשם עבודה זרה, אם עדיין לא השתחוה לבית,
נאסר הסייד והכיוצא בהנאה, ואסור לדור בבית עד שישיר את
הסייד. ולכן, אם הבית של ישראל, כיון שאין ביטול לעבודה זרה
שלו, הרי זה נוטל כל מה שחייד והוסיף בבית לשם עבודה זרה,
והבית מותר בהנאה. אך מה שקילף והסיר מהבית אסור בהנאה
לעולם ואין לו ביטול. ואם הבית שייך לגוי, יכול הגוי לבטל את
הסייד, על ידי הסרת מעט ממנו או מהתוספת, והסייד והתוספת

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **טו.** מִי שְׁאֵסוּר וּפְּבָלִים [א] בְּרִגְלָיו מִתֵּר לְצֵאת בָּהֶם 162 מִפְּנֵי שֶׁהֵם לֹא פָּמֹו מְלָבוּשׁ [ב] וְאִין חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא
- 2 יִפְּלוּ מֵעַל רִגְלָיו וְיֵבִיִּאם בְּיָדוֹ לְפִי שְׁמֵן הַסֶּתֶם הֵם תְּקוּעִים הַיֵּטֵב שֶׁלֹּא יִבְרַח:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו סעיף טו

ביאורי הלכה

- נא] ובבלים -** אזיקים, טבעות מתכת סגורות סביב רגליו¹⁶¹.
נב] כמו מלבוש - מותר לאדם הזקוק למכשיר-שמיעה לצאת בו גם במקום שאין בו עירוב, ולא רק במכשיר השקוע באוזן, אלא אף במכשיר המורכב משני
- חלקים 163.**
והוא הדין בכל דבר המחובר לגופו¹⁶⁴, ללא חשש שיפול ממנו, ורגיל ללבושו כל-יום - כשאין חשש שיטלטלו בידיו¹⁶⁵.

ציונים והוספות

- כמבואר בסימן זה.
(161) והוא הדין באזיקים שעל ידיו וכיוצא-בזה, ובאזיקים אלקטרוניים יש להזהר שלא לגרום לפעולה חשמלית על ידי היציאה בהם.
(162) אבל ראה מהדו"ב לסי' שא (ד"ה אבל), שלשיטת הרמב"ם (דלקמן ס"כ) גבי משיחה על המכה, אפשר שגם בזה אין היתר (כיון שלובשים אותם מחמת מקרה ואין הדרך בכך תמיד).
(163) שש"כ פ"ח סי"ד. ולהעיר שבעבר היו מכונות המורכבות משני חלקים שאחד מהם היה מונח בכיס, והיה אסור בטלטול, (ראה שו"ת הר צבי ח"א סי' קעג ועוד).
(164) אבל דבר המחובר לבגד - אסור בהוצאה אלא אם כן בטל לבגד (ונחשב כחלק ממנו), או שנחשב כתכשיט
- כמבואר בסימן זה.
(165) ראה לעיל על סעיף יב שמטעם זה יש להתיר לצאת ברגל תותבת, הלכה זו היא גם הבסיס להיתר יציאה במשקפיים (ראה לעיל ס"ח) ועוד דברים המלוכשים על הגוף, ובתנאי שהדרך לצאת בהם כך, אך כשאין הדרך לצאת בהם כך, או שרגילים להסירם מידי פעם (כמשקפי שמש) - אסור לצאת בהם - אלא אם כן זהו צורך רפואה כתחבושת וכיו"ב דלהלן שאז נחשב כתכשיט.
והטעם שצריך שיהיה דרכו בכך, הוא כדי שלא יבוא לטלטלו בידיו, וכן כדי שיהיה נחשב כלבוש ממש, משא"כ דבר שאין דרכו בכך (וראה לעיל המובא מהמהדורה בתרא שאסר אפילו כבלים, משום שנחשב כאין דרכו בכך).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות יום-הכיפורים - לפי לוח "רב יומי"

- 1 **יב** אבל יש אומרים שטעם טבילה זו הוא משום תשובה
 - 2 כגו המתגייר ולפי זה יש לטבול שלש פעמים ואפילו
 - 3 נערים ובתולות שהם בני מצוה נוהגים לטבול אע"פ שאין
 - 4 קרי שייך בהן ואפילו מי שטבל בערב ראש השנה ולא ראה
 - 5 קרי אח"כ צריך לחזור ולטבול בערב יום הכיפורים משום
 - 6 תשובה:
 - 7 **יג** יש לטבול קודם תפלת מנחה כדי להתוודות (במנחה)
 - 8 בטוהרה ויש טובלין אחר סעודה המפסקת כדי שיהא
 - 9 סמוך ליום הכיפורים:
 - 10 **יד** מי שמת לו מת קודם יום הכיפורים מותר לו לרחוץ
 - 11 בחמין ולטבול בערב יום הכיפורים מפני שיום
 - 12 הכיפורים דינו כרגלים שמבטלים ממנו גזירת שבעה כמ"ש
 - 13 בסימן תקמ"ח אלא דיש לו לאחר הרחיצה והטבילה כל מה
 - 14 שאפשר שיהיו סמוך לחשיכה מטעם שנתבאר שם ושאר
 - 15 דיני אבילות כגון ישיבה על גבי קרקע צריך לנהוג עד
 - 16 הלילה ממש מטעם שנתבאר שם:
- חלק ד סימן תרו שיפייס אדם את חברו בערב יום כיפור:

- 34 **ב** ויש אומרים שזמן מצות ווידי מן הדין הוא קודם
- 35 התחלת זמן הכפרה דהיינו עם חשיכה כדי שיכנס ליום
- 17 **א** כיון שיום הכיפורים הוא יום הסליחה וכפרה כמ"ש כי

48 והכפרה גדולה מהמחילה והמחילה גדולה מהסליחה לפיכך
49 החטא הוא מתכפר ונמחל העון ונסלח הפשע.

50 וצריך להתוודות מעומד לפיכך לא יסמוך על דבר בענין
51 שאם ינטל אותו דבר שהוא סומך עליו היה נופל כמו
52 שנתבאר בסי' תקפ"ה וטוב לשחות בעת הווידוי כמו
53 במודים כדי להתוודות בהכנעה גדולה.

54 וכשמתוודה יכה באגרופו על הלב כלומר אתה גרמת לי
55 החטא ויש נוהגין להכות על החזה מטעם הידוע להם:

56 ח אע"פ שהתוודה בתפלת לחש אעפ"כ כשהש"ץ מגיע
57 לוידוי צריך לחזור ולעמוד ולהתוודות עמו ובוידוי זה
58 אינו צריך לפרט החטא אלא כיון שאמר עם הש"ץ אבל
59 אנחנו חטאנו די ורשאי לישב אח"כ ומכל-מקום אין לדבר
60 בשעה שהש"ץ מתוודה:

61 ט עוונות שהתוודה עליהן ביום הכיפורים שעבר אע"פ
62 שכבר נתכפרו אעפ"כ יכול לחזור ולפורטן בוידוי ולא
63 עוד אלא שהחזור ופורטן הרי זה משובח שנאמר וחטאתי
64 נגדי תמיד כלומר אני סבור שכפרת לי והרי הוא תמיד
65 כאילו הוא נגדי עומד:

66 י אין חותמין בוידוי בין וידוי של ערב יום הכיפורים של
67 מנחה בין וידוי של היחיד אחר תפלתו בתפלות של יום
68 הכיפורים עצמו:

69 יא נוהגין שאחר תפלת המנחה בערב יום הכיפורים לוקין
70 כל הקהל ל"ט מלקות ואע"פ שאין מלקות מועיל בזמן
71 הזה שאין לנו דינים סמוכין וגם אין חייב מלקות אלא אם
72 כן התרו בו שהבית-דין מלקין אותו, מכל-מקום נוהגין
73 ללקות שמתוך כך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו ועוד
74 כדי להכניע לבבו ולהכניע לעבוד השם הנכבד והנורא
75 באימה וביראה:

76 יב ונהגו שהנלקה אומר ויודים בשעה שנלקה והמלקה
77 אומר והוא רחום יכפר עון וגו' ג' פעמים שהם ל"ט
78 תיבות נגד ל"ט מלקות:

79 יג ונהגו להלקות ברצועה כל דהוא שאין זה מלקות גמור
80 שצריכה להיות רצועה רחבה טפח:

81 יד ולוקחין רצועה של עגל לעוררו בתשובה על-דרך ידע
82 שור קנהו אבל אין צריך ליקח שתי רצועות אחת של
83 חמור כמו שהיו במלקות גמור כיון שאין מלקות מועיל
84 בזמן הזה:

85 טו והנלקה לא יעמוד ולא ישב רק מוטה אחוריו לדרום
86 ופניו לצפון לפי שעיקר חטא האדם הוא מחמת ממון
87 וכתיב מצפון זהב יאתה על כן יכניע את עצמו לאותו רוח
88 להודיע שמשם בא לו החטא:

89 טז יום הכיפורים אינו מכפר אלא על השבים המאמינים
90 בכפרתו אבל המבעט בו ומחשב בלבו מה מועיל לו
91 יום הכיפורים זה אין יום הכיפורים מכפר לו:

חלק ד סימן תרז סדר הווידוי במנחה בערב יום הכיפורים:

92 א מצות עשה מן התורה להוסיף מן החול על הקודש בין

1 בתשובה ולא יהא שהות לחטוא בין הווידוי להתחלת זמן
2 הכפרה אלא שחשו חכמים שמא יארע לו דבר קלקלה
3 בסעודה ולא יוכל להתוודות עם חשיכה לכך תקנו
4 להתוודות במנחה ואע"פ שהתוודה במנחה חוזר ומתוודה
5 עם חשיכה שהוא עיקר זמן וידוי מן הדין שמא אירע לו
6 דבר עבירה אחר מנחה ואע"פ שהתוודה עם חשיכה חוזר
7 ומתוודה בתפלת ערבית ובכל תפלה של היום לפי שבודאי
8 גם ביום הכיפורים עצמו חייב להתוודות ולשוב בתשובה
9 שלימה.

10 והלכה כסברא הראשונה, מכל-מקום ראוי לכל אדם
11 להחמיר על עצמו כסברא השניה וכשרואה בין השמשות
12 ממשמש ובא יעמוד ויתוודה:

13 ג כשהיחיד מתוודה בין בתפלת מנחה של ערב יום
14 הכיפורים בין בערבית שחרית מוסף מנחה ונעילה של
15 יום הכיפורים הוא מתוודה אחר שגמר תפלתו קודם שעקר
16 רגליו אבל הש"ץ אומר הווידוי ביום הכיפורים בתוך
17 התפילה.

18 אבל בתפלת המנחה של ערב יום הכיפורים אין הש"ץ חוזר
19 את הווידוי בקול רם דכיון שלא תקנו הווידוי במנחה אלא
20 משום חשש שמא יארע דבר קלקלה בסעודה והש"ץ אינו
21 מחזיר את התפלה אלא כדי להוציא את מי שאינו בקי לא
22 רצו חכמים לתקן שיחזור ש"ץ את הווידוי שמא יארע דבר
23 קלקלה למי שאינו בקי שמועטין הן שאינן בקיאים:

24 ד אם לא פרט את חטאיו אלא אמר סתם חטאתי יצא ידי
25 מצות וידוי, ומכל-מקום לכתחלה נכון לפרט את החטא
26 שיאמר עשיתי כך וכך מפני (שערב יוה"כ) [שעל ידי כן]
27 הוא מתבייש יותר לפני הקדוש ברוך הוא מחטאיו ומתחרט
28 עליהם מעומק לבו.

29 וכשהוא מפרט חטאיו יתוודה בלחש שאם יתוודה בקול רם
30 אסור לו לפרט חטאיו ברבים לפי שאין זה כבוד המקום
31 שמגלה לרבים שחטא כנגדו.

32 במה דברים אמורים בחטא שאין מפורסם אבל חטא
33 המפורסם לרבים מותר לפרטו ברבים אפילו בקול רם,
34 ומכל-מקום אין חובה לפרטו בקול רם אלא יפרטנו בלחש
35 אם ירצה:

36 ה ומה שאומרים על חטא על סדר א"ב אין זה נקרא פורט
37 חטאיו הואיל והכל אומרים בשוה אינו אלא כנוסח
38 תפלה ולפיכך מותר לאמרו בקול רם:

39 ו סדר הווידוי בעל חטאים שאנו חייבים עליהם עולה
40 ואח"כ חטאת ואח"כ קרבן עולה ויורד ואח"כ אשם ודאי
41 ותלוי לפי שכך סדורים הקרבנות בפרשת ויקרא ואח"כ
42 שאנו חייבים עליהם מכת מדרות ואח"כ מלקות ארבעים
43 ואח"כ מיתה בידי שמים ואח"כ כרת ועירי ואח"כ ארבע
44 מיתות בית דין כי צריך לבקש על הקל קל תחלה ואח"כ
45 מוסיף והולך כמו שנתבאר בסי' תקפ"ב:

46 ז יאמר לשון כפרה לחטאים ולשון מחילה לעוונות ולשון
47 סליחה לפשעים כי החטא קל מעון ועוון קל מפשע

49 אבל חייב להוכיחו ביחיד אפילו מאה פעמים עד שינוזף בו
50 החוטא שכיון שהודיע לו האיסור והוא עובר עליו בזדון
51 חייב כל אחד ואחד מִישראל להוכיחו שנאמר הוכח תוכיח
52 אפילו מאה פעמים.

53 מכל־מקום אם היא עבירה שבסתר יוכיחנו בתחלה בסתר
54 ואם לא שב מדרכו מכלימים אותו ברבים עד שישוב אבל
55 אם עובר עבירה בגלוי מוכיחין אותו מיד שלא יתחלל שם
56 שמים:

57 ך מי שהוכיח את חברו ונוזף בו חברו החוטא לא יוכיחנו
58 עוד על עבירה זו שנאמר אל תוכח לץ וגו':

59 ז אם הפסיק מאכילתו בעוד היום גדול אע"פ שהסכים
60 בדעתו שלא לאכול עוד היום אעפ"כ מותר לו לחזור
61 ולאכול כיון שלא הוציא כן בשפתיו דברים שבלב אינן
62 דברים ואם הוציא כן בשפתיו אסור לו לאכול מדין נדר
63 (ולא מחמת איסור יום הכיפורים) כיון שאמר בפירוש שלא
64 יאכל עוד היום.

65 אבל אם קיבל עליו תענית של יום הכיפורים בסתם ולא
66 אמר בפירוש שלא יאכל עוד אם הוא עדיין קודם פלג
67 המנחה אין קבלתו כלום ומותר לחזור ולאכול, ואם (עדיין
68 ס' רס"א טעם על זה) הוא אחר פלג המנחה אזי מועלת
69 קבלתו וחל עליו כל חומר של יום הכיפורים ואסור
70 במלאכה וברחיצה וסיכה חוץ מנעילת הסנדל כמו שנתבאר
71 בס' תקנ"ג ושם נתבאר דטוב להחמיר ולהתנות בסעודה
72 המפסקת שיהא רשאי לאכול ולשתות עוד אחר הסעודה:

73 ח בערב יום כיפור אפילו בסעודת שחרית אין לאכול אלא
74 מאכלים קלים להתעכל (כדי שלא יהיה שבע) כגון בשר
75 עופות ודגים כדי שלא יהא שבע ומתגאה כשיתפלל ביום
76 הכיפורים.

77 וכן אין אוכלים דברים המרבים זרע אפילו בסעודת שחרית
78 כגון שומים וביצים אבל מאכלי חלב וחמאה אע"פ שהן
79 מרבינן זרע, מכל־מקום נוהגין לאכלם בשחרית כיון שהם
80 מאכלים קלים להתעכל.

81 אבל בסעודה המפסקת שהוא סמוך ללילה אין לאכול אותם
82 וכן אין לאכול בסעודה המפסקת דברים המחממים את הגוף
83 [כגון] בשמים וכרכום שמא יבא לידי קרי בלילה:

84 ט אם אכל הרבה בערב יום כיפור לא ישים אצבעו בפיו
85 להקיא שמא יבלע מן הקיאה:

86 י לא יאכל שומשמן בערב יום כיפור מפני שמעלה גרה
87 ביום הכיפורים:

חלק ד סימן תרח סדר סעודה המפסקת:

88 א יש אוסרים להטמין חמין מערב יום כיפור למוצאי יום
89 הכיפורים מפני שלא התירו להטמין חמין אלא לכבוד
90 השבת אבל זה שהוא מטמין למוצאי יום הכיפורים שהוא
91 חול לא התירו לו כלל לפי שהתבטל מתחמם ביום
92 הכיפורים ונמצא יום הכיפורים מכין לחול.
93 ויש מתירים להטמין בערב יום כיפור מפני שהוא מכין

1 בעיניו בין באיסור מלאכה שנאמר ועניתם את נפשתיכם
2 בתשעה לחודש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם יכול
3 יתענה בתשיעי לחודש תלמוד לומר בערב אי בערב יכול
4 משתחשך תלמוד לומר בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה
5 מבעוד יום מכאן שמוסיפים מחול על הקודש.

6 (ואע"פ שממקרא זה למדנו בס' תר"ד שמצוה לאכול בערב
7 יום כיפור, מכל־מקום פשט הכתוב משום תענית ממש כמו
8 שנתבאר כאן אלא שמצות חכמים היא להרבות בסעודה
9 בערב יום כיפור מטעם שנתבאר שם ומצאו להם סמך מן
10 התורה שנאמר ועניתם וגו' בתשעה לחודש ופירשו בו
11 חכמים שיכין את עצמו באכילת תשיעי לעינוי של עשירי).

12 אין לי אלא מלפניו מלאחריו מנין תלמוד לומר מערב עד
13 ערב הוקשו שני הערבים זה לזה ואין לי אלא יום הכיפורים
14 שבת מנין תלמוד לומר תשבתו יום טוב מנין תלמוד לומר
15 שבתכם כל שבות שאתה שובת אתה מוסיף לה בין מלפניה
16 בין מלאחריה.

17 יכול יהא ענוש כרת על התוספת תלמוד לומר וכל הנפש
18 אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה והאבדתי וגו' וכן
19 בעינוי הוא אומר כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום
20 הזה ונכרתה וגו' על עיצומו של יום ענוש כרת אבל אין
21 ענוש כרת על התוספת:

22 ב ותוספת זה צריך שיהא קודם בין השמשות דאילו בין
23 השמשות עצמו (ספק יום) ספק לילה הוא ואינו נקרא
24 תוספת ואף אם לא היה הכתוב מזהיר עליו היה צריך
25 לפרוש מספק עבירה:

26 ג ותוספת זה אין לו שיעור אלא שמתחלת השקיעה שאין
27 השמש נראה על הארץ עד בין השמשות שהוא ג' רביעי
28 מילין קודם הלילה והזמן הזה שהוא מהלך ג' מילין ורביעי
29 רצה לעשות כולו תוספת עושה רצה לעשות מקצתה עושה
30 ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה ודאי מחול על הקודש:

31 ד נשים שאוכלות ושותות עד בין השמשות ממש והן אינן
32 יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקודש אין ממחין
33 בידן אם הוא ידוע שבדאי לא ישמעו לנו ויעשו בזדון
34 דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

35 וכן הדין בכל דבר איסור שאינו מפורש בתורה אלא
36 שחכמים למדוהו ממדרש הפסוקים או שהוא קבלה בידם
37 הלכה למשה מסיני או שהן בעצמן אסרו דבר ואדם אחד
38 עובר על דבריהם בשגגה שאינו יודע האיסור ואף אם יודיע
39 לו האיסור לא יקבל ממנו אינו צריך למחות בידו דמוטב
40 שיהיה שוגג ולא יהיה מזיד:

41 ה אבל דבר שאיסורו מפורש בתורה אע"פ שידוע לנו
42 שהחוטא הזה לא יקבל ממנו אף אם נודיע לו האיסור
43 אעפ"כ צריך למחות בידו לפי שכל ישראל ערבין זה בזה
44 וע"י שמוחה בידו הוא מוציא את עצמו מהערבות.

45 ומכל־מקום לא יוכיחנו ברבים אלא פעם אחת אבל לא
46 ירבה בתוכחות ברבים מאחר שברור לו שלא יקבל ממנו
47 ועל זה אמרו כשם שמצוה לאמר דבר הנשמע כך מצוה
48 שלא לאמר דבר שאינו נשמע.

מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפילות ועל גבי החולים.

וכן אם חל יום הכיפורים בשבת חייבין הכל להדליק אף בביתו ומברכין אשר קדשנו במצותיו וציונו להדליק נר של שבת ושל יום הכיפורים:

ד נהגין בכל מקום להציע בגדים נאים בבית הכנסת וגם בבתים להציע מפה יפה על השולחן כמו בשבת ויו"ט.

וכן נהגים להרבות בנרות בבית הכנסת שנאמר על כן באורים כבוד ה' ומתרגמין בפנסיא יקרו ה' וטוב לעשות פתילות עבות בבית הכנסת להרבות אורן.

ונהגו שכל איש גדול וקטן עושין בשבילו נר לבית הכנסת ועכשיו נהגין שאין עושין נר אלא לנשוי בלבד:

ה גם נהגו לעשות נר נשמה לאביו ולאמו שמתו:

ו ואם כבו נרות אלו ביום הכיפורים אין לומר לנכרי שיחזור להדליקן ואפילו לרמו לו אסור ולא עוד אלא שאם בא להדליק מעצמו צריך למחות בידו כמו שנתבאר בסימן רע"ו וכן אין לומר לנכרי לקבל שעוה הנוטף מן הנרות מפני שהישראל אסור לו לטלטל השעוה מפני שהיא מוקצה כמו שנתבאר בסימן רס"ה וכל שאין היתר להישראל לטלטלו אסור לומר לנכרי לטלטלו כמו שנתבאר בסימן רע"ו ע"ש:

חלק ד סימן תרי הדלקת הנרות ביום הכיפורים:

מחול לחול ואע"פ ששוהה על הכירה ביום הכיפורים אין זו חשובה הכנה כיון שאינו עושה מעשה ביום הכיפורים. והלכה כסברא האחרונה, מכל-מקום נוהגין באלו המדינות להחמיר כסברא הראשונה:

חלק ד סימן תרט הטמנת חמין בערב יום כיפור:

א יום הכיפורים צריך לכבדו בנרות כמו בשאר ימים טובים כמו שיתבאר אלא שיש מקומות שנוהגין איסור בהדלקת נר בליל יום הכיפורים בבית שאיש ואשתו דרים בו גזירה שמא יתאוה לאשתו כשיראנה לאור הנר ויבוא לידי תשמיש אבל יש מקומות שמדליקין בבית שכיון שאסור לשמש לאור הנר בוודאי לא יבוא לידי תשמיש.

וואותן מקומות שמדליקין צריכין לברך אשר קדשנו במצותיו וציונו להדליק נר של יום הכיפורים שהרי יום הכיפורים מצוה להדליק בו נרות כמו בשבתות וימים טובים:

ב אם יש לו נר דלוק בבית צריך להדליק נר בחדר שלן בו עם אשתו בין במקום שנוהגין להדליק בין במקום שאין נוהגין להדליק שכיון שרואה את אשתו לאור הנר שבבית א"כ יש לחוש שמא יבוא לידי תשמיש בחדר שאין שם נר דולק:

ג אפילו במקומות שאין מדליקין בבית, מכל-מקום

'תורה אור' פרשת תשא - הפרשה החסידית

זה יתנו כל העוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים

צווי שְׁתֵּאדוּב אוֹתוֹ. וְאַחַד - לְשׁוֹן עֲתִיד - שֶׁתֵּבֵא הָאֱהָבָה מִמִּילָא.

וְעֵנִן אֱהָבָה הָרִאשׁוֹנָה הִיא מֵהֶהֱתַבּוֹנְנוֹת. וְהֵינּוּ לְהִבִּין בְּדַעְתּוֹ אַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּשִׁבְעָה רְקִיעִים וּבְאַרְבַּע רוּחוֹת, וְ"אֲנִי ה' לֹא שֶׁנִּתִּי" (מִלֵּאכִי ג, ו) - שְׁאִין לוֹ שׁוֹם שִׁינוּי, כְּמוֹ קוֹדֵם בְּרִיאַת הָעוֹלָם בֵּן הוּא מִמֶּשׁ עֲתִיד, כִּי כָל הָעוֹלָמוֹת בְּטָלִים בְּטוֹל גְּמוּר נִגְדוּ בִּידוּעַ, "כִּי שִׁמְשׁ וּמִגֵּן כו'" (תְּהִלִּים פד, יב). וְאַף שֶׁנִּרְאָה לָנוּ הָעוֹלָמוֹת לִישׁ, הוּא שֶׁקֶר גְּמוּר, כִּי "בְּדִבְרֵי ה' שְׁמִים נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כו'" (תְּהִלִּים לג, ו).

"וּמִבְּשָׂרִי אֶחָדָה כו'" (איוב יט, כו) - כְּמוֹ בְּאֶדָם: בְּתַחֲלָה בְּשִׁחוּשׁב אֲזִי מִחֻשְׁבּוֹ בְּאַחְדוּת גְּמוּר אֲתוֹ בְּלִי שׁוֹם הִתְחַלְקוֹת כָּלָל, וְאַחֵר כִּי בְּשִׁיחָא מִפּיו הוּא נִפְרָד מֵאֲתוֹ; בֵּן כָּל הָעוֹלָמוֹת, קוֹדֵם הִבְרִיאָה הָיוּ בְּאַחְדוּת גְּמוּר אֲתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְכִמוֹ שֶׁבְּטַל הַדְּבוּר אֶצֶל הַמְּחַשְׁבָּה בְּטוֹל גְּמוּר, כִּי בְּרִגַע אֶחָד יָכוֹל לַחֲשׁוֹב דְּבָרִים עַד אֵין

"זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים, מִחֻצִּית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקּוֹדֵשׁ, עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל, מִחֻצִּית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַהֲוִי" (גו') (שְׁמוֹת ל, ג):

בְּתִיב (מִשְׁלִי לֹא, כג): "נוֹדַע בְּשָׁעִרִים בַּעֲלָה" - שֶׁהַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ־הוּא, הוּא בַּעַל שֶׁל כָּל נִשְׁמָה מִיִּשְׂרָאֵל - שֶׁמִּשְׁפָּיעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. שֶׁכָּל אֱהָבָה אוֹ יִרְאָה שִׁישׁ לְכָל נִשְׁמָה מִיִּשְׂרָאֵל הִכָּל הוּא מֵאֲתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְכָל חֵד לְפִי שִׁיעוּרָא דִּילִיָּה, וּלְפִי מַה שֶׁנִּכְנַס "בְּשָׁעִרִים", שֶׁהֵם ד' שְׁעָרִים: אֱהָבָה וְיִרְאָה, תוֹרָה וּמִצְוֹת, כְּנוֹדַע - כְּנִגְדַּ ד' אוֹתִיּוֹת הָיוּ"ה בְּרוּךְ־הוּא.

וְלִהְיִין זֶה - אִם הִכָּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, אִם בֵּן מֵהוּ הַבְּחִירָה לְאֶדָם?

וּבּוֹדָאי יֵשׁ דְּבַר הַתְּלוי בְּבַחֲרִיתוֹ שֶׁל אֶדָם, וּלְבָאָר זֶה - מַה תְּלוי בְּבַחֲרִיתוֹ וּמַה בָּא מִלְּמַעְלָה?

בְּתִיב (דְּבָרִים ג, דח): "שִׁמְעַת יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד - וְאַהֲבָתָה כו'". וְהִנֵּה ב'וְאַהֲבָתָה" יֵשׁ ב' פִּירוּשִׁים: אֶחָד - לְשׁוֹן

קץ; בן כל העולמות שהם רק דבור אחד. והוא נמשך
מחכמתו יתברך בדכתיב (זכריה ט, יד): "ויצא כפרק כו",
ובטובו מחדש בכל יום כו".

וגם אחר הבראם, הרי אצל הקדוש ברוך הוא אין
דבורו מובדל ממנו יתברך חס ושלום, כי אין לך דבר
שחוצץ ממנו כו. וכמו שנתבאר בתניא (פרק כ"א). ולכן קמיה
כולא בלא חשיב ממש. וגם העולמות בטלים זה בזה.
ומה שלמעלה בחינת דבור נקרא למטה נגד עולם
התחתון בחינת מחשבה ובטל אצלו. כמו שהדבור של
הרב נעשה בחינת מחשבה אצל התלמיד כו, כנודע¹.

וזהו "לית מחשבה תפיסא ביה כלל": דהיינו אף
עולמות עליונים מאד שהם בחינת מחשבה, הם בטלים
אצלו יתברך ולא תפיסא ביה כלל, כי הוא למעלה
ממחשבה. וזהו "סתימא דכל סתימין", "טמירא וכי": אף
מעולמות הנקראים 'סתימא' ו'טמירא' הוא סתים וטמיר
ו"לית מחשבה תפיסא ביה".

ועל זה נאמר הציווי (דברים ו, ה): "ואהבת את הוי"ה
אלקיך", שיתבונן כל כך ב'אחד' ממש – שיהיה 'הוי"ה'
אלקיך – בכל לבבך, ובכל נפשך, ובכל מאדך", דהיינו
מחשבה, דבור ומעשה – שלא יהיה לו מחשבה, דבור
ומעשה כלל², רק בטלים ב'אחד' שהוא למעלה מן
המחשבה, ו"לית מחשבה תפיסא ביה".

כי האדם אינו יכול לחשוב רק דבר גשמי – וזהו שקר
גמור כו. וזהו "בכל נפשך" – מסירת נפש: כי נפש של
אדם הוא מחשבה, דבור ומעשה, והכל למסור ולהיות
בטל ב'אחד' ממש. אבל להיות שזה בלתי אפשר שיהיה
בלי מחשבה כלל, לכן צריך לקשר מחשבתו ודבורו
ומעשיו, להיות מרכבה לרצון העליון ברוך הוא בתורה
ובמצוות. ד'אורייתא מחכמה נפקת', שהוא למעלה מן
המחשבה. וזהו "כל העושה מצוה אחת כהלכתה וכי"³.

ואף שהתורה נתלבשה בדברים גשמיים – איסור
והיתר וכדומה, וכל שכן מעשה המצוות שהם בדברים

גשמיים ממש – כמו צדקה בממון וכיצא, הוא כמשל
השערות הנמשכות מהמות, שאין במוח בחינת שערות
כלל; בן הוא התורה והמצוות, אף שהם דברים גשמיים
עם כל זה "אורייתא מחכמה נפקת כו".

ודבר זה חובה על כל אדם להתבונן בזה היטב, וזה
תלוי בבחינתו.

ופירוש הב' של "ואהבת את הוי"ה" – לשון עתיד
הבא ממיילא, הוא בחינת אהבה-רבה הבאה למעלה
מאתו יתברך. ובזה פירוש "שמע" – לשון שמיעה, שאינו
יכול להיות בו שום התבוננות כלל, שהוא למעלה
מההתבוננות.

וזה נקרא "שקל הקדש" (שמות ל, יג): "בסוף" – לשון
"נכסף נכספת" (בראשית לא, ל), בחינת אהבה-רבה הבאה
למעלה במשקל, כל חד לפום שיעורא דיליה בבחינת
עשה טוב וסור מרע – צריך להיות בתכלית.

והוא בחינת "עובר לסוחר" (בראשית כב, טז), לשון "סחור
סחור" – 'סובב כל עלמין'.

וזהו "ארבע מאות שקל כסף" (שם) – בחינת ד' מאות
עלמין דכסופין לעלמא דאתי".

וזהו "עשרים גרה השקל" (שמות כ, יג): כי כל אחד משני
בחינות אהבה הנ"ל כלולה מעשר – שקל, ומדות
כנודע; ובחינת אהבה-רבה הבאה למעלה גם בן
כלולה מעשר, וזהו "עשרים גרה השקל".

וזהו "פי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם":
דהיינו נשמות הנקראים "ראש" – "לפקודיהם" – לשון
"וה' פקד את שרה כו" (בראשית כא, א) – "ונתנו איש כפר
נפשו לה".

אף שלא לכל אדם באה לו אהבה-רבה הנ"ל,
ולהיות בבחינת "עשרים גרה כו". אף בחינת אהבה
ראשונה חובה על הכל. והיינו בחינת "מחצית השקל"
– למסור נפשו הכלולה מעשר.

4. "אפשר שמצדדו קאן שני מאמרי רבותינו ז"ל: בשבת סג, א – "העושה מצוה
במאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות כו". וקם דף קיה, ב – "כל המעשה
שבת בהלכתה אפילו עובר עבודה זרה כדור אגוש מוחלץ לו כו".

וראה פירוש המשניות להרמב"ם סוף מסכת מכות: "כי המצוות בהיותם הרבה
אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתבוננה ושלמותה. ובעשותו
אותה המצוה תהיה נפשו באותו מעשה. וממה שיוצא על העיקר הנה מה
ששאל רבי חנניא בן תרדיון: מה אני לחיי עולם הבא? והשיבו המשיבי: כלום
בא מעשה לך? כלומר, נודמן לך לעשות מצוה כהונן". וראה תולדות יעקב
יוסף חיי שרה: "דכתב הרמב"ם המקשים מצוה אחת כהלכתה כאלו קיים כולו".

1. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "כאשר דברת לאמר", בפ' שות שלח
לקטית תורה שלח, לט, ב ואילך).

2. (דכל טמירין).

3. "הלשון שקטוב "שלא יהיה לו מחשבה דבור ומעשה כלל" הוא בלתי
מבואר כלל. אבל המכוון על דרך מה שקטוב בתניא פרק לד גבי האבות עולם
לא הפסיקו אפילו שעה אחת מלקשר דעתם ונשמתם לרבוץ העולמים בביטול
הנ"ל כו" והוא למעלה מבחינת מחשבה דבור ומעשה כו. עיין שם מה שקטוב:
"ולכן אחר שיעמיק האדם בביטול הנ"ל כפי יכולתו זאת ישיב אל לבו כי
אעשה לו משכן ומכון כו" עיין שם. וזה המכוון במה שקטוב כאן. אור התורה
תשא א' תתקכב).

עֲשׂוּר שְׁלוֹ, בְּבַחֲנִית אֲהַבְה־רַבָּה רִאשׁוֹנָה הַנ"ל, וּמַחְצִית ⁴
הַשֶּׁקֶל הִיא "תְּרוּמָה לַה" ⁵:

1 וְזֶה יִתְּנוּ כָּל הָעוֹבֵר עַל הַפְּקוּדִים – "רַמ"ח
2 פְּקוּדִין", הֵינּוּ אֵף מִי שֶׁעוֹבֵר חֹסֶד-וְשָׁלוֹם עַל אֵיזָה מִצְוָה,
3 אֵף עַל פִּי כֵן חוֹבָה הִיא לִיתֵּן מַחְצִית הַשֶּׁקֶל – בְּחִינַת

כָּל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים כח, מז): "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ
כו' בְּשִׁמְחָה", וְכֵן נֶאֱמַר (תְּהִלִּים ק, ב): "עֲבַדוּ אֶת ה' בְּשִׁמְחָה",
וְזֶה בְּחִינַת 'מַחְצִית הַשֶּׁקֶל' שֶׁהַחֵיּוֹב עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
לִיתֵּן; וּבְחִינַת "שְׂמֹחוּ צִדִּיקִים בַּה'" וְזֶה מַחְצִית הַשֶּׁקֶל.

(*) נִזְכָּר (בַּהֲגָה) הַשֵּׁם 'לְקוּטֵי תוֹרָה' – אֲבָל הַגָּהָה זֹאת נִתְּסָפָה בַּהוֹצָאָה הַשֵּׁנִיָּה
שֶׁל ה'תּוֹרָה אור', שֶׁהוֹפִיעָה לְאַחֲרֵי הַדְפָּסַת ה'לְקוּטֵי תוֹרָה' – הָעֵרַת כְּבוֹד
קְדוּשַׁת אֲדמו"ר לְאַגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ שֶׁל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדמו"ר מוֹהֲרֵי"צ עַל דְּבַר
הַדְפָּסַת ה'תּוֹרָה אור' לְלְקוּטֵי תוֹרָה; נִדְפְּסָה בְּסוֹפָם.

5. (וְעֵינֵינוּ מֵה שֶׁנִּתְּבָאָר לְקַמֵּן עַל פְּסוּק "וַיִּקְהַל", בְּעֵנֵינוּ "אֵית רָצוֹן וְאֵית
רָצוֹן".

וְעֵינֵינוּ עוֹד בְּ"לְקוּטֵי תוֹרָה" * פְּרָשַׁת כִּי תָבֹא, בְּדַבָּר הַמִּתְחִיל
"תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ" (מב, ג וְאֵילָף). וְשֵׁם פָּרָק ב' (מג, א), גְּבִי
מֵה שֶׁכָּתוּב שָׁם: "וְעַל זֶה נֶאֱמַר (תְּהִלִּים צו, יב) 'שְׂמֹחוּ צִדִּיקִים
בַּהֲוָה'". וְעֵינֵינוּ סוֹף דְּבַר הַמִּתְחִיל וְזֶה יִתְּנוּ כו' מַחְצִית
הַשֶּׁקֶל". – עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

וְיִוֵּן מִשָּׁם גַּם כֵּן, דְּבַחֲנִית הָעֲבוּדָה בְּשִׁמְחָה – שֶׁהַחֵיּוֹב עַל

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

המאציל נקרא אור המאיר ולא ירדו למטה רק לע"ל ²⁸
ירדו דכתי' צאנה וראנה כו' (והוא שא' ואת אשר איננו ²⁹
פה שנקר' נשמות חדשות כידוע) וידוע דלע"ל יהיה ³⁰
עליית העולמות ומה שעכשיו בבחי' אור"ח בחי' רצוא ³¹
יהיה לע"ל בבחי' אור"י בחי' שוב למעלה רק שיהיה ³²
בבחי' מקיף גשמי (והוא כענין סעודת לוי' ויורד ויורד ³³
לצדיקים שזהו מעונג אלקי רוחני דעכשיו בתפלה יבא ³⁴
בירידה והגשמה לע"ל) וז"ש ואני אהיה לה פי' אני ³⁵
דכנ"י שנקרא אני וכמו ואני תפלה מבחי' רצוא דעכשיו ³⁶
אך יהיה חומת אש לבנה להאיר ולא אש שחורה מפני ³⁷
שיתעלה אש של מטה להיות בבחי' אש העליון הנקרא ³⁸
נהורא חיורא וירד למטה בהגשמה להגביל קדושת ³⁹
ירושלים של מטה כי גם לע"ל יהיה בחי' פנימיות ⁴⁰
וחיצוניות כעכשיו רק שיהיה במדרגה עליונה יותר ⁴¹
וכמו ירושלים עכשיו שנבדלה בחומה בקדושה מא"י ⁴²
כך לע"ל יהיה י' קדושות חומה וחיל כו' ואמנם לא ⁴³
בשביל שמירה מחיצונים כי לא יהיה בחי' מנגד כלל ⁴⁴
רק להגביל הקדושה העצמי' מבחוץ כו' וז"ש ולכבוד ⁴⁵
אהיה בתוכה דקאי על בחי' קדושת העצמות ממש והיא ⁴⁶
מפני שנקודת הלב דכנ"י בעלותו אל בחי' העצמות ⁴⁷
ממשיך ג"כ מעצמותו ממש שנקרא בשם סדכ"ס אבל ⁴⁸
יומשך להיות לכבוד בתוכה בחי' אור"פ והוא ע"י חומת ⁴⁹
אש סביב שנעשה מקיף להגביל עד פה כו' וד"ל. וזה ⁵⁰
ענין אותיות התורה שנק' חומה עכשיו לע"ל יהיה נקרא ⁵¹
חומת אש והוא בחי' אור דתורה שקדמה לעולם שנקרא ⁵²
אור המאיר שירד להאיר למטה מאחר דג' כתרין הן ⁵³
כנ"ל וכל זה ע"י תשובה בבחי' אור חוזר רק שעכשיו ⁵⁴

1 (יג) אך א"כ יש להבין למה א' ואני אהיה לה חומת
2 כו' וגם הלא החומה צריכה להגביל הקדושה
3 לומר עד פה תבא כנ"ל ואני חומה זו תורה כנ"ל הענין
4 יובן בהקדים הידוע דכנ"י יש בהן ב' מדרגות וכן ב'
5 מדרגות הללו יש בתורה והוא ב' מיני אור נהורא חורא
6 אור המאיר בתחלת הויותו כמו אור זורע לצדיק כו' והן
7 שרש נש"י למעלה כמו שהן בלא גופי' והב' נהורא
8 אוכמא אור השורף ומכלה שהן נשמות שבגופי' כמו
9 בראת יצרת כו' כנ"ל וכן בתור' אור"י סתי' וגלי' בכלל
10 שז"ש מימינו אש דת אש שחורה ע"ג אש לבנה כו' אור
11 המאיר שזה שרש התורה שנאמר ותורה אור בחי' סתים
12 שקדמה לעולם וכאור שראה משה בסנה שאין שורף
13 ומכלה הסנה ונקרא עץ החיים שלמעלה מעה"ד כו'
14 ואש שחורה בחי' גליא הנגלית לנו באותיות בתשב"כ
15 שנקרא ספר והנה נשמות שבגופי' עתה א"א שיתענגו
16 על ה' באור אלקי כמו שמתענגים הנשמות בעוה"ב
17 וג"ע בלא גופים כי הן אסורים בחומר הגופני וגם
18 בהתענגם על ה' מלובש העומק של העונג אלקי בבחי'
19 היפוכו והוא בצער שבא מצד העדר האור אלקי כמו מה
20 תשתוחחי כו' מתי אבא ואראה כו' עד שנקרא חולת
21 אהבה בגלותא כידוע בענין שחורה אני כו' וכמו והיא
22 מרת נפש כו' וזהו הנקרא אש שחורה נהורא אוכמא
23 מצד בחי' הרצוא והתשווקה מרחוק כמו ואל אישך
24 תשווקתך אשה אש ה"א אש אוכלת עולה מלמטה
25 למעלה ונקרא אש של מטה ע"ג המזבח שמצוה להביא
26 מן ההדיוט וז"ש אש תמיד תוקד ונקרא עולת תמיד
27 כידוע ואמנם אור נשמת העליונים כמו שהן בעצמות

10 בהא תליא דמחמת שפיזון בין אוה"ע בדוחק ושעבוד
11 קשה והיה בצר לך ומצאוך כו' ובקשת בכל לבבך
12 שנקרא תעלומות לב שעולה בעצמות ממש כנ"ל ועי"ז
13 נעשה בחי' פרזונו לשון פרזות שהוא בלתי הגבל' חומה
14 גשמי מצד ריבוי התפשטות לימין ולשמאל כמו ימין
15 ושמאל תפרוצי כנ"ל וגם פרזונו ענין גילוי עצום כמו
16 חדלו פרזון כו' והוא מ"ש ואני אהיה כו' ולכבוד אהיה
17 בתוכה בבחי' או"פ בגילוי גמור וכמ"ש ואמר ביום
18 ההוא הנה אלקינו זה לנוכח כו' כידוע וד"ל:

שנר התשובה. איתא בר"מ. לד"פ

1 נמשך בחי' מקיף העליון שהוא ר"ר בהתלבשות
2 באותיות גשמי' דתורה להגן מן החיצונים ולע"ל יהיה
3 מזה בחי' חומת אש של מעלה וכבוד ה' העצמי בא
4 ומאיר בתוכה וזהו בכללו' עיר אלקינו ובפרט הוא בכל
5 ניצוץ אלקי וכמ"ש כי תהיו אתם ארץ חפץ חפצי בה
6 כו' וגם עכשיו יש בכל בע"ת מעין זה כידוע בענין יו"כ
7 וד"ל. וזהו פרזות תשב מבלי חומה מאבנים גשמי'
8 אבל אני אהיה לה חומת אש ושניהם אמת וד"ל. וז"ש
9 אל תקרא פרזונו אלא פרזונו דמשמע שהכל א' והא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

10 היער כן דודי בין הבנים, דודי היא אה"ר אהבה
11 העצמי' שמלמעלה בין הבנים היא כנס"י שנמשך
12 האה"ר מלמעלה בנש"י לרוות הצמאון כי חולת אהבה
13 אני התפוחים הם משיבים אותו הוא הריח והתענוג
14 שבהם כך הוא ע"י האגדות שהם פנימי' התורה,
15 ואגדות השורש הוא ג"ד, ר"ת גומל דלים כמ"ש דלותי
16 ולי יהושיע שהנפש הבהמית נק' דלותי שהוא בבחי'
17 דלות וזהו גומל דלים, גומל חסדים טובים לעמו
18 ישראל.

סמכוני באשיות

1 וזהו סמכוני בסמך מסכתות לשון סמך, וגם לשון
2 סומך כמ"ש סומך ה' לכל הנופלים כי העיקר
3 הגילוי יהי' לע"ל ועכשיו ע"י התורה הוא רק הסמיכה.
4 ואח"כ רפדוני בתפוחים כי התפוחים הוא רק הריח
5 והתענוג לחולי, כי ממצעים לו סביבותיו תפוחים
6 ועשבים טובים לריח ותענוג, וזהו אגדות כי אורייתא
7 סתים וגליא ובאגדות הוא הסתים פנימי' התורה שזהו
8 התענוג והריח המשיב להחולי כך עי"ז הוא מרווה
9 הצמאון שע"י חולת האהבה. וזהו מ"ש כתפוח בעצי

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

12 המקיפה מכל צד כנ"ל, אך מזה עצמו מובן אשר גם
13 השמים המה מוגבלי' רק שהוא במספר היותר גדול
14 כו'. ועד"ז יובן בענין סוכ"ע וממכ"ע שגם בחי' סוכ"ע
15 הוא ג"כ מה ששייך לעלמין, דעם היות שזהו מה
16 שהוא בבחי' מקיף ואינו מתלבש בפנימי' מ"מ ה"ה
17 מקיף את העולם שבהכרח לומר ששייך קצת לעולם
18 דאל"כ למה הוא מקיף, ונודע כי המקיף נותן ג"כ חיות
19 כמו האו"פ, וגם מזה מובן שבהכרח לומר שהמקיף
20 שייך להניקף והוא לפי ערך דבר הניקף, הגם שבעצם
21 אין ערוך כו' כמ"ש מזה במ"א, ונמצא כי אמונת נש"י
22 הוא רק בבחי' או"פ ה' השייך לצורך התהוות העולמות.

1 **אמנם** הנה אמונת נש"י שהוא בבחי' סוכ"ע וממכ"ע
2 הנה כ"ז הוא בבחי' מה ששייך לעולמות, כי
3 ענין ממכ"ע שהוא כמארז"ל מה הנשמה ממלא את כל
4 הגוף כך הקב"ה ממלא את כל העולם נת' לעיל שזהו
5 כענין חיות הנשמה לגוף שהעולם הוא גוף גדול א"כ
6 זהו ודאי שייך לעולמות, כ"א אפי' בחי' סוכ"ע הוא
7 ג"כ שייך לעולמות, שענין סוכ"ע הוא כמשל השמים
8 שמקיפי' את הארץ, והארץ היא כגרגיר חרדל נגד
9 השמים, עכ"ז גם השמים הם מוגבלים בבחי' שיעור
10 ומספר ידוע, ועל הארץ ארז"ל סומכי דארעא שית
11 אלפי פרסא, ומ"מ היא כגרגיר חרדל נגד השמים

24 שאינו שייך כלל לעולמות כו'. וע"פ הקבלה הוא,
 25 דהנה אמן הוא גימ' הוי' אד', וז"ע בחי' האמונה מה
 26 שאנו בני מאמיני' בה' אחד ושמו אחד הוא בחי' **בבחי'**
 27 סובב וממלא כנ"ל, אבל אמונת אברהם הי' בבחי' **בבחי'**
 28 אוא"ס שלמעלה מבחי' סובב וממלא, כי גם הבינה נק'
 29 אמונה, ובחי' הבינה היא למעלה מבחי' המקור
 30 לעולמות, כי המדות הם שייכי' לזולתו כמ"ש מזה
 31 במ"א, כן המדות עליונות הם שייכי' לעולמות כמ"ש
 32 כי אמרתי עולם חסד יבנה, וכת' זכור רחמין וחסדיך
 33 כי מעולם המה, ואם כי המדות זהו"ע בחי' סוכ"ע כמו
 34 המדה שמקפת את הדבור כמ"ש במ"א, עכ"ז הרי נת'
 35 לעיל שמ"מ שייך לעולמות כמו השמים שמקיפי' את
 36 הארץ שהם עכ"פ בבחי' גבול כו', אבל הבינה הנה
 37 ע"ז ארז"ל אלפיים שנה קדמה תורה לעולם, פי' קדמה
 38 שקדמה למעלת העולם כמ"ש מזה במ"א, ואלפיים
 39 שנה אלו ז"ע אלפך חכ' אלפך בינה, נמצא כי בחי' **בבחי'**
 40 הבינה אינה שייכה כלל לעולמות כו', ובזה הי' אמונת
 41 אברהם, ולכן הי' ראש לכל המאמיני' להיות כי גבהו
 42 דרכיו מדרכינו בענין ההשגה, לכן הגיע בבחי' האמונה
 43 שלו עד שהאמין באוא"ס שלמעלה מסובב וממלא,
 44 שז"ע ש' הוי' דלעילא הוא בחי' התגלות עתיק שבבינה
 45 כו', משא"כ אמונת נש"י היא רק בבחי' סובב וממלא
 46 כו' בחי' זו"נ.

כי תשא את ראש בני

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים, ל"ב).

1 **אבל** באברהם כתי' וארא אל אברהם וגו' באל שדי,
 2 פי' שבבחי' אל שדי השיג בבחי' השגה גמורה,
 3 וגם בבחי' שם הוי' השיג ג"כ, ומ"ש ושמי הוי' לא
 4 נודעתי להם זהו בחי' ש' הוי' דלעילא ולכן נא' נודעתי
 5 ולא נא' הודעתי כמ"ש מזה במ"א. אבל בבחי' שם
 6 הוי' דלתתא השיג שהרי כתי' באברהם כמה פעמים ש'
 7 הוי' כמ"ש וירא אליו הוי', והוי' אמר המכסה כו',
 8 וכהנה רבות, ואם נא' שמ"ש ושמי הוי' קאי גם על ש'
 9 הוי' דלתתא מה נאמר על מ"ש ש' הוי' כמה פעמים
 10 אצל אברהם. אך בזה יצדקו ב' העניני', שמ"ש ושמי
 11 הוי' זהו ש' הוי' דלעילא ומה שנו' כמ"פ ש' הוי' אצל
 12 אברהם זהו ש' הוי' דלתתא, א"כ מובן שב' הבחי' ש'
 13 הוי' דלתתא וש' שדי השיג אברהם, וא"כ אין שייך
 14 ע"ז ענין האמונה שהרי השיג בבחי' זו. ונמצא כי מה
 15 שאצלינו הוא בבחי' אמונה היינו בחי' סוכ"ע וממכ"ע
 16 שהם ב' שמות ש' הוי' דלתתא וש' שדי או ש' אד',
 17 הי' אצל אברהם בבחי' השגה כנ"ל. וא"כ מ"ש והאמין
 18 בהוי' היינו בבחי' ש' הוי' דלעילא, והיינו לפי ששמי
 19 הוי' דלעילא לא נודעתי להם ומ"מ האמין בהוי'
 20 דלעילא, ולכן ויחשבה לו צדקה שהאמין בהוי'
 21 דלעילא מה שהי' אצלו למעלה מהשגה. ונמצא כי
 22 אמונת אברהם הי' בבחי' שלמעלה מסוכ"ע היינו
 23 בבחי' אוא"ס ב"ה שלמעלה מבחי' סובב וממלא מה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

14 למטה ורחוק יותר, וכמו בן בנמשל בעץ החיים דנשמות
 15 מי שהוא במדריגה גבוה כלומר נשמה שיש לה
 16 פוטנציאל רוחני גובה, להגיע לאהבה ויראה בהתגלות
 17 ליבו, הרי הנפילה רחמנא-ליצלן (ה' ישמרנו) כאשר לא
 18 מבצע את תפקידו, ולא מגלה את האהבה ויראה, היא
 19 למטה יותר כו', ובפשטות, כיון ששייך להתרגשות
 20 פנימית ולא מבטא את זה באלוקות, הרי הוא נסחף על
 21 ידי זה לתאוות זרות ולקליפות חלילה.
 22 ועל כן במי שמצד מעלת נשמתו הרי הוא שייך לעבודה
 23 דאהבה ויראה הנה העדר העבודה עושה בו ריחוק גדול
 24 יותר מאלוקות ועלול חס-ושלום יותר לרע רחמנא-ליצלן
 25 (ה' ישמרנו), והיינו לבר זאת שהכתם על בגד חשוב
 26 גרוע יותר כו' כלומר ניכר ובולט יותר, היינו שעצם זה

1 במאמר המוסגר מבאר הרבי נ"ע, כי מצד האמת, העדר
 2 אהבה ויראה יכול להביא אף לרע גדול יותר מאשר
 3 ההעדר העבודה בבחינת 'נפש'.
 4 (ובאמת העדר האהבה ויראה הגם שהיא בדקות שהרי
 5 אין לו חסרון בפועל ממש מגיע מזה הפגם למעלה יותר
 6 להיותו במדריגה גבוה יותר כו', - כלומר, מי ששייך
 7 לאהבה ויראה, והוא בדרגת 'רוח', ובכל זאת הוא לא
 8 מגלה אותם, הרי הוא פוגם למעלה בחוסר האהבה
 9 ויראה, יותר ממי ששייך לבחינת נפש בלבד.
 10 דהנה כתיב⁸⁶ כי האדם עץ השדה כו' שהאדם נמשל
 11 לעץ, ועל-דרך-משל עץ פרי, הרי הפירות שהן בגובה
 12 האילן כשנופלים על הארץ הרי הן נופלים במרחק יותר
 13 מן האילן כו', - שזהו הכלל, שכל הגבוה יותר נופל

דיבור־המתחיל להבין מה שכתוב ב'פרי עץ חיים' וזה
 לשונו שם: שידעת ההשתלשלות היא מצוה רבה
 ונשאה ואדרבה עולה על כולנה - על שאר המצוות, כמו
 שכתוב⁸⁸ וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא
 האלקים בו' וכן כתוב⁸⁹ דע את אלקי אביך בו', -
 להתבונן ולהשיג אלוקות, ומביאה ללב שלם בו'. - ועל
 ידי זה להגיע לשלימות אהבה ויראה וכו'.
 ועל ההעדר ההשגה האלקית צריך להיות תשובה בו', -
 על זה שלא למד מספיק ולא יודע את סדר
 ההשתלשלות, צריך לעשות על זה תשובה.
 והעיקר של עשיית התשובה בדרגת 'נשמה' הוא לא רק
 על העדר ההשגה במוח אלא על העדר ההרגש במוחו,
 שגם כשמתבונן בענין אלקי אין הענין נרגש במוחו (עם
 לייגט זעך בא עם דער ענין ניט אָפּ במוחו און עם ווערט
 ניט דערהערט - לא מונח אצלו הענין במוחו ולא מורגש
 אצלו) ואינו מתפעל במוחו בו', - כלומר, אף שמשיג
 באופן שכלי את הענין, אינו מתרגש ממנו אלא הוא
 כמשהו זר ומנותק.
 שזוהו מצד טמטום (אטימות) המוח בו' - שמוחו אינו
 כלי שיוקלט בו האור האלקי, מצד ריבוי התאוות
 ששקוע בהם⁹⁰.
 (ויש בזה - בתוך טמטום המוח - כמה חילוקי מדרגות
 בהעדר ההנחה וההרגש - שהענין האלקי לא מונח ולא
 מורגש במוחו, ובהעדר ההתפעלות ממה שלומד ומשיג
 בו'),

שובה ישראל

בס"ד. שבת תשובה, תער"ג

שיש לו נשמה גבוהה ולא עושה תפקידו הרי החסרון
 והפגם ניכר בו יותר, כפי שלכלוך דק על בגד עדין ויקר
 יותר ניכר, הנה מלבד זאת - הנה הוא עלול חסיושלום
 ליפול יותר ברע רחמנא־ליצלן (ה' ישמרנו), ועל כן
 צריך להיות באמת תשובה גדולה יותר בו'.
 וזהו דתשובה דרוח להיותו במעלת ומדרגת הרוח
 ששייך לעבודה של אהבה ויראה על כן התשובה היא
 בהתפעלות יותר בו' מתוך רגש פנימי של מידות.
 (ובפרט אם יש בו איזה חטא חסיושלום התשובה היא
 בתוקף ההתפעלות ביותר בו'), - כלומר, כאשר
 התשובה היא על העדר אהבה ויראה, אך אותו אדם גם
 חטא בפועל, וגם על זה הוא מתמרמר, הרי לתשובה זו
 יש את שתי התכונות, גם התפעלות בתוקף גדול של
 בריחה מהרע, וגם התעוררות פנימית של רגש אהבה
 ויראה.
 ותשובה דבחינת נשמה היא על העדר ההשגה האלקית
 וההתבוננות האלקי בו', - כיון שדרגת 'נשמה' היא
 ההכרה באלוקות מתוך השגה שכלית והתבוננות
 אלקית.
 שגם בזה הוא החיוב על כל אחד ואחד מישראל וכמו
 החיוב של כל יהודי בעסק התורה בכלל - בכל חלקי
 התורה, והעסק בפנימיות התורה בפרט בו', - יש חיוב
 מיוחד ופרטי ללמוד את פנימיות התורה העוסקת
 בהשגת האלקות וידעת סדר ההשתלשלות.
 וכמו שכתוב בתניא באגרת הקודש⁸⁷ בקונטרס אחרון

87. סימן ד.

88. דברים ד, ט.

89. דברי הימים א כח, ט.

90. ראה באריכות ד"ה לפיכך נקראו הראשונים סופרים, ש"פ
 שמיני התשט"ז.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - אידיש (מתורגם)

[אדר-שני ה'תש"ג]

הרבי³ נשמתו־עדן אומר בשם הבעל־שם־טוב נשמתו־
 עדן: "וקבל היהודים" - עם קבלת־עול של מסירות־
 נפש הם תקנו "את אשר החלו" - את מה שעשו חולין

1 "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות"¹.
 2 רבא אומר² "קיימו מה שקבלו כבר" - הם קיימו את
 3 מה שקבלו על עצמם בעת מתן־תורה.

ראה גם להלן מאמר דיבור המתחיל "וקבל היהודים" (השני,
 לקמן ע' 238) אות ג.

(1) מגילת אסתר ט, כג.

(2) שבת פח, ע"א.

(3) אדמו"ר הזקן.

את התורה והמצוות לחולין. בעל-תאווה מחליש את כל
עניני הקדושה היהודיים, ובכך הוא עושה חולין את
המצוות, שבת, טהרה, תפילין וכו'.
זו כוונת הבעל-שם-טוב בפירוש המילה "החלו".
בני ישראל באותו הזמן, כמו חלק מבני ישראל בזמן
הזה, היו חולים במחלת "נהיה ככל הגוים", ונעשו
כל-כך מגושמים וחולין עד שעשו את השבת, טהרת-
המשפחה וכו' חול.
ה' יתברך השתמש אז בעצת התוכחה, כפי שהוא
יתברך התורה⁷, שבני ישראל בכל הדורות ידעו: כפי
שהם ינהגו בתורה ומצוות, כך הוא יתברך ינהג עם בני
ישראל, ויתן את השלטון בידי המן מסוים שיעורר את
בני ישראל לתשובה.
זהו "וקבל היהודים" – זעקת התשובה במסירת-נפש⁸
כאשר המן קיבל את רשותו של אחשוורוש "להשמיד
להרוג ולאבד את כל היהודים"⁹, אזי חשו בני ישראל
שזוהי עצת התוכחה והם עשו מיד תשובה, התחרטו על
המעשים הרעים וקבלו על עצמם להתנהג בדרכי התורה
והמצוות, כפי שקבלו על עצמם בעת מתן-תורה.
זהו "וקבל היהודים" – קבלת-עול על ידי בני ישראל
ותנועה של תשובה לתקן את אשר עשו חולין קודם
לכן, זה הביא את הישועה הגדולה ש"ונהפוך הוא"¹⁰,
שה"להשמיד להרוג ולאבד" מתקיים בהמן וכל שונאי
ישראל.
קיצור. מבאר את משמעות פירוש הבעל-שם-טוב
בפסוק "וקבל היהודים", שקבלת-עול של שמירת
התורה והמצווה ריפאה את בני ישראל ממחלת "נהיה
ככל הגוים" ומהחולין המגושם שלהם. מבאר שמחלת
ה"נהיה ככל הגוים" עושה חולין וגסות שפלה יותר
מאשר השפלות של בעל-חי ומחלישה את הקדושה
של תורה ומצוות. עצת התוכחה על ידי 'המן' מביאה
את בני ישראל לתשובה ולישועה אמיתית.

משום החולין שלהם שנובעים ממחלה רוחנית.
אלו שני פירושים במילה "החלו".
פירוש אחד מלשון חולין, ומשמעות המילה חולין היא
בשני אופנים: א) נהיה [מעצמו] חולין. ב) נעשה [על ידי
אחרים] חולין.
הפירוש השני של "החלו" הוא מלשון חולי, מחלה.
בני ישראל בימי מרדכי חלו במחלה הרוחנית של
"נהיה ככל הגוים"⁴.
תוצאת מחלה זו היא שנעשים חולין. נעשים מגושמים
עם כל התכונות הגשמיות הגסות, שכל מהות האדם
היא רק גשמיות – הון ורכוש. לאכול טוב, לשתות
טוב, להתלבש יפה, לבלות את הזמן בכל מיני הנאות
גשמיות ולהרשות לעצמו הכל ללא כל הגבלות של
איסורי התורה.
כל כך חולים עד שעוברים גם על גבול האנושיות,
נמשל כבהמות נדמו⁵ – נעשים כל-כך חולין,
שמשליכים מעצמם אפילו את הבושה. לא מתביישים.
כמו בעל-חיים שעושים את כל צרכיהם הגופניים
ברבים, ללא בושה.
כך בעל-התאווה המגושמים שבהנהגתם הם חולין עוד
יותר מבעלי החיים השפלים, הגסים והמושחתים
ביותר.
אנו רואים במוחש בטבע בעלי החיים – גם החיות
הטורפות – שלאחר שהם ממלאים תאוה וצורך גופני
נופל עליהם עצב מסוים ולפעמים דכאון. חוקרים
אומרים שזהו מוסר-כליות של בעלי החיים.
כאשר בעל-חי כבר ממלא את צרכיו הגופניים
הטבעיים, נהיה אצלו איזשהו רגש נעלה יותר שיוצר
אצלו עצב ממצב נחות;
אך אצל בעלי התאווה המגושמים, לא זו בלבד ש"לא
יתבוששו", אין להם בושה, אלא גם "כי הלל רשע על
תאות נפשו"⁶ – הוא עוד מתפאר בתאוות שלו ועושה

ב.

65

ההבנה היהודית המעמיקה, הטבעית, מידות יהודיות
טובות ותכונות יהודיות טובות.
לכן כללות העבודה נקראת בשם "באר"¹², וההבנה
הטובה, המידות הטובות והתכונות הטובות, נקראות
בשם "מים חיים"¹².

העבודה של קבלת-עול אינה אלא מבוא לתשובה
ומעשים טובים.
כתוב¹¹ "ואבדיל אתכם מכל העמים". הכשרונות, המידות
והטבע של בני ישראל שונים מאשר אצל כל העמים.
קבלת-עול מסייעת לחתור ולגלות את עומק טיב

(9) אסתר ג, יג.

(10) שם ט, א.

(11) קדושים כ, כו.

(12) ראה המאמר ד"ה "מעין גנים" (לעיל ע' 148) [הערת כ"ק
אדמו"ר]. וגם מאמר ד"ה "זהירקותי לכם ברכה" (לעיל ע' 142).

(4) יחזקאל כה, ח. וראה גם שם כ, לב.

(5) תהלים מט, יג. כא.

(6) תהלים י, ג.

(7) סנהדרין צז, ע"ב.

(8) תורה אור, מגילת אסתר צז, ע"א. קכ, ד.

מעלימה על כללות האור של הנפש האלקית, והן
ההעלם שהנפש הבהמית מעלימה על הכוחות
הפרטיים של הנפש האלקית.
כפי שאנו רואים בחיות הנפש המחיה את הגוף,
שהחיות אינה אלא הארה מעצם הנפש הבאה בגוף
בחיים בשריים בהתאם לגוף, שזהו על ידי התיווך של
הנפש הטבעית.
ההארה של הנפש המחיה את הגוף היא רוחנית, בדיוק
כמו רוחניות הנפש, ועם זאת ההארה נעשית חיים
בשריים, שזהו על-ידי התלבשות הנפש הטבעית,
שעל-ידי ההתלבשות כוחות הנפש מתגשמים.
כך גם ברוחניות, הנפש יש לה רצון וחפץ באלקות.
הרצון הוא עצמי, שישנו בנפש תמיד, אלא שכאשר
הנפש מלוכשת בגוף, הרצון אינו ניכר בשל ההעלם
וההסתור של הנפש הבהמית המעלימה ומסתירה על
הנפש האלקית. ובזה קיימות חילוקי דרגות.
העוסק בעבודה, ניכר ונרגש אצלו הרגש אלקי, ומי
שאינו עוסק בעבודה, הרגש האלקי אינו ניכר ונרגש
אצלו.
כל זה הוא מפני ההעלם של הנפש הבהמית.
קיצור. מבאר שלבני ישראל יש, מלידה, הבנה גדולה
יותר, מידות זכות יותר ותכונות טובות יותר מאשר
עמים אחרים, אלא שהדבר מוסתר בעומק הנפש
כמעטות מים חיים בעומק האדמה. קבלת-עול היא
מבוא לתורה ומעשים טובים. העיקר הוא ההתגלות של
הנפש האלקית בעבודת הבאר – להסיר את ההעלם של
הנפש הבהמית.

כדי להבין את ענין הבאר בעבודה, יש להבין את ענין
הבאר בגשמיות¹³.
ענינה של באר הוא שיהיו מים. המים נובעים ממעינות
הנמצאים באדמה. יש לחפור באדמה ואז מתגלה מקור
המעין.
המעין הוא הרי בריאה שברא ה' יתברך, לא דבר
שהאדם עושה. עבודתו של האדם היא רק להסיר את
האדמה או דברים אחרים המכסים את המעין.
כאשר המעין מכוסה באדמה או בדברים אחרים, הרי
זה כאילו המעין לא קיים, אף שבמעמקי האדמה
המעין קיים גם אז, במקום שבו הוא זורם, אבל אין
מכך שום תועלת.
התועלת מהמעין היא רק כאשר הוא בהתגלות. לכן יש
לחפור כדי להסיר את האדמה ואת האבנים או הדברים
האחרים המכסים את המעין, וכאשר המעין מתגלה אזי
הוא מביא תועלת.
כשהמעין מתגלה, אסיפת המים היא באופן שמעלים
את המים מלמטה למעלה. מקור המעין נמוך יותר
והמים נאספים למעלה ממקום המעין.
כך יובן גם ענין הבאר בעבודה הרוחנית: לאדם ישנה
נפש אלקית ונפש בהמית.
הנפש האלקית היא המעין "מים חיים", כפי שהרבי¹⁴
אומר¹⁵ "נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל
ממש", הנפש השניה של בני ישראל היא חלק
מאלקות. זהו מעין המים החיים.
אך המעין מכוסה באדמה ודברים אחרים, והעבודה
היא להסיר את כל מיני הגסות שהנפש הבהמית מכסה
בהם את הנפש האלקית, הן ההעלם שהנפש הבהמית

ג.

56

במשיכה לאלקות באהבה ויראה, שזה גורם לכך
שקיים המצוות יהיה בחיות פנימית.
התחלת העבודה בחפירת הבאר היא, שצריך להיות
"שכחי עמך ובית אביך"¹⁶, לצאת מכל הענינים שהוא
שקוע ורגיל בהם, שכל הדברים הללו הם מעצם
החומריות הטבעית.
אנו רואים במוחש בטבע בני אדם, שיש לו חסרונות
שהוא עצמו יודע שזהו חסרון, אלא שמאחר שהחסרון
הוא בטבעו, או שהוא מאוד רגיל בכך, אינו חש
בחסרון.

זוהי העבודה של באר – להסיר את ההעלמות
וההסתרים של הנפש הבהמית המעלימה ומסתירה על
כוחות הנפש האלקית, כך שהשכל והמידות של הנפש
האלקית הם מדי בהעלם.
בשל ההגשמה של הנפש הבהמית, נמשך האדם רק
אחרי ענינים גשמיים, ואין לו הבנה באלקות או גם
משיכה לאלקות;
זוהי העבודה של באר – להסיר את ההסתור של הנפש
הבהמית המסתירה על הנפש האלקית, ושיתגלה מעין
המים החיים של הנפש האלקית, הן בהבנה אלקית והן

(15) בתניא, פרק ב [הערת כ"ק אדמו"ר].
(16) תהלים מה, יא.

(13) לקוטי תורה, חוקת סב, ע"ב. אור התורה, חוקת ע' תתס.
ע' א'תמרמו.

(14) אדמו"ר הזקן.

התורני הירא שמים, ובחוצפה הגדולה ביותר וברשעות
הגדולה ביותר, הם מחלישים את קדושת המצוות
המעשיות, ובגסות הגדולה ביותר הם מחללים שם
שמים.
אך לבאר של מסירת-נפש אין "לעומת זה".
לכן היא נקראת "רחובות", כמו שכתוב "כי עתה
הרחיב ה' לנו". על-ידי מסירת-נפש על אלקות באה
הישועה.
זהו "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות".
כך גם עתה, בעת הגלות האחרונה, המרה, על-ידי
"וקבל היהודים", שבני ישראל יקבלו על עצמם
קבלת-העול במסירת-נפש, לתקן את "אשר החלו
לעשות", שעשו את השבת, הכשרות, הטהרה וכו'
חולין. לצאת מהמחלה של "נהיה ככל הגויים",
להתנער מהחולין האישי ולשוב לחיי תורה ומצוות –
גם הם יזכו לקבל פני משיח צדקנו בקרוב ממש.
קיצור. מבאר שהסרת ההגשמה של הנפש הבהמית
והיציאה מהשקיעה בתאוות, היא על-ידי קבלת-עול
מלכות-שמים תקיפה. על-ידי קבלת-עול מלכות-שמים
מגיעים לעומק כל שלוש הבארות – מידות טובות,
תורה ומסירת-נפש. לבארות של המידות הטובות
והבנת התורה יש מנגדים של "לעומת זה", והן נקראות
"עשק" – הנחות העולם, ו"שטנה" – כופרים
ואפיקורסים, אבל הבאר של מסירת-נפש שאין לה
מנגדים, נקראת "רחובות". עתה, כאשר הקב"ה מעניש
את בני ישראל בעונש התוכחה, אלו שיתקנו את
המצוות המעשיות שעשו אותן חול, יזכו גם הם לקבל
את פני משיח צדקנו בקרוב ממש.

וקבל ויהודים

התחלת העבודה להסיר את החומריות הגסה והטבעית
הזו, היא על-ידי עבודה של קבלת-עול.
הכפיה שהוא כופה עצמו בתקיפות מוחלטת, הגדולה
ביותר, שהוא יבצע בדיוק כפי שהוא החליט, הן ב"סור
מרע" הן ב"עשה טוב"¹⁷ ובלמוד התורה יותר
מרגילותו, וכן גם במצות הצדקה יותר מאשר בטבעו
ורגילותו.
על-ידי עבודה זו מסירים את החומריות הכללית
מהנפש הבהמית ומתגלית ההארה הכללית של הנפש
האלקית. מתגלה אצלו רגש אלקי ומשיכה של אהבה
לאלקות.
בפרטיות, יש בכך שלושה סוגים:
ישנה הבאר של מידות טובות, הבאר של הבנה והבאר
של מסירת-נפש עבור אלקות, שהן שלוש הבארות
שיצחק חפר.
יצחק הוא ענין הגבורה, תוקף קבלת-עול¹⁸. עם
קבלת-עול תקיפה יש יכולת לחפור את כל שלוש
הבארות.
כתוב¹⁹ "את זה לעומת זה עשה האלקים":
באר המידות הטובות יש לה "לעומת זה". אלו מידות
בני אדם הטבעיות, העושות את המידות הטובות
שעל-פי התורה, חולין.
זו הבאר "עשק"²⁰.
באר הבנת התורה יש לה "לעומת זה" – חכמות
חיצוניות, השכלות שהן ההיפך מהבנה של תורה.
זו הבאר "שטנה"²¹.
באר האפיקורסות היא השטן המנגד לאמונה וקדושת
התורה, והכופרים והאפיקורסים שונאים את היהודי

20) תולדות כו, כא.

21) שם, כב.

17) שם לד, טו.

18) אור התורה, חוקת ע' תתסז. א'תרנ.

19) קהלת ז, יד.

ספר השיחות – ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

בעלמא דין והכוחות הפנימיים והעצמיים שניתנו לו
מלמעלה כדי שיוכל להביא את אור החב"ד בעולם
התחתון, להכניס חיות פנימית בכל הדרגות היהודיות
מגדולי בעלי הידיעה בתורה ועבודה, עד ליהודים
פשוטי האמונה ביותר – אמר הוד כ"ק רבנו הזקן
בשקלוב תורה ברבים:
ב. וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה'
במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה

א. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר, פסח תרנ"ב,
שבילל שני של חג הפסח תרל"ב סיפר הוד כ"ק
אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש, שבשביעי של פסח תר"ז
סיפר הוד כ"ק אביו אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק",
שהחסיד ר' פנחס רייזעס סיפר בשם זקני חסידי
שקלוב, שראו את הוד כ"ק רבנו הזקן בבואו בפעם
הראשונה מהמגיד ממזריטש, בעברו דרך ויטבסק,
והוא כבר ידע מה שהוטל עליו בירידת נשמתו

ד. הוד כ"ק רבנו הזקן בדרך תורה ועבודת חב"ד,²²
 פתח חלון בכוונה של ירידת הנשמה, על ידו מאיר²³
 אור 'עצמות אין-סוף' בחיים הגשמיים, והחיים²⁴
 הגשמיים כשהם כפי שעבודת החסידות מסדרת,²⁵
 נעשה על-ידי-זה עליית הגשם בעילוי אין סוף.²⁶
 ה. גילוי אין-סוף שהמשיך רבנו הזקן בדרך²⁷
 העבודה של חב"ד, הנה על-ידי-זה רואים אלקות²⁸
 במוחש בעבודת התפלה, שנה הוי' שבנשמה מאיר²⁹
 בכל אחד. בודאי שישנם הבדלים באופן הגילוי³⁰
 שהאיר בחסידי רבנו הזקן, אך הגילוי האיר גם³¹
 בבעלי מסחר פשוטים, רוכלי עיירות, בעלי מלאכה³²
 ואנשי שוק.³³
 ב"נר הוי' נשמת אדם"², שבירידת הנשמה³⁴
 והתלבשותה בגוף האדם, למרות שבכל אחד ישנו³⁵
 אור הנשמה, בכל זאת ישנם חילוקי דרגות גם בגילוי³⁶
 אור הנשמה בגוף וגם בהתפשטות הגילוי.³⁷
 הוד כ"ק רבנו הזקן גילה בדרך החב"ד שלו את³⁸
 אור הנשמה בחסידים, הן בגדולי בעלי הידיעה³⁹
 וההשגה והן ביהודים הפשוטים לגמרי, שכולם חיו⁴⁰
 עם האור הרוחני בכל עניניהם.⁴¹

עבדו¹. בני ישראל בשעבוד מצרים היו מלאים²
 במצרים וגבולים של שעבוד הגלות, ולא היו להם³
 מוח ולב לשמוע למה ששבת לוי בכלל ואהרן ומשה⁴
 בפרט מדברים אליהם דברי השגה והסבר באלקות,⁵
 אלא שהיו בתוקף של אמונה פשוטה. האמונה⁶
 הפשוטה של בני ישראל במצרים עוררה בהם את⁷
 המסירה והנתינה לאלקות, שכולם, גם היגעים⁸
 והנרדפים מהשעבוד המר היו נבדלים מהמצריים,⁹
 והם - בני ישראל - נשאו בתוקף מסירות נפשית¹⁰
 בשמות יהודיים, בלשון יהודית ובבגדים של יהודים.¹¹
 ולכן זכו כל בני ישראל להכיר את היד הגדולה,¹²
 שבקריעת ים סוף ראו כל בני ישראל 'עצמות¹³
 אין-סוף' וכולם היו חדורים באלקות. משה רבנו¹⁴
 שבגופו חכמה דאצילות, הוא כלי רחב. חכמה היא¹⁵
 התפעלות קרירה (קאלטע בראנד), שענינה, שהיא¹⁶
 מכלה, והרגש הכליון הוא בחיים הנצחיים של¹⁷
 'עצמות אין-סוף ברוך-הוא'.¹⁸
 ג. לזקני חסידי רבנו הזקן, גדולי בעלי הידיעה¹⁹
 וההשגה, היתה קביעות לחזור מזמן לזמן על תורות²⁰
 הלהבה הראשונות שאמר הרבי בתחילת התגלות²¹
 דרך החב"ד.

שביעי של פסח בסעודת הגילה

(2) משלי כ, כז.

(1) שמות יד, לא.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב שבט תרצ"א
 ריגא

אל האברך הנכבד והנעלה מו"ה ד. שי
 הלמן

שלום וברכה!

מכתבו מר"ח שבט הגיעני במועדו, אלא שהייתי חולה²
 ל"ע כשלושה שבועות ולא יכלתי להשיב עליו.³
 שמחתי לשמוע שמסר הפ"ש שלי אל חבריו, ומצטער⁴
 אני מזה שכותב שלא יצא כלום מבנו של הרב לווינשטיין,⁵
 מכאן כתבו לו והשיב שמוכן הוא לעשות בזה, מה⁶
 שאפשרי יהי לו. ובקשה לכתוב מהנעשה בזה.⁷
 שמחתי מהידיעה שהסטודנטים נתדברו עם מר⁸
 מסינגר, ויעזור השי"ת שיצא מזה פועל טוב.⁹

מקוה אני אשר בעבודתם יפעלו הרבה. ומה שכותב¹⁰
 אשר הסמסטר הבא יהי יותר טוב, הנה שיטתי היא¹¹
 אחרת, אשר צריכים להשפיע גם על הסמסטר הזה שיהי¹²
 טוב כראוי להיות.¹³
 הי' לי מכתב ממר גארדון שי' מליטא, שהי' תלמיד¹⁴
 בברן איזה זמן, והפליא לפני את ההתעוררות שהי' בין¹⁵
 הסטודנטים, ושמחתי מאד, וכדאי הדבר אשר אפילו¹⁶
 בריחוק מקום יעוררו ויחזקו איש את רעהו.¹⁷
 את קטע העתון קראתי, וכבר ידוע לי מהישיבה¹⁸
 שבעיר מונטרו.¹⁹
 הדו"ש ומברכו²⁰
 יוסף יצחק²¹

אג"ק מוהריי"צ נרץ יז

פרשת תשא

ל^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י^ב כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל^א לִפְקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפֶּקֶד אַתֶּם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם גִּגִּף בַּפֶּקֶד אַתֶּם: י^ג זֶה^א וְיִתְּנוּ כָל־הַעֵבֶל עַל־הַפְּקֻדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשִׂים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: (ל^ו) ד^א כָּל הָעֵבֶל עַל־הַפְּקֻדִים מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: טו^א הַעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהִדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם: טז^א וְלִקְחֹתָ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם: פ^א (ישראל) ז^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יח^א וְעָשִׂיתָ פִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכֹנֹן נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתָּ אוֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם: יט^א וְרָחֲצוּ אֶהְרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: כ^א בַּבֹּקֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמָּתוּ אוֹ בְּגָשְׁתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה: כא^א וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וּרְגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָּתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֹק עוֹלָם לֹא וְלִזְרָעוֹ לְדֹרֹתָם: פ^א ע"כ בַּמִּנְחָה שָׁבַת וּבַחֹדֶשׁ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כב^א וְאַתָּה קַח־לְךָ בָּשָׂמִים רֹאשׁ מֶרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמֹן־בָּשָׂם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים וְקִנְה־בָשָׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים: כג^א וְקֹדֶה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵית הַיֵּין: כד^א וְעָשִׂיתָ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקֶח שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה: כה^א וּמִשְׁחַת כּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֶרֶן הָעֶדֻת: כו^א וְאֶת־הַשְּׁלֹחַן וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַמִּנְרָה וְאֶת־כִּלָּיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְטֹרֶת: כז^א וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ: כח^א וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַפָּמִים לְקֹדֶשׁ כָּל־

כִּנּוֹ: כט^א וְקֹדֶשֶׁת אַתֶּם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: ל^א וְאֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־כִּנּוֹ תִמְשָׁח וְקֹדֶשֶׁת אַתֶּם לְכַתֵּן לִי: לא^א וְאֶל־כִּנּוֹ יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם: לב^א עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשֶׂה כִּמּוֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם: לד^א אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כִּמּוֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַע וְנִכְרַת מֵעַמּוּיוֹ: ס^א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ סָמִים נָטָף וְשִׁחֲלֹת וְחִלְבֵּנָה סָמִים וּלְבִנָּה זָכָה כֹּד כֶּבֶד יִהְיֶה: סא^א וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקֶח מַעֲשֶׂה רֶקֶח מִמֶּלֶח טָהוֹר קֹדֶשׁ: סב^א וְשִׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הִדֵּק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֶדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אוֹעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: סג^א וְהַקְטַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂה לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְךָ לַיהוָה: סד^א אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כִּמּוֹהוּ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמּוּיוֹ: ס^א לֹא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: סז^א רֹאה קִרְאתִי בְשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמִטָּה יְהוּדִי: סח^א וְאַמְלֵא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָהּ וּבְתַבּוּנָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה: סט^א לַחֲשֹׁב מַחֲשַׁבַּת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנֹחֶשֶׁת: סא^א וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמִלֻּאת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכָה: סב^א וְאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי אוֹתוֹ אֶת אֹהֶל־יָאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְמִטָּה־דָן וּבִלְבָב כָּל־חֲכָם־לֵב נֹתְתִי חֻכְמָה וְעָשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ: סג^א אֵת וְאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאֶרֶן לַעֲדֹת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֶת כָּל־כִּלֵּי הָאֹהֶל: סד^א וְאֶת־הַשְּׁלֹחַן וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַמִּנְרָה הַטְּהֹרָה וְאֶת־כִּלָּיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְטֹרֶת: סה^א וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כִּלָּיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ: סז^א וְאֶת־הַכִּהֵן וְאֶת־כִּנּוֹ לְכַתֵּן: סח^א וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַפָּמִים לְקֹדֶשׁ כָּל־

אשר צויתך יעשו: פ' ויאמר יהוה אל משה לאמר: ג' ואתה דבר אל בני ישראל לאמר את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדתיתכם לדעת כי אני יהוה מקדשכם: ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי פלה עשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה: טו ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש ליהוה פלה עשה מלאכה ביום השבת מות יומת: טז ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם: י' ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם פיששת ימים עשה יהוה את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוסי שיחות לא עמ' 132)

זה יתנו . . . מחצית השקל (ל, יג)

נתינה זו מחדירה בנותן את התחושה שאינו אלא 'מחצית', ואין לו שלמות פלי המחצית השנייה – הקב"ה וכדוע, שהקב"ה וכן נסת ישראל הם שני 'תצאים', שכל אחד מהם הוא 'פלג גופא' כביכול (פי הנשמה היא 'חלק אלקה ממעל'). וכתורת הרב המגיד על הפסוק "עשה לה שתי תצורות": תצורות - תצאי צורות. שתי תצורות - הקב"ה וכן נסת ישראל, שביחד הם צורה שלמה.

שני ייתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן פתבים באצבע אלהים: לב * וירא העם פי בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום | עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו ביזה | משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו: ד ויאמר אלהם אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם ובנותיכם והביאו אלי: ז ויתפרקו פלהעם את נזמי הזהב אשר באזניהם ויביאו אל אהרן: ה ויקח מידם ויצר אתו בהרט ויעשהו עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך

ישראל אשר העלוד מארץ מצרים: ה וירא אהרן ויבן מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג ליהוה מחר: וישפיו ממצחית ויעלו עלת ויגשו שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק: פ' וידבר יהוה אל משה לדבר כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים: ה סרו מחר מן הדור אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוד מארץ מצרים: ט ויאמר יהוה אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא: ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול: * ויחל משה את פני יהוה אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה: י' למה ויאמרו מצרים לאמר פרעה הוציאם להרג אתם פהרים ולכלתם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך: י' זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אלהם ארבה את זרעכם פכוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם: י' וינחם יהוה על הרעה אשר דבר לעשות לעמו: פ' ויפן וירד משה מן ההר ושני לחת העדת בידו לחת פתבים משני עבריהם מזה ומזה הם פתבים: ט והלחת מעשה אלהים המה ותמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת: י' וישמע יהושע את קול העם ברעה ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה: י' ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שמע: י' ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת ויחר אף משה וישלך מידו את הלחת וישבר אתם תחת ההר: ז ויקח את העגל אשר עשו

הַעֲלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיָּעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֲךָ אֶתְנַנָּה:
וַיִּשְׁלַחְתִּי לְפָנָיִךָ מִלְאָכִי וְגִבְרָתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי
הָאֹמְרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: ג אֶל־
אֶרֶץ זָבָת חֶלֶב וְדִבֶּשׁ כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי
עִם־קִשְׁה־עֲרֹף אֲתָה פֶּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ: וַיִּשְׁמַע
הָעָם אֶת־הַדְּבַר הַרַע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ
אִישׁ עֲדִיו עָלָיו: ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲמֹר
אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קִשְׁה־עֲרֹף רַגַע אֶחָד
אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ וּכְלִיתִיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיךָ
מֵעֲלִיךָ וְאֲדַעַה מִה אֵעֲשֶׂה־לָּךְ: וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵימָם מִתַּר חֹרֵב: וּמֹשֶׁה יָקָח
אֶת־הָאֹהֶל וְנִטְהֵלוּ: ו מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הִרְחֹק
מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲיָה כָל־
מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה: ח וַהֲיָה כִּצְאָת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יְקוֹמוּ
כָל־הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וְהִכִּימוּ אֶחָד
מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶלָה: ט וַהֲיָה כָּבֹא מֹשֶׁה
הָאֹהֶלָה יֵרֵד עֲמֹד הָעֵנָן וְעֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל
וְדַבֵּר עִם־מֹשֶׁה: י וְרָאָה כָל־הָעָם אֶת־עֲמֹד
הָעֵנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָל־הָעָם
וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ: יא וְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ
אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֵׁעַ
בֶּן־נוּן נָעַר לֹא יֵמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ תשא תנשא"א)

שני לוחות העדות (לא, יח)

לחַת פְּתִיכִי, שֶׁהָיָה שְׂמִינִיחַן שְׁוֹת (רש"י)

כלומר: הלוח השני, שבו מופיעות מצוות לא־תַעֲשֶׂה, אינו נחות בערכו מהלוח הראשון, המכיל מצוות עשה (וגם "לא יהיה לך" ו"לא תשא" הם הסתעפות של מצוות עשה, "אנכי"). שכן, גם קיום מצוות לא־תַעֲשֶׂה, העדר העֲשִׂיָּה ושלילה, הוא ענין חיובי: חבור האדם עם הקב"ה (מצווה) מלשון צותא וחבור.

שלישי יב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֲתָה אֹמֵר

וַיִּשְׁרֹף כַּאֲשֶׁר וַיִּטַּח עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֹּל עַל־פְּנֵי
הַיָּם וַיִּשָּׂק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־אֱהֲרֹן מִה־עֲשֶׂה לְךָ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבְאֵת
עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה: כב וַיֹּאמֶר אֱהֲרֹן אֶל־יָחִיד אָף
אֲדַנִּי אֲתָה יָדַעְתָּ אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא:
כג וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲשֶׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵינוּ
כִּי־זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לֹא יָדַעְנוּ מִה־תִּהְיֶה לוֹ: כד וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זָהָב
הַתִּפְּרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאֶשְׁלַכְהוּ כַּאֲשֶׁר וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה
הַזֹּה: כה וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא
כִּי־פָרַעַה אֱהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם: כו וַיַּעֲמֹד
מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֵלָי
וַיִּאֲסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי: כז וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־
אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חֶרְבוֹ
עַל־יָרֵכּוֹ עִבְרוּ וּשְׁבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה
וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ
אֶת־קָרְבוֹ: כח וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיַּכּוּ
מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:
כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאז יָדְכֶם הַיּוֹם לִיהוָה כִּי
אִישׁ כָּבְדוּ וּבִאֲחָיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בִּרְכָה:
ל וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם
חֲטַאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה
אוֹלִי אֲכַפֶּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵיכֶם: לא וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה
אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה
גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב: לב וְעַתָּה אִם־
תִּשָּׂא חַטֹּאתֶם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא מִסַּפְרְךָ אֲשֶׁר
כָּתַבְתָּ: לד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר
חֲטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסַּפְרִי: לה וְעַתָּה לָךְ | נָתַח
אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ הִנֵּה מִלְאָכִי יֵלֵךְ
לְפָנֶיךָ וּבָיִים פָּקְדִי וּפְקֹדֵתִי עֲלֵהֶם חַטֹּאתֶם:
לו וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־
הָעֶגְלָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֱהֲרֹן: ס לג * וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ עֲלֶה מִזֶּה אֲתָה וְהָעָם אֲשֶׁר

אֲחֹרֵי וּפְנֵי (תּוֹכָה לְרֹאוֹת הֵן אֶת "אֲחֹרֵי" וְהֵן אֶת "פְּנֵי") לֹא יֵרָאוּ (אֲבָל רֹאֵת "פְּנֵי" תִּהְיֶה רַק בְּאֶפֶס שֶׁל הַשָּׁנָה הַשְּׁלִילָה).

חמישי לד א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פֶּסֶל־לָדָּה שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁים וְכָתַבְתִּי עַל־הַלַּחַת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלַּחַת הַפְּרָאשִׁים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: ב וְהָיָה נָכוֹן לִבְקָר וְעֹלֹת בִּבְקָר אֶל־הָהָר סִינִי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר: ג וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יְרֵא אֶל־יְרֵא הָהָר גַּם־הֵצֵאן וְהַבְּקָר אֶל־יְרֵעֻו אֶל־מֹול הָהָר הַהוּא: ד וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁים וַיִּשְׁכֶּם מֹשֶׁה בִּבְקָר וַיַּעַל אֶל־הָהָר סִינִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אוֹתוֹ וַיִּקַּח בִּירוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים: ה וַיִּרֶד יְהוָה בַּעֲנָן וַיִּתְּצַב עָמוּ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: ו וַיַּעֲבֹר יְהוָה | עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה | יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אַרְדּוּ אַפִּים וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת: ז לַעֲצֹר חֶסֶד לְאֻלָּפִים נִשְׂא עֵז וּפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְמָה לֹא יִנָּקֶה פֶקֶד | עֵזֶן אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בָּנִים בָּנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים: ח וַיִּמָּהֵר מֹשֶׁה וַיִּקַּד אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ: ט וַיֹּאמֶר אֶם־נָא מִצְּאֹתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יִלְדֵּנָא אֲדֹנָי בְּקִרְבְּנוֹ כִּי עַם־קָשֶׁה־עֶרְפָּה הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנוֹ וְלַחַטָּאתָו וְנִחַלְתָּנוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 39)

פסל לך (ד, א)

הפסלת יהיה שלך, ומשם נחשך משה הרבה (רש"י) עשירותו של משה הייתה תוצאה של תורתו (שהרי עקר המחצב היה לשם עשיית לוחות הברית), והינו שנתנה לו הרקבה גשמיית כדי שיוכל ללמד בהרקבה. ומספר על רבנו-תם, שבזמנים ידועים הניח לפניו בצת הלמוד תל של זהובים' כדי לפעל הרקבת הדעת.

ששי וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנֹכִי כֹרֵת בְּרִית גָּדֹל כָּל־עַמָּךְ אַעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרָאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אֵתָה בְּקִרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי־נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה

אֵלַי הָעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאֵתָה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עָמִי וְאֵתָה אֲמַרְתָּ יִדְעִיתִיךְ בְּשֵׁם וְגַם־מִצְּאֹת חֵן בְּעֵינֵי: י וְעֵתָה אֶם־נָא מִצְּאֹתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאִדְעֶךָ לְמַעַן אֲמַצֶּא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרָאָה כִּי עַמָּךְ הַגּוֹי הַזֶּה: יא וַיֹּאמֶר פְּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: יב וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶם־אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים אֶל־תַּעֲלֹנוּ מִזֶּה: יג וּבִמְהֵרָה יוֹדַע אֲפֹא כִּי־מִצְּאֹתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמָּךְ הַלֹּא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמָּךְ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 347)

אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה (לג, טו)

מבאר בחסידות, שבמשכן לא היה האש של מעלה בדמות אריה, היינו "פני אריה אל הימין", כי משה לא רצה במלאך, אלא "ותצא אש מלפני ה'". וזה מתאים לפרוש רש"י כאן: "על ידי מלאך אל תעלנו מזה". אבל בזהר (ח"ג לב, ב) נאמר "ותצא אש, דא אוריא"ל. . . ואתחזי כארזה". ויש לומר, שזהו לפי פרוש תרגום יונתן: אל תעלנו מזה בפנים של זעם.

רביעי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵעֲשֶׂה כִּי־מִצְּאֹת חֵן בְּעֵינֵי וְאִדְעֶךָ בְּשֵׁם: ה וַיֹּאמֶר הֲרָאִנִּי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ: ו וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פְּנֶיךָ וְקִרְאֹתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְהִנַּחְתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֵן וְרַחֲמֹתִי אֶת־אֲשֶׁר אֶרְחֶם: ז וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לָרֹאֵת אֶת־פָּנָי כִּי לֹא־יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי: ח וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מְקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר: ט וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁפְתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי: י וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי וְרֹאִית אֶת־אֲחֵרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 299)

וראית את אחורי ופני לא יראו (לג, כג)

לכאורה היה צריך לומר רק "וראית את אחורי", וסוף הפסוק מיותר. ויש לומר, שבקשתו של משה נתמלאה במקצת על-כל-פנים: הוא אכן זכה לראות גם "פני", אבל רק בדרך השגת השלילה – "לא יראו". זה הרמז בכתוב: "וראית את

לרמז: פסח – גלוי מלמעלה, "התבואה מתבכרת בבשולה".
שבועות – עבודת האדם, "בכורי קציר חטים". ספות –
שלמות העבודה, "חג האסיף", אסיפת כל ישראל ואסיפת
כל נצוצות הקדושה בעת הגאולה.

שביעי ^א ויאמר יהוה אל־משה כתב־לך את־
הדברים האלה כִּי על־פי הדברים האלה
כרתי אתך ברית ואת־ישראל: ^ב ויהי־שם
עם־יהוה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא
אכל ומים לא שתה וכתב על־הלחת את
דברי הברית אשרת הדברים: ^ג ויהי בִּרְדַת
משה מהר סיני ושני לַחַת הַעֲדַת בְּיַד־מֹשֶׁה
בִּרְדָּתוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר
פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ: ^ד וַיֵּרָא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־מֹשֶׁה וְהָיָה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁת
אֵלָיו: ^ה וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן
וְכָל־הַנָּשָׁאִים בַּעֲדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:
^ו וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׁוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת
כָּל־אִשֶּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהַר סִינִי: ^ז וַיְכַל
מֹשֶׁה מְדַבֵּר אֹתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסֹּה: ^ח וַכְּבֹא
מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אֹתוֹ יָסִיר אֶת־הַמָּסוֹה
עַד־צֵאתוֹ וַיָּצֵא וְדָבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר
יִצְוָה: ^ט וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן
עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וְהָיִיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסוֹה עַל־
פָּנָיו עַד־בֹּא לְדַבֵּר אֹתוֹ: ססס

קל"ט פסוקים, חננאל סימן.

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה
ויקרב משיחה. אמן בחיכוך ובחיכוך וכל בית
ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה
רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. ויהי: יהא שמוה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמאי. ויתברך, וישתבח, ויתפאר,
ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה

עמך: ^א שְׁמַר־לָךְ אֶת אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם
הֵנִי גֹרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַכְנַעְנִי וְהַחֲתִי
וְהַפְּרִזִּי וְהַחֲזִי וְהַיְבוֹסִי: ^ב הַשְׁמַר לָךְ פֶּן־תִּכְרַת
בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּה בָּא עֲלֶיךָ פֶּן־
יְהִי לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ: ^ג כִּי אֶת־מִזְבְּחָתָם תִּתְצוֹן
וְאֶת־מִצְבְּחָתָם תִּשְׁפֹּרֶן וְאֶת־אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן:
^ד כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יְהוָה קָנָא שְׁמוֹ
אֵל קָנָא הוּא: ^ה פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ
וְזָנוּ: ^ו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וּזְבָחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקָרָא לָךְ
וְאִכְלָתָ מִזְבָּחוֹ: ^ז וְלָקַחְתָּ מִבְּנֵי לְבָנֶיךָ וְזָנוּ
בְּנֵיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזָּנוּ אֶת־בְּנֶיךָ אַחֲרֵי
אֱלֹהֵיהֶן: ^ח אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ: ^ט אֶת־
חֹג הַמִּצְוֹת תִּשְׁמַר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצְוֹת
אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֲדָשׁ
הָאָבִיב יֵצֵאתָ מִמִּצְרַיִם: ^י כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לִי
וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה: ^{יא} וּפֶטֶר חֲמוֹר
תִּפְדֶּה בָשָׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוּ כָל בְּכוֹר
בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יִירָאוּ פָנֵי רִיקָם: ^{יב} שֵׁשֶׁת יָמִים
תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר
תִּשְׁבֹּת: ^{יג} וְחַג שְׁבַעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּכּוֹרִי קֶצֶר
חֲטִים וְחַג הָאֲסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה: ^{יד} שְׁלֹשׁ
פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָל־זְכוּרְךָ אֶת־פָּנֵי הָאֲדֹנָי
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ^{טו} כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ
וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחְמַד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ
בְּעֵלְתָּךְ לִרְאוֹת אֶת־פָּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ
פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה: ^{טז} לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֶמֶץ דָּם־זֹבָחִי
וְלֹא־יִלִּין לְבָקֶר זֶבַח חַג הַפֶּסַח: ^{יז} רֹאשִׁית בַּכּוֹרִי
אֲדַמְתָּךְ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גִּדִּי
בַּחֲלֵב אֱמֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 427)

שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה (לד, כג)

כל דבר מתחלק לשלושה: ראש, תוך, סוף. ובקלות, זהו
ענין תורה – יסוד הכל והתחלת הכל; עולם – בריאת
העולם והעבודה בו; גאולה – גמר ושלמות הכל. לפי זה יש

ריש פמ"ו. לכן נתוסף גם במשה, מקבל הלוואות, קרן עור פניו, על-דרך "חכמת אדם תאיר פניו".

דְּקִדָּשָׁא בְּרִיד הוּא. אִמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אִמֵּן: אִמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב ב עמ' 433)

וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו (לד, ל)

ידועה הקשיא, מדוע לא זכה משה לכהן בלוואות הראשונות. ויש לומר, דהנה בלוואות הראשונות נתנו עשרת הדברות בלבד, ואלו בלוואות האחרונות נתנו גם הלכות, מדרש ואגדות, "תעלומות חכמה בפלים לתושיה" (שמות רבה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיִנְיָם הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אֲרֵךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָתָהּ עֵשֶׂר וְכַבֹּד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְיִגְדִּיל תּוֹרָה וְאֲדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מְזֻכָּרִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

כא) אַתֶּם פּוֹסְחִים, בַּחֲרֵי הֵנָּה
אֲשֶׁר פָּעַם יָצִיתָ לְצֵד יָמִין וּפָעַם עַל צֵד
שְׂמָאל. עַל שְׁתֵּי הַפְּעָמִים, עַל שְׁתֵּי
הַמַּחֲשָׁבוֹת. פָּעַם אַחֲרֵי ה' וּפָעַם אַחֲרֵי

עטרת מרים

כ וַיִּשְׁלַח אֶחָאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כָּל יִשְׂרָאֵל בָּאוּ מֵאֲלֵיהֶם אֶבֶל הַנְּבִיאִים
לֹא בָּאוּ לָכֵן וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים
אֶל־הָרַר הַכְּרִמָּל שְׁלֹא בְּמִזְבֵּחַם:
כֹּא וַיִּגֹּשׁ אֱלֹהֵיוּ אֶל־כָּל־הָעָם
וַיֹּאמֶר עַד־מָתִי אַתֶּם פֹּסְחִים

הפטרה לפרשת כי תשא לשמו"ת

במלכים"א יח

יח כ וַיִּשְׁלַח אֶחָאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָרַר הַכְּרִמָּל: כֹּא וַיִּגֹּשׁ אֱלֹהֵיוּ אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתִי

הפעל. ולא ענו העם אתו דבר, שלא היו יודעים להבחין. (בב) נותרתי נביא לה' לבדי, כי מאה הנביאים שהחביא עובדיהו לא היו יודעים להם. (כח) כי אתם הרבים, והוא מדרך המוסר שהרבים יבחרו ויעשו ראשונה. (כו) אשר נתן להם, שהיה הפך נשקט מהם כדי שלא יקרב לעבודתה, וקרה לו תחת קנפיו של אליהו, אמר לו, לך, בשנכם יתקדש הקב"ה. ויפסחו על המזבח אשר עשה, דלנו על המזבח אשר עשה אחאב או מי שעשאו. וזה היה מדרכי עבודתם. (כו) כי אלהים הוא, תר אתם אויבים שהוא אלהים. כי שית, שקא יש לו דבר עם יעציו עכשיו. וכי שוג, שקא משיג ורודף הוא עכשיו במלכותה. וכי דרך לו, שקא הוא בדרך רחוקה. (כח) ויתגדרו, שרטו בשרם. כמזשפסם, כפי שהיה מנהגם. (כט) ויתנבאו, עשו את עצמם כאלו מדברים בנבואה שמתר האש. ואין קשב, שאין מי שיקשיב להם, כי אינו אלוה. (ל) גשו אלי, ותראו שאני מערים שום הערכה בדבר. וירפא את מנזבח ה' ההרוס, בנה מנזבח והפיר לישראל שיתיה מנזח ה' עולה

על-שתי הסעפים פתור היה אשר פעם נכמה על ימין, ופעם על שמאל, עד מתי תהיו נוטים במחשבותיכם אם יהיה האלהים לכו אחריי ואם-הפעל לכו אחריי ולא-ענו העם אתו דבר: כב ויאמר אליהו אליהם יש לכם יתרון כי אני נותרתי נביא ליהוה לבדי כי מאה הנביאים אשר החביאם

אתם פסחים על-שתי הסעפים אם יהיה האלהים לכו אחריי ואם-הפעל לכו אחריי ולא-ענו העם אתו דבר: כב ויאמר אליהו אליהם אנני נותרתי נביא ליהוה לבדי ונביאי הפעל ארבע מאות וחמשים איש: כג ויתנו-לנו שנים פרים ויבחרו להם הפך האחד וינתחלו וישימו על-העצים ואש לא ישימו ואני אעשה | את-הפך האחד לבדי ונתתי על-העצים ואש לא אשים: כד וקראתם ראשונה בשם אלהיכם ואני אקרא בשם-יהוה והיה האלהים אשר-יענה באש על ידי וחרת האש הוא האלהים ויען כלהעם ויאמרו טוב הדבר כי הם היו מסתפקים באמת ורצו לעמוד על הבחור: כה ויאמר אליהו לנביאי הפעל בחרו לכם הפך האחד המוכר ויעשו ראשונה כי אתם הרבים וקראו בשם אלהיכם ואש לא תשימו: כו ויקחו את-הפך אשר-נתן להם ויעשו וקראו בשם-הפעל מהפך ועד-הצהרים לאמר הפעל עננו ואין קול ענה ויפסחו על-המזבח דלנו על המזבח וזה היה מדרך עבודתם אשר עשה: כז ויהי בצחרים ויהתל בהם אליהו ויאמר קראו בקול-גדול הלא כיראלתים הוא אבל עדן לא שמע כירשית וכירשית לו מדבר הוא פעת עם מי וכי-דרך לו או אולי הוא בדרך, ולמרחק המקום לא ישמע ולא קראו בקול גדול אולי ישן הוא ויקץ משנתו: כח ויקראו בקול גדול שמעו לדברי אליהו, עם כי אמר בהתול ולעג ויתגדרו שרטו בשרם כמזשפסם בחרבות וברמחים עד-שפך-דם עליהם: כט ויהי פעבר הצהרים ויתנבאו עד לעלות המנחה ואין-קול ואין-ענה ואין קשב: ל ויאמר אליהו לכל-העם גשו

באש הוא האלהים ויען כלהעם ויאמרו טוב הדבר: כה ויאמר אליהו לנביאי הפעל בחרו לכם הפך האחד ועשו ראשונה כי אתם הרבים וקראו בשם אלהיכם ואש לא תשימו: כו ויקחו את-הפך אשר-נתן להם ויעשו ויקראו בשם-הפעל מהפך ועד-הצהרים לאמר הפעל עננו ואין קול ענה ויפסחו על-המזבח אשר עשה: כז ויהי בצחרים ויהתל בהם אליהו ויאמר קראו בקול-גדול כיראלתים הוא אבל עדן לא שמע כירשית וכירשית לו מדבר הוא פעת עם מי וכי-דרך לו או אולי הוא בדרך, ולמרחק המקום לא ישמע ולא קראו בקול גדול אולי ישן הוא ויקץ משנתו: כח ויקראו בקול גדול שמעו לדברי אליהו, עם כי אמר בהתול ולעג ויתגדרו שרטו בשרם כמזשפסם בחרבות וברמחים עד-שפך-דם עליהם: כט ויהי

פעבר הצהרים ויתנבאו עשו את עצמם כאלו מדברים בנבואה שמתר האש עד לא נלאו ולא התנבאו עוד ואין-קול ואין-ענה ואין קשב לפי שאין מי יקשיב להם כי אינו אלוה: ל ויאמר אליהו לכל-העם גשו אליו לראות שאין הערכה בדבר. ויעשו כלהעם אליו וירפא את-מנזבח

שי למורא

עטרת מרים

על לבם וְשֹׁנֵה בְּפִיָּהֶם. שְׁהִיָּה הָרוֹם וְכֻטֵּל שָׁמוֹ וְהוֹפְרָתוֹ מִפִּי כָּל עֲשֵׂרֵת הַשְּׂבָטִים. פְּרוֹשׁ אַחֵר, שְׁהִיָּה שֵׁם מִזְבֵּחַ שֶׁבֶנָּה שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ, וּמִלְכֵי יִשְׂרָאֵל הִרְסוּ אֶת כָּל הַמִּזְבְּחוֹת וְהַקְּבָוֹת שֶׁנִּשְׁעִשׂוּ לָשֵׁם שְׂבוּיִם, וּבִנְיָה אֱלֹהֵיוֹ וְחָסֵן אֶת הַמִּזְבֵּחַ שְׁהִיָּה הָרוֹם. (לב) כְּבִית סָאתִים זָרַע, כִּשְׁעוֹר מִקוֹם זָרִיעַת סָאתִים זָרַע, כְּדִי שִׁילְכוּ בָּהּ

הַפִּיִּם, לְהַגְדִּיל הַגֵּם, כְּמִכְבָּאֵר לְהִלָּן.

(וְהוּא שִׁמְחָה שֶׁל מֵאָה אֲמָה עַל חֳמִישִׁים אֲמָה). (לד) וַיִּצְקוּ, וַיִּשְׁפְּכוּ. שָׁנֹה, שִׁפְכוּ פֶּעַם שְׁנִיָּה. שְׁלֹשׁוֹ, שִׁפְכוּ פֶּעַם שְׁלִישִׁית. (לו) עֲנִי ה' עֲנִי, עֲנִי בְּהוֹרֶדֶת הָאֵשׁ, עֲנִי אַחֲרֶיךָ בְּנִתְנֵת הַמִּסֵּר. וְרוֹ"ל אֲמָרָה, עֲנִי כְּאֵשׁ וּכְמִים (בְּהוֹרֶדֶת הָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וּבְנִתְנֵת הַמִּסֵּר). עֲנִי שְׂלֵא יִמְרוּ מַעֲשֵׂה כְּשָׁפִים הֵם. הַסִּבֵּת אֶת לִבָּם אַחֲרֵינִית, חֲסַבְבָּ אֶת לִבָּם אֲשֶׁר הָיָה אַחֲרֵינִית לַפְּנוֹת מִמֶּךָ עַד עַכְשִׁיו, שֶׁעַל יְדֵי הַגֵּם הָיָה יִסְכּוּ אֱלֹדִי אֶת לִבָּם. (לט) וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם, לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ.

אֵלֵי וַיִּגְשׁוּ כָּל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־ מִזְבֵּחַ יְהוָה הַהָרוּם: לֹא וַיִּקַּח אֱלֹהֵיו שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים כְּמִסְפַּר שְׂבָטֵי בְּנֵי־יִעֲקֹב אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה שְׁמִךְ: לֹב וַיִּבְנֶה אֶת־ הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תְּעֹלָה בְּבֵית סָאתִים זָרַע סָבִיב לְמִזְבֵּחַ:

לֹב וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפֶּר וַיִּשֶׁם עַל־הָעֵצִים: לֹב וַיֹּאמֶר מִלְּאוּ אֶרְבָּעָה כְּדִים מַיִם וַיִּצְקוּ עַל־הַתְּעֹלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שָׁנֹה וַיִּשְׁנֹה וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוֹ וַיִּשְׁלֹשׁוּ: לֹב וַיִּלְכוּ הַפִּיִּם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ וְגַם אֶת־הַתְּעֹלָה מִלֵּא־מַיִם: לֹב וַיְהִי | בַּעֲלֹת הַמִּנְחָה וַיִּגֹּשׁ אֱלֹהֵיו הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי עַבְדְּךָ וּבְדִבְרֶיךָ עֲשִׂיתִי אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: לֹב עֲנִי יְהוָה עֲנִי וַיִּדְּעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסִּבֵּת אֶת־לִבָּם אַחֲרֵינִית: לֹב וַתִּפֹּל אִשִּׁי־הוָה וַתֹּאכַל אֶת־הַתְּעֹלָה וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפֶר וְאֶת־הַפִּיִּם אֲשֶׁר־בַּתְּעֹלָה לַחֲכָה: לֹב וַיִּרְא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

יְהוָה הַהָרוּם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ הָיָה בָּנָה שְׂאוֹל, וְנִהְרָם עַל יְדֵי עוֹבְדֵי הַבַּעַל: לֹב וַיִּקַּח אֱלֹהֵיו שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים כְּמִסְפַּר שְׂבָטֵי בְּנֵי־יִעֲקֹב לְהוֹפִיר זְכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יהוָה אֵלָיו לֵאמֹר (בְּרִאשִׁית לֹב כח) יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה שְׁמִךְ: לֹב וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תְּעֹלָה בְּבֵית סָאתִים זָרַע כִּשְׁעוֹר מִקוֹם זָרִיעַת סָאתִים זָרַע סָבִיב לְמִזְבֵּחַ: לֹב וַיַּעֲרֹךְ סִידֵר אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפֶּר וַיִּשֶׁם עַל־הָעֵצִים: לֹב וַיֹּאמֶר מִלְּאוּ אֶרְבָּעָה כְּדִים מַיִם וַיִּצְקוּ וַיִּשְׁפְּכוּ עַל־הַתְּעֹלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שָׁנֹה שִׁפְכוּ פֶּעַם שְׁנִית וַיִּשְׁנֹה וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוֹ שִׁפְכוּ פֶּעַם שְׁלִישִׁית וַיִּשְׁלֹשׁוּ: לֹב וַיִּלְכוּ הַפִּיִּם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ סָבִיב מִקוֹם הַמַּעֲרֵכָה וְגַם אֶת־הַתְּעֹלָה מִלֵּא־מַיִם:

לֹב וַיְהִי | בַּעֲלֹת הַמִּנְחָה מִנְחָה הַעֲרִיב וַיִּגֹּשׁ אֱלֹהֵיו הַנְּבִיא | לְהַחֲפִל וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כְּאֵשׁ תִּרְדֵּה הָאֵשׁ כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְכֹאשֶׁר תִּשְׁלַחֲנִי לְכַשֵּׁר לְעֵתִיד לֹבֵא וַאֲמִינוּ בִּי אִם הַיּוֹם תִּעֲנִי וַיִּדְּעוּ הָעָם וַאֲנִי עַבְדְּךָ וּבְדִבְרֶיךָ עֲשִׂיתִי אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁהַקְּרִבְתִּי כְּמִקְוֵה בְּשַׁעַת אִיסוּר הַבְּמִזְבֹּחַ: לֹב עֲנִי יְהוָה עֲנִי בְּהוֹרֶדֶת הָאֵשׁ וַיִּדְּעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסִּבֵּת אֶת־לִבָּם אַחֲרֵינִית כֵּן הָיָה חֲסַבְבָּ אֱלֹדִי אֶת לִבָּם אֲשֶׁר הָיָה עַד הַיּוֹם אַחֲרֵינִית, לְהַפְּנוֹת מִמֶּךָ: לֹב וַתִּפֹּל אִשִּׁי־הוָה וַתֹּאכַל תְּחִלָּה אֶת־הַתְּעֹלָה וּבְהַקְשֵׁךְ וְאַחֲרָיו הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאַחֲרָיו הָעֶפֶר וְאֶת־הַפִּיִּם אֲשֶׁר־בַּתְּעֹלָה בַּסּוּף לַחֲכָה יִבְשָׁה וְשִׁרְפָה הַכֹּל, כְּמִלְּקָק בְּלִשׁוֹ, וְהֵם עַד שְׂלֵא נִשְׂאָר בַּתְּעֹלָה שׁוֹם לַחֹת: לֹב וַיִּרְא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוּרוֹת, הָאֵל הַנִּצָּמֵן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן,

אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך, ודבר אחד מדברך אחר לא ישוב ריקם,
 כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:
 רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו.
 ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה
 יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את
 כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי,
 מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
 אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
 מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
 אתה יי, מקדש השבת:

«את המושפן את אהליו ואת מכסהו את-
 קרסיו ואת קרשיו ואת בריחו ואת עמדיו ואת-
 אדניו: » את הארץ ואת בדי ואת הפפרת ואת
 פרכת המסך: » את השלחן ואת בדי ואת כל-
 כליו ואת לחם הפנים: » ואת מנרת המאור
 ואת פליה ואת נרתי ואת שמן המאור:
 » ואת מזבח הקטרת ואת בדי ואת שמן
 המושחה ואת קטרת הסמים ואת מסך הפתח
 לפתח המושפן: » את מזבח העלה ואת מכפר
 הנחשת אשר לו ואת בדי ואת כל-כליו ואת
 הכיר ואת כנו: » את קלעי החצר ואת עמדיו
 ואת אדניה ואת מסך שער החצר: » את יתדת
 המושפן ואת יתדת החצר ואת מיתריהם:
 » את בגדי השרד לשרת בקדש ואת בגדי
 הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בנו לכהן:
 » ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה:

קריאת התורה למנחת שבת קודש
 לה «ויקהל משה את כל עדת בני ישראל
 ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה יהוה
 לעשות אתם: » ששת ימים תעשה מלאכה
 וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון
 ליהוה כל העשה בו מלאכה יומת: » לא תבערו
 אש בכל משבתיתכם ביום השבת: פ (לוי) ויאמר
 משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר
 אשר צוה יהוה לאמר: » קחו מאתכם תרומה
 ליהוה כל גדיב לבו וביאה את תרומת יהוה זהב
 וכסף ונחשת: » ותכלת וארגמן ותולעת שני
 ושש ועזים: » וערת אילים מאדמים וערת
 תחשים ועצי שטים: » ושמן למאור ובשמים
 לשמן המושחה ולקטרת הסמים: » ואבגישם
 ואבגיו מלאים לאפוד ולחשן: » וכלי חכם לב
 בכם יבאו ויעשו את כל אשר צוה יהוה: (ישראל)

לוח זמנים לשבוע פרשת כי־תשא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	שקיעה	צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת			
		מג"א		אדמוה"ז										
		ש	א	ש	א			ש	א					
באר שבע (ח)	6:12	6:06	8:27	8:24	9:01	8:57	10:00	9:57	17:36	17:40	18:02	18:06	17:20	18:16
חיפה (ח)	6:13	6:06	8:27	8:23	9:01	8:57	10:00	9:57	17:37	17:42	18:00	18:05	17:11	18:15
ירושלים (ח)	6:11	6:04	8:26	8:22	9:00	8:56	9:59	9:56	17:38	17:43	18:00	18:04	17:02	18:15
תל אביב (ח)	6:13	6:06	8:28	8:24	9:02	8:58	10:00	9:57	17:35	17:40	18:02	18:06	17:19	18:16
אוסטריה, וינה (ח)	6:44	6:32	8:40	8:34	9:24	9:18	10:20	10:15	17:32	17:41	18:06	18:15	17:22	18:28
אוסטרליה, מלבורן (ק)	7:00	7:06	9:36	9:39	10:14	10:17	11:22	11:23	20:07	19:59	20:35	20:26	19:42	20:37
אוקראינה, אודסה (ח)	6:44	6:33	8:43	8:37	9:25	9:19	10:22	10:17	17:37	17:46	18:09	18:18	17:26	18:30
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:18	6:06	8:14	8:08	8:58	8:52	9:54	9:50	17:07	17:16	17:40	17:49	16:56	18:02
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:30	6:18	8:25	8:19	9:09	9:03	10:05	10:01	17:17	17:26	17:51	18:00	17:07	18:13
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	6:58	6:45	8:50	8:44	9:36	9:29	10:32	10:27	17:40	17:50	18:15	18:25	17:31	18:38
אוקראינה, קייב (ח)	6:50	6:38	8:43	8:36	9:29	9:22	10:24	10:20	17:32	17:43	18:07	18:17	17:23	18:31
איטליה, מילאנו (ח)	7:09	6:58	9:09	9:03	9:51	9:45	10:47	10:43	18:07	18:15	18:36	18:44	17:56	18:57
אקוואדור, קיטו (ח)	6:24	6:23	8:55	8:54	9:23	9:22	10:26	10:25	18:30	18:29	18:53	18:51	18:12	19:00
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:37	6:43	9:13	9:16	9:50	9:52	10:57	10:58	19:36	19:29	20:03	19:55	19:12	20:06
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:22	7:29	9:57	10:01	10:38	10:41	11:46	11:47	20:34	20:25	21:04	20:54	20:08	21:06
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:45	6:36	8:53	8:48	9:30	9:25	10:28	10:24	17:55	18:01	18:23	18:30	17:42	18:41
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:36	6:27	8:42	8:37	9:20	9:15	10:18	10:14	17:43	17:49	18:12	18:19	17:30	18:30
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:36	6:27	8:43	8:38	9:21	9:16	10:18	10:15	17:43	17:50	18:12	18:19	17:31	18:30
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:14	7:04	9:18	9:13	9:58	9:52	10:55	10:51	18:17	18:25	18:47	18:55	18:05	19:06
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:51	6:45	9:08	9:04	9:41	9:37	10:40	10:37	18:19	18:23	18:43	18:48	18:04	18:58
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:25	6:18	8:38	8:34	9:13	9:09	10:12	10:09	17:45	17:50	18:12	18:17	17:31	18:27
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:48	6:42	9:07	9:04	9:39	9:36	10:39	10:36	18:21	18:24	18:45	18:48	18:05	18:58
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:32	6:23	8:38	8:33	9:17	9:11	10:14	10:10	17:38	17:45	18:07	18:14	17:26	18:26
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	7:00	6:51	9:06	9:01	9:44	9:39	10:42	10:38	18:07	18:14	18:36	18:43	17:55	18:54
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:32	6:22	8:37	8:31	9:16	9:10	10:13	10:09	17:36	17:43	18:06	18:13	17:24	18:25
בוליביה, לה-פס (ח)	6:31	6:33	9:06	9:07	9:36	9:37	10:41	10:41	19:00	18:56	19:23	19:19	18:38	19:28
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:36	7:23	9:27	9:20	10:14	10:07	11:09	11:04	18:16	18:26	18:51	19:02	18:07	19:15
בלגיה, בריסל (ח)	7:36	7:23	9:27	9:20	10:14	10:07	11:09	11:04	18:17	18:27	18:52	19:02	18:07	19:16
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:00	6:03	8:36	8:37	9:08	9:09	10:13	10:13	18:43	18:38	19:03	18:58	18:21	19:08
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:49	5:52	8:24	8:25	8:56	8:57	10:01	10:01	18:26	18:21	18:51	18:46	18:04	18:55
בריטניה, לונדון (ח)	6:54	6:41	8:45	8:38	9:32	9:25	10:27	10:22	17:35	17:46	18:09	18:20	17:29	18:34
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	7:06	6:52	8:53	8:45	9:42	9:35	10:37	10:32	17:39	17:50	18:16	18:28	17:33	18:42
גרמניה, ברלין (ח)	7:02	6:49	8:51	8:44	9:39	9:32	10:34	10:29	17:39	17:50	18:15	18:25	17:30	18:40
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:17	7:05	9:10	9:04	9:56	9:49	10:52	10:47	18:00	18:10	18:35	18:45	17:51	18:59
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:58	6:02	8:34	8:36	9:07	9:08	10:13	10:13	18:48	18:43	19:07	19:01	18:26	19:11
הודו, מומבאי (ח)	7:01	6:57	9:24	9:21	9:54	9:52	10:55	10:53	18:43	18:45	19:06	19:08	18:26	19:17
הודו, פונה (ח)	6:57	6:52	9:20	9:17	9:50	9:48	10:51	10:49	18:39	18:41	19:03	19:04	18:23	19:14
הונגריה, בודפשט (ח)	6:32	6:21	8:29	8:23	9:13	9:06	10:09	10:04	17:22	17:31	17:55	18:04	17:12	18:17
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:41	6:32	8:47	8:42	9:25	9:20	10:23	10:19	17:46	17:53	18:16	18:23	17:34	18:34
יוון, אתונה (ח)	7:03	6:54	9:12	9:07	9:49	9:44	10:47	10:43	18:14	18:20	18:43	18:48	18:01	18:59
מולדובה, קישינב (ח)	6:52	6:41	8:50	8:44	9:33	9:27	10:29	10:25	17:44	17:53	18:17	18:25	17:33	18:38

רפז

לוח זמנים לשבוע פרשת כי־תשא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:58	6:54	9:21	9:18	9:51	9:49	10:52	10:50	18:40	18:42	19:03	19:05	18:24	19:15
ניו-זילנד, קרייטטצ'רץ' (ח)	5:59	6:08	8:34	8:38	9:19	9:22	10:28	10:30	19:25	19:14	19:58	19:46	18:58	19:59
נפאל, קטמנדו (ח)	6:32	6:26	8:50	8:47	9:23	9:19	10:22	10:19	18:01	18:05	18:27	18:30	17:47	18:40
סין, בייג'ין (ח)	6:54	6:45	9:01	8:56	9:39	9:34	10:36	10:33	18:01	18:08	18:30	18:37	17:47	18:48
סינגפור, סינגפור (ח)	7:15	7:14	9:46	9:45	10:14	10:13	11:17	11:16	19:20	19:19	19:42	19:41	19:01	19:50
פולין, ורשא (ח)	6:31	6:18	8:20	8:13	9:08	9:01	10:03	9:58	17:08	17:19	17:44	17:55	16:59	18:09
פרו, לימה (ח)	6:10	6:11	8:44	8:44	9:14	9:13	10:17	10:17	18:32	18:29	18:55	18:52	18:12	19:01
צרפת, ליון (ח)	7:27	7:16	9:26	9:21	10:08	10:03	11:05	11:01	18:21	18:30	18:53	19:02	18:10	19:14
צרפת, פריז (ח)	7:41	7:29	9:36	9:30	10:20	10:14	11:16	11:12	18:29	18:39	19:01	19:11	18:19	19:24
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:09	6:07	8:38	8:37	9:07	9:06	10:09	10:08	18:10	18:09	18:32	18:32	17:51	18:40
קנדה, טורונטו (ח)	7:01	6:51	9:03	8:58	9:44	9:38	10:41	10:37	18:04	18:11	18:32	18:39	17:52	18:51
קנדה, מונטריאול (ח)	6:40	6:29	8:40	8:34	9:22	9:16	10:18	10:14	17:37	17:45	18:07	18:16	17:26	18:28
קפריסין, לרנקה (ח)	6:20	6:13	8:32	8:28	9:07	9:03	10:06	10:03	17:37	17:43	18:05	18:10	17:24	18:20
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:56	7:42	9:40	9:32	10:31	10:23	11:25	11:20	18:24	18:36	19:02	19:14	18:16	19:29
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:31	7:16	9:12	9:05	10:05	9:57	10:59	10:53	17:58	18:11	18:35	18:47	17:51	19:03
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:09	6:58	9:07	9:01	9:50	9:44	10:46	10:42	18:00	18:09	18:33	18:42	17:49	18:54
שווייץ, ציריך (ח)	7:14	7:03	9:11	9:05	9:55	9:48	10:51	10:46	18:09	18:18	18:38	18:46	17:58	18:59
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:37	6:34	9:03	9:00	9:32	9:30	10:33	10:31	18:26	18:27	18:49	18:50	18:09	18:59

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התווידויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואזרב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00617
25/02/2018

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

